

4° a. lut. b. 448

4° a. lut. b. 1448.

C A J I
PLINII CAECILII
S E C U N D I
P A N E G Y R I C U S,

CUM NOTIS INTEGRIS

FRANCISCI JURETI, JOANNIS LIVINEJI, JUSTI LIPSII, PETRI
FABRI, CONRADI RITTERSHUSII, JANI GRUTERI,
CHRISTIANI GOTLIBI SCHWARZII,

E T

S E L E C T I S A L I O R U M,

C U R A N T E

J O A N N E A R N T Z E N I O,

Qui & suas adnotationes adjecit.

Accedit JOANNIS MASSON Vita Plinii, editio tertia auctior.

A M S T E L A E D A M I,
Apud J A N S S O N I O W A E S B E R G I O S,
C I O I O C C X X X V I I I.

V I R I S

NOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS,

PETRO VERSTEGEN, JCto,
URBIS NOVIOMAGENSIS SENATORI ET CONSU-
LI, PENES QUEM CUM MAXIME FASCES SUNT,
ETC. ETC.

MATTHIAE LAMBERTO SINGEN-
DONCK, JCto, TOPARCHAE IN DIEDEN, ETC.
NOVIOMAGENSIS CIVITATIS SENATORI ET VIRO
CONSULARI, AD CONSESSUM ILLUSTRUM ET
PRAEPOTENTIUM ORDINUM FOEDERATI BELGII
LEGATO, DEPUTATIS ORDINIBUS DUCATUS GEL-
RIAE ET COMITATUS ZUTPHANIAE A SECRETIS,
SERENISSIMO ARAUSIONENSIVM ET NASSAVIO-
RUM PRINCIPI PRIMO LOCO A SANCTIORIBUS
CONSILIIS ET RATIONIBUS, REGNI NOVIOMA-
GENSIS ADSESSORI, AGGERUM OJANAE REGIONIS
PRAEFECTO, ETC. ETC.

CONRADO PIECK, JCto,
SENATORI ET VIRO CONSULARI, TETRARCHIAE
NOVIOMAGENSIS DEPUTATO EXTRAORDINARIO,
ETC. ETC.

ARNOLDO KELFFKEN, JCto,
SENATORI ET VIRO CONSULARI, ETC. ETC.

CHRISTIANO GULIELMO
VAN BENTHEM, JCto,
ET SENATORI, VECTIGALIVM PUBLICORVM CURA-
TORI ET PRAEFECTO, ETC. ETC.

JOANNI SWAEN, JCto,
ET SENATORI, TETRARCHIAE NOVIOMAGENSIS
SUMMO QVAESTORI ET AERARII PRAEFECTO,
ETC. ETC.

REI LITTERARIAE MODERATORIBUS
ATQUE FAUTORIBUS,

S. Pl. D.

JOANNES ARNTZENIUS.

Senserat inmanes violata lege Tyrannos
Martia gens, dominum ferre coacta jugum.
Numina cum Stygios armarent dira Nerones,
Ut tinguant miseras per scelus omne manus.

Fla-

D E D I C A T I O.

Flavia cum domitos agitarent flagra Quirites,

Et tremeret pavidum territa Roma Deum.

In fera ponebant locupletes crimina census,

Quo traheret moestas fiscus adauctus opes.

Matres deflebant raptos, pia pignora, natos,

Deflebat profugum femina sola Virum.

Fas nec erat gemuisse palam, suspiria mendax

Frons tegit, atque animi condita sensa sui.

Sordida libertas, nec jam sua pilea quassans,

Errabat laceris per loca vasta comis.

Omnia ad interitum retro delapsa ruebant,

Deservitque suos ipsa Minerva focos.

Aspera cum placidis mutarunt tempora fati

Numina, jam nimis exsatiata malis.

Trajanum fessis mittunt sua munera terris,

Languida qui dulci membra levaret ope.

Aurea tum demum redierunt secla, nec ullus,

Libera qui premeret colla, tyrannus erat.

D E D I C A T I O.

Fortia jamque suus promebat verba Senatus,

Adsuetus solo Principis ore loqui.

Quique pios falso damnarat crimine cives

Delator, poenas, quas dedit, ipse dabat.

Tollere gaudebant tenues alimenta parentes,

Cresceret ut Patriae spes rediviva suae.

Gaudebant dites seros numerare nepotes,

Quod licitum tuta posteritate frui.

Cumque ita depositis agitare gaudia curis,

Cerneret & tacitum Roma togata forum.

Audito pavidas cohibebat nomine gentes

Tam bene promeriti fama timenda ducis.

Rhenus & Euphrates, placidis tranquillior undis,

Imperio famulas jungere gestit aquas.

Hoc duce, quid mirum, doctas viguisse per artes

(Ut par est) Clario nomina sacra Deo.

Plinius in reliquis, tanto qui Principe dignus,

Commeruit seculi commoditate frui.

DEDICATIO.

Hic & amicitia felix, & honoribus ingens,
Nactus Romuleae munera prima togae;
Tentavit brevibus longas res prodere chartis,
Si posset summis laudibus apta loqui.
Principis (& decet hoc) seris imitabile fastis
Exemplar Nobis parva tabella refert.
Sic melior nitido Virtus procedit amictu,
Dum squalent foedo facta nefanda situ.
Hunc ego dum studui meliori luce libellum
Lustrare, ut nitidum spargeret ore decus.
Fussi, nec pudeat, Nostro pia Lumina caelo,
Et, PROCERES, Batavi Gloria prima soli.
Fussi subtimidum VESTRIS succedere tectis,
Debitaque ad dignos ponere tura Lares.
Hospitium certe, meritis si praemia restant,
Ullo vix poterat dignius esse loco.
Non refero decoris socios insignia fasces,
Ut Vos, sic Tyria splendet & ille toga.

**

Con.

DEDICATIO

Consilii liceat graviores reddere causas,
Cur mereat celsas laetus adire domus.
Nostra etenim similes sensit Respublica casus,
Eripiens servo libera colla iugo.
Vix tulerat rigidos Tartessia terra Neronēs,
Spargentes rabidas per scelus omne faces.
Dum fera Tartareis portenta reperta sub undis
Adtulit in Stygias dira Megaera necēs.
Continuo justis Proavi docuere sub armis,
Quid Patriae valeat, quid Pietatis amor.
Duraque sanguinei removentes regna Tyranni
Noluerunt Domini verbera saeva pati.
Sic LIBERTATI REDUCI sua templā dicarunt,
Quae coleret gratus per rata sacra nepos.
Non nunc innocuas vexant nova crimina mentes
Tristior aut querulas deserit exsul opes.
Nullaque privatis crescunt aeraria damnis,
Sola vigent sancto jusque piumque foro.

In-

DEDICATIO.

Ingenuae surgunt artes; segnitia, muti

Adsecla servitii, languida membra trahit.

Candida sic doctos ostentat Curia Patres,

Et jungit socias Musa Themisque manus.

Sic, PROCERES, populi securis crescite votis,

Crescat & auspiciis Urbs Neomaga piis.

Inmeritisque mori post tempora longa recludat

(Fata finant!) meritum serior hora polum.

NOVIOMAGI

iv. Id. Jun.

CICLO CCXXXVIII.

PRAE

P R A E F A T I O L E C T O R I

A E Q U O E T B E N E V O L O.

Cum ante aliquot annos incidissem in *Isaaci & Gerardi Vossiorum* Collationes, quas ad duos MSS. Panegyrici *Pliniani* Codices instituerant, facile animadverti, multa in iis contineri, quae a prioribus Editoribus vel negligentius tractata erant, vel plane non observata. Non enim post *Lipsum*, qui tamen nec ipse manu exarato exemplari usus videtur, quisquam ope critica inveteratos naevos tollere, aut *Plinium* sibi restituere conatus fuerat; cum quae *Gruterus* tentaverit, in paucis iisque levioribus conjecturis subsistant. Statim igitur ausus sum credere, non male me de meliori & litterato orbe meritum, si post tantum temporis intervallum hanc orationem non mediocri cum cura retractarem & integritati, quantum ingenii tenuitas & exigua eruditionis supellex id permetterent, pristinae restituerem. Ut igitur, quod meis deesset copiis, aliunde acquirerem, amicorum opem & consilium inploravi. Et aderat meis desideriis vir, ut eruditione praestignis, ita laudabili in adjuvandis litteris facilitate commendandus in primis, *Gotlieb Cortius*. Hic ad me transmisit specimen excerptorum ex Manuscripto *Gudian*o, quod hodie servatur in Bibliotheca Guelpherbytana, reliqua descripturus, si ea curis meis aliquid prodesse crederem. Sed ecce! dum ea cum *Vossiano* altero conferebam, statim ex uno eodemque codice esse deprompta deprehendi. Interim aliis curis avocor, per quas in commodiora tempora consilium meum differre cogebar, donec largius otium essem nactus, ideoque Viro humanissimo

mo gravis esse nolui, ut laborem magna ex parte inutilem in se susciperet. Verum cum ipsi me operi jam adcingerem, aegerrime perspexi, satis negligenter in adnotandis varietatibus versatum fuisse *Vossium* (1) cum leviores, quae videbantur, scribarum aberrationes, vel fugiente oculo non observasset, vel ut minutias negligere maluisset. Jam fato functus erat *Cortius*, & nil nisi desiderium nobis sui reliquerat; restabat hoc unum, ut ad eum, qui desertarum ab eo Epistolarum *Plinii* patrocinium tam feliciter susceperat, confugerem. Nec me mea spes destituit, cum Eruditissimus *Longolius* non minori benevolentia & insigni humanitate reliqua in mei gratiam descripta perfecit, pro quo beneficio summo opere me obstrictum esse publice profiteor, promptissimo animo paria relaturus, si ulla remunerandi sese obtulerit occasio. Aliam moram nostris conatibus injecit *Cel. Schwarzius*, Comes Palatinus Caesareus & egregium Academiae Altorfinae decus & ornamentum, qui plurimis excellentis ingenii & singularis industriae monumentis eruditorum dudum adplausum commeruit. Vix dum enim e *Cl. Heumanni* Poecile didiceram, Virum Clarissimum jam anno hujus seculi *xxix.* emisisse specimen aliquod *Plinianarum* observationum, quo ex codice manuscripto varia emendaret, & lacera atque dirupta loca expleret, quin eum rogare sustinerim, ut opem & varias codicis sui lectiones ad exornandum *Plinium* conferre vellet. Non invitus responsum tuli, se jam ipsum *Panegyricum* forma octavi ordinis excudendum dedisse, ubi contextum

(1) Una ex *Vossianis* Collationibus eadem est huic, quam ex *Gudianis* excerptis depromsit *Cl. Schwarzius*, & hausta ex MS. *Guelpherbytano*, quod monendum duxi, ne quis inde tres diversos codices eruat. Praeter multa alia clare id constat ex *Schwarzii* nota ad cap. *L. §. 3.* ubi memorat, vocem *nobiles* fuisse punctis subnotatam in *Gudianis* excerptis, quod idem erat in codice *Guelph.* teste *Cl. Longolio*. Atque ita ubi-

que. Neque mirum est, easdem diversitates possedisse & *Gudium* & *Vossium*, cum hi aliorum etiam librorum excerpta communicare inter se fuerint soliti, adeo ut in ipsorum bibliothecis eadem saepe collationes reperiantur. Simile exemplum de *Lucretii* MS. adnotavit *Cel. Haverkampus* in Praefatione nuperrimae Editioni praemissa.

P R A E F A T I O.

tum adcuratius recenseret, & varias lectiones adderet, notasque breves, quod ubi absolutum foret, velle se reliqua libentissime mecum communicare. Quam ob rem urgentis in dies & omnem moram recidere cupientis Typographi inpetum nectendis causis inhibere studui, donec varii menses exiissent, nec quidquam de *Plinio* inaudirem, ut & ipse crederem, Vir. Cel. omnem illius editionis cogitationem abjecisse. Hac in sententia confirmabar maximo opere, cum viderem, Cl. Virum praecipuas Codicum varietates & emendationes suas consueto more quatuor disputationibus Academicis proposuisse, in quas ea collata referebantur, quae praecipue ad emaculandum hunc panegyricum pertinebant. Quae cum & liberalitate Auctoris & aliunde ex Germania ad me perlatae forent, amplius non expectandum ratus, ut initium inprimendi fieret, non difficulter persuaderi mihi sum passus. Cum vero dissertationes illae plenae essent bonae frugis, quae tamen vel rarius vel omnino non in hisce terris integrae occurrerent, haud displicuit consilium Venetorum, qui Editioni suae Panegyricorum addi curaverant Cl. *Schwarzii* emendationes in *Pacatum*, ut & ipse ad eorum exemplum integras illas dissertationes *Plinio* nostro adjungerem. Huic rei accedebat, quod videbar mihi non sine gravissima plagii, &, cur enim hoc non addam? ingrati in Auctorem animi suspicione, qui eo certe animo ad me transmiserat, ut illustrando *Plinio* inservirent, ea negligere & tacite praeterire non posse; iisdem enim excerptis cum uteremur, fieri non potuit, quin etiam in easdem cogitationes & emendandi rationes saepe incideremus. Jam ingenui hominis videbatur, talia potius Auctori adscribere, qui ea inventa prior in lucem protulerat. Nam si nudis tantum verbis ad ipsas dissertationes provocassem, nihil mihi videbar egisse, cum paucissimis eae essent notae; ad haec vereri jam incipiebam, ne & hae ipsius fortassis auctoris culpa brevi tempore perirent, cum breviores illi libelli eo fere fato scripti videantur, ut inter manus dilabi, &, quamvis rerum pondere graves, tenuitate sua negligi & sic interire soleant. Adeoque ut omnibus hisce incommodis, quantum

P R A E F A T I O.

tum in me esset, occurrerem, singula justo ordine reliquis Doctorum observationibus interferenda curavi.

Eo jam loco res nostrae erant, & ultra xxx. caput processerant operae, cum Cl. *Schwarzii* ad me perferuntur litterae, quibus significabat, ex plurium amicorum votis se consilium mutasse, & jam forma quarti ordinis excudendum opusculum dedisse, adornatum suis Eruditorumque commentariis. Gaudebam, non omnem emaculandi *Plinii*, quod olim vanus augur timueram, curam post editas dissertationes Virum Doctissimum abjecisse, & gratulabar Secundo nostro, qui ita splendidiori ornatu & secundis curis limatior indias luminis auras proditurus esset. Sed, neque enim hoc dissimulare fas est, jam serius animo videre incipiebam, quam male ego cum inveterato & longo usu edocto viro committerer, quamque par hoc esset non aequis viribus compositum. Attamen jacta erat alea, & in eum locum processeram, unde nisi summo cum dedecore & gravi optimi *Waesbergii* damno pedem referre non liceret.

Ceterum copias, quibus instructus ad emendandum hunc Panegyricum accesseram, praeter excerpta Cl. *Longolii* & *Vossiorum*, quae Bibliotheca Lugduno-Batava adservabat, adauxit etiam praedicanda Celeberrimorum Virorum humanitas *Petri Burmanni* & *Petri Wesselingii*, quorum Illi debeo conjecturas, quas codici suo adscripserat *Nicolaus Heinsius*, Hic mecum communicavit exemplar Zyllianae Editionis, qua usus erat Eruditissimus *Perizonius*, & multis in locis vel emendaverat, vel illustraverat.

Inter antiquissimas Editiones, quas adhibui, prima erat, quae sine mentione loci, ubi prodierat, inpressa erat anno MCCCCLXXVI. forma quarta, eamque, quod ipsa docebat dedicatio, curaverat *Franciscus Puteolanus*, atque xi. reliquos continebat Panegyristas. Altera erat, quae sine mentione anni (2) edita videbatur Venetiis, quam ideo

(2) Satis tamen certum mihi est, in-presso fuisse anno MCCCXCVIII. cum in nostro exemplari adjunctus esset *Solinus*, ita tamen, ut distingui non satis tuto posset.

P R A E F A T I O:

ideo passim *Venetam* adpello, & emendata per *Antonium Moretum*, ut additum epigramma testatur:

Omniibus haec, quae nunc tam recte impressa leguntur

Quod mendosa libri littera nulla viget:

Antoni Morete fuit tua cura: laborque

Namque faves claris sedulus ingeniis.

Quisquis amat veteres: grates tibi semper habebit:

Et debet studio Plinius ipse tuo.

Reliquarum Editionum elenchum nobis dedit, & merita cujusque recensuit Erud. *Schwarzius*, cujus judicia post ceteras Doctorum Virum praefationes in hac editione conspiciuntur. *Cuspinianam* editionem videre non licuit, reliquarum paucae ad Codices scriptos emendatae sunt, & si a *Livinejana* & *Sichardiana* discesseris, vix una est, quae laudem mereatur; ita omnes in repetendis praecedentium inventis versatae fuerunt.

In conferendis Variorum notis potissimum secutus sum cum primas Eruditorum curas, tum Editionem Parisinam, nam ea, quae sub auspiciis *Berneggeri* prodiit, multis in partibus est deterior, cum plurima, quibus ceterae superbiunt editiones, ibi frustra quaerantur. Recepi tamen, & ipsius Cl. Viri nomini cum reliquis Eruditis adscripti notas quasdam, quae Editioni Argentoratinae erant adjunctae, verum eas tantum selectas, & non sine justissima causa, cum pleraque vix digna viderentur, quae nova editione deberent repeti. (3)

Le-

set, an eodem anno essent editi. Illic in fine addebatur: *Venetiis Anno Domini MCCCCLXXXVIII. die x. Marci*. Unde dubium, an haec nota ad *Solinum* tantum, an vero ad *Plinii* etiam Epistolas (nam & eae ibi conspiciuntur) & Panegyricum sit referenda. Certe *Antonii Moreti* mentionem jam fieri anno MCCCXCV. & inpressisse *Venetiis MD.* monuit in Annalibus suis *Mattaire*.

(3) Et sane, ne doctissimi Viri manibus

injurius esse videar, malim pleraque illa in *Plinium* collectanea adscribere ipsius auditori *Joanni Jacobo Stockero*, qui publica disputatione illorum defendendorum partes in se susceperat, vel potius *Joanni Frischmanno*, quem juvenem egregie doctum in dedicatione adpellat *Berneggerus*, quique *Stockero* studiorum dux & magister erat additus. Sane nonnulla adeo puerilia occurrunt & inepta, ut in illum virum cadere non potuerint. Hinc quod passim *librum* citet, cum

P R A E F A T I O.

Leguntur tamen & in *Hackiana* ^{indore}, ubi simul beneficio Cl. *Graevii* (4) conspiciuntur *Dominici Baudii* adnotationes antea ineditae. Sed cum miserum in modum habitae & laceratae sint hae reliquiae, quia verba Praeceptoris sui vel male vel omnino non adsequerentur ipsius Auditores, & pejus describerent, multa in illis reperiuntur, quae, si viveret, suo sub nomine legi nollet ipse *Baudius*; praeterea tantum loca parallela, communia vitae civilis praecepta, & vulgatiores expositiones continent; quae res me permovit, ut pauca tantum excerpta hic conspici maluerim, quam confusae molis opus inutiliter obtrudere.

Idem consilium secutus sum in *Catanaeo* & *Rayano*, *Jacobo de la Baune* (qui in usum Serenissimi Delphini suum commentarium adornavit) *Cellario*, *Patarolio*, quorum excerpta hic tantummodo conspiciuntur, cum pleraque essent talia, quae in tanta litterarum luce facile possent praeteriri. Non male tamen hi Viri de *Plinio* sunt meriti, praesertim vero *Catanaeus*, ex cujus notis praecipue profecit, & suas copias instruxit *Lipsius*, ut conferenti facile patebit.

Praecipuum vero ornamentum nostris conatibus addiderunt elegantissimae, de quibus diximus, Cl. *Schwarzii* dissertationes, cujus observationes ipsi textui subjunximus, additis etiam suo loco iis, ubi in aliam sententiam abierant Viri Eruditissimi *Christophorus Augustus Heumannus* in Poecile tom. III. lib. IV. & *Joannes Matthias Gesne-*
rus

cum *legem* dicere oportuerat, ut cap. LXXVII. §. 4. Pleraque, ne nominato quidem auctore, *Catanaeo* sublegit, & sic tantum usum fuisse *Frischmannum* excerptis *Berneggeri* (quod ipse prae se fert ad cap. II. §. 5. & XXIII. §. 5. ipsius Editionis) tanto facilius mihi persuaderi patior, quanto negligentius illa & aliorum excerpta multis in locis fuerunt habita, adeo ut ne ipsis linguae, qua perscripta sunt, regulis satisfaciant. Ita ad cap. LII. §. 4. ex

Lipso nonnulla in suum usum transtulit, sed cum is dixisset: *Tota res permitteretur furori cuidam plebejo*, ille ita expressit: *Impetuosè per furorem cujusdam plebei*. Talia & similia, cum aperte negligentiam ostentarent, in melius mutavimus.

(4) Confer Nobilissimi *Heinsii* Epistolam ad Daumium in Sylloge Cl. *Burm.* num. CXCIX. Scilicet publicis lectionibus olim hunc Panegyricum auditoribus suis exposuerat *Baudius*, eaque, ut fieri solet,

vel

P R A E F A T I O.

rus in praefatione Editionis nuperrimae (5). A quibus Viris, si nonnunquam discrepare fuerim coactus, de ipsorum humanitate dubitare nolum, quin aequissimo id accipient animo, utpote memores, nihil humanius esse, quam humaniter dissentire. Et sane haec libertas, si vel ubique tyrannidem pateremur, Reip. litterariae tamen deberet esse quasi suo jure propria. Ceterum nullam rationem habuimus Commentationum Plinianarum Cel. *Boetleri* (6), in quibus praecipua ipsius Orationis materia exponitur, adeoque in rebus Historicis & Politicis versatur, per quas exspatiari & longius divagari a nostro instituto erat remotius. Fere oblitus eram monere, nonnulla me huc transtulisse ex variis Lectionibus *Hearnei*, sed ea sunt perpauca, & minoris plerumque momenti. Quae vero ille jactat excerpta *Josephi Scaligeri*, in margine editionis *Stephanianae* bibliothecae Bodlejanae, illae quidem depromptae videntur diversitates ex editione *Beroaldi* MDCI. adeo constanter inter se conveniunt. Additum videbis integrum *Berneggeri*, vel Auditoris ipsius indicem & repetitam adcuratissimi *Massonii* Vitam *Plinii*, operamque dedimus (nam eo jam perventum, ut externo etiam habitu censeamur, & a typographo ingenii pretium dependeat) ut omnia eo, quo posset, nitore & chartae elegantia se commendarent. Brevi, si summo Numini ita fuerit visum, sequentur reliqui Panegyristae. Ad quod opus exornandum si operam suam, & qui lateant, codicum excerpta benevo-

le
vel male adsecuta, vel postea etiam describendo corrupta sunt. Vide, si tanti sit, quae ea de re ad Lectorem praefatus est in Editione *Hackiana* Typographus. Et recte semper judicarunt docti, male magnorum Virorum famae consuli, si ea, quae privatis institutionibus paraverant, vel ipsis viventibus, vel etiam post eorum fata in lucem protrahantur, cum aliud quid sit juventutem docere, aliud in publico conspici, & diversae scenae diversa conveniat persona.

(5) Scilicet Cl. *Gesnerus* in usum audi-

torum suorum Gottingae Anno MDCCXXXV. emisit minori forma hunc Panegyricum, cujus lectionem variam ex Dissertationibus *Schwarzianis* constituit, & sicubi dissentiret, in praefatione per singulas partes consilii sui reddidit rationes. Haec editio & typorum elegantia & chartae puritate satis se commendat.

(6) Leguntur eae dissertationes tom. I. p. 661. Operum *Boetlerianorum*, quae Argentorati cum Praefatione *Fabricii* prodierunt Anno MDCCXII. & facile haberi possunt.

P R A E F A T I O.

le conferre voluerint elegantioris doctrinae Cultores, grandi me beneficio sibi obstringent, & qua publice, qua privatim, justas gratias atque debitas vel verbis vel re ipsa referre conabor. Tu interim, Lector Erudite, vale, &, si quid meruerim, vel si ita videatur, fave.

ADDENDA & EMENDANDA

I N N O T I S.

P. 13. lin. 25. b. in notis lege *οἷος*.
P. 43. lin. 4. a. in notis post *placuisse*, adde: Eandem dicendi brevitatem offendi in Codice scripto Ciceronis lib. 1. de Orat. cap. VIII. *Ut non aequalibus suis anteponerentur, sed cum majoribus natu compararentur.* & eod. lib. cap. LIII. *Non parum commode, sed etiam turpiter & flagitiose dicta esse dicebat.* Quomodo haec duo loca possent constitui, si aliorum etiam codicum auctoritas accederet, cum in editis proferatur: *non aequalibus suis solum.* & non modo parum.

P. 46. lin. 15. b. post. p. 145. adde: Et novissime Clar. Haverkampum ad Orosium lib. 1. cap. XIV. ubi omnino retinenda est antiquitatis scriptura, *repellerentur.* Vide Vorstium ad Justinum lib. XIII. cap.

.. II.

P. 51. lin. 18. b. post. *utitur*, insere, Livius.

P. 61. lin. 30. b. lege: editionibus. & lin. 39. post. p. 190. supple: Aliam viam ingressus est Perizonius in Anim. Hist. cap. VI. p. 233. qui ita exponit: *Pulsi fugatique*, sc. *Romani exercitus*, quo jure non addit, nisi forte id ex praecedenti *imperio* collegerit, quomodo & alii locum exposuerunt, & nuper Vir Doctus in Actis Novis Lipsiens. Anni 1736. p. 89. cum dubium ipsi videretur, utra esset lectio praeferenda, *quoniam imperabat is, cujus pulsi fugatique.* an omittis illis, *legere, cujus pulsi*, scil. *imperii*. Optime enim observabat, Codicem, unde supplementum illud depromptum esset, eo in loco mancum & mutilum reperiri. Sed cum conetur testimoniis veterum Scriptorum probare *imperium* dici pro *exercitu*, aequo spero animo patietur, si hac in parte dissentire, & in alia omnia abire cogar. *Imperium* enim illis, quae adtulit, locis simpliciter & pro-

prie notat summam rerum gerendarum potestatem, adeoque *imperium dimittere* apud Nepot. Timol. cap. II. non tam significat *exercitum dimittere*, quam potius deponere summam illam potestatem, quam obtinebat in exercitu; adeo ut aliquis dici posset, *dimittere imperium*, licet apud exercitum remaneret. Justinii & Livii loca sine ulla difficultate rectius usitata significatione exponuntur. Et *exercitus* poterat esse sine *imperio*, & *imperium* sine *exercitu*; nam Imperator amisso exercitu tamen *imperium* retinebat. Atque sic *cum imperio mitti* non est, *mitti cum exercitu*, sed potius, *mitti cum summa belli gerendi potestate*, ceteroquin millies dicere debuissent Romani Scriptores, *mittere ad Imperium*, si exercitus essent in Provinciis. Et an praecedentia, *qui hoc ipsum imperium peperere*, ullo sano sensu exponi possent, *qui hos ipsos exercitus peperere*, quod nec crederem ipsi Viro Erudito placere; & ita tamen haec verba accipi deberent, si ea expositio locum suum tueretur. Nisi haec & talia obstarent, non incommode forsitan dici potuisset, *Imperium* poni pro ipso *Imperatore*, uti & haec vox & similes haud raro adhibentur, de quibus adeundus Erud. Drakenb. ad Silium lib. xv. vers. 748. Nullam igitur video rationem, cur non in adlata expositione liceat adquiescere, quam confirmat praeterea Varro lib. 1. de R. R. cap. II. *Ne capra natum pascat*, quas etiam *Astrologia in caelum recepit*.

P. 67. lin. 41. a. post. *miscuerunt*, interfere: Orosius Praef. lib. IV. *Nocturno gelu lacunarum dorsa obriguisset herbasque incanuisse prospiceret.*

P. 87. lin. 18. post. *dederit*, dele comma.

P. 88. lin. 35. a. post. *testetur*, excidit, *Bar.*

Baunius. Et de ipsa phrasi consulatur Nic. Heinſius ad Silium lib. v. verſ. 631.

P. 93. lin. 29. b. ſcribe: Claudianus.

P. 138. lin. 15. a. poſt. *reparatorem* interſere: Avienus Deſcript. Orbis verſ. 347.

Nilus honorem

Telluri reparat.

& lin. 43. poſt. *arena*: Barthius & Heinſius ad Claudian. Phoen. verſ. 100.

Oſtia nigrantis Nili ſeptena vaporat.

P. 140. lin. 20. a. ſcribe: legere, cum in quibusdam exemplaribus exprimitur, legeri.

P. 141. lin. 24. b. poſt. *refugiſſet*, interpone: Quaedam ex his, & alia adtulit Marklandus ad Statium lib. I. Silv. III. verſ. 31.

P. 145. lin. 17. b. lege: appoſitionem.

P. 180. lin. 33. poſt. librariorum, tolle comma.

P. 184. lin. 28. b. ſcribe, talem.

P. 208. lin. 19. lege. quemque.

P. 217. lin. 34. a. repone, *hos*, litteris, ut dicunt, curſivis.

P. 218. lin. 34. a. poſt. n. 6. Virgilium lib. VI. Aen. verſ. 866.

Qui ſtrepitus circa comitum.

Et Cl. Drakenb. ad Livium lib. IX. cap. II.

P. 228. lin. 24. b. poſt. *miniſtrabat*. De talibus Capitolinus in Vero cap. VIII. *Ad- duxerat ſecum & ſidicinas & tibicines & hiſtriones, ſcurrasque mimarios & praesti- giatores, & omnia mancipiorum genera, quo- rum Syria & Alexandria paſcitur voluptate.* Et de nimio Principum miniſterio Mamert. Paneg. Julian. cap. XI. *Neque turbae inſti- tutorum ad delicias miniſtrorum, cui tam pauca ſint miniſtranda; neque tempus epu- larum ei, qui ſaepe ſtatarium prandium capiat.*

P. 235. lin. 27. b. poſt. recenſeo: Idem, de quo dixi, Vir doctus in Actis Lipſ. p. 90. putat Pliniano ingenio convenientius legi poſſe *majus*, pro *magis* vel *maius*, ut ex antecedenti repetatur, *eſt tibi*; & ſic eodem, quo ego, modo locum expoſuit, niſi quod conjectura rem adgreſſus ſit, ubi ego omnium MSS. lectionem malui tueri.

P. 250. lin. 19. b. poſt. in MS. Quae va- rietas etiam conſpicitur apud Oroſium lib. I. cap. XVIII. *Fatorum ignoti Thraces*, ſic codices ſcripti, qui non ſunt dubiae fidei, pro quo in Editis *ignari*. Vide ibi Cel. Ha- vercampum, qui & eundem Ovidii & Quinctiliani locum advocavit.

P. 154. lin. 21. a. poſt. LIPS. adde: Utinam aut noſtra tibi lectio probari poſſit a conje- ctura petita, aut meliorem ipſe de theſau- ris tuis adferas, aut doceas Plinianum, hoc eſt, verum & acutum & facile eſſe, quod vulgo legitur: *Tuae moderationis haec laus, conſtantia noſtra; & tibi obſequimur*, &c. GESN. Forſitan vulgaris ſcriptura tole- rari poſſet, ſi verba ita collocarentur: *Tuae moderationis laus haec conſtantia noſtra*, nam ita ſententia & plana eſt & Auctoris opi- nioni ſatis accommodata. Haec Vir doctus in Novis Act. Lipſ. Anni 1736. p. 91.

P. 258. lin. 17. b. poſt. *amputabant*: Et aperte vulgatam Flori ſcripturam defendit Fulgentius Virg. Contin. p. 157. *Juſte am- putatis & manibus & oculis & auribus pin- gitur.*

P. 260. lin. 32. poſt. fui: Opportune igitur Noſtri locum adtulit Pricaeus ad Ap- pulejum lib. X. Metam. p. 612. *Momento modico, immo temporis puncto.*

P. 263. lin. 10. a. poſt. ADLOCUTIO. ad- de: LIPS.

P. 264. lin. 29. b. poſt. LIPS. Miratur Barthius ad Claud. lib. II. de Laud. Stil. verſ. 176. tot Editores non vidiffe ſcri- bendum *Numenque*; cum tamen hic aga- tur de titulo *Imperatoris*, ut recte etiam vidit Lipſius, & ipſe nexus orationis mani- feſte oſtentat. adeoque nihil innovandum. Potius *Numen* reducendum crederem apud eundem Claud. IV. Conf. Honor. verſ. 449.

Inploratque tuum ſupplex Alamannia Nu- men.

pro *nomen*, ut Val. Flaccus lib. III. verſ. 639.

Magnoque inplorat Numina queſtu.

P. 271. lin. 7. a. poſt, loco: Male. nam ea vocula hic ex ſuperiori verſu repeten- da, in quo nemo non Plinii ſtilum agno- ſcet, qui conferre velit, quae diximus ſu- pra cap. IV. §. 3. cap. XXI. §. I. cap. XLVI.

A D D E N D A.

§. 8. & passim alibi.

P. 299. lin. 30. b. post. sustineo: Attamen de optimo Principe Tacitus Agric. cap. III. *Augeatque quotidie felicitatem Imperii Nerva Trajanus.*

P. 315. lin. 36. b. post. p. 375. Si conjecturae locus esset dandus, legeremus, *ne... inferantur*, sublata tamen interpunctione. Nam illud vulgatum *nae*, ortum videtur ex *neu*, quod librarius ideo huc traxit, quia antecedit ellipsis particulae *ut*. Vir Doctus in Novis Actis Lips. Anni 1736. p. 91.

P. 325. lin. 14. a. post. *conformatus*: Statius lib. III. Epist. ad Pollium: *Cum lugeret veris, quod rarissimum est, lacrimis senem Patrem.*

P. 339. lin. 37. b. post. Cortius: Cicero lib. I. de Orat. cap. XI. *Quaero, id ipsum qui possit sine ea scientia.* Ita Codex Oxo-niensis apud Gronovium & Cockman, reliqui supplent: *possit adsequi.* quam lectionem etiam confirmat Codex Trajectinus,

nec temere movenda est sine majori auctoritate.

P. 349. lin. 23. a. post. §. 2. adde: ideoque eos sequor codices, qui apud Nepotem Timoth. cap. III. habent: *Ut in sua manu esset fortuna.* pro quo editiones vulgatae *navi*, & loquendi rationem illustra ex iis, quae loco laud. cap. XXXI. diximus.

P. 351. lin. 14. a. post. sub finem, adde: & Dukerum ad Thucydidem lib. I. cap. I.

P. 353. lin. II. b. post. *ignara vinci*: Hanc conjecturam etiam firmabis ex ipso Horatio lib. I. Od. VI. vers. 2.

Cantabrum indoctum juga ferre nostra.
& lib. IV. Od. XIV. vers. 8.

*Vindelici didicere nuper,
Quid Marte posses.*

P. 379. lin. 19. b. post. *praecipitaverunt*, interfere. Neque hac in parte dissentit Cl. Drakenb. ad Livium lib. II. cap. XIX. §. 5.

P. 387. lin. 22. b. lege: cum indicativo, non.

C A U J I

PLINII CAECILII

S E C U N D I

PANEGYRICUS,

PANEGYRICUS.

S E C U N D I

PLINII CAECILII

C A V I

C. PLINII CAECILII SECUNDI PANEGYRICUS

TRAJANO AUG. DICTUS.

CAPUT I.

Bene ac sapienter, Patres Conscripti, majores instituerunt, ut rerum agendarum, ita dicendi initium a precationibus capere, quod nihil rite, nihilque providenter homines, sine Deorum immortalium ope,

Panegyricus.] Laudatio elegans in primis, & quam accuratum exemplar quoddam Atticissimi proponam. Quo in genere & laborasse se Auctor sparsim significat in epistolis, & vero (nisi me amor & judicium fallunt) regnat. Scis Apollinarem Sidonium lib. VIII. ad Ruriciam scribere: *C. Plinius pro Attia Variola plus gloriae de Centumvirali suggestu domum retulit, quam cum M. Ulpio, incomparabili Principi, comparabilem Panegyricum dixit.* Sed nec optimus is dicendi censor ac magister est, & voluerit (opinor) Plinium hic magno intervallo a summi Principis meritis relinquere. Potuit & longe imparem actioni pro Attia Variola sensisse. De qua haec sunt ipsius Plinii lib. VI. ad Romanum. *In summa solent quidam ex contubernalibus nostris existimare hanc orationem, (iterum dicam) praecipuam ut inter meas* *ὡς ὑπὲρ Κτησιφάντος* esse, & plura inibi. Sed ea cum aliis fuit, nobis superest desiderium. De hoc opere vero quod judicium parentis tu existima mi Lector ex Epistola XIII. & XVIII. libri III. Meminit & XXVII. libri VI. LIVIN. Vide, quae collegit Fabricius Bibl. Lat. vol. II. p. 766. Et de origine panegyricorum consulendus Scaliger lib. III. Poët. cap.

CVIII. & Walchius Parerg. Acad. de Panegyricis Veterum. De ordine hujus orationis Vossius lib. III. Inst. Orat. cap. VII. §. 8. Sed male Panegyricum dici, cum dicenda esset gratiarum actio, voluit Marcilius, & multis id agit ad Suetonium Vespas. cap. II. & Vossius lib. I. Inst. cap. V. §. I. Revera gratiarum actio erat ex Senatus consulto, sed ea occasione usus Plinius paupertatem materiae explevit laudibus Imperatoris, ut ita simul panegyricus evaserit. ARNTZ.

I. Bene ac sapienter.] *Καλῶς καὶ σοφῶς* Solennia verba probandi aliorum bona facta, dicta, instituta. His tamen impendio sunt abusi, sportulis conducti, nec immerito dicti *σοφοκλεῖς* & Laudicicoeni. Plin. II. epist. XIV. Lips. II. epist. XLVIII. BERN. Mox majores nostri excerpta Vossii.

Ut rerum.] Xenophontis praeceptum. *Πειρᾶσθαι σὺν θεοῖς ἀρχεσθαι πάντας ἔργα. ὡς τῶν θεῶν κυρίων ὄντων εἰδέναι τὸν τῶν εἰρηλικῶν, ἢ τῶν πολεμικῶν ἔργων:* Conari omne opus cum diis aggredi. quia dii non sequius rebus civilibus, quam & bellicis praesunt ac dominantur. JUSTUS LIPS. Verissime. Nam & apud Liv. Cn. Manlius lib. XXXVIII. cap. XLVIII. Sed ego in ea civitate, quae ideo omnibus rebus

2 ope, consilio, honore, auspicarentur. Qui mos cui potius, quam Consuli? aut quando magis usurpandus colendusque est, quam cum imperio

bus incipiendis gerendisque Deos adhibet, quia nullius &c. unde & eidem Livio mos ille precandi, carmen solenne lib. xxxix. c. xv. *Et concione advocata, cum solenne carmen precationis, quod praefari priusquam populum alloquantur magistratus solent, peregisset consul; ita coepit &c.* Quae duo loca opportune ad Plinii sui marginem adnotarat illa antiquae virtutis expressa effigies Iacobus Bongarsius. GRUT. Omnium rerum magnarum a Diis immortalibus principia duci consuevisse. Cic. in Vatin. pro Rabir. in Divin. Valer. Max. in praefat. Serv. lib. vii. Aeneid. Plin. viii. epist. iv. Symmach. ii. epist. cvii. cui & hujus Pannegyrici initium, exordium fecit. Hoc tamen non aeque Historiarum scriptoribus convenire, Historicorum facile primus Livius refert in praefat. lib. i. BERN. Scholiastes Aristoph. Acharn. vers 44. & Menander ad Cicer. divin. in Verrem cap. xiv.

Dicendi initium.] Vetus mos Romanis a precatione orationes ordiri. Cicero, Livius, Auctor ad Herennium, ostendunt. LIPS.

Capetur.] *Capere* Cod. Livin. & Rhen. recte. RITTERSH. *Capetur* etiam Aldus & Barthius lib. lxvii. Adv. cap. xvii. *Capere* Vossii Collatio & Guelfelb. quae certe scripturae ortae sunt ab ineptis librariis, qui putaverunt particulam *ut* post se necessario requirere subiectivum, cum tamen alius hujus loci sensus sit, atque *ut* & *ita* invicem sibi respondeant, & similitudinem indicent. Victor Ill. cap. xliii. *Ut verrucosus a verruca in labris, ita Ovicula a clementia morum.* ubi dixi quaedam. Cicero lib. i. de Off. cap. xxvi. *Nam ut adversas, sic secundas inmoderate ferre, levitatis est.* Pacatus Paneg. cap. x. §. i. cap. xix. §. 3. *Nam voluptas ut occupat, ita relinquit.* Seneca Suas. v. p. 32. *Ut in gaudia interdum exsurgit animus, ita adversis frangitur.* Ammian. Marcell. lib. xxv. cap. iii. *Ut insultant ignavis, ita persistentibus cedunt.* Linacer lib. v. Emend.

Struët. p. 276. Nost. inf. cap. xliii. §. 5. & Cel. Burman. ad Ovidium lib. i. Metam. vers. 15. quare infinitivus loco suo non erat movendus, quod monuit quoque Sitzmannus ad Boëthium lib. iii. prof. ix. fin. Mox rejecta particula copulativa: *nihil rite, nihil providenter* Guelf. ut jam notavit Erud. Longolius ad Plinium lib. x. Epist. xlii. Quae utique parvulae vocis jactura pondus sententiae & gravitatem adeo non minuit, ut potius intendat: Cicero lib. v. de Finib. cap. xx. *Omnibus ceterarum rerum oblitus, nihil abjectum, nihil humile cogitant.* Orat. i. in Catil. cap. i. Livius lib. xl. cap. viii. *Nihil cari, nihil sancti est.* Sidon. Apoll. lib. iii. Epist. xiii. *quibus nihil pensi, nihil sancti est.* Dict. Cret. lib. ii. cap. xxi. *Nihil temere Graecos, nihil inconsultum incipere.* Severus lib. ii. Hist. Sacr. cap. l. *Nihil pensi, nihil sancti habuisse definitio.* Sic ea vocula vel negligitur vel incuria librariorum intruditur frustra. Vid. inf. ad cap. iii. §. i. cap. x. §. 2. & 3. cap. xv. §. i. & 4. cap. xxv. §. 3. cap. lxv. §. i. & alibi. Pichen. ad Tacitum lib. xiv. Ann. cap. x. Gronov. ad Livium lib. xxxi. cap. vii. Graev. ad Cicer. pro Marc. cap. ii. In Mamert. Gen. Herc. cap. vi. §. 5. *Nihil tam vile, tam vulgare* vetuste editi protamque ARNTZ.

2. *Consuli.*] Ritus solennis, accepto a Principe beneficio, gratias ei agendi in Senatu, qualis hic & ex officio consulatus, & jussu Reipubl. Trajano Plinius, iii. Epist. xviii. Vespasianus Cajo, Sueton. Vespas. ii. Dio lib. lviii. BERN. Mox significationem verbi *colere* non videtur cepisse Baudius, notans: *Colendus, id est, ut sanctus.* Melius per *observandus* vertit Machaneus, sed ea expositio cum dubia sit, videtur in errorem abduxisse virum doctum. Vis verbi hujus melius patet ex Salustio Catil. cap. ix. §. i. *Igitur domi militiaeque boni mores colebantur.* Ubi recte eam loquendi formam defendit Cortius. Val.

imperio Senatus, auctoritate Reip. ad agendas optimo Principi gratias 3
excitamus? Quod enim praestabilius est, aut pulcrius munus Deorum,
quam

Val. Flaccus lib. iv. Argon. vers. 102.
*Non muris cinxere domos, non foedera
legum*

*Ulla colunt, placidas aut jura tenentia
mentes.*

Seneca Hipp. vers. 483.

*Ritusque melius vita quae priscos co-
lat.*

ARNTZ.

Auctoritate Reipublicae.] Plinius III. epist. xviii. *Vt reipubl. nomine Principi gratias agerem.* LIPS. Compendium scribendi in causa est, quamobrem aut Reip. extet in Voss. Sed nemo ita loqueretur *Imperium Reip.* Recepta scriptura sanior est, cum *auctoritatem Reip.* dixerit, quod alii *auctoritatem publicam* adpellant, ut Cicero pro Mil. cap. i. *Temeritatem concitatae multitudinis auctoritate publica armare.* Vellejus lib. ii. cap. lxii. §. 3. *Sine auctoritate publica provincias exercitusque occupaverant.* & Symmachus lib. x. Epist. xxv. *Jus & auctoritas publica in usum nostrae urbis accepit.* ARNTZ.

3. *Pulchrius.*] *Regnum res inter Deos hominesque pulcherrima.* Liv. ii. ix. m. BERN.

Castus & Sanctus.] Sive ad τὸ καὶ ἁγνόν sive ad ἁγίους Trajani referre lubet, recto, ni fallor, stant talo. Versatus enim in munere suo caste h. e. integre & incorrupte, alienus a luxuria, avaritia, & id genus sordibus; qualis alioquin castus Cic. xi. epist. fam. vi. Plaut. Poen. act. v. iv. *Sancte* h. e. mansuete, benigne & misericorditer. Cujus vocis notionem ex Hebraeo חַסְדִּים principum in sacris apposito adstruit Petr. Faber in III. Semest. cap. xvi. Non repugnet qui sanctum hic ἁγιῶν, i. e. veneratione dignum dicat. uti alias, princeps dicitur Augustus ob sanctitatem. Castis tamen, licet fortassis minus pudicis, & sanctis erga Deos suos moribus fuit, imo & mitioribus erga Christi cultores. Euseb. lib. iii. c. xxxiii. IDEM. Male ad abstin-

tiam Imperatoris ab adulteriis & re venerea has voces retulit Catanaeus. Scio ita sumi, & ea notione haec duo junxit Val. Maximus lib. viii. cap. xv. ex. 12. *De Sanctissima femina judicium facerent, cunctis castitate praelata est.* Servius ad Virgilium lib. xi. Aen. vers. 158. *Ubi sanctissima incorruptae castitatis significat.* Augustinus lib. i. de Civ. Dei cap. xxviii. *Nec invidisse cuiquam paris excellentiam sanctitatis & castitatis.* Arnobius adv. Gent. lib. iv. p. 145. *Hercules sanctus Deus natus quinquaginta de Thesio una nocte perdocuit.* Verum ibi Stewechius reponit *Sancus*, me plane invito, neque enim illud nominis ubique Herculi obtrudendum; & *Sanctum* per ironiam eum dicit pro minime castum, quomodo paucis ibidem versibus interpositis addit: *Femineo sexui sua conservata est sanctitas.* Et quae ad Victor. dedimus de Vir. Ill. cap. xlvi. *Sanctitas* hic aliud quid est, quae in viris integerrimis laudari solet, & de ea agit Erud. Cortius ad Sall. Jug. cap. lxxxv. §. 40. Phaedrus lib. v. fab. v. vers. 42.

Quare, vir sanctissime

Particulo, chartis nomen victurum meis.

Seneca conf. ad Helv. cap. xvii. *Velut unicuique Sanctitatis exemplum suspexit.* Florus lib. i. cap. xii. §. 6. Catan. ad Plinium lib. i. Epist. x. Per excellentiam tamen hujus *sanctitatis* honor Regibus, Principibus, adeoque ipsis Imperatoribus Romanis tribuitur. Curtius lib. iii. cap. viii. §. 5. *At Darius, ut erat sanctus & mitis.* Suetonius Julio cap. vi. *Est ergo in genere & sanctitas Regum.* Capitol. in Anton. Phil. cap. i. Mamert. Pan. Julian. cap. xii. *At sanctissimus Imperator impense studet.* Victor Aurelius de Trajano in Epit. cap. xiii. §. 4. *Cumque duo sunt, quae ab egregiis Principibus expectentur, sanctitas domi, in armis fortitudo.* & in Caesar. cap. ix. §. i. Latius de *Sanctitate Regia* egit Clar. Heumannus in Poec. tom. ii. lib. i.

4 quam castus & sanctus & Diis simillimus Princeps? Ac si adhuc dubium fuisset, forte casuque rectores terris, an aliquo numine darentur, Principem tamen.

lib. i. dist. xiv. Duas etiam illas *Sancti* significationes male inter se confuderunt Rittershusius ad Plinium lib. x. Epist. i. (ubi Trajanum *sanctissimum* Imperatorem appellat) & Freinshemius apud Duker. ad Florum lib. ii. cap. vi. §. 40. Negligenter in Editione Variorum voces & *Sanctus* praetermissae sunt correctorum forte vitio. ARNTZ.

Diis simillimus] ὁ βασιλεὺς, ὡς Θεὸς ἐξ ἀνθρώπων Rex, Deus quispiam humanus est, Plat. in polit. Philo περὶ κατασ. ἀρχ. ἡγεμονία πρὸς ἀρχέτυπον τὴν Θεῶν βασιλείαν ἀπεικονισθεῖσα Principatus ad archetypum Dei regnum efformatus. Idem alibi. Optimo principi ad curae esse debere, ut se quadantenus Deo similem, sequendo ipsum, & plurimis bene faciendo, neminem, cum possit, laedendo, reddere conatur. Aurea in hanc rem Themist. Orat. v. in Senat. de human. imp. Theodos. BERN. Egregia haec est laudatio, quam repetit infra cap. vii. Hunc tibi proximum, hunc conjunctissimum existimes, quem optimum, quem Diis simillimum inveneris. Cicero pro Marc. cap. iii. Non ego cum cum summis viris comparo, sed simillimum Deo judico. Seditius Oper. Pasch. lib. ii. vers. 22.

Quaeque Deo similis vivens adstabat imago Boethius Conf. Phil. lib. i. prof. iv. sub finem: Quem consimilem Deo faceres. Quod vero de Trajano testetur Plinius, *simillimum* Diis esse Principem, non minori emphasi expressit Eutropius lib. viii. cap. iv. quando eum Deo proximum, per orbem terrarum nil non venerationis meruisse testatur. Illam locutionem illustrant Lindenbr. ad Censor. Die Nat. cap. i. & Notae Fraternalae ad Catonem lib. i. dist. iii. Calpurnius Ecl. iv. vers. 93.

Jupiter ipse Parens, cui tu jam proximus ipse.

Noster lib. ix. Epist. xxvi. §. 4. & 13. Tunc ille clarus & Diis maris proximus. Seneca Suas. ii. p. 14. At gloriae nullus.

finis est, proximique Deo. & contr. ix. p. 153. Placidum proximumque divino genus. Huc pertinet Noster inf. cap. lxxxix. §. 2. Si non sidera, proximam tamen sideribus obtines sedem. ἰσοθεός eo sensu passim occurrit apud Homerum Il. ψ. vers 569. & 677. Θεοειδής Iliad. lib. ω. vers. 372 & 552. Θεοεικέλος Il. α. vers. 131. & ἀντιθεός libro ψ. vers. 360. & saepius. Adeoque hujus jactantiae origo ad ipsum antiquitatis parentem Homerum referenda est. Illi simile, quod dicit Cicero in Pison. cap. ix. Quem ego civem, meo judicio, cum Deorum immortalium laude conjungo. Horat. lib. i. Od. vi. vers. 14.

Aut ope Palladis

Tydidem Superis parem.

Ubi id Homero deberi monuit Lambinus, licet aliter exponendus sit locus. Capitol. Anton. Phil. cap. xviii. Vir tantus & talis, ac Diis vita & morte conjunctus. Neque tantum summae animi virtutes hac comparatione decorantur, verum si pulcritudinem alicujus & egregium formae decus laudibus vellent efferre, Deo similes praedicabant. Virgilius lib. i. Aen. vers. 592.

Restitit Aeneas, claraque in luce resulsit.

Os humerosque Deo similis.

Ovidius Epist. xvi. Her. vers. 135. lib. ii. Art. vers. 659. & lib. iii. vers. 106. quique plura protulit Delrio. ad Senecam Octav. vers. 171. ARNTZ.

4. Adhuc dubium fuisset.] Frequens hoc significatu adhuc tum Plinio, ac quos nunc damus Panegyristis, tum Ciceroni ipsi. Loca ex eo aliquot apponam. Verrina vii. Ita mihi voluntatem spemque reliquae vitae vestra Populique R. existimatio comprobet, ut ego quos adhuc mihi magistratus Pop. R. mandavit, sic eos accepi, ut me omnium officiorum obstringi religione arbitrarer. Divinatione in Verrem: Videt enim, si a pueris nobilibus, quos adhuc elusit, accusandi voluntas ad viros fortes spectatosque homines translata sit. & quae sequuntur. Iterum: Est adhuc (id quod vos omnes mirari videam)

tamen nostrum liqueret divinitus constitutum. Non enim occulta potestate fatorum, sed ab Jove ipso coram ac palam repertus. Electus est quippe

non Verres, sed Q. Mucius. Verrina II. Vident adhuc post legem tribunitiam unum hominem (in quibusdam est, Senatorem, quod equidem haud probem) vel tenuissimum esse damnatum. Usus & Casina Plautus: Nam nisi ex te scio quidquid hoc sit cito, jam tibi istuc cerebrum percutiam execrata ludibrio pessima quae me adhuc habuisti. LIVIN.

Aliquo Numine.] Homerus: Ex δὲ Διὸς βασιλῆες Ex love sunt reges. Plutarchus in Numa, μέγιστον καὶ θεῖον δῶρον Maximum & divinum donum, de regno. LIPS. Caesar lib. I. Bell. Gall. cap. XII. Seneca contr. III. p. 108. Utrum providentia Deorum, an casu servata sit. Tertull. Apol. cap. xxx. Vide quae notata sunt nobis ad Aurelium Vir. Ill. cap. II. §. 8.

Divinitus constitutum.] ἐκ ἑστῆς ἐξουσίας ἐκ μὴ ὑπὸ Θεῷ. Potestas a solo Deo est. Paul. Rom. XIII. I. Θειοτάτη ἡ βασιλεία. Divinissimus principatus. Aristot. Polit. Principatus fato datur. Sueton. Tit. c. IX. Si ei divinitus debetur imperium, non poterimus interficere. Marci Antonini de Avidio Cassio dictum Vulcat. in Avid. Caes. cap. II. Hinc Divorum praenomen Imp. Rom. Θεοσεφῶν, à Deo coronatorum, Graecorum: Dei Gratia, nostratum. Et videmus in nonnullis numismatis, Imperatorium diadema manu Dei imponi. BERN. pro liqueret, Guelf liquet, ex solito errore, cum nota illa, qua litterae er vel re exprimuntur, properantes librariorum oculos effugerent, de quo agimus inf. cap. VIII. §. 2.

5. Repertus electus est.] Innutriti Plinio legendo facile animadvertent, in his verbis nihil quidem sententiae, at aliquid concinnitati Plinianaе, videri deesse. Noster Codex videtur primum paullo obscurior: Non enim occulta potestate fatorum, sed ab Jove ipso coram ac palam repertus electus quippe inter aras & altaria, &c. Sed praeteritio vocis, est, nobis suspicandi occasionem dedit, saltem non necesse esse, ut hoc ipsum verbum in eo, quem in vulgaribus libris

occupavit, loco consistat; deinde, interpunctione rectius posita, sententiam posse reddi planiorem. Hunc ergo in modum ibi legendum censemus: Non enim occulta potestate fatorum, sed ab Jove ipso coram ac palam repertus est: electus quippe inter aras & altaria, &c. Imo, qui Codicis MS. vestigia pressius secuturus, verbum est prorsus omittat, nihil facile tentet, quod Plinii conciso dicendi generi adversetur, dummodo interpunctione demonstrata utatur. In Capitolio autem factam esse adoptionem adeoque electionem Trajani, Xiphilinus commemorat. SCHWARZIUS. Dum ita emendas locum hunc: repertus est, electus quippe, tibi adsentior. Imo tu mihi adsentiris, qui jam dudum hanc emendationem meditando erui, & Editioni Panegyrici huius Kirchmaierianae (quam tibi non contigit videre) A. 1674. Wittenbergae factae, adscripsi. HEUMAN. Poec. tom. III. lib. IV. p. 523. Guelf. repertus confirm. electus est. quod si expressis litteris exaratum fuisset, sine dubio evasisset confirmatus, sed videtur ipse librarius statim suam culpam agnovisse, cum in media voce subsistens, ne lituris liber deformaretur, punctis infra positis delenda ea esse monuerit, ut revera sunt, cum ipsum ordinem evertant. Si enim hanc vocem Orator adhibere voluisset, scripsisset potius, electus, confirmatus est. Aliter laudat Berthaldus de Ara cap. II. §. 4. repertus electusque es. Unde id factum, an vitio memoriae, dicere nequeo, certe male factum. Melius viri Clarissimi Schwarzius & Heumannus. Et videtur tale aliquid sequens sententia desiderare, quae durior procedit, si verbo suo destituatur. Non tamen amo in emendandis Auctoribus verborum illas transmutationes, quod ultimae desperationis remedium existimo cum Isaaco Vossio ad Melam lib. II. cap. II. lin. 65. & Bestio de Rat. Emend. Legum p. 33. Primo ego intuitu mutata distinctione quae facillima adfectis locis medela est, restitue-

quippe inter aras & altaria, eodemque loci, quem Deus ille tam manifestus ac praesens, quam coelum ac sidera infedit. Quo magis aptum
 6 piumque est, te, Jupiter optime maxime, antea conditorem, nunc conservatorem imperii nostri, precari, ut mihi digna Consule, digna Senatu, digna Principe contingat oratio; utque omnibus, quae dicentur a me,

stituebam: *repertus. Electus est quippe.* Postea animadverti libenter, ita jam edidisse Paullum Stephanum & Chouëtios, ceteri male, & ideo fortasse, quod vitiosum crediderint, nec posse quippe post secundam vocem poni. Hoc licet rarius fiat, exemplis tamen non destituitur. Cicero pro Mil. cap. XII. *Movet me quippe lumen Curiae.* Virgilius lib. I. Aen. vers. 63.

Ni faciat, maria ac terras coelumque profundum

Quippe ferant rapidi secum.

lib. IV. Aen. vers. 217.

Nos munera templis

Quippe tuis ferimus, famamque vovemus inanem.

Plinius lib. IX. Hist. Nat. cap. VIII. *Certum est quippe carduos apud Carthaginem magnam.* Apulejus de Mundo p. 64. *Nihil horum quippe loci vel temporis in nascendo.* & lib. VIII. Metam. p. 211. *Conspicatum se quippe supinato illi & jam ex maxima parte consumto.* cetera. ARNTZ.

Aras & Altaria.] Distincta, & Altare augustius aliquid, & in quo victimae adolentur: Ara etiam, in qua supplicatur, aut libatur tantum. Illud item superiorum Deorum, haec etiam manium & inferorum. Glossae: *Altare*, ἐπιβωμὴς: *Ara*, βωμός. Vide Festum in *Altare*, & *Adolesco*, Servium in illud:

En quatuor aras,

Ecce duas tibi, Daphni, duoque altaria Phoebo.

LIPS. Servius ad Virgilium lib. II. Aen. vers. 515. & Abramus ad Cicer. Orat. II. Phil. cap. xxx. Sed ea differentia non est perpetua, cum vulgo commisceantur & jungantur; non enim semper religiose minimas linguae differentias vel castissimi

scriptores observant. Lucretius lib. IV. vers. 1230.

Et multo sanguine moesti

Conspergunt aras, adolent quae altaria donis. Sueton. Aug. cap. xciv. Servius ad Virgilium lib. III. Aen. vers. 305. Ovidius lib. V. Met. vers. 36.

Nisi post altaria Phineus

Isset, & (indignum) scelerato profuit ara. Arnobius adv. Gent. lib. VII. vers. 222. Erudit. Oudend. ad Lucanum lib. III. vers. 404. Plinius lib. XV. Hist. Nat. cap. xxx. *Accendi ab his altaria araeve debeant.* quod jure tuetur Harduinus. ARNTZ.

Tam manifestus.] Ob loci templique religionem, cum majestate. Cicero in Verrem. *In Capitolio, hoc est, in terrestri domicilio Jovis.* LIPS. Val. Maximus lib. IX. cap. XI. ex. ext. 4. *Arae, pulvinaria, templa praesenti Numine vallata sunt.* Claudianus Bell. Gild. vers. 307.

Venerabilis illi,

Ceu Numen praesensque vocor.

Florus lib. I. cap. XIII. §. 13. *Juventus arcem Capitolini montis infedit, obtestata ipsum quasi praesentem Jovem.* ubi opportune hunc locum laudavit. Freinshemius. Curtius lib. VI. cap. VII. §. 3. *Cum juvene secessit in templum, & mox, per praesentes Deos adjurat.* Servius ad Virg. lib. I. Aen. vers. 451. *Aut ostendere vult plenum esse praesentia Numinis templum* quaeque alia videri possunt apud Gronovium Patrem ad Senecam contr. I. p. 77. & Jacobum Filium ad Minucium Oct. cap. VII. Ad hunc locum, quem in manibus habemus, facit Rutilius lib. I. Itin. vers. 95.

Confunduntque vagos delubra micantia visus,

Ipsos crediderim sic habitare Deos.

Totam periodum ita constituunt Vossii excerpta:

me, libertas, fides, veritas constet, tantumque a specie adulationis absit gratiarum actio mea, quantum abest a necessitate.

CAP. II. Equidem non Consuli modo, sed omnibus civibus enitendum reor, ne quid de Principe nostro ita dicant, ut idem illud de alio dici potuisse videatur. Quare abeant ac recedant voces illae, quas me-
tus

cerpta: quo D. ille t. m. ac praesens cum coelum. ARNTZ.

6. *Aptum piumque.*] *Aptum*, quia a te, & in tuo templo, ille Princeps: *pium*, quia agnoscere beneficium, neque ingrati esse debemus. LIPS.

Jupiter optime maxime.] De nomine Jup. legatur Fullerus Miscell. Theolog. lib. II. c. VI. f. De veri Dei attributis (tum Jovis Capitolini male propriis) nefarie tralatis, Magni Heinsii Aristarch. Sacr. in de vera crit. c. I. BERN. *Maxime* ὁβελίξει Puteol. & Veneta Editio, Froben. Aldus & Livinejus, qui tamen aliter in margine. Certe alterum ex his duobus Epithetis non raro negligi docuit Ferrarius ad Cicer. Orat. XIII. Phil. cap. v.

Conditorem.] At Romulum omnes conditorem Urbis tradunt, sed quia nihil fit sine Deo Opt. Max. cujus nutu ferunt Romulo aves addixisse, non injuria conditorem Urbis Jovem appellavit. CATAN.

Conservatorem.] In Trajano. Plinius ad eum in Epistola: *Diem Domine, quo servasti imperium, dum suscipis, celebravimus.* LIPS.

Libertas.] *Apta* loco temporisque vox. Quintil. lib. IX. Inst. cap. II. *Quod idem dictum est de oratione libera, quam Cornificius licentiam vocat, graeci παρρησία. quid enim minus figuratum, quam vera libertas.* Cicero lib. IX. ad Famil. Epist. XXII. *Anno verecundiam, vel potius libertatem loquendi.* Orat. pro Coelio cap. III. Justinus lib. IX. cap. IV. fine: *Et quoniam rebus nequeant ulcisci, verbis usurpant libertatem.* lib. XXXI. cap. V. §. 3. Firmicus Err. Prof. Relig. p. 409. *Tunc erecta sermonis libertate proclama.* Suetonius Aug. cap. LIV. *Nec ideo libertas aut contumacia fraudi cuiquam fuit.* Tacitus lib. I. Hist. cap. I. *Dum res*

Populi Romani memorabantur pari eloquentia ac libertate. quod illi scriptori non infrequens. Adi Vorstium ad Val. Maximum lib. VI. cap. II. pr. & ad Justinum lib. XV. cap. III. §. 6. *Παρρησία* in vitio ponitur apud Senecam lib. III. de Ira cap. XXIII. *Parrhesiastes ob nimiam & procacem linguam adpellatus.* Melius in sanctis & cordatis viris eam laudant sacrae Litterae passim. Nonnulla habet Heupelius ad Euang. Marci cap. VIII. §. 32. De ceteris Aristophanes Thesmoph. vers. 548. Lucian. dial. Mort. Cratetis & Diogenis sub finem. Pollux lib. IV. cap. III. segm. 21. Plutarchus de Liber. Educat. p. 14. & Kuhnus ad Laërtium lib. II. segm. 130.

1. *Ab alio dici.*] E prioribus Principibus, apud quos blanda & humilis semper oratio. Martialis lib. X.

*Hoc sub Principe, si sapis, caveto
Verbis Roma prioribus loquaris.*

LIPS.

2. *Abeant ac recedant.*] Non absimilis Patricatus: *Fuerit, abierit tristis illa facundiae ancillantis necessitas, cum trucem dominum auras omnes plausuum publicorum, ventosa popularitate captantem mendax assentatio titillabat, cum gratias agebant dolentes.* Atreo tamen apud Senecam in Thyeste vers. 204.

*Maximum hoc regni bonum est,
Quod facta domini cogitur populus sui
Quam ferre, tam laudare,
Sed vere ipsi Servus.*

*Quos cogit metus
Laudare, eosdem reddit inimicos metus.
At qui favoris gloriam veri petit,
Animo magis, quam voce laudari volet.*

BERN. Excerpta Josephi Scaligeri in margine Editionis Stephani: *habeant & valeant, quod quidem est ex veteri formula, nec aliter*

tus exprimebat. nihil, quale ante, dicamus, nihil enim quale antea patimur. nec eadem de Principe palam, quae prius, praedicemus, neque enim eadem secreto loquimur, quae prius. Discernatur orationibus nostris

aliter Terentius Andria Aët. v. lc. III. vers. 18.

Immo habeat, valeat, vivat cum illa.

Tralatitia sunt, quae de illa locutione dudum adtulere Viri docti, qui usus vocis a Graecis ad Romanos translatus. Aelianus lib. XII. Var. cap. I. Μακρὰ χαίρειν εἰποῦσα ἱατρῶις. Anacreon Oda I.

Χαίροιτε λοιπὸν ἡμῖν.

Et Davisius ad Ciceron. lib. I. de Nat. Deor. cap. XLIV. Sed hoc loco ferendam esse non crediderim, cum duplex constructio offendat. Ita enim constituenda tum sententia: *habeant voces illas, & voces illae valeant*; quod durius. Nihil praeterea est praesidii in scriptis exemplaribus, nisi quod Editio Puteolani 1476. & Veneta habeant expresserint. Verum illa adspiratio vel addita vel neglecta Librariis saepe pro lubitu. Vide Gel. Drakenb. ad Silium lib. XVI. vers. 209. & Bentlejum ad Terentium Andr. Aët. II. sc. II. vers. 12. Lactantius de Mort. Perf. cap. II. *Nec tamen habuit inpune.* & cap. XXX. *Quia semel habuit inpune.* Utroque illo loco a codice scripto recessum est ab iis, qui abiit nobis concinnarunt, nimis temere. Receptam apud Nostrium scripturam optime defendes ex Pacato Paneg. cap. II. §. 3. quem etiam protulit Berneccerus, ubi aperta est, ut in aliis, nostri imitatio. Quintil. decl. v. cap. XIX. *Abite Virtutes, ignosce probitas.* Male Mf. *abice*, quod erit *abjice*, ubi littera corrupta est in c. Catullus carm. XIV.

Vos hinc interea valete, abite

Illuc, unde malum pedem adtulistis.

Carm. XXVII.

At vos, quo lubet, hinc abite Lymphae.

Boëthius lib. I. prof. I. *Sed abite potius* (vel *quantocius*, ut & Barth. ad Claud. in Seiren. p. 1040) *Seirenes usque in exitium dulces.* Horatius lib. II. Epist. II. vers. 113.

Verba movere loco, quamvis invita recedant.

In praesentem locum optime Lactantius de Ira Dei cap. VIII. *Valeat, inquit, id est, abeat & recedat, quandoquidem prodesse nulli potest.* Seneca Thyeste vers. 880.

Seu perdidimus solem miseri,

Sive expulimus? Abeant questus

Discede timor.

ubi duo illa verba conjunguntur, quod idem in Ovidio reperies lib. II. ex Pont. Epist. VIII. vers. 65.

Nam caput e nostra citius cervice recedet,

Et patiar fossis lumen abire genis.

Plinius ipse infra cap. LXI. §. 8. *Modo lictores abire jusserant, revocent. Modo gratulantes amici recesserant, revertantur.* Boëth. lib. II. prof. II. Lucretius lib. I. vers. 681.

Nil referret enim quaedam decedere, abire

Atque alia adtribui.

Notum illud Ciceronis in Catilinaria: *Abiit excessit, evasit, erupit.* & lib. II. de Nat. Deor. cap. XX. *Tum abeunt, tum recedunt, tum antecedunt.* quamvis curatiores editiones eodem loci habeant *adeunt*, quod non adspernor, & malim tueri. ARNTZ.

Nihil quale antea dicamus.] Sic restitui, secutus editiones primogenias, nam male, meo animo, expressum Livinejo, dicebamus. GRUT. *Quale ante dicemus* Guelf. Ipsum locum ante oculos habuit Pacatus Paneg. Theod. cap. II. §. 2.

Secreto loquimur.] Seneca, de bono Principe: *Eadem de illo homines secreto loquuntur, quae palam.* LIPS. & Schefferus ad Pacati Paneg. cap. XXV. Male igitur editio 1476. Veneta, Aldus, Catan. Livin. & cum his Guelfelb. particulam *palam* ignorant. Senecae locus est lib. I. de Clem. cap. XIII. cui junge Cel. Burmannum ad Phaedrum lib. IV. fab. XXV. fine. Tacit. lib. I. Hist. cap. X. *Palam laudares, secreta male audiebant.* Noster lib. III. Epist. XX. *quotocunque eadem honestatis cura secreto, quae palam.* Livius lib. XL. cap. VIII. fine. Seneca contr. II. p. 94. *quae feceras*

stris diversitas temporum, & ex ipso genere gratiarum agendarum intelligatur, cui, quando sint actae. Nusquam ut Deo, nusquam ut Numini blandiamur. Non enim de tyranno, sed de cive, non de domino, sed

feceras palam, vidimus; illi etiam, quae secreta. contr. vi. p. 125. Sed secreto suadente, palam dissuadente. Non adsentior Lipsio apud Senecam cons. ad Marc. cap. i. Fudistisque lacrimas palam, legenti, clam, contra consensum Mss. & ipsam sententiam, cum utique sequatur: nec texisti gemitus. Voces turbat Voss. secreto quae prius loquimur. Guelf. Eadem, quae prius, secreto loquimur. Mox ut ex ipso Voss. quod ut ferri possit, ita non desidero. Pro diversitas temporum properantiae vitio vel memoriae felicitas temp. legit Nerius lib. ii. Anal. cap. xxvii. Melius Cl. Haverkampus ad Tertull. Apol. cap. xxxiv. ARNT.

3. Cui, quando.] Corrupta & obscura Sententia in Vet. Cod. lego: cui quando sint haecenus quoniam ut Deo ut Numini bland. In Edit. Culp. propius ad verum: cui quando sint haecenus quam ut Deo, nunc nusquam ut Num. bland. Corrigo indubitato: Cui, quando sint actae. Nusquam ut Deo nunc, nusquam ut Numini bland. Quae aperte sana & integra. LIVIN. Olim emendavimus: cui, quando, sint actae. Nusquam ut Deo nunc, nusquam ut. Iterum Martialis concurret:

Frustra blanditiae venitis ad me,

Attritis miserabiles labellis.

Dicturus Dominum Deumque non sum,

Jam non est locus hac in urbe vobis.

LIPS. Approbo correctionem aliorum, cui, quando sunt actae &c. at nolim recipi in contextum, quod manarit a conjectura, quamvis certissima. GRUT. Puteol. Venet. Aldus, Ascens. Catan. & sequentes alii: cui quando sint haecenus ut Deo, nunc nusquam ut Numini blandiamur. Notat Hearne, nihil mutare Scaligerum, tantum aliter distinguere, scilicet: Cui, quando. Sint haecenus ut Deo. nunc nusquam ut Numini blandiamur. Mihi certissima sedet sententia, nec distinctione neque quaesita expositione haec verba recte constitui vel intelligi posse. Non

sine auctoritate librorum veterum hic mutavimus. Voss. Cui quando sint habendae, qui se ut Deo nusquam &c. Ita Mss. a priori manu, sed alter codex recentior, ut addit Is. Vossius sic: cui quando sint haecenus quoniam ut Deo nusquam ut N. b. Haec corrupta esse nemo non videt, apertius veritatem tuetur alter codex: cui quando sint actae. Nusquam ut Deo, nusquam ut N. b. Ejus reliquorumque auctoritate delevimus, nunc, quod videtur ortum ex similitudine sequentium litterarum. Suam quoque emendationem proposuit Lipsius lib. v. Quaest. Epist. xv. eamque secutus est Spanhemius ad Juliani Orat. i. p. 23. Vitiosam retinuit Cel. Haverkampus ad Tertull. Apol. cap. xxxiv. Potuisset alicui in mentem venire ex contracta scriptura Dio pro domino hic factum esse Deo, cum offenderet Deum & Numen jungi, unamque rem duabus vocibus exprimi. Certe ita Deum seu Numen & Dominum simul poni, & eo titulo gavisum fuisse Domitianum patet ex Martiale lib. x. Epigr. LXXII.

Frustra blanditiae venitis ad me,

Dicturus Dominum Deumque non sum.

Suet. Dom. cap. xiii. Dominus & Deus noster sic fieri jubet. Hegesipp. lib. ii. de Excid. Hier. cap. v. Cajus successit, qui Dominum se & Deum videri atque adpellari volens. Sedul. lib. ii. vers. 216. Martialis iterum lib. v. Epigr. viii.

Edictum Domini Deique nostri

Victor Epit. cap. xi. §. 6. & Caesar. cap. xi. §. 2. Quippe qui se Dominum Deumque dici coegerit, quod confestim ab insequentibus remotum. Ubi vides superbo illo honore uti noluisse Trajanum, quod etiam indicat Plinius & Norisius de Numism. Dio. clet. cap. i. cum Illustr. Spanhemio de Numism. diss. xii. p. 483. In sequentium tamen Imperatorum nummis DEO & DOMINO junguntur, ib. p. 491. de ipsa appellatione Domini nonnulla collegit Sitzman-

sed de parente loquimur. Unum ille se ex nobis, & hoc magis excellit
atque eminet; quod unum ex nobis putat; nec minus hominem se, quam
homi-

nus ad Salvianum Epist. iv. *Dominus* ita
& *Deus* confunduntur apud Tertull. A-
pol. cap. ii. *Ad canendum Christo, ut*
Deo. Codex Lugd. *Domino.* Sulp. Seve-
rus Dial. i. cap. xx. §. 7. *Totis igitur pre-*
cibus conversus ad Deum. quomodo mem-
branae veteres, non *Dominum*. Aliter po-
tuit malle orator duas voces repetere, quae
significatione sua hac in parte non multum
differunt, ut sententiae pondus adderet &
gravitatem. & sic tuetur ipse se Plinius inf.
cap. xxxiii. *In illis suam divinitatem, suum*
numen violari interpretabatur. Statim vero
ad verba *non de domino* per interrogatio-
nem quaerit Baudius & Hearne: *Cur ergo*
ipse Dominum appellas in litteris? Respon-
deo, quia aliud est privatim scribere, aliud
nomine Reip. & auctoritate Senatus Princi-
pi gratias agere. Priori modo blanditiis at-
que adulationibus suus poterat esse locus,
alio non item. ARNTZ.

Non de domino.] Appellatio Domini li-
bero populo molesta. Augusto opprobrio.
Suet. Aug. l. iii. quanquam tunc parentes
liberi, fratres (grandiores natu) fratres, sic
appellabant. Lamprid. in Diadum. Caes. vi-
ta. Bene Tertull. in Apolog. cap. xxxiv. *qui*
pater patriae est, quomodo Dominus est. *Gra-*
tius est nomen pietatis, quam potestatis. Po-
stilla tamen sic dicti Imperatores. Plin. lib. x.
Epist. ii. iii. vi. & seq. etiam *peissimi quique.*
Martial. epist. ad Domit. lib. vi. praefixa.
Obvii. Seneca epist. iii. Martial. i. Epigr.
cxiii. *amicae.* Ovid. lib. iii. Am. eleg. vi.
Conjuges. Suet. Claud. cap. xxxix. BERN.

4. *Unum ex nobis.*] Sed non ex vulgo,
ut recte improbat Lipsius in Tacit. xii. A.
v. Alias recte commendatur a Plinio & in-
fra cap. xxi. *Traiani* civilitas, & a Suet.
cap. viii. & a Tac. v. Hist. i. *Titi.* Ve-
rum princeps nimium civilis, sit vilis, quo-
modo Vitellius. Suet. cap. vii. Prudens
aptat se moribus & ingenio gentis, *ne igno-*
tae virtutes fiant nova vitia. Tac. ii. A.
ii. 9. not. 9. IDEM. Statim quod unum

putat Guelf. & Scaligeri excerpta. Editio-
nes sunt, in quibus lego: *quod unum se ex*
nobis. facilis est repetitio e prioribus. Cice-
ro lib. v. ad Fam. Epist. xvi. *Et si unus ex*
omnibus minime sum ad consolandum adcom-
modatus.

5. *Illius usu.*] Traiani. Sed melius, aut
fallor, quod olim ego: *Illis usu.* Bonis il-
lis dignos probemus, utendo. Libertas &
veritas redierunt? usurpemus. LIPS. Non
male apex eruditionis reconditae Lipsius, *il-*
lis. GRUT. Praebeamus excerpta Scalige-
ri. Non video justam mutationis rationem;
dicit enim Plinius, Principem habemus opti-
mum, ideoque ipso facto ostendamus, tali
nos Principe non indignos fore. Probare e-
nim est vel factis vel argumentis veritatem
alicujus rei ostendere & declarare. Cic. pro
Sulla cap. i. *Rationem facti sui & constan-*
tiam officii omnibus probare & ita passim. *Il-*
lis ex conjectura Lipsii recepit interpres
Gallus, nimis audacter, nihil enim quid-
quam mutandum; quod si aliter videatur,
leviori, nisi decipior, mutatione leges: *illi*
usu. scriptum ex more veterum fuit: IL-
LIVSV, unde utrumque fieri poterat. Ni-
hil familiarius est, & facillima eruendae ve-
ritatis ratio. Eo consilio multa loca sanavit
Stewechius ad Apulejum lib. ii. Met. p.
794. Bartholinus de Leg. Libr. dist. vii. fine.
Best. de Emend. Leg. cap. i. §. 4. Cl. Wit-
hof. Spec. Gunt. cap. iii. p. 81. nos inf.
cap. viii. §. i. cap. xx. §. 6. cap. xxiv.
§. 2. cap. xxxix. §. 4. cet. *Illis* tamen &
sibi placere inducta ultima vocali significa-
verat Cel. Perizonius. ARNTZ.

Cogitemus.] Venit aliquando in mentem *ro-*
gitemus: neque adhuc valde displicet. GR.

Si majus.] Vult intelligi, quod minus.
LIPS. Sensus, nisi parallelismum gnaro,
facile est negatus. Is latet in particula *Si*
posita, quemadmodum ei apud Graecos,
(vide Henr. Steph. thes. Graec. tom. i.
1102. D.) pro an. *Frequenter cogitemus, an*
majus &c. q. d. minime majus, imo nullum
re-

hominibus praesse meminit. Intelligamus ergo bona nostra, dignosque nos illius usu probemus : atque idemidem cogitemus, quam sit indignum,

revera tyrannis praestamus obsequium, ut enim quod exhibemus, tacita est detestatio: quem metuunt, perisse expetunt. Similia exempla habent Terent. I. Heaut. I. III. Eunuch. IV. Plautus III. Bach. V. Propertius II. Virgilius IV. Aen. 192. Lege Danielis Vechneri Aurimontani Hellenolexiam lib. II. cap. III. p. 209. BERN. Pronomen *illius* habet Codex MS. habent & omnes libri impressi; nisi quod Lipsius *illis usu*. Cui emendationi calculum addidit Gruterus, ita tamen, ut eam nondum receperit in contextum. At recepere. Baun. & Patarol. Ac sane, si ita verba extra contextum orationis spectes, haec correctio sententiam videtur reddere planiorem. Nihil tamen mutandum censemus contra auctoritatem librorum omnium. Recte enim pronomen hoc, *illius*, referendum est ad Trajanum, Imperatorem, de quo mentio facta est in verbis proxime antecedentibus. Quid ni enim bene dici possit: *usu probemus nos illius (Principis) dignos*: h. e. *praestemus ostendamusque nos ejus dignos*, bene recteque utendo; si cum eo bene recteque vivamus; & si pro eo, ac decet, erga eum nos recte geramus; ejusdemque imperio obsequamur. Vocabulum enim *usus*, haud secus, ac Graecorum *χρῆσις*, sic aliquando recte explicatur: v. g. apud Ciceronem, *Lib. II. in Verrem cap. LXXIII: mihi videor consuetudinem eorum usu tractandoque cognosse*. Sed nominis hujus notio clarius patet ex verbo, apud Horatium, *Libr. I. Epist. XVII. vers. I. & 2.*

Quamvis, Scaena, satis per te tibi consulis, & scis,

Quo tandem pacto deceat MAJORIBUS UTI. &c.

Ad quae verba bene commentatur Lambinus. Sic & huc pertinet, quod Horatius in eadem Epistola, v. 13. & 14. scribit:

Si pranderet olus patienter, Regibus uti Nolle Aristippus: si sciret Regibus uti, Fastidiret olus, qui me norat.

Ubi Diogenes Laertius, cum ista retulit de Aristippo, dixit: *ὁμιλεῖν ἀνθρώποις καὶ τυράννοις*. Cetera hujus loci Pliniani verba in omnibus libris, quorum conferendorum copia nobis fuit, sine varietate deprehenduntur, si ab uno Cuspiniani libro discefferis. Etenim nihil refert, in prioribus Catanaei editionibus, pro: *praestemus*, legi: *praestamus*. Lipsius *ἀτοπα* afferre videtur, dum ad haec verba: *atque idemidem cogitemus, si majus &c.* in notis addidit: *vult Plinius intelligi, quod minus, scilicet obsequium praestandum sit libertatis oppressoribus*. Gruterus, qui alioqui satis moderatus religiosusque est in mutandis scriptorum verbis, passus est, pro verbo, *cogitemus*, sibi aliquando in mentem venisse, *rogitemus*; neque postea valde displicuisse. Verum, non videmus, quomodo hinc plus lucis accedere possit huic loco? Frischmannus vero diserte docuit, particulam, *si*, hoc loco positam esse pro, *an*; quemadmodum *εἰ* apud Graecos; hujusque notionis exempla quaedam ex aliis scriptoribus arcessivit. Idem, cumulatim quibusdam exemplis, docuere Baun. Kirchm. Cell. alii. Ita nempe omnes in ista interpretatione semel inventa acquievere, nullum defectum nullamve corruptelam amplius suspicati. Sed, si vel maxime istam notionem particulae, *si*, eamque rariorem, & quantum nobis constat, nusquam alibi Plinio usurpatam, admittamus, adeoque ejus loco particulam interrogandi, *an*, assumamus; non tamen nisi languida & Pliniano acumini parum congruens sententia inde existere videtur; quam multo vividiorem acrioremque reddit supplementum illud, quod in egregia Cuspiniani *ἐκδοσει* animadvertimus, ubi haec verba pleniora, multoque concinniora, sic legimus: -- *atque idemidem cogitemus, quam sit indignum, si majus principibus praestemus obsequium*. Neque est, cur hanc loquendi rationem vel novam, vel Plinio minus dignam, opinemur: cum Cuspinianus istos panegyricos veterum

gnum, si majus Principibus praestemus obsequium, qui servitute civium, quam qui libertate laetantur. Et populus quidem Romanus dilectum Prin-

ex vetustis codicibus recentuerit; cumque Plinius etiam in hoc ipso panegyrico eadem fere formula uti consueverit. Sic enim, cap. LIIII. 1: *Sed illud indignum*, inquit, *quod eodem tempore, in Senatu & in scena, ab histrione & a consule, laudabantur.* Et congruentius Cap. LXXVII. 7: *Quippe etiam fortunae videbatur indignum, si posset honores dare, qui gerere non posset.* Miramur igitur, cur tam apta & luculenta lectio non dudum postliminio restituta fuerit Plinio. SCHWARZ. Hoc loco si per *an* exponit Cortius ad Sall. Jug. exc. IV. Adde de frequenti hujus vocis significatione Stewechium ad Arnob. lib. II. adv. Gent. p. 68. Barth. ad Statium lib. IV. Theb. vers. 366. Reines. ad Vorst. Epist. XXIII. Duker. ad Florum lib. III. cap. III. §. 6. alios. Virgil. lib. I. Aen. vers. 185.

Prospectum late pelago petit, Anthea si quem

factatum vento videat.

Ovid. Epist. V. Her. vers. 95.

Quae si sit Danaïs reddenda.

Livius lib. X. cap. XVI. *Omnia expertos esse, si suismetipsis viribus tolerare tantam molem belli possent.* Est locus apud eundem, quem ex hoc vocis usu corruptum suspicor, lib. XL. cap. XLIX. *Quaesivit ab eo, ne sibi ac suis vivere.* Gronovii conjectura nimium abit; quid si illud *ne* ex margine in textum irrepsit, cum per eam vocula si exponeretur; per *an* sibi vel sibine, adeo ut scriptum fuerit: *ab eo Sibi*, pro *ab eo, si sibi*: ob quod litterarum compendium saepius corrupti Veteres, ut modo vidimus. Et hanc conjecturam firmat ipse Livius sequenti versu: *Quaesivit iterum, si cum Romanis militare liceret.* Phaedr. lib. IV. Fab. VII. Val. Flaccus lib. VI. vers. 3. Sed quid nulli non dicta repetimus? De Graecismo ipso adeundus Aristophanes Vesp. vers. 500. Aelianus lib. V. Var. cap. XIII. & lib. VII. cap. VI. Munckerus ad Anton. Liberalem cap. XLI. Heupelius ad Marcum cap. VIII.

§. 23. Simplicius tamen multo est, quod defendit Erud. Schwarzius, & edidit Gesnerus. Neque monere neglexerunt Livin. & Parisiens. ARNTZ.

6. *Dilectum Principem.*] Lego, *Principum*. Ipse populus, cui minor sapientia, discrimen & dilectum habet in Principum laude: qui non magis nos? LIPS. Eandem lectionem proposuit lib. V. Quaesit. Epist. XV. & ad Tacitum lib. XVI. Ann. cap. IV. Occupaverat eam jam Livinejus, cujus opera saepe usus est Lipsius, licet nominare neglexerit. Et inde absque dubio in variantes transtulit Schoonh. & in marginem codicis sui Nic. Heinsius, addita Martialis mentione, cujus tamen locum non designavit. Facillime a Viris magnis mihi persuaderi patior, ut eorum tuear sententiam, quam secuti erant Cellarius & Baun. Caussam erroris inde deduco, quod cum ex more scriberetur *Principe*, inde negligentior librarius fecerit; ut factum millies, *principe*, quod tamen cum aperte esset vitiosum, nihil facilius occurrebat, nisi illud, notam litterae *m* in superiori parte ultimae vocalis desiderari. Hoc si displiceat, conjicere liceret, quod non aegre fero etiam Baudio in mentem venisse: *in Principe*. Particula illa ob priorem litteram neglecta fuit. Vel si *dilectum principem* velis retinere, ita expone, eum magis observat, majori honore afficit, non corporis, sed ingenii dotes miratur. Alios quidem Principes a forma, a voce laudabant, hujus animi virtutes extollunt. Adit Doct. Hearne esse rectius forsan *delectum* dixisse. Nobis rectius videtur illud non credere. Vide Lambinum ad Lucret. lib. I. vers. 87. Bentl. ad Horat. lib. II. Od. IV. vers. 17. & nos ad Victorem III. cap. XLVIII. §. 2. Nazarius Paneg. Const. cap. XXII. *Dilectum boni non habet.* Illic *delectum* itidem priscae Editiones, eae, quae Lipsii nomen praeferunt, hic omnes *laetamur* exprimunt. ARNTZ.

Concentu.] Proprio ad rem verbo. Nam ac-

Principum servat, quantoque paullo ante concentu formosum alium;
hunc fortissimum personat; quibusque aliquando clamoribus gestum
alte-

acclamationes illae theatrae, cum modulis & quodam velut cantu erant, Tacitus xvi. Annalium; *Plebs personabat certis modis, plausuque composito.* Ibi ego. LIPS. Vox aptissima, sed quae omnibus librariis placere non potuit, ideoque saepissime corrumpere sunt ausi. Hoc loco Guelf. *concentu* reponit, quam vocem ignoro. Mox cap. iv. *quantusque concentus omnium laudum omnisque gloriae contigit.* ubi idem codex *contentus*, quod incommodum satis, & nulla ratione sensui satisfaciens. cap. xlvi. *Neque enim a te minori concentu, ut tolleres Pantomimos, quam a Patre tuo, ut restitueret, exactum est.* Illic Voss. & Guelf. *concentu*, nollem dubitasset Cel. Schwarzius, Lipsius *consensu*, frustra, cum *concentus* idem significet. Horatius lib. i. Epist. xiv. vs. 31. *Nunc age, quid nostrum concentum dividat, audi.*

Et inde *concentum* & *consensum* jungit Cicero lib. iii. de Orat. cap. vi. & lib. ii. de Divin. cap. xv. *Ex conjunctione naturae & quasi concentu & consensu*, ubi male quidam codices *accentu*. Lampridius Alex. Sev. cap. vi. *Rogatusque esset Aurelius Alexander Caesar Augustus, ut concineret.* Casaub. scribebat *conveniret*, optime defendit Salmasius. Aliter apud Cicer. mutant. lib. i. de Nat. Deor. cap. vii. *Stoici cum peripateticis re concinere videntur*, nam ibi plerique *consentire* per ignorantiam intruserunt. Addas Gebhardum lib. i. Crepund. cap. iv. Illud ipsum vocabulum apud Senecam corruptum esse jam viderat Lipsius lib. ii. Quaest. Epist. xxiv. Ille enim de Morte Claudii p. 856. *Omnisque generis Aeneatorum tanta turba, tantum concentus, ut etiam Claudius audire posset.* In editis habemus *conventus*, sed melius *concentum* audire potuit Claudius, alterum alienius quam ut tolerari posset. Juven. Sat. x. vers. 214.

*Qui vix cornicines exaudiet, atque tubarum
Concentus.*

Frontinus lib. ii. Strateg. cap. iv. ex. 3. *Juberetque aeneatores concinere.* Virgilius lib. i. Georg. vers. 422.

Hinc ille avium concentus in agris.
Nec hoc tulerat scriptor optimi Codicis a Vossio collati, reponens *contentus*. Seneca ad Marc. cap. xviii. *Aviumque concentu diffono.* Sidonius Apoll. lib. i. Epist. v. *Hic avium resonans dulce concentus.* lib. ii. Epist. ii. *Cui concentui licebit adjungas.* Sic immerentem vocem de veteri possessione detrudere sunt conati apud Valer. Flaccum lib. vi. vers. 166. Addas varias lectiones ad Curtium lib. vii. cap. xi. §. 25. Tacitum Mor. Germ. cap. iii. Prudent. lib. ii. in Symmach. vers. 68. cum Pricaeo ad Euang. Lucae cap. xv. §. 25. ARNTZ.

Formosum alium. Domitianum. Audi Sueton. cap. xviii. LIVIN. Domitianum, qui pulcher ac decens (ait Suetonius) maxime in juvenia. Martialis.

Purpureum fundens Caesar ab ore jubar.
Et ipse de se illud Homericum usurpat. Iliad. φ.

Οὐχ ὁράας ὅσος καὶ γὰρ παλὸς τε μέγας τε;
Nonne vides tu, qualis ego magnusque decensque? LIPS. Talia non posse de Nerone intelligi, ut male Baudius, statim videbis, cum duos diversos opponat, & qui a forma laudabatur, & qui a voce. Hinc varia quoque tempora paullo ante & aliquando, praeterea non de uno fieri mentionem constat, quod *alium* & *alterum* distinguat. Illa nisi obstarent, utrumque Neroni potuisset tribui cum Seneca Ludo Claud. p. 847.

*Ne demite, Parcae,
Phoebus ait, vincat mortalia tempora vitae,
Ille mihi similis vultu, similisque decore,
Nec cantu nec voce minor.*

Unde pag. seq. apud eundem sine dubio male legitur *fortissimo*, cum esse debeat *formosissimo*. ARNTZ.

Gestum alterius. Neronis. Infra c. xlvi. 4. idem ergo populus ille, aliquando scenici Imperatoris spectator & applausor. LIVIN.

alterius & vocem; hujus pietatem, abstinentiam, mansuetudinem laudat. Quid nos ipsi? divinitatem Principis nostri, an humanitatem, temperantiam, facilitatem, ut amor & gaudium tulit, celebrare universi solemus? Jam quid tam civile, tam senatorium, quam illud additum a nobis OPTIMI cognomen? quod peculiare hujus & proprium, arrogantia priorum principum fecit. Enimvero quam commune, quam ex

ae-

Neronis, qui histrioniam exercebat. Ad eundem spectat de voce, quam coelestem & divinam dici viderique volebat. LIPS. Statim elegantiam tollit Guelf. cum quod nos ipsi? scriptum reliquerit. Illud quid bene adhibent in interrogationibus. Seneca cont. xxiv. p. 295. quid? tu poenam putas pro Miltiade adligari. Minuc. Felix Octav. cap. xvii. quid? cum ordo frugum stabili varietate distinguitur. & cap. xix. quid? Democritus, quamvis atomorum primus inventor; nonne plerumque Deum loquitur. Uti malim ibi distinguere, aliter quam fit in editis, & cap. xxxii. quid? ipsum Solis artificem possis sustinere. Talia multa vide apud Stewechium ad Arnob. lib. ii. adv. Gent. p. 67. Heinsum ad Ovidium Epist. xx. Her. vers. 5. Illustr. Cuper. lib. ii. Obs. cap. xx. Cl. Burman. ad Petron. cap. xxvi. Nos infra cap. xlvii. §. i. itaque non male cum Plinio actum existimo, si distinguamus quid? nos ipsi divinitatem. ARNTZ.

7. Optimi cognomen.] Decretum id ei a Senatu Armenia subacta, eoque delectatum maxime Xiphilinus & Zonaras tradunt. LIVIN. Quando additum? Dionis compendium ait, Armenia subacta: & sane lapides aut nummi (notabit mecum, qui volet) raro praeferunt hoc, velut cognomen, ante vi. ejus consulatum. Exinde assidue, ut, Imp. Caes. Nervae. Trajano Optimo. Graece etiam ΝΕΡ. ΤΡΑΙΑΝΟC. ΑΡΙCΤΟC. Ante non memini sic observare, sic inquam positum, nomini ipsi subjectum: dumtaxat, Senatus. Populusque. Roman. Optimo. Principi: quasi in laudationis loco. Tamen jam nunc ei datum (praeter Dionis mentem) ambigi ex Plinii his verbis nihil potest: etsi in titulis fortasse non sic usurpavit. LIPS. & Norisii-

us in Epochis Syromac. Diss. iii. p. 286. Scilicet volunt illi Viri ante consulatum vi. & annum Tribunitiae Potestatis xviii. OPTIMUM PRINCIPEM quidem in monumentis appellari Trajanum, nunquam tamen ut cognomen adhiberi. Attamen cum ipse Plinius cognomen dicat, nonne videtur tota illa distinctio concidere. Et quinto Consulatu hae inscriptiones non ignotae sunt: IMP. CAES. NER. TRAJANO OPTIMO AUG. GER. DAC. apud Occonem Biragi p. 158. Crediderim ante hoc etiam tempus Optimi cognomen ei additum fuisse, sed rarius usurpatum in publicis monumentis, cum adulatio non uno die omnem exuat libertatis conscientiam, ea sensim procedit. Confer. Dodwellum Prael. Camd. iv. p. 224. Optimum cognomen Guelf. infra tamen cap. lxxxviii. Optimi tibi cognomen adjecit. Idem supra tulit, universi praedicare soleamus. ARNTZ.

Peculiare.] Adeo, ut Eutropius scribat: ad suam usque aetatem (Valentiniani Imp.) non aliter in Senatu Principibus acclamari, nisi, Felicior Augusto, Melior Trajano. LIPS. & Colerus Parerg. Juris cap. i.

Arrogantia priorum.] Qui id spreverunt. LIPS.

8. Felices nos.] Infra cap. lxxiv. Estne verum, quod inter ista clamavimus, O nos felices! LIPS. & Spanhemius de Usu Num. diss. xii. p. 441.

Lacrymis etiam.] Gaudio expressis. Infra cap. lxxiii. Vidimus humescentes oculos tuos, demissumque gaudio vultum. LIPS. Seneca Thyeste vers. 968.

Dolor an metus est? an habet lacrymas Magna voluptas. Donatus ad Terent. Adelph. Act. iii. Sc. iii.

aequo, quod *Felices Nos, Felicem Illum* praedicamus, alternisque votis, *Haec faciat, haec audiat*, quasi non dicturi, nisi fecerit, comprecamur? Ad quas ille voces lacrimis etiam ac multo pudore suffunditur. agnoscit enim sentitque, sibi, non Principi, dici.

CAP. III. Igitur quod temperamentum omnes in illo subito pietatis calore servavimus, hoc singuli quoque meditatique teneamus, sciamusque,

III. vers. 55. hinc Claudian. Bell. Gild. vers. 228.

Permisto tremuerunt gaudia fletu.

Eumenius Paneg. Flav. nom. cap. ix. §. 5. *Jam dolore discusso flebamur gaudio*, Largi in testimoniis colligendis sunt Barthius ad Statium lib. v. Theb. vers. 728. & Eruditi Commentatores ad Rutilium lib. i. Itin. vers. 578. In Guelf. legitur: *lacrymisque ac pudore multo*, uti Livius lib. xxxi. cap. vii. *Senatuique vobisque & sociis ac nomini Latino*. Justinus lib. xi. cap. v. §. 9. *Conjugum liberorumque & longinqua a domo militiae* Dict. Cretensis lib. iv. cap. i. *Ipsamque & qui cum eo fuissent*. Vide ad Aurel. Vict. Epit. cap. i. §. 13. cap. viii. §. 4. cap. xlvii. §. 3. & apud Nostrium inf. cap. xlv. §. 6. ARNTZ.

Sibi, non Principi. Galba, apud Tacitum lib. i. Histor. cap. xv. ii. *Ceteri libentius cum fortuna nostra, quam nobiscum loquentur*. LIPS. Sic passim res seu dignitates ponuntur pro ipsa vi, potentia, amplitudine, quae tali dignitati inest, adeoque pro ipsis Principum seu Magistratum moribus & agendi consuetudine, indeque ipsis hominibus opponitur. Noster cap. xx. §. 4. *Illud iter Domitiani fuisse, non Principis*. cap. lxxvi. §. 5. *Ceterum egressus statim se recipiebat in principem*. cap. lxxxiii. §. 6. *Quam illa nihil sibi ex fortuna tua, nisi gaudium vindicat; quam constanter non potentiam, sed ipsum te revereatur*. Manutius ad Cicer. lib. ii. ad Famil. Epist. vii. & Perizonius ad Val. Maximum lib. vi. cap. v. ex 5. *Sentitque* omisit Guelf. ARNTZ.

1. *Servavimus.* Guelf. Puteol. Veneta & Aldas: *servamus*, minus probe, quod decentius posteriores mutarunt. Li-

vinejus in margine *servabimus* Editio Lugd. quod erit pro *servavimus*. Certe nihil frequentius, quam litteras *b* & *v* inter se confundi, quod belle docuit Pierius ad Virgil. Ecl. ii. vers. 15. & III. vers. 90. Fornerius. lib. iv. Rer. quot. cap. xx. Stewechius ad Apulejum lib. iv. Met. p. 809. & 812. Gronov. ad Gellium lib. ii. cap. iv. Lambinus ad Lucretium lib. ii. vers. 216. Vorstius ad Val. Max. lib. vi. cap. ii. ex. 3. Heuman. ad Celsum de Arte Dic. cap. xi. Cl. Burman. ad Sueton. Caes. cap. xl. & Calig. cap. iv. Ita sequeretur MS. codicis lectionem apud Hegesipp. lib. i. de Exc. Hieros. cap. xl. *Moestitiam tamen coacerbarunt*. pro recepto *coacervarunt*. nec aliter apud Eundem cap. xliii. *Insicanti autem acerbanda supplicia*. non *acervanda*. Ita totum illum locum ex sententia dicti codicis constituimus, & cap. xlv. *Suis incommoditatibus acerbabat quotidie*. confer Barthium ad Statium lib. iii. Theb. vers. 214. de ea litterarum varietate egimus latius ad Victorem. Ill. cap. lxxiii. Quod hic *servare* dicit, per *tenere temperamentum* expressit lib. i. Epist. vii. §. 3. Sed iterum lib. vi. Epist. xxix. §. 7. *Hoc fere temperamentum ipse servavi*. In sequentibus dissident quoque Editores Puteol. Ven. Ald. Lipsius & nonnulli vulgatiores & sine nomine: *meditatique*, pro quo Gryph. Catan. & nuperrime Hearne simpliciter *meditati*: Quidquid elegeris res erit haud magni momenti, non enim agitur de pace Pyrrhi, certe in utraque scriptura Plinium invenies. Nos, quia ita videbantur velle MSS. nihil enim adnotatum erat, particulam admisimus, deinceps *nec sincerius, nec Steph. & Catan.* ARNTZ.

Illos

que, nullum esse neque sincerius, neque acceptius genus gratiarum, quam quod illas adclamationes aemulemur, quae fingendi non habent
 2 tempus. Quantum ad me pertinet, laborabo, ut orationem meam ad modestiam Principis moderationemque submittam, nec minus confide-
 3 rabo, quid aures ejus pati possint, quam quid virtutibus debeatur. Magna & inusitata Principis gloria, cui gratias acturus, non tam vereor, ne me in laudibus suis parcum, quam ne nimium putet. haec me cura, haec

Illas acclamationes.] Quae in libera rep, non sic fuere, sed sub Augusto coeperunt: nisi fallor, a theatris in Curiam inductae, imitando. Earum exempla in Caesareis scriptoribus, & brevia & pleraque acuta. LIPS. Non video quid moverit Livin. & Lipsium. quod contra conspiracy ceterorum aemuletur ediderint sine ulla necessitate. Et ad me attinet in textu habet Livin. in margine pertinet ex suo codice & nonnullis Editionibus. Porro de adclamationibus in Senatu factis confer Casaubonum ad Vule. Gall. Avid. Cassium cap. XIII. ubi altius earum origo repetitur.

3. *Haec me cura.*] Guelf. *mea cura.* quasi verbum substantivum est, foret subintelligendum, pro, *hoc solum curo.* Ego non recipio neque a prisca scriptura revellor, Cicero in Laelio cap. IV. *quocum mihi conjuncta cura de Rep.* Seneca Hipp. vers. 438.

Namque anxiam me cura sollicitat tui. Propius ad hunc locum Virgilius lib. II. Aen. vers. 559.

At me tum primum saevus circumstitit horror.

Seneca Contr. VIII. p. 139. *Eadem pericula nos ubique circumstant.* Rursus Virg. lib. IV. Aen. vers. 564.

Nec quae circumstant te deinde pericula cernis.

Drakenb. ad Silium lib. II. vers. 550. Justinus lib. XXXIX. cap. I. §. 7. *Cum undique circumstantibus malis premeretur.* Tacitus lib. IV. Hist. cap. LXXIX. *Circumsteterat Civilem & alius metus.* Quintil. lib. X. cap. III. *Tot circumstantibus judiciis, jurgiis, fortuitis etiam clamoribus.* Non inelegantius etiam Poetae curis tribuunt alas,

unde *circumvolare* dicuntur apud Horatium lib. II. Od. XIV. vers. 11.

Et curas laqueata circum

Tecta volantes.

Neque abhorret Boethius alia metaphora lib. I. Consol. prof. III. *In hoc vitae saelo circumstantibus agitemur procellis.* Ubi pejus vetustiores Editi *circumstantibus*, quod minime *procellis* & *mari* convenit *agitato.* ARNTZ.

5. *Ac ne illud quidem.*] Codex Guelf. *ac nec illud quidem.* Novimus in priscis Auctorum minusque curatis Editionibus haec ita legi, postea elegantiores homines melius damnarunt, & sequente *quidem* semper *ne* admittendum duxerunt. Inter hos praecipue fuerunt harum deliciarum peritissimi Gronovius & Graevius, suffulti auctoritate optimorum Codicum. Plinius lib. I. Epist. XXIII. *Ita ne a se quidem deceat:* ubi solito errore MS. *nec.* Claudian. lib. II. in Ruf. vers. 87.

Nam miseris ne flere quidem, aut lenire dolorem.

Colloquiis impune licet.

Ita maluissem edere pro *nec.* Tamen nullam notavi diversitatem apud Spartian. Hadr. cap. XXIII. *Nec gratias quidem.* In Aelio Vero cap. III. *Nec Provinciae quidem* & apud alios, tum praesertim Senecam, ut contr. I. p. 77. VIII. p. 140. IX. p. 152. & cet. Sane videntur tales loci esse corrupti, cum tantum non ubique has voces confuderint librarii, Confer quos collegit Cl. Duker. ad Florum lib. II. cap. V. §. 3. ubi apud Terentium, quem profert, Eun. Act. IV. Sc. IV. vers. 14. in tribus calamo scriptis inveni: *Ne comparandus hic quidem,* quod

haec difficultas sola circumstat. Nam merenti gratias agere, facile est, 4
 Patres Conscripti. non enim periculum est, ne cum loquar de humani-
 tate, exprobrari sibi superbiam credat; cum de frugalitate, luxuriam;
 cum de clementia, crudelitatem; cum de liberalitate, avaritiam; cum de
 benignitate, livorem; cum de continentia, libidinem; cum de labore,
 inertiam; cum de fortitudine, timorem. Ac ne illud quidem vereor, 5
 ne gratus ingratusve videar, prout satis aut parum dixero. Animadver-
 to

quod monuerat jam olim Faërnus. Inspice
 Var. Lect. ad Cicer. pro Arch. cap. i.
 Faërn. ad Orat. x. Phil. cap. v. Gronovium
 Patrem ad Livium lib. xxix. cap. xii. Jaco-
 bum Filium ad Ammian. Marcell. lib. xxxi.
 cap. ii. p. 673. Graevium ad Lactant.
 Mort. Pers. cap. iv. & Bentlejum ad Ho-
 ratium lib. ii. Serm. iii. vers. 262. Sed ibi
 viro magno accedere nondum audeo, nam
 omnibus illis locis, quae pro sua sententia
 adfert, sequitur *quidem*, & sic recte pro-
 cedit *ne nunc quidem*. Si vero illud quidem
 omittatur, crediderim melius scribi *nec*,
 quae vocula tum idem notat, quod *ne qui-*
dem monente Cl. Dukero ad Flor. lib. ii.
 cap. viii. §. 12. & Munckero ad Hyginum
 fab. ccxx. qui tamen & *ne* hac significatio-
 ne videtur ferre. Hoc si vel maxime ibi
 verum esset, tamen apud Horatium *nec* tol-
 lendum esse non crederem, cum ita antiqui
 loquantur, & patria & serior aetas Apule-
 jos & Tertullianos, quorum testimonio ni-
 titur Erud. Munckerus, corruerit. In
 Quinctiliano etiam retinuit Cel. Burmannus
 lib. vi. cap. i. p. 513. Adde quae notan-
 tur infra cap. xxii. §. 4. Atque adeo dese-
 renda est Sitzmanni sententia ad Boëthium
 lib. iii. Conf. prof. x. qui non *ne quidem*,
 sed ubique *nec quidem* exarandum esse sta-
 tuere videtur. Potius apud eundem lib. iii.
 prof. ix. emendamus ex membranis: *Ne*
sufficiencia quidem. & apud Hegesipp. lib. i.
 cap. xxix. *Sed ne sic quidem adductus est*.
 cum utroque loco vulgo legatur *nec*. Ad-
 de Cel. Burmannus quae nuper dedit ad
 Sueton. Tiber. cap. xv. ARNTZ.

Etiam Deos ipsos.] Seneca de Benefi-
 ciis; *Sicut nec in victimis quidem, licet opi-*

mae sint, auroque praesulgeant, Deorum est
honos, sed pia ac recta voluntate veneranti-
um. Plinius alter, Praefatione magni ope-
 ris; *Verum & Diis lacte rustici, multaeque*
gentes supplicant. & mola tantum salsa li-
tant, qui thura non habent: nec ulli fuit vi-
tio, Deos colere, quoquo modo posset. Vetus
 versus respondet:

Καὶ δύνανται δ' ἔσθ' ἐν ἱερῷ ἀθανάτοισι θεοῖσι:

Sacrificari diis, ut opes viresque tulerunt.

LIPS. Talia multa colligi possent, uno sum
 contentus Ovidio Epist. xx. Her. vers. 181.

Nec bove mactato coelestia Numina gau-
dent,

Sed, quae praestanda est & sine teste, fi-
de.

Ipsos in contextu neglexerat Livinejus, sed
 in suis codicibus addi monuit in margine.

Castamque mentem.] Seneca: *Optimus*
animus, pulcherrimus Dei cultus est. LIPS.
 Lactantius lib. vi. Div. Inst. cap. i. *Deum*
pura & integra mente coleremus. Minuc.
 Oct. cap. xxix. *Cum homo porrectis mani-*
bis Deum pura mente veneratur. & cap.
 xxxii. Ausonius Paneg. cap. xxviii. *Pu-*
ra mente, immaculabili conscientia. Disticha,
 quae Catonis audiunt, initio:

Si Deus est animus, nobis ut carmina di-
cunt,

Hic tibi praecipue sit pura mente colendus.

Grotius de Verit. Relig. Christ. p. 118. &
 Elsnerus ad Matth. cap. v. §. 8.

Meditatum.] Παθητικῶς sumitur, ut in
 Terent. Phorm. Act. i. v. 18.

Meditata mihi sunt omnia incommoda.

Tullius Off. i. cap. viii. *Leviora enim sunt,*
quae repentino aliquo motu accidunt, quam
ea, quae meditata & praeparata inferuntur.

C

Ovid.

to enim etiam Deos ipsos, non tam adcuratis adorantium precibus, quam innocentia & sanctitate laetari; gratioremque existimari, qui delubris eorum puram castamque mentem, quam qui meditatum carmen intulerit.

I CAP. IV. Sed parendum est Senatusconsulto, quod ex utilitate publica placuit, ut Consulis voce, sub titulo gratiarum agendarum, boni

Ovid. Metam. ix. 520. *Verba meditata componere*. BAUN. & nos ad Aurelium Epit. cap. xiv. §. 6. Savar. ad Sidon. Appoll. lib. i. Epist. ii. & Davisius ad Minuc. Felic. cap. xxvi. Plinius lib. i. Epist. xvi. *Sive meditata, sive subita proferret.*

Carmen.] Orationem compositam, & solennem dictionem: etiamsi metrum numerique non sint. Tale enim priscis *Carmen*: ut infra, cap. lxiii. i. *carmen comitiorum*. LIPS. *Solenne carmen precatationis*. Liv. xxxix. xv. i. item *concentus* cap. xlvi. 2. & modo. cap. ii. 6. BERN. Inf. cap. xcii. *Tu nobis sanctissimum illud carmen praeire dignatus es*. Eumenius pro Inst. Schol. cap. x. §. 2. *Nobis quasi solenne carmen praesentibus*. Junius lib. iii. Anim. cap. x. Lipsius ad Senecam cons. ad Marciam cap. xiii. & Frater noster ad Catonem eo, quem dixi, loco.

I. *Parendum est Senatusconsulto.*] Quando factum? non repperi. puto ab Augusto esse, cum mutata rep. hoc quoque mutavit. Nam ista Gratiarum actio, in concione, populo Rom. Quiritibus solet fieri, pro honore dato: at nunc cum Princeps jura populi in se traxit, atque ipse magistratus fecit, gratiae illi in Curia, non in concione, dictae. Hic fons Panegyricorum. qui etiam ad Praefides provinciarum manarunt, atque ii electi, gratias agebant. quod Claudius vetuit, in Dione: *κατέδειξε τὰς κίρεις (ἀρχοντας) μηδεμίαν οἱ χάριν ἐν τῷ συνεδρίῳ γινώσκειν ὅπερ κατὰ τὴν ἔθος ἐποίουν*: *Instituit ne electi (Praefides) aliquas ei gratias in Senatu dicerent, quod ex more quodam faciebant*. Hoc, inquam, ad solos provinciales Praefides & imperia spectat (priora vide:) & errant, qui ad nostra haec trahunt. LIPS. Certe ejusmodi gratiarum actionis jam mentionem sub Augusto Impe-

ratore facit, si locus ille ita exponatur, Ovidius lib. iv. ex Ponto Epist. iv. vers. 39.

Egeris & meritis Superis cum Principe grates.

Adeas Casaubonum ad Sueton. Tiber. cap. xxxii. Marcilium ad Suetonium Vesp. cap. ii. & Nostrum supra cap. i. §. 2. Sequens particula *quod* plerosque offendit. In Vossiano ita quidem a manu prima exaratum fuerat, sed deinceps mutatum in *quo*. Guelf. substituebat *qui*, unde conjectura, si opus esset, facile efficeretur *cui*, de quali mutatione confer. Clar. Canneg. ad Avianum praef. init. Princeps Livinejus & Lipsius, postque eum reliqui Editores, atque ipse adeo Gesnerus in textum introduxerunt *quo*, nec aliter laudat Cortius ad Plinium lib. iii. Epist. xviii. nollem factum. unde liquet, quam facile Viri etiam summi aliud agentes in levissima particula dormitent. Cum enim SCtum praececessisset, eo videntur decepti, quod recte dici non putarent per relativum, *quod placuit*. Tu modo *quod* expone per *quia*, & sublata erit omnis difficultas. In Hearniana Editione distinguitur: *quod ex utilitate publica, placuit ut*: Sed sic numeri male procedunt, & durior erit sententia. Qui *quo* praetulere, melius cogitassent, tertium casum requiri. Ingenuum lectionem repraesentant praece editi ad unum omnes. Et insolentior locutio inmerentem voculam de pristina sede deturbavit apud Lactantium de Mort. Pers. cap. v. *Non modo imperium, quod fuerat insolenter usus*. sic MS. codex, sed cum *utor* rarius quartum casum recipiat, *quo* nimia securitate expresserunt Editores exemplo non laudabili. Lucretius lib. vi. vers. 1134.

Aut aliquid, quod non consuevimus uti.

Ita olim legebatur, posteriores id non aeque bene mutarunt in *quo*. Gellius lib. xiii. cap.

ni Principes, quae facerent, recognoscerent; mali, quae facere deberent. Id nunc eo magis solenne ac necessarium est, quod parens noster priva-²tas gratiarum actiones cohibet & comprimit; intercessurus etiam publicis, si permetteret sibi vetare, quod Senatus juberet. Utrumque, Cae-³sar Auguste, moderate, & quod alibi tibi gratias agi non finis, & quod hic

cap. XXIII. *Si quid est, quod utar, utor.* Ubi male etiam Oisellius *quo*. De tali confusione adde Heinsium Epist. ad Graev. CLXVIII. & Oudend. ad Lucan. lib. IX. vs. 580. Nec uno in loco corruptioni ansam praebuisse, cum *quod* pro relativo exposuerint, ubi causale esset, vel vice versa, monere non neglexit Preigerus in Epist. praef. Lucretio §. 4. p. 6. & similia multa occurrunt. Porro *publica statuit* vel *cavit* in ora sui codicis conjecerat Nob. Heinsius. De ratione instituti, quare ex utilitate esset publica, dicet Spanhemius de Usu Num. diss. III. p. 149. ARNTZ.

Boni Principes.] Causa duplex hujus instituti. ut & boni laude ista firmarentur in bene agendo: & mali, eo blande traherentur. O si nostri aevi mos ferret, quid utilius? LIPS.

2. *Permitteret sibi vetare.*] Et haec verba intaminata abire non potuerunt, nam Voss. *permitteretur & sibi vetare*, ubi aut sensus nullus est, aut & abundat, nisi quis pro *etiam* accipiat. Pejus adhuc Guelf. codex *vetaret*. quid ineptiis inmoramur, ego cum bona librariorum venia scripturam, quam ipsi non capiebant, tueor. Laudanda locutio *permittere sibi* cum infinitivo. Noster lib. VI. Epist. VI. *Ut primum sibi judicare permisit*. Male Barthius vindicari, & locus ab Aldo jam corruptus *sibi aetas judicare*. Lucanus lib. VIII. vers. 64.

Non ultra gemitus tacitos incessere fatum
Permisere sibi.

Valerius Maximus lib. IX. cap. XI. ext. ult. *Torporem sibi permisit*. ubi multis partibus praefero, quod ex MSS. Pighius, *torpere*. Seneca ad Marc. cap. VIII. *Utrum tibi permittas moerere*. Frontinus Praef. *Unde multa transire mihi ipse permisit*. Illic Tenuilius videndus. ARNTZ.

3. *Quod hic finis.*] Non otiosa est particula *hic*, ut a Voss. deleri debuerit; opponit Senatui vocula *hic*, & privatos *alibi*. Apulejus lib. II. Metam. p. 123. *Hic vitrum fabre sigillatum, argentum alibi clarum*.

Non enim a te ipso tibi honor iste, sed ab agentibus, habetur.] Plana haec sunt verba, neque facile mutanda; cum omnium, quos consulimus, librorum auctoritate se tueantur. At, cum in Codice MS. omissa praepositione *ab*, sic legantur: -- *non enim a te ipso tibi honor iste, sed agentibus, habetur*; cogitandum est, annon sic argutior sententia hinc existat? quasi dixerit panegyristes: non a te ipso tibi honor iste habetur, i. e. non tui honoris causa permittis, injungisque, ut publice tibi gratiae agantur; sed agentium causa, h. e. ut iis potius, qui tibi gratias ultro decernunt, aguntque, honor inde habeatur, ne tu scilicet Senatus decretum dedignari videaris, ac ne Senatus, omissa omni laudatione gratiarumque actione, parum gratus, parumque erga te pius, existimetur: inde ultro cedis, & quasi obsequeris affectibus nostris. Tunc vero forte sic luculentius scribendum esset: *non enim a te, ipsi tibi honor iste, sed agentibus, habetur*. Verum, per nos constat vulgata lectio. SCHWARZ. Codicem Schwarziano obtemperavit Cl. Gesnerus, mihi nondum persuaderi potuit. Si inter privatos parietes talia fierent & in salutationibus, videretur hoc fieri ex sola Principis voluntate, cum in sua solius potestate esset, an talia admittere vellet nec ne. Jam vero hic alia res erat, cum id fieret publica auctoritate, adeo ut civile & commune haberetur cedere voluntati Senatus. Et cur talis honor etiam agentibus non habebatur, si alibi sibi gratias agi sivillet Imperator?

hic finis. non enim a te ipso tibi honor iste, sed ab agentibus habetur. cedis adfectibus nostris, nec nobis munera tua praedicare, sed audire
 4 tibi necesse est. Saepe ego mecum, P. C. tacitus agitavi, qualem quantumque esse oporteret, cujus ditione nutuque maria, terrae, pax, bella re-

cur enim id restringeret ad solum Senatum. *Ipsi tibi* non facile videtur scribere voluisse Plinius ex iis, quae dicemus infra cap. xci. Si & vel maxime scriptum olim fuisset *sed agentibus* potuit intelligi & ex praecedenti membro retrahi praepositio *ab*. confer notata ad cap. lx. §. 5. Neque melius est, quod Guelf. codex: *ab agentibus agetur*. Cicero Orat. iii. Phil. cap. ult. *Pro tantis eorum in Remp. meritis honores eis habeantur*. Tacitus lib. xv. Ann. cap. lxxiv. *Nam Deum honor Principi non ante habetur*. Atque ita passim. ARNTZ.

4. *Bella regerentur.*] Probe, non *gerantur*. Idem vitium observo & in Statio Lacrymis Etrusci.

Vice cuncta reguntur,

Alternisque regunt.

Inepte est in editis *geruntur & premunt*. Clarum e sequentibus, quae quid vetat eadem opera lucem accipere ab interpunctione?

Propriis sub regibus omnis

Terra, premit felix regum diademata Roma.

LIVIN. *Regerentur* V. C. G. R. recte: quod & Lipsius. RITT. *Gerentur* Veneta pro *gerantur* vel *gererentur* ex facili errore, quo notam syllabae *er* vel *re* negligerent properantes scribae, uti dicemus infra cap. viii. §. 2. Aldus, Stephanus & Livinejus *gerantur*, sed is in margine *regerentur*, ut & antiquissima Puteolani editio. Illos multi sequuntur, at hos ingenio meliores, nisi quod Catanaeus *regantur*. *Gerere Remp.* recte dici vidimus ad Victorem Epit. cap. xlvii. §. 5. Infra Noster cap. lxxviii. *Certus es te bene Remp. gerere*. Lactantius de Mort. Persec. cap. vii. *Cum soli Remp. gererent*. Verum eo sensu dicere non possumus: *gerere ditione nutuque maria, terras, pacem*. Et *regerentur* malunt

excerpta codicum, quod verbum omnes illi substantivi suo sibi jure vindicant. Seneca Herc. Fur. vers. 599.

Et tu secundo maria qui sceptro regis. vers. 515. Medea vers. 57. & Phoeniss. vers. 374.

Cujus imperio mare,

Quod cingit Isthmon, regitur.

Regere terras dixit Ovidius lib. iv. Trist. Eleg. ii. vers. 10.

Perpetuo terras ut domus ista regat.

Horatius Epod. v. vers. 1.

At o Deorum quidquid in coelo regit

Terras & humanum genus.

Seneca Octav. vers. 398.

Iustitia coelo missa cum sancta fide

Terras regebat mitis.

Malebat codex Trajectinus *terra*, cui ego, licet sine ignominia admitti posset, tamen non adsurgo. Val. Maximus lib. ix. cap. xv. ex. 2. *Nec Divi quidem Augusti etiamnum terras regentis*. Boëthius lib. i. profl. v. *Ubi quae coelum, terras quoque pax regeret*. Jungit idem *terras & pelagus* lib. ii. Metr. viii.

Hanc rerum seriem ligat

Terras & pelagus regens.

Regere pacem. Calpurnius Ecl. iv. vers. 8.

Qui populos urbemque regit, pacemque togatam.

Bella regere usitate dici jam olim docuerunt Davisius ad Caesar. lib. vi. Bell. Gall. cap. xvii. §. 2. & Markland. ad Statium lib. i. Silv. ii. vers. 267. Et *pacem & bella* junxit Seneca Agam. vers. 345.

Tu bella manu, pacemque regis.

Claudianus i. in Ruf. praef. vers. 18.

Iustitia pacem, viribus arma regunt.

Uti terras & pacem Nemësius Ecl. iv. vers. 84.

At mihi, qui nostras praesenti Numine terras,

Per-

regerentur; cum interea fingenti formantique mihi Principem, quem aequata Diis immortalibus potestas deceret, nunquam voto saltem concipere succurrit similem huic, quem videmus. Enituit aliquis in bello, sed obsolevit in pace; alium toga, sed non & arma honestarunt; reve-

ren-

Perpetuamque regit juvenili robore pacem.

Et confirmat maxime, quod additur nutu. Etenim nutu regere magis dicimus, quam gerere. Davisius ad Cicer. lib. II. de Nat. Deorum cap. II. *Et omnia nutu regentem.* Minuc. Felix cap. XX. *Providentia mundus regitur, & unius Dei nutu gubernatur.* Noster infra cap. LXXXVIII. *Horum consiliis, horum nutu regebantur.* Nutu tamen gerere dixit Nepos Lyfand. cap. II. Quam facile & frequenter hae voces commutentur patet ex Scioppio lib. I. Verif. cap. XX. Vir. doct. ad Nepotem Dione cap. VI. §. 4. & ad Val. Flaccum lib. II. vers. 396. ARNTZ.

Aequata Diis immortalibus potestas.] Juvenalis:

*Nihil est, quod credere de se
Non aufit, cum laudatur Dis aequa potestas.*

LIVIN. Locum hunc exponit Seneca Octav. vers. 500.

*Invictus acie, gentium domitor, Jovi
Aequatus alios saepe per honorum gradus
Caesar nefando civium scelere occidit.*

Herc. Oet. vers. 417.

Errat per orbem, non ut aequetur Jovi. Ovidius de Augusto lib. I. ex Pont. Ep. II. vers. 120.

Aequandi Superis pectora flecte Viri.

& lib. IV. Trist. El. VIII. vers. 52. *Saltem voto concipere a Nostro transtulit Pacatus Paneg. cap. III. Hujusmodi Principem vel optare. Quid si ex convenientia prioris & initio sequentis vocis tentem: vel voto optare.* Boëth. de Pers. Christi cap. VIII. *Votis docuit optare.* ARNTZ.

Similem huic.] Talem se Reipubl. prae-buit, qualem vix aegre exprimere valuerant summorum scriptorum miranda ingenia. Aurel. Victor. de Trajano. Johannes

Maria Catanaeus tradit: *Traiani virtutes tantas fuisse, ut Gregorius eas scriptis cognoscens, precibus a Deo illi caelestem vitam impetrarit. Credamne, qui eam venalem habet?* BERN.

5. *Aliquis in bello.]* Ab Homero jam olim: Iliad. 13. vers. 730.

*Ἄλλω μὲν γὰρ ἔδωκε θεὸς πολεμῆϊα ἔργα,
Ἄλλω δ' ὄρχησῶν, ἑτέρω κίθαριν καὶ αἰοιδῆν.
Namque alii bellare Deus concessit, at illi
Saltare, atque alii cithara cantuque vale-*

re.

Claudianus, in Stiliconis laudibus, hausisse (ut alia) videtur a nostro: lib. I. vers. 27.

Numquam sincera bonorum

Sors ulli concessa viro. quem vultus honestat,

Dedecorant mores. animus quem pulchrior ornat,

*Corpus destituit. bellis insignior ille,
Sed pacem foedat vitiis. hic publica felix,
Sed privata minus. partim singula quem-*

que.

Nobilitant.

LIPS. Errantes typographos, qui in quibusdam libris olim expresserunt *emicuit*, in viam reduxerunt meliores critici, quos sequuntur Stephan. ad Saxonem lib. x. Hist. Dan. p. 212. Cortius ad Sallust. Catil. cap. LIV. §. 4. & ad Plinium lib. II. Epist. x. Neque sine ratione, etenim id genius linguae postulabat, nam eo bellicam virtutem celebrant latini. Cicero pro Mur. cap. XIV. *Quo quidem in bello virtus enituit egregia M. Catonis.* Livius lib. I. cap. XLII. *In eo bello & virtus & fortuna enituit Tullii.* Justinus lib. XXXI. cap. III. §. 4. *Cujus in eo bello tanta virtus enituit.* Hegesippus lib. II. cap. XIV. fine: *Quo loco emicuit virtus Monobazi.* puto revocandum vetus *enituit.* Symmachus lib. VII. Epist. xciv. *Honor militiae vestrae dantis beneficiis enit-*

telicit.

rentiam ille terrore, alius amorem humilitate captavit; ille quaesitam domi gloriam in publico, hic in publico partam domi perdidit; postremo adhuc nemo extitit, cuius virtutes nullo vitiorum confinio laederentur.

tescit. Victor Epit. cap. XLV. *Perfectus haud dubie Princeps* enituit. Gronov. ad Aufon. Parent. XII. p. 126. Debent recte hae voces distingui, ne in idem librariis vitium incidamus, de quo adeas Heinsum ad Claudian. Conf. I. Stil. vers. 315. Torren. ad Val. Maximum lib. I. cap. VI. ex. I. & Miscell. Britann. vol. I. p. 170. Ad eum, quem in manibus habemus, locum facit Cicero Orat. I. in Rull. cap. VII. *Quod amissis aliis remaneat, intermissis non quiescat; in pace niteat, in bello non obsolescat.* & lib. I. de Invent. cap. III. *Studia per otium concelebrata ab optimis enituisse; hoc vero a plerisque eorum desertum obsolevisse eo tempore.* Quare vides, quam male Voss. abolevit, & Guelf. cum Edit. Catanaei abolevit. Sumendum hoc verbum de corrupta & collapsa rei militaris gloria. Cicero pro Font. cap. XV. *Studiis militaribus apud Juventutem obsoletis.* Justinus lib. XXX. cap. IV. §. 15. *Ferentesque in bellum, alii majorum suorum antiquam & obsoletam gloriam.* Curtius lib. IX. cap. VI. §. 14. *Cito gloria obsolescit in sordidis hostibus.* Ratio quae fit, cur mox opponat togam & arma nota est omnibus, & ita Auctor Eleg. ad Liviam vers. 14.

Maximus ille armis, maximus ille toga. Claudian. lib. II. in Eutrop. vers. 72.

Haec iudicis, illa togati,

Haec nitet armati species.

Ammianus lib. XXV. cap. IV. *Armatae rei scientissimus & togatae.* Budaeus in Reliq. Adnot. Pand. p. 32. Barthius ad Statium lib. I. Silv. IV. vers. 48. & Markland ad Eumdem lib. V. Silv. II. vers. 108. Abram. ad Ciceron. Orat. II. Phil. cap. VIII. qui ita frequentissime, ut Orat. VIII. Phil. cap. XI. in Pison. cap. XXX. pro Marc. cap. V. &c. Cum vero Ciceronis mentio hic injecta sit, non fero Baudium & hic in sua paupertate sine ulla necessitate prodigum,

cum notet. *Alium toga: Cicero in hoc censu.* Quibus verbis inertiam inmerentis Viri traducit. At debuit nescisse vir doctus, id potius ei ab inimicis vitio datum, quod *armatus* magis, quam *togatus* Catilinam oppresserit. Declam. sub nomine Sallustii in Cicer. cap. III. *Quasi vero togatus & non armatus ea, quae gloriaris, conseceris.* Et qui cogitat adolescentem sub Sulla militasse, & in Cilicia postea ob res bene gestas Imperatorem esse salutatum, non facile ei in toga consensuisse objiciet. ARNTZ.

In bello.] Non omnia eidem Dii dedere, vincere scis Annibal, victoria uti nescis. Maharbal apud Liv. lib. XXII. LI.

Hic satur ad pacem, hic castrensibus utilis armis.

Propert. lib. III. eleg. IX. *Primus Antonius pace pessimus, bello non spernendus.* videatur proverb. Non omnia possumus omnes. Tamen P. Scipio Aemilianus, omnibus belli ac togae dotibus eminentissimus fuit. Vellej. I. Hist. XII. 3. Sic in Tito erat docilitas ad omnes fere tum belli, tum pacis artes. Suet. Tit. c. IV. *Ut autem satius est, unum aliquid insigniter facere, quam plurima mediocriter: ita plurima mediocriter, si non possis unum aliquid insigniter.* Plin. lib. IX. Epist. XXIX. BERN.

Humanitate.] Humilitate vulgo. Et sic Baudius legendum censet; hoc est *nimia civilitate*, ut Othonis studium in captandis militum animis notetur. Tacit. Hist. I. XXIII. HEARN. Levem, sed tamen non contemnendam, varietatem in his verbis ostendit codex MS. ubi pro *humanitate* habet *humilitate*. Probe certe. Orator enim edisserit, neminem adhuc extitisse, cuius virtutes nullo vitiorum confinio laederentur. Laudandus est Princeps, qui reverentia auctoritatem majestatemque suam munit; sed vitio ei vertitur, si reverentiam non nisi metu & terrore sibi parare satagit. Bene recteque agit

rentur. At Principi nostro quanta concordia, quantusque concentus omnium laudum omnisque gloriae contigit; ut nihil severitati ejus 6 hilaritate, nihil gravitati simplicitate, nihil majestati humanitate de- tra-

agit Princeps, qui a suis vult amari; sed minus prudenter, si amorem istum non nisi humilitate, id est, quadam abjecti animi demissione, & nimia familiaritate, aut, uti Pacatus loquitur, ventosa popularitate, aucupatur. *Humilitas* adeo ista, non vero humanitas, vituperanda est in Principe, qui rectius humanitate sibi conciliare, quam capere, aliorum amorem diceretur. Atque sic etiam in altero Gudii libro annotatur: *humilitate*. Eandem vocem exhibuerant Catanaeus & Cuspinianus; atque in margine annotarunt Seb. Gryphius & H. Stephanus; quam adeo merito vindicamus Plinio. SCHWARZ. Rescribis *humilitate* pro *humanitate*. probo. Ac jam Baudius sic rescribi jussit. HEUM. Poec. tom. III. lib. IV. p. 523. Et ex veteri membranaceo codice depromserat Livinejus, qui & sibi placere adjecit, & confirmant excerpta Vossii. Est *humilitas* vitium illud animi, quo quis nimis abjecte de se sentit, & ultra, quam decorum fert, se submittit, adeoque in vitio solet poni. Noster inf. cap. LXXI. *Hic uno modo crescere potest, si se ipse submittit securus magnitudinis suae. Neque enim ab ullo periculo fortuna Principum longius abest, quam ab humilitatis.* id est, ut nimium communes videantur, ut majestatis suae obliti indignis & nimis abjectis artibus gratiam captent. Praeter quos de Latinitate scripserunt adi Buchnerum ad Plinium lib. VIII. Epist. VI. §. 15. Heumann. tom. I. Poec. lib. III. arg. 6. De ipsa re Victorem Epit. cap. I. §. 14. ARNTZ.

Domi perdidit.] Ut Augustus in filia, nepote, nepotibus, & tota familia infelix. LIPS. *Ut valida D. Augusto in Rempublicam fortuna, ita domi inprospera.* Tacit. III. A. XXIV. 2. BERN. In ea editione, quam Salmuri procuravit Faber, exprimitur *perdidere*, qua auctoritate, dicere nequeo. *Prodidit* Guelf. quae solennis est varietas. Se-

neca Agam. vers. 622.

Perdidit in malis extremum decus.

Quinctil. lib. XI. Inst. cap. III. *Dignitatem, quae est in latitudine pectoris, perdet.*

Ovidius Epist. VII. Her. vers. 5.

Sed merita & famam, corpusque animumque pudicum

Cum male perdidit, perdere verba leve est.

Adeo ut nihil hic sit innovandum. De hac varietate praeter innumeros alios vide Vales. ad Ammian. Marcell. lib. XIV. cap. v. Muncker. ad Hygin. fab. CCL. Gronov. ad Justin. lib. XII. cap. VI. Cortium ad Sall. Jug. cap. XXX. §. 18. *Prodidit* quidem omnino sensu non destitueretur, qui tamen sententiae Plinianae non satisfaceret, si cum Lipsio statuamus, respicere Oratorem ad Augustum, cujus non sua sed familiae culpa pars gloriae concidit. Ea tamen, an vera mens sit, dubito. Certe hoc loco proposuit ipsum Imperatorem laudare, non ea, quae a fortuna ei obvenirent, neque enim ipsa virtus optimi cujusque cognatorum vitiis laeditur. Et illuc tendunt omnia, quae jam adtulerat, exempla, in quibus non quod alii laudatur, sed quod ipse praestiterit. Et hoc modo fortasse ferri posset *prodidit*, pro ipsi sui dedecoris fuerunt auctores, ipsi in causa fuerunt, cur male audirent. De illa verbi notione vide quae habet Barthius ad Statium lib. VIII. Theb. vers. 276. Drakenb. ad Silium lib. XVI. vers. 621. & Burm. ad Quinctil. lib. I. cap. X. p. 114. ARNTZ.

6. *Quanta concordia.*] Idem Claudianus:

Sparguntur in omnes,

In te mixta fluunt: & quae divisa beatos Perficiunt, collecta tenes.

Victor de ipso Trajano. *Tantum erat in eo maximarum rerum modus, ut quasi temperamento quodam virtutes miscuisse videretur.* LIPS. Auson. de Traj.

Ag-

7 trahatur. Jam firmitas, jam proceritas corporis, jam honor capitis, & dignitas oris, ad hoc aetatis inflexa maturitas, nec sine quodam mu-

*Aggreditur regimen viridi Trajanus in ae-
vo.*

Belli laude prior, caetera pacis habens.
BERN. Barthius ad Claudian. lib. I. de
Laud. Stil. vers. 24. & 28. & Fescen. in
Nupt. Honor. init. & in ipsis Nuptiis vers.
314.

*Quod semper dissidet, in te
Convenit.*

ARNTZ.

Nihil severitati.] Cicero, ad Brutum:
*Quid tam distans, quam a severitate comi-
tas? quis tamen unquam te aut sanctior est
habitus, aut dulcior?* LIPS. Edidi detra-
hatur, ut Catan. Livin. Cell. Hearne & alii
cum cod. Guelf. & Voss. certe mihi Plinia-
no stilo convenientius videtur, quam quod
alii maluerunt detrahitur.

7. *Jam proceritas corporis.*] Ergo in Tra-
jano omnes dotes animi & corporis, quas
Graeci τὰ πρῶτα φύσεως, Varro lib. de Phi-
los. primigenia, Augustinus lib. XIX. de C.
D. cap. II. prima naturae vocat. BERN.

Dignitas oris.] Sic, *Erat Tito decor oris,
cum quadam majestate.* Tacit. II. Hist. I.
*Forma egregia, & cui non minus auctorita-
tis, quam gratia inesset.* Suet. Tit. cap. III.
Nempe fuit in istis pulchritudinis genus, in
quo non tam venustas, quam muliebrem
ducere debemus, quam dignitas, quam vi-
rilem dicimus. Cic. I. Offic. c. XXXVI. Id
Euripidi apud Stob. serm. LXIII. est εἶδος
ἄξιον τυραννίδος, forma principe digna, Tacit.
IV. An. XV. qua tantum vulgus & barbari
Imperatores comparant. Curt. lib. VI. c. V.
Sapientes vero sciunt. Imperium in virtu-
te, non in decore esse. Alex. Sever. Lam-
prid. cap. XXXIII. formam tamen addere
virtuti suffragium, cum augustissima quae-
que species plurimum credatur trahere de coe-
lo. Lat. Pacat. panegy. cap. VI. 7. Princi-
pi ipsi plurimum venerationis Plin. I. Epist.
X. Claud. Stil.

*Jam tum conspicuus jam tum venerabilis
ibas,*

*Spondebatque Ducem celsi nitor igneus o-
ris.*

IDEM. Elegans usus est honoris, quem
non bene cepit Barthius, cum exponeret
Statium lib. I. Silv. I. vers. 17.

Par forma decorque

Par honor.

Est enim venustas corporis, pulchritudo.
Claudian. de Phoenice vers. 17.

*Arcanum radiant oculi jubar, igneus ora
Cingit honor.*

Sidonius Apollin. lib. I. Epist. II. Maxi-
mus in minime rugosis genis honor. lib.
III. Epist. XIII. Taceo quod decedit honor
humeris, decor brachiis, robur lacertis. Em-
men. ad Virgil. lib. I. Aen. vers. 691. &
praecipue etiam de ornamentis capitis accipi
observat Vir Eruditus in Misc. Brit. vol. II.
tom. I. p. 81. ARNTZ.

Ad hoc aetatis inflexa maturitas.] Non-
dum vergens, & adhuc in statu. Sumptum a
Circo, ubi medio spatio flexus circum metam,
& tum deflexus. Quae igitur aetas nunc Tra-
jani? ex Dione, quadragesimus quartus an-
nus. Nam, illo auctore, imperium quadrage-
simo secundo cepit: atque haec biennio post
circiter dicta. Errat aut dissentit Victor (&
cum eo alii) qui LXIV. annos vixisse pro-
dit: quod non potest, Dionis isto calculo:
quia, omnium consensu, non nisi novemdecim
annos, VI. menses, dies XV. imperavit.
Itaque Eutropius mihi verior, qui vitae ad-
signat annos LXII. etsi vel sic menses ali-
quot defint. LIPS. *Ad hoc aetatis, inde-
flexa maturitas,* ut infra cap. VII. *ad hoc ae-
vi.* optime. Sall. & Sym. more. RITT. Di-
versa ratione hunc locum distingui video.
Rittersh. ad aetatis ad hoc refert, quomodo
& infra locutus Noster & Sall. Jug. cap.
LXXXV. §. 7. Symmach. lib. I. Epist. XL.
& lib. IX. Epist. LIX. Apulej. Apol. p.
310. Nulli Deo ad hoc aevi supplicavit. Lu-
cretius lib. I. vers. 15.

*Qualibus in tenebris vitae, quantisque pe-
riclis*

Degi-

munere Deum festinatis senectutis insignibus, ad augendam majestatem ornata caesaries, nonne longe lateque Principem ostentant?

CAP.

Degitur hoc aevi.

Seneca lib. i. de Clem. cap. ix. *Cum hoc aetatis esset.* Ovidius lib. x. Met. vers. 218.

Durat in hoc aevi.

Ubi Cel. Burmannus. Cortius ad Sall. Jug. cap. lxxxv. §. 45. Doct. Torrenius ad Val. Maximum lib. iii. cap. ii. ex. ext. 3. & plures. Alii genitivum ad sequens substantivum referunt, *ad hoc aetatis*, ut puto, recte. Neque enim tanta aetas erat annus XLIV. ut dicere necesse habuerit, *ad hoc aetatis*. Vix enim juventam egressus erat Imperator, & rebus gerendis ille demum annus maturus habebatur, ut per legem annalem anno XLIII. Consulatus vix aperiretur. Egregius in rem praesentem locus est Cicer. Orat. v. Phil. cap. xvii. Adeoque *ad hoc* exponimus per praeterea. Confer Pricaeum ad Apul. lib. v. Metam. p. 273. & x. p. 596. Comment. ad Val. Max. lib. ii. cap. iii. fine. Curt. lib. iv. cap. xiii. §. 4. *Ad hoc somno & improviso periculo territos.* ARNTZ.

Indeflexa.] Id est, stabilis, nondum pro-na & vergens, nam imperium iniit annos natus duos & quadraginta. Xiphil. Zonar. LIVIN. *Inflexa* Scal.

Maturitas.] *Nec juvenis nimis, nec senex fit Imperator: alter enim credulus nimis & audax, imbecillus alter & timidus.* Onosan. in de elig. Imp. lib. BERN.

Senectutis insignibus.] Hoc est, canis. Idem Xiphil. de Trajani expeditione in Agarenos. Ipse praeterequitans minimum abfuit, quin sauciaretur, quamlibet regio paludamento deposito, ut ne agnosceretur. Sed canitiem ejus laetam, & augustum quiddam in vultu conspicati, cum esse eum, qui erat, suspectavere, tum telis petivere. LIVIN. Non enim ipsa, ut jam dixi. Acclamationes igitur illae Senatoriae, in Tacito Vopisci, *Et Trajanus senex ad imperium venit*, pro re magis, quam pro vero. Noster aperte infra *Juventam* ei tribuit. LIPS. De calvitie id interpretatur Rayanus. At prope-

rata calvities, si Aristotelem audimus, vitio potius, quam laudi vertenda, quod fere fit intemperantiae argumentum. De canitie potius cum aliis interpretibus id intelligam. Nam Tacitus Imperator apud Vopiscum, *Trajanus*, inquit, *senex ad imperium venit*. Non senex, inquit Casaubonus in hunc locum, sed senili specie, erat enim canus. Qua in re etsi Casaubono assentior, risum tamen movet lepidus error Livineji, qui, ut probet, Trajanum natum annos XLIV. canum fuisse, Xiphilini locum affert, Trajanum ex canitie fuisse agnitum in expeditione contra Agarenos, quam suscepit sexagenario major. Unde nec mihi, nec sapienti cuivis sat recte videtur inferri posse, tum canum eum fuisse, cum annum tantum XLIV. attigisset. BAUNIUS. Pro *festinatis* scripsit *festinantis*. Voss Guelf. Scal. Puteol Ven. & Aldus, a quibus statim recessit Sichardus, & hunc secuti ceteri, nisi quod in puerili editione ad modum Minellii *destinantis*, quod commentum, ne iniquior videar, malim typographo tribuere dormitanti. Alterum defendit Nostri imitator Claudianus de Nupt. Honor. & Mariae vers. 324.

Vultusque auctura verendos

*Canities festina venit. consorte remota,
Contingunt gravitasque seni, viresque ju-
ventae,*

ubi confer Nic. Heinsum. Sed quidnam illud tantum munus spargi canis capillis, indicibus properantis senectutis, cum recte cani in annis praesertim juvenilibus riderentur, unde conjeceram: *non sine Numine Delum.* id est, quod Dii singulare aliquid hac re indicarent, ut, quod in aliis casu fortuito eveniret, hoc providentia Deorum Trajano esset tributum, ut tanti viri venerationem augerent, qui cum per annos miles esset & corpore firmus atque robustus, canis tamen capillis praeferret senectutem, quae consiliis valet. Noster lib. i. Epist. x. *Demissus capillus, ingens & cana barba,*
D
quae

I CAP. V. Talem esse oportuit, quem non bella civilia, nec armis oppressa Resp. sed pax & adoptio, & tandem exorata terris Numina de-

quae licet fortuita & inania putentur, illi tamen plurimum venerationis acquirant. Quo loco quod fortuitum dixit, hic non sine Numine Deum dicere per contrariam oppositionem videtur. Virgil. lib. II. Aen. vers. 777.

*Non haec sine Numine Divum
Eveniunt.*

lib. v. vers. 56.

Haud equidem sine mente reor, sine Numine Divum

Adsumus.

lib. vi. vers. 368.

*Neque enim credo sine Numine Divum
Flumina tanta paras, stygiamque innare
paludem.*

Ovidius Epist. xvi. Her. vers. 127.

*Excipit hospitio vir me tuus. hoc quoque
factum*

Non sine consilio Numinibusque Deum.

Val. Flacc. lib. II. vers. 48. Cicero de Prov. Cons. cap. xiv. *Alpibus Italiam munierat ante natura non sine aliquo divino Numine.* Pacatus Paneg. cap. xxx. *An ego sine divino Numine factum putem?* Confunduntur haec duo munere & numine frequenter, ut monitum Servio ad Virgil. lib. IV. Aen. vers. 204. Apud Eumd. lib. I. Georg. vers. 7.

Vestro si munere tellus.

In Voss. excerpt. a pr. m. erat numine, quod & in Colotii libro repererat Ursinus. Vir. Doct. ad Ovidium lib. I. Met. vers. 411. lib. II. ex Pont. Epist. VIII. vers. 67. Heinss. ad Claudian. Epigr. XIX. Canneg. ad Avian. fab. XXIII. vers. 5. Si cui videatur & τὸ munere retineri posse, per me admittat, neque enim magno opere pugno. & videtur favere Claudianus Nupt. Mariae vers. 323.

Hoc donat Natura tibi.

Qui locus, ut diximus, ex Nostro videtur adumbratus. Florus lib. II. cap. II. *Sed quodam munere Deorum conversae in naves viderentur.* Justin. lib. XXXI. cap. III. *Ve-*

lut Deorum munus excipitur. Sidonius lib. VIII. Epist. XI. *Me tamen munere Dei inter ista felicem.* ARNTZ.

Principem ostentant.] Atque ipsis etiam hostibus. qui (in Dione) τῆς πολιᾶς αὐτῆς τὸ γαῦρον, καὶ τὸ σεμνοπρεπὲς τῆς προσώπῃς ἰδόντες, ὑπετόπησαν εἶναι, ὃς ἦν: caniciei ejus laetitiam conspicati, & vultus majestatem, suspicati sunt esse, qui erat. LIPS. *Tua haec forma venerabilis, quam longe lateque conspicua commendat Imperium.* Imitator hujus loci Pacat. cap. VI. Paneg. Theodo. BERN. Superius ad *augendum majestatem* invenio in editione Catanei de industria, an culpa Typographi non satis compertum. Certe ferri posse vidimus ad Aurelium Vir. Ill. cap. x. §. 5. Sed nihil tale hic tentandum contra consensum reliquorum, duce in eadem re Graevio ad Cicer. Orat. XI. Phil. cap. ult.

I. *Bella civilia.*] Ut Augustum, qui cuncta discordiis civilibus fessa, nomine principis sub imperium accepit. Tacit. I. A. XIV. & Vespasianum Suet. cap. I. BERN. Auctoritate hujus loci conati sunt Latinae linguae instauratores in civitatem Romanam adsciscere vocem *adoptatio*. Quippe in editione 1476. & 1498. Rhen. Aldi, Gryphii, Catan. & vulgariis sic scribi videbant, cum interim reliqui *adoptio* retinerent, quae lectio confirmatur ab excerptis nostrorum codicum. Infra tamen cap. XVI. in diversa abit Voss. *Vel adoptionis tuae die*, quo tamen in loco ceterae editiones sibi constant. Ne numerem, qui de Latinitate egerunt, utraque scriptura non displicuit Davisio ad Ciceronem lib. I. Tusc. Quaest. cap. XIV. & Cortio ad Sallustium Jug. cap. XI. §. 6. Quod tamen a me nondum inpetro, ut sequar. Omnibus illis locis, quae adferuntur, variatur, idque librariis tribuo, qui norant verbalia in *io*, ut loquuntur Grammatici, derivari a participiis, ut ab *accusatus*, *accusatio* &c. Adeoque sic communi regula, neque illis saepe ulterius sapere datum fuit, scripserunt ab *adoptatus*, *adoptatio*. quod do-

dedissent. An fas erat nihil differre inter Imperatorem, quem homi-
nes, & quem Dii fecissent? Quorum quidem in te, Caesar Auguste,
ju-

doctissimus Cortius & hanc vocem per analogiam tueatur, nimis inbecilla talia sunt, si non aperta auctoritas accedat, sine qua difficilius talia debemus tentare. Certe *optationem* & *cooptationem* inveniri scimus, quomodo & in duobus Codicibus legi apud Aurel. Vict. Ill. cap. XIX. §. 1. *A Postumio optationem munerum accipiens*. Sed si inde cogeremur admittere, hoc obtinuisse in omnibus compositis ab *opto*, quot non millibus vocabulorum possemus ditare latini sermonis paupertatem. Dubitat quoque Cl. Dukerus ad Florum lib. IV. cap. IV. §. 2. Initium hujus capituli in suos usus convertit Pacatus cap. VI. §. 4. ARNTZ.

Exorata terris Numina.] Orosius: *Nerva Trajanum adoptavit, per quem revera afflictae Reip. divina provvisio consuluit*. LIPS. Non videtur vox illa Scaligero placuisse, qui in margine *exorta* posuerat, nisi credamus solummodo varietatem alterius codicis indicasse, certe eandem lectionem exhibet Voss. Venerior est & efficacior recepta scriptura. Martial. lib. VII. Epigr. LIII.

Exorat noctes dum mihi saga tuas
Suetonius Tiber. cap. XI. Exorare filiae patrem. Heinsius ad Claudian. I. Conf. Stil. vers. 23. Mox corrupte Guelf. *at fas erat*, quae mutatio inficit sensum.

2. *Ad exercitum.*] A Domitiano, in Germaniam inferiorem missus, Legatus consularis. LIPS. In praecedentibus *Auguste* ignorabant priscae Editiones Puteol. Ven. & alii, tamen nihil variant codices, & cap. praec. *Utrumque, Caesar Auguste, moderate*.

Inusitato.] *Inusitato iudicio*. Cusp. forte *iudicio*. LIVIN. Hocne quod aliud agentium civium clamor Trajano Principi occurrebat, an illo, quo signa apparere, quibus Trajano imperium portendebatur? quo de refert Dio in Domit. BERN. Illud leve est, quod annotemus, vocabulo, *Caesar*, adjici, *Auguste*, in Codice MS. ac primo Gudii libro, item a Cuspiniano, Livinejo, Lipsio, Gryphio, de la Baune, Pa-

tarolio, Ceva Praeterea vero, vocabulo: *inusitato*, Cuspinianus addiderat: *iudicio*, verisimili errato typographi, pro, *iudicio*; cum jam sub initium horum verborum, *iudicium*, affuerit. Unde & Livinejus in margine monuit, forte legendum: *iudicio*. Quam vocem adeo probat Rittershusius; eandemque in ipsum contextum orationis admisere: Lipsius, Frischmannus, de la Baune, Hackius. Denique pro ultimo verbo: *enituit*, Codex MS. & alter Gudii liber, exhibent: *enotuit*. Ac nescio, an non Beroaldus, in edit. A. 1501. idem jusserit exprimi? cum nunc inquinate ibi legatur: *enutuit*. Verbum *enotesco*, i. e. *in notitiam aliorum venio, divulgor*, non simpliciter est spernendum; saltem a stilo Plinii non est alienum; utpote qui *Libr. II. Epist. x enotuerunt*, inquit, *quidam tui versus*. Haud secius, & Tranquillus, Plinii aequalis, eodem verbo usus, *in vita Othonis cap. III. Id satis visum, ne poena acrior minus omnem divulgaret; qui tamen sic quoque hoc disticho enotuit*: &c. Et sane, si assumatur nomen, *iudicio*, perplacet verbum: *enotuit*. Sin id rejiciatur, in panegyrica oratione forte magis nitesceret: *enituit*. Neque adeo adhuc necesse esse videtur, ut vulgatam lectionem deseramus. *Inusitato* quidem, tamquam adverbium, parum usitate positum videtur; cum Cicero alique scriptores, maluerint dicere: *inusitate*. Neque nobis, praeter hunc locum Plinianum, succurrit alterius scriptoris auctoritas, qua adverbium: *inusitato*, tueamur. Interim nec in universum refragatur *ἀναλογία* linguae latinae, in qua & alia quaedam adverbia, in E, & O, simul desinunt. E. g. *arcae*, & *arcano*; *commode*, & *commodo*; *tacite*, & *tacito*; *falsae*, & *falso*; de quibus adire licet Vossium de *Arte Grammatica Libr. VI. cap. XIX*. Utcunque est, non tamen diffitemur, nobis magis placere hanc lectionem: *inusitato iudicio enotuit*. Ut enim vocabulum, *iudicio*, omitteretur, occasionem dormitan-

judicium & favor, tunc statim, cum ad exercitum proficisceris, & quidem inusitato indicio enotuit. Nam ceteros Principes aut largus cruor hostiarum, aut sinister volatus avium consulentibus nunciavit; tibi ad-

scen-

ti librario dare potuit, vox proxime praecedens, *inusitato*; cui idem initium & exitus, qui est voci, *indicio*. SCHWARZ. Sichardus, qui hunc panegyricum se ex vetustissimo exemplari emendasse profitetur, & Guelf. pro *enituit*, praetulerunt *enotuit*, quod perplacet, cum res aliqua dicatur *enotescere indicio*, non *enitescere*. Inusitato more *enotuit*, id est, patefactus, declaratus est favor Deorum; & convenientior est ea scriptura *enotuit*, quod sequitur. Plinianum est verbum lib. II. Epist. x. *Enotuerunt quidam tui versus*. Ubi & frustra, qui *enituerunt*, & qui *emicuerunt*, & defendit Cl. Burmannus ad Suetonium Aug. cap. XLIII. Senec. contr. II. p. 95. *Nemo voluit liceri, ut enotuit servisse piratis*. Nec diversae notionis verba huic substantivo adduntur, ut *prodere indicio* Ovid. XI. Her. vers. 72. *indicio scire* lib. II. Tr. vers. 379. *Indiciis monstrare* Horat. Art. Poët. vers. 49. Tacitus lib. I. Hist. cap. III. *Nec unquam magis justis judiciis adprobatum est*. uti pari errore in plerisque Editis circumfertur pro *indiciis*, quomodo & hic & frequenter alibi variari solet. Quare ex vetustis libris emenda apud Hegefipp. lib. I. de Exc. Hier. cap. XL. *Subjiciebat indices, subornabat testes*, non quod circumfertur *judices*; nam *subjicere delatorem, accusatorem* & similia obvia sunt. De ea varietate adde quae dicuntur infra cap. LXX. §. 4. & apud Bernecc. ad Justinum lib. XI. cap. xv. §. 2. & lib. XII. cap. xv. §. 13. Casaub. & Torrent. ad Sueton. Caes. cap. xvii. Comment. ad Phaedrum prol. lib. III. vers. 42. ad Florum lib. I. cap. ix. §. 1. ad Nepotem Att. cap. xi. §. 4. Brouckh. ad Tibull. lib. iv. El. I. vers. 30. Canneg. ad Avianum fab. XIV. vers. 7. & alios innumeros. *indicio enituit* praetulit Cl. Gesnerus. ARNTZ.

3. *Largus cruor hostiarum*.] Nam hostias caedebant, qui per haruspicinam consule-

bant de futuris. Aves inspiciebant, qui per augurium. Puto autem his verbis Plinium adpexisse ad omina Augusto facta, futuri Principatus. quae sic in Suetonio: *Primo Consulatu ei augurium capienti, duodecim se vultures, ut Romulo, ostenderunt: & immolanti, omnium victimarum jocinera replicata intrinsecus ab ima fibra paruerunt*. LIPS. Pro Cajo Caesare tribus, ac ne totis quidem mensibus, supra centum sexaginta millia victimarum caesa. Sueton. Calig. XIV. BERN. Et Casaubonus ad Suetonium Aug. cap. xcv.

De more Capitolium.] Votis (reor) concipiendis, quod proficiscentibus ad exercitus solenne. LIVIN. *De more* ad vota nuncupanda, quae solent ituri in provincias aut bella. LIPS. Livius lib. xxxi. cap. xiv. *Secundum vota in Capitolio nuncupata paludatus cum lictoribus profectus*. Quae res notior ex Sigonio lib. II. de Jur. Prov. cap. iv. Freinshemio ad Florum lib. I. cap. xi. & Gronovio ad Livium lib. xli. cap. x. ubi inter alia: *Cum is more majorum secundum vota in Capitolio nuncupata cum lictoribus paludatus ab urbe profectus esset*. ex quo adparet lapsus librarii Codicis Guelfer. qui *de more* hic omisit male. Indicant enim voculae hae, non captatam esse a Trajano occasionem, ut sese populo ostentaret, sed id factum ex instituto majorum. Ovidius lib. XII. Met. vers. II.

Hic patrio de more Jovi cum sacra parasset. Et inde addit, fortuito id oblatum esse omen, clamore Civium, non id agentium, quod recte exponit Catanaeus: *non intendunt te salutare*. Formula venusta, qua & usus Cicero in Oratore cap. LII. *Quae sua sponte, etiam si id non agas, cadunt*. & lib. I. Tusc. Quaes. cap. xxxviii. *Etiam si tu id non agas*. Terent. Heaut. Act. iv. Sc. III. vers. 16.

At jam hoc non ages.

Ad

scendenti de more Capitolium, quamquam non id agentium civium clamor, ut jam Principi occurrit. Siquidem omnis turba, quae limen infederat, ad ingressum tuum foribus reclusis, illa quidem, ut tunc ar-

Ad quam formam non de nihilo verba transponit Guelf. *id non agentium*, quo pacto & orationi suus restituitur numerus, ne in ligatum stilum incideret, efficiens Glyconium:

Quamquam non id agentium.

Quibus, licet obvia satis profitear (confer Barthium lib. xxxii. Advers. cap. iv.) malim tamen carere, si consilio praecaveri possint. ARNTZ.

4. *Illam quidem.*] Hanc scripturam defendebamus olim ad Aurelium Victorem de Vir. Ill. cap. xxvii. nec facti poenitet. Est enim ex media latinitate, quam facile corruerunt indocti scribae; cum enim vocula *illa* brevitatis causa scriberetur *ia*, putantes superius punctum signum esse, ut solet lineola recta, *ia* *m*, quid mirum, si fecerint *iam*, quod potuerant intelligere, aliud non item, vel saltem non sine offensione. At ita loquuntur non raro etiam hi, qui plane & latine loquuntur. Larga satis manu tum temporis hujus pronomini usum vindicavimus, nunc breviter firma ex Terentio Heaut. Act. i. Sc. i. vers. 79.

Sed gnatum unicum,

Quem pariter uti his decuit, aut etiam amplius,

Eum ego hinc ejeci miserum.

Cicero lib. vii. ad Fam. Epist. xxvi. *Lex sumptuaria, quae videtur adtulisse, ea mihi fraudi fuit* Ubi Manut. & ad lib. xiii. Epist. xxviii. & Ravius ad Sallustium Jug. cap. lv. Popma de Ufu Ant. Locut. lib. ii. cap. x. Gronov. ad Livium lib. xliv. cap. xl. quaeque infra cap. xiv. §. 2. *Jam retinet.* Guelf. Ven. Sichardus, Catan. Aldus, & alii nonnulli minorum gentium, per quos non stetit, quo minus hic locus vitaretur. ARNTZ.

Te consalutavit Imperatorem.] Infra, *quam peculiare gaudium eorum, qui te primi eodem loco salutaverunt Imperatorem!* LIVIN. Explicari haec video: Populus salutavit Jo-

vem optimum, maximum, tu autem postea dictus *Optimus*: ita in illo cognomine te salutarunt. Frigide, & nihil ad Plinium. Res ita est. Turba *Jovem* salutavit, *Imperatorem*. nam ita & infra iterat: *Qui te primi, eodem loco, salutaverant Imperatorem.* Ergo in ea voce allusio tota & omen. Quomodo? sciendum, praeter Jovem illum Capitolinum, alium in eodem templo religioso cultum cognomine *Imperatoris*. Dicat hoc Livius, libro vi. *Triumphans* (T. Quinctius) *signum Praeneste devectum, Jovis Imperatoris in Capitolium tulit. Dedicatum est inter cellam Jovis ac Minervae.* En, locum etiam signate habes, ubi fuit. De eodem Cicero in Verrem: *Tria ferebantur in orbe terrarum signa Jovis Imperatoris. unum illud Macedonicum, quod in Capitolio videmus, alterum in Ponti ore & angustis; tertium quod Syracusis ante Verrem Praetorem fuit. Illud ita Flamininus ex aede sua sustulit, ut in Capitolio, hoc est, terrestri domicilio Jovis poneret.* Ubi tamen dissensum in auctore a Livio notes. nam Cicero T. Quinctium Flamininum e Macedonia tulisse vult. Livius T. Quinctium Cincinnatum Praeneste. Uter verior? nescio. dubitationem fuisse ex eo arbitror, quod T. Quinctii nomine inscriptum fuerit & dedicatum, haud alio cognomine: atque ita alius alio traxit. Sed pro Livio P. etiam Victor est, in descriptione urbis, qui regione vi. Capitolii ponit: *Signum Jovis Imperatoris Praeneste devectum.* Atque illinc disce, post tot incendia, etiam infra Plinii aevum longe mansisse. Haec historia sic posita, rem aperit. Ingressa turba, *Salve Imperator* clamavit: sed ad Jovem. Quia tamen ipso puncto ingressus Trajanus, omen ad illum haud vane tractum. LIPS. Merito Cataneum reprehendit Lipsius, nec aliter accepit Casaubonus ad Capit. Anton. Pio cap. iix. Duo diversa Jovis Imperatoris signa, unum Prae-

arbitrabatur Deum, ceterum ut docuit eventus, te consalutavit Imperatorem. Nec aliter a cunctis omen acceptum est, nam ipse intelligere nolebas. recusabas enim imperare, recusabas, quod bene erat imperaturi.

Praenestinum, alterum Macedonicum exsculpsit Rycquius de Capit. cap. xxiv. Nec tanti refert, cum tot sint Joves, an una vel altera iis statua addatur, si modo verosimili ratione hoc credi posset. Saltem mihi id commentum prae illo Lipsii placere non potuit; neque Cl. Graevio, si viveret, uti colligere videor ex ejus nota ad Cicer. lib. iv. in Verr. cap. lviii. *Deum certum ut quaedam Editiones. Deinceps te consultavit Voss. te consul consal. Cod. Guelf. in excerptis Vossii. ARNTZ.*

5. *Recusabas.*] Hoc est regnum, nolle regnare cum possis. Seneca iii. B. xxxviii. 3. *Majus est, regnum fastidire, quam accipere.* Curt. lib. iv. BERN.

Bene erat imperaturo.] Nam si agnovisses, a tyranno Principe discrimen aut mors tibi imminabat. Bene igitur erat futuro Imperatori. Sed libri alii, *imperaturi*: quod sequentia magis approbant. & est sensus, Recusare imperium, signum erat quod bene imperaturus esses. Nam qui ambitione affectant honores, raro virtute gerunt: qui recusant & abnuunt, ii magis. Inde imperatoris illa vox. *Invitos ad rempubl. admoventes.* LIPS. *Imperaturo* priscae Editiones Veneta, Catanaeus, Aldus & ceteri. *Imperatori* Guelfelb. & Scaliger. *Imperaturi* Sichardus & pauci meliores, quos inter libenter numero & Erud. Gesnerum & Berneccerum ad Justinum lib. vi. cap. viii. §. 7. *Gloriae quoque non cupidior, quam pecuniae, quippe recusanti omnia imperia ingesta sunt.* Ubi vide, & Pacatum Paneg. cap. xi. & xii. nec mecum de veritate dubitabis, quod nec fecit Cellarius.

6. *Nutatione Reip.*] Id est, nutante & prolabente Rep. in ruinam. Est enim *nutare* quandoque vacillare & ruinam minari. Cicer. vi. Verrina: *Illud signum interea nutabat, cum vectibus subjectis conarentur submovere.* RAYAN. V. C. G. *nutacione* pro-

be. RITTERSH. Placuit *nutacione*, quod suadet tum ratio ipsa, tum consensus librorum trium. GRUT. Multa sunt, quae persuadent, amplectendum esse *nutacione*. Nam, nisi Plinio auferre velis sensum communem, *mutacionem* dicere non potuit, quae per se intelligenda est, cum sine mutatione successio in imperio esse non possit, ut a Nerva imperium transferretur in Trajanum, unde Phaedrus lib. i. fab. xv.

In principatu commutatio civium,

Nil praeter Domini nomen mutant pauperes.

Adde Justinum lib. xl. cap. ii. §. i. Jam quis sanior ita vellet loqui: cogendus fuisti, ut imperium susciperes *mutacione* Reip. quasi alia re id fieri potuisset? Nihil ineptius. deinde dubitare non permittit sequens illud: *servandum fui, et.* An illud periculum seu *nutacionem* Reip., an vero simplicem *mutacionem* indicat. nonne idem additum *periculum patriae* requirit? Praeterea suadet auctoritas eorum codicum, quos Livinejus & alii ante me in auxilium advocarunt. De meis nil quidquam adfirmare audeo, cum saepe non accuratissimus ad minima fuerit Vossius. Certe cum in Lipsianis *mutacione* editum sit, nulla varietatis fit mentio, & *mutacione* in Guelferbytenfi fuisse monuit Cortius. Meliorem scripturam ex suo exemplari, Editione Cuspiniani & Lugdun. adnotavit Livinejus, & expresserunt Sichardus, Hearne, Cellarius, id quod etiam voluerat Baudius. Denique tuetur ipse linguae genius. Confer quae dixi ad Aurelium Vir. Ill. cap. xvi. Lactantius Mort. Pers. cap. xxvii. *Imperium reliquerunt, & jam ceteri milites nutabant.* Sic editum, quamvis in unico illo MS. esse *mutabantur* doceat Doct. Nourry. Symmachus lib. iii. Epist. xlvii. *Gratiani manu nutantia Reip. pondera fulciantur.* Ammian. Marc. lib. xxv. cap. viii. *Auctoris sui nutantem adhuc statum studio*

turi. Igitur cogendus fuisti. cogi porro non poteras, nisi periculo patriae, & nutatione Reip. Obstinatum enim tibi non fuscipere imperium, nisi servandum fuisset. Quare ego illum ipsum furorem motumque ca-
7
stren-

studio fundaret ingenti. Sidonius Apollinaris lib. iv. Epist. xxv. *Cujus Ecclesiae disciplina nutabat.* Rem totam conficit Pacatus ille Plinii nostri imitator cap. III. Paneg. *In quodam Orbis terrarum comitio quaeri putemus, quisnam sit ille, qui debeat tantam molem subire, & nutantia Romanae Rei fata fuscipere.* Quotidie has voces permixtas esse a librariis diximus alibi, Barthius ad Claudianum Bell. Get. vers. 595. & Nob. Heinius ad Bell. Gildon. vers. 220. & 281. cum Vlitio ad Nemesianum Ecl. II. vers. 76. ARNTZ.

7. *Furorem motumque castrorum.* Praetorianorum militum, Casperio Aeliano, Praefecto, auctore. Xiphilinus Nerva. LIVIN. *Furorem motumque castrensem.* Qui talis. Caeso Domitiano, miles gravissime tulit (Suetonii verba) paratus statim ulcisci, nisi duces defuissent. Quievit igitur, sed Nerva jam electo, sene, molli, & parum ad suum nomen; animos irasque sumpserunt, incendente Casperio Aeliano, Praetorii praefecto, qui idem munus & sub Domitiano habuerat. Inde in eum occultus favor, & miseratio: & impulsu milites deposcere ad eadem caedis auctores. Factum turbide & acriter: Nerva resistit pariter, usque eo ut jugulum nudum potius iis offerret ferendum. Non demovit tamen, & cum perseverarent furere, traditi caesique sunt ii, quos depoposcerunt. Haec ex Dione: & adde Victorem diffusius, Suetonium breviter tangentem cap. XXIII. Domitiani. LIPS. Vulgatae & priscae antiquitatis Editiones de varietate ne suspicionem quidem praebent, tamen de nihilo non videtur Voss. & Guelf. scriptura: *quare ergo*, id quod edidit Hearne & Cellarius, unde, non addunt. Lapsus quidem librorum in hisce vocibus agnovimus centies, ut & Cl. Bestius de Rat. Emend. Leg. p. 27. Longolius ad Plinium lib. x. Epist. LXXXV. & Cel.

Schwarz. ad Nostri cap. LXV. §. I. sed nescio quomodo statim illis hoc loco iniquus esse non possum (qui ceteroquin perpauca huic hominum generi tribuo, nisi elegantiores, quam ipsi erant, lectionem dederint) cum significantior & numerosior sic videri posset oratio, modo constaret, ita loqui voluisse Plinium, quomodo harum particularum conjunctionem offendi apud Senecam Suas. III. p. 26. *Quare ergo, si nescit Calchas, adfirmat primum?* contr. I. p. 86. *Quare ergo abdicas?* contr. III. p. 106. *Quare ergo si incesta sum vivo?* contr. IX. p. 167. contr. XVIII. p. 248. & haud raro in versione vulgata. lib. I. Sam. cap. XIX. §. 5. Jobi XXI. 7. Jesaiae LXIII. 2. Jerem. II. 24. Matth. XXI. 26. Sed omnibus illis locis interrogationi inserviunt, adeo ut timeam illud in simplici narratione lectori obtrudere, & *quare ergo* dixit Seneca contr. III. p. 109. *Quare ego auditores meos invitem ad alios audiendos ire.* Et quo minus velim mutari facit id, quod & alibi videam scribas nostros ita peccasse. Uterque codex cap. LIII. *Quare ergo te Caesar.* cap. LX. Guelf. *atque ergo vides.* confer ad cap. XX. §. 2. cap. LIII. §. 5. cap. LXX. §. 10. & Gruterum ad cap. LIV. §. 7. Uti autem nervosius videbatur *quare ergo*, ita plane gravitatem addit sententiae Auctor conjungens: *illum ipsum*, de qua geminatione agit Cel. Burmannus ad Calpurnium Ecl. IV. vers. 93. Quinctil. lib. VI. cap. III. p. 527. *Illa ipsa, quae sunt in Verrem dicta frigidius.* Cicero de Orat. cap. LII. *Quam illi ipsi, qui & haec & alia nobis tradiderunt.* lib. II. in Verr. cap. II. *Ille ipse Marcellus.* Pacatus Paneg. cap. XXII. §. 5. *Ipse ille Rex jam fatetur timorem.* Et quae infra dicuntur cap. XX. §. 4. Statim magno quoque pro magnoque Codex Voss. de qua varietate nonnihil adtulit ad Victorem III. cap. XLII. Suetonius in Ner. cap. XII.

strensem reor existisse, quia magna vi magnoque terrore modestia tua
8 vincenda erat. Ac sicut maris caelique temperiem turbines tempestates-
que commendant, ita ad augendam pacis tuae gratiam illum tumultum
prae-

XII. *Confectores quoque ferarum & varia arenae ministeria.* Ita MS. Codex, uti idem Suetonius cap. eod. *Senatui quoque & Equiti oleum praebuit.* Contra idem Codex in Vitellio cap. v. §. 1. *Proconsulatum Africae curamque operum publicorum administravit.* Ubi hodie habetur *curam quoque & Vesp.* cap. iv. *Unoque & altero praelio inito.* Inpressi uno quoque. Haec leviuscula sunt, adde tamen Comment. ad Frontinum lib. iv. cap. v. §. 6. ARNTZ.

8. *Ac sicut maris.*] Cassiodorus VIII. *Variar. Bonum insolitum plus amatur, & sequenti gaudio confert dulcedinem praemissa tristitia.* LIPS. Ita Voss. & Guelf. unus tamen a manu prima et. Catan. Aldus, Froben. & ex novissimis Hearne & Cellarius at. Cum vero Cl. Cortius, qui ad minutias etiam solet esse oculatior ex altero Codice Guelf. nullam ibi (nam ad Cellarianam Editionem instituta est collatio) varietatem observet, adduci me patior, ut in eo at fuisse crediderim, quod fugiente oculo per similitudinem litterarum decepit Vossium. Sed non tanti interest; quam quod statim ex Voss. optimo Codice *praeaevisse* praetulerim pro *praecevisse*, ut eleganter in metaphora Auctor perleveret. De tempestatibus & irato mari *saevus* & *saevire* passim adhiberi certum est. Sallustius Jug. cap. LXXVIII. *Mare saevire ventis coepit.* Livius lib. xxx. cap. xxxix. Seneca Suas. i. p. 3. Avianus fab. xvi. vers. 13. Inde, uti alia, a navigatione ad Remp. transfertur, quae tanquam navis procellis agitur, id est, seditionibus & civili bello. Florus lib. ii. cap. vi. §. 12. Lactantius lib. i. Div. Inst. cap. xx. *Publice bellis saevientibus.* Minuc. Felix. Oct. cap. v. Ammian. Marcell. lib. xiv. cap. i. init. Utrumque complectitur Claudianus in Laud. Serenae vs. 26.

Belli pelagique labores,

Et totidem saevi bellis, quot fluctibus anni.

Qui tamen locus frigere visus est Marklando ad Stat. lib. iii. Silv. v. vers. 7. nisi *totidem emensi* legamus. Nondum persuasit. Florus lib. iv. cap. ii. §. 76. *Cum omnia undique simul praelio et tempestate saevirent.* Similis locus Victoris in Caesar. cap. xxxiii. §. 4. Nec omnino abludit Ovidius Epist. vii. Her. vers. 73.

Da breve saevitiae spatium pelagique tuaeque.

Compositionem hanc verbi *saevire* alibi me legere non memini, nec ideo abjudicandae sunt omnes illae voces, quae tantum ex optimis MSS. semel eruuntur, praesertim si in sola compositione res agatur. Cum enim liceat dicere *desaevire*, *resaevire* &c. cur non & *praeaevire*. Modium vide ad Justinum lib. v. cap. ix. §. 10. Cl. Gronovium ad Senecam Ludo Claud. p. 858. & Bentlejum ad Horat. lib. iii. Od. vi. vers. 27. adeo ut meliori jure hic dicere liceat, quod simili, sed peiori forte in causa dixit Gronovius Diatr. in Statium cap. xxxii. *Vox elegantissima, & eo amabilior, quia adhuc ignorata.* Ceterum totum hunc locum pulcre illustrat notissimum illud Trajani numisma, quod praeter reliquos exhibet Trifastanus tom. i. p. 382. ubi Trajanus sub specie Neptuni, adnatantibus Diis marinis, navem perituram, & in scopulo haerentem ipse manu sua levat, ut exponit Addison Diss. de Numism. tab. iv. num. 21. & Cl. Haverkampus de Nummis Contorniat. num. xxii. & xxxvi. In eo tamen peccat ingeniosissimus Anglus, quod censeat, nummum hunc in honorem Trajani adhuc Caesaris esse cufum. Utique constat, eo tempore nomina illa nondum fuisse divisa, ut *Caesar* pro imperii successore poneretur. Mihi vix dubium, quin inscriptio . . . SARI TRAJANO supplenda sit DIVO CAESARI TRAJANO. Nam vocem IMP. non excidisse persuadet perpetuus usus contorniatorum,

praesaeviisse crediderim. Habet has vices conditio mortalium, ut adversa
ex secundis, ex adversis secunda nascantur. Occultat utrorumque semina
Deus, & plerumque bonorum malorumque causae sub diversa specie latent.

CAP.

torum, in quibus tituli adeo magnifici non
junguntur, sed vel ipsum nomen simplici-
ter exprimitur, vel tantummodo additur
AUG. vel IMP. vel CAES. ut apud Cl. Ha-
verk. loc. laud. num. XXXV. qui vir harum
deliciarum peritissimus iudex, similem Seve-
ri nummum produxit num. LXIV. ubi Scyl-
lam invenit, satis verosimiliter. Si tamen
Scylla sit, non video, quid illi negotii cum
gubernaculo, quae res nostram, quam dixi-
mus, sententiam firmat, & prudentiam im-
perantis designat. Forte quae ibi nunc vi-
dentur monstra, comitatus erit Neptuni.
ARNTZ.

9. *Habet has vices.*] Certe habet & Pin-
darus apte cecinit: od. XII. Ῥοαὶ δ' ἄλλοτε
ἄλλαι, Εὐθυμῖαν τε μετὰ καὶ πόνην ἐς ἄνδρας
ἵκαν: *Fluctus alii alias gaudiorum atque la-
borum in homines veniunt.* Caput sapien-
tiae, id est Homerus: lib. IV. Odyss. v.
236.

Ἄτὰρ θεὸς ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλω

Ζεὺς ἀγαθόν τε κακόν τε δίδοι:

Alias Deus illi alique

Nunc bona, nunc mala dat.

LIPS. Sic est: *Tam bonum nil est, in in-
gens ire quin queat malum: & tam malum
nil est in ingens ire quin queat bonum. Al-
ternae sunt vices rerum: in deterius optata
in melius adversa flectuntur.* Senec. N. Q.
lib. III. *Quae initio in malis omnes nume-
rarent, ea post maximorum bonorum causa
fuere.* Isocrat. in Archidamo. *Saepe ex in-
juria postmodum gratia orta* Liv. I. cap. IX.
*Malo ex principio magna familiaritas con-
flata.* Terent. Eunuch. v. sc. II. *Te poena
tradit prosperis: optata mercaris malo.* En-
nod. de S. Dionys. In summos honores de-
fiit Iosephi servitus. Genes. XLI. 41. & pa-
theticae melodiae dissonantia paulo durior
in suavem tandem clausulam abit. Sedet
nempe Jupiter (Homeri figmentum est) &
ex duobus doliis varie miscet res morta-

lium, unde ista ἑτερᾶλης νίκη. Adde, quae
ad versum Virgilii sui 334. in Culice nota-
vit Taubmannus patriae illud & rei litera-
riae decus. BERN.

Nascantur.] Manilius:

*Tanta est rerum discordia in aevo,
Et subtexta bonis mala sunt, lacrymae-
que sequuntur*

*Vota, nec in cunctis servat Fortuna teno-
rem.*

Nasci igitur alia ex aliis videntur, quia sic
subtexta, ut ait, & inter se juncta. Alii
tamen libri, *noscantur*: nec male. Id esset,
dijudicentur melius & sentiantur, ex con-
trariorum sensu. LIPS. Alii *noscantur*. Sed
non ita bene, quia de vicissitudine sermo
est. Vide Petr. Fab. Semestr. I. II. p. 261.
nec agnoscit Scaliger. HEARNE. Codex
MS. alter Gudii liber, Beroaldus, Cata-
naeus, Aldus, Junta, Rhenanus, Gry-
phius, Cratander, Ascensius, Livinejus,
Stephanus, habent: *noscantur*. Si extra
orationis contextum haec verba consideres,
ac figillatim vocem, *vices*, respicias; for-
te satius erit, legere: *nascantur*. Sin atten-
das animum ad contextum, & maxime ad
ea, quae mox sequuntur: *Occultat utro-
rumque semina Deus, & plerumque bonorum
malorumque causae sub diversa specie latent;*
tum magis arriserit verbum: *noscantur*, i. e.
interprete Lipsio, *dijudicentur melius, &
sentiantur, ex sensu contrariorum.* Nam,
quod Catanaeus ait, *adversa faciunt, ut
magis prospera intelligamus.* Et, quod idem
etiam e Seneca bene annotavit: *si bonum est
rerum scientia, non possumus adversa intel-
ligere, nisi secundorum cognitione; nec se-
cunda, nisi adversorum.* SCHWARZ. *Ex
adversis secunda nascantur.* ubi alii *noscan-
tur*. Prius illud servo. neque enim sermo
tantum est de sensu adversorum & secun-
dorum, sed de ipsis causis. Videtur idem
cogitasse, quod Avunculus VII. XL. f. XLI.

E

Quid?

I CAP. VI. Magnum quidem illud seculo dedecus, magnum Reipub. vulnus inpressum est. Imperator & parens generis humani, obsessus, captus, inclusus; ablata mitissimo seni servandorum hominum potestas, ereptumque Principi illud in principatu beatissimum, quod nihil cogitur. **2** Si tamen haec sola erat ratio, quae te publicae salutis gubernaculis

Quid? quod iste calculi candor illo laudatus dies originem mali habuit. Quam multos accepta adflixere imperia? quam multos bona perdidere, & ultimis mersere suppliciis? GESN. Non solum ex eo hanc lectionem praefero cum Fabro, quod *vices* adhibeat Noster, sed praecipue quod *seminum* faciat mentionem, unde omnia nascuntur. Censorinus de Die Nat. cap. v. *Patris tantummodo semine partus nascatur.* Claudian. Rapt. Prof. lib. II. vers. 57.

Qui finem cunctis & semina praebeas Nascendique *vices alterna morte rependis.* Praeterea *seminum* ea natura est, ut prius terra occultentur, quam quidquam ex iis nasci, vel rite & secundum naturae leges provenire queat. Ad veram lectionem facit Manilius lib. III. vers. 539.

Et quamquam socia nascantur origine cuncta,

Diversas tamen esse vices.

Habes fere ipsissima verba. Seneca contr. XVI. *Haec est conditio miserrima humani generis, quod nascimur uno modo.* Et *conditio nascendi* apud Eundem Epist. XI. tamen *noscantur* duo codices nostri potuerunt defendere, ut & Puteol. Veneta, Aldus, Gryphius, &, quod miror, Sichardus. Meliori omine nescio quis Vir Doctus in margine mei exemplaris emendaverat *nascantur*, & sic Catanaeus, Lipsius, Cellarius & alii, probante Weitzio ad Prudentium Psychom. vers. 232. Hoc loco obiter velim defendere Pricaei conjecturam ad Minucium Felicem Octavio cap. xxxv. *Nos uxoribus nostris solummodo Viri noscimus, pro vulgato nascimur.* Ego eum in hac conjectura reprehendendum, quod alii faciunt, non puto. Nam *nascimur* dicere non potuit Christianus Scriptor, qui sciebat, infantes & pueros, nisi deinceps gra-

tia Dei accessisset, ab ipsa Origine peccatis obnoxios esse, neque nasci omnes Christianos, sed fieri. Multo etiam elegantior est ejus conjectura, quomodo alio quidem sensu Victor Epit. cap. IX. *Nosti me virum esse.* De tali confusione agit Broukh. ad Tibull. lib. III. El. II. vers. 17. Drakenb. ad Silium lib. III. vers. 335. & Burm. ad Rutil. lib. I. Itin. vers. 25. ARNTZ.

Occultat utrorumque semina.] Dicit: Deus causas rerum secundarum vel adversarum, sub diversa facie promit: & saepe laetos effectus tristitia initio, & contra, tristes laeta gignunt. LIPS.

1. *Parent generis.*] Ausonius de ipso: *Nerva senex, Princeps nomine, mente parens.* LIPSIUS.

Mitissimo.] Ideo cognomento, *Tranquillus* dictus. Panegyricus Theodosio: *Quando me Nerva Tranquillus, amor generis humani Titus, pietate memorabilis Antoninus teneret.* Sidonius:

Post quem Tranquillus vix me mihi reddere Nerva

Coepit.

Claudianus:

Tranquillique, Pii, bellatoresque Severi. LIPS.

2. *Tanti fuisse.*] Vel cladium illarum pretio emendum, ut tu Princeps esses. Lucanus simili colore, pulcherrime:

*Quod si non aliam venturo fata Neroni
Invenere viam, magnoque aeterna parantur
Regna deis, caelumque suo servire Tonanti
Non nisi saevorum potuit post bella gigantum
Jam nihil o superi querimus, scelus omne
nefasque*

Hac mercede placent.

Utitur & Augustus apud Dionem, Oratione in Senatu, libro LIII. cum beneficia sua commemorasset, & bona praesentis status:

lis admoveret, prope est, ut exclamem, tanti fuisse. Corrupta est disciplina castrorum, ut tu corrector emendatorque contingeres; indutum pessimum exemplum, ut optimum opponeretur; postremo coactus Princeps, quos nolebat, occidere, ut daret Principem, qui cogi non posset. Olim tu quidem adoptari merebare, sed nescissemus, quantum tibi de-
be-

ώσε, addit, εἰπέε ποτε καὶ αὐδὶς πεπερωμένον εἶη τὴν πόλιν ἡμῶν νοσῆσαι, τῶτον αὐτὴν τὸν τρέπον ἔνδεον εἶναι τινὰ σασιᾶσαι: adeo ut, si iterum in fatis Rempubl. nostram affligi & aegrotare, optaverit aliquis hoc eam modo turbari ac collidi. Sed & princeps jure suo oratorum, Demosthenes, pro Rhodiorum libertate, cum mala recensuisset, quae ei tulerant: Ολίγη δὲ δέω λέγειν, ἂν ὑμεῖς αὐταῖς ἐδελέσσητε βοηθῆσαι, ὥς καὶ συνεήνοχε ταῦτ' αὐτοῖς: Prope tamen abest quin dicam, si vos iis auxiliari decernitis, ex usu eorum fuisse haec pati. In diversum sensum, ipsa figura & phrasi, Martialis:

Flavia gens, quantum tibi tertius abstulit heres,

Pa ne fuit tanti, non habuisse duos.

LIPS. De formula ipsa tanti fuisse agit Schottus lib. II. Observ. cap. XXVI. & post eum Elegant. Broukhusius ad Propertium lib. III. Eleg. XVIII. vers. 4. Gronov. lib. III. Obs. cap. XVIII. Markland. ad Statium lib. V. Silv. III. vers. 211. Martial. lib. XI. Epigr. LXXI.

Sed flens atque gemens tanti negat esse salutem.

Seneca Phoen. vers. 2. & 651. & Suas. I. p. 8. Tanti tamen non esse. & passim. Claudianus lib. II. in Ruf. vers. 249.

Non est victoria tanti,

Ut videar vicisse mihi.

ARNTZ.

Corrector emendatorque.] Fecit, in ista etiam re. Nam Aelianum, & Praetorianorum praecipuos turbatores, ad se evocatos, quasi opera eorum usus, alium alibi sustulit. Dio. LIPS. Superius paullo pro opponeretur in scripto codice Livineji fuit imponeret, lineola supra ultimam vocalem posita, unde ille conjectura faciebat imponeret.

Quos nollet.] In Cod. MS. pro, nollet,

extat: *nolebat*. Sic etiam Beroaldus, Catanaeus in primis editionibus, Philomusus, Rhenanus, Lipsius, Gruterus, Parisienses, Patarol, legerunt; neque id male. Cuspinianus pro *nolebat*, habet: *nolebas*; ut opinor, ex errato typographico. Bene autem Cellarius ex Xiphilino annotavit, Nervam coactum esse, ut occidi juberet, quos nolebat interfici, hoc est, Domitiani interfectores. SCHWARZ. *Nolebat* Puteol. & Veneta.

3. *Exspectatum est tempus.*] Palam igitur, non initio statim imperii a Nerva, sed eo inclinante adoptatus est. At Onufrius (verus pater Principalis historiae & Fastorum) asseverat, *Diem adoptionis, & Tribunitiae potestatis assumptae, proculdubio fuisse XIV. Kal. Octobris*. Quid? illum primum imperii? non potest anno igitur post hoc propius ad verum; sed quo tamen auctore, tam definite eundem statuatur, requiro. Ego hoc saltem invenio (in Aur. Victore) *tribus mensibus cum adoptato Nervam vixisse*. At quin imperavit Nerva annum unum, menses quatuor, dies novem: coepit imperare certo XIV. Kal. Octobris, cum Domitianus caesus: ergo, hoc calculo, adoptio Trajani incidat in VI. Kal. Novembris, aut circa. LIPS. Editio Puteol. Veneta, Aldus, Froben. Gryph. Catan. & ceterae in quo. Sichardus abjecta praepositione quo, uti est in Guelf. sed melius optimus Vossii, qui Auctorem contra Grammaticorum severa praecepta tuetur, si modo & ille librarius iniquas manus effugere potuisset, cum in margine infaustum saepe illud: *alii delent*, adponeretur. Ita summum jus summa saepe est injuria, neque pertinaciter adeo adhaerendum regulis illis, quas pueri didicimus. Vidimus ea de re ad Victorem III. cap. XIV. §. 4. Adde
E 2 Cl.

beret imperium, si ante adoptatus esses. Expectatum est tempus, in quo liqueret, non tam accepisse te beneficium, quam dedisse. Confugit in sinum tuum concussa Respubl. ruensque imperium super Imperatorem, Imperatoris tibi voce delatum est. Inploratus adoptione, & accitus es, ut olim duces magni, a peregrinis externisque bellis, ad opem

Cl. Burman. ad Ovidium lib. xi. Met. vers. 39. *In illo tempore* idem Poëta Epist. xix. Her. vers. 65. Nepos Milt. cap. v. *Hoc in tempore nulla civitas Atheniensibus auxilio fuit.* Sueton. Tiber. cap. lx. *In paucis diebus, quam Capreas adtigit.* Eumen. pro Inst. Schol. *Hoc ipso in tempore.* Paneg. Const. cap. ii. *Hoc in tempore necessario transeunda sunt.* Pacatus Paneg. cap. i. §. 2. *Hoc praecipue in tempore.* Et ille solet Nostri imitari, ut Noster optimum quemque. Adde Cel. Burman. ad Sueton. Caesar. cap. vii. Hic Ciceronem posses agnoscere Phil. x. cap. iv. *Expectatum igitur tempus a Bruto est.* Sequentia aemulatur Mamertinus Paneg. Maxim. Herc. cap. iii. §. i. *Plus tribuisse beneficii quam acceperis.* Seneca Contr. xxiv. p. 298. *An beneficium non dederit, ut dubium sit an acceperit.* Vide Eundem p. 294. Et placent verba Justini, ut adscribere audeam, lib. vi. cap. viii. §. 8. *Honoresque ita gessit, ut ornamentum non accipere, sed dare ipsi dignitati videretur.* & propius accedit lib. xvi. cap. ii. §. 8. *Cujus non minor favor in accipiendo, quam patris in tradendo regno fuerat.* ARNTZ.

Confugit in sinum tuum.] Tacitus iii. Hist. cap. lxix. pr. *Tanquam omnis Respubl. in Vespasiani sinum cessisset.* CELL. Seneca Suas. vii. p. 52. *Non quidem stabat Respubl. sed in boni Principis sinum ceciderat.* & Barthius ad Statium lib. i. Silv. iv. vers. 10.

Inque sinum quae saepe tuum fora turbida questu

Confugiunt.

Constat itaque veritatem hujus scripturae ne in dubium quidem esse vocandam, tamen reconditam magis elegantiam captavit Guelf. notante Vossio: *in sinum tutum.* Novimus *sinum* talem esse locum, in quo na-

ves a vi tempestatum defendi possunt, quare *sinum* & *portum* seu *stationem* jungit Cicero lib. v. in Verr. cap. xii. pro Lege Manil. cap. xi. & Virgil. lib. ii. Aen. vers. 23. *Tutum* dicit, quia pericula maris non vereretur. Ovidius lib. i. Trist. El. iv. vers. 36. Gronovius Obs. Eccl. cap. x. Ita navis recte dicitur *concussa* Ovidio lib. ii. ex Ponto Epist. iii. vers. 59. Et hisce omnibus optime respondet verbum *confugere*. Nam *confugium* seu *perfugium* & *portus* jungit Cicero pro Cluent. cap. iii. & Ovidius lib. v. Trist. El. vi. vers. 2. sed nolo argutias captare. ARNTZ.

4. *Inploratus adoptiones.*] Cum ad absentem Homericu versu Nerva scripsisset:

Τίσειαν Δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα σοῖσι βέλεσσι:

Has lacrymas, Trajane, tuis ulciscere telis.

LIPS.

Olim duces.] Annibal ab Italia revocatus ad opem ferendam Carthagini jam fere devictae Liv. xxx. ix. BERN.

Paria accipiendo.] Atqui reddendo paria fiunt, & nomen expungitur. Pulchrum acumen, ut centena in hoc scripto. LIPS. *Solus ergo adhuc cui scribendum: qui promittit.* Acuta sententia. *Paria facere*, quod Seneca & Jcti *pariare* dicunt. IDEM lib. v. Quaeft. Epist. xv. Melius, ut opinamur, Codex MS. *Solus ergo ad hoc aevi pro munere tanto paria accipiendo fecisti, imo ultro dantem obligasti.* Eadem verba allita sunt Gudiano libro. Sic etiam legerat Lipsius. Sed & lectionem particulae *ultro*, pro *ultra*, (quam posteriore habet Aldus, & quae placuerat Livinejo,) confirmat Codex MS. SCHWARZ. Non placet hoc quippe non satis latinum. Mihi haec scripsisse videtur Plinius: *Solus ergo adhuc dato munere tanto, paria accipiendo fecisti, imo ultro*

opem patriae ferendam revocari solebant. Ita filius ac parens, uno eodemque momento, rem maximam invicem praestitistis, ille tibi imperium dedit, tu illi reddidisti. Solus ergo ad hoc aevi pro munere tanto paria accipiendo fecisti, immo ultro dantem obligasti; communicato enim imperio, sollicitior tu, ille securior factus est.

CAP.

tro dantem obligasti. HEUM. Poec. tom. III. lib. IV. *Solus ergo adhuc cui* ediderat Gryphius, quod bene tum temporis notatum Lipsio, & eodem plane modo expresserunt *adhuc qui* Edit. 1476. & 1498. Aldus, Catan. Sichardus, Cellarius & nonnulli sequioris notae, quam sane scripturam fulcire videtur Pacatus Paneg. cap. XII. *Solus, inquam, omnium, qui adhuc imperarunt.* Quid si ille levius Pliniana verba inmutaverit, ne nimis aperte imitatore ageret? Quid etiam si in corruptum jam eo tempore codicem inciderit talia enim exemplo non carere docebit vel solus Sulpitius Severus lib. I. Hist. Sacrae cap. XL. Posset & conjectura ex similitudine litterarum apud Pacatum restitui *ad hoc aevi im.* Quidquid sit, mutata sententia videtur postea multo elegantius ex scriptis reduxisse Lipsius: *ad hoc aevi, pro, quem sequitur* Hearne, Graevius ad Ciceronem pro Quinctio cap. XXIII. firmatque uterque codex. Lucanus lib. X. vers. 196.

Ad hoc aevi populis ignota futuris. Quaedam diximus supra cap. IV. §. 6. & Pricaeus ad Apulejum Apol. p. II. Hunc Nostri locum ante oculos, ni fallor, habuit Cortius ad Sallustium Jug. cap. LXXXV. §. 45. cum *ad hoc aevi* Plinio vindicet; Ex *aevi* nihil facilius, quam per incuriam vel per ignorantiam facere *qui vel cui*, cum diphtongus *ae* per simplex *e* scriberetur. Ceterum hac sententia deridetur inepta Domitiani jactantia apud Suetonium Domit. cap. XIII. §. I. *Neque in Senatu jactare dubitavit, & Patri se & Fratri imperium dedisse, illos sibi reddidisse.* Mamert. Paneg. Max. cap. IV. §. 2. *Probatque non magis a Diis accepisse caelum, quam iis reddidisse.* Porro si dicatur recte *paria facere cum aliquo*, cur non liceret dicere, *paria facere*

cum aliquo pro munere accepto. a rationibus namque, id quod notum est hodie, petita locutio. Infra cap. LXXXI. *Cum influentibus negotiis paria fecisti.* Seneca lib. III. de Ira cap. XXV. *Non est, quod cum illo paria faciamus.* Nazarius Paneg. Const. cap. XIII. *Ambo benigni ratiocinatores beneficiorum paria fecistis.* Symmachus Epist. IV. libri VIII. *Cum responsis tuis paria me facturum.* Schottus ad Senecam contr. XXIV. prope finem. Gronovius ad libellum de Tranquillitate Animae cap. VI. Vir. Doct. ad Nostri lib. VII. Epist. XIX. Harduin. ad Plinium lib. II. cap. LXXXVIII. *Velut paria secum faciente natura.* & Cl. Burmannus ad Quinctilianum decl. IX. cap. XVI. Illud *pariare* illustrat Junius ad Tertullianum de Resurr. cap. VI. & Augustinus lib. IV. Emend. cap. XII. ARNTZ.

Immo ultra dantem oblig.] Bene *ultra*, id est, quod amplius est, Sic *altius* Virgilius dixit Ciri, pro quod altius & sublimius est,

Altius, at magni suspendit sidera mundi. Ubi, suspendit, *ποινηξω* pro suspensa & superne impendentia describit, equidem interpretor, ac levi mutatione *at*, non *ad* rescripsi; non enim placet *subtendit* legi, quod vir doctus reposuit. Autor Aetnae, *Quidquid in antiquum jactata est fabula carmen,*

Fortius ignotas molimur pectore curas. Tertullianus de Morte Christi, *Nec sustinent saltem, sed (amplius) interpellant.* LIVIN. *Ultra.* Volebam, & nunc velim *ultro.* LIPS. Multis millibus, meo judicio, prior est dictio, *Ultro*, quam *Ultra*; ingesta quidem naper a Livineo: sed contra consensum editionum. GRUT. Sensus erit: beneficium majori beneficio cumulasti, plus ei reddidisti, quam acceperas.

- 1 CAP. VII. O novum atque inauditum ad Principatum iter! non te propria cupiditas, proprius metus, sed aliena utilitas, alienus timor, 2 Principem fecit. Videaris licet quod est amplissimum consecutus inter homines, felicius tamen erat illud, quod reliquisti, sub bono Principe

ras, & munus illud majori munere vicisti. Qui videbant hanc mentem esse Oratoris, reposuerunt *ultra*, uti Aldus, Sich. Gryph. nec sine auctoritate, cum ita Voss. & Guelf. attamen prior ab altera manu *ultra* mavult. uti Puteol. Veneta, Asc. Lips. & Cellarius, qui in notis eodem modo ac Hearne non male *ultra* legi existimabat. In dubio cum haereamus pro *ultra* militat abstrusior vocis significatio, cum nonnunquam idem notet, quod *ultra*, *in super*. Servius ita exponit ad Virgilium lib. IX. Aeneid. vers. 727. & lib. XII. vers. 3. Lutatius ad Statium lib. III. Thebaid. vers. 383. *Aut ultro, ultra accipimus, ut Virg.*

Et miseresчимus ultro

Vossius ad Catullum p. 327. Manutius & Graevius ad Ciceronem pro Quinctio cap. XXIII. Seneca Consol. ad Polyb. cap. XXXI. *Immo etiam, ultro expectare, ut a te subleventur, intelligis.* Sueton. Tiber. cap. XI. §. II. *Neque impetravit, ultroque etiam admonitus est.* Justinus lib. XIV. cap. III. §. 8. *Ultroque cum conviciis agitant.* Cortius ad Sallustium lib. III. Fragm. p. 965. & qui priscam elegantiam non penitus ejuravit Guntherus in Lugur. lib. II. vers. 577.

Nam qui per mediam manabat rivulus urbem,

*Mole ruinarum, saxis & pulvere multo
Hostibus exiguas ultro turbantibus undas
Gurgite limoso sordens ac putridus ibat.*

ubi Rittershusius in eo decipitur, quod *ultra* restituerit. Adde Drak. ad Silium lib. VI. vers. 678. De ipsa vocatione harum confusione est apud Servium ad Virgil. lib. V. vers. 54. Viros Doctos ad Vellejum lib. II. cap. CXX. ad Eumen. Paneg. Flav. nom. cap. IX. §. 4. &c. Statim *sollicior* Guelf. codex. ARNTZ.

1. *Propria cupiditas.* Cujus fomes ambitio. Aristot. II. Pol. III. εἰς αὐτὴν ἀρχαί

αἰτήσατο, μὴ φιλότιμος ὢν. Imperium nemo affectat, nisi ambitiosus, ut Julius Caesar, & qui ex hac schola prodire. Sueton. in Caesar. Heinsius in orat. XVII. de C. Caesare. BERN.

Proprius metus. Ut Tacitus, de Othone: *Fingeat & metum, quo magis concupisceret.* LIPS.

Aliena utilitas. Perspicue rectum est, nec muto. Divaeus noster malebat *vilitas*, id est, Nervae Imperatoris a senio contemptus. Quod equidem non sequor. LIVIN. Et certe cum *utilitas* cupiditati opponatur, ea vox praeferenda erit, ceteroquin satis ingeniosa est Divaei conjectura, cum *utilitas* no ior vox saepe *vilitatem* de loco suo deturbaverit. Quot satis est exemplorum vide apud Fabrum lib. I. Semestr. cap. X. Cortium ad Plinium lib. IV. Epist. VI. lib. VIII. Epist. VI. §. 16. & Doct. Longolium ad lib. X. Epist. XLVI. Confer Baluzium ad Lactantium Mort. Pers. cap. XVIII.

2. *Privatus esse.* Atqui Senator erat, & consularis & provinciae praefes. Nihil ad rem. more hujus & superioris aevi, omnes *Privati*, qui non Principes: & solus ille ab hoc nomine exceptus. Tacitus de Galba: *Major privato visus, dum privatus fuit:* & millies alibi. LIPS. Vera sunt, quae scribit Lipsius & docuere alii. Inf. cap. LX. §. 4. cap. LXIV. *Idem Principem, quod privatum.* Tacit. Agric. cap. XLIX. *Privati hominis nomen supra Principis adtolli.* ita *privatam domum & principem* opponit Seneca conf. ad Polyb. cap. XXXV. Justinus lib. XVI. cap. II. §. 9. Savaro ad Sidonium cap. VII. vers. 354. Cortius ad Plinium lib. II. Epist. I. & saepe Noster. In eo minus attendere videtur Lipsius, quod addit de *Senatore* & de *Consulari*, cum certe sub ipsa Rep. illi fuerint privati. Livius lib. XLI. cap. VII. *Privatum*

pe privatus esse desiisti. Adsumtus es in laborum curarumque confor-³
tium, nec te laeta & prospera stationis istius, sed aspera & dura, ad
capeffendam eam compulerunt. Suscepisti imperium, postquam alium
suscepti poenitebat. Nulla adoptati cum eo, qui adoptabat, cognatio,⁴

nulla

tum rationem redditurum earum rerum esse, quoniam consul nolisset. Quin etiam ipsos, qui cum imperio in provincias mitterentur, hoc est, Proconsules seu Provinciae Praefides privatos fuisse credidit Muretus ad Ciceronem Orat. I. in Catil. cap. I. in pravam abductus sententiam loco Ciceronis Phil. XI. cap. VIII. nam certe privatus erat Pompejus, antequam Sertonianum bellum ei a Senatu fuerat mandatum; adeo ut recte privatum, & magistratum provinciale seu Proconsulem opponat Seneca contr. XXV. p. 306. Non eadem distinguendi ratio observata est ab Editoribus supra: videaris licet, quod est amplissimum, consecutus inter homines. Ald. Sich. Gryph. Videaris licet, quod est amplissimum, consecutus, inter homines. Lips. & cum eo alii; omnes certe inter homines segregant ab amplissimum. Ego non interrupto ordine malui, uti editum vides. Sallust. Jug. cap. x. §. 2. Postremo, quod difficillimum inter mortales, gloria invidiam vicisti. Sidon. Apollinari lib. VIII. Epist. XI. Et, quod inter homines difficillimum est, nulli difficulter cedebat. Nec aliter editio Puteol. Venet. & Paris. ARNTZ.

3. Stationis istius.] Suetonius, Claudio: Quod aliter perventurus ad susceptam stationem non fueris. Spartianus: Qui Principem locum in hac statione retentarunt. Lampri- dius: Etiam in his artifex, quae stationis Imperatoriae non erant. & saepius alibi, pro summo hoc loco & Principali. Quare? ab militaribus stationibus ductum puto. quia sicut illae in excubiis contra hostem; ita Imperator quasi in perpetua vigilia & Reip. cura. An non Vespasianus eo alluserit, cum extremum illud protulit? Imperatorem stantem mori oportere. Stabant enim in his stationibus: etsi ad aciem potuit esse respectus. LIPS. Hanc non magis, quam a Se-

neca dabo. Omnium, inquit ille ad Polyb. XXVI. domos illius vigilia defendit: omnium otium illius labor, omnium delicias illius occupatio. Excipe plura ibidem. Sic infra c. LXXXVI. Statio (Imperatoris) laboriosa & exercita. BERN. Es in et transmutat Voss. minus bene. Mutato ordine prospera & laeta. Guelf.

4. Nulla.] Existimabat Nerva ac dictabat: in eligendo imperii successore, virtutem hominis, non genus aut patriam spectari oportere? Dio in Trajan. Acute Leo in Tacitis cap. XXII. num. 116. Qui suis rebus gestis non praelucet, non qui generis dignitate commendatur illustris est imperator, quemadmodum nec aurea hasta utilis ad bellum, sed ferrea & acuta. BERN.

Uterque optimus.] Claudianus in Laudibus Honorii:

Hic illi mansere viri, quos mutua virtus
Legit, & in nomen Romanis rebus ado-
ptans

Judicio pulcrum seriem, non sanguine
duxit.

Hic proles atavum deducens Aelia Ner-
vam.

CATAN.

Non ut prius alius atque alius.] Augu-
stum sentit, qui in Liviae suae gratiam Ti-
berium adoptavit, sed non ante, quam is
Germanicum, nepotem ex fratre, adoptas-
set. Suetonium lege Tiberio cap. xv. LI-
VIN. Tiberius & Nero intelliguntur: il-
le ab Augusto, matris Liviae ambitu: hic
a Claudio, Agrippinae, ad Imperium ad-
sciti. LIPS. Non ut prius aliis alius, ne-
que alius in gratiam. Vulg. N. ut p. alius
atque alii &c. Scal. HEARN. Formula
illa alius atque alius nonnihil hic turbarum
dedit, quam ipsam harum vocum copulam
& alibi non tulere indocti scribae. Videas
Ciacconium ad Melam lib. III. cap. I. init.

&

nulla necessitudo, nisi quod uterque optimus erat, dignusque alter eligi, alter eligere. Itaque adoptatus es, non ut prius, alius atque alius, in gratiam uxoris; Adscivit enim te filium non vitricus, sed Princeps, eodemque animo divus Nerva pater tuus factus est, quo erat omnium.
 5 Nec decet aliter filium adsumi, si adsumatur a Principe. An Senatum populumque Romanum, exercitus, provincias, socios transmissurus uni, suc-

& Cortium ad Sall. Jug. cap. LXXII. Livius lib. VIII. cap. XXXIX. *Quos Consul aliis atque aliis causis mittebat.* Florus lib. I. cap. XII. *Postquam per alios atque alios duces capta sunt oppida.* Curtius lib. VI. cap. VI. §. 27. *Aliud atque aliud subjiciente animo.* Statim in uxoris gratiam Guelf. Aldus & Sichardus, quomodo hunc locum laudat Spanhemius de Num. Diss. XI. p. 287. ARNTZ.

5. *Senatus P. Q. Romani.*] Placet quod in veteri V. C. R. inveni: *Senatum Populumque Romanum exercitus &c.* Firmant haec Metii Falconii Nicomachi apud Vopiscum, quae & commodo tuo, quisquis es, Lector, & quia huc faciunt, ascripsi: *Te Tacite Auguste convenio, petens, obsecrans, libere pro communis patriae legibus deposcens, ne parvulos tuos (si te citius fata praevenierint) facias Romani heredes imperii, ne sic Remp. Patresque Conscriptos populumque Romanum, ut villulam tuam, ut colonos, ut servos tuos relinquant. Quare circumspice, imitare Nervos, Trajanos, Hadrianos.* LIVIN. *Senatum populumque Romanum.* Scal. quod placebat Livin. HEAR. Codex MS. pro gignendi casu casum accusandi hic exprimit: *An Senatum populumque Romanum &c.* Sic & primus Gudianus liber; item Beroaldus, Catanaeus, Cuspinianus, Rhenanus, Lipsius, Gruterus. Arridet haec lectio etiam Livinejo in notis; propterea, quod firmatur simili loquendi ratione Metii Falconii Nicomachi apud Vopiscum cap. VI. in vita Taciti. Et certe, eo aevo non omnes exercitus, provinciae, socii, erant Senatus Populi Romani. SCHWARZ. Nec haec probari debet emendatio. Plinius enim veteris majestatis Reip. Romanae memor, & hoc loco & hu-

jus orationis aliis Senatui Populoque Romano tribuit exercitus & provincias, Trajanum non habens pro rege Romanorum, sed pro Principe Senatus. HEUM. In Poetice tom. III. lib. IV. Sed an *Princeps Senatus* (si eum tantum pro Principe Senatus habuisset) poterat dignitatem illam transferre in heredem. Satis inconvenientia sunt hisce temporibus ea vocabula. Et vellem addidisset Vir Cel. quibus in hac oratione locis Senatui populoque Romano exercitus & provincias tribuat Auctor, certe omnia illa loca, quae jam succurrunt, contrarium videntur suadere. Praeterea si exercitus tantum, si provincias solas intelligi vellet, cur statim subdit? *sed Principem civibus daturus.* Ego cum hac in quaestione non sim datus a Praetore iudex, patronus adsum, pro Cl. Schwarzio causam dicere paratus, praesertim cum ita bini codices, quorum excerptis utor, Editio 1476. & 1498. cum Budaeo ad l. 27. ff. de Probation. Ea tempestate exercitus non erant in potestate Senatus Populi Romani, ut patet ex uno Tacito lib. I. Hist. cap. LV. *Ne reverentiam imperii exsuere viderentur in S. P. Q. R. oblitterata jam nomina sacramenta advocabant.* & lib. III. Hist. cap. LXXXII. Suetonius Claudio cap. VI. *Commendavit insuper exercitibus, Senatui, Populoque Romano inter ceteras necessitudines.* In sequentibus offendit Voss. facili errore in pro uni reponens. & ex sinu uxorio Scaliger. Sed mihi vulgata perplacet. Confer Nostrium lib. VI. Epist. XXVI. ARNTZ.

E sinu uxoris.] Ex ejus filiis, ex sinu privato, non publico, nec ex judicio, ut Augustus Tiberium, Claudius Neronem. BERN.

Tan-

successorem e sinu uxoris accipias? summaeque potestatis heredem tantum intra domum tuam quaeras? non per totam civitatem circumferas oculos? & hunc tibi proximum, hunc conjunctissimum existimes, quem optimum, quem Diis simillimum inveneris? Imperaturus omnibus eligi debet ex omnibus. Non enim servulis tuis dominum, ut possis esse contentus quasi necessario herede, sed Principem civibus daturus Imperator.

Tantum intra domum.] Galba apud Tacitum xv. cap. v. *Sed Augustus in domo successorem quaesivit, ego in republica.* LIPS.

Circumferas oculos.] Haec omnia pro Electione, & Politicis notanda sunt. Senator quispiam, apud Vopiscum, senem jam Tacitum Imp. eo hortatur: *Quare circumspice, imitare Nervas, Trajanos, Hadrianos. Ingens est gloria morientis Principis, remp. magis amare, quam filios.* LIPS. Pro proximum Guelf. maximum, ut & pro conjunctissimum, convinctissimum quae aberrationes adeo frequentes & obviae sunt, ut ne a Tironibus ignorentur. Priori modo hic variari in eo codice quoque monuerat Cortius ad Plinium lib. v. Epist. XII. cui velim addas Cel. Burmannum ad Vellejum lib. II. cap. xxxvi. §. 3.

Quem optimum.] A virtute, non a sanguine. Roma apud Claudianum:

Hic illi mansere Viri, quos mutua virtus

Legit, & in nomen Romanis rebus adoptans.

Judicio pulchram seriem, non sanguine, duxit.

LIPS. Justinus lib. vi. cap. i. *Nec si eligendus sit ex universis, meliorem alium esse.* Pacatus Paneg. cap. iv. *Constabit eum Principem declaratum, qui & ab omnibus legi deberet, & ex omnibus.* Spartianus in Severo cap. xxi. *Quid de Augusto, qui nec adoptivum bonum filium habuit, cum illi eligendi potestas fuisset ex omnibus.*

6. *Servulis tuis.*] Idem ille Senator in Vopisco: *Ne sic rempubl. patresque conscriptos, & populum Romanum, ut villulam tuam, ut colonos tuos, ut servos tuos, relinquas.* LIPS. Tiberius apud Dion. lib.

LVII. pag. 696. *Dominum se servorum, Imperatorem militum, principem caeterorum vocabat.* BERN.

Necessario herede.] Statius:

Natos genuisse necesse est,

At legisse juvat.

Tacitus in Oratione Galbae: *Sub Tiberio & Caio & Claudio unius familiae quasi hereditas fuimus.* LIPS. & Tollius ad Ausonii Hadrianum:

Sociatque virum documenta daturum,

Adsciti quantum praemineant genitis.

Necessarius heres hic erat filius, quem natura & lex in hereditatem, adeoque in successionem vocat. Capitol. in Pert. cap. VII. *Aut legitimi heredes & necessarii privarentur.* & passim in jure nostro, ubi tamen potissimum de servo, qui a domino scriptus est heres *Contentus* dixit, ut Seneca Contr. XII. p. 189. *Non sum uno herede contentus.* Nec satis arridet vox, quae periodum claudit, *Imperator.* Quid enim Imperator pertinet ad id, quod de servulis dixerat, si eum ut herum consideres, daturus erat dominum, si ut Imperatorem, daret Principem. Sic constaret sententia, si in priori membro ea vocula repetere ur. Nunc Imperator ad illa duo referre non audeo, atque lubentius arripio, quod est in Guelf. *daturus imperium.* pro quo mutata distinctione legas mecum: *daturus. Imperium superbum.* melius, ni fallor. Originem hoc vitium debet compendiosae scripturae Imp. unde utrumque poterat fieri. ARNTZ.

Constet imperaturum.] Gloriose hoc erga Traianum, quasi ille virtutis merito ad imperium venturus, etiam non electus. LIPS.

tor. Superbum istud & regium, nisi adoptes eum, quem constet imperaturum fuisse, etiam si non adoptasses. Fecit hoc Nerva, nihil interesse arbitratus, genueris an elegeris; si perinde sine iudicio adoptentur liberi, ac nascuntur. nisi tamen, quod aequiore animo ferunt homines, quem Princeps parum feliciter genuit, quam, quem male elegit.

CAP.

7. *Elegeris.*] Guelf. scribit: *genuerit an elegerit*, ut ad Nervam referatur. sed dixerat ante *successorem accipias, quaeras, existimes*, & porro, quomodo secundam personam adhibent Latini. Servius ad Virg. lib. IV. Aen. vers. 401. *Honesta figura, si rem tertiae personae in secunda referas: cernas, hoc est, si quis cernat.* Livius lib. XXI. cap. IV. *Itaque haud facile decerneres.* Claudianus lib. II. in Ruf. vers. 359.

Credas simulacra moveri.

lib. I. Rapt. Prof. vers. 256.

Credas illidi cautibus algam.

Alia Weitzius ad Salvian. lib. VII. de Gubern. Dei p. 680. Erhardus ad Petron. cap. VII. Cortius ad Sall. Jug. cap. I. Bentleyus ad Terentium Eun. Act. II. Sc. III. vers. 8. & qui non? ARNTZ.

Sine iudicio.] Nam hoc est, quod discrimen facit inter adoptionem & genituram: & quo titulo huic vult praeferrere. Hadrianus moriturus, apud Dionem: *Mibi; o amici, liberos gignere natura non dedit, sed tege & adoptione vos mihi dedistis. Differt autem hoc ab illo, quod nati quidem liberi, quales deo cumque visum est, gignuntur & crescunt, at adoptione, quales quisque vult, pro arbitrio adsciscit. Ita a natura saepe corpore aut mente imminutum habet: ab adoptione & iudicio, utroque perfectum, si volles.* LIPS. *Generari & nasci a principibus fortuitum, adoptandi iudicium integrum.* Tacit. BERN. Justinus lib. II. cap. XV. *Nec in eo bello iudicium deligentium fefellit.* & lib. XII. cap. XV. *Iudicio tamen electus esse videbatur.* Noster infra cap. I. §. 7. de adscito genero Sidonius lib. III. Epist. XI. *Vel sic electus gener, vel educta sic filia, ut ambigas utrum iudicio an institutione superaveris.* ARNTZ.

Nec iudicium.] Codex noster, aequae

ac Beroaldus, Aldus, & Philomusus, corrupte produnt, *iudicio*, pro eo, quod expresse beneque habet alter Gudii liber: *iudicia*. Sic vero & alibi Plinius, ubi de plurium hominum iudicio loquitur numero multitudinis utitur. v. g. cap. LXIII. 8. *ut te & religioni deorum, & iudiciis hominum, exhiberes.* cap. LXXXIV. 8. *Verum honorem in iudiciis hominum reponant.* In vulgatis libris parum grata *ομοιοπρωτα* plurimum nominum similiter cadentium occurrunt. SCHWARZ. Voss. & Guelf. *iudicia*, quod nolui repudiare, praesertim cum Viri Erud. auctoritas accedat. Quod Scaliger in *iudicium* in margine scripserat, id tale est, ut vix queat satisfacere. Nazarii Paneg. Const. cap. XV. *Sed negliguntur praeconia hominum, ubi quaeruntur iudicia divina.* Simili oppositione olim apud Cicero- nem legebatur pro Mil. cap. III. *Non solum humana, sed etiam sapientissimae Deae sententia liberatum.* Lambinus & Lipsius lib. II. Var. Lect. cap. XXVII. pro *humana, divina* reposuerunt, quomodo multi MSS. apud Quintil. lib. V. Inst. cap. XI. Illud certe ex eo loco discimus, quod non solum, sed etiam dixerat Cicero, id in brevius suo more contraxisse Nostrium, omissa vocula in priori membro. Recte Baunius adscripsit Eumenium pro Inst. Schol. cap. XIX. *Si non potentia, sed etiam eloquentia Romana revirescat.* Antiquior Livius lib. XXXIX. cap. XXVIII. *Non cum Maronis mihi aut cum Eumene disceptatio est, sed etiam vobiscum Romani.* Justinus lib. V. cap. II. *Non gregarii militis opera, sed Imperatoriis virtutibus adjuvit.* Alia Stewichius ad Apulej. lib. III. Met. p. 801. Patricius ad Cicer. pro Ligar. cap. I. Vorstius ad Justin. lib. VI. cap. III. §. 3. Heins. ad Vel- lej. lib. II. cap. XXVIII. §. 4. Infra non in- scite

CAP. VIII. Sedulo ergo vitavit hunc casum, nec iudicia hominum, sed Deorum etiam in consilium adsumsit. Itaque non tui in cubiculo, sed in templo; nec ante genialem torum, sed ante pulvinar Jovis optimi maximi adoptio peracta est; qua tandem non servitus nostra, sed libertas, & salus, & securitas fundabatur. Sibi enim Dii gloriam illam

vin-

scite Guelf. cap. ix. §. i. *Magnum hoc tuae moderationis indicium, quod non successor imperii, sed particeps etiam sociusque placuisti.* Suetonius Tiber. cap. lxxii. §. 6. *Castrensibus ludis non interfuit, sed etiam missum in harenam aprum jaculis desuper petiit.* Ita ibi excerpta Vossiana & quod alii inserant: non tantum interfuit iustissimam praebebat glossae suspicionem. adi Cel. Burmannum ad Eundem Caes. cap. xiv. cum Longolio ad Plinium lib. x. Epist. lxxvi. Nec aliter exposuerim Appianum lib. iii. Bell. Civ. p. 532. *Ὁ δὲ οὐκ ἐπέλαβεν, ἀλλὰ καὶ τὸ αὐτὸ καὶ τὸ πατρῶον ὅλως ἐνέλλαξεν, προὐ μόνον, ut ita non necesse habeamus eam voculam interferere cum Illustr. Spanhem. diss. x. de Numm. p. 81. uti ea constructio occurrit apud Aelianum lib. iii. Var. cap. xiii. Oppian. lib. i. Cyneg. vers. 159. & alibi. quae tamen ratio non exigit, ut ea ubique inculcetur. Confer Cortium ad Sallust. Jug. cap. xiv. §. 23. & Erud. Wopkens Lect. Tull. lib. iii. cap. vi. Nisi placeat potius Cl. Liebe sententia de Appiani loco, quam repetiit Doct. Trütz in Mem. Prop. lib. i. cap. iv. Sed ea excutere huius non est loci. Ex meis editionibus, quas inspexi, sola illa Tanaquilli Fabri mox habet in consilio. Nihil notius, quam utrumque casum indifferenter huic praepositioni addi, quod tamen non tentandum sine hortatu meliorum Codicum, qui hic tacent. Porro Deorum h. l. & §. 3. numero multitudinis dixisse crederem, quod Jupiter, Juno & Minerva junctim in Capitolio praecipue colerentur. Rycquius de Capit. cap. xiii. In antiquis Lapidibus quoque tria illa Numina passim simul occurrunt. Vide Cupe- rum Monum. Ant. p. 232. & Gudii inscr. p. i. num. 4.*

JOVI O. M. JUNON. ET MINERVAE

D. CAPITOLINI. CUST. SACR. Et inde his tribus Numinibus Trajanum commendat Martialis lib. xi. Epigr. v.

Scriptus es aeterno nunc primum Jupiter auro,

Et soror, & summi Filia tota patris. Adde Livium lib. xxxviii. cap. li. Cicer. pro Domo cap. lvii. Val. Max. lib. ii. cap. i. ex. 2. Eumenium pro Inst. Schol. cap. x. Thomas. de Donar. cap. iii. & alios. ARNTZ.

Sed in templo.] In Capitolio. Dio Cassius: *Νερούας διὰ τὸ γῆρας καταφρονέμενος, ἀνέβη τε ἐς τὸ Καπιτώλιον, καὶ ἐφῆ γεγωνήσας, Ἀγαθὴ τύχη τῆς τε βελῆς, καὶ τῆς δῆμῳ τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἐμῇ αὐτῇ, Μάρκον Οὐλπίον Τραιανὸν εἰσποιέμαι. καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ συνεδρίῳ Καίσαρα αὐτὸν ἀπέδειξε: Nerva ob senium jam contemptui, in Capitolium ascendit, & magna voce inclamans dixit, Quod felix faustumque Senatui, Populoque Romano, mihi que sit, M. Ulpium Trajanum adopto. Et post hoc eundem Caesarem in Senatu designavit.* LIPS. De adoptionibus Principum in templo peractis confer Spanhemium de Praest. Num. diss. xiii. p. 524. & ad Julian. p. 47. Ceterum tua in tui mutat non invenuste Guelf. & vestigia exstabant in Voss. qui a manu priori tu, ex quo corrector fecerat tua, non agnoscens rationem erroris, quae latebat in veterum scriptura tu In pro tui in. Vide quae diximus cap. ii. §. 5. Ille genitivus est frequens satis, cum mei, tui, sui passivo sensu usurpari docuerit Cl. Perizonius ad Sanct. lib. ii. cap. xiii. §. 3. Florus lib. ii. cap. xx. *In exitium sui, quod volebat, ita concitat.* ubi Cl. Duker. ARNTZ.

2. *Nerva tamen minister fuit. uterque.]* Livin. tantum. recte. RITT. Imperium. uterque tamen Scal. In vulgatis Editionibus

F 2

Nerva

vindicaverunt; horum opus, horum illud imperium, Nerva tantum minister fuit. Uterque, qui adoptaret tam paruit, quam tu, qui adoptabaris. Adlata erat ex Pannonia laurea, id agentibus Diis, ut invicti Imperatoris exortum victoriae insigne decoraret. Hanc Imperator Nerva

Nerva tamen, sed tamen videtur ex breviata scriptura ortum. Uterque qui adoptaret de- let Scal. & tum scribit: paruit Nerva, qui adoptaret, quam tu. HEARN. Scru- pulum movet vox uterque, quo referatur: ac, si quis liber adjumento sit, malim adoptabat, quam adoptaret, legere; propterea, quia eodem sermonis tenore sequitur: adoptabaris. Mira in his verbis refingendis audacia fuit Behrii, qui ita ea scribenda suadet: Horum opus hoc, quorum hoc est imperium. Nerva tantum minister fuit: sed tu quoque. Uterque diis obsecrasti estis, & (si rem licet dicere) qui adoptabat, tam paruit, quam tu, qui adoptabaris. Primum exemplar Gudianum haec margini adscripta habuit: . . . horum opus, horum illud imperium: uterque tamen minister fuit. Tam paruit Nerva, quam tu, qui adoptabaris. Satis bene se habet ista translocatio, si quidem e Codice antiquo, & non forte ex ingenio, fuerit profecta. Sed non praetereundum est, Codicem nostrum loco vocabuli uterque exhibere utque; idemque margini alterius exemplaris Gudiani fuisse adscriptum: id quod pro utique positum putamus. Ex hac sane perquam levi mutatione haec plana existit sententia. Sibi enim gloriam illam dii vendicarunt: horum opus, horum illud imperium: Nerva tantum minister fuit. Utique, qui adoptaret [f. adoptabat] tam paruit, quam tu, qui adoptabaris. Neque particula utique, quae non solum corrigendi, sed & asseverandi, vim habet, ab hoc loco est aliena. SCHWARZ. Lenius, ni fallor, fuit mea emendatio. En eam: Nerva tantum minister fuit, taque cum adoptaret, tam paruit, quam tu, qui adoptabaris. HEUM. Poec. tom. III. lib. IV. In voce tantum non dubito de errore scribarum, qui haud rarus est in hisce vocibus, uti vidimus ad Aurel.

Viâ. Ill. cap. LII. & Comment. ad Frontin. lib. I. cap. I. ex. 4. Apud Hegesippum lib. I. cap. XLII. puto melius in codicibus scriptis legi: *Ad postremum tamen effecit.* cum in mea editione sit *tantum*. Eadem varietas est in fine hujus capitis; & *tantum* placuit hic Nob. Heinsio, ut codici suo adscripserit. In Voss. erat *tamen & minister*. Quod *utque* bini codices praeferant, putarem factum ex negligentia scribarum, qui parvulam illam semilunarem notam, qua syllaba *er* vel *re* designantur, non observarunt, quod millies corrupti vetustos scriptores. Ex multis vide Scheffer. ad Justin. lib. x. cap. I. §. 6. lib. XI. cap. VIII. §. 5. Bosium ad Nepot. Hann. cap. VIII. §. 3. Cl. Haverk. ad Tertull. Apol. cap. XXVIII. p. 177. Cortium ad Plinium lib. VIII. Epist. XIV. §. 13. Erud. Longolium ad lib. x. Epist. XCVII. §. 5. Similia exempla reperies supra ad cap. I. §. 4. cap. IV. §. 4. cap. x. §. 4. cap. XIII. fin. cap. XX. fin. cap. LVII. §. 5. & alibi. Inde recte Gothofr. Anim. Juris cap. IX. & cum eo Noodtius lib. I. Obs. cap. XVIII. in l. 2. §. 1. ff. ad SC. Vell. legunt *oporteret* pro vulgato *oportet*. non quidem, uti existimant, quasi scriptum fuisset *opoRtEt*, nam ita videmur abuti saluberrima emendandi regula, per quam licet majusculas litteras repetere, quae tamen invicem se sequi solent, non ex una syllaba in aliam litterarum permutatione transfundi, quin potius credam neglectam esse notam *er*, quomodo emendatio sine ulla vi procedit. In Nostri loco Erud. Schwarzio obtemperavit Cl. Gesnerus. Mihi satis vulgata placet, cum sensus commodissimus videatur, *uterque paruit, tam qui adoptaret, quam &c.* nisi velles postulare, ut *tam* semper initio orationis poneretur, quod iniquum esset. Et transpositione, quas tamen non amo,

in gremio Jovis collocarat; cum repente solito major & augustior, advocata hominum concione Deorumque, te filium sibi, hoc est, unicum auxilium fessis rebus adsumsit. Inde quasi deposito imperio, qua securitate, qua gloria laetus (nam quantulum refert, deponas, an partia-
ris

mo, occurri posset: Uterque tam qui adoptaret. Nondum vero video, quid necesse sit. ARNTZ.

3. *Ex Pannonia laurus.*] Georgius Cedrenus: *Ἐκ Παιονίας δὲ ἀγλέλια ἐπινικίων ἐλθούσα παρὰ Τραϊανῶν: E Pannonia victoriae nuncius a Trajano veniens:* etsi fallitur de Trajano. nam ille nunc alibi, & in colonia Agrippina. LIPS. Nondum adeo certum est falli Cedrenum, cum revera hoc victoriae insigne ab eo missum fuisse videatur. Hoc ut probet eruditam dissertationem instituit Dodwellus Lect. Camd. VI. & Hearne ad Eutropium lib. VII. cap. II. a quibus dissentit Doct. Masson Vita Plinii p. 51. Non video, cur non simul verum possit esse, ex Pannonia eum de victoria litteras misisse, & postea Coloniae Agrippinae nuncium accepisse de adoptione, vel etiam imperii summis insignia. Et sic ex distinctione temporum omnis ablata erit difficultas. Neque solus est Victor & Eutropius, qui Agrippinae hic mentionem faciunt, sed & Sidon. Apoll. carm. VII. vers. 114.

Ulpus inde venit, quo formidata Sicambri

Agrippina fuit.

Confer Lipsium inf. cap. IX. & Altingium in Notitia Bataviae p. 45. ARNTZ.

In gremio Jovis collocarat.] Plinius de Lauro lib. XV. cap. ult. *Fasces Imperatorum decorat. Ex his in gremio Jovis Opt. Max. deponitur, quoties laetitiam nova victoria attulit.* Statius IV. Silvar. I.

Nondum in gremio Jovis Indica Laurus

Nondum Arabes, Seresque rogant.

Virtus ad Scipionem apud Silium Punic. XV.

Dabo qui vestrum saevo nunc Marte fatigat

Imperium superare manu, laurumque superbam.

In gremio Jovis excisis deponere Poenis.

Julius Obsequens de Prodigis, C. Antonius cum in agro Pistoriensi Catilinam devicisset, Laureatos fasces in Provinciam (Macedoniam intelligit, quam L. Torquatus obtinuerat, cui hic successor) tulit. Ibi a Dardanis oppressus amisso exercitu profugit. Apparuit eum hostibus portendisse victoriam, cum ad eos lauream victricem tulerit, quam in Capitolio debuerat deponere. Latinus Pacatus in Theodosium, depositis in gremio Capitolini Jovis laureis triumphales viri rusticabantur. Addam denique velut supernumerarium testem Senecam, cujus Consolat. ad Helviam Matrem cap. X. haec sunt verba. *Scilicet minus beate vivebat Curius Dictator noster, qui Samnitum legatos audit, cum vilissimum cibum in foco ipse manu sua versaret, illa, qua jam saepe hostem percusserat, laureamque in Capitolini Jovis gremio reposuerat, quam Apicius nostra memoria vixit.* LIVIN. Quod in triumphis factum, atque etiam ubi victoria non digna triumpho. Suetonius Domitiano: *De Cattis triumphavit, de Sarmatis Lauream Jovi Capitolino retulit.* Plura nos ad II. Annalem Taciti. LIPS. Incerti Paneg. Maxim. & Const. cap. VIII. *Quum te ad Capitolini Jovis gremium vel oculis ferre gestiret.* Harduin. ad Plinium lib. XV. cap. XXX. Lipsius ad Tacit. lib. II. Ann. exc. D. Cl. Drakenb. ad Silium lib. XV. vers. 119.

Hominum concione.] Itaque & tribunal ascendit, quod sic Cedrenus: *Ἀθανάτων ἐπιστάς, τὰς ἐπὶ βήματος, μεγάλα βοῶν ἴση, Ἀγαθὴ τύχη, Νερῶας Τραϊανὸν υἱοποιῆσαι:* Thure cum supplicasset: stans in suggestu clamavit, quod faustum felixque sit, Nerva Trajanum adopto. LIPS.

4. *Difficilius hoc est.*] Nam ut ille ait:

E 3

Nec

ris imperium, nisi quod difficilius hoc est?) non secus ac praesenti tibi innixus, tuis humeris se patriamque sustentans, tua juventa, tuo robore invaluit, statim confedit omnis tumultus. Non adoptionis opus istud fuit, sed adoptati; atque adeo temere fecerat Nerva, si adoptasset alium.

Nec regna socium ferre, nec taedae sciunt.
LIPS. Imp. Severus apud Herodian. lib. III. p. 66. f. Imperium, quod vos mihi uni detulistis, id ego cum illo communicavi. Id quod ne geminis quidem fratribus facile quisquam indulserit. BERN. Vacillanti sententiae se succurrere putat Barthius ad Statium lib. IV. Theb. vers. 536. supplens: an ita partiaris, sine necessitate. Victor Epit. cap. XII. Hic Trajanum in liberi locum, inque partem imperii cooptavit. supra depositi imperii uterque codex.

Tua juventa.] Tua aetate robusta. Martialis in commendationem ejus inquit lib. XII. Epigr. VIII.

Et fortem, juvenemque, Martiumque
In tanto duce militem videret.

CATAN. Juniores a Servio Tullo Rege appellatos usque ad annum quadragesimum sextum e C. Tuberonis Historiar. I. Agellius notavit x. cap. XXVIII. Et tamen in acclamationibus Senatus apud Flavium Vopiscum, Tacito senex ad imperium Trajanus venisse dicitur, cum id inierit annos natus duos & XL. uti de Xiphilino & Zonara statuimus, aetate intra Servianam constitutionem. LIVIN. Supra de aetate dixi. At Romanis juniores, ex Servii scito, ad annum XLV. Ultra seniores. LIPS. Aetate inter primam & ultimam media, robustissima, quadragenaria scil. Romanis. Sic c. XXII. viros juvenes appellat. Germanicus apud Tacit. II. A. LXXI. 2. Me patriae intra juventam exitu praemature raperent. BERN. Recte idem ad Justinum lib. XLII. cap. II. §. II. & Broukh. ad Tibull. lib. III. Eleg. v. vers. 15. Censorinus de Die Nat. cap. XIV. Usque ad XLV. annos Juvenes adpellatos.

5. Fecerat.] Facturus erat. vide Acidal. in Curt. p. 63. cap. XI. lib. V. BERN. Fecerat pro fecisset, quomodo Virgil. IV. 603.

Anceps belli fuerat fortuna.

Livius XXXIV. XXIX. Difficilior facta oppugnationo erat, ni T. Quintius supervenisset. BAUN. Ita recte hunc locum exposuit Freinsheim. ad Florum lib. IV. cap. II. §. 19. Lactantius Mort. Pers. cap. XXVII. Opprimi facillime potuit, si cum paucis quispiam sequeretur. Similia talia vide apud Vossium ad Val. Max. lib. VII. cap. III. ext. 6. & cap. IV. ex. 5. Gronov. ad Livium lib. XXXIV. cap. XI & Epit. XLIX. Jensonium Lect. Lucian. lib. I. cap. IV. Cor-tium ad Sall. Jug. cap. XXVII. Cel. Burm. ad Suet. Aug. cap. XX. quosque laudat Withofius Spec. Gunth. p. 145.

Nuper post adoptionem.] Non intellecto nomine adoptati. Sunt tamen, qui referunt ad Pisonem, quem Galba adoptavit, & ideo multos laesit, crebraeque dejectiones fieri coeptae. sed dum inquit nuper, fecit, ut libentius accedam superiori sententiae; jampridem enim Piso interierat. CATAN. Vidi qui ad Pisonianam traheret, de qua Sueton. Galb. cap. XVII. Sed (ignoscant mihi Manes) errant largiter. Nam de Trajana Nerva adoptione loqui Plinium perspicue sequentia docent. LIVIN. Pisonis a Galba factam: neque aliter acceperis. Qui volunt a Nerva ipso alium aliquem adoptatum; ut verbo dicam, blatiunt nugas. LIPS. Nuper, in ipsa, ni fallor, adoptione; cum milites de adoptione audiissent, magis exarsere in ipsum, sed cum cognovissent, eam incidisse in Trajanum, omnes quieverunt. Pisonis enim adoptio nupera non erat, qui jampridem interierat. BERN. Immo sententia neminem, nisi Pisonem, requirit. Si enim de hac Trajani adoptione verba acciperemus, aperte contraria erunt iis, quae paullo ante praecesserunt: statim confedit omnis tumultus. Ipsa adoptio per se incitamentum irarum fuisset, uti antea fue-

lium. Oblitine fumus, ut nuper post adoptionem non desierit seditio, sed coeperit? Irritamentum istud irarum & fax tumultus fuisset, nisi incidisset in te. An dubium est, ut dare posset imperium Imperator, qui reverentiam amiserat, auctoritate ejus effectum, cui dabatur. Simul filius,

fuerat, nisi incidisset in Trajanum, virum talem, qui imperio natus videbatur, etiam si non adoptatus esset. Adeoque sententia nihil minus perspicue docet, quam de Trajano loqui Oratorem. Neque satisfaciet Bernecceri commentum, ut enim nihil de quaesita expositione dicam, obloquitur ipse Plinius dicens *post adoptionem*, id est, adoptione peracta, cum jam utique omnes scirent, Trajanum designatum esse imperii heredem. Omnis haec sententiarum discrepantia oritur ex non bene intellecta voce *nuper*, quae de tempore etiam multo longiori adhibetur. De spatio centum annorum id docet Britann. ad Juvenal. Sat. I. vers. III. de annis plus cl. Cl. Dukerus ad Florum lib. I. cap. XI. §. 8. *Idem tunc Faesulae, quod Carrae nuper.* Grang. ad Juven. Sat. II. vers. 73. & Erud. Burman. ad Sueton. Calig. cap. I. Quid mirum, si de tantillo spatio hic adhibeatur. Praeterea adparet elegans esse loquendi genus: *nisi incidisset in te*, quo indicat, non in genere adoptatum fuisse aliquem, sed in specie adoptatum Trajanum, cujus humeris tutissime sederet imperium. Florus lib. IV. cap. I. *Actum erat de pulcerrimo imperio, nisi illa conjuratio in Ciceronem incidisset.* ARNTZ.

6. *An dubium est.*] Non concoquo equidem hanc lectionem, etsi eadem & in C. R. Placet quam V. G. repraesentant, *An dubium est, ut dare posset imp. Imp. qui rev. amiserat, auctoritate ejus effectum cui dabatur?* aut *effectum esse cur dabatur.* LIVIN. Haud improba sententia. Possetne dare imperium alteri, qui ipse jam paene amiserat? non posset. A libris tamen aliis abest negatio: ac nunc legendum continuatione. *An dubium est, ut dare posset imperium Imperator, qui reverentiam amiserat, auctoritate ejus effectum esse, cui dabatur?*

magisque hoc placet. Sed magis etiam: *An dubium est? ut dare posset imperium I. q. r. a. auctoritate ejus effectum est, cui dabatur.* LIPS. Particula negativa nonnihil hic turbarum dedit, quae tamen sedari possunt ope meliorum Codicum. Vulgata lectio est: *An dubium est, ut dare non posset imperium Imperator, qui reverentiam amiserat? Auctoritate ejus effectum est, cui dabatur.* Ita Puteol. Ven. Ald. Frob. Asc. Quam lectionem primus Sichardus loco movit, sed in pristinam sanitatem restituere non potuit, adeoque inde non meliorem sententiam effecit. *An dubium est, ut dare posset imperium Imperator, qui reverentiam amiserat? Auctoritate ejus effectum est, cui dabatur.* Ita etiam Gryphius, nisi quod in posteriori etiam sede interrogationis notam retineat. Posteriores Lipsii conjecturam exprimit Parisina Editio. Priorem Cellarius, Baunius & Cl. Gesnerus, & haec vera est, nisi quod redundet ex MSS. Livineji & nostris duobus verbum illud substantivum *esse* post *effectum*, quo sine ullo damno possumus carere. Jam sua sponte fluit oratio. *An dubium est, effectum (esse) auctoritate ejus, cui dabatur, ut dare &c.* Pulcra sententia & huic loco admodum conveniens. Galba, quamvis adoptasset Pisonem, cum reverentiam amisisset, ei imperium tradere non potuit. Hoc idem evenisset Nervae, si alium adoptasset. Verum adsumto Trajano nullum aderat periculum, cum ille auctoritate praevaleret. Pridem docuerunt Critici & inter illos praecipue Jcti, Librarios, si sensum non caperent, sibi statim a salutaris particula *non* quaesivisse praesidium, unde passim haec vocula vel ejecta vel intrusa invitis auctoribus. In tali omissione jam argutiam captabant prisci Rhetores. Exemplum est apud Senecam Contr. VII. sub finem: *Ego, inquit, dictavi: duplum*

lius, simul Caesar, mox Imperator, & consors Tribunitiae potestatis, & omnia pariter & statim factus es, quae proxime parens verus tantum in alterum filium contulit.

I CAP. IX, Magnum hoc tuae moderationis indicium, quod non solum

plum dabo; si manus non praecideritis. Librario una syllaba excidit, non, & scripsit: si praecideritis. Ex recentioribus multi possunt adferri, cum aliquando nimis huic emendationi indulserint Viri Docti, atque ita ex Jctis facti sint Legislatores, non suum cuique tribuentes, sed auferentes pro lubitu, ut scite de hujus emendationis prurigine loquitur Amplitudinis atque Eruditionis Certamen Bynkershoekius lib. III. Obs. cap. xxv. Exempla vide apud Cujacium lib. xiv. Obs. cap. xi. & passim. Muretum ad §. 9. Inst. de Rer. Divis. & Observ. Juris cap. xv. Hotomannum lib. III. Obs. II. & lib. IV. Obs. cap. XXI. (& hoc illi frequens.) Grotium Flor. Sparf. ad Jus Just. p. m. 362. ad lib. I. Cod. tit. 9. Gothofr. ad l. 40. ff. de Legat. prim. Cel. Voorda in Interpr. suis cap. xxxv. & ceteros. Nec tamen in aliis Scriptoribus id frustra quaeres. Vid. Gron. ad Senec. Epist. LVIII. & Contr. XVI. p. 227. & Fabrum ad Eundem p. 235. Nos ad Aurel. Victor. Orig. cap. VII. Cortium ad Nostrium lib. III. Epist. VII. §. 4. inf. cap. XIII. §. 3. cap. XXIII. §. I. cap. LXI. §. 6. ARNTZ.

In alterum filium.] Titum. Quamquam videri Domitianus volebat patri ac fratri imperium dedisse, illos sibi reddidisse. Sueton. Domit. cap. XIII. Quo Martialis respexit, cum ait lib. IX. Epigr. IV.

Solus Juleas cum jam retineret habenas Tradidit, inque suo tertius orbe fuit.

LIVIN. Vespasianus, qui Titum consortem imperii accepit, seposito Domitiano, cujus superbia & prospera ambitio timebatur. Suetonium vide in Vespas. VI. LIPS. Plin. in Nat. H. praefat. ad Vespas. Sciant omnes, quam ex aequo tecum vivat imperium. Triumphalis & Censorius tu, sextumque consul, ac tribunitiae potestatis particeps. Idem lib. VII. XLIX. m. Imperatores, Caesares,

Vespasiani, pater, filiusque censes egerunt. BERN. Illustrat latius Spanheimius de Numism. diss. XII. p. 352. & 401. Tamen pro tantum scripsit Guelf.

1. *Non solum successor.]* Id est, non Caesarem te tantum designavit, & filium fecit: sed Imperatorem appellavit, & Tribunitiae potestatis collegam. Adeo de modestia tua confusus est, nec timuit ne his elatus, aliquid super ipsum, aut contra ipsum, velles. LIPS. Guelf. hic omittit *solum*, de qua locutione diximus ad cap. VIII. §. I.

Etiam si nolis.] Nemo enim (ajebat Trajanus apud Vulcat. Gallicanum in Avidio Cassio) *successorem suum tollit.* LIPS. *Nam successor, etiamsi nolis, habendus es; non es habendus socius, nisi velis.* Rectius Codex MS. *Nam successor, etiamsi nolis, habendus est; non habendus socius, nisi velis.* Consentunt cum Codice Beroaldus, Aldus, Cuspinianus, Livinejus, Lipsius, Gruterus, de la Baune, Patarol; quamquam hi omnes, neque id male, repetant verbum *est*, hoc modo: *Nam successor, etiamsi nolis, habendus est; non est habendus socius, nisi velis.* Neque enim his verbis Plinius affatur solum Trajanum; sed *impersonaliter* loquitur, quasi dixerit: Nam successorem, etiamsi aliquis nolit, quisque Imperator post mortem necessario habebit. Nemo enim, ut Lipsius cum alio ait, successorem suum tollit. SCHWARZ. Probante Heumanno in Poec. tom. III. lib. IV. *est, est* etiam Puteol. Venet. Guelf. Voss. & optimi quique.

2. *Credentne posteri.]* Pacatus Paneg. cap. XII. *Credentne hoc olim ventura posteritas.* Schottus ad Senecam Suas. VI. init. Auctor Octaviae vers. 369.

Cujus facinus vix posteritas, Tarde quamvis credula, credet.

Patricio.] Eupropius ait. Trajanum ex familia

hum successor imperii, sed particeps etiam sociusque placuisti. nam successor etiam si nolis, habendus est, non est habendus socius, nisi velis. Credentne posteris, Patricio & Consulari & Triumphali patre genitum, cum fortissimum, amplissimum, amantissimum sui exercitum regeret,

Im-

familia antiqua magis quam clara natum. Et sane Patriciatus iste, in homine Hispano, non potuit nisi novus esse: puto a Vespasiano, qui Patricias gentes allegit. LIPS.

Consulari.] Ita infra cap. LVIII. 3. *Consularis viri triumphalisque filius.* Sed quando fuerit, haud liquet: & confusa res in consulibus tanto numero suffectis. IDEM.

Triumphali patre.] Infra. *An Consularis viri, triumphalis filius cum tertio consul creatur ascendit?* Iterum, *Innitritus bellis laudibus pacem amas, nec quia vel pater tibi triumphalis, vel adoptionis tuae die dicata Capitolino Jovis laurus, idcirco ex occasione omni quaeris triumphos.* Rursum. *Licet alteri vestrum filii virtus triumphalia, coelum alteri dederit, non minor tamen vestra laus quod ista per filium quam si ipsi meruissetis.* In fastis tamen (nisi me oculi fefellerunt) aut Consulatam aut triumphatum Ulpianum nondum repperi. Sane de Parthis triumphatum innuere ista mox videntur, *Non incunabula haec tibi Caesar & rudimenta, cum puer admodum Parthica lauro patris gloriam augeres?* &c. Sed Johannes Maria Catanaeus Trajanum refert triumphalibus ornamentis donatum expugnata Japha, urbe munita in Galilaeis, Tito honoris & tituli causa evocato. Quod quo auctore affirmet nondum erui. neque enim est apud Josephum, cui historia haec scripta Excidii Judaici III. cap. XXI. LIVIN. Ubi meritis? Infra lege cap. XIV. *Cum puer admodum Parthica lauro patris gloriam augens.* Itaque dicat in Parthis rem gessisse, comite filio puero, & illius triumphalia retulisse. Enimvero bella cum Parthis sub Nerone, duce Corbulone: ac pueritia Trajani incidit in illud tempus. Potest & in Judaea etiam meruisse, cum Tito; cui Legatus Praetorius fuit, legioni pugnacissimae Decimae praefectus. Josephus lib. III.

Japham ab eo captam narrat, & diserte *Τεταριανὸν τῆ δεκάτης τάγματος ἡγεμόνα* appellat: *Decimae legionis Praepositum* sive *Legatum.* LIPS. Vide Josephum lib. III. Bell. Jud. cap. VII. §. 31. & cap. IX. §. 8. Haec obscura sunt omnia, deficientibus historicis, quos injuria temporis nobis eripuit.

Fortissimum amplissimum.] Nam, ut addit, Germaniae inferiori praesidebat: in qua legiones quatuor, cum auxiliis suis, aliisque. LIPS.

Germaniae.] Nostro huic, inferiori. Eutropius: *Imperator in Galliis apud Agrippinam civitatem factus.* Orosius: *Apud Agrippinam, Galliae urbem, insignia sumpsit imperii.* Sidonius:

Ulpus inde venit, quo formidata Sicambri

Agrippina fuit.

Dio Cassius: *ἡγετο δὲ τῆς Γερμανίας:* Praefuit Germaniae. Ac diutius hic praefuisse Claudianus indicat:

Cedant Druse tui, cedant Trajane labores. Vestra manus dubio quidquid certamine gessit,

Transcurrens egit Stilico: totidemque diebus

Edomuit Rhenum, quot vos potuistis in annis.

Monumenta ejus sunt, *Ulpia castra* haud longe a *Veteribus*, & ad Moenum fluvium, *Munimentum Trajani*, quod commemorat Ammianus initio libri XVII. LIPS.

Germanici nomen.] Nomen pro cognomine. Extant adhuc multae in marmoribus memoriae, quibus indicatur Trajanum cognomento *Germanici* honestatum, quod urbes trans Rhenum in Germania reparasset, & feram gentem repressisset, quare in Laudibus Stiliconis aperte testatur Claudianus illum vicisse Germanos, sed summo discrimine, multis annis & per colloquia. quod

G

Ju-

Imperatorem non ab exercitu factum? eidem cum Germaniae praeside-
ret, Germanici nomen hinc missum? nihil ipsum, ut Imperator fieret,
3 agitaſſe, nihil feciſſe? niſi quod meruit, & paruit. Paruiſti enim, Cae-
ſar, & ad Principatum obſequio perveniſti; nihilque magis a te ſubje-
cti animo factum eſt, quam quod imperare coepiſti. Jam Caefar, jam
Imperator, jam Germanicus, abſens & ignarus, & poſt tanta nomina,
4 quantum ad te pertinet, privatus. Magnum videretur, ſi dicerem,
neſci-

Juvenalis Sat. vi. reſpiciens inquit:

Dacicus & ſcripto radiat Germanicus auro.
Nam etiam *Dacici* cognomen meruit, quod
libro viii. Epistoſarum ex auctoritate Dio-
nis (ut Veterum memorias omittam) pro-
bavimus. At qui Satyrographum ſunt in-
terpretati haecenus, male Domitianum in-
telligunt, quem ubique lacerat & infecta-
tur. Trajanum vero ut bonum, & ſui tem-
poris Imperatorem commendat. cujus redi-
tum ex Germania Sat. x. voto proſequi-
tur. CATAN. Quod inter titulos imperii
erat, eoſque uſi omnes, qui Germanicum
Caefarem ſanguine vel adoptione continge-
rent: ut Cajus, Claudius, Nero. Poſtea
& Vitellius, etſi alia cauſa: item Domi-
tianus, & nunc Trajanus. Notavi aliquid
ad locum Taciti i. Annalium in not. 147.
In ſuum cognomentum aſciſci imperatores.
LIPS. Male interpretes Juvenalis ejus lo-
cum de Domitiano exponunt. nec enim ad-
eo benigne de illo ſentiebat Satyrographus,
ut cognomina talia in ipſius honorem in-
venta hic adhiberet adulatorie. Adde,
quod rem conficit, *Dacicum* in nummis nus-
quam dici Domitianum, cum in ſingulis nu-
mismatibus Traiani duo illa nomina conjun-
gantur. Et ſub Traiano ſcripſiſſe Juvenalem
facile mihi perſuaſit Lipſius lib. iv. Quaest.
Epist. xx. Catan. inf. cap. xii. §. 4. Sal-
maſ. Lect. Plin. p. 319. & Britann. ad Ju-
ven. Sat. vii. verſ. i. ARNTZ.

Hinc miſſum.] Nam ambitioſi Praefides,
copiis ſubnixi, ipſi ſe Principes creabant.
Ita Gaſba, Vitellius, cum ſucceſſu: abſ-
que eo, Scribonius & L. Antonius, conati.
LIPS.

3. *Subjecti animo.*] Quia in ipſo animo

tuo imperare ſpernebas: feciſti tamen, ſed
quia juffus. LIPS. *Animo* exempl. Livin.
Cuſpin. Bertin. Lugd. RITTERSH. *Ani-
mi* Aldus, Froben. & nonnulli de plebe.

4. *An non obſequeris.*] Sic editi anti-
quitus, nam recentior Livineii, *at non*,
ſphalmate typographico, ut puto. quod ta-
men monendum, cum hodie errata alia o-
perarum nemo ad calcem aut initium libri
repraeſentet: ideoque de eis nihil conſtare
poſſit Lectori, quam quoque ſuperioris ae-
vi virtutem nobis periſſe doleo, & incaſ-
ſum deploro. GRUT. *An obſequeris*
Guelf. Puto Plinii eſſe: *Non obſequeris*
Principi Civis? ut cap. xiv. §. i. in MS.
recte, *non incunabula haec.* cet. Plura ad Lu-
canum lib. v. verſ. 769.

Non olim caſu pendemus ab uno?
Quomodo ex MSS. edidimus, cum vulgo
ſimiliter peccarent ſcribendo: *Nonne olim.*
Haec CORTIUS. Ego crediderim negle-
ctam particulam *non*, quae per ſcripturae
compendium o ſupraducta linea exprimitur,
ob ſequentem eandem vocalem, quomodo
millies peccatum eſt. Vera quidem ſunt,
quae ſcribit vir doctus de omiſſa interrogandi
particula, quod etiam notaverat ad Cicer. lib.
vii. ad Fam. Epist. xxxii. ad Salluſt. Jug.
cap. xxxi. §. 17. ad Plinium lib. viii. Epist.
xiv §. 20. inde tamen non ſequitur omni-
bus locis eam eſſe abjiciendam, praefertim
cum hic fileant codices. Et *an* poſſet ac-
cipi pro *an non*, de quo Erud. Canneg. ad
Avian. fab. vi. verſ. 5. Quod tamen non
ſatisfacit. ARNTZ.

Filius patri] *Pietatis religionem violavit,*
qui patri non parum rit. Imp. lib. de pietat.
& lib. de inoff. teſtam. juſt. BERN.

nescisti te Imperatorem futurum; eras Imperator, & esse te nesciebas. Ut vero ad te fortunae tuae nuncius venit, malebas quidem hoc esse, quod fueras, sed non erat liberum. An non obsequeris Principi civis, Legatus Imperatori, filius patri? Ubi deinde disciplina, ubi mos a majoribus traditus, quodcumque Imperator munus injungeret, aequo animo paratoque subeundi? Quid enim, si provincias ex provinciis, ex bellis bella mandaret? eodem illo uti jure posse putes, cum ad Imperium

5. *Eodem illo.*] Malim *illum*. LIPS. Pro, *illo*, maluit Lipsius, *illum*. Quam lectionem jam ante evulgarat Cuspinianus; eandemque receperunt Parisienses, Gruterus, Frischmannus, editio Hackiana, Patarol, Ceva. Quam & nos probamus, ita tamen, ut & vulgatiorem lectionem ferri posse putemus, cum per *ἑλλειψιν* *Nervam Imperatorem* intelligamus. Sic & Baudius ferendam recte censet lectionem verbi, *revocet*; quamvis ex conjectura scripsisset, legi posse: *te vocet*. At, cum in antiquioribus editionibus hae voces: *posse putes*, omissae essent; eas opportune restituit Cuspinianus; atque Philomusus etiam in margine notarat, easdem in quibusdam exemplaribus legi; unde merito posthaec vulgo receptae sunt. SCHWARZ. Terentius Adelph. Act. v. Sc. III. vers. 26.

Eandem illam rationem antiquam obtine. & saepius. Lipsii conjecturam invitis membranis in contextum admiserunt etiam Bernecc. & Hearne, quod non laudo, nam vulgata nihil officit sententiae, quod longe aliter obtinet, si statim audiamus duos Codices, Editionem Put. Venetam, Ald. & Froben. ejicientes duas voces *posse putes*. Equidem non video, quomodo hae recte abesse possent, caret enim suo fulcro periphrasus, nec digna satis expositio mihi succurrit, nisi velis, responsionem esse ad ea, quae in praecedentibus per interrogationem erant proposita. *diceres* enim vel *diceremus* posset intelligi. confer. Perizon. ad Sanctium lib. IV. cap. v. p. 662. & Burm. ad Petron. cap. XXXIII. Superius *paratoque* non adest in Voss. male. Adeas Bentlejum ad Horatium lib. I. Epist. XVIII. fine.

Aequum *mihi* animum *ipse* parabo.

Virgil. lib. II. Aen. vers. 56.

Fidens animi, atque in utrumque paratus.

Caesar lib. VII. Bell. Gal. cap. XIX. *Quos quum sic* animo paratos videret. *Bella mandare* eorum est, qui suis sub auspiciis aliorum ductui bella gerenda committunt. confer Gronov. ad Senec. Herc. Fur. vers. 77. Sub libera Rep. illud S. P. Q. R. faciebat, hoc tempore solus Imperator. Front. lib. I. Strateg. cap. I. ex. 9. *Cui bellum mandatum fuerat*. Liv. lib. XXI. cap. v. *Velut Italia ei Provincia decreta, bellumque Romanum mandatum esset*. Vide & Florum. Claudian. lib. I. Stilic. vers. 328.

Retulit, ut ducibus mandarent praelia Patres.

Non dispari phrasi utitur lib. XXI. cap. x. *Si ex bellis bella serendo succinctus armis vivat*. ARNTZ.

Revocet.] Non necesse est haec mutare cum Baudio in *te vocet*, proprie enim loquitur. *Revocare* verbum de his, qui cum in Provinciam missi sunt, inde ob hanc vel illam causam domum jubentur redire. Noster supra cap. VI. §. 4. Cicero de Prov. Cons. cap. VI. *Hos eosdem revocabatis, cum in provinciam jam pervenissent.* & eodem cap. *Iis, per quos erant amissa, revocatis.* cap. XIV. *Nec Imperatorem incensum ad Remp. bene gerendam revocare.* Quare ibidem maculam residere putarem cap. XII. *Utrum apud populum, a quo missus, . . . Nihil est, quod eum de provincia devocent. ad gloriam devocant.* Equidem & *revocent* & *revocant* praetulerim; aliud quid est *devocare*, aliud *revocare*. Justinus lib. v. cap. I. §. 2. *Revocatusque a bello ad iudicium*, idem lib.

rium revocet, quo sit usus, cum ad exercitum miserit, nihilque interesse, ire Legatum, an redire Principem jubeat, nisi quod major sit obsequii gloria in eo, quod quis minus velit.

- 1 CAP. X. Augebat auctoritatem jubentis in summum discrimen auctoritas ejus adducta, utque magis parendum imperanti putares, efficiebatur eo, quod ab aliis minus parebatur. Ad hoc audiebas Senatus Populique consensum, non unius Nervae judicium illud, illa electio fuit, nam qui ubique sunt homines hoc idem votis expetebant; ille tantum jure

lib. II. cap. III. §. 13. Livius lib. XXIX. cap. XIX. & XX. ARNTZ.

2. *Populique consensum.*] Ita Galba magnifice, in Tacito: Hist. I. c. XV. *Me Deorum hominumque consensu ad imperium vocatum.* LIPS. & de Tiberio Valerius Maximus lib. I. praef. *Penes quem hominum Deorumque consensus maris & terrae regimen esse voluit.* Livius lib. XL. cap. XII. *Pene omnium Deorum hominumque consensum collegit.* De Socrate idem lib. III. cap. IV. ex. ext. I. supra pro jubentis, jubet Guelf. qui & post aliis particulam minus omittit.

Nam qui.] Compendia litterarum saepe fraudi fuerunt monosyllabis, & illis particulis, quae simili ductu designarentur, inde factum, ut saepe non pro nam & vice versa nobis obtrudant Librarii. Doufa Praec. ad Tibull. cap. XVI. Broukh. ad Tibull. lib. I. El. IV. vers. 24. & lib. IV. El. I. vers. 54. apud Nostrum infra cap. XLIX. §. 4. cap. LXIII. §. 3. Ita hoc loco non qui mutat Guelf. & qui ineptissimis etiam erroribus aliquem sensum conciliare studet, potest exponere per interrogationem pro nonne. Virgilius Ecl. III. vers. 17.

Non ego te vidi Damonis, pessime, caprum

Excipere insidiis?

Praeterea prima manus Codicis Vossiani pro expetebant, expectabant scriptum reliquit. Est quidem expectare cum desiderio aliquid optare, velle, cupere. Cicer. Orat. XIV. Phil. cap. I. *Civitas expectat.* Sallust. Jug. cap. XIV. §. 7. *Nunc deformatus aerumnis inops alienas opes expecto.* ubi Cortius & Wasse cap. XV. Adeoque sensus esset, sollicite id

optabant, credebant id votis suis precibusque concessuros esse Deos. Potius tamen malui receptam scripturam retinere, cum ablativus votis modum indicet, quo id a Diis precati fuerint. Et ille sic huic verbo addi solet. Val. Maximus lib. III. cap. IV. ex. 6. *Porcii Catonis incrementa publicis votis expetenda fuerunt.* lib. VII. cap. II. ex. ext. I. *Nos id plerumque votis expetere, quod non impetrasse melius foret.* Seneca Conf. ad Helviam cap. XI. *Et quod alii voto petunt, veneno fugit.* Curtius lib. IX. cap. IX. §. 4. *Adesse finem laboris omnibus votis expetitur.* Auctor Octav. vers. 693.

Certe petitus precibus & votis dies.

Et quae talia multa sunt, ut nihil sit innovandum. De mutatione harum vocum vide Comm. ad Ciceronem pro Mil. cap. XIX. & lib. II. ad Fam. Ep. IV. ad Curtium lib. III. cap. V. §. 13. ad Val. Maximum lib. VIII. cap. I. ex. 3. Lips. ad Senec. Epist. CXXII. p. 608. Nos inf. cap. XLIV. §. 8. Apud Hegesipp. lib. I. cap. XXXVIII. p. 127. editur, *quam pater eoque expetit*, pro quo in Membranaceo codice vidi expectat. confer Pricaeum ad Apulej. lib. X. Met. p. 622. Statim primus fecit, deletoque Guelf. Vide Bentlejum ad Terentium Andr. Act. I. Sc. I. vers. 134. quaeque diximus cap. I. §. 1. & ad Aurel. Vict. Caesar. cap. IV. §. 6. Denique concinne satis editio Aldina tanto opere, quod multis partibus placet. Eleganter enim separantur hae voces, quas incuria Librariorum in unam contraxit, nisi alibi servassent vetustissimae membranae, quibus usi fuerunt Fabricius ad Ciceron. lib. I. de Off. cap. XXVI.

Ca-

jure Principis occupavit, primusque fecit, quod omnes facturi erant. Nec hercule tanto opere cunctis factum placeret, nisi placuisset ante, quam fieret. At quo, Dii boni, temperamento potestatem tuam for-³ tunamque moderatus es? Imperator tu titulis, & imaginibus, & signis, ceterum modestia, labore, vigilantia, Dux, & Legatus, & miles, cum jam tua vexilla, tuas aquilas magno gradu anteires; neque aliud tibi ex illa adoptione, quam filii pietatem, filii obsequium adfereres, longamque huic nomini aetatem, longam gloriam precarere. Jam te pro-⁴ videntia

Casaub. ad Sueton. Caes. I. Cortius ad Cic. lib. IV. ad Fam. Epist. V. & largissime ad Plinium lib. I. Epist. VII. Longolius ad lib. X. Epist. XCV. Graev. ad Suet. Caes. cap. III. Cl. Burm. ad Quintil. ipso initio Inf. nos cap. XLIX. §. I. Livius lib. XXVI. cap. I. *Quando tanto opere peterent.* Iterum infra Aldus cap. LXXXII. §. 6. *Laudaverim per se magno opere.* Et sunt loca, quae se ipsa corrumpentium manibus eripuerunt positione vocum, ut apud Terent. Eun. Act. III. Sc. III. vers. 26. *Thais maximo te orabat opere.* & Phorm. Act. V. Sc. I. vers. 33. *Magnoque opere* Cicero lib. XIII. Fam. Epist. XXXIV. ARNTZ.

3. *Titulis, imaginibus, signis.*] Inscriptionibus, tabulis aut clypeis, statuis. Etsi verius fortasse, *Signa* referri ad militaria illa, quibus nomina inscripta Imperatorum, & imagines ex auro argentoque innexae. Docui in *Militia Romana*. LIPS. Hi fluxere a Julio Augustoque, ut ex veteribus inscriptionibus patet. Qui postilla aliis & alii dicti. Euseb. IV. Histor. Eccles. II. de Vita Constant. Theodoret lib. IV. cap. VIII. Histor. Euang. Jul. Caesar Buleng. lib. I. cap. III. de Imp. Roman. BERN. Vulgo male distinguebatur: *Moderatus es Imperator? tu titulis.* quod vitium jam sustulerat Lipsius lib. V. Quaest. Epist. XV. nec in antiquioribus Puteol. Veneta, Aldina, Frobeniana reperiebatur, primus eum errorem intulerat Sichardus, quem expressit Gryphius. Recte Catanaeus distinguit; sed ille omisit *tu*, iudicio an incuria dubitares, certe nullam rationem addidit. Tamen eam lectionem arripuerunt Hearne & Cella-

rius, quod imitandum non duxi, cum neglecta videatur ex similitudine sequentis syllabae.

Modestia.] Hysterologia, singula singulis sequentibus nectuntur. Modestia miles, labore Legatus, vigilantia Dux. LIPS.

Gradu anteires.] Pedibus, more Romano. Lucanus de Catone lib. IX. v. 587.

Praecedat anhelus

Militis ora pedes.

Tacitus II. Histor. cap. XI. de Othone: *Nec illi segne, aut corruptum luxu iter, sed lorica ferrea usus, & ante signa pedestes.* Spartianus de Hadriano cap. X. *Vicena milia pedibus armatum ambulasse.* infra not. 128. Sueton. Aug. X. 16. LIPS. Silius de Hannibale lib. I. vers. 243.

Primus iter carpsisse pedes. & 249.

Celsus & in magno praecedens agmine ducitor.

Barthius ad Claud. IV. Conf. Honor. vers. 296.

Longam gloriam.] *Longamque gloriam.* Ald. Sich. quin & ille praeterea jam omittit. pro quo Voss. *ni te providentia d. p. in l. provexisset* mutatione plane inutili.

4. *Caelo vindicaverunt.*] Splendide loquitur, quia Nerva consecratus. Conatus Hadrianus hunc nuncium perferre, de quo ita Spartianus: *Traiano a Nerva adoptato, ad gratulationem exercitus missus, in Germaniam superiorem translatus est. ex qua festinavit ad Trajanum, ut primus excessum Nervae nunciaret.* Quod libentius noto, ut sciatur, intervallum aliquod inter adoptionem & mortem fuisse (supra a me notatum:).

videntia Deorum primum in locum provexerat, tu adhuc in secundo resistere atque etiam senescere optabas; privatus tibi videbaris, quam diu Imperator & alius esset. Audita sunt vota tua, sed in quantum optimo illi & sanctissimo seni utile fuit, quem Dii caelo vindicaverunt, ne quid post illud divinum & immortale factum mortale faceret. Deberi quippe maximo operi hanc venerationem, ut novissimum esset, auctoremque ejus statim consecrandum, ut quandoque inter posteros quaeretur,

tum:) neu quem fallant haec Pliniana, *augustoremque ejus statim consecrandum* & plura colorate & oratorie dicta. LIPS. Vossius & Guelf. uterque *de caelo*, sed sensus obstat apertius, quam ut dubitare liceat, omnibus quoque Editionibus constanter editam scripturam tuentibus. Senec. Herc. Oetaeo vers. 1247.

Quid per Tonantem vindico caelum mihi. Caelo igitur vindicarunt, ut postea dubitaretur, an immortale illud factum fecisset jam Deus. Recte quidem, cum philosophi scirent, mortalem aliquid immortale perficere non posse. unde Senec. Consol. ad Polyb. initio: *Quid enim immortale manus mortales fecerunt?* Statim hanc quoque venerationem. Scal. quod non video, cur amplecterer, uti nec quod Guelf. habet: *novissimum* pro *novissimum*, neque quisquam ignorat, quo sensu haec vox sit accipienda. Pro *quaereretur* etiam *quaeretur* solenni errore, de quo cap. VIII. §. 2. ARNTZ.

5. *Consecrandum.*] Consecrare, ἀποθεῖσθαι, ἀγιστεύειν, ἀνιεῖν, τυγχάνειν τιμῶν ἡρώων ἰσοθέων καὶ ἰσοδουμπίων, ut Philo Judaeus loquitur, honores heroicos, diis olympiis pares consequi. Hos primum Lampfacae fuisse habitos ait Plut. in mul. praec. fact. longe tamen ante ejus aetatem Helenae, Castandrae & pluribus aliis. Pausan. & Athenagor. Regibus Persarum Curt. lib. VIII. v. & Aegyptiorum Diodor. Sicul. lib. II. quibus & nomina mutabantur, ne quis eos homines fuisse putaret. Lactant. lib. I. cap. xv. & xxi. unde Harpocrates silentii Deus, in templis Aegyptiorum positus, digito κατασιγάζοντι labiis impresso, admonebat, ut Isis & Orisis homines fuisset.

se filerentur. At Romae iisdem quidem, quibus prius fuerant, nominibus consecrabantur, semper tamen calculo, & decreto senatus, *cui nisi placeat Deus, non est Deus*, ut Christus, quem Tiberius voluit consecrare; quanquam illa consecratione non indigum, & majorem. Euseb. II. cap. II. Tertul. Apolog. cap. v. Ritus autem consecrationis paucis do: Corpus defuncti elatum mittebatur in rogam: pontifices, equites, legionarii, cohortes praetorianae, excubiae urbanae circumibant rogam, praemia ab ipso accepta super corpus injiciebant: postea senatus jussu Centuriones rogo facies subiciebant. Corpore cremato aquila e rogo emissa evolabat, quae in coelum creditur principis animam deferre, ex quo ipse Deus colitur. Auxit tamen hujus consecrationis magnificentia tractu temporis. Qua de vide Dio. lib. LVI. Xiphil. in Augusto & Severo. Blond. lib. II. Romae Triump. & Jul. Caesar. Bulenger. lib. I. de Imp. Rom. cap. vi. & seqq. BERN.

6. *Abunde expertus.*] Quomodo autem, nisi intervallum fuisset, ut dicimus? LIPSIUS & Toinardus ad Lactantium Mort. Pers. cap. XVIII.

Sederet imperium.] Firmiter innixum. Sessio perpetuitatem notat. LIPS. Seneca Herc. Oetaeo vers. 1242.

His mundus humeris sedit. & Herc. Fur. vers. 72.

Mediusque collo sedit Herculeo polus. Ovidius lib. I. Fast. vers. 565. Sidonius Apollin. lib. v. Epist. xx. *Ne tuis humeris onus futurae Legationis inponeretur.* Similiter *humeris suis salutem patriae gestare* dixit Val. Maximus lib. II. cap. VIII. ex.

retur, an illud jam Deus fecisset. Ita ille nullo magis nomine publicus 6
parens, quam quia tuus; ingens gloria, ingensque fama, cum abunde
expertus esset, quam bene humeris tuis federet imperium, tibi terras,
te terris reliquit, eo ipso carus omnibus ac desiderandus, quod pro-
spexerat, ne desideraretur.

CAP. XI. Quem tu lacrimis primum, ita ut filium decuit, mox 1
templis honestasti, non imitatus illos, qui hoc idem, sed alia mente fe-
cerunt.

5. Symmachus lib. x. Epist. xxxvii. *Meis
humeris rerum omnium pondera sustinentur.*
Ovidius paullo audacior Epist. iv. Her.
vers. 24.

Sarcinaque haec animo non sedet apta meo.
quae adtuli, ne quis existimet, ullam esse
causam, quamobrem conjiciamus *se daret.*

Prospexerat.] Contra Imp. Aug. Tibe-
rium successorem elegit, ut *comparatione de-
terrimum sibi gloriam quaereret.* Tacit. i. A.
x. f. Suet. Tiber. cap. li. inde infra cap.
lxxxix. & Syracid. cap. xxx. 3. BER-
NECC. Vossius notavit se in codice Guelf.
invenisse *nec desideraretur.* In altera ejus
codicis collatione nihil variatur, nec desi-
deramus.

1. *Lacrimis.*] Umbras enim lacrimis
propinquorum gaudere docuit Broukh. ad
Tibullum lib. i. Eleg. iii. vers. 8. lib. ii.
El. iv. vers. 43. & lib. iii. El. ii. vers.
12. Adeoque recte Orator addidit, ut *fi-
lium decuit*, ne muliebriter plorantem, &
ululantem imperatorem induceret, quem
laudandum susceperat.

Alia mente.] Qua mente olim fecerint
Cicero ii. de Nat. Deorum cap. xxiv. do-
cet. *Suscepit*, inquit, *vita hominum consue-
tudoque communis, ut beneficiis excellentes
vires in caelum fama ac voluntate tollerent.*
Adde Plinium lib. ii. Nat. Histor. cap. vii.
Patres omnes Gruter. not. pol. in Liv. lib.
i. cap. vii. Hinc versus isti:

Civium faventia ipsi Principes fiunt Dei.

*Vis Deo par esse princeps? Sis benignus
omnibus, &c.*

BERN.

Majestatis numen.] Palmaria correctio,
quae duobus libris optimis debetur, *maje-*

statis crimen? sequitur enim in ἀνταποδοσει
non ad metum civium. Inepeteque Rhena-
nus, *induceret*, exposuerat, adimeret, de-
leret, auferret. Nam profecto verius pro
Imperatoribus *majestatem*, & *numen conci-
liaret*, ceperit qui prius illud, *numen*, se-
quatur. LIVIN. An *nomen*, an magis *cri-
men?* nam & hoc ultimum in quibusdam
libris. Constat sub Tiberio *publicam paene
rabiem* (loquor cum prisco scriptore Se-
neca lib. iii. de Benef. cap. xxvi. ubi a-
git de Tiberio.) fuisse accusandi: & plera-
que crimina omnia, inscripta titulo *Majesta-
tis*. Quidquid dictum factumve, Augustum
aut ejus stirpem vel leviter tangeret, *cri-
men ἀσεβείας* erat, *Impietatis*, ut Graeci,
sive *majestatis*, ut Latini. (Sic eadem ac-
cusandi rabie impii apellae (seculi illius
mores edocti) ferebantur in Christum: πᾶς,
perverfi inquit, ὁ ποιεῖν ἐαυτὸν βασιλέα,
ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι. Johan. xix. 22. Hoc
erat *majestatis crimen ejus*, qui *omni cri-
mine vacabat*. ut est cap. xlii. i.) LIPS.
Crimen Cod. Livin. & Cusp. recte. RIT-
TERSH. Malui cum exemplari Cuspinia-
ni & Livinei *crimen*. Consulatur Tacit. i.
A. lxxiii. GRUT. In plurimis editio-
nibus locum invenit vocabulum *numen*.
Baudius testatur, quosdam hic legere: *no-
men*. Et sic fortasse legit interpret Ger-
manicus, cum ita scribit: *Tiberius bat Au-
gustum in dem hymel geopfert: aber darum,
dass er damit einfüret den namen der maje-
stät, als ob sie Götter wärn.* At *nomen ma-
jestat:s* jam etiam viguit in Republica libe-
ra, & exta consecrationem esse potuit.
Nec *numen majestatis* satis huic loco con-
gruit; sic enim idem paullo post repeteret
Pli-

cerunt. Dicavit caelo Tiberius Augustum, sed ut Majestatis crimen induceret; Claudium Nero, sed ut irrideret; Vespasianum Titus, Domitianus Titum, sed ille ut Dei filius, hic ut frater videretur. Tu

Plinius, de Titi & Domitiani consilio ac proposito, quod in consecrandis antecessoribus suis secuti fuerint. Livinejus & Lipsius magis propensi videntur ad probandum vocabulum *crimen*; quasi Plinius docere voluerit, Tiberium non nisi eo consilio & fine consecrasse Augustum, ut ad metum civium introduxerit auxeritque *crimen majestatis*, h. e. eo frequentiore occasione introduxerit accusandi alios criminis majestatis. Sub Tiberio enim, quod jam Lipsius ex Seneca, *Libr. III. de Benef. c. xxvi.* annotavit, *publica paene fuit rabies accusandi, & pleraque crimina omnia inscripta titulo majestatis*. Quidquid dictum factumve, Augustum, aut ejus stirpem, vel leviter tangeret, crimen ἀρεβείας erat, impietatis, ut Graeci; sive majestatis, ut Latini. Imo, quod Tacitus, *Annal. libr. I. c. LXXII. & Libr. III.* tradit, majestatis crimen omnium accusationum complementum erat. Sicut ergo Plinius reprehendit Tiberium, quod in damnum metumque civium coelo dicavit Augustum; ita paullo post, Trajanum e contrario laudat, quod in consecrando Nerva haudquaquam tam impium consilium sit secutus; imo quod, secundum cap. XLII. I. metum criminis majestatis tandem penitus sustulerit. Dignum ergo est hoc vocabulum *crimen*, quod in contextum orationis rursus recipiatur; cum id jam exhibuerint, Cuspinianus, Gryphius, Gruterus, Parisienses, Patarol; cumque idem confirmetur auctoritate Codicis nostri, cujus haec sunt: *Dicavit coelo Tiberius Augustum; sed ut majestatis crimen induceret*. SCHWARZ. Exhibes non correctionem, sed corruptionem magnorum quidem hominum, at hominum. Equidem non dubito, quin haec vera sit scriptura: *Dicavit coelo Tiberius Augustum, sed ut majestati suae numen induceret*. HEUM. tom. III. lib. IV. Lego, *ut majestatis*

crimen induceret, non tam tibi (Schwarzio) obsecutus, quam ipsi Plinio, apud quem paullo post, tum caetera caeteris commode, tum eleganter respondet *majestatis crimini, metus civium*. GESN. *Numen Veneta*, Aldus, Froben. Catan. Gryph. Hearne, Cellarius &, qui tali exemplari videtur usus, Gutherius de Jure Manium lib. II. cap. v. Sichardus melior & Parisina Editio *crimen*. Cl. Heumannus in eo videtur deceptus, quod hanc magnorum hominum esse correctionem crediderit, cum revera scriptura sit optimorum Codicum, quod & illi testantur, & ipse in excerptis Vossii & Guelf. inveni: quorum auctoritate permotus, & ut mox *metui* responderet *crimen* in suo exemplari emendaverat Perizonius. quid igitur de veritate dubitem, cum & orationis nexus desideret, utique certe substantivum tale adesse debet, quod mox *metui* opponatur. Hunc enim refert ad *Tiberium, contumeliam ad Neronem*. (uti & Seneca in Ludo Claudii) *in honorem ad Titum, Domitianumque*. *Crimen majestatis est, quod ad salutem principis pertinet*. I. I. C. de Quaestion. & l. 7. ff. ad Leg. Jul. Majest. Spart. Hadr. cap. XVIII. Lactant. Mort. Pers. cap. XXXVIII. & alii, quorum testimonia proferre, foret nihil agere. Et quam atrociter crimen illud majestatis exercuerit Tiberius, vide sis apud Senecam lib. III. de Benef. cap. xxvi. & Suetonium Tiber. cap. LVIII. Si quis putet altius vitium residere, sciat in Voss. exstare: *sed ne majestatis crimen indueret*, at cum cogitet, *ut & ne facile confundi, uti & indueret & induceret*, librario eam negligentiam facile condonabit. Si ex me quaeret porro, quomodo Tiberius potuit inducere crimen majestatis, cum jam variae leges ante eum de crimine majestatis latae essent? respondeo, crimen majestatis antea committebatur adversus populum Romanam. I. I. §. I. ff. ad Leg. Jul. Ma-

fideribus intulisti, non ad metum civium, non in contumeliam Numinum, non in honorem tuum, sed quia Deum credis. Minus est hoc,³ cum fit ab iis, qui & sese Deos putant. Sed licet illum aris, pulvi-

Majest. ille praesertim ad personam principis transtulit. Eodem tit. l. 2. malim scribere *Quive de provincia, cum ei successum esset, non decessit. non discessit*, quod evincet, quae ad Aurelium Victorem dedimus de Vir. Ill. cap. LXV.

Ut irideret.] Palam quidem & *Boletos, deorum cibum diceret*; & plura huic rei in Suetonii Nerone cap. XXXIII. LIPS.

2. *Non ad metum.*] Ut Tiberius. de *Contumelia*, quod sequitur, ad Neronem spectat: de *Honore*, ad Titum & Domitianum. LIPS. Similiter, cum dixerat de Caesare consecrato Lucanus lib. VII. vers. 459.

Inque Deum templis jurabit Roma per umbras,

Addit Scholias: *Hoc in contumeliam numinum dictum est.*

Quia Deum credis.] Et virtutibus caelum meruisse. Seneca, de Clem. *Deum esse, non tanquam jussi credimus, bonum Principem Augustum.* LIPS. *Cum fit ab iis scriptum cum Aldo, Sich Gryphio & aliis, non ab his, & ea lectionis vestigia exstant in Guelf. cum fit ab Diis*, ut ex eo codice notavit Vossius. Offendebat antea nonnihil praecedens *hoc*, & harum vocum confusio frequens est. Vide Gronov. ad Livium lib. XXV. cap. XII. & nos ad Aurelium Vict. Epit. cap. XLI. §. 2.

3. *Illum aris.*] *Ἀποθεωθέντας* (sive, ut ita loquar, *Deificatos*, vel ut Servius vocat, *Deos animales*, quod de animis fiant; *Superstites*, ut Lactant. lib. V. cap. XX. *Saceratos*, ut Capitolinus) flamine, sacerdote, templis colebant. Sic Livia Augusti sacerdos. Dio LVI. Vellejus lib. II. LXXV. 3. Ovid. IV. de Ponto. Lips. Tacit. I. A. X. 12. n. 78. XIII. A. II. 8. n. 8. Excurs. C. p. 492. Imo Augustus, adhuc hominem fungens, sic coli voluit. Suet. Aug. cap. LII. Dio LIV. vide Jul. Caes. Buleng. lib. I. VIII. de Imp. Rom. BERNECC.

Flamine colas.] Proprio sacerdote. Vide notata nobis ad I. Annalem Taciti not. 78. Excursu C. LIPS.

Bonus successor.] Bonitate ejus, qui succedit, memoriam antecessoris immortalem fieri Marcus Imperator oratione suprema apud Herodianum lib. I. c. IV. docet, & notis suis illustrat Boeclerus p. 367. Contrarium in Domitiano Eutropius observat, *merita & Patris & fratris abolevisse.* CELLAR. *Una eademque* Voss. multo elegantior, *una eademque* quod certe alicui prae vulgata lectione placere posset. Noster inf. cap. LIX. *Cupimus experiri, an nunc quoque una eademque res sit.* Virgilius Ecl. VIII. vers. 80.

Limus ut hic durescit, & haec ut cera liquescit

Uno eodemque igni. Justinus lib. XXII. cap. II. §. 4. Ita uno eodemque tempore Syracusae defensae. Boethius lib. III. prof. IX. *Potentiae una est eademque natura.* & prof. X. *Beatitudinis unam atque eandem esse substantiam.* Sed illis & similibus locis *unus & idem* in significatione nil differunt, sed per copulationem illam *itemque* duas res declarat, non solum esse *unam* viam, sed etiam *certissimam* viam, ita ut idem ita positum non referatur ad aliud adjectivum, quod sequitur, uti hoc loco fit. quare *itemque* retinendum censeo. ARNT.

4. *Hostes invaserant.*] Daci, Sarmatae, Suevi, Catti, sub Domitiano. LIPS.

Quod modo hostes invaserant, contempserantque.] In V. hic lacuna est, quae verbo uno alterove expleatur frustra. Nam mihi quidem dubium non est quin propitiis Grammaticis, quamlibet libris invitis rescribendum sit, *quod modo hostis invaserat, contempseratque*, sequitur enim *cujus* (sc. hostis) *pulsi fugatique.* Loquitur autem (opinor) de Dacis, quibus tum Rex Decebalus, consilio juxta ac manu promptus,

H

pae-

naribus, flamine colas, non alio magis tamen Deum & facis & probas, quam

paeneque dixerim par ac timendus Romano nomini hostis, neque impune & inultus denique a Trajano Imperatore ad mortem compulsus. Nam triumphum de iis egisse Domitianum cum hic Plinius, tum Sueton. tradit. cap. vi. Quem ipsum, ut vanum ac mimicum rideret, exagitare autor videtur, cum emptos obsides ait, & ingentibus damnis, immensisque muneribus pactum ut vicissent, cujusmodi ante strategemate usus Nero in Tyridate, Armeniae rege, ut idem Sueton. narrat. cap. xiii. Quid? Trajanus non expeditionem in Dacos suscepit, tributa annua quae acciperent gravatus? Auctores Xiphilinus & Zonaras. Verba non appono, ne frustra sim prolixus. Itaque adulatur suo more Statius i. Silvar. i. cum Clementiam Principis sui hic ostentat.

*Discitur e vultu quantum tu mitior armis,
Qui nec in externos facilis saevire furores
Das Cattis, Dacisque fidem.*

LIVIN. Ego vero hiatum esse video, firmat etiam vetus codex, (Joh. Livinejo visus) qui lacunam praefert. Ille tamen mederi se putat, rescribendo: *quod modo hostis invaserat contempseratque. cujus pulsi*: nempe, inquit, hostis. Parcite manes, alia mens longe Secundi. Tangit palam Domitianum, cujus haec demens vanitas, ut cum male pugnasset ipse aut Legati tunc denique Romae triumphum instrueret, quasi victor. De Cattis, Tacitus in Germ. cap. xxxvii. *Proximisque temporibus* (Domitiani) *triumphati magis, quam victi sunt*, Idem in Agricola c. xxxix. *Derisui fuisse falsum ejus* (Domitiani) *e Germania triumphum*. At de Dacis, Orosius: *Pravissima jactantia elatus, sub nomine superatorum hostium, de extinctis legionibus triumphavit*. Dio similia habet, & nos aliquid infra cap. xii. i. 2. Haec igitur sententia, & pro ea reformari possit: *cujus non pulsi*. Sed non placet atque aliquid omnino delinquit. LIPS. Quisquis animadvertit, non satis Latinum esse, *imperium pelli fugarique*; itemque sic nimis frigide a Plinio dici, *indiciu pulsi*

hostis esse, si triumphetur; is fateatur, oportet, hunc locum vitio quodam laborare. Medicinam ergo ei afferre tentarunt non nulli, sed fere frustra. Lipsius hic hiatum deprehendit, at de vera emendatione prope desperavit. Aliquid hinc excidisse, etiam Livinejus testatum fecit ex vetere codice. Sic & in Veneta editione, quam Beroaldus curaverat A. 1501. lacuna extat, omissis scilicet etiam his verbis: *peperere, quod modo hostes invaserant contempserantque*. Livinejus interim quaedam verba ita immutavit, ut scriberet: *hostis invaserat contempseratque*; quo numerus cum subsequenter verbis: *cujus pulsi fugatique*, concordaret. Sed correctio illa recte improbatur Lipsio; improbatur & Cellario, quia mox in plurali numero subjicitur: *ergo sustulerant*. Immo, nec eo nomine nobis ista placet emendatio; quod hinc sententia prorsus frigida & Plinio indigna enascitur. Quis enim credat, Plinium sine omni acumine dixisse, *pulsi fugatique hostis indicium esse, si triumphetur*? Hoc certum est, pluresque, praeter Lipsium, jam animadverterunt, his verbis tangi Domitianum, cujus haec demens fuerit vanitas, ut cum male pugnasset, fugatusque fuisset ab hoste, nihilominus Romae egerit triumphum: adeoque solennes ejus triumphos tandem non pro victoriae, sed fugae & cladis, indicio habitos esse. Pro eruenda hac sententia, quae Plinio utique convenit, sic ejus verba reformari posse putat Lipsius: *cujus non pulsi fugatique*. Sed ipse fatetur, hanc lectionem sibi non placere, atque aliquid omnino delinquere. Baudius quidem, pronomen *cujus* cum nomine *civis* commutandum censuit, sed nec haec correctio meruit calculum: novus enim quasi hiatus hinc existit; deestque omne vinculum, quo sententiae istae cohaereant. Quid ergo? Impressi libri omnes, quos vidimus, pertinaci consensu sibi fere constant, nisi quod Beroaldi ex doctis Veneta, ut supra diximus, adhuc pejorem fecerit hiatum: neque quicquam juvat, quod a non nullis pro

quam quod ipse talis es. In Principe enim, qui electo successore fato
con-

pro *si* legatur, quod. Fratrum de Lifona Vercellensium exempla eo in loco aliquid suppleant, cui nihil deest. Inutili enim instituto voculas inferciunt: *quam si ab illis triumpharetur*. Nos aliquando, & ante quidem, quam Codicem scriptum sumus nati, inter verba illa: *contemserantque . . . cujus pulsi*; e conjectura putabamus has duas voces, quas & margini libri nostri alleveramus, ponendas esse: [*eo imperante*] sed nullius veteris libri nobis adhuc succurrit auctoritas. Imo, jam nec Codex nostro hoc loco integer reperitur; dum vel eo nomine lacunam quandam indicat, quod etiam has voces sex in ceteris libris impressis omnibus, praeter Beroaldinum, obvias, & ad sententiam Plinii explendam omnino necessarias, (*peperere, quod modo hostes invaserant contemserantque*) librarius negligenter omisit; contra autem haec manifesta vestigia duarum vocum [*quoniam imper*] reliquit; & tantum in ultimis istius periodi verbis, pro: *quod triumpharetur*, scripsit: *si triumpharet*. Quod si igitur duo illa vocabula [*quoniam imper*] levissime diducamus, existimemusque, scribi debuisse: *quoniam imperabat ille*, vel *is*; facile hunc in modum locus hic in integrum restitui potest: *contemserantque; quoniam imparabat ille, cujus pulsi fugatique non aliud magis habebatur indicium, quam si triumpharet*. Nihil hac sententia possit esse planius. Sic Codicis scripti auctoritate perducimur ad defectum commode supplendum. Sic nullum insolens verbum, nulla incongruens loquendi formula, (cujusmodi erat, *imperium pelli fugatique*) nulla frigida sententia obtruditur Plinio. Imo potius, sic etiam per verbum emendatum, *triumpharet*, omnia cohaerent melius, & respondent acumini concinnitatisque Plinii, qui alludit ad ridiculos Domitiani triumphos, actos de Germanicis ac Dacis, a quibus tamen ipse victus fuerat, testibus Tacito, Xiphilino, & Orosio. Eo magis autem confirmatur conjectura nostra, jam olim in hac una pe-

riodo Plinii extitisse illa duo cognata vocabula: *imperium, . . . imperabat*; quia nihil pronius, ad omittenda verba interiecta, quae in codice nostro & in libro Beroaldi omissa sunt, occasionem dare potuit, quam cognatio utriusque vocabuli, dum librarii oscitantes a primo ad alterum transilierunt. Hoc unum addimus, si cui forte ipsa Plinii periodo pro verbo *aemuletur*, non praeter causam, arrideat *aemulatur*; quia praecesserat *accessit*; item *majus*, pro *magis*; legi utrumque jam in Beroaldi, Paulli Stephani, Gruteri, Parisiensium, & Vincentii Patariol, libris. Sic nobis videbatur primi, ope Codicis MS. vulnere huic panegyrici Pliniani medicinam non inutilem adhibuisse; cum, ecce, paullo post forte fortuna incidimus in *Librum novum Observationum* Joh. Frederici Gronovii, ubi is eundem locum eodem modo sanare instituit. Sed audiamus ipsum, cap. XVI. ita de proposito loco differentem: *Vitium manifestarium, de quo tollendo adhuc spes exiguae. . . . Nos quatuor scriptos hujus potissimum loci causa consulimus; in quibus non nota modo, sed prorsus lacuna erant: carebant enim his verbis: peperere, quod modo hostes invaserant contemserantque. Contra quos tamen favemus aliis, unde haec primum sunt edita: nam si quis audaculus ea subdidisset, sequentium utique illis quocunque modo aptandorum & curam habuisset. Contextum autem orationis carere illis non posse, animadvertes ex eo, quo nos juverunt, quos inspectos nobis modo dicebamus. Membranaceus Archiepiscopi Salisburgensis: qui hoc ipsum imperium quoniam imperatoris, cujus pulsi fugatique non aliud majus habebatur indicium, quam si triumpharet. Eo- deque modo Bavaricus Monacensis, nisi quod deerat vox Imperatoris. At Veneti, alter D. Marci: quam imperatorem cujus pulsi. &c. alter D. Antonii: qm. imp. cujus pulsi. &c. dein uterque, triumphante. Hinc ergo Gronovius parva mutatione, eo loco, quo nos Plinii verbis inseruit: *quoniam im-*
perabat.*

concessit, una itemque certissima divinitatis fides est, bonus successor.
Num.

perabat is; ac praeterea illa duo vocabula, de quibus diximus, *aemularis*, *majus*, recepit. Laetamur, nostram conjecturam tanti Viri auctoritate, itemque aliorum Codicum vestigiis, adjuvari. SCHWARZ. Etiam mihi jam dudum visum est rescribere *majus* pro *magis* (huic enim repugnat Latinae genius Linguae & ipse Priscianus,) & *aemularis* pro *aemuleris*, ut scilicet praecedenti quaestioni quaestio haec altera respondeat. Cum enim modo dictum esset: *Num tibi ex immortalitate Patris aliquid arrogantiae accessit?* Nunc sequatur necesse est: *num hos proximos . . . aemularis?* Caetera verba meo quidem iudicio haud indigent opis medicae, cum sint facillima. *τὸ pulsi* enim non cohaeret cum *imperium*, sed cum *hostis*. Illud vero dignum observatu, quod Plinius hic loci commisit ἀμαρτυρία μνημονίων, ratus, se ante dixisse numero singulari *hostis*, cum dixerit *hostes*. Jam in *Arte mea Critica*, vel potius *Therapeutica* admonitos volui Criticos (§. 40. 41. 42. & 43.) saepe ab ipsis Auctoribus humanae naturae vitio errari modo in re ipsa, modo in verbis, atque ejusmodi locis minime adhibendam esse curationem. Exemplis ibi a me prolatis permulta possum adjicere; ex eo tempore mihi observata. Sed tibi quidem, Clarissime Schwarzi, exemplis haud opus est pluribus. Unum tamen facere non possum, quin expromam. Ita scilicet Sulpicius Severus Hist. Sacrae II. XXVIII. 4. *Sed spatio temporis accisus (Samsonis) crinis crescere, & cum eis (quasi scripsisset crines antea,) virtus redire occoeperat.* Addo locum sacrum I. Timoth. II. 15. Videamus nunc, quam pulchre scribat Plinius, *pulsi fugatique hostis, non aliud majus habitum esse indicium, quam quod triumpharetur.* Respicit videlicet Domitianum maxime, a quo *triumphatos magis, quam victos fuisse hostes* etiam Tacitus ait Germ. cap. XXXVII. extremo: qui & in Vita Agricolae cap. XXXIX. 2. testis est, *Derisui fuisse nuper Domitiani falsum e Germania triumphum.*

Codices MSS. illos, qui tuae correctioni patrocinantur, non moror. Nam illi jam subierunt audaces manus criticorum, qui non animadvertentes, *τὸ cuius* referendum esse ad *hostis*, excidisse aliquid verborum, sibi persuaserant. HEUM. Poec. tom. III. lib. IV. Recepi supplementum tuis (Schwarzianis) ex copiis suppeditatum, quod lacunam agnoscunt Codices. Alioquin, fateor, mihi durum non videbatur, omissis verbis *quoniam imperabat is*, dicere, *pulsi fugatique imperii Romani indicium* fuisse, Romae si triumpharetur. An non quotidie regnum vel imperium *pulsum* dicimus, cuius exercitus caesus est. Nonne Noster deinde haud paullo durius XLVI. 8. *Medevis erroribus; sed implorantibus*: Neque enim profecto *errores* implorant, sed *errantes*. Sanus igitur a me habitus esset locus, absque tuo indicio fuisset: neque morabor Virum Doctum, qui excursu ad Salust. Jug. VIII. p. 404. pronomen *cuius* ad *hostis* retulerat; inconsiderate profecto, ne quid in mortuum dicatur gravius. GESN. Locus hic in omnibus MSS. & editionibus varie est agitatus. Vossii excerpta: *Imperium qui cuius pulsi fugatique non aliud majus habebat ergo sustulerant animos.* Omissis vocibus inter has mediis, nisi quod ab alia manu adderetur, *indicium, quam si triumpharet.* Guelf. vero negligit illas voces: *peperere quod modo hostes invaserant contemserantque*, & eodem plane modo editio 1476. & 1498. In reliquis non tanta est varietas. Aldus expresserat: *Veteres & antiquos aemuleris* (ita omnes, at *aemularis* Lipsi. & Parisiens.) *qui hoc ipsum imperium peperere, quod modo hostes invaserant contemserantque; cuius pulsi fugatique non aliud majus* (ita Guelf. Edit. 1476. & 1498. Froben. Sich. Catan. in Edit. altera. Gryph. Paris. quod Perizonio quoque placebat. *magis* Editio Catan. prima, Lipsi. Hearne, Cell.) *indicium quam si* (quod Guelf. Catan. Hearn. Cell.) *triumpharetur.* (ita editi. solus Guelf. triumpharet, neglecta ea nota, qua in MSS.

Num ergo tibi ex immortalitate patris aliquid arrogantiae accessit? num 4
hos

ut designatur, quod obvium est.) Hinc patet, scripturam, quam dedimus, firmari optimorum codicum consensu, quem non facile convellere debemus conjecturis ex corrupta aliorum & hiulca scriptura petitis. *Majus* summo jure reduximus & sic Cicero pro Ligar. XII. *Nil habet nec fortuna tua majus, quam ut possis.* Quod corruptum etiam codex scriptus apud me in *magis*. Adde Grotium ad Marcian. Capell. lib. IV. p. 110. & quae dicuntur infra apud Nostrum cap. LXII. §. I. In difficiliore constructione haesisse librarios, non adeo aegre fero, tamen oportuerat saltem de littera ad litteram transferre, nec de ingenio suo inmutare vel rejicere, quod ipsi non intelligerent; illud non concoquo viros etiam summos hic offendisse, & sententiae optime constitutae dicam scripsisse. Maxime displicebant voces, *cujus pulsi fugatique*, cum praecessisset *hostes*. Sed inauditum non est relativum singulare poni, ubi substantivum plurale praecessisset, vel vice versa; ut hic transire possit a genere plurimorum hostium ad varias eorundem species. Sallustius Catil. cap. LVI. §. 5. *Interea servitia repudiabat, cujus initio ad eum magnae copiae concurrebant.* Ubi Wasse & Cortius, eumque locum vindicarunt Salmasius ad Tertulliani Pallium p. 220. & ipse Gronovius lib. III. Obs. cap. II. Cicero lib. II. ad Famil. Epist. x. *Vel quia totum negotium non est dignum* viribus nostris, qui *majora onera in Rep. sustinere* & possim & soleam. Livius lib. XXV. cap. XXXV. *Cuneusque is hostium, qui in confertos circa ducem impetum fecerat, alacres gaudio cum clamore per totam aciem nuntiantes discurrent.* Herald. ad Arnobium lib. II. adv. Gent. p. 67. Cerda ad Virgilium lib. VIII. vers. 427.

Fulmen erat, toto genitor quae plurima caelo

Dejicit in terras.

Perizon. ad Sanctium Min. lib. II. cap. IX. num. 4. & lib. IV. cap. IV. num. 8. Bent-

lejus ad Terentium Andr. Act. IV. Sc. I. vers. 4. Livius lib. XXXIII. cap. XXIV. *Cum Macedones, quaecumque Senatus censisset, id regem facturum esse dicerent.* quod tamen non videtur ferre summus Gronovius reponens vel *quodcunque*, vel *ea*, invito etiam Vlitio ad Nemesiani Cynege. vers. 3. Plautus Bacch. Act. IV. Sc. IV. vers. 74.

Quae imperavisti (imperatum bene bonis) factum illico est.

Nec ibi litat Taubmannus refingens quod. Noster infra cap. LXXVI. *Quis hiscere audebat, praeter miseros illos, qui primi interrogabantur.* Propert. lib. III. El. VII. vers. 17.

Est, quibus Elaeae concurrat palma quadrigae:

Est, quibus in celeres gloria nata pedes. Ubi vulgo: *sunt, sunt.* Livius lib. XLII. cap. XVII. *Ut venenum dandum curaret, . . . eventu incerto esse, ut aut satis efficacia ad rem peragendam, aut tuta ad rem celandam dentur.* qui locus non temere est tentandus. Plura similia collegit Burman. ad Quintil. lib. IX. Inst. cap. II. p. 740. Wopkens Lect. Tull. lib. I. cap. XV. Longolius ad Plin. lib. X. Epist. LXVI. qui & hunc Nostri locum illic protulit. In nonnullis Editionibus Aurel. Vict. Epit. cap. XXIV. §. 6. *A milite tractum est, militari joco adpellantium.* Terent. Eun. Prol. init.

Si quisquam est, qui placere se studeat bonis

Quam plurimis, & minime multos laedere

In his Poëta nomen profitetur suum.

Ubi adeundus est Donatus & Stolbergius ad Sophoclem Ajac. p. 190. Nihil igitur haec morari possunt, nondum tamen omni molestia defunctus videor, cum de verbo sequentium vocum sensu laboretur. Ad varias aliorum conjecturas, quae pertinent, nihil jam dico, cum satis sit sanam lectionem tueri, ut velit Orator, nullum majus fuisse victoriae indicium, nullum aliud si-

hos proximos, divinitate parentum desides ac superbos potius, quam illos veteres & antiquos aemularis? qui hoc ipsum imperium peperere, quod modo hostes invaserant contemserantque; cujus pulsi fugatique non aliud majus habebatur indicium, quam quod triumpharetur. Ergo sustulerant animos & jugum excusserant, nec jam nobiscum de sua libertate, sed de nostra servitute certabant, ac ne inducias

gnum, nisi solum triumphum, qua re populo persuadere volebat Domitianus, a se devictos hostes, non regiones in Provinciae formam redigebantur, non illis augebatur aerarium, denique nulla alia res victoriam referebat, nisi inanis triumphus, & mimica partae victoriae insignia. Et hanc expositionem confirmant sequentia cap. XVI. *Accipiet ergo aliquando Capitolium non inanes currus, nec falsae simulacra victoriae.* & cap. XVII. quod lege. Et quid si ante oculos habuerit Cicer. pro Lege Man. cap. III. *Etenim adhuc ita vestri cum illo rege contenderunt Imperatores, ut ab illo insignia victoriae, non victoriam reportarent. Triumphavit L. Sulla, triumphavit L. Murena de Mithridate duo fortissimi viri & summi Imperatores, sed ita triumpharunt, ut ille pulsus superatusque regnaret.* Interim is non sum, qui aliis suum iudicium invideam, dummodo me non cogant, sub iniquissima saepe Grammaticorum tyrannide servire, & purissimas Romanae elegantiae regulas negligere. Ita neuter habebit, de quo in libera Rep. queri possit. ARNTZ.

Si triumpharetur. Nempe Romae a Domitiano. At alii libri, *si ab illis triumpharetur.* falso, magisque tunc, *de illis.* LIPS. Barthius ad Claudian. IV. Conf. Honor. vers. 455. puto memoriae vitio vel typographi, laudat: *ut jugum excusserant.* minus scite.

5. *Nisi aequis conditionibus.* Hocne ergo adeo iniquum, si aequis? Ita, quia dignatio Romana & potentia major, quam ut barbari aequarentur. Neque male tamen alterutra vocula rejecta legeris: *ac ne inducias quidem aequis conditionibus*, vel, *inducias quidem, nisi conditionibus.* Dispice

& fateberis fortius sic efferri, magisque indignanter. Atque adeo sequentia dicunt, nec aequas conditiones fuisse, sed quas iis lubitum imponere. LIPS. Erantne induciae iniquis conditionibus? imo imparibus. Foedus enim duplex potissimum: aequum, hoc est, aequale; ubi iustis legibus & aequis eorum, qui paciscebantur conditionibus, per pacem aut inducias, icebatur, quale tum Barbari cum Romanis: & impar, cum foedere eo comprehenderetur, ut is populus alterius populi libertatem comiter conservaret. videsis P. Fab. lib. I. cap. VII. Semestr. Apud Liv. lib. XXXIV. LVI. duo genera foederum refert. BERN. Bene in margine monuit Erud. Perizonius, nihil videri mutandum, quod hae essent aequae conditiones, leges mutuo dare.

Legesque. Quid hoc aliud, nisi pop. Rom. tanquam bellis victo, leges dicere? BERN.

1. *Terror & metus.* Quid? utne hostes nos terreant? minime. sed terror a nobis ad ipsos venit, habentque & una metum. Sic infra jungit: *Neque enim adhuc ignavia cessavimus; terror & metus monebant a rep. animos averteremus.* Alioquin labebar legere, *omnibus terris & metus &:* sed puto, labebar. LIPS.

Vident Romanum ducem. Ista & Martialis versibus amplexus, in Trajani popularis sui laudem:

*Terrarum dea gentiumque Roma,
Dixit Praefide gloriosa tali:
Parthorum procures, ducesque Serum,
Thraces, Sauromatae, Getae, Britanni,
Possum ostendere Caesarem, venite.*

LIPS. *Infecta est sanguine tincta.* Horat. lib. III. Od. VI. vers. 33.

Non

cias quidem, nisi aequis conditionibus, inibant, legesque, ut acciperent, dabant.

CAP. XII. At nunc rediit omnibus terror & metus & votum imperata faciendi. Vident enim Romanum ducem, unum ex illis veteribus & priscis, quibus Imperatorium nomen addebant contexti caedibus campi, & infecta victoriis maria. Accipimus obsides ergo, non emimus, nec in-

*Non his juventus orta Parentibus
Infecit aequor sanguine punico.*

Seneca lib. I. Clem. cap. XI. *Post mare Aethiacum Romano cruore infectum.* Alter Herc. Oetaeo vers. 299.

*Propter me vagas
Achelous undas sanguine infecit suo.*
Manilius lib. IV. vers. 289.

Pelagique infectos sanguine fluctus.
Valer. Max. lib. III. cap. II. ex 23. *Inter undas, quas hostili cruore infeceras.* Claudianus lib. II. in Ruf. praef. vers. 9. Poëtica magis Noster, cum pro sanguine dicat victoriis, uti &, quod praecessit, contexti caedibus campi. Utrumque jungit Silius lib. VI. vers. 602.

*Tyrrhenas sternere valles
Caedibus, & ripas fluviorum exire latino
Sanguine fas fuerit.*
& Drakenb. ad Eundem lib. XI. vers. 522.
Lucanus lib. VII. vers. 537.

*Non alio mutantur sanguine fontes,
Hic numerus totos tibi vestiat ossibus agros.*
Ita solet passim Noster declamatoriis numeris insurgere, & stili oratorii limites egredi. ARNTZ.

2. *Non emimus.* Factum Domitiano, qui & falsos captivos emit, ad instrumentum triumphi. Tacitus cap. XXXIX. Agricola: *Emptis per commercia, quorum habitus & crines in captivorum speciem formarentur.* LIPS. De hujusmodi mimo consulatur Themistius orat. ad Valentem Imp. de Pace. Coeterum principum ea esse ingenia, ut nominum potius declinent turpitudinem, quam rerum, ostendimus satis ad illa Tacit. II. A. XXXIII. *Facilem assensum Gallo sub nominibus honestis confessio vitiorum & similitudo audientium dedit.* GRUT.

Ingentibus damnis. Pecuniariis. Sed haec priora, & subjuncta lucem accipiant a Dionis loco, qui in Fulvianis Fragmentis pag. 400. publicatus. Ait, me vertente: *Domitianus victus a Marcomannis & fugatus, misit illico ad Decebalum Dacorum regem, eumque ad pacem invitavit. Quam ille suscepit, nec sic tamen ut ipse ad Domitianum veniret: sed Diegem quendam misit, qui arma pauca & viros, quasi captivos, traderet. Eoque facto, Domitianus, ut vere victor, diadema Diegi imposuit (nempe illi, sed in vicem nomenque absentis Decebali) tamquam & ipse regem Dacis dare posset: & militibus coronas, & dona pecuniaria divisit. Romam etiam quasi victor cum alia misit, tum & Legatos, ut a Decebalo, & epistolam ab eodem (quam ipse tamen ferebatur consinxisse.) & pompam triumphalem splendide adornavit, non ex iis sane, quae ipse ab hostibus cepisset (nam omnia aliter erant. atque adeo multam pecuniam ad pacem hanc emendam & statim effudit, & in posterum etiam daturum se promisit: praeterea artifices & operarios omne genus, vel paci vel bello utiles Decebalo donavit) non, inquam, ex hostium spoliis, sed ex Principalibus tributis instruxit. En pacem a Domitiano emptam, en mimicos triumphos! Atque ab his principiis (o Romani, quod ivistis?) passim postea Barbari auro redempti & adstricti. Attila rex facete id objecit & suggillavit, narratiuncula veteris scriptoris, apud Suidam: *Cum Mediolanum, inquit, cepisset, vidissetque ibi in pictura, Romanos Principes solio aureo insidentes, Scythas autem iis ad pedes jacentes, ipse contra, sese jussit pingi, solio sublimem, Romanos autem Imperatores saculos hame-*
ris*

ingentibus damnis immensisque muneribus paciscimur, ut vicerimus. ro-
gant,

ris bajulare, & aurum effundere ad ejus pe-
des. Haec Suidas, in *κέρυκος*. LIPS. Claud.
de Stilic.

Qui nec principibus donis precibusque vo-
cati

Paruerant, jussi properant.

BERN. Codex MS. pro, *damnis*, habet:
donis; haud secus, ac Lucanus, *Libr. x.*
v. 107. cecinit:

Pax ubi parta duci, donisque ingentibus
emta est.

Equidem sic videatur Plinio quaedam *ταυ-
τολογία* inferri; cum mox sequatur: *im-
mensisque muneribus*. Sed non est, quod
hinc scrupulus nobis injiciatur. Nolumus
quidem huc advocare discrimen illud inter
donum & *munus*, quod Grammatici expo-
nunt; v. g. Donatus, vetus Scholiastes, ad
Terentii *Eunuchum*, *Act. v. Scen. VIII. v.*
27. Cornelius Fronto, inter Gothofredi
Auctores Linguae Latinae, pag. 1348. &
Aufonius Popma, *de Differentiis Verborum*,
sub his vocibus; aut quod Jurisconsulti
explicant; v. g. Ulpianus, *l. 93. π. de Ver-
bor. Signific.* Inter *donum* & *munus* hoc in-
terest, quod inter genus & speciem, &c.
atque aliter Marcianus *l. 214.* sub eodem
titulo. Satis est, alios etiam scriptores clas-
ficos melioris aevi aliquoties ista nomina, si-
ne vitio *ταυτολογίας*, conjunxisse. Sic e. g.
loquitur Plautus, in *Milite glorioso*, *Act.*
III. Scen. I. v. 120. certatim dona mittunt
& munera. Sic ipse Cicero, princeps elo-
quentiae Romanae, pro *Archia*, cap. VIII.
Ennius, inquit, sanctos appellat poetas, quod
quasi deorum aliquo dono atque munere com-
mendati nobis esse videantur. Idem, pro
Cluentio, cap. XXIV. tantum donis datis mu-
neribusque perfecerat. Conf. Petrus Victo-
rius, *Variar. Lection. Libr. XI. cap. XII.*
Quid? quod & ipse Plinius alibi eadem no-
mina connectit. *Libr. v. enim, Epist. XIV.*
ait: *Quam me juvat, quod in causis agen-
dis non modo pactione, dono, munere, ve-
rum etiam xeniis, semper abstinui!* Quid ni
ergo credamus, eundem Plinium istas vo-

ces etiam in panegyrica oratione, exagge-
randae rei causa, apte potuisse conjunge-
re? cum e contrario, eadem verborum stru-
ctura atque connexion, quae in vulgari
lectione est, parum congruenter dicatur:
damnis muneribusque pacisci. Etenim, sicut
donis muneribusque, ita *ingentibus damnis*,
immensisque jacturis, vel, *damnis detri-
mentisque*, aut similia, rectius consociaren-
tur. Vix igitur dubitamus, quin Codicis
nostri lectio sit genuina; quamvis a nullo
editore adhuc fuerit animadversa. Quod
ad rem ipsam attinet, jam aliunde constat,
aliquot Romanorum Imperatores hostibus,
quos armis vincere non potuerant, annum
solvisse tributum, & *requiem* pacemque
foeda mercede pactos fuisse, ut loquitur Clau-
dianus, *Lib. I. in Stilic. v. 209.* ut eos vi-
cisse, ac tranquillitatem imperio restituisse,
viderentur, illam ipsam tributi pensionem
honestiore vocabulo *donorum*, & *munerum*,
& *stipendiorum*, appellantes. Quem per-
versum morem, uti jam observavit Bau-
dius, planis luculentisque verbis depinxit
Salvian. Massiliensis. *Libro enim VI. de*
Gubernatione Dei, circa finem: *Timeban-
tur, inquit, Romani veteres: nos timemus.*
Vestigalia illis solvebant populi barbarorum;
*nos vestigales barbaris sumus. Vendunt no-
bis hostes lucis usuram. Tota admodum sa-
lus nostra commercium est. . . . Insuper*
etiam ridiculos ipsi nos esse facimus: aurum,
quod pendimus, munera vocamus; dicimus,
donum esse, quod pretium est. Vides hic
quasi vulgari more de eadem re simul usur-
pata ista duo nomina. Adi, si vis, Casau-
bonum ad Spartiani Adrianum cap. VI. ubi
is etiam e Procopio commemorat, Justinia-
num Imperatorem, pacem Persarum auro
emisse, &, velandae ignominiae causa, *do-
num*, aut *foedus*, appellasse, quod fuerit
tributum. Respicit vero Plinius potissimum
Domitianum, qui, ut videretur vicisse De-
cebalum, hunc ingentibus donis muneribusque demulfit. Quod docet Dion, *Libr.*
*LXVII. pag. 762. edit. Wechel. καὶ προσανά-
λωσε*

gant, supplicant, largimur, negamus, utrumque ex imperii majestate;
agunt

λασε ταῖς σπονδαῖς, συχνὰ μὲν καὶ αὐτίκα χρέ-
ματα, καὶ δημουργὸς παντοίας τέχνης, καὶ εἰρη-
νικῆς, τῷ Δικαβόλῳ δός. συχνὰ δὲ καὶ αἰεὶ δά-
σειν ὑποσχόμενος. h. e. ad pacem obtinendam
fecit impensas: cum magnam mox pecuniae
vim, & opifices peritos variorum artificio-
rum, tam pace, quam bello, utilium, De-
ceballo donaret; aliaque plura semper ei da-
turum promitteret. Quod reliquum est,
haud placet nobis ista interpungendi ratio,
quam his in verbis secuti sunt, Catanaeus
atque H. Stephanus: nec ingentibus
damnis immensisque muneribus paciscimur.
Ut vicerimus, rogant, supplicant: largimur,
negamus. Post verbum enim, vicerimus,
rectius perfecta interpunctio locum habet.
Multo minus autem probamus, pro verbo,
emimus, a Cuspiniano, Aldo, Junta, &
Cratandro, adverbium, eminus, contextui
orationis intrusum esse; quamquam id, &
in Codice nostro scriptum, & in altero
Gudii libro annotatum, deprehendamus.
SCHWARZ. Diu est, quod ex adjuncta
voce muneribus hic donis scribendum esse
conjeceram, qui noveram frequentes esse
tales repetitiones, quomodo Ovidius lib.
III. Art. vers. 693.

Munera, crede mihi, placant hominesque
Deosque,

Placatur donis Jupiter ipse datis.

Cicero lib. II. de Orat. cap. LXXI. Quo
die legem de donis & muneribus tulit. Ju-
stinus lib. xv. cap. II. Donis muneribusque
inter ipsa bella contendebant. Min. Felix
cap. VIII. De Deorum natalibus, donis, mu-
neribus. Martial. lib. x. Epigr. xvi.

Vincam te donis muneribusque meis.

Spartian. Hadr. cap. xvii. A plerisque pa-
cem redemit, multis ingentia munera dedit,
sed nulli majora quam Hiberorum, cui &
Elephantum post magnifica dedit dona. Clau-
dian. lib. II. in Ruf. vers. 311.

Nunc larga parare

Munera, donandumque novis legionibus
aurum.

Arnob. lib. I. adv. Gent. p. 16. Ergo istud

munus Dei patris & donum est. Hegesipp.
lib. I. Excid. Hier. cap. XLII. Et donis &
muneribus singulos sibi oppignerare. & cap.
XLV. Caesari legavit mille talenta, donis
muneribusque additis. Et solent talia per-
misceri, cujus rei exempla dabit Erhardus
ad Petron. cap. xviii. Gruterus ad Mar-
tial. lib. III. Epigr. I. Heinsius ad Ovid.
lib. II. Art. vers. 387. Burmannus ad lib.
v. Fast. vers. 314. lib. II. ex Pont. Epist.
I. vers. 29. His aliisque exemplis jam a
Cl. Viro adlatis meam conjecturam firma-
veram, antequam in ejus dissertationes in-
ciderim, idque nonnullis ex amicis meis
ostendi. Quibus tamen simul adparebat,
me a pristina sententia in aliam partem mul-
to ante discessisse, postquam animadverte-
ram, τὸ damnis magis indignitatem rei ex-
aggerare, & eadem sententia damna passim
significant nimias profusiones, nimias lar-
gitiones. Barthius ad Statium lib. VI. Theb.
vers. 83. Cl. Burm. ad Petron. cap. CXIX.
ad Quintil. decl. CCCLXXXVII. ad Sueton.
Ner. cap. xxxi. Ad praesentem locum
pertinet Symmachus lib. VII. Epist. cix.
Damnis patrimonii emta concordia. Et haec
vocabula ut ejusdem notionis connectuntur
apud Schol. Cruquii ad Horat. lib. I. Epist.
xiv. vers. 33. Inmunem: sine damno, sine
donis, sine munere. Plautus Truc. Act. v.
vers. 58.

Stultus atque insanus damnis certant.

Taubm. ad Eundem Truc. Act. II. Sc. VII.
vers. I. Seneca de Vita Beata cap. XXIII.
simul jacturas eo sensu jungit & mune-
ra. Donabit ex recta & probabili causa,
nam inter turpes jacturas malum munus est.
id est, inter turpes impensas, quae poeni-
tentiae locum relinquunt. Quem, ut &
alia bene multa jam adtulit Gronov. lib. IV.
de Pec. Vet. cap. IV. fin. & cum eo sentit
Graevius ad Cicer. pro Flacc. cap. v. Quae
jactura, qui sumtus, quanta largitio. Et sic
jacturas per largitiones, pecunias datas cor-
rumpendi causa exponit Idem ad Orat. pro
Lege Man. cap. XXIII. & Gebhard. lib. III.
I
Crep.

agunt gratias, qui inpetraverunt, non audent queri, quibus negatum
est. An audeant? qui sciant te adsedisse ferocissimis populis, eo ipso
tem-

Crep. cap. XIV. Caesar. lib. III. Bell. Civ. cap. CXII. *Magnis enim jacturis sibi quisque eorum animos conciliabat.* ubi opportune Nostri locum adscripsit Davisius. Adde notas ad lib. VI. Bell. Gall. cap. XII. quem ita tuetur Vossius ad Melam lib. II. cap. VII. lin. 60. Rem ipsam si spectes, invidiosae ubique tales fuerunt conditiones, de quibus Justinus lib. VI. cap. I. & lib. XXXVIII. cap. IV. *Nec bello hostem, sed pretio remotum.* Lindenb. ad Ammianum lib. XXV. cap. VI. p. m. 468. Talia dona a Domitiano data fuisse discas ab Aur. Vi-ctore Caes. cap. XI. uti quidem illic emendavimus: *Nec minus Persae moliebantur bellum, quod his conversum imperium molestiae erat, ob omissionem praedarum per dona munifica.* Male pascimur & a correctore poscimus Voss. pro paciscimus. tamen priori modo Puteol. & Veneta. *Paciscimus: ut vicerimus rogant.* Ascens. & Gryph. ARNTZ.

Rogant supplicant.] Dio in Fragmentis: *ὅτι πλείους ὄντας προσβῆναι πρὸς Τραϊανὸν παρὰ βασιλέων ἄλλων τε καὶ Ἰνδῶν ἀφίκοντο:* *Quod varii multique Legati, cum ab aliis Barbaris, tum & ab Indis ad Trajanum venerint.* Et si haec magis postea gesta: sicut & illud, quod in Dionis compendio est, *Trajanum gravatum dare pecuniam, quam Daci annuam capiebant, ad bellum se parasse, timente Decebalo: qui rem sibi fore, non cum Domitiano, sed cum populo Romano, & Principe iustitia, robore, & militia claro videbat.* Nam id bellum, anno post haec Pliniana, coepit. Porro similia istis, sed in viro dissimili, Stilicone suo, jactat Claudianus:

*Illi terribiles, quibus otia vendere semper
Mos erat, & foeda requiem mercede pa-*

*cisci,
Natis obsidibus pacem, tum supplice vultu
Captivoque rogant, quam si post terga re-*

*vincti
Tarpejas pressis subeant cervicibus arces.*

LIPS. Statim *utrumque* pro *utrumque* Voss. & *imperaverunt*, non *inpetraverunt*. Ad hunc locum pertinet Claudianus IV. Conf. Honor. vers. 453.

Accipit ille preces varias, tardeque rogatus

Adnuit, & magno pacem pro munere donat.

3. *Te adsedisse.*] Castra & praetenturas habuisse, in fluminum ripa. Quia enim ibi firmiter & assidue, ipsa castra etiam *Sedes* posteriore isto aevo dicta. LIPS. Virgil. Ciri vers. 268.

Nostris qui moenibus adsidet hostis. Sil. lib. IX.

Atque adsidet arces.

lib. XII.

Adseffos Capuae muros

Val. Max. lib. VII. cap. IV. *Apud moenia armato sedendum foret.* BERN. Haec eadem Taubman. ad Plautum Amph. Act. II. Sc. I. vers. 52. Alia reperies apud Hein-sium ad Valer. Flaccum lib. V. vers. 536. & ad loca laudata Silii Italici. Id separatis vocibus dixerunt alii, *sedere ad urbem*, de qua phrasi Nic. Hein-sius ad Silium lib. XII. vers. 64. & Graevius tom. IV. Syll. Epist. p. 704.

Ferocissimis populis.] Nam feritate, ferociaque corporum, animorumque praestantia in bello praevaluisse, testes Strabo. Tacit. lib. de M. G. c. IV. Solin. Pompon. Dionys. imo ipsum nomen. BERN. & Cata-naeus. Equidem Germanis praeter ceteras nationes *ferocia* tribuitur. Seneca ad Polyb. cap. XXXIV. *Intima Germaniae recludentem, & gentes ferocissimas Romano sub-jicientem imperio.* Horatius lib. IV. Od. II. vers. 34.

Quandoque trahet feroces

Per sacrum clivum merita decorus

Fronde Sicambros.

Florus lib. I. cap. XIII. §. 4. *Galli Seno-nes, gens natura ferox.* Vide alia apud Barthium ad Claud. III. Conf. Hon. vers. 16.

&

tempore, quod amicissimum illis, difficillimum nobis, cum Danubius ripas gelu jungit, duratusque glacie ingentia tergo bella transportat; cum
ferac

& ad Victorem Caes. cap. i. Etiam audeant, omitta particula *an*, Guelf.

Quod amicissimum illis.] Claudianus, diligens Plinii lector, & imitator:

Quod gentibus illis

Frigore consuetis favet inclementia coeli.
LIVIN. & LIPS.

Ripas gelu jungit.] Sic & pontibus jungi dicuntur, cum scilicet commeare licet & adire, ut junctas. De re ipsa, & immani hoc frigore, copiose Herodianus libro vi. p. 139. pr. quem vide. Ait, inter alia, *utrumque fluvium, & Rhenum & Danubium, per hiemem sic gelascere; ut camporum in morem perequissentur. Esse autem adeo solidam firmamque glaciem, ut non pedibus modo ungulisque hominum & equorum subsistat, sed qui hausturi aquam sunt, non tam urnas aut vasa secum asserant, quam secures & dolabras, ut excisam aquam quasi lapidem, sine ullo vase, asportent.* Quae postrema tangere Catonem in fragmento Originum, quod apud Nonium est, scio: *Qui aquatum, ut lignatum, videntur ire. securim atque lorum ferunt, gelum crassum excidunt, cum loro colligatum auferunt.* De Rheno, opinor, dixit. LIPS. *Gelu ripas* Guelf. Florus lib. iv. cap. xii. §. 18. *Quoties concretus gelu Danubius junxerat ripas.* & Valesius ad Ammianum lib. xix. cap. xi. Conferendus praeterea Erud. Bentlejus ad Horat. lib. iii. Od. xxiv. vers. 39.

Tergo bella transportat.] *Tergum* Danubii, ut *amica terga*. RITT. Et passim praefertim Poetae *terga* mari fluminibusque adtribuunt. Lucan. lib. v. vers. 565. Claudian. lib. ii. in Ruf. vers. 26.

Alii per terga ferocis

Danubii solidata ruunt.

Eumen. Paneg. Const. cap. xv. *Tantae se dorso maris nebulae miscuerunt.* Arnob. lib. i. adv. Gent. p. 26. *Calcabat ponti terga undis ipsis stupentibus.* Prudentius lib. ii. in Symm. pr. vers. 42.

Et docet ingredi

Tergum per tumidum freti.

Anacreon vers. 787.

Ἐπὶ νῶτα τῆς θαλάσσης.

ubi vide Barnes. Euripides Helena vers. 780.

Πόντον πρὶ νῶτοις ἄλιον ἐφείρε πλανόν.

Homer. Il. β. part. pr. vers. 159. Rittersh. ad Oppianum lib. i. Halieut. vers. 60.

Νῶτον ἄλως θείοντες.

cum Barthio lib. i. Advers. cap. ii. Sic fere toto hoc capite crederes Oratorem nostrum Poëtam agere. Neque ab his alienum est, quod addit, *transportat*, & Poëtarum mimus Florus lib. ii. cap. ii. §. 17. *Jam in Africam navigabat bellum.* ubi opportune hunc locum adtulit ex Ruperto Cl. Dukerus & Broukhufius ad Propert. lib. iii. Eleg. ix. vers. 10. Salvianus lib. vii. de Gubern. Dei p. m. 120. *Navigare per fluctus bella coeperunt.* Seneca Thyest. vers. 43.

Bella trans pontum vebant.

Cicero pro Lege Man. cap. xii. Cn. Pompejo duce tanti belli impetus navigavit.

Suo caelo] In Taciti cap. xxix. Germania: *Mattiaci, ipso adhuc terrae suae solo & caelo acrius animantur.* Sidus autem, Arctoum certum est capi. LIPS. *Hominum ingenia ad similitudinem coeli sui horrent.* Senec. Consol. ad Helv. cap. vi. Poeta.

Durum a stirpe genus, natos ad flumina, primum.

Deferimus, saevoque gelu duramus, & undis.

Similia, imo majora de Magni regis milite Magnus Heinsius in simili Panegyrico: *Et quis, inquit, praelia quotidiana ejus gentis ferret, cui animos ac robur frigora ac crude tempestates durabant? quae in nive ac glacie cubaret, hostem coelo ejus, ejus frigore oppugnaret?* BERN. Lipsius ad Senecam lib. ii. de Ira cap. xvi. *Fere itaque imperia penes eos fuere populos, qui mitiori caelo utuntur; in frigore septentrionem-*

ferae gentes, non telis magis, quam suo caelo, suo sidere armantur.
 4 Sed ubi in proximo tu, non secus, ac si mutatae temporum vices essent, illi quidem latibulis suis clausi tenebantur; nostra agmina percurrere ripas & aliena occasione, si permitteres, uti, ultroque hiemem suam barbaris inferre gaudebant.

CAP.

que vergentibus inmansueta ingenia sunt, ut ait Poëta:

Suoque simillima caelo

Sidus pro hieme, brumali tempestate poterit exponere Claudian. Conf. Prob. & Olyb. vers. 134.

Nulla sub tempestate timentes

Solstitio Meroën, bruma tentabimus Istrum.

Statius lib. v. Theb. vers. 459.

Jamque exuta gelute puerunt sidera longis Solibus.

Ubi Barthius. *Sidus brumale* dixit Ammian. lib. xxii. cap. xiii. fine. & *hibernum* Virgil. lib. iv. Aen. vers. 309. *hyperboreum* Claudian. lib. ii. in Ruf. vers. 240. & iv. Conf. Honor. vers. 30.

Quid rigor aeternus caeli, quid sidera profunt.

corrupte alii *frigora*, & bene ibi rem gerit Barthius. Eandem varietatem notat Pierius ad Virg. lib. iii. Georg. vers. 279. Ciacc. ad Melam lib. i. cap. ix. quare ex glossa esse crediderim, quod hic in nonnullis Catanaei editionibus expositum video: *suo caelo, suo frigore*. Pulcre quem prae manibus habemus locum illustrat Claudian. iii. Conf. Honor. vers. 96.

O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris

Aeolus armatas hiemes.

Et is Poëta diligenter Nostro panegyrico usus est. ARNTZ.

4. *Latibulis.*] Subterraneis suis specubus, quos contra hiemem operiunt: Tacitus in Germ. cap. xvi. LIPS. Pompon. lib. ii. de Sarm. *ob saeva hiemis adsiduae, demensis in humum sedibus, specus aut suffossa habitant.* BERN.

Hiemem suam inferre.] Poëticotera sunt

haec omnia, & floride tumentia. Dicit, milites paratos uti occasione hiemis & glaciei, ac transire fluvium: quod antea illi in nos solent. LIPS. Florus lib. ii. cap. vi. §. 12. *Homines a meridie & sole venientes nostra nos hieme vicerunt.* Ultroque, quod in utroque mutavit Puteol. & Veneta, facile se tuetur.

1. *Tecum inediam.*] Praecipit Honorio ita Pater Theodosius, apud Claudianum: *Inventis utare cibus, solabere partes Aequali sudore tuas.*

LIPS. Cato Uticensis, *galeam, sitientibus cunctis, aqua plenam sibi porrectam effudit, comes in calamitate & dux suis effectus.* Est vero nota boni militis, *famem sitimque ferre, qua se jactant Caesariani*, apud Suet. cap. lxxviii. Plura Gruter. in discurs. xv. ad Tac. xiv. A. c. xxiv. 9. 10. At qui possis? Asluetudine & arte. Gens Martia, Scythae, ut famem longius tolerant, fasciis ventrem strictissime circumligant: qua ventris compressione esuritionem depellunt. Nam fames fit propter inanes atque patentes intestinorum & ventriculi fibras. A. Gell. lib. xvi. cap. iii. Hinc Tacito in Ger. cap. xxx. & Vegetio lib. i. cap. vi. vel hac causa commendantur in milite stricti artus & stricta corpora: improbantur crassuli illi & superflua carne distenti. Alias *ἄλιμα & ἀδίφα φάρμακα*, h. e. remedia famem ac sitim arcentia. Videsis apud Plutarchum in Sympotiacis Johannem Langium in Epist. Medicinal. ii. epist. xxviii. Henr. Rantzovium de Conservand. Valet. cap. xxxix. At superstitiosum illud Zonarae, in vit. Imp. Mauritii referentis, *quosdam Turcas milites gessisse supercilia in crucis modum compuncta, infusoque atramento: Ea de causa, quod superiori tempore cum fame*

CAP. XIII. Haec tibi apud hostes veneratio, quid apud milites? I quam admirationem, quemadmodum comparasti? cum tecum in ediam, tecum ferrent sitim; cum in illa meditatione campestri militaribus turmis imperatorium pulverem sudoremque misceres, nihil a ceteris nisi robore ac praestantia differens, cum libero Marte nunc cominus tela vibrares,

fame periclitarentur, a Christiano quodam moniti hoc fecerunt, nec ullus ex eis, qui paruerit, fame perierit. BERN. Et quae adtulere Wasse ad Sall. Jug. cap. LXXXIX. & Eruditi ad Frontinum lib. I. cap. VII. fine.

Meditatione campestri.] Infra mox exercitationes appellat. Virgilius.

Sylvestrem tenui Musam meditaris avena. LIVIN. Exercitio in campo, μελέτη. De ista ejusque modis, scripsi affatim lib. v. De Militia. LIPS. Vegetius lib. I. cap. I. *Omnia in campestri meditatione praenoscere.* Val. Maximus lib. II. cap. III. ex. 2. *Armorum tractandorum meditatio militibus est tradita.* & similia apud Tenuium ad Frontinum lib. II. cap. III. ex. 9. Stewech. ad Veget. lib. I. cap. XX. *Spiculis meditari est apud Victor. Epit. cap. XLVII. Exercituum meditatio apud Servium ad Virg. lib. IV. Aen. vers. 171. Pulcre addit pulverem & sudorem, bellicosorum Principum decus & ornamentum.* Horat. lib. II. Od. I. vers. 21.

Videre magnos jam videor duces

Non indecoro pulvere sordidos.

lib. I. Od. VI. vers. 14. Claudian. Conf. Olybr. & Prob. vers. 117. Eumenius pro Inst. Schol. cap. II. *Hic sudore & quasi pulvere sordidus.* Imperator prooem. Inst. §. I. *Et bellicos quidem sudores nostros barbaricae gentes cognoscunt.* Noster lib. III. Epist. VII. *Decus illud sudore & sanguine & factis adsequebatur.* Barthius ad Claudian. II. Conf. Stil. vers. 245.

Sudoribus ora

Pulverulenta rubent.

& Idem ad IV. Conf. Honor. vers. 552. Incert. Paneg. Const. cap. XIV. *Non exerceri armis, non pulverem pati.* Martial. lib. VIII. Epigr. LXV.

Hic stetit Arctoi formosus pulvere belli.

Confer Colerum in Parerg. Juris cap. XX. ARNTZ.

Libero Marte.] Sine tui reverentia, cum quasi miles in militem esses compositus. LIPS. Ad Lipsii notam adscripserat Cl. Perizonius: *immo aperto Marte.* Ceterum *differens cum* absunt non sine sententiae damno ab Editione Puteol. & Veneta, uti & excerptis Vossiani Codicis a manu priore, cum alius adscripserit *dispar libero Marte*, quae etiam scriptura existat in Guelf. adeo ut fortasse verior esse possit, modo praepositio a omitteretur ante ceteris. *Dispar* enim dativum requirit. *Dispar ceteris* dixit Victor Caes. cap. XL. §. 27. *Dispar meretrici* Horat. lib. I. Epist. XVIII. §. 3. *Dispar huic* Albin. Eleg. ad Liviam vers. 176. *Dispar tibi* Symmach. lib. V. Epist. LXXXV. & similia apud alios. Primus fuit Aldus, qui *differens cum* dedit, quem alii fuerunt secuti. Nihil definire audeo, cum ipse Codices eos non inspexerim, & vel oculatissimum quemque fugere potuisset tam levis varietas, quae hic in sola littera a lectionem reddit dubiam. ARNTZ.

Nunc vibrata.] Imo *librata*. LIPS. Livinejus *vibrares* recte. RITTERSH. Antiquiores omnes & nuperrimae etiam editiones *tela librares nunc vibrata*, nec deesset suus huic loco sensus, si *librares* exponas de conatu illo & tentamine, quo se ad conjiciendum pararet, & quo experiretur, quibus viribus adigi deberet, ex iis, quae sequuntur, si quod durius accipienti videretur. Nam *librare* dicitur de eo, qui jactum teli meditatur, *vibrare* vero ipsum teli jactum indicat. Confer Markland. ad Statium lib. V. Silv. II. vers. 102. & Dressem. ad Iscanium lib. I. vers. 298. Sulp. Se-

verus,

2 brares, nunc vibrata fusciperes. alacer virtute militum & laetus, quoties aut cassidi tuae aut clypeo gravior ictus incideret; (laudabas quippe ferientes, hortabarisque ut auderent & audebant jam;) cum spectator moderatorque ineuntium certamina virorum, arma componeres, tela
3 tentares, ac, si quod durius accipienti videretur, ipse vibrares. Quid cum solatium fessis, aegris opem ferres? Non tibi moris tua inire tentoria, nisi commilitonum ante lustrasses, nec requiem corpori, nisi post
4 omnes, dare. Hac mihi admiratione dignus Imperator non videretur, si

verus, quem simul ex duobus MSS. emendatiorem damus, de Vit. Mart. cap. v. *Cumque unus securi elevata in caput ejus librasset ictum, ferientis dexteram sustinuit alter.* Malim tamen ex oppositione sequentis vocis *vibrares* reponere, ut sit, vel ipse tela conjiciebas, vel coniecta ab aliis retorquebas, quomodo jam Livin. Ritt. Hearne & Cl. Gesnerus. & firmatur ex MS. Guelf. Seneca Hipp. vers. 48.

Tibi libretur missile telum.
Codex Trajanus *vibretur*. qualem confusio- nem adnotat Vlitius ad Gratium Cyneg. vers. 342. Gronov. ad Senec. Consol. ad Marc. cap. ix. Pricaeus ad Apulej. lib. ix. p. 566. & innumeri alii, inter quos & Doct. Oudend. ad Lucanum lib. iv. vers. 40. Curtius lib. vi. cap. v. §. 28. *Ut arcus facilius intendant, & tela vibrent.* Claudian. lib. ii. in Ruf. vers. 58.

Vibratisque peti fastigia telis.
lib. ii. in Ruf. vers. 230. Mox voculam satis inutilem ipse post quippe expunximus, fide Voss. & Guelf. Edit. Ven. Aldi, Froben. Sich. Lips. reliquorumque, primus Ascensius in textum receperat, forte ex similitudine ductus praecedentium litterarum.
2. *Arma comp.*] Munus alioquin praefecti legionis ut & medicos aegris adhibere, Trajanus utrumque occupavit. BERNECC. Immo est, justo ordine instrueres. In aciei formam dirigeres. Seneca Phoeniss. vers. 418.

Sic agmen armis segne compositis venit.
Sic compositi milites, compositum agmen & similia passim apud Tacitum. Sall. lib. vi,

fragm. p. 99. *In secunda festinas cohortes composuerat.* Nisi, quod malim, crederes respexisse ad ludos gladiatorios, ubi *paria componere* solennis est locutio. Vide ad Petron. Sat. cap. xix. Male *arma* desideratur in Voss. nec melius sequentia: *tela usque vibrares* non agnoscit Guelf. cum tamen proprium fuerit boni ducis, ut arma militum tentarent. Vide ad Aurelium Caes. cap. x. ARNTZ.

Ac si quod.] Ita legerim, pro *si quid durius*. RITT. Ita Editio 1476. Lipsius, Gesn. & alii cum MSS.

3. *Aegris opem.*] Ars imperatoria, valde ad benevolentiam parandam. Vellejus de Tiberio: *Per omne belli Pannonici tempus, nemo e militibus, cujuscumque gradus, imbecillus fuit; cujus salus & valetudo non ita sustentaretur Caesaris cura, tanquam distractissimus ille tantorum operum mole, huic uni vel negotio vacaret animus.* Erat desiderantibus paratum junctum vehiculum, *lectica ejus publicata: cujus usum cum alii, tum ego sensi.* Jam medici, jam apparatus cibi, jam in hoc solum importatum instrumentum balnei, nullius non succurrit valetudini. At de nostro Trajano, Dio in Compendio: *cujus tamen verba pluria & meliora leguntur in Suida, istaec, Τραϊανὸς ὁ βασιλεὺς τὰς ἐν πολέμῳ τετραμένους ἰδεράπειεν. ἐπιλειπόντων δὲ σφᾶς τῶν ἐπιδέσμων, ἔδὲ τῆς ἑαυτῶ ἐσθῆτος ἐφείσατο, ἀλλ' εἰς τὰ λαμπάδια αὐτὴν κατέτεμε πᾶσαν; Trajanus Princeps milites in praelio vulneratos curabat. cum autem fasciae & volumina deficerent, nec suae quidem vesti pepercit, sed eam totam in li-*
ga-

fi inter Fabricios, & Scipiones, & Camillos talis esset. tunc enim illum imitationis ardor, semperque melior aliquis, accenderet. Postquam vero studium armorum a manibus ad oculos, ad voluptatem a labore translatus est; postquam exercitationibus nostris non veteranorum aliquis, cui decus, muralis aut civica, sed Graeculus magister adfuit; quam magnum est unum ex omnibus patrio more, patria virtute laetari, & sine aemulo ac sine exemplo secum certare, secum contendere, ac sicut imperat solus, solum ita esse, qui debeat imperare?

CAP.

gamenta & fomenta discidit. O factum (quid enim altius possum?) vere Trajani! quod tamen & foemina simile ante eum usurparat Agrippina, Germanici uxor. In Tacito lib. I. Annal. LXIX. *Sed foemina ingens animi, munia ducis per eos dies induit, militibusque, ut quis inops aut saucius vestem & fomenta dilargita est.* Maeste & tu, alio patre & patruo, quam Tiberio digna. LIPS. & Docti Viri ad Spartianum Hadr. cap. IX.

Inire tentoria.] Ausonius, de Gratiano: *Vidi te circumire tentoria; Satin' salvae? quaerere; tractare vulnera sauciorum, & ut salutiferae apponerentur medelae instare.* LIP.

Nisi post omnes.] Sic Annibal princeps praelium inibat, ultimus conferto praelio excedebat. Liv. XXI. IV. *Multus in praelio Caesar fuit, mediusque inter imperatorem & militem.* Flor. lib. IV. cap. II. 50. *Bonus nempe paterfamilias primus cubitu surgat, postremus cubitum eat.* Cato de Re Rustica. Plura in hanc rem Gruter. discut. xv. §. 5. 6. BERN. Statim ac mihi, non hac Guelf. & Imperator videretur abjecta negandi particula excerpta Vossii, qui & idem e codice Guelf. notat, quod tamen neglectum Doct. Cortio.

4. *Imitationis ardor.*] *Alit aemulatio ingenia, & nunc invidia, nunc admiratio imitationem accendit: qua sine languescit alioquin industria, & intenditur socordia.* Tacit. II. A. XXXVIII. 8. Sed Trajanus sine exemplo a se nititur ad virtutem, & se sibi aemulum laudum proponit, quod longe laudabilius. BERN.

5. *A manibus ad oculos.*] Quas manus non in pugna, sed in theatris Circisque movemus. Ibi gladiatores, ibi bestiarios depugnantes oculis usurpamus: & in Stadiis, athletas. LIPS.

Ad voluptatem.] Sive ob causam jam dictam: sive quia tangit gymnasia, Graecorum ritu usurpata. LIPS. Pro veteranorum, Guelf. *veterum.* Scal. *conveteranorum.* uti & decus corona muralis Guelf. quod natum est a glossatore.

Graeculus magister.] Progymnastes, vel aliptes, Graecis item vocibus. Nam prob facinus (ait Seneca in ista re) ne Romanis quidem vitiis laboramus: nempe in ceromate dediti & happe. Enimvero Plutarchus, et Graecus, fatetur Palaestram effaeminasse corpora, & ad molliem deduxisse specie exercendi. LIPS. Per graeculum magistrum Trifstanus tom. I. p. 373. nimis anguste credebatur intelligi Aelianum Tacticum, quem jure reprehendit Abrah. Gronovius in Praefatione nuperae Editionis Aeliani Var. Hist. De contemptu vocis Graeculi confer Burman. ad Petron. Sat. cap. XLVI. & Meursium Auct. cap. VIII.

Patrio more.] Quid ergo? quid a te disce Plini? Trajanum e Romanis aut Italis esse? Victoris epitoma hoc etiam dicat, in qua scribitur: *Ulpus Trajanus, ex urbe Tuderina.* Atqui Tuder in Italiae Umbria est. Si tamen hoc; quid fiet Dioni, qui discrete scribit, ὅτι Ἰσπανὸς ὁ Τραιανὸς, ὅτι Ἰταλὸς, ὅτι Ἰταλιώτης ἦν. quod Hispanus esset Trajanus, & nec Italus, nec quidem Italicus. Potestne clarius Hispanum asserere, & nec Ita-

CAP. XIV. Non incunabula haec tibi, Caesar, & rudimenta, cum puer

Italum, nec Italo patre natum? Et addit: μηδὲς πρόσθεν ἀλλοιότης τὸ τῶν Ῥωμαίων κράτος ἔσχηκε: *Nemo antea alienigena & exterus Romanum imperium est adeptus.* Et pondus lapidis accedit, quod non amoliare, sic insculpti:

IMP. CAES. NERVAE. TRAJANO. AUG. GERMANIC.

DACIC. PARTHIC. PONT. MAX. TR. POT. XV. COS. VI. P. P.

DE. ROMANO. IMPERIO. DE. PATERNA. ET. AVITA.

HISP. PATRIA. ET. DE. OMNI. HOMINUM. GENERE. MERITISS.

POPULARES. PROVINC. AREVATUM. OPTIMO. PRINCIPI.

Et vero origine Hispana fuisse, patremque talem, nihil ambigo: de ipso, suspendit me ipse lapis, dum scrutor. Nam nominat Hispaniam, *paternam & avitam* ejus patriam: cur non *ejus* simpliciter, si ibi natus? Considera, & momentum hoc est ad inclinandum: sicut & Victor alter *ortum* dicit *Italica*, non etiam natum. Sed nec Panegyricus satis aperte, qui Theodosio dictus: *Haec (Hispania) Trajanum illum, haec Hadrianum dedit imperio.* Imo si ita intelligit datum, ut Hadrianum, profecto origine tantum Hispanus sit, non etiam nativitate. Nam ille (in Spartiano) parentes quidem ab Italica Hispaniae habuit, *natus tamen Romae.* Hoc iterum si verum: quid Dionis superior assertio, nonne concutitur ab ipso Dione, qui in Hadriano scribit: πολιτὴν Τραϊανῶν: id est, *civem & ex eadem urbe* fuisse? Ergo uterque Romanus. Contra tamen, liquido Eutropius, & ex eo Eusebius, ut solet, *natum Italicae in Hispania*: adfirmant. Distrahi me fateor. & quod ad Victorem, parata correctiuncula erat, *ex urbe Turdetana*: etsi lapis tum etiam turbat, qui *Arevates* (Ptolemaeo *Arevacas*) *populares* Trajani facit, aut certe videtur: illi autem in diverso Hispaniae tractu, & prope *Cluniam*, in ejus meditullio, ponuntur. O

in viro tam illustri pudendas tenebras! Ubi estis Graeci Latinique, qui vitam & res hujus Principis scripsistis? supra decem fuisse scio, sed (o dolor) fuisse. Pergamus in Plinio: qui aut vere Romanum eum habet, aut callide ubique dissimulat, Hispanum fuisse. LIPS. Vet. Cod. Livin. Cuspin. & Lugd. inserunt: *unum ex omnibus.* recte. RITT. De patria Trajani quaedam diximus ad Aurelium Vict. Epit. cap. XIII. Ceterum in antiquis Editionibus & excerptis Vossii corruptus est hic locus, cum omnes τὸ *unum* ignorent. Primus Sichardus reduxit. Cicero lib. I. de Orat. cap. XXII. *Te unum ex omnibus ad dicendum maxime natum.* Mox imperaret pro imperat Guelf. confer dicta ad cap. VIII. §. 2.

I. *Nonne incunabula.*] Plus hoc loco tribuendum putavi duobus MSS. Vossiano & Guelf. quam reliquis omnibus Editionibus, quas inspexi, quae *nonne* habent, cum testibus illis non scripserit Plinius. Ignorantes Librarii saepe *non* in interrogationibus pro *nonne* accipi, maluerunt corrumpere scriptores, quam non intelligere. Terentius in Eun. Act. v. Sc. I. vers. 3.

Non tu istuc mihi dictura aperte es?

Ibi in tribus MSS. inveni *num.* In Adelphi. Act. I. Sc. II. vers. 31.

Non est flagitium facere haec adolescentulum?

Justinus lib. XXXVIII. cap. v. §. 6. *Non Phrygiam Paphlagoniamque dimissas?* Arnob. lib. VI. adv. Gent. p. 193. *Non in Cereris Eleusinae humationis habuisse perhibentur officia.* Idem lib. I. p. 4. fin. Servius ad Virgil. lib. XI. vers. 152. Et egregie contra Nob. Heinsum hanc particulam tueretur Cl. Burmannus ad Ovidium lib. III. Tr. Eleg. IV. vers. 24. Graevius ad Florum lib. III. cap. XXI. §. 25. Nos supra cap. IX. §. 4. Infra cap. XLIX. §. 4. cap. LVI. §. 2. & cap. LXIII. §. 3. ARNTZ.

Cum puer admodum Parthica lauro.] Laurea pro gestis contra Parthos, neque intelligenda illa Trajani expeditio, qua Parthos su-

puer admodum Parthica lauro gloriam patris augeres, nomenque Ger-
ma-

superavit, ut Dion & alii Graecorum meminere, unde illi Parthico cognomen inditum. Sed cum juvenis Parthorum incursionem repressit, quod videtur Mart. ibi respicere:

Parthorum Proceres ducesque Serum,
dum ista, & quae sequuntur in commendationem Trajani scribit. CATAN. Ingens & illustris gloria Trajani, sed de qua in Xiphilino altum silentium. Graeculum acculem, an fatum Principis querar? cui de tot scriptoribus, Mario Maximo, Fabio Marcellino, Aurelio Vero, Statio Valente, quos Aelius Lampridius in Alexandro commemorat, nemo haecenus superstes. Quid? Dionem credimus in historia Romana, quam totis LXXX. libris complexus est, scelerate plagium fecisse? non *in τοῖς κατὰ Τραϊανόν* saltem opere (ut de Suida colligas) singulari, omnem optimi Imperatoris memoriam congeffisse? Et tamen quam jejuna quae Graeculus exscripsit. Enimvero ita est, postquam haec litteraria quaedam sectio coorta est, alte in jugulos itum omnis generis scriptorum, & insolenti libidine saevitum, dum pro captu quisque & ingenio mutant, invertunt, ingerunt, recidunt, quae collubium. Sed *vetera querimur* (ait ille) & jam redeo in viam. LIVIN. Nihil hac de re legi: comitem patri fuisse, id apparet. Mox velim scribi, *augeres*. LIPS. Videtur mihi Pater in Germania rem bene gessisse, ideoque dici, Trajanum jam tum Germanici nomen meruisse, & suis rebus contra Parthos gestis Patris gloriam in Germania partam eodem tempore auxisse, ideoque dici Rhenum Euphratemque conjunxisse. sed vide cap. LXXXIX. ubi Trajanus videtur sub Patre militasse. PERIZ. Latet mendum in hoc egregio panegyrici Pliniani loco, ad quod paucissimi editores attenderunt. Nihil vitii hic subodorati sunt, Catanaeus, Lipsius, Baudius, alii. De hoc solus Behrius ista animadvertit: *Hoc certum, Parthica lauro nomen Germanici mereri Trajanum non po-*

tuisse. Unde locus suspectus. At vide, quam ille inconcinne & audacter locum hunc corrigendum putarit! *Nonne quem incunabula haec disciplinae bellicae, Caesar, & rudimenta, minata virum fuerint, commemorem, cum puer admodum parva lauro, &c.* Hoc non est emendare, sed corrumpere veteres scriptores. Lenius aptiusque remedium adhibebis, si periculo nostro pro unica voce, *Parthorum*, rescripseris legerisque: *barbarorum*; per hos autem, e more loquendi Romanis consueto, intellexeris ipsos *Germanos*. Eorum enim, tanquam barbarorum, ferociam ab antiquis Romanis crebrius notari, quis nescit? Sic nulla ingrata Plinio affingitur *ταυτολογία*. Cum enim is modo mentionem fecisset *Parthicae laurus*, hoc est, verae victoriae jam a Parthis relatae; quomodo in eodem verborum ambitu, rursus subicere apte potuisset, Trajanum, *ex proximo auditum, ferociam Parthorum magno terrore cohibuisse*? Et quomodo nomen *Germanici*, i. e. victoris Germanorum, mereri potuisset, *Parthorum* ferocia cohibita? At vero ex nostra emendatione, cohaerent omnia rectius, nosque facilius intelligimus, quemadmodum Trajanus jam tum nomen *Germanici* meruerit, scilicet, non cum Parthos vinceret; sed cum, post Parthici belli tempus, accessisset Germaniam, & ex proximo auditus ferociam horum, ut vocabantur, barbarorum terruisset, hoc est, *cum assedisset ferocissimis populis*, forte eo ipso tempore, *cum Danubius ripas gelu jungeret, duratusque glacie ingentia tergo bella transportaret*; prout ipse Panegyristes noster loquitur cap. XII. 3. Equidem idem, cap. IX. 2. ait, *Germanici nomen* Roma missum esse Trajano, cum hic Germaniae praesederit: at tunc demum publica auctoritate id consecutus est, cum meruisset quidem, sed ex modestia ab exercitu non admisisset. Nec est, cur mireris, huic emendationi nostrae nullum adhuc librum, sive scriptum, sive impressum, adstipulari? Satis est, suffra-

manici jam tum mererere? cum ferociam superbiamque Parthorum ex proximo auditus magno terrore cohiberes, Rhenumque & Euphratem admirationis tuae societate conjungeres? cum orbem terrarum non pedibus

gari nobis rem ipsam, & necessarium nexum. Potuit enim jam ipsius etiam Plinii tempore librarius oscitabundus, cum proxima verba: *Parthica lauro*, adhuc in animo haberet, facillimo lapsu pro nomine, *barbarorum*, scribere *Parthorum*: unde haec labes, in recognoscendo forte non animadverta, in reliquos libros dimanavit omnes. Jam vero dispiciamus, an etiam in postremis hujus *περίοδος* verbis mendum lateat? Putat id Behrius, jubetque pro vocabulo, *admirationis*, reponi, *fortitudinis*; sed, neque sententiae necessitate, neque auctoritatis alicujus praesidio adjutus. Mihi in mentem venerat, ista verba hunc in modum concinnare: *admiratione tuae famae*, pro: *admirationis tuae fama*. Sed nullus nobis addicit liber; neque necesse est, hanc admittere correctionem. Etsi enim *admiratione* tui rectius & frequentius *παρρησιας* dicatur; quam *admiratione* tua: uti ipse Plinius, in hoc ipso Capite, §. 5. loquitur: *tantam admirationem tui conceperit*: non tamen in universum rejicienda est *παρρησιας* significatio: *admirationis tuae*; quamvis haec sit multo rarior. Nonne enim ad eundem modum loquitur Demea Terentianus, *Phorm.* Act. v. Scen. VIII. v. 27. *Nam neque negligentia tua, neque odio id fecit tuo?* i. e. negligentia & contemptu tui, atque odio tui. Sic & Cicero, *Catil.* II. cap. II. ait: *L. Catilinam non modo invidiae meae, verum etiam vitae periculo sustulisset.* Ubi *invidia mea* dicitur, qua mihi invidetur. At, pro *fama*, exhibet Codex MS. *societate*, hunc in modum: *Rhenumque & Euphratem admirationis tuae societate conjungeres.* Quam lectionem etiam Livinejus ex suo veteri Codice MS. in margine annotavit. Eandem refert & uterque Gudii liber, & expressit Cuspinianus; itemque margini adjecere, Stephanus, Gryphius & Rivinus. In hac varietate, si respiciamus verba proxime an-

tecedentia: *ex proximo auditus*, malimus admittere, *fama*; sin verbum, *conjungeres*; praeferemus vocabulum, *societate*: quod certe librarium nostrum non tam ex suo ingenio finxisse, quam ex vetustiore Codice descripsisse, opinamur. SCHWARZ. Probam puto & *ἀποδοχῆς ἄξιον* conjecturam tuam, cum pro *Parthorum*, qui hic nulli sunt, substituis *barbarorum*, & Germanos intelligis. Credo iterum ipsi Plinio, qui illud *ex proximo* de Germanis ipsis interpretatur XII. 3. & 4. itemque XVI. 2. GESN. Male Barthius ex hoc loco exposuit Claudian. Conf. IV. Honor. vers. 314.

Victura feretur

Gloria Trajani; non tam quod Tigride victo Nostrat triumphati fuerint provincia Parthi.

Ea enim pertinent ad inferiora tempora, cum jam Trajanus in imperio positus contra Parthos bellum gereret. Ceterum adeo blanditur Cl. Schwarzii conjectura, ut fere in justae emendationis locum recipiam, nisi me retraheret reliquorum conspiratio, ne quid temere in contextum inmittere videar. Interim ei libenter adsurgo, nisi credideris, dicere voluisse Plinium, jam eas res gesseras, propter quas eodem jure ex devicta gente agnomen adsumere potuisses, quo postea id fecisti de Germanis. Porro editiones ante Lipsium *augens*, is primus *augeres* praetulit. Postea id receperunt Parisienses, Hearn, Cell. Gesn. & alii. Recte, & aperte ita Guelf. Corruptior, sed tamen in quo facile agnosceres vestigia priscae lectionis Voss. *arrigeris*. Barthius sibi non constat, cum ad Claudianum IV. Conf. Honor. vers. 317. laudet *augeres*. lib. I. de Laud. Stilic. vers. 189. & IV. Conf. Honor. vers. 458. *augens*, & ultimo etiam loco se ea verba emendasse profitetur pro *mererere*, reponens *mereres*, sine necessitate. corrupte Guelf. *mererem*. Pro vulgato etiam *lauro* quarta flexione *lauru* dedit Barthius, & certe posteriori modo

dibus magis, quam laudibus peragrare, apud eos semper major & clarior, quibus postea contigisses? & necdum Imperator, necdum Dei filius eras. Germaniamque (quam cum plurimae gentes, ac prope infinita

va-

modo adamasse loqui Romanos judicat Eleg. Broukhufius ad Tibull. lib. II. Eleg. v. vers. 63. & ex ea regula locum Virgilii in Eclogis emendat, cui nos alterum addimus ex Codicis Vossiani excerptis Ecl. VI. vers. 83.

Iussitque ediscere laurus.

Editur lauros. ARNTZ.

Rhenum & Euphratem.] Orientem & Occidentem. LIPS.

Quam laudibus peragrare.] Videtur in animo illud Ciceronis de Caesare pro M. Marcello cap. II. habuisse. *Nec vero distinctissimas terras citius cujusquam passibus potuisse peragrari, quam tuis non dicam cursibus, sed victoriis illustratae sunt.* CELL. Florus lib. II. cap. I. *Totum denique orbem terrarum bellis victoriisque peragravit.* ubi nonnulla Cel. Dukerus. Livius lib. XXXV. cap. XII. *Peragratusque orbis terrarum victoriis ejus gentis referebatur.* Aliud in margine monet Livinejus, in suo Codice abesse illud *magis*, & inf. cap. XLV. docens *magis* vel *potius* & *μᾶλλον* apud Graecos passim desiderari, videtur hanc scripturam praeferre. uti & cap. LVIII. *Quamquam non ambitio, quam livor.* ubi Voss. *non tam ambitio, quam.* pro quo vulgo: *non ambitio magis, quam livor.* Scimus eam loquendi elegantiam multis esse observatam, uti Lipsio lib. V. Quaest. Epist. XXIII. Viris Doctis ad Justin. lib. VI. cap. I. §. 5. ad Nepot. Datam. cap. VIII. ad Val. Max. lib. I. cap. I. ex. ext. observ. Relig. 2. & Vorstio ad Sulp. Severum Epist. III. §. 2. Sic exponi posset, quod in scripto Codice reperimus apud Boethium lib. I. prof. II. *Sed medicinae tempus est, quam querelae.* tamen malim antiquam praeferre. Et eadem varietas in membranaceo Hegeffippi lib. I. de Exc. Hier. cap. XL. fine: *Dum condemnare se simulat, quam intervenire.* hodie legimus *se potius sim.* Adeatur Jen-

sus Lect. Lucian. lib. II. cap. XX. Homberg. ad Lucam cap. XV. §. 7. Raphael. ad Eundem cap. XVIII. §. 14. Heup. ad Marcum cap. IX. §. 43. Majus lib. I. Obs. XXXIV. & qui sacras illustrarunt litteras, alii. Melius tamen puto, talia non ubique tentare negligentia saepe unius librarii commissa. Superius olim omnes Editiones habebant: *admirationis tuae fama.* Meliorem quidem lectionem viderat, sed veritatis adsertorem se adcommodare neglexerat Sychardus, contentus in margine monuisse, *societate* in aliis legi. ita Vet. Cod. Livin. Voss. Guelf. ut dicat Auctor: hac quasi in re contraxisse societatem, ut te admirarentur, ut quasi facta conspiratione in tui admirationem confurgerent. Eo sensu *societas miseriarum* dixit Petronius cap. XCVII. *societas erroris* Val. Max. lib. I. cap. VI. ex. 9. & similia apud alios. *conjungere societate* phrasis est pervulgata. apud Cicer. Orat. I. Catil. fin. Quid est *fama admirationis*? si dixisset *fama rerum gestarum, virtutis*, vel similis rei potuisset intelligi & credi, talia a Plinio esse profecta. Reliqua vide apud Cl. Schwarzius. ARNTZ.

2. *Germaniamque.*] Defectum aliquem video, sed levem. LIPS. Locus hic non levibus difficultatibus obstructus videtur. At enimvero, quamvis is non solum a Cellario, sed etiam jam ante ab Henr. Stephano, Livinejo, & aliis, hoc modo interpungatur; attamen, post verbum, *eras*, perfecta interpunctio ponenda est; quam etiam Cuspinianus, Philomusus, Rhenanus, Cratander, de la Baune, posuere. Ista enim verba respiciunt superiora, ita, ut Panegyristes innuere voluerit, Trajanum & Parthicam laurum meruisse, & cohibuisse ferociam Germanorum, ac Rhenum Euphratemque admiratione virtutis suae implevisse, orbemque terrarum non pedibus magis, quam laudibus; peragrasse; cum nec-

vastitas interjacentis soli, tum Pyrenaeus, Alpes, inmensique alii montes,

dum imperator, necdum Nervae consecrati filius adoptivus fuerit. At, quid deinde faciemus cum sequentibus verbis, quae certe sic non satis cohaerent? Lipsius, alias sospitator Plinii: *defectum aliquem*, inquit, *hic video, sed levem*. Nullam medelam a Codice MS. nullam ab omnibus, quos evolvere nobis contigit, libris impressis, sperare licet. Jacobus de la Baune credidit, excidisse, *Hispaniam*; unde haec existeret sententia: *Hispaniam Germaniamque cum dirimunt plurimae gentes, atque imprimis Galliae, Pyrenaeusque, tum muniunt Alpes, & infiniti alii montes, qui immensi viderentur, nisi cum Alpibus Pyrenaeisque compararentur*. Thomas Ceva annotat, aliquos legendum putare: *Galliam Germaniamque*; simili certe sententia. Utraque conjectura non spernenda videtur; sed nescio, quomodo sic nihilominus Plinius, praeter consuetudinem suam, nimis abrupte, & sine ulla particula, quae sequentia cum antecedentibus connectat, loqui videretur? Adhaec, Criticis religioni debet esse, quoad nulla urget necessitas, plane novam vocem, cujus nulla supersunt vestigia, scriptoribus ex ingenio interferere. Quid vero, si non quidem plane aliam vocem assumamus, sed leviori correctione in sola particula, *que*, vestigia medelae quaeramus, proque ea repouamus, *quidem*, atque hunc in modum novam sententiam & *πεπλοδοι* ordiamur? *Germaniam quidem cum plurimae gentes, &c.* Si enim, quod Manutius, in *Explanatione Notarum*, quae ejus *Orthographiae* adjuncta est, pag. 130. & Ursatus, in *commentario de Notis Romanorum*, pag. 379. itemque Ernstius ad Valerium Probum, cap. xvi. docent, veteres librarii, dum compendio scribendi usi sunt, aliquando particulam *quidem* per solum *q.* vel per, *qd.* expressere; facile intelligitur, quam prono lapsu alii rutiliores librarii deinde inter describendum eandem figlam in, *que*, convertere potuerint. At particulam, *quidem*, haud secus *ac, equidem*, non raro formulis transeundi

& connectendi inservire, vel ex aliis locis ipsius Plinii nostri cognoscimus, v. g. cap. xxiii. 5. *Ut quidem iisdem vestigiis institisti, quibus parens tuus ingens illud deorum prolaturus arcanum; quae circumstantia gaudia? quam recens clamor?* cap. lxxi. 6. *Mibi quidem non tam humanitas tua, quam intentio ejus, admirabilis videbatur*, cap. lxxvi. 3. *Ceteri quidem defixi & attoniti, &c.* Nec ipse Cicero alienus est ab ejusmodi usu particulae, *quidem*. In Catone Majore, cap. vi. ait: *Apud Lacedaemonios quidem ii, qui amplissimum magistratum gerunt, ut sunt, sic etiam nominantur, senes*. cap. xvii. *Marcum quidem Valerium Corvum accepimus ad centesimum annum vitam perduxisse, &c.* Conf. idem, in Laelio, cap. vii. *Agrigentinum quidem, &c.* item, Lib. iv. ad Famil. epist. iii. 13. *Servius quidem tuus, &c.* Cum itaque Plinius proxime conjecisset *Germanicae expeditionis* mentionem; jam cetera, quae huc pertinent, adjungit, per hanc connectendi rationem: *Germaniam quidem, &c.* Quasi explicandi causa dixeris: *Jam, quod ad Germaniam attinet, eam, &c.* Latet vero hic *πεπλοδοι* *αὐτῆς*, quae si more Ciceroniano explicetur, per particulas, *etsi*, & *tamen*; sic facile breviterque cum sequentibus connecti possit: *Etsi Germaniam quidem, cum plurimae gentes, tum immensi montes, muniunt, & ab aliis regionibus dirimunt; tamen per hoc omne spatium, cum legiones duceres, non vehiculum unquam, non equum, respexisti*. At hic non praetereunda est alia difficultas. Si scilicet in his verbis solius Germaniae habeatur ratio, neque defectus aliquis praesumatur; non illico apparet, quomodo Plinius dicere potuerit, *Germaniam Pyrenaeo muniri dirimique?* Ad haec enim verba sic exclamat Livinejus: *Quid hoc audio? Germaniam montes Pyrenaei muniunt, dirimuntque? Non hoc Geographi, non fert natura rerum*. Sed salva res est. Quod si enim hic nondum ea sit intelligenda expeditio, qua Trajanus a Domitiano ex Hispania evocatus

tes, nisi his compararentur, muniunt dirimuntque) Per hoc omne spatium

tus ad bellum in Germania administrandum, Pyrenaeum, montem inter Hispaniam & Galliam maximum, transire necesse habuit; quam expeditionem Plinius paullo post innuit; sed alia prior, qua post Parthicum bellum, is reversus in Italiam, & ex Italia progressus sit in Germaniam; tum Pyrenaeus hic non quaerendus in Hispania, sed inter Germaniam & Italiam. Et certe ejusdem nominis montem esse partem Alpium Tridentinarum, inter Oenipontem & Bolzanum, versus fontes Athesis fluvii, alii jam observarunt. Id unum adhuc addendum est, in hoc ipso loco Pliniano, pro: compararentur, alterum Gudii librum, & Cevam, prodere: comparentur. SCHWARZ. Vitium detexit & egregie de hoc loco meritis est codex Voss. qui ita: Germaniamque, quam cum. Verissime, si ita distinguas. Germaniamque (quam cum plurimae gentes dirimuntque) per hoc omne. Tales locutiones satis familiares apud optimos quosque. Livius lib. xxvi. cap. xxiv. Laevinus Zacynthum (parva insula est propinqua Aetoliae, urbem unam eodem quo ipsa est nomine habet) eam praeter arcem vi cepit. quem locum & plura Gronovius Pater ad Livium lib. xxv. cap. xxvii. ubi video jam ante vindicasse Suetonium, quod & ego tentaveram ad Victor. de Vir. Ill. cap. xxvii. adeoque malim illa ibi deleri, quam in plagii suspicionem incurrere. Quaedam etiam supra dixi cap. v. §. 4. Si quidem omnis turba, quae limen infederat, ad ingressum tuum foribus reclusis, illa quidem &c. Apulejus Apol. p. 274. Calumniam Magiae (quae facilius infamatur, quam probatur) eam solam sibi delegit. & Manutius ad Cicer. lib. xiii. ad Fam. Ep. xxviii. Nec minus ea loquendi formula in usu fuit graecis, de quibus vide Jensium Lect. Lucian. lib. i. cap. ix. & Homberg. Parerg. Sacris Epist. i. ad Corinth. cap. vi. §. 4. Quae res huic loco corruptelae originem dederit, non difficile est suspiciari cum que & quam non adeo diversis com-

pendiis designentur, ut similitudo alterutram vocem ejecerit. Quamvis non repudiarem, si mallet, Germaniam, quam. ARNTZ.

Tum Pyrenaeus.] Quid hoc audio? Germaniam montes Pyrenaei muniunt, dirimuntque. Non hoc Geographi, non fert natura rerum, sed suspicio mihi respectu quodam positus & itineris Trajani nominatos, quem Domitianus ab Hispania usque ut validissimum praesidium ad bella quae in Germania gereret, excivit, ut mox sequitur. LIVIN. Itane Pyrenaeus inter Germaniae terminos? ita, sed late illius sumptae, ut Gallias etiam comprehendat. Nec id novum est: & sicut Celtas eos prius Graeci communiter vocarunt, sic Latini modo Germanos, modo Gallos alternant. Plura exempla sunt, sed hoc Senecae huic aptissimum, Consolat. ad Helviam: Pyrenaeus Germanorum transitus non inhibuit: ubi de gentium migratione agit. Ergo Germani in Hispaniam? non, quod sciam: sed Galli, id est, Celtae, a quibus & Celtiberia nomen habet. LIPS. Eadem quae huic Livinejo respondit Lipsius, dudum est, quod & ego quoque prompseram in Senecae Animadversiones Consolatione ad Helviam matrem. GRUT. Pomponius, Diodorus lib. vi. diversa de hoc monte tradunt. Cluverius in Germania antiqua lib. i. pag. 93. linea 74. etiam Lipsii notam castigat. Appianus, Dionysius, & Philargyrus in Virg. iv. Georg. Pyrenaeum tribuunt Germaniae proprie dictae & extra Galliam consideratae. Assentitur Barfius poeta in epigram. quod in laudem Germanici scripsit.

Οὐρεα πυρηναια καὶ αἱ βαρυάγρεις ἄλπεις

Αἱ ῥήναι προχθὰς ἔγχευ ἀποδλέπετε.

Saxa Pyrenaei & depressae vallibus alpes Quae Rheni flumen non procul aspicitis. Ortelius in Thesaur. Geogr. scribit eum Brenner ab urendo Germanis appellari, seque eum aliquando in Comitatu Tyrolensi superasse. Temere itaque Wolfgangus Hungarus in annotat. ad Cuspinian. sub Conrado Salico, hunc Pyrenaeum a Georgio Fabricio

tium cum legiones duceres, seu potius (tanta velocitas erat) raperes, non vehiculum unquam, non equum respexisti, levis hic, non subsidium itineris, sed decus, & cum ceteris subsequebatur; ut cujus nullus tibi usus, nisi cum die stativorum proximum campum alacritate, 4 discursu, pulvere adtollereres. Initium laboris mirer, an finem? multum est, quod perseverasti, plus tamen, quod non timuisti, ne per- 5 severare non posses. Nec dubito, quin ille, qui te inter illa Germa-
niae

bricio fabricatum esse scribit. BERN. De Pyrenaeo Germaniae monte quoque accipit Delrio ad Senecae Medeam vers. 745. Cum Lipsio facit Davisius ad Caesar. lib. I. Bell. Gall. cap. XII. §. 5. Insignis est locus apud Guntherum in Ligurino lib. II. vers. 69.

Forsitan ut aliquis, velut uno corpore, montes

Jungit, & ut capiti duo brachia subjicit uni,

Ut Pyrenaeum vero sit nomine totum,

Totius partes sint Appenninus & Alpes.

pro compararentur Guelf. comparentur, ut pro dirimuntque idem & Voss. dirimunturque, quod non capio, nisi exponas, ipsi muniunt Germaniam, & hac regione quasi planicie vel valle intercurrente dirimuntur seu separantur. sed hoc modo videmur argutias captare.

3. *Raperes.*] Quod Baudius adfert, versus est Ennii, & expositio Ciceronis lib. III. de Orat. cap. XI. Lucanus lib. I. vers. 228.

Noctis tenebris rapit agmina ductor. lib. IV. vers. 717.

Rapit agmina furtim.

Tacit. lib. I. Ann. cap. LVI. *Duplicem sociorum numerum ipse ducit . . . expeditum exercitum in Catos rapit.* Orosius lib. VI. cap. X. *Et in eum cuncti raptis copiis ruunt.* cap. XIII. *Surenas rapto equitatu Crassum persequi intendit.* Similia Tennul. ad Frontinum lib. I. cap. IV. ex. 8. Gronovius ad Justin. lib. XXXVIII. cap. V. §. I. Hein- sius, Drakenborchius & alii ad Poëtas passim. Male igitur hoc verbum desideratur in Guelf. ARNTZ.

Non vehiculum.] Nota duritiem & per- pessionem laboris in Principe, de qua etiam

Dio: *Ἐλάδιζεν αἰεὶ μετὰ πάντος τῆ στρατῆ πεζῇ, τὰς τε ποταμῶς, ὅσους γε ἔκεινοι, πεζῇ διέβαινε:* *Pedibus ibat, juxta ac totus exercitus: & quoscumque fluvios illi, etiam ipse pedester transibat.* At Vellejus II. CXIV. in Tiberii laudibus ponit, quod *solus semper equo vectus sit*, in bello Germanico: quo colore aut causa? Quod molliores Prin- cipes vehiculo semper aut lectica, & du- rior est equus. Suetonius de Domitiano cap. XIX. *In expeditione & agmine, equo rarius, lectica assidue vectus est.* Neque omnes sane Trajani fuerunt: cujus factum ore qui subsannat, animo miretur. LIPS. *Sed non vehiculum* Voss. Puteol. & Vene- ta. quod vitium sustulerunt posteriores.

Non equum respexisti.] Infra cap. XX. *Frustra tunc Aegyptus nubila optavit, coelumque respexit.* Catullus.

Nec meum respectet, ut ante, amorem.

LIVIN. Seneca Herc. Fur. vers. 818.

Tunc & meas respexit Alcides manus.

Statim non male & tamen subsequebantur Guelf. & a manu secunda Voss. ex cujus vocis compendio videtur Puteol. & Vene- ta fecisse cum, nisi malis neglectum esse adjectivum ceteris, quod addidit Aldus, reliquique omnes. Deinceps ut non agno- scit Guelf. & pro stativorum scribit statio- num, pejus statutorum Voss.

5. *Ille qui te.*] Domitianus, dum bella parum prospera cum variis Germaniae gen- tibus habet. Sed accitum ait *ab Hispania.* Unde nunc ergo, aut quare illic? Existi- mo post Consulatum (quem gessit sub Do- mitiano, anno DCCCLIII.) missum in Hispa- niae aliquam partem, ut praesideret. Illinc nunc cum legionibus excitum. LIPS. Pro-
no-

niae bella ab Hispania usque, ut validissimum praesidium, exciverat, iners ipse alienisque virtutibus tunc quoque invidus Imperator, cum ope earum indigeret, tantam admirationem tui non sine quodam timore conceperit; quantam ille genitus Jove, post saevos labores duraque imperia, regi suo indomitus semper indefessusque referebat, cum aliis super alias expeditionibus munere alio dignus inveniretis.

CAP.

nomen *illa* (quia, *ille*, proxime antecesserat,) non male omittit alter liber Gudii; aut pro eo in margine, *ipsa*, notat Henr. Stephanus. Quod & Gryphius jam in contextum recepit. Adhaec, idem liber Gudii & Beroaldi editio, habent: *ad Hispaniam*. Mira haec posterior lectio, nec adhuc alibi observata; quam tamen nihil pen- si habemus. SCHWARZ. *Inter ipsa Germ.* Sich. pronomen omisit Guelf.

Post saevos labores.] Antiquissimae quaeque Editiones hic mutilae sunt, Puteol. Ven. Ald. Frob. Ascens. & ceterae *post labores duraque*. primus Sichardus huic defectui succurrit. Nobilissimus quidem Hein- sius ad Ovidium lib. xv. Met. vers. 39. & in Syll. Epist. ad Scheff. xix. cum in duobus MSS. *senos* invenisset, exinde fecit *bis senos*. Noti sunt duodecim Herculis labores, & de iis multa Viri Docti ad Justinum lib. ii. cap. iv. §. 18. *Rex, cui duodecim stipendia debebat*. Ego malim credere *senos* fuisse scri- ptum pro *sevos*, seu, quod idem *saevos*. *n* enim & *u* quam facile commutentur nemo ignorat, cum saepe vix possint dignosci. Exempli multa adtulit Faber lib. ii. Se- mestr. cap. xvi. p. 166. Cl. Voorda in In- terp. suis cap. xxxv. vide infra ad cap. xxxiv. §. 1. Inde obiter castigandus Oro- sius lib. vi. cap. xviii. *Indolem suam bel- lis civilibus vocit*, ex MS. cum vulgo ha- beatur *novit*. Apud Avianum fab. xvi. vers. 13. Codex Cortii pro *saevaeque pro- cellas* habebat *saenasque & saevos labores* tuentur post Sichardum Gryph. Hearn. Cell. Excerpta Vossii, Guelf. Schefferi ad Hein- sium Epistola xviii. & nuperrime Mark- land. ad Statium lib. i. Silv. ii. vers. 202.

Hesiod. Scut. Herc. vers. 94.

Αὐτὰρ ἐμοὶ Δαίμων χαλεπὸς ἐπετέλλετ' αἰ-
θλῆς.

Nam mihi Deus saevos imperavit labores.
Juvenalis Sat. x. vers. 361.

*Herculis aerumnas credat saevosque labo-
res.*

Val. Flaccus lib. vii. vers. 519.

*Saevior ingenti mavortis in arbore restat,
Credet, labor.*

Lucilius apud Nonium voce *durus*:

*Et saevo & duro in bello multo optimus
hostis*

Boëthius lib. iv. metro vii.

Herculem duri celebrant labores.

Juno de laboribus Herculi suo jussu inpo- sitis apud Senec. Herc. Fur. vers. 34.

In laudes suas

*Mea vertit odia, dum nimis saeva impero,
Patrem probavi.*

Et huic scripturae major emphasis inest. Non enim admirationem illam demum re- ferebat post finitos xii. labores, haec mens non est Plinii, sed finito unoquoque labore ex illis duodecim aerumnis magis magis- que admiratio illa augebatur. Ita nec lo- quitur de fine expeditionum Trajani, verum de medio ejus victoriarum cursu. ARNTZ.

Regi suo.] Eurystheo, qui talia impera- bat. LIPS.

Munere alio.] *Itinere illo*. in excuso quo- dam Venetiis anno 1510. legitur *munere alio dignus*. JURET. *Itinere illo*, tam lon- go, difficili. Sed magis arridet, quod libri alii, *munere alio* habent. Per munera & Praefecturas, quas sustinebas gerendo pro- babas te aliis majoribusque sufficere. LIPS. Guelf. Ascens. Hearn. Cell. *itinere illo* an- ti-

1 CAP. XV. Tribunus vero, disjunctissimas terras, teneris adhuc an-
 nis, viri firmitate lustrasti, jam tunc praemonente fortuna, ut diu pe-
 2 nitusque perdisceres, quae mox praecipere deberes. Neque enim pro-
 spexisse castra, brevemque militiam quasi transisse contentus, ita egisti
 tribunum, ut esse statim dux posses, nihilque discendum haberes tem-
 3 pore docendi. Cognovisti per stipendia decem mores gentium, regio-
 num

tiquissima Puteol. Veneta, Ald. Froben. Sich. Gryph. & Paris. & ut videtur, Voss. Codex, cum de varietate nulla fiat mentio. Ita solent *alio* & *illo* confundi teste Faërno ad Terentium Adelph. Act. I. Sc. II. vers. 45. Cel. Burman. ad Sueton. Galba cap. I. Staveren ad Nepot. Att. cap. x. §. I. Nos inf. cap. xxxv. §. 4. & xlv. §. 3. pro vera scriptura stat Seneca Octav. vers. 500.

Invictus acie, gentium domitor, Jovi

Aequatus alios saepe per honorum gradus.

Quam scripturam retinere malo contra Lipsium & Gronovium *altos* edentes. *Altos* est invicem sibi succedentes dignitates, cumulatis honoribus, cum quotidie nova mereatur, ut loquitur Noster infra cap. lxxv. Boëthius lib. II. Conf. Phil. metr. II.

Sed quaesita vorans saeva rapacitas.

Altos pandit hiatus.

Quam lectionem servarunt membranae elegantissimae, in editis reperitur *altos*. illud ingeniosius est, nunquam enim cupiditas humana contenta quotidie nova & majora concupiscit. Anapaestus positus pro spondeo loco huic fraudi fuit, cum tamen mox subjungat:

Sitis ardescit habendi.

Vide de his vocibus Burman. ad Petron. cap. cviii. & ad Sueton. Caes. cap. lxxxi. Apud Senecam pro *saepe* non male conjeceris *semper*, quarum vocum scripturae diversitas perexigua est in manu exaratis exemplaribus. ARNTZ.

1. *Teneris adhuc annis.*] Nam tribuni, illo aevo, adolescentes fiebant. Hadrianus demum instituit, *neminem Tribunum, nisi plena barba fieri*. Spartianus. LIPS.

Praemonente fortuna.] Lego, *praemuniente*, vel *praemoliente*. Nam Deus, inquit,

jam tunc disposuit & praestruxit, ut adolescens disceres, quae exercenda aut jubenda Princeps haberes. LIPS. Lipsius *praemoliente*. placet Livinejo. Dubito. RITT. Noster lib. II. Epist. vi. *Sub exemplo praemonere, quid debeas fugere*. lib. III. Epist. xviii. & Paneg. cap. lxxx. Justinus lib. xliii. cap. I. §. 8. *Futura praemonebat*, ubi *praecinebat* ex MS. praeferebat Gronovius & Broukh. ad Tibull. lib. I. Eleg. ix. vers. 4. Sed *somnio praemonitus* dixerat idem lib. I. cap. vi. §. I. Ovidius Epist. xvii. Her. vers. 240.

Et vatum timeo monitus, quos igne Pelasgo

Ilion arsuram praemonuisse ferunt.

Noster inf. cap. lxxvi. *Revererique Numinum monitus*. Val. Max. lib. II. cap. vi. ex. II. *Sic Deorum sprete praemonitus excandescunt*, quod non debuerat mutari, & bene defendit Eruditiss. Torrenius. Ovidius lib. xv. Met. vers. 799.

Nec tamen insidias, venturaque vincere fata

Praemonitus potuere Delum.

Placuit & haec vox Spanhem. ad Julianum Orat. I. p. 126. qui recte *diu penitusque*, quomodo Voss. & Guelf. & primus ex scripto suo reduxerat Sichardus, post quem Gryphius, Parisienses, Cellarius & alii, in vetustioribus subducta erat copula. Adi cap. I. §. I. Sequenti paragrapho nihil magno-pere occurrit, quod queat offendere, nescio tamen quomodo pro illud *transisse* placeat *transilisse* pro *transiliisse*. Illud verbum de omnibus posset adhiberi, hoc tantum de his, qui legitima stipendia non confecerunt, qui justum militiae tempus non impleverunt. Inf. cap. lvi. *Quod cujusquam prae-*
di-

num situs, opportunitates locorum, & diversam aquarum caelique temperiem, ut patrios fontes patriumque sidus, ferre consuesti. Quoties equos, quoties emerita arma mutasti? Veniet ergo tempus, quo 4 posteri visere, visendumque tradere minoribus suis gestient, quis sudores tuos hauserit campus, quae refectioes tuas arbores, quae somnum saxa praetexerint, quod denique tectum magnus hospes inpleveris.

dicatio vel transilire, vel praetervehi debeat. & cap. LXVI. *Non transilivi Principis nostri consulatum.* & in ea opinione me confirmat, quod vocula *quasi* audaciorem metaphoram indicet, confer Dukerum ad Florum lib. II. cap. III. §. 3. Monuisse sufficiat, cum interim recepta scriptura habeat, quibus posset defendi. ARNTZ.

3. *Per stipendia decem.* Equites enim decem stipendia, pedites vicena implere oportebat intra annum quadragesimum sextum. Auctor Polyb. VI. LIVIN. Totius militiae non puto, sed Tribunatus. Nam si *puer admodum* (ita Plinius) c. XIV. I. militiae Parthicae interfuit, si *a teneris annis Tribunus militum*; si denique anno XLII. ad imperium venit: quomodo probabile, decem tantum annos militasse? At Polybius ita de Equitibus. Scimus: sed hoc quoque, licuisse & receptum fuisse, ut ultra, & denique hoc aevo, illa Polybiana in oblivionem & situm abisse. LIPS.

Mores gentium. Cum illo Ulyssē.

Ὅς μάλα πολλὰ

Πλάγχθη: Et,
Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω.

Qui per sola multa

Factatus

Multorumque hominum mores atque oppida novit.

Cassiodorus: *Interdum expedit patriam negligere, ut sapientiam quis possit acquirere. Ulysses Ithacus nisi hoc fecisset, in laboribus (scribe, laribus) propriis forsitan latuisset.* LIPS. & Comment. ad Horat. Art. Poët. vers. 142.

Qui mores hominum multorum vidit & urbes.

Regionum situs. Quod utilissimum futu-

ro Duci. Plutarchum in Philopoemene vide. LIPS.

Aquarum caelique. Cur de aquis? quia Romani milites aquam aceto mixto vulgo bibebant. IDEM. Romani milites alias bibebant poscam. I. aquam aceto mixto: qualem petulantia Romanorum coprearum bis, semel felle quoque mixto Matth. XXVII. 34. ori deinde morientis Servatoris admovit in spongia, circumligata *ἑσόπῳ*, hoc est, lana succida (non *ὑσσώπῳ* planta illa tenui,) ut tandem pie hunc locum Joh. XIX. 29. qui magnas animas exercuit, legit & illustravit in Exercit. Sacr. cap. XXIX. Magnus Heinsius, cui plurimum omnis studiosa juvenus. praesertim sacris operata, debet. Vide & Casaub. In Exercit. ad Baron. Annal. cap. LXXXVIII. Exercit. 461. & seqq. BERN. Eas aquarum caelique mutationes corporibus saepe noxias esse constat, unde Seneca Conf. ad Marc. cap. XI. *Aquarum novitatibus flatuque non familiaris aurae morbidum.* Aemilius Macer in Allio:

Hunc ignotarum non laedet potus aquarum,

Nec diversorum mutatio facta locorum.

Ipsos Duces exemplo reliquis praeceuntes aquam potasse patebit ex nota Nob. Heinsii ad Claudian. Conf. III. Honor. vers. 48. Spartianus in Pescen. cap. x. *Jussit aceto universos esse contentos.* Porro consuesti, non consuevisti Voss. Guelf. Puteol. Ven. Ald. Sich. Ascens. & optimae quaeque editiones. Alterum praefert Froben. Lipsius & vulgatiores. ARNTZ.

4. *Campus.* In quo te exercuisti. LIPS.

Refectioes tuas arbores. Pro rustico & militari item ritu, qui cibos capiebant, pro-

ris. Ut tunc ipsi tibi ingentium ducum sacra vestigia, iisdem in locis,
5 monstrabantur. Verum haec olim. In praesentia quidem, quisquis paulo vetustior miles, hic te commilitone censetur. quotus enim quisque, cuius tu non ante commilito, quam Imperator? Inde est, quod prope omnes nomine adpellas; quod singulorum fortia facta commemoras; nec

Propter aquae rivos, sub ramis arboris altae.
LIPS. Claudianus Conf. Olybr. & Prob. vers. 114.

Cespitem gramineo confederat, arbore fultus

Acclines humeros.

& Fescen. in Nupt. Honor. vers. 18. Supra pro *visendum* Vossius ex duobus Codicibus notaverat *visendumque*, uti editum Sichardo & Gryph. quibus accedit Barthius ad Claudian. Bell. Get. vers. 357. quod ceteri male neglexerant. ARNTZ.

Somnum saxa.] Credemusne? credamus, & res est: duces militesque olim, non in culcitis, sed in terra aut gramine, & (ut magnum) in antro aut specu, saxo impendente ac tegente, dormisse, Marius in Sallustio: *At illa multo optima edoctus sum, hiemem & aestatem juxta pati, humi requiescere.* LIPS. Victor Illustr. cap. LXXI. Cortius ad Sallust. Jug. cap. LXXXV. §. 33. Claudian. Bell. Get. vers. 355.

*Aut pastoralis jacuit sub culmine fultus
Cervicem clypeo.*

& Conf. III. Honor. vers. 48.

Nec non in clypeo vigiles producere noctes.

Magnus Hospes.] Claudianus:

Stat pallidus hospite magno

Pastor.

LIVIN. & LIPS. Aemulatur, ut solet, Plinium Sidonius Apoll. lib. III. Epist. II. *Cujus parva tuguria magnus hospes inplesti.* & Barthius ad Claudian. B. Get. vers. 357.

Inpleveris.] Aut magnitudine (nam & corpore talis) aut certe majestate. LIPS. *Ut tunc tibi ingentium divum vestigia legit* Guelf. & monet Hearne Aldum expressisse monstrabuntur. Sed in meo exemplari nihil variatur.

5. *Vetustior miles.*] De eo, qui natu major est, significatio potissimum est Pliniani aevi, ex quo ad posteros transmissum. Confer, quae notantur ad Plinium lib. VIII. Epist. XIV. §. 6. Stephanium ad Saxonem Hist. Dan. lib. VI. p. 149. & Barthium lib. XLII. Adv. cap. XVIII. De vero usu vocis *censetur*, quem verbo tangit Baudius, latius confer Pacat. Paneg. cap. XVII. §. 2. Vorstium ad Val. Max. lib. V. cap. III. ext. 3. Schulting. ad Senec. Decl. XXIV. p. 264. V. D. ad Justin. lib. IX. cap. II. Heins. ad Ovidium Epist. VII. Her. vers. 45. & Burm. ad Rutil. lib. I. vers. 476.

Prope omnes nomine adpellas.] Mirum, tam hercules quam in Cyro, qui milites in numerofo exercitu omnes nomine compellasse dicitur. Sed hoc studium in toga & militia Romanis, hac comitate erga inferiores uti, & sic devincire. Mox infra cap. XXIII. I. LIPS. Otho apud Tacit. I. Hist. XXIII. *In itinere, in agmine, in stationibus, vetustissimum quemque militum nomine vocavit.* Adde Thucyd. lib. VII. XIV. Piccart. Observat. VII. cap. VIII. II. c. II. BERN. De Cyro vide Brodaeum lib. IX. Misc. cap. XXIII. Et optimos quosque duces populari hoc officio animis militum se insinuasle docuit Barthius ad Claudian. lib. II. in Ruf. vers. 369. & lib. II. de Laud. Stil. vers. 153. Drakenb. ad Silium lib. I. vers. 454. Burm. ad Valer. Flacc. lib. IV. vers. 649. Waff. & Cort. ad Sall. Catil. cap. LIX.

Nec habent adnumeranda.] Non opus recenseant, aut suggerant: cum tu plerisque factis praeclaris interfueris. His rebus effectum, ut milites unice amarent Trajanum, *neque unquam* (Dioni scriptum) *contemptus aut seditio eum militaris exceperit.* LIPS.

nec habent adnumeranda tibi pro Rep. vulnera, quibus statim laudator & testis contigisti.

CAP. XVI. Sed tanto magis praedicanda moderatio tua, quod in-
nutritus bellicis laudibus pacem amas; nec quia vel pater tibi trium-
phalis, vel adoptionis tuae die dicata Capitolino Jovi laurus, idcirco
ex

LIPS. Haec Vossii exc. Puteol. Ven. Ald. Frob. in margine *nec* correxit Sichardus, quod melius in ipsum textum receperunt Ascens. Gryph. Lips. & qui optimas editiones secuti sunt alii, quod placuit Doct. Waffio ad Sallust. Catil. cap. LXII. & Cor-
tio ad Plinium lib. I. Epist. VII. ubi bene illustrat locutionem illam: *adnumeranda habent*. quomodo hoc capite: *nihil discendum haberes tempore docendi*. lib. I. Epist. VIII. *Cum enitendum haberemus*. Rittersh. ad lib. X. Epist. LXXXII. lib. eod. Epist. XCV. *Inpetrandumque a bonitate tua per nos habet*. Frontinus lib. I. cap. IV. ex. 3. *Per quos transeundum habebat*. Ubi vide Doct. Oudend. *Nec & haec*, de quibus diximus, ita frequenter confunduntur, idque olim docuit Scaliger ad Severi Aetnam vers. 349. Salmas. ad Pollion. Trig. Tyr. cap. XII. & Burm. ad Gratium Cyneg. vers. 300. Ita mox cap. seq. excerpta Voss. habent: *haec quia vel pater*. Quintil. Decl. X. cap. VI. *Haec me fiducia perdidit* perperam librarius *nec*. Et quid aliena arcesso, inspiciatur Doct. Longolius ad Plinium lib. X. Epist. LII. §. 3. Ceterum respicit Noster ad consuetudinem Candidatorum, qui, ut plebem suam facerent, vulnera pro Rep. excerpta ostentabant. Petronius Sat. cap. I. *Haec vulnera pro libertate publica excepi, hunc oculum pro vobis impendi*. Ubi Comment. ARNTZ.

Testis.] Agricola apud Tacit. in ejus vita cap. XXII. §. 6. *nunquam per alios gesta avidus intercept: seu centurio, seu praefectus incorruptum facti testem habebat*. Adde Dio: de Marco Anton. Imp. in Xiphil. p. 282. BERN.

1. *Sed magis praedicanda.*] Vetus Cod. Livin. Cuspin. & Lugd. inserunt *tanto ma-*

gis. recte. RITT. Sichardus (qui non so-
lebat temere aliquid in Classicis scriptori-
bus mutare, quod ei testimonium praebet
Modius ad Justinum lib. V. cap. IX. §. 10.)
is primus illud *tanto* recepit, cum ante eum
ignoraretur. Agnoscunt tamen Voss. &
Guelf. qui nisi retinendum suaderent, ego
non magnopere desiderarem.

Moderatio tua.] Item Dioni laudata. Εἰ
δὲ καὶ φιλοπόλεμος ἦν, ἀλλὰ τῇ τε κατορθώσει,
καὶ τῷ ἰχθίσει μὲν καθαιρέσει, τῷ οἰκείῳ δὲ αὐ-
ξήσει ἡκεῖτο: *Etsi autem militaris gloriae cu-
pidus erat, tamen victoria contentus, & ho-
stes depressisse, socios sublevasse, satis habe-
bat*. LIPS. Statim adoptionis Voss. sed vi-
de ad cap. V. quae a nobis disputata sunt. Et
pro *dicata*, *dedicata Capitolino Jovi* adscri-
psit codici suo ingeniosissimus Heinsius,
quae emendatio facilis est, & ex usu fre-
quentiori. Attamen & *dicare* passim eadem
accipitur notione, qua *dedicare*. Justinus
lib. XV. cap. IV. §. 8. *Campos vicinos urbi
Apollini dicavit*. Ovidius lib. VI. Fast. vers.
706.

Haec sunt Ledaes templi dicata Diis.
Val. Max. lib. III. cap. II. ex. 5. *Armis
exsist, eaque Jovi Feretrio dicavit*. & No-
ster infra cap. LIV. §. 4. & cap. LV. §. 6.
Confer & Heinsium ad Claudian. VI. Conf.
Honor. vers. 372. & Barthium ad Statium
lib. VI. Theb. 74. ARNTZ.

Ex occasione omni.] Videtur ob stare
Dionis locus, quo tradit Trajanum expedi-
tionem fecisse adversum Armenios & Parthos,
sub specie, quod Armeniorum Rex diadema
non a se, sed a rege Parthorum coepisset,
re autem vera cupidine gloriae; nisi factum
post hanc laudationem. Vide perstrictam
ambitionem & omni occasione triumphum
quaerentis apud Juvenal. Satyr. X. BERN.

ex occasione omni quaeris triumphos. Non times bella, nec provocas.
 2 Magnum est, Imperator Auguste, magnum est, stare in Danubii ripa,
 si transeas, certum triumphi, nec decertare cupere cum recusantibus;
 quo-

2. *Certum triumphi.*] Perperam *certum triumphum* hic solus reponit Guelf. nam recepta scriptura duobus facile modis exponi potest; ut *certum triumphi*, idem sit, quod *certum triumphum*. Pervulgatum enim est, adjectiva neutra genitivum secum habere; quomodo *certa maris* dixit Tacitus lib. IV. Hist. cap. LXXXI. Claudian. IV. Conf. Honor. vers. 435.

Non dura viarum,

Non incerta maris.

ubi Barthius ad vers. 444. recte hunc locum citat. Sedulius lib. II. carm. vers. 223.

Caecaque praecipites tranant incerta profundi.

Adde Stolbergium ad Sophoclem Ajac. p. 193. & Pricaeum ad Apulej. lib. I. Met. p. 5. Multo tamen melius expones per *certum esse triumphi*, pro, intelligere, facile animadvertere, paratam esse victoriam. Ovidius Epist. XXI. vers. 31.

Ergo te propter toties incerta salutis.

Tacitus lib. XIV. Ann. cap. XXXVI. Ut certus eventus Suetonius daret pugnae signum. Heinsius ad Silium lib. III. vers. 72. Claudian. lib. II. in Ruf. vers. 345.

Collaque femineo jactabat mollia gestu

Imperii certus.

Noster lib. VI. Epist. XVI. §. 12. certus fugae. Pacatus Paneg. cap. XXXI. Se Patris incertum. Hegesipp. lib. II. cap. XV. Haerebat Cestius consilii incertus. Ita editur & in MS. adparet, & novitatem sapit, si absque necessitate alteram locutionem captemus cum Gronovio Obs. ad Script. Eccl. cap. VI. p. 67. ARNTZ.

3. *Non inanes currus.*] Iterum haec in Domitianum. Inanes autem, spoliis vacuos: Propertius:

Qua videam spoliis onerato Caesaris axe,

Ad vulgi plausus saepe resistere equos.

Possis & universè referre ad currus, qui cum spoliis solent praecire, grandi numero.

vide Plutarchum in Aemilio. LIPS. Livinejus *mimicos currus*. optime. RITT. Sunt, qui substituunt *mimicos*; sed ex supervacuuo, nam illud *inimicos* librorum natum est certe a glossa. GRUT. An vero Caligula, vel Domitianus, in triumpho, quem ex falsa & simulata victoria egerant, usi sunt *curribus inanibus*? Vix opinor. Et reclamatur locus a Dione Cassio, supra, ad cap. XII. 2. excitatus. Currus enim triumphales spoliis, etsi non hostium, tamen provincialium, ac tributis principalibus oneraverat Domitianus; h. e. uti mox, cap. XVII. 1. ipse Plinius loquitur, celebrarat *triumphum spoliis provinciarum, & extorto sociis auro, gravem*. Sic etiam Dion I. c. καὶ πολλοῖς τὴν ἑορτὴν πομπαίοις ἐκόσμησεν, ἐκ τῶν ὧν εἶλε, πάντα γὰρ τὴν ἀντίον, . . . ἀλλ' ἐκ τῶν βασιλικῶν ἐπίπλων, τέτοις γὰρ αἰς καὶ αἰχμαλώτοις αἰεὶ ποτε ἐχρῆτο. i. e. Pompam triumphalem splendide adornavit, non ex iis sane, quae ipse ab hostibus cepisset; (nam omnia aliter erant comparata,) sed ex principalibus tributis; quibus tanquam ex hoste captis, utebatur. Pro *inanibus* igitur lubenter quaererem aliud ἐπίπλων. Id vero quodammodo suggerit vetus Codex Livineji; item & uterque liber Gudii; nec non in excusis libris, A. 1501. Beroaldus; & A. 1520. Philomusus. Hi omnes enim prodiderunt: *currus inimicos*; manifesto quidem, sed, ex similitudine literarum, facili errore. Nam recte Livinejus & Rittershusius hinc exsculpsere: *currus mimicos*. Quo alludit & Codex noster; qui inepte quidem exhibet: *currus iniquos*; sed ut non difficulter intelligamus, vocem, *iniquos*, natam esse ex illa altera: *inimicos*: hanc vero prodiisse ex veriore: *mimicos*. Ita sane, cum Plinius, Lib. VII. Epist. XXIX 3. scripsisset: *hic me titulus admonuit, quam essent mimica, & inepta*, &c. ibi eodem errore in scriptis pariter atque impressis quibusdam libris,

quorum alterum fortitudine, alterum moderatione efficitur. Nam ut ipse nolis pugnare, moderatio; fortitudo tua praestat, ut neque hostes tui velint. Accipiet ergo aliquando Capitolium, non mimicos currus, ³ nec

bris pro *mimica*, extitit: *inimica*. Neque aliter olim apud Symmachum, *Libr. vi. Epist. LXXIX.* in vulgatis libris perperam legebatur: *inimica usus est techna*; ubi deinde editores ex vetustioribus Codicibus reposuerunt: *mimica usus est techna*. In quam multis autem veterum scriptorum locis nomen *mimi*, & *mimici*, ex ignorantia librariorum degenerarit in affinia, vel plane aliena, vocabula; v. g. in *minus*, *munus*, *nimum*, *nimis*, *numerus*, *nummus*, *inimicus*, *myrmicus*, jam antehac, exemplis in medium productis, ostenderunt, Petrus Pithaeus *Adversariorum Libr. II. cap. XVII.* & Fr. Juretus, in *Notis ad Symmachum, l. c.* Ecce autem currus spoliis provinciarum sociorumque onusti, qui per simulationem praedam ex hostibus captam repraesentare debuerant, secundum Plinium nostrum, quam commodissime appellari potuere *currus mimici*; cum & alibi ejusmodi actio scenae & fabulae fictae persimilis atque arte simulandi instructa, a Tranquillo, in *vita Caligulae, cap. XLV. 3.* vocetur *MIMUS*. Rursus *obsides*, inquit, *quosdam abductos e literario ludo, clamque praemissos, deserto repente convivio, cum equitatu inssecutus, veluti profugos ac reprehensos in catenis reduxit, in hoc quoque mimo praeter modum intemperans*. Itaque mihi persuasum habeo, vocem, *inanes*, ab editoribus quibusdam, quamvis non prorsus inepte, excogitatam, occupasse hunc locum Plinianum, cum scilicet pro voce a rudibus librariorum depravata, *inimicos*, non illico inciderint in lectionem genuinam & veram. Praeterea vero in eodem loco Pliniano, pro: *imperatore . . . reportante*, in Codice nostro, neque minus utroque Gudii libro, item & in Cuspiniani, & Frischmanni, editione, legimus: *imperatorem veram ac solidam gloriam reportantem, pacem, tranquillitatem, &c.* (Vox vero, *pacem*,

quibusdam abest.) Quae lectio promeruit calculum Lipsii; nostro tamen iudicio adhuc ampliatur. At in extrema parte ejusdem loci: *tam confessa hostium obsequia*, multo magis probamus, quam: *tamen confessa*; adeoque omnino particulam *tam*, pro *tamen*, reponendam censemus: primum, quia aliter ultima haec verba: *ut vincendus nemo fuerit*, (i. e. ut non opus fuerit quemquam vincere,) cum antecedentibus haud satis cohaerent. Deinde quia hanc ipsam particulam, *tam*, praeter Codicem nostrum, referunt: alter Gudii liber, Cuspinianus, Lipsius, Gruterus, Parisienses A. 1643. Hackiana editio, de la Baune, Patarol, Ceva. SCHWARZ. Ingeniosa est Livineji conjectura, quae eadem & Isaaco Vossio in mentem venerat, cum in duobus illis codicibus *inimicos* invenisset, neque quidquam est facilius. Sic pro *inimicam mortem*, *mimicam* reduxere Viri Docti apud Petronium cap. XCIV. in enim & *m* fere eodem modo pinguntur a Librariis. Apud Senecam lib. II. de Ira cap. II. ex *inimici naufragii* non adspernante Lipsio, Gruterus reposuit *mimici*. Credebat idem vitium latere apud Arnobium Stewechius lib. III. p. 113. *Morbos avertere cessatione inimica non curant*. sed *inimica* notat ibi ingrata, incommoda. *Mimicus* est, qui simulate aliquam rem imitatur, sic *currus mimici* sunt currus ad veram victoriae speciem compositi, qui quamvis re vera victoriae insignia dici non possent, tamen ad externam pompam sunt instructi. Similiter *mimica largitas* apud Sidon. Apollin. lib. VII. Epist. II. Senec. lib. III. Contr. praef. p. 121. *Nihil est autem tam mimicum, quam manifesta praeparatio*. Gronov. Obs. in Script. Eccl. cap. XXV. Gebhard. lib. I. Crep. cap. I. Graevius ad Suet. Aug. cap. LXX. & Cel. Burm. ad Petron. cap. XIX. Unde & apud Senecam Lud. Claudii p. 852.

nec falsae simulacra victoriae, sed, Imperatore veram ac solidam gloriam reportante, tranquillitatem, & tam confessa hostium obsequia, ut
 4 vincendus nemo fuerit. Pulcrius hoc omnibus triumphis, neque enim unquam, nisi ex contemptu imperii nostri, factum est, ut vinceremus.

Quod

puto optime legi posse. *Jam fama mimicum fecisti.* Editur *nimum*. vel ex ultima littera vocis *jam* refinge, *jam insania mimicum* (seu *mimum*) *fecit*. De Stultitia Claudii omnia pervulgata sunt, & ipse ille ludus testimoniis abundat. Porro ad Nostri locum facit Auctor de Mort. Persi. cap. xvi. *Quam jucundum illud spectaculum Deo fuit; cum victorem te cerneret, non candidos equos aut inmanes elephantos, sed ipsos potissimum triumphatores curru tuo subjugantem.* ARNTZ.

Simulacra victoriae.] Imagines & iconis pugnarum, quae in ferculis. LIPS. Romanorum vincentium, cadentium caesorumque hostium: fugientium, insequentium: urbium oppugnatarum, defensarum: captarum, ustarum, excisarum: videatur Appian. lib. II. BERN.

Sed Imperatore.] Malim, *Imperatorem*, & mox, *reportantem*, distinctiunculis mutatis leviter. LIPS. Sane Lipsii sententiam confirmant Voss. & Guelf. nec sensus ipse magno opere dissuadet, quare & eam scripturam in contextum receperat Edit. Var. & Hearne, sed credo, cui Pliniana sunt aures, magis satisfacturos esse ablativos istos absolutos, ut vocantur, quomodo omnes reliquae editiones. Et quis non videt, repetitionem litterae *m* offendere auditorem? Porro primus fuit Lipsius, qui Plinium una voce auctiorem dedit: *Imperatore reportante, pacem, tranquillitatem*, quod exemplum imitati Paris. Variorum Editio, quae sub auspiciis Cl. Graevii prodiit, & Hearne, ceterae omnes ante Lipsium ignorant *pacem*, uti & Voss. Guelf. & Cellarius, satis apparet expositionem esse *tranquillitatis*, quae ex margine in textum translata est. Ita in nummis Hadriani occurrit *tranquillitas publica*. Apud Val. Max. lib. IV. cap. VI. ex. 4. *tranquillitas orbis*. lib.

VIII. cap. XIII. pr. *tranquillitas seculi*. & quae similia alibi. *Tam confessa* edidit Lipsius ex editione Cuspiniani & postea Hearne sensu optimo, priscae Editiones ante eum omnes & ex sequentibus Cellarius *tamen*, neque aliter excerpta Codicum & Livinejus ad Propert. lib. IV. Eleg. VI. vers. 79. qui in margine tamen suae Editionis *tam* ostendit. sic veram pacem & non simulatam intelligit tranquillitatem, adeo ut non distulerit Trajanus bella vel neglexerit, cum antea tranquillae quidem res nunciarentur, & victoriae insignia ostentarentur, ubi vel non devicti essent hostes, vel pecunia redempti. Praetulerim tamen Lipsii scripturam *tam*, si per Codices & vetustas Editiones liceret. ARNTZ.

4. *Vinceremus.*] Manifeste falsa lectio: scribe; *vinceremur*. Contemptus enim non est causa victoriae, sed potius *τῆς ἡττης*. RITT. Minime hic locum habet *vinceremur*. Haec enim Romani terrore nominis sui continebant hostem: itaque simulatque illorum majestas sprete, sub principibus scil. inertibus, bello opus fuit, & victoria. Respicit huc Mamer. Genethliaco Max. *Neque enim pars ulla terrarum majestatis vestrae potentia caret etiam cum ipsi abesse videamini. Ne tantulum quidem barbarae nationes audent animos tollere: quod vos in interiora imperii vestri secesseritis, quinimo ipsi magis in vobis fiduciam pertimescunt, quod sese contemni sentiunt, cum relinquuntur.* Facit & huc Ammian. lib. XIV. *Non ille hostis vincitur solus, qui cadit in acie pondere armorum oppressus, & virium, sed multo tutius etiam turba jacente, sub jugo mittitur voluntarius, qui sentit expertus, nec fortitudinem in rebelles, nec lenitatem in supplices animos deesse.* Inde & ipse Plinius infra. *Quid spernere Barbarorum fremitus, hostilemque terrorem non armorum magis, quam toga-*

Quod si quis barbarus Rex eo insolentiae furorisque processerit, ut 5
iram tuam indignationemque mereatur, nae ille, five interfuso mari,
seu fluminibus inmensis, seu praecipiti monte defenditur, omnia haec
tam prona tamque cedentia virtutibus tuis sentiet, ut subsidisse montes,
flu-

togarum ostentatione compefcere. GRUT.

5. *Barbarus Rex.*] Decebalus, cum quo bello jam in opinione, & anno sequenti inchoatum. LIPS.

Praecipiti monte.] Hoc quoque ad ipsum. Nam Dacia montana, & ibi in praerupto arces: Dio Cassius: Ο δὲ Τραϊανὸς ὅρη τε ἀν-
τελειχισμένα ἔλαβε: *Trajanus montes* (Daco-
rum) *emunitos cepit.* Et Statius:

*Quaeque suum Dacis donat clementia mon-
tem.*

LIPS. Statius lib. I. Theb. vers. 19.

*Bisque jugo Rhenum, bis adactum legi-
bus Istrum,*

Et conjurato dejectos vertice Dacos.

Non intellexit scriptor Guelf. veram em-
phasin, quae latet in voce *sentiet*; cum pro ea corruptam nobis dederit, scriptu-
ram *censet*. Hic *sentire* est damno suo ex-
periri. Adeas Cl. Burm. ad Petron. cap.
CXXXIX. Drakenb. ad Silium lib. XII. vers.
27. & Duker. ad Florum lib. III. cap. II.
§. 3. Tibull. lib. II. Eleg. IV. vers. 26.

Sacrilegas sentiat illa manus.

Propertius lib. II. Eleg. VIII. vers. 22.

Sentiet illa tuas postmodo capta manus.

Phaedrus lib. I. fab. III. fine.

Nec hanc repulsam tua sentiret calamitas.

Justinus lib. XXII. cap. III. §. 5. *Haec bre-
vi ad ipsos redundatura, ac propediem sen-
suros.* ARNTZ.

Subsidisse.] Complanasse, dimisisse: O-
vidius:

Flumina subsidunt.

Juven.

Nutare urbes, subsidere terras.

CATAN. Difficile saepe est distinguere
tempora, quae a *subsidio*, vel a *subsideo* de-
ducantur, qua de re confer Cl. Burm. ad
Quintil. lib. II. cap. I. & ad Sueton. Ti-
ber. cap. XIV. sed hoc loco a *subsidio* deri-
vari satis docet locus Juvenalis & Ovidii

lib. II. Am. Eleg. XVI. fine:

*At vos, qua veniet, tumidi subsidite mon-
tes.*

Val. Maximus lib. V. cap. VI. ex. 2. *Vasto
ac repentino hiatu terra subsideret.* De Aet-
na Seneca Epist. LXXIX. *Quam consumi
& sensim subsidere ex hoc colligunt.* Clau-
dian. IV. Conf. Honor. vers. 107.

Rupibus Aemum

*Addite Caucasus, involvite Pelion Ossae,
Omnia subsident meliori pervia caussae.*

Unde praeferenda scriptura Guelf. *subsidif-
se.* Sido enim praeteritum format *sidi*. Pro-
pert. lib. III. Eleg. VII. vers. 37.

Non flebo in cineres arcem sidiisse paternos.
ubi Broukh. Cortius ad Plinium lib. III.
Ep. I. §. 5. & Burm. ad Ovidium lib. I.
Fast. vers. 568. Adeoque *fidere* cum com-
positis adhiberi solet de montibus & altiori
terra, quae decrescit, & humilior seu de-
pressior fit. Inde malim apud Cicer. lib. I.
de Divin. cap. XXXV. *Terraeque desiderint.*
& cap. XLIII. *Ad infinitam altitudinem ter-
ra desidisset*, ubi *desederint* & *desedisset*,
quas vidi, editiones & Pierius ad Virgil.
lib. III. Aen. vers. 565.

Subducta ad manes imos desedimus unda.

Ita Mediceus alique cum excerptis Vossii,
ceteri *descendimus*, de quo confer Statium
ad Tibull. lib. IV. Eleg. I. vers. 19. ego po-
tius existimem scripsisse poetam *desidimus*.
& apud Senec. Epist. LXXIX. *Quia montis
altitudo desidit.* Heinsius ita Valer. Flaccum
correxit lib. VIII. vers. 329.

Vasto rursus desidit hiatu.

Cicero in Pison. cap. XXXIII. *Ut si montes
residissent, amnes exaruisent.* Ita optimus
Codex Erfurtensis, non *resedissent*, quod
maculat Editiones. Qui de tali mutatione
scripserunt, vide apud Drakenb. ad Silium
lib. V. vers. 3. & vindicavit Nic. Heinsius
apud Eundem lib. VII. vers. 132. pro *resedit* -
At

flumina exaruisse, interceptum mare, inlatasque sibi non classes nostras, sed terras ipsas arbitretur.

^I CAP. XVII. Videor jam cernere non spoliis provinciarum, & extorto

At nunc valle residit.

Inc. Epith. Maxim. & Const. cap. XII. *Posuere venti, fugere nubes, fluctus residerunt.* Vetuste Editi male *resederunt.* adde Oudend. ad Caesar. lib. VII. Bell. Gall. cap. LXIV. Auctor Octav. vers. 876.

Tandem ut residat pectoris nostri tumor.

Quod & ibi in *resideat* corruptit Codex Trajectinus. Nec puto aliter scripsisse Ambrosium, quem Hegesippum adpellant lib. II. cap. IX. *Considisse montes Germania credit, Rhenum exaruisse.* licet in editis inveniam *consedisse.* Et hinc defendi posset, quod in scriptis Codd. reperi apud Sulp. Severum Dial. I. cap. XI. *Qui diutius in congregatione multorum, ubi humana esset patientia conversatio, residissent.* Ut scilicet ad humilia terrae respiciat, respectu altiorum mentium, quae pio desiderio caelestia adscendunt. Non minus tamen vulgatum *resedissent* de inerti otio exponi potest. ARNTZ.

Interceptum. E medio sublatum. LIPS. Vel a propria sede remotum & derivatum, terrae & molibus locum fecisse, quomodo *intercipere flumina*, pro eorum cursus avertere apud Rutil. lib. I. vers. 101.

Intercepta tuis conduuntur flumina muris.

Ubi Cl. Burm. Tacit. lib. XV. Ann. cap. XLIII. *Aqua privatorum licentia intercepta.* Solenni errore interruptum praefert Voss. *esse classes.* solus Cell. Hearne & Abram. ad Cic. in Pis. cap. XXXIII. ceteri, & recte quidem, verbum substantivum ignorant. *Sibi* quoque abest ab Aldina & Sichardi invitis reliquis. Quod testetur, malle se *inlatas*, quam *allatas*, ut alii habent, quinam illi alii sint, scire non potui, nullibi enim hoc scriptum vel expressum reperi. Recte tamen *inlatas* tuetur, quae vox, hostilem animum declarat, uti *inferre bellum, arma, signa, obsidionem* & similia nota sunt. Sensu nonnihil diverso Lucan. lib. IX. vers. 323.

Et inlato confregit litore pontum.

Val. Flaccus lib. II. vers. 631.

Namque improba caecis

Intulit arva vadis.

Terras ipsas. Quasi Italia jam (exempli causa) contigua Africae aut Illyrico esset. LIPS. An intelligit multitudinem navium, in quibus tanta hominum multitudo, ut urbes ipsas in regnum Decebalii, non illatas classes, arbitretur? BERN.

I. *Videor jam cernere.* Ita Horatius Od. I. II. I.

Audire magnos jam videor duces.

Elegans ὑποτύπωσις triumphi post expeditionem Dacicam Trajano decernendi, quem hic Plinius, cum fierent adhuc ad id bellum apparatus, tanquam divinando describit, prope uti contigit anno sequenti. In quo, etsi futura praedicere, non tam oratorum videtur esse, quam poetarum, qui propterea *vates* appellantur: fuit tamen Ovidio felicius, qui Tristium lib. IV. El. II. Tiberii, de cuius in Germaniam expeditione rumore nuncio cognoverat, triumphum spe atque opinione conceptum describit, quem tamen nunquam egit Tiberius. Quare satis habere debent Poetae, quae gesta sunt, more suo quasi vaticinando narrare. BAUNIUS. Corruptit auctorem Guelf. qui *video* contra loquendi consuetudinem. Ovidius lib. IV. ex Pont. Epist. IV. vers. 27.

Cernere jam videor, rumpi penetrantia turba.

Maximin. Eleg. I. vers. 147.

Claram per nebulas videor mihi cernere lucem.

Cicero saepius *videor videre.* Divin. in Verr. cap. XIV. *Quam omni ratione jactaturus, videre jam videor.* Ita apud Horatium lib. II. Od. I. vers. 21. restituit:

Videre magnos jam videor duces.

Eruditiss. Bentlejus, & exemplis confirmavit. Ceterae fere Editiones *audire.* Catull. carm. LXII. vers. 121.

Flam-

torto focis auro, sed hostilibus armis, captorumque Regum catenis triumphum gravem. Videor ingentia ducum nomina, nec indecora nominibus corpora noscitare. Videor intueri inmanibus ausis barba-

Flammeum videor videre.

Boëthius Cons. lib. I. prof. IV. *Videre autem videor nefarias officinas.* & lib. III. prof. IX. *Veluti rimula mihi videor intueri.* Lucanus lib. VII. vers. 292.

Videor fluvios spectare cruoris.

Sulp. Severus Epist. II. de Martino: *Episcopum videre mihi videor.* Sidonius lib. I. Epist. IV. *Spectare mihi videor bonorum pace praefata.* ARNTZ.

Extorto focis auro.] Omnia in Domitianum. Aurum porro Coronarium intelligit, quod praetextu victoriae acerbè exigebant, nec ut collationem (ita olim) sed ut tributum. Vide me in Admirandis, lib. II. LIPS. Editio anni 1476. Ven. & Frob. *hostibus armis*, perperam. Nisi ita tueamur, per adpositionem dici, quomodo *hummeri victores*, *bos arator* & similia apud alios, quod quotidie monent Grammatici. confer, quos laudat Vir Doctus in Miscell. Observ. Anni 1733. Martio p. 301. Non tamen ineptae lectioni praesidium quaerimus, & differentia generis vitium satis ostentat. Catanaeus mallet disjunctim proferre: *hostibus, armis.* probat vero magis receptam scripturam. ARNTZ.

Regum catenis.] Nam captivi Reges cum a portis usque ad forum triumphantium currus honestassent, simul atque in Capitolium flectere coeperat Imperator, abrepti catenis, quibus ante currum vincti ducebantur, & in carcerem tracti, necabantur. Testis est ille, quicumque Panegyricum Constantino Constantii dixit. Valerius ante triumphales currus scribit, Siphacis & Persae cervices catenatas ductans, & Claudianus cecinit:

Lictorque metus cum fratre pavore

Barbara ferratis innectunt colla catenis.

CATAN. Solenne, ad pompam & speciem. Ovidius:

Vinclaque captiva reges cervice gerentes,

Ante coronatos ire videbis equos.

Albinovanus Peto:

Aspiciam regum liventia colle catenis,

Duraque per saevas vincula nexa manus.

Vopiscus Aureliano: *Incedebat etiam Zenobia gemmis ornata, catenis aureis, quas alii sustentabant.* Adeo graves scilicet catenae istae, ut supportandae essent. Vetus plane mos, & Dionysius in triumpho T. Quinctii Cincinnati: *Τὸν τε ἡγεμόνα τῶ πολέμου, καὶ τὰς ἄλλας ἐπιφανεῖς ἀνδρας, ἀλύσει δεδεμένους ἔγε: Ducem hostium, aliosque illustrum catenis vinctos ante se egit.* LIPS.

Ex hoc loco praesidium quaeri posset vulgatae lectioni apud Claudianum, qui hoc panegyrico familiariter est usus, Bell. Get. vers. 109.

Currus Regumque catenae

Inter abundantis fati ludibria ductae.

Ego non statim assentiri potui Nobil. Heinsio, qui *catervae* reponit. verum ad ludibrium magis faciunt *catenae*. Propertius lib. II. Eleg. I. vers. 33.

Aut Regum auratis circumdata colla catenis.

Consule illic Eleg. Broukh. cum Bernecc. ad Justinum lib. V. cap. XI. §. 4. ad eam consuetudinem respicit Seneca Herc. Fur. vers. 52.

Cur non vinctum & oppressum trahit

Ipsam catenis.

Ita duo codices Trajectini, non *vinctum*. Cic. in Pison. cap. XXV. *Quid vincti ante currum duces.* Nazarii Paneg. Const. cap. XXXI. *Non agebantur quidem ante currum vincti duces.* nil tamen muta. ARNTZ.

Nec indecora corpora.] Nomina magna, & in fama omnium, & corpora item magna respondebant. An nomina magna, longa & polysyllaba? ut *Decebalus*, & talia Barbarorum. LIPS. Ita & antea dubitaverat Catanaeus, posteriorem sententiam praetulerat Cellarius. Potius erit locutio-

rorum onusta fercula, & sua quemque facta vinctis manibus sequentem;

nis, genus admodum familiare Poëtis, cum Epitheta ab uno ad alterum substantivum transferant, *ingentia ducum nomina*, pro *nomina ducum ingentium*. Virgil. lib. XI. vers. 35.

Et maestum Iliades crinem de more solutae.

Alii corrumpunt *maestae*, ad quam formam & hic Voss. Codex: *ingentium ducum*. sed millies ita Poëtae. *Vocitare* pro *noscitare* etiam est error illius librarii, ipsius quoque Puteol. Venetae, Aldi, Frobenii, Sighardi, qui tamen in margine *noscitare*. Vid. Oudend. ad Frontinum lib. I. cap. v. ex. 15. ARNTZ.

2. *Onusta fercula.*] Id est, in ipsis ferculis expressa facinora audacia Barbarorum. Nam ibi flumina, urbes, pugnae, quidquid singulare, populo ostendebatur. Tacitus II. Annal. de Germanici triumpho: *Veſta ſpolia, captivi, ſimulacra montium, fluminum, praeliorum*. Propertius:

Et titulis opida capta legam.

Claudianus:

Hi ſamulos traherent reges, hi facta metallis

Opida, vel montes, captivaeque flumina ferrent.

Metallis ait facta, id est auro vel argento, sed & ebore, citro, aut si quid aliud carum vel rarum. Vide Suetonium Julii c. XXXVII. Dionem XLIII. qui haec *Fercula πομπήια* vertit, iisque imponit *ἑργων εἰκόνας*, *factorum imagines*: sed ante omnes Josephum, in Judaico triumpho, qui *Pegmata ea dicit*. LIPS. Haec tardius, ostendendi nimirum gratia, solita incedere. Hinc Cic. contra spissigrados I. Offic. *Capendum est, inquit, ne tarditatibus utamur in ingressu mollioribus, ut pomparum ferculis similes esse videamur*. BERN. Lacunofus hic locus non solum hanc Cellarii editionem, sed jam etiam Beroaldi, Aldi, Juntae, Rhenani, Fratrum de Lisona Vercellensium, Henrici & Pauli Stephanorum, Samuelis Chouet, & Boxhornii, libros im-

pressos contaminaverat. Defectum tamen jam supplevit Cuspinianus, Gryphius, Livinejus, Lipsius, Parisienses, & in margine annotarat Henricus Stephanus. Veram ergo lectionem diserte confirmat Codex noster: *Videor intueri immanibus ansis barbarorum onusta fercula, & sua quemque facta vinctis manibus sequentem; mox ipsum te sublimem, instantemque curru domitarum gentium tergo*. Videmus hic iterum exemplum lacunae, ubi ex similitudine eorundem vel cognatorum vocabulorum in una periodo occurrentium, dormitantes librarii ab uno ad alterum transilierunt, praetermissis iis verbis, quae interjecta erant. Uti enim in proximo loco, a vocabulo *imperium*, ad verbum, *imperabat*; ita in praesenti loco, a nomine *immanibus*, ad divisa: *in manibus*, sunt prolapsi, intermediis verbis insuper habitis. SCHWARZ. Iusta haec emendatio, si quid iudico, nisi quod, duo verba suum ut reponantur in locum, superest. Scribo igitur ita: *te sublimem curru, instantemque domitarum gentium tergo*. Curtius IV. I. I. *Darius curru sublimis inierat praelium*. HEUM. Poec. tom. III. lib. IV. Mutilus hic locus in antiquissimis editionibus, neglecta enim orationis parte scribunt *Intueri in manibus sequentem*, in ipso etiam Voss. aberant, sed addiderat alia manus. Corruptelae causa, similitudo vocum *immanibus* & *manibus*, cum oculos librarius in posteriorem vocem conjiciens, negligeret ea, quae praecederent, qualia exempla multa dare, esset otio abuti, potius vide Duker ad Florum lib. I. cap. VII. §. 7. & nos ad Victor. III. cap. XXXIII. §. 2. Sed quid *inmane*, quid magnum adversus eum Principem tentarent, quem tanquam omnibus timendum proponit, adeo ut ne oculorum quidem aciem ferre potuissent. Inde aliquando in mentem venit, scribi posse *inanibus* sine magna mutatione, cum lineola, quae superscripta litteram *m* denotat, saepe vel negligatur, vel addatur frustra. *Inanes ausus forent*

tem; mox ipsum te sublimem, instantemque curru domitarum gentium
tergo,

rent vanae sine viribus irae. *Inanes morsus tentare* Seneca in Troad. vers. 1096. *Inanes minae* Tacitus lib. XIV. Ann. cap. XXXVI. & Horat. Epod. VI. vers. 3. Tacitus lib. II. Hist. cap. LXIX. *Inter inania belli adsumtus*. Malebat Lipsius *inmania*. aliter Curtius lib. VII. cap. XI. §. 25. *Sicut pleraque belli vana & inania*. Vel potius *inmanes ausus* refer ad temeritatem barbarorum, qui sine ullo consilio in bella ruebant, & pericula negligentes caeco impetu etiam inaudita tentabant. Nazarii Paneg. Const. cap. XXV. *Verona freta inmanibus copiis*. ubi itidem *in manibus* vetustae Editiones. ARNTZ.

Vinctis manibus sequentem.] Nota morem triumphalem. Facta ipsa in ferculis, auctores praecipui eorum juxta ea sequebantur. Aut etiam in ipso ferculo impositi, sublimes ita monstrabantur. Josephus clare: *Τέτακτο δὲ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν πηγμάτων ὁ τῆς ἀλίσκομένης πόλεως στρατηγός*: *Impositus erat in unoquoque pegmatum dux urbis captae*. Seneca, de Vita Beata: *In alienum imponar ferculum, exornaturus victoris feri pompam*. Propertius:

Et subter captos arma sedere duces.

Nam habitu ita maestus & supplice repraesentabantur. LIPS. *Fata*, quod conjecit Baudius, ab hoc loco alienum est, *facta* in picturis imaginibusque exprimebantur. Nepos Att. cap. XVIII. *Ut sub singulorum imaginibus facta magistratusque eorum descripserit*. & Ovidius lib. I. Art. vers. 218. *de similibus tabulis* agit Virgil. lib. I. Aen. vers. 456. *Junctis manibus* solenni errore Voss. Tibull. lib. I. El. VIII. vers. 6.

Evinctos brachia capta duces.

Ad eum Poëtam videas Eleg. Broukh. lib. I. Eleg. I. vers. 77. Bentlejum ad Horat. lib. III. Od. XIX. vers. 17. & Art. Poët. vers. 202. cum Dukero ad Florum lib. IV. cap. XII. §. 18. *Jungere manus* latine recte dicitur, sed cum de captivitate agatur, alia res est. Victor Epit. cap. VIII. §. *Vinctis a tergo manibus*. Senec. Herc. Fur. vs. 1211.

Hinc & hinc vinctas manus

Distendat alto.

Sulp. Sev. de Vita Mart. cap. V. *Vinctis post tergum manibus uni servandus & spoliandus* (praefero quod duo codices volunt *custodiendus*) *traditur*. ARNTZ.

Sublimem instantemque curru.] Hic locus difficultate aliqua laborat, certe, qui interpretari conati sunt, non videntur verum sensum cepisse. Si enim *instare curru* accipi deberet pro *stare in curru*, quomodo ceteri interpretes hoc loco voluisse adparet, scripsisset *curru*. antique *curru* pro *curru* potuit dicere, atque ita expressisset illud Ovidii lib. I. Am. El. II.

Inque dato curru, populo clamante triumphum,

Stabis.

Sed nescio, an usitata satis latinis auribus sit locutio *instare curru*, pro *stare in curru*. Loquitur ita Pacuvius apud Cicer. lib. II. ad Herenn. cap. XXIII.

Saxoque illam instare globoso praedicant volubilem.

At, ne quid dissimulem, potui olim credere, illud *in* originem suam traxisse ex praecedenti *m*, quod corruptelae genus facillimum est. Aliter Hyginus Poët. Astr. lib. II. cap. XIII. p. 378. *Hujus in humero sinistro capra instare, & in manu sinistra hodi videntur formati*. Sueton. Tiber. cap. LXXII. *Tunc quoque instans in medio triclinio*. nisi is locus aliter capiatur. Vid. etiam Ryckium ad Tacitum lib. XI. Ann. cap. XIX. Verum concedamus Latinis frequens fuisse *instare* ea significatione cum tertio casu, tamen ea ab hoc loco est aliena. Quid enim esset? *stare in curru domitarum gentium tergo*. Nisi fingas respicere ad morem victorum, qui corpus victi pedibus calcarent, de quo vide Broukhuf. ad Propert. lib. I. El. I. vers. 4. Burm. ad Val. Flacc. lib. IV. vers. 312. Markland. ad Statium lib. I. Silv. I. vers. 51. & alios. Adeo ut Barthius perperam correxerit Claud. lib. II. Rapt. Pros. vers. 300.

3 tergo, ante currum autem clypeos, quos ipse perfoderis. Nec tibi opima defuerint, si quis Regum venire in manus audeat; nec modo telorum tuorum, sed etiam oculorum minarumque conjectum toto
4 campo, totoque exercitu opposito perhorrescat. Meruisti proxima mo-

Sub tua purpurei venient vestigia Reges.
Quod volebat *fastigia* alienius est. Talis expositio apud Nostrum quaesita admodum esset, & abhorrens a triumphis Romanorum, in quibus tale nihil factum legimus. Igitur potius hoc verbum suo sensu capiamus. Reges gentesque bello capti ante ibant manibus post terga revinctis, quos stans in curru sequebatur Imperator. Jam per figuram poëticam, quales per hunc panegyricum passim dominantur, hostes depingit terga dantes, & Imperatorem quasi adhuc pugnantem, adeo ut videretur etiamnum hostes fugientes persequi, quae propria est hujus verbi vis. adeoque sensus erit: Videor intueri Imperatorem sublimem, & fugientium hostium terga prementem. De tali pictura Virgilius lib. I. Aen. vers. 470.

Namque videbat, uti bellantes Pergama circum

Hac fugerent Graji, premeret Trojana juvenus,

Hac Phryges, instaret curru cristatus Achilles.

Bene jungit *premere* & *instare*, utpote quae non diversae sunt significationis, quomodo Seneca Hipp. vers. 727.

Nefandi raptor Hippolytus stupri

Instat premitque.

Martial. lib. VII. Epigr. xcvi.

Instent mille licet, premantque curae.

Ovidius lib. XII. Met. vers. 72.

Jam curru instabat Achilles,

Troaque Peliacae sternebat cuspide ictu.

Sulp. Severus Hist. Sacr. lib. I. cap. xxii.

§. 5. *Terga hosti dedit. quo viso patentibus portis cedentibus instare.* Nazarii Paneg.

Const. cap. xxvi. *Saevissimo hosti multus instares.* Pacatus cap. x. *Jam hosti armatus instabas.* Lucanus lib. II. vers. 469.

Victor cedentibus instat.

Curtius lib. III. cap. XI. §. 13. *Instabat fugientibus eques.* ita ille saepius, & Oudend. ad Frontinum lib. II. cap. III. ex. 17. Eutrop. lib. VII. cap. VI. *Cum instarent Parthi fugienti.* Sueton. Tiber. cap. xvi. *Praevalens hostis instaret ultro cedentibus.* ARNTZ.

3. *Opima.* Indubitato Typothetae errore *optima* Edit. Hearne, qui error & in priscis libris obviis. *Defuerunt.* Voss. & Guelf.

Oculorum conjectum. Caesaris titulus *veni, vidi, vici.* Suet. c. xxxvii. *Viderent modo adversarios, & adspicerentur, id satis ad victoriam.* Tacit. III. A. c. xlv. *Samnites interrogati, quae causa eos movisset in fugam? aiebant oculos sibi Romanorum ardere visos, vesanosque vultus & furentia ora: inde plus, quam ex alia ulla re terroris ortum.* Liv. VII. c. xxxiii. Adi Grut. discurs. c. xiii. BERNECC. Valesius ad Ammian. lib. xxi. cap. xiii. Steph. ad Saxonem Hist. Dan. lib. VII. p. 165. Caesar lib. I. B. Gall. cap. xxxix. *Saepe numero sese cum iis congressos, ne vultum quidem atque aciem oculorum ferre potuisse.* lib. VII. cap. XIX. *Indignantem militem, quod conspectum suum hostes ferre possent.* Pacatus Paneg. cap. xxxi. *Solum oculorum tuorum ferre conjectum potuisset.* Florus lib. II. cap. xviii. §. 5. *Ut ne oculos quidem aut vocem Numantini viri quisquam sustineret.* mutato ordine oculorum etiam. Guelf. Sich. Gryph.

4. *Proxima moderatione.* De priore (ut arbitror) in Dacos expeditione loquitur, Decebalus ab Imperatore primum, ac post legatis Romam dimissis ab Senatu pacem impetravit. Quae sequuntur tamen de modestia capi suaserint, qua Imperium Trajanus aegre, ac diu cunctatus suscepit. LIV. Cum ad Danubium sederes, certus vi-

moderatione, ut quandoque te vel inferre, vel propulsare bellum coëgerit imperii dignitas, non ideo vicisse videaris, ut triumphares, sed triumphare, quia viceris.

CAP. XVIII. Aliud ex alio mihi occurrit, quam speciosum est enim, ⁱ quod

victoriae, si transisses. LIPS. *Quandocunque* corruptela est hominis inveniisti, quae melioribus Librariis placere non potuit. Voss. *cuiunque*, quod sane friget prae vera scriptura, quam servavit Guelf. *quandoque*, cuius voculae vim, est enim idem quod *quandocunque*, cum ignorarent homines etiam docti, foedo exemplo veritatem corrumpere adgressi sunt. Exempla varia dedit Cel. Gronov. ad Livium lib. I. cap. XXIV. ad lib. XXIX. cap. X. ad Senecam lib. III. Nat. Quaest. cap. XXVIII. Comm. ad Curtium lib. VII. cap. X. §. 9. & lib. X. cap. VIII. §. 10. Cel. Schulting. ad Ulpian. fragm. tit. XV. p. 610. Fabricius ad Poëtas Christ. p. 113. Torrent. ad Sueton. Claud. cap. II. Suetonius Caes. cap. LXXXI. *Quandoque ossa Cyprii detecta essent*. Paullus lib. II. Sent. tit. XIII. §. 4. *Emtio non videtur, & ideo quandoque lui potest*. Largam satis exemplorum copiam collegerunt Ald. Manutius ad Cicer. Somn. Scip. cap. VII. Lubinus ad Juven. Sat. II. vers. 83. Torrent. ad Horat. lib. IV. Od. II. vers. 34. & lib. I. Sat. IX. vers. 39. Inde vulgi ille error:

Quandoque bonus dormitat Homerus. de quo vide post alios Victor. ad Columell. lib. II. de Re Rust. cap. IV. & Burm. ad Quintil. lib. X. Inst. cap. I. p. 884. Nec male Guelf. idem *te id inferre*. Pejus ultima hujus capitis verba, *ut triumphares, sed triumphare, quia viceris*, negligit. Ipse se simili locutione tuetur Plinius lib. I. Epist. VIII. *Non ideo praedicare, quia fecerint, sed, ut praedicarent, secisse creduntur*. ARNTZ.

I. *Speciosum est enim*.] Ita scripsi cum vetustissimis libris, Catanaeus eiecit causalem conjunctionem, quem secuti Hearne & Cellarius, uti erat in Guelf. Offendisse credo, cum nullo alio quam secundo loco *enim* admitterent. Et hanc ignorantiam

multa loca corrupisse docuit Giphani. in Collect. ad Lucret. h. v. Livius lib. XXVII. cap. VII. *His quoque est enim prorogatum in Sicilia imperium*. ubi tamen non video, cur non simul ferri posset: *enim in annum pror. uti lib. XXX. cap. I. Ei quoque enim Proconsuli imperium in annum prorogabatur*. Iterum Livius lib. XXVII. cap. XXVII. *Major jam enim sexaginta annis erat*. Hege-sipp. lib. I. cap. XXXIV. initio: *Dignus es enim pluribus imperare*, quod in scripto codice vidi, editur *enim es*. Frequentissime Noster infra cap. LV. §. 2. cap. LVI. §. I. & 2. lib. I. Epist. III. §. 3. Epist. VIII. §. 2. & ceteris in locis. Cicero pro Marc. cap. I. Pacatus Paneg. cap. XIV. §. 4. Paneg. Maxim. cap. XIII. §. I. Senec. lib. I. de Clem. cap. IV. & millies alibi, ubi tamen notandum, ex frequentiori usu potissimum interponi verbum substantivum est, uti ex adlatis testimoniis adparet, quod tamen non perpetuum esse Livii loca docent & Virgilius lib. II. Aen. vers. 100.

Nec requievit enim, donec Calchante ministro.

Propert. lib. III. El. XV. vers. 7.

Te quoque enim non esse rudem testatur in astris.

Claudianum lib. II. in Eutrop. praef. vers. 31.

Quamvis foedus enim, mentemque obsco-nior ore.

Sulp. Severus Dial. I. cap. XX. *Non solum enim praesens, neque verbo tantum*. ubi enim male ejicitur a Trajectinis Codicibus. Sed ineptiis immoramur. Olim quoque in mentem venerat, pro *lapsedam* scribi posse *lassam*, cum hae voces frequenter confundantur, uti est apud Lipsium ad Senec. Cons. ad Polyb. cap. XXXVI. & Hein-sium ad Ovid. Epist. IX. vers. 36. & hoc adjectivum melius conveniat *re resovisti*.

quod disciplinam castrorum lapsam extinctamque refovisti, depulso prioris seculi malo inertia & contumacia & dedignatione parendi?
 2 Tutum est reverentiam, tutum caritatem mereri, nec ducum quisquam, aut non amari a militibus, aut amari timet, & inde offensae gra-

Appulejus lib. II. Met. p. 122. *Poculis interdum lassitudinem refoventes.* & lib. v. p. 160. *Lectulo lassitudinem refove.* Nunc nihil muto. Spartian. Hadr. cap. x. *Post Caesarem Octavianum labantem disciplinam incuria superiorum principum retinuit.* pro vulgato *extinctamque* Guelf. ac *extinctam.* Voss. atque *extinctam*, quod numerosius videtur. Sed corrupte *propriis* pro *prioris* Guelf. Terent. Eun. Act. II. Sc. II. vers. 15.

Quaestus apud seculum prius.

Lucretius lib. III. vers. 629.

Scriptorum secla priora.

ARNTZ.

Dedignatione parendi] Quod malum ipsi Principes augebant, quibus nec gratum nimis audientes Ducibus milites esse. Imo nec tutum erat, ut addit, reverentiam mereri. LIPS. Mox repetito verbo substantivo *tutum est carit.* Guelf.

2. *Aut non amari.*] Acute. Securi duces nunc, inquit, vel in odio militum, vel in amore. Cur in odio? quia delationibus non apud te locus. In amore? quia nec tuae virtuti ab aliena times. LIPS. *Offensae pariter gratiaeque.* Guelf.

Instant operibus.] Quae res odia gignere solet, si duces rigidi operum & munium exactores: praesertim aevo & militia jam molliore. At sub Trajano faciebant, disciplinam & morem veterem instaurantes. LIPS.

Adsunt exercitationibus.] Nam & eae sub Tyrannis omisae, aut remissae, cum seignitia pro sapientia esset. LIPS.

Arma, moenia, viros.] Nescio quis moenium usus in campestri meditatione, & supra dixerat, cum spectator moderatorque ineuntium certamina virorum arma componeres. Itaque duas voces in unam contraxerim, & *armamenta* reposuerim, id est, τὸν καὶ ἀρ-

πλισμόν. LIVIN. *Moenia* Castrorum, aut urbium in limitibus. An *munia* placet legi? Inde *Munifices* milites, qui facere ea cogebantur. *Immunes*, qui exempti. Nam quod vir doctus *armamenta* junctim hic legit, cui docto probabit? LIPS. Verum quid esset *aptare munia*? Utique sic potius dicere debuisset *aptare viros muniis*. Ego vulgari significatione *moenia* accipio pro quibusvis munimentis & circumvallationibus castrorum. Confer Germanum ad Virgil. lib. II. Aen. vers. 234. Videtur legisse Livinejus (sic certe in nota sua scribit) *optant*, id est, eligunt duces justa arma, apta munitionibus loca, virosque. Virgil. lib. I. Aen. vers. 423.

Instant ardentes Tyrii, pars ducere muros

Molirique arcem & manibus subvolvere saxa

Pars optare locum tecto.

Illic *aptare* quidem alii, ut etiam Codex, quem vidi, & excerpta Vossii, melius Cerda, Heinsius, Emmen. Donat. ad Terent. Andr. Act. IV. Sc. II. vers. 2 & Coler. Parer. Jur. cap. VII. Iterum Virg. lib. III. Aen. vers. 109.

Optavitque locum regno.

& lib. v. vers. 247.

*Muneraque in naves ternos optare juven-
cos.*

Et illic laudati codices *aptare*, unde *portare* conficiebat Vossius minus ad consuetudinem Poetae. Vide Graev. ad Cicer. pro Rosc. Amer. cap. XI. Drak. ad Silium lib. XIII. vers. 689. Buchner. ad Plin. lib. x. Epist. xx. §. 2. & confunduntur hae voces teste Heinsio apud Claud. Conf. Olyb. vers. 241. & Bentr. ad Horat. lib. I. Epist. I. vers. 62. Attamen durius dictum videri posset *moenia optare*, quare veterem scripturam removendam non esse existimem. Certe *aptare* bel-

gratiaeque pariter securi, instant operibus, adfunt exercitationibus, arma, moenia, viros aptant. Quippe non is Princeps, qui sibi imminere, sibi intendi putet, quod in hostes paretur; quae persuasio fuit illorum, qui hostilia cum facerent, timebant. Idem ergo torpere militaria

bellica vox est, quae de ornatu militum adhibetur. Horat. lib. II. Sat. II. vers. III.

In pace, ut sapiens, aptavit idonea bello.
Val. Flacc. lib. II. vers. 544.

Aptatque superbis

Arma humeris.

Senec. Hipp. vers. 533.

Non arma saeva miles aptabat manu.

Burm. ad Ovidium lib. XI. vers. 456.
ARNTZ.

3. *Eodem ergo tempore.*] Quis in his verbis suspicetur mendum? Adeo, cum ipsa sibi sententia satis constet, fallere facile potuit scriptores lectoresque latens corruptela. Sinisteritas autem foret, cum Behrro pro *incuria*, fortasse ex typographi Batavi vitio, legere velle: *in curia*. At Codex noster, in his verbis, pro vocabulo, *eodem*, habet *idem*; & pro, *tempore*, exhibet, *torpere*. Jam inferre haec verba suo loco orationis, & cognosces, quam pleniora omnia & numerosiora hinc evadant; neque amplius hic frigeat torpeatque nomen *temporis*. Certe haec quantivis pretii est emendatio, & multo elegantior Latinis auribus, multoque accommodatior genio Plinii, quam ut a librario quodam fingi substituique potuerit, nedum a nostro, qui nihil commodi facile finxit ex ingenio, ac potius aliquando spatium vacuum reliquit, si quod verbum in vetustioribus libris legere non potuit; & qui, si labitur, labitur autem in posteriore parte huius panegyrici non raro, tam graviter aberrat, ut ipse *σφάλματος* indicium ultro prodatur, nec minus tamen identidem verioris lectionis indagandae relinquat vestigia. Quidni vero dixerit Plinius, *torpere studia*; uti Livius, *consilia torpere*, dixit; & quae longe plures sunt ejus generis loquendi formulae? Cum vero alter Gudii libellus, in his verbis, pro *retundique*,

annotaverit, *recondique*; nos in vulgatis nihil hic mutandum censemus. At in verbis Plinii mox subsequenter, pro, *regum ceterorum*, secundum Codicem nostrum, pluresque impressos, malimus legere: *regum exterorum*. SCHWARZ. Optima emendatio. Pro *Regum ceterorum* & ipse jam pridem rescribendum duxi *Regum exterorum*: quam conjecturam meam nunc firmari auctoritate codicis tui, gaudeo. HEUM. Poec. tom. III. lib. IV. Intactum hunc locum omisere olim viri docti, qui, licet salva sententia exponi possit, suo tamen nitori restituendus fuerat. Guelf. legit: *idem ergo tempore*. melius meritis esset, si & in ultima voce vitium sustulisset, quod fecit Voss. *Idem ergo torpere*. Verbum hoc dicitur de omnibus rebus, quae ignavia, desidia & incultu corrumpuntur, & praesertim de disciplina militari. Nostri diligens lector Claudianus lib. I. in Ruf. vers. 58.

At nos indecores longo torpebimus aevo.
lib. I. in Eutrop. fine.

Adductus sub verbera torpuit ensis.
lib. II. in Eutrop. vers. 155.

In nostro quando jam milite robur
Torpuit.

IV. Conf. Honor. vers. 323. Iscanus lib. V. vers. 119.

Quonam usque viri torpebitis? inquit,
Ecce hostes.

Inf. cap. LXVI. *Ignavia quadam & insito torpore cessavimus.* Ammian. Marcell. lib. XXI. cap. XIII. Cortius ad Sall. Jug. cap. II. in fine. Orosius lib. VI. cap. VII. *Quibus inducta jucunditas torporem virtutis adferret.* Minuc. Felix Oct. cap. XXXVI. *Vi- res mentis & corporis sine laboris exercitatione torpescunt.* Plane *torpere studia* dixit Symmach. lib. IV. Epist. XXVI. *Eodem ergo torpore* edidit Cl. Gelnerus. *Supra ho-*
stes.

litaria studia, nec animos modo, sed & corpora ipsa languescere, gladios etiam incuria hebetari retundique gaudebant. Duces porro nostri, non tam Regum exterorum, quam suorum Principum insidias, nec tam hostium, quam commilitonum manus ferrumque metuebant.

CAP. XIX. Est haec natura sideribus, ut parva & exilia validiorum exortus obscuraret; similiter Imperatoris adventu Legatorum dignitas inumbratur. Tu tamen major omnibus quidem eras, sed sine ulius deminutione major. eandem auctoritatem praesente te quisque, quam absente retinebat; quin etiam plerisque ex eo reverentia accesserat,

stes parent erat in codice Livineji. ARNTZ.

4. *Regum ceterorum.*] Cod. Livin. Cuspin. Lugd. *exterorum.* & hoc optime. RITT. Sichardus etiam *exterorum* & sic MSS. quod praetulerim. *Exerae* enim *gentes* Romanis opponuntur. Val. Maximus statim ipso initio: *Urbis Romae exterarumque gentium facta.* ubi Torren. Cicero pro Marc. cap. II. *Omnes nostrorum Imperatorum, omnes exterarum gentium res gestas.* & illic in codice scripto inveni *ceterarum.* quomodo sine ulla varietate legitur apud Val. Max. lib. II cap. I. init. *Tam urbis nostrae, quam ceterarum gentium.* sed hoc mihi suspectum, mallet *exterarum.* quomodo & in margine sui exemplaris in Nostri loco emendaverat Nic. Heinsius. Junge Sueton. Caes. cap. LXXXIV. Eadem difficultas infra occurrit cap. LIX. §. 3. ARNTZ.

Principum insidias.] Qui vel per calumnias in Senatu, vel per submissos percussores in castris tollebant. Ideo subjungit, *commilitonum manus timuisse:* & est in Tacito, Agricola. c. XLII. de sublato Civica, struente Domitiano, exemplum. Quid, quod ipse Agricola veneno sublatus a suspicioso atque invido Principe putabatur? At Trajanus noster liber purusque horum scelerum: qui, ut Dio ait, *ἐπεὶ ἐφθόνηι, ἔτε καὶ θήρει τινὰ, ἀλλὰ καὶ πάντ' ἀνθρώπους τὰς ἀγαθὰς ἐτίμα καὶ ἐμεγαλύνε:* neque invidit cuiquam neque occidit, sed plane omnes bonos & honestabat, & dignitate augebat. LIPS. Dux regius ut fere semper in lubrico, praeser-

tim sub principe iniquiore. Josep. I. VI. Ant. c. XIV. *Quotquot in eorum gratiam plurimos labores exhauriunt, eos primum evebunt, deinde jam honoratos per invidiam non solum dignitatibus privant, sed per calumniam opprimant.* Similia apud Xenophont. lib. V. Curt. VI. Demosth. II. Olynthiaca. Liv. lib. XXVI. c. XL. Plutarch. in Crasso. Tacit. lib. I. A. LII. I. Zonar. tom. III. Gruter. discurs. Tacit. c. XXXIII. BERN.

1. *Legatorum.*] Hic *Consulares* intelligit, & provinciis copiisque praefectos. Nam *Legati* isto aevo duplices: *Consulares*, jam dicti, loco Praesidum, & *Praetorii*, minores, qui sub illis, singulis legionibus Praefecti. Sunt ista ab ordinatione Augusti, quae Dioni optime expressa in Oratione Maecenatis lib. LII. LIPS. Supra *validorum*, non *validiorum* Voss. Guelf. Ven. Ald. Frob. Asc. & hic *dignitates inumbrantur* numero multitudinis Guelf. qui & rectius *deminutione*, quomodo Editio Fabri & Pandectae Florentini. Confer Oudend. ad Frontinum lib. I. cap. XII. ex. 9. & Var. Lect. ad Lucretium lib. V. vers. 268. Sola Veneta *diminutione*, de qua scriptura Dausquius Orthogr. in *definio* & Giphani. Coll. Lucret. in *diminuo*. idem tamen Guelf. inconstanter infra cap. XXXVIII. *diminutione*. Neque constat sibi Cl. Gesnerus, qui hoc loco *deminutione*, illo *deminutione* repraesentavit. Praeterea *quam absente* aberat a Voss. & Guelf. Initio capitis bene Reges Principesque sideribus compar-

rat, quod tu quoque illos reverebare. Itaque perinde summis atque 3
infimis carus, sic Imperatorem commilitonemque miscueras, ut stu-
dium omnium laboremque, & tanquam exactor intenderes, & tan-
quam particeps sociusque relevares. Felices illos, quorum fides & in- 4
dustria, non per internuncios & interpretes, sed ab ipso te, nec auri-
bus tuis, sed oculis probantur! Consecuti sunt, ut absens quoque de
absentibus nemini magis, quam tibi crederes.

CAP. XX. Jam te civium desideria revocabant, amoremque castro- 1
rum superabat caritas patriae. Iter inde placidum ac modestum, ut
plane

parantur. Claudianus Felcenn. in Nupt.
Honor. vers. 1.

Princeps corusco fidere pulcror.

Adde Lipsium ad Senecam Conf. ad Po-
lyb. cap. xxxii. & Schefferum ad Paca-
tum Paneg. cap. iii. ARNTZ.

2. *Imperatorem commilitonemque.*] Et
Titus in opere, in agmine, gregario militi
mixtus, incorrupto Ducis honore. Tac. v.
Hist. 1. Et Philippus Imperator nihil maje-
stati suae decedere putavit, etiamsi scholares
suos conscholasticos appellaret, non secus ac
olim fortissimi imperatores, milites commi-
liones vocarunt. Piccart. dec. vii. c. 1. ex
Historia Sclavonica Helmodii lib. vii. c.
xiv. Sic Caesar, Suet. lxxvii. Augusto
tamen improbante Suet. c. xxv. Auctor
Histor. Miscell. lib. vii. c. xvi. *nomen
suum & militis miscuit Otho.* Tacit. 1. Hi-
stor. cap. xxxvii. Agricola c. xxxi. Gal-
ba Suet. cap. xx. Imperator apud Ammian.
Marc. lib. xxix. c. xxvi. *milites contu-
bernales devotos compellavit, quos conse-
craneos etiam, ejusdem sacramenti militaris
participes, vel eorundem sacrorum castren-
sium socios vocant Scriptores Histor. Aug.
Adhuc longius progressus Imp. Antoninus
Caracalla apud Herodian. lib. iv. p. 96. qui
a militibus commilitonem se, quam prin-
cipem appellari malebat.* BERN.

3. *Miscueras.*] Auctoritate & comitate.
tum etiam, quod exigebas opera sive exer-
citia, & idem obibas. LIPS. *Nerva Cae-
sar res olim dissociabiles miscuit, principa-
tum & libertatem.* Tacit. in Vit. Agr. c.

iii. videatur c. xxiv. 1. Paneg. BERN.
De *Exactoribus* confer, quae adtulit Cor-
tius ad lib. ix. Epist. xxxvii.

4. *Internuncios & interpretes.*] Offendisse
videtur scriptorem Vossiani Codicis repeti-
tio *is inter*, cum simpliciter *nuncios* dede-
rit, ut Cicero ad Brutum Epist. x. *Falla-
cibus interpretibus ac nuntiis impulerunt*, &
lib. ii. de Nat. Deor. cap. lvi. *Interpre-
tes ac nuntii rerum.* Nec tamen illius vo-
cis repetitio displicuit eidem Orat. xiii.
in Anton. cap. v. *Cujus interpretes inter-
nuntiique constituti sumus.* Talia saepe tam
adcurate examinanda non sunt, cum ad o-
mnes minutias attendere humani ingenii in-
becillitas neget. Lipsianae editiones, & qui
eas secuti sunt, dubium consilio an lapsu
Typographi probabantur contra MSS. &
omnes veteres. Ipse orationis nexus aliam
scripturam postulat, quam ideoque meri-
to reduxerunt Hearne & Cellar. De vi
verbi egit Erud. Longolius ad lib. x. Epist.
xxxix. Porro *absentibus* extrusa praeposi-
tione Guelf. ARNTZ.

1. *Modestum, ut plane.*] Haec scriptura
est omnium Editionum, quas inspexi, Si-
chardus tamen in margine, quem secutus
Stephanus, *domesticum & plane.* *Domestici*
cadente latinitate dicti fuerunt, qui Impe-
ratorem custodiebant, qui circa Principem
erant milites. Salmasius ad Lampridii He-
liog. prope fin. Lindenb. ad Ammian. lib.
xv. cap. vi. Columb. ad Lact. Mort. Pers.
cap. xiv. Du Cange Gloss. & alii. Ut
domesticum iter posses torquere ad tale iter,
N cum

2 plane a pace redeuntis. Nec vero ego in laudibus tuis ponam, quod adventum tuum non pater quisquam, non maritus expavit. adfectata aliis castitas, tibi ingenita & innata, interque ea, quae imputare non
3 possis. Nullus in exigendis vehiculis tumultus, nullum circa hospitia fastidium, annona, quae ceteris. Ad hoc comitatus adcinctus, & pa-
rens.

cum soli illi milites Imperatorem comitentur, adeoque ut comitatus esset adcinctus. Sed, ut dixi, quaesita ea esset expositio, & ea vocis significatio tempore Plinii incognita, quare servem simplicissimam scripturam, quam exhibent Voss. & Guelf. nisi quod hic pro *ut* legat ac, ille &, uti Gryphius quoque in margine, quod non displicet. ARNTZ.

2. *Non pater.*] Qui filiae suae timeret; *Non maritus*, qui uxori. LIPS. Vitellii vox ad Senatum: *Se a parentibus audivisse, admitti conjuges ad libita Caesarum.* Tacit. *Domitianus contactis multorum uxoribus fratris filiam alii collocatam corrumpit:* Domitiam Longinam Aelio Lamiae nuptam abduxit. BERNECC. Ad talem Principis adventum spectat Nummus, quem invenies apud Spanhem. de Ufu Num. diss. XIII. p. 621.

Imperator adest in equo, sequitur comitatus adcinctus, & adventanti occurrit felicitas dextra gerens lauri ramum, insigne victoriae, sinistra cornucopiae, abundantiam designans. Eam expositionem & hunc lo-

cum illustrat eleganter Lactantius de Mort. Pers. cap. VIII. *Non erat in custodiendis opibus tam diligens, quarum illi copia suppetebat . . . Nam quacunque iter fecerat, avulsae a conspectu Parentum virgines, statim praesto. His rebus beatum se judicabat, his constare felicitatem Imperii sui putabat.* Corrupte Puteol. Ven. & Ald. *Nec vero ergo, de quo supra cap. v. §. 7. Nec melius pro non maritus Voss. maritusve.* alterum numerosius sonat, atque est pro perpetua consuetudine Plinii. Claudian. III. Conf. Hon. vers. 40.

Non tibi desidia molles, non marcida luxu Otia.

Ita ex optimis exemplaribus in secundo membro reposuit pro *nec* Nobil. Heinsius. Livius lib. XXI. cap. XI. *Non nocte, non die unquam cessaverant.* Adde Pierium ad Virgilium lib. VI. Aen. vers. 147. & Giffanum Coll. Lucret. in *non, non.* ARNTZ.

Castitas tibi ingenita & innata.] Circa pueros quidem impari laude, ut Xiphilinus ac Zonaras tradunt. Et Hadriano ars haec una ac praecipua multorum opinione Trajani captandi per ea tempora, quibus in aula familiarior fuit, *curasse delictos, eosdemque depilasse.* Verba sunt Spartiani. LIVIN. Excipe, quod *περί νεύρα καὶ ποδάρες*, ut ait ille Dio, ex quo Xiphilin. in Trajano p. 243. *circa puerorum amores haesit.* LIPS.

Quae imputare non possis.] Ut bene facta, aut virtutes. Vix enim iudicio usurpas, sed naturae instinctu. LIPS.

3. *Exigendis vehiculis.*] Quae etsi publica per vias disposita non tamen comitatus Principis sufficiebant. Erat itaque Palatinum munus in hanc rem, ut in lapide: M. ULP. AUG. L. CRESCENS AB. VEHICULIS: fueritque profecto hujus Ulpii Tra-

rens. diceret magnum aliquem ducem, ac te potissimum, ad exercitus ire, adeo nihil aut certe parum intererat, inter Imperatorem factum, & brevi futurum. Quam dissimilis nuper alterius Principis transitus, 4 si tamen transitus ille, non populatio fuit, cum abactus hospitum exerceret, omniaque dextra laevaue perusta & adtrita, ut si vis aliqua,

Trajani. Est & in Nervae nummis inscriptio: VEHICULATIONE ITALIAE REMISSA: sed ea ad publicum cursum spectat, cujus onus in se transtulit (quod ad Italiam attinet) Princeps. LIPS. Sed illi loquuntur de cursu publico, non vero de adventu vel profectione Principum, quae alia res est, & in Nummis hac Epigraphe designatur: PROPECTIO PRINCIPIS. Confer Spanhem. Diss. XIII. dist. v. & passim apud Biragium.

Annona quae ceteris.] Spartianus in Hadriano c. x. pr. *Libenter cibis castrensibus in propatulo utebatur, hoc est, larido, caseo, posca, exemplo Scipionis Aemiliani, & Metelli, & auctoris sui Trajani.* Auctorem vocat, quia Hadrianum Principem fecit, & quasi condidit: ipse ejus (ut loquimur) creatura. LIPS. *Ad hos comitatus* est in editione Livineji, quae tamen in margine veritatem tuetur. porro *brevi* abest a Cod. Livin. Cuspin. & nonnullis aliis.

Adcinctus.] Metaphora non fluens aut solutus, vere adstrictus, & ut milites tuos decebat. LIPS. Quid si expeditus, non haerens aut subsistens cum incommodo provincialium? Sic. c. xxx. 5. quod adi sis. BERNECC. Non dissoluti moribus erant illi comites, nec imperia negligebant, ut solent a victoria redeuntes, qui, cum nullum hostem metuant, severiori adeo disciplina in officio non continentur. sed an *adcinctus* posset sumi pro exiguus, ut dicat, quod imitator ejus dicit Sidon. Apoll. lib. III. Epist. II. *Non ambitus comitatu, sed ambiendus adfectu.* Ceteri quippe Imperatores magnam turbam secum trahebant. Seneca Lud. Claud. p. 847. de ipso Claudio: *Non oportet eum, qui modo se tot millia hominum sequentia videbat, tot praecedentia, tot cir-*

cumfusa subito solum destitui. Immo ipsi privati non nisi turba comitum cincti iter ingrediebantur. Ovidius lib. I. Tr. El. III. vers. 9.

Non mihi servorum, comitis non cura legendi.

Seneca Conf. ad Helv. cap. XII. Sidon. Apoll. lib. III. Ep. II. Ascon. prooem. Orat. pro Milone p. 777. Ed. Graev. P. Clodii quoque familiam & comitum ejus postularit Celius. ubi malim *comitatum*, ut ipse Cicero illius Orat. cap. x. *Pro parens, parcus* Cuspin & Scal. monente Hearne. Capitol. Anton. Pio cap. VII. *Gravem esse provincialibus comitatum Principis etiam nimis parci.* Porro *a te potissimum* Voss. nonnulli *ac te.* Res eodem redit. Multi etiam in sequentibus omiserunt *brevi*, quod tamen meliores codices tuentur. ARNTZ.

Si tamen transitus.] Haec verba omisit Voss. ex noto illo errore librariorum, quo, si eadem voces bis occurrerent, oculum in posteriorem conjicientes, intermedia quae erant, negligenter. In talem codicem (quae Gryphii, ut dicit, fuit Editio, cum tamen in mea Gryphiana omnia sint integra) incidere debuit Lipsius lib. v. Quaest. Epist. xv. cum inde legat: *transitus ille, imo populatio.* ut sic quasi ipse se corrigeret Plinius. Sed plenior apud alios locus nullum dubium relinquit, pro *si tamen, sed tamen* Guelf. verum alterum melius correctioni inservit. Vide Tursell. de Part. cap. CLXXIX. *transitus* abest ab editione Clar. Gesneri, quod sine dubio typographo tribuendum. ARNTZ.

Abactus hospitum exerceret.] Quomodo? hospites abegit, an res atque animantes eorum? istud potest, sed & illud: ut velit tam violentum & fastidiosum in hospitibus fuisse,

qua, vel ipsi illi Barbari, quos fugiebat, inciderent. persuadendum
 5. provinciis erat, illud iter Domitiani fuisse, non Principis. Itaque
 non tam pro tua gloria, quam pro utilitate communi, edicto sub-
 jecisti, quid in utrumque vestrum esset inpensum. Adsuescat Impe-
 rator cum imperio calculum ponere, sic exeat, sic redeat, tanquam
 ra-

fuisse, ut solus ea occuparet, abactis do-
 minis pulsisque. LIPS. Nulla causa est,
 cur ea omnia non simul sumi queant. Ci-
 cer. Phil. x. cap. vi. *Advolarat, ad dire-*
ptionem, pestemque sociorum; ut, quocun-
que iret, omnia vastaret, diriperet, auferret.
 Seneca Contr. vi. fine: *Exaudiret aliquem tu-*
multum, vastari omnia ac rapi, comburi in-
scendiis villas, fugas agrestium. Lactantius
 de Mort. Pers. cap. xxvii. *Vastata ea pars*
Italiae, quo pestiferum illud agmen incessit,
expilata omnia, mulieres corruptae, virgi-
nes violatae, extorti Parentes & mariti, ut
filias, ut conjuges, ut opes suas proderent:
Abactae tanquam de Barbaris praedae peco-
rum & jumentorum. Ubi recte abactae prae-
 dae dixit, & hunc vocis usum Rayanus do-
 cet, sed meliora videbis apud Interpretes
 Paull. lib. v. Sent. tit. xviii. Isidor. Etym.
 p. 1069. *Abactor est fur jumentorum & pe-*
corum, quem vulgo abigeum vocant. & Bar-
 thium lib. xxv. Advers. cap. v. Quod re-
 stat, & Voss. & Guelf. *Hospitium*, nec re-
 probante Cortio ad Plinium lib. viii. Epist.
 xxiv. Talia innumera sunt; sed vulgo ne-
 glecta, ubi utroque modo exit genitivus.
 Confer, quae dedimus ante ad Aurelium
 Vir. Ill. cap. xxiii. §. 8. cap. xxxiii. §.
 7. in Epit. cap. xlii. fine. cap. xlviii.
 §. 17. *Supplicium* in Cod. Gulielmii apud
 Cicer. pro Ligar. cap. v. Doct. Longolius
 ad Plinium lib. x. Epist. cxv. Burm. ad
 Sueton. Caesar. cap. i. *Radicius* est in col-
 latione Politiani apud Columell. lib. iii.
 cap. xviii. §. 2. De civitatum egit Cor-
 tius loco laud. & sic est in optima Editio-
 ne Traject. apud Nepot. Paus. cap. i. in
 fine. *Nonnulla earum civitatum.* quod ta-
 men neglectum postea. Livius lib. xlii.
 cap. xxxix. lib. xlv. cap. xxxiv. Justin.

lib. iii. cap. ii. §. 3. Vellejus lib. ii. cap.
 xlii. §. 2. Graevius ad Cicer. lib. vii. ad
 Famil. Epist. xvii. & similes. Boëthius lib.
 ii. Conf. Phil. prof. iii. *Delectusque in*
affinitatem principium civitatis, ita legimus
 a manu prima in MS. nam corrector puncto
 vocali i subiecto notaverat. Eadem ratione
hospitium casum secundum faciebat Scali-
 ger apud Severum in Aetna vers. 128.

Quod si diversas emittat terra canales
Hospitium fluviorum.

Ubi hospites fluvios exponit, qui subito
 existunt. Male id quidem, cum canales per
 appositionem dicantur *hospitium fluviorum*,
 quod antea etiam viderat Livinejus ad Pro-
 pertium lib. i. El. xx. vers. 10.

Sive ubicunque vago fluminis hospitio.

Plinius lib. vi. Hist. Nat. cap. xviii. Ubi
 primum molles planities contingat, in quo-
 dam lacu hospitari. Temere sententiam ma-
 gni Scaligeri amplexus fuit Rittersh. ad Gun-
 therum in Ligur. lib. i. vers. 382. *Exure-*
ret pro exerceret scribit Voss. ARNTZ.

Vis aliqua.] Hostilis, an & coelestis?
 LIPS.

Quos fugiebat.] Adde quae supra, de
 falsis ejus victoriis. Acerbe enim & haec
 in Domitianum, tota hac oratione mate-
 riam ictibus Plinianis, & sagittis scopum.
 LIPS. *Vel ipsi barbari* Guelf. neglecto al-
 tero pronomine illi, sed decus orationis
 corrumpit, uti diximus cap. v. §. 7. Ar-
 nob. lib. i. adv. Gent. p. 2. *Sed illi ipsi re-*
periantur criminis istius rei. Cicero in Pi-
 son. cap. xi. *Illam ipsam urbem memine-*
rant esse servatam. Noster cap. xlvii. §. 5.
Itla ipsa adoptionis tuae sedes. cap. l. §. 6.
Ipsos illos magni Imperatoris hortos. cap.
 lix. §. 5. *Aliquid superbiae tibi ille ipse*
secundus consulatus adtulit. cap. lxiii. §.

rationem redditurus; edicat quid absumserit, ita fiet, ut non absumat, quod pudeat dicere. Praeterea futuri Principes, velint nolint, 6 sciant, tanti tuum constat, propositisque duobus exemplis meminerint, perinde conjecturam de moribus suis homines esse facturos, prout hoc vel illud elegerint.

CAP.

3. *Inter cubilia sua illis ipsis Consulibus.* cap. LXIX. §. 3. *tum illo ipso tempore.* cap. LXXXVI. §. 3. Cicero pro Marc. cap. II. *Etiā illa ipsa rerum humanarum domina.* Ubi eodem modo *illa* extrusit librarius Codicis, quem inspexi. ut contra *ipsa* Cod. Erfurt. uterque male. ARNTZ.

5. *Edicto subiecisti.* Quod edictum reversus proposuit in publico, de hostibus pacatis, limite defenso, & denique in imo (hoc est, *subiecisti*) de impendiis viae. LIPS.

Cum Imperio calculum ponere. Id est μετὰ τὸν ἀρχομένον, ut dominia & servitia passim pro domini & servi. LIVIN. Boëtius de Consol. Philosophiae *Visne ergo cum fortuna calculum ponere?* Ante occupatam rempubl. ab Imperatoribus solebant duces rationem impendii facere. Tranquill. *Boni principes debent expensi curam tenere, tanquam si populo essent reddituri rationem* vide tamen not. in Just. II. IX. 14. BERN. *Cum Imperio* erit, cum viribus imperii, ut intelligat, quid facultates ejus queant ferre, ne nimis & modum excedentibus sumtibus oneret Remp. De phrasi *calculum ponere* egit Sitzmannus ad Boëth. Conf. Phil. lib. II. prof. III. & Burm. ad Petron. cap. CI. Cl. Berneggeri expositio ad Justinum videtur durior, & nimis quaesita.

Pudeat. Pudeat dicere omnes antiqui ante Lipsium, qui in *edicere* mutavit. quod equidem praeferrem, nisi aliud postularent etiam scripti, quos sequitur Hearne, Cellarius & Gesnerus. a vocula *ita* ad principes omnia ignorat Guelf.

6. *Tantum constat.* Ita scriptum & in V. neque aliter R. in C. G. *tanti tuum constat.* Adminiculer ego, & rescribam. *tanti itum constat*, manifesta sententia. LIVIN.

Rectum est, nec patienter audio, qui conantur, *tanti itum*. Quis finis Criticae pruriginis? Rectum & clarum est, ut dixi. sciant, inquit, posterius, tanti tuum iter constitisse; tanti, alterius. LIPS. Livin. *tanti itum constat*: malim; *tanti iter tuum constat*. RITTERSH. Cel. Perizonius putabat excidisse *tanti illius* scil. Domitiani. Et Rittershusii conjecturam iisdem Lipsii verbis damnat Hearne. Paullo puto acerbius, cum duriusculum sit, adjectivum hic suo substantivo destitui, quod nisi ex longinquo suppleri non potest. Labanti sententiae sine vi succurrit Rittershusius, cum haec ita scripta fuerint *tantituum* vel *tantituum* pro *tanti iter tuum*. Ea enim scribendi ratio, tum alibi, tum in Pandectis Florentinis obvia, ut litterae semel tantum expressae bis legi debeant. Vide Eruditos, quos adscripsi supra cap. II. §. 5. & notam illam syllabae *er* millies esse neglectam docuimus ad cap. VIII. §. 2. Certe latere aliquod ulcus diversitas scripturae persuadet: *tantum constat* Puteol. Venet. Aldus, Frob. Ascens. Steph. Alii, ut & Editio Minelliana: *Velint, nolint, sciant tamen. Constet, propositisque.* Quam scripturam ita tuetur interpres: *Sed quamvis possit ex his Lipsii sensus erui, commodius tamen fluat ex recepta lectione, quam ex hac.* Qui hoc potest credere, ei puto facile persuaderi, ex sicca arena funes constringi, ita omnem orationis nexum tollit. Sichardus primus *tanti tuum*, & cum illo ceteri. Voss. *tan . . . constat.* Guelf. *tantum constat.* alii *tanti constat.* Quod non video, quamobrem magnopere laudarem, nisi obscura brevitatis placeret & malis exponere: tanta diligentia tantusque labor requiritur, ut quis optimus Imperator & esse & haberi possit, ut illud Virgilii:

- 1 CAP. XXI. Nonne his tot tantisque meritis novos aliquos honores, novos titulos, merebare? At tu etiam Patris Patriae recusabas. Quam longa nobis cum modestia tua pugna? quam tarde vicimus?
- 2 Nomen illud, quod alii primo statim principatus die, ut Imperatoris & Caesaris, receperunt, tu usque eo distulisti, donec tu quoque beneficio-
- 3 rum tuorum parcissimus aestimator, jam te mereri fatereris. Itaque soli omnium

Tantae molis erat, Romanam condere gentem.

Id quod sententia ferre vix videtur. Ego sine offensione in Sichardi scriptura acquiesco, si illud *iter* locum suum tueri non possit. Interim nota formulam *velint*, *nolint*, de his, qui etiam inviti aliquid facere coguntur. Ausonius Cent. Nupt. fine: *Et velit, nolit, aliter haec sacra non constant.* Arnob. lib. I. adv. Gent. p. 25. *Quae necessario velint, nolint suis ordinationibus veniunt.* Severus Dial. II. cap. I. *Quaerentibus velint, nolint cuncta produntur.* non aequae bene *producuntur* membranae. Incerti Paneg. Maxim. cap. I. *Maximiliane, velis, nolis, semper Auguste.* Valerius Max. lib. III. cap. VII. ex. 3. *Velim, nolim, in cognomine Scipionum haeream necesse est.* Ubi recte nihil mutat Doctus Torrenius. Seneca Lud. Claud. sub init. *Velit, nolit, necesse est illi omnia videre.* Noto errore praepositisque loco propositisque Voss. ARNTZ.

1. *Etiam nomen Patris Patriae.*] Primum Romulum Patrem Patriae conditoremque alterum urbis haud vanis laudibus, milites inter jocos Camillum de Gallis triumphantem appellavere. Sed, ex decreto Patrum, omnium primus Cicero, detecta conjuratione Catilinae, dictus est, referente Plutarcho. Meminere hujus rei Juvenalis Sat. VIII. Plinius Senior lib. VII. Appianus lib. II. Postea multi hoc cognomentum recepere five adulatione five merito. Ideo dicti Patres Patriae, quod eam, quam Patres in filios potestatem, ipsi in cives haberent. An potius hoc institutum honoris, quam imperii causa, ut ipsi tanquam Patres subjectos admonerent, ac amarent ut

filios, & cives Principes tanquam Parentes observarent. Seneca lib. I. de Clementia: *Patrem quidem Patriae appellamus Principem, ut sciat datam sibi potestatem patriam, quae est temperatissima, liberis consulens, suaeque post illos reponens.* Et Simonides apud Xenophontem praecipit, ut Princeps existimet civitatem suam propriam esse domum, cives vero, propinquos, amicos aut filios: & filios velut animam propriam, & hos omnes obligare nitatur officio. CATAN. Vox *nomen* abest cod. Livin. recte. RITT. Principes, Reges, Imperatores appellabant patres patriae, parentes publicos, bonarum auctores literarum, ut monerent subditos, uti pietatem Deo, pietatem patriae, pietatem parentibus naturaliter & jure gentium debeant, ita principi suo tanquam parenti publico. Sic primus dictus Cicero. Plutarch. Juvenal. Sat. VIII. Plin. Senior lib. VII. Appian. lib. II. ab isto venit in Augustum Sueton. Aug. LVIII. BERN. Et *nomen* abest ab optima editione Sichardi, qui egregie meritis est de hoc Panegyrico, & a duobus scriptis nostris, in reliquis editionibus comparet, intrusum ex sequentibus ab his, qui ignorabant, unde genitivus ille penderet, quasi non commode *titulus* repeti posset. Hoc probat quoque Cortius ad Plinium lib. III. Epist. IX. §. 12. & nos similia multa vidimus apud Nostrum & alios. Confer, quae dicuntur infra cap. LXXI. §. 2. ARNTZ.

2. *Principatus die, Imperatoris.*] Eho Plinii, Trajanus, aut omnino quisquam Imperatoris, & Caesaris nomen distulit? aut qui eas nomenclaturas statim receperunt, usurpasse eos dixeris, & invasisse? merae nugae & liquida scriptura, quae in nostro Cod.

omnium contigit tibi, ut Pater Patriae esses ante, quam fieres. eras enim in animis, in judiciis nostris, nec publicae pietatis intererat, quid vocarere, nisi quod ingrata sibi videbatur, si te Imperatorem potius vocaret & Caesarem, cum Patrem experiretur. Quod quidem nomen 4. qua benignitate, qua indulgentia exerces! ut cum civibus tuis, quasi cum liberis parens vivis! ut reversus Imperator, qui privatus exieras, agno-

Cod. & Lugd. *Princip. die, ut Imperat.* nam de patris patriae sermo est, quam Trajanus distulit, caeteri, qui minus modesti, aequae ac Caesaris & Imperatoris, ilico invaserunt. Sed quid Julio Capitolino faciemus, qui diserte primum omnium *Pertinacem ait eadem die, qua Augustus est appellatus etiam Patris patriae nomen recepisse?* At ecce ante Plinium & alii statim primo principatus die receperant. Equidem non video, qui conciliem. LIVIN. Non omnes, ne hoc persuasurum te puta, Plini. Nam nec Augustus quidem, nisi sero recepit, & Tiberius oblatum, per modestiam distulit; Nero, per aetatem. quae singula in Suetonio ita leges. Quin tamen plerisque alii statim, non imus negatum, aut Plinio hoc ereptum. An non tamen Capitolinus, qui sic in Pertinace? *Primus sane omnium, ea die qua Augustus est appellatus, etiam Patris patriae nomen recepit.* Aperte, ut videtur, & nostri *φιλαργαίοι* hic obhaerent. Expediam, favete. Ajo totum locum & concipiendum aliter, & ordinandum, hoc modo: *Eadem die qua Augustus est appellatus, & Flavia Titiana ejus uxor Augusta est appellata, eis horis quibus ille in Capitolio vota solvebat: prima sane omnium ea die, qua Augustus est appellatus. Etiam Patris patriae nomen recepit.* Quam levi aut nulla mutatiuncula, sententiam totam mutamus? & vere, quamvis audacter dico. Non de Augusto, sed Augusta hoc adfirmat, primam eodem die hoc nomen sumpsisse, quo & maritus. Examina priorem historiam, ita reperiēs. Livia illa, post mortem denique mariti, *testamento in nomen Augustae adsumptae*: quod Tacitus & Dio adfirmant. Agrippina Clau-

dii, longule post nuptias *augetur cognomento Augustae*: Tacitus. & Domitianus ille superbus, tamen suam *altero denique anno consalutavit Augustam*: Suetonius. Antoninus Pius, aliquamdiu post imperium, *Faustinam Augustam appellari a Senatu permisit.* Notes igitur hoc postea, & fere a Senatu factum, neque aliud Capitolinus voluit, quam hunc gratificandi studio properum, dum Pertinax in Capitolio est, eum titulum accensuisse uxori. LIPS. Et ea Lipsii conjectura placebat Casaubono ad Capitol. Pertin. cap. v. Quae, si locum integrum inspiciamus, minus est necessaria, cum sane princeps fuerit Pertinax, qui primo die tot honores simul sibi vindicaverit, *nomen Patris Patriae, imperium proconsulare & jus quartae relationis.* Confer ibidem Salmasium. Et tu usque distulisti Voss. neglecta particula *eo*, in qua brevitate fallor, si non ipsum Plinium queamus agnoscere. Terent. Adelph. Act. IV. Sc. VI.

Certum obsidere est usque, donec redierit. Hecyr. Act. I. Sc. II. vers. 50.

Usque illud visum est Pamphilo neutiquam grave,

Donec jam in ipsis nuptiis.

ARNTZ.

3. *Ut Pater Patriae esset.* In eandem sententiam Ovidius lib. II. Fast. vers. 129.

Res tamen ante dedit; sero quoque veratulisti

Nomina. jam pridem tu Pater orbis eras. & Illustr. Spanhemius diss. x. de Numism. num. 7.

4. *Cum liberis parens.* Titus non modo principis sollicitudinem, sed & parentis adfectum unicum praestitit. Suet. cap. VIII. 10. Claudian. ad Honorium.

TITUS

agnoscis, agnosceris! eosdem nos, eundem te putas, par omnibus, & hoc tantum ceteris major, quo melior.

I CAP. XXII. Ac primum qui dies ille, quo expectatus desideratusque urbem tuam ingressus es? Jam hoc ipsum, quod ingressus es, quam mirum laetumque? nam priores invehī, & inportari solebant. non dico quadrijugo curru, & albentibus equis, sed humeris hominum, quod 2 arrogantius erat. Tu sola corporis proceritate elatior aliis & excelsior, non

Tu civem patremque geras, tu consule cunctis,

Non tibi, nec tua te moveant, sed publica damna.

Auson. de Nerva: Princeps nomine, mente parens. Aurea Senecae I. Clem. XIV. 4. Simonidis apud Xenoph. praeceptum: Princeps existimet civitatem suam propriam domum, cives vero propinquos, amicos, aut filios: & filios velut animam propriam, & hos omnes obligare nitatur officio. observavit id Valens Imp. qui singulas provincias, ut domum propriam custodiebat indemnes. Ammian. lib. XXXI. cap. XL. Addefis Symmach. lib. x. Ep. XXII. c. m. Nimius forte in isto, sed cui attendant dominationes celsae. BERN.

Agnoscis, agnosceris.] Nihil in fastum mutatus, comiter appellas, salutas cives; & ab iis vicissim idem ille agnosceris, quod ad mores. Imperium accessit, modestia non abcessit. LIPS. Tacit. I. Histor. XXIII. de Othonis artibus, quibus sibi milites conciliavit: eos contubernales appellando: alios agnoscere, quosdam requirere. BERN. Adeoque minus commode Herzogius in Editione altera Cellarii id exponit: agnoscis tuos sc. cives protegendos & regendos.

Et hoc tantum ceteris major, quo melior.] Livin. quod. recte. RITTERSH. Ita coniecerat in margine Livinejus, cui auctoritati plerumque obtemperare solet Rittershusius, sed cum alibi, tum & hic absque ulla necessitate, immo aperte vitiose. Ipse se defendit Plinius lib. III. Epist. x. *Quae hoc diuturnior erit, quo verior.* Livius lib. XL. cap. XXVI. *Vim morbi in causa esse,*

quo serius proficisceretur. Nec satisfacit acutissimus Gronovius reponens quod, cum contrarium exemplum statuisset lib. XXXI. cap. XXXI. iterum Livius lib. XXI. cap. x. *Quo lenius agunt, eo perseverantius saeviant.* Caesar lib. III. B. Gall. cap. XVI. §. 4. *Eo gravius Caesar vindicandum statuit, quo diligentius in reliquum tempus conservaretur.* Egmond. & Lugd. pr. corumpunt in quod. Cicero lib. XIII. ad Famil. Epist. LVII. Columella lib. III. de R. R. cap. II. §. II. *Hoc melior est, quo fecundior etiam mediocri solo, ut praeferrem cum nonnullis Editionibus, licet aliter visum sit Erudito Editori.* Justin. lib. VIII. cap. v. §. II. *Hoc altius demissus, quo minus profiteri licet.* & lib. VI. cap. I. init. *Quo plura habent, eo ampliora cupientes.* Nazarii Paneg. Const. cap. VI. *Quo major, eo miserabilior.* Sidonius lib. II. Epist. x. *Hoc sit scientiae pretiosior pompa, quo rarior.* His adlatis exemplis sextus calus locum debet tueri, cum in aliis, ubi comparatio nos sequatur, quod erit praeferendum, uti apud Caesar. lib. v. Bell. Gall. cap. IX. §. I. *Eo minus veritus navibus, quod in litore molli atque aperto relinquebat.* Plinius lib. VIII. Epist. VII. *Eo liberius, quod nihil ex meis interim missurus sum tibi.* Ita Membranae Mediceae, quae adeo non satisfaciebant nupero Editori, ut vulgatam secutus sit. Alia ratio est in exemplis, quae adtulit ad Sallust. Catil. cap. XXXIV. §. 2. De confusione vocolae quod & quo egimus ad cap. IV. §. I. Gebhard. ad Cicer. lib. VI. ad Famil. Epist. III. Grotius ad Martian. Capell. lib. v. p. 155. & Caneg.

non de patientia nostra quendam triumphum, sed de superbia Principum egisti. Ergo non aetas quenquam, non valetudo, non sexus retardavit, quo minus oculos insolito spectaculo inpleret. Te parvuli 3 noscere, ostentare juvenes, mirari senes. aegri quoque neglecto medentium imperio, ad conspectum tui, quasi ad salutem sanitatemque, prorere. Inde alii se satis vixisse te viso, te recepto, alii nunc magis esse vivendum praedicabant. Feminas etiam tunc fecunditatis suae

neg. ad Avianum fab. vi. vers. 5. Pro tantum Voss. tamen. ARNTZ.

1. *Qui dies ille.*] Quem votis advocat Martial. lib. x. epigr. vi. & vii. LIPS.

Humeris hominum.] Succollati in lecticis. Imitatur Pacatus, in Theodosiana laude, ut plerosque eminentiores (semel monitum esto) locos: *Quin si quando in lucem venire, & diem ferre potuissent, lecticis, thesisque subvecti, & densissima supra circumque cooperti virorum armorumque testudine, sensim atque ad numerum movebantur*: & plura, sodes, adde vel cum Plinianis argutiis & venere certantia. Porro a Nostro Domitianum praecipue tangi, certum est. LIPS. Infra Noster cap. xxiv. §. 5. Claudianus lib. ii. in Ruf. vers. 332.

Omni jam plebe redibis

Altior, & laeti manibus portabere vulgi. ubi Barthius. & iv. Conf. Honor. vers. 13. & 584.

Portatur juvenum cervicibus aurea sedes. Val. Max. lib. ix. cap. vii. ex. i. *Populus humeris suis per summam animorum alacritatem portavit.* Incerti Paneg. Constant. dictus cap. xix. *Humeris se Italiae in patriam reportatum.* Sueton. Claud. cap. x. §. 10. Marcil. ad Eundem Domit. cap. ii. & xix. Britann. ad Juven. Sat. iii. vers. 240. Pertinet huc Pacatus Paneg. cap. xlvii. *Curru modo, modo pedibus subsecutus, alterno clarus incessu, nunc de bellis, nunc de superbia triumphans.* Legebat Guelf. *quid dies ille, qui exspectans.* ARNTZ.

Quod arrogantius erat.] Voces hae manarunt ab interprete aliquo: satis enim sub-

intelliguntur, & alioquin nescio, quomodo infringant elegantiam totius periodi. GRUT. Cujus judicium sequitur Hearne. Videntur tamen a glossematis suspicione liberari posse haec verba. Duo enim enumerat, quibus praecedentes Principes & praesertim Domitianus, de quo Marcil. ad Suet. Domit. cap. xix. se supra alios cives extollerent, vel si quadrijugo curru urbem inveherentur, quod ferri poterat, vel si, quod arrogantius erat, cervice hominum portarentur. Porro inepte quaedam vulgatiores: *ergo nova aetas.* Cicero Phil. ix. cap. i. *Non longitudo itineris, non asperitas viarum, non morbus ingravesceus retardavit.* & Livius lib. xxx. cap. xlv. & Claud. iii. Conf. Honor. vers. 125. & lib. ii. Conf. Stil. vers. 410. Eleganter mox utitur verbo *implere*, nec aliter Quintil. decl. xvii. cap. xii. *Quia oculos spectaculo non licuit implere.* Seneca Conf. ad Marciam cap. xiii. *Ut rediit domum & implevit oculos.* Quod exponit Lipsius: *Madore & lacrimis mox manantibus.* immo potius: *visu & spectaculo filii sui.* nam aliter debuisset addere *fletu vel lacrimis.* Silius lib. iii. vers. 45.

Postquam oculos varia implevit virtutis imago.

Lucan. lib. ix. vers. 987.

Ut ducis implevit visus veneranda vetustas. ARNTZ.

3. *Medentium imperio.*] Imperare medicorum. Senec. i. Irae c. xvi. *Si intrassem valetudinarium exercitatus & sciens, non idem imperassem omnibus per diversa aegrotantibus.* Terent. *quod jussi date bibere, & quantum imperavi, date.* Adde Duaren.

4 suae maxima voluptas subiit, cum cernerent, cui Principi cives, cui Imperatori milites peperissent. Videres referta tecta ac laborantia, ac ne eum quidem vacantem locum, qui non nisi suspensum & instabile vestigium caperet; oppletas undique vias, angustumque tramitem relictum tibi, alacrem hinc atque inde populum, ubique par gaudium

pa-

lib. I. anniverf. disput. c. LIV. Marcum Lyklama lib. II. membra: c. XIX. lib. VII. cap. XIII. Seneca tamen VI. Ben. XVI. 2. *aegrum dicit imperare medico. Medico, inquit, qui me inter eos quos perambulat, ponit, &c. nihil amplius debeo, quia me non tanquam amicum videt, sed tanquam Imperatorem.* Forte quia tunc non dignissimae sortis, & annua mercede obstricti. Adde Alfen. lege XXVI. de Libertat. Varr. de R. R. BERN. *Ad conspectum tuum* erat in MS. Livineji.

Ad salutem tui.] Scribe *sui*. FABER. & ita Scaliger apud Hearne. sed in nostris Codicibus vel Editis neque *tui* neque *sui* reperio. Fortasse in corrupto exemplari ex superioribus id vitii infederat. Nec admittit Gronovius ad Senec. Vit. Beat. cap. XII.

Fecunditatis suae.] Senec. lib. I. de clement. cap. XIII. f. de felicitate sub bono Principe. *Tollere filios cupiunt, & publicis malis indicta sterilitas recluditur* LIPS. Infra Noster cap. XXVII. *Super omnia est tamen, quod talis es, ut sub te liberos tollere libeat, expediat.* Contrarium est illud Senecae Contr. XIII. p. 198. *Torquebantur in conspectu virorum uxores, poenitebat matres fecunditatis suae.* Ex sacris litteris testimonia similia repetere, esset diffidere de memoria eorum, qui inter Christianos nomen profitentur.

4. *Referta tecta.*] Supremae aedium partes, vicinae tectis. An & ipsa tecta proprie capis, quae plana & constrata saepe olim, ideoque apta insisti? Claudianus, Stiliconis ingressu:

Nonne vides, & plebe vias, & tecta latere Matribus?

Iterum, in Honorii:

Quantum licuit consurgere tectis

Una replet turbae facies, undare videres

Ima viris, altas effulgere matribus aedes.

Itaque altiora aedium feminis, in his spectaculis, dicata: ut & in theatris. LIPS. & Barth. ad Claud. VI. Conf. Hon. 544. cum Pricaeo ad Appul. lib. III. Met. p. 44.

Laborantia.] Onere suo & multitudine occupantium. Livius prooemio operis de Romano Imperio: *cum magnitudine laborat sua.* CELL. & Burmannus ad Petron. cap. CXV. *Mox vacare* Voss. quod ferri potest. Doctiss. Emmenes. ad Virg. lib. II. Aen. vers. 63. ita citat: *ac ne eum vacantem locum.* Quod an vitio memoriae sit factum, an alicubi ita legatur, pro certo non licet definire. Existimo tamen, si ita voluisset loqui Plinius, dicturum fuisse *nec*, cum optimi scriptores *nec* dicant pro *ne quidem*, non ita *ne*. Cortius ad Sall. Jug. cap. XXXI. §. I. in posterioribus id ferendum, de quibus nonnihil Cl. Burman. ad Petron. cap. XLVII. Confer, quae diximus supra cap. III. §. 5.

Suspensum & instabile.] Ut in suggrundis aut projecturis parietum. LIPS.

5. *Omnibus venisti.*] Nempe, aequaliter venisti, cuique ordini bonus, & benignus. LIPS. Codex noster, & alter liber Gudianus, levi mutatione, pro: *aequaliter*, habent: *aequalis*; idque omnino rectius. Quam lectionem etiam Cuspinianus, Gryphius, Frischmannus, de la Baune, Hackius, admisere; nec aliter legendum censuerat Antonius Schoonhovius. SCHWAR. *Aequalis.* Guelf.

In singulos gradus.] Capiō de gradibus, qui in quaque urbis regione ad usum publicum erecti, panibus in plebem dividendis. Prudentius contra Symm.

Quae regio gradibus jejunia dira &c.

Rur-

paremque clamorem. Tam aequalis ab omnibus ex adventu tuo laetitia percepta est, quam omnibus venisti; quae tamen ipsa cum ingressu tuo crevit, ac prope in singulos gradus adaucta est.

CAP. XXIII. Gratum erat cunctis, quod Senatum osculo exciperes, ut dimissus osculo fueras. gratum, quod equestris ordinis decora ho-

Rursum

Et quem panis alit gradibus dispensus ab altis.

LIVIN. Gradus, tuos nec aliter acceperis. Te procedente, magis magisque ipse placuisti, & spectantium laetitia auxit. Nam semper aliqui radii virtutis aut comitatus sparsi. LIPS. Tacitus de Neronis ingressu. *Per singulos conjugum, liberorumque coetus, per sexum & aetatem dispositos laetitia auxit.* BERN. Et certe de gradibus Trajani capiendum esse, dubitare nos non sinunt praecedentia verba, *cum ingressu tuo.* Ad spiritum poëticum passim adsurgit Orator, nec adeo frigidus est, quam haec Livineji expositio.

I. *Senatum osculo.* Pacatus, de Theodosio: *Ille cobonestatus affatu, ille mensa beatus, ille osculo consecratus est.* Et digniores igitur osculo solent excipere: etsi pravi aut superbi Principes fastidierunt. De Caligula Dio: *Paucissimos osculatus est: plerisque autem, etiam Senatorum, vel manum vel pedem praebuit osculandum.* De Nerone Tranquillus: *Neque adveniens, neque proficiscens, quemquam osculo impertivit.* Quid Domitianus? ille, necdum Princeps, *Caenidi patris concubinae, osculum, ut solet, offerenti, manum praebuit.* Cogita, quid in Principatu. Nempe his talibus illud, apud Arrianum (lib. iv. rerum Alexandri) infederat: *Τὸς μὲν ἀνθρώπους φιλεῖσθαι πρὸς τῶν ἀσπαζομένων. τὸ θεῖον δὲ ἄνω πρὸς ἰδρῶμενον, καὶ εἰδὲ ψάυσαι αὐτῶν θέρμης. ἐπὶ τῷδε ἄρα τῇ προσκυνήσει γεραίρεται: Hominibus osculum a salutantibus dari: at numina in alto posita, quia contingere non licet, adoratione coli.* Et isti profecto inter numina se censebant. De toto ritu pluscula ego II. Electorum, suo capite. LIPS. Fuit & consuetudo princi-

pum, quos amarent, eorum non ora tantum sed pectus quoque & manus osculari. Theoderitus lib. v. de Theodosio, Meletium Episcopum excipiente, *περιεπύσσετο καὶ κατεφίλει καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ χεῖλη καὶ στήνα, καὶ κεφαλὴν, καὶ τὴν σεφανώσασαν δεξιάν.* item Persae occurrentes sibi, se mutuo, loco salutationis, osculati sunt. Herodot. lib. i. Xenoph. lib. i. Cyr. Hebraeis idem charitatis symbolum in usu fuit. Gen. xxxiii. 4. & passim Christianis ista salutatio in osculo sancto inter praecepta charitatis. i. Cor. xvi. 20. i. Thessal. v. 25. i. Pet. v. 14. qua tamen abstinebant jejunantes Tertull. de orat. Soli nos Germani hac parte rusticuli, & hanc unam humanitatis partem nondum didicimus a Gallis, a quibus & vestes, & linguam & morum culturam hodie petimus. Quamquam Gallicae basiationes promiscuae sua habent incommoda. vide Michael. Montagne in Gustib. lib. iii. c. v. BERN.

Dimissus osculo. Adhuc illis par, & pro communi more. LIPS. Sueton. Othone cap. x. *Ab amplexu & osculo suo dimisit omnes.* *Osculo fuerat* in margine Nob. Heinsius.

Equestris ordinis decora. Nota. non vero totum ordinem (multa in eo millia) sed decora & apices. Et satis mirum de Nerone scribi, a Tranquillo: *Omnes ordines subinde, ac memoriter salutavit.* Tresne omnes ordines? populum, equitem, Senatum? infinitum sit, & nulla memoria fecerit. Sine cavillo igitur aut calumnia, acceperis, *Omnes*, quasi esset, singulos ordines, cum res ferret, salutavit: aut ut expressius dicam, omnes quidem ordines, sed non qui in ordinibus. Mens est, nec plebem quidem in salutationibus omissam.

honore nominum, sine monitore, signares. gratum, quod tantum non
 2 ultro clientibus salutatis quasdam familiaritatis notas adderes. Gra-
 tius tamen, quod sensim & placide, & quantum respectantium turba
 pateretur, incederes; quod occurrentium populus te quoque, te immo
 maxi-

Sed vel sic magna, & rara memoria. quae in Augusto etiam laudabilis, quod *patres in curia consalutaverit, sedentes, & quidem nominatim singulos, nullo submonente*. Ita Suetonius de illo: sed *Patres* tantum, qui ad *sexcentos tunc*, aut circa. Lusi igitur aliquando in priore loco, & tentavi: *Omnes S. ordine subinde*. quod esset, omnes Senatores & ordine uti sedebant, Augusti exemplo. Sed ut dixi lusi. ipsius Trajani nonne insigne exemplum, *qui omnes prope milites nomine appellabat?* Ita supra noster. LIPS.

Honore nominum.] Solus est Catanaeus, qui *honore nominum* minus adcurate vertebat, *nominabas cum honore*, quod reprehendit Cuperus lib. IV. Obs. cap. VIII. & post eum Doct. Trotz. de Mem. Prop. lib. I. cap. III. p. 232. Ceteri interpretes vitio carent & rectius exposuerat Pignorius de Servis p. m. 283. & Burm. ad Suet. Neron. cap. x. neque debemus id, quod unus commisit, vertere in invidiam omnium. Ut optimi Catanaei sententiae satisfaceret Orator, *honore verborum* dicere debuerat, uti Ausonius Paneg. cap. XXII. §. I. *Munera tua verborum honore prosequens*. Symmach. lib. IV. Epist. LXIX. *Saltem verborum honore compensem*. & lib. VI. Epist. LXXIX. Gronov. ad Livium lib. XLV. cap. XIV. Burm. ad Ovidium lib. II. ex Pont. Epist. I. vers. 29. quod Terentius extulit Eun. Act. II. Sc. I. *Munus nostrum ornato verbis*. Noster lib. I. Epist. VIII. *Qui benefacta sua verbis adornant*. & Broukh. ad Prop. lib. IV. El. v. vers. 19. ARNTZ.

Sine monitore.] Nomenclatore, qui inter necessaria officia claris olim viris apparerebat. LIPS.

Gratum.] Salutatio cum quibusdam familiaritatis notis opponitur *levi illi rigoris suspicioni*. Sueton. Aug. c. LXVI. 4. & vultu-

minus familiari in Caes. c. LXXVIII. & *limo adspectui* Terent. Graeco ὑποβλεψία. BERN. *Limis spectare* apud Terentium longe aliud quid est, quod non opus hic docere. Cetera debentur Casaub. ad Suet. Aug. l. c. ubi tamen melius *frigoris* legimus.

Tantum tum non ultro.] Lege *tantum non ultro*. RITT. Inepta ista particula *tum* adhaesit ex praecedenti voce, quam apud solum Livinejum reperi. In alteram partem peccant hi, qui etiam particulam *non* ejecerunt. Certe excerpta Voss. Guelf. Ven. Ald. Frob. Sich. simpliciter *tantum ultro*. Mirum cur elegans haec formula ubique adeo manibus Librariorum vexata sit. Livius lib. IV. cap. II. *Cum hostes tantum non arcessierint*. Ibi eodem modo peccatum esse docuit Cel. Gronovius. & nihil non ausi sunt descriptores apud Val. Max. lib. I. cap. VIII. ex. 10. *Illud tantum non ore ipsius Apollinis editum*. Florus lib. II. cap. VI. §. 46. *Quum urbem tantum non adoratam reliquisset*. Illic alicui abundare visa est haec particula, ut & apud Quintil. Decl. III. cap. III. *Tantumque non durum ac rusticum*. In nostro Codice & aliis aberat negatio. Cicer. lib. I. ad Quint. Fratrem Epist. I. *Cum ii mores tantum non ad lenitatem incubuerint*. ita rescripsit Gronovius, & ante eum Freinshem. indice Flori hac voce. ARNTZ.

2. *Gratius quod sensim.*] Similes affectus aperit Panegyristes Constantini: *Felices, qui te propius aspicerent, longius positi nominabant, quos praeterieras, loci quem occupaverant, poenitebat*. Et statim: *Ausi etiam quidam ut resisteres poscere, & pueri tam cito accessisse palatium*: & plura. LIPS.

Respectantium turba.] Qui te antecederant, per officii speciem. sed & ii cupidi videndi, identidem respectabant, & ut so-

maxime adstaret; quod primo statim die latus tuum crederes omnibus. Neque enim stipatus satellitum manu, sed circumfusus undique nunc 3 Senatus, nunc equestris ordinis flore, prout alterutrum frequentiae genus invaluisset, silentes quietosque lictores tuos subsequere. nam milites

folet, gradum suum tuumque una, tardabant. LIPS. Nervosius videtur, si hoc retineamus, quam quod est in Guelf. *te spectantium*. majorem etenim inpatientiam civium indicat, quod ne tam diu adspectu Imperatoris carere possent, dum praecederent. Eumenius Paneg. Const. cap. XIX. *Quae singula, ut respectantes agnoverant. Idem codex statim accursantium*. Sed alterum frequentius est, & Plinio usitatum magis.

Te immo.] Probe *immo*, nec moverim. Sed amicus noster, vir doctus, in *imo* probabat, id est, in *plano*, ut infra Plinius *devexus in planum*. Quod ἐν λόγῳ non est de mente & sententia loci. LIVIN. Planus est sensus, adeo communem fuisse Principem, ut cuivis permetteret ad se accedere, nec quisquam a custodibus repelleretur. Et ea in expositione vocula *immo* sententiae satisfacit, de quo Gronovius ad Livium lib. XXXV. cap. XLIX. & lib. XXXVIII. cap. XLIII. & magis etiam satisfaceret, si scribere liceret: *te immo proxime*. Nam non tam gratum erat, quod populus *maxime*, id est, praecipue Principem circumfisterent, quam quod *proxime*, quod scilicet latus suum iis crederet. Ea enim in re gratum faciebat populo, quod liberum accessum concederet. Ita frequenter hae voces commutantur, ut diximus sup. cap. VII. §. 5. et Bersm. ad Lucan. lib. X. vers. 408. Verum jam ea restat difficultas, quomodo verbum *adstare* jungere potuerit quarto casui. In scriptis codicibus primo intuitu aliquid auxilii quaereres, cum Voss. *te uno*. Guelf. *te in uno* exarent. Quasi sensus foret, te solum, te etiam unicum intuentur. Adeoque praepositio *in* neglecta in priori membro, ut apud Horatium lib. III. Od. XXV. vers. 2.

Quae nemora, aut quos agor in specus.

Quod recte tuetur Bentlejus. Verum illa expositio hic locum habere nequit, quomodo enim *gratius* potuisset esse, quod totus populus solum Imperatorem intueretur, utique hae ex re laudem gloriamque captare non poterat Princeps. Nihil itaque melius videtur, quam ut dicamus, accusativum hunc non tam pendere a verbo, quam quidem a praepositione, quae verbo adest, ad quam normam invenimus *inpendet te, adsidet te*. &c. ut ea repeti possunt apud Curtium ad Sallust. Catil. cap. II. §. 9. ad Plinium lib. II. Epist. XIX. §. 8. & in notis nostris ad Victorem Caes. cap. X. *Adstituor forum atque tribunal*. Heins. ad Ovidium lib. III. Met. vers. 598. Tacit. lib. I. Ann. cap. XIII. *Ambulantis Tiberii genna advolveretur*. Van Staveren ad Nepot. Timoth. cap. II. §. I. & ad Eumen. cap. IV. §. 3. Sulpitius Severus Hist. S. lib. II. cap. XVI. §. 5. *Tabernaculum Ducis frequentes adsistunt*. Scriptus liber apud Victorem III. cap. II. §. 6. *Et cum Romani adpropinquarent pro Romae*, quae diversitas constructionis quoque in Caesare observatur in Miscell. Britann. vol. IV. tom. I. p. 135. E contrario, casum praepositioni addunt, qui non nisi compositioni inest, uti *jacere supra corporibus*, de quo Faber ad Lucretium lib. VI. vers. 1213. ARNTZ.

Maxime adstaret.] Adsisteret in propinquo. Nam describit cupide & improbe occurrentes; qui propinqui gradum tunc firmabant, & utrimque Principi imminebant. LIPS.

3. *Silentes quietosque.*] Duo lictorum officia: Clamore & Virga monebant, aut submovebant. De illo, infra c. LXI. etiam: *Solennis ille lictorum & praenuncius clamor*. Quid praenunciant? Consulem aut magistratum venire, solenni verbo, *Animadvertite*. De virga, qua pellebant aut pulsabant,

4 lites nihil a plebe habitu, tranquillitate, modestia differebant. Ubi vero coepisti Capitolium adscendere, quam laeta omnibus adoptionis tuae recordatio! quam peculiare gaudium eorum, qui te primi eodem loco salutaverant Imperatorem! quin etiam Deum ipsum tuum praecipuam

bant, Panegyricus Theodosio: *Tum longe populus abigebatur, nec otiosa viatoris manus plebem verberare abigebat.* Plura in 1. E. lect. cap. XXIII. De Lictorib. p. 427. LIPS. Cic. ep. 1. ad Q. Fratrem apud C. Octavianum primus lictor quievit, tacuit accensus. BERN. Aperto errore obsequere Editio Hackiana.

Nam milites.] Ii quoque stipabant Principem, & ferociter solent submovere. Non fecit Trajanus: nec Pertinax quidem, de quo Herodianus: *Ἐκέλευσε τὰς στρατιώτας παύσασθαι τῆς πρὸς τὰς δῆμους ὕβρεως, καὶ μὴτε παίειν τινὰ τῶν παριόντων:* *Milites iussit abstinere ab omni contumelia in populum, & nec pulsare aliquem adeuntem.* LIPS. Jam milites conjecit Nic. Heinsius.

Nilil a plebe habitu.] Quiane togati erant? Capitolinus in M. Antonino cap. XXVII. pr. *In Italiam veniens togam & ipse sumpsit, & togatos iussit esse milites: nec unquam sagati fuerunt sub eo.* Quod honori Italiae & urbis datum. in qua ipsa custodia Principis togata. Tacitus lib. 1. Hist. c. XXXVIII. *Nec una cohors togata defendet nunc Galbam, sed detinet.* LIPS. Moris, ut illa cohors, quae more militiae excubabat, sine armis, gladiis tantum lanceisque contenta, & togis non sagis induta modestiae causa, ne Mars palam in urbe habitare videretur. Vide sis Martial. VI. epig. LXXVI. Lips. in not. ad Tacit. 1. Hist. XXXVIII. 4. BERN. *Deferebant* Voss.

4. *Capitolium adscendere.*] Prisca pietate & ritu; Diis in abitu vota nuncupare, in reditu solvere. LIPS. Statim omnibus ignorat Guelf. negligenter; quod vel patet ex sequenti eorum.

Salutaverant.] Eodemque loco salutaverint Sichardus, quem non sequor contra consensum aliorum & orationis leges. Guelf. tamen, Editio anni 1476. & 1498. Ald. &

Ascens. *salutaverunt*, non *salutaverant*, quae confusio in illis temporibus est frequentissima. Nihil tamen mutarim.

Quin etiam Deum.] Livin. *ipsum tum.* recte. RITT. *Deum ipsum tuum*, legitur alias: *ipsum tunc*, sed praeter libros. vocat *Deum suum*, Jovem Capitolium. GRUT. *Tum* conjectura est Livineji in margine suae Editionis, & in notis ad cap. XX. fine. Et ex eo fonte in sequentibus Editionibus vel *tum* vel *tunc* promanavit, satis secure. Sed emendatum id ab Hearne & Cellario, nisi quod nuper Editor Christoph. quidam Herzog novum prolaturus arcanum ibi Cellarianae notae, addiderit: *Forte melius pro tuum legeres tum.* Aliter priscae Editiones & ipsa illa Livineji cum Codicibus manu exaratis. Intelligunt omnes *Jovem ipsum*, ego non video, quid praecipue is prae ceteris Diis, quibus id tribuit cap. VIII. effecerit in ea adoptione, ut ejus operi id adscriberet Orator, quod enim illud in templo Jovis fuerit factum, id non adeo novum, ut ideo *Deus tuus* dicere debuerit. quare potius per *Deum* intelligimus Nervam, qui post obitum a Trajano factus erat Deus, atque inde per excellentiam & flore poetico *tuum Deum*, id est, patrem tuum, qui te adoptavit, & a te consecratus est. Vid. cap. XI. & cap. X. *Quaereretur, an illud jam Deus fecisset.* Ita *Consules tui*, pro a te facti infra cap. XCIII. Suetonius Aug. cap. V. *Quasi proprio suo ac peculiari Deo.* de Augusto. Inde mox dicit de Nerva: *ingens Deorum prolaturus arcanum.* pro quo *implo-raturus* non aequè bene Guelf. ARNTZ.

5. *Iisdem vestigiis.*] In suggestu aut editiore loco, ut ex Cedreno dixi in adoptione a Nerva factum. Sed cur ille, hoc clarum: cur nunc Trajanus? neque enim ibi concio. Puto alterutrum. sive ut Jovem eminentior, & conspicuus omnibus, sa-

quam voluptatem operis sui percepisse crediderim. Ut quidem iisdem
vestigiis institisti, quibus Parens tuus ingens illud Deorum prolaturus
arcanum, quae circumstantium gaudia! quam recens clamor! quam si-
milis illi dies, qui hunc genuit diem! ut plena altaribus, angusta victi-
mis

salutaret; five ut populum ipsum. Nam
& hunc venerari in publico Principes so-
lent. LIPS.

Deorum prolat.] Te imperatore dicen-
do, cujus ei consilii Dii auctores. Mox,
similis illi dies &c. illi, quo adoptio pera-
cta: hunc gen. diem, quo imperium coram
suscepisti. Sed & clarius (meo iudicio)
dixisset, *similis illi diei, qui hunc gen. dies,*
eodem intellectu. LIPS.

Quam recens clamor.] An *repens* & su-
bitus? Sed nil muto. tota nempe via cla-
maverant faverantque, tamen nunc alacri-
ter & fortiter iterum, quasi recentes. LIPS.
Olim non displicebat scribere *frequens*. O-
vidius XII. Her. 143.

*Turba ruunt, & Hymen clamant, hyme-
nae frequentant.*

Nic. Heinsius margini adscripserat forte *re-
pens*. Conf. Nazar. Pan. Const. cap. xxxii.

Plena altaribus.] Ut moris in adventu &
auspiciis novi Principis, quem Diis com-
mendabant. Tacitus II. c. lxx. Histor.
*Exstructis altaribus, caesisque victimis, re-
gium in morem:* Vitellio scilicet adventan-
te. Quid quod in Caligulae, optatissimi
(heu vanae spes!) Principis initiis, *supra*
centum sexaginta millia victimarum caesa?
Suetonius tradit: & ego plura, ad Taciti
dictum locum. LIPS. Panegyrist. Maxim.
*Totam hanc urbem repentina tua in hostes e-
ruptione sollicitam, laetitia & exultatione &
aris flagrantibus, sacrificiis, & odoribus ac-
censis nomini tuo, implesti.* Similia lege sis
apud Just. xxiv. 3. 4. Caesar. Gall. Bell.
VIII. LI. Suet. Calig. XIII. 2. & ad eum Ca-
faub. & Galb. XVIII. Aug. xcvi. Curt.
v. I. 33. Valer. Max. ix. I. 5. Plutar. in
Dion. c. xxxvii. & Pomp. Herod. iv.
Ammian. xxi. Sic Cereos rebus sacris
praeisse discimus ex Historia Ecclesiastica
Sozom. lib. viii. mox ad Episcoporum ho-

norem adhibitos. Chrysostomo *cum cereis*
obviam procedit populus Constantinop. Theod.
lib. v. c. xxxiv. Sozo. d. I. Nec non in
conciliis patrum, ut in II. Nicena. Hodie
in solennib. Doctorum. Origo gentium est;
Nam *Diis hic honos primitus datus, cum eo-
rum imagines transferrentur.* Cic. in Verr.
BERN. Et haec Berneccerus ad Justinum
lib. xxiv. cap. III. & Freinsh. ad Curtium
lib. v. cap. I. §. 20.

Augusta.] Augusta, σεβαστὰ veneratione
& adoratione digna. Xiphil. in Caes. August.
πάντα τὰ ἐν ἱερὸτάτοι καὶ ἱερῶτάτοι ἀνδρῶν προσα-
γορεύεται. Ovid. Fastor. I.

*Sancta vocant augusta patres, augusta vo-
cantur*

Templa. &c.

Ejusdem notiois *augere, auctus, mactus*
mactare, magmentum, ἐνθρησιμός. illud er-
go vulgatum plane falsum; Augustum ab
augendo id est ampliando: & longe aliud
illud, in edictis Imperator: *semper Augu-*
stus. Nec recte Engelbertus Abbas Ad-
montensis, de ortu & fine Rom. Imp. c.
xviii. opponit inter se Augustum & an-
gustum cum ait: *Imperium deberi semper*
augeri, & nunquam minui. adeoque Impe-
ratores contrarium facientes, non Augustos,
ab augendo, sed Angustos, ab angustando fi-
nes Imperii Romani, posse appellari. Haec
docuit Berneg. nota in Augustum Sueton.
c. vii. 5. Adde Dempst. Rosin. p. 92. Dio
lib. LIII. p. 581. BERN. Sed quid haec
vocis significatio toties decantata ad prae-
sentem locum pertinet. Agitur hic de ef-
fusa populi turba, quae redeuntem Princi-
pem excipiebat, adeoque scribendum *an-*
gusta victimis, cum omnia loca repleta es-
sent altaribus & animalibus sacrificio desti-
natis, ut vix via pateret. sup. cap. xxii.
Angustumque tramitem relictum tibi. Ita
studium videndi Principem, quo populus pro-

mis cuncta! ut in unius salute collata omnium vota! cum sibi se ac liberis suis intelligerent precari, quae pro te precarentur. Inde tu in Palatium quidem, sed eo vultu, sed ea moderatione, ut si privatam domum peteres; ceteri ad penates suos quisque iteraturus gaudii fidem, ubi nulla necessitas gaudendi est.

CAP.

proruebat, optime indicat. Senec. Phoen. vers. 228.

Aditusque verbis tramite angusto patet.

Angusta viarum apud Tacit. lib. IV. Hist. xxxv. Virgil. lib. II. Aen. vers. 332.

Obsedere alii telis angusta viarum.

Propert. lib. III. Eleg. XII. vers. 30.

Nec digitum angusta est inseruisse via.

Excerpta Vossii testantur *angusta* esse in Guelf. & jam ita ediderat Livinejus, illudque libro suo adscripserat Nobil. Heinsius. si plena essent cuncta altaribus, quis recusabit viam mactandis animalibus *angustam* fuisse. Neque adeo miror oculatissimos etiam homines hanc diversitatem non observasse, cum nihil difficilius saepe, quam duas hasce voces in scriptis distinguere, idem enim est ductus fere litterae *u* & *n*. Juven. Sat. x. vers. 92.

Tutor haberi

Principis angusta Caprearum in rupe sedentis.

Ibi *angusta* legendum esse satis certum, si cogites, Sejanum omnia toto orbe potuisse, cum interim in parva Caprearum insula otiose lateret Tiberius. Nec aliter volebat Vossius filius, & eadem mens fuit Patri in Etym. voce *ango*. de tali confusione adde Bernart. ad Boethium lib. III. prof. II. & Markland. ad Statium lib. III. Silv. I. vers. 69. ARNTZ.

In unius salutem.] Infra: *Non distringimus te (Jupiter) votis. simplex cunctaque ista complexum, unum omnium votum est, Salus Principis.* LIPS. & Stephan. ad Saxonem Gramm. Hist. Dan. lib. x. p. 213. Ante Sichardum omnes omnino Editiones in *unius salute*, uti Voss. & Guelf. Fraudi fuit huic phrasi grammaticorum regula, quam nimis religiose ubique a veteribus

observari voluerunt Viri Docti, adeo ut si librariorum corruptelam effugisset talis locutio, tamen grammaticorum manibus castigaretur. Exempla tam multa ab eruditioribus prolata sunt, ut pudeat vel unum addidisse. Frontinus lib. III. Strat. cap. IV. ex. 6. *In quibus id conferebatur.* Hyginus fab. CXXXIX. *In Cretenfi insula detulit.* Hegesippus lib. I. cap. XXXVI. initio: *Habuerat autem in consortium.* uti MS. sed editi *consortio*. defendit Nepos praef. *Habere in matrimonio.* apud Eundem Heges. lib. II. cap. XIII. *In loco ejus substituerunt.* vulgo *in locum.* & ibidem: *In captivitate sese esse deductum.* uti membranae repraesentant. Nec aliter antiquus apud me Sedulii codex lib. IV. vers. 107.

In cujus lumine Christus

Inspuit, & speciem simulatae mortis admittit.

Non *lumina*; ut praeferunt editiones. Interim *salutem* etiam emendaverat in margine sui exemplaris Nic. Heinsius. ARNTZ.

6. *Necessitas gaudendi.*] Domi licet affectus libere detegere, tanquam in tuto. Non ergo palam gaudebant, secreto lamentabantur, uti in Neronis ingressu, *quem publice, venerabantur, privatim vero, ubi impune licebat, quid sentiret quisque, enunciare, acerrime lacerabant.* Dio. CATAN. Adeoque ubi non est exponendum per postquam, uti ridicule fecit Herzog, qui vim Cellarianae expositionis non cepit. supra sed vultu, ea mod. neglecta secundo loco particula adversativa Codex Livineji & Guelf. perperam.

1. *Onerasset.*] Infra cap. LXXIII. *Onerasti Principes futuros.* Et ea locutio Plinio fuit in deliciis; sic expone, quod dixit lib. I. Epist. XIV. *Onerare aliquem laudibus pro*

CAP. XXIV. Onerasset alium ejusmodi introitus, tu quoti-
die admirabilior & melior; talis denique, quales alii Principes fu-
turos se tantum pollicentur. Solum ergo te commendat auget-
que temporis spatium. junxisti enim ac miscuisti res diversissimas,
securitatem olim imperantis, & incipientis pudorem. Non tu ci-
vium

pro tantas laudes in aliquem cumulare, ut earum merita adsequi nequeat. Vide Burm. ad Ovidium Epist. xvii. Her. vers. 167. Bernecc. inf. xlii. §. 4. & Cortium ad No-
stri lib. iii. Epist. iii. *Quibus imaginibus oneretur.* Inde sine dubio constituenda lectio apud Aufonium Protr. ad Nepotem vers. 96.

Quamvis & patrio jam dudum nomine clarus,

Posses ornatus, posses oneratus haberi.

Verum sensum non viderunt Interpretes. *Hujusmodi* dedit Froben. & Lipsius contra MSS. & priscas Editiones, quae *ejusmodi*. ARNTZ.

Quotidie admirabilior & melior.] ὁ κα-
λεπὸν ἐσθλὸν ἐμμεναι! praesertim in alta illa
statione. At Trajanus profecit. item *Ves-
pasianus solus omnium ante se principum in
melius mutatus.* Tacit. i. Histor. xxxi.
Hodie fere personam Agamemnonis agunt.
apud Eurip. in Aul. v. 337. vide c. xcv.
3. Et Gruter discurs. in Tacit. c. iv. BERN.

Res olim diversissimas.] Phrasi pari & acu-
mine Tacitus in Agric. cap. iii. de Ner-
va: *Res olim dissociabiles miscuit, Princi-
patum & Libertatem.* Pacatus de sese: *Res
diversissimas junxi, metum & temeritatem.*
LIPS. Jam ante Livius lib. xxi. cap. iv.
*Nunquam ingenium idem ad res diversissimas
parendum atque imperandum habilius fuit.*

Olim imperantis.] Praedecessoris Ner-
vae. Maleque est in editis quibusdam *misc.*
res olim divers. securitatem imper. nullo
commodo sensu. LIVIN. Qui diu impe-
rarunt, fidunt jam sibi, ac potentiae suae
sunt securi: qui incipiunt, metum aliquem
& pudorem, ut in re nova & ardua, ha-
bent. At tu, inquit, utrumque jungis &
temperas, securus, ut vetus regnandi; ve-
recundus, modestusque, ut cito. LIPS.

Olim imperantis, id est, praedecessoris Ner-
vae, inquit Liv. Non recte. Nam nec Ner-
va usquam legitur regnasse in securitate;
neque adeo potuit, cum praefuerit tantum
Romanis annum unum, menses quatuor,
dies novem, ut placet Dioni, nec dissen-
tiunt ceteri. quid igitur? Respicit Plinius
ad morem principatus universi: obtinet pla-
ne, ut magistratus omnes potestatis suae
tirocinio, reverentiae populi sui inserviant,
neque eam prae se ferant securitatem, quam
ipsis circumdat imperium longius; ut osten-
dimus exemplo non uno in prioribus discursibus ad Tacitum, quibus infinita alia ad-
texta nobis ad illud ejusdem Cornelii xiv.
A. i. C. *Vipsanio, Fonteio Coss. diu medita-
tum scelus non ultra Nero distulit, vetusta-
te imperii coalita audacia.* GRUT. Bene
omittit Codex MS. particulam *olim*, quae
primo loco intempestive interjecta est his
duabus vocibus: *res . . . diversissimas.*
Eadem enim brevi verborum ambitu mo-
leste bis repeteretur; cum mox sequatur:
securitatem olim imperantis. Ubi *olim im-
perans* ille vocatur, qui jam diu & a longo
tempore praefuit imperio, adeoque, jam
confirmata potestate sua, securius & ani-
mosius agit; cum ii, qui modo incipiunt
imperare, fere cautius adhuc & modestius
ac quasi timidius, rem gerant. Eandem
notionem Plinius tribuit huic particulae *o-
lim*, Lib. vii. epist. xcii. *Olim in manus,
non stilum sumsi.* Sic vero nec Beroaldi,
nec Aldi & Juntae, & Gryphii, nec Cu-
spiniani, & Parisiensium, libri impressi,
istam voculam in priore loco agnoscunt.
SCHWARZ. Mendum hic non sustulisti,
sed intulisti. Tò *olim* enim priori loco re-
linquendum erat, & pro *incipientis* rescri-
bendum *praecipientis*. Ita scilicet fluunt
P verba

vium amplexus ad pedes tuos deprimis, nec osculum manu reddis. manet Imperatori, quae prior oris humanitas, dexteræ verecundia.

verba Plinii: *Iunxisti enim ac miscuisti res olim diversissimas, securitatem imperantis, & praecipientis pudorem*, hoc est, verecundus es in praecipiendo dandisque mandatis. Simile est illud Taciti Agric. III. 1. *Nerva res olim dissociabiles miscuit, Principatum ac libertatem*. HEUM. Poec. tom. III. lib. IV. Viro Cl. non adsentior, nihilo enim meliorem reddit sententiam talis correctio, & satisfacit plane optimarum Editionum scriptura 1476. 1498. Ald. Frob. Sich. Livin. Hearne &c. adstipulantibus Voss. & Guelf. Insolentior constructio offendit, quae statim adparet ex oppositione *is incipientis*. adeoque *olim imperantis* est diu imperantis, cujus imperium temporis diuturnitate est firmatum. Petron. Satyr. cap. XXII. *Stertere tanquam olim dormientes coeperunt*. ubi Erhard. & Scalig. ad Tibull. lib. I. Eleg. IV. vers. 26. Lucanus lib. II. vers. 230.

Olimque potentes

Concurrunt.

Quod retineo; non Caesar & Pompejus contenti forent sola ultione, verum graviora agitare, & ipsam libertatem opprimerent. Adeoque aliam ob rem civilia bella movebant, quam Sulla, nimirum regnandi studio, cum jam tanta eorum esset potestas, ut privati esse nescirent. ARNTZ.

2. *Non tu civium amplexus &c.*] Cajum Caesarem tangit. de quo adi Senecam de beneficiis II. cap. XII. Sequitur, *nec osculum manu reddis*. Quod ad Domitianum equidem traxerim, qui Canidi, patris concubinae, ex Istria reversae, osculumque (ut assueverat) offerenti manum praebuit. Verba sunt Suetonii cap. XII. Denique ubi est in nostro, *quae prior oris human.*, in R. legitur, *quae prioris human.* Juvem ego, & emendem, *quae prius oris human.* LIVIN.

Ad pedes.] Ut Caligula, & ejusmodi monstra. LIPS. *Papa hanc quoque servitutem sibi vindicat, ut calcare possit Caesarum cervices, & Regum oscula deprimere infra solum crepidarum*. Baud. in orat. quapiam.

BERN. Tale osculum *ὑπερβολὴν τυραννίδος* vocat Arrianus Epiet. lib. III. cap. XXVI. p. 402. Lipsius lib. II. Elect. cap. VII. alia, & Dougltaeus in Anal. Sacr. part. I. exc. CXXI.

Manu reddis.] Infra cap. LXXI. *Cum velut affixi curulibus suis, manum tantum, & hanc cunctanter & imputantibus similes promerent*. LIPS.

Quae prior.] Aliquid hic altioris vulneris aut defectus, sed ex Cuspiniani libro supplendi. In illo est: *quae prioris humanitas, dexteræ verecundia*. Plane legendum, *quae prior oris humanitas, dexteræ verecundia*. Ad antecedentia hoc refer. Ore osculum reddis; humanitas est. dexteram osculandam non offers; verecundia est. LIPS. *Quae prior oris humanitas* V. C. praeclare. Post inserit C. *dextrae verecundia*. bene. RITT. Primus feliciter supplevit Cuspinianus; a quo Lipsius supplementum adscivit; nisi quod falso tradidit, in Cuspiniani legi: *quae prioris humanitas*; cum distincte jam ibidem ante Lipsium descriptum fuerit: *quae prior oris humanitas*. In Codice MS. extat: *quae prima oris humanitas*. Posthaec vero illa Cuspiniani & Lipsii lectio plenior ad plurimos reliquos transiit. SCHWARZ. Recte *prior oris* praetulit in ora libri sui Cl. Perizonius post Voss. & Guelf. nisi quod a prima manu ille *prioris*, quomodo Puteol. Ven. Asc. Sich. & nonnulli alii, qui error inde natus; quia litterae bis repetendae tantum semel scriberentur. De quo more supra cap. II. §. 5. quale vitium ope Codicis tollendum ex Hegesippo lib. I. de Excid. Hieros. cap. XLI. p. 156. *Archelaus solus excipitur ex Cappadocia*. scilicet rescribendum: *Rex Cappadociae*. Aldus, Ascensius, Gryph. & pauci simpliciter *prior hum.* quod exemplum secutus Cl. Gesnerus.

Dextrae verecundia.] Osculandam dabant dextram civibus, tanquam servis. Soli enim servi manus, alii oculos, alii collum osculabantur. Seneca XLVII. Epist. Arian. lib. II. dif-

dia. Incedebas pedibus, incedis; laetabaris labore, laetaris; eadem-
que omnia illa circa te, nihil in ipso te fortuna mutavit. Libe-
rum

disfert. cap. xx. Invaluit tamen postea, ut & potentiorum manus osculo libarentur. Plutarch. in Caton. Hotoman. lib. singul. Observat. Vet. Rit. Nupt. c. II. Lips. lib. II. c. VI. Elect. BERN. Duæ hæc voces non conspiciuntur in antiquissimis Editis Puteol. Ven. Ald. Frob. Sich. Ascens. Gryph. &c. nec in nostrorum Codicum excerptis, Livinejus in margine posuit ex sola Editione Culpiniani. Sed adeo sapiunt Plinianam dictionem, ut vel sola illa re sese possint tueri, etiamsi relatio ad superiora verba abesset.

Incedis.] Ammian. lib. XXII. c. IX. de Juliano: *Humilior, inquit, princeps visus est in officio pedibus gradiendo cum honoratis: quod laudabant alii, quidam ut affectatum & vile carpebant.* Sed audiant Vologesem apud Tacit. xv. A. c. II. 6. *Vestra quidem vis & gloria in integro est, addita modestiae fama, quae neque summis mortalium spernenda est, & a diis aestimatur.* BERN.

Eademque omnia illa.] Vide ne argutius veriusque: *eademque omnia, Ita circa te, nihil in ipso te fortuna mutavit.* LIPS. Livinejus pro *ipso* reponit ex conjectura *ipsum*, vide an non melius jam olim conjecerim, *in ipso te.* RITT. Conjeci olim, *eademque quae omnia circa te, nihil ipsum te fort. mut.* sententia planissima, ut loco fuerit vitiando non repetita vocula *quae*, & ita profecto videtur. GRUT. Antehac ubique sic legebatur, *eademque omnia illa circa te: nihil ipso te fortuna mutavit.* Ipse Lipsius nihil quidem contextum orationis mutavit; at in notis hæc commentatus est: *Vide, ne argutius veriusque: eademque omnia. Ita circa te, nihil in ipso te, fortuna mutavit.* Cui vero emendationi satis argutae non succurrit Codex noster; ubi, pronomine potius transposito, hæc legimus: *eademque illa omnia circa te: nihil ipso te fortuna mutavit.* Gruterus aliam iniit viam, opinatusque, loco fuisse vitiando non repetitam voculam, *quae*, sic conjecit rescribendum: *eademque quae omnia circa te, nihil*

in ipso te, fortuna mutavit. Servata tamen fuit in ipso contextu lectio vulgata, usque dum Boxhornius ita excudendum curavit: *eademque omnia illa circa te; nihil in ipso te fortuna mutavit.* Quem secuti sunt, de la Baune, & Cellarius; ante quos eodem modo legendum censuerant Petrus Faber, & Conr. Rittershusius. Atque hanc quidem correctionem haud aegre tueri posse videtur similis sententia & loquendi formula, qua Plinius senior usus est in *praefatione Historiae Naturalis* ad Vespasianum: *Nec quidquam in te mutavit fortunae amplitudo, nisi ut prodesse tantundem posses, & velles.* In vetustis autem Plinii editionibus A. 1470, 1473, 1476, & 1481. ista verba sic leguntur: *Nec quidquam in te mutavit fortunae amplitudo in iis*, [scil. honoribus, de quibus antea sermo erat.] Unde conjecturam facimus, ibi quoque praepositionem, *in*, ante pronomem, *te*, omitti debuisse. Utcunque est, haud inviti in ista nostri loci emendatione acquiescere, nisi lenior adhuc via superesse videretur, qua non integra vocula aliunde adsciscenda, sed literula saltem sit corrigenda, hunc quidem in modum: *eademque illa omnia circa te: nihil ipsa te fortuna mutavit.* Quasi dixerit Plinius: omnia eadem illa humanitatis & vitae laboriosae indicia, quae prius, circa te sunt, sive manent, ac ne ipsa quidem fortuna splendidior te mutare potuit; cum alioqui dignitatis accessio facile animos moresque hominum mutare, atque attollere, soleat. Quam facile autem *a*, in *o*, per librarios sit mutatum; adeoque & *ipso* pro *ipsa* scriptum, ostendit Casp. Scioppius, de *Arte Critica*, ubi de literis, quae corruptae sunt, agit; p. 52. SCHWARZ. Vide quaeso, Vir Doctissime, an non blanda sit mutatio, & interpretatio facilis pro *Eademque, Eadem, quae omnia illa circa te &c.* Et interpretamur, *Eadem illa Diva Fortuna, quae oculos & sensus feriunt circa te mutavit, ut pro privato Imperatorem, Caesarem,*

rum est ingrediente per publicum Principe subsistere, occurrere, comitari, praeterire. Ambulas inter nos, non quasi contingas, & copiam tui, non ut imputes, facis. Haeret lateri tuo quisquis accessit, fi-

Principem, te videamus, nihil in ipso te, in animo tuo ac moribus mutavit. GESN. *In ipso* facillima est emendatio, & confirmatur a Codicibus nostris, quo pacto sensus est apertus. In cumulandis honoribus multa quidem mutasse fortunam, cum Principem faceret, in ipso vero Trajano nihil, cum eadem maneret modestia & animi moderatio, qui in viris magnis neque extollitur donis fortunae, neque mobilitate ejus deprimitur.

Fortuna mutavit.] *Nec quidquam in te mutavit fortunae amplitudo, nisi ut prodesse tantundem posses, quantum velles.* Plin. in praefat. histor. natural. ad Tit. BERN.

3. *Liberum est ingred. per pub. Princip. &c.*] Contra ac sub Caio Caesare, quo trans-eunte prospicere ex superiore parte criminorum & exitiale habebatur, ait Sueton. Cal. c. l. Paulo post, *quasi contingas*, id est, bona quadam forte Fortuna ac beneficio copiam in publico tui facias, cum alii studiose secretum & solitudinem captarent. Pacatus quoque in Theodosio laudat, quod creber egressu expectantibus populis se fateretur. LIVIN. *Ingredientem per publicum Principem subsistere.* Guelf. sensu quidem aliquo, attamen minus adcommo-

Non quasi contingas.] Iterum melius: *inter nos, nos quasi contingas*: quasi unus sis e nobis. LIPS. Recte Livin. ex veteribus libris, *contingas*, rectius etiam si non delevisset. RITT. Viri summi emendant: *ambulas inter nos, nos quasi contingas.* Quibus cur acquiescere non ausim, posui in Suspicionum libellis. GRUT. *Contingat* Vulg. Male hic Lipsius legendum censuit: *Inter nos, nos quasi contingas.* Non hic mos Plinio, ut vocum similitum puerili captatione laudem affectet. Plures emendant, *non quasi contingas.* Quibus tamen Gruterus non acquiescit. HEARN Locus admodum vexatus. Eodem tamen modo, quo

exprimitur in Cellarii editione, legitur etiam in Philippi Beroaldi, Cuspiniani, Rhenani, Plantini, Gruteri, Parisiensium, & Patavolii, exemplaribus. Quam loquendi rationem sic interpretatus est de la Baune: i. e. *perinde, quasi nemo te in via contingat, atque eunti obstat.* Quam interpretationem merito sub censuram vocat V. C. Fabricius, *Biblioth. Latinae Vol. II. p. 774.* docetque, Plinium potius dicere voluisse, Trajanum inter privatos ambulare, tamquam pares, non, ut hoc a civibus ita accipi velit, ac si per hoc ipsis contingat inusitatus honor & singularis felicitas: *contingere* enim dici de insigni felicitate & fortuna. Aldus, Junta, Gryphius, Ascensius, H. Stephanus, alii, legunt: *ambulas inter nos, non quasi contingat.* i. e. interprete Catanaeo, *non quasi contingat ambulare, b. e. forte.* Sed parum haec cohaerent cum sequentibus. Quid enim sibi voluisset Plinius, si de Trajano dixisset: Tu ambulas inter nos, non forte, nec studio & industria, & ut quasi beneficium inscribas. Potius orator more suo ἀντιθέτως usus, priore loco contrarium innuere voluit. Hinc Rittershusius noster, cum laudasset Livinejum, ex veteribus libris legentem: *contingas*; ait, hunc rectius facturum fuisse, si etiam τὸ non delevisset. Lipsius omittit, & ita scribendum existimat: *ambulas inter nos, nos quasi contingas*, i. e. attingas, seu quasi affinitate & ordine nobiscum sis conjunctus. Sed non male Baudius tunc reprehendit veluti puerilem captationem vocum similitum. Atque en, fortasse meliori ratione suffragatur Rittershusii conjecturae Codex noster, qui haec verba diserte exhibet: *ambulas inter nos, ut quasi contingas; & copiam tui, non ut imputes, facis.* Convenit haec oratio stilo Plinii, qui, quod modo diximus, delectatur ἀντιθέτως. *Ambulas inter nos, & copiam tui facis*, sunt quasi συγγενία & πα-

finemque sermoni suus cuique pudor, non tua superbia facit. Regi-
mur quidem a te, & subiecti tibi, sed quemadmodum legibus sumus.
nam & illae cupiditates nostras, libidinesque moderantur; nobiscum

ta.

ria; at finem hujus actionis per ἀνίστα ex-
primit orator, quasi dicat: ambulas inter
nos, adeoque tui visendi & alloquendi co-
piam civibus facis, non eo fine & consilio,
ut id beneficii loco videntibus & alloquen-
tibus adscribas, utque tanquam magnum
quippiam concessisse videaris; sed *ut quasi
contingas*, h. e. ut tamquam sis vulgo &
gratis obuius. Uti enim Graecis οἱ τυχόν-
τες dicuntur *homines privati*, obvii quique,
gregarii, plebei, triviales; ita Plinius dixit,
Trajanum inter ceteros ambulare, *ut quasi
contingat*, h. e. ut quasi *unus e multis*, &
privatus, atque promiscue obuius videatur.
Nescio, quid hac sententia possit esse pla-
nius? SCHWARZ. Emendatio tua tibi
nimis, mihi minime probatur. Verbo enim
contingere nemo unquam Romanus, quod
sciam, illa notione usus est. Lipsiana cor-
rectio ceteris est melior. Nam & Seneca
Conf. ad Helviam cap. iv. dixit *contingere
aliquem*, id est, propinqua cognatione con-
iunctum esse alicui. Nec tamen ea possum
acquiescere. Relinquo itaque hunc locum
emendandum ingenio feliciori. HEUMAN.
Poec. tom. III. lib. iv. Jam olim ita vo-
lebat Lipsius lib. v. Quaest. Epist. xv. Ve-
rum tollit Plinianam elegantiam ea muta-
tio, cum haec particula negativa sequenti
respondeat *non ut imputes*. Adeoque *non
quasi contingas* recte exponitur, non quasi
felicitas aliqua censenda sit, tibi occurrere,
& in conspectum tuum prodire, sed fami-
liariter nobiscum vivis, neque id gratiae
nobis adponis. neque alia mens fuit Cel-
Perizonio, cum haec margini suo adlineret:
quasi casu & fortuito obvenias, h. e. rarissimo,
non sponte. Atque ita optimae Editiones cum
scriptis codicibus. Guelf. tamen, Voss. Ald.
& Gryph. *contingat*, quod possit esse, forte
fortuna eveniat. prius ego praetulerim. *Con-
tingere* non infrequenter dicitur de cognatio-
ne, Suetonius in Neron. cap. xxxii. Galba

cap. ii. alique, minus tamen ea notio sa-
tisfacit sequenti *imputes*. pro *quasi* Voss.
etiam praefert *ut*. ARNTZ.

Non ut imputes.] Ut quasi beneficium in-
scribas, in rationibus nostris ponas. Id est,
ita hoc facis, tamquam faciendum sit: non
quasi novum aliquid aut magnum. LIPS.
Quem vide ad Senecam de Tranq. Anim.
cap. vi. Casaub. ad Suet. Tib. cap. lxxx.
Vorstium ad Just. lib. xxxviii. cap. vi.
§. 5. Schulting. ad Quintil. Decl. ii. cap.
ii. & Comment. ad Phaedr. lib. i. fab. xxii.
Pacatus Paneg. cap. xl. *Te tibi imputare
successus*. & paullo post: *Cum ista pars in-
putet Tyranni fugam*. Nost. cap. lvii. Ni-
hilque imputari in eo vel honori potest. cap.
lxviii. *Turpis tutela Principis, cui potest
imputari*.

Haeret lateri tuo.] Quo nomine laudatur
& Marcus Imper. ab Herodiano: Παρεῖχε
δὲ καὶ τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἐπιεικῆ καὶ μέ-
τριον βασιλείᾳ, τὰς τε προσήκουσας δεξιόμενος,
καὶ καλύων τὰς περὶ αὐτὸν ἀρετὰς ἀποδοεῖν
τὰς ἐντυγχάνουσας: *Exhibuit se subditis comem
& commodum Principem, cum quosvis acce-
dentes exciperet, & vetaret stipatores quem-
quam advenientem a se repellere*. LIPS. Nam
& viliores, principatus membra. Insigne est
monitum Rudolphi Imperatoris Austriaci,
qui cum submoveri a satellitio suo tenuiores
quosdam videret, ad se affectantes, non
sine stomacho edixit: Per Deum, finite
homines ad me venire. Non enim ideo ad
imperium sum vocatus, ut in arcula inclu-
dar. BERN. Mamert. Genethl. cap. viii.
Qui vobis comites haerere potuerunt.

Suus cuique pudor.] Qui sermonem ma-
gnum brevemque faciat, ut ipse talis. LIPS.

4. *Subiecti.*] Confer hic Baudium & qui
meliora docet, Illustr. Spanhem. ad Julia-
num p. 293. Mox *ut honor & potestas*
Voss. contra usum Plinii, nam solet ele-
ganter particulas ita geminare. pro *super*,

tamen, & inter nos, versantur. Emines, excellis, ut honor, ut potestas, quae super homines quidem, hominum sunt tamen. Ante te Principes, fastidio nostri & quodam aequalitatis metu, usum pedum amiserant. illos ergo humeri, cervicesque fervorum super ora nostra; te fama, te gloria, te civium pietas, te libertas super ipsos Principes vehunt; te ad sidera tollit humus ista communis & confusa Principis vestigia.

CAP.

supra Guelf. qui & statim *At ante te.* quod & hic puto falso intrudi. Vide Bentley ad Terentium Andr. Act. v. Sc. i. vers. 20.

5. *Humeri cervicesque.*] Nempe in lecticis. Sed quid? nonne vulgo eae in usu? nonne, non dicam Senatores, sed equites, & omnes paulo honestiores iis vecti? Factum, & docui i. Electorum c. xix. Quae igitur hic superbia culpata? Quod ubi Princeps, & major illa persona: itemque in publicis conventibus aut pompis, alii abstinere a lecticis, & pedibus graderentur. At illi, ut emerent, assumebant, & quod hic addit, super ora & capita aliorum ferebantur. LIPS. In re odiosa non ingrata est repetitio illius *cer. ser.* ceteroquin sponte fieret *suorum*, ut *er* ex nota illa vulgari originem traxerit, de qua ante.

Super ora nostra.] Juven. Sat. iii.

Turba cedente vehetur

Dives, & ingenti curret super ora Liburno.

Arbitror vero hic in primis Domitianum notari, qui laboris impatiens per Urbem pedibus non temere ambulavit. Sueton. c. xix. LIVIN. Seneca: Quos supra capita hominum lectica suspendit. LIPS.

Te Civium pietas, te libertas] Duo posteriora absunt ab optimis & antiquissimis Editis Puteol. Veneta, Aldina, Cuspin. Froben. Plant. & aliis, quibus ad sensum praebet Voss. neque eam jacturam aegre ferrem, cum ternaria illa gradatio possit satisfacere, quo pacto saepius sup. cap. i. *Libertas, fides, veritas constet.* cap. xliii. *Nullius ad te iracundia, nullius impietas,*

nullius furor confugit. Admisit tamen Sychardus, post quem alii & ipse Codex Guelf. adeo ut non rejiciam, quum & ex superioribus queant defendi. ARNTZ.

Tollit humum ita communia & confusa Princip. &c.] Locus obscurus ac mendosus. In V. scriptum *communis*, non *communia*. Caeteri libri, quos quidem inspexeram, conspirant. Sed mihi dubium non est, quin sub manu (quod dicitur) vere & liquido emendaverim. *toll. humus ista communis, & confusa Princip. &c.* nam aperte *humum communem & confusa Principis vestigia* opponit, *cervicibus humerisque fervorum.* *Confusa* autem, id est, *promiscua nobiscum.* Infra iterum *amoenissima quaeque largiris, & donas, ita inquam, donas, in quae electus, in quae adoptatus es.* itidem legendum manifeste, *ista, inquam, donas &c.* Ascribam & Arnobii verba e lib. vii. quae ab eodem inquinamento laborant. *Vos pronunciate, vos dicite, quidnam illud fuerit, si personarum officia sunt certa, certarum vestra. Cum res ita sit, deque vestro Numine, &c.* Tu meo periculo Lector rescribe, & distingue, *si person. off. sunt certa certarum. Vestra cum res ista sit. &c.* & mox *vestraque de religione tractetur.* De his locis sic censeo. alia fortasse alibi dicemus. LIVIN. Jam olim emendavimus: *ita communis*: de humo scilicet, quam tu Traiane nobiscum calcas, & vestigia cum nostris misces. LIPS. Praeter Hearne & Cell. editi omnes *ita communia*, sine dubio meliorem scripturam viderunt Viri Docti, & praesertim Livinejus, ubi *ista* reduxit, quomodo Guelf. quamvis *communia* retineat

CAP. XXV. Nec vereor, P. C. ne longior videar, cum sit maxime optandum, ut ea, pro quibus aguntur Principi gratiae, multa sint; quae quidem reverentius fuerit integra inlibataque cogitationibus vestris reservari, quam carptim breviterque perstringi. quia fere sequitur, ut illa quidem, de quibus taceas, tanta, quanta sunt, esse videantur. Nisi vero leviter adtingi placet, locupletatas tribus, datumque congiarium populo, & datum totum, cum donativi partem milites acciperent.

neat & manus secunda in Voss. *ista communis*. Quod sensui blanditur, uti de eleganti huius pronomini usu dixit Cl. Corneius ad Sallust. Cat. cap. XL. §. 3. *Quanta ista mala effugiatis*. Perizonius autem putabat posse legi: *tollit humus, mirata communia*. ARNTZ.

1. Reverentius.] Tacit. de Germ. cap. XXXIV. *Sanctiusque ac reverentius visum, de actis Deorum credere, quam scire*. Sallust. Jugurtha cap. IX. *De Carthagine scilicet melius puto, quam parum dicere*. BERN. Inferius *carptim* non notat modice, leviter, summatim delibare, uti exponunt Viri Docti ad h. l. verum *carptim perstringere* est non ordine continuo historiam contexere, verum praecipua quaedam eligere, de quibus dicturus sis, nec cuncta complecti, sed praecipua, Waffl. ad Sallustium Catil. cap. IV. *Res Populi Romani carptim perscribere*, quod male eo loco per *strictim*, breviter exposuit nuper Editor Sulpitii Severi lib. I. cap. I. nec melius Doct. Cellar. ad Notitium lib. VI. Epist. XXII. Illa significatio nota demum fuit aevo sequenti.

2. Locupletatas tribus.] Imitatus hunc locum Claudian. in laudib. Honorii.

Tecum praeclara vocavit.

Ditandas ad dona tribus.

BERN. Vide Casaubonum ad Suetonium Aug. cap. CI.

Congiarium populo.] Id est plebi, nec nisi illi parti fere (ita observes) quae frumentum e publico capiebat. Martialis:

Dat populus, dat gratus eques, dat thura Senatus.

Ita Popularia in theatris, plebis loca: &

Populares, homines e plebe. Suetonius voce *Populi* crebro sic utitur vel assidue. LIPS. *Congiarium*, a congio, liquidorum mensura sex sextariorum capace; data antiquitus in populum, eaque vel vini vel olei: Inde nomen longius ductum ad quasvis, etiam pecuniae donationes, sed maxime Principum, aut publicas in plebem: quod *congiarium in capita promissum* vocat Senec. epist. LXXIII. longissime ad quodvis munus, privatum & in singulos collatum. Senec. ad Marc. cap. XXII. II. BEN. cap. XVI. *Alexandri congiaria fuerunt urbes*. Hat gantze Stätt weggeschenckt. *Populo*, Martialis VIII. L.

Vescitur omnis eques tecum, Populusque Patresque.

Populi voce pro plebe posita saepissime, & Sueton. August. XXXII. Casaub. cap. CI. BERN. Et id volunt nummi in quibus CONGIAR. DA. P. R. *Congiarum datum populo Romano* apud Spanhem. diff. XIII. p. 530. Spartian. Hadr. cap. VII. *Congiarium duplex praefens populo dedit*. Lamprid. Commod. Anton. cap. XVI. & passim.

Cum donativi partem] Haec res ita fuit. Promiserat congiarium plebi, donativum militi, eodem tempore (nam sic fere solet) Trajanus. At cum aerarium utrique largitioni simul non sufficeret, dimidium promissi militibus statim dedit: populo totum, sed paullo serius. Ita illi in tempore praelati, hi in summa. LIPS.

Repraesentare.] Totum in praesentiolvere. LIPS. & Tennulius ad Frontinum lib. I. cap. XI. ex. 2.

Ma-

pissent. An mediocris animi est, his potius repraesentare, quibus magis negari potest? Quamquam in hac quoque diversitate aequalitatis ratio servata est. aequati sunt enim populo milites, eo quod partem, sed priores; populus militibus, quod posterior, sed totum statim accepit. Enimvero qua benignitate divisum est? quantae curae tibi fuit, ne quis expers liberalitatis tuae fieret? Datum est his, qui post edictum tuum in locum erasorum subditi fuerant; aequatique sunt ceteris illi etiam, quibus non erat promissum. Negotiis aliquis, valetudine alius, hic mari, ille fluminibus distinebatur, expectatus est; provisumque, ne

Magis negari potest.] Quidni? aut quid a populo, praeter voculas & querelas, timeas? Sed miles & facta addere potest: tamen illi totum datum, huic negatum aut dilatum: quod magnitudine animi jure interpretatur. LIPS.

Priores.] Scaliger, Voss. & Guelf. *prior est*, quasi distinguenda esset oratio: *Eo quod partem; sed prior est populus.* Male tamen, nam si prior esset populus, quomodo orator potuisset dicere aequalitatis rationem esse servatam. Nec adeo ea re prior erat populus, quod posterior totum accepisset. Et particulae eae *sed, sed*, statim diversas & distinctas periodos indicant. Paullo post *quantaeque* Voss. & Livineji membranae. confer cap. i. §. i.

3. *Edictum tuum.*] Quo proscriptisti, & pronunciaisti publice, te daturum. LIPS.

In locum erasorum.] In tabulis civium nomina, qui frumentum capiebant. Siqui morerentur, vel migrarent, erasis nominibus alii substituebantur, vel per Annonae Praefectum, vel per ejus dividendae Curatores. Nunc igitur dicit, siqui substituti postea & subscripti; jure non iis debebatur, neque enim promissum erat, nisi qui tunc essent. at Trajanus benigne etiam hos admisit. Aliter atque Augustus. qui, cum congiario proposito multos manumissos insertosque civium numero comperisset, negavit accepturos, quibus promissum non esset. Sueton. Aug. cap. XLII. LIPS. Sequenti paragrapho pleraeque omnes Editiones *expectatum est*, non male quidem. Melius ta-

men videtur, quod jam recepit Sichardus, & tuentur Voss. & Guelf. *expectatus est*. Quod notior altera ejus vocis significatio sit & aliud neutrum sequatur, fraudi fuit huic loco, neque inperitorum manus potuit effugere. Appulejus lib. VIII. Metam. p. 208. *Nec expectata luce proxima.* & lib. IX. init. *Nec expectata diutina cogitatione.* Terent. Phorm. II. IV. 20.

Frater est expectandus mihi.

5. *Et tuum.*] *Liberalitate nihil naturae hominis accommodatius.* Cicer. I. off. & principum imprimis, quos armis, quam munificentia vinci, minus flagitiosum est. Salust. in Jugurth. *Regium est benefacere, at male audire.* Antisthenis apophthegm. Vespasianus dicebat se diem perdidisse, quo nihil cuiquam praestitisset. Sueton. Vespas. c. VIII. Quo respexit & Imp. Theodos. diem, inquit, periisse procul dubio suspicemur, quem numinis beneficentia non illustrat. Credo principes ex eo quoque Deos in sacris dictos. Certe David דוד pro nota suae vocationis habet. Ptolemaeus Aegypti Rex inde cognominatus est *Euergetes*, h. e. *Beneficus*. Quod cognomen & aliis principibus tribui vulgo, sed male, ex Luc. XXII. 25. probant. Locus enim iste (liceat, quod libeat monere) minime id vult. verba Servatoris haec sunt. οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν, εὐεργέται καλεῖνται. ubi ἐξουσιάζοντες αὐτῶν sunt (non ut vulgo, qui potestatem habent super eas, scil. gentes, sed) potentes αὐτῶν scil.

ne quis aeger, ne quis occupatus, ne quis denique longe fuisset. veniret quisque cum vellet, veniret quisque cum posset. Magnificum Caesar, & tuum, disjunctissimas terras munificentiae ingenio velut admove-
re, inmensaque spatia liberalitate contrahere, intercedere casibus, occurfare fortunae, atque omni ope adniti, ne quis e plebe Romana dante congiarium te hominem magis sentiret se fuisse, quam civem.

CAP. XXVI. Adventante congiarii die, observare Principis egressum in publicum, insidere vias examina infantium, futurisque populus

scil. βασιλέων, hoc est, Regum dynastae, proceres, in aula potentes. Hi cum Regem regnumve insigni aliquo beneficio demeruisse, εὐεργεταί Graecis dicebantur: Persis Orosangae, quorum, ne meriti memoria intercideret, nomina in regios commentarios referrebantur. ut patet ex Estherae cap. vi. 6. 2. 3. Joseph. lib. ii. Antiq. Jud. vi. Herodot. iii. cap. cxi. viii. cap. lxxxv. Xenoph. viii. Paed. Aelian. lib. xii. Variar. Histor. c. xl. Thucyd. lib. i. p. 85. Quod aulicae dignitatis nomen in dicto Christi indicari nullus dubitem. Nisi n. hac singulari (non autem vulgari) notatione, capias, jam fidem Christiani animam, spoliasti suo splendore, inprimis nobis commendato. Matth. v. 16. Tit. i. 8. & alibi: quod est ἀθεόλογον. Interdictum igitur Christi, ὑμεῖς δὲ οὐχ' ἔτως: eam habet vim, quod Apostoli nec dominatum regium, nec adeo nomina dignitatum, quae dynastis in aula tribuuntur, ambire debeant. Fortassis extra oleas, sed ad meam rem. BERN.

Velut admove-.] Quia absentes habiti pro praesentibus, & mox *intercedere casibus*, ad aegros spectat vel occupatos. LIPS. In fine capitis *sentiret fuisse* neglecto pronomine Froben. & Editio Variorum. invitis reliquis, certe illis, qui aliquod nomen merentur.

1. *Insidere examina.*] *Insidere vias.* Cuspin. Lugd. Item optime. RITT. Excidit ex hoc loco, post verbum *insidere*, vocabulum, *vias*: quamquam idem etiam omi-

serint, Beroaldus, Manutius, Junta, Fratres Vercellenses, item Rhenanus, Ascensius, H. Stephanus, Livinejus, & Boxhornius; id tamen jam receperunt, Cuspinianus, Gryphius, Lipsius, Gruterus, Parisienses, Frischmannus, Hackius, Patanol, Ceva. Restituit ergo & confirmat eandem vocem Codex noster. SCHWARZ. Tibi, Vir optime, una vox deesse videtur, mihi una superesse. Sic igitur scripsit, mea quidem sententia, Plinius: *Adventante congiarii die observare Principis egressum in publicum examina infantium futurisque populus solebat.* Quae e vestigio sequuntur verba, praeterita secure esse a tot Criticis, valde miror. Vide, quaeso, an dubitare valeas, ita scriptum a Plinio fuisse: *Labor parentibus erat, ostentare te parvulis.* HEUM. Poec. tom. iii. lib. iv. At haec Viri Eruditissimi conjectura solo ingenio fulcitur, & detrahit vocem quam difficile est dicere a librario fuisse intrusam, cum nec proxime antecedit vel sequatur, qua occasione tale quid nonnunquam committi novimus, atque ita de sede sua verba deturbari. Ad haec non video, cur desperatus habeatur locus, ut urendo secundo medicina sit adhibenda. Nec credendum sine auctoritate MS. hanc lectionem praeferre Cuspin. Sich. Gryph. Lips. & reliquos. Abest a nostris excerptis, nec mirum id adeo, cum optimi quoque codices suis mendis non destituantur. Potuit constructio insolentior mutilandi ansam praebuisse homini minus versato, adeo ut ejiceret, quod

lus solebat; labor parentibus erat ostentare parvulos, inpositosque cervicibus adulantia verba blandasque voces edocere; reddebant illi, quae monebantur. Ac plerique irritis precibus surdas Principis aures adstrepebant; ignarique quid rogassent, quid non inpetrassent, donec plane scirent, differebantur. Tu ne rogari quidem sustinuisti, & quamquam

quod non satis sibi latine dictum videbatur. Tacitus lib. IV. Hist. cap. XXXV. Pontes & viarum angusta insiderent. Seneca Phoen. vers. 122.

Hoc saxum insidens

Obscura nostrae verba fortunae loquar.

Ibi per eundem errorem in duobus Codd. hoc saxo inveni. Lucan. lib. VI. vers. 17. Curt. lib. III. c. IX. §. 10. Praemissi a Dario jugum montis insederant. & Comment. ad Val. Flacc. lib. I. vers. 513. Nec aliter sentiebat Nob. Heinsius, cum haec in ora codicis sui notaret: lege infantium vias. ut cap. I. Caelum & sidera insedit. & cap. V. limen insederat. ac XXXIV. forum insederant. Mollius ex Guelf. qui in ante publicum omittit, potuisset distingui: Principis egressum, publicum insidere examina. Sed quid juvat in re certa inutiles turbas miscere. Sequentia quo pacto Cl. Heum. potuerint offendere necdum video. ARNT.

Futurusque populus. Bene futurus. non enim populus infantes. Martialis VI. Epig. II.

Lusus erat sacrae connubia fallere tetae, Lusus & immeritos executisse mares.

Utraque tu prohibes Caesar, populisque futuris.

Succurris, nasci quos sine fraude jubes. Similique *metuere* Virg. Georg. IV. ridicule, (quis neget?) ab hac tamen observatione in apibus dixit, parvosque Quirites sufficiunt. Itaque temere hic repositum viro docto, *fruiturusque populus*. LIVIN. Voss. priori littera erasa *aturusque* pro *maturusque*. Ovidius de dentibus feminatis lib. III. Met. vers. 103.

Vipereos dentes populi incrementa futuri.

2. *Ac plerisque.* Ac plerumque Voss. Pro irritis Sich. Gryph. & Steph. in mar-

gine invitis. Adi Bersman. Eleg. ad Liviam vers. 194.

Suscipiam in nullos irrita vota Deos.

Et tandem *obstrepebant* Guelf. minus ex usu vocis, quae non nisi de ingrato sono accipitur, ubi adversantibus & reclamantibus sententiis alios fatigamus. Cortius ad Sall. Catil. cap. XXX. §. 8. Aliud est *adstrepere*, quod verbum in se & plausum continet & blandas voces, adeoque ad sensum designat. Tacit. lib. XI. Ann. cap. XVII. *Adstrepebat huic alacre vulgus*. Seneca Hipp. vers. 1026.

Omnes undique scopuli adstrepunt.

ARNTZ.

Donec plane scirent. Quousque igitur? ad undecimum annum, ex his Suetonii, c. XLI. in Augusto: *Congiaria populo frequenter dedit, ac ne minores quidem pueros praeteriit, quamvis ante non nisi ab undecimo aetatis anno accipere consueverant.* Majores igitur pueri, sed tamen adhuc pueri capiebant. LIPS.

3. *Sustinuisti.* Caesar non sustinuit imitari. Suet. c. LXXV. Non sustinuit ei nocere c. LXXIV. Non occidere sustinuit Val. Max. lib. VIII. cap. IX. 2. Deprecari pro se non sustinerent. Vell. Pater II. c. LXXXVI. Nemo armatus opem a diis petere sustinuit. Curt. IV. cap. 4. Adde VI. c. I. VI. c. VII. VI. c. VIII. VI. c. IX. Et paneg. c. LX. 5. c. LXXXVI. 6. BERN. Mox excerpta Voss. *Laetissimus oculis tuis esset conspectus.* Quod alicui placere posset, si liceret ejicere & impleri. ex Cicer. pro Lege Manil. cap. I. *Quamquam mihi semper frequens conspectus vester multo jucundissimus.* Talia tentare, quod multi tamen faciunt libenter, nimiae est temeritatis, cum sic errores Librariorum arripiantur pro veritate,

quam laetissimum oculis tuis esset, conspectu Romanae sobolis impleri, omnes tamen, antequam te viderent, adirentve, recipi, incidi iussisti; ut jam inde ab infantia Parentem publicum munere educationis experirentur. Crescerent de tuo, qui crescerent tibi; alimentisque tuis ad stipendia tua pervenirent, tantumque omnes uni tibi, quantum parentibus

ritate, & efficiant, ut ea, quae contaminata non sint, eadem forma corrumpi debeant. Nihil est in hac locutione, quod quemquam offendat. Val. Flaccus lib. VII. vers. 121.

Tum comitum visu fruitur miseranda suorum,

Inplerique nequit.

Quintil. decl. XVII. cap. XII. *Quia oculos spectaculo non licuit implere.* & quae plura similia supra dedimus ad cap. XXII. *Oculos insolito spectaculo inpleret.* Vides igitur tutissimum esse ab omni prorsus conjectura abstinere. ARNTZ.

Incidi.] In tabulas. Senec. IV. De Benefic. c. II. *Frumentum publicum tam fur quam perjuris accipiunt, & sine discrimine morum, quisquis civis est.* Aliquot ibi scripti libri, *quisquis incisus.* LIPS. Omisit hanc vocem Guelf. & vitium Typographi est in Ascens. *indici.* Meliora discas a Salmasio ad Lampr. Anton. Diad. cap. II. & Livinejo inf. cap. XXVIII. §. 6. *pro adirent, audirent* Gryph. & in marg. Sich. quod plane nihili est. & recte alterum defendunt passim nummi, ubi principem adeunt etiam alimenta accepturi. ARNTZ.

Alimentisque tuis.] *Frumentariam perceptionem* Jul. Capitolinus appellat Marco Antonio Philosopho, *alimentaria compendia* Pertinace. Porro pertinent huc Trajani numi cum inscriptione ALIM. ITAL. LIVIN. De his alimentis multa Viri Docti & praecipue Lipsius lib. I. Elect. cap. VIII. Spanhem. diss. XIII. de Usu Num. p. 529. & seqq. Chr. Henr. Trotz. Mem. Prop. lib. I. cap. III. §. 9. Plane erronee Guelf. *Ab infantia publicum parentum munus Educ.* Nesciebat Parentem Publicum esse ipsum Imperatorem. Senec. Conf. ad

Polyb cap. XXV. *Haec ergo puta tibi Parentem publicum referre exempla.* Noster aliquoties & quis non? Praeterea MSS. & Editiones *quisque deberet.* Solus Lipsius *deberent* intulit, quod non admitto. Nam si genus plurale praecesserit, quod deinde per *quisque* dividitur in partes, recte addunt Latini singularem. Cicero lib. I. de Off. cap. XLI. *Pictores & ii, qui signa fabricantur, & vero etiam Poetae, suum quisque opus a vulgo considerari vult.* Aur. Vict. Ill. cap. XLVII. §. 2. *Litteras ad Civitates singulas misit, ut muros diruerent.* Cum unaquaeque sibi soli imperari putaret. ubi dixi. Cato lib. III. dist. III.

Cum recte vivas, ne cures verba malorum,

Arbitrii non est nostri, quid quisque loquatur.

Terentius Heaut. Act. I. Sc. I. vers. 74.

Pro se quisque sedulo

Faciebat, quo illam mihi lenirent miseriam.

Ita omnes Codices, & ipse in tribus confirmatum vidi, tamen Erud. Bentejo placuit scribere *faciebant*, haud opportune, licet & ipsi accesserit Cl. Cortius ad Plinium lib. IX. Epist. XIII. §. 4. Boethius Conf. Phil. lib. I. prof. I. *Particulas, quas quisque potuit, abstulerant.* ubi tamen *abstulerat* a secunda manu emendabat codex membranaceus. Livius lib. VII. cap. XX. *Exsecrabantur defectionis auctores, nec arma aut bellum quisquam apparare, sed pro se quisque legatos mitti jubebat.* Et sic puto defendenda esse multa loca, quae a Viris Eruditis in censum corruptorum referuntur. Sic loquetur retinerem apud Ovidium lib. II. Am. El. XI. vers. 21. *regat* lib. I. Metam. vers. 59. &c. Nepos Eum. cap.

4 tibus suis quisque deberet. Recte, Caesar, quod spem Romani nominis sumtibus tuis suscipis. Nullum est enim magno Principe, immortalitatemque merituro, impendii genus dignius, quam quod erogatur
5 in posteros. Locupletes ad tollendos liberos ingentia praemia, & pares poenae, cohortantur; pauperibus educandi una ratio est, bonus Princeps.

cap. ix. §. 2. *Quare circumirent, suas quisque copias contraheret.* Illic praeter omnem necessitatem Bosius conjicit *contraherent*. Quaedam hisce similia Cortius ad Plinium lib. i. Epist. i. notavit. ARNTZ.

4. *Spem Romani nominis.*] Eleganter hoc & flore poetico, pro sobole, progenie Romanae gentis. Dicitur enim *spes* de liberis apud Ovidium Epist. iii. Her. vers. 94.

Devovit nati spemque caputque Parens.
Ad quem locum Burmannus & ad Quinctil. decl. xiii. cap. xviii. Barthius ad Statium lib. ii. Theb. vers. 164.

Et Achaea per oppida matres,

Spem generis.

Ubi dicit *generis*, quod noster *nominis*. Ita namque haec vox accipitur pro ipsa gente, genere. Aurel. Vict. Epit. cap. xlvii. §. 3. *Extremum periculum instare nomini Romano.* Plura dedimus ad eandem Epit. cap. xxxvii. Bern. ad Just. lib. xii. cap. iv. §. i. & Perizonius ad Aelian. lib. xiii. cap. xxviii. ARNTZ.

5. *Ad tollendos.*] Panegyristes in Maxim. & Constantin. Leges hae (Julia Papia, de quibus vide Paul. i. 5. §. 71. de Haered. Instit. & 48. de Ritu Nupt. & omnino Lips. in excursu Tacit. C.) quae multa coelibes notarunt, parentes praemiis honorarunt vere dicuntur esse fundamenta Reipub. quia seminarium juventutis, & quasi fontem humani corporis semper Romanis exercitibus ministrarunt. Romanis ergo cum primis curae erant conjugia. Ciceronis lex; Coelibes esse prohibento: Nec solum ignominiae caelibatus, sed poenae erat. Valer. Max. lib. ii. ix. i. Inde aes uxorum apud Festum, quod populo pendebat ἀγάμος. Contra praemia πολυπαιδείας posita ex Dione xliii. Suetonio Aug.

xxxiv. Horatio in Carm. secul. rursus Dion. lib. liv. discimus, ut tanto alacrius jactura juvenum reparetur; quae bellis civilibus contigerat. *In multitudine populi dignitas Regis & in paucitate plebis, detrimentum principis.* Proverb. xxiv. 28. BERN.

Ingentia praemia.] Ex lege Julia & Papia: de quibus affatim iii. Annalium Taciti. LIPS. Noti sunt, qui de Lege Papia scripserunt, & hoc loco consulendi.

Educandis.] Videtur aptius, quod restat in Viennensi editione, *educandi*: quamvis tamen & alteri suus sensus. GRUT. *Educandi*: quod paulo post dicit: *Magnum quiddam est educandi incitamentum tollere liberos.* Sic in margine H. Steph. FABER. Nec aliter Sichardus & Guelf. quod longe *et educandis* praetulerim. Magistamen placeat *educendi*, uti laudat Vertranius Maurus de Jure Liber. cap. iv. ex ingenio an ex codicibus non addit; ut nihil pro certo liceat definire. Interim hoc verum est, *educere* pro educare optimis poni, quod vel ex solo Terentio pueris notum. Ovidius lib. v. Met. vers. 533.

Et Cereri certum est educere natam.

Grang. ad Juven. Sat. x. vers. 236. & Burman. ad Seren. Sammon. vers. 64. ARNTZ.

6. *Fiducia sui.*] Id est, liberalitatis, quae ab se expectetur. Supra cum dicit, *ingentia praemia*, & pares poenae legem Papiam Poppaeam intelligo. De qua adi Suetonium Augusto. cap. xxxviii. LIVIN. Statim *Imperii occasum* negligentia Typographi non inveniebantur in Editione Hackiana & Gesn.

Frustra Princeps plebes.] Sic equidem, praeter Cellarium, etiam legerunt, Beroaldus, Manutius, Junta, Gryphius, Rhenanus, H. Stephanus, Livinejus, Boxhornius & alij qui-

ceps. Hic fiducia sui procreatos, nisi larga manu fovet, auget, am-6
plectitur; occasum Imperii, occasum Reipublicae accelerat. frustra-
que Procures, plebe neglecta, ut defectum corpore caput, nutaturumque
instabili pondere tuetur. Facile est conjectare, quod perceperis gau-7
dium, cum te parentum, liberorum, senum, infantium, puerorum
cla-

quidam; verum hic est inconcinnus & quodammodo hiulcus sermo. Cur enim Plinius sine *emphasi* & figura mox bis repeteret idem vocabulum *princeps*, quod proxime ante haec verba posuerat, & cui in prior loco signantius addiderat ἐπίθετον, *bonus Princeps*? Adhaec, quis est ille, quem Princeps *tanquam defectum corpore caput tuetur*? An *se & imperium suum*? quod durioris ἐλλείψεως complementum suppeditat Catanaeus. At planiorem & concinniorem hunc locum refert Codex noster: *Hic fiducia sui procreatos nisi larga manu fovet, auget, amplectitur; occasum Imperii, occasum Reipublicae, accelerat; frustra-que procures, plebe neglecta, ut defectum corpore caput, nutaturumque instabili pondere, tuetur.* Hic Procures, tanquam primarii, & locupletiores cives, qui in republica primae classi adscripti erant, opponuntur inferioris & pauperioris sortis hominibus. Eodem autem modo integrum hunc Plinii locum ediderat Cuspinianus. Quanquam vero etiam Lipsius, Gruterus, Parisienses, Hackius, Frischmannus, Patarol, Ceva, vocem hanc, *procures*, prodiderint; hi tamen omnes intempestive & otiose simul addiderunt nomen *Princeps*, quod hoc loco fortasse ex nomine *procerum* compendiose scripto ortum libros quosdam occuparat. SCHWARZ. Ego veram scripturam sic restituo: *Occasum Reip. accelerat, plebe neglecta, ut defectum corpore caput nutaturumque instabili pondere, ruiturae.* HEUM. Poec. tom. III. lib. IV. Edit. 1476. & 1498. Ald. Frob. Ascens. Plant. Cell. legunt *frustra princeps plebe*. Sich. & Gryph. *Frustraque princeps pl.* Lips. *Frustraque procures princeps*. Hearne *Frustra proceros princeps pl.* Scaliger. *Frustra priores princeps*

pl. Vere Editio Cuspin. Codex Livineji, Vossius & Guelf. *Frustraque procures pl.* Error ortus ex compendiis scripturae cum ex *prs* lineola supra posita, vel simili scriptura, hic *procures*, alter *princeps* legeret, tertius utrumque jungeret. Inutilis & otiosa sane, est illa *Principis* repetitio, qui jam praecesserat. Procures sub Imperatoribus dicebatur Senatorius Ordo. Tacitus lib. IV. Ann. LXIII. *Sub recentem cladem patuere Procerum domus.* Victor Caesar. cap. XXXI. *Cum Procures primo hostem, dein Augustum appellavissent.* & cap. XXXVI. *Tandem Senatus Tacitum Imperatorem creat, cunctis fere laetioribus, quod jus legendi Principis Procures recepissent.* in Epitome cap. XXXIV. *In Curia imaginem auream Procures sacra-verē.* & Salmaf. ad Capit. Anton. Philos. cap. XXII. Varro Procures exponebat per *Principes Civitatis* teste Servio ad Virgil. I. Aen. vers. 744. *Proceros* quod dedit Hearne, magis inducor ut credam errorem esse Typographi. ARNTZ.

Defectum corpore.] Martial. lib. XIII. Ep. LXXVII.

Dulcia defecta modulatur carmina lingua.
Cantator cygnus funeris ipse sui.

BERN. Sed apud Martialem *defecta* accipiendum de aetate & morti proxima, quare Gruterus ibi malebat *deficiens*. In Codice Thuaneo erat *defacta*, unde Vossius efficiebat *defaeta*. Melius vulgatam scripturam defendes ex notis Nob. Heinsii ad Ovidium lib. III. Fast. vers. 674. & multis. Alio sensu *defectus* apud Nostrium accipitur pro *truncatus membris*. Phaedr. lib. V. fab. VI.

Accessit alter aequae defectus pilis
Statim pro *conjectare, cogitare* Exc. Voss. ARNTZ.

7 clamor exciperet. Haec prima parvulorum civium vox aures tuas in-
buit, quibus tu daturus alimenta, hoc maximum praestitisti, ne roga-
rent. Super omnia est tamen, quod talis es, ut sub te liberos tollere
libeat, expediat.

1 CAP. XXVII. Nemo jam parens filio, nisi fragilitatis humanae vi-
ces horret, nec inter insanabiles morbos Principis ira numeratur. Ma-
gnum quidem est educandi incitamentum, tollere liberos in spem alimen-
torum, in spem congiariorum; majus tamen in spem libertatis, in spem
2 securitatis. Atque adeo nihil largiatur Princeps, dum nihil auferat;
non alat, dum non occidat; nec deerunt, qui filios concupiscant.

Con-

7. *Daturus alimenta.*] Atqui de Con-
giario dixit tantum, quod sane diversum
ab istis: & infra c. XXVII. bis terque dis-
jungit. *In spem congiariorum, in spem a-*
limentorum. Iterum, *Congiarius das de*
tuo, alimenta de tuo. Diversa haec igitur.
sed opinari licet, quod qui ad congiaria ad-
missi, iidem ad frumenta. Nam sic *Ali-*
menta interpretari Capitolinus videtur in
Antonio: *Pueros & puellas novorum homi-*
num frumentaria perceptioni adscripsit: ut
puto, exemplo isto Trajani, sed & Ha-
driani, de quo Spartianus c. VIII. *Pueris*
ac puellis, quibus etiam Trajanus alimenta
detulerat, incrementum liberalitatis adjecit.
Etsi haud negem, potuisse & in pecuniae
modo haec alimenta finiri. Sed haec nunc
a Trajano Romae: postea per Italiam hanc
liberalitatem sparsit. Quae in eo tam be-
nigna (verba Dionis) *ὡς καὶ ταῖς πόλεσι ταῖς*
ἐν Ἰταλίᾳ πρὸς τὴν παιδων τροφὴν πολλὰ χαρί-
σασθαι: ut etiam opidis Italiae multa, ad pue-
rorum alimenta contulerit. Hoc nummi ita
edunt: IMP. TRAJANO. AUG. GER. DAC. P.
M. TR. P. COS. V. PP. S. P. Q. R. OPTIMO.
PRINCIPI. parte versa: ALIM. ITAL. cum
figura viri alimenta in pueros distribuentis.
Mansit institutum; & *Cura alimentorum in*
Italia inter honestissima munera fuit, at-
que post regimen Provinciarum suscepta.
Vide in vita Pertinacis & Juliani. LIPS.
Capit. in Anton. Pio cap. VIII. in Pertin.
cap. IX. Spartian. in Juliano cap. I. &c.
Adde Patinum Num. Imp. p. m. 174. In

fine capitis Sichardus edidit *libeat & expe-*
diat, quem secutus Hearne & Cell. Ego
conjunctionem illam in MSS. & priscis E-
ditis non invenio.

1. *Alimentorum.*] Negligit has voces
Guelf. *in spem alimentorum* qui & idem
vitium mox committit, extrudens verba:
alimenta de tuo. oscitantia non nova, cum
eadem vocabula, bis repetita partem sen-
tentiae expulerint. Vide infra cap. XXVII.
§. 2. Attamen *alimenta & congiaria* No-
ster solet jungere, uti capite praec. monuit
Lipsius. & cap. XXVIII. *Nullam congiario*
culpam, nullam alimentis crudelitatem re-
demisti. Superius post *quidem* verbum sub-
stantivum est ejicit idem codex. ARNTZ.

2. *Nihil largiatur, dum nihil auferat.*] *Munificentia ergo non est summa virtutum*
in principe. Cic. II. Off. c. XV. Sueton.
c. VII. de Tit. *Nulli civium quidquam ade-*
mit; abstinuit alieno, ut si quis unquam ac
ne concessas quidem, ac solitas collationes re-
cepit. Et tamen nemine ante se magnificentia
minor. BERN.

Largiatur, ut auferat.] Sic Domitianus,
qui initio liberalitatis experimenta dedit, o-
mnes circa se largissime prosecutus: sed con-
versus ad rapinas, nihil pensi habuit, quin
praedaretur omni modo bona vivorum & mor-
tuum. Suet. Domit. c. IX. BERN. Nos
malimus sequi Codicem nostrum, haec ita
referentem: *Contra largiatur, & auferat;*
alat, & occidat, nae ille in tam brevi tem-
pore effecerit, &c. Tyrannum pungit ora-
tor;

Contra, largiatur & auferat, alat & occidat; nae ille in tam brevi tempore effecerit, ut omnes non posterorum modo, sed sui parentumque poeniteat. Quo circa nihil magis in tua tota liberalitate laudaverim, quam quod congiarium das de tuo, alimenta de tuo; neque a te liberi civium, ut ferarum catuli, sanguine & caedibus nutriuntur. Quodque gratissimum est accipientibus, sciunt dari sibi, quod nemini est ereptum; locupletatisque tam multis, pauperiorem esse factum Principem tantum, quanquam nec hunc quidem, nam cuius est, quidquid est omnium, tantum ipse, quantum omnes habet.

CAP.

tor; qui vero non iis solum aufert, quibus eo consilio largitus erat, ut auferat; sed quibuscunque: nec eos duntaxat occidit, quos aluerat, sed alios etiam innocentes. At cum nostro Codice omnes etiam consentiunt, quos consulere nobis licuit, libri impressi, praeter Boxhornii editionem alteram, quam Cellarii lectio hac ex parte imitatur. SCHWARZ. Tuendam puto, quam tu rejicis scripturam. HEUM. Poec. tom. III. lib. IV. Antiquae omnes Editiones, & quas ex posterioribus consulere operae visum fuit, et, et. nec aliter Guelf. & Voss. excerpta, ut audiendus non fuerit Boxh. & Cellarius, qui largiatur, ut auferat; alat, ut occidat. nisi lapsui typographico, quod crederem libentius, tribuamus, quem nollem voluisse tueri Clariss. Heumannum, vel certe suae sententiae causas exposuisset. Melius hunc errorem sustulerat Hearne.

In tam brevi. Livin. pro *in tam*, legit, *inquam*. Fortasse verior nostra conjectura, *in brevi tempore*. RITT. Boxh. *tam brevi* dempta praepositione, quam aufert etiam Buchnerus, *quam brevi* legens in Lex. ad *Quam*. HEARN. Nec a Buchnero dissentit Graevius ad Suetonium Claud. cap. xx. Ego satis causae nondum reperi, cur hic locus tanto opere sit vexatus conjecturis Doctorum Virorum. *In tempore* latine dici vidimus jam supra cap. VI. & *tam* adjectivis addi adeo frequens, ut pudeat dubitare. Mox §. 4. *tam multis*. ubi frustra *tam* omisit Guelf. Quid impedit, quo mi-

nus his verbis respiciat aliquem ex praecedentibus Imperatoribus, uti per totum panegyricum tales comparationes dominantur. quid si innuat Domitianum, cuius nec longa dominatio hac in parte multum calamitatis intulit Reip. ARNTZ.

3. *Neque a te liberi.* Ferarii catuli Editio quidem, quam procuravit nobis optimus Livinejus. Sed cum abeat verbo uno a scriptura vulgata, neque ullius mutationis mentionem faciat in notis suis, suspicari cogor, illud ferarii esse operarum peccatum, reponendumque ferarum. GRUT.

4. *Ereptum.* Qui aliis nocent, ut in alios liberales sint, in eadem sunt injustitia, ut si in suam rem aliena convertant. Cic. I. Off. Cupidi splendoris & gloriae, eripiunt quod aliis largiantur. Idem ibidem. Non est magni animi qui de alieno liberalis est; sed ille qui quod alteri donat, sibi detrahit. Senec. I. Ben. xx. Ea liberalitate utamur, quae prodest amicis, noceat nemini. Cic. I. Off. Sed Trajanus a pecuniis alienis & injustis caedibus abstinuit. Dio. BERN.

Nec hunc quidem Timide accedo, sed tamen praeferrem *ne hunc quidem*, licet aliter sit in omnibus editis; nam Guelf. voces a *nec* ad *quantum* delet, & excerpta Vossiana minutias non ita attendunt. Diximus nonnulla ad cap. III. Nolui tamen de sede jam quasi sua movere, cum conetur tueri Pierius ad Virgil. lib. I. Georg. vers. 390. & Cortius ad Plinium lib. II. Epist. XIV. §. 6. & lib. VII. Epist. XXVII. §. 9.

Ca-

- 1 CAP. XXVIII. Alio me vocat numerosa gloria tua. alio autem? quasi vero jam satis veneratus miratusque sim, quod tantam pecuniam profudisti, non ut flagitii tibi conscius ab infectatione ejus averteres famam, nec ut tristes hominum moestosque sermones laetiore materia detineres. Nullam congiario culpam, nullam alimentis crudelitatem redemisti; nec tibi benefaciendi fuit causa, ut, quae male feceras, impune fecisses. amor inpendio isto, non venia quaesita est, populusque Romanus obligatus a tribunali tuo, non exoratus recessit. Obtulisti enim congiarium gaudentibus gaudens, securusque securis; quodque antea Prin-

Cujus est.] Sen. VII. Ben. c. IV. *Ad reges potestas omnium pertinet: ad singulos proprietas.* c. V. *Sub optimo rege, omnia rex imperio possidet, singuli dominio.* BERN.

Tantum ipse.] Constantius amicis increpantibus, quod fiscum indigentius curaret, respondit: *Bonus princeps qui magis a suis diligitur, quam timetur, habet, quid quid cives possident.* BERN.

1. *Averteres famam.*] Ut Nero, qui sublato Britannico, *potissimos amicorum largitione auxit*, ait Tacitus XIII. A. C. XVIII. & post caedem matris, donativa, congiaria, ludos dedit, frigerando rumori. LIPS. In verbis *quasi vero jam* mediam vocem inducunt excerpta Voss. Statimque: *laetiore materia declinares* laudat Schefferus ad Pacati Paneg. cap. XXVII. unde, non addit, quare memoriae vitio tribuerim. *Laetiori materia distineres* conjecerat in margine Perizonius. Vide ad Ovidium lib. IV. Ex Ponto Epist. x. vers. 67.

2. *Alimentis crudelitatem.*] Solenne id principibus, *sepelire infamiam suam pulvere aureo.* Hadrianus ad comprimendam de se infamiam congiarum duplex praesens populo dedit. Spartian. Hadrian. c. VII. BERN. Recte hoc loco redimere exponit Schottus lib. V. Observ. cap. XXXV. Symmach. lib. VII. Epist. XIX. *Duo pariter commissa in amicitiam redemisti.* Barth. ad Gratium Cynege. vers. 411. Burm. ad Ovid. XVII. Her. vers. 49. Cortius ad Sall. Catil. cap. XIV. §. 2. Inferius pro inpendio, imperio. Voss.

3. *Tumentibus.*] *Tumere* eleganti meta-

phora hic dicuntur animi, qui erupturi videntur, sicuti Galliae tumere dicuntur apud Tacit. II. Histor. XXXII. BERN. *Tumentibus*, id est, iratis. Ovidius Epist. XI. Her. vers. 15.

Imperat seu ventis, tumidae non imperat irae.

Drakenb. ad Silium lib. II. vers. 626. Videtur magis esse ex genio Plinii & ad normam panegyricorum, quae scriptura existat in Guelf. *id tu jam innocentius populo.* Reliqui nihil variant, ut nec ego mutare voluerim. Vel scribi possit *etiam innocentius.*

Quam populus accepit.] Nam ut Claudianus cecinit:

*Non tibi venales captant aeraria plausus
Corruptura fidem. meritis offertur inemptus,*

Pura mente, favor.

At in noxa populus videtur, cum noxioso, lucelli causa, blanditur & favet. LIPS.

4. *Quinque millia ingenuorum.*] Numerus haud grandis (pro opibus Romanis, aut copia alia frumentantium:) sed notandum, quod *ingenuorum* dicit. Non passim conquisivit liberos aut libertos; sed ingenuos dumtaxat, & sanguinis purioris. ex quibus miles, & alibi utiles cives, legerentur. LIPS. Ne quemquam offendat construendi ratio, sciat id fieri omitta particula *quam*. Livius lib. XXXV. cap. I. *Non minus quinquaginta oppida ad eum defecerunt.* Nepos Hamil. cap. II. *Amplius centum millia facta sunt armatorum.* Et similia notata

Principes ad odium sui leniendum tumentibus plebis animis objectabant, id tu tam innocens populo dedisti, quam populus accepit. Paullo mi-
 nus, P. C. quinque millia ingentiorum fuerunt, quae liberalitas Princi-
 pis nostri conquisivit, invenit, adscivit; hi subsidium bellorum, orna-
 mentum pacis, publicis sumtibus aluntur; patriamque non ut patriam tan-
 tum, verum ut altricem amare condiscunt. Ex his castra, ex his tribus
 replebuntur, ex his quandoque nascentur, quibus alimentis opus non sit.
 Dent tibi, Caesar, aetatem Dii, quam mereris, ferventque animum, quem
 dederunt, & quanto majorem infantium turbam iterum atque iterum videbis

incidi

tata dudum sunt Doctis Interpretibus ad
 Vellejum lib. II. cap. I. §. 4. Sanctio in
 Min. lib. IV. cap. VII. in quam. Heins. E-
 pist. ad Periz. xxx. in Syll. Burm. p. 781.
 Torren. ad Val. Max. lib. IX. cap. I. ex. 3.
 Gronov. ad Livium lib. XXXI. cap. XXXIV.
 Van Staveren ad Nepot. Datam. cap. VIII.
 §. 3. & aliis.

6. *Jubebis incidi.*] *Videbis, jubebis inci-*
di, dele audacter *videbis*, iterumque infra:
Emit fiscus, quidquid videtur emere. nihil
 dubita, quin verum sit, *jubetur*. Apud
 Silium Italicum lib. I. quod in vetere qua-
 dam editione conceptum est:

Per artem

Saevitiae extenti. quantum tormenta vide-
debant

Creverunt artus:

Similiter emendabant: *tormenta jubebant.*
 At praeclari Lugdunenses *sinebant*, si Dis
 placet, excuderunt. *Incidi*, cum ait, ta-
 bulas publicas accipio, in quibus nomina
 descripta eorum, qui frumento donarentur.
 Supra, *omnes ante, quam te viderent adi-*
rentve recipi, incidi jussisti. Seneca de Be-
 neficiis IV. cap. XVIII. ut quidem legitur
 in curiosis libris: *Frumentum publicum tam*
fur, quam perjurus & adulter accipiunt,
& sine dilectu morum, quisquis incisus est.
 Pinciano, qui eam lectionem sollicitavit,
 non assentior. LIVIN. Inquinavit hic Cel-
 larianam editionem mendum, dum pro *quan-*
to, quod Codex MS. & ceteri libri im-
 pressi; praeter Boxhornianum habent, po-
 situm est, *quando*: quod monendum duxi-

mus, cum inde sententia Plinii turbetur,
 aut certe obscuretur, Boxhornius enim,
 qui nullo usus est Codice manu exarato,
 saltem ex ingenio mutavit; nisi putes, er-
 ratum typographicum esse. Non pauci li-
 bri pro verbo *videbis*, habent: *jubebis*. I-
 mo Cuspinianus sic legit: *quanto majorem*
infantium turbam iterum atque iterum vide-
bis, jubebis incidi. Gudianum exemplar al-
 terum, pro his vocibus: *jubebis incidi*,
 margini adscriptum referebat: *videbis in*
diem. Nos nihil mutandum censemus; par-
 ticula & hic auget vim admirantis & ex-
 clamantis, ac cum sequenti voce *quanto*
 ita conjungi potest, quasi dictum sit: *ec-*
quanto majorem &c. prout e. g. Cicero pro
 Leg. Manil. cap. XIV. loquitur: *Et quis-*
quam dubitabit, quin huic tantum bellum
hoc transmittendum sit? Ac I. Philipp. cap.
 VIII. *Et vos acta Caesaris defenditis, qui leges*
ejus evertitis? Orator noster quasi dicere vo-
 luit: *Si, quod impensissime optamus, Deus*
tibi, o Caesar, pro meritis tuis, longiorem
vitam largiatur, & eum, quem dedit, be-
nefaciendi animum perpetuo servet; ecquan-
to tum majorem turbam infantium, quam
nuper, videbis tabulis publicis praefecti an-
nonae incidi inscribique, inque eorum nume-
rum, qui tuis congrariis beneficiisque alun-
tur, referri! Possis ergo particulam & hoc
 loco etiam simpliciter per *tum* explicare;
 cujus notiois exempla jam annotavit V.
 C. Jo. Conr. Schwarzius, ad *Tursellinum*,
 p. 353. Et ipse Orator noster particula &
 pro *tum* alibi etiam utitur. V. g. cap. XLV.

R

6.

incidi. (augetur enim quotidie & crescit, non quia cariores parentibus liberi, sed quia Principi cives) dabis congiaria, si voles, praestabis alimenta, si voles; illi tamen propter te nascuntur.

I CAP. XXIX. Instar ego perpetui congiarii reor affluentiam annonae. Hujus aliquando cura Pompejo non minus addidit gloriae, quam pulsus ambitus campo, exactus hostis mari, Oriens triumphis Occidens, que

6. *Perge modo, Caesar; & vim effectumque censurae - - tui actus obtinebunt.*

Conf. cap. XLIII. 3. SCHWARZ. Non ego potui a me impetrare, ut, sanum hunc esse locum, crederem. HEUMAN. Poec. tom. III. lib. IV. *Jubebis* Scaliger. *Videbis indies*. Guelf. *Videbis* etiam optima pars Editionum, certe Puteol. Ven. Ald. Frob. Ascens. Gryph. Plant. Hearn. Cell. &c. quod cum quisque videat recte exponi posse sine damno sententiae, temere duxi quidquam mutare ex ingenio. Nullam ego antiquam vidi, in qua *jubebis*, nisi quod ex sola Cuspiniana in margine laudet Livinejus.

Dabis congiaria.] *Praestabis alimenta, si voles*, inferunt Cuspin. & Lugd. recte. RITTERSH. Servo ego scripturam omnium codicum & Editionum plurimarum, modo verba illa ita parenthesi distinguantur (quae ceteroquin aliquas tenebras offundunt, certe Cl. Heumanno videntur offenculo fuisse.) uti factum est in Aldina, Sichardi & Hearne. *Alimenta & congiaria* jungi, jam superiori capite defendimus. ARNTZ.

Propter te nascuntur.] Invitante fecunditatem virtute & liberalitate tua. sic supra: *Fiducia tui procreatos*: itemque fiducia boni status. LIPS.

1. *Instar ego.*] Suspicio de hiato aliquo, nec satis haerent. etsi fateor tamen apposite congiariis annonam subtexi, ut quae pariter liberalitatem tangit: sed verba aliqua absunt, quibus decore eo transierit. LIPS.

Hujus cura Pompejo.] Cn. Pompejus, anno urbis DCXCVI. Praefecturam annonae in quinquennium accepit, cum xv. Lega-

tis attributis, & imperio in maria, portus, insulas, ut bello Piratico habuerat. Id SC. factum in sententiam Ciceronis, recenter ab exilio reducti, cum plebem timerent, annonae praetextu, motus turbasque daturam. LIPS.

Pulsus ambitus.] In tertio ejus Consulatu, cum legem de ambitu pertulit, & judicia ea severiter exercuit. Plutarch. in Pompejo. LIPS.

2. *Ille civilis.*] Diligentia enim & auctoritate, non armis, copia annonae parta. Factum ejus, quod laudem plausumque meruit, scriptores ita narrant. Missis Legatorum aliis alio: ipse in Siciliam, Sardiniam, Africam ivit. ac magna jam vi frumenti, naves conscendit, solvique jussit. Timentibus & cunctantibus gubernatoribus, ob vim venti (turbido ita atque infesto mari:) ipse primus oram solvit, & animose exclamavit, *Navigare necesse est, vivere necesse non est.* Navigavit, appulit, horrea frumento, omnes gaudio implevit. LIPS.

Littoribus mare.] Quia terrae videbantur sine mari jam esse, cujus usum fructumque non habebant. Nihil enim inferebatur. LIPS. Supra: *exclusit vias, portas patefecit.* quod corruptum ex similitudine litterarum. de Jasone & Argonautis, quos primos mare intrasse ferunt, Phaedr. lib. IV. fab. VI.

Inhospitalis prima quae Ponti sinus Patefecit.

Statius lib. I. Achill. vers. 62.

Adspicis in quales miseris patefeceris usus Aequor.

Valer. Max. lib. II. cap. VIII. princ. *Fauces Pontici sinus patefecit.* Eadem metaphora

que lustratus. Nec vero ille civilis, quam Parens noster, auctorita-
te, consilio, fide, reclusit vias, portus patefecit, itinera terris, litori-
bus mare, litora mari reddidit, diversasque gentes ita commercio mis-
cuit, ut quod genitum esset usquam, id apud omnes natum esse videre-
tur. Nonne cernere datur, ut sine ullius injuria omnis usibus nostris an-
nus exuberet? quippe non ut ex hostico raptae, perituraeque in horreis
messes,

ra claudere mare & portus dicuntur Piratae eo tempore, dum undique obsessa tenent maria, adeo ut omnis navigatio conquiescat. Vid. Duker. ad Florum lib. III. cap. VI. §. I. Livius lib. XLIV. cap. XIV. *Mari intercluso inopia insulam premi.* Adde & Virum Doctum in Misc. Observ. Anni 1736. p. 276. Adeoque recte eadem translatione *recludere* dixit de quocunque modo, quo aditum ad aliquem locum aperiam. quomodo Horatius:

Caelum recludens inmeritis mori.
& passim. ARNTZ.

3. *Usibus nostris annus.*] Sichardus in margine *annuis* adscripsit, quod fortasse sic in suo codice reperisset. Omnino male. *U-*
sus adhibetur de omnibus rebus ad vitam sustentandam necessariis, adeoque de cibo potuque. Valer. Max. lib. I. cap. VIII. ext. 18. *Cum omnia ubique pecora usu aquae quotidie recreentur.* Ita MSS. Editi *haustu.* sed & *usus fluminis* est apud Frontin. lib. III. cap. VII. ex. 2. Rutil. lib. I. Itin. vers. 152.

Romuleis famulas usibus aptat aquas. Ubi alii *classibus*, alii aliter, vide Burman. Pricaeum ad Appulejum lib. II. Met. p. 108. & quae dicta ad Victor. Caes. cap. XXXIII. §. 13. Hegesippus lib. I. cap. XXX. *Difficultatemque utensilium & angustias alimentorum praetenderent.* cui mox subjungit: *cum praesertim nihil defuturum usibus polliceretur.* Iterum lib. II. cap. IX. *Invehendis, quae necessaria sunt ad usum, remedia (ita membranae, non rerum) ministret.* Si Sichardo illud *annuis* placuisset, puto eum pro *omnis* scribere debuisse *annis*, ut de Nilo capiamus, qui simpliciter per excellentiam fere *annis* seu *fluvius* dicitur.

Juven. Sat. xv. vers. 7. Noster cap. XXXI. Cicero pro Dejotaro cap. IX. Hegesipp. lib. II. de Exc. Hier. cap. IX. *Quae septa fluminis muro, nescit obsidionem.* Kuhnus ad Aelianum lib. I. cap. IV. & Fasc. Brem. cl. I. fasc. II. p. 168. haec ita confunduntur infra cap. XXX. §. I. Verum Noster non in specie de una Aegypto hic loquitur, sed de omnibus in genere populis, adeo ut haec nihili sint. ARNTZ.

In horreis.] Quae Romani in provinciis passim habebant, ubi frumenta conderent, & militares annonas. Sed & Romae horrea, per omnes regiones urbis sparsa (ut in Victore videas) ad publicum hoc frumentum. LIPS. Mox in antiquis Editionibus non solum hic, sed apud alios vulgo exprimitur *queritantibus*, quasi frequentativum hoc deduceretur a *queror*. Sed omnino a *Quirites* deducenda vox, quae quasi publicam ad populum Romanum provocationem designat, adeo *quiritor* scribendum. Adi Colerum in Parerg. Juris cap. XIII. Stewechium ad Appulejum lib. VII. Met. p. 827. & dissert. nostram de Civitate Paulli cap. VII. §. 2. Nec tamen omnino *queritor* ex civitate latina rejicere audeo, ubi non de provocatione aliqua ad populum seu querelis publicis, sed de domestica lamentatione & questibus sermo est. Certe nunc dubito admodum, an non *queritatus puerorum* praefendum sit apud Plinium lib. VI. Epist. XX. §. 14. ubi Cortius & ipse olim l. I. *quiritatus* praeferebat. Videtur etiam commodius accusativus casus procedere apud Appulejum lib. VIII. p. 128. Edit. Colv. *Infana voce casum mariti queritans.* Ubi aliter Colvius & multae Editiones. Adde Ryckium ad Tacit. lib.

4. messes, nequidquam quiritantibus fociis, auferuntur. Devehunt ipsi,
quod terra genuit, quod sidus aluit, quod annus tulit; nec no-
5 vis indictionibus pressi, ad vetera tributa deficiunt. Emit fiscus,
quid-

xvi. Ann. cap. xxxiv. Ita a *quaero* in usu est *quaerito* & similia. ARNTZ.

4. *Devehunt ipsi.*] Isaaci Vossii coll. *bene habent*, unde faciebat nulla mutatione *vene habent* pro *venui*, qua ultima phrasi utitur Appulej. lib. viii. Met. p. 210. Sed nova illa locutio, neque potest ulla analogia defendi, *Devehunt* probum est, ita Rutilius lib. i. Itin. vers. 154.

Devehat hinc ruris, subvehat inde maris. Mamert. Pan. Max. cap. xii. §. 6. *Fluvius hic solam navalibus tuis materiam devehebat.* Tacit. lib. vi. Ann. cap. xiii. *Majorem rei frumentariae copiam adveheret.* Contra infra cap. xxxi. *Deportatasque merces revexit*, ubi *deportare*, id est, quod hoc loco *devehere*. uti Cicero lib. xiii. ad Fam. Epist. lxxv. *De loca, quo deportet frumentum.* Eodem illo capite Plinius: *de campis illa subvecta messis.* Pro eo *advehere* alii, quod vidimus ad Victorem Ill. cap. xix. §. 2. *Devehunt ipsi* addit, vel ut rapinis opponat, vel *ipsi* erit, sua sponte, non coacti deportant, adeoque promptum paratumque animum addita vocula ostendit. Virgil. Ecl. iv. vers. 21.

Ipsae lacte domum referent distenta capellae Ubra.

Ubi Cerda & Servius: *Magna laus in hoc est, quod ait, ipsae referent, id est, sua sponte.* Quem vide & Ecl. vii. vers. 11. lib. i. Georg. vers. 30. & alibi. Per *sidus* quod sequitur, interpretes in genere omnia sidera intelligunt, puto potius unum *solem* innui, qui ita per excellentiam passim vocatur. Claudian. Praef. lib. ii. in Eutrop. vers. 35.

Utraque te gemino sub sidere regia damnat. Senec. Conf. ad Mart. cap. xviii. *Miraberis uno sidere omnia impleri.* Boëthius lib. i. Metr. ii.

*Vel cur Hesperias sidus in undas.
Casurum rutilo surgit ab ortu.*

Prudent. Cathem. Hymn. ii. vers. 7.

Rebusque jam color redit

Vultu nitentis sideris.

Tertull. de Judic. Dom. vers. 11.

Et laetas alio positas sub sidere silvas.

Barth. ad Claudian. iii. Conf. Honor. vers.

31. Burm. ad Nemesian. Cyneg. vers. 211.

Duker. ad Flor. lib. iv. cap. iii. §. 8. & nos infra cap. lxxx. Atque ita hunc ipsum, quem in manibus habemus, locum illustrant Bernecc. ad Justin. lib. xiii. cap. vii. §. 10. & Tennul. ad Frontin. lib. i. cap. xii. ex. 9. Eamque expositionem firmat Rutilius lib. i. vers. 147.

Quin & secundas tibi conferat Africa messes,

Sole suo dives, sed magis imbre tuo.

ARNTZ.

Novis indictionibus.] Proprie. Asconius: *Omne genus pensitationum in hoc capite positum est, Canonis, Oblationis, Indictionis.* Et Canon, est ordinarium tributum; Oblatio, voluntarium; Indictio novum & superadditum. LIPS. *Indictiones* erant tributa singulis tribus lustris indicta patrimoniis, primo lustro auri tributa, argenti secundo, aeris tertio, vide Codic. de ann. & tribut. & indict. l. 10. Ab indictionibus quoque, spacio nempe annorum, ea ratio & consuetudo annorum numerandorum cepit Constantino Imperante. Vide Hotom. & Budae. in annot. ad Pandect. BERN. Valesius ad Ammian. Marcell. lib. xvii. cap. iii.

5. *Videtur emere.*] Vera, & non imaginaria emptio est fisci. Quomodo imaginaria? Apronius ille Tullianus docuerit, Frumentaria in Verrem. Cogebant socios alteras Decumas addere, sed emendas ex SC. *Ipsis pecunia cedebat, sociis ludibrium, & titulo emendi rapiebant.* Vide, fodes, Oratorem dictum. Nihil hic tale, ait noster: fides ubique & veritas. Aberrant mente

quidquid videtur emere. inde copiae, inde annona, de qua inter licentem vendentemque conveniat; inde hic satietas, nec fames usquam.

CAP.

mente (Plinii, dico) qui *jubetur* hic emendant. LIPS. Vide Tacit. Agricol. XIX. & ad eum Lipsii not. 34. item Cl. Vir- dung. Cujaci. Observat. lib. XXVII. c. IX. BERN. Constans haec lectio in omnibus libris, quorum quidem inspiciendorum copia nobis facta est; nisi, quod in Codice MS. non, *copiae*; sed levissima varietate, *copia*, legitur. Sed vide, quam singularem lectionem ductu scripti Codicis produxerit, annotaritque, Gudius! *Sinit fiscus, quicquid videtur e re, emere.* Scilicet in quaestum fisci repertum erat, ut provinciales frumentum decumanum, quod in horrea Caesaris convectum erat, aut convehi debebat, pretio praescripto, de quo non licebat inter licentem & vendentem amplius convenire, a Caesaris procuratoribus, aut redemptoribus decumarum; harpyis illis, emere cogerentur, etiam ubi provincialibus non opus esset frumento. Quam rem quodammodo indicat Tacitus, in *vita Agricolae*, cap. XIX. Ejus generis exemplum, teste Cicerone, *libro III. in Verrem*, jam in republica libera praebuit Verres, praetor Siciliae, & Apronianus, decumarum redemptor. Sic, cap. XXX. *Imperat*, inquit, *Agyrinensibus Verres, ut decumas ipsi publice accipiant; Apronio lucrum dent.* Et cap. XXXVII. *Liparenses vocantur. Ipsi accipere decumas, & numerare Valentio, decumano, coguntur lucri H. S. XXX. millia.* Eo major itaque laus erat Trajani, quo imperante, fisci procuratores non obtrudebant provincialibus invitis frumentum certo pretio emendum; sed sinebant, quemque, quicquid sibi e re esse videretur, emere, eo quidem pretio, de quo inter licentem ac vendentem convenerat. Quam facile autem verbum, *Sinit*, in *Emit*, converti, atque voculae, *e re*, propter similes literas subsequenteris verbi, *emere*, a librario festinante omitti potuerint, nemo

non videt. Eximia haec est lectio; propter quam tamen nondum velim causam vulgaris lectionis tuendae deferere. Sicuti enim artes fisci locupletandi sub malis Imperatoribus fuere variae; ita non minus huc etiam referri poterat emptio tam coacta, quam imaginaria. Sic jam idem Verres, qui obtrusit aliquando vel invitis Siculis frumentum, pretio praescripto emendum, & ipse debuit frumentum emere, quod Romam mitteret; eoque nomine publicam pecuniam acceperat ex Senatus consulto. At quomodo emit? Docet id Cicero, *Libr. III. in Verrem, cap. LXX.* *In hac*, inquit, *pecunia publica, haec insunt tria genera furtorum. Primum, cum posita esset pecunia apud eas societates, unde erat attributa, binis centesimis foeneratus est. Deinde multis civitatibus pro frumento nihil solvit omnino. Postremo, si cui civitati solvit, tantum detraxit, quantum commodum fuit: nulli, quod debitum est, reddidit. Idem, cap. LXXIII. de eodem: Reperio genus hujusmodi praedae, ut praetor, qui frumentum emere debebat, non emat, sed vendat: pecunias, quas civitatibus distribuere debebat, eas omnes avertat, atque auferat. Porro, cap. LXXV. A civitatibus pecunias, ad emendum frumentum, coegit, cum ex aenario acceperit. Et cap. LXXVIII. Ex omni pecunia, quam aratoribusolvere debuit Verres, certis nominibus deductiones fieri solebant: primum pro spectatione, (i. e. probatione pecuniae) & collybo, (i. e. permutatione numorum;) deinde pro, nescio quo, cerario (i. e. pretio, quod exigebant scribae pro impensis cerae.) Haec omnia non rerum certarum, sed furtorum improbissimorum, sunt vocabula. Vides, quam variae fraudes etiam postea sub injustis Imperatoribus intercedere potuerint, ut fiscus Caesareus, cum videri vellet emere, revera non emerit, sed rapuerit verius!*

R 3

Con-

CAP. XXX. Aegyptus alendis augendisque feminibus ita gloria-
ta est, ut nihil imbris caeloque deberet, siquidem proprio semper
amne perfusa, nec alio genere aquarum solita pinguescere, quam quas
ipse

Constat igitur etiam vulgatae lectioni ae-
que, ac Gudianae, sua ratio. Utra vero
sit adoptanda, aliorum permitto iudicio?
Utraque rei ipsi congruens locum habere
potest; sed non utraque pari librorum suf-
fragio nititur; quamquam aliquando etiam
in unico Codice superstita adhuc latere
queat genuina lectio. SCHWARZ. Co-
dex Guelf. *Sinit fiscus, quidquid videtur
emere.* ex cuius vestigiis vir Doctus con-
iciebat: *Sinit fiscus, quidquid videtur e re
emere.* minus apte, non enim sub bonis
Principibus extorsiones erant illae, sed ve-
rae emtiones. Conferendus omnino est Cl.
Burmannus de Vectig. cap. III. Quod ju-
betur supra & in margine conjicit Erud. Li-
vinejus, ad morboniam relegandum est.

1. *Alendis augendisque.*] Duo in Aegy-
pto laudat, quod bene alat & producat se-
mina; alterum, quod augeat, & cum cen-
tesimo saepe (ita alter Plinius) fructu red-
dat. LIPS.

Nihil imbris cael. &c.] Tibullus de
Nilo.

*Te propter nullos tellus tua postulat im-
bres,*

Arida nec pluvio supplicat herba Jovi.

Διόπερ αὐτὸν ὁ Βυζάντιος ποιητὴς Παρμενίων ἐπι-
καλέμενος, Αἰγύπτῃε θεῷ φησὶ Νεῖλε. Athenaeus
Dipnosoph. v. Lucanus de Aegypto lib.
VIII. *Terra suis contenta bonis, non indiga
mercis, Aut Jovis.* LIVIN. Notum, ho-
dieque certum, in ea regione non pluere,
stillare interdum roris instar, cetera fluvio
irriganti deberi. Claudianus in epigram-
matis:

*Aegyptus sine nube ferax, imbresque se-
renos*

*Sola tenet: secura poli, non indiga venti,
Gaudet aquis, quas ipsa vehit, Niloque re-
dundat.*

Ubi imbres serenos dicit ipsam irrigationem
fluvialem, quae sereno, & in aestate. LIPS.

Atque inde Nilus *imbrifer* dicitur, quod im-
brium vicem expleat Martiali lib. v. Epigr.
LXI.

Apollodoro plaudit imbrifer Nilus.

Ibi confer Raderum. Ceterae regiones im-
bribus carentes arida laborant fame. Sene-
ca Suas. III. init. *Alia negatis imbris
exurunt solum, & miseri cremata agricolae
legunt semina.* Quomodo cremata semina
possunt legi? Puto mutatis vocalibus scri-
psisse Rhetorem: *lugent*, quod scilicet spem
anni arva destituisent. tales litterarum per-
mutationes in MSS. obviae. ita *puccina* pro
punica apud Plinium lib. XVII. cap. IV. re-
stituit Harduinus. ut apud Hegesipp. lib. I.
cap. XXXV. sub initium: *Siquidem castrum
aquiloni subjacens communicavit.* MSS. *com-
minuit*, lege *communiit*. De ipsa re Ar-
nob. lib. I. Adv. Gent. p. 5. *In litteris e-
nim priscis comprehensum non videmus, e-
tiam imbres saxeos totas saepe communisse
(lege comminuisse) regiones? difficiles plu-
viae sata faciunt emori, & sterilitatem in-
dicunt (malim inducunt) terris.* ARNTZ.

Caeloque.] Neque enim hic, ut ille ca-
nit, *pluvio supplicat herba Jovi.* & ut al-
ter:

*Terra suis contenta bonis, nihil indiga
mercis*

Aut Jovis, in solo tanta est fiducia Nilo.
LIPS.

Amne] Corrupta editione usus fuit Fa-
ber, in qua *omne* legebatur, recte tamen
ex Stephaniana & suo Codice restituit *amne*.
conf. cap. praec. §. 3.

Ipse devexerat.] Ita Voss. Guelf. & omnes
fere editi. Diffiteri interim nolim, mini-
me me contemnere, quod dedit Lipsius
ipsa, ut scilicet Aegyptus, in cuius solius
laude versatur, debeat subaudiri. Auctor
de Nilo vers. 8.

*Gaudet aquis, quas ipsa vehit, Niloque
redundat.*

ipse devexerat, tantis segetibus induebatur, ut cum feracissimis terris quasi nunquam cessura certaret. Haec inopina siccitate usque in injuriam sterilitatis exaruit, quia piger Nilus cunctanter alveo sese ac languide

Alterum defendit Tibullus lib. i. Eleg. iv. vers. 60.

Dum caelum stellis, dum vehet amnis aquas.

Curtius lib. v. cap. ii. §. 9. *Ad amnem pervenit, delicatam, ut fama est, vebentem aquam.* & lib. viii. cap. ix. *Indus gelidior est quam ceteri; aquas vehit a colore maris baud multum abhorrentes.* ARNTZ.

Induebatur.] Audacter satis & poëtice. terra segetibus tegi, & quasi vestiri videtur. LIPS. Quid Panegyricorum stilo convenientius quam hae poëtarum figurae, quae praesertim apud Plinium dominantur ubique. Neque adeo insolens est haec translatio. Petron. cap. cxxvii. *Deduxit interram vario gramine indutam.* Claud. Conf. Olybr. vers. 273.

Te messibus aestas

Induat, autumnusque madentibus ambiat urvis.

Barth. ad Eundem iv. Conf. Honor. vers. i. & Gataker. lib. i. Advers. cap. ix. Frequenter & *vestire* hac significatione usurpant. Multa adtulit Curtius ad Sall. Jug. cap. xlviii. Noster lib. ii. Epist. xvii. *Hortum morus & vicus frequens vestit.* lib. viii. Epist. viii. *Ripae fraxino multa, multa populo vestiuntur.* Appulejus lib. x. Met. p. 253. *Purpureo nitore prata vestiret.* Claud. Fesc. in Nupt. Hon. vers. 49.

Subitisque se rosetis

Vestiat Alpibus apex.

Sidonius lib. i. Epist. v. *Quernis acernisque nemoribus vestiebantur.* Demster. ad Claudian. lib. i. Rapt. Prof. vers. 189. *Amictum* montibus dat Florus, saepius ad ineptias usque poëtarum sectator, lib. i. cap. xvi. Claudian. Bell. Get. vers. 168.

Ver nivibus viridem monti reparavit amictum.

Splendor poëticus elegantius elucet Psalmo lxxv. §. 14. *Inaueverunt se prata pe-*

culibus. In textu hebraeo occurrit verbum *לבוש*, quod alias *vestire* notat, LXX. vertunt per *ἐνδύειν*. Confer Bochartum Hier. part. i. lib. ii. cap. xlvi. Statim usque in Guelf. Voss. Cod. Livin. Puteol. Venet. Rhen. posteriores vero omnes in *ad* conspiciunt. *Exaruit siccitate* de Aegypto etiam dixit Hyginus fab. lvi. *Cum Aegyptus annis novem siccitate exaruisse.* Hoc sane intelligendum est, quod Nilus agros non inundasset. Atque hinc, si excusari posset, hac ratione videtur excusandus Ovidius lib. i. Art. vers. 647.

Dicitur Aegyptus caruisse juvantibus arva Imbribus, atque annos sicca fuisse novem.

Ut imbres de fertilibus Nili aquis capiamus. Hegesipp. lib. ii. de Excid. Hier. cap. ix. *Aegyptum abundantem opibus, nec indigentem pluviae caelestis, quae sibi ipsa imbres generat.* nam quod alii ad fabulas referunt, hae non finguntur contra regionis indolem ipsamque naturam. Ideo *imbrifer* dicitur Nilus Martiali lib. v. Epigr. lxi. & sic *venturos imbres* capio apud Hyg. loc. laud. Claudianus lib. i. in Eutrop. vers. 159.

Sic multos fluvio vates arente per annos. ARNTZ.

2. *Piger Nilus.*] Non assurgens & exspatians, ut solet. cuius *justum incrementum* Plinius esse scribit, *cubitorum xvi.* *Minores aquas, non omnia rigare; ampliores, detineri tardius recedendo.* Diodorus, atque alii videndi. LIPS. Sed qui molli & leni fluxu tardisque undis labere ur ad mare, quomodo solent fluvii, qui modici suo alveo continentur. Seneca Medea vers. 763.

Et Ister in tot ora divisus truces Compressit undas, omnibus ripis piger. Silius lib. xv. vers. 504.

Quo-

guide extulerat; ingentibus quoque tunc quidem ille fluminibus, flu-
mi-

Quorum serpit Arar per rura pigerrimus undae.

Plinius lib. xxxi. cap. iiii. *Cujus generis aquae sint utilissimae; stagnantes pigrasque merito damnant.* Statius lib. iv. Silv. iiii. vers. 66.

Et Literna palus, pigerque Savo.
lib. iv. Theb. vers. 51.

Quos pigra vado Langia tacenti

Lambit.

Claudian. lib. ii. Rapt. Prof. vers. 59. Pri-
caeus ad Appulejum lib. i. Met. p. 7. Si-
donius lib. i. Epist. v. *Velocem Atthesim, pigrum Mincium.* Hinc apud Claudian.
Conf. Olyb. & Prob. vers. 170. divinabat
Nob. Heinsius:

Glacieque piger damnabitur Indus.

Pro vulgato *niger*. Certe Indum aquas suas
trahere, id est, leniter fluere indicat Mela
lib. iiii. cap. vii. *Piger* illa forma vulgo
apud Martialem exprimitur lib. x. Epigr.
ii.

Pigra per hunc fugies ingratae flumina Lethes.

Emendavit Scriverius *nigra*, quod com-
modius. ARNTZ.

Fluminibus, fluminibus tamen conf.] Ne-
cessarium prorsus additamentum, quod de
duorum optimorum codicum fide adjectum.
Nam excludi vult inundationis beneficium,
quod alias peculiare & proprium Nili. In-
fra. *posthaec (si volet) Nilus amet alveum suum, & fluminis modum servet.* Mox pro
eo, quod legitur, *mergi palanti amne*, quo-
modo est & in C. G. R. in V. reperio, *mer-
gere parique amne* impedita & difficili scri-
ptura. Sed compendia secutus literarum,
& quae coaluerant divulsis, eruebam *mer-
gi repararique* aperta sententia. In antiquis
enim libris, *parique* valet *pararique*. LIVIN.
Livinejus, post vocabulum: *fluminibus*,
adhuc duo haec vocabula, tanquam ne-
cessarium additamentum, fide duorum o-
ptimorum Codicum, addit: *fluminibus ta-
men*; unde locus iste sic supplendus esset:
- - - *ingentibus quoque tunc quidem ille*

fluminibus, fluminibus tamen conferendus.

Ac sic plane legunt, Lipsius, Gruterus,
de la Baune, Frischmannus, Hackius, Ce-
va. Cuspinianus eadem exhibet, nisi quod
etiam voculas quasdam satis apte transposi-
tas prodat: *ingentibus quidem tunc quoque
ille fluminibus, fluminibus tamen, confe-
rendus.* Quamquam apud Cuspinianum pro,
tunc, vitiose expressum sit, *tunc*. Senten-
tia non obscura est: Nilum scilicet in illa
ficcitate nihilominus adhuc ingentibus flu-
minibus, fluminibus tamen, quae alveis
suis continentur, haut mari, aut stagno
exundanti, conferendum fuisse. Alias e-
nim Nilus, ubi crescit, *initio diducitur*,
*deinde continuatis aquis in faciem lati ac tur-
bidi maris stagnat*; uti loquitur Seneca.
Haec ipsa verba, sed adhuc concisius, pro-
dit Codex noster: *ingentibus quidem tunc
quoque ille, fluminibus tamen, conferendus.*
Quam lectionem etiam annotavit Gudius in
altero libro; & exprimendam curavit Pa-
tarol, Venetus. Illa Cuspiniani lectio qui-
dem plenior & faciliior; at & haec Codicis
nostri Pliniano scribendi generi est confor-
mis. Sic enim idem aliquoties eodem modo
per particulam, *tamen*, loquitur, ut sensu
quidem eadem vox bis sit repetenda, sed
semel tantum exprimatur. v. g. cap. lxxxv.
4. *Potest fortasse princeps inique, potest ta-
men, odio esse non nullis.* Ubi vocabulum,
odio, in grammatica verborum structura qua-
si duplicem locum requirit. Sic & conve-
nientius nostro loco, cap. xc. 6. *Habuerat*,
inquit, *tunc honorem periculis nostris divus
Nervae, ut nos, etsi minus, ut bonos ta-
men, promovere vellet.* Hic enim vox, *bo-
nos*, etiam ad antecedens incisum, *etsi mi-
nus bonos*, referenda est. Cum igitur plu-
rimi librarii & editores non satis caperent
hunc usum particulae, *tamen*, vimque hu-
jus *ἐλλείπει* haud attenderent; hinc eve-
nit, ut eam particulam alii plane omiserint;
alii contra simul nomen, *fluminibus*, prae-
ter necessitatem, repetierint. SCHWARZ.
Atque ita edidit Cl. Gesnerus, qui praeterea qui-

minibus tamen, conferendus. Hinc pars magna terrarum, mergi repa- 3
rari-

quidem expunxit, cuius rei causam quaero. Invitus ab Eruditissimis Viris dissentio. atque ita quidem dissentio, quia videatur perpetuus usus Plinii requirere, ut haec vox bis repetatur. Supra cap. XIV. Multum est quod perseverasti, plus tamen quod non timuisti, ne perseverare non posses. cap. XX. Quam dissimilis nuper alterius Principis transitus, si tamen transitus ille. cap. XXIV. Quae super homines quidem, hominum sunt tamen. cap. XXVII. Magnum quidem est educandi incitamentum, tollere liberos in spem alimentorum, in spem congiariorum, majus tamen in spem libertatis, in spem securitatis. cap. XLI. Ut tibi cum plurimum pro tuis, plus tamen pro nostris moribus debeamus. Ita passim. immo illo, quem pro se adtulit Vir Cl. loco. cap. LXXXV. Potest fortasse Princeps inique, potest tamen, odio esse nonnullis. ubi vis sententiae quaerenda est in verbo potest. cap. XC. §. 6 quod adfertur, nihil cum nostro habet commune, ut vel ipsa Viri Erud. ibi nota docebit. Mari vero propter magnitudinem equiparari Nilum docuit La Cerda ad Virg. lib. III. Georg. VI. 28. ARNTZ.

3. *Mergi palanti amne.*] Adhuc ubique haec lectio evulgata fuit, nisi quod Beroaldus pro, *palanti*, parum commode exhibuit: *spargenti*. Sed tamen non reticendum est, Livinejum in vetusto Codice MS. reperisse: *mergere parique*, impedita quidem & difficili scriptura; sed, compendia secutum literarum, &, quae coaluerant, divulsis, eruisse: *mergi, repararique*. Et sane in nostro Codice extat: *mergere pararique*. Unde facile colligas, syllabam, *re*, a verbo, *parari*, divulsam, coaluisse cum antecedente verbo, *mergi*; ex quo deinde librarii inepti, *mergere*, efformarunt. Quam lectionem etiam in margine notarunt Gryphius, H. Stephanus, Rivinus. At veriore lectionem omnino confirmat alter Gudii liber, qui ex Cod. MS. profert: *mergi repararique*. Neque obscurum esse potest, quomodo ex divulsa pari-

ter & compendiosa scriptura verbi, *repararique*, alii minus apte, *spargenti*; alii paullo congruentius ex ingenio effinxerint: *palanti*, particula quidem, *que*, velut superflua, tunc rejecta. *Reparari* autem hoc loco idem est, ac refici, fecundari, pinguescere. Constat enim, Nili inundatione terras Aegypti non tantum mergi, sed & fecundari, solere. Hinc Seneca, lib. IV. *Natural. Quaest. cap. II.* Nilus, inquit, *arenoso & sitienti solo & aquam inducit, & terram. . . . Juvat agros duabus ex causis, & quod inundat, & quod oblimat. Mira natura fluminis; quod, cum ceteri amnes abluant terras, & eviscerent, Nilus tanto ceteris major adeo nihil exedit, nec abradit, ut contra adjiciat vires, minimumque in eo sit, quod solum temperet. Illato enim limo, arenas saturat, ac jungit.* SCHWARZ. Dum dubito, dum calamus ipse inter duas lectiones fluctuat, ponendumne sit, *mergi palanti amne*, quod adhuc obtinuit, an illud ex MS. *mergi repararique*? utrumque exiisse prelis video, & neutrum ne nunc quidem vel damnare audeo vel probare. Certe *palans amnis* mihi imagine non inamoena blandiebatur, hoc est ripas suas, & quasi castra hinc inde egressus, & prout fors vel impetus tulit, hic longius & densior, hic rarior & brevius commoratus. Quid? si utrumque est a Plinio, & error noster suam huic loco faciem, ut Nealcis furor desperatam in equo spumam reddidit. GESN. Minus verosimile, quosdam Librarios omisisse *palanti*, & retinuisse *repararique*; alios vero praeteriisse *repararique*, & servasse *palanti*. Nec tamen haec Viri Cl. conjectura abhorret ab usu Plinii, qui poetarum more substantivis Epitheta solet jungere, quod tamen non adeo perpetuum, uti hoc ipso cap. §. 1. *imbribus*, ubi non minus commode eorum fertilitatem expressisset. Interim satisfacit ex dubia scriptura *mergi repararique* factum esse *mergere palanti*, &, ut intelligi posset, *mergi palanti*, idque ipse ductus litterarum ostendit

rarique amne consueta, alto pulvere incanduit. Frustra tunc Aegyptus nubila optavit, caelumque respexit, cum ipse fecunditatis parens contra-

in parari adeo, ut vix dubium superfit. In Vossiano a pr. manu erat *merg.* . . . *parique*, sed correctum *mergi repararique*, uti Guelf. sine ulla suspitione liturae aut correctionis. Inf. cap. LXXVII. *Labore refici ac reparari.* lib. x. Epist. LXXV. *Sublapsa reparentur in melius.* Martial. lib. ix. Epigr. CIV.

Fecundam vetuit reparari mortibus hydram. Quomodo Lucanus lib. iv. vers. 635. Heins. ad Claud. Bell. Get. vers. 438. Etiam Servius ad Virg. lib. i. Georg. vers. 21.

Dique Deaeque omnes, studium quibus arva tueri.

Inter eos enumerat *Reparatorem*. Pro *incanduit* scribit *induit* Guelf. quod quidem nihili est, nisi credamus excidisse *se*, alto pulvere *se* induit. Sed vide, an recepta scriptura satis sit conveniens, cum ceteroquin calor habeatur causa fertilitatis. Cassiod. lib. xii. Var. Epist. xxv. *Quid enim fertilitatem producat, si terra aestivis mensibus non incalescat.* Titius ad Nemesian. Ecl. iv. vers. 110. Et quid calor facit ad inundationem Nili, cum hic non agatur, an fertilitati causam dederint aestivi soles, sed tantum, an Nilus solum humectaverit. Possentne conjici *incanuit*. Scimus terram, si nimio solis ardore torreatur, canum fere colorem referre, cum alias pluviis mollita atra adpareat, praesertim in Aegypto, cujus regionis terra nigra prae ceteris erat, ut demonstravit Cl. Perizonius Orig. Aegypt. cap. i. unde *canum pulverem*, *fecundae terrae* opponit Claudian. lib. i. de Rapt. Prof. vers. 186.

Cano rota pulvere labens

Sulcatam fecundat humum.

Accedit & illud, quod nigro limo obtegere terras soleret Nilus, si abundanter se extolleret. Virg. lib. iv. Georg. vers. 291.

Et viridem Aegyptum nigra fecundat arena.

ARNTZ.

Caelumque respexit.] In Aegypto (ait Se-

neca) *nemo aratorum aspicit caelum.* LIPS.

Abundantiam suam coh.] Justam ad xvi. cubitos esse, infra, supraque famem praesagire Plinius refert xviii. cap. xviii. Iterum xxxvi. cap. vii. *Nunquam hic (loquitur de Basalte lapide) major repertus est, quam in templo Pacis ab Imp. Vespas. Aug. dicatus argumento Nili, xvi. liberis circa ludentibus, per quos totidem cubiti summi incrementi augentis se annis ejus intolliguntur.* LIVIN. *Abundantiam* per inundationem recte exponit Spanhem. de Usu Num. Diss. xiii. p. 566. Superius: *ubertatis ejus aspiciis quibus.* Guelf. *ubertatis ejus angustis.* Puteol. & Ven.

4. *Expanditor annis.]* Insolens & suspectum, mihi quidem, vocabulum, atque eo magis, quod in V. liquido est *expandatur*. Reponebam timide e vestigiis veteris scripturae, & *palator*. nam verisimile est in lib. principe fuisse, & *palantor*, supra picta, quae voealem longam indicaret, nota, sed ab imperito librario sic accepta. ut si in valeret. Quod ipsum in *totiens*, *quotiens*, *vicensimus*, & similibus evenisse docti observarunt. LIVIN. Vim verbi capio, ipsum vix admitto. Novum durumque est: & an non magis *exspatiator*? aut si quis Vulcanus magis a fabre aliquid effingit. LIPS. Livin. & *palator annis*, probabiliter. Nam paulo ante praecessit; *mergi palanti amne.* Cl. Virdungus tamen pro *expanditor* legendum divinabat *exspatiator*. Ego mallem; *Vagus ille & spatiator annis.* Sic autem Nilum vocat, quia cum extra alveum suum exundat, & agros irrigat, veluti spatiari videtur. RITT. Loquitur Plinius de Nilo, fluvio Aegypti, qui, cum alias sese expanderit, & longe lateque vagatus sit, tunc inopina siccitate sic exaruerit, ut non solum inter solitas collium riparumque vias in alveo suo substiterit, sed etiam ex jacente & depresso solo, ubi alioquin aqua diutius detinetur, quasi subito retraxerit aquam suam, adeoque ceteris arentibus Aegypti terris

tractior & exilior, iisdem ubertatem ejus anni angustiiis, quibus abundantiam suam cohibuisset. Neque enim solum vagus ille, cum ex-
pan-

terris alias arentes addiderit, quas quidem nec ipse antehac inundatione sua satis irrigare & quasi humectare potuerit. Vix dubium est, quin haec sit sententia istorum verborum. At quis animo & auribus aequis in Plinio ferat tam durum prorsusque insolens verbum, *expanditor*? Si is omnino verbum novum fingere voluisset, saltem *analogiae* linguae convenientius dicturus fuisset: *expansor*? Nihil opis adhuc loco huic laboranti tulere libri impressi. Jam in Catanaei commentariis *expanditor* redditur & explicatur per nomen *exspatiator*, *effusor*. Unde fortasse quondam Virdungus noster, teste Rittershusio, *exspatiator*, hic legendum suaserat; seu potius exinde, quia Ovidius describens diluvionem, 1. *Metam.* v. 285 canit:

Exspatiata ruunt per apertos flumina campos.

Livinejus, abusus vestigiis verae lectionis exquirendae, quae ipsi indicarat codex vetustior, invita Minerva, procudit: *palator*. Behrius, quamvis commendet vocabulum: *spatiator*, revera tamen maluit scriptum esse: *vagus ille agrorum lustrator amnis*. Sed in hujusmodi emendationibus saepe lutum luto purgatur, sive in locum vocis insolentis alia insolens surrogatur. Deinde nulum in his nomen est, quoad sententiae hujus loci satis sit accommodatum. Cur enim Plinius, hic Nilum, sine restrictione, dixerit *spatiatorem*, *exspatiatorem*, *palatorem*, *lustratorem agrorum*; ubi potius hoc loco commemorat, quam ille cunctanter sese ac languide tunc extulerit alveo, & quam contractus exilisque inter colles solitos, qui utrinque ripas ambiunt, substituerit. Candide ergo & dubie Lipsius: *Vim*, inquit, *verbi expanditor capio, ipsum vix admitto, novum durumque est; & an non magis exspatiator? aut si quis Vulcanus magis affabre aliquid effingat*. Nos non novum effingere, sed pristinum auctori suo restituere, & omnibus vestigiis persequi, cu-

pimus. Ac fortasse pedem impressum nobis ostendit Codex noster, qui pro vulgato nomine, *expanditor*, exhibet verbum, *expandebatur*. Nec longe hinc abiit vetus panegyricorum Codex, isque notae admodum bonae, qui penes Livinejum fuit. Hoc enim teste, ibi liquido scriptum fuit: *expandatur*. Ad nos ergo duo veteres Codices indicium deferunt, loco vitiosi nominis, *expanditor*, antiquitus ibi verbum extitisse. Ad id, inquis, quomodo contextitur cum reliqua ista oratione? Omnino inde excidisse particulam *cum*, vel *si*, putamus, quam non nimis audaces isti verbo praefigemus. Etenim etiam in alterius exempli Gudiani margine haec varians notata erat lectio: *vagus ille, quum expanditur, amnis*. Difficilis fere nobis est deliberatio, quam legendi rationem, ex his variis, velut genuinam, cooptandam arbitremur? Quamquam vero nobis non parum arrideat Gudiana emendatio; attamen, cum id, quod nostris ipsi oculis intuemur, propius fidem esse soleat, tantisper, dum certior ratio elucescat, Codicis nostri auctoritatem sequemur, cujus verba unica particula *cum* a nobis adscita, jam afferemus: *Neque enim solum, vagus ille, cum expandebatur, amnis, intra usurpata semper collum substiterat atque haeserat; sed supino etiam ac detinenti solo non placido se mollique lapsu refusum abstulerat, [&] nec dum satis humentes terras addiderat arentibus*. Patet hinc, cur hoc loco Plinius Nilum vocet *annem vagum*; nempe quatenus hic antea *expandebatur*, & extra alveum suum exundabat; non vero, quatenus tunc contractus substiterat intra ripas suas. Quod vero Codex noster *refusum* habet pro voce, *refugum*, quae vulgo in omnibus libris extat; optionem aliis relinquimus. *Amnis* magis proprie *refusus* & *refluus* dicitur; *πονητικώτερον* vero, *refugus*; uti notante Livineo, Lucanus. At dictio *πονητικώτερον* neque a Plinii panegyrico prorsus aliena est.

panditur, amnis, intra usurpata semper collium substiterat atque haeserat,

Denique, cum in quibusdam Venetis & Plantinianis exemplaribus copula & praemittatur particulae *necdum*; ea quidem in ceteris libris poterat a librariis praetermissa videri: sed & idem Plinius, *cap. LXIV. 2. Stupeo*, inquit, *P. C. necdum satis aut oculis meis, aut auribus, credo.* SCHWARZ. Valde laborat hic locus. Cum veteres codices errent ad unum omnes, opus utique est ingenio. Mihi quidem haec scriptura in mentem venit perplacuitque: *Neque enim solum vagus ille aestatibus amnis inter usurpatum semper alveum substiterat atque haeserat, sed supino etiam ac detumenti solo.* caetera. HEUM. Poec. tom. III. lib. IV. p. 527. *Expanditor amnis* nemini, puto, placere potest, cui tritae sunt aliquantum usu latini sermonis aures. Sed vide, Vir clarissime, an non proximum sit ex Gudiano, cuius tibi indicium debetur, legere, ut rescribere aulus sum, *vagus ille, cum expanditur, amnis.* GESN. *Quum expanditur* Guelf. (qui Gudiano idem est) *cum expandatur.* Voss. si imperfectum maluisset, puto scripsisset *expandetur.* *Vagum* dixit ut Propertius lib. III. El. IX. vers. 51.

Fugisti tamen in timidi vaga flumina Nili. Lucan. lib. IX. vers. 752.

Nilumque bibens per rura vagantem.

Intra usurpata.] Intelligere haec videtur Vir Celeb. de collibus his, quibus ab utraque parte cingebatur Nilus, & de ripis, quibus fluvius continebatur. Tales fuisse colles, & etiamnum esse narrant, qui per illa loca peregrinati sunt, & de quibus Lucanus lib. X. vers. 327.

Hinc montes natura vagis circumdedit undis,

Et Libyae te, Nile, negent: quos inter in alta

It convalle tacens jam moribus unda receptis.

& Senec. lib. IV. Quaes. Nat. cap. II. *Nilus alto & profundo alveo fertur, ne in latitudinem excedat objectu montium pressus.* Alia testimonia non addo. tales collès visan-

tur, quibus innititur Nilus, in nummis Archotanis tab. XXXIX. num. 7. Mallem tamen hunc locum ita exponere. non modo non accesserat ad illam altitudinem collium, qua solebat adscendere, verum etiam ne ipsam quidem planitiem satis suis aquis limoque irrigaverat. Certè oppositio inter *usurpata collium*, & *solum supinum* hanc expositionem flagitant, nam si ripis se continuisset & collibus, curnam *soli supini* faceret mentionem. *Intra* saepe idem fere est, quod *infra*. Vide multos, qui id doceant apud Clar. Burm. ad Ovidium lib. III. Tr. El. IV. vers. 25. Tacitus lib. XII. cap. LIII. *Intra priorem paupertatem subsistere.* Nec *usurpata collium* quemquam debuerat offendere, quod loquendi genus obvium & diximus ad Victor. Caes. cap. XXXV. §. 5. Solinus in Polyh. cap. XXXII. *Quod stirpium acuta pedes vulnerent.* Minuc. Octav. cap. XVII. *Recta montium, collium flexa, porrecta camporum.* Ammian. lib. XIV. cap. II. *Cum edita montium petere coeperint.* Schott. ad Melam lib. II. cap. I. Ceterum recte opposuit *colles* & *supinum solum*. Appulejus Floridis p. 348. *Alibi montium vertices arduos extulit; alibi camporum supinam planiciem coaequavit.* Hic *supinum solum* est, quod molliter descendit, qualem plerumque formam exhibent radices montium & collium, antequam omnino in plana demittantur. inde *colles supinos* dixit Virgilius lib. II. Georg. vers. 276. & lib. III. vers. 555. *Tibur supinum* apud Horat. lib. III. Od. IV. vers. 23. Illic Commentator Cruquii: *Situm Civitatis descripsit, quia in adscensu montis est constituta.* & Schol. Juvenalis Sat. III. vers. 192. *Detinenti*, quod sequitur, quomodo sensui satisfacere queat, non video. Exponunt quidem Viri Docti, sed quo jure non addunt. Libens adripui, quod & Voss. nobis servavit & Guelf. *clementi*. Scilicet *clemens solum*, quod sensim, quod tarde se supra planitiem extollit. Appulejus lib. IV. Met. p. 144. *Clementi denique transmissa clivulo per-*

rat, sed supino etiam ac clementi solo, non placido se mollique lapsu
refu-

pervenimus ad locum destinatum. Tacitus lib. XIII. cap. XXXVIII. *Colles erant clementer adsurgentes.* lib. III. Hist. cap. LII. *Si qua Apenmini juga clementius adirentur.* Barth. ad Claudian. de Apono vers. 12. quem descripsit Elmenh. ad Minuc. Fel. cap. III. Meliora adfert Cel. Drakenb. ad Silium lib. I. vers. 273.

Haud procul Herculei tollunt se litore muri,

Clementer crescente Jugo.

& Cortius ad Sall. Jug. cap. XXII. §. I. Ne autem in reprehensionem incurram innocens, monendus Lector, in Guelferbytano Codice legisse Vossium *clementi*, Cortium *dementi*. Res eodem redit. Qui enim non omnino carent usu Manuscriptorum, facile viderunt *el* & *d* litterarum ductus ita inter se esse similes, ut vix ac ne vix quidem possint dignosci. Vide ad Victoris Viros III. cap. XLIII. & de hac ipsa voce Cl. Burm. ad Val. Flacc. lib. VI. vers. 747. & Calpurnii Ecl. I. vers. 56. ad Suetonium Galba cap. IX. & alibi. Adeoque colles ordine primo memorat, tum loca super planitiem eminentia, denique valles seu plana camporum, ut fecit etiam lib. V. Epist. VI. §. 8. *Silvae cum ipso monte descendunt, has inter pingues terrenique colles planissimis campis fertilitate non cedunt.* Per *arentia* ego intelligo mediam planiciem, quam ne ipsam quidem satiaverat angustia aquarum, adeoque erit: nondum limo suo satis arentes terras humectaverat. Seneca lib. IV. Quaest. Nat. cap. II. *Is arenoso & sitienti solo & aquam inducit & terram.* & paullo post: *Quidquid pingue secum tulit, arentibus locis adlimit.* & Bentlejus ad Horat. lib. III. Od. IV. vers. 31. Possit etiam conjungi *satis arentibus*, ut Ovidius lib. I. ex Pont. Epist. VIII. vers. 45.

Quibus ipse solebam

Ad sata fontanas (nec pudet) addere a-
guas.

Nisi constaret, demum, postquam aqua recessisset, semina terrae mandata, unde

fuit tempus, quo conjeceram *arantibus*, id est, *aratoribus*. uti *medentium imperio* supra cap. XXII. & Heinf. ad Ovid. Epist. V. Her. vers. 147. Ceterum obsecutus fidei optimorum Codicum retinui & *necdum*, quod sensui convenientius esse viderat Livinejus, cum *necdumque* emendaret. Plinius cap. XIV. *Et necdum Imperator, necdum Dei filius eras.* cap. LVI. *Et necdum de biennio loquor.* Porro illud *refusum* non video, quomodo loci sensus possit ferre. Nihil aptius est recepta lectione. Ovidius Epist. XVIII. Her. vers. 182.

Spemque suo refugi fluminis ore sequi. lib. X. Met. vers. 42.

Nec Tantalus undam

Captavit refugam.

Alter Plinius lib. III. Hist. Nat. cap. IV. *Tader fluvius refugit Scipionis rogam.* Lucanus lib. VIII. vers. 526.

Arvaeque vix refugo sodientem mollia Nilo. Curtius lib. IX. cap. IX. cap. 26. *Unde tantum redisset subito mare? quo pridie refugisset? Refusum dixisset, si late Nilus campos inundasset.* adhibetur enim de flumine, quod cum inpetu ripas transit, & obvia quaeque prostermit & inundat. Tacitus lib. I. Hist. cap. LXXXVI. *Tibris pro-rupto ponte sublicio & strage obstantis molis refusus.* Virg. lib. II. Georg. vers. 163.

Julia qua ponto longe sonat unda refuso. Pro collum Cl. Perizonius in margine conjecerat *vallium* & Guelf. *abdidit*. ARNT.

Supino etiam ac detinenti.] *Supinum* solum dicit, molliter altum pendulumque. & fortasse cum ea voce, *detumenti* hic jungas. Etsi *detinenti* capere licet, solum jacens aut planum, quod solet aquas diutius tenere. LIPS.

Non placido.] Vitio exciderat negatio, quae abesse non potest. Patet de iis quae sequuntur, *necdumque satis humentes &c.* *Detinens* quoque solum jacentes campos & acclivesque minusque ad amnis defluxum obsequentes ceperim. Doctiss. quidem Lipsio nostro *detumens* placebat. Mox *se re-*
fugum.

refugum abstulerat, & necdum satis humentes terras addiderat arentibus. Igitur inundatione, id est, ubertate regio fraudata, sic opem Caesaris invocavit, ut solet amnem suum; nec longius illi adversorum fuit spatium, quam dum nunciat. Tam velox, Caesar, potentia tua est, tamque in omnia pariter intenta bonitas & adcincta, ut tri-

fugum abstulerat *ποινιζόμενον* dictum, quae constans, & perpetua quaedam huius operis dictio est. Lucan. l. II.

Cum funditur ingens Oceanus, vel cum refugis se fluctibus aufert. Idem de hoc iudicium, *addiderat arentibus.* Poëta quidam de siticulosa regione.

Ipsē parens rerum quondam infelicibus arvis Addidit, & multa sterilem damnavit arena. Male ergo, qui *abdiderat*, hic legebat. LIVIN. Non agnoscit Voss. & Guelf.

5. *Accincta.* Gabini togae in humerum rejectae lacinia se cingebant, ut essent expediti ad munia. Quo vestimenti genere veteres Latini, cum necdum arma haberent, togis praecinctis militabant. Unde *militēs in procinctu esse* dicuntur, & *accincti* quivis industrii, parati, & expediti. Hinc *accincta bonitas*, expedita & ad juvandum celer, supra cap. XX. 3. & Luc. XII. 36. *ἀσφύες περιζωσμένοι* lumbi parati ad occurrendum Christo, & Christus *περιζώσεται* promptus ad excipiendum & milites Christiani *περιζωσάμενοι* industria ad pugnandum Eph. VI. 14. & Angeli *περιζωσμένοι* expediti ad effundendum divinae phyalas irae. Apocal. XV. 6. BERN.

Ut scias. Non absimilia Apulei lib. VII. Meta. *Tantum potest nutus etiam magni principis.* Ammian. in Julian. XV. *Communiumque aerumnarum remedium in ejus locabat adventu, salutarem quendam Genium adfulsisse conclamans, ne secius arbitrata.* Adeo acquiescit principi suo vulgus, ut eo praesente, vel sciente, nihil fere sibi uspiam metuat mali, ne in summa quidem calamitate. Adde Sueton. Tib. c. XL. Tacit. XV. A. 36. & omnino Gruter. discurs. cap. XXI. BERN. *Aliquod seculo* vetustae quaedam Editiones.

1. *Exspectare voluisse.* Vide an, *spectari*. LIPS. Non male illi, qui repositum eunt, *spectare*: sed tamen toties in membranaceis codicibus reperi, *exspectare*, pro suo simplici, ut ei controversiam status haud temere movere ausim. GRUT. Cuspinianus pro verbo, *exspectare*, habet: *ostentare*; quae non adeo intempestiva est lectio, si aliorum Codicum confirmetur auctoritate: quasi Plinius dixerit, fortunam voluisse ostentare Trajani vigilantiam, tanquam gloriosum imperantis speciem, atque exemplar, quo & praesens aetas merito sese efferat, & quod admiratura sit sera posteritas. In hunc fere modum loquitur ipse Plinius cap. XLV. *Tu amicos ex optimis legis. . . . Hos ergo provehis, & ostentas, quasi speciem, & exemplar, quae tibi secta vitae, quod hominum genus placeat.* At, si attendas sequentia panegyristae verba, non is hoc loco tam de ostentatione vigilantiae Principis, ejusque glorioso exemplo, quam de probatione ejusdem & illustri experimento, loqui videtur; cum doceat, *felices rebus secundis, magnos autem adversis maxime probari*. Lipsius maluit respondere: *spectari*. Quam lectionem etiam calculo suo probavit, inque contextum orationis jam recepit, Jacobus de la Baune. At sic verbum id quodammodo responderet verbo *ostentare*; cum fortuna omnino eam virtutem velit ostentare, quam vult *spectari*, id est, in luce positam esse, & ab omnibus cum admiratione conspici. Verum, forte satius foret, leviori mutatione pro verbo composito, *exspectare*, rescribi: *spectare*; idque explicari per verbum, *explorare, cognoscere, & probare*. Quam notionem huic verbo familiarem esse, quis nescit? Sic *Lucretius, Libr. III. v. 55.* ait: *Quo*

tristius aliquid seculo tuo passis, ad remedium salutemque sufficiat, ut scias.

CAP. XXXI. Omnibus equidem gentibus fertiles annos gratasque terras precor, crediderim tamen, per hunc Aegypti statum, tuas Fortunam vires experiri, tuamque vigilantiam spectare voluisse. Nam cum

Quo magis in dubiis hominem spectare periculis

Convenit, adversisque in rebus noscere, qui sit?

Similiter Ovidius, *Lib. I. Tristium, Eleg. III. v. 25.* canit:

Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum;

Tempore sic duro est inspicienda fides.

Atque adeo verbum, *spectare*, hoc significatu positum, recte conjungitur cum verbo, *experiri*, *cognoscere*, *probare*. Sic apud Livium, *Lib. XXXV. cap. XLIX.* legimus: *Quo minus vos decipi debetis, sed expertae toties spectataeque Romanorum fidei credere.* Ciceroni, in *Verr. Act. I.* dicitur homo in rebus judicandis *spectatus & cognitus*; & in *Philipp. II. cap. XXVIII.* *quam spectatus civis, quam probatus!* Gruterum etiam verbum, *spectare*, hoc loco placuit, prae verbo, *expectare*: sed is unice adhuc desideravit auctoritatem vetustae scripturae. Quae ne prorsus deesse videatur, animadvertamus licet, ita certe in margine libri primi, quem Gudianus contulerat cum codicibus MSS. annotatum deprehendi verbum simplex, *spectare*: quod verbum etiam Jod. Bad. Ascensius jam A. 1533. expressit. Pro hoc autem cur vulgo compositum *expectare*, hic legatur, inde facile contingere potuisse patet, quod librarius, qui vel dictantis verba calamo excepit, vel veteres descripsit codices, ex antecedente verbo, *experiri*, primam syllabam adhuc in animo habuit, cum verbum, *spectare*, scribendum esset. Sed & in aliorum scriptorum veterum locis quibusdam ista verba inter se aliquando permutata esse invenimus; v. g. in Petronii Satyrico; *cap. XVII.* *attoniti expectavimus* (*spectavimus*) *lacrymas ad o-*

stentationem doloris paratas. Plura exempla suggerit Munkerus, ad *Hygini Astro-nom. Lib. I. 6.* SCHWARZ. *Tuam vigilantiam spectari voluisse*, ita legendum, pro *expectare*. De prima syllaba egregie ipse monuisti tum hic tum ad *XXXIII. 3.* & ad *XXXV. 3.* Et ego facile hic etiam sine libris aliquid ausim, cum notum sit, quid sibi in *speculo*, *specie*, *spiritu* & *sexcentis* sumserit barbaries. Ut inde *Espeio*, *Espece*, *Esprit* efformaret; & autem solenniter fere pro *s* in talibus poni, vel Columella Lipsiensis me docuerit: In altera autem syllaba gratiam, spero, facies litterae *i* pro *e* politae, quas ob soni viciniam saepe confundi, non ignoras. GESNER. *Specto* & *expecto* in Manuscriptis quotidie confundi obvia sunt exempla apud Lipsium ad Senec. Epist. *CXXII. p. m. 608.* Cujac. lib. *XVIII. Obs. cap. XVI.* Gruterum ad Publ. Syrum vers. 2. Ursin. ad Cicer. pro Milon. cap. *IV.* Freinsh. ad Curtium lib. *VIII. cap. VIII. §. 16.* Gronov. ad Livium lib. *XLV. cap. XXXI.* Fratrem ad Caton. lib. *II. Dist. XXVII. in leg. 26. §. I. ff. de Acquir. Dom. quidam spectaretur*, alii *expectaretur* exprimunt. Adde Var. Lect. ad Paulli Sent. lib. *V. tit. VI. §. 9.* Burman. ad Quintil. Decl. *VIII. cap. VIII.* Nourry ad Lactant. Mort. Pers. cap. *XV.* & alios. Nec desunt tamen qui *expectare* significatione simplici pro *spectare* adhibitum credant, ut Giphanius Obs. *L. L. p. 35.* & Fornerius ad Cassiod. lib. *VI. Epist. XXII.* Ego iis me adjungo: qui hanc differentiam Librariorum negligentiae tribuant. Confer Gronov. ad Plaut. Most. Act. *I. Sc. III. vers. 31.* Epist. ad Salmas. tom. *II. Syll. p. 579.* Duker. ad Flor. lib. *II. cap. VII. §. 3.* & Cortium ad Plinium lib.

cum omnia ubique secunda merearis, nonne manifestum est, si quid adversi cadat, tuis laudibus tuisque virtutibus, materiem campumque praesterni? cum secunda felices, adversa magnos probent. Percrebuerat antiquitus, urbem nostram, nisi opibus Aegypti, ali sustentarique non posse. Superbiebat ventosa & insolens natio, quod victorem qui-

III. Epist. XIII. Verum sic dubitare nemo debet, quin omnino legendum sit *spectare*. Fortuna enim non volebat ipsum Trajanum spectandum praebere, sed ipsa *spectare*, id est, tentare, experiri, experimentum sumere, quantum ejus virtus, vigilantia, & in omnia intenta bonitas posset efficere. Hoc dixerat cap. x. *Cum abunde expertus esset, quam bene humeris tuis sederet imperium.* Sed ut dicamus, quae propius rem ipsam tangunt. Credebant veteres, Deos inmittere hominibus damna & incommoda, ut ita cognoscerent, an patienter calamitatibus ferendis digni haberentur rebus majoribus. Seneca de Prov. cap. II. *Ego vero non miror, si quando impetum capiunt spectandi magnos Viros colluctantes cum aliqua calamitate.* & mox: *Non fuit Diis immortalibus satis, spectare Catonem semel.* Silius Italicus lib. III. vers. 573.

Hac ego Martis

Mole viros spectare paro, atque expendere bello.

Ubi opportune ad Florum lib. I. cap. XIII. provocat Cel. Drakenb. illicque adeundus Dukerus. Et ad veram Scripturam pertinet Lucret. lib. III. vers. 55.

Quo magis in dubiis hominem spectare periculis

Convenit, adversisque in rebus noscere, qui sit.

Quem dudum adnotarunt Lexicographi. In meo exemplari Ascensiano anni 1533. *expectare* reperio, & in Editione Catanaei Stephani 1600. & Chouetii 1625. est *spectare*. Apud Virgil. lib. VI. Aen. vs. 687. vera lectio est:

Tuaque spectata parenti

Vicit iter durum pietas.

Multi *expectata*, quod & ipsum defendit Cerda, de qua varietate dubitatur apud

Valer. Max. lib. VI. cap. VIII. ex. 7. ubi *spectatae pietatis* recte potest locum suum tueri, si ea vox tantum ad ultimum illud factum & rarum pietatis exemplum referatur. *to spectare*, quod monere neglexeram, etiam calculo suo in margine comprobavit optimus Perizonius. ARNTZ.

Praesterni.] Omnes fere Editiones, & ipse adeo Gesnerus *prosterni*, pro quo melius longe Lipsius, Graevius, & ut videtur Voss. *praesterni*, sicque in margine emendabat Nicol. Heinsius, simulque alio loco lib. V. Epist. VIII. *Illud peto praesternas.* ex Mediceo & Aldo confirmabat. Adde eundem ad Ovidium lib. III. Am. El. XIII. vers. 24. & Markland. ad Statium lib. V. Silv. I. vers. 257.

Animae praesternere flores.

ARNTZ.

Adversa magnos.] Seneca De Providentia: *Magnus es vir. sed unde scio. si tibi fortuna non dat facultatem exhibendae virtutis:* & toto eo libello (certo aureo) argumentum hoc pertractat. LIPS. *Praebent* in margine Sichardus.

2. *Percrebuerat antiquitus.*] Et sane bene antiquitus, opem illinc a Romanis reperio petitam. In Polybianis fragmentis: *Οἱ Ῥωμαῖοι πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλαν πρὸς Πτολεμαῖον, βεβλόμενοι σίτω χορηγηθῆναι, διὰ τὸ μεγάλην εἶναι παρ' αὐτοῖς σπανίαν:* *Romani legatos ad Ptolemaeum miserunt, petentes frumenti sibi copiam fieri, cujus inopia premebantur.* Hoc factum bello Punico secundo, cum Italia tota vasta ab Annibale fuit. Factum & alias: sed Plinii tamen hic dictio spectat Augusti tempora maxime, & deinceps, cum publica instituta frumentatio fundum & fundamentum haberet in Africa & Aegypto. LIPS.

Ven-

quidem populum, pasceret tamen; quodque in suo flumine, in suis navibus, vel abundantia nostra, vel fames esset. Refudimus Nilo³ suas copias, recepit frumenta, quae miserat, deportatasque messes revexit. Discat igitur Aegyptus, credatque experimento, non alimenta se nobis, sed tributa praestare; sciat, se non esse populo Romano necessaria,

Ventosa natio.] Ipso illo verbo Vopiscus, in Saturnino: *Aegyptii, viri ventosi, furiundi, jactantes, injuriosi, vani.* Atque alii passim, haud splendide super ipsa gente loquuntur, etsi de terra. LIPS.

In suis manibus.] Sic quidem passim legitur in Editionibus, quas vidi. Sed aut me fallit conjectura, aut hic potius emendandum est, *in suis navibus.* Et id maxime confirmatur verbis ipsius Plinii, quae mox sequuntur. *Nihil hoc ad urbem, ac ne ad Aegyptum quidem, nisi ut inde navigia inania & vacua & similia redeuntibus, hinc plena & onusta, & qualia solent venire, mittantur.* Sed & Cornelius Tacitus lib. XII. Annal. *At bercule olim ex Italiae regionibus longinquas in provincias commeatus portabant: nunc infocunditate laboratur: Sed Africam potius & Aegyptum exercemus, navibusque & casibus vita populi Romani permixta est.* Symmachus lib. x. Epist. XXII. quas alii Auctores vocant *naves*, appellat *puppes*: *Mittetis etiam regiam classem, quae annonariis copiis augeat devotae plebis alimoniam.* Hanc ergo in Tyberinis ostiis mixtus populo Senatus excipiet. *Venerabuntur tanquam sacras puppes, quae foelicia onera Aegyptiae frugis invexerunt.* Simili exemplo dixit Mamertinus in Panegyrico Iuliano Imp. dicto p. 184. *Cum Romani pop. victus & exercitus commeatus esset in navibus &c.* JURETUS. Forte *navibus.* LIVIN. Ingeniose Livinejus *navibus.* Haud tamen id necessario adstruendum auctori. Nam *in manibus* esse dicitur de eo, quod est in potestate nostra. GRUT. Vide Cl. Schwarzium in excursibus, & qui *navibus* itidem conjicit Pricaeum ad Acta Apost. cap. XII. §. 20. & Livinejum ad Mamert. Grat. Act. cap. XIV. Quam vero

ille addit rationem, quasi latine dicendum fuisset *in manu*, non *in manibus*, non ubique procedit, ut recte docuit Wasse ad Sallustium Jug. cap. XIV. p. 263 (ad quem locum vulgatam scripturam adfert Cortius) & Heinsius ad Silium lib. XI. vers. 163. At non solum Guelf. praefert *navibus*, verum etiam altera manus in Vossiano, ut vix dubium restet. De navibus illis omnia satis sunt pervulgata, & de iis egere Barthius ad Claudian. ad Statium. Casaubonus ad Suet. Sitzman. ad Rutilium lib. I. vers. 152. & ceteri. Vide Cel. Burmannum de Vect. cap. IX. Videtur nonnihil hanc scripturam confirmare, quod mox addit *deportatas messes revexit.* Superius eleganter *victorem* per oppositionem addidit *populo*, ut Sidonius lib. VIII. Epist. VI. *Quod victoris populi signa comitaris.* & Tennulius ad Front. lib. II. cap. II. ex. II. Praeterea tamen abest a Voss. & Guelf. quod nollem, cum recte *tamen* ita ponatur, praecedente *quidem*, cujus locutionis justa exempla attulit Cortius ad Sallust. Cat. cap. LXI. §. 3. Noster cap. LVII. *Secundum Imperator quidem, sub Imperatore tamen iniisti.* Et illic nonnihil turbant. Livius lib. XLII. cap. VIII. *Nihil quidem illi pacti, speraverant tamen.* Et in eo quis sibi placeret forsan, quod Guelf. *in suo flumine* exhibet, ut adferentes ventos referatur. Sed novimus ita aberrare vel optimos codices. Ita peccatum diximus ad Victorem Ill. cap. XI. Et *flumen* per excellentiam dici de Nilo vidimus cap. XXXIII. §. 3. ARNTZ.

3. *Copias.*] Notare hic alimenta, cibos, & quae ad victum sunt necessaria Colvius adnotat ad Appulejum de Doctr. Plat. p. 209. & Juret. ad Symm. lib. III. Ep. LV. Justinus lib. V. cap. VIII. §. 2. *Sciebant enim neque*

4 riam, & tamen serviat. Post haec, si volet, Nilus amet alveum suum, & fluminis modum fervet; nihil hoc ad urbem, ac ne ad Aegyptum quidem, nisi ut inde navigia inania & vacua, & similia redeuntibus, hinc plena & onusta, & qualia solent venire, mittantur, converfoque munere maris, hinc potius venti ferentes, & brevis cursus
5 optentur. Mirum, Caesar, videretur, si desidem Aegyptum cessantemque Nilum non sensisset urbis annona, quae tuis opibus, tua cura usque

ex advectis copiis multum superesse. Quem locum frustra ejecto copiis corrumpere tentat Schefferus. Noster lib. II. Epist. XVII. *Villa nostra etiam mediterraneas copias praestat.* ubi Cortius & Torren. ad Valer. Max. lib. IV. cap. III. ex. 3. ARNTZ.

Et tamen serviat. Languet, animo meo, sententia. Quam erigam ego & acuam levi mutatione, & *tantum serviat*, excludit enim subvectionem frugum, ut minime necessariam. LIVIN. Ingeniose Livinejus *tantum serviat*. LIPS. *Tantum* emendaverat quoque Perizonius. mihi satis vulgata placet, quam retinuit etiam Pricaeus ad Appul. lib. V. p. 265. & lib. VII. p. 382. at utroque loco in praecedenti membro particulam negativam omittit: *Sciat se esse P. R.* quod tamen apud alios non vidi. *Amet alveum* (pro quo male *alvum* Guelf.) Poëtica phrasis, cum rei inanimatae tribuatur amor. Vide Cerdam ad Virgilium Ecl. IV. vers. 42.

Nec varios discet mentiri lana colores. mox pro *nisi ut* Vossii excerpta vidisti ut.

4. *Converfoque munere.* Quia mare jam non adfert plenas illinc naves, sed nos illinc mittimus. LIPS.

Venti ferentes. A puppe & qui impellunt provehantque. Virgil. Aeneid. IV.

Exspectet facilemque fugam, ventosque ferentes.

Senec. de Vita Beata cap. XXII. *Sic illum afficiunt divitiae & exhilarant, ut navigantem secundus & ferens ventus.* Statius Theb. II.

Quantumque ferentem Fortunam virtute domas.

LIVIN. & LIPS. Homeri. φέρων άνεμος. item άνεμος. Euripid. πρὸς πόμπυμος, ναυσι πόμπος άνεμος. & Virgil. Culic. vers. 339.

Comes huic erat aura secunda.

Perplacidum cursu pelagus. Statius II. Thebaid. . . . *Quantumque ferentem Fortunam virtute domas.* h. e. modum faventi & offerenti fortunae poenis. BERN. Bulaeus ad Valerium Flacc. lib. I. vers. 266.

Ventosque optare ferentes.

Barthius ad Statium lib. III. Theb. vers. 29. & Claudianum Epigr. in Siren. vers. 6.

Inplessentque sinus venti de puppe ferentes.

Appulejus lib. XI. Met. *Tutusque prosperitate ventorum ferentium.* ubi Pricaeus p. 700. & ad lib. V. p. 268. unde videre licet, quam feliciter barbarismum in Virgilio detexerit novus Veterum ingeniorum spectator Harduinus, quod ille lib. III. vers. 473. *vento ferenti* sit usus. Vide eum in Pseudo-Virgilio, & pleraque ejus farinae notabis invitus in tali Viro, qui magnus esse potuisset, nisi ingenio maluisset abuti. ARNTZ.

5. *Non sensisset urbis annona.* Quia, ut Josephus lib. XI. Excidii notat, *Aegyptus quatuor mensium annonam urbi suppeditabat, Africa autem octo.* LIPS. Plinius, contra indolem suam, paullo obscurius nobis hic loqui videtur. Quomodo enim mirum videretur, si Romani non sensissent siccitatem sterilitatemque Aegypti, cum Roma tunc ex providentia & cura Trajani tanta copia annonae in publicis horreis reconditae abundasse dicatur, ut non solum frumento ex Aegypto subvehendo carere, sed & ipso-

usque illuc redundavit, ut simul probaretur, & nos Aegypto posse, & nobis Aegyptum carere non posse. Actum erat de fecundissima gente, si libera fuisset. pudebat sterilitatis insolitae, nec minus erubescibat fame, quam torquebatur; cum pariter a te necessitatibus ejus pudorique subventum est. Stupebant agricolae plena horrea, quae non ipsi referfissent, quibusque de campis illa subvecta messis, quave in Aegypti parte alius annus. Ita beneficio tuo nec benigna tellus, & ob-

pforum Aegyptiorum necessitati succurrere, potuerit. Potius mirum fuisset, si in ista rei frumentariae abundantia Romani nihilominus tunc sensissent defectum, Aegyptique sterilitatem. Quapropter aliquando suspicati sumus, an non in istis verbis, pro *non*, scribi debuisset, *tunc*; utpote quas particulas etiam in aliis veterum locis inter se commutatas esse, jam observavit Scioppius. Nihil tamen adhuc mutare audeamus, interim opinati, Plinium in hanc sententiam scribere voluisse, quamvis ejus verba minus liquide hoc loco fluere videantur: *Mirum, Caesar, jam videretur, si desidem Aegyptum, cessantemque Nilum, non sensisset Urbis annona: multo magis mirum est, quod ea tuis opibus, tua cura, usque illuc, (in Aegyptum) redundavit, &c.* Hunc locum etiam subobscurum vocat Herm. Rayanus; at nescio, quomodo hunc ejus sensum planum putet: *Mirum esset, Aegyptum indigere Romanis, si Aegyptus sterilis & frugibus exuta non recepisset a Romanis annonam.* SCHWARZ. Locum obscuriusculum ita putabam interpretandum: Jam illud satis mirum videretur, si Roma non sensisset Nilum cessantem; si non adveniente classe Alexandrina, tamen annonam urbs habuisset: Sed tu plus praestitisti, ut non tantum nihil deesset Romae Italiaeque, sed superesset etiam, unde Aegypto subveniretur. Similis plane est ratio IX. 4. & XXXI. 6. Finis hujus capituli emendatione mihi indigere non videbatur, si ita illum explicaremus. Beneficio tuo nec maligna est tellus Aegypti, qua plena habeat horrea; & Nilus, obsequens alias so-

li Aegypto, nunquam largior fluxit nostrae gloriae. GESN.

6. *Fecundissima.*] Tenuis labecula huic loco adspersa videtur. Equidem non Cellarius solum, sed & Junta, Rhenanus, Philomusus, Gryphius, Stephanus, Boxhornius, Rivinus, & Kirchmaierus, habent: *qua torquebatur*: at Codex MS. Parisiensis, & noster, itemque omnes reliqui libri impressi, quos inspeximus, rectius ac signantius exhibent: *quam torquebatur*. Scilicet, quantum Aegyptus tunc torquebatur fame, tantum erubescibat. At Trajanus, & huic tormento ejus, sive necessitati, & pudori, pariter succurrit. SCHWARZ. Parte non gente praeferunt Excerpta Vossii, quod alicui posset placere. *pejus fame tua qua Guelf. quam Puteol. Venet. Ald. & optimus quisque.* Postea quibusque de Editiones Lipsii & multae ex posterioribus. delet conjunctionem Guelf. & omnes veteres Editiones.

Alius annus.] *Amnis* verum est. alii *annus*. Claudianus de Bello Gildonico.

Memphis si forte negasset

Pensabam Pharium Gaetulis messibus annum.

Statius Silv. III. Metii Celeris Propemptico:

Trans aequora terris

Prima Dicarchaeis Pharium gravis intulit annum.

LIVIN. *Alius amnis.* Nilus, fecunditatis auctor. Sed verior lectio, *annus*: alius alicubi proventus, & messis. LIPS. *Amnis.* Sane melior lectio, quam ea, *annus*. Facit enim stupentes agricolas ad insolitam messem, & requirentes, ecquis alius amnis

sequens Nilus, Aegypto quidem saepe, sed gloriae nostrae numquam largior fluxit.

CAP. XXXII. Quam nunc juvat provincias omnes in fidem nostram ditionemque venisse, postquam contigit Princeps, qui terrarum

scilicet praeter Nilum, illam dederit. Quippe Agricola Aegyptii putant, fecunditatem annibus tantum deberi, nescii, quod etiam pluviis. Haec Cl. Berneggerus, ad marginem sui Plinii adnotarat. BERN. Si ea, quae pro utraque sententia stant, aequa lance libris, vix in quam partem inclinandum sit, constitui potest. *Annis* habet Guelf. Rhen. Ald. Lips. Hearne, Cell. Baun. Gesner. &c. *Annus*. MS. Livineji, Vossianus Puteol. Veneta, Cuspin. Zinzerl. ad Val. Flacc. lib. v. vers. 424. idque margini adscripserat Perizonius. Et sane amplector, cum *messes* & *plena borrea* praecesserint. Barth. ad Statium lib. III. Silv. II. vers. 22. lib. IX. Theb. vers. 406. Oudend. ad Lucan. lib. III. vers. 68. Sidorius Apollinaris lib. VI. in fine: *Inter haec temporum mala, bonus sacerdos, bonus Pater, bonus annus es.* Interim non pugnabo, si alicui aliter fuerit visum. Non tamen video, quomodo acumen loci possit enervare.

Nec maligna tellus: Tu fecisti videri terram fertilem, & Nilum evagantem, nam habuerunt quae illa & ille dare solent, sed beneficio tuo. LIPS. Cuspinianus pro, *fluxit*, habet, *fluit*. Codex MS. Parisiensis, *defluxit*. neutrum commode locum habet. Quod si pro, *fluxit*, vel, *fluit*, reponas, *fuit*; id quidem facilius, & ad telurem, & ad Nilum, referri queat, sed, quantum nobis videtur, quodammodo languente sententia. Malimus ergo vel ante vocabulum, *Aegypto*, pronomen relativum, *qui*, praemissa quidem interpunctione τοῦ καὶ, vel post particulam, *quidem*, pronomen demonstrativum, *hic*, ponere: *Ita beneficio tuo, nec maligna tellus, & obsequens Nilus: Aegypto quidem hic saepe, sed &c.* Sic enim verbum, *fluxit*, aptius ad solum Nilum referretur. Verum, cum nusquam

aliqua variae scripturae vestigia animadvertamus, necdum aliquid emendare audeamus, aliorum simul conjecturae relinquentes, unde haec varietas contigerit, ut, & in Vossiano, & in altero Gudiano libro, e codicibus MSS. pro voce, *maligna*, annotetur, *benigna*? SCHWARZ. Quod *benigna* sit in Guelf. & in Voss. posset esse glossema *nec maligna*. Minus durior fuisset conjectura ex repetitione syllabae tentare *Aegypto* qui quidem. Sed *maligna* hic exponendum non fertilis, frugum non ferax, sterilis. Noster lib. II. Epist. XVII. *Quarum arborum illa vel maxime ferax est terra, malignior ceteris.* Mela lib. II. cap. II. *Eorum, quae feruntur, maligne admodum patiens.* Burm. ad Val. Flacc. lib. VII. vers. 229.

Nec nos, o nata, malignus

Cluserit hoc uno semper sub frigore Pdas. Cujus contrarium est *benignus*. Plinius lib. XXXIII. Hist. Nat. cap. I. *Tanquam parum benigna fertilique, quaque secatur.* Tibull. lib. I. El. III. vers. 62.

Floret odoratis terra benigna rosis.

Cum autem locum ipsum penitus considerem, videtur rescribendum, cum illis Codicibus *benigna*, ut sensus sit: Quamvis nec benigna fuerit terra, nec obsequens Nilus, tamen nunquam gloriosior nobis fluxit & hoc quidem beneficio factum tuo. Acuta sententia & vere Pliniana, quasi regio sterilitate & Nilus inobedientia sua populi Romani gloriam auxissent, cum ita Caesari oblata esset facultas declarandi, quanta & quam velox ejus esset potentia. Nam revera *obsequens* dici non potuit Nilus, cum solus Trajanus copiis suis Aegypti angustias sublevasset. Dubiam reddidit sententiam, quod non cogitarent in ἀπὸ τοῦ τοῦ repetendam esse negationem, pro *nec benigna, nec obsequens*. Seneca ad Marc.

cap.

rum fecunditatem nunc huc, nunc illuc, ut tempus & necessitas posceret, transferret referretque! qui diremtam mari gentem, ut partem aliquam populi plebisque Romanae, aleret ac tueretur. Et caelo quidem nunquam benignitas tanta, ut omnes simul terras uberet, foveatque;

cap. XIX. *Inminere nec oblivionis annem, nec tribunalia, & reos.* ubi restituit Gronovius. Suetonius Aug. cap. LV. *Nec expavit, & magna cura redarguit.* ubi diversa sentiunt Casaub. & Torren. Lucanus lib. II. vers. 397.

*Nulla qua vertice tellus
Altius intumuit, propiusque accessit Olympo.*

Non adfentior ibi Erud. Cortio ad Plinium lib. II. Epist. XVII. *propiusve* scribenti. Nam de illa negativa frequenti usu apud Lucanum omissa multa adtulit Erud. Oudend. lib. II. vers. 373. & ad Caesar. lib. III. Bell. Civ. cap. VII. Hegesippus lib. II. cap. I. p. 207. *Nec ullius jam sensus ac consilii capax.* ut ex MS. praeferrem, editur aut. Virgil. lib. IV. Aen. vers. 236.

Nec prolem Aufoniam, & Lavinia respicit arva.

Nec damnarem *Laviniae*, quod in scripto codice inveni, & tum conferendus Servius & Piërius ad lib. I. Aen. vers. 2. Columella lib. I. cap. VIII. §. 13. *Neve negotietur sibi, pecuniamque domini occupet.* Illic non audiendus codex Lipsiensis, qui *pecuniamve* praetulit. Iterum Colum. lib. VI. cap. XXIX. *Si neque conspectu, novaeque rei auditu terretur.* Petron. cap. V.

*Nec curet alto regiam truce vultu,
Cliensque coenas impotentium captet.*

Virgil. lib. VII. Aen. vers. 231.

Nec vestra feretur

Fama levis, tantique abolefcet gratia facti. Ubi in codice, quem memoravi, reperio *tantive*, eodem errore. Ovidius Epist. II. Her. vers. 89.

Nec te mea regia tanget,

Fessaque Bistoniam membra lavabis aqua. Quod non videtur removendum. Plura Gronov. lib. II. Obs. cap. XIV. Edit. pr. Faber ad Cicer. lib. IV. Acad. Quaest. cap.

IX. Burm. ad Ovid. lib. III. Met. vers. 492. & ad Gratium Cynege. vers. 308. Schwarz. ad Nostrum cap. XXXV. §. 3. & cap. XXXVI. §. I. Doct. Reitzius in Dubiis p. 187. ceterique. ARNTZ.

Gloriae nostrae.] Trajanus sane hoc in sua posuit, & nummos cudit, qui exstant: IMP. CAES. NERVA. TRAJANUS. AUG. parte in altera: S. P. Q. R. OPTIMO. PRINCIPI. NILUS. Picta effigies Nili recubantis, cum crocodilo suo & hippopotamo. LIPS.

1. *Princeps, terrarum qui.*] *Qui terrarum* Cuspin. & Lugd. LIVIN. Leve est, quod attingimus. Olim in editis libris haec verba sic interpuncta vulgo legebantur: *postquam contigit princeps terrarum, qui fecunditatem, &c.* Cellarius saltem signum *incisi* translocandum existimavit. Sed jam Cuspinianus, & Gryphius, & Jacobus de la Baune, ipsas duas voculas translocatas edidit: *postquam contigit princeps, qui terrarum fecunditatem, &c.* Quae translocatio codicis MS. Parisiensis, & nostri, itemque Vossiani & alterius Gudiani libri, auctoritate comprobatur. SCHWARZ.

2. *Uberet, foveatque.*] Verbum, *ubero*, fere insolens est; quamvis compositum, *exubero*, frequentius occurrat. Interim legitur illud apud Symmachum, *Libr. III. epist. I. Jejunas aures meas, inquit, & praeclari eloquii tui satis superque sitientes affatus largior debuit uberare.* Conf. *Libr. I. Epist. XLIII.* Sic & apud Palladium, *de re rustica Libr. XI. VIII.* idem verbum reperitur. Hoc, inquit, *velut coitu steriles arbores uberantur.* *Uberare* ergo significat, *secundare, augere, auctius reddere.* At apud Columellam de R. R. *Libr. V. cap. VII.* neutro genere positum notat, *secundum & fructifexum esse.* *Optimum est, inquit, olivetum in duas partes dividere, quae alternis annis fructu induantur: neque enim olea con-*

que; hic omnibus pariter, si non sterilitatem, at mala sterilitatis exturbat. hic si non fecunditatem, at bona fecunditatis inportat. hic aeternis

tinuo biennio uberat. Pro hoc verbo Eumenius, in oratione, qua Constantino Augusto gratias egit nomine Flavienfium, cap. IX. adhibuit verbum, *ubertare*. Sic enim non solum in nostro codice MS. sed & in omnibus, quos vidimus, impressis libris, legimus: *Nam sicut agros diuturno ardore sitientes expetitus votis ubertat; ita lacrymae tuae pectora nostra gaudiis irrigabant.* Est nobis in manibus Glossarium Gerhardi de Schueren, Cancellarii quondam Clivienfis, Coloniae A. 1477. impressum, in quo verbum, *ubertare*, redditur *fecundare*, *vruchtbar maken*. Taceo Huguytionis, Papiæ, & Mammotrekti, glossaria. Etiam Th. Reinesius, *Epistola* LIII. ad Daumium, ad quendam locum Drepanii Flori illustrandum docet, *ubertare* & *uberitare*, esse frequentativum *uberare*, ac notare, *cumulare*, *multiplicare*. Et sane, hoc ipsum verbum, *ubertet*, pro, *uberet*, etiam ad hunc locum panegyrici Pliniani, de quo agimus, ex vetere codice MS reposuit Gudius, in altero suo libro. Equidem, verbum utrumque, *uberare* & *ubertare*, non facile obvium est in melioris Latinitatis auctoribus: nescio tamen, quomodo suspicer, in plures scriptorum locos pro, *ubertare*, irrepisse *uberare*: & parum abest, quin mihi etiam hic magis arrideat, atque orationi panegyricae aptius videatur frequentativum, *ubertet*. SCHWARZ. Scilicet Gudius *ubertet* hauserat ex suo Codice, qui hodie Guelferbyti servatur. Drepanii locus occurrit p. 730. Edit. Fabricii:

Uberrat stuppas, fervet discordia concors. Quod recte tuetur Daumius. Apud Eumenium puto memoriaetribuendum, quod *uberet* laudaverit Pareus in Symmachiano Lexico hac voce. Interim cum *uberare* melioribus auctoritatibus fulciatur, nondum persuadeor, ut quidquam mutem. Idem Guelf. e coelo loco &. ARNTZ.

Mala sterilitatis.] Sic de Tiber. Tacit. IV. A. VI. *Plebs acri annona fatigabatur, sed*

nulla in eo ex principe culpa; quin infecunditati terrarum, aut asperis maris obviam iit, quantum impendio diligentiaque poterat. BERN.

Aeternis commeatibus.] An, *alternis* etiam, & deinde, *seruntur* malim. LIPS. Lipsius, pro *aeternis*, malit: *alternis*. Et certe hanc vocem, *alternis*, requirere videntur sequentia verba: *omnes gentes invicem capiant.* Sed adhuc destituimur indicio veterum codicum. Ceterum, V. C. Heumannus, nos docuit, hunc locum illustratum esse a Jac. Hasaeo, in disputatione jam supra commemorata *de navibus Alexandrinis Apostolum in Italiam deferentibus*, cap. II. 5. quam vero disputationem videre nobis nondum contigit. At nescio, quo concentu codices MSS. nempe Parisiensis, Gudianus, Elsb. apud Vossium, itemque noster, haec verba corrupta proferant: *ut, quae ferunt, quaeque expetunt opes gentes discant invicem capiant quanto.* Atque hanc scripturam etiam Beroaldus in impresso, Anno 1501. exhibuit; ac Gryphius, Stephanus, & Livinejus, in margine annotarunt. Nemo non intelligit, non *opes*, sed, *omnes*, scribi debere; nisi forte in antecedentibus reponas: *quas ferunt, quasque expetunt.* Sed & id facile liquet, postremorum verborum ordinem esse perturbatum. Equidem constaret utique sententia his verbis, si ita scribantur, atque ordinentur: *ut, quae ferunt, quaeque expetunt, omnes gentes, invicem capiant, & discant, quanto, &c.* verum nolumus adhuc deferere lectionem in omnibus ceteris libris vulgatam. Immo, nec pro verbo *feruntur*, amplectimur, *seruntur*: quamvis hoc placuerit Lipsio, & ex huius conjectura jam in contextum orationis admiserint Boxhornius & Cellarius. Neque enim, quod jam Livinejus monuit, solum ea, quae alibi *seruntur*, & cultura ac satum producantur, sed etiam quae sponte & ultro nascuntur, identidem expetimus. Deinde Plinius fortasse etiam illud Vir-

ternis commeatibus Orientem Occidentemque connectit; ut, quae ubique feruntur, quaeque expetuntur, omnes gentes invicem capiant, & discant,

Virgilianum in animo habere potuit: *Nec nautica pinus Mutabit merces: omnis feret omnia tellus.* Eclog. iv. v. 39. SCHWARZ. *Alternis* placuit Cl. Gesnero. Et sane hae voces saepe confunduntur, ut apud Heinf. ad Flaccum lib. vii. vers. 282. Burmann. ad Ovidium lib. i. Fast. vers. 131. nec rarius alibi. Si *alternis* legeretur, causa non esset, cur in *aeternis* mutares. Nunc cum illud sit contra MSS. omnes, nihil innovarem. Certe *alternis* minus videtur satisfacere sensui hujus loci, cum non indicare velit Plinius, *alternis* vicibus missas esse tales copias, ut jam Trajanus, jam iterum Aegyptus ea fecunditate posset gloriari, verum eam laudem propriam & perpetuam vult esse Trajani, ut ipse alias regiones tanta ubertate bearet. Id quod dixerat cap. praec. §. 4. *Nilus amet alveum suum*, cetera illic repete. Adeoque *aeternis commeatibus* est continuus, non interruptis, deinceps duraturis, qui non semel mittuntur, sed qui eadem liberalitate & diligentia sequentibus etiam annis transportantur. Statius lib. iv. Theb. vers. 831.

Aeternae largitor corniger undae.

Quod exponit Scholiast. *nunquam etiam in posterum defecturae.* idque confirmat ibi Barthius & Burman. ad Val. Flacc. lib. vi. vers. 38.

Aeterno quamvis Maeotia pubes Marte cadat.

Quare nihil mutandum censeo apud Currium lib. iv. cap. i. §. 22. *Illuvie aeternisque sordibus squalidum.* Certius Plinianam scripturam defendit Rutilius lib. i. vers. 145.

Aeternum tibi Rhenus aret, tibi Nilus inundet.

ARNTZ.

Orientem Occidentemque.] Supra, *dis-junctissimas terras, munificentiae ingenio velut admove, immensaue spatia liberalitate contrahere.* Rursum Rhenumque & Euphratem admirationis tuae societate jungeres.

Et ab eadem mente iterum, cum Danubius ripas gelu jungit. Achilles apud Statium Achill. ii.

Nunc docet ingenti saltu me jungere fossas. Silius Italicus xv.

Demersaque in undam

Junxerunt cumulo crescente cadavera ripas.

Pacat. in Theodosium, *amnem nando conjungeret.* Lucanus vi.

Tot potuere manus adjungere Seston Abydo.

Mox quae ubique feruntur, quaeque expetuntur probaverim legi, atque ita esset in G. R. non *ferunt & expetunt.* quod V. C. repraesentant. Neque dubium est, quin illo singulorum priva & indigena bona, hoc importata & quibus singula careant, designentur. Quamquam (ut hoc iterum inculcem *πολλήνων τερον* dictum *feruntur* pro *gignuntur* aut *habentur*. Vidi etiam, qui proferrent, *seruntur*, parum circumspecte: non enim quae propria singulorum cultura tantum ac statu, sed ultro quoque ac sponte nascuntur. LIVIN. Scio recte latineque dici terra *fert* fructus, ut Horat. lib. i. Od. iv. vers. 10.

Aut flore, terrae quem ferunt solutae.

Ovidius lib. iv. Fast. vers. 672.

Fructum terra pecusque serunt.

Insolentius tamen est, ita hoc verbum passivo sensu adhibere, neque alibi legere memini. *Seruntur* vereor, ut placeat in nulla vacillatione MS. in quibus si aliquod praesidium esset, mallet praeferre. Sic enim commode cohaeret sententia, ut ipsam factionem, & post eam spem & expectationem exprimat, quae *seruntur*, & quae agrorum votis *expetuntur*. uti Tibull. lib. ii. El. vii. vers. 3.

Spes alit agricolas, spes sulcis credit aratis

Semina, quae magno foenore reddat ager.

Quoniam hae voces permisceantur videri potest

discant, quanto libertate discordi servientibus sit utilius, unum esse,
 3 cui serviant. Quippe discretis quidem bonis omnium, sua cujusque
 ad singulos mala, sociatis autem atque permixtis, singulorum mala ad
 neminem, ad omnes omnia bona pertinent. Sed sive terris divinitas
 quaedam, sive aliquis annibus Genius; & solum illud & flumen ipsum
 precor, ut hac Principis benignitate contentum, molli gremio semina
 4 recondat, multiplicata restituat. Non equidem reposcimus foenus,
 pu-

test in notis ad Silium lib. VIII. vers. 266.
 & Oudend. ad Lucan. lib. II. vers. 643.
 Pari ratione apud Rutilium lib. I. vers. 147.

*Quin & secundas tibi conferat Africa
 messes.*

Rutgerfius Venus. Lect. cap. I. legit *conferat*, quod tamen minus placet, inpropria enim locutio *messes ferere*, cum in fatione tantum sit spes mellis, adeo ut alterum praetulerim. convenientius *satas messes* dixit Virg. Ecl. VIII. vers. 99. Claudian. lib. I. Conf. Stil. vers. 313.

Unde tot allatae segetes.

Justin. lib. XXIV. cap. VII. *Messes vinaque villis efferre*. Porro ubique non agnoscit Puteol. Ven. Aldus. & duo priores itidem inverso ordine & *discant invicem capiant*.

Libertate discordi servientibus.] Pugna in verbis videtur, si enim in libertate, quomodo serviunt? Sed nempe vel sic regimen aliquod & imperium paucorum, vel plurium. & semper subjectio ac patientia. Libertas duntaxat respectu magis arctae servitutis dicitur. Non tamen displicuit aliquando, *saevientibus* legi: quod fere assiduum in libertate, ut pars partem premat, & pellant inter se aut saeviant. LIPS. In ora libri Cl. Perizonius: *Sensus quanto utilius servientibus sit, unum esse, cui serviant, quam libertate discordi frui. quod minime intellexit Lipsius.* qui certe veram Plinii mentem non cepit.

3. *Quippe discretis.*] Simile fere acumen in verbis Cerealis apud Tac. IV. Hist. c. LXXIV. *Et laudatorum principum usus ex aequo, quamvis procul agentibus, saevi proximis ingruunt.* GRUT.

Mala ad neminem.] Intellige, neminem alium: manent apud eum, quem primo premunt & tangunt. Totius periodi acumen hoc est, in magno & communi imperio, bona sunt communia, & quidquid usquam est, ubique est, translatione & commercio, non ita in malis, quae manent apud possessorem. LIPS. Simpliciter ad *neminem*: scil. quia universitas damnum in se recipit; nec singulis nocetur, sed universitati. BERN. Ad Lipsii verba *neminem alium* notavit Perizonius: *Immo mala pertinent ad neminem, neque manent apud eos, quos primo presserunt, exturbata aliorum bonis.* Scilicet verbis illis ad *neminem* Orator voluit indicare, nullam regionem nullumque incolarum sensisse agrorum sterilitatem, cujus tamen calamitates subire coacta fuisset, si libera foret. Jam autem cum ex aliis regionibus copiae submittantur, *nemo* erat, qui de inopia posset queri. Porro *omnium bona* coniecerat Livinejus, probante Rittershusio, & placet, tamen in consensu MSS. sequi non sum ausus Hearnium & Gesnerum, qui ita edidit, cum prisca lectio nil habeat, quod tanto opere offendant. ARNTZ.

Terris divinitas.] A qua opinione *Terra mater*; sive *Ops*, & *Rhea*, inter Deas: sed & singulas regiones, ut Galliam, Aegyptum, Italiam, pingebant, habebantque Deas. LIPS.

Annibus genius.] Item opinio prisca, fluvios & fontes minores Deos, id est, Genios, censentium. LIPS. *Annis* Guelf. *Omnibus* Ascens. anni 1533. quod mutatum in melius in editionibus Stephani & Chouetania.

Nota

putet tamen esse solvendum, fallacemque unius anni fidem, omnibus annis, omnibusque postea seculis tanto magis, quia non exigimus, excuset.

CAP. XXXIII. Satisfactum, qua civium, qua sociorum utilitatibus, visum est spectaculum inde non enerve, nec fluxum, nec quod animos virorum molliret & frangeret, sed quod ad pulcra vulnera contemptumque mortis accenderet; cum in servorum etiam noxiorum, que

4. *Non equidem.*] *Non quidem* Voss. & Guelf. Tamen ab editis non recedo. Virgil. Ecl. I.

Non equidem invideo, miror magis.
Et alibi:

Haud equidem sine mente reor, sine Numine Divum.

Ita supra Guelf. *multiplicataque*, sed quanto opere luserint in illa particula copulativa Librarii, jam saepius vidimus. Idem mox *foenus* negligit & scribit *putat*, quomodo & Editio Var. *putent* Puteol. & Ven. *putes* exhibet Minois in marg. *Fallacem fidem* eleganti dixit metaphora, ut Plinius lib. XIV. cap. III. *Bannania fallax est*. Marmert. Genethl. Maxim. Herc. cap. XV. *Nullus ager fallit agricolam*. Symmach. lib. VIII. Epist. XLIV. *Ut agrorum proventus non fallit temporis sui debitum*. Tibullus lib. II. El. I. vers. 19.

Neu seges eludat messem fallacibus herbis.
Ubi adi Brouckh. Heinsum ad Ovidium lib. II. Ex Pont. Epist. IX. vers. 29. Comm. ad Calpurn. Ecl. IV. vers. 113. Contra Horatius lib. III. Od. XVI. vers. 30.

Et segetis certa fides meae.

ARNTZ.

I. *Visum est spectaculum.*] Gladiatorium, quod (ut & venatus) Imp. profecturi ad bellum dabant; quia vel apud veteres haec devotio contra hostes facta, ut civium sanguine litato, specie pugnatum se Nemesis h. e. vis quaedam fortunae, satiare: vel, quod verisimilius, quia ituri ad bellum Romani debebant pugnare videre, & vulnera & ferrum & nudas inter se cohortes, ne dimicantes in bello armatos hostes timerent

aut vulnera, aut ferrum. Erat ergo gladiatorium spectaculum quaedam quasi disciplina contra dolorem & mortem, atque ad vulnera, mortisque contemptum homines accendebat. Cic. lib. II. Tuscul. BERN. Statim enerve neque fluxum quod Guelf.

Ad pulcra vulnera.] Commissiones intelligit gladiatorum quibus Trajanus plurimum delectatus. Xiphilinus. LIVIN. Gladiatores intelligit, quibus delectatum Trajanum fuisse, Dio scribit. Hic autem color, quo tuebantur Gladiatores: quasi ea spectatio ad militiam ac robur faceret, & vulnera assidue visa ac mortes, contemptum inducerent utriusque. Cicero ita dixit, *fortissimam hanc esse contra dolorem & mortem disciplinam*. LIPS. *Pulcra vulnera*, quae adverso pectore quis accipit pro patria, pro qua & mori gloriosum. Ovidius lib. XIII. Met. vers. 262.

Sunt & mihi vulnera Cives

Ipso pulcra loco.

Livius lib. XLV. cap. XXXIX. *Insigne corpus honestis cicatricibus adverso pectore.*
Contra Ovidius lib. II. Fast. vers. 211.

Diffugiunt hostes, inhonestaque vulnera tergo

Accipiunt.

Virgil. lib. IX. vers. 401.

Pulcram properet per vulnera mortem.

Contemptum mortis.] Hoc colore & Cicer. II. Tuscul. gladiatores tuetur. Sed sanior mihi Lactant. lib. VI. Divin. Instit. cap. XX. & Prudentii versus:

*Num quid vesani sibi vult ars impia ludi?
Quid mortes juvenum; quid sanguine pasta voluptas.*

V

Idem

2 que corporibus amor laudis, & cupido victoriae cernetur. Quam deinde in edendo liberalitatem, quam iustitiam exhibuit? omni adfectione, aut intactus, aut major. Inpetratum est, quod postulabatur, oblatum quod non postulabatur; institit ultro, &, ut concupisceremus,

Idem Cyprian. in epist. ad Donat. lib. II. *Paratur gladiatorius ludus, ut libidinem crudelium luminum sanguis oblectet.* BERN.

Servorum etiam noxiorumque.] Duo enim genera hominum ad hos ludos, Servi aut Noxii. Illi, vel bello capti, vel pretio a lanistis empti. isti, qui ob facinus aut scelus damnati in hos ludos. Ego fufius de utrisque, II. Saturn. cap. III. LIPS. Mirum est nisi respexit ad mentem Annibalis, de qua prolixè Livius lib. XXI. c. XLII. & XLIII. qui consulatur. GRUT.

2. *In edendo liberalitatem.*] Referesne ad copiam & numerum largiter praebitum? an ad missilia & dona interjecta? Utrumque potest. Trajanus quidem ita largus in istis, ut aliquando *ad decem millia* (Dionis assertio est) *gladiatorum dederit, in unis ludis*, etsi hoc post victorias de barbaris partas, & ex iis plerosque fuisse opinamur. De missilibus autem, nimis etiam res nota; quae in cuneos spectatorum spargebant, ingenti pecuniarum jactura. LIPS.

Iustitiam.] Ut leges Arenaе servaret: itemque praemia promissa fideliter praestaret: sed nec in hos aut illos (ita subdit) affectum inclinaret. LIPS.

Omni adfectione.] Vide. rarum est, ubi certamen & commissio, ut editor aut spectator non det se in partes. Haec est inclinatio humani ingenii, pugnare, aut pugnantibus favere. Itaque non dicam vulgus, sed Principes ipsi huic aut illi generi (puta Threcibus, aut Myrmillonibus) favebant, & vincere illos jure vel injuria volebant: atque fraude adeo, vel imperio rem eo trahebant. Suetonius in Tito: cap. VIII. ostendit, & c. x. in Domitiano, ut dicam. LIPS. Alias erat

*Cuneati laeta theatri
Seditio.*

Auson. At de Trajano Martial. lib. spectacul. epigr. xx.

Cum peteret pars haec Myrinum, pars illa Triumphum.

Promisit pariter Caesar utraque manu.

Non potuit melius litem finire jocosi.

O dulce invicti principis ingenium.

BERN. De adfectu multorum erga gladiatores Cicero pro Milone cap. xxxiv. & inde Seneca de Tranq. cap. xi. disseruerunt. CELL.

Quod postulabatur] Liberalitas laudata est, & iustitia: addit comitatem. Quidquid turba petebat, fiebat, & eorum voluntati sese aptabat. Volebant hos & illos notos, vel Aulicos, gladiatores? veniebant. Illos dimitti, hunc jugulari? impetrabant. Adi me, de *Postulatiis gladiatoribus*, lib. II. cap. xvi. & de Populi petitionibus, cap. xxii. LIPS.

Institit ultro.] Plane, ut olim Titus. de quo Tranquillus c. viii. *Populum tanta comitate tractavit, ut proposito gladiatorio munere, non ad suum, sed ad spectantium arbitrium, se editurum professus sit. Et plane ita fecit. nam neque negavit quidquam petentibus: & ut quae vellent peterent, ultro adhortatus est.* Sunt non gemina, sed eadem, his nostris. LIPS.

3. *Spectantium studia.*] Quae metu, clamore, sponseione indicabant. Vide me. II. Satur. cap. xxiv. LIPS. *Olim exspectaculis materia criminis ac periculi quaerebatur.* Sen. I. Clem. xxvi. Sueton. Cal. cap. xxx. Domit. c. x. BERN. *Speculantium* Guelferb.

Nemini impietas.] Quod sub Cajo, & Domitiano, factum ibidem notavi. Quare autem *impietas*? quia contra studium Principis favebant: atque ita laesa majestas. quod *Impietatem* appellant (& Graeci passim ἀσεβειαν) quia publicus ille parens violatus:

mus, admonuit. Ac sic quoque plura inopinata, plura subita. Jam³ quam libera spectantium studia, quam securus favor? Nemini impietas, ut solebat, objecta, quod odisset gladiatorem. nemo & spectator & spectaculum factus, miseras voluptates unco & ignibus expiavit.

latus: vel quia & divinitas, quam sibi duo jam dicti vindicabant. LIPS.

Odisset gladiatorem.] Tale genus, Principi carum. LIPS.

Nemo spectator spec. factus.] Equidem non hoc damnum, non, praeteram tamen quod de vestigiis exsculpsi lectionis, quae in V. *Nemo e Spectatore spec. factus.* LIVIN. Qui spectabat, spectandus datus, & in Arenam productus. Id quoque duo dicti: ego loco dicto. LIPS. In nostro codice MS. quod mirum videatur, haec verba sic scripta produntur: *Nemo exspectator exspectaculum factus* &c. Eadem lectio reperitur in codice MS. Parisiensi. In altero libro Gudiano haec varietas extat: *Nemo & spectator & spectaculum factus*, &c. Latet in hac depravata scriptura utique verior lectio. Legi enim debet: *Nemo e spectatore spectaculum factus.* Occasionem corruptelae facile dare potuerunt literae male cohaerentes, nec satis distincte scriptae, v. g. *espectatore spectaculum.* Qui quasi continuo nexu scribendi modus potissimum observatur in *charactere Gothico-Italico*, prout a Mabillonio appellatur. In hujusmodi scripturam cum inciderit librarius ineptus, legisse videtur, *espectator espectaculum.* (haud secus, ac librarius codicis MS. Parisiensis, cap. XLII. ex eadem causa inquinata scripsit: *Omnis delator edomestico, liberati sumus*; cum scribere debuisset: *omnes delatore domestico liberati sumus.*) Cum vero verbum frequentius obvium, *exspecto*, in animo habuit, forte putavit, hinc melius esse rescribendum, *exspectator*, ac, forte propter alliterationem, etiam *exspectaculum.* Alius librarius, qui non tam obesis naribus uti sibi visus est, animadvertit quidem, utrumque vocabulum, *exspectator* & *exspectaculum*, nullius usus esse: cum vero illud *e*, vel *ex*, non plane frustra prae-

positum opinaretur, hinc effinxit, & *spectator*, & *spectaculum*, prout in Gudiano libro annotatum est. Equidem haud magni momenti, veritati tamen congruens, haec est emendatio, quae etiam dudum suboluerat Livinejo. Sic vero idem Plinius loquitur, *Libr. IV. Epist. XI. Quos tibi fortuna ludos facis? Facis enim ex professoribus senatores, ex senatoribus professores.* Et paullo post, in eadem epistola: *Ex advocato nuntius factus sum.* Non ait: *Advocatus factus sum nuntius.* Sic & Cicero, *III. Philipp. cap. IX. Ex aratore orator factus.* Juvenalis, *Satyr. VII.* ait:

Si fortuna volet, fies de consule rhetor.

Quod ad rem ipsam attinet, laudat Plinius Trajanum, quod hic in edendis spectaculis non minus justitiam, quam liberalitatem, exhibuerit; quodque spectatores spectaculis tunc secure interesse potuerint; neque e spectatoribus ipsi facti fuerint spectaculum, uti quidem nonnullis acciderat superioribus temporibus Caligulae & Domitiani. Suetonius enim, in *vita Caligulae*, cap. xxxv. auctor est, *Caligulam repente Esium Proculum e spectaculis detractum, & in arenam deductum, Threci, ac mox hoplomacho, comparasse, bisque victorem constringi jussisse, & pannis obsitum vicatim circumduci, ac mulieribus ostendi, deinde jugulari.* Atque idem, in *vita Domitiani*, cap. x. narrat, Domitianum itidem patrem familias, quod Threcem mirmillioni parem dixerat, *detractum e spectaculis in arenam canibus objecisse, cum hoc titulo: impie locutus parmularius.* Hujusmodi exempla plura jam & alii excitarunt. SCHWARZ. Obsecutus sum libenter monitis Schwarzii, cum pro *exspectator exspectaculum*, quod habent MSS. ubi editum fuit *spectator spectaculum* legi suadet *e spectatore spectaculum.* Et altero loco pro *spectent* vulgato, *exspectent.*

4 vit. Demens ille, verique honoris ignarus, qui crimina maiestatis in arena colligebat, ac se despici & contemni, nisi etiam gladiatores ejus veneremur; sibi maledici in illis, suam divinitatem, suum Numen violari inter-

Etent. de qua ratione modo dixi ad xxxi. i. GESN. Ingeniosa sane, & fortasse vera est Virorum Doctorum conjectura, conjectura tamen, quae a solo ingenio dependet, cum ex vocibus *expectator expectaculum* majori facilitate confici poterit & *sp.* & *spect.* uti clare legitur in Guelf. Sic apud Florum lib. i. cap. xiii. §. 6. quidam Codices *exinde* scribunt pro & *inde*. Seneca Conf. ad Polyb. cap. xxiv. *Et solatium debes esse & consolator eorum.* Nemini tamen suam sententiam invideo. ARNTZ.

Spectaculum factus.] Sic Caligula Proculum, patre primipilari, & egregia corporis amplitudine e spectaculis detractum, in arenam deductum, Thraci ac mox hoplomacho comparatum, bisque victorem constringi sine mora iussit, & pannis oblitum vicitim circumduci, mulieribus ostendi, deinde jugulari. Idem invitatos ad pontis Puteolani dedicationes, repente omnes praecipitavit; quosdam gubernacula apprehendentes, contis remisque detrusit in mare. Sic Domitianus patremfamilias, quod Thracem mirmilloni parem, munerario imparem dixerat, detractum e spectaculo in arenam canibus objecit, cum hoc titulo: *Impie locutus parmularius.* Suet. c. x. CATAN. & Lipsius ad Senec. lib. i. de Clem. cap. xxvi.

Unco & ignibus.] Non tantum gladiatores, sed & reliqui damnati ignibus per ob-scoena immissis in arenam tracti, quod novum quaestionis genus invenit Domitianus. Sueton. antea in carcere necati uncis quibusdam magnis trahi soliti a carnifice in forum, deinde in fluvium. Dio. Sic Christiani (inde sarmenticii & semissii dicti quia) ad stipitem dimidii assis revincti, sarmentorum ambitu exurebantur. Turtull. Adde Vulcat. Gallican. Lamprid. Sen. iii. Irae. Juven. Sat. i. CATAN. Nam occisi aut

laesi graviter gladiatores, unco impacto in Spoliarium trahebantur. In acclamationibus Senatoriis, post Commodi mortem: Lamprid. in vita Commodi cap. xviii. *Gladiatoris cadaver unco trabatur. Gladiatoris cadaver in spoliario ponatur:* ubi vulgus & pueri illudebant. De Ignibus autem ita habuit. adhibebant eos, vel in principio pugnae, cum timidius in ferrum irent, & a tergo flagellis aut facibus exstimulabant: vel in fine, cum mortui jam, aut jacentes in mortuum, ignibus & ferro explorabantur. Simulabant enim quidam mortem, ut sic efferrentur, & subducerentur morti. Tertullianus: *Risimus inter meridianorum crudelitates, Mercurium mortuos cauterio examinantem.* Quod scil. aptatum ad poeticam etiam fabulam fuit. Subit & de Ignibus posse accipi, ut ipsi ad stipitem affixi arserint in arena: quod item scimus factum. LIPS.

4. *Crimina maiest.*] Sueton. lege Domitian. cap. x. LIVIN. *In hac re coll.* Guelf. in Vossiano *in hare cogitabat. aere.* al. m. *hacra l. area.* ineptae hariolationes in re notissima. Sueton. Domit. cap. x. *Detractum e spectaculis in arenam & centies alibi.*

Idem quod Deos.] Palam de Domitiano, qui Deus censeretur & audire voluit. LIPS.

1. *Vidimus.*] *Sub prioribus omnis domus delatorum interpretationibus subvertebatur. Multorumque excisi status & terror omnibus intendebatur.* Tacit. iii. A. xxviii. BERN. Brissonus lib. iii. Antiq. cap. xvii. *Pulcrum spectaculum* dixit, ut Lactantius de Mort. Pers. cap. xvi. *Quam jocundum illud spectaculum Deo fuit.* Min. Felix Octav. cap. xxxvii. *Quam pulcrum spectaculum Deo, cum Christianus cum dolore congrederetur.*

Agmen inductum.] In Amphitheatrum & per arenam mediam tractum: exemplo Tit. de quo Suetonius: c. viii. *Delatores*

terpretabatur; cum se idem, quod Deos, idem gladiatores, quod se putabat.

CAP. XXXIV. At tu, Caesar, quam pulcrum spectaculum pro illo nobis execrabili reddidisti? vidimus delatorum agmen inductum, quasi

tores mandatoresque in foro fustibus & flagellis caesos, novissime traductos per Arenam, partim subjici ac venire imperavit, partim in asperrimas insularum avehi. LIPS. *Delatorum agmen inductum* Cusp. recte. RITT. Cuspinianus, ac deinde novem circiter alii editores, pro omisso vocabulo, *judicium*, evulgarunt: *agmen inductum*. Contra vero, illam primam lectionem tuetur codex noster MS. item alter Gudii liber; nec multum abit liber Vossianus, qui e codice quodam MS. prodidit, *inducium*, quod levi errore profutum est pro illo prioris vocabulo. Sed idem nomen, *judicium*, etiam habent primi, & plurimi, & in his fere optimi, editores, v. g. Beroaldus, Catanaeus, Aldus, Junta, Rhenanus, Philomusus, Gryphius, Ascensius, H. Stephanus, Livinejus, Boxhornius, & alii. Codex MS. Parisiensis, & in Vossiano libro, codex Elsb. proferunt solum participium, *inductum*. Ubi vero nescias, utrum hoc participium in praesenti loco ex male picta voce, *judicium*, originem duxerit; ad quod deinceps, ne id solum sine sensu esset, quidam nomen, *agmen*, satis commode excogitatum adjunxerint; ut exinde haec lectio sit nata: *Vidimus delatorum agmen inductum?* An vero forte, cum a festinante librario nomen, *agmen*, praetermissum esset, nec solum participium, *inductum*, constituerit sententiam; hinc tandem ingenia librorum, aut correctorum, effinxerint *ad judicium*? Certe ego prope modum suspensas habeo rationes, utri lectioni magis faveam, cum neutra videatur esse inepta. Si enim cogito, Plinium modo locutum esse de spectaculis, & his jam annumerare poenas delatorum, qui velut piaculares victimae supra sanguinem noxiorum ad lenta supplicia ducerentur; gestio legere: *delatorum agmen inductum*, videlicet in amphitheatrum, ac per arenam tra-

ductum, ut spectatores istorum supina ora, retortasque cervices, desuper intuerentur. Sin animadverto, delatores hic adjungi grassatoribus & latronibus; neque vero deprehendo, horum agmina in amphitheatra produci consuevisse, contra vero his publica judicia fuisse constituta, in quibus vis publica & privata severe est vindicata; tunc malim legere: *Vidimus delatorum judicium, quasi grassatorum, quasi latronum*. Utcunque est, in ista ambiguitate nihilominus hanc ipsam Cellarii lectionem retinendam censeo, utpote plurimum codicum editorumque judicio adhuc proditam. SCHWARZ. *Judicium* quoque Editio 1476. Venet. Demsterus ad Rosinum lib. IX. cap. XXXI. p. m. 703. & Cod. Guelf. sed in margine *inductum*. Licet utraque scriptura an vera sit, suas patiatum difficultates, magnae tamen me rationes in receptam inpellunt. Equidem *judicium* hic vox esset inpropria, cui locus nullus dari potest; quam enim vel formam judicii hic finges; qui simul orationis ordini satisfaciet, non enim in causa delatorum judex federat Trajanus. quid magis a mente Plinii alienum? At maxime rei aptum est & congruens *agmen inductum*. quod verbum est theatrale & ad spectacula publica refertur. Plinius lib. VIII. Hist. Nat. cap. VI. *Inductos duntaxat in circum*. Cicero de Opt. Gen. Orat. cap. VI. *A me Gladiatorum par nobilissimum inducitur*. ita eleganter persistit in metaphora. Sic Orat. pro Sextio cap. LXIV. *Tenere se non potuit, quin hos gladiatores induceret*. ubi nonnulla Abramus, quem & in hanc rem laudat & hunc etiam locum ad partes vocat Cortius ad Plinium lib. I. Epist. VIII. §. 12. Huc respexisse puto Petronium Sat. cap. XLV. *Glyco autem dispensatorem ad bestias dedit. hoc est, se ipsum traducere*. ut per traducere adludat ad id, quod dixerat *ad bestias*.

quasi grassatorum, quasi latronum. non solitudinem illi, non iter, sed templum, sed forum infederant. nulla jam testamenta secura, nullus
 2 status certus, non orbitas, non liberi proderant. Auxerat hoc malum Principum avaritia. Advertisti oculos, atque ut ante castris, ita post-

ea

Utique tales, de quibus supplicium fumen-
 dum erat, prius per theatra traduceban-
 tur, ut sic plebi essent spectaculo atque lu-
 dibrio, & ita recte *inductum agmen* gladi-
 atorum adjungitur *grassatoribus & latroni-*
bus. Suetonius Aug. cap. XLV. §. II. *Ut*
Stephanionem togatarium per trina theatra
virgis caesum relegaverit. ubi videndus Ca-
 saub. & in Tito cap. IX. *Traductos per*
Amphitheatrum arenam partim subjici in ser-
vos, partim venire imperavit. Val. Max.
 lib. I. cap. VII. ex. 4. *Cum plebejis ludis*
quidam paterfamilias per circum Flaminium,
priusquam pompa induceretur, servum suum
verberibus mulcatum, sub furca ad suppli-
cium egisset. Quinctil. Decl. IX. cap. VI.
Jam ad spectaculum supplicii nostri populus
convenerat, jam ostentata per arenam peri-
turorum corpora mortis suae pompam duxe-
 rant. quo loco dubia lectio apud Valerium
 defenditur. Addatur Salmasius ad Capit.
 Ant. Phil. cap. XIX. Lipsius ad Senec. de
 Ira lib. I. cap. VI. *Hic damnatum cum de-*
decore & traductione vita exegit. & ad lib.
 IV. de Benef. cap. XXXII. Petr. Faber lib.
 II. Semestr. cap. VI. & seq. Erhard. ad Pe-
 tron. cap. XVII. Douglæus in Anal. Sacr.
 part. II. exc. LXXIII. alii. Huc spectat,
 quod sequitur mox. §. 3. *contigit desuper*
intueri, quod recte exponit Lipsius, Cu-
 perus lib. I. Obs. cap. XII. p. 100. &
 Brenckmannus de Lege Remmia cap. XV.
 Alio sensu locum hunc cepit Cel. Perizo-
 nius, qui ad verbum *inductum* adnotat:
Inductum in vitam hominum, in Remp. Al-
 tera expositio videtur verior. ARNTZ.

Non solitudinem noviter.] *Non iter.* & ita
 restitui in Semestr. libris, quod dein Lipsius
 aut alius quispiam ut suum notavit. FA-
 BER. Confer ipsum lib. II. Semestr. cap.
 XVI. p. 266. Lipsium vero lib. II. Sat. cap.
 XXIV. & Briffon. lib. III. Ant. cap. XVII.

nec aliter in ora libri sui Nob. Heinsius.
Solitudinem in nonam Guelf. Ex alio co-
 dice in margine notat Vossius *al. noviter*,
 adeo ut illic a prima manu *non iter* fuisse
 videatur. Priscæ omnes Editiones *noviter*.
 (nisi quod ex editione Cuspin. aliter notet
 Livin. si recte notam litterae adsequor) *n*
 & *v* adeo parum in MSS. differunt, ut dif-
 ficulter dignoscantur, & hinc frequentes
 varietates, ut in *nissus* & *visus* apud Vos-
 sium ad Melam lib. II. cap. I. init. *notum* &
votum in celebri illo loco Flori lib. IV. cap.
 VI. §. 2. quæque diximus ad cap. XIV. §.
 5. & similia multa passim obvia. ARNTZ.
Sed templum.] Quod illud? Curiam? an
 aerarium? De isto magis placeat, quod in
 aede Saturni, & circa pecuniam, grandis
 vel præcipua materia calumniarum. LIPS.
 Quem & vide ad cap. XXXVI.

Nulla jam testamenta.] Dixine de pecu-
 niis? en exempla. Delationes aut calumniae
 circa testamenta primum: & audi Sue-
 tonium in Domitiano. *Confiscabantur alie-*
nissimæ hereditates, vel existente uno qui di-
ceret, audisse ex defuncto cum viveret, be-
redem sibi Caesarem esse. LIPS. Monet
 Hearne, alios legere *testimonia*, qui hi sint
 non addit, ego sane nusquam inveni. Inf.
 cap. XLIII. *In eodem genere ponendum est,*
quod testamenta nostra secura sunt. ubi Bau-
 dius & Nic. Heinsius Epist. XIV. ad Periz.
 in Syll. Burmanni tom. IV.

Nullus status certus.] Et hic calumniae,
 cum lucro. nam liberi in servitutem, inge-
 nui in libertinitatem trahebantur, bono fi-
 sci. LIPS. *Nullus* exhibent Editiones Li-
 psianæ, dubium, quo jure, an vitio Ty-
 pographorum, priores sane & posteriores,
 quos inspicere operae visum fuit, *omnes*
 (Cl. Gesnerum si exceperis) *nullus*, & ita
 MSS. probe, nam duo Epitheta uni sub-
 stantivo addi haud rarum esse videmus cap.

XLIX.

ea pacem foro reddidisti; excidisti intestinum malum, & provida severitate cavisti, ne fundata legibus civitas, everfa legibus videretur. Licet³ ergo cum fortuna, tum liberalitas tua visenda nobis praeberit, ut prae-
buit, nunc ingentia robora virorum, & pares animos, nunc inmanitatem fe-
rarum,

XLIX. §. 6. quomodo praecessit, *nulla te-
stamenta secuta.*

Non liberi.] Ex legibus Papiis, orbitas
damnosa: at liberi prodesse debebant, prae-
fertim terni. Omnia autem nunc sub unam,
quod dicitur Myconum (*Alle uber einen
Kamm schebren.*) & crimen, ubi opes.
LIPS.

2. *Hoc malum.*] *Delatores, quos, qui non
castigat, irritat,* Domitiani, sed simulata
vox. Tacit. in Tib. Sueton. Dom. cap. ix.
Delatores genus hominum publico exitio
repertum, & quidem nunquam satis cor-
rectum, per praemia eliciebantur. BERN.
Nemo de hujus loci integritate dubitavit,
cum unanimi conspiratione ita exhibeant
Editiones. Vossii tamen Codex & Guel-
ferb. *partim*, unde Vir Doctus faciebat
partium. Mihi ipsa illa Codicum scriptura
non displicet. Primo enim loco saevitia
Principum, metus, avaritia & similia prae-
cipuae causae erant, cur tales delationes
admitterent. Secundo loco ponenda est a-
varitia ipsorum delatorum, quod propter
sacram illam & nimiam auri famem homi-
nes invenirentur, qui se prava cupiditate
in diversa abstrahi paterentur, cum prae-
miis invita i tanto cupidius ad accusandum
accederent, & sic avaritia adauxit nume-
rum delatorum. Insolentia constructionis
effecit, ut corrumpere maluerint, quam
non intelligere. Sed dudum est, quod Do-
cti Viri docuerint non raro *partim* semel
tantum poni. Gellius lib. x. cap. xiii.
Lambin. ad Cicer. lib. ii. in Verr. cap.
lxv. Schottus ad Aurel. Viêt. Ill. cap. xxi.
Gron. ad Livium lib. xliv. cap. vi. Cortius
ad Sallust. Jug. cap. lxxxiii. §. 3. Solet ta-
men plerumque, si ita ponatur, vel praece-
dere vel subsequi alia vox, *alius, quidam* vel
simile quid, ut voluit Manutius ad Cicer.
lib. i. de Off. cap. xlv. quod tamen non

necessario requiri, adlati testes confirma-
bunt, & Cato de Re Rust. cap. v. *Bubulcis
obsequitor, partim quo libentius boves cu-
rent.* & cap. vi. *Et circum vias ulmos se-
rito, & partim populos.* Et illis locis in-
tempestive turbatum est ab ignavis librariis.
Vel eodem illo capite §. 4. quidam Codi-
ces: *Umbram partim per tempus habet.* In-
terim ad acutiores judicium deferre ma-
lui, quam intempestive quidquam mutare.
ARNTZ.

Ante castris.] Disciplina correctâ. LIPS.
Adduxisti oculos Voss.

Everfa legibus.] Tacitus, de Papia hac
ipsa, semper calumniarum segete lib. iii.
Annal. cap. xxv. *Omnes domus delatorum
interpretationibus subvertebantur; utque an-
te hac flagitiis, ita tunc legibus laborabatur.*
LIPS.

3. *Ferarum.*] Venationes. quas ipsas ita
largiter praeberit, ut aliquando (in Dione)
*mille ferae caesae, interdum ad decem millia
fuerint.* Ego, cum talia ista, & saepius
sub uno Principe, assidue sub variis lego:
admiratione cunctor & haereo, unde haec
copia ferarum parari potuerit? nec videtur
una aut triplex Africa, cum Asia & Eu-
ropa, suffecisse. LIPS. *Tunc inmanitatem*
in margine Minois, male. Confer quae di-
cta sunt ad Viêt. Ill. cap. lxxvii. Non
inepte Voss. *inmania ferarum* pro inmanes
feras, ut Mela lib. ii. cap. i. lin. 73. *in-
mania gentium & ardua terrarum* pro mon-
tibus. Serv. ad Virg. lib. v. Aen. vers. 695.
cum vero sequatur *mansuetudinem* nihil vi-
detur mutandum. Ceterum duae hae vo-
ces propriae sunt feris animalibus. Seneca de
Ira lib. iii. cap. viii. *Si videris feras quo-
que convictu nostro mansuescere, nullique
etiam inmani bestiae vim suam permanere.*
Idem lib. i. cap. xv. & lib. ii. cap. viii.
Conf. ad Marc. cap. xxii. Caesar lib. vi.
B.G.

rarum, nunc mansuetudinem incognitam, nunc secretas illas & arcanas, ac sub te primum communes opes; nihil tamen gratius, nihil seculo dignius, quam quod contigit desuper intueri delatorum supina ora, retortasque cervices. Agnoscebamus & fruebamur, cum velut piaculares publicae sollicitudinis victimae, supra sanguinem noxiorum, ad lenta supplicia gravioresque poenas ducerentur. Congesti sunt in na-

B. G. cap. xxviii. Capit. Anton. Pio cap. ix. Hegesipp. de Exc. Hieros. lib. i. cap. xliv. p. 187. *Si bestiarum inmanitas, si atrocium ferarum inesset furor, tamen mansuescere potui.* Paullinus ad Nicetam vers. 257.

*Namque mansueto pecori coire
Bestias pulsa feritate suades.*

Abramus ad Cicer. pro Mil. cap. viii. ARNTZ.

Nunc mansuetudinem.] Nam & ea spectaculo, atque assuefaciebant feras, praeter ingenium, vel parcere paratae praedae, vel jugum ferre, ac talia, quae per naturam vetabantur. Ita in Martiali pluscula epigrammata de Leone in Arena, quae lepusculos ferebat, non dicam praetercurrentes, sed insultantes, sed in apertum os, ut in caveam, se condentes. Sic & uno epigrammate feras aliquot domitas, ac vere subjuges, comprehendit, l. i.

*Picto quid juga delicata collo
Pardus sustinet, improbaeque tigres
Indulgent patientiam flagello:*

& adjungit Cervos, Leones, Apros, Bifontes: quid nisi, ut ipse dicit, *spectaculo Deorum?* Ac plura ejusmodi novitia assidue in Arenam producta. LIPS. & ad Senecam lib. ii. de Ira cap. xxxi. ubi varia eorum animalium genera enumerantur.

Communes opes.] Opes Palatinas. quas theatri vulgavit, & templis dedicavit Trajanus. Idem Martialis lib. xii.

*Quidquid Parrhasia nitebat aula.
Donatum est oculis, Deisque nostris.
Miratur Schyticas virentes auri
Flammas Jupiter, & stupet superbas
Regis delicias, gravesque luxus.
Omnes cum Jove nunc sumus beati:*

*At nuper, pudet ac piget fateri,
Omnes cum Jove pauperes eramus.*

Est ipsum hoc, quod tangit Plinius. sed primo scilicet in ludis haec ostensa, tum denique consecrata. LIPS.

Desuper intueri.] E spectaculorum gradibus, cum ii per arenam ducerentur. LIPS.

Supina ora.] Ut conspici ab omnibus, & agnosci possent. Sic milites *Vitellium erigere os, & praebere contumeliis coegerunt*, ut breviter Tacitus Hist. iii. cap. lxxxv. 7. in Vitell. c. xvii. ut Suetonius quasi interpretans, *reducto coma capite, ceu noxii solent, atque etiam mento mucrone gladii subrecto, ut visendam praeberet faciem.* Nam in ignominia & supplicio, natura os oculosque submittimus: erigebant igitur, *reducto coma capite* (ut Suetonius) id est, capillo manu arrepto, & retrorsum cum capite tracto. LIPS. & quae dixi ad Victorem Epit. cap. viii. §. 4.

4. *Fruebamur.*] Scilicet eorum suppliciiis. Imo apud Senec. Hercule furente,

*Superat & crescit malis,
Iraque nostra fruitur.*

Juv. Satyr. i.

*Exul ab octava Marius bibit, & fruitur
Diis*

Iratis.

LIVIN. Talia multa adtulit Barthius ad Claudian. Conf. Mall. vers. 220.

Qui fruitur poena, ferus est.
ad Statium lib. x. vers. 207. Cl. Drakenb.
ad Silium lib. xii. vers. 566.

Fruiturque timore paventum.
Avianus Fab. xix. vers. 12.

Et nostris frueris imperiosa malis.
Burman. ad Quinctil. decl. vii. cap. i. *Et
sic*

navigia raptim conquisita, ac tempestatibus dediti. abirent, fugerentque vastatas delationibus terras, ac si quem fluctus ac procellae scopulis reservassent, hic nuda saxa & inhospitale litus incoleret, ageret duram & anxiam vitam, relictaque post tergum totius generis humani securitate, moereret.

CAP. XXXV. Memoranda facies, delatorum classis permissa omnibus

sic magis nostro dolore fruitur. & ad Valer. Flaccum lib. iv. vers. 38. ARNTZ.

Piaculares.] Victimae sic dicuntur, quae ob culpam, & ad piandum purgandumque dantur. Noster lib. iii. Epist. ix. *Ne potentissimi, vilissimo quoque quasi piaculari dato, elaberentur.* Plautus ad Epid.

Men' piacularem oportet fieri ob stultitiam tuam?

Victimae igitur tales aliena mala excipiebant, & in poenam succedebant. Ita isti, ad expianda scelera praeterita, & detergendam sollicitudinem omnium, in mare mittebantur. LIPS. *Piacula* Voss. *Peculiares* Guelf. Geminus locus est apud Apulejum lib. iii. non longe ab initio: *Perratis plateis omnibus & in modum eorum, qui lustralibus piamentis minas portentorum hostiis circumforaneis expiant, circumductus.* Ubi ad nostri locum provocat Pricaeus. Sulp. Sev. Epist. ii. de Martino. *Gladio deputatus inter alias, ut saepe provenit, victimas duceretur.*

Noxiorum.] Super cadavera aut vestigia gladiatorum. LIPS. *Innoxiorum* vulg. Alias legitur *Gladiatorum*, ut constat ex margine Edit. Ald. in Bibl. Bodl. HEARNE. Scilicet *Gladiatorum* solummodo expositio erit & noxiorum.

Gravioresque poenas.] Nam gladiatores brevi morte defuncti: ipsi intabescere poenis suis destinati. LIPS.

5. *Congesti sunt in navigia*] Fuit hoc apud veteres inter supplicii genera. Sic Sueton. Caes. c. lxvi. *Vetustissima nave impositos, quocumque vento in quascunque terras jubebo avehi.* Ita puniti & a Tito Sueton. c. viii. & hic a Trajano. Item olim a tyrannis Christiani nominis osoribus,

viri sancti. Victor de Geiserico Vandalo Ariano. *Maximam turbam clericorum navibus fractis impositam, nudos atque exspoliatos expelli praecipit.* BERN. Haec & plura Casaubonus ad Suetonii locum in Caesare, & Stephan. ad Saxon. Gramm. Hist. Danica lib. x. p. 213.

Raptim conquisita.] Ergo parva aut prava. LIPS. Mox *fugerent vastas* Guelf. & ita particulam copulativam in suo exemplari defuisse monet Livinejus, neque ego magno opere desidero. *Fugerent* exulandi habet notionem, ut docuit Ciofanus ad Ovidium. lib. iv. Tr. El. x. vers. 63.

Tum quoque, cum fugerem, quaedam placitura cremavi.

Horat. lib. ii. Od. xvi. vers. 20.

Patriae quis exsul

Se quoque fugit.

Florus lib. iii. cap. xvi. *Post Metelli fugam omni nobilitate percussa.* Eutropius lib. i. cap. viii. *Cum uxore & liberis suis fugit.* & frequenter alii.

Securitate.] Quae sub bonis Principibus, & ideo nummi plures inscripti, SECURITAS PUBLICA. Abeant igitur, & ceteris securis, quos inquietabant, soli moereant. LIPS. i. *Permessa.*] Proprium verbum hac in re. Claudian. Bell. Gild. vers. 502.

Turbinibus mediis permitte carinas.

Vide an magis Claudianum sapiat *medias.* Valer. Flaccus lib. i. vers. 574.

Interea medio saevus permessa profundo

Carbasa Pangaea Boreas speculatus ab arce. Boethius lib. ii. Cons. Phil. prof. i. *Si ventis vela committeres, non quo voluntas peteret, sed quo flatus impellerent, promoveris.* Sulp. Sev. Dial. iii. cap. xviii. *Ventis rursus vela commiseris* ex codice

bus ventis, coactaque, vela tempestatibus pandere, iratosque fluctus sequi, quoscunque in scopulos detulissent. Juvabat prospectare statim a portu sparsa navigia, & apud illud ipsum mare agere Principi gratias, qui, clementia

Vorstii, cui suppetias fert Traject. Cel. Burmannus ad Rutil. lib. 1. Itin. vers. 313.

Nec dum decessis pelago permittimur umbris.

Ad proverbialem locutionem transtulit Tibullus lib. 1. Eleg. x. vers. 25.

Ipsē Deus tacito permisit vela ministro.

Ubi videndus Scaliger. ARNTZ.

Et apud illum ipsum mare.] Mare. hoc superesse arbitror, & ex glossa vocabuli *ipsum* in contextum irrepsisse, aut ex proximi vocabuli similitudine perperam repetitum, ut sit delendum censeo, & *ipsum* de portu scilicet interpretor. FABER. Scilicet Fabro ea nata conjectura, quod in omnibus antiquis editionibus habeatur *illum* & hoc in cod. Voss. reperitur. Sed *illud ipsum mare* rectum est. Vide ad cap. v. §. 7. & cap. xx. §. 4. Quid tamen si voluerit Plinius, ipsum mare egisse Principi gratias apud illum portum, quod suis potissimum Diis ultionem commendasset. Neque enim talis expositio aliena videtur a perpetua Nostri consuetudine, qua nimium saepe sibi in poëticis imitationibus indulget, qui tamen non facile aquas loquentes inducunt, sed potius earum Deos & Nymphas, adeoque frustra corruptae scripturae praesidium quaerimus.

Clementia sua salva.] Infra, *salva ipsorum pietate*. Rursum *salva diligentiae tuae ratione*. Epist. xl. l. x. *Salva magnitudine tua Domine, descendas oportet ad meas nugas*. Junius Gallio apud Senec. patrem controversia vii. l. vii. *Fuit adolescens optimus verecundissimus qui patri suo cessisset, salva pietate potuisset*. LIVIN.

2. *Cautibus.]* Scopulis, five insulis saxosis. ut Gyarus, Setiphus, similes: quibus exsules, solent includere. LIPS. Civibus Guelf.

Tunc nocentissimus adfigeretur.] Videamus ne rectius sit & a Plinio scriptum *affli-*

geretur. Confer Tacitum lib. 1. RITT. Dubites an hoc loco potius faceret *adfigeretur*, ut velit: quod Florus lib. iv. cap. xii. *Mulieres deficientibus telis, infantes ipsos adfectos humo in ora militum adversa miserunt*. Et tamen cum legamus Livii lib. viii cap. vii. *Cuspide parmae innixum attollentem se a gravi casu, Manlius ab jugulo, ita ut per costas ferrum emineret, terrae affixit*. Sicque in Plauti Persa: *desigam in terram colaphis*, non videtur sollicitanda scriptura vulgata. GRUT. In Vossii, & altero Gudii libro, pro particula, *tunc*, rescribitur, *nunc*; nec male: quia hanc requirere videtur sequens hujus periodi membrum, ubi Plinius itidem ait: *jam delatorum turba completeret*. Et Sciopius, de *arte Critica*, testatur, non raro fieri, ut in antiquis codicibus istae particulae, *nunc* & *tunc*, *nam* & *non*, a librariis permisceantur. Verbum, *affigeretur*, in Codice MS. Parisiensi, & nostro, & in omnibus, quae vidimus, impressis exemplaribus, exprimitur; in solo altero Gudii libro e cod. MS. pro eo annotatur: *affligeretur*. Sic vero videndum censuit Rittershusius, rectiusne sit, & a Plinio scriptum: *affligeretur*? Atque idem etiam Grutero aliquando in mentem venerat; qui tamen mox ipse agnovit, verbum ubique jam receptum, *affigeretur*, non loco esse movendum. Id quod etiam recte tuetur Jo. Frid. Gronovius, in *libro novo observationum*, pag. 112. ubi docet, tria haec verba, *adfligi*, *adfigi*, & *adfici*, confusa in veteribus libris ambiguas non nunquam reddere lectiones: cum primum, *terrae illidi*; alterum, *cobaerere*, *arteque conjungi*; tertium, *commoveri*, *turbari*, *παραχέειν*, significet. Itaque in hoc Plinii loco, *affigeretur*, retinendum demonstrat, quod naufragio ejectae in littus ratis (hi autem scopuli insulae, in quibus claudebantur relegati,)

mentia sua salva, ultionem hominum terrarumque Diis maris commenda-
dasset. Quantum diversitas temporum posset, tum maxime cognitum est,²
cum iisdem, quibus antea cautibus innocentissimus quisque, tunc nocen-
tissi-

gati,) pars adhaerescere soleat litori. Sic loqui ait Poetam veterem apud Ciceronem in Pisonem: *Ut tu naufragio expulsus, saxi uspiam fixus asperis, evisceratus latere penderes.* Item Livium, *Libr. XXII. naves omnes, quae non perfregerant proras litori illisas, aut carinas fixerant vadis.* Atque eo verius hoc in Plinio videri censet, quoniam idem verbum de relegatis dicitur, ut conveniat & illis: *quibus antea innocentissimus quisque;* cum & Seneca de exilio suo dicat:

Ille tuus quondam magnus, tua gloria, civis,

Infigar scopulo. Corduba, solve comas. Sed videamus, an adhuc lateat mendum in voce, *mille?* An forte legi debeat: *sed in aeternum repressisti, in illa poenarum indagine inclusos.* Agit vero Plinius de delatoribus, qui sub Imperatore Trajano, similiter, uti Suetonius, *cap. VIII. de Tito Vespasiano* narrat, in foro fustibus & flagellis caesi, deinde per arenam mediam amphitheatri traducti, ac tandem in asperissimas insulas, in quas sub tyrannis innocentes relegati fuerant, navibus vehebantur, ut ibi, haud secus, ac ferae indagine, & retibus circumpositis, clausae, detinerentur, exilii poenam, quam aliis antea machinati erant, ipsi luerent. Damnati nimirum potissimum in parvas insulas ejiciebantur, tanquam ad poenam gravioris exilii. Cujus modi insulae prae ceteris celebres fuere Gyrae, & Seriphus: quarum illa una est ex Sporadibus, haec ex Cycladibus. Unde has insulas angustas, & imprimis exulibus aptas, dicit Scholiastes ad *Juvenalis Satyram X. v. 170.*

Ut Gyrae clausus scopulis, parvae Seripho.

Conf. idem Juvenalis, *Satyr. I. v. 73.* Sicuti vero Plinius hujusmodi insulas exulum μεταφορικῶς a re venatoria vocat inda-

ginem; ita Flaccus, quondam Praeses Aegypti, apud *Philonem*, pag. 763. ubi primum in Gyarum, omnium sterilissimam insulam, deportari jussus erat, at, deprecante Lepido, tandem pro Gyaro Andri propinquae permutandae facultatem nactus erat, nihilo minus & hanc insulam appellavit *sepulcrum.* Τὴν νησίδα τῆς Ἰνδίας, inquit, τί φῶ; πότερον φυγαδεύησιν ἐμὸν, ἢ πατρίδα καὶ νῆν, ὑπόδρομον καὶ καταφυγὴν ἀτυχῆ; Τάφος ἂν εἴη τὸ κυριώτατον ὄνομα. Στέλλομαι γὰρ ὁ κακοδαίμων ἐγὼ τρόπον τινὰ νεκροφορῶν ἐμαυτὸν ὥσπερ εἰς ἤριον. i. e. *Quomodo vocabo hanc insulam? exiliumne, an novam patriam; an miserum portum & refugium? Sepulcri nomen ei maxime convenit; siquidem infelix ego me ipse quodammodo in monumentum infero.* Et paullo post idem ait: καὶ φυγὰς ἐξ ἀπάσης ἐληλαμένος τῆς δίκουμένης, ἐνταυθοῖ συγκέκλεισμαι. i. e. *& exul ex toto ejectus orbe habitabili hic includor.* Rem adeo minus acu retigit Lipsius, cum existimavit, Plinium hic per delatores, poenarum indagine inclusos, non innuisse, eos poenae causa insulis angustis & sterilibus inclusos, sed variarum legum laqueis retibusque cinctos fuisse, ne possent perumpere: quanquam animadvertamus, *Quintilianum*, *declamatione CCLII.* dixisse: *hac lege omnem malitiam, veluti quadam indagine, cinxerunt.* In hoc autem loco Pliniano, pro *mille*, legendum esse, *in illa*, jam e veteri codice MS. in altero Gudii libro annotatum est; quae lectio etiam indicio libri Vossiani, quamvis quodammodo obscurius, confirmatur; cum ejus margini adscriptum sit: *in illo indigene.* Eo facilius autem fieri potuit, ut *mille* scriberetur pro: *in illa*; quo frequentius in antiquis codicibus *m*, aut *ni*, pro, *in*, scriptum invenitur. Quod si ignorare non possunt, qui in excutiendis ejusmodi codicibus versantur, quique attendunt, in anti-

tissimus adfigeretur; cumque insulas omnes, quas modo Senatorum, jam delatorum turba compleret. quos quidem non in praesens tantum,
 3 sed in aeternum repressisti in illa poenarum indagine inclusos. Ereptum alie-

quiore scriptura Gothica & Longobardica literae *i* non solere *punctum*, vel *acutum*, superne imponi. Dicitur autem *indago* proprie retium cassiumque series, qua toti saltus venandi causa circumdantur. Unde Janus Douša, in *Schediasmate succedaneo ad Tibellum*, hos versus ex antiquo poeta produxit:

*Ad colles saltusque indagine reticulata
 Cingendos, canibusque, in retia compellendis.*

Et clamore feras.

Supervacuum est, de structura verbi, includere, multa monere. Ipse enim Cicero non solum dixit: *Libr. v. in Verrem, cap. XLV. Includuntur in carcerem damnati*; item, de *Divinatione, cap. XXXVI. Dii vim suam terrae cavernis includunt*. sed idem etiam adjunxit casui auferendi praepositionem, in: *Philipp. III. cap. XII. Antonius armatos in cella Concordiae, cum senatum haberet, inclusit*. Idem de *Universo, cap. x. Quia Deus nondum omne animal in mundo intus incluserat*. De *Senectute, cap. XXI. Dum sumus in his inclusi compagibus corporis*. Etsi itaque haec varia lectio non exigua verisimilitudine niti videatur; eam tamen in ipsum contextum panegyrici admittere adhuc dubitamus. SCHWARZ. Ex Voss. & Guelferb. recepi *nunc*, quod loci sensus postulabat, de qua varietate etiam praecedente capite egimus. Porro nescio, quid Viris Eruditis, quorum meritis libenter adfurgo, in mentem venerit hoc loco *adfigeretur* rescribere, addicente quamvis Guelferb. Fateor e quidem haec verba saepe permiscetur inter se, nec omnibus in locis satis constitui potest, quae scriptura praeferrī debeat. Pro multis consule unum Drakenb. ad Silium lib. I. vers. 674. & lib. IX. vers. 631. Recte hic ex sententia magni Gronovii *adfigeretur* praetulit Erud. Schwarzius. *Adfigi* enim

dicuntur hi, qui aliquo in loco certam habituri sunt sedem. Ovidius lib. IV. Met. vers. 552.

Scopuloque adfixa cohaesit.

lib. V. vers. 26.

Ex illis scopulis, ubi erant adfixa, petiisses.

Claudian. lib. II. in Eutrop. vers. 169.

Phrygiae mediis adfigitur arvis.

Aliud est *adfigere*, pro summo cum impetu ad teram projicere, ita ut inde plerumque nocivum corpori sequatur damnum. Statius lib. II. Theb. vers. 517.

Cessantibus alis

Tristis inexpletam scopulis adfigeret alvum.

Id non videtur mutandum in *adfigeret*. Confer Cortium ad Sallustium Jug. cap. LX. §. 7. Interim totum hoc caput egregie illustravit Ampl. Brenckmannus diss. de Lege Remmia, praecipue cap. VII. X. XV. & XVIII. ARNTZ.

Indagine inclusos.] Variarum legum laqueis retibusque cinctos, ut feras, ne possint perrumpere. LIPS. Exponit & Catanaeus: *Inquisitione, investigatione legum novarum, quibus a delationibus absterreantur, quasi illarum poenarum formidine circumcludantur*. Quem refellit Budaeus ad ff. I. II. §. 18. de Action. Empti p. 123. qui tamen nec ipse satis hunc locum videtur intellexisse. Accipi debet de insulis, in quibus includerentur, atque ita scribendum *in illa*, non *mille*, uti jam edidit Cl. Gesnerus. etenim *mille*, quae vox gravitatem poenae exprimeret, nihil faceret ad acumen sententiae, contra *illa* certum locum designat, neque supplicium hoc delatoribus tam acerbum censerī poterat, ut vocaretur *indago mille poenarum*. Aperte *in illa* Guelf. non nihil corrupte Voss. *in aeternum reperisti in illo indigenae, al. indigne*. haud dubia inscitia eorum, qui indaginem, quid esset, igno-

alienas pecunias eunt, perdant quas habent. expellere penatibus gestunt, suis exturbentur. neque, ut antea, ex sanguinem illam & ferream frontem ne quidquam convulnerandam praebeant punctis, & notas

ignorabant. Florus lib. III. cap. VI. §. II. *Per omnes peninsulas, quidquid piratarum fuit, quadam indagine inclusum & oppressum est.* ubi vide. Tibullus lib. IV. El. III. vers. 7.

Quis furor est, demens, densos indagine colles

Claudentem, teneras laedere velle manus?

Statius lib. II. Theb. vers. 553.

Ut clausas indagine profert

In medium vox prima feras.

Lucanus lib. VI. vers. 42.

Et silvas vastaque feras indagine claudit.

Barthius ad Claudian. lib. II. in Rufin. vers. 375. Vlitius & alii ad Gratii Cyneg. vers. 49. Sed haec nota sunt. Formam interim indaginis eleganter in nummo exhibet Cl. Haverkampus de Numm. Contorn. num. LXVII. Tandem *m* & *in* facillime confundi vidimus ad Victorem Ill. cap. LXVI. §. 2. & Epit. cap. XLVII. §. 2. ARNTZ.

3. *Exturbentur.*] In exilium pellantur. Martialis.

Et delator habet, quod dabat, exsilium.

Apparet ex istis, parem poenam delatoribus positam, quam ibant irrogatum. Quod Theodosius & Honorius statuerunt, vel restituerunt, lege lata: *Quisquis crimen intendit, non impunitam fore noverit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii* Origo autem ab Augusto videtur. qui diuturnorum reorum nomina abolevit, conditione proposita, ut si quis quem repetere vellet, par periculum poenae subiret: Suetonius, c. xxxi. LIPS.

Ex sanguinem illam & ferr. front.] Id est, inverecundam & sine rubore, quia sanguine causam & originem capit. LIVIN. & LIPS. *Neque utantur eis exs.* Voss. & Guelf. ut scilicet referatur ad praecedens penates. quod satis insulse.

Punctis.] Litteris, stigmate iniustis. Nam

vetus poena calumniatorum a lege Rhemmia fuit, frontem inuri K. littera *Kalumniam* (ita olim scribebant) notat. Cicero pro Roscio Amerino aperte: & Papiniano, *homo integrae frontis*, opponitur *calumniae damnato*. LIPS. Liqueet, Plinium de delatoribus, eorumque poenis, loqui. Delatores, inquit, non hodie amplius, uti pristinis legibus sanctum fuit, duntaxat frontem suam inverecundam praebeant convulnerandam stigmatibus; cum id frustra fiat, neque sufficiat, ut homines tam improbi ab execrando innocentium deferendorum accusandorumque studio satis deterreantur: utpote qui potius stigmata sua, tanquam poenam levem, ipsi essent risuri. Scilicet jam dudum Lipsius, alique, ad hunc locum observarunt, eos, qui calumniose alterum accusarint, ex lege Remmia, quae & Memmia in antiquis codicibus dici solet, & cujus potissimum apud Ciceronem, in *Oratione pro Roscio*, cap. XIX. & apud Valerium Maximum, *Libr. III. cap. VII. n. 9.* fit mentio, poenas non leves fuisse. Ciceronis quidem aetate litteram frontibus calumniatorum iniustam fuisse, ex ejusdem *orat. cap. xx.* patet. Sigillatim vero eos littera *k*, (quia vetustiores scripserant, *kalumnia*), insignitos esse, innuit Julianus, in *Μικρολογον*, pag. 360. Posthaec vero calumniatores atque delatores, etiam aliis poenis coercitos, atque inprimis in causis criminalibus, *exilio*, vel *relegatione in insulam*, aut *ordinis amissione*, punitos esse, cum aliunde constat, tum nominatim docet Jul. Paullus, *recept. Sentent. Libr. v. tit. IV. l. II.* Quod si in loco Pliniano retineri debeat lectio, adhuc in omnibus libris evulgata; tunc copula, &, cum superiore particula, *neque*, foret conjungenda, ut haec sententia existat: & (*neque*) *notas suas rideant*; sive, prout alius dixerit: *notasve suas rideant*. De cujusmodi

notas suas rideant; sed spectent paria praemio damna, nec maiores spes

interpretatione suspensae negationis nonnihil ad sequens cap. xxxvi. i. annorabimus. Sed vide, quam lectionem nobis suggerat Isaaci Vossii liber. Is in quodam codice MS. invenerat scriptum: *notas quas rideant*; hinc ex ingenio, ut opinor, levi mutatione hanc verborum structuram formandam ostendit: *Neque, ut antea, ex sanguinem illam & ferream frontem, nequicquam* (i. e. frustra & irritum eventu) *convulnerandam praebeant punctis & notis, quas rideant*. Optionem damus lectoribus, utrum vulgarem lectionem retinere, & ea ratione, quam ostendimus, interpretari; an hanc Vossianam emendationem sequi, velint. Ceterum non mirum est, cur homines, qui omnem frontem posuerant, stigmata sua risisse dicantur, cum nihil pensi haberent qualemcunque ignominiam, dummodo uberem delationis fructum referrent; ac cum inprimis non nulli artem delendorum stigmatum callerent. Quo respicit Martialis, *Libr. vi. epigr. lxiv.*

Stigmata nec vasa delebit Cinnamus arte.
Et Libr. x. epigr. lvii.

Tristia servorum stigmata delet Eros.
Quam artem etiam tradidit Dioscorides, *Libr. i. parabilium, cap. cxvi. & Libr. iv. cap. lxxvi. SCHWARZ.* De illis calumniatorum aliorumque stigmatibus & punctis tam multa ab Eruditis adlata sunt, ut pudeat quidquam repetere. Conferri possent Demster. ad Rosin. lib. ix. cap. xxx. p. 703. Rhodius ad Scribonium Largum comp. ccxxx. (qui errore non dubio typosetarum citat *notas suas videant* atque ita, ne plagii effugeret suspicionem errantem sequitur Oizelius ad Caji Inst. lib. i. tit. i. §. 3. neque enim vel ipsos typographicos errores emendare solebat.) Gronovius ad Senec. Cont. xxvii. Schulting. ad Collat. LL. Mosaic. & Rom. tit. iv. §. 4. ad ff. de Calumn. §. i. & frequenter ceteri, qui omnes hic receptam scripturam defendunt, licet ingeniosa satis sit Vossii conjectura, sine ea tamen locus optime intelligi

potest, adeoque nihil temere innovandum. ARNTZ.

Notas suas.] Stigmata, uti dixi. An eadem nota intellecta Capitolino, cum scribit in M. Antonio. *Calumniis quadruplatorum intercessit, apposita falsis delatoribus nota?* an infamiae notam magis est accipi? Nam & ea delatores sequebatur, ut Valens ac Valentinianus Impp. rescribunt. LIPS. Capitolini locus est cap. xi. priori modo ex hoc Nostri loco accepit Casaubonus & Brenckm. de Leg. Remm. cap. vii. & majori cum verosimilitudine, namque *notae* ita etiam passim sumuntur. Aufonius Epigr. xv.

*Ergo notas scripto tolerasti Pergame vultu,
Et quas neglexit dextera, frons patitur.*

Boëthius lib. i. Conf. Phil. prof. iv.

Notas insigniti frontibus.

Spectent.] Credo pro *exspectent* ex Plinii consuetudine. BAUN. Pro verbo, *spectent*, jam Baunius rescribendum putavit, *exspectent*. Quae emendatio non incongruens nobis videtur, cum jam supra ostenderimus, ista verba, *spectare*, & *exspectare*, in antiquis codicibus frequenter commutari. *Exspectare* autem hic est, cum formidine operiri, uti Antipho Terentianus, *Phorm. i. iv. 16.* ait:

Nescio, quod magnum hoc nuntio exspecto malum.

Item Virgilius, *Aen. vi. v. 14.*

Inclusi poenam exspectant.

SCHWARZ. Non voluit ita hunc locum emendare Baunius, sed tantum exponere, etenim *spectare* ponitur de rebus futuris, tam quas optamus, tam quas timemus. uti *spes*, *spero*, *exspecto* & similia. Cicero Somn. Scip. cap. vi. *A quibus spectare gloriam certe nullam potestis.* Ita Victorius & omnes libri Gruteri. Editur Vulgo *exspectare*. Scheff. ad Curtium lib. vii. cap. viii. §. 14. *Stultus est, qui fructus earum spectat, altitudinem non metitur.* ubi frustra Faber adfectat. Justinus lib. xiii. cap. i.

spes quam metus habeant, timeantque, quantum timebantur. In-4
genti

I. §. 10. *Amici Alexandri frustra regnum spectabant.* Illic eadem est contentio inter Eruditos, quidam tuentur, alii *expectabant* reponunt. In Juntina Editione est *spectabant*. Atque ita omnibus illis locis, ubi *spectare* pro *expectare* ponitur scribendum contendit Muncker. ad Hygin. Poët. Astr. p. 350. Sed nondum persuasit, cum hac in parte & analogia faveat & ipse usus veterum. l. 5. §. 11. ff. de his qui effud. *Nec spectamus, ut noceat.* Quid si ibi sine ulla vi *nec ex sp.* & l. 6. ff. quod fals. tut. *Eventum spectare*, uti Cassiod. lib. IV. Var. Epist. XXII. *Supra qua re nostram te adseris spectare sententiam.* Ubi non adsentior Fornerio, ut credam, vice versa *expectare* accipi pro *spectare*. De qua voce actum ad cap. XXXI. §. 1. De *spectare* porro consulendus Salmas. ad Vopisc. Aurel. cap. v. Barth. ad Claudian lib. I. Rapt. Pros. vers. 285. & Rhodius ad Scrib. Largum comp. xx. Quod addit porro Gallus interpretes id esse ex consuetudine Plinii, vellem loca adscripsisset, nec ita misere paupertatem suam texisset. Certe ego non potui in memoriam revocare Nostrum alibi ita esse locutum. quid, si *spectent* propria significatione capiamus, pro, non vident sibi, ut antea, praemia adsignari, sed damna inferri & poenas. Et haec expositio videtur commodior, licet *spes*, quod sequitur, & *metus* priorem suadeant. ARNTZ.

Paria praemio damna.] Neque haec Plinii verba omnes admittere volunt: *paria praemio damna.* Teste Jacobo Baunio, Andreas Schottus legit: *sed spectent paria in praelia damna*; prout *praelium* vocet Plinius accusationes calumniatorias. Sed haec emendatio durior nobis videtur, quam ut calculum nostrum ferat. In altero Gudii libro legimus: *paria praemia ac damna*; & in libro Vossii: *pro praemio damna.* Satis plana est utraque haec varietas, neque alterutra Pliniano dicendi genere indigna: minus tamen necesse putamus, ut lectio vulgata simpliciter rejiciatur. Hinc enim intelli-

gimus, imperante Trajano, delatores aequae magna damna, gravesque calumniae poenas, retulisse, ac commoda antehac & praemia spererint. Cujusmodi praemia, potissimum sub Nerone viguerunt; inde populus tunc flagitavit, *a delatoribus revocanda praemia, quaecunque cepissent*, memorante Tranquillo, in *vita Neronis*, cap. XLIV. Poterat tamen, quod jam & Lipsius animadvertit, ejus generis constitutio simul respici, quali, exempli gratia, Octavius Augustus, teste Suetonio, cap. XXXII. praeceperat, ut, *si quem reum, cujus nomen abolitum erat, quis repetere, & iterum in judicium trahere vellet, par periculum poenae subiret.* Quae talio, sive supplicii similitudo potissimum calumniatoribus etiam a Theodosio & Honorio fuit sancita. Cod. IX. XLVI. 10. *Quisquis crimen intendit, non impunitum fore noverit licentiam mentiendi: cum calumniatores ad vindictam poscat similitudo supplicii.* SCHWARZ. Vigilans hic de Andrea Schotto somnia narrat Baunius. Scilicet Pighius in Ann. Rom. (cui editioni, & quidem duobus posterioribus tomis, cum ex vivis exiisset auctor, curandis praefuit Schottus) tom II. p. 486. haec habet: *Verba paria praemio damna satis obscura mendum occultare videntur.* Adrianus Turnebus (lib. VIII. Advers. cap. XXII.) *mutans verborum ordinem, sic legit*, sed *spectent paria damno praemia: eadem nihilominus manet sententiae obscuritas.* Si conjecturae locus aliquis esse poterit, vulgata lectio mihi sic corrigenda videbitur: sed *spectent paria in praelio damna, ut praelium translativè vocet accusationes illas calumniatorias, quemadmodum Tullius ad Atticum scribens, acriter & vehementer se praeliatum dicit, quamdiu Senatus auctoritas defendenda fuit* lib. I. Epist. XVI. Haec ille. Non video ego, qui meus est stupor, quid hic viros perspicaces turbare potuerit, cum omnia plana appareant. Olim praemia pro delationibus accipiebant, nunc damna patiebantur & poenas. Si quid mutarem, Vossia-

genti quidem animo divus Titus securitati nostrae ultionique prospexerat, ideoque Numinibus aequatus est; sed quanto tu quandoque dignior caelo, qui tot res illi adjecisti, propter quas illum Deum fecimus?

fianam scripturam amplecterer. (nam quod de Turnebo monet Pighius, id sine dubio accidit vitio memoriae) *pro praemio*, id est, nunc spectent damna loco praemii, ubi antea praemia auferabant, poenae in locum successerunt, atque ita *spectent* sensu proprio potest capi. Ovidius Epist. VII. Her. vers. 178.

Pro spe conjugii tempora parva peto.

Seneca lib. I. de Ira cap. XVI. p. 31. *Adfectus quosdam, si quis illis bene utatur, pro armis esse.* Attamen cum sequatur *maiores & quantum* receptam tuemur. ARNTZ.

4. *Titus.*] Tangit Suetonius in Tito, cap. VII. LIPS.

Illi adjecisti.] Commodius, *illis*. LIPS. In cod. MS. Parisiensi, & nostro, dicitur *divus Titus*: quod elogium omisit Cellarius, sed jam exhibuerant: Beroaldus A. 1501. Catanaeus, Aldus, & alii. In reliquis huius *περίοδος* verbis, praeter repetitionem *parum* gratam pronominis, *illi*, *illum*, nescio, quae inconcinnitas sententiae animadvertatur, quasi Romani propter eas res Titum Vespasianum fecerint Deum, quas Trajanus Tito adjecerit, sive, quarum gestarum gloria is hunc superarit. Equidem, in Parisiensi, nostroque codice MS. loco pronominis, *illum*, scriptum est, *alius*: unde librarius illam quidem molestam pronominis repetitionem vitare voluit, sed sententiae ipsi nullum attulit lumen. Neque enim Plinius hoc loco Trajanum cum *alio* quovis Imperatore, qui coelo dicatus erat, sed cum Tito Vespasiano, comparare instituerat. Quae cum ita se habeant, duas potissimum rationes superesse credo, quibus huic loco sententia luculenta, neque Plinio indecora, restitui possit. Prima haec est, ut plane omittamus haec postrema verba: *propter quas illum Deum fecimus*; ut quae ex glossemate, aut interlineari interpretatione, in contextum orationis irreperere potuerint.

Cujusmodi corruptelae genera aliquando etiam aliis codicibus accidisse, novimus. Tolle enim istam otiosam appendiculam, & intelliges, quam apte evitetur omnis *ταυτολογία*, & *δυσφωνία*, ac quam plena sibi & gravis haec constet sententia: *Ingenti quidem animo divus Titus securitati nostrae ultionique prospexerat, ideoque numinibus aequatus est: sed quanto tu quandoque dignior coelo, qui tot res illi adjecisti!* Quod si vero aliquis sibi religioni ducat, rejicere ista quinque vocabula, tot libris jam prodita: altera superest, eaque multo brevior, emendandi ratio; ut nempe, quod jam Lipsio in animum venerat, saltem numerus singularis pronominis, *illi*, (quod Quartius prorsus omisit,) mutetur in numerum multitudinis, *illis*. Tunc enim sequens formula: *propter quas illum Deum fecimus*, non refertur ad *tot res*, quas Trajanus Tito adjecerat; sed conjungitur cum *illis* rebus gestis, quibus tot alias res adjecerat Trajanus. Quam sententiam etiam omnes Gallici interpretes expressere: quamvis Latinam Plinii orationem illa ingrata pronominis repetitio, de qua dixi, minus dicere videatur. SCHWARZ. *Illis* placuit Perizonio, Hearne, Baudio, blandiente conjectura, quam & in contextum recepit Cl. Gesnerus. nollem factum, cum lateat elegantior locutio, quam ut tentari debeat. namque idem est, ac si dixisset: *tot res illius rebus adjecisti. Loquendi modus* (utor verbis Cl. Gronovii lib. IV. Obs. cap. VIII. p. 121.) *ut rem cum re quae est in persona, collaturi ipsam personam, non rem appellent, & tanquam alterum comparatorum ponant.* Justinus lib. II. cap. XIV. §. 10. *Atheniensium virtus ceteris praelata, id est, virtuti ceterorum.* Ubi Vorstius & ad lib. IV. cap. III. §. 2. *Ausi facinus nulli Tyranno comparandum.* Victor Caes. cap. XI. §. 7. *Quae amorem histrionis Viro praetulerat.*

mus? Id hoc magis arduum fuit, quod Imperator Nerva te filio, te successore dignissimus, perquam magna quaedam edicto Titi adstruxerat, nihilque reliquisse, nisi tibi, videbatur, qui tam multa ex-

lerat. Adde Gronovium ad Livium Epit. XLVII. & Burman. ad Quintil. lib. XII. cap. VII. Et sic in relato *quas* magis respexit ad sensum, quam ad ipsam vocem. Interim *illo* habet Guelf. & statim *aliud* codex Voss. Ut acueret sententiam Nob. Heinsius conjecit: *quanto tu quantoque dignior.* & sane *quantoque* esse in suo Cod. adscripsit Vossius. Ex more Poëtarum, qui cum emphasi voces repetunt. Terentius in Andr. Act. v. Sc. III. vers. 12.

Olim istuc, olim, cum ita animum induxti tuum.

Donatus: Confirmationem per repetitionem ostendit, ut Virgilius:

Divum inclementia, Divum

Has evertit opes.

Et earum repetitionum usus satis frequens apud Nostrum esse exemplis demonstravit Cortius ad lib. IV. Epist. VII. §. 2. lib. V. Epist. XII. §. 5. lib. VIII. Ep. VIII. §. 6. *Quandoque* tamen potest esse *olim*, *aliquando*, *seris temporibus*. Confer Lexica. Adeo ut sententia haec contineat votum Horatii lib. I. Od. II. vers. 45.

Serus in caelum redeas, diuque

Laetus intersis populo Quirini.

ARNTZ.

Deum fecimus.] Hic quo me vertam nescio. Dicamne pro commodo suo alia alibi Secundum interpretatione usum, fatebor necesse non constare sibi, praesertim cum hanc orationem non auditoribus, sed lectoribus publicaverit? Accusem tanti viri indiligentiam, qui in emendatione tanta utebatur diligentia? Dixerat enim in praecedentibus a Domitiano Titum coelo dicatum, ut ille Dei frater videretur: hic vero, quia delatores puniverat: nisi quis intelligat sub hoc praetextu impetratam a Senatu Titi consecrationem, cum tantum Domitianus intenderet illam sibi decori futuram. CATAN. Atqui supra, cap. XI. I.

dixit a Domitiano Deum factum, ut ipse *Dei frater videretur*: hic a Senatu. Pro insigni pugna haec habet vir doctus: quam ego nullam video, aut stili hujus brevi motu componam. Domitianus Deum dici voluit & curavit, sed ob suum finem: Senatus censuit & libens paruit, quia meritus erat, & maxime ob securitatem hanc Senatui bonisque partam. LIPS.

Edicto.] De calumniatoribus. Apud Dionem aliquid in Nerva: *Servos eum & libertos punisse, qui dominis aut patronis periculum fecissent; neve in posterum liceret. Item nequis impietatis aut ritus Judaici* (Christianismi etiam, opinor) *accusaretur.* LIPS. Credi vix potest, quot editiones alioqui bonas, praeter Cellarianam, ac praeter tres codices MSS. inquinavit haec lectio: *per quem.* Rectius rescribendum videtur adverbium intendendi, *perquam*; cui etiam locum dedere, Cuspinianus, Rhemanus, Philomusus, Lipsius, Gruterus, (ad quem referimus *ἐκδοσιν* Francofurtanam An. 1607.) praeterea Parisienses editores An. 1643. de la Baune, Frischmanus, Hackius, Patarol, Quartius. Imo vero adhuc magis nobis probatur ea lectio, quam Ascensii & Pauli Stephani editiones exhibent, ubi pro, *perquam*, extat, *postquam*, ac deinceps particula *ἐγκλιτική*, *que*, adjuncta *τῷ* nihil, omittitur. Sed & in sequentibus particula, *nisi*, his verbis inseritur: *nihilque reliquisse, nisi tibi, videbatur.* Quam particulam produnt, codex MS. Parisiensis, & noster, itemque liber Vossianus; eandemque in vetere codice invenerat Livinejus, atque non solum Gruterus, sed & Parisienses, evulgarunt, multumque probavit Rittershusius noster: sed cui cum Ascensii lectione minus apte convenit. SCHWARZ. *Perquam* adeo Caecilii genium ostendat, ut mirer, potuisse Virum Eruditissimum de ea voce dubitare.

Y

Inf.

5 cogitasti, ut si ante te nihil esset inventum. Quae singula quantum tibi gratiae dispensata adjecissent? at tu simul omnia profudisti, ut sol, ut dies non parte aliqua, sed statim totus, nec uni aut alteri, sed omnibus in commune profertur.

I CAP. XXXVI. Quam juvat cernere aerarium silens & quietum, & quale

Inf. cap. LX. *perquam modica*. cap. LXVIII. *perquam simile*. lib. III. Epist. IV. *perquam honorificum*. lib. VII. Epist. IV. *perquam exiguo*. & alibi. τῷ postquam libenter eos frui patior, quibus talia placent. Interim nisi recipiunt etiam Voss. & Guelf. sane, si quid ingeniosum dicere potuit Plinius, hoc dixit, & quid sermoni panegyrico convenientius. Si quid sentio, quod optime intelligo, quam sit exiguum, sine hac particula languet oratio. Neque aliter existimabat Livinejus & Rittershusius, quorum alter in parvulis notis ad lectionem Codicis nisi notabat acute, alter recte. uterque vere. Porro adstruere pro addere frequenti in usu est Nostro, pleraque collegit Cortius ad lib. III. Epist. II. ARNTZ.

Ut si.] Pleraque Editiones ac si, quod non video, cur tentarunt contra voluntatem MSS. Codicum. Nepos Dione cap. IX. Ut si exercere remiges vellet. Noster cap. XX. Ut si aliqua vis.

5. Ut sol.] Aptā imago, & similis in Symmachi epist. I. libri IX. Sicut omnibus in hac vita positus ac locatus communis est caeli spiritus, lux diei: ita clementiam maximi Principis sentiunt vota & facta cunctorum. LIPS. Assertor orbis Deus de Deo: ὅτι τὸν ἥλιον αὐτῷ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηρὰς καὶ ἀγαθὰς quod solem proferat malis & bonis in commune. Matth. V. 45. BERN. Prononimi, tu, particulam, At, praemittunt Codices MSS. Catanaeus, Aldus, Junta, Cuspinianus, Rhenanus, Ascensius, Gryphius, Gruterus, & quidam alii. Quam particulam omnino recipiendam existimamus; neque veremur, ne ii, qui vim particularum in oratione intelligunt, vitio nobis vertant, quod hujusmodi minutias curemus. Sed & pro verbo: *perfudisti*, e-

vulgarunt, *profudisti*, Catanaeus, Ascensius, Plantinus in editione Lipsiana, Gruterus, Parisienses, Frischmannus, Patarol. Quod si nostrae rationes id ferrent, ut, quod magis nobis placeret, in antiquorum scriptis reponeremus pro aliis verbis, hic etiam pro *perfudisti*, & *profudisti*, rescriberemus: *effudisti*: quo verbo usus est Cicero, Philipp. III. cap. II. ad exaggerandam C. Octavii Caesaris magnificentiam. C. Caesar, inquit, *incredibili ac divina quadam mente atque virtute, . . . firmissimum exercitum ex invicto genere veteranorum militum comparavit, & patrimonium suum effudit. quanquam non sum usus eo verbo, quo debui. non enim effudit, sed in salute reipublicae collocavit*. Interim facilius hic fero verbum, *profudisti*: cum idem Cicero, lib. I. epist. XVII. ad Atticum, dicat: *omnes profudi vires animi atque ingenii mei*. SCHWARZ. *Perfudisti* habent veteres Editiones. *Profudisti* coniecit in margine Livinejus, & placuit Lipsio, Rittershusio, Hearnio, Gesnero, aliis. Tales mutationes fiunt sine ulla vi, cum omnis res dependeat a compendiaria scribendi ratione. Pro varia etiam lectione ad gratiae in Voss. adscriptum erat *al. gloriae*, quae etiam mutatio obvia, ut vidimus ad Victor. III. cap. LXXII. Sed nihil hic innovandum. Magis placet, quod idem Voss. & Guelf. pro *ut sol & dies*, scribant, *ut sol, ut dies*, de qua varietate agemus infra cap. XLIV. §. 3. ARNTZ.

I. Silens.] Sine strepitu, sine litibus. Nam & apud Praefectos aerarii querelae, & causae. LIPS.

Templum.] Ergo supra c. XXXIV. I. bene interpretatus sum, *Templum insedis* delatores. nempe hoc ipsum. LIPS.

Nunc

quale ante delatores erat? nunc templum illud, nunc vere Deus, non spoliarium civium, cruentarumque praedarum saevum receptaculum, ac toto in orbe terrarum adhuc locus unus, in quo, optimo Principe, boni malis inpares essent. Manet tamen honor legum, nihilque ex publica utilitate convulsum; nec poena cuiquam remissa, sed ad-

Nunc vere Deus.] Nam aerarium in aede Saturni. Caussam e Plutarcho obviam pete e Rerum Rom. quæst. XLII. LIVIN. Saturnus, in cuius tutela aerarium. LIPS. Recepi illud Gronovii ac tuum (Schwarzii) *nunc vere aedes* pro vulgato *Deus*. At quæ statim sequuntur, nihil immutata servo & ita interpretor: Aerarium Romanum nunc unus est locus in orbe terrarum, ubi optimo licet Principe imperante, tamen boni defensores illius vincuntur a malis & impudentibus nominibus. quia mavult Cæsar causa cadere aerarium, quam esse, qui de eo vel injuria queratur. Locus plane parallelus est §. 4. *Sæpius vincitur fiscus, cuius mala causa nunquam est, nisi sub bono Principe.* GESN. Consule hic eruditam Schwarzii notam, cui in excursibus locum dedimus, monentis Gronovium legisse *nunc vere aedes*. Recte vidit *aedes* non accipi pro templo, nisi cum relato quodam ad Deos. Confer Bentlejum ad Horat. lib. II. Epist. II. vers. 92. Neque *aerarium*, ut vult vir summus hic *Deus* dicitur, sed ipse Saturnus, adeo ut sensus sit: Vere nunc *templum* est, quod jam bonos, sed infelices reos tueatur, nec iis noceat, quomodo templa jus asyli habuisse novimus. Vere nunc *Deus*, quoniam Deorum sit miseris opitulari, neque permittere, ut ab improbis boni opprimantur. Displicuit & illa conjectura Perizonio, ut ejus manus testatur. ARNTZ.

Spoliarium.] Locus in Amphitheatri parte, ubi vestes occisorum & arma deponabantur, atque alia ornamenta. Vide Saturnalia nostra, lib. I. cap. XVIII. LIPS. Locus, in quo & damnati spoliabantur, qui statim capite pœnas daturi essent. Nostratibus dicitur, *das Beichthauszlein*, quia ibi

dita non tantum vestimenta, sed & peccata deponunt. Sic *proscriptionis Sullanae spoliarium* lacus Servilius. Seneca de Provid. III. XII. pro Rosc. BERN.

Praedarum.] Quæ civibus occisis par-tæ. Claudianus similia in Honorii laudibus IV. vers. 495.

*Nullae nobilium caedes, non crimina vulgo
Texuntur, patria moestus non truditur
exul.*

*Non infelices tabulae, non hasta reflexas
Vendit opes, avidusque emptor non voce
citatur,*

Nec tua privatis crescunt aeraria damnis. LIPS.

Unus locus.] Mirifica laudatio & arguta. In toto orbe unum hoc aerarium est, sub bono Principe, in quo boni a malis vincuntur. Quid hoc est? istud. qui boni & justi sunt, voluntque patrocinari aerario, impares sunt malis & fraudatoribus, aut etiam triconibus: quia, ut mox addit: *sæpius vincitur fiscus*. Sane salubris imperii signum, lienem hunc in corpore non crescere. Nisi hæc sententia loci, alius me aliosque doceat. LIPS. Immo vult dicere, & optimos Principes antea plus justo, favisse aerario, & ita in istiusmodi causis bonos fere a delatoribus victos fuisse. Et respicit forte tempora Augusti & Vespasiani. PERIZ. in margine. Aliter Cl. Schwarzii in Excurs. ac exponens per *neque*, quod jure potest fieri, sed cum alia, tum offendere videtur illud *adhuc*, cui ita commodam interpretationem non reperio. Ego ita intelligo, si & meum iudicium interponere per tanta nomina licuerit, per voces *boni malis inpares essent*, voluisse indicare Plinium, non tantos reditus pervenisse ad bonos & legitimos accusatores,

dita est ultio, solumque mutatum, quod jam non delatores, sed leges
3 timentur. At fortasse non eadem severitate fiscum, qua aerarium co-
hibes. immo tanto majore, quanto plus tibi licere de tuo, quam de

qui lege agerent, ut iustitiam tuerentur, quam pervenerant ad malos, qui solis prae-
miis ad accusandum invitarentur. Et sic *adhuc* elegantissime sensui satisfacit; nam sub optimo Principe ubique jam boni prae-
valebant, ubique bonorum civium condi-
tio melior erat, quam malorum. At *adhuc* aerarium unus erat ille locus, in quo tanta praemia non acciperent boni sub optimo Principe, quanta mali sub pessimis acceperant. Puto eo modo me connectioni sequentis paragraphi satisfacere. Nec displicet interim id, quod Perizonio fuit visum. Pro *cruentarumque* in Voss. erat *camerariumque*, unde faciebat *cum aerarium*. Et Guelf. *in partes non in pares*. ARNTZ.

2. *Addita est.*] Poena manet, si quis in leges fiscales peccat, sed additum hoc (ne temere exigatur) ut ulcisci liceat delatores. Quomodo? talione, ut opinor. *Ereptum meas pecunias eunt? perdent, quas habent*: supra. Itaque ultio addita in calumniantes, poena tamen manente in fontes. LIPS.

3. *Fiscum.*] *Caesar omnia habet, fiscus ejus privata tantum ac sua.* Fiscus enim principis bona propria dicebat, & ab aera-
rio secernebant. Sen. VII. Ben. c. VI. BERN. Beroaldus ad Sueton. Aug. cap. xv. & Colerus Parerg. Juris cap. xxviii.

Actori atque etiam procuratori tuo.] De utrisque erudite, & cum cura Lips. amicus noster, ad XII. exc. b. & II. exc. f. Annal. Tacit. quae non sublego. Quod addit de tribunali, nescio an ita capiendum, ut si privatum id, & primus Trajanus agitandis fisci principalis causis instituerit, in quo *Libertas & Principatus* aequo jure legibus certarent. LIVIN. Actor in familiis, qui res rationesque fieri administrat: idem in republica, qui & *A-
ctor publicus* Tacito dicitur II. Annalium c. xxx. atque ibi explicavi n. 79. *Aktor Caesaris*, de quo hic, differt ab illo, & in la-

pidibus etiam nominatur: qui res & patrimonium Caesaris curat. LIPS. Actor. *διοικητής, πραιματωτής* dispensator bonae frugi, atriensis, cubicularius, ordinarius servus: majoris aliquanto existimationis aut potius minori macula & infamia notatus, cui opponitur inscripti vultus servus. Cic. in Paradox. v. Plaut. Pl. act. II. f. II. Actor rerum, qui in servorum numero, dominicas tractat rationes, sed sub procuratore, cujus potestas erat latior. Nam bonorum rerumque omnium praecipue fiscalium cura ac administratio penes ipsum, & si latae erant possessiones, singulae suos actores habebant: qui omnes imperio procuratoris parebant. Sin vero nec ample, nec late diffusum patrimonium, idem actor ac procurator. Hodie rationales Caesaris, qui per procuraciones administrandis (verba Taciti lib. XVI. A. XVII.) negotiis incumbunt, atque istiusmodi hic est actor. BERN.

Procuratori.] Nondum autem *Advocatus fisci*, quem primus instituit Hadrianus. LIPS.

In jus veni.] Solennia quibus juris experiundi gratia ad praetorem evocare olim adversarios solebant; erant hujusmodi; *in jus eamus, in jus veni: sequere ad tribunal: in jus ambula.* Plaut. Act. v. Sc. IV. Poenul. Seneca in Apolocynt. Martial. lib. XI. Epigram. BERN.

4. *Excogitatum.*] Ab ipso te, novitatem ostendit. LIPS. Immo a Nerva, qui singularem Praetorem constituit inter fiscum & privatos. Vide Pompon. de Or. Jur. §. 32. PERIZ.

Cruciatu est.] Mendosus locus & plane crucius, ut cum Lucilio dicam. In V. R. clare legitur, *cruciatui est.* in C. *cruciatu est.* Reliquae editiones, quas quidem viderim, cum Veneta nostra consentiunt. Quid agimus Lector? Rajanum audimus, (cujus est in hoc opus commentarius ab his ver-
bis,

publico credis. Dicitur actori atque etiam Procuratori tuo, in jus veni, sequere ad tribunal. Nam tribunal quoque, excogitatum cruciatui est par ceteris, nisi illud litigatoris amplitudine metiaris. Sors

&

bis, quam a rebus & doctrina liberalior) qui putare ait quosdam non male *judicatu* legendum? Equidem non assentior, & altius hic aliquod (meo iudicio) vulnus agitur. Quod si non educo, circumfero tamen scalpellum, & praeter propter tento. Transfero inquam literas & converto, unam etiam relcribo, ac pro *cruciatu est*, repono, *cur ni autem*. Sententia manifesta ut sit scilicet, nam trib. quoque excogitatum (*cur ni autem?*) per ceteris &c. Tu mi lector considera apices & judica. Doctiss. Justo Lips. olim placebat, *excogit. cura tua est par cet.* LIV. Obiter olim dixeram, *cura tua*: sed neque tunc perplacuit, & nunc sperno. In melioribus libris, *cruciatui*: puto verum, *Principatui*. Ita statim: *Eodem foro utuntur Principatus & libertas*. LIPS. Vere dixit Cellarius, in hoc loco vocem, *cruciatu*, crucem figere criticis. In Parisiensi, & nostro codice MS. exaratum est: *cruciatum*, sine ullo sensu. Idem etiam annotatum est in altero Gudii libro. Vossii, itemque primus Gudii liber exhibet: *cruciatui*, & in impressis, Rhenanus, ac Philomusus. At Beroaldus, Catanaeus, Aldus, Junta, Cuspinianus, Stephanus, ac reliqui recentiores, evulgarunt: *cruciatu*, interpretatique sunt: *vexatione*, *molestia*, *severitate*. Livinejus, ex literis transpositis, effingere conatus est: *cur ni autem?* satis frigide. Hermannus Rayanus retulit, quosdam putasse, non male legendum esse: *judicatu*. At credo, otiose sic legi. Lipsius, quo nemo melius de panegyrico Plinii meritis, primum existimarat, pro voce, *cruciatui*, reponendum esse, *cura tua*: quam correctionem cum postea ipse sprevisset, feliciter restituit: *principatui*. Hanc enim utique veram & genuinam lectionem esse, censemus, ita, ut miremur, ei non dudum locum postliminii jure datum esse, cum eam & sententiae ne-

cessitas exigit, & suppeditet nexus verborum sequentium. Id enim voluit dicere Plinius: cum alii quidam Imperatores ex omni parte voluerint esse exleges, maxime in locupletando fisco, nunc Trajanum instituisse, ut etiam Caesaris procuratores in causis fisci sine ullo periculo accusari possint. *Excogitatum* enim esse *tribunal principatui, par ceteris: nisi illud litigatoris amplitudine metiaris*. i. e. institutum jam esse iudicium, in quo fisci principalis causae iudices non subornatos, sed forte datos, possint ac debeant disceptari, aequae ac in aliis judiciis privatorum causae disceptentur. Quo modo similiter Ammianus Marcellinus, *Libr. xxv.* Julianum laudavit, quod sub eo *aequata fisci iurgia cum privatis*. Par itaque & aequale esse hoc tribunal ceteris tribunalibus, quae pro causis privatis sint instituta; nisi illud litigatoris, hoc est, principis causam fisci sui ibi dijudicari permittentis, amplitudine ac maiestate aestimes, consideresque, ibidem eas proprie litigare, qui Caesaris personam repraesentent: quo solo nomine hoc tribunal differre videatur a ceteris judiciis, in quibus merae privatorum causae agantur. Illud igitur, quod orator dicit de *litigatoris amplitudine*, indicat, praecedere debuisse mentionem *principis*, vel *principatus*. Neque insolens est, *principatum* pro principe, aut principali causa, vel Caesareo jure, dici; cum mox & ipse Plinius dicat: *Eodem foro utuntur principatus & libertas*; h. e. principis pariter, & liberi populi, causae nunc legibus ac judiciis subjiciuntur. Neque denique obscurum est, facile fieri potuisse, ut ex obsolescentibus maleque pictis literis vocabuli, *principatui*; aut ex minus accurata pronuntiatione hujus nominis, aut ex quacunque librarii oscitantia, nunc scriptum extet: *cruciatui*. SCHWARZ. Ne ponerem, quod

& urna fisco judicem adsignat. Licet rejicere, licet exclamare, hunc nolo, timidus est, & bona seculi parum intelligit; illum volo, quia Caesarem fortiter amat. Eodem foro utuntur Principatus & libertas. Quae praecipua tua gloria est, saepius vincitur fiscus, cujus mala

nec mihi, nec cuiquam, credo placeat, conjectura usus sum Lipsii, *tribunal excogitatum principatui*, hoc est, in quo ipse princeps conveniri, & peti ab eo possit. Si quis vel *cruciatu*, quod obsidet libros, explicare, vel adferre rectius aliquid possit, grati accipiemus. GESN. Forte *excogitatum patri tuo* in ora libri Cel. Perizonius, qui addit cap. xxxvii. *Idem pater tuus sanxit.* & cap. xlvi. *A patre tuo exactum est.* Suam conjecturam repetit Livin. ad cap. xl. §. 4. Si corruptus sit locus, ex omnibus scripturis & ego Lipsio palmam tribuo. Interim minus tutum semper credidi, in vexatis locis conjecturas admittere, si codicum lectio aliquo modo queat exponi, neque aegre feram, si quis me ideo nimiae superstitionis crimine infimulet. Ita suspenso pede tentem exponere: Tribunal illud, in quo sub superioribus Imperatoribus fiscales causae agebantur, excogitatum cruciatui, id est, inventum ad vexandos & lacerandos miseros reos, ideo quod calumniis delatorum patebat, sub optimo principe nunc par est &c. Hinc *fiscales calumnias* memorat Suet. Domit. cap. ix. & quam misere vexarentur per tales fisci delationes discas ex Juven. Sat. iv. vers. 46. & seqq. Brisson. lib. iii. Ant. cap. xix. & Gothofr. ad l. 42. ff. de jure fisci. *Cruciare* & *cruciatu* accipitur de rebus, quae nos vexant, incommodo afficiunt. Ovidius lib. iii. ex Pont. Epist. ii. vers. 3.

Namque meis sospes multum cruciatibus aufert.

Ibid. vers. 327.

Ut Milon, sub quo cruciata est Pisa tyranno.

Plin. lib. xxxv. cap. x. *Anxio animi cruciatu.* *Excogitatum cruciatui* dativo casu Puteol. 1476. & Veneta quoque. Et de usu illo casus tertii adeas Gronov. ad Sene-

cam lib. ii. de Ira cap. xxv. & Cortium ad Sall. Jug. cap. xxxi. §. ii. Alii *cruciatu*, qui antiquus est dativus. Diximus ad Victorem Ill. cap. lxxi. & Epit. cap. xii. Si haec acutiorum judicio satisfaciant, vellem tentare praeterea, quod tamen non necesse erit: *jam tribunal*, quomodo variatur apud Doufam praec. ad Tibull. cap. xvi. Pier. ad Virg. Ecl. vi. vers. 21. Graev. ad Just. lib. xli. cap. v. §. 4. Broukh. ad Tib. lib. ii. El. iv. vers. 12. Perizon. ad Val. Max. lib. i. cap. vi. §. 10. & infinitis aliis locis. ARNTZ.

Par ceteris.] In quo eadem omnia aliis judiciis. Ammian. lib. xxv. cap. iv. Julianum sic laudat, quod sub eo *aequata fisci jurgia cum privatis*. LIPS.

Litigatoris.] Caesaris. nam ejus ibi res, sed & nomen, versatur. LIPS.

Sors & urna.] Quod jam olim in omnibus fere judiciis. Itaque nemo subornatus, & fautor Caesaris. Quid si talis? licet inquit. LIPS.

Rejicere.] Nam & id moris prisca, ut sortitione facta, & cum judices jam sedissent; accusator & reus, quisque sibi suspectos possent rejicere, & jubere surgere. In eorum locum alios subfortiebantur. Lex Pompeja huic rei modum & numerum dedit. LIPS. Rejiciendi judicis formula: item. ejero. Cic. lib. v. in Verr. Philipp. xii. BERN.

Timidus est.] Proba lectio & addicunt, quae sequuntur, *fortiter amat*, & *bona saeculi*, scilicet in quo princeps ex jure & aequo cum civibus agat. Frustra est ergo qui *timidus* malebat. LIVIN.

Bona saeculi.] Quanta libertas sit sub optimo Principe. LIPS.

Fortiter.] Non temere aut timide, ut adulantes, aut metuentes offendere. Seneca de Providentia cap. ii. *Patrium habet Deus*

la causa nunquam est, nisi sub bono Principe. Ingens hoc meritum, majus illud, quod eos Procuratores habes, ut plerumque cives tui non alios judices malint. liberum est autem discriminis disceptanti dicere, volo eum eligere, neque enim ullam necessitatem muneribus

tuis

Deus erga bonos viros animum, & illos fortiter amat. LIPS. *Fortiter amat, qui non indulget, qui severo quodam amore amat ut patres liberos, ut Deus bonos viros* Lips. annot. Senec. Epist. CIV. ad verba: *Quoniam ego ab illa non impetro, ut me fortius amet, impetrat illa a me, ut me diligentius amem.* BERN. *Illum volo* Livin. Sich. Lips. & alii. *Illum nolo* Voss. Guelf. omnesque vetustiores, quos inspexi, quoniam sermo est de rejectione judicium. Alteri tamen scripturae nonnihil praesidii videtur esse in adjecta particula *fortiter*, quare retinui. nisi & videatur *fortiter* hic de gradu amoris capi posse, pro valde, admodum. *Qui Caes.* Guelf. & quidam editi.

*Eodem foro.] At Caesar Novium Quae-*storem in carcerem conjecit, quod compellari apud se majorem potestatem passus esset, Sueton. Jul. c. XVII. Haud raro tamen, nec id malo more, fieri videas, ut superior inferioris judicium subire cogatur: ut Rex Galliae parlamenti Parisiensis judicio: Electores Saxonicus coram curia Electorali Lipsiensis conveniuntur ac jus accipiunt, Archiduces Austriae coram eo, quem e Vassallis suis judicem constituunt. *Qui autem major vel aequalis se subicit jurisdictioni alterius, adversus eum jus dici potest.* l. 14. ff. de jurisdic. Vide Bodin. lib. VII. de Republ. c. VI. Schonborn. Pol. lib. V. c. XXXIV. vid. tamen A. Gell. XIII. XIV. Sigonium de judiciis l. II. c. V. de Antiquo Jure Provincial. lib. c. V. BERN. Valer. Max. lib. IX. cap. V. ext. 4. *Hic diverso foro utebatur.* Plinius lib. V. Hist. Nat. cap. XXIX. *Eodem disceptant foro.*

Quae praecipua.] Malim quaeque praecipua. LIPS.

Saepe vincitur fiscus.] Tenuit hanc civilitatis laudem & M. Antoninus Philo-

soph. de quo Capitol. *Fisco in causis compendii nunquam judicans favit.* Principalius Hadrianus, qui advocatum ejus primus instituit. Auctor Spartianus. BERN. *Saepe* Guelf. confer Bosium ad Nepot. Att. cap. II. §. 4.

Mala nunquam] Transcripsit Cassiodorus, l. I. ep. XXII. ad Fiscus advocatum: *Tunc fama nostra proficit, quando se commoditas injusta subducit. Quapropter sit interdum causa mala fisci, ut bonus Princeps esse videatur.* LIPS. Quando scil. bonus Princeps male in fiscum petita remittit, quae malus retinebat. Nam eorum duntaxat bona, qui nec haeredem, nec patronum habebant superstitem, petebantur in fiscum per procuratores, qui & Romae & in provinciis bona ejusmodi caduca legerent, tollerentque. Vide Strabon. de Aegypto. Sic Tiberius hoc facto laudem captavit, sub quo mala fisci causa erat: dum bona Aemiliae Musae, in fiscum petita, remisit Aemilio Lepido, cujus e domo videbatur. BERN.

5. Nolo eum eligere.] Volo licet ferri poterit, praefero tamen cum Gesnero nolo. totam rem uberius tractat Cl. Schwarzius in Add. Interim Editio 1476. & Veneta *liberum est discriminis.* Simile duarum vocum initium & infrequentior constructio locum reddidit dubium. *Liber* cum genitivo construi, ut alios mittam, serie exemplorum docent Burmann. ad Ovid. Epist. I. Her. vers. 80. Drakenb. ad Silium lib. II. vers. 441. Faber autem ex *discriminis* fecit *discrimen* iis.

Muneribus.] Inter quae, & boni Administrum. LIPS. Sen. II. Ben. XVIII. *Aliquando beneficium est accipiendum & invito.* Quod quidem contra juris regulam, *Invito beneficium non datur.* Lactantius. *Non est beneficium, quod ingeritur reluctanti.* Ergo imperium. BERN.

Sunt

tuis addis, ut qui scias, hanc esse beneficiorum Principalium summam, si illis & non uti licet.

CAP.

Summam.] Catanaeus evulgavit: *summam gratiam*; simul tamen in commentario suo annotavit, esse, qui haec legant sine additione vocabuli, *gratiam*, & interpretentur, *summam beneficiorum*, i. e. *maximum beneficiorum Principis*. Eandem tamen Catanaei lectionem etiam exhibuere, Philomusus, Moretus, Frischmannus, paucique alii. Stephanus & Boxhornius hanc duntaxat in margine annotarunt. Vir celeberrimus, D. Christoph. Aug. Heumannus, rescribendum ingeniose censuit: *ut qui scias, hoc esse beneficiorum principalium summam*. Scilicet is non solum, bona sorte datus arbiter, *Tom. III. Libr. III. pulcherrimae Poeciles* suae, operae pretium duxit, primum specimen observationum nostrarum ad Panegyricum Plinii in amicam disceptationem vocare; sed etiam breves quasdam, & subitas, ut ipse vocat, annotationes, quas alleverat margini exemplaris sui, vel ultro nobiscum benevole communicare. Quas, uti optamus, ut ipse integras inserat laudatissimae Poecilae; ita nos, quotiescunque feret usus, suo quasque loco bona fide indicaturi sumus. Interim ignoscet nobis vir *κετικώτατος*, quod huius loci emendationem supervacuum, aut certe non necessariam, putemus: cum vulgatae, & a Cellario recte retentae, lectioni, jam sua constet sententia, eaque Plinii stilo utique congruat. *Summam* enim *beneficiorum principalium*, aequae dixit Plinius, ac *Libr. x. epist. II.* dixerat: *videor summam voti mei consequutus*; vel *Libr. VII. Epist. XXVI.* Haec *summa curarum, summa votorum*: vel in ipso Panegyrico, *cap. LXXIV. 4.* Pro nobis ipsis quidem haec fuit *summa votorum*. Conf. *cap. XLIV. 2.* Etsi enim bene recteque dicitur: *hoc summum est beneficiorum principalium*; non tamen necesse est, ut hanc loquendi rationem huic etiam Plinii loco vindicemus. Quod si enim omnia ea, quae aequae bene dici possunt, aut quae nunc

quidem nobis meliora videntur, sine sententiae necessitate, aut sine ullo vetusti codicis indicio, jam commutare velimus, quid tandem fiet de scriptoribus antiquis? SCHWARZ.

Non uti.] Quod haud ita sub Tyranno: qui *munus suum fastidire te* (ait Seneca) *injuriam iudicaturus est*. BERN.

I. Onera Imperii.] Ordo. *Onera Imperii coegerunt institui pleraque vectigalia, ut pro utilitate communi, ita pro singulorum injuriis*, id est, tam ad stipendia militum & annonam classemque tuendam, quae pertinent ad publicam utilitatem, quam ad salarium magistratuum, qui ad arcendas privatorum injurias constituuntur. CATAN. *Singularum injuriis*, id est, in commune bonum, sed cum noxa & detrimento privatorum. Aufertur enim iis aliquid & abraditur: quae injuria aut ejus species, utilitate publica rependitur. *Dissolutio enim imperii sequitur* (verba Taciti l. XIII. A. c. L.) *si fructus quibus respublica sustinetur, diminuuntur*: quid si tollantur? LIPS. Intricator & obscurior huius loci sensus fecit, ut a multis librariis non intelligeretur, atque ita corruptelis pateret. Pro *institui* Codex Voss. *instituti*, vel alii, *instituiti*. Idem negligit *τὸ communi*, & cum Guelf. in eo conspirat, quod pro *coegerunt* praeferat *cogerentur*. quibus accedit Veneta. Sed hoc vel nullum sensum facit, vel certe minus huic loco adcommo- datum. pro recepta stat Aldus, Frob. Sich. Gryph. & ceteri. Solus Cellarius omittit *ita*, quomodo & Guelf. haud recte. Vide ad cap. I. §. I. sic cap. XXXIV. Ut *ante castris*, ita *postea pacem foro reddidisti*. Totus tamen locus satis dubius. Si enim verba *singulorum injuriis* exponamus cum Catanaeo, cur non dixit, *ita pro singulorum*. nisi respondeas intelligi praepositionem in secundo membro, quae in priori praecesserat, qualia exempla vide apud Wopkens Lect. Tull. lib. I. cap. III. fine. Praeterea nescio

CAP. XXXVII. Onera imperii pleraque Vectigalia institui, ut pro utilitate communi, ita singulorum injuriis coëgerunt. His Vicefima re-

nescio salaria eorum Magistratuum, qui pro injuriis singulorum vigilabant, adeoque jurisdictioni operam dabant, tanta fuisse, ut ideo necesse foret intolerabilia tributa inducere. Praeferenda ea opinio, injuriis hic poni pro damno, incommodo, quo privatus quisque adficeretur ad conferendam pecuniam in usum publicum. Adeoque sensu pass. sumenda haec vox, de quo vide Davisium ad Caesarem lib. III. B. Civ. cap. cx. Heuman. in Poecile tom. I. lib. I. p. 87. Act. Lips. Anni 1729. p. 492. Et hanc expositionem firman sequentia. ARNTZ.

His.] Oneribus. LIPS.

Vicesima.] Augusti inventum. Adi Dionem l. LV. LIVIN. Vulgo & plane dicta, *Vicesima haereditatum*: cui Augustus inventor ad Aerarium militare. De qua ego *Admirandis* nuper, l. II. c. IV. & olim ad XIII. Annal. Taciti. LIPS. Cic. II. Att. ep. XVI. Portorii sublatis Vicesima, vectigal supererat domesticum, scil. manumissorum, *vicesima quinta* si Tacitus XIII. A. XXXI. certus, aut si Dio LV. *quingagesima mancipiorum venalium, uti aliarum rerum centesima*. Vicesima vero, qua de hic sermo, haereditatum erat, quam peregrini, sed civitate Romani donati, persolvebant, quando suorum haereditatem adire volebant. Hanc temperavit Nerva, & magis Trajanus, Gratianus in totum sustulit. Adde Aufonium de Gratiano, Capitolinum de Antonino Philosopho, Paull. lib. IV. Sent. tit. VI. l. ult. C. de edicto D. Hadr. toll. Aul. off. Qui colligebant procuratores, magistri, pro magistri dicti. Haec Lips. Tacit. XIII. A. XXXI. not. 98. Excurs. C. BERN. Ait Plinius, oneribus Imperii sustinendis, uti alia vectigalia instituta, ita & *vicesimam* repertam esse, genus tributi, quod non tam extraneis, & ad familiam non pertinentibus, quam domesticis & necessariis heredibus, qui, vivo patre, quasi jam *condomini* rerum pa-

ternarum fuerint, neque quicquam, eo mortuo, acquisiverint de novo, grave & molestum esse soleat. Etsi vero non parum emolumentum jam obvenerat populo Romano ex vectigalibus agrorum, pascuorum, portuum, aliarumque rerum: cum tamen id non sufficeret sumtibus, quibus respublica erat obnoxia, hinc nova identidem vectigalium tributorumque genera a Proceribus Principibusque sunt excogitata; in quibus *vicesima manumissionum*, & *vicesima hereditatum*, maxime celebrabantur. Quod ad *vicesimam manumissionum* attinet, ejus origo refertur ad Cn. Manlium Consulem, qui anno V. C. CCCXCVI. memorante Livio, *Libr. VII. cap. XVI.* legem tulit de vicesima eorum, qui manumitterentur, unde haud parvum vectigal inopi aerario fuit illatum. Quod vectigal pro libertate impetrata, cum antiquis temporibus auro solvi solitum fuerit, inde audiit *aurum vicesimarum*, quod in Saturni aerario ad reipubl. necessitatem servabatur, teste Livio, *Libr. XXVII. cap. X.* Plinius autem hic loquitur de *vicesima hereditatum*; cujus rationes, praeter ceteros, exposuit vir celeberrimus, Petrus Burmannus, in *Dissert. de Vectigalibus Populi Romani*, cap. XI. Scilicet, cum Augustus, teste Dione, *Libr. LV. pag. 566.* aerarium militare ad stipendia militibus solvenda conderet, lata lege Julia, instituit, ut ex hereditatibus, & legatis, five donationibus, quas morientes quibusdam reliquerant, vicesima pars, h. e. ex centenariis numis quinque, in istud aerarium referrentur. Quod novum onus ne intolerabile subjectis & injustum videretur, duabus exceptionibus adjectis, hereditates cum proxime agnatorum, tum hominum pauperum, ab hoc vectigali immunes esse voluit Augustus. Id quod Dion. loco modo excitato, commemorat: Τὴν εἰκοσὴν τῶν κληρῶν, καὶ τῶν δωρεῶν, ἃς ἂν οἱ τελευτῶντες τισι, πλὴν τῶν πάνυ συγγενῶν, ἢ καὶ πενήτων, καταλείπωσι, καλεῖσθαι. Per πάνυ συγγενεῖς, five

reperita est, tributum tolerabile & facile heredibus duntaxat extraneis,
2 domesticis grave. Itaque illis irrogatum est, his remissum. videlicet quod
ma-

sive proxime agnatos, designavit eos, qui ab intestato ad hereditatem pervenire potuerunt; quos Plinius *domesticos heredes*, alii *necessarios & suos heredes*, appellant. Haec adeo vocabatur mansuetudo, & iustitia legis, ut consanguineis & agnatis, itemque gentilibus, ad quos cum pecunia etiam familiae sacra transibat, adhaec heredibus admodum pauperibus, illibata & immunis a vicesima concederetur hereditas. Attamen hac immunitate tunc tantum veteres cives Romani fruebantur; cum e contrario cives ex peregrinis noviter facti, iique vel Latii jure, vel Principis beneficio, civitatem adepti, etiam si defuncto fuissent conjunctissimi, haud secus tamen, ac extranei heredes, vicesimam solvere necesse habuerint; nisi si qui cum civitate simul cognationis jura impetrassent. Haec fuit ratio legis Juliae ab Augusto latae. Cui legi majora quaedam beneficia deinceps addidit Nerva, Imperator: quippe qui sanxerat in civium novorum commodum, ut, quod ex matris ad liberos, & ex liberorum bonis pervenisset ad matrem, etiam si cognationum jura non recepissent, cum civitatem adipiscerentur, ejus vicesimam non darent. Praeterea idem constituerat, ut eadem immunitate in paternis bonis filius gauderet, si modo esset in patris potestate: cum alias, legibus Romanis, filius adhuc peregrinus, aut Latinus, patri, aut matri, civibus Romanis, non posset ex testamento, vel ab intestato, civilique aut honorario jure succedere, nisi & ipse prius civitatem impetrasset; aut si impetrasset, nec simul seorsum petiisset, ut in parentum potestatem redigeretur, perinde, ac ceteri extranei heredes, vicesimam hereditatis fisco pendere deberet. Tandem vero, post Nervam, Trajanus istam immunitatem multo liberalius munificentiusque amplificavit, & illas exceptiones a Nerva adhuc relictas sustulit, ita, ut vicesimae immunitas ex ordine successionis naturalis omnibus ae-

qualis esset, utque soli extranei heredes, qui aliena potiebantur hereditate, istud onus vicesimae sentirent; imo & hi ipsi tunc immunes essent, si quando parvam & modicam tantum pecuniam ex alicujus hereditate cepissent. Cujus vero modicae hereditatis quae summa esse debuerit, ut libera esset ab onere vicesimae, hodie nescimus. Praeterea remisit idem Trajanus praestationem vicesimae etiam iis, qui usque in diem novi edicti ex iis capitibus, quae ipse correxerat, debuissent vicesimam. Quae omnia Plinius latius persecutus est, cap. xxxviii. xxxix. & xl. Quid deinceps, post fata Trajani, de vicesima hereditatum constitutum fuerit, nihil attinet hoc loco repetere. Id unum adhuc paucis notamus, publicanos vicesimam hanc, aequae ac alia vectigalia, redemisse, teste Plinio, *Libr. vii. Epist. xiv.* eumque, qui exigentibus praefuit, aut vicesimae curam apud aeraarium egit, *Procuratorem xx hereditatum*, item *Promagistrum xx hereditatum*, in antiquis monumentis, apud Gruterum, vocari. SCHWARZ. Gutherius de Jure Man. lib. iii. cap. xx. Spanhemius Exerc. i. de O. R. cap. ult. Heinecc. ad Leg. Jul. & Pap. lib. iii. cap. i. §. 2. & alii passim. *Tolerabile.*] Quidni? cum gaudio enim semper fructuque junctum. Et ubi largiter, saepe inopinato, acquirebas: quid acerbi aliquid detrahi? *Mibi saepe mirum hodie, cum tam multa quaeruntur, odiosa magis, fructuosa minus; hoc tam promptum & obvium usque adhuc neglectum.* LIPS.

Extraneis.] Nam Augustus ipse etiam exceperat τὰς πάνυ συγγενεῖς, ἢ καὶ πέντας: plane conjunctos sanguine, aut pauperes. LIPS.

2. *Laturi, seu potius non laturi.*] Verba haec: *seu potius non laturi*; omisere Codices MSS. Parisiensis, atque noster. Et nescio, quam facile apteque iis carere posse videatur oratio; nisi sic forte expleantur:
su

manifestum erat, quanto cum dolore laturo, seu potius non laturo homines essent, destitui aliquid & abradi bonis, quae sanguine, gentilitate, sacrorum

seu potius quam non laturo. Nihil tamen, contra auctoritatem tot aliorum librorum, adhuc immutamus. In posterioribus autem hujus loci verbis, ait Plinius, homines sanguine conjunctos defunctorum bona non capere, ut aliena & speranda, prout extranei heredes saltem sperare possint aliena; sed ut jam sua, semperque possessa. Unde illustrari possunt ea, quae celeberrimus Jurisconsultus, Cornelius van Bynkershoek, *Libr. II. Observat. Jur. Rom. cap. I.* de origine successionis in casu intestati contra vulgarem sententiam disputavit. Nempe ut ostenderet, cur apud omnes gentes liberi familiaeque proximi defunctis succedant, causam repetiit ex conditione & *συγγενεῖα* ejusmodi consanguineorum. Liberos enim, ait, fuisse *συγγενεῖας* bonorum paternorum, & jure succedere, ex proximo, quod habebant, dominio, & possessione, nunc plene natos, quod ante contemplatione juris: ut autem liberos proxime; sic, post liberos, alios, dummodo ejusdem familiae, possidere, & ut quique sunt in proxima possessione, heredes esse intelligi: adeoque liberos, post mortem patris, statim & vi sua accipere dominium, & possessionem eorum, quae quidem & ante habuerant, sed, vivo patre, non libera; ideo neque ullo facto parentibus succedere, at jure suo, quasi & olim dominos, ut docet *l. II. ff. de Liber. & post. her. instit. & l. 7. ff. de Bon. damnat.* SCHWARZ. Optime rejicit negligentiam duorum Codicum Erudit. Schwarzius, qui eo errore peccarunt, quem jam notavimus tum alibi, tum ad Victorem III. cap. XXXIII. §. 2. & inf. cap. LV. §. 5. cap. LX. §. 6. cap. LXVII. §. 3. quo fit, ut, si eadem vox bis occurrat una paragrapho, properantibus oculis intermedia omittentes superiora inferioribus connectant librarii. Ita cap. XXVII. bis errasse vidimus. Laudanda est *ἐπανόρθωσις* seu correctio, quae sententiae addit & elegantiam & magnificentiam, ut

docuit Vossius lib. VI. *Inst. Orat. cap. II. §. 8.* qui lib. V. cap. XI. §. 3. unum & alterum exemplum adduxerat bene in tali figura adhiberi, *seu potius & vel potius.* Noter sup. cap. XIV. *Cum legiones duceres, seu potius raperes.* Inf. cap. seq. *quod delibasse quaedam, seu potius demonstrasse contentus.* cap. LII. *Argento relucebat, seu potius polluebatur.* lib. II. *Epist. x. Hominem te patientem, vel potius durum.* lib. V. *Epist. XIII. Gravitas, vel potius gravitatis imitatio* Cicero in Pison. cap. XXIX. *Devenit, aut potius incidit in ipsum.* Pacatus Pan. cap. III. *Malis aegra, vel potius dixerim, exanimata.* Cicero in Bruto cap. LXXXV. *Magnum mehercule hominem, vel potius summum.* Appul. lib. V. *Met. p. 163. Quam patienti, vel potius servili haec perferas animo.* & Apolog. p. 327. *Magia remota est, vel potius omnino sublata.* Si quis voluisset ejicere, commendabilis causa non deesset, glossam sapere, cum in margine ab emendatore adpositum fuisset ad vocem *laturo*: seu potius *non laturo.* ut vellet dicere, melius scripsisse Plinium *non laturo*, id est, homines omnino non permissuros fuisse tale aliquid detrahi. Mox *distringi* expressit Editio Delphini. Distinguit melius has voces Cuperus lib. IV. *Observ. cap. V.* & de tali confusione Graevius ad Cicer. pro Leg. Man. cap. IV. Cortius ad Plinium lib. III. *Epist. V. §. 14.* Drakenb. ad Silium lib. XVII. vers. 164. & passim. ARNTZ.

Sacrorum societate.] Nam & sacra privata sua familiis erant, atque ea pro nota, & vinculo. Inde *Transire in gentem & sacra.* itemque, *Hereditas cum sacris*, aut *sine sacris* in Plauto. *Sine* inquam, cum in gentem adoptione non transitur. LIPS. Aut, quia sacrum matrimonium, multiplicium cognationum seminarium; aut potius, quia cives Rom. habebant sacra haereditaria ex lege XII. Tab. quinta, qua cavebatur, ut pater filiusque Haeres eadem sacra colerent. Unde *filius non amplius*

crorum denique societate meruissent; quaeque nunquam ut aliena & speranda, sed ut sua, semperque possessa, ac deinceps proximo cui-
 3 que transmittenda cepissent. Haec mansuetudo legis veteribus civibus servabatur; novi, seu per Latium in civitatem, seu beneficio Principis venissent, nisi simul cognationis jura inpetrassent, alienissimi habebantur,
 4 quibus conjunctissimi fuerant. Ita maximum beneficium vertebatur in gravissimam injuriam, civitasque Romana instar erat odii, & discordiae, & orbitatis, cum carissima pignora, salva ipsorum pietate

plus in sacris, Ictis est emancipatus, hoc est, de potestate patris missus, quod deum est, sui juris factus. Vide Forner. rerum quotid. l. III. c. XXIX. Taubmanni not. ad Plaut. in Cap. Act. IV. scen. I. not. 8. BERN. Quem vide & ad Justinum lib. V. cap. X. §. 3. Admonens cognationis, legum, sacrorum communium.

3. *Veteribus.*] Qui, tempore ejus tributi inveci, fuissent. LIPS. *Civibus* abest a Guelf. *Novi.*] Deinceps facti. LIPS.

Per Latium.] Quibus Latinitas data, ut plerisque coloniis, ii plene cives fieri poterant tribus fere modis. vel si magistratum domi gessissent: sive stirpe domi relicta Romanam migrassent, sive denique nave, pistrino, aedificio. Nam de lege Servilia, ut eventu jam raro, omitto. Qui igitur, inquit Plinius, ex Latio cives facti erant, ii non fruebantur hoc indulto. LIPS. Cellarius, & ante eum, Beroaldus, Catanaeus, Aldus, Cuspinianus, Junta, Gryphius, Philomusus, Stephanus, Boxhornius, Kirchmaierus, inquinata exscribi curarunt, *in civitate*; cum Codices MSS. Parisiensis, Venerus, Guelferbytanus, noster, & ceteri impressi fere omnes, rectius reponant: *in civitatem.* *Ἀναλογία* enim linguae Latinae requirit, ut dicamus, *venire in civitatem.* Et jam Faber Saniorianus hanc emendationem ostendit. Vossianus liber praeterea particulam, *vero*, sic inserit: *novi vero, seu per Latium, &c.* SCHWARZ. Edit. 1476. 1498. Froben. Sichardus & ceteri omnes ante Livinejum sextum casum praepositioni *in* addidere. quomodo *Venire*

in conspectu recte defendunt Munckerus ad Hyginum fab. XCII. Burman. ad Phaedr. lib. V. fab. I. vers. 15. nos ad Victor. Ill. cap. XIV. & ibid. add. Apud Sulp. Sev. Dial. II. cap. XII. in optimis scidis est: *In ejus viri conspectu puella non venit.* ut variatur passim. adde Oudend. ad Caesar. lib. II. Bell. Civ. cap. XXVII. Manilius lib. V. vers. 385.

Cum venit in regione tuae, Capricorne, figurae.

l. 12. ff. qui test. fac. poss. *In hostium potestate non pervenissent.* Cicer. pro Ligar. cap. VII. *Recepti in provincia non sumus;* ut exhibet MS. non contemnendae fidei. Quid. Epist. VI. vers. 20.

In mihi promissi parte recepta tori. In scripto Hegesippi lib. II. cap. I. p. 205. exstat: *Ut si sibi exire liceret in exilio.* Optimae membranae apud Sever. Dial. II. cap. III. *Exanimis in terra procubisset.* contra *in aciem constiti* pro recepto *in acie* eadem cap. XI. §. 3. Sic *legere in Senatu* ad Victorem cap. LXVI. §. 10. *Substituere in loco* ad Epitom. cap. XXXIII. *Vota conferre in salute* sup. cap. XXIII. fine. Nonnulla & Longolius ad Nostrum Epist. XLVI. & LXXXV. lib. X. Broukh. ad Propert. lib. II. El. VII. vers. 50. *Sequi in balneo* Scheff. ad Petron. cap. XXVI. fine. Et trecenta talia dari facile possunt, praesertim ex purioribus codicibus, qui ignorantiae Librarium, non ita patuerunt. ARNTZ.

Beneficio Principis.] Nam jam olim libera rep. Imperatores civitatem dabant, sed ut populus firmaret: qui non magis nunc

tate distraheret. Inveniebantur tamen, quibus tantus amor nominis nostri inesset, ut Romanam civitatem non Vicesimae modo, verum etiam adfinitatum damno bene compensari putarent; sed his maxime debebat gratuita contingere, a quibus tam magno aestimabatur. Igitur pater tuus sanxit, ut quod ex matris ad liberos, ex liberorum bonis pervenisset ad matrem, etiamsi cognationum jura non recepissent, cum civitatem adipiscerentur, ejus Vicesimam ne darent. Eandem immunitatem in paternis bonis filio tribuit, si modo reductus esset in patris

nunc Princeps? Crebrum erat, & Plinii aliquot epistolae sunt l. x. quibus civitatem amicis aut clientibus suis petit a Trajano, impetratque. LIPS.

Cognitionis jura.] Quia illa transitione in civitatem divulsi a suis videbantur, qui nondum cives: atque ita alieni extraneique habebantur, nisi Princeps seorsim tribuisset. LIPS. Nescio unde Ill. Spanhemius O. Rom. Exer. II. cap. III. p. 190. mox ita laudet: *conjunctissimi vixerant.* male utique, nam *conjunctus esse* videtur indicare ipsam sanguinis conjunctionem, cum contra *conjunctissime vivere* familiaritatem inter extraneos, nec ullo cognationis gradu conjunctos denotet.

4. *Ita maximum.*] Codex noster exhibet: *in maximam injuriam*; bene quidem, sed sine suffragio ceterorum librorum. Loquitur autem Plinius de beneficio civitatis Romanae. SCHWARZ.

Orbitatis.] Quia pater a filiis, filii a patre abjungebantur, nec cognati censebantur. LIPS.

5. *Inesset.*] *Erat* Guelf. & deinceps *adfinitatem* Voss. *adfinitatum* Guelf. pro *gratuita* in margine voluit *gratuito* Livinejus. de re ipsa Spanhemius Exerc. II. cap. IV.

7. *Reductus esset.*] Exierat enim, si ipse donatus civitate; sive etiam, si pater. nam deminutione hac capitis, id est, status, civilis illa potestas solvebatur. Festus: *De minutus capite appellatur, qui civitate mutatus, est.* LIPS. Monuit manus Bongarsii, Cujacium legere, *reductus esset*, qui adeatur super ea voce lib. x. observatio-

num cap. XXIII. GRUT. In his verbis Faber Saniorianus legendum censuit: *reductus esset.* Idem statuit Cujacius, *Libr. x. Observat. cap. XXIII.* quem locum ex indicio Bongarsii jam annotavit Gruterus. Ille vero, Cujacius: *Et ii filii*, inquit, *qui in potestate patria semper fuerunt, redacti dicuntur in patris potestatem Plinii Panegyrico, dum Nervam refert immunitatem vicesimae filio dedisse sub hac exceptione, si modo reductus esset in patris potestatem.* Redactus, non, ut vulgo, reductus: *quam paullo post exceptionem his explicat verbis: si modo filius in patris potestate fuisset.* Sed huic emendationi nullus, neque Codex MS. neque liber impressus, adhuc favet; neque ea necessaria est. Eadem enim ratione *is reduci*, aut *recidere in patriam potestatem*, dici potest, qui in eandem dicitur *redigi*. Neque vero Plinius hic loquitur de iis, qui semper fuere in potestate patris, sed de iis, qui quocunque modo extra eandem fuerant; ac potissimum respicit liberos novorum civium, qui ex jure Quiritium non erant in potestate patria, neque jus hereditatis habebant, nisi & ipsi civitatem Romanam, & praeterea jus cognationis, impetrassent. Erant quidem in potestate patria liberi, qui nascebantur, post datam parentibus libertatem; ante geniti non erant, nisi a Principe id jus ac privilegium consecuti essent. Id quod viri eruditi jam ad *Epist. VI. Libr. x. Plinii* recte observarunt. Neque est, cur putemus, illum duntaxat dici, *redigi*, aut *reduci in potestatem patris*, qui ea solutus, rursus in eandem

tris potestatem, ratus, inprobe & insolenter, ac paene inpie, his nominibus inferi publicanum, nec sine piaculo quodam sanctissimas necessitudines velut intercedente Vicesima scindi, nullum esse tanti vectigal, quod liberos ac parentes faceret extraneos.

¹ CAP. XXXVIII. Haecenus ille, parcius fortasse, quam decuit optimum Principem, sed non parcius, quam optimum patrem, qui optimum adoptaturus, hoc quoque parentis indulgentissimi fecit, quod delibasse quaedam, seu potius demonstrasse contentus, largam ac prope intactam benefaciendi materiam filio reservavit. Statim ergo muneri ejus
li-

dem restituatur. Particula enim, *re*, in compositis non semper designat *reiterandi actum*, aut aliquid addit ad simplex; uti in verbis, *resciscere*, *revereri*, *recipere*. v. g. & is dicitur *recipi in civitatem*, aut *familiaritatem*, qui in ea antehac nunquam fuit. SCHWARZ. Optime acquiescemus in expositione Lipsii & quam priori loco proposuit Erud. Schwarzius, ubi tamen in verbis *post datam Parentibus libertatem*, credo Virum Cl. voluisse *civitatem*. Nimis temere Baunius *reductus* expressit. Nec probabilior est conjectura Livineji, quam in margine exhibuit: *si modo relictus esset in patris potestate*.

Publicanum.] Nota per eos igitur exactum collectumque hoc vectigal. LIPS. Pro *inferi* conjecerat Nob. Nicol. Heinsius *ingeri*, quae mutatio levissima est. Tamen commodius puto, quod editum ab omnibus. Et familiare est apud JCtos, ubi de successione agitur, dici *inserere postremis judiciis*, *codicillis* &c. Ovidius lib. XIII. vers. 33.

Inserit Aeacidis alienae nomina gentis. Ubi consulendi Viri Docti. & Pricaeus Epist. I. ad Timoth. cap. VI. §. 10. Val. Max. lib. IX. cap. VII. ex. 2. *Oportere clarissimae familiae ignotas sordes inferi*. Supra *ratus inprobo* Guelf. quasi esset ex illis adversariis, quae duplici modo terminantur, de quibus Vossius lib. IV. de Anal. cap. XIX. & Dausq. part. I. p. 121. ARNTZ.

¹. *Delibasse*.] Pro leviter attigisse. Ovidius lib. I. Fast. vers. 169.

Quisque suas artes ob idem delibat agendo.

Appulejus lib. VI. p. 181. *Ne tantillum quidem mihi delibo*. Noster cap. LIV. §. 3. *Aut delibare parcissime, aut omnino recusare*. Quintil. lib. IV. cap. II. p. 333. *Occasionem narratione delibabimus*. ubi Gibsoniana editio *deliberabimus*, & sic Voss. hoc loco & Guelf. *deliberasse*. Vix enim elegantiam hujus vocis tulerunt librarii, cum ubique fere pro *delibare* intrudant *deliberare*, *delibrare* & similia. Ita Lambinus erravit ad Lucret. lib. III. vers. 24.

Neque ulla

Res animi pacem delibat tempore in ullo.

Cum ibi *delibrat* intruserit contra omnes MSS. & ausus sit tueri. Confer Munckerum ad Hyginum fab. CXXX. Graevium ad Ciceronem lib. X. ad Famil. Epist. XXI. Gronovium ad lib. II. de Invent. cap. XXXIX. Et dudum est, quod viderint elegantiores Jure periti in l. 116. pr. ff. de Leg. pr. scribendum: *legatum est delibatio hereditatis*, non, ut vulgo, *deliberatio*. Ita certe Leunclavius lib. II. Notat. num. LXVIII. Fornerius lib. I. Rer. Quotid. cap. XI. Schulting. ad Caji Inst. lib. II. cap. V. pr. & Giphanius Collect. in Lucr. voce *delibare*, in dicta vero lege, *delibare*, ut passim, *minuere* notat. Quo jure jam olim apud Cornel. Nepotem Datam. cap. VI. §. 1. reponendum censuerunt Viri Eruditi: *Ne animi delibarentur militum*. uti Cellarius in Fabri Thes. voce *delibo* & Cel. Havercampus ad Lucretium lib. VI. vers. 69.

Alio

liberalitas tua adstruxit, ut quemadmodum in patris filius, sic in hereditate filii pater esset immunis, nec eodem momento, quo pater esse desisset, hoc quoque amitteret, quod fuisset. Egregie, Caesar, quod³ lacrymas parentum vectigales esse non pateris. Bona filii pater sine diminutione possideat, nec socium hereditatis accipiat, qui non habet luctus; nemo recentem & adtonitam orbitatem ad computationem vocet, cogatque patrem, quid reliquerit filius, scire. Augeo, P. C. Principis munus, cum ostendo liberalitati ejus inesse rationem; ambitio enim,⁴ & jactantia, & effusio, & quidvis potius, quam liberalitas existimanda est,

Alio vitio laborant vetustiores Editi, certe illa 1476. Veneta & Aldus *delibasset*, quod correxit Frobenius & Nobilissimus Heinsius in ora sui Codicis, & infinitivus praeferendus ex iis, quae diximus cap. praec. §. 2. ARNTZ.

2. *Filii pater.*] Cur non autem hoc etiam Nerva? ille naturae ordinem vidit secutusque est, ex qua magis justum, certe votivum, filium patri succedere: quam contra. Itaque quia hoc & rarius, nec ita ex naturae ordine, id neglexit. LIPS.

Quod fuisset.] Trajanus naturae vinculum intuitus, quod putavit civili constitutione non solvi. Itaque etsi civiliter desinebat pater esse, attamen quia ante civiliter fuerat, & nunc quoque naturaliter erat, habuit immunem. LIPS.

3. *Vectigales.*] Subjectas vectigali, obnoxias Vigesima. LIPS.

Qui non habet luctus.] An, quem non habet? Nam potest sane in filii morte consortes habere luctus, etsi non Fiscum. LIPS. Malim, quem non habet luctus. RITT. Non est rejiciendum Bongarsii conjectaneum, quo mallet legi, *accipit quem non* &c. Nam potest sane pater aliquis habere socium imo socios in luctu filii demortui. GRUT. Tamen uno consensu *qui* omnes, quas inspicere licuit, seu potius libuit, Editiones, si ab Hearniana & Cellarii discesleris, sed cur ego sequar commentum Virorum Doctorum, cum veteres scriptores non ad regulas logicas exigi debeant, & vel sic sana constat ratio, cur enim non eadem facilitate supplere possum, so-

cium hereditatis accipiat, qui eum socium non habet luctus. Hic non in genere loquitur de aliis luctus sociis, sed specialiter de fisco, adeo ut frustra sit, qui argutias captet. Statim pro *cogatque*, *rogatque* Guelf. & loco *quid*, *quod*.

4. *Existimanda est.*] In suis excerptis notavit Vossius, in MS. reperiri *aestimanda est*. Scilicet *aestimare* judicandi sensu pro *existimare* frequenter poni, sed passim etiam a Librariis corrumpi diximus ad Victorem Caesar. cap. xxviii. §. 5. Adde Coler. Parer. Jur. cap. xx. & Cortium ad Plinium lib. iii. Epist. ix. §. 30. Gronov. ad Livium lib. iv. cap. xli. Hegesipp. lib. i. de Excid. Hieros. cap. xxx. *Opportunam aestimavit.* pro quo *existimavit* Codex scriptus. contra lib. i. cap. xliv. *Judicium exercendum aestimas* pro *existimas* idem reponit, verius, cum ita passim utatur. Sic *aestimare* depromimus ex Membranis elegantissimis apud Boethium lib. ii. prof. iii. *Idcirco te fortunatum esse non aestimas.* vulgo *existimas*. Adeoque ne vel verisimilem reperio rationem, cur Doct. Heumann. apud Celsum de Art. Dic. cap. vii. & cap. xx. pro *aestimare* utroque loco *existimare* rescribat, praesertim cum ad cap. i. jam bene illius verbi usum exposuisset. Hoc opusculum recudi curavit in Poecile tom. i. lib. iii. Epist. ii. Meretur conferri Erud. Munckerus in disertatione, quam Hygino suo praefixit. Non tamen necesse est hic quidquam mutemus, immo malim *existimanda* tueri, quam vocem hunc

5 est, cui ratio non constat. Dignum ergo Imperator mansuetudine tua,
minuere orbitatis injurias, nec pati quemquam filio amisso insuper adfici
alio dolore. Sic quoque abunde misera res est, pater filio solus heres;
6 quid si coheredem non a filio accipiat? Adde, quod cum divus Ner-
va sanxisset, ut in paternis bonis liberi necessitate Vicesimae solveren-
tur, congruens erat eandem immunitatem parentes in liberorum bonis
7 obtinere. Cur enim posteris amplior honor, quam majoribus habere-
tur? curve non retro quoque recurreret aequitas eadem? Tu quidem,
Caesar, illam exceptionem removisti, si modo filius in potestate patris
fuiisset, intuitus opinor vim legemque naturae, quae semper in ditione
parentum esse liberos jussit, nec uti inter pecudes, sic inter homines
potestatem & imperium valentioribus dedit.

CAP. XXXIX. Nec vero contentus primum cognationis gradum
ab-

hunc locum laudans ad Tacit. lib. i. Ann. cap. v. Lipsius omnino omisit, haud dubia incuria, cum in ejus Editionibus exstet. Ibiq. illustrat formulam illam, *ratio constat*, de qua & videndus Cortius ad Plinium lib. ii. Epist. iv. ante *quidvis* copulam & Voss. & Guelf. neglexerunt. Mox *munere* idem, quod nihili est. & Voss. *injurias*, nec suo quemque filio neglecto verbo *pati*. Quod nemo ferret, nisi qui posset credere *minuere*, id quod saepe fieri solet, hic duplici sensu adhiberi. ARNTZ.

Ratio non constat.] *Ea conditio est imperandi, ut non aliter ratio constet, quam si uni reddatur.* Tac. i. A. vi. Mirum est, *quam singulis diebus in urbe ratio aut constet, aut constare videatur, cunctisque non constet.* Plin. lib. ii. Epist. iv. Adde Spartian. in Valent. Cum autem pares funtationes, constant. *Die Rechnungen treffen zu.* BERN.

5. *A filio.*] Nec testamento ejus datum, nec ei junctum. qualis est Fiscus, quem lex ingerat. LIPS. Ad verba *solus heres* in margine adnotat Livinejus, sc. *sine nepotibus*. Quasi Plinius dicere voluisset, tum demum miseram rem fore, si filius decessisset nullis relictis liberis, & sic sine iis solus

hereditatem cerneret pater. Hic verus non est hujus loci sensus, nam si filius liberos reliquisset, pater certe in hereditatem filii succedere non poterat. *Solus heres hic est*, si nullum alium heredem in testamento adscripsisset ipse filius. Unde facere aliquem *solum heredem vel ex parte* opponitur in l. 17. ff. de Judic. ARNTZ.

7. *Semper.*] Etiam grandes & adultos. etiam patre digniores, potentiores. Huc enim sequens comparatio spectat. BERN.

In ditione parentis.] *Στέγειν* sive *diligere parentes*, naturae prima lex est. Valer. lib. v. c. iv. 7. quam sequuntur omnia animalia. At vero *πικρὸν* parere, est juris gentium & tantum hominum. Homo igitur qua homo est, etiamsi sit fortior, imbecilliori tamen parenti obsequitur, morem gerit, patriam tuetur: qua autem animal naturae ductu nemini nisi viribus superiori cedit, jus in viribus ponit. BERN. Certe haec strictissimo sensu exponi non debent, cum ita ex lege naturae in ditione parentum non sint liberi, quod tantum verum est jure Quiritium, uti recte vidit Nerius lib. i. Anal. cap. xxxi. tom. ii. Thes. Juris. quare in praefatione illius partis Cel. Otto per *ditionem* intelligit, tale imperii speciem, quae potius in auctoritate quam potestate consistit.

2. *Per*

abstulisse Vicefimae, secundum quoque exemit, cavitque, ut in fororibus bonis frater, & contra, in fratris soror, utque avus, avia, in neptis nepotisque, & invicem illi, servarentur immunes. His quoque, quibus 2 per Latium civitas Romana patuisset, idem indulgit; omnibusque inter se cognationum jura commisit, simul & pariter, & more naturae; quae priores Principes a singulis rogari gestiebant, non tam praestandi animo, quam negandi. Ex quo intelligi potest, quanta benignitatis, 3 quanti spiritus fuerit, sparsas, atque, ut ita dicam, laceras gentilitates colligere atque connectere, & quasi renasci jubere; deferre, quod negabatur, atque id praestare cunctis, quod saepe singuli non inpetrassent; postremo ipsum sibi eripere tot beneficiorum occasiones, tam numerosam obligandi inputandique materiam. Indignum credo ei visum, ab 4 homine peti, quod Dii dedissent. Sorores estis & frater, avus & nepotes.

Quid

2. *Per Latium.*] Non solum, qui beneficio Principis. An hoc dicit, qui tantum Latini cives? LIPS. & Menardus ad Cicer. lib. II. Verr. cap. v. Aberravit manus in Vossiano codice, quae pro *patuisset*, *potuisset* effinxit. *Patere* Civitas, Curia, honores dicuntur, si cuius potestas concedatur acquirendi civitatem atque dignitates. Cicero pro Balbo cap. IX. *His honoribus exclusos socios, qui pateant stipendiariis, pateant hostibus, pateant saepe servis, nam stipendiarios multos civitate donatos videmus.* Ovidius lib. v. Fast. vers. 63.

Nec nisi post annos patuit tum Curia seros. quo plane modo Rutilius lib. I. Itin. vers. 13.

Religiosa patet peregrinae Curia laudi. Nepos Att. cap. VI. *Honores non petiit, cum ei paterent.* Praecedenti paragr. ut contra, pro & contra. Guelf. & iis quoque pro his quoque. quod fit millies, ut multi, & nos alibi notavimus, in Plinio Longolius ad lib. x. Epist. LXXXIV. §. 3. ARNTZ.

Priores Principes.] Suetonius in Tito c. VIII. *Cum ex instituto Tiberii, omnes dehinc Principes beneficia a superioribus concessa Principibus non aliter rata haberent, quam si eadem iisdem & ipsi dedissent; prius praeterita omnia uno confirmavit edicto,*

nec a se peti passus est. LIPS. Principes neglexit Guelf. superiori versu non bene intellecta videntur a quibusdam verba *cognationum jura commisit.* unde Veneta fecerat *communi sit.* Codex Voss. *communis it.* si necesse foret, posset fieri *communia fecit.* Verum *committere* passim est *conjungere.* Ovidius Epist. XI. Her. vers. 21.

O utinam, Macaveu, quae nos commisit in unum,

Venisset leto serior hora meo.

Virgil. lib. III. Aen. vers. 428.

Delphinum caudas utero commissa luporum. Ubi Serv. apud quem existimo legendum: *volunt commissa dici, quae diversa junguntur, pro eo quod editur diu exesa.* Seneca Herc. Oct. vers. 82.

Illinc fugabo maria, si jungi jubes,

Committat undas Isthmus.

Plura Savaro ad Sidonium carm. II. vers. 47. Cel. Burm. ad Val. Flaccum lib. VI. vers. 491. & ceteri. ARNTZ.

3. *Sparsas.*] Transitione hac in civitatem. LIPS.

Inputandi.] Ut supra c. XXIV. 3. inscribendi beneficii, demerendi. LIPS.

4. *Quid est ergo, cur egetis.*] Vitiosa qua lectio, qua distinctio. In V. lego, *cur regitis &c.* Aperte verum est, *cur rogetis,*

Quid est ergo, cur rogetis, ut sitis? Vobis estis. Quid? pro cetera sua moderatione, non minus invidiosum putat dare hereditatem, quam auferre. Laeti ergo adite honores, capeſſite civitatem, neminem hoc neceſſitudinis abruptum, velut truncum amputatumque, deſtituet, iisdem

getis, ut sitis? Vobis estis. Paulo ante ubi est, *Sorores estis*, emenda meo periculo, *Soror estis*. LIVIN. Omnino verum, cur rogetis, Livinejo quoque viſum. Distingue autem, *cur rogetis, ut sitis? vobis estis*. Quasi dicat, & estis fratres, & vobis estis tantum; non fiſco, qui nil jam decerpit. *Qui pro lege quin.* LIPS. Olim Beroaldus, Catanaeus, Aldus, Cuspinianus, pluresque alii, pro his verbis: *cur rogetis*, ediderant: *cur egetis?* Quam lectionem etiam adhuc retinuit Jac. de la Baune, hac interpretatione adjecta: *cur egetis beneficio Principis, ut sitis id, quod jam vobis estis, nempe consanguinei?* Livinejus in Codice vetere legerat: *cur regitis*; unde jam conjecerat, reſcribendum eſſe: *cur rogetis*: i. e. cur demum ab Imperatore precibus obtineatis cognationis jura, ut ſorores, fratres, avi, & nepotes, sitis, atque hujusmodi cognationis privilegiis fruamini: tales jam vobis estis, per ipſam naturam. Iſtam adeo correctionem jam approbavit Lipſius, & demum bene feliciterque recepere, Cellarius, ac Patarol; qui poſterior etiam ad auctoritatem quarundam Genuenſium editionum provocat. Et ſane eandem lectionem nunc aperte confirmant Codices MSS. Pariſienſis & noſter. Sic eodem verbo in hoc argumento, paullo ante, nempe §. 2. hujus capituli, uſus Plinius: *Omnibus, inquit, inter ſe cognationum jura commiſit ſimul, & pariter, & more naturae, quae priores principes a ſingulis rogari geſtiebant.* Ceterum, in hoc ipſo loco, Codex MS. Guelferbytanus, nec minus Liber primus Gudianus, itemque Voſſianus, has voces: *& frater, avus*; recte proferunt in numero multitudinis: *& fratres, avi*. Sed adhuc menda haeret in pronomine, *Qui*. Joſephus Scaliger, commemorante Thoma Hearne, ſic legendum exiſtimavit: *Cur*

egetis? ut sitis, vobis eſt is, qui, pro cetera ſua moderatione, &c. Sic ſatis ingenioſe, ſed ſine calculo vetuſtae alicujus auctoritatis. Propius ad veritatem acceſſit Lipſius, cum pro vocula, *Qui*, reponendum conjecit: *Quin*. Sed certioſam lectionem prodit Codex noſter, dum exhibet vocem admirandi: *Quid?* haud ſecus, ac infra, cap. XLVII. I. Plinius ait: *Quid? vitam & mores juventutis quam principaliter formas?* Itaque integrum hunc locum ſic concinnandum putamus: *Sorores estis, & fratres; avi & nepotes. Quid eſt ergo, cur rogetis, ut sitis? Vobis estis. Quid? pro cetera ſua moderatione, non minus invidioſum putat, dare hereditatem, quam auferre.* SCHWARZ. Alia diſtinctione ex corrupta ſcriptura uſus eſt Joſepus Neriſ lib. I. Anal. cap. XXXI. *Quid eſt ergo? cur egetis, ut sitis? vobis eſt is, qui pro.* quem vide. Egrege antiquitatis ſcripturam ex Pariſienſi & ſuo codice confirmavit Erud. Schwarzius, ſed tamen non adſpernor *est is* pro *estis*, quae emendatio ſit nulla varietate litterarum & eſt ſacillima, cum olim voces conjunctim ſcriberentur, unde factum eſt, ut deinceps, quae ſeparanda erant, conjungerentur, & quae conjungenda, ſepararentur, ita per ſe pro *perſae*, *ejuſdem* pro *ejuſdem* & ſimilia. Vide Beſt. Rat. Emend. Leg. cap. I. diſt. II. §. 2. & quae ad Aurel. Viſt. Caefar. cap. XI. §. I. Ea quoque diſviſio placuit Cl. Cortio. Atque hoc modo ſenſus videtur planus, & loco adcommodatior, cum illud *vobis estis* jam ſupra dixerat *ſorores estis* &c. Alterum tamen videtur magis conveniens genio Pliniano, & de tali uſu particulae *quid* vidimus cap. II. §. 6. In *egetis* ortus error, quod littera majuſculis litteris expreſſa bis repetenda fuiſſet, ut diximus jam ſaepe & ad cap. II. §. 5. Porro

dem omnes, quibus ante pignoribus, sed honestiores, perfruentur. Ac 6 ne remotus quidem jamque deficientis adfinitatis gradus a qualibet quantitate Vicesimam inferre cogetur, statuit enim communis omnium Parens summam, quae publicanum pati possit.

CAP.

Porro notabat Vossius in suo Codice ab alia manu esse *fratres*. Aperte Guelf. *fratres, avi*. Nullam rationem video, cur *sorores* numero multitudinis extulerit, ut libenter adsentiar Livinejo, *soror estis* scribenti, ita illud *es* a Librario frustra bis fuit repetitum. *Nepotes* pluraliter recte dixit, si haec vox referatur non ad avum solum, sed & ad sororem & fratrem. namque apud Ictos *Nepotes* etiam sunt fratrum sororumve liberi. Adi Rittersh. de Grad. Cogn. p. 59. ad Guntherum in Ligurino lib. I. vers. 332. Cl. Burmann. ad Ovidium lib. III. ex Pont. Epist. III. vers. 62. Ferrem ego: *Soror estis & frater, avus & Nepotes*. Cum & naturalis ordo exigat, ut uni Avo plures addantur *Nepotes*. Ita necesse non est, ut ad dubiam latinitatem recurramus. ARNTZ.

Dare.] Nova petitione, quam sustulit, & semel universe dedit. LIPS.

5. *Adite honores*.] In coloniis vestris. Hoc enim ad Latinos pertinet, qui (ut dixi) civitatem Romanam adipiscebantur, domi honoribus gestis. LIPS.

Civitatem.] Nostram. LIPS.

Hoc necessitudinis abruptum.] Sic dictum ut *laeta & prospera stationis, usurpata collium, dubia bellorum, incerta Fortunae, laeta Camporum, tempestatum incerta, aspera laborum*, & similia, quae tum hoc Panegyrico, tum aliis passim occurrunt poëtis quam oratoribus propiora. Sic enim Lucretius *strata viarum*, Propertius *levitatis dura*, Horatius, *amara curarum*, alii alia. LIVIN. *Abruptum*, Abruptio & disjunctio. Dissociabantur enim, qui civitatem mutabant. LIPS. Talia post Livinejum exempla protulit Tennul. ad Frontin. lib. I. cap. III. ex. x. & quae ad Aurel. Caes. cap. xxxv. §. 5. centies alii. Noster lib. VIII. Epist. IV. *Obsessa castris montium abrupta*. Quin-

til. Decl. IV. cap. v. *In novissimo fati statum abrupto*. Decl. v. cap. IV. *In tristissimae necessitatis positus abrupto*, quomodo Amm. Marcell. lib. XVI. cap. VIII. *In abrupto necessitatis mulier Rufinum confite-*

tur. cum Barthio ad Statium lib. x. Theb. VI. 516. Frustra conjicit *necessitudinibus* Periz. *Velut truncum*.] Tanquam a patre jam abscisum, aut contra a filio patrem. Haerent & manent tales, interpretatione Trajani. LIPS.

Sed honestiores.] Vidi qui exponeret, ob commoda haereditatum. Johannes Maria Catanaeus ad immunitatem vigesimae traherat. Neuter meo animo, bene. Nam beneficium maximum sentit, Romanae civitatis, cum iidem post correctionem Trajani a vigesimae onere solverentur. LIVIN. *Honestiores*, Civitate aucti. LIPS. Sensus est, eodem jure cognationis utuntur, quo antea, hac tamen in re majores facti, quod essent Cives Romani. plerique hunc locum non intellexere, inter quos & nuper interpretes Gallus, qui *pignoribus* vertit *juribus*. Scimus *pignora* proprie dici *liberos*, verum hic sensu ampliori Avum, fratrem, sororem ceterosque comprehendunt. supr. cap. XXXVII. *Cum carissima pignora distraheret*. & lib. I. Epist. XII. *Filiam, Uxorem, Nepotem, sorores, interque tot pignora, veros amicos. Conjuges & liberi pignora* appellantur apud Curtium lib. IV. cap. XIV. §. II. Livium lib. II. cap. I. *Priusquam pignora conjugum & liberorum animos eorum consociasset*. Haud aliter *carissima pignora* vocantur *liberi, conjux, parentes* apud Quinctil. lib. VI. Inst. cap. I. p. 509. & Doct. Oudend. ad Lucan. lib. VIII. vers. 405. ARNTZ.

6. *A qualibet*.] Altera moderatio Trajani, qui non in gradibus solum dispensavit, sed in modo Hereditatis. Si ea modica, &

- 1 CAP. XL. Carebit onere Vicesimae parva & exilis hereditas, &
 si ita gratus heres volet, tota sepulcro, tota funeri servetur; nemo
 observator, nemo castigator adfistet; cujuscunque modi ea pecunia ex
 2 hereditate alicujus obvenerit, securus habeat, quietusque possideat. Ea
 lex Vicesimae dicta est, ut ad periculum ejus perveniri, nisi opibus, non
 possit.

intra talem summam (non est expressa uspiam:) nihil delibatur. LIPS. Supra pro remotus scribit remotius Voss. & Guelf. qui ultimus pro cogetur, cogeres.

1. Tota funeri servetur.] Nihil, vel in verbis his, vel in sententia, existit, quod aliquam mutationem exigat. Occurrit tamen in antiquis libris quaedam varietas, quam non duximus praetereundam. Be-roaldus, Catanaeus, Aldus, Junta, Philomusus, Rhenanus, Lipsius, Livinejus, Stephanus, Gruterus, Frischmannus, Hackius, de la Baune, alique, pro verbo, serviet, exhibent: servetur. At Boxhornius, primus in contextum recepisse videtur: serviet; quem secuti sunt, Kirchmaierus, Cellarius, Patarol, Th. Hearne: quanquam hoc idem verbum jam ante in margine annotarint, Gryphius, Stephanus, Claud. Minoe, Elsevirii, & Rivinus. Codex vero MSS. Guelferbytanus, itemque Isaaci Vossii & Gudii libri, hanc lectionem referunt: &, si ita gratus heres volet, totam sepulcro, totam funeri, servet. Omnes hae tres lectiones videntur habere, quo se tueantur, ambiguanque nobis faciant optionem. Neque Codex MS. Parisiensis, neque noster, explicant dubium; cum in utroque perperam scriptum sit: &, si ita gratus heres volet, tota sepulcro, tota funeri, servet. Pari enim ratione haesites, utrum hic servet, omissa litera i, pro, serviet; an, decurtata ultima syllaba, pro, servetur, repositum sit; an denique in adjectivo, tota, praetermissa fuerit ultima litera, m, aut hujus literae signum? Verbum, serviet, ratione temporis, magis congruit cum primo hujus periodi verbo, carebit: at verbum, servet, possit fortasse sequentibus conciliari: habeat, securusque

possideat. Utcunque est, nondum satis rationisprehendimus, cur verbum, serviet, exterminemus. SCHWARZ. Veneta jam servetur. Perinde & mihi est, quod eligas, interim, qui serviet in MS. vidit, neminem reperi. Sichardus primus margini apposuit. Servetur igitur prae ceteris placet, cum ob antiquitatem priorum omnium Editionum, tum quod serviet & servet ortum videatur, ex non animadverso scripturae compendio, quo ut in fine designari soleret, quod factum millies. Graev. ad Cicer. lib. XIII. Fam. Ep. VI. Burm. ad Sueton. Aug. cap. LXXXIX. ad Caligul. cap. VII. Val. Max. lib. V. cap. I. ex. 10. Patrimonium ejus liberis ipsius incolume servavit. ARNTZ.

Cujuscunque modi ea pecunia &c.] Ita repperi in omnibus, excepto G. in quo vera lectio, cujuscunque modica pec. Superiore capite statuerat Trajanus affinium parvam & exilem haereditatem a vigesima immunem esse, hoc praeterea, ut cujuscunque, id est, etiam affinitate non conjuncti haereditas, dum ea tenuis ac modica esset, vigesimam ne penderet. LIVIN. Quidam libri, Cujuscunque modica pecunia. quod amplector, statim tamen legendo alicui, pro alicujus. Sententia est: Cujuscunque ea parva pecunia fuerit, agnati vel extranei, non refert: nihil pendit. LIPS. Placet conjectura Livin. alicui: sed pro cujuscunque modi, malim reponere, cujusque modi. RITTERSH. Cujuscunque modi ea pecunia ex hereditate alicujus obvenerit, securus habeat, quietusque possideat. Ita evulgatus est hic locus a primis editoribus, pluribusque sequentibus. Livinejus & Lipsius in quibusdam libris repperant: Cujuscunque modica pecunia; quam lectionem iidem

possit. conversa est iniquitas in gratulationem, injuria in votum; optat heres, ut Vicesimam debeat. Additum est, ut, qui ejusmodi ex caus-
3
fis in diem edicti Vicesimam deberent, nondum tamen intulissent, non inferrent. At in praeteritum subvenire ne Dii quidem possunt. tu tamen subvenisti, cavistisque, ut defineret quisque debere, quod

iidem probabant, ita quidem, ut & pro subsequente voce, *alicujus*, rescribendum censuerint: *alicui*. Quae correctio, in voce, *alicui*, etiam placuit Rittershusio; nisi quod hic pro, *cujuscunque modi*, maluerit reponere, *cujusquemodi*. Sed sine dubio legendum est: *Cuicunque modica pecunia ex hereditate alicujus obvenit, securus habeat, quietusque possideat*. Vocabulum, *modica*, pro quo male scriptum fuerat, *modi ea*, jam Livinejo & Lipsio, prout modo diximus, placuit; idque Gruterus ac Patarol, recte admiserunt in contextum orationis: cum id nunc e scriptura Codicis MS. Guelferbytani confirmare possimus. In voce, *alicujus*, nihil mutandum, cum locum recte obtineat, & omnium librorum suffragio adjuvetur. Sola prima vox, *Cuicunque*, huic periodo ex correctione jam est restituenda: cum facile appareat, cur ea in *Cujuscunque* degeneraverit: nempe propter subsequentes vitiose scriptas voces: *modi ea*. Sic vero ex hac emendatione, quae vestigiis antiquae scripturae insistit, quamque jam agnovit Petrus Faber, in notulis suis ad hunc panegyricum, editioni Parisiensi A. 1643. adjectis, facillima & planissima sententia horum verborum nascitur. Significat enim Plinius, Trajanum liberaliter constituisse, ut cuicunque, etiam extraneo, & nulla affinitate conjuncto, modica saltem & tenuis pecunia, ex alicujus hereditate obvenit, is eam a vicesima omnique onere haberet immunem, nec eo nomine quicquam penderet fisco Caesareo: cum ex adverso, pro opulenta hereditate, partem vicesimam ab extraneis solvi oportuerit. SCHWARZ. At tum idem dicit, quod jam antea dixerat *parva & exilis he-*

reditas, quod hic repetere esset otiosum. Adde, si *modica* scribamus, non fluere commode connexum orationis, nisi contra omnes codices variantem scripturam effingas, unde quidam *alicui*, alii *cujusque* & Vir eruditissimus cum Fabro *cuicunque*. Mihi satis placet sententia, si dicat Plinius, careat onere vicesimae exilis hereditas, quo jure seu cognationis seu adfinitatis vel quocunque demum nomine ad aliquem pervenerit, nec ideo, qui id examinet, observator adsistat. ARNTZ.

2. Optat.] Nec enim dabit, nisi dives. LIPS.

3. Ejusmodi ex causis.] Hoc est, ex iis capitibus, quae Trajanus correxit sequitur, *in diem Edicti*, scilicet a Trajano propositi. LIVIN. Turpis macula insedit omnes, quos vidi, libros ante Sichardum, *in idem*, uti & Voss. rectius ille, & sequentes *in diem*, etiam Juretus in notis brevioribus post editionem Paris. observavit. *In diem* est usque ad diem tui edicti. Duker. ad Flor. prooem. lib. I. §. I. & Torren. ad Val. Max. lib. II. cap. IV. ex. 4. l. 53. ff. de Admin. Tutor. *In diem tutelae finitae* & saepius. Alio sensu apud Jctos dicuntur *in diem deberi* ea, quae certo die solvi debent. ARNTZ.

Ne Dii quidem.] Plinius avunculus: *Ne Deum quidem posse omnia. namque nec revocare defunctos, nec facere ut qui vixit, non vixerit, qui honores gessit, non gesserit: nullumque habere in praeterita jus, praeterquam oblivionis*. Agathon Comicus, apud Aristotelem:

Μόνος γὰρ αὐτῶ καὶ Θεὸς περιστάται,
ἀγένητα ποιεῖν ὅσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα.
Unum hoc nec ipse praepotens habet Deus,
Quae facta sunt, infecta posse reddere.

4 non esset postea debiturus. Idem effecisti, ne malos Principes habuissimus; quo ingenio, si natura pateretur, quam libenter tot spoliatis, tot trucidatis sanguinem & bona refudisses? Vetuisti exigere, quod deberi non tuo seculo

Citat Aristoteles Moraliū Nicomachiorum VI. cap. II. LIVIN. & LIPS. Nimiae blanditiae abripiunt Oratorem, cum multae leges, praesertim si favorabilia spectemus, ad praeterita referantur, ut notat Cujacius ad Novell. XXII. Gothofr. ad l. 7. C. de Leg. Voetius ad ff. tit. de Leg. num. XVII. Huberus ad eund. tit. num. X. & Schulting. ad ff. de Legib. th. VI. In criminalibus alia res est, de quibus Seneca lib. II. de Ira cap. XXXI. *Nec unquam ad praeteritum, sed ad futurum poena refertur. Non enim irascitur, sed cavet.* Statim Sichardus & Guelf. *quod esset postea neglecta vocula non.* At acumen orationis aliud flagitat. ARNTZ.

Subvenire.] Praeterita magis reprehendi, quam corrigi possunt. Vox Annibalis apud Livium. BERN. Cicero in Pison. cap. XXV. *Sed quoniam praeterita mutare non possumus.*

Quod non esset postea.] Falso in V. C. negatio abest. Sententia manifeste docet. LIVIN. *Postea*, post diem tui edicti. LIPS.

4. *Idem fecisti.*] Nulla hic mihi diversitas in Exemplaribus notata, nisi quod in C. editur, *Idem effecisti.* Bonum factum, & fallor? an aditus hinc jam expeditus, quo in lucem ex his tenebris evadam? nam hoc primum, literas, quae coaluerunt, dejungo, inde observo, ē in exaratiis libris nunc *em*, nunc *est* valere, quod supra cap. XXXVI. ad illa, *excogit. cruciatum ē* fugerat me monere. *Idem* igitur in *id est*, commuto, & omnem hunc locum sic constituo: *post debiturus, id est, fecisti, (seu effecisti?) ne mal. Princ. habuissimus (quo ingenio?) si natura pateretur.* Sed eamus, si placet per partes, & singula illustremus. *Ne mal. Princ. habuissimus* duriuscule dixit, pro ut videri possemus mal. Princ. non habuisse. Gemina phrasis & supra, *nequis occupatus, nequis denique longe fuisset.* Rur-

sum, ut quae male feceras impune tulisses. Quo ingenio inclusi parenthesi, & notam addidi interrogationis: videtur enim Plin. de industria gavissus brevibus huiusmodi (ut sic loquar) incisiunculis. Ante, *cur ni autem?* & infra iterum, *Quid ni?* de quo in re praesente. Denique *si natura pateretur* germanum est cum eo, quod jam dixerat, *ne Deos quidem posse.* Ac videri quidem fortasse jam poteram satis fecisse, sed non mihi imperavi quin fidei, & cuiusdam similitudinis causa eadem opera Tertulliani (Dii boni! cuius auctoris) locum expurgarem. Verba ejus sunt de carne Christi. In quo (loquitur de Mariae partu) *nihil interfuit de vi Masculi admisi, an emissi, id est, illud sexus resignarit.* Emenda indubitato idem illud. Nam vulvam intelligit, qua & admittatur, & emittatur masculus. LIVIN. *Idem*, Livinejus, *id est*, recte, etsi sequentia non bene ordinat. LIPS. *Idem fecisti*, Lectio sine ullo sensu, quem tamen, & quidem acutum aliquando eliciebam rescribendo; debiturus: *id est, fecisti, ne malos principes habuissimus, quo ingenio, si natura pateretur, quam libenter tot spoliatis, tot trucidatis, &c.* & ita certe auctor distinxit, si non etiam omnia scripsit. GRUT. Cuspinianus, pro verbo simplici, *fecisti*, evulgavit compositum, *effecisti*. Bene: hoc enim etiam asserunt Codices MSS. Parisiensis, Guelferbytanus, & noster. Idem confirmat Liber uterque Gudianus. *Idem*, hoc est, *idem tu effecisti.* Quanquam non inargute conjecerunt, Livinejus, & Gruterus, pro voce, *idem*, rescribendum esse, *id est*, ita, ut ista prima sex verba connectantur cum proximis, quae antecesserant. Sed sequentia verba, etiam iudice Lipsio, non bene ordinavit Livinejus. Ac nescio, cur eorundem verborum sensum obscurum putarit Cellarius. Distingueamus enim apte haec

lo coeperat. Alius ut contumacibus irasceretur, tarditatemque solven-
di dupli, vel & quadrupli irrogatione multaret; tu nihil referre iniquitatis
existimas, exigas, quod deberi non oportuerit, an constituas, ut debeat?

CAP.

haec verba, vel perfecta, vel certe me-
dia, interpunctione posita post verbum,
habuissimus: & tunc nihil in iis inerit ob-
scuritatis. *Idem effecisti, ne malos prin-
cipes habuissimus. Quo ingenio*, [i. e. quo
animo & consilio; Germanice: *nach diesem
so gnädigen und gütigen Gemüthe*] *si natu-
ra pateretur*, [i. e. si per naturae ordinem
fieri posset, ut facta infecta redderentur,]
*quam libenter, tot spoliatis, tot trucidatis,
sanguinem & bona refudisses!* In his, ver-
bum, *habuissimus*, explicandum est: *ha-
buisse videremur*. Sic & supra, cap. XII.
2. dixerat Plinius: *non immensis muneri-
bus paciscimur, ut vicerimus*, i. e. ut vi-
cisse videamur. SCHWARZ. Cui liben-
tenter adsentior, atque ita *idem* simili sen-
su exponit Cortius ad Plinium lib. VIII.
Epist. XXI. §. 3. ubi Aldus male *idem*
mutarat in *id est*. Quae & varietas obser-
vatur apud Val. Max. lib. VII. cap. VI.
ex. 5. & Dukerum ad Florum lib. IV. cap.
II. §. 15. Apud Tertullianum de Pallio
cap. III. *Atque adeo ipse, qui graecos pel-
lentos urbe censebat* (*litteras eorum vocemque
senex jam eruditus*) *idem Cato*, codex Lei-
denfis praefert: *id est, Cato*. Ingeniosa
tamen Livineji conjectura, quam vellem a
Manuscriptis confirmari. De usu *id est* agit
Cortius ad Plinium lib. VI. Epist. XXIX.
§. 3. & nos ad Victor. III. cap. LXXIV.
ARNTZ.

Non tuo seculo.] Uno verbo, remisit re-
liqua ejus vectigalis, in causis dictis. Hoc
est, quod Aufonius in Laudatione Gratia-
ni tangit: *Vel illud unum cujusmodi est, de
condonatis residuis tributorum? Quis un-
quam Imperatorum hoc provinciis suis ube-
riore te indulgentia dedit? Fecerat & Tra-
janus olim: sed partibus retentis. Non ha-
bebat tantam oblectationem concessi debiti
portio, quanta suberat amaritudo servati.*
Omnino huc faciunt, nec de alia Trajani re-

missione legas. Qui enim e nummis adferunt:
RELIQUA. VETERA. HS. NOVIES. MILL. ABO-
LITA: falli credo, nec Trajani, sed Traja-
ni Hadriani (ita conjunctim dicitur) num-
mos istos vidi. Ita enim exstant hodieque
in Consulatu ejus III. & inscriptio Romae:
IMP. CAESARI. DIVI. TRAJANI. PARTHI-
CI. F. TRAJANO. HADRIANO. AUG. PONT.
MAX. TR. POT. II. COS. II. QUOD. O-
MNIUM. PRINCIPUM. ET. SOLUS. REMIT-
TENDO. HS. NOVIES. MILLIES. CENTENA.
MILLIA. IN. DEBITUM. FISCI. NON. PRAE-
SENTES. MODO. SED. ET. POSTEROS. SUOS.
PRAESTITIT. HAC LIBERALITATE. SECU-
ROS. Ea remissio grandis. & nostra aesti-
matione & locutione valeat. *viginti duos
milliones Philippicorum & semis.* At Tra-
jani liberalitas minor, & in *partibus tantum*,
ut dixit Aufonius. LIPS.

5. *Solvendi dupli.*] Ita. nam poena etiam
morae solet adjici. quo sensu Victor, de
Nerva: *Quidquid antea poenae nomine tri-
butis accesserat, indulgit.* Itaque exemplum
aliquod a paterna indulgentia habuit, etsi
superavit. LIPS.

Tarditatem solvendi.] Exime Tiberium,
qui exactores diu in eo munere detinuit,
ut satiati mitius agerent cum tributariis.
Quod si accepisset aliquem exactorem su-
pra legitimum modum exegisse, & durio-
rem esse in agendo, eum subiciebat gra-
vibus suppliciis, proferens laudabile di-
ctum. *Volo tonderi oves, non deglubi.* Imi-
tamini o principes! BERN.

Non oportuerit.] Illud vetus, in causis
quas abrogasti edicto. Aequè iniquum cen-
ses, exigere talia jam debita, & constitue-
re ut debeantur. LIPS. Ante *exigas* sub-
intelligi deberi si putat Baudius & Cella-
rius, qui tamen secundo loco credit dici
potuisse pro *exigasne* quod certe verum,
namque illam dubitandi particulam priori
loco passim ab optimo quoque omitti do-
cuit

I CAP. XLI. Feres, Caesar, curam & sollicitudinem Consularem. nam mihi cogitanti, eundem te collationes remisisse, donativum reddidisse, congiarium obtulisse, delatores abegisse, vectigalia temperasse, interrogandus videris, fatisne computaveris imperii reditus? an tantas vires habeat frugalitas Principis, ut tot impendiis, tot erogationibus sola
2 sufficiat? Nam quid est causae, cur aliis quidem, cum omnia raperent, & rapta retinerent, ut si nihil rapuissent, defuerint omnia? tibi cum tam multa largiaris, nec auferas quidquam, omnia supersint? Nun-

cuit nuper Torren. ad Val. Max. lib. II. cap. VIII. ex. 4. Cel. Burm. ad Sueton. Caes. cap. LVIII. Cortius ad Plinium lib. VI. Epist. XVI. §. 15. & Longolius ad lib. X. Epist. LXIV. Plura ipsi ad Vict. Ill. cap. LXXII. §. 2. & LXXIII. §. 5. Seneca Cons. ad Polyb. cap. XXVIII. *Miserum putas, quod ista amisit, an beatum, quod non desiderat.*

I. Consularem.] Quia ego jam Consul, curare reip. debeo. LIPS. *Feres* non *ferres* scribit Voss. quam eandem scripturam in Aldina esse monet Hearne. Qua ille Aldina sit usus nescio, mea certe receptam tuetur. Nec tamen vel sic verum sensum percepit Gallus interpret, cujus nova expositio haec est: *Tu itaque aerarii curam, quam gerere consul debeo, in te transtulisti.* Quis hominem docuit aerarii curam gessisse Consules, ut inde tam lepidam expositionem posset proferre. *Ferre* hic simpliciter est aequo animo ferre, pati. Cicero lib. IV. Acad. Quaes. cap. XXIII. *Ferres me, si ego idem dicerem.* Grang. ad Juvenalem Sat. II. vers. 24.

Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?

Virgilius lib. II. Aen. vers. 407.

Non tulit hanc speciem furiata mente Choroebus.

Hegesippus lib. II. de Excid. cap. v. *Non tulit hoc Joannes.* & passim. ARNTZ.

Collationes remisisse.] Spectat cum alia provincialium in auspiciis Imperii dona, tum *Coronarium aurum* maxime, qua specie Collationis exhauriebantur. Itaque bo-

ni Principes remittebant. ut hic Trajanus. ut Julianus, inter cujus liberalitatis testimonia Ammianus lib. XXV. cap. XIV. recenset, *Coronarium indultum & remissa debita multa diuturnitate congesta.* LIPS. *Titus, ne concessas quidem ac solitas collationes recepit.* Suet. c. VII. Quae Beroaldo sunt tributa, sed falso. Ea enim remittere, Reipubl. est nervos incidere: rectius ergo illa provincialium, in auspicio imperii, dona, & *aurum coronarium.* BERN.

Temperasse.] Istud *Vigesimae*, ad modum jam dictum. LIPS. Non adparet in Guelf. *congiarium obtulisse*, interim tamen ipse panegyrici nexus id requirit.

Tot impendiis.] In milites, magistratus, ludos, opera: atque alia, quorum specimen in nostris *Admirandis*, lib. XI. LIPS.

2. Raperent.] Ad Domitianum pertinent. Adi Suetonium c. XII. LIPS.

Ut si nihil rapuissent, defuerint.] *Rapuissent, nihil retinuissent* V. G. recte. Post, *ut si nihil largiaris & auferas.* C. bene. RITTERSH. Post verba: *ut si nihil rapuissent*; haec inserta edidere, Cuspinianus, Frischmannus, Hackius, Jac. de la Baune, Th. Hearne: *nihil detinuissent.* Pro quibus, Rhenanus, Gryphius, Lipsius, Gruterus, Parisienses, Patarol, levi mutatione evulgarunt: *nihil retinuissent.* Quam lectionem etiam Livinejus, Stephanus & Rivinus, margini adjunxere. Etsi vero Codices MSS. Parisiensis & noster, istas duas voces omittant; tamen post verbum, *auferas*, has inserunt: *ut si nihil largiaris, & auferas omnia.* Ex quibus supplementis haec

Nunquam Principibus defuerunt, qui fronte gravi & tristi supercilio utilitatibus fisci contumaciter adessent, (& erant Principes ipsi sua sponte avidi & rapaces, & qui magistris non egerent) plura tamen semper a nobis contra nos didicerunt. sed ad tuas aures, cum ceteris omnibus, tum vel maxime avaris adulationibus obstructus est aditus. Silent ergo & quiescunt, & postquam non est, cui suadeatur, qui suadeant, non sunt. quo evenit, ut tibi cum plurimum pro tuis, plus tamen pro nostris moribus debeamus.

CAP. XLII. Locupletabant & fiscum & aerarium non tam Voconiae

haec *περίδοξος* existeret: Nam, quid est causae, cur aliis quidem, quum omnia raperent, & rapta retinerent, ut si nihil rapuissent, nihil retinuissent, defuerint omnia: tibi, cum tam multa largiaris, & nihil auferas, ut si nihil largiaris, & auferas omnia, omnia supersint? Prius supplementum non improbamus. Quod ad posterius attinet, id quidem etiam in primo Gudii libro, similiterque a Jos. Scaligero, fuit annotatum; idemque jam edidit Cuspinianus, voce, omnia, saltem semel omissa. Jam licet admittam, sic concinnitatem periodi, more veterum Sophistarum, videri plenior fieri; nihilo minus tamen, cum sententia nimis fere arguta hinc frigescere videatur, magnopere vereor, ne haec posterior lacinia aliunde sit assuta. Aliquanto magis placet, pro his verbis: & nihil auferas, legi: nec auferas quicquam. Quam varietatem prodit Codex MS. Guelferbytanus, eandemque Is. Vossius, & Gudius, annotarunt. SCHWARZ. Nihil retinuissent, abest quoque a Voss. & Guelf. Edit. 1476. Veneta, Aldina, Froben. Ascens. Pro ut nihil auferas cum MSS. dedimus, nec auferas quidquam.

4. Quo evenit.] Plus tamen pro nostris. Vet. Codex recte. RITTERSH. Multo concinnius haec exprimit Codex noster: Quo evenit, ut, cum tibi plurimum pro tuis, plus tamen pro nostris moribus, debeamus. Neque aliter haec verba referunt, Cuspinianus, Lipsius, Parisienses. SCHWARZ. Scilicet vetustae Editiones, ut & Hearne & Cell. scribunt cum pluri-

mum pro tuis tum pro. atque ita excerpta Vossii. Eo decepti sunt, quod existimarent, post cum necessario sequi tum. Sed adparet, multo elegantius alios dedisse plus tamen pro, inter quos Guelf. Sichardus, Lipsius & alii. Nam quod antea plurimum dixerat, id comparativo gradu jam adauget, addendo plus. Vide Sanctium in Minerv. lib. II. cap. XI. §. II. Noster lib. II. Epist. VI. §. 7. Quae cum sint turpissima, turpius junguntur. Ubi Catan. plura tamen aliquot versibus ante etiam dixerat. Frontinus lib. I. cap. VIII. ex. 8. plurimum tamen consecutus est. ARNTZ.

Nostris moribus.] Qui bonos nos facis, qui ab adulationibus sic arces. LIPS.

1. Voconiae.] Lex Voconia vetus, nequis haeredem feminam, vel unicam etiam filiam faceret, ultra quadrantem haereditatis. LIPS. Vertranius Maurus de Jur. Liber. cap. XIII. non videre se profitetur, quare Plinius Voconiae legis meminerit numero multitudinis. Auguratur fortasse ad ampliore Principis laudem Voconias dixisse leges, cum Voconiam dicere debuisset. Quae & expositio si minus placeret, conjectura rem adgreditur, in qua ego quidem nullam diversitatem, ab ea scriptura, quae est in editis (utor priori editione Thes. Juris, nec alia est ad manus) reperio, puto tamen voluisse Voconia & Juliae, uti e ex sequenti voce adhaeserit. Nec in eo me decipi jam disco ex Cl. Wielingii Lect. Jur. lib. II. cap. XXVII. Sed quid tum fiet Juliae, utique satis constat inter interpretes per Julias leges hic solam intelligi

& Juliae leges, quam Majestatis singulare & unicum crimen eorum, qui crimine vacarent. hujus tu metum penitus sustulisti, contentus magnitudine, qua nulli magis caruerunt, quam qui sibi majestatem vindicabant. Reddita est amicis fides, liberis pietas, obsequium servis, verentur, & parent, & dominos habent. non enim jam servi nostri
Prin-

Papiam Poppaeam. adeoque in priori expositione omnino adquiescendum. Confer Perizonium de Lege Vocon. p. 152. Lipsium ad Tacit. lib. III. Ann. exc. c. Grotium ad Martian Capell. lib. II. in fine. & continebant leges illae plura capita, unde Tertull. Apol. cap. IV. *Nonne vanissimas Papias leges quae ante liberos suscipi cogunt, quam Juliae matrimonium contrahi.* Adde Cel. Ottonem ad pr. Inst. de Nuptiis. Nihil porro frequentius, quam *leges* plurali numero poni de una lege, ut in solenni illa locutione *solvi legibus.* Suetonius Caes. cap. XVIII. Livius lib. X. cap. XIII. & centies. Adde Schulting. ad ff. de Constit. Princ. §. 8. Pari modo legem Villiam Annalem numero multitudinis *leges* dixit Cicer. Orat. V. Phil. cap. XVII. & Ovid. lib. V. Fast. vers. 65. neque ideo persuasit Lipsius de Magistr. cap. IV. plures annales leges fuisse. ARNTZ.

Juliae leges. Multae sunt ab Augusto, hoc nomine: sed nunc *Juliam de maritandis ordinibus*, quae *Papiae* jungi aut cum ea misceri solet, ipsasque *Papias* intelligi clarum est. Nam has Augustus, ut Tacitus loquitur, *aerario augendo sanxerat*, ob multiplices ibi multas. LIPS.

Majestatis sing. Sueton. lege Nerone c. XXXII. & Domitiano c. XII. LIVIN.

Unicum crimen. In Tacito passim docetur, ubi, quibus nihil objici potest, Majestatis crimen impingitur. Nero etiam statuit, ut lege majestatis, omnia dicta factaque, quibus modo delator non deesset, tenerentur. Suet. Ner. LIPS. Tacit. III. A. LXXVIII. *Majestatis crimem omnium accusationum complementum.* vide supra c. XI. I. Dictum enim quodvis innocentissimum ad caput aliquod de majestate a delatori-

bus plerumque fledebatur, quod letale erat reo, uti insani quoque recutiti, praeter intensum Majestatis crimen, dictum Christi, quo se Dei filium ex pontificis interrogatione asserbat Matth. XXVI. 63. ad caput aliquod legis arripiebant Joh. XIX. 7. *ἡμεῖς*, inquiunt, *νόμον ἔχομεν* (legem autem de blasphemia intelligebant. Levit. XXIV. 16.) quod apud imperitos ampliabant perversi atque extendebant, interpretatione de suo promentes, scil. *κατὰ τῆτον τὸν νόμον ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν Θεοῦ ἐποίησεν.* O scelesti scelestorum interpretatio, quae nisi ab imperio legis divinae ipsis fuisset negata. Ubi enim lex ea lata, *ὅτι πᾶς ὅστις ἑαυτὸν λέγει υἱὸν Θεοῦ, ὀφείλει ἀποθανεῖν*: aut eamne legislator Dei filius adversus se ipse tulit? BERN. Mox *crimini* Voss. Posles conjicere & hoc substantivum sextum casum formare in *e* & *i*, qualia multa collegit Cerda ad Virg. Ecl. VI. vers. 16. Sitzman. ad Boethium lib. III. metr. XII. Sanctius lib. II. cap. VII. Heinsius ad Vellejum lib. II. cap. LXXVIII. §. 3. Drakenb. ad Silium lib. VII. vers. 368. sed hoc vix verisimile, vel ob solam sententiae ambiguitatem.

2. *Amicis.* Quid nunc amicum non deferunt. LIPS.

Liberis. Qui & ipsi armabantur in parentes. LIPS.

Servis. Passim in dominos insurgebant, & territabant accusaturi Majestatis. LIPS. Alii tamen exceperunt crimen majestatis. Vide Gothofr. ad l. 20. de his qui accus. non possunt. Abram. ad Cicer. pro Deiot. cap. I. & Spanhemium ad Julian. p. 221.

Servi Principis nostri amici. Levis transpositio vocabulorum: *Non enim jam servi nostri Principis amici*, in Codicibus MSS.

Principis amici, sed nos sumus; nec pater patriae alienis se mancipiis cariorum, quam civibus suis credit. Omnes accusatore domestico liberaasti, unoque salutis publicae signo illud, ut sic dixerim, servile bellum sustulisti. In quo non minus servis, quam dominis praestitisti, hos enim securos, illos bonos fecisti. Non vis interea laudari, nec fortasse lau-
danda

Parisiensi scilicet, Guelferbytaneo, nostro, itemque in altero libro Gudiano, observatur; sed quae apte rem exprimit, congruitque contextui. Non enim Plinius jam generatim de servis Principis; sed de servis & mancipiis alienis, sive de servis civium, loquitur, querens, superiores Principes majorem fidem servis & mancipiis civium, quam ipsis civibus, habuisse, atque illos servos spe promissisque corrupisse, & domo identidem abduxisse, inque dominorum capita subornasse atque armasse. Proxime dixerat Plinius: *Reddita est amicis fides, liberis pietas, obsequium servis: verentur, & parent, & dominos habent.* Ubi aliquis in primo Gudii libro per conjecturam ad ultimum vocabulum notavit, forte pro verbo, *habent*, legendum esse: *amant*. Sed correctio haec foret supervacanea: Servi enim recte dicuntur *habere dominos*, qui eos habent heros, quibus non illudant, nec quos falsis apud Principem accusationibus terreant; sed a quibus coerceantur, poenisque meritis terreantur. SCHWARZ. Cicero Orat. II. Agrar. cap. VIII. *Hos omnium rerum dominos habebimus.* Lucanus lib. IX. vers. 240.

Dominum, quem clades cogit, habeo.

3. *Salutis publicae.*] Velut formula erat, in laudem bonorum Principum: & in nummis passim insculpitur, *Salus publica*. LIPS. *Accusatore e domestico* Voss.

Signo.] Quasi hac tessera data & edita. LIPS. *Autem sic dixerim.* Voss. Elegans est locutio, quae durior translationem mollit & minuit, teste Cicerone lib. III. de Orat. cap. XLI. Noster lib. II. Epist. V. *Hujus, ut ita dixerim, tristitiam.* Flor. lib. II. cap. VI. §. 27. *Et, ut sic dixerim, reviviscentis Imperii spes.* & lib. IV. cap. II. §. 63. *Uno*

&, *ut sic dixerim, non toto praelio.* Seneca ad Marc. cap. II. *Inponere illi Avunculus, &, ut ita dicam, inaedificare voluisset.* Petron. cap. CXVIII. *Ab omni verborum, ut ita dicam, vilitate.* Severus Dial. I. cap. III. *Vel ut ita dixerim, ditiores.* Quintil. Decl. CCLXXIX. *Quodam impetu, &, ut sic dixerim, furore opus est.*

Servile bellum.] Allusum ad vetera Servilia bella, cum manus in Dominos armarent: at hic linguas. Trajanus autem haec ista sustulit, aut sublata a Nerva patre comprobavit. Nam de eo Dionis compendium: *Τῆς τε δούλης καὶ τῆς ἐξελευθέρας τῆς τοῖς δεσπόταις σφῶν ἐπιβλέουσας, πάντας ἀπέκτεινε, καὶ τοῖς μὲν τοιαύτοις εἰδ' ἄλλό τι ἔγκλημα ἐπιφέρειν ἐπὶ τῆς δεσπότας ἐφῆκε.* Servos & libertos, quicumque insidiati dominis fuissent, omnes interfecit; atque iis nec aliud quodvis crimen inferre, aut accusare dominos permisit. LIPS.

Hos enim securos.] *Nos* Cod. Livin. male. RITT.

4. *Nec fortasse.*] Extra culpam enim dumtaxat sunt, at laudis finem non attingunt. LIPS. Quia aliae magis eximiae magis ratae ejus sunt virtutes. Sic Catonis integritatem laudare nefas est. Vell. II. Histor. XLV. *Integritatem atque abstinentiam in tanto viro referre, injuria virtutum fuerit.* Tacit. Agricol. IX. Claudian. de Malio.

Nam spretas quis opes, intactaque pectora lucro

Commemorat? fuerint aliis haec forte decora.

Nulla potest laus esse tibi, quae crimina purget.

Tamen apud Ciceron. II. Offic. sub fin. *Laudat Africanum Panaetius, quod fuerit ab-*

danda sint, grata sunt tamen recordantibus Principem illum in capita dominorum servos subornantem, monstrantemque crimina, quae tanquam delata puniret, magnum & inevitabile, ac toties cuique ex-

stinens. Quidni laudet? Sed in illo alia majora. Laus enim abstinentiae non hominis est solum, sed etiam temporum illorum. At contra,

*Ut nunc sunt mores, adeo res rediit,
Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.*

Terent. Phorm. act. I. sc. II. BERNECC. Varie priora verba tentat Erud. Perizonius: *Non vis, Caesar, ea laudari. vel: non vis propter ea laudari. vel: non vis inter tua ea laudari.* Ego non video, quomodo adeo offendere haec potuerint.

Principem.] Domitianum. LIPS.

I. Nunc quia scriptus.] Obscura, nec mihi recta. Inflecto: *nec unus omnium, nunquam scriptus haeres.* Acute & vere, aut fallor. Non tu, inquit omnium haeres nunc es, ut ille Domitianus, qui falso talem se gerebat nec cogitatum, nec scriptum. LIPS. Divinaram dudum, *omnium, nunquam scriptus haeres* quod cum & Lipsio nostro nupere venerit in mentem; non est sane, quod de eo me jactem, laetor potius collineasse una cum caro illo capite ad eundem scopum. GRUT. *Nec unus omnium, nunquam scriptus, heres es.* Haec posteriora verba, Beroaldus, Catanaeus in Veneto & Genevensibus exemplaribus, Aldus, Junta, Rhenanus, Gryphius, Henricus Stephanus, Livinejus, Gruterus, Parisienses, ita ediderunt: *nec unus omnium nunc, quia scriptus, heres.* Leviter, neque adhuc satis apte, ista immutavit Boxhornius: *nec unus omnium, nec, quia scriptus, heres es.* Lipsius, cui vulgaris lectio merito obscura, nec recta videbatur, primus eam inflexit: *nec unus omnium, nunquam scriptus heres.* Cui applaudebat Gruterus; ejusque emendationem postea recepit, excudendamque curavit, Cellarius, item Patarol. Satis acute; sed nondum satis vere & plene correxerat hunc

locum Lipsius. Quis enim credat, Neronem, Domitianum, imo & ipsum Trajanum, *nunquam scriptum esse heredem?* de hoc enim mox ipse Orator noster: *nec, inquit, quia offendit alius, nuncuparis; sed quia ipse meruisti. Scriberis ab amicis; ab ignotis praeteriris.* Veriorem ergo pleniorumque legendi rationem prodit Codex noster: *In eodem genere ponendum est, quod testamenta nostra secuta sunt; nec unus omnium, nunc quia scriptus, nunc quia non scriptus, heres.* Punguntur rursus antecedentes quidam Imperatores, qui locupletium hereditatem non raro sibi vindicabant, modo scilicet quodam juris praetextu usi, quando quacunque de causa instituti erant heredes; modo testamenta violenter, aut tanquam inofficiosa & ingrata evertentes, quando prorsus erant praeteriti. Exemplo est Caligula, de quo Dio Cassius, *Libr. LIX. p. 651.* Πάσας ἀπλῶς τὰς τῶν ἐν τοῖς ἑκατοντάρχοις ἱστρατευμένων ἡσίας, ὅσοι μετὰ τὰ ἐπινίκια, ἃ ὁ πατὴρ αὐτῷ ἔπειψεν, ἄλλῳ τινὶ αὐτὰς, καὶ μὴ τῷ αὐτοκράτορι κατελελοίπεσαν, αὐτὸς ἑαυτῷ καὶ ἀνεψιφίσματος εἰσέπραξε. *i. e. Omnia ea bona, quae centuriones a patris sui triumpho alii, quam imperatori, legassent, etiam nullo facto decreto, sibi ipse vindicavit.* Paria commemorat Tranquillus, in Caligula, *cap. xxxviii. Testamenta principiarum, qui ab initio principatus Tiberii, neque illum, neque se heredem reliquissent, ut ingrata rescidit: Item ceterorum, ut irrita & vana, quoscunque quis diceret herede Caesare mori destinasse. Quo metu injecto, cum jam & ab ignotis inter familiares, & a parentibus inter liberos, palam heres nuncuparetur, derisores vocabat, quod post nuncupationem vivere perseverarent, & multis venenatas mactas misit.* Sic & Nero, teste eodem Tranquillo, *cap. xxxii. instituerat, ut ingratorum in principem testamenta ad fiscum pertinerent.*

perendum malum, quoties quisque similes Principi servos haberet.

CAP. XLIII. In eodem genere ponendum est, quod testamenta nostra secuta sunt, nec unus omnium, nunc quia scriptus, nunc quia non

rent. Nec aliter rem gerebat Domitianus, de quo idem scriptor, cap. XII. *Confiscabantur alienissimae hereditates, vel existente uno, qui diceret, audisse se ex defuncto, cum viveret, heredem sibi Caesarem esse.* Vides, quam apte historia congruat ad lectionem Codicis nostri! Mirum vero est, cum jam Cuspinianus hanc lectionem agnoverit, expresseque, eam a nullo alio editore, quantum nos quidem scimus, observatam, receptamque fuisse. Adeo nullius facile tanta est industria, quae non aliis relinquat spicilegium. SCHWARZ. Πασὴς ἀποδοχὴς ἄξιός ἐστι haec emendatio, nisi quod pro *heres* retinendum est *heres es*. Alloquitur enim Plinius Trajanum. Locis abs te adductis adjungas velim Taciti verba Agric. XLIII. 7. & Suetonii II. LXVI. extr. HEUM. Poec. tom. III. lib. IV. Lege: *nec unus omnium nunc, quib. (id est, quibus) scriptus heres.* Et bis intelligendum *heres*. ut cap. XLI. *Ut tibi cum plurimum pro tuis, plus tamen pro nostris moribus debeamus.* cap. LXII. *Oderat, quos nos amaremus, sed & nos, quos ille.* cap. LXV. *Tu nihil amplius vis tibi licere, quam nobis; sic fit, ut nos tibi plus velimus.* Ibi nihil mutandum. cap. LXXXII. *Romana signa, Romana denique ripa, quam quod hostium prospectarent.* PERIZ. Antiqui Codices sibi & Editiones, id quod mireris, satis constant, qui legunt: *Nec unus omnium nunc quia scriptus heres.* Certe Voss. (in quo tamen alia manus: *quia non scriptus*) Guelf. Ven. Ald. Froben. Sich. Ascens. Gryph. Steph. Plant. & ceterae. Postea Cellarius dedit: *Nec unus omnium, nunquam scriptus, heres es.* Quam sequitur E. rud. Cortius ad Sallustium Jug. cap. LXV. §. I. Hearne: *Nec unus omnium, nunc quia scriptus, heres.* Qui ibi in Variis Lectionibus hanc Scaligeri conjecturam adfert: *Nec unus omnium heres quia non scriptus*

heres. Nunc quia non scriptus heres, non tu f. Editio Elsev. & quae Lipsiae admodum Minellii prodiit: *Nec unus omnium, nec, quia scriptus, heres es.* Partim earum nimium puto a codicum scriptura discedere, partim vix capio. Certum tamen est, Lipsii conjecturam esse satis ingeniosam. Attamen fit invitis libris, & obscurior videtur, cum requirerem, *quamvis, licet* vel tale quid, quod non ita commode hic intelligitur: Josephus Nerius lib. I. Anal. cap. XXXI. putat reliquisse Plinium: *Nec unus omnium nunc qui ascriptus seu adscriptus heres.* Et haec emendatio sine ulla vi fit, cum tantum littera *a*, quae sequenti voci addenda erat, adhaeserit praecedenti, quomodo in antiquis codicibus peccatum est millies. Casaub. videndus ad Suet. Caes. cap. VI. Lambinus ad Cicer. lib. I. ad Fam. Epist. IX. p. 55. & Scioppius lib. I. Ver. cap. VII. Ex ea ratione corruptus vulgo circumfertur Hegesippus lib. I. de Excid. Hier. cap. XLIV. p. 184. *Sed quae (malum) infelicitas me, aut adversum me eos faciat insurgere, quos plus dilexerim.* Reducendum est ex MS. mea, ut. Itaque sensus erit. Nec tu nunc solus es ex Romanis Civibus, qui in omnibus testamentis scriberis heres. Non diffugio autem, quominus duae posteriores litterae in *heres* repetantur, quod primus vidit Livinejus in margine, & retinendum esse existimavit Heumannus loc. laud. Nec tamen haec doctissimi Nerii sententia plane satisfacit. Novimus recte dici *heredem scribere*, apud Ictos centies, Grang. ad Juven. Sat. III. vers. 161. & cet. sed *adscribere heredem* est dolo malo alicujus nomen in tabulis supponere. l. 4. ff. de his, quae ut indigni. Si quis unum heredem quasi per falsum adscriptum accusavit. Ut hic videatur locum suum vix posse tueri, nisi *adscribere* pro verbo simplici sumatur, vel non ex asse, sed

non scriptus, heres es. Non tu falsis, non tu iniquis tabulis advocaris, nullius ad te iracundia, nullius impietas, nullius furor confugit, nec
 2 quia offendit alius, nuncuparis, sed quia ipse meruisti. Scriberis ab amicis, ab ignotis praeteriris, nihilque inter privatum & Principem interest,
 3 nisi quod nunc a pluribus amaris, nam & plures amas. Tene, Caesar, hunc cursum, & probabitur experimento, sitne feracius & uberius,
 non

tantum ex parte institutum esse heredem dicamus. Suet. Vitel. cap. XIV. §. 4. *Ut legit coheredem sibi libertum adscriptum.* si liceret litteram *a* in fine *re* quia abjicere, facilius procederet *qui scriptus*. Interim, dum meliora docear, Cuspinianum & Erud. Schwarzii codicem secutus sum, quamvis nec sic illa mihi satis placeant. Ex Suetonio ipsam rem confirmat mox Livinejus §. 4.

Falsis.] Mendacibus & confictis. LIPS.

Iniquis.] Ubi propior aut suus haeres est. LIPS.

Iracundia.] Puta liberti, qui patrono offensus, & ut illum jure successionis privaret, Principem scribebat. LIPS.

Inpietas.] Patris, aut filii. Nam, ut Tacitus in Agricola cap. XLIII. *A bono patre non scribitur haeres, nisi malus Princeps* LIPS.

Furor.] Aliquis parum sanae mentis, qui spiritus suis ad Principem vertit. LIPS. Sed sciunt hodie in jure novitii furiosum non habere testamenti factionem, nisi solo illo tempore, quo dilucida habeat intervalla. §. 1. Inst. Quib. non est perm. l. 2. §. 3. ff. de Jur. Codic. Oiscl. ad Cajum lib. II. Inst. tit. II. §. 3. At tum tali testatori *furor* adtribui nequit, ut rectius videatur hanc vocem non de parum sana mente, sed de omni graviore animi motu & ira accipere; sic per gradationem adscendet oratio, ab *iracundia*, ad *Inpietatem* erga Parentes proximosque, ab *Inpietate* ad *furorem*? Virgil. lib. x. Aen. vers. 905.

Scio acerba meorum

Circumstare odia, hunc, oro, defende furorem.

Gebhardus lib. I. Crepund. cap. XII. Nec recte furiosus posset dici *confugere* ad quem, cum talis in jure praesumatur nihil velle,

nihil scire. Et haec expositio melius sequenti *offensioni* convenit. ARNTZ.

2. *Scriberis ab amicis.*] Pro more, & jure. Atque ita Augustus professus, *vinginti proximis annis, quaterdecies millies H. S. ex testamentis amicorum percepisse*: Suetonius. LIPS. Plura Abramus ad Cicer. pro Milone cap. XVIII. Tacitus lib. II. Ann. cap. XLVIII. *Neque hereditatem cujusquam adiit, nisi cum amicitia meruisset.* Ignotos & aliis insensos, eoque principem nuncupantes, *procul arcebat*. Sueton. Aug. cap. LXVI. §. 8.

A pluribus.] Ergo & a pluribus scriberis. LIPS.

3. *Tenes.*] Sic legunt etiam Beroaldus, Aldus, Junta, Rhenanus, H. Stephanus, & alii; at Lipsius, Gruterus, Parisienses, Patarol, pro *tenes*, habent, *tene*; & pro *probatur*, *probabitur*. Bene etiam Codex noster: *Tene, Caesar, hunc cursum; & probetur experimento, sitne feracius, &c.* Placet hortandi modus; at etiam *probabitur* pro *probetur* lubentius admitteremus. Ceterum simili hortandi formula utitur Plinius infra, cap. XLV. 6. *Perge modo, Caesar, &c.* SCHWARZ. Antiquiores Editiones recipiunt *tenes*, & *probatur*; melius Cuspiniana, Lipsius, Hearne & recentiores, nisi quod aliter visum sit Cellario, qui cascām lectionem expressit. cum Voss. *tene* Guelf. in eo corruptus, quod *probiter* velit. quae & lectio Codicis Livineji, inde ille non male conjecerat *probetur*. pro *cursum* in margine *casum* Sich. & Steph. Noster lib. I. Epist. VII. *Tenebo ergo hoc temperamentum.* ARNTZ.

4. *Pater tuus.*] Nerva. *Qui & bona omnia, quae exstabant, & Domitianus inique*

non ad laudem modo, sed ad pecuniam Principi, si herede illo mori homines velint, quam si cogantur. Donavit pater tuus multa, & 4 ipse donasti; cesserit parum gratus, manent tamen ii, qui bonis ejus fruuntur, nihilque ex illis ad te, nisi gloria redit. nam liberalitatem jucundior debitor gratus, clariorem ingratus facit. Sed quis ante te 5 laudem istam pecuniae praetulit? quotusquisque Principum ne id quidem

que abstulerat, dominis reddidit: & plebi Romanae agros emit, ac divisit: Dio. Factum ejusdem liberale & memorabile in Zonara & Philostrato scriptum. Reppererat Herodes Atticus, Sophistae pater, domi suae ingentem thesaurum. Calumnias veritus, ad Principem scripsit, & indicavit. Ille rescripsit, Utēre. Sed Atticus nec sic securus, iterum scripsit: At enim thesaurus privati hominis conditionem superat. Nerva iterum animose, Ergo abutere. LIPS.

Cesserit parum gratus.] Obscura (mihi quidem) sententia, & amplius parum sana. Corrigam & exponam, cesserint scilicet multa illa, qua patris dona, qua tua parum gratis, manent tamen, id est, super sunt, impune ferunt ii, qui bonis tuis fruuntur, hoc est, posteri & haeredes, quorum decessores, maximis a te bonis affecti, te in testamento praeterito defuncti. At non id itidem sub aliis Principibus impune. Suetonium ad Calig. c. xxxviii. Nerone c. xxxii. Vitellio c. xii. LIVIN. Cesserit, lego, ceperit, & sententia liquet. Nisi vis tamen pro decesserit accipere: id esset, Age, mortuus ex illis aliquis parum gratus. LIPS. Sequentia postulant, ut hic simpliciter sumatur, quod alii dicunt, Cedere vita vel e vita. Cicero in Bruto cap. i. & Tacitus lib. ii. Hist. cap. lv. Ut cessisse vita Othonem certi auctores adtulerunt.

Parum gratus.] Qui te haeredem non fecerit. Nam quos promovissent aut ditassent ab iis suo jure gratitudinem exigebant. Ita Caligula (in Suetonio cap. xxxviii.) Primpilarium testamenta, qui neque Tiberium, neque se, haeredem fecissent, ut ingrata, rescidit: quia nempe Principum be-

neficio ad gradum opesque venissent. LIPS. Statim manent tibi ii. Guelf.

Bonis ejus.] Nervae. quia tamen & de ipso Trajano praeivit, melius fortasse, bonis eis. LIPS. Tuis in margine conjecerat Livinejus. Verum ego exponerem, bonis ejus, sc. qui vita decesserat. Integra igitur oratio erit. Decefferit aliquis ex isto numero ingratus, remanent tamen ii, ad quos ingrati illius bona pervenerint. Aliquis non raro per Ellipsin solet intelligi. Cicero lib. ii. de Off. cap. vii. Praemittebatque de stipatoribus suis, qui exquirere. Confer Gronov. ad Livium lib. xxxiv. cap. iii. & Curt. ad Sall. Catil. cap. xxxvi. §. 5. Fruantur abest a Voss. Guelf. Ven. & Ald. reduxit Cuspin. Sich. & c. ARNTZ.

5. Ne id quidem in patrimon.] Clarius dixisset, non id quoque in pot. Sed ita loquitur & infra, omnibus quos bonos facis hanc adstruis laudem, ne coëgisse videaris. Iterum, tu facilitate ista consequutus es, ne quem retinere videaris invitum. Lucanus lib. vii.

Nulloque frequentem

Cive suo Romam, sed mundi foete repletam

Cladis eo dedimus, ne tanto in tempore bellum

Jam possit civile geri.

Porcius Latro apud Senec patrem controvers. viii. l. ii. Pudica sic amari, ne sollicitaretur, potuit? pro ut non. LIVIN. Prior hujus loci sententia, nescio quid obscuri, in se habere videtur. Lucem ei afferre tentavit Livinejus, sed parum profecit. Clarius, inquit, dixisset Plinius: non id quoque in patrimoniis. Exempla formarum loquendi, quae attulit, nequaquam huc

dem in patrimoniis nostris suum duxit, quod esset de suo? nonne ut Regum, ita Caesarum munera inlitos cibis hamos, opertos praeda laqueos, aemulabantur? cum privatis facultatibus velut hausta & multiplicata retro secum, quidquid adtigerant, referrent.

I CAP. XLIV. Quam utile est, ad usum secundorum per adversa venisse! Vixisti nobiscum, periclitatus es, timuisti, quae tunc erat in-

no-

huc quadrant. Pone vero, ita scriptum esse, ut voluit Livinejus; num aptior sententia hinc nascitur? Codex Guelferbytanus habet: . . . *ne id quidem in patrimoniis nostris situm duxit, quod esset*: omisissis postremis duabus voculis: *de suo*. Sed putamus, sanam omnino esse illam lectionem, quae in Cellariana *indōcti*, & vulgo in omnibus editis libris, extat, ac Codicum etiam MSS. duorum auctoritate stabilitur. Particulas autem illas, *ne quidem*, hoc loco explicandas esse censemus per, *non saltem, non duntaxat*, aliasque hujus generis. Ista certe loquendi ratio frequens occurrit in antiquis probatisque scriptoribus. v. g. apud Ciceronem, *Libr. ix. epist. i. ad Atticum*: *Mirabar, nihil allatum esse, ne rumoris quidem*. i. e. non rumorem saltem. &c. Confer Sanctii Minervam, *lib. III. cap. xiv. pag. 570*. Plinius scilicet laudavit Trajanum, quod hic aequo animo tulerit, si qui beneficiis donisque, cum suis, tum Patris sui, Nervae, cumulati, in testamento ipsum praeterierint, sine grati animi significatione: cum ceteri Principes saltem id ex hereditate civium mortuorum expectarint, & quasi suo sibi jure repetierint, quod istis vivis donavissent; imo cum Reges, id est, more Romano loquendi, tyranni, adeoque & Caesares quidam avari, propter munera in privatos antehac collata, tanquam viscata & hamata beneficia, eorum hereditatem, omnesque saepe facultates, captarint, sibi que vindicarint. In ultimis verbis hujus loci ad explicandum propositi varietatem quandamprehendimus. *Hausta & implicita*, legit Patarol; quam lectionem etiam Gryphius, & Rivinus, in margine annotarunt. *Hausta*

& *implicita*, edidit Jac. de la Baune. At Lipsius, in *commentario* probavit: *aucta & implicita*; If. Vossius margini allevit: *aucta & implicita*. Livinejo in mentem venit, legere: *vel aucta vel multiplicata*. Grutero: *veluti aucta & amplificata*. Sed nihil est, quod a Cellarii lectione recedamus: *hausta & multiplicata*; utpote quam & quatuor Codices MSS. & omnes reliquae editiones, quas consulimus, confirmant. Et bene illustrat haec verba Cellarius, eandemque similitudinem a Plinio, *Libr. ix. epist. xxx.* propositam esse, ostendit. *Hamus*, inquit, *haustus a pisce, si retrahitur, multiplicatam praedam refert*. SCHWARZ. Recte verum sensum vidit Vir Erud. usus tamen earum vocum est paullo insolentior. Et merito illud *de suo* vindicat contra Guelf. Supra cap. xxvii. *Congiarium das de tuo, alimenta de tuo*. cap. xxxvi. *Plus tibi licere de tuo*. Vide ad Victor. Epit. cap. xlviii. §. 17.

[*Inlitos cibis hamos*.] Elegans imitatio ejus, quod a veteribus dictum est: *Munera hamos imitantur*. Sed elegantior erit, si pro *multiplicata* mecum reposueris, *implicita*, nam hamorum est *implicitare*, non *multiplicare*. RITTERSH. *Hamata munera* Plinius vocat ix. epist. xxx. *Viscata beneficia*. Senec. viii. Epist. *Hamum jacet captator*. Martial. in captatores, lib. iv. cap. lvi.

Sic avidis fallax indulget piscibus hamus, Callida sic stultas decipit esca feras. BERN.

[*Velut hausta & multiplicata*.] Vidi qui *implicita* aut *implicita* probaret. mihi placeat, *vel aucta vel multipl.* LIVIN. *Hausta* legendum *aucta*, si tamen sequens vox *mul-*

nocentium vita. scis & expertus es, quanto opere detestentur malos Prin-
cepes, etiam qui malos faciunt. meministi, quae optare nobiscum, quae
sis queri solitus. Nam privato iudicio Principem geris, meliorem im- 2
mo te praestas, quam tibi alium precabare. Itaque sic inbuti sumus,
ut, quibus erat summa votorum, melior pessimo Princeps, jam non
possimus, nisi optimum ferre. Nemo est ergo tam tui, tam ignarus 3
sui,

multiplicata sedeat. Pro qua alii libri, *impli-
cita*: & mihi non displiceat, aptiusque ita
ad *Hamos Laqueosque* referas. Bona illa
Caesaris velut *hausta & absorpta* (ut pisci-
bus hami) privatis facultatibus, iisdemque
implicita & innexa (ut feris laquei:) tra-
hantur una cum istis ad Principem, spe-
cie illa gratitudinis in testamentis. LIPS.
Multiplicata, legitur, alias *implicita*: ut
forte scripserit auctor; *veluti aucta & am-
plificata retro*. GRUT. Eumenius pro Rest.
Schol. cap. XVIII. §. 3. *Velut hausta desi-
derat*.

1. *Per adversa*.] Pindarus enim vere ο
πρόσθετος τε νόμος καὶ προμάχου φέρει: *Qui ani-
mo exercitus fuit & laboravit, prudentiam
fructum tulit*. LIPS. *Ad usus*. Guelf.

Quae tunc.] Sub Domitiano. LIPS. Ma-
nus alia in Voss. *erant innocentium vitia*.
Male, etiam si aliquo colore posset exponi.
Innocentium vita est ratio vivendi, qua u-
tebantur illi, qui culpa carebant. Sym-
mach. lib. II. Epist. LXVII. *Leontium in-
nocens vita bonis quibusque conciliat*. & lib.
IX. Epist. CXXII. *Cujus innocentissimam vi-
tam sententiae testimonio comprobasti*.

Malos faciunt.] Adulantes, & subser-
vientes. LIPS. *Quanto opere* expressimus
cum Aldo, Sichardo, Gryphio, cum in vul-
gatis legeretur una voce. De illo quantum
latis est diximus cap. X. §. 2. & LXXXII. §. 6.

2. *Privato iudicio*.] Id est, qualem pri-
vatus iudicabas esse oportere. Sed & nunc
pro nam equidem reposuerim ex scripturae
veteris observatione, qua *ne* interdum *nec*,
interdum *nunc* valet. Ei autem scriptura
admodum vicina *nam*, non & *num*. Exem-
pla, in quibus inter se haec commutata, pas-
sim hoc in opere occurrent, ut colligere

non sit necesse. LIVIN. Clarius, *si pri-
vati*, legas. Sensus; Tu ita geris Princi-
pem, uti privatus iudicabas esse gerendum.
Quod plerumque aliter. & qui extra fortu-
nam, bene de ea iudicamus; cum in ipsa,
abripimur, & ferenti vento nos damus.
LIPS. Sic *gerere Consulem, Aedilem, &c.*
illustrat Salmas. ad Florum lib. I. cap. I.
§. 3. Gronov. lib. IV. Obs. cap. XIV. Buch-
ner. ad Plinium lib. VIII. Epist. XIV. §. 5.
Justinus lib. XXXII. cap. III. §. I. *Nec
heredem regni, sed regem se gerebat*. Ubi
se non desiderarem, si abesset a scriptis, cui
sententiae favet Pricaeus ad Appul. lib. XI.
Met. p. 671. Muncker. ad Fulgent. lib. I.
Myth. cap. I. Cl. Graevius ad Suetonium
Claud. cap. XXIX. Marcilius ad Domit.
cap. I. Cl. Burman. ad Tiber. cap. XII. &
alibi.

Alium precabare.] Tacitus in oratione
Galbae: *Utilissimus idem ac brevissimus bo-
narum malarumque rerum dilectus, cogitare
quid aut nolueris sub alio Principe, aut vo-
lueris*. LIPS. Mecaen. apud Dion. lib.
LII. p. 564. *Si haec tua sponte egeris, quae
velles alium in te imperium habentem age-
re, nulla in re peccabis*. Hadrianus: *Talem
me praestabo privatis, qualem optarem ipse
privatus*. BERN. Paullo inferius *summum
votorum* scripsit Voss. contra reliquorum
auctoritatem & ipsum Plinium. Inf. cap.
LXXIV. *Pro nobis ipsis quidem haec fuit
summa votorum*. Cl. Schwarz. sup. cap.
XXXVI. fine. Symmach. lib. I. Epist. VI.
Nunc tibi est summa votorum beatitudo.
Epist. XLV. *Incolunitas tua voti mei sum-
ma est*. & lib. V. Epist. X. *Nunc voti mei
summa eo processit*. Et hic passim nostrum
aemulatur.

sui, ut locum ipsum post te concupiscat. facilius est, ut esse aliquis
 4 successor tuus possit, quam, ut velit. Quis enim curae tuae molem
 sponte subeat? quis comparari tibi non reformidet? Expertus & ipse
 es, quam sit onerosum succedere bono Principi, & adferebas excusa-
 tio-

3. *Tam tui.*] Virtutis summae tuae, & Prudentiae. LIPS.

Tam sui.] Qui ad te non potest accedere. LIPS. *Locum ipsum* Editi & scripti omnes. Solus Livinejus in margine conjecerat *istum*, quod secutus Lipsius & Hearne, sine ulla necessitate. Adi Gebhardum lib. I. Crepund. cap. IX.

Ut velit.] Sapiens quidem. nam succedere aliquis potest, & debet: par esse aut similis etiam, non potest. LIPS. *Curae tuae moles* numero multitudinis Guelf. quod quidem posset nimium illud curarum pondus exprimere, sed tamen solent latini in tali translatione singularem adhibere. Cicero Orat. I. in Cat. cap. IX. *Vix molem istius invidiae sustinebo.* Orat. III. cap. VII. *Molem mali a cervicibus vestris depulsi.* Livius lib. IX. cap. VII. *Ingentem molem irarum ex alto animi cientis.* Sidorius lib. I. Epist. VII. *Donec odii publici mole vallatus.* Quod a Scaligero profectum dicitur Hearne subdat pro *subeat*, id quidem nihili est. ARNTZ.

4. *Onerosum.*] Et imitari, seque dignum praebere. Sic c. LXXIII. 7. *Onerasti futuros principes.* Senec. ad Polyb. XXII. *Ad exemplum se modestiae tuae formaverat, cogitabatque quantum tu & ornamentum tuorum esses, & onus.* BERN. & quae dicta sunt ad cap. XXIV. §. I. ubi plura in hanc rem reperies, si conferre operae pretium fuerit visum.

Adoptari.] Id est, excusator tibi successio, quia non sponte neque ultro venisti, sed adoptione adscitus, & quasi coactus. At qui se ingerit minus excusatur, nisi parem se praebet. LIPS. Haud dubitavi *adoptati* rescribere suasu unius Codicis manuscripti, alterius vero vetuste cusi. male hodierni *adoptari*. GRUT. Locus hic utique correctione eget. Equidem eandem

lectionem dudum evulgarunt, Beroaldus & Rhenanus; quos etiam secutus est Gruterus, qui haud dubitavit sic rescribere, suasu unius Codicis MS. alterius vero vetuste cusi. A quo nec recessit Th. Hearne, nec Patarol. Imo & vetus quidam Codex Livineji, & Parisiensis, verba eadem scripta exhibent. In nostro Codice, una particula, &, mutata, legimus: *ut afferebas excusationem adoptati?* Ceteri libri impressi omnes, quos evolvimus, produnt: *adoptari*. Utraque scriptura est incommoda. Felicius autem conjecerat Livinejus, sic rescribendum esse: & *eam afferebas excusationem adoptanti*. Certe, participium, *adoptanti* e Codicibus MSS. annotarunt etiam Is. Vossius, & Guelferbytanus. Amplectimur igitur emendationem Livineji, tanquam commodissimam. Apparet autem, quomodo facile ex compendio scripti participii praesentis, *adoptati*, potuerit nasci praeteritum, *adoptati*, & ex hoc demum infinitivus, *adoptari*; cum nihil pronius fieri consueverit in antiquis libris, quam ut literae, *t* & *r*, inter se permutarentur. Pronomen autem, *eam*, Livinejus bene eruit ex verbo, *efferebas*, quod in vetusto Codice repererat: utpote in quo, per festinationem librarii coaluerant hae duae voces: *eam afferebas*. Si quis vero sibi religioni duxerit, hoc adsciscere pronomen; is forte ex nostro Codice etiam particulam, *ut*, pro *et*, retinere posset. SCHWARZ. Vossiana excerpta apud me *adoptati*, addita nota: *alii adoptanti*. Inter priscas Editiones anni 1476. Veneta & Froben. *adoptati*, post quas & Cellar. qui recte exponit. Certe nulla mihi iusta ratio visa est, cur rejectionem omnium pene codicum scripturam, quae commodissima oratione procedit. Optimus sui interpretis est ipse Plinius cap.

tionem adoptati. An parva pronaque sunt ad aemulandum, quod nemo incolumitatem turpitudine rependit? Salva est omnibus vita, & dignitas vitae, nec jam consideratus ac sapiens, qui aetatem in tenebris agit. Eadem quippe sub Principe virtutibus praemia, quae 6 in

VII. *Non te propria cupiditas, proprius metus; sed aliena utilitas, alienus timor Principem fecit.* Adeoque adoptatus tu, & filius onus imperii in te suscipere debebas coactus, cum Pater tuus deficeret. Solet ita genitivus huic phrasi addi. Cicero lib. x. ad Famil. Epist. iv. *Praeteriti temporis excusationem adfero.* Incerti Epith. Maxim. cap. ix. *Etsi totam excusationem aetatis adferres.* ARNTZ.

5. *Incolumitatem.*] Sueton. lege Neron. c. xxix. Domit. c. x. paulo ante etiam inverterim verba, *an parva, pronaque sunt* &c. rescripserim. LIVIN. *Turpitudine rependit*, id est, nemo hoc ipso salvus, quod virtutem non habebat salvam. Sub malis, ea in odio; & qui grati aptique Aulæ esse volunt, ejurant probitatem. Exempla etiam, ubi obscœnitas & professa turpitudine salutis fuerint: in Suetonii Nerone c. xxix. & Domitiani x. LIPS. *Parva pronaque etiam* Guelf. ut & *incolumitatis*. Qui *prona pravaque* legant, uti testatur Hearne, neminem vidi, & certe corrupta est talis varietas.

Dignitas vitae.] Licet etiam in dignitate & luce vivere. LIPS.

Consideratus.] Quod sub improbis Principibus; & sapientia tum, latere. Seneca, de Vatia: *In hac villa ille Praetorius dives, nulla re alia quam otio notus, consenuit: & ob hoc unum felix habebatur.* Nam quoties aliquos Asinii Galli amicitia, aut Sejani odium, deinde amor, merferant; exclamabant homines, O Vatia, solus scis vivere. LIPS.

In tenebris.] Ovidii monito:

Vive tibi, quantumque potes praelustria vita,

Sævum praelustri fulmen ab arce venit. LIPS. Proba est locutio & Sallustiana aetatem agere. Ita ille in Catil. cap. iv. Ser-

vilibus officiis intentum aetatem agere. cap. xxxvii. *Regio victu atque cultu aetatem agerent.* & alibi. Seneca Excerpt. Contr. lib. iii. contr. i. *Homines majorem partem vitae in tenebris agunt.* Adeo ut nulla suspicio mendii nasci posset, nisi Vossiana excerpta haberent & ante, unde levi mutatione confici potest ut ante. Antea enim considerati habebantur & sapientes, qui relictis Reip. curis domi se continerent, nec publicis se negotiis committerent. Sub Trajano vero hoc sapientia non erat, cum sine periculo sese efferre & in publicis rebus versari liceret. Solet enim Plinius passim haec tempora cum prioribus conferre, & felicitatem hujus seculi aliis antepondere. Infra cap. xlviii. *Itaque non ut alias adtoniti.* cap. li. *Itaque non ut ante inmanium transvectione saxorum.* & quae talia plura sunt. Virg. Ecl. i. vers. 46.

Pascite, ut ante, boves pueri.

Hegesipp. lib. i. de Excid. Hieros. cap. xli. *Non simili, ut ante, reverentia.* Et atque ut confundi serie exemplorum, si id ageretur, doceri posset, vide tamen Scallig. ad Tibull. lib. i. El. iii. vers. 29. Broukh. ad Eund. lib. ii. El. v. vers. 89. Graev. ad Florum lib. iv. cap. ii. §. 19. Longol. ad Plinium lib. x. Epist. xlii. Nos supra cap. xxxv. §. 5. Sulpit. Sev. Epist. iii. §. 15. *Caelum potius respicere quam terram, & suo jam itinere* &c. ita cod. Trajectin. pro ut, quod tamen sine graviore auctoritate non amovendum. Similiter agere simpliciter pro degere, vivere notum est. Justinus lib. xxxiv. cap. iv. *Cum in latebris ageret.* Sulp. Severus Dial. i. cap. xvii. §. 6. *Terna millia in iisdem viculis agere constabat.* hoc pro degere ut recipiamus, jubent veteres membranae, quibus in satis laudabili consensu non est repugnandum. Vide igitur, an Plinianum magis;

in libertate, nec benefactis tantum ex conscientia merces. Amas constantiam civium, rectosque ac vividos animos non, ut alii, contundis ac deprimis; sed foves & adtollis. Prodest bonos esse, cum sit satis

gis; qui, ut ante, in tenebris agit. pro quo agat Guelf. ARNTZ.

6. *Ex conscientia.*] Ut virtutem habeas, sine famae aut honoris praemio. Et sane eo Philosophi, atque etiam poeta iste vocat, Theognis.

Εὖ ἔρδων, εὖ πράττει. τί δ' ἄγγελον ἄλλον
ἰάλλεις

Τῆς εὐεργεσίας ῥηιδί' ἀγγελίην.

*Si bene agis, bene sit tibi. quid praeconia
quaeris?*

Virtuti facilis promptaque fama venit.

LIPS. *Ex conscientia* V. C. G. R. Addunt *sed & praemia* C. G. optime. RITTERSH. Rectius in Codice MS. omittuntur haec posteriora verba: *sed etiam praemia sunt*. Non enim nisi per *ταυτολογία* ingratam repetuntur; cum in eodem verborum ambitu jam affuerit vocabulum: *praemia*. Omiserunt illa etiam, Beroaldus, Rhenanus, Gruterus, Lipsius, Parisienses, Patarol. Minus probe Aldus & Livinejus legunt, *nec benefactis tantum & conscientia merces*. SCHWARZ. *Nec benefactis t. & c. merces*. Edit. 1476. Ven. Ald. Sich. *Nec b. t. ex c. merces*. Frob. Lips. *Nec b. t. ex c. merces sed etiam praemia sunt*. Ascens. Gryph. Cell. Hearne *Nec benefactis tamen ex c. merces*. Voss. ubi alia manus: *nec ex benefactis tantum, sed & ex conscientia merces*. Guelf. vero: *nec ex benefactis tantum etiam ex c. merces*. Et certe sub optimis Principibus gratiora erant meritorum praemia, unde Eumen. pro Inst. Schol. cap. XII. *Rarae atque inter paucissimas opes sunt contentae meritis conscientiae*. Confer Juretum ad Symmachum lib. III. Epist. XLIII. ARNTZ.

Vividus.] Altius spirantes. quod genus non dicam minutis, sed modicis Principibus parum grati sunt: qui *pares rebus* (Taciti verba VI. A. XXXIX.) quaerunt, non qui *supra sint*. LIPS. *Rectos ac munda* Guelf. minime quidquam mutandum

censeo, ea namque voce utitur Tacit. lib. XIII. Ann. cap. III. *Vividum animum in alia detorsit*. Lambinus ad Lucret. lib. I. vers. 73.

Ergo vivida vis animi pervicit.

Barthius ad Statium lib. III. Theb. vers. 284.

Dum fore praeclaros armis & vivida rebus

Pectora.

Val. Max. lib. III. c. III. §. 7. *Ingenia vivida ad se penetrare patitur*. Nazarii Paneg. Const. cap. III. *Involucra infantiae vividum rumpit ingenium*. Vir. Doct. ad Plinium lib. VIII. Epist. VI. §. 17. Male etiam particula *que* hic extruditur, quae apud optimum quemque ita videtur redundare. Livius lib. XLI. fine. *Cum visceratione epulo; que & ludis scenicis*. lib. XL. cap. XXII. *Diversa inter se maria montesque & amnes*. lib. XLII. cap. XXIII. *Superbiam crudelitatemque & avaritiam ejus*. Vide ad cap. II. §. 8. & inf. ad cap. LIV. §. I. & Cl. Burman. ad Sueton. Caesar. cap. XI. Nova varietate Buchnerus, seu quicumque Fabri Thesaurum interpolavit in *vividus*, legit *lectosque*, quod tamen a nulla Editione confirmatum vidimus. Aliter, si per codices liceret, mallet Wasse ad Sallust. Catil. cap. VII. *erectosque*. Neutrum invito Auctori obtrudendum, qui iterum infra cap. LXX. *Quamlibet sincera rectaque ingenia*. Cortius ad lib. I. Ep. IX. §. 6. & lib. IV. Epist. VII. *Ita recta ingenia debilitat verecundia*. Horat. lib. IV. Od. IX. vers. 9.

Est animus tibi

Rerumque prudens, & secundis

Temporibus dubiisque rectus.

Auctor Eleg. ad Liviam vers. 45.

Quid tenuisse animum contra sua secula rectum?

Senec. Hipp. vers. 459.

In-

tis abundeque, si non nocet. His honores, his sacerdotia, his pro-
vincias obfers; hi amicitia tua, hi judicio florent; acuuntur isti inte-
gritatis & industriae pretio; similes, dissimiles alliciuntur. nam prae-
mia

Ingenia melius recta se in laudes ferunt.
Seneca ad Marc. cap. xxii. *Ingenia recta usque in senectutem pertulerunt.* ARNTZ.

Ut alii.] Claudius Corbulonem, cum Chaucis bellum pararet: quippe virum insignem, & ignavo principi praegravem. Tacit. xi. A. xix. Agrico. xxxix. BERN. Erud. Wasse, quo diximus loco, scribendum judicavit *satis abunde*, sine copula. Immo, si ita ederetur, ego potius conjunctionem addendam censerem, quomodo *satis superque* passim occurrit. Melius legi credebat Nob. Heinſius *prodest bonis esse*, ad quam normam hanc constructionem tantum non ubique refingendam esse putabat ad Ovidium Epist. xiv. Her. vers. 64. & Nuce vers. 107.

Fructus obest, peperisse nocet, nocet esse feracem.

Ubi *feraci* mallet, si per libros liceret. & Bentlejus ad Terent. Heaut. Act. ii. sc. iv. vers. 8.

Nam expedit bonis esse vobis.
Ubi tamen in tribus MSS. *bonas* reperio, ut ceteri. Florus lib. iii. cap. xii. §. 6. *An satius fuerit populo Romano Sicilia contento esse.* priscae Editiones *contentum*, ut monuit Dukerus, quem video Heinſii loca jam protulisse. Lucretius lib. v. vers. 177.

Quidve mali fuerat nobis non esse creatis.
Barth. ad Gratii Cyneg. vers. 447. & alibi saepe prima cum elegantia apud optimos quosque id notare licet. Nec ideo alterum semper damnandum, si consentiant codices. Cato lib. i. Dist. xii.

Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Nisi & illic *locuto* malleamus, quod non temere tentandum. Adde quae colligit Oudend. ad Caesar. lib. iii. Bell. Civ. cap. i. ARNTZ.

7. *Acuuntur isti.]* Scilicet qui in amicis tuis, qui honores jam adepti est. LIVIN.

Imo *isto*, meo judicio & sententia est, qui vident sic attolli a te virtutem, magis acuuntur & stimulantur, boni quidem eam persequi; & qui non boni, flectere se & sequi. LIPS. *Isto* Lipsius. Tollenda insuper distinctio ante similes, idque referendum ad *isto* *acuuntur*. PERIZ. Lipsii judicio, pro voce, *isti*, rescribendum est, *isto*. Probo hanc correctionem: potuit enim librarius, qui ex antecedentibus casum nominandi, *hi*, vel *ii*, adhuc in animo habebat, facile effingere, *isti*, pro *isto*, antequam ad nomen, *pretio*, perveniret, aut antequam alium prospiceret casum nominandi, ad quem verbum, *acuuntur*, esset referendum. Et quidni Plinius tunc potius dixisset: *hi* *acuuntur*, &c.? Sed ego praeterea, post vocabulum, *similes*, omissa particula, &, sic mutuo interpunctionem: *acuuntur isto integritatis & industriae pretio similes: dissimiles alliciuntur*. Hoc enim dicere voluit Plinius: istis honoribus, quos viris bonis, tanquam virtutis & industriae praemium offers, magis acuuntur & stimulantur, ad prosequendum laudis curriculum, similes, h. e. alii boni: imo sic alliciuntur etiam atque ad virtutem pariter colendam flectuntur, dissimiles, h. e. qui alias non boni erant. Conjunctionem autem illam, &, jamdudum omisere, Beroaldus, Catanaeus, Aldus, Junta, Cuspinianus, Philomusus, Lipsius, Gruterus, alii. Praetermisit eandem Codex MS. Parisiensis. In nostro autem Codice haec legimus: *ii amicitia tua, ii judicio florent, acuuntur: isti integritatis & industriae pretio similes dissimiles alliciunt*. Unde alii exsculpant, quod sibi placeat. Nos nihil in his invenimus, quod animum trahat in diversum, aut a priore sententia nostra nos revocet. SCHWARZ. Ingeniosa haec est & molissima emendatio, quam non dubitarem in ipsum textum recipere, nisi deterreret con-

Smia bonorum malorumque, bonos ac malos faciunt. Pauci adeo ingenio valent, ut non turpe honestumque, prout bene ac secus cessit, expetant fugiantve. ceteri, ubi laboris inertiae, vigilantiae somno, frugalitatis luxuriae merces datur; eadem ista, quibus alios artibus adsecutos vident, confectantur, qualesque sunt illi, tales esse & videri volunt, &, dum volunt, fiunt.

CAP.

stans MSS. consensus in *isti*. receptaque scriptura commode exponi posset. In conjecturis admittendis tanto sum cautior, quanto illud mali in dies latius serpere incipiat. Illud & primus intulerat Sichardus, quorum vestigiis male inhaerent Gryph. Cell. & Hearne. Voss. habet in *amicitia*, ut videatur voluisse in *amicitia tua*, in *judicio*. Cicero IV. Acad. cap. I. *Florere in foro maxime potuit*. lib. I. ad Fam. Epist. IX. init. *In sententiis senatoriis, atque in omni actione atque administratione Reip. floruisse*.

Praemia.] Sallustius ad Caes. orat. II. cap. VII. *Gloria industria alitur. ubi eam dempseris, ipsa per se virtus amara atque aspera est*. Idem Fragm. Hist. lib. I. §. 14. *Ubi malos praemia sequuntur, haud facile quisquam gratuito bonus est*. Livius: *Nihil non aggressuri sunt homines, si magna conatibus magna praemia proponantur*. LIPS. Tacit. II. Ann. *Languescit industria, intenditur socordia, si nullus ex se metus, aut spes*. Vide quoque notam v. ad Corollam Tullianam quintam Clar. Meisneri. BERN.

8. *Ingenio valent.*] Tam valida solidaque mente sunt, virtutem aut vitium a sese, non a successu aut mercede pendant. LIPS. Ex perpetuo aliorum usu *bene aut secus* restituit Bentlejus ad Horat. lib. II. Sat. I. vers. 31. & Cortius ad Sallust. Jug. cap. XX. §. 5. Livius lib. VII. cap. VI. *Pro bene aut secus consulto habitura*. lib. X. cap. XIX. *Omnis rei bene aut secus gestae*. Pighius quidem ad Val. Max. lib. IX. cap. XI. ex. 2. ex Cicer. in Pison. cap. XXVIII. laudat: *Recte ac secus. nihil ad nos*. Sed ibi melius Editi, *an secus*. ut apud Plinium lib. VII. Epist. XVII. *Recte an secus, nihil ad me*.

quare puto viros doctos bene correxisse. Tamen vulgatae scripturae firmiter inhaerent manu exarati & inpressi omnes, adeo ut removere non audeam. Videatur Longolius ad Plinium lib. X. Epist. XLVIII. Cicero pro Rab. post. cap. I. *Cui bene processerit, multum illum providisse, cui secus, nihil sensisse dicamus*. Solenni errore, de quo diximus jam supra cap. X. §. 2. exc. Voss. & Edit. Veneta *expectant*. cum tamen prior anni 1476. vulgatum defendat, & recte. Cicero lib. I. de Finibus cap. IX. *Voluptas expetenda, fugiendus dolor est. & paucis interpositis: Voluptatem esse expetendam, & dolorem ipsum fugiendum*. Senec. Consol. ad Helv. cap. XI. *Et quod alii voto petunt, veneno fugit*. Senec. Hipp. vers. 699.

Fugienda petimus. sed mei non sum potens.

ARNTZ.

Laboris inertiae.] Sic sub Galba *segnitia erat sapientia*. Tacit. I. Hist. sub Nerone *inertia sapientia*. Agri. VI. BERN. Non bene sententiam percepit scriptor Guelf. qui *labori*, & deinceps *frugalitati*.

Quibus alios.] Cujus Petronius, cui dies per somnum, nox officiis & oblectamentis vitae transigebatur, usque alios industria, ita hunc ignavia ad famam protulerat, revolutus ad vitia seu vitiorum imitationem inter paucos familiarium Neroni assumptus est. Tacit. XVI. A. Bene Martialis de aulicis.

Nemo suos, haec est aulae natura potentis,

Sed domini mores Caesarianus habet.

BERN.

I. *Uno aut altero.*] Augusto & Tito. LIPS. *Et altero* Voss. *Nihil est mutandum,*

CAP. XLV. Et priores quidem Principes, excepto patre tuo, prae-
 terea uno aut altero, & nimis dixi, vitiis potius civium, quam virtu-
 tibus laetabantur. primum, quod in alio sua quemque natura delectat;
 deinde, quod patientiores servitutis arbitrabantur, quos non deceret
 esse, nisi servos. Horum in sinum omnia congerebant, bonos au-
 tem otio aut situ abstrusos, & quasi sepultos, non nisi delationibus
 &

dum, frequensque ea confusio, confer
 Broukh ad Tibullum lib. I. Eleg. x. vers.
 68. & Comment. ad Florum lib. IV. cap.
 II. §. 3. Obiter maculam tolle ex Severo
 Dial. I. cap. xxv. *Verbi imperio aut etiam*
fimbriarum virtute carabat, ope MSS. editur
 negligenter *ac*, quae particula tamen ante
 vocalem locum non obtinet, uti diximus
 alibi & Oudend. ad Caesar. lib. VI. Bell. Gall.
 cap. xxxviii. cum Gesnero ad Columellam
 lib. II. de R. R. cap. I. Male hic & scribi-
 tur, nam alio sensu ea copulativa adhibetur,
 cum expresse volunt de duobus intelligi,
 hic dubitat, an unus tantum fuerit, an vero
 alterum liceat addere, indeque dicere debuit
unus aut alter. ARNTZ.

Dixi nimis.] Corrigit se, nec frustra
 fortasse in Augusto: qui recta aut certe e-
 recta non nimis amabat. Suos etiam ludis
 & voluptatibus molliri atque inflecti, in
 bono tutoque habebat. LIPS.

Vitiis potius civium.] Soleo in autogra-
 phis libris non virtutes solum legere & ex-
 cipere, sed ipsas adeo quae videntur men-
 das introspicere. Et est perfectio in quo a-
 liquando operae pretium fiat. Non longe
 abiero. Quod in V scribitur *poenis civ.*
 parum abest quin asseverem recte & Pli-
 niane concipi, *poenis civium*. Supra, *Cum*
orbem terrarum non pedibus quam laudibus
peragras. Infra, *Quaquam non ambi-*
tio, quam livor & malignitas videri potest.
 Imitatus hoc Nazarius in Constantinum. *si*
concordiam, quam veniam appellari fas est.
 Arnobius adversus Gentes, *non simillimum*
veri est fidem vicinis & finitimis, quam
spatiorum inesse longinquitate distantibus?
 Alii crebro. In Graecis id quidem, (quod
 nemo jam nescit) frequens ac protritum

est. Homerus *Ιλ. α.*

Βέλομ' ἐγὼ λαὸν σὸον ἔμμεναι ἢ ἀπολέσθαι.

Et sexcenta talia, quae non congero. LI-
 VIN. Parum abest Livinejus, quin ad-
 severet recte & Pliniane legi, *poenis potius*
civium &c. meo animo, perperam. Nam
 etsi extet illud *poenis*, in codice scripto vi-
 ce *potius*; habet quoque & ille liber prae-
 cedens verbum *vitiis*: quod quo jure eji-
 ciamus non video: Deinde si principe isti
 priores, *poenis* potius delectabantur, *quam*
vitiis, cur rationes subditae, nihil confir-
 mant de *poenis*, sed de *vitiis*? & vero ni-
 hil mutandum, dictum enim voluit, quod
 Sallustius in Catilinaria cap. VII. *Regibus,*
boni quam mali suspectiores sunt, semperque
his aliena virtus formidolosa est: quam gno-
 mam plurium exemplorum paribus con-
 firmavi ad illa Taciti: *Deterrima quaeque*
impune; ac multa honesta exitio fuere. III.
 Annal. c. xxviii. GRUT.

Delectat.] Ex notissimo verbo, *Simile*
amicum simili. LIPS. Bernecc. ad Justi-
 num lib. XIII. cap. II. & Rupert. ad Flo-
 rum lib. I. cap. VII.

Patientiores.] Malos & molles, quibus
 honesti aequique nec amor, nec cura est.
 LIPS. Denique pro *deinde* Guelf. & in
 margine Sich. Gryph. qui & pro *quod*, ha-
 bent *quos*, utrumque vitiose.

Servos.] Nam mali dignissimi servitute;
 & qui meliorum imperiis coercentur, aut
 emendentur. LIPS.

4. *Horum in sinum.*] Juvenalis:

Criminibus debent hortos, praetoria, men-
sas.

LIPS. Mox Voss. Ven. Ald. Frob. Ascens.
obstrusos, quod placebat quoque Graevio
 ad Cicer. pro Sext. cap. IX. Reliquae po-
 ste-

3 & periculis in lucem ac diem proferebant. Tu amicos ex optimis legis, & hercule aequum est, esse eos carissimos bono Principi, qui in-
visi malo fuerint. scis, ut sunt diversa natura dominatio & Principatus,
ita non aliis esse Principem gratiorem, quam qui maxime dominum
4 graventur. Hos ergo provehis & ostentas, quasi specimen & exem-
plar,

steriores, quas inspeximus, *abstrusos*. In-
vitus a Viro magno dissentio. Fateor Fe-
stum agnoscere *obstrudere* pro *avide cibum*
gulae infercire, unde conficere voluerunt
nonnulli Eruditi veteres, uti *abs* & *ab* dixe-
rint, ita etiam usurpasse *obs* & *ob*. sed id
nullis probant exemplis, cum de *abs* cen-
tena existent testimonia, & si *obstrudere* u-
surpetur significatione ea, quam ex Festo
vidimus, cur non liceret conjectari, esse
quasi *ob os trudere*, ex quibus ejecta se-
cunda vocali *obstrudere*. Neque exempla,
quae adferunt Viri Docti, ubi *obs* in com-
positis reciperetur, quidquam efficiunt,
nam *obstendo*, si scribatur pro *ostendo*, varie-
tatem id scripturae indicat, cum quidam
obtendo, alii *ostendo* exarent, uti ne er-
rarent duas varietates passim jungunt Li-
brarii. Vossius Etym. in *ob* & in *trudo*.
Dausquius in Ortogr. part. I. p. 179. ad-
fert *obsoleo*, quasi ab *obs* & *oleo*. neque res
ea certa est, cum alii a *soleo* trahant, quod
si non verum esset, cur distinguunt ab una
derivatione inter *oboleo* & *obsoleo*. & certe
hoc verbum accipitur, si aliquid fiat *con-*
tra solitum, etenim pro *contra* passim haec
praepositio in compositis accipitur, neque
ad illa omnia decurrere necesse est, si co-
gitemus, multis vocibus literam *s*, inusi-
tate hodie intrusam esse, quae ex ipsa vo-
cis Etymologia non trahat originem, u-
ti *Casmenae* pro *Camēnae* &c. Adi Voss.
de Litt. Perm. in *S*. Nihilominus *obstru-*
fos patronis non destituitur. certe Bar-
thius ad Statium lib. III. Theb. vers. 658.
lectionem:

Obstrusaque semina rerum.

neutiquam mutandam esse existimat. At-
tamen ibi *abstrusa* est in ipsius & aliis Edi-
tionibus. Probat simul ex Claud. qui IV.

Conf. Honor. vers. 275.

Obstrusos explorat fama recessus.

Quod & ibi retinuit in textu, neque in no-
tis damnat. aliter Heinsius. Apud Manilium
lib. II. vers. 765.

Erutaque obstrusa penitus caligine fata.

Quaedam Editiones, melius Scaliger *ab-*
strusa. Seneca Agam. vers. 988.

Abstrusa caeco carcere & saxo exigit
Aevum.

Noster cap. LXIII. *Abstineas denique comi-*
tiis abstrusus atque abditus. Neque *abstru-*
dere tristitiam damnare debuisset & *abster-*
gere reponere Acidalius ad Tacit. lib. III.
Ann. cap. VI. cum ita *abstruso metu* occur-
rat apud Eundem lib. XV. cap. V. ARNTZ.

Periculis.] Noti, non nisi per mala sua,
siebant. LIPS. Respicit accusationes &
calumnias, quae in optimum quem ingere-
bantur, quomodo *pericula* adhiberi vide a-
pud Voss. ad Val. Max. lib. VI. cap. IV.
ex. 4. *Legis* ejicit Voss. Guelf. Edit. 1476.
& Veneta, quod verbum si absit, fateor
me sensum non intelligere

3. *Diversa natura*.] Tiberii dictum ea
mente: *Dominum se servorum, Imperato-*
rem militum esse, Principem ceterorum.
Princeps igitur liberorum. LIPS. Non
inepte conjiciebat Livinejus, *scis ut sunt*
diversa &c. Quod & in mentem veniebat
optimo Bongarsio. GRUT. Recte hodie
haec sententia sic exprimitur. Ante Cel-
larii *Indociv* omnes omnino libri typis excu-
si, quorum inspiciendorum nobis copia
fuit, pro, *sunt*, perperam exhibuerunt,
sicut; hoc ordine: *Scis, ut sicut diversa na-*
tura, &c. Bene secutus est Cellarius con-
jecturam Livineji & Bongarsii, qui primi
ex ingenio animadverterant, potius ver-
bum, *sunt*, quam particulam, *sicut*, hic
locum

plar, quae tibi secta vitae, quod hominum genus placeat; & ideo non Censuram adhuc, non Praefecturam morum recepisti, quia tibi beneficiis potius, quam remediis ingenia nostra experiri placet. & alioquin nescio an plus moribus conferat Princeps, qui bonos esse patitur, quam, qui cogit. Flexibiles quamcumque in partem ducimur a Principe, at-
que,

locum obtinere debere. Quae conjectura etiam arrisit Rittershusio & Grutero; neque tamen quisquam ei locum adhuc dare ausus est in contextu, praeter Cellarium, Hearnem, Patarolium, & Gotschlingium. Nunc vero comprobandae huic emendationi vestigia ostendunt Codices MSS. Guelferbytanus, ac noster; in quibus legimus: *Scis, ut sint diversa*. Imo veram lectionem plenius confirmat Codex Parisiensis, in quo scriptum est: *Scis, ut sunt diversa*. &c. Contra, omnes libri impressi, una cum Codicibus MSS. Parisiensi, Veneto, & nostro, conspirant in ultima duo verba: *dominum graventur*; nisi quod in Codice Guelferbyitano, & altero Gudii libro, extet: *dominio graventur*. Veruntamen nihil prorsus mutandum est in vulgata lectione. Servius enim, ad Virgil. *Libr. x. Aen. v. 628*. *Gravari, inquit, est aegre graviterque ferre: & hac elocutione non nisi per accusativum utimur, ut sic dicas; gravor adventum tuum, id est, graviter fero; item, gravor praesentiam tuam*. Haecenus Servius. Sic vero & Lucanus, *Libr. vii. v. 284*. loquitur: *Romanos odere omnes, dominosque gravantur*. Sic Justinus, *Libr. xxxix. cap. iv.* ait: *At in Aegypto Cleopatra, cum gravaretur socium regni, filium Ptolemaeum. i. e. non ferret*. Imo, sic & ipse Plinius, *Libr. iii. epist. xviii. Quam materiam in senatu quoque, ubi perpeti necesse erat, gravari tamem vel puncto temporis solebamus*. Vide de hoc verbo Gronovium ad Senecae *Thyesten*, v. 106. SCHWARZ. De re ipsa confer Spanhem. *disl. xii. de Usu Num. p. 483*. & Cortium ad Sall. *Catil. cap. vi. §. 7. Pro invisi* Voss. & Guelf. *formidolosi*, sed altera lectio magis oppositioni inservit. Pro non aliis, non illis Guelf. & dominio

gravem gerit. Melius Doct. Schwarzio obtemperabimus. Adde qui hanc scripturam tumentur Heinsum ad Claud. *lib. i. in Eutrop. vers. 300*. Torrent. ad Horat. *lib. iv. Od. xi. vers. 28*. ad Sueton. *Tiber. cap. l. Oudend. ad Lucan. lib. v. vers. 258*. & Cort. ad Plinium *lib. iii. Epist. xviii. cum Markland. ad Statium lib. iii. Silv. i. vers. 69*. Nec aliter vellem legi apud Hegesipp. *lib. i. de Exc. Hieros. cap. xl. p. 135. Gravabatur ergo Alexander Uxoris insolentiam, pro vulgato insolentia*. ARNTZ.

4. *Censuram*.] Ut Claudius, ut Vespasianus, Domitianus. LIPS. Ante ideo particulam & exfulare iussit Ascens. Gryph. Hearne, indicta causa.

Praefecturam.] Quo titulo C. Caesar, si memini, usus. & Augustus (in Suetonio) *recepit morum & legum regimen perpetuum, sine honore Censurae*. LIPS.

Beneficiis.] Leniter ad bona ducere, & bene faciendo; potius quam censendo, multando, puniendo. LIPS.

Esse patitur.] Inopinata & mira sententia: sed, ut hic multae, ex abditis prudentiae & naturae. Seneca huic assertor & interpres, *De Clementia i. cap. xxii. Constituit bonos mores civitati Princeps, & vitia ejus facilius compescit, si patiens eorum est, non tanquam probet, sed tanquam invitatus, & cum magno tormento ad castigandum veniat*. LIPS.

Qui cogit.] Panegyricus Pacati, ad Theodosium: *Vitiis corrigendis curam adjecisti, idque moderate, ut suadere potius honesta, quam cogere videreris*. LIPS.

5. *Flexibiles*.] Ut Cicero *flexibiles hominum voluntates* dixit *lib. ii. Epist. ad Fam. Epist. vii. Et sequaces sumus* respondent verbo *flexibili*. Cicero *lib. iii. de O-*

D d

rat.

que, ut ita dicam, sequaces fumus. huic enim cari, huic probati esse cupimus, quod frustra speraverunt dissimiles. eoque obsequii continuatione pervenimus, ut prope omnes homines unius moribus vivamus. Porro non tam sinistre constitutum est, ut, qui malum Principem possumus, bonum non possimus imitari. Perge modo, Caesar, & vim effectumque Censurae, tuum propositum, tui actus obtinebunt. Nam vita Principis, Censura est, eaque perpetua. ad hanc dirigimur, ad hanc convertimur, nec tam imperio nobis opus est, quam exemplo. quippe

rat. cap. XLV. *Nil est tam flexibile, neque quod tam facile sequatur, quocunque ducas, quam oratio.* A cera desumpta translatio. Noster lib. VII. Epist. IX. §. II.

Ut laus est cerae, mollis cedensque sequatur.

Si doctos digitos. &c.

CELL. Ibi conferendus Catanaeus. Nannius & Lambinus ad Horat. Art. Poët. vers. 163.

Cereus in vitium flecti, monitoribus asper. Saxo Gramm. lib. I. Hist. Dan. p. II.

Versilis, inque novos converti cerea vultus. Weitzius ad Prudent. Pass. Rom. vers. 462. Et rei convenit, quod addit *sequaces.* Lucan. lib. IX. vers. 782.

Nec solem cera sequetur.

Statius lib. I. Achill. vers. 332.

Qualiter artificis victurae pollice cerae

Accipiunt formas, ignemque manumque sequuntur.

Barthius lib. XVII. Adv. cap. IX. & lib. XXVIII. cap. XIV. ARNTZ.

Quod frustra speraverunt. Convenerit magis, *speraverint*, ut reponendum ducebat idem ille noster Bongarsius. GRUT. *Speraverint* Hack. Cell. & Hearn. contra consensum reliquorum. Talia non libenter solo iudicio fretus Lectori obtrudo, neque aegre feram, si alii me his in rebus timidiorem fuisse crediderint, quam par est. Quisque fruatur suo genio. Interim hac agendi ratione jam eo usque in quibusdam scriptoribus progressum est, ut veram auctoris manum in notis quaerere debeamus. cum ipse contextus egregiis Editorum com-

mentis saepe superbiat, ut a veritate non alienus videretur, qui Viri magni Comedias citaret cum emendationibus Terentii. *Eaque obsequii.* Guelf.

Unius moribus. Principis, quem omnes, ut Solem, spectant, & ab eo colorantur. LIPS.

6. *Nam vita Principis.* Vide ad Victor. de Caesar. cap. IX. §. 5.

Nec tam imperio. Idem Pacatus: *Sic est enim, sic est. exasperat homines imperata correctio, blandissime jubetur exemplo.* Plura huic rei ego in Politicis, lib. II. LIPS.

Infidelis. Simile gnome Tullius II. Off. cap. VII. *Malus diuturnitatis custos est metus.* LIPS. *Timor non diuturnus magister officii.* Cic. Philipp. II. cap. XXXVI. *Servitus ubi est, ibi esse non potest fidelitas. Ibi pax est fida, ubi voluntarii pacati sunt.* Liv. IX. c. XXI. vide aliqua multa ibi annotata a Grutero. BERN.

Exemplis docentur. Fabius: *Quantum Graeci praeceptis valent, tantum Romani (quod est majus) exemplis.* LIPS.

Adprobant. Re ostendunt. LIPS. Lege Senecae Epist. VI. & XI. & adde Nostri lib. VIII. Epist. XIX. §. 6. CELL. Nec volam, nec vestigium, alicujus varietatis in his verbis nobis indicant scripti cufique libri, quotquot nobis innotuere. Sed monuit vir celeberrimus, Christ. Aug. Heumannus, utique legendum: *quae praeci- piuntur.* Videatur, inquit, Plinius, *Libr. III. epist. XVIII.* Contra Seneca, *epist. CVIII. improbe viventes philosophos, ait, se ipsos circumferre exempla inutilis disci- pli-*

quippe infidelis recti magister est metus. melius homines exemplis docentur, quae in primis hoc in se boni habent, quod adprobant, quae praecipunt, fieri posse.

CAP. XLVI. Et quis terror valuisset efficere, quod reverentia tui ¹ effecit? Obtinuit aliquis, ut spectaculum pantomimorum populus Romanus tolli pateretur? sed non obtinuit, ut vellet. Rogatus es tu, ² quod cogebat alius, coepitque esse beneficium, quod necessitas fuerat. neque enim a te minore concentu, ut tolleres pantomimos, quam

a

plinae. Praeclara emendatio, eaque prope necessaria, nisi forte & ipsa *exempla* dicantur *praecipere*; uti passim dicuntur, *monere, docere, testari*. SCHWARZ. Equidem notum est, in fine verbi saepius *ur* a librariis negligi. Vide sup. cap. XL. §. 1. Sed de tali mutatione ne cogitandum quidem hic. Exempla duas res perficiunt, & ipsa monent, quae facienda sunt, & dein ostendunt, etiam ea fieri posse. Adi Buchner. ad Plinium l. 1. *Quod fidelissimum praecipendi genus, exemplis docebantur.* & Daumium ad Caton. lib. 1. dist. xxx. Val. Max. lib. VI. cap. 1. ex. 4. *Eique tam tristis exemplo praecepit.* quomodo & hoc, ut cetera monendi verba, de rebus inanimatis adhibetur. Idem lib. III. cap. VIII. ex. 6. *Quod suadet & praecipit verecundia.*

1. *Et quis terror.*] Macula typographica haeret in editionibus Cellarianis, cum inquinate exhibeant, *his*, loco pronominis interrogandi, *quis*? Nihil vero moramur illud, *efficitur*, quod pro praeterito tempore, *effecit*, in nostro Codice scriptum extat. SCHWARZ. *Voluisset*, non *valuisset* Guelf. codex, qui & *tui* induxit ausu temerario.

Obtinuit aliquis.] Et Tiberius olim, qui *histriones Italia pepulit*: & Nero, qui *factiones Pantomimorum una cum ipsis relegavit*: & Domitianus denique, qui *interdixit histrionibus scaenam, intra domum quidem exercendi artem jure concessa*. De isto eum sentire, sequentia docent. LIPS. *Quod spectaculum pro ut spect.* Guelf. quae scriptura non habet, quo se commendet, nisi quod

accipere velis pro *ut*, ut in agitato loco Ovidii lib. v. Tr. El. 1. vers. 16.

Praemoneo nunquam scripta quod ista legas. Ubi vide Commentatores & Bersm. ad Epist. xv. Her. vers. 96. Mox etiam *populi Romani* vel *populo Romano* quaedam editiones, quod factum ex compendiarie scribendi ratione, atque inde tantum non ubique in hisce vocibus, si terminationem spectes, occurrit varietas. ARNTZ.

Pantomimorum.] Qui gestu, & saltatione motuque corporis, omnia exprimunt & imitantur, unde Graecum nomen. Latini *Histriones*, & *Saltatores*, & *Gesticulatores* reddunt. LIPS.

Ut vellet.] Animo non assensit, etsi factis Principi non dissensit. LIPS.

2. *Concentu.*] Harmonico clamore, ut supra notavi: an hic magis verum *consensu*? LIPS. Latinus Latinus, in *Bibliotheca profana*, pag. 53. censuit, pro *concentu*, rescribendum esse, *contentu*. Atque, en, hanc vocem sic scriptam reperimus in Codice nostro, eandemque margini allevit Is. Vossius: quae, si locum obtineret, pro *contentione*, sive studio magno, poneretur. Sed, quid nomen insolens obtrudamus Plinio, cui usitatus est: *concentu*, i. e. *harmonica conclamatione*, *communique consensu*? Idem supra in hoc Panegyrico, cap. II. 6. dixerat: *Populus Rom. quanto paullo ante concentu formosum alium, hunc fortissimum, personat.* Et cap. IV. 6. *At Principi nostro quanta concordia, quantusque concentus omnium laudum contigit?* SCHWARZ. Nos de ea voce egimus ad cap. II.

Dd 2

Pan

3 a patre tuo, ut restitueret, exactum est. Utrumque recte. nam & resti-
tui oportebat, quos sustulerat malus Princeps, & tolli restitutos. In
his enim, quae a malis bene fiunt, hic tenendus est modus, ut adpa-
4 reat, auctorem displicuisse, non factum. Idem ergo populus ille, ali-
quando scenici Imperatoris spectator & adplausor, nunc in pantomi-
mis quoque averfatur & damnat effeminatas artes, & indecora secu-
5 lo studia. Ex quo manifestum est, Principum disciplinam capere etiam vul-

Pantomimos.] Ne histrioniam artem in
scena, & in propatulo exercere possent.
BERN.

3. *Malus.*] Domitianus. LIPS.

Tolli.] A te iterum. LIPS.

Auctorem displicuisse.] Pertinet huc La-
cedaemoniorum factum, de quo Agellius
prolixè XVIII. c. III. LIVIN. Ut La-
cedaemonii, qui bonam sententiam ab im-
probo homine in Senatu dictam, jusserunt
a bono iterum dici, eique inscribi: Agel-
lius & Plutarch. LIPS. *Nec poena crimi-
nis, sed factum displicebat.* Tacit. II. Hist. x.
BERN. Similia Tolleius ad Ausonium p. 729.
Inverso ordine nonnullae Editiones: *Aucto-
rem, non displicuisse factum.*

4. *Scenici.*] Neronis. LIPS. & Salas ad
Petronium cap. XXXI. simpliciter *plausor.*
Guelf.

Adversatur & damnat.] *Aversatur* Cod.
Livin. recte. RITTERSH. Ita Bernecc.
Graev. Cell. & si qui hos sequuntur, quod
& jure optimo Perizonio in mentem vene-
rat. Reliqui fere negligenter *adversatur.*
Inf. cap. LXIII. §. 5. *Averseris tu honori
tuo sperata suffragia.* perperam ibi Guelf.
adverseris. lib. IV. Epist. XI. *Cumque ei
carnifex manum daret avversata est.* ubi pe-
jus Bodlej. codex *adversata.* quomodo pec-
catur in multis apud Curtium lib. VI. cap.
VII. §. 10. *Ad ultimum avversari scelus per-
severantem.* Lapsus hic Librariorum fre-
quentissimus, de quo Graev. ad Cicer pro
Cluent cap. LXIII. & Muretus ad Tacit.
lib. I. Hist. cap. I. Heins. ad Claudian. lib.
I. in Eutrop. vers. 484. Nos ad Victorem
Epit. cap. XXVIII. Quintil. lib. XI. cap.

III. *Ut idem illud vultu videamur avversari.*
Senec. ad Marc. cap. III. *Aversaberis &
alienos liberos.* Nazarii Paneg. Const. cap.
x. *Appetitum tuum refugit, avversatur, hor-
rescit.* Et ibi corrupte in Editis, *adversa-
tur.* Sulp. Sev. Dial. I. cap. III. *Ubi a-
versa quaedam a mari,* quod retinendum,
licet *adversa* malint codices. ARNTZ.

Effeminatas artes.] Mollitiem scenicam,
ludos saltatorios. vide Macrobi. lib. II. Sat.
c. IX. BERN.

Seculo.] Huic tuo virili, & honesto.
LIPS.

5. *Principum disciplinam.*] Claud. ad
Stilic.

*Scilicet in vulgus manant exempla regen-
tum.*

Idem apud Honor.

Componitur orbis

Regis ad exemplum.

Idem alibi:

*Mobile mutatur semper cum principe vul-
gus.*

Euseb. de praeparat. Euangel. lib. VI. *Ε-
πειτα τὸ ὑπεξέσθιον τῷ ἀντεξέσθῳ.* Adde E-
vangel. lib. I. & VI. Petron. Lips. monit.
pol. cap. VIII. Gruter. discurs. cap. VI. &
Rationem apud Senec. lib. II. Clem. II.
BERN. Non ita commode *capere* per in-
telligere transtulit Baudius. Expone potius
plebem sese formare ad exemplum Princi-
pis, plebem etiam posse talem disciplinam
tenere & observare. Val. Max. lib. III.
cap. III. ext. 7. *Illud tamen non minus ad-
mirabile, quod servilis animus cepit.* Sene-
ca Oct. vers. 835.

Nec capit clementiam

In-

vulgus, cum rem, si ab uno fiat, severissimam fecerint omnes. Macte hac gravitatis gloria, Caesar, qua consecutus es, ut quod antea vis & imperium, nunc mores vocarentur. Castigaverunt vitia sua ipsi, qui 6 castigari merebantur, iidemque emendatores, qui emendandi fuerunt. Itaque nemo de severitate tua queritur, & liberum est queri. Sed 7 cum ita comparatum sit, ut de nullo minus Principe querantur homines, quam de quo maxime licet, tuo in seculo nihil est, quo non omne

Ingrata nostram, ferre nec pacem potest.
Curtius lib. VI. cap. IX. §. II. *Majora, quam capit, spirat.* & lib. X. cap. V. §. 36. *Quidquid mortalitas capiebat, inpleret.* qui in ea locutione multus est.

Ab uno.] Principe. LIPS.

Nunc mores.] Seneca in lib. de Provident. *Definit esse remedio locus, ubi quae fuerant vitia, mores sunt.* Mores autem, id est, pervulgata judicia aut facta, & uno verbo, Saeculum. LIPS.

6. *Ipsi, qui.*] Nempe, ipse populus. Non enim Cajus, aut Nero, ut quidam explicat. LIPS. Catanaeum innuit.

Liberum est queri.] Ecquid ni liberum, quod liberum natura fecit? *Quod relinquitur jus, si ne loqui quidem permittimur?* Brutus ad plebem Halicar. VII. c. XVI. *Quid si vox libera non est, liberum est?* Thessali apud Liv. lib. XXXIX. cap. XXV. Libertas linguae minima, quam dare potest, cui omnia in omnes licet. placet mihi vox Tiberii. *in civitate libera, linguam mentemque liberas esse debere.* Suet. cap. XXVIII. *Est enim (verba Pacati in Theod. c. XXV.) aliquod calamitatum delinimentum dedisse lacrymas malis, & pectus laxasse suspiriis.* Contra, *Crescit dissimulatione ipsa dolor, hoc altius demissus, quo minus profiteri licet.* Just. VIII. v. II. Quamplurima in hanc rem Gruter. discurs. LVI. §. 42. 43. & seq. BERN. At sub malis Principibus id minime liberum fuerat, cum vel clam mustare periculosum esset.

7. *Licet.*] *Felix seculum, ubi sentire quae velis, & quae velis dicere licet.* Tac. I. Hist. I. contra. *Heu quam miserum est*

ab eo laedi, de quo non possis queri. P. Syrus. BERN.

Tamen in saeculo.] Explore proba lectio, quae est in V, *tum.* Proxime juvenem conjectura, & emendem, *tuo saeculo,* ut sit, *tum tuo saec.* Supra *vetuisti exigi, quod deberi non tuo saeculo coeperat.* LIVIN. Livinejus *tum,* ex veteri libro, fortasse: *tuo.* LIPS. *Tum recte, nisi forte tuo.* RITT. Pro particula *tum,* ubique antehac evulgatum erat, *tamen.* Livinejus in vetere Codice invenerat scriptum, *tum;* hinc effinxerat per conjecturam: *tum tuo saeculo.* Lipsius malebat pro *tum,* duntaxat *tuo.* Cui conjecturae calculum addit Codex MS. Guelpherbytanus, ubi loco, *tum,* vel *tamen,* diserte positum est, *tuo.* Quam lectionem etiam observarunt, If. Vossius, & Gudius. In Codice nostro ambigue scriptum, *tu;* ut vel *tum,* vel fortasse, *tuo,* legere possis. Opportune vero pronomen hoc restituitur loco proposito. Particula, *cum,* vel *quum,* quae sub initium hujus periodi legitur, hic significat, *quoniam,* & conjungitur cum verbo conjunctivo, uti apud Ciceronem, *Libr. I. de Off. cap. III. Cum Athenas, tanquam ad mercaturam bonarum artium, sis profectus: inanem redire turpissimum est, dedecorantem & urbis auctoritatem, & magistrum.* Non adeo haec necessario requirit, ut sibi respondeat altera particula, *tum;* sed simpliciter cum Lipsio legere possumus: *tuo in saeculo nihil est:* quamvis nec penitus repugnet genio linguae Latinae, si quis ex mente Livineji scribere velit: *tum tuo in saeculo,* h. e. tuo in principatu. Saepius autem Plinio

8 omne hominum genus laetetur & gaudeat. Boni provehantur, mali (qui est tranquillissimus status civitatis) nec timent, nec timeantur. Mederis erroribus, sed inplorantibus, omnibusque, quos bonos

saeculum dicitur pro principatu, vel, regiminis tempore, v. g. Libr. x. epist. i. Precor ergo, ut tibi, & per te, generi humano, prospera omnia, id est, digna saeculo tuo, contingant. Dignos enim sic significare volebant Principes suos, qui ex voto omnium vel saeculum imperarent, adque suis illustrarent virtutibus. SCHWARZ. Cortius ad Plinium lib. vii. Epist. viii. In Voss. *tum*, quod aperte varietatem indicat. Plinius ipse se tuetur lib. x. Epist. xlv. Pulcritudinem seculo tuo esse dignissimam, qui sic & alibi, tum apud Rittersh. eod. lib. Epist. xcvi. Nero apud Auctorem Octav. vers. 834.

*Exsultat ingens seculi nostri bonis
Corrupta turba.*

Mire acuit sententiam additum pronomen, quod si tollas, languet oratio, nec Plinium sapit. ARNTZ.

8. *Nec timent.*] Hocne probas Plini? malos solutos metu esse? Ita, sed nempe magno metu, qui ad res novas facile impellit. Tutius meliusque, ubi jam multi mali, paullatim pati emendare & ad frugem se recipere, quam acribus poenis concitare. Ut in humano corpore vitiosi humores non impetu purgantur, nisi cum periculo: ita in republica. Significat igitur, bonis amicis & bonum Trajanum fuisse; nec malis quidem nimis asperum, & meliores exemplo & mora fecisse. LIPS.

Nec timeantur.] A bonis quia vires non habent. LIPS.

Inplorantibus.] Cum ipsi, qui emendandi, volunt emendari. Qui festinat, & qui aliter; quid nisi intempestivis remediis delicta accendit? LIPS. Sophocl. in Ajace v. 582.

Οὐ πρὸς ἰατρὸς σοφῶς

Θρηεῖν ἐπὶ πόδας πρὸς τομῶντι πῆματι.

Non est sapientia medici.

Lamentationes recitare in morbo, qui sectionem desiderat.

vel (ut Plinius loquitur) in morbo inplorante. & forte Plinius ad hoc τομῶν respexit. Nam, ut Prov. xxv. 20. Ne cantes carmina cordi pessimo. Adde Agrippam apud Dio. lib. lxx. BERN. Jac. de la Baune hunc locum a principio auctiorem evulgavit: *Vitiorum poenitentiam expectas: mederis erroribus*, &c. Idem additamentum jam ante prodiderant, Cuspinianus, Gruterus, & Parisienses A. 1643. Gudius, ad Stephani editionem, id paullo emendatius annotavit: *Vitiorum emendationem expectas*. Ut cunque vero est, haud aegro animo dimittimus hunc panniculum, purpurae Plinianae aliunde assutum, & fortasse ex glossa contextum; quem neque alii Codices MSS. agnoscunt. Contra vero, nisi audaciae nomen incurramus, etiam sine adstipulatione librorum, quos inspeximus, pro inplorantibus, malimus reponere, inplorantium. Nescio enim, quam καταχρηστικῶς errores hic dicantur inplorantes? Luculentius dici crediderim: *mederis erroribus, sed inplorantium*, i. e. cupientium sanari. Casus vero dandi forte irrepsit ex inertia librario- rum, qui hoc participium vel ad praecedens nomen, *erroribus*, vel ad sequens vocabulum, *omnibus* (quod in Guelferbyta- no Codice sine particula ἐγκλιτικῇ, quae, scriptum est,) referendum esse, opinati sunt. SCHWARZ. Ego sententiae convenientius existimaram, si ἀπὸ κοινῆς verbum revocaretur, *mederis erroribus, sed mederis inplorantibus* sc. iis, qui talibus erroribus laborabant. Vide, quae adferuntur infra cap. lxxxii. §. 4. & multis ad Plinium locis. Nec alia mens erat Gesnero supra cap. xi. §. 4. ARNTZ.

Ne coëgisse.] Ita Agricola apud Tacitum, in vita Agr. cap. vii. cum Britanniae praesideret, rarissima moderatione maluit videri invenisse bonos, quam fecisse. Denique quid in tota hac re sit, pulchre Apu-

nos facis, hanc adstruis laudem, ne coëgisse videaris.

CAP. XLVII. Quid? vitam, quid? mores juventutis quam principaliter formas? quem honorem dicendi magistris, quam dignationem

sa-

pulejus: Neminem Proconsulem provincia Africa magis reverita est, minus verita: nullo, nisi tuo anno ad coërcenda peccata plus pudor valuit, quam timor. Nemo te alius pari potestate, saepius profuit, rarius terruit. LIPS.

I. Principaliter.] Sive, ut decet Principem, sive eximie, & ἐξόχως. Habes hanc curam inter principes. LIPS. In vulgatis hic locus ita interpungebatur: Quid vitam? quid mores juventutis? quam principaliter formas? Multo elegantius & ex oratorum consuetudine magis distinxeris cum Livinejo & Cellario, quorum auctoritati parvimus. Cicero Orat. II. Phil. cap. VIII. Cedant arma togae. Quid? tum nonne cesserunt. Orat. VI. Phil. cap. IV. Quid, ipse si velit? num etiam Lucium Fratrem passurum arbitramur. In Pison. cap. XXXVI. Sulp. Severus de Mart. Epist. III. §. I. Ad Praetoris tribunal justo loro traheremus. Quid enim? non conquerar, quam a te patior injuriam. Ita optimus Trajectinus, nisi quod uterque ibi codex lore, unde fortasse ex praecedenti syllaba repetendum colore. Nazar. Paneg. Const. cap. XXXIV. Quid faciles aditus, quid? aures patientissimas, quid? benigna responsa. & similia, ubi eleganter quid interrogationi simpliciter inservit, qualia nonnulla dedimus sup. cap. II. §. 6. ARNTZ.

Dicendi magistris.] Rhetoribus, circuitio. Nam Celso statuam publice poni iussit, auctore Dione, & muneribus affecit, dicente de eo Juvenale:

Nemo tamen studiis indignum ferre laborem

Cogetur posthac, nec sit quicumque canoris
Elogium vocale modis, laurumque mordit.

Et Lucanus eum sapientem Imperatorem & studia coluisse commemorat. CATAN. Rhetoribus. Victor de Trajano: Eruditissi-

mus, quamvis ipse parcae esset scientiae, moderateque eloquens, diligebat. Et Dio: Παιδείας μὲν γὰρ ἀκριβῶς, ὅση ἐν λόγοις, & μετέσχε, τό γε μὴν ἔργον αὐτῆς καὶ ἐπίστατο καὶ ἱποίει: Doctrinae accuratae, quae in verbis consistit particeps non fuit: at quae praecipuntur, ea & novit & fecit. Summa est, summe doctum in literariis artibus non fuisse; at in Philosophicis & moralibus, maxime. Quis enim hoc negaverit, qui vel Plutarchum cogitaverit, ejus doctorem? Exstat epistola viri, quam misit ad Trajanum jam recenter Principem, digna quae apud ipsum legatur. LIPS. Sic recte ad Trajani tempora hos versus retulit Catanaeus, male enim Neronem hisce palpare Poëtam credidit Scholiastes ejus ad Sat. VII. vers. 2. eo etiam nomine reprehensus a Salmafio Plin. Exerc. p. 319. & mox a Livinejo. Eodem modo Rhetorem circumscribit Cicero Orat. cap. III. Etiam dicendi gravissimus Auctor & magister. & lib. III. de Orat. cap. XXIV. Etiam Latini magistri dicendi exstiterunt. & Suetonius Caes. cap. III. Apollonio clarissimo tunc dicendi magistro. ARNTZ.

Quam dignationem.] Verum est, dignationem. Infra, tantumque dignationis in ipso honore ponebat, &c. Eumenius pro restauran. Scholis, qui honorem litterarum hac quoque dignatione cumulavit, &c. Iterum, singularem eorundem erga literas dignationem in antiqua litterarum sede celebremus. LIVIN. Dignationem Vet. Cod. recte. RITTERSH. Pro vocabulo, dignitatem, habet Codex Guelferbytanus, habet & noster, dignationem. Invenit & Gudius in MSS. Idem jam publicarunt, Cuspinianus, Lipsius, Gruterus, Frischmannus, sive Berneggerus, Hackius, de la Baune, Hearne, Patarol, Ceva. Sic & Plinius infra cap. LXXVII. 3. Tantum dignationis in ipso honore ponebat. &c. SCHWARZ.

Vox

sapientiae doctoribus habes? ut sub te spiritum, & sanguinem, & patriam receperunt studia, quae priorum temporum inmanitas exsilii puniebat. cum sibi vitiorum omnium conscius Princeps inimicas vitis artes, non odio magis, quam reverentia, relegaret. At tu easdem artes in complexu, oculis, auribus habes, praestas enim, quaecunque praecipiant, tantumque eas diligis, quantum ab illis probaris. An quisquam studia humanitatis professus, non cum omnia tua, tum vel in primis

Vox ipsi usitata Ciceroni, quod observat Schegk. ad Vellej. lib. II. cap. LII. & Livio lib. VII. cap. XXV. *Vel ob aliam dignationem haud subjiciendum dictaturae.* & lib. X. cap. VII. *Sacerdotiis non minus reddamus dignatione nostra honoris.* Reliqui Panegyrici passim adhibent. Mamert. Geneth. Maxim. cap. I. Eumen. Paneg. Const. cap. XXIII. & ceteris in locis cum Casaub. ad Suet. Caes. cap. IV. *Dignitatem tamen ex vulgatis Editionibus retinuit Marklandus ad Statium lib. II. Silv. in praef. ubi phrasin hanc, habere honorem & similia illustrat, de qua vide & Gronovium ad Senecam Epist. XXI. & nos supr. cap. IV. §. 3. ARNTZ.*

Ut sub te spiritum.] Referam huc illa Juvenalis Sat. VII.

Et spes & ratio studiorum in Caesare tantum.

Rursum:

Nemo tamen studiis indignum ferre laborem

Cogetur, post hac nequit quicumque canoris Eloquium vocale modis, laurum momordit.

Veteri interpreti Pithoeano, qui ad Neronem pertinere voluit, multis de causis non assentior. Ipse Plin. Epist. XVIII. l. III. *Mihi hunc honorem habitum putem, an studiis? studiis malo, quae prope extincta refoventur.* LIVIN. Hanc laudem & alii tribuunt Trajano. Juvenalis:

Et spes & ratio studiorum in Caesare tantum.

In epistolis, noster: *Studiis, quae prope extincta refoventur.* Argumentum & a viris doctis, quibus aevum illud claruit: & a

Bibliotheca Ulpia, quam iis liberaliter struxit, atque instruxit. LIPS.

Et patriam.] Nam exulaverant, ut addit. & Suetonius de Domitiano c. X. *Philosophos omnes urbe Italiaque submovit.* LIPS.

Priorum temporum.] Sophocles quidam decreto eiecit omnes ab Attica philosophos, & Romani eosdem ab urbe expulere, tanquam juventutis corruptores. Athenaeus. Sic Antiochus rex, cujuscunque sectae regno suo interdixit. Adde Suet. in Tiber. Neron. c. LII. quos hic tangit. BERN.

Exsiliis.] Expedit vobis, neminem videre bonum, quasi aliena virtus exprobratio delictorum vestrorum sit. Sene. de vit. beat. c. XIX. *Virtutem ipsam exscindere cupiunt tyranni.* Tacit. XVI A. XX. *Malus bonum malum esse vult, ut sit sui similis.* Plautinus senex. BERN.

Cum sibi vitiorum.] Domitianum notat, qui philosophos urbe exegit. vide Satyr. Sulpiciae de temporibus Domitiani. Hunc inf. *Optimi cujusque spoliatores & carnificem vocat.* digno & vero elogio. RITT.

Quam reverentia.] Ut Tacitus in Agric. c. XX. in eodem Domitiani facto, *nequid usquam honesti oculis occurreret.* Et qui illud non amant, aut non habent: quomodo has ament, famae aut infamiae publicas tubas? LIPS. Sic Commidia Quadratillum ad studia admonuit; id, quod non amore ejus magis facere quam reverentia videbatur. Plin. VII. Epist. XXIV. BERN.

2. *Praestas enim quaecunque praecip.]* Hoc illud est, quod Xiphilinus voluit, cum de Trajano scripsit, quod est in notis Lipsi §. I. Ubi observa sis mihi ἀρετῆς, & γὰρ

primis laudibus ferat admissionum tuarum facilitatem? Magno quidem 4
 animo parens tuus, hanc ante vos Principes arcem, publicarum ae-
 dium nomine inscripserat; frustra tamen, nisi adoptasset, qui habita-
 re, ut in publicis, posset. Quam bene cum titulo isto moribus tuis con- 5
 venit! quamque omnia sic facis, tamquam non alius inscripserit!
 Quod enim forum, quae templa tam resecrata? non Capitolium, ipsa-
 que illa adoptionis tuae sedes, magis publica, magis omnium. Nulli
 obi-

τὴν ἐξω τῆς δυνάσεως ῥητορεύειν, ὑπὸ τῆς σιλοπο-
 σίας ἀμειλίτερος ἑαυτὸν πολλάκις ἦν, ait Julia-
 nus Imperator. LIVIN.

Probaris.] Nam sermonibus aut scriptis
 honestant & laudant te totum hoc genus.
 LIPS. *Tantum eas* omissa particula con-
 junctiva Guelf.

3. *Admissionum.*] Officium erat Palati-
 num, *Ab admissionibus, & admissionales*, per
 quos aditus ad Principem erat. Ii saepe du-
 ri, molles mitesque sub miti hoc Trajano.
 LIPS. Panegyristes aliud de Juliano: *Ne-
 mo gradu pulsus, nemo aditu prohibitus,
 nulli palatii fores clausae.* Sic Imper. Ho-
 norius Clemens aditu apud Claudian. *Theo-
 dosius aditu apud Pacatum: Constantini fa-
 ciles aditus auresque patientissimas* laudat
 ejus panegyristes. Laudabile est Impera-
 tori, Gratiano apud Ausonium, *faciles in-
 terpellantibus praebeere aditus, nec de occu-
 patione accusari.* Adde tamen Tacit. IV.
 Histor. cap. LXV. Valer. Max. lib. II. cap.
 VI. 7. Prudens Rex omnibus potius patet,
 quam nemini; cum recessus sit index vitii.
 vide Gruter. discurs. A. XVIII. & XLIV.
 & Sen. Clem. XIII. BERN. Adde prae-
 ter alios multos Lipsium ad Tacitum lib.
 VI. Ann. cap. IX.

4. *Ante vos.*] Te & Nervam. Sententia
 est, Palatium hoc antea arx quaedam &
 velut regia: sub vobis facta est communis
 quaedam domus atque adeo a Nerva sic in-
 scripta. LIPS. Sensus non bene percepe-
 re Editores, qui hos expresse, quo in
 errore haesit quoque Vossianus scriba, cum
 pejus etiam Guelf. pro *arcem, artem* de-
 derit, & pro *inscripserat, transcripserat*,

quod aliud quid est, & ab hoc loco alie-
 num. *Inscribere* de titulis aedium & mo-
 numentorum publicorum pro *insculpere* ac-
 cipitur. Aurel. Vict. Epit. cap. XLI. §. 13.
Ob titulos multos aedibus inscriptos. Hein-
 sius & Burmannus ad Ovid. Epist. XIV.
 Her. fine. *Incisas & inscriptas litteras* jun-
 git Cicero pro Domo cap. LIII. & quae
 adnotata in Vir. Ill. cap. XLII. ARNTZ.

Publicarum aedium.] Factum Nervae
 causam etiam aliam habuit (imo primitus
 aliam) ab hac quam Orator tangit. Nam
 Principes Romani, quatenus Pontifices Ma-
 ximi, in publico habitare debebant. Dio
 in Augusto notat, lib. LV. *cum domum ae-
 dificasset, totam eam publicasse, quod Ponti-
 fex max. esset.* Ipsum hoc dicit libro LIV.
 post Lepidi mortem: vide. Facit huc quod
 in Dionis M. Antonino est. *Ἡμεῖς γὰρ ἐφ' ἡ
 παρὰ τὴν βαλὴν λέγων, ἕτως ἔδεν ἰδίον ἔχομεν,
 ὥς καὶ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ οἰκίᾳ οἰκῶμεν: Nos in-
 quit Antoninus ad Senatum, adeo nihil pro-
 prii habemus, ut etiam in vestris aedibus
 habitemus.* Ergo palatium jam ab Augusto
 publicum: & iterum fecit scripsitque Ner-
 va. LIPS.

5. *Quamque omnia.*] Remoto, *quan-
 quam*, rescribe, *quamque*: quod requirit
 oratoris sententia; quod suggerit Codex
 MS. Parisiensis, & noster: quod Beroal-
 dus, quod Livinejus, quod Lipsius, Gru-
 terus, de la Baune, & alii, jam huic loco
 vindicarunt. SCHWARZ.

Non alius.] Ipse tu, non Nerva. adeo
 elogium hoc verum praestas. LIPS. Post
 num *Capitolium* hic legit Faber infra ad
 cap. XLIX. §. 4.

obices, nulli contumeliarum gradus, superatisque jam mille liminibus, ultra semper aliqua dura & obstantia. Magna ante te, magna post te, juxta tamen maxima quies; tantum ubique silentium, tam altus pudor, ut ad parvos penates & larem angustum ex domo Principis, modestiae & tranquillitatis exempla referantur.

I CAP. XLVIII. Ipse autem ut excipis omnes! ut expectas! ut magnam partem dierum, inter tot imperii curas, quasi per otium transigis!

Contumeliarum gradus.] Ut alii primo ostio admitterentur, interioribus excluderentur: alii, nec primo. Sive, quod aegre & superbe excepti a janitoribus, iterum iterumque (ut plura erant limina) hae contumeliae fubeundae. LIPS. In omnibus Editionibus inveni *nullae obices*, neque clam me est, & eo genere uti, praesertim poëtas, ad quorum normam saepius se Noster componit. Ovidius lib. XIV. Met. vers. 780.

Portasque petunt, quas objice firma Clauserat Iliades.

ubi Heinsius. Attamen, si aurium iudicium in consilium adhibeamus, multo commodius videtur sonare, quod est in Voss. & Guelf. *nulli obices*, quodque Oratori in libera oratione est usitatus.

Mille liminibus.] Satis hoc laxum, de *mille liminibus*: sed oratoria nempe, an poëtica superlatione. Tamen multa haec ostia, ex more, divitibus. Senec. de Benef. VI. cap. XXXIII. *Ut gradum intra domum ponas, in qua deinceps multa sunt ostia, quae receptos quoque excludunt*: de ipsis istis salutationibus. LIPS.

6. Juxta tamen.] Pars editorum auctior: *juxta te tamen*, atque ita Voss. non male quidem, sed eadem facilitate eam voculam ex praecedentibus licet repetere, ut *juxta* simpliciter ponatur. Uti Obseq. cap. LXI. *Romae & circa plurima decussa*. pro *circa Romam* & alia apud Perizonium ad Sanct. lib. IV. cap. XIII. n. 6. Ita statim dixerat Noster: *Superatis liminibus, ultra semper*, pro *ultra illa limina*, quod recte monuit Dukerus ad Florum prooem. lib. I.

initio & Cortius ad Sallust. Catil. III. §. 2. Plura dabimus ad cap. LX. §. 5. ARNTZ.

Tantum ubique silentium.] O pulchre: & hoc nomine barbara illa Turcarum natio laudanda, quibus in sua Porta, inter mille Janitzaros aliumque confluum, silentium est paene solitudinis. LIPS.

Modestiae, tranquillitatis.] *Modestiae & tranquillitatis*. Vet. Cod. Edit. Cusp. Frob. & Lugd. recte. LIVIN. & RITT. Et vere. Error natus ex littera finali praecedentis & initiali sequentis vocis. quale vitium adhaesit Editioni Graevianae, ubi mox *exemplar referantur* oscitantia typothetarum. Pro *tam altus p.* Guelf. *tantus pudor*.

1. Ut expectas.] Non excipis solum comiter, sed in limine velut obvium te das: aut certe invitas, & vacuum te ostentas. LIPS.

Quasi per otium.] Vulgando te, audiendo, alloquendo, ut solent feriati. LIPS.

Non ut alias.] Ante, sub malis Principibus. Sed quidam libri, *non alii & attoniti*, quod magis probo. Id est, non colore vultuque alio & a prioribus demutantes: ut est facies metus. LIPS. Nihil in his movendum arbitror, quanquam in Codice MS. Parisiensi, & nostro, priora verba aliquantum variata deprehendamus: *Itaque, non alii & attoniti, nec ut periculum*. &c. Quam lectionem etiam Is. Vossius, & in margine editionis suae, Livinejus ac Gryphius, animadverterunt. In quam cum etiam inciderit Lipsius, eam magis probavit, & sic interpretatus est: *Itaque non colore vultuque alio, & a prioribus demutantes, prout est facies metus*. Imo, pro *tarditate*,

gis! Itaque non, ut alias, adtoniti, nec ut periculum capitis adituri tarditate, sed securi & hilares, cum commodum est, convenimus. Et² admittente Principe interdum est aliquid, quod nos domi quasi magis necessarium teneat. excusati semper tibi, nec unquam excusandi sumus. Scis enim sibi quemque praestare, quod te videat, quod te frequentet, ac tanto liberalius ac diutius voluptatis hujus copiam praebes. Nec salutationes tuas fuga & vastitas sequitur. remoramur, re³ sisti-

ditate, maluit: *tarde ad te*. i. e. non cunctanter & trepide, te adimus; sed hilares, & secure. Verum, plana est sententia vulgatae lectionis, cui nec scriptorum, nec censorum, librorum, deest auctoritas. Ait vero Plinius: Trajano imperante, cives, non, ut alias sive alio tempore, scilicet sub malis Principibus, trepidos & attonitos, nec tarditatis causa periclitaturos, (id est, si quando tardiores venerint, morae culpam capite luituros;) sed securos & hilares, ac cum commodum esset, Caesarem adire posse? *Tarditate*, hic valet idem, ac, propter tarditatem. Unde omnia sana & perspicua apparent, neque indigent medica manu. Recte ergo Baudius de tentata horum verborum mutatione: *Quid opus fuit*, inquit, *convellere sententiam, optime positam? Non est ea medicina, cum sanae parti corporis atque integrae scalpellum adhibetur: carnificina est ista & crudelitas.* SCHWARZ. Itaque nos alii nec att. Guelf. non alii ut. Puteolani Editio & Veneta. non alii & in margine etiam videtur praetulisse Perizonius. Et ad eam scripturam facit Virg. lib. iv. Georg. vers. 254.

Continuo est aegris alius color. Ubi Servius: *id est, pallidus.* Alteram tamen scripturam praetulerim, solet enim ubique Plinius seculi Trajani felicitatem componere cum reliquis praecedentium temporum calamitatibus.

Attoniti.] Stupidi. Domitiani tempora notavit, sicut Juvenalis Sat. iv. de Senatoribus ab eo convocatis mentionem faciens,

Quos Albanam dux magnus in arcem

Traxerat attonitos & festinare coactos.

CATAN.

Periculum capitis.] Haec videlicet Pegaso causa properandi apud Juvenalem Sat. iv.

Rapta properabat abolla

Pegasus, attonitae positus modo villicus urbi.

LIVIN.

Tarditate.] Quasi periclitaturi, si tarde veniremus. Ideo Satyricus: *rapta properabat abolla Pegasus*: Sic explicant: at mihi rescribi placeat, *tarde ad te*. Non, inquit, trepide & cunctanter te adimus: sed hilares & securi, quia libet, & cum libet. LIPS. Quod rescribi placet *tarde ad te*, displicet, si cogito sequentia: *cum commodum est*. item *interdum est aliquid*. BERN. Et sic puto dixisset: *convenimus te*, non *ad te*.

Convenimus.] Tacitus Germ. cap. xi. idem ex libertate vitium refert. *Non simul*, inquit, *nec jussi conveniunt, sed & alter & tertius dies contatione absuntur.* BERN.

3. *Nec unquam.*] Acuta & vera lectio, quam V. repraesentat, *nec unquam magis excus.* scil. *quam cum a te absumus, atque excusamur tibi.* LIVIN. Vero haud ab simile illud *magis* ex praecedenti versu irreplisse.

Sibi quemque.] Non tua causa, nec ut velut officium praestemus: sed in nostram voluptatem, & ut te fruamur. LIPS.

3. *Salutationes tuas.*] Illas solennes & matutinas, quas & Principi ferebant. Tacit. ii. Annal. c. xxii. Cn. Novius in coetu salutantium Principem. LIPS.

fistimus ut in communi domo, quam nuper inmanissima bellua plurimo terrore munierat. cum velut quodam specu inclusa, nunc propinquo-
rum sanguinem lamberet, nunc se ad clarissimorum civium strages, cae-
desque proferret. Obversabantur foribus horror & minae, & par me-
tus admissis & exclusis. Ad hoc, ipse occursum quoque visuque terribi-
lis.

Fuga & vastitas.] Quia jussi statim re-
cedere, nec subsistere ibi fas aut mora-
ri. LIPS. Mox restitimus pro resistimus.
Voss.

Bellua] Seneca lib. I. de Clem. c. III.
*Non tamquam malum aliquod aut noxium
animal e cubili profilierit, diffugiunt.* LIPS.
Cicero pro Milone cap. XI. *Illam belluam
judicii laqueos declinantem.* eam elegantiam
credo periisse apud Senecam Suas. VI. p.
36. *Videbis illum non hominis, sed belluae
civilis vultum.* Editur nunc belli, sed ita
non satisfacit oppositio, quae apertior est
hominem inter & belluam. Quod hic ex-
cudi jussimus, defendit Voss. Guelf. Edit.
Puteolani, Livin. Hearne, Cell. reliquae
habent *nuper illa inm.* neque tali particula
adeo accurate praecedentia tempora notare
solet, ut supra cap. XX. *Quam dissimilis
nuper alterius principis transitus.* ARNTZ.

Specu inclusa.] Tacitus de illo pulchro
ac decenti monstro in Agric. c. XXXIX. &
XLV. *Quod saevae cogitationis indicium erat,
secreto suo satiatus: & saevus ille vultus &
rubor, qua se contra pudorem muniebat.* Ad-
de IV. Hist. XL. BERN. In specu Guelf.
utroque enim modo hoc verbum constru-
itur, nonnunquam praepositionem Noster
negligit. lib. II. Epist. XVII. §. 4. *Qui-
bus area includitur.* & §. 13. *Qua hortus
includitur.* & lib. VII. Epist. XXI. *Tecto
vehiculo inclusus.* Illud in hic loci natum
erit ex praecedenti littera, quod saepius vi-
dimus. ARNTZ.

Propinquorum.] Nam Flavius Clemen-
tem & Arretinum, patruales suos occidit.
Suet. n. Domit. c. X & XV. LIPS.

Clarissimorum.] Juvenal. Sat. IV.

*Tempora saevitiae, claros quibus abstulit
urbi*

*Illustresque animas impune, & vindice
nullo.*

CATAN. *Civium* abest a Guelf.

4. *Obversabantur.*] Male Editio Gryphii
Anni 1551. & aliae quaedam reposuerunt,
observabantur. Idem error in Panegyrico
Pacati statim in princ. ibi *observarique di-
cturo.* JURETUS. Illa est solennis ha-
rum vocum confusio, & notata jam dudum
Viris Doctis, uti & hunc locum tuetur
Savaro ad Apoll. lib. I. Epist. V. Idem Si-
donius lib. III. Epist. II. *Obversabatur per
dies mentibus ipsorum.* Incert. Epithal. Ma-
xim. cap. XII. *Aliqua obversatur obscuri-
tas.* Ubi idem error est in vulgatis Editio-
nibus. quem sustulit & Codex Jureti apud
Symmach. lib. III. Epist. I. *Ruri hac us-
que obversatus.* Boethius lib. I. Cons. prof.
III. *Ab adolescentia laribus obversatus fue-
ram.* Corruerunt, qui & illic *versatus*
dederunt. Senec. lib. I. de Clem. cap. I.
Obversatur oculis laetissima forma Reip.
Adde Interpretes Plinii ad lib. V. Epist.
XXI. ad Val. Max. lib. I. cap. VII. ex. 7.
ad Lucretium lib. IV. vers. 976. ARNTZ.

Admissis.] Ne verbo aut gestu offende-
rent. LIPS.

Exclusis.] Ne jam offendissent. LIPS.

Visuque terribilis.] Tacitus, in Agric.
cap. XLV. *Cum tot hominum palloribus de-
notandis sufficeret saevus ille vultus.* LIPS.
Ad hoc pro ad haec codex Livineji &
Guelf. confer Cortium ad Sallust. Ca-
til. cap. XLIV. §. 6. Florus lib. II. cap.
XVIII. §. 10. *Ad hoc scorta, calones.* Bent-
lej. ad Horat. Epod. IX. vers. 17. & lib. I.
Sat. VI. vers. 87. Burm. ad Sueton. Ner.
cap. XLVI. adde infra cap. LXXVII. §. 5.
Ubi haec ita varie confunduntur. *concurso*
praeterea idem Guelf. ARNTZ.

Su-

lis. superbia in fronte, ira in oculis, femineus pallor in corpore, in ore impudentia, multo rubore suffusa. Non adire quisquam, non ad-⁵ loqui audebat, tenebras semper secretumque captantem; nec unquam ex solitudine sua prodeuntem, nisi ut solitudinem faceret.

CAP. XLIX. Ille tamen, quibus sibi parietibus & muris salutem ¹ suam

Superbia in fronte.] Infra, *juvabat illidere solo superbissimos vultus. De impudentia* quidem in ore abire in diversum Suetonius videtur, cum haec refert. cap. XVIII. *Commendari se verecundia oris adeo sentiebat, ut apud senatum sic quondam iactaverit, usque adhuc certo animum meum probastis, & vultum.* Sed & Tacitus extrema Julii Agricolae vita scriptum reliquit: *Praecipua sub Domitiano miseriarum pars erat videre & adspici, cum suspiria nostra subscriberentur cum denotandis tot hominum palloribus sufficeret saevus ille vultus, & rubor, a quo se contra pudorem muniebat.* LIVIN.

Ira in oculis.] Nihil Suetonius, tantum cap. XVIII. princ. *grandibus oculis fuisse.* LIPS.

Ore impudentia.] Tacitus in Agric. c. XLV. *Rubor, quo se contra pudorem muniebat.* Apparebat igitur verecundus, non erat. LIPS. Quomodo? an non potius ruborem detrivisse, & nescire erubescere impudentes dicimus? & contra. An non *tantum sanguinis in ore, quantum in animo pudoris*, ut idem infra verissime dicit Plinius. Legendum igitur, *nullo rubore suff.* RITTERSH. Nihil est mutandum, nam de *rubore* testatur expresse Suetonius in vita ejus. c. XVIII. *Statura fuit procera, vultu modesto, ruborisque pleno.* Et interpretatur Tacit. in vita Agricolae cap. XLV. *Praecipua sub Domitiano miseriarum pars erat, videre & adspici cum suspiria nostra subscriberentur: cum denotandis tot hominum palloribus sufficeret saevus ille vultus & rubor, a quo se contra pudorem muniebat.* ad quem locum consulatur Lipsius GRUT. *Inprudencia* lapsu solenni Voss. Quod vero monuit Hearne legere Ritterh. *robore*, in errorem abductus fuit, culpa

librariorum in editione Graeviana, ubi ita peccatum in notis. Sed confer Raderum ad Martial. lib. VIII. Epigr. LXV. & Pricaeum ad Appulejum Apolog. p. 158. *Sidonius lib. I. Epist. II. Lactea cutis, quae propius inspecta juvenili rubore suffunditur. Namque hunc illi crebro colorem non ira; sed verecundia fecit.* Ipse Plinius lib. I. Epist. XIV. *Est illi facies liberalis, multo sanguine, multo rubore suffusa.* Et illic robore Mediceus, pejus utramque vocem suspectam reddere conatus est Cortius, quem & eo nomine reprehendit Burman. ad Sueton. Domit. cap. XVIII. ARNTZ.

Multo rubore.] Sen. epist. II. *Quidam nunquam magis timendi, quam cum erubuerint, quasi omnem verecundiam effuderint.* BERN.

5. Secretumque.] Cottidie horarium, ut Suetonius c. III. scribit. etsi male ibi distinctum, quasi *inter initia Principatus* tantum. Ille vero assidue hoc fecit: & ea verba ad superius caput ac periodum pertinent, de Tito. Qui legis attende. LIPS. Dissentiente tamen ad eum locum Casaubono. Adde Schefferum ad Pacati Pan. cap. XXI.

Solitudinem.] Occidendo, pellendo. nam ad saevitiam exercendam prodibat. Non displiceat, tamen *solitudinem* legi, apta allusione, & sententia veriore. LIPS. Magis ad acumen Plinianum videtur *Solitudinem*. Nam *solitudinem* Domitianus semper faciebat, etiam absens, etiam in *solitudine* inclusus, *solitudinem* vero non semper. BERN.

I. Parietibus.] Quos etiam Phengite lapide distinxit, ut quidquid a tergo fieret, pervideret, insidiarum metu: Suetonius c. XIV. LIPS.

suam tueri videbatur, dolum secum & insidias, & ultorem scelerum Deum inclusit. Dimovit perfregitque custodias Poena, angustosque per aditus & obstructos, non secus ac per apertas fores & invitantia limina, irrupit; longeque tunc illi divinitas sua, longe arcana illa cu-

Dolum secum.] Infidiatores ipsos domesticos e cubiculo. LIPS.

Ultorem scelerum.] Bona conscientia turbam advocat, mala etiam in solitudine anxia atque sollicita est. Senec. epist. XLIII. Bona conscientia prodire vult, & conspici, ipsas nequitia tenebras timet. epist. XCVII. Adde lib. IV. Ben. c. XVII. Tertull. in Apolog. cap. VII. BERN. Tibullus lib. I. El. VIII. vers. 76.

Nescius ultorem post caput esse Deum. & Val. Max. lib. VI. cap. VIII. ex. 4. *Quis Deorum gravissimi sceleris ultor.* Florus lib. III. cap. IX. §. 6. *Dii foederum ultores.* Hegesipp. lib. I. de Excid. Hier. cap. XXXVII. p. 116. *Commune omnium flagitium ultorem Deum poscere.* Ideoque non necesse est hic cum Catanaeo *Nemefin* intelligere, cum quisque Deorum suas repetere posset poenas; neque *Jovem*, a quo, si testimonia Dionis & Suetonii spectemus, derelictus erat, licet non ignorem & hunc Deum proprio *ultoris* titulo insigniri, sed alia istius denominationis ratio est, neque ulla excogitari potest causa, cur potissimum ad id cognomen adluseret Noster. Si *Nemefin* voluisset intelligi, dixisset *ultricem Deam*. nisi vellemus ex Sulpitio id defendere ad Lucanum lib. II. vers. 80. qui & ibi nugatur. ARNTZ.

Angustosque.] Aedificii ratione tales, an custodum frequentia? LIPS.

Longeque tunc illi.] Et hoc πολιτικώτερον. Propertius:

Longe castra tibi, longe miser agmina septem

Flebis in aeterno surda jacere situ.

Silius Italicus:

Longe clausis sua foedera, longe Italiam fore.

LIVIN. Latii quidam idiotismus, quo significatur, hoc aut illud nil juvare aut pro-

desse. Nam quae praesentia, auxilio esse solent: longinqua frustra implores. Itaque & *Adesse* dixerunt, pro juvare & patriocinari. Illa phrasis, in Virgilio XII. Aen.

Longe illi dea mater erit.

In Caesare: *Longe iis fraternum nomen populi Rom. futurum.* In Floro lib. II. c. VI. item c. II. *Longe illi triplex murus, totidemque arces.* LIPS. Haec quoque Livinejus ad Propert. lib. I. Eleg. VII. Barthius ad Statium lib. IV. Theb. vers. 326. & ad Gratii Cyneg. vers. 352. Claudianus Bell. Gildon. vers. 436.

Non contra clypeis tectos, galeisve micantes

Ibitis, in solis longe fiducia telis.

Quod expono, frustra fiduciam in illis collocant, Barthius *longe*, id est, *de longinquo utilibus*, quod videtur durius. Confer quos laudat Cortius ad Sall. Jug. cap. LV. §. 6. ARNTZ.

Saevique secessus.] Ubi saeva & tristitia machinabatur. Tacitus in Agric. c. XXXIX. 7. *Quodque saevae cogitationis indicium erat, secreto suo satiat.* LIPS. Et haec expositio iusta est, quam amplector, dubito tamen, an non scribere potuerit Noster, *caecique recessus*. praecedens *arcana* videtur tale quid suadere, neque quidquam secessus seu recessus illi poterant prodesse, quod *saevi*, sed quidem, quod *caeci* essent, id est, occulti, quibus se contra subita & inopinata pericula recondere & tuto latere posset. Quomodo passivo sensu haec vox frequens est. Hegesipp. lib. I. de Excid. Hier. cap. XXX. p. 87. *Caeci intus antro- rum recessus.* Appul. lib. II. Met. p. 123. *Formido caecas & inevitabiles latebras.* Virgil. lib. II. Aen. vers. 453.

Limen erat, caecaeque fores.

Lucan. lib. V. vers. 87.

Caecae

cubilia faevique secessus, in quos timore, & superbia, & odio hominum agebatur. Quanto nunc tutior, quanto securior eadem domus, ² postquam ejus non crudelitatis, sed amoris excubiis; non solitudine & claustris, sed civium celebritate defenditur! Ecquid ergo discimus ³

ex-

Caecas inclusum habitare cavernas.

Savaro ad Sidonium carm. II. vers. 302. Heinſius ad Silium lib. VI. vers. 7. & plurimi alii. Et quam convenienter dici posset ad *saevos secessus*, ubi tristitia contra optimum quemque agigaret consilia, actum fuisse, *timore, superbia & odio hominum*, cum potius tutos recessus quaerere cogeret timor. Praeterea sequentia haec videntur confirmare. Neque ideo ea fortasse aliquam speciem habentia me a scripta lectione deterrent satis, & aperte defendit Tacit. Agricola cap. XLIX. *Quodque saevae cogitationis indicium erat, secreto suo satiat.* Supra pro divinitas Guelf. & a manu sec. Voss. *diversitas*. Nonnullae quoque Editiones illa expellunt. Et pro *agebatur*, male *angebatur* Guelf. & manus emendatrix in Voss. de qua varietate diximus ad Victorem Caesar. cap. XIII. §. 10. ARNTZ.

2. *Postquam ejus.*] In vitio sunt, quamlibet consentiunt libri, quos equidem tractarim. Expleam ego, *postquam aditus ejus*, non enim placet deleri *ejus*, quod vidi, qui faceret. LIVIN. Legendum, *postquam ea*: aut vocula deest, *dominus ejus*, talisve: an placet, *berus legi*? LIPS. Inferunt, *sed civium celebritate defenditur* Cuspin. & Lugd. recte. RITT. Eleganter Codex noster posteriora hujus periodi verba ita complet: *postquam ejus non crudelitatis, sed amoris, excubiis; non solitudine & claustris, sed civium celebritate, defenditur.* Quod complementum utique desiderat concinnitas orationis, qua contraria contrariis opponuntur. Civium autem celebritas hic pro frequentia dicitur, atque opponitur solitudini, haud secus, ac apud Ciceronem, Libr. XII. ad Attic. epist. XIII. *Me haec solitudo minus stimulat, quam ista celebritas.* Atque sic hanc lectionem recte receperunt, Cuspinianus, Gryphius, Lipsius, Gruterus,

Frischmannus, Hackius, Patarol, Ceva. Quod vero ad pronomen *ejus* attinet, quod in eodem loco particulae *postquam* subjicitur; dudum animadvertit Livinejus, in vitio esse ea verba, quamlibet consentiant libri. At parum feliciter per additam vocem, *aditus*, explere voluit. Lipsius etiam haesitabundus: Legendum, inquit, *postquam ea*; aut vocula deest, *dominus ejus, talisve*. Candide de his emendandi rationibus Baudius: *Uti sciti*, inquit, *sine lege: ita nos sine auctoritate erubescimus loqui.* Codex noster, tantum abest, ut nos hic juvet; ut pro *postquam ejus*, corrupte referat, *post ejus*: nisi eo ipso suspicionem firmet, excidisse non nihil ex isto loco. At alterum exemplar Gudianum pro *postquam*, in margine habet *quum*, pronomine *ejus* plane omisso, hunc in modum: *Quanto nunc tutior, quanto securior, eadem domus; quum non crudelitatis, sed amoris excubiis; &c.* Quae emendatio, si antiquioris Codicis auctoritate se tueatur, bene recteque se habet. SCHWARZ. Hic tibi subscribo, nisi quod pro *ejus* rescribere *tuis* gestio. HEUM. Poec. tom. III. lib. IV. *Aditus ejus* explebat quoque Abramus ad Ciceronem Orat. II. Phil. cap. XLIV. *postquam ea* expressit Erud. Gesnerus. *Quum non* Guelf. non male id quidem, sed sine ulla necessitate. Viris Doctis offensio- ni fuit innocua vocula *ejus*, & in perplexiori, ut patet, constructione haesitarunt. Ipsissima haec est Plinii manus, tu modo *ejus* construe cum *crudelitatis*, & Domitianum intellige. Adeo ut sic duo genitivi cumulentur: *excubiis crudelitatis ejus*, uti apud Sueton. Oth. cap. IV. *Successionis imperii dignum.* ubi Burm. & Cortius ad Sall. Catil. cap. XXIII. *Insolentiae Curii causa.* Atque ita per vocem *ejus* solet Domitianum innuere, uti cap. LVIII.

Non

experimento, fidissimam esse custodiam Principis ipsius innocentiam? haec arx inaccessa, hoc inexpugnabile munimentum, munimento non egere. Frustra se terrore succinxerit, qui septus caritate non fuerit, armis enim arma irritantur. Num autem serias tantum partes dierum, in oculis nostris coetuque consumis? non remissionibus tuis eadem frequen-

Non te ad exemplar ejus voco. & passim.
ARNTZ.

3. *Principis innocentiam.*] Sic Titus Imp. de crimine majestatis nunquam cognovit, neque permisit aliis, ut cognoscerent. Nemo enim, inquit, injuria me adficere potest, aut insequi contumelia, propterea, quod reprehendi mereatur: ea vero, quae falso de me dicuntur, prorsus negligo. Dio Cass. apud Xiphil. BERN. Et quid antiquissimae Editiones, postea Livinejus & Lipsius Ecquid. neque dissentiant scripti codices, quamvis in hisce non adeo desideranda est MSS. auctoritas, quae magis judicio, quam fide Codicum discernenda sunt. Nullo enim non in loco talia pro captu librariorum commutata inveniuntur. Ultimum hic praefendum, cum aperta sit interrogatio pro nonne ergo. Adi Gifanium Coll. Lucr. Voce & quantis, & quis & Cort. ad Plinium lib. VI. Epist. IV. Lamb. Bos ad Euang. Marci cap. x. §. 26. Burm. ad Sueton. Domit. cap. IV. Adde quae notamus infra ad cap. LIV. §. I. ad cap. LVI. §. 2. & cap. LXXII. §. 6. Curtius lib. VIII. cap. IV. §. 17. Ecquid intelligis, miles? Postea fidelissimam editiones quaedam non primi ordinis, contra MSS. ARNTZ.

Inexpugnabile.] Seneca: Unum est inexpugnabile munimentum, amor civium. LIPS. Confer Sitzman. ad Boëthium lib. IV. metr. II.

Quos vides sedere celsos

Solii culmine Reges,

Purpura claros nitente,

Septos tristibus armis.

& Commentatores ad Nostrum lib. VIII. Epist. XXIV. §. 6. Mox eget Voss. & Guelf. scilicet conjicere nequibant, unde infinitivus ille penderet.

Septus caritate.] Ex Cicerone, in Antonium: Caritate & benevolentia civium septum oportet esse, non armis. LIPS. Oration. II. Phil. cap. XLIV. eandemque Ciceronis sententiam laudat Salvianus lib. V. de Gub. Dei sub finem.

Armis enim.] Homerus hoc voluit:

ἔλκει δὲ τε ἄνδρα σιδηρός:

Visusque virum trahit ensis.

LIPS.

4. *Num autem.*] Nam autem meus codex & mox non remissionibus. non tibi. non ex convictu. non provocas. non ipsum tempus. non enim ante. Sic lego. & interrogacionem deleo, ut apte connectatur cum sequentibus. Praecedentia interrogative pronuntianda sunt, & num pro nonne accipiendum, nisi forte ibi quoque pro num legi libet non, pro nonne; nisi quod sic accipitur quoque num supra: Quod enim forum, quae templa tam reserata? num Capitolium. FABER. Vere hunc locum constituit Faber, atque ita in margine emendaverat Perizonius, & aperte confirmant Editio Puteolani, Veneta, Livin. & Cell. contra alii, inter quos Ald. Sich. Gryph. & ceteri, omnibus illis locis num receperunt, quod exemplum secuti Kirchmaierus & Hearne, nisi quod ultimo loco non enim ante agnoscant. Sed, ut dixi, nihil est verius ea, quam dedimus, scriptura. Reliquae mutationes originem trahunt ex ignoracione vocis non pro nonne, de qua significatione diximus cap. XIV. §. I. Ex hac ignorantia factum, ut hae voces centies fuerint inter se confusae & commutatae, qua de re videndus Statius ad Tibull. lib. I. Eleg. II. p. m. 292. Barthii Auctar. cap. XXXI. V. D. ad Cicer. lib. I. ad Fam. Ep. IX. p. 38. Gronov. lib. IV. Obs. cap. XI. p.

quentia, eademque illa socialitas, interest? Non tibi semper in medio
cibus, semperque mensa communis? non ex convictu nostro mutua vo-
luptas? non provocas reddisque sermones? non ipsum tempus epula-
rum tuarum cum frugalitas contrahat, extendit humanitas? Non e-
nim ante medium diem distentus solitaria coena spectator adnotatorque

con-

p. 178. Cellar. ad Sedulium lib. v. vers.
15. Heins. ad Ovid. Epist. xi. Her. vers.
19. Vlitius ad Halieut. vers. 86. & multi
alii. Infra cap. LVIII. Num te ad exem-
plar. ubi reliqui non te. Cicer. pro Ligar.
cap. II. Non igitur remansio, ita pro num
in scripto vidi, licet id non magno opere lau-
dem. uti & apud Boëthium lib. I. Cons.
Phil. prof. IV. Sed non idem de Patribus
quoque merebamur? Editur num. ARNTZ.

Serias tantum.] Matutinas, & meridia-
nas. nam postea exercitiis & curae corpo-
ris se dabant. LIPS.

Remissionibus.] Dio Cassius super istis:
Ἀγαπήεις μὲν πᾶσι. φοβερὸς δὲ μηδενὶ, πλὴν
πολεμίοις. καὶ γὰρ θήρας, καὶ συμπασίων, ἔρ-
γων τε καὶ βουλευμάτων, σκωμμάτων τε συμμε-
τείχε σφοδρῶς, καὶ πολλάκις καὶ τέταρτος ὤχεϊτο:
Amabilis omnibus, nulli praeterquam hosti-
bus, formidandus. Venationibus, conviviiis,
deliberationibus actionibusque amicorum in-
tererat, atque etiam joci & dictariis: &
saepe vel quartus vehebatur. Eutropius
plane eadem: Gloriam militarem civilitate
& moderatione superavit: Romae, & per
provincias, aequalem se omnibus exhibens:
amicos salutandi causa frequentans, vel ae-
grotantes, vel cum festos dies habuissent.
Convivia cum iisdem indiscreta vicissim ha-
bens: saepe in vehiculis eorum sedens: nul-
lum Senatorum laedens. Atque hic quod
de Vehiculis ait, consonat & explicat illud
Dionis, quartum vectum esse, id est, cum
pluribus: etsi Principes & magnates soli
fere solerent. LIPS.

5. Provocas.] Suetonius, de Augusto. c.
LXXIV. Caenam praebebat, ut non nimio
sumptu, ita summa comitate. Nam & ad
communione sermonis tacentes, vel submis-
sim fabulantes provocabat. LIPS. & Com-

mentatores ad Plinium lib. VI. Epist. XXXI.

Cum frugalitas.] At vini adsatim, si Xi-
philino credimus, bibebat. Aelius etiam
Lampridius Alexandro Severo largiorem ei
computationem tribuere videtur, his verbis:
Cum amicos militares habuisset, ut usum
Trajani, quem ille post secundam mensam
potandi utque ad pocula instituerat, reserva-
ret, unum tantum poculum exhibebat in ho-
norem Alexandri Magni. LIVIN. Hoc &
in epistolis adserit lib. VI. epist. XXXI.
Adbibebamur cottidie coenae. erat modica, si
Principem cogites, interdum acroamata au-
diebamus, interdum jucundissimis sermoni-
bus nox ducebatur. Nota in noctem ducta,
quod hic est extensa fuisse. LIPS.

6. Ante medium.] Ut Domitianus, de
quo Suetonius: Lavabat de die, prandebat-
que ad satietatem, ut non temere super cae-
nam, praeter Matianum malum, & modica
(sic lego) in ampulla potiunculam sumeret.
LIPS. Domitianus intempestive ac praema-
ture epulatus. Consule Lips. Excurs. ad
xiv. A. Tacit. A. de tempestivis & in-
tempestivis conviviiis. BERN.

Distentus.] Suetonium lege Domitiano
c. XXI. LIPS.

Solitaria.] Ipsum illud plenum pran-
dium, coenam appellat: quia ejus loco.
LIPS. Nimis quam tangit Domitiani ra-
tionem vivendi, a priscorum more longe
alienissimam, quod quidem solus, sed qua-
si in coena laute, fuerit pransus, cum con-
tra veteres & Graeci & Latini pranderent
parce, & ut plurimum soli cum suis, in-
vitationes vero ad coenam fierent: inde
nulla, aut rara erat coena solitaria. Nam,
ut refert Plutarch. Probl. VI. lib. VIII. τὸ
δεῖπνον φασὶ κοῖνα διὰ τὴν κοινωνίαν καλεῖσθαι.
καθ' ἑαυτὸς γὰρ ἡρίσαν ἐπιεικῶς οἱ πάλαι Ro-
μαῖοι,

convivis tuis inmines, nec jejunis & inanibus plenus ipse eructans, non tam adponis, quam objicis cibos, quos dedigneris adtingere, aegreque perpeffus superbam illam convictus simulationem, rursus te ad clandestinam ganeam, occultumque luxum refers. Ergo non aurum nec argen-

μαῖοι, συνδειπνῶντες τοῖς φίλοις. Ajunt coenam Romanis dictam ob κοινωνίαν, communionem: veteres enim Romanos solos modice prandere solitos; coenare vero una cum amicis. Unde & Domini coena κοινωνία, 1 Cor. x. 16. dicitur, quia praeterquam quod est organum nostrae cum Christo conjunctionis, mutuumque inter nos vinculum charitatis, & publica quaedam omnium fidelium invitatio est. BERN.

Adnotatorque.] Quid dicant, edant, bibant, innuant. LIPS. Adnotator, Oenoptes, qui quid quisque biberet in convivio observabat. Apud Athenienses oenoptae, erat genus Magistratus, qui funalia & ellychnia coenantibus praestabant, ut postea luminis praesidio domum redire possent. Unde & oculi dicti, ut patet ex Philini oratoris loco apud Athenaeum l. x. & ex Eustathio ad lib. 2. odys. Ὅι τοῖς δειπνῶσι λύχνος καὶ θρυαλλίδας παρέχοντες, ὁφθαλμοὶ πρὸς τινῶν ἐκαλεῖντο. Qui coenantibus candelas, aut lucernas exhibebant oculi dicti nonnullis. BERN.

Inmines.] Avide spectando. Catullus:

Vir tuus, tyrio in toro,
Totus inmineat tibi.

LIPS.

Eructans.] Aptius videbatur, irructans: quasi in os iis ructans. LIPS. Sic Vitellius mane singulos jamne jentassent sciscitatus, seque fecisse ructu quoque ostendit. Suet. Vit. c. vii. BERN. Non piget, etiam tenues maculas e tam pulchro orationis corpore, si fieri possit, eluere. Lipsio, pro voce, eructans, aptior videbatur, irructans, quasi in os iis ructans. Sed quid necesse est fingere insolens verbum? Nobis potius videntur duae voces in unum participium, eructans, vitio describentium coaluisse, nempe, & ructans, aut forte, & eructans: quae voces postliminio secernendae distin-

ctaque scribendae sunt; neque enim decet, duo ejusmodi ἐπίθετα, plenus ipse eructans, sine copula ponere. Laudat autem Plinius Trajanum, quod hic convivas singulari humanitate excipiat & tractet, neque, more Domitiani, ipse antea privatim cibis sese ingurgitet, deinceps vero, sic plenus & ructans, in coena, aut convivio, convivis jejunis & inanibus, non tam apponat, quam objiciat, cibos. SCHWARZ. Et ructans jam olim in margine conjecerat Livinejus, idemque illud placuerat Perizonio, neque aliter hunc locum laudavit Casaub. ad Suetonium Aug. cap. lxxvii. facili mutatione & elegantissima, quam tamen rejicit omnis & Scriptorum & Editorum auctoritas. Et mihi non de simplici ructu, sed de vomitu etiam hic locus videtur capiendus, a quo tamen ructus distinguitur. Cic. Orat. ii. Phil. cap. xxv. Cui ructare turpe esset, is vomens. Seneca Suas. vi. p. 36. Cui ructare turpe erat vomitu foedaverat. Tale enim quid committere in convivio, immoderate luxuriae merito damnabatur. Cicero in Pison. cap. x. Convivium, in quo nemo potest dicere, utrum iste plus biberit, aut vomuerit. & ii. Phil. cap. xxv. In populi conspectu vomere, si inter coenam hoc tibi accidisset, quis non turpe duceret? Seneca cons. ad Helv. cap. ix. Vomunt, ut edant, edant, ut vomant. Seneca Thyest. vers. 910.

Vino gravatum fulciens laeva caput

Eructat.

Martial. lib. ii. Epigr. lxxxix. Harduinus ad Plinium lib. xiv. Hist. Nat. cap. xxii. Adeoque facti turpitudinem sonantiori voce expresse, si receptam tueamur. Quod vero offenderit Viros Eruditos Epithetorum conjunctio, id soli Plinio fraudi esse non debet, sunt enim innumera talia apud optimum quemque, idque luculenter satis docuerunt Sanctius in Minerv. lib. ii. cap.

gentum, nec exquisita ingenia coenarum, sed suavitatem tuam jucunditatemque miramur, quibus nulla satietas adest, quando sincera omnia, & vera, & ornata gravitate. Neque enim aut peregrinae superstitionis ministeria, aut obiscoena petulantia mensis Principis oberrat; sed benigna invitatio,

cap. VIII. Gifanius Coll. in Lucr. voc. *Epitheta geminata*. Broukh. ad Tibull. lib. III. El. v. vers. 22. & similia in nostro notavit Doct. Longolius ad Plin. lib. x. Epist. LXXXVIII. Boëthius lib. II. Metr. VII.

*Signat superstes fama tenuis pauculis
Inane nomen litteris.*

Et proxime ad hunc locum lib. III. metr. IX.

Stabilisque manens das cuncta moveri.
Ita etiam legitur Epith. incerti Maxim. & Const cap. XI. *Tuum illum animum semper invictum sola vicit.* Martial. lib. VIII. Epigr. LXV.

Stat sacer edomitis gentibus arcus ovans.
Virg. lib. II. Aen. vers. 65.

*Ut conspectu in medio turbatus inermis
Constitit.*

Adde Burman. ad Sueton. Aug. cap. LXXXI. Nepos Dion. cap. VII. *Quum quotidiani maximi fierent sumtus.* quod non mutarem in *quotidiano* cum Bentl. ad Terent. Heaut. Act. IV. sc. v. vers. 7. Confer Vir. Doct. in Misc. Brit. vol. I. p. 10. & 68. Ceterum *irruere* non adeo insolens verbum, quod ebriorum esse jam ostendit Plautus Pseud. Act. v. Sc. II. vers. 6. ARNTZ.

Clandestinam ganeam.] Ut ipse interpretatur, *occultum luxum.* *Ganea* enim pro gula & re luxu plena. Sic apud Plin. IX. *fues* dicuntur numerosa materia *ganeae*, *die gern Schweinen Fleisch fressen*, & apud Sidonium: *dissutum ganea stomachum nulla res sarcire melius, quam parsimonia potest.* BERN.

7. *Argentum.*] Ministeriale, scitum & multiplex. LIPS.

Jucunditatem.] Parem Catonis hilaritati, quando incaluit mero. Martial. XII. epigr. VI. *Trajanus* autem, ut refert Lampridius in Alexandro, post secundam mensam usum potandi usque ad quinque pocula instituit.

BERN. Haec repetita sunt ex Catanaeo.

Ornata.] Nescio quid subolet vel vitii, vel defectus. An fuit, *ornata comi gravitate?* LIPS. Ennius apud Gell. lib. XI. *Hocce locutus vocat, qui cum bene, saepe, libenter*

Mensam sermonesque suos rerumque suarum

Comiter impartit &c.

BERN. Recte in margine vidit Cl. Perizonius nihil esse mutandum, neque male exponit Catanaeus.

8. *Peregrinae superstitionis mysteria.*] Hoc, opinor, propter institutos a Domitiano sacerdotes in Albano, quibus unice delectatus. LIVIN. *Peregrinae.* Referunt ad sacerdotes, quos in monte Albano instituit. Sed cur ea *peregrina superstitione?* aut quid ad mensas? Malim accipere Isiacos, Bellonarios, Gallos matris deum, qui cum coetu aut choro domos & convivia solent irrumperere. Juvenalis Sat. VI. dicet, & describet. An & de Judaeis vis accipi? LIPS. Sed quid quaeso ad Principis mensam faciunt *mysteria*, quae sacra sua horribili secreto tegebant, non vero omnium oculis exponebant. Aut quis talia unquam ad Principis convivium adhibita memoravit. Blanditur valde, & unice, ni fallor, vera est scriptura Guelf. *Peregrinae superstitionis ministeria.* ut per eos servos Aegyptiacos & delicias domini intelligamus. *Ministeria* pro ipsis *ministis* accipi tritum est. Vide ad Victor. Epit. cap. XVI. §. 8. Sidonius Apoll. lib. I. Epist. XI. *Celerantia ministeria percurrunt.* Hegesipp. lib. I. de Excid. Hieros. cap. XLI. p. 159. *Trypho ex ministeriis aulae regiae.* nam sic restituo ex MS. pro vulgato *ministis*. Adi Bongars. ad Justinum lib. XXXI. cap. v. §. 8. Muncker. ad Hygin. fab. CXX. & Rycq. ad Tacit. lib. XIII. cap. XXVII. Sic *matrimonia* pro *uxoribus*.

rio, & liberales joci, & studiorum honor. Inde tibi parcus & brevis somnus,
nul-

Duker. ad Florum lib. I. cap. I. §. 10. & Bern. ad Just. lib. III. cap. III. §. 8. *Conjugium pro conjuge.* Hegefipp. lib. I. de Exc. Hierof. cap. XXXII. *Incitet nos ad bellum non conjugii aut prolis caritas.* *Servitia pro servis.* Gronov. ad Livii Epit. xcv. Graevius ad Sueton. Caes. cap. XLVII. & Pricaeus ad Lucam cap. x. §. 42. nec aliter *principium, consilium* & similia, de quibus, si ita videatur, conseras Gronov. ad Just. lib. XI. cap. VI. §. 6. ad Livium lib. XLIV. cap. II. Ampl. Bynkershoek lib. III. Obs. cap. XIV. Drakenb. ad Silium lib. xv. vers. 748. Jam vero non minus notum est *minister, ministeria, & ministrare* verba propria esse de his servis, qui ad mensam sunt pocillatores. Horat. lib. II. Sat. VIII. vers. 69.

Nec male conditum jus adponatur, ut omnes

Praecincti recte pueri comitique ministrent. Tibull. lib. I. El. v. vers. 34.

Atque epulas ipsa ministra gerat.

Plinius lib. III. Ep. xx. fine. Appulej. lib. IV. Met. p. 146. *Sorte ducti ministerium faciunt; Estur & potatur incondite.* Boëthius Conf. Phil. lib. III. metr. II.

Huic licet illita pocula melle

Largasque dapes dulci studio

Ludens hominum cura ministret.

Nihil igitur amplius offendere poterit, nisi illud, quod *superstitionis* hic addatur mentio, quae utique potius ad *mysteria*, quam ad *ministeria* pertinere videtur. Neque fortasse aberrarim, si coniecero, & hanc ipsam rem corruptioni ansam praebuisse, cum supersticiosi librarii hic *ministeria* concoquere nequiverint, quia facilius *mysteria* superstitioni jungerentur. Res ita sese habet. Solebant delicatiores Romani & qui corruptis moribus vivebant, tales sibi pueros ex Aegypto, supersticiosissima natione, parare, ut illi lascivioris ingenii, ipsiusque domini deliciae ad mensam ministrarent. Martialis lib. IV. Epigr. XLII.

Si quis forte mihi posset praestare locanti,

Audi, quem puerum, Flacce, locare velim.

Niliaci primum puer hic nascatur in oris, Nequitias tellus scit dare nulla magis.

Juven. Sat. I. vers. 24.

Cum pars Niliacae plebis, cum verna Canopi

Crispinus.

& Sat. IV. vers. 24.

Succinctus patria quondam, Crispine, papyro.

Quem locum, ne cum aliis aberres, confer cum Anacr. carm. IV. ubi eundem habitum Cupidini tribuit. Statius lib. V. Silv. V. vers. 66.

Non ego mercatus Pharia de puppe loquaces

Delicias, doctumve sui convivium Nili

Infantem, lingua nimium, salibusque protervum

Dilexi.

Ubi Barth. & Markland. Comment. ad Petron. cap. XXXI. & cap. LXVIII. *Puer Alexandrinus, qui caldam ministrabat.* Talia in delicatorum Principum aulis quaerenda erant, non *mysteria* Deorum, quorum, praesertim inter pocula, exigua ratio habebatur, & hinc meliores principes talia flagitia ex palatiis removebant, uti notavit Savaro ad Sidon. Apoll. lib. I. Epist. II. p. 20. Lampr. in Alex. Sev. cap. xv. *Abjectis ex aulico ministerio cunctis obscenis & infamibus.* Victor Epit. cap. XLVIII. §. 10. *Prohibuerit lege ministeria lasciva psaltriasque commensationibus adhibere.* Nec diversa ratione Cassiodorum lib. III. Var. Epist. LI. emendat Dempsterus ad Rosin. lib. V. cap. V. *Ut naturae mysteria (editur ministeria) spectaculorum composita imaginatione luderentur.* Haud aliter crediderim corruptum Petronium Sat. cap. CXVIII. *Sed per ambages, Deorumque mysteria & fabulosum sententiarum tormentum praecipitandus est liber spiritus,* quod commodius coniecisse mihi videor pro vulgato *ministeria.* Confer Gualterum ad Hegefipp. lib. V. de

nullumque amore nostri angustius tempus, quam quod sine nobis agis.

CAP.

de Excid. Urb. cap. XLI. Quae de ministeriis diximus, in mentem revocant Arnobii, apud quem lib. v. p. 187. ita legebam: *Et quid pro illis Ganymedibus raptis, atque in libidinum ministeria substitutis, sic putabam jam olim posse reduci pro vulgato magisteria, quas voces confundi docebit Clar. Burman. ad Val. Flaccum lib. vi. vers. 536. & ad Sueton. Aug. cap. 11. Nec male membranae nostrae laudandae vetustatis apud Sedulium lib. 111. vers. 171.*

Ut ab his jam sese auctore ministris In reliquum doctrina fluens decurreret aevum.

Ceteri magistris, quod ut exponi non absurde potest, ita minus satisfacit consuetudini sermonis Euangelici, quam diligenter observat Poëta, unde & jam ministros adpellaverat vers. 166. ARNTZ.

Obscoena.] Psaltriarum, cinaedorum, puellarum a Gadibus: de quibus scriptores sparsim. LIPS.

Oberrat.] Plinius lib. ix. epist. xvii. *Quereres tibi taedio fuisse quamvis lautissimam coenam, quod scurrae, cinaedi, moriones mensis inerrabant.* CATAN. & LIPS. Non abnuerim cum Guelf. oberrant scribere, licet utrumque recte feratur. vide, quae infra notantur cap. LXXXII. §. 4. *Inerrat* laudat Pricaeus ad Appulej. lib. 11. Met. p. 107. nescio studiose an vitio memoriae, certe nihil mutandum, nisi ex voluntate optimorum codicum, cum utrumque sit rectum. adi Cortium ad Plinium lib. vii. Epist. xxvii. §. 6. ARNTZ.

Invitatio.] Ad loquendum, edendum, an & bibendum? ita, ex ingenio Trajani. Nam *vini cupidiores fuisse* Dio pag. 243. in compendio Xiphilini notat: & Spartianus, *Hadrianum vino indulgisse, Trajani moribus obsequentem.* Id maxime facitabat, & quasi solenniter, post secundam mensam. Lampridius in Alexandro: *Cum militares amicos habuisset, ut usum Trajani, quem ille post secundam mensam potandi usque ad*

pocula instituerat, reservaret, unum tantum poculum exhibebat in honorem Alexandri Magni. Numerus poculorum deest, & video quosdam legisse, usque ad quinque pocula. Si e libris, bene est: si a sese, malim ego, usque ad pocula 111. qui numerus ex initialibus litteris vocis sequentis. Vinofus igitur aliquantulum Trajanus: sed & viri alii magni, cum excusatione iustissima, ad diluendas curas. De quo Seneca in extremo de Tranquill. videndus. Eutropius & cautionem ejus in vino suggerit: *Vinolentiam, quo vitio, ut Nerva, tangebatur, prudentia molliverat, curari vetans jussa post longiores epulas.* LIPS. Quare hunc locum apud Victorem Caesar. cap. XIII. §. 10.

Studiorum.] De quibus sermo. Nec enim librum lectum super mensam arbitrator: etsi id quoque viri magni, & in dignitate, tunc faciebant. Alii comoedum aut lyristen audiebant, jucundo fructu. Plinius lib. 111. de Spurinna: *Frequenter comoedis coena distinguitur, ut voluptates quoque studiis condiantur.* At Trajani sermones, Philosophici fuerunt, aut Politici: nec ambigo. LIPS. Nero, sapientiae doctoribus tempus impartiebat post epulas: utque contraria asseverantium, discordiae eruebantur, nec deerant, qui voce vultuque tristi inter oblectamenta regia spectari cuperent. Tacit. xiv. A. xvi. BERN.

Brevis somnus.] Ex Homérico praecepto:

Οὐ κατὰ παννύχιον εὐδῆιν βεληφόρον ἄνδρα:

Dedecus est totam rectorem sternere noctem.

LIPS. Vel, uti illum versum interpretatur Silius lib. 111. vers. 172.

Turpe duci totam somno consumere noctem.

Quod sine.] Baudius & Hearne malle videntur quo. Immo, si ita legeretur, ego rescriberem quod. Ovidius lib. 111. Fast. vers. 404.

Et quintae tempora lucis aget.
Ff 3 lib.

1 CAP. L. Sed cum rebus tuis ut participes perfruamur, quae habemus ipsi, quam propria, quam nostra sunt! Non enim exturbatis prioribus dominis, omne stagnum, omnem lacum, omnem etiam saltum, inmensa possessione circumvenis, nec unius oculis flumina, fontes, maria deserviunt. Est, quod Caesar non suum videat; tandemque imperium

lib. III. Tr. El. III. vers. 26.

Jucundum nostri nescia tempus agis.

Lucanus lib. VII. vers. 439.

Quid tempora legum

Egimus.

Cortius ad Sallust. Jug. cap. VI. *Pleraque tempora in venando agere. Quo & quod confundi superius multis testimoniis confirmavimus ad cap. IV. §. I. ARNTZ.*

1. *Quam propria.* Sensum non recte percepit Librarius Voss. qui *quasi propria quasi nostra.* nec Guef. *quam pr. tam nostra.*

Omne stagnum. Loquitur de villis priorum Principum, qui ea specie immensum agrorum tractum occupabant. LIPS. Similem cupiditatem & injustam occupationem in Clodio pro Milone notavit Tullius cap. XXVII. CELL.

Inmensa possessione. Noti in Neronem versus apud Sueton.

Roma domus fiet. Vejós migrate Quirites,

Si non & Vejós occupat ista domus.

LIVIN.

Flumina. Quid mirum? cum tunc opes privatae ita magnae, ut flumina haberent in suo orientia & cadentia. Seneca epist. LXXXIX. *Illustrium fluminum per privatum decursus, & amnes magni magnarumque gentium termini, usque ad ostium a fonte, vestri sunt;* & plura huic rei vix credendae & admirandae, quae sub ungit. Ideoque & in *Admirandis* dixi lib. II. c. ult. Non audio, qui haec ad Neronis domum referunt: planissime contra Plinii verba & mentem. LIPS.

Fontes, maria. Fontes arbitror verum, non montes, quod in C. editur. Ac mihi commodum veniunt in mentem & Proper-

tii mei versus, quos adscribam, ut non uno loco medicinam eis faciam.

Ne tibi sit durum montes, & frigida saxa Galle, neque expertos semper adire lacus.

Quae miser ignotis, &c.

Moneo primum fontes legendum, non montes. Dehortatur enim Gallum a fontibus ac fluminibus, & omnino aquis, non montibus. probant aperte, quae praecedunt, sive leges *umbrosae flumina silvae, &c.* Tum *durum* interpretor, *calamitosum* & *infelix* quod χαλεπόν Graeci dicerent: Calimachus Lavacro Palladis,

Τίς σε τὸν ὀφθαλμοῖς οὐκέτ' ἀποισόμενον

Ω Εὐηρεΐδα χαλεπὴν ὁδὸν ἀγάγε δαίμων.

Id est, ut nos olim vertebamus:

Quis te, non oculis salve abiture tuis, Durum iter, hic miserande Deus, Deus intulit hostis?

Proxime germanum est *experto*, non *expertos*. Patet de sententia. Ne durum & infelix tibi sit fontes semper & lacus adire, haud dum experto, *quae miser ignotis.* LIVIN. Quamvis apud Propertium recepta lectio removenda non videatur, licet hae voces saepe permutentur. Vide Barth. ad Claudian. de Apono vers. I. Cl. Burm. ad Ovidium lib. XIII. Met. vers. 954. & ad Gratii Cynege. vers. 221. Nemo vero, nisi sola Cuspiniana Editio, legit hic *montes.* sed *maria destruuntur* Voss.

2. *Ecquid Caesar non suum videat.* Postulat fere sententiae nexus, *est quod Caesar*, uti adscriptum erat ad oram editionis Livinejanae, & regerit in editione Viennensi Bongarsius. RITT. & GRUT. *Universa in Imperio ejus sunt, in patrimonio propria.* Sen. VII. B. VI. BERN. Ita Parisiensis, Cell. Hearne, Baun. ceteri fere *ecquid*

rium Principis, quam patrimonium majus est. multa enim ex patrimonio refert in imperium, quae priores Principes occupabant, non ut ipsi fruerentur, sed ne quis alius. Ergo in vestigia sedesque nobilium 3
inmigrant pares domini, nec jam clarissimorum virorum receptacula habitatore servo teruntur, aut foeda vastitate procumbunt. Datur in- 4
tueri

quid (vel & *quid*) *Caesar non suum videat?*

Imperium.] Quia Cives dicto Trajani sunt audientes: five quod aliorum Principum tam latum erat patrimonium, quam imperium, nunc vero secus, quando non omnes imperii agros solus princeps possideret. CATAN. *Tandemque imperium.* Quasi olim Principum possessiones per totum imperium sparsae, & illi paene aequales. Nam errant, qui in alium haec sensum trahunt, quasi ideo *majus imperium, quia cives dicto audientes sunt.* Nugae. LIPS. *Tandemque imperium.* Hocne insolitum? Omnino. Aliorum principum patrimonium fere aequabat imperium, cum pene omnes imperii agros soli possiderent, Trajani vero secus. BERN. *Quasi patrimonium* Voss. *Est majus.* Guelf.

3. *Pares domini.*] Item nobiles. CATAN. & LIPS. Bene recteque se habet haec lectio, quae & ubique jam vulgata & recepta est. Non possum tamen praetermittere, in Codice MS. Guelferbytano, vocabulum, *nobiles*, his verbis ita inseri: *inmigrant pares nobiles domini.* Eandem vocem etiam Gudius offendit in quodam Codice MS. sed quae punctis fuit subnotata, tanquam supervacanea. Est enim haec intercalatio omnino nihili: volui tamen eam annotare, ut manifestum proferrem exemplum, quomodo per *glossas*, ut vocant Critici, intempestive intercalatas, non pauca veterum scriptorum loca potuerint corrumpi. Scilicet, postquam librarius, vel invenerat in Codice antiquo, quem describebat, hoc nomen, *nobiles*, supra vocabulum, *pares*, interpretationis causa scriptum, vel ipse hanc interpretationem habuerat in animo; eam sive imprudens,

sive ineptus, in ipsum contextum orationis intulit: unde ista corruptela ex verbo supervacuo. Labet huc describere, quae Gasp. Scioppius, in *Commentario de arte critica*, de hoc genere corruptelae observavit. *De glossis*, inquit, *hoc tenendum: bellos illos librarios superiorum saeculorum, quaecunque vel ad oram, vel in margine libri alicujus, vel supra lineam, explicationis loco, adscripta, (haec enim dicuntur glossae, vel glossemata,) reppererunt, simul in contextum recepisse; saepe etiam, quod glossemata illa melius intelligerent, veteri & genuina scriptura expulsa. Et haec cum cura legentibus hominibus ingeniosis facile se prodere consueverunt.* SCHWARZ.

Receptacula.] Villae & Praetoria olim illustrium. LIPS.

Servo.] Qui villicus ibi vel Actor sit. LIPS. Vidi, qui conjicerent *Servo tenentur*, facili & obvia mutatione. Sed alterum magis pertinere videtur ad acumen sententiae, cum *teri* dicantur, quae usu absumentur & corrumpuntur. Et *terere* locum saepe idem est, quod tenere. Inf. cap. LXV. *Procedere in rostra, inadscensumque illum superbiae Principum locum terere.* Excerpta Voss. *tenere.* Confer Misc. Observ. Ann. 1734. p. 170. Martial. lib. II. Epigr. XXIX.

Ruse, vides illum subsellia prima terentem.

Ubi vitiose quaedam Editiones *tenentem.* Cicero in Arat. p. m. 4042.

Jam coeli mediam partem terit.

Et sic passim de hominibus in aliquo loco versantibus. Martial. lib. II. Epigr. XI.

Quod ambulator porticum terit serus.

Vide de tali confusione notas ad Florum lib. IV. cap. II. §. 42. ARNTZ.

Va-

tueri pulcherrimas aedes, deterfo situ, auctas ac vigentes. Magnum hoc tuum non erga homines modo, sed erga tecta ipsa meritum, sistere ruinas, solitudinem pellere, ingentia opera, eodem, quo exstructa sunt animo, ab interitu vindicare. Muta quidem illa & anima carentia, sentire tamen & laetari videntur, quod niteant, quod frequententur, quod aliquando coeperint esse domini non servientis. Circumfer-
tur sub nomine Caesaris tabula ingens rerum venalium, quod sit detestanda

Vastitate.] Desolata, nec culta. Sed unde, inquires, tam multa haec ad Principem? ex iniquis damnationibus caedibusque nobilium quorum bona ad fiscum. LIPS.

4. *Auctas.*] Restitutas, nisi cui arridet, lautas. LIPS. *Auctas ac ingentes* Voss. *Detruso situ* Guelf.

Erga ipsa tecta.] Constantinus quidem Imperator Trajanum *herbam parietariam*, ob titulos multos aedibus inscriptos, appellare solitus. Epit. Sexti Victoris. Adscribam & Ammiani verba e lib. xxvii. de Lampadio quodam: *Per omnia civitatis membra, quae diversorum Principum exornant inpensae, nomen proprium inscribebat, non ut veterum instaurator, sed conditor. Quo vitio laborasse Trajanus dicitur Princeps. unde eum herbam parietinam jocando cognominarunt.* LIVIN.

Eodem.] Magno, & locorum amante. LIPS.

Domini non servientis.] Proba lectio, domini non servientis, maxime auctoribus libris, & supra dixerat, *nec jam clarissimorum virorum receptacula habitatore servo teruntur*, sed haereo quid exsculpam e scientis, quod cum hoc nostro V. R. praeferunt. nam ex *donum* haud gravatim domini feceris, quae in V. liquida scriptura est. LIVIN. *Donum scientis.* Libris aliis, domini non servientis: id esset quod supra dixit, *non habitatore servo teruntur*. Ego negationem rejecerim, scribamque, *domini fruientis*. LIPS. *Domini non servientis* C. G. optime RITT. *Quod aliquando ceperint esse domini scientis.* Haec scriptura veterum librorum est, quam viri docti sine causa correctionibus vexarunt. *Non servientis, fruientis, donum scien-*

tis, fabulae. Qui nimis multa possidet, majorem plerumque partem suarum ipse possessionum ignorat, aut male novit, & procuratorum de illis fide credit. Gallus Vibius apud M. Senecam *controv. ix. Non me delectant ignoti domino servorum greges.* L. Seneca de Vita Beata c. xvii. *Adjice, si vis, cur trans mare possides? cur plura quam nosti? turpiter aut tam negligens es, ut non noveris pauculos servos, aut tam luxuriosus, ut plures habeas, quam quorum notitiae memoria sufficit.* Horat. lib. i. Ep. ad Numicium:

Exilis domus est, ubi non & multa superant

Et dominum fallunt.

Sic ergo cum omne magnificum aedificium, politioem villam, occuparet tyrannus princeps, non ut ipse frueretur, sed ne quis alius, & servo ea habitatore terebantur, & erant domini non scientis. Nunc postquam privatis habere singula licet ac colere, coeperunt esse domini scientis, & per hoc curam eorum gerentis. Hanc enim *ἐνέργειαν* habet *το scientis*. GRONOV. iv. *Observ. cap. xvi.* Largiori Cl. Schwarzii notae in excursibus locum dedimus. *Donum scientis* Edit. anni 1476. Venet. etiam & Froben. Illa expositio domini scientis quaesita est, neque puto Romanum quemquam sic loqui potuisse. Mihi praeprimis illud domini non servientis placet, neque quidquam huic loco est convenientius. Ita habet & Pignori. de Serv. p. m. 505.

6. *Tabula.*] Villarum fundorumque venalium, qui Principis fuissent. Nam Nerva jam ante vendiderat (in Dione) pecuniae

standa avaritia illius, qui tam multa concupiscebat, cum haberet super-
vacua tam multa. tum exitialis apud Principem, huic laxior domus, illi
amoenior villa. Nunc princeps in haec eadem dominos quaerit, ipse 6
inducit, ipsos illos magni aliquando Imperatoris hortos, illud nun-
quam nisi Caesaris suburbanum, licemur, emimus, inplemus. Tanta
benignitas Principis, tanta securitas temporum est, ut ille nos Princi-
palibus rebus existimet dignos; nos non timeamus, quod digni esse vi-
de-

*niae egens, vestes, vasa, supellectilem, & quidquid non necessarium in Aula esset. At Trajanus igitur ex ipso patrimonio Principali imminuit: quod immensum creverat. LIPS. Antoninus Philosophus, ne in bello Marcomannico, quod omne aerarium exhaurisset, extra ordinem provincialibus aliquid imperaret, in foro Divi Trajani auctionem ornamentorum Imperialium fecit. Capitol. c. xvi. Quid nostri? nostra ἀγειν καὶ φέρειν. BERN. Celeb. Burmannus ad Petron. Satyr. cap. xxxviii. fine per principem intelligit Caligulam, simul & Lipsium ad h. l. & Casaubonum ad Capit. Anton. Phil. cap. xvii. reprehendens, quasi illi hoc ad Nervam retulissent. Verum si accuratius utrumque inspiciamus, per se patebit, recte voluisse hoc loco Trajanum innui, cum per illius Domitianus designetur. Neque alius potest esse hujus loci sensus. Neronem tamen per illius significari in margine volebat Livinejus; qui praeterea per conjecturam reponebat *quo fit*, idque in contextum recepit Lipsius, cum omnes Scripti, priscae Editiones, & ex posterioribus curatiores Paris. Cellarius, Hearne, Baune: *quod fit*. Et hoc fine ulla difficultate recte potest exponi. Cl. tamen Perizonius ex Lipsiana scriptura *quo fit* conjecerat, *quo fit*. ARNTZ.*

Quo fit.] Odoror hiatum aliquem, sed levem. LIPS.

Illius.] Domitiani palam, male qui ad Neronem trahunt. LIPS.

Amoenior villa.] Simile in Triumvirali proscriptione Appianus notat, & quemdam conspecto nomine suo in Tabula, exclamasse,

Heu, villa Albana me perdidit. LIPS. Tamen exitialis maxima pars Editionum. MSS. Livin. Voss. Guelf. Tum exit. Catan. Cell. Hearne: tunc ex. Sensu meliori, tunc temporis seu olim exitium properabat regalior & lautior domus, nunc vero &c. Ut tum & nunc invicem sibi respondeat. Habet exempla Stewechius de Part. p. 144. Hae particulae ita confunduntur ex scripturae compendio. Vid. ad Florum lib. iv. cap. ii. §. 60. Erat exitiale etiam Guelf. ARNTZ.

6. Quaerit.] Publica venditione. LIPS. Princeps in heredem dom. Guelf.

Magni aliquando Imperatoris.] Neronis expositum Rajano, falso, & indocte. Quid enim minus est, quam ut magnum Imperatorem vocet, cujus panegyricus hic perpetua quaedam Satyra est? ait, κατὰ εἰρωνείαν. Nugae. Equidem Lucullum ceperim. Plutarchus in ejus vita, καὶ νῦν ἐπιδόσιν τοῦ αὐτῆς τῆς τευφῆς ἐχέσης, οἱ λακελλιανοί. κῆποι τῶν βασιλικῶν ἐν τοῖς πολυτελεσάτοισι ἀριθμῶνται. Nunc quoque, in tam effuso & exundante luxu, hortorum principalium sumptuosissimi Luculliani censentur. LIVIN. Magni. Veteris alicujus Luculli, Pompeji, aut similis. LIPS.

Suburbana.] Possumus intelligere *albanam villam*, in quam plurimum Domitianus secedebat, neque aliquem moveat, quod Alba distaret ab urbe CLX. stadiis. Nam & lib. ix. *suburbana* de remotioribus dixerat. CATAN. Assidue possessum Caesaribus. Talia autem multa, nec opus ad unum *Albanum* Domitiani confugere. LIPS.

Inplemus.] Nostreis rebus, servis, nobis ipsis. LIPS.

Gg

Prin-

7 demur. Nec vero emendi tantum civibus tuis copiam praebes, sed a-
moenissima quaeque largiris & donas. Ita, inquam, donas, in quae e-
lectus, in quae adoptatus es; transfers, quod iudicio accepisti, ac ni-
hil magis tuum credis, quam quod per amicos habes.

CAP.

Principalibus rebus.] Caesarianis. Utitur hoc verbo etiam alibi, neque solus secun-
dus, sed & Tranquillus Caligula, dicens: *Poenitentiam simulans, quod Principalium re-
rum privatis copiam faceret.* Identidem of-
fendes apud Jurisconsultos. Apulejus VIII. *Virum principalem* pro optimato & amplis-
simo in Civitate dixit. Et *principalis porta* nominatur, quod in eo loco est, in quo principes ordinis tendunt. CATAN. Ita *domus principalis* apud Senec. Conf. ad Polyb. cap. XXI. & frequenter alibi. Sed de *porta principali* male Festus descripsit in *Principales*, apud quem *ordines* non *ordinis* legendum.

Ita, inquam.] Fortasse, *Ista*: tua nempe propria, & in quae, ut heres, Nervae successisti. LIPS. Et sic coniecerat jam ante in margine Livinejus & supra ad cap. XXIV. fine.

Amicos.] Regis illius nota vox, *Ubi thesauri? amicos ostendentis.* LIPS.

I. *Aedificando.*] Privatim scilicet, & in tuos usus. nam publice contra, ut subdet. LIPS. Ad oram libri *parcus es* coniecerat Livinejus.

Ut ante.] Insanum Domitiani studium Aedificiorum notat, quod irrisum serio & Plutarcho in Poplicola. Verba apponam: Ο μέν τοι θαυμάσας τῆς Καπιτολίας τὴν πολυτέλειαν, εἰ μίαν εἶδεν ἐν οἰκίᾳ Δομιτιανῆς στοάν, cetera. Enimvero qui Capitolii splendorem admiretur, nae illi visa in Domitiani aedibus una porticu, aut basilica, aut balneo, aut pellicum diaeta, cujusmodi est Epicharmi in prodigum dictum: Non ego humanum vocem te, morbum habes, donaturis, tale quiddam & in Domitianum dicere incessat animus: Non ego pium te, neque magnificum vocem, morbum habes, aedificaturis, quasi Midas ille, cupidus omnia tibi aurea atque gemmea reddi. Lege Statii Epyllum Domitiani Silvar. IV. LIVIN. Sub

Domitiano, aulam illam suam Parrhasiam aedificante. LIPS.

Tecta quatuntur.] Parietes domorum ex transvectione columnarum concutuntur, quod incommodum Juvenalis Sat. III. non praeteriit?

Longa coruscat

*Sarraco veniente abies atque altera pinum
Plaustra vehunt, nutant alte populoque
minantur,*

*Nam si procubuit qui saxa Ligustica portat
Axis, & eversum fudit super agmina mon-
tem,*

Quid superest de corporibus?

Magis tamen hic conveniunt Senecae verba ex Epistola XC. In hunc, inquit, usum pinus aut abies deferebatur longo vehiculorum ordine vicis intrementibus. CAT. & LIPS. Freinshemius ad Tacitum lib. I. Ann. cap. LXXV.

Satis est tibi nimiumque, cum successeris principi frugalissimo, magis rejicere aliquid.] Haud absurda est conjectura Bongarsiana: *Satis est tibi nimiumque, cum successeris principi frugalissimo mavis rejicere, &c.* GRUT. Recte Bongarsius *mavis*: sed & pro *rejicere* reponendum *recidere*, quod solenne verbum in hac re & similiter Latino Pacato restituimus. Plutarchus Catone majore: Καὶ περιέκοπτε τὴν πολυτέλειαν. Frontinus IV. strategem. *recidendorum impedimentorum gratia.* Senec. III. de nat. Quae est. *Occupationes reciduntur.* GRONOV. lib. IV. Obs. cap. XVI. Codices MSS. quos contulimus, nihil mutant in his verbis, nisi quod pro adverbio, *magis*, exhibeant adjectivum, *magnum*; sed satis incommodum. Ingeniose Bongarsius, teste Gronovio, haec verba post vocabulum, *Principi*: interpunxit, & pro *magis*, reposuit, *mavis*. Praeterea Gronovius, pro verbo, *rejicere*, adsciscendum existimavit, *recidere*. Qua emen-

CAP. LI. Idem tam parcus in aedificando, quam diligens in tuen-
do. Itaque non, ut ante, inmanium transvectione faxorum urbis tecta
quatiuntur, stant securae domus, nec jam templa nutantia. Satis est
tibi nimiumque, cum successeris frugalissimo Principi; magnum reji-
cere

emendatione sic rescribendus foret hic lo-
cus: *Stant securae domus, nec jam templa
nutantia. Satis est tibi, nimiumque, cum
successeris frugalissimo Principi: mavis reci-
dere aliquid & amputare ex iis, quae prin-
ceps tanquam necessaria reliquit.* De verbo,
recidere, Gronovius, *Libr. IV. observat.*
cap. XVI. Certe Bongarsii emendationem
& interpunctionem ipsa exigit sententiae ne-
cessitas. Quomodo enim, si accuratius rem
expendas, apte convenient, cohaereantque
ista: *satis tibi, & nimium est, rejicere ali-
quid?* Potius Plinius dicere voluit, Tra-
janum non solum bonis suis contentum es-
se, sed & abundare sibi videri, etiamsi suc-
cesserit Nervae frugalissimo, qui multa jam
ex antiqua largaque Imperatorum posses-
sione, quasi non necessaria demserit, re-
strinxeritque: imo, ipsum Trajanum hanc
Nervae moderationem superare, cum etiam
ex iis, quae frugalissimo Principi necessaria
visa fuerant, adhuc aliquid refecare malit.
Supervacuum vero videtur, multis docere,
quomodo fieri potuerit, ut pro, *mavis*,
irrepserit, *magis*, & hinc adhuc inquina-
tius, *magnum*. Quod ad verbum, *rejice-
re*, attinet; concedimus quidem, pro eo,
verbum, *recidere*, elegantius poni, & cum
sequenti verbo, *amputare*, aptius conjun-
gi posse; negamus autem, necessario de-
bere: cum Plinius verba, *rejicere & am-
putare*, aequae connectere potuerit, ac su-
pra, cap. XXXIX. 5. *abruptum, amputa-
tumque*, conjunxerat. Sed, si adhuc re-
spiciam prima hujus loci verba: *Stant se-
curae domus, nec jam templa nutantia.* ne-
scio, quomodo mihi primum in mentem
venerit, forte scribendum esse: *nec jam
templa nutant*; nunc tamen participium,
nutantia, loco suo exturbare non ausim.
SCHWARZ. Locus difficilior, sed in quo
egregia sane est conjectura Bongarsii, sed

tamen conjectura tantum, quae non sine te-
meritate in textum admitti potuit. Illud *ma-
vis* etiam non displicuerat Cel. Perizonio,
qui praeterea vel *malis*, vel imo *malis* ten-
taverat. Haec omnia aliena sunt a Manu-
scriptis, qui sine varietate *magnum*. Nec
satis justam video causam, cur id in tanto
consensu erroris damnarem. Sensus is erit:
Non solum satis est tibi, & contentus vivis
possessionibus a patre relictis, verum insu-
per magnum illud atque laudabile addis,
ut recidas & minuas inpenas, quas is Prin-
ceps tanquam necessarias reliquerat. Plane
magnum est Pliniana est dictio de re prae-
clara & laudabili. Supr. cap. XIII. *Quam
magnum est unum ex omnibus patrio more
laetari.* cap. XVI. *Magnum est, Imp. Au-
guste, magnum est stare in Danubii ripa.*
cap. LVI. *Magnum est differre honorem.*
cap. LXV. *Magnum hoc erat cum promitte-
res; majus postquam praestitisti.* lib. II. E-
pist. III. *Stilo quoque adsequi magnum est.*
lib. IV. Epist. III. *Non minus difficile, quam
magnum est.* lib. V. Epist. VIII. *Sed u-
trumque tam magnum est.* lib. VI. Epist.
XVI. *Aut, quod aequae magnum, similis bi-
lari.* Et aliis locis, quae non recenseo. In-
super Gronovii acumen novum dubium in-
jicit, cum *recidere* certe verbum sit admo-
dum huic rei locoque conveniens, eamque
conjecturam firmaverit ad Senecam Medea
vers. 296. & segetem exemplorum ad Fron-
tinum adtulit Tennulius & Duker. ad Flo-
rum lib. II. cap. XVIII. §. 10. cum Graevio ad
Sueton. Tiber. cap. XXXIV. Nondum ta-
men recepta lectio adeo displicet, ut eam
mutandam esse existimem. Certe reliqua
composita, ut *abjicere, projicere* adhiben-
tur passim de iis rebus, quas contemnimus,
spernimus, pretio non suo aestimamus &
vendimus. Videatur Graevius ad Auso-
nium Solone vers. 26. & ad Cicer. lib.

cere aliquid & amputare ex his, quae Princeps tanquam necessaria reliquit. Praeterea pater tuus usibus suis detrahebat, quae fortuna imperii dederat, tu tuis, quod pater. At quam magnificus in publicum es? hinc porticus, inde delubra occulta celeritate properantur, ut non consummata, sed tantum commutata videantur. Hinc inmensum latus Circi templorum pulcritudinem provocat, digna populo victore gentium sedes, nec minus ipsa visenda, quam quae ex illa spectabantur;

VI-

XIV. Fam. Ep. II. Duker. ad Florum lib. II. cap. XVI. Immo Pacatus Paneg. cap. XIII. *Impendia palatina minuendo, nec solum abundantem rejiciendo sumtum.* Sed nec illam lectionem tulit Gronovius, lib. II. Obs. cap. XXII. *recidendo* reponens, cui adensus Cellarius in textum recepit; contra perperam ita mutasse credebat Gudius ad Phaedrum lib. IV. fab. IV. sub fin. quod factum *infamem temeritatem* vocat filius Jacobus Gronovius ad Phaedrum p. 133. Vulgatam etiam recepit Colvius ad Appulej. p. 122. ARNTZ.

2. *Tutius quod pater.*] In C. *potius quae*, longius a vero. Nam dubium non est, quin aperte rectum, *tu tuis quod pater*. Clarum est antithesi. Et cum ait, *quod pater*, subaudi, *dederat*, id est, *patrimonio*. Supra c. L. *Multa enim ex patrimonio refert in imperium, &c.* Rursum c. L. *Ista inquam donas in quae electus, in quae adoptatus es.* LIVIN. Olim emendavimus & scripto communicavimus cum amico: *tu tuis quod pater*. Ille detraxit sibi ab imperio relicta; tu magis proprie tua, quae a patre, id est, Nerva. LIPS. Causam lectionem non melius exposuit Catanaeus: *Securius hoc faciebat, qui pater erat, ut qui liberum in bonis imperium haberet.* Veritatem tuentur & Voss. & Guelf. oppositioni optime respondentes & elegantiae Latinae inservientes, quae tales geminationes amat, id quod multis docuit Broukh. ad Tibull. lib. I. El. I. vers. 3.

Me mea paupertas vita traducat inerti. Cicero lib. II. de Orat. cap. LXXI. *At hercule, inquit, tu tuis dignus.* lib. II. in Verr.

cap. LXIX. *Ut etiam abesse deberet, tu tua sapientia curasti.* Eumen. Paneg. Const. cap. XVI. §. 9. *Tribuis tu tuis quidem exercitibus.* Ita transponunt voces vetustae Editiones. Reliquae *tu quidem tuis.* Columella de Hort. Cult. vers. 225.

Me mea Calliope cura levioze vagantem. Martial. lib. XIV. Epigr. CXXXI.

Si placeant Tyriae, me mea tinxit ovis. Pacat. Paneg. cap. XLII. *Tu tuum carnificem diris comitatus ultricibus obsidebas.* Nervosius videtur, quod habet MS. apud Boethium lib. II. prof. v. *Quae tu in tuis computas bonis*, ubi vulgo *tu* negligitur. ceterum *quae* exstat in Guelf. & a secunda manu Voss. ARNTZ.

3. *In publicum.*] Multa enim publice aedificavit, aut reparavit. Eutropius magnifice de illo: *Orbem terrarum aedificasse.* Victor: *Castra suspectioribus atque opportunis locis exstructa, ponsque Danubio impositus, ac deductae coloniarum pleraeque.* Adhuc, *Romae a Domitiano coepta fora, atque alia multa, plusquam magnifice coluit ornavitque.* Sed & Dio Cassius, *exstruxisse plurima, & maxime necessaria in viis, porticibus, publicis aedificiis.* Exstant hodieque aliqua, inprimis vestigia admirandi illius in Danubio pontis, super humana ingenia atque opes. Item alter egregius in Hispania, quem *Alcantarae*, vocant, Tago impositus: & plura, monumenta verae laudis. Quam dicterio tamen carpsit & libavit, qui *Herbam parietariam* Trajanum dixit; quod nomen ubique inscriberet operibus vel novis, vel novatis. Quid mali? faciant alii Principes: faciant, & inscribant. LIPS.

Per-

visenda autem, cum cetera specie, tum quod aequatus plebis ac Principis locus. Siquidem per omne spatium una facies, omnia continua & paria, nec magis proprius spectandi Caesaris suggestus, quam propria, quae spectet. Licebit ergo civibus tuis invicem contueri, dabitur non cubiculum Principis, sed ipsum Principem cernere, in publico, in populo sedentem; populo, cui locorum quinque milia adjecisti. auxeras enim numerum ejus congiarii facilitate, majorem-

Porticus.] Nunquam memini legisse, Trajanum *porticus* extruxisse, sed *portus* testimonio Dionis & ipsius Secundi. Nisi volumus intelligere porticus extructas circa forum Trajani: de quo Cassiodorus: *Verum cum ad forum Trajani venisset, singularem sub omni coelo structuram, ut opinantur aeternam, moenium ascensione admirabilem, haerebat attonitus per Giganteos contextus circumferens mentem, nec relatu effabiles, nec rursus mortalibus appetendos. Omni itaque spe homini quicquam conandi deposita, Trajani equum solum in medio atrii locatum, qui ipsum Principem vehit, se imitari velle & posse dicebat.* CATAN. Quae, nescio. nec tamen suspicioni Catanaei accedo, *Portus* suggerenti. Nam haec de ipsa urbe. LIPS. *Porticus* tamen Trajani meminit Donatus lib. III. Romae cap. XVII. & Victor apud Nardinum Rom. Vet. lib. VI. cap. I.

Consummata.] Nova structione. LIPS. Haereas, an haec commutatio loci fuerit, an formae. Et quamvis legimus apud Spartianum in Hadriano: *Constituit inter caetera, ut in nulla civitate domus aliquae transferendae ad aliam urbem ullius materiae causa diruerentur:* Constatque ex non uno Plinii loco, hac in translatione, venisse integras columnas, integros parietes, potius tamen est, ut isthaec accipiamus de mutatione formae, ut ostendi ad Tacitum lib. I. Annal. cap. LXXIV. *Addidit Hispanio statuam Marcelli altius quam Caesarum sitam, & alia in statua amputato capite Augusti, effigiem Tiberii inditam.* GRUT.

Commutata.] Reparatione. LIPS.

Inmensum latus circi.] Quod deustum e Naumachiae Domitiana lapide instauratum. Sueton. Domit. c. v. LIVIN. Sane *inmensum*, & *longitudine stadiorum trium*, ut Plinius lib. XXXVI. cap. xv. scribit, *latitudine unius.* LIPS. *Inmensum latus circi.* Intelligit maximum illum circum, qui ex Domitiani Naumachiae lapide extructus a Trajano. Suet. Domit. v. Dio in Trajano. Aliqua tamen illius Naumachiae vestigia extare creduntur post Sylvestri fanum, inter Flaminiam viam, & Pincianum collem vinetis cooperta. M. Ant. Sabell. in Domit. BERN.

Spectabuntur.] Circenses sive curules ludi imprimis; sed etiam Gladiatores, Venationes, & omne genus solet interim hic dari. LIPS.

4. *Suggestus.*] Editior locus, in quo ipse spectet. Cui honori origo a Julio Caesare. quem Suetonius notat, inter nimios honores, recepisse *Suggestum in orchestra.* Vide me de Amphitheatro, cap. XI. LIPS. *Spectandi Caesaris suggestus.* Video, quid pro hac lectione dici possit. Sed tu, quaeso, vide, sitne concinnius *spectanti Caesari suggestus.* GESN. Mox ergo te Voss. *ergo & Guelf. te* etiam exemplar Livineji Edit. Cuspin. & Lugd. Malebat Cl. Perizonius *Caesari.* At tales genitivi non videntur ubique rejiciendi. Confer Cortium ad Plinium lib. II. Epist. I. §. 6. nos inf. cap. LIV. §. I.

5. *Non cubiculum Principis.*] Neronem indicat, quem e cubiculo spectare solitum. Idem Neron. XII. LIVIN. *Cubiculum.*

remque in posterum suscipi liberalitatis tuae fide jufferas.

I. CAP. LII. Horum unum si praestitisset alius, illi jamdudum radiatum caput, & media inter Deos sedes auro staret, aut ebore, augustinio-

Ubi velut clausus, tutusque ab injuria coeli, sedebat. Populariter Trajanus hoc spectavit, & spectavit ipse, spectatusque est. LIPS.

Locorum quinque millia.] Supra, *Paulum minus P. C. quinque millia &c.* Itaque Circo inscripsit capacem se eum populi Romani statuisse, cum alicubi corruptum qua majorem, qua pulchriorem exaedificasset. Xiph. LIVIN. *Quinque millia.* Hic numerus mihi suspectus, & minutus est. Quid magni, ubi tot millia, *quinque* dumtaxat adjecisse? At enim supra c. xxviii. 3. *dixit quinque millia ingenuorum conquesta.* Ita, sed ad alendum (quod aliud valde est) non ad spectandum. Denique illi ingenui, spectant vero & libertini. Moveor etiam, quod in Plinio legam, *Circum a Caesare Dictatore structum, ad sedem cclx. millium.* Ac postea, in Victore, *cepisse scribitur loca ccclxxxv. millia:* sive ut verius in notitia Imperii, & integris vocibus perscriptum, *quadringenta octoginta quinque.* Igitur post Caesarem largiter sane ei adjectum, & paene duplum. Ac fateor alios Principes potuisse augere, sed publica testimonia inclinant eximium aliquid Trajanum patrasse. Basis Romae exstat huic inscripta: TRIBUS xxxv. QUOD LIBERALITATE. OPTIMI PRINCIPIS. COMMODAE. EARUM. ETIAM. LOCORUM. ADJECTIONE. AMPLIATA SINT. Etsi ea posita in Consulatu ejus v. diutule post ipsum factum: dum decernitur, dum paratur statua, ut solet. In Dionis etiam compendio: *ὅντων γὰρ πρὸ καὶ μεγαλόφρων καὶ μεγαλογνώμων ἔφυν, ὥστε καὶ τῷ ἱπποδρόμῳ ἐπιγράψαι, ὅτι ἐξάρκῃσιν αὐτὸν τῷ τῶν Ῥωμαίων δήμῳ ἐποίησεν, ἐπειδὴ διαφθάρειν αὐτὸν καὶ μείζω καὶ περικαλλέστερον ἐξεργάσατο:* Adeo autem & magni animi & conceptus erat, ut Circo inscripserit, quod capacem populi Romani struxisset: quia scilicet corruptum, & majorem, & elegantiore fecerat. Ex his, talibusque in-

clino legere: *quinquaginta millium*, aut ultra, si quis φιλορῶμαίος velit. Ad hanc autem Circi reparationem Suetonii illa spectant, Domitiani c. v. *Fecit Odeum, & Naumachiam, e cujus postea lapide maximus Circus, densis utrimque lateribus, constructus est.* Postea, nempe a Trajano. LIPS. Hic numerus Lipsio suspectus & minutus est. Sed nihil mutandum. quia ipse auctor ad congiarii & liberalitatis numerum restringit. sed cap. xxviii. dixit istum fuisse *quinque millium.* CELL. & HEARNE. & Cujacius lib. x. Obs. cap. xxxvii.

Majoremque.] Ergo non ad solum illud augmentum *quinque millium* amplitudo accommodata. LIPS.

I. *Radiatum caput.*] Qui habitus Deorum, aut Divorum. Lucanus:

Fulminibus manes, radiis ornabit, & astris.

Nam haec insignia Principibus consecratis apposita, ut Nummi etiam docent. LIPS. *Radiatum caput.* Pingebantur enim cum fulmine radiata corona, cum astro in vertice. *Imperatores cum fulmine picti.* Plin. lib. iii. c. viii. & Apelles pinxit *Alexandrum fulmen tenentem in templo Ephesiae Dianae.* Martial. ix. ep. xxi.

Et tibi Caesar

Pro jaculo, & parma fulmen & Aegis erit.

Quae pingendi ratio videtur nata ex Octavii somno. Sueton. Aug. xciv. BERN. Et Schegkium ad Vellejum lib. ii. cap. lxx.

Et media.] Honoris causa, vel mixtus Diis, vel etiam inter duos medius. Ut Caligula *inter fratres Deos* (Castores) *medium se adorandum adeuntibus exhibuit.* Suet. c. xxvii. LIPS.

Sedes.] Nam Jupiter, & isti majorum gentium, sedentes saepe pingebantur. LIPS.

Au-

stioribusque aris, & grandioribus victimis, invocaretur. Tu delu-
bra non nisi adoraturus intras, tibi maximus honor excubare pro tem-
plis, postibusque praetexi. Sic fit, ut Dei summum inter homines fa-
sti-

Angustioribusque.] Quidam legunt *angu-*
stioribusque. HEARN. Ita Aldus & co-
dici suo pro varia lectione adnotaverat Nob.
Heinsius. Non video, quid haec vox sibi
vellet, nisi *angustas* dicamus *aras* ob nimiam
victimarum multitudinem, quae omnem lo-
cum occupant. quomodo supra *angusta vi-*
ctimis cuncta cap. XXIII. sed talis expositio
vereor, ut cuiquam possit placere. Altera
vox huic rei est propria. Lucanus lib. VIII.
vers. 861.

Angustius aris

Victoris Libyco pulsatur in aequore saxum.
Ubi eadem est varietas. Adi Gronov. ad
Phaedr. lib. III. fab. III. ARNTZ.

Grandioribus.] Nam Hostiae duplices,
Majores Minoresque: atque illae diis ma-
joribus. LIPS.

2. *Adoraturus.*] Non adorandus ibi in
statua. LIPS.

Excubare.] Cum vice custodis aut satel-
litis, statuae tuae ponuntur in vestibulis
templorum: at non in ipsis. LIPS.

Praetexi.] Apponi, vel opponi janua-
rum postibus: quod decore solet. LIPS.
Ambrosius, quem vulgo Hegesippum ap-
pellant lib. I. de Excid. Hier. cap. XLV.
Imagines Caesaris, atque animalium simili-
tudines contra legem templo adpositae detra-
hebantur. & paullo post: *Primique adorsi*
auream aquilam supra fastigium portae ad-
fixam detrahere. Alia Graevius ad Florum
lib. IV. cap. II. §. 91. & Burm. ad Sueton.
Caes. cap. LXXVI.

Sic fit.] Tu causla es, ut Dii vere ab
hominibus colantur pro Numinibus. *Non*
adeptus videlicet sis summum Deorum fasti-
gium, id est, cum unus non coleris pro Deo.
nam cum Imperatores volebant in vita co-
li pro Diis, faciebant, ut se non solum,
verum & Deos homines negligerent. CA-
TAN. Contra ac Domitianus, qui cum
Procuratorum suorum nomine formalem

dictaret epistolam sic cepit: *Dominus &*
Deus noster sic fieri jubet. Verba sunt Sue-
tonii cap. XIII. In extrema quoque voce
peccatum omnibus libris, quod demirere:
Equidem litteras ac vestigia secutus *appe-*
tas reposuerim. Nam *adpetas* scriptura
princeps & antiquaria. *Adoptes* etiam haud
damnaverim, ut Cic. dixit Divinat. in Verr.
cum auctoritas & dignitas Pisonis valebat
plurimum. tum illa erat causa justissima,
quod eum sibi Achaei patronum adoptarant.
Poterat & *adfectes* placere, sed longiuscule
id abit a scriptura. itaque primum illud re-
tineo. LIVIN. *Dei summum.* Sententia
est. ita efficitur, ut Dii colantur, ut decet,
ab hominibus, summumque sibi honorem
vindicerent: quia ipse non te iis misces, &
sacros sanctosque profanas. Haec, inquam,
e verbis istis sententia. sed quae ego levi-
ter refingam: *serve, cum Deorum ipse non*
adoptes. Eo ipso quod fugis Deus haberi,
pro Deo te habemus, aut certe, vices ejus
in terris gerente. Tertullianus pro hac sen-
tentia, ad Scapulam: *Sic enim omnibus ma-*
ior est (Imperator) *dum solo vero Deo mi-*
nor est. Idem in Apologetico: *Ideo Impe-*
rator magnus est, quia coelo minor est.
Pulchre etiam Athenienses, inter monosti-
cha, quae adventanti Pompejo gratabundi
scripserant:

Ἐφ' ὅσον ἂν ἀνθρώπος οἶδας, ἐπὶ τοσούτον εἶ
θεός:

Quatenus te censes hominem, eatenus no-
bis es Deus.

LIPS. *Dei summum.* Horat. lib. III. od.
VI.

Dis te minorem quod geris, imperas.

BERN. Sic Berneggerus, Hackius, Cel-
larius, & si quis recentior, verba haec e-
didere, conjecturam Lipsii, in ejus com-
mentario propositam, secuti: quamquam
ipse Lipsius eadem hunc in modum in
Plantiniana officina curaverit excudenda:

Sic

stigium fervent, cum Deorum ipse non sis adeptus. Itaque tuam statuam

Sic fit, ut dei summum inter homines fastigium serves, cum deorum ipse non adeptus. Ceteri libri omnes, quotquot inspeximus, pro verbo, *serve*, habent, *servent*; ac pro verbo, *adoptes*, simpliciter exhibent: *adeptus*: nisi quod solus Rhenanus, saltem in margine, annotarit, pro, *servent*, alias legi, *serve*. Idem verbum, *servent*, etiam retinent, ac praeterea ultimum verbum, *adeptus*, praemisso verbo substantivo, *sis*, plenius efferunt Codices MSS. nempe Parisiensis, Guelpherbytanus, & noster; itemque ii, quos H. Vossius & Gudius consuluerunt: *Sic fit, ut dei summum inter homines fastigium servent, cum deorum ipse non sis adeptus.* Lipsius recte animadvertit, pro hac duplici lectione, duplicem sententiam exculpi posse. Quod si enim legas, *servent*; prodit hic sensus: *Ita efficitur, ut dii colantur, ut decet, ab hominibus, summumque sibi honorem vindicent; quia ipse non te iis immisceas, & sacros sanctosque profanas.* Sin assumes, *serve*; videtur Plinius dicere: *Eo ipso, quod fugis deus haberi, pro deo te habemus, aut certe vices ejus in terris gerente.* Utraque sententia primo intuitu pulchra apparet; sed, si rem penitius consideres, utraque etiam habet, quod lectoris animum aliquantisper suspensum tenere queat. Prior lectio videtur suspecta reddi, quod primum insolentius in numero multitudinis dicuntur *dei*, qui ubique audiunt, *dii*. Etsi enim Grammatici vulgo tradunt, utroque modo dici, *dei* & *dii*: ipse tamen Bangius, Grammaticus solertissimus, *Libro I. observationum philologicarum*, pag. 42. fatetur, exempla nominativi pluralis, *Dei*, desiderari. Deinde nec satis apte dictum videtur, *Deos summum inter homines fastigium per Trajanum servare.* Quod enim singulare pietatis officium diis praestitisset Trajanus, si iis summum inter homines fastigium, ac praerogativam, reliquisset: cum & Domitianus, & alii, qui divinitatis nomen honoremque af-

fectarant, pristinis tamen Diis istud fastigium, primumque gradum, reliquerint? Altera lectio, *serve*, non solum dubia redditur per auctoritatem tot librorum manu & typis exscriptorum, qui potius exhibent, *servent*: sed etiam non satis videtur convenire in laudatam modestiam ac pietatem Trajani, si is nunc dicatur *dei summum fastigium servare*. Repugnaret & ipsius Plinii testimonio, qui supra, *Cap. II. 3.* dixerat: *nusquam ut deo nunc, nusquam ut numini blandiamur.* Licet igitur non adeo expeditum sit, inter ancipites ejusmodi rationes aliquid certi definire: attamen, si insistere velimus regulae moderatioris Critices, quae jubet, ne absque necessitate, & absque indicio vetustioris Codicis, subterfugiamus auctoritatem vulgatae & a plurimis libris firmatae lectionis; etiam hujus loci lectio toties jam vulgata, quam e Codicibus MSS. paullo ante recensuimus, nondum deferenda videtur; cum necdum urgeat sententiae necessitas. Satis enim gloriosum fuit Trajano, pro istorum hominum religione, quod ipse modico cultu contentus, *non apud Genium suum bonitati suae gratias agi, sed apud numen Jovis, voluerit*, neque adeo commiserit, ne dii non summum inter homines fastigium honoremque retinuerint: cum alii incesti improbique Principes, affectato divinitatis honore, effecissent, *ut suis statuis permixta deorum simulacra sorduerint, ac templa fuerint polluta*; prout ibidem loquitur Plinius. Si minus obvius est nominativus pluralis, *dei*; ejus tamen usus vetustus Varronis testimonio constat, annotante Jo. Ger. Vossio, *Libr. IV. cap. VI. de arte Grammatica*. Aut certe ex facili potuit fieri, ut scriptura, *dii*, & *dei*, commutaretur. Haec putavimus afferri posse ad hanc lectionem quomodocunque defendendam, quae & olim saepius publicata est, & quam ex Codicibus superstitionibus nunc denuo proferimus: *Sic fit, ut dei summum inter homines fastigium servent; cum Deorum (scilicet)*

tuam in vestibulo Jovis optimi maximi unam alteramve, & hanc aeream cer-

fa stigium) *ipse non sis adeptus*. Jam vero, animi nostri sententiam, nec eam omni verisimilitudine destitutam, exponere liceat: nobis utique altera lectio, quae verbum, *serve*, tuetur, multo magis placet; nisi quod vocabulum, *dei*, utpote quod incongruens, & ex glossis contextui intrusum, opinamur, nunc exterminandum, adeoque hunc locum ita legendum, judicemus: *Sic sit, ut summum inter homines fastigium serve, cum deorum ipse non sis adeptus*. Ideo autem Trajanus dicitur summum inter homines fastigium, maximumque honorem, fervare; quia confidere potuit fore, ut *aereae ejus & paucae statuae*, uti Plinius ait, *manerent, mansuraeque essent, quamdiu templum ipsum*: cum contra improborum Principum statuae aureae & innumerabiles strage & ruina publico gaudio litaverint, modisque ignominiosis solo fuerint illisae. Retinemus etiam ex consensu tot reliquorum MSS. verbum, *sis adeptus*; cum non necesse sit, ut arguemus illud a solo Lipsio excogitatum, *adoptes*: aut quod Livinejo in mentem venerat, *appetas*, vel *adfectes*. Verbum autem, *adipisci*, tunc non ex vulgari notione hoc loco interpretandum est, quasi sit, consequi & obtinere id, quod desideravimus, multoque quaesivimus studio: sed *adipisci* hic generatim notat, *capeffere, adsciscere, in se suscipere*; uti & apud Ciceronem, *de officiis* Lib. I. cap. XXI. *Quapropter & iis forsitan concedendum sit, rempublicam non capeffentibus, qui excellenti ingenio doctrinae sese dediderunt. . . . Sed iis, qui habent a natura adjumenta rerum gerendarum, abjecta omni cunctatione, adipiscendi magistratus, (i. e. capeffendi honores oblati,) & gerenda res publica est. Capeffentibus autem rempublicam nihilominus, quam philosophis, adhibenda sit tranquillitas animi.* Qua notione & simplex verbum, *apisci*, usurpari videtur Lucretio, *lib. VI. v. 1234.* ubi morbi dicuntur *apisci*, i. e. comprehendere & corripere, *homines alios ex*

aliis. Quae cum ita sint, haud necesse est, ut rejiciamus hanc loquendi rationem: *deorum fastigium sis adeptus*; etsi Trajanus id non desideraverat, ambieratque. SCHWARZ. Forte diutius deliberassem, utrum pro vulgato *adeptus* reponerem *adpetas*, si aliquot diebus ante quarta tua disputatio ad me pervenisset, in qua mones *adeptum* etiam dici posse, qui ipse sumserit, capeffiveritque. Et tamen nescio quomodo illud *adpetas*, quod transpositis tantum duabus literis contiguus, & uno apice ab *adeptus* distat, ita mihi huic loco aptum propriumque videtur, ut aegre illud eripi mihi patiar. Servant, inquit, tibi, Trajane, Dii summum inter homines fastigium eo lubentius, quum Deorum fastigium & honores non quorundam superiorum Principum modo adpetas & adfectes. GESN. *Dei* non expellerem, sic enim frigere videtur oratio, quae accenditur, si exponas, in animis hominum, in mentibus pro Deo haberis, ideo quod publice pro Deo coli non adfectes. Adde Lipsium lib. v. Quaest. Epist. xv. Necdum a me inpetro, ut *servent* contra omnem auctoritatem in *serve* mutare sustineam. Et tamen *Dei* est contra perpetuam Nostri consuetudinem, quamvis fieri potuerit, ut ob rariorem usum alia loca fuerint corrupta. antiquissimae Editiones infra cap. LXVIII. *Ita demum Te Dei servent*. Certe Lucanus passim *Dei* adhibet, ubi eadem in Codicibus observatur varietas, ut lib. III. vers. 36.

Dei quamvis cladem, manesque minentur.

Plautus Pseud. Act. v. Sc. I. vers. 13.

Deis proximum esse arbitror.

Ita Valer. Flacc. lib. IV. vers. 554.

Quem sociis ducibusque Deis.

Paterc. lib. II. cap. CXXX. *Per omnia Deis similior*. Per Trajanum vero Dii servabant summum inter homines fastigium, quod is se vivus immortalibus non inmisceret, quare dignitas & summum Deorum fastigium

Hh

vio-

cernimus; at paullo ante aditus omnes, omnes gradus, totaque area, hinc auro, hinc argento relucebat, seu potius polluebatur, cum in-
4 sti Principis statuis permixta Deorum simulacra forderent. Ergo istae quidem aereae & paucae manent, manebuntque, quamdiu templum ipsum, illae autem aureae & innumerabiles, strage & ruina, publico gau-

violabatur, si & homo Deus esse posset. Satis elegans conjectura clarissimi Perizonii, quam tamen postea ipse transversa linea induxerat, *Deis*, ex repetitione sequentis litterae. *Deis summum inter homines f. serves*. Haec sane sententia videtur Oratoris nostri genio magis satisfacere. quare cum utraque expositio recte feratur, tutius elegi, quod praeferrent MSS. omnes. ARNTZ.

3. *Omnes gradus.*] Hui! atqui centum gradibus adibatur. LIPS.

Hinc auro.] Sueton. c. XIII. Domitiano: *Statuas sibi in Capitolio, non nisi aureas & argenteas, poni permisit: easque ponderis certi.* ut ne parvas scilicet, tam magno Deo. Eutropius idem. LIVIN. & LIPS.

Incesti Principis.] Domitiani, qui fratris Titi filiam Juliam alii collocatam corruptit. Mox patre ac viro orbatam ardentissime palamque dilexit, ut etiam causa mortis extiterit coactae conceptum a se abigere, unde exiit illa indignatio satyrica:

Cum tot abortivis foecundam Julia vulvam Solveret, & patruo similes effunderet offas. CATAN. & LIVIN.

Sorderent.] Aliquid faciat pro lectione vulgata supra, *Dei summum inter homines fastigium servant*: sed leviter & aliquid. LIPS. Vilitatem ipsa vox indicat & contemptum. Virgil. Ecl. II. vers. 44.

Quoniam sordent tibi munera nostra. Ubi adeundus Emmen. Martial. lib. v. Epigr. XVII.

Dum tibi noster eques sordida conditio est. Justinus lib. XXIV. cap. VI. §. 4. *Inde quasi terrena jam spolia sorderent.* Boëthius lib. I. prof. I. *Vilia vasa colerentur, pretiosa sordescerent.*

4. *Illae autem aureae.*] Gravioris damna-
ti criminis, & ipsi adflicti, & nomen, & memoria eorum. Unde dicebant, *Nomen deleri, tolli effigies, dejici statuas ac prote-
ri, ludibrio exponi.* Id vero fiebat vel mode-
ste per decretum a quaestoribus xxx. prae-
sentibus senatoribus cum scalis. Sueton.
Domit. c. XXIII. vel impetuose per furo-
rem quendam plebejum cum injectis laqueis
eas detrahentibus, ut hoc loco, quo de
Juvenalis,

*Descendunt statuae, restemque se-
quuntur.*

Haec LIPS. in Excurs. ad lib. VI. A. *Aureae* non agnoscit Voss. & Guelf. Editio Puteolani & Ven. id factum fortasse, quod antea *aereae* praeceperat, pro quo *aureae* reposuerat utraque illa Editio.

Innumerabiles.] Nec enim in urbe tantum, sed totus orbis, ait Dio, *statuis ejus post victos, ut aiebat, Daces impletus est.* LIPS.

Strage & ruina.] Initio a Senatu ipso facto. qui audita morte ejus (Suetonius) adeo laetatus est, ut scalas etiam inferri, clypeosque & imagines ejus coram detrabi, & ibidem solo adfligi juberet. Dio hoc amplius, in Nerva: *Μίσει δὲ τῷ Δομιτιανῷ αἱ εἰκόνες αὐτοῦ, πολλαὶ μὲν ἀργυραῖ, πολλαὶ δὲ καὶ χρυσαὶ ἔσαι συνεχυνεύθησαν, καὶ ἐξ αὐτῶν μεγάλα κρήματα συνελέγη:* Odio Domitiani: *statuae ejus multae argenteae, multae & aureae conflatae sunt, atque ingens pecunia ex iis facta.* LIPS.

Securibus.] Ita statuas frangebant. Juvenalis:

*Rotas bigarum impacta securis
Caedit, & immeritis franguntur crura ca-
ballis.*

LIPS. *Instare foro, servire.* Voss.

gaudio litaverunt. Juvabat illidere solo superbissimos vultus, instare ferro, faevire securibus, ut si singulos ictus sanguis dolorque sequeretur. Nemo tam temperans gaudii seraeque laetitiae, quin instar ultionis videretur, cernere laceros artus, truncata membra, postremo truces horrendasque imagines objectas excoctasque flammis, ut ex illo ter-

5. *Seraeque laet.*] Quae etsi sero, & diu optata, tamen venit. LIPS. Qui idem ad Tacitum lib. VI. Ann. exc. A. malebat. scribi *serusque*. Notum est illud Horatii: *O feri studiorum.* & talia passim, videturque etiam nonnihil favere *temperans gaudii*. Sed contra omnium reliquorum auctoritatem nihil est innovandum. Ovidius lib. IV. Trist. Eleg. IX. vers. 3.

Nostraque vincetur lacrimis clementia seris.

Virgil. Ecl. I. vers. 28.

Libertas; quae sera tamen respexit inertem.

ARNTZ.

Truces.] An quia *superbia in vultu, ira in oculis*, ut supra cap. XLVIII. praedixit? an & in habitum militarem ac minantem, ut triumphales illae, formatae? LIPS.

Abjectas.] Sive, *Objectas*. LIPS. Lipsius jam notaverat, pro voce, *abjectas*, etiam legi posse, *objectas*. Atque sic nunc legimus in Codicibus MSS. Parisiensi, Guelpherbytano, Vossiano, & nostro. Omnes vero impressi habent, *abjectas*: & nescio, an illud, *objectas*, oporteat recipi? SCHWARZ. Suamque emendationem Lipsius repetit ad Tacitum laud. loco, eaque placuit Nob. Heinio, cum suo exemplari adposuerit. Neque *abjiciebantur* simpliciter, verum etiam statuta in noxios poena flammis & ignibus *objiciebantur*. Val. Max. lib. III. cap. III. ext. 6. *Modo flammis sine ullo gemitu objicientes*. Seneca lib. I. de Clem. cap. III. *Jam dudum dextram flammis objecimus*. Sic *objicere* feris, bestiis, &c. obvium. *In usum* quid sit exponit Dio apud Lipsium & Juven. Sat. X. vers. 63.

Deinde ex facie toto orbe secunda

Fiunt urceoli, pelves, sartago, patellae. Ceteroquin posset legi *in risum*. Verum receptam scripturam confirmat Livius lib. XLIV. cap. VII. *Aliarum in usum rerum copiam invenisse*. Seneca Conf. ad Marc. cap. I. *In usum hominum reduxisti*. Symmach. lib. X. Epist. LXI. *In usus hominum concussa quercus*. Flor. lib. III. cap. XII. *Ut non in usum, ita ad imperii speciem*. Nost. cap. LXIX. *In usum Reip. promit.* & Graev. ad Cicer. v. Phil. cap. IX. Neque statim improbandum, quod profert Voss. *voluptatibus*, solent enim sic conjunctivae particulae diversos casus connectere, uti vidimus ad Aurelium Epit. cap. X. §. 4. *Per theatra & castris*. Burm. ad Suet. Vespas. cap. XIX. Adeo ut erret Lambinus ad Lucret. lib. IV. vers. 1205.

Tum similes matrum materno semine fiunt,

Ut patribus patrio.

Reponens *patrum*, causamque praetexens quod particulae copulantes copulent similes casus. Hoc grammatice verum est, sed falsum, si optimorum scriptorum consuetudinem loquendi inspiciamus. Eo modo posset se tueri scriptura plerarumque Editionum apud Caesarem lib. V. Bell. Gall. cap. XLIV. *In contentione & certamen*, nisi Brantius & Davisius profiteretur *certamine* subfulciri aliorum Codicum auctoritate. Hyginus fab. XLV. *Progne cognita Sorore, & Terei inpium facinus*. ubi Viri docti jubent & mutare in *ad* vel *ob*. Nec aliter in codice MS. vidi apud Nepot. Hann. cap. II. *Multa de fide sua & odium in Romanos commemorasset*, non odio, illudque intelligo ex nupera editione codicis Vossiani auctoritate confirmari. Adde Cortium ad Nostri lib. III. Epist. V. §. 14. Fortasse

H h 2

hic

terrore & minis, in usum hominum ac voluptates ignibus mutarentur.
 6 Simili reverentia, Caesar, non apud Genium tuum bonitati tuae gratias agi, sed apud Numen Jovis optimi maximi pateris; illi debere nos, quidquid tibi debeamus, illius quod bene facias muneri esse, qui te dedit. Ante quidem ingentes hostiarum greges per Capitolinum iter, magna sui parte velut intercepti, divertere via cogeantur, cum saevissi-
 mi

hic sequentis vocis terminatio errori originem praebuit. ARNTZ.

6. *Simili reverentia.*] Ei scil. quia Deorum fastigium recusasti. Sequitur, apud *Genium tuum*, id est, *domi tuae*. Mox, apud *Numen Jovis*, hoc est, in Capitolio. LIVIN.

Genium.] Singulis hominibus Genium assignavit antiquitas: atque is majus & sanctius aliquid ipso homine. Itaque vulgo, *per Genium alicujus* solent orare, obtestari, jurare. Sed quanto magis Principis? quibus etiam modestis, passim statuae, aerae, templa, cum inscriptione GENIO CAESARIS: quod lapides nummique docent, & Suetonius in Aug. cap. LX. Hunc ergo colebant, si non ipsum Principem: & Caligula quosdam interfecit, (apud Sueton. c. XXVII.) quod nunquam *per Genium ejus dejerassent*. Minutius Felix: *Caesarum numen invocant, ad imagines supplicant, Genium, hoc est daemonem, implorant: & est eis tutius per Jovis Genium pejerare, quam regis*. Adde Tertull. Apolog. c. XXVIII. LIPS. Janus Parrhasius Epist. LVII. & Barthius ad Rutilium lib. I. vers. 328.

Muneris.] Pie, sicut Homerus Odyss. v. Ζεὺς δ' ἀρετὴν ἀνδρῶσιν ὀφέλλει τε μινύθει τε, ὅπως καὶ ἐθέλῃσιν:

Virtutem Deus in nobis auget minuitque, Ut voluit.

LIPS. Verbis extantius expressis pronomen *tibi* eleganter inserit Codex noster: *illi debere, quidquid nos tibi debeamus*; &c. Idem jam recte receperat Gryphius; & margini librorum suorum annotarant, Gudius & Henr. Stephanus. SCHWARZ. Recte, nisi quod uno addito verbulo sic praeterea scribo: *Illi debere nos vis*. Deest

enim hoc verbum aut simile. HEUM. Poec. tom. III. lib. IV. Repetendum potius ex superioribus *pateris*, nam in similibus brevitate studiosissimus Plinius, ut toties monuimus. Voculam *tibi* excidisse credebat etiam Perizonius, atque ita jam ediderat Siehardus, cui adsentitur Guelf. sed si a MSS. reliquis abesset, ego non magnopere desiderarem, cum sententia sic satis per se appareat. ARNTZ.

Capitolinum iter.] Cum per forum in Capitolium irent. LIPS. *Per capitolium iter* Edit. Puteol. Ven. Ald. Plant. Sich. Gryph. & veteres alii. *per Capitolium inter* Froben. illud non capio, nisi credamus & *capitolius* & *capitolinus* dixisse Veteres, hoc aperte falsum. sed facilis hic Librariorum lapsus, ut apud Senec. Cons. ad Marc. cap. XIII. *Ad capitolinum illum rediit vultum*, ex emendatione Jureti pro *Capitolium*. alio modo huic malo remedium quaesivit Librarius Codicis Guelf. & altera manus in Voss. *per Capitolium iter agentes m.* Novimus agere proprium esse pastorum propellentium pecus, verum non ita ipsi greges possunt dici *agere iter*; praeter quod non *per* ipsum Capitolium ducebantur, sed ad Capitolium. Adeoque in recepta lectione acquiescimus, quomodo & in Codice suo emendaverat Nob. Nic. Hein- sius. ARNTZ.

Intercepti.] Abducti, priusquam venirent quo destinati erant. LIPS.

Divertere.] Desistere. quo? sive ad Domitiani statuam, quæ in foro equestris stabat, Statio curiose descripta: sive etiam ad alias. LIPS.

I: *Corrigat, alioqui nihil, &c.*] Arbitror verum, *corrigat & alioqui, &c.* In- fra.

mi domini atrocissima effigies, tanto victimarum cruore coleretur, quantum ipse humani sanguinis profundebat.

CAP. LIII. Omnia, P. C. quae de aliis Principibus a me aut dicuntur, aut dicta sunt, eo pertinent, ut ostendam, quam longa consuetudine corruptos depravatosque mores Principatus Parens noster reformet & corrigat. alioqui nihil non parum grate sine comparatione

fra. Et alioqui cum sint odium amorque contraria, &c. Rursum. Et alioqui nihil magis prodesse candidato ad sequentes honores, quam peractos optime magistratus. LIVIN. Hic non, depravatos; sed, damnatos, habent, Codices MSS. Guelpherbytanus & noster; item If. Vossius, & in libro altero Gudius. Sed non est, cur vocabulum dudum receptum sede sua moveamus. At enimvero particula, Et, omnino praemittenda est particulae, alioqui; quamvis ea ex reliquis, quos vidimus, libris omnibus exciderit: nisi quod Livineus eundem defectum jam animadverterit. Qui vim harum particularum intelligunt, facile sentiunt, quam omnia luculentius suaviusque cohaereant, si scriptum fuerit: *Et alioquin*. Contra vero, diversa prorsus & a mente oratoris aliena existit sententia, si ea particula hic praetermittatur. Plinius aliquot conjungit rationes, quibus inductus identidem aliorum Principum mala facta commemoravit: primum, ut ostenderet, quam sapienter Trajanus pravas priorum temporum consuetudines correxerit; deinde, quod, etiam excepto hoc casu, generatim quaevis laus ex comparatione gratior pulchriorque exsurgat. Sequuntur deinceps aliae rationes. Sic idem Plinius, etiam alibi, ubi duas *ἀντιλογίας*, sive rationes, & posteriorem quidem generaliore, connectit, his conjunctis particulis uti solet, v. g. Cap. XLV. 4. *Paneg. Ideo non censuram adhuc recepisti; quia tibi beneficiis potius, quam remediis, ingenia nostra experiri placet. Et alioqui* (i. e. etsi hoc non esset,) *nescio, an plus moribus conferat Princeps.* &c. Cap. LXVIII. 7. Cap. LXX. 8. & Lib. II. Epistol. IX. 1. Nemo facile

nobis vitio vertat, quod tam tenuis particulae restituendae curam habeamus. Bene Muretus, *Var. Lektion. Libr. VIII. cap. IV.* Quotidie, inquit, magis intelligo, verum esse id, quod semper existimaui, nullam esse mendam ita pusillam, quam non permagni intersit, e veterum monumentis tolli ac corrigi: neque ullum hominum genus magis prodesse studiis, quam eos, qui accurate & fideliter operam illis purgandis emendandisque ponunt. Unius enim literulae erratum interdum eas etiam eruditissimis hominibus offundit tenebras, ut tanquam in illumi nocte errantes, quovis potius perveniant, quam quo volunt. SCHWARZ. In Vossiano damnatos legebatur a manu secunda, quod minus commodum videtur. cur enim damnatos mores diceret, quibus ipse princeps vivebat, cujus sub exemplo potius censerentur liciti, cum vulgus plerumque praesulem sequatur; interim tamen erant corrupti, erant depravati, ut ea quoque jungit Cicero pro Mur. cap. XII. *Ea jure consultorum ingeniis pleraque corrupta ac depravata sunt.* pro Arch. cap. IV. *Ea, quae depravari nullo modo possunt, repudiare; tabulas, quas idem dicis solere corrumpi, desiderare.* lib. II. de Leg. cap. XV. *Aut hac dulcedine corruptelaque depravati.* lib. I. de Fin. cap. XXI. *De quibus neque depravate judicant, neque corrupte.* lib. II. de Off. cap. XX. *Sed corrupti mores depravatique sunt admiratione divitiarum.* Et rectius corrigi mores depravati dicuntur, cum damnati non tam corrigantur, quam puniantur, & inde depravare & corrigere opposuit idem Cicero lib. I. de Finib. cap. VI. *Quae corrigere vult, mihi quidem depravare videatur.* &

2 tione laudatur. Praeterea hoc primum erga optimum Imperatorem
 3 piorum civium officium est, insequi dissimiles. neque enim satis ama-
 4 rint bonos Principes, qui malos satis non oderint. Adjice, quod
 5 Imperatoris nostri non aliud amplius ac diffusius meritum est, quam
 quod insectari malos Principes tutum est. An excidit dolori nostro mo-
 do vindicatus Nero? permetteret, credo, famam, vitamque ejus car-
 pi, qui mortem ulcisceretur, nec ut in se dicta interpretaretur, quae
 de simillimo dicerentur. Quare ego te, Caesar, muneribus omnibus
 tuis,

lib. II. de Divin. cap. XLVI. *Ut quaedam contra naturam depravata haberent, restituerentur & corrigerentur.* Porro non infiteor, solere plerumque ita copulam praemittere Nostrum, & laudo, si deficiens particula ita e MSS. suppleatur, ut fecit Hearne & Cortius apud Nostrum lib. II. Epist. xv. in fine. *Ut materna & alioquin longa patientia oscallui.* Nec tamen inde sequi crediderim, id ubique esse mutandum, etiam contra consensum antiquitatis. ita lib. III. Epist. IX. §. 19. *Severitas languesceret: alioquin supererant minores rei.* ibi sua sponte fluere *linguesceret* pro *linguesceret* &, si existimarem tale, quid necessario requiri. Ceteroquin si vel unus Codex addiderit, haud invitus me Viris Doctis adjunxerim, quorum partibus accessit quoque Cl. Gesnerus in praefatione. ARNTZ.

Comparatione. Quae, ut Fabius, in hac ipsa re laudationum ait, *duplicat materiam, & virtutem vitiorumque non tantum naturam, sed etiam modum tractat.* LIPS. Laus ex comparatione collecta major, quam quae trahitur in comparisonem. BERN.

2. *Insequi dissimiles.* Nota, *insequi*, positum pro *insectari*. RITT. Quasi hoc novum foret. Confer Cortium ad Plinium lib. VII. Epist. XII. §. 5. Val. Max. lib. V. cap. V. ex. 4. *Convicio Deos ob donum impiae victoriae insecutus.* uti recte pro *insecutus* restituit Torrenius, & Reitzius de Dubiis p. 311. Ovidius lib. VIII. Met. vers. 129.

Cur, qui vicisti crimine nostro,

Insequeris crimen?

Et quos ibi laudat Burmannus. Petron. cap. CIX. *Nec verbo contumelioso insequeris.* Tertull. Apol. cap. V. *Tales semper nobis insecutores.* pro quo corrupte *persecutores.* Vatic, quod quidem vulgatus. Victor. O. G. R. cap. XVI. *Metu, veluti insecuturi se Ascanii.* & Munck. ad Hyginum fab. LVIII. *Statim amarit & oderit Puteol.* Venet. Ald. Livinejus, qui tamen ex suis codicibus in margine correxit. Et quod ante priorum loco *piorum* praeferant nonnulli, id quidem nihili est. Et tamen sic etiam Rhenanus jussit excudi. ARNTZ.

4. *Dolori.* Dolentibus nobis. quid si tamen dolore scribas? esset, cum dolore nostro vindicatus. LIPS. A voce *malos* ad Nero non agnoscit Guelf.

Nero. Quia paullo ante, quam moretur Domitianus, supplicium sumsit de Epaphrodito, in vindictam Neronis tradente Dione, Domitianum Neronis Epaphroditum prius expulisse, deinde jugulasse, quod Neronem in nece juvisset, ut ex hujus supplicio suos liberos deterreret, ne quid tale unquam in se auderent. CATAN. & LIPS. Damnato Epaphrodito, qui a libellis Neroni fuerat. Suet. lege Domitiano cap. XIV. LIVIN. Vindicant successores praedecessoris mortem in sui, ut Tacitus alibi loquitur, *munimentum.* BERN. *Credo formam de se vitam,* Voss. Alterum verius est, quam ut ullo modo in dubium vocari debeat.

5. *Ego te.* Illud, *te*, mihi superfluit: & estne e notis natum *Tr*? quod interpretare,

tuis, omnibus comparo, multis antepono, quod licet nobis & in praeteritum de malis Imperatoribus quotidie vindicari; & futuros sub exemplo praemonere, nullum locum, nullum esse tempus, quo funestorum Principum manes, a posterorum execrationibus conquiescant. Quo 6 constantius P. C. & dolores nostros & gaudia proferamus; laetemur iis, quibus fruimur, ingemiscamus illis, quae patiebamur. Simul utrumque faciendum est sub bono Principe. Hoc secreta nostra, hoc sermones, hoc ipsae gratiarum actiones agant; meminerintque sic maxi-

tere, *Trajane*. LIPS. Dudum vidit Lipsius, in his verbis pronomen, *te*, abundare, tanquam ex glossa, sive nota, *Tr. i. e. Trajane*, ortum; sed non vidit, itidem vocabulum, *omnibus*, semel supervacuum videri. Certe, hoc recte omittunt Codices MSS. Guelpherbytanus & noster; in quibus legimus: *muneribus tuis omnibus comparo*. Idem expunxit etiam Gudius in altero libro. Livinejus praeterea adscripserat margini: *dele*. Solus Ceva adhuc pronomen, *te*, in sua editione praetermisit. Duo autem beneficia Trajani sui Plinius comparat & aequat omnibus ejus aliis beneficiis ac muneribus, imo illa ipsa multis ejus beneficiis anteponit. SCHWARZ. Proposuisti: *quare ego, Trajane Caesar, muneribus omnibus tuis comparo, quod licet &c.* Vulgatam lectionem utcumque ita interpretabar. Te [in] muneribus tuis omnibus comparo omnibus principibus, multis principibus antepono. GESN. Crederes & *Trajane* placuisse Cl. Perizonio, qui margini adscripserat, mihi videtur contrarium postulare ordo sententiae, neque quidquam minus quam superfluere. *Quare ergo* Voss. & Guelf. De quo supra dictum cap. v. §. 8. Tā *omnibus* non difficulter carerem, sed cum tantum per conjecturam id deleverit Livinejus, duorum codicum auctoritas nondum subvertit reliquorum omnium consensum, ubi utraque lectio haud incommode feratur. *Sub exemplo praemonere* phrasis ipsi Plinio adamata lib. II. Epist. VI. *Quoties tale aliquid inciderit, sub exemplo praemonere.* & lib. III. Epist.

XVIII. *Sed tamen sub exemplo praemoneretur.* Pro *funestorum* deinceps *functorum*, quod aperte falsum, nam non in genere omnes defunctos Imperatores, sed solummodo malos innuit. De Caligula Eutropius lib. VII. cap. XII. *Sceleratissimus ac funestissimus*. Victor. Caes. cap. VIII. *Quae progressu funestior talibus initiis foret.* Atque ita passim alii. ARNTZ.

6. *Proferamus.*] An, *proferamus*? LIPS. *Laetemur his, quibus fruimur* Cuspin. & Lugd. inserunt optime. RITT. Locum hunc jam Beroaldus, Aldus, Junta, & alii, mancum protulere; quem vero optime supplet Cuspinianus, qui eum integritati suae sic restituit: *Quo Constantius, P. C. & dolores nostros, & gaudia, proferamus. Laetemur his, quibus fruimur; ingemiscamus illis, quae patiebamur.* Quae verba recte adoptata sunt a Grutero, Parisiensibus, Patarolio; & quamvis Codex noster nobis in his nullam opem ferat; convenientia tamen stilo Pliniano, ac digna omnino sunt, quae in posterum in omnia exempla hujus panegyrici recipiantur; propterea, quod alias hiat illa oratio, nec subsequens vocabulum, *utrumque*, habet, quo apte referatur. SCHWARZ. Quod placuit & Heumanno in Poecile tom. III. lib. IV. ita edidit Sichardus. Statim *patiebantur & sub uno principe* Guelf. & agunt Voss. Puteol. Ven. Aldus.

Si priores secus meriti reprehendantur.] Forte, *sequius meriti*. Symmachus lib. X. ep. XLIX. *secus meritis de republica*. ubi similiter malim, *sequius*. Sic olim in opt. Ca-

maxime laudari incolūmem Imperatorem, si priores secus meriti reprehendantur. Nam cum de malo Principe posteri tacent, manifestum est, eadem facere praesentem.

CAP.

Camerarii membranarum Plauti Aulular. Act. III. Sc. II. ubi vulgo vulgatur: *Quid diximus tibi secus quam velles*, reperi vestigia veteris & verae scripturae, *sequi usquam velles*: ex quo cuius in promptu est facere, *sequius quam velles*: non ut quidam fingit, *secius quam velles*: Placet impense quod in posthumis Var. Lect. libris nuper Augustae editis, scripsit Muretus: Ita ubique librarios *ad sequius* expunxisse, & aliud pro eo substituisse, quasi in ejus necem conjurassent. RITT. Adi Muretum lib. XVI cap. XIX. Et alii sunt, qui hanc vocem non tulerunt, de quibus Casaub. ad Suet. Tiber. cap. II. ubi Vossii exc. *sequus*. Sed melior hanc scripturam defendit Gronovius ad Livium lib. VII. cap. V. *Secus* namque contrarium est *τῶ*, bene, recte & similibus. Cicer. pro Rab. Post. cap. I. *Cui bene quid processerit, multum illum providisse, cui secus, nihil sentisse dicamus*. Nazar. Paneg. Const. cap. V. *Recte factorum contemplator acerrimus, si quid secus fieret*. Apollinaris lib. IV. Ep. VI. *Ut si quid secus viantibus accidisset*. Alia Munck. ad Hyg. fab. CCXX. & Cortius ad Cicer. lib. VI. Fam. Ep. XXII. Quod Voss. & Guelf. *secum* substituant, id plane absurdum est, & littera sequens, si non potius stupor librorum, videtur corruptelae causam praebuisse. Quam secure dormientes somnia cantent Galli interpretes, hic Bauniana nota testis esse poterit. Cum enim Rittershusius scripsisset, in Plauti membranarum reperi: *sequi usquam velles*, potuit credere, quae est hominis oscitantia, quasi haec de Nostri loco capienda essent; unde efficit, *sequius quam velles*, aut (ita addit) minore cum mutatione *sequius meriti*. Adeo illi heroes in sua provincia, in quam vitio creati mittebantur, secus, quam vellet eruditior orbis, meriti deprehenduntur. Et tamen hic interpres

non inter postremos illius ordinis memorandus est, cum reliquum vulgus longe post se reliquerit. Nec inspexit Muretum, cum ei tribuat in sequentibus talia, quae Rittershusio debentur. ARNTZ.

I. *Et quis jam locus.*] Nec mirum, cum ubique jam Imperatorum, ut Synesius in orat. de regno loquitur, *ὅτι ἐπαίνοι τὰ ἄτα ἐνδεδιῆται*, aures laudationibus depravatae erant, ad quas tales confluere solent *οἱ ἀγῶνες τῶν ῥητόρων*, commissiones rhetorum. Thucyd. III. VI. 35. BERN.

Imperatorum.] Neronis & Domitiani. Tamen de uno isto hic agi verius est: atque ita singularie, *Imperatoris*, scribendem. LIPS.

Ludis etiam.] *Et commensationibus*, haec consensu librorum lectio est, sed pro qua arbitrum non adigam quasi dubia causa, nam profecto *commissionibus* legendum. Suetonius Augusto: *Componi aliquid de se, nisi & serio, & a praestantissimis, offendebatur, admonebatque Praetores, ne paterentur nomen suum commissionibus obsolescere*. Apud Senecam quoque Epist. LXXXV. ubi vulgatur: *In commensationibus nostris plus cantorum est, quam in theatro olim spectatorum fuit*, in Leodiensi quodam MS. quod tractavi, bene est *commissionibus*. LIVIN. Olim monui *commissionibus* legi posse. Nam eo nomine ludi, & ubicumque certamen de palma. Tamen posse, non debere. nam *Comensationes* retinere licet & tueri, quia comoedi, citharoedi, & id genus in mensa etiam dabantur. Et quidni carmina ibi in laudem Principis, cui haec placerent? LIPS. *Comensationibus*. Legendum esse *commissionibus* ostendit Casaubonus Commentar. in Suet. p. 115. Quam lectionem allegat & Clarif. Berneggerus in notis suis ad Justin. lib. XII. c. XV. 6. quem vide. BERN. Cui non suboleat defectus quidam in his verbis, quem tamen non

CAP. LIV. Ecquis jam locus miserae adulationis manebat ignarus, cum laudes Imperatorum ludis etiam & commissionibus celebrarentur, saltarenturque, atque in omne ludibrium effeminatis vocibus,

non facile adhuc animadverterunt Critici. Vestigia ejus quomocunque indicat Be-roaldus, qui haec verba ita obscure edidit: *Et quis jam locus miserae adulationis manebat? gnarus cum laudes Imperatorum, &c.* Neque aliter primum ediderat Cuspi-nianus, nisi quod hic demum inter errata typographica monet, legendum esse, *ma-nebat ignarus?* Hinc forte Rhenanus huic lectioni locum dedit; quam nunc plenius corroborat testimonium Codicis nostri, ut-pote in quo haec diserte legimus: *Et quis jam locus miserae adulationis manebat igna-rus? quum laudes Imperatoris [cum] ludis etiam & comessationibus celebrarentur, sal-tarentur, atque in omne ludibrium effemi-natis vocibus, modis, gestibus, frangeren-tur.* Consentit alterum exemplar Gudia-num de voce prima. *Ignarus* hoc loco *ποιντικώτερον* idem valet, quod, *vacuus, immunis.* Deinde vero, in Codice nostro copula *que* post verbum *saltarentur*, tem-pestive omittitur; haud secus ac paullo post, *vocibus, modis, gestibus, ἀσυνδέτως* dicuntur. Ad fractam enim adulationem exprimendam oratione etiam quasi fracta solutaque opus erat. Propositionem autem *cum* ante vocabulum *ludis* librario facile condonare possumus. At nomen *Imperato-ris* singulari nomine positum ratam esse ju-bet conjecturam Lipsii, qui singularie *Im-peratoris* scribendum suavit. Cum vero praeterea pro *commissionibus* Codex noster exhibeat, *comessationibus*; dubites fere, u-tram vocem amplectaris, cum utralibet lo-cum habere possit? Sed posteriorem jam vulgarunt omnes, qui nobis cogniti sunt, editores panegyrici Pliniani, praeter Cella-rium & Paterolium, quibus Lipsii & Ca-sauboni conjectura arrisit. Satis tamen mo-deste Lipsius. Retineamus ergo vocabu-lum *comessationibus*, cui nunc etiam suc-currit Codicis nostri auctoritas, & veli-

ficatur subsequenti loci varians lectio. SCHWARZ. Defendo equidem *saltaren-turque & commissionibus.* Hoc posterius Lipsius restituit lib. v. Quaest. Epist. cap. xv. p. m. 431. & Elect. lib. II. cap. x. p. 699. Idem vocabuli restituit, idque du-cibus MSS. Codicibus, Senecae lib. III. Quaest. Epist. cap. ix. p. 312. Quid vero sint hae commissiones praeter Fabri Lexicon erudite docet Doctissimus tuus Langius in Disp. de Certaminibus Poëtarum & Oratorum §. 87. & 88. Illud vero ambabus manibus amplexor, quod initio hujus loci scriptum vis: *Et quis jam locus miserae adulationi* (hoc unum emendo pro *adulationis*) *mane-bat ignarus?* *Ignarus* vero huic aetati fre-quens est pro *ignoto*: Id quod pluribus prolatis exemplis demonstravit Muretus Var. Lect. lib. XI. cap. II. HEUM. Poec. tom. III. lib. IV. *Comessatio* hic locum habere non potest, cum statim subdat No-ster: *Saltaretur*, per quod saltatio Mimorum intelligenda est, quae in ipsis ludis institue-batur, adeoque *comessationem* praecede-bat. Neque debemus *comessationem* tue-ri eo praetextu, quasi *commissiones* sub ge-nerali voce ludorum satis comprehenderen-tur, ut fecit nuper Vir Doct. in Mem. Prop. lib. I. cap. IX. Si enim hoc proce-dat, quid faciemus sequenti *saltaretur*, utique & illa vox sub ludis comprehendi debuit, ita ut tollenda foret vel mutanda, si prius argumentum satisfaceret. Recte Calaubonus observat *commissiones* dici de vili laudationis genere, & ideo opponi *se-riis scriptis* a Suetonio Aug. cap. LXXXIX. quomodo Noster statim memorat *seria car-mina.* Adtende praeterea ad sequentia, ubi turpi adulationi *aeternus honos* opponi-tur, nihil videbis de epulis, de commessa-tionibus; sed omnis res in veris laudibus, in sera annalium praedicatione absolvitur. Nisi sequamur aberrantem scripturam Guelf.

bus, modis, gestibus, frangerentur? Sed illud indignum, quod eodem tempore in Senatu & in scena, ab histrione & a Consule laudabantur. Tu procul a tui cultu ludicras artes removisti. Seria ergo te car-

& Codicis Schwarz. mox: *Tu pocula a tui cultu, tu ludicras artes removisti*, quae rejecta, ita namque meretur, Heumanno in Poecile. Addo & hoc, non adeo constare mihi, quod pro certo deputat Vir Doctus, ludis additas fuisse *commessationes*. De *Epulo* illud legi non uno loco. Horat. lib. II. Satyr. III. vers. 85. Cicer. Harusp. Resp. cap. x. Liv. lib. XXXIX. cap. XLVI. lib. XLI. fine: *Cum visceratione Epuloque & ludis scenicis*. Verum alia res est *epulum*, quod publice populo dabatur, alia *commessatio*, quae erat privata inter amicos, nec ex illa ullam partem gloriae vindicare poterat, qui ludos edebat, adeoque quis credat, tali re laudes Imperatoris esse celebratas. Alia de commissionibus non addo, quae centies sunt repetita; nisi hoc, laudare me Cellarium, qui serius veram scripturam recepit, quam & Guelf. defendit. Qui argutiis delectatur, adripiat per me occasionem licet, cum Voss. Codex *salutarenturque* habeat expressum. Neque illud *que* deleri debet, cuius rei saepius jam exempla dedimus. Confer ad cap. XLIV. §. 6. Praeterea praepositionem *cum* refero ego ad morem illum librariorum, si qui accuratiores paullo essent, ut utramque scripturam adnotarent *Imperatoris & Imperatorum*. Diximus quaedam ad Victor. Ill. cap. VIII. §. 3. & Epit. cap. XII. §. 9. Ita Vossiana Excerpta apud Suetonium Ner. cap. v. §. 6. habent: *Notatus ob haec sororis joco vel loco*. Scilicet dubius haerebat scriba, an loco deberet praeferre, an *joco*. Ita hic *Imperatoris cum* erit, *Imperatoris c. um* pro *ceu*, vel *seu*, vel simili nota, ut diversitatem scripturae indicaret. In reliquis & meum calculum Cl. Schwarzio addo lubens: *Manebat ignarus?* Quae vox omnino reducenda est ex antiquioribus editis Cuspin. & Froben. cum codice Guelf. alii, inter quos Puteol.

& Venet. habent *gnarus*. Dubio procul inusitatio significatio causam dedit errori. Certe miror adeo securos fuisse ceteros interpretes post Livinejum, qui in margine illud monuisse satis duxit, ut sine ulla offensione totum locum transilierint, & corrupta exemplaria secutus est Marklandus ad Statium lib. v. Silv. III. p. 317. *Ignarus* non apud sequiores, sed etiam apud optimum quemque scriptorem pro *ignoto* dici tralatitium est. Similia enim adjectiva, *nescius*, *gnarus*, *ignarus*, *ignotus* & sim. active & passive adhibentur. Ovidius lib. VII. Met. vers. 404.

Jamque aderat Theseus, proles ignara Parenti.

Ut recte tuetur Cl. Burmannus. & ad Quintil. Decl. VI. cap. II. *Ne quis tamen erret ignotus*. ubi contra *ignarus* erat in MS. Alia Abram. ad Cicer. pro Coel. cap. II. Hottom. ad lib. I. in Verr. cap. VII. Barth. ad Statium lib. III. Theb. vers. 30. (qui tamen sui oblitus male *ignarus* corrigit in *ignotus* ad Statium lib. IV. Theb. vers. 258. quod non miraberis, si Barthium cogites) Taubm. ad Plautum Pseud. Act. IV. Sc. II. vers. 39. Sciopp. Susp. Lect. lib. IV. Epist. XII. Muncker. ad Hyg. fab. XCIX. Pricaeus ad Appulej. lib. VII. Metam. p. 385. & lib. v. p. 285. Davisius ad Auctor. Bell. Hisp. cap. III. Gronov. ad Gellium lib. IX. cap. XII. Ryckius ad Tacit. lib. I. Ann. cap. LIX. Canneg. ad Avianum fab. v. vers. 17. Oudend. ad Lucan. lib. VII. vers. 867. Reitzius de Ambig. p. 269. & multi alii. l. 2. §. 7. ff. de Jur. Fisci. *Quod ignotus juris sui ipse se detulerit*. Id quod posteriores per incuriam in *ignarus* commutarunt, nescio quam bene. Porro cum velit *adulationi* Clar. Heumannus, ea in re adsentiri nondum queo. Nec tamen diffiteor, saepe dativum illum elegantiae multum addere orationi, quare & laudare soleo,

carmina, honorque aeternus Annalium, non haec brevis & pudenda praedicatio colit, quin etiam tanto majore consensu in venerationem tui theatra ipsa consurgent, quanto magis de te scenae filebunt. Sed ³ quid

leo, si talia ex manu scriptis reducantur, sed conjecturis in similibus non multum tribuo, cum uterque casus minime ignotus sit in illa constructione. Virgil. lib. III. Aen. vers. 393.

Hic locus urbis erit.

Ovidius lib. v. Fast. vers. 96.

Nam locus imperii rus erit istud, ait.

Seneca Herc. Fur. vers. 1013.

Nullus salutis Hercule infesto est locus.

Ubi & Nob. Heinsius: *saluti est Hercule* transpositione minus necessaria. Victor Orig. G. R. cap. XI. *Illum condendae sedis fatalem locum fore.* Hegefippus lib. III. de Excid. Urb. cap. IX. *Nec ullum refugii locum.* Multi MSS. & vetuste editi apud Caesarem lib. II. Bell. Civ. cap. XVI. *Ut nullus perfidiae neque eruptionis locus esset.* Similia Cel. Cortius ad Plinium lib. II. Epist. I. §. 6. Et praesertim malo tueri genitivum, si eo modo capiamus, quo Rhetores *locum* dicunt pro sede argumentorum, cum adulatio jam in artem transisset. Vide Vossium lib. I. Inst. Orat. cap. II. §. 4. Addimus & hoc invenisse Livinejum in Codice membranaceo & Edit. Cuspin. *Ecquis jam*, quomodo ubique apud Terentium edidit Bentlejus. Vid. ad Andr. prol. in fine. & Fabricium ad Poëtas Christ. p. 47. Utrum eligas, non multum videtur hic interesse; confer notata ad cap. XLIX. §. 3. Alterum videtur retinere Virgil. Ecl. I. vers. 27.

Et quae tanta fuit Romam tibi causa videndi.

Si ita retineamus cum nuperrimis Editis, quamvis *ecquae* alii non male etiam. Adde Popmam ad Catonem de Re Rust. cap. II. Heinsium ad Ovidium lib. III. Am. Eleg. VIII. vers. I. Burm. ad Petron. cap. CXI. & Drakenb. ad Silium lib. III. vers. 560. ARNTZ.

Saltarentur. A Pantomimis. LIPS.

Effeminatis. Sunt sane & quid ad histriones. quos ideo *molles viros* Livius alibi appellat. LIPS.

A Consule. Ipsa Gratiarum solenni actione, qualem Plinius nunc habet. LIPS.

2. *Tu procul.* Sic in omnibus, quos hucusque vulgatos consulimus, exemplis panegyrici Pliniani legimus; at Codex noster haec verba scripta habet: *Tu pocula a tui cultu, tu ludicras artes removisti.* Vides, sic referri posse *pocula* ad *comessationes*; & *artes ludicras* ad *ludos*, quibus laudes alius Imperatoris celebratas fractasque fuisse, paullo ante dixerat Plinius. Nos primi fortasse lectionem hanc in lucem proferimus, quamquam eandem etiam alteri libro Gudianum MS. collato in margine annotatam observemus. Ingeniosior fere est haec variatio, quam quae soli vel errori, vel libidini alicujus librarii, accepta referri debeat; neque tamen eam aliis invitis obtrudimus. SCHWARZ. Ego quidem tuo Codici non adsentior. HEUM. in Poec. tom. III. lib. IV.

Aeternus. Ita est, scitote hoc Principes. Quos Annalium ille honor honestavit, jam ab orbe condito honesti sunt, & ad desinentem erunt. LIPS.

Brevis. Quae cum voce & plausu perit. Et tamen talem, sunt qui hodie etiam (ô verae famae imperitia!) prae magna & diuturna petant. LIPS.

Pudenda. Ab illis propudiis. LIPS. Colet. Edit. Cusp.

Theatra. Theatrici spectatores. LIPS. Theatrum pro spectatoribus ponit & Plutarchus in Flaminio p. 374. f. ἀνείσιναι τὸ θέατρον; consurrexit confessus. BERN.

Consurgent. De more, Tacitus, aut Fabius in Dialogo c. XIII. *Populus, auditis in theatro Virgilii versibus, surrexit universus, & forte praesentem spectantemque Virgilium veneratus est, sic quasi Augustum.*

quid ego istud admiror, cum eos quoque honores, qui tibi a nobis offeruntur, aut delibare parcissime, aut omnino soleas recusare? Nihil ante tam vulgare, tam parvum in Senatu agebatur, ut non laudibus Principum immoraretur, quibuscumque censendi necessitas accidisset. De ampliando numero gladiatorum, aut de instituendo collegio

Nota, honor inquam iste (illo aevo) fere Principum. ideoque Augustus, Cajo & Lucio, *adhuc praetextatis, assurrectum ab universis in theatro, & astantibus plausum, gravissime questus est*: quia juvenes, & quia nimius honos. LIPS.

3. *A nobis.*] Senatoribus, decreto vel acclamatione. LIPS. Supra *ego illud* Guelf.

Delibare.] Quosdam ex iis decerpere. LIPS.

Necessitas.] Quos ordo primo loco sententiam dicere juberet: nam alii manu, aut pedibus assentiebantur. LIPS. *Immorarentur* edidit Livinejus, Lipsius & Hearne. Omnes antea inpressi *immoraretur*, sic Guelf. confirmante Voss., qui in singulari *honoraretur*. Quod scilicet numero multitudinis mox dicet *quibuscumque*, hic per partes dividit, quisque *immoraretur*. conf. sup. cap. xxvi. §. 3. Terent. Eun. Act. I. Sc. II. vers. 87.

Eunuchum dixti velle te,

Quia solae utuntur his reginae.

Et id satisfacit Pliniano genio, cujus rei & alia exempla dedimus cap. XI. Antiquitatis egregie peritus erat Interpres Gallus, qui *censere* hic exponens eam *forenssem vocem* esse docuit. Meliora disces a Gronovio ad Just. lib. II. cap. VII. §. 9. Buchnero ad Plinium lib. IX. Epist. XIII. §. 13. & multis aliis. Nost. cap. LX. *Ut censes audias, nisi & perrogas.* & cap. LXXVI. *Unus solusque censebat, quod sequerentur omnes.* ARNTZ.

4. *Ampliando numero.*] Edixisse Augustum neque saepius quam bis in anno gladiatores dari, neque ultra paria sexaginta. Dion Cassius auctor LIV. LIVIN. Ut plures habere & dare liceret, quam Senatusconsultis ante cautum. Nam Principes, coercen-

do luxui & saevitiae, certo numero paria incluserant, & ipsas editiones. Vide Saturnalium I. c. XII. LIPS.

Fabrorum.] Jam olim haec collegia & corpora artificum: sed saepe abolita, & restituta. Tale sub Domitiano fortasse; aut novum aliquod etiam adjectum. Nam plura erant, cognominibus distincta: ut *Fabri Ferrarii, Argentarii, Automataarii, Tignarii*, in lapidibus priscis reperiendi. LIPS. Non praeferre damnaverim lectionem receptam: fuit tamen, cum conjicerem, *collegio fautorum*, quod non longe abit a literis. De Nerone certe refert Tranquillus c. xx. *Captus modulatis Alexandrinorum laudationibus, qui de novo comiteatu Neapolim confluxerant, plures Alexandria evocavit. Neque eo sequius adolescentes equestri ordinis & quinque amplius millia e plebe robustissimae juventutis, undique elegit, qui divisi in factiones plausuum genera condiscerent, &c.* GRUT.

Arcus.] Fornices triumphales, quos per omnes regiones urbis struxit Sueton. Domit. cap. XIII. LIPS.

Excessurosque.] Altitudine super ipsa templa. Nam hoc est, quod *ingentes* praemisit: & in Suetonio, *arcus tantos ac tot struxit*; tantos, ad magnitudinem. Describitur unus talis Martiali, lib. VIII. epig. LXV. LIPS. Mendum occupavit editiones Boxhornianas, Kirchmaierianas, & Cellarianas, dum *accessuros*, produnt, ubi rectius, & ex auctoritate MSS. librorumque ceterorum scribi debeat: *excessuros*. SCHWARZ. Ad illam Lipsii expositionem notaverat Cl. Perizonius: *Hic mixe dormitavit Lipsius: sensus est: titulos in arcus incidendos tantos fuisse, ut vix eos caperent fastigia templorum.* Scilicet Lipsius

er-

gio fabrorum consulebamur, & quasi prolatis imperii finibus, nunc ingentes arcus, excessurosque templorum fastigium titulos, nunc menses etiam, nec hos singulos, nomini Caesarum dicabamus. patiebantur illi, & quasi meruissent, laetabantur. At nunc quis nostrum, tamquam oblitus ejus, de quo refertur, censendi officium Principis honore consumit?

errantem ducem secutus erat Catanaeum, qui tamen & hanc interpretationem addidit: *vel titulos immensos, & supra veritatem, ne scilicet secundum Dionem, si modica decrevissent Senatores, existimasset Domitianus sua facta notari.* Cl. Perizonii sententiam firmat Val. Max. lib. VI. cap. IX. ex. 5. *Nomenque ejus in Capitolino fastigio fulgeret.* Ita praeterea statuis & imaginibus fuisse ornata constat ex Propert. lib. II. El. XXIII. vers. II.

Auro solis erat supra fastigia currus.

& Vorst. ad Justin. lib. XXIV. cap. VII. quid si simpliciter exponas, titulos tantos fuisse, ut ipsos Deos cumulatis honoribus non adaequarent solum, verum etiam superarent. Proximi erant facti Diis, cum fastigia Caesari & ἀρετῆς essent concessa, Plutarcho teste in Caes. p. 738. sed sequentes Principes hac in re non subsistebant, verum eorum tituli ipsa templorum fastigia excedebant, id est, ipsum Deorum honorem superabant. *Excedere* enim est vincere, superare. Suet. Caes. cap. LV. *Aut aequavit praestantissimorum gloriam aut excessit.* Cl. Burman. ad Rutil. lib. I. vers. 92.

Excedis factis grandia fata tuis.

Seneca ex emendatione Gronovii Conf. ad Marc. cap. XVIII. *Et excedenti terrestria magnitudine animalia.* Fateor tamen, apertius fore, si *Deorum* legeretur, sed hoc nimis abit a recepta lectione. Si malis Lippio adsentiri, per poëticam ἀρετῆς haec capienda sunt, uti ingentem illum Domitiani arcum arcui caelesti Iridis comparavit Statius lib. IV. Silv. III. vers. 97. & ibi videndus Barthius & Bergier lib. II. de Viis cap. XL. §. 5. ARNTZ.

Menses etiam.] Suetonius Domitiano cap.

XIII. *Septembrem mensem & Octobrem ex appellationibus suis Germanicum Domitianumque transnominavit, quod altero suscepisset imperium, altero natus esset.* Meminit & Plutarchus Numa. Statius Silv. IIII. in XVII. Consulatum Domitiani

Nondum omnis honorem

Annus habet, capiuntque decem tua nomina menses.

Adi eundem Suetonium Tiberio cap. XXVI. Duos, *Septembrem & Octobrem*, a se transnominavit *Germanicum & Domitianum*: Sueton. cap. XIII. Martialis:

*Dum Janus hiemes, Domitianus autumnos,
Augustus annis commodabit aestates,
Dum grande famuli nomen asseret Rheni
Germanicarum magna lux Kalendarum.*

Adde Macrobi. I. Saturn. cap. XII. LIPS. Non dubito quin verum sit, *dicabamus*, non dicebamus. RITT. Et Victor Caesar. cap. XI. §. 4.

5. *Consumit.] Quis nostrum consumunt* vetus dicendi modus, pro qui Senatores conterunt. Proprie namque veteres *quis & aliquis & quisquam & quisquis* non observabant, quo genere aut quo numero declinarent. Quare Plautus in Cistellaria *Mulier*, inquit, *quisquis es medioxima.* Et Terentius in Adelphis dixit:

Aperite aliquis actutum ostium.

Et Paulus de Verborum significatione: *Verbum hoc si quis tam masculos quam foeminas complectitur.* Tacitus XIX. *Eo suffragio turbidissimus quisque delecti:* Et statim: *optimus quisque adsciti.* Cujus observationis quidam rudes lectionem pervertunt scribendo apud Secundum *consumit*. CATAN. Pluralem praetulere Puteanus, Veneta, Aldus, Sich. Gryph. verum obloquuntur ceteri cum scriptis Codicibus.

mit? Tuae moderationis haec laus, constantia nostra; & tibi obsequimur, quod in curiam non ad certamen adulationum, sed ad usum munusque justitiae convenimus, hanc simplicitati tuae, veritatique gratiam relaturi, ut te, quae vis, velle, quae non vis, nolle credamus. Incipimus inde, desinimus ibi, a quo incipi, in quo desini sub alio Principe non posset. Nam plerosque ex decretis honoribus & alii non receperunt, nemo ante tantus fuit, ut crederetur, noluisse decerni. Quod ego

Tuae moderationis.] Quam & in Theodosio Pacatus laudat in Paneg. cap. II. Non enim jam coacta laudatio, & expressae metu voces, periculum silentii redimunt. Fuerit abieritque illa tristis facundiae ancillantis necessitas, cum trucem dominum, auras omnes plausuum publicorum captantem mendax assentatio titillabat. Jam gratias agebant dolentes, & tyrannum non praedicasse, tyrannidis accusatio vocabatur. CATAN. & LIPS.

Constantia.] Id est, quod nos constantes simus, tuae praecognitae modestiae debetur. Nisi hoc esset, iremus (ut olim) in laudes. Quidam tamen libri, constantiae nostrae. ex quo aliquis, negatione addita, non constantiae, fortasse legerit. Tuae, inquit, modestiae haec laus est, qui tenuis: non nostrae constantiae aut gravitatis, qui & ante fecimus, & faciamus nisi nolles. LIPS.

Justitiae.] Ut iusta illic decreta, & usui publico, faciamus. LIPS. Justitiae gratissimus comes Simplicitas, Plutarch. πρὸς ἡγεμόνα ἀπαίδευτον. ἡ παρθέτος (δίκη) ἀφελείας ἐνοικος. uti legit hunc locum Pet. Fab. ex MSS. ad Tit. de justit. & jur. cap. I. pag. 16. Ea vero qui praeditus, simplex, apertus est nihilque ex occulto, nihil ex insidiis agendum putat: veritatis cultor & amicus, fraudis inimicus, quem quae vult velle, quae non vult nolle credimus. Qualis Trajanus, de quo Dio apud Xiphil. in vita ejus: πλεῖστον ἐπὶ τε δικαιοσύνῃ, καὶ ἐπ' ἐνδερίᾳ τῇ τε ἀπλότῃ τῶν ἡθῶν διέπρεψε. Multum injustitia, fortitudine, & morum simplicitate excellebat. Sic ille duorum con-

fularium pater apud Vell. II. XLIII. vir in tantum bonus, in quantum humana simplicitas intelligi potest. Apud eundem II. XXV. Dolabella vir simplicitatis generosissimae. Cn. Domitius nobilissimae simplicitatis juvenis. Caligula incipiens Imperator nihil duplex proferre aut cogitare potuit per aetatem, sed verax fore credebatur. Dio lib. LVIII. In sacris Jobus vir simplex & rectus laudatur. His opponuntur vafri, versuti, duplices. BERN.

Veritatique.] Toti huic rei Epigramma Martial. lib. X.

*Frustra blanditiae venitis ad me,
Attritis miserabiles labellis.
Dicturus Dominum Deumque non sum,
Jam non est locus hac in urbe vobis.
Non est hic Dominus, sed Imperator,
Sed justissimus omnium Senator,
Per quem de Stygia domo reducta est
Siccis rustica veritas capillis.*

LIPS.

6. *Non posset.*] Quia semper aliquid, extra ordinem, ad honores eorum in sententia addendum: vel in fine, inquam, vel in capite. LIPS.

Alii non.] Ut Tiberius, qui ex plurimis maximisque praeter paucos & modicos non recepit. Verba sunt Suetonii loco proxime citato. Dion Cassius LVIII. de Caligula. Μοναρχικώτατος ἐγένετο, ὥστε πάντα ὅσα ὁ Αὐγύστες ἐν τοσούτῳ τῆς ἀρχῆς χρόνῳ μόλις καὶ καθ' ἐν ἑκάστῳ ψηφισθέντα οἱ ἐδέξατο, ὧν ἐνία ὁ Τιβέριος οὐδ' ὅλως ἐδέξατο, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ λαβεῖν. Regnantissimus evasit, ut cuncta nomina quae Augustus tanto imperii spatio acre, ac seorsum singula sibi decreta suscep-

rat,

ego titulis omnibus speciosius reor, quando non trabibus, aut saxi nomen tuum, sed monumentis aeternae laudis inciditur.

CAP. LV. Ibit in secula, fuisse Principem, cui florenti & incolu-
mi, numquam nisi modici honores, saepius nulli decernerentur. Et
sane, si velimus cum priorum temporum necessitate certare, vincemur;
ingeniosior est enim ad excogitandum simulatio veritate, servitus liber-
tate, metus amore. Simul cum jampridem novitas omnis adulatione

con-

rat, quorum pleraque omnino abnuat Tibe-
rius, uno die arripuerit. LIVIN.

Tantus.] Tam magni animi firmique.
LIPS. Malim ante te tantus. quod & vi-
deo Livinejum voluisse & Rittershusium.

Noluisse.] Ut non putarent saltem dele-
tari eum & titillari oblatione. LIPS.

7. Quod ego titulis omnibus speciosius.]
Cum extet in editione Cuspiniani, ergo:
posset totus locus sic interpungi: Quod er-
go titulis omnibus speciosius reor: Quando
non trabibus aut saxi nomen tuum sed mo-
numentis aeternae laudis inciditur; ibit in
secula, &c. GRUT. Sed notata vide ad
cap. v. §. 7.

Trabibus aut.] Aedificiis, quae trabibus
saxisque constant. Possit & divisim capi,
de Tabulis & Lapidibus, in quibus etiam
tituli incisi: etsi tabulae istae magis aereae.
LIPS.

Monumentis.] Annalibus & libris. LIPS.

1. Ibit in secula.] Semper praedicabitur.
Silius lib. II. vers. 511.

In secula mittam.

& lib. XII. vers. 311.

Factoque in secula ituro.

Et Claudianus in Panegy. Mallii Theod.
vers. 115.

Nascentes ibant in secula libri.

CELL. Multa hunc locum illustrantia ad-
tulit Barthius ad Claudian. loc. laud. quem
& vix ordine exemplorum mutato descri-
psit Cacus ille & Mercurii nepos, Ouze-
lius ad Minucii Octav. cap. XVI. adeo ut
eum clementer, quod mireris, habuerit Cl.
Jac. Gronovius, qui tantum duo loca ipsum
Barthio eripuisse existimavit ex lib. v. Adv.

cap. XII. & lib. XXII. cap. XIV. Aliter
sensisset, si Claudianum voluisset inspicere;
sed recte coniecit, reliqua, quae ad-
tulerat, testimonia esse ejusdem fortis. Ad-
damus Lucanum lib. VIII. vers. 608.

Qua posteritas in secula mittet

Septimium fama.

Statium lib. II. Silv. II. vers. 145.

Ite per annos

Seculaque, & priscae titulos praecedite
famae.

Eumen. Paneg. Const. cap. I. Minus quam
te dignum esset, iret in populos. corrupte
populo antiquae Editiones. Sic mittere in
litteras dixit Vulcat. Gallic. Avidio Cass.
cap. III. & Pacatus Paneg. cap. XXXIII.
Nisi frequenter isset in litteras. Similiter
Noster cap. LXXV. Mittere in acta publica.
Gudius ad Phaedrum lib. v. Prol. fine.
Nonnulla habet Cl. Drakenb. ad postero-
rem Silii locum & Burman. ad Flaccum
lib. II. vers. 245. ARNTZ.

Florenti.] Gratia & fortuna. LIPS.

Incolumi.] Vivo. nam mortuis negligere,
facile & tutum est. LIPS. Pro nulli,
nudi in excerptis Schoonhovianis & Scal.

2. Certare.] Titulis & laudibus. LIPS.

Vincemur.] Nam & Seneca epist. XLV.
adulatio amicitiam non imitatur tantum, sed
vincit & praeterit. LIPS.

Ingeniosior.] Vera causa, qui simulant,
magis connituntur & ingenium intendunt.
Ideo delectant nos simulata ira, tristitia, &
similia: quae tamen in re spectata angunt.
Vide Plutarchum Quaest. Convival. v. cap.
I. LIPS. Horat.

Ut qui conducti plorant in funere dicunt

Ac

consumpta sit, non alius erga te novus honor superest, quam si aliquan-
 4 do de te tacere audeamus. Age, si quando pietas nostra silentium ru-
 pit, & verecundiam tuam vicit, quae qualiaque aut decernimus nos,
 aut tu non recusas? ut adpareat, non superbia & fastidio te amplissi-
 5 mos honores repudiare, qui minores non dedigneris. Pulcrius hoc,
 Caesar, quam si recusares omnes. nam recusare omnes, ambitionis; mo-
 derationis est, eligere parcissimos. Quo temperamento & nobis & ae-
 rario consulis, nobis quidem, quod omni liberas suspicione, aerario
 au-

*Ac faciunt prope plura dolentibus ex ani-
 mo.*

BERN. Acidalius ad Pacatum cap. xxxvii.

3. *Simul.*] Pro etiam. Livius i. Belli Pu-
 nici. *Simul conquistoribus in Civitates mis-
 sis* iv. milia descripta juventutis. Caesar
 iii. Gallici: *Simul quod quantum in se fa-
 cinus admisissent, intelligebant.* Non im-
 probum tamen si legatur *sed*, quae scriptura
 melius procedit. CATAN. *Simul pro &
 rectius defendimus.* Confer Cortium ad Sall.
 Jug. cap. iv. §. 2. & ad Nostrum lib. ii.
 Epist. xvii. §. 5. Sueton. Caes. cap. iii.
*Syllae morte comperta, simul spe novae dis-
 sensuionis.* Phaedr. lib. iv. fab. viii.

Simul rogavit, esset an dulcis liquor.

Plura Gronovius ad Livium lib. xxvi. cap.
 xliii. & lib. xxxiii. cap. xii. *Jamprimum.*
 Voss. & veritas non novitas Guelf.
 ARNTZ.

Jampridem.] Tot novis Principibus, no-
 visque honoribus. LIPS.

Tacere.] Pacatus, de Theodosio: *Quam
 promptum laudare Principem, tam tutum si-
 luisse de Principe.* LIPS.

4. *Verecundiam.*] Quae dedignatur lau-
 des, praesertim nimias. Euripides:

Αἰνέμενοι γὰρ οἱ ἀγαθοὶ, τρέπον τινὰ

μισῶσι τὰς αἰνέσεις, ἵνα ἀνῶσ' ἄγαν:

Laudati enim viri boni, quodammodo

Laudantem odio habent, laudet ille si nimis.

LIPS.

Quae qualiaque.] *Quae q. aut dec. nos,*
 aut tu non recusas. MS. Livin. recte. RITT.
 Et sane magis illud erit Plinianum, quo-
 modo auctius jam olim ediderat optimus

Sichardus, quem tamen eo loco, quod facit
 rarius, deseruit Gryphius. Melius reti-
 nent Voss. & Guelf. Editiones Lipsii, *quae
 qualiaque decernimus nos, tu non recusas?*
 Aliter distinguebat, & ingeniose, Perizo-
 nius: *Quae q. d. nos? tu non rec.* tamen
 minus pertinere videtur ad mentem Ora-
 toris, quae ex nostra emendatione erit:
 quam minuta aut nos non dubitamus de-
 cernere, aut tu tibi non permittis recusare.
 ARNTZ.

Ambitionis.] Praeposteras, & quae fuga
 famae, famam captat. LIPS.

Quo temperamento.] Laudat Plinius mo-
 derationem, quam Trajanus in admitten-
 dis honoribus a Senatu sibi decretis adhi-
 beat. Poteramus hac lectione acquiescere;
 cum jam Catanaeus ostenderit, Trajanum
 sic profuisse primum *Senatui & Populo*,
 dum non repleverit aerarium e bonis inno-
 centium; deinde *aerario*: dum sumptibus
 ejus modum adhibuerit. Sed vide, quale
 posteriorum verborum supplementum sug-
 gerat Codex noster! . . . *Quo temperamen-
 to, & nobis, & aerario, consulis: nobis
 quidem, quod [f. quos] omni liberas su-
 spicione; aerario autem, quod sumptibus tuis
 adhibes modum, ut qui exhaustum non sis
 innocentium bonis repleturus.* Expendant,
 quaeso, alii, an supplementum hoc, (quod
 etiam alter Gudii liber ex alio Codice MS.
 annotatum refert,) stilo Pliniano sit indi-
 gnum, sententiaeque propositae non con-
 gruat? Sic vero Trajanus, cum non o-
 mnes honores sibi publice decretos recusa-
 rit, liberasse dicitur Senatum suspicione;
 qua-

autem, quod sumtibus ejus adhibes modum, ut qui exhaustum non
 sis innocentium bonis repleturus. Stant igitur effigies tuae, quales o- 6
 lim ob egregia in Remp. merita privatis dicabantur; visuntur eadem e
 materia Caesaris statuae, qua Brutorum, qua Camillorum. Nec dis- 7
 crepat causa, illi enim reges hostemque victorem moenibus depule-
 runt; hic regnum ipsum, quaeque alia captivitas gignit, arcet ac sub- 8
 movet, sedemque obtinet Principis, ne sit domino locus. Ac mihi
 intuenti sapientiam tuam, minus mirum videtur, quod mortales istos ca-
 du-

quasi hic Principem suum plane nullo ho-
 nore dignum haberet. Sic etiam idem Tra-
 janus, cum honores saltem parcissimos ad-
 miserit, nec voluerit ingentes arcus, tem-
 pla, statuas aureas, de publica pecunia si-
 bi extrui; recte dicitur adhibuisse sumtibus
 modum, ne aerarium alioquin amplioribus
 honoribus exhaustum necesse habuerit in-
 nocentium bonis replere. Ceterum, etsi
 supplementum hoc omnes libri impressi &
 commentatores adhuc ignorarunt; attamen,
 cum vocabulum, *aerario*, in eodem verbo-
 rum ambitu bis occurrat, haud aegre intel-
 ligimus, quomodo fieri potuerit, ut libra-
 ri in aliis Codicibus prono lapsu ab uno ad
 alterum transierint, iis quidem verbis, quae
 interjecta erant, oscitanter neglectis, & aliis
 ad constituendam sententiam leviter immu-
 tatis. SCHWARZ. Ut ex aliis, ita & hoc
 ex loco intelligo, codicem tuum venisse a
 manu scioli, Plinio adjicientis temerario
 aulu, quae putabat excidisse. Vulgata
 scriptura nihil mihi videtur dici potuisse
 pulcrius. HEUM. Poec. tom. III. lib. IV.
 p. 528. Ita hunc quoque locum bellissime
 supplevit Voss. & Guelf. codex, cujus scri-
 pturam merito approbavit Cortius, nisi
 quum legeret: *quos omni*. Qui diligentius
 ad vulgatam attendit, non difficulter hic
 hiatus agnoscit. Et multo elegantiora sunt,
 quae suppleuntur, quam ut a Librariis pos-
 sent exspectari, qui raro talium rerum sibi
 habebant copiam, unde tutissimam semper
 viam eligimus, si ex priscis codicibus ali-
 quid quasi postliminio reducimur, quam si
 reducta abjiciamus. Nihil sane magis ex-

cogitari posset Plinianum, si vel ipse Ora-
 tor ab Acheronte esset redimendus. Prius
 tamen *quod*, cum respondeat eidem voci
 mox sequenti, nullo modo mutari debet in
quos. Superius *ambitio* idem Guelf. uti
 mox & qui veteres editi. prave. ARNTZ.

Nobis.] Vel quia veros esse pateris libe-
 rosque; vel quia non periclitamur accusari
 aut confiscari. LIPS.

Aerario.] Quia e publico statuae, & ar-
 cus, & talia. LIPS.

6. *Materia.*] Non auro aut argento, sed
 aere. LIPS.

Brutorum.] M. Junius Brutus qui reges
 ejecit, inter illos medios positus in Capi-
 tolio fuit, dextra gladium tenens, Plutar-
 chus in Bruto. LIPS.

Camillorum.] Camilli, qui Gallos Ro-
 ma expulit, *statua sine tunica in Rostris*:
 Plinius. LIPS.

7. *Regnum.*] Ut Brutus. LIPS.

Captivitas.] Quam Camillus depulit.
 LIPS. Statim *dominis locus* Voss. unde
 posset conjicere *dominio*, id est, Tyranni-
 di. Diximus de ea voce ad Victor. Epit.
 cap. v. in fine. *Saevo exempta dominio*, ut
 ibi legendum putabamus. Quamvis hoc
 loco ex oppositione *Principis* ego quidem
 nihil tentaverim, nisi illud velles rejicere
 ad praecedens *regnum*.

8. *Intuenti.*] Nonnullae ex Editionibus
 magis vulgatis: *Intuenti in sap.* quod ab-
 jecerunt probatiores. Terent. Adelph. Act.
 III. Sc. IV. vers. 61.

Inspicere, tanquam in speculo, vitas omnium
Jubeo.

ducosque titulos, aut deprecereis, aut temperes. Scis enim, ubi vera Principis, ubi sempiterna sit gloria, ubi sint honores, in quos nihil flammis, nihil senectuti, nihil successoribus liceat. Arcus enim & statuas, aras etiam templaque demolitur & obscurat oblivio, negligit carpitque posteritas; contra contemtor ambitionis, & infinitae potestatis domitor ac frenator animus, ipsa vetustate florescit, nec ab ullis magis laudatur, quam quibus minime necesse est. Praeterea, ut quisque factus est Princeps, extemplo fama ejus, incertum bona an mala, ce-

Sic duo Codices, unus Trajectinus & alter meus, ut & omnes Bentlejani, qui tamen male ita legi pronunciat. Cujus damnationis causam, licet quaesiverim, nondum reperi. Senec. de Ira cap. v. *Si hominem inspexerimus.* ARNTZ.

Deprecereis.] Prece amoliaris. LIPS.

Temperes.] Modicos recipiendo. LIPS. Hoc verbum & sequentia ad in quos absunt a Guelf.

Scis ubi.] In animis hominum, in monumentis & praedicatione posterorum. LIPS. Tiberius praeclare de se, *Mibi in animis vestris templa, pulcherrimae effigies & mansurae.* Tacit. iv. A. xxxviii. Adde Meaen. in Dion. lib. lxi. BERN.

Nihil flammis.] Ovid. in fine transformation.

Jamque opus exegi, quod nec Jovis ira, nec ignes,

Nec poterit ferrum, nec edax violare vetustas.

BERN.

Successoribus.] Nam & alii Principes aliorum honores aut tollunt, aut minuunt. LIPS. *Successoribus.* Idem Tiberius ibidem: *Nam quae saxo struuntur, si judicium posterorum in odium vertit, pro sepulchris spernuntur.* BERN.

9. *Statuas.*] Agesilaus, apud Xenophontem, vetuit statuas sibi poni: cum hoc quidam honoris causa facerent: sed animi dotes nunquam elaborare destitit: putabat enim statuariorum illud, hoc suum opus esse. BERN.

Demolitur.] Improperie nec recte Oblivio dicatur demoliri. Tabescere patitur, &

ignorantia sepeliri. Itaque legam, & membrum expleam: *demolitur aetas, obscurat oblivio.* LIPS. Merito hanc Lipsii conjecturam rejecit Tollius in add. ad Ausonium Epigr. xxxv. vers. 9. Vereor tamen, an totam rem recte sua defensione confecerit. Hujus enim causae patrocinium quaerendum in eo, quod saepe Scriptores uni vocabulo plura addant, vel substantiva vel verba, quae omnia propria significatione ad illud referri nequeant, sed commoda interpretatione mollienda sunt. Florus lib. iii. cap. xxi. §. 26. *Oculis, manibus, cruribusque defossis.* Quem etiam male tentarat Lipsius, confer Duker. ibi, & ad lib. ii. cap. vii. §. 9. lib. iv. cap. xii. §. 37. *Aliis oculos, aliis manus amputabant.* Tibull. lib. i. Eleg. iv. vers. 59.

Dum robora tellus

Dum caelum stellas, dum vehet annis aquas.

Quod in feret alii corrumpunt. Inspice Broukhufium. Graev. ad Justin. lib. i. cap. ix. §. 12. Cicero lib. i. de Nat. Deor. cap. xv. *Itaque neque ira neque gratia teneri.* Et illic male supplet ira tangi Lambinus, melius defendit Davisius. Sallustius Jug. cap. xi. §. 8. *Ira & metu anxius.* Markland. ad Statium lib. i. Silv. i. vs. 82. Doct. Torrenius ad Val. Maximum lib. iv. cap. viii. ex. i. *Si ad calculos revocetur, parvum; si animo erogantis, omni pecunia major.* Et ibi Lipsius intempestive turbas excitat legendo *animum.* Dictys Cret. lib. i. cap. ix. *Sed utrum inmodico amore Alexandri an poenarum.* ut edidit Mercerus, alii ad-

ceterum aeterna est. Non ergo perpetua Principi fama, quae invitum
manet, sed bona concupiscenda est, ea porro non imaginibus & sta-
tuis, sed virtute ac meritis prorogatur. Quinetiam leviora haec, for-
mam Principis figuramque, non aurum melius, vel argentum, quam
favor hominum exprimat, teneatque, quod quidem prolixè tibi cumu-
lateque contingit, cuius laetissima facies & amabilis vultus in omnium
civium ore, oculis, animo sedet.

CAP. LVI. Adnotasse vos credo, P. C. jamdudum me non eligere, i
quae

addunt poenarum metu. Quaedam dixi ad
Victor. Vir. Ill. cap. XLIX. ARNTZ.

Carpit.] Si non meriti. LIPS.
Neceffe.] Alius Panegyristes imitatur.
Neminem magis laudari Imperatorem decet,
quam quem minus neceffe est. LIPS.

Praeterea, ut quisque.] Omiffa haec in
plerisque Editionibus usque ad *non ergo* &c.
supplet Boxhornius, qua fide non habeo
dicere. Monendus est lector, Baudium
hunc locum citare ex Seneca I. de Clem.
cap. VIII. qui tamen consultus non appa-
ret. HEARN. Pulchra haec, & Plinio
digna est sententia, quam & sequentium
verborum nexus non admittit tantum, sed
& exigit. Interim abest ea ex omnibus,
quos consulere nobis contigit, Codicibus
MSS. abest & ex pluribus libris impressis.
Primus eam evulgavit Cuspinianus; deinde
Gryphius & Sichardus; tum Henr. Stepha-
nus; postea Gruterus, Claudius Minoe,
Elzevirii, Parisienses, Rivinus, Boxhor-
nius, Kirchmaierus, De la Baune, Cella-
rius, Patarol, Quartius, Th. Hearne,
Weinrichius, & Gotschinlingius: ex his
autem, vix pluribus, quam quatuor, con-
tingit evolvere veteres hujus panegyrici
membranas. SCHWARZ. Eique obsecu-
tus est Clar. Gesnerus. Cum Baudianae
notae in multis locis pessime sint habitae,
male ex iis collegit Doct. Hearne, tan-
quam haec verba apud Senecam legeren-
tur, cum tantum sententia occurrat non
plane dissimilis: *Vestra facta dictaque rumor*
excipit: & ideo nullis magis curandum est,
qualem famam habeant, quam qui qualem-

cunque meruerint, magnam habituri sunt:
Sed quod auctarium hoc in ultima nota le-
gatur, tantummodo indicio est, & illud
Baudio non displicuisse, nec mihi, licet in-
vitus contra MSS. Codices peccem. ARNT.

10. *Perpetua.*] Nam eunt statim in An-
nales, & capita haec mundi, mundo osten-
duntur. LIPS.

Imaginibus.] In clypeis ex auro, argen-
to, aere: quos solent celeberrimis locis su-
spendere. LIPS.

11. *Exprimat.*] In alio Panegyrico: *Hic*
vultus universorum pectoribus infixus est,
nec commendatione cerae aut pigmentorum
fucis renitet, sed desiderio efflorescit animo-
rum. LIPS. Mox *lectissima* corrumpit Voss.
Virgilius lib. I. Aen. vers. 591.

Laetos oculis adflarat honores.

1. *Jamdudum.*] A principio orationis.
Dicitur etiam *jam dudum* de multis diebus
contra opinionem Laurentii Vallengis. A-
pulejus libro quinto sui Asini: *Jamdudum,*
quod sciam, fidei atque parciloquio meo per-
pendisti documenta. Sed apertius XI. *Nec*
fuit nox una, nec quies aliqua visu Deae
monituque jejuna. Sed crebris imperiis sa-
cris suis me jamdudum destinatum, nunc
saltem censebat initiari. Terentius in Eu-
nucho:

Jam dudum te amat, jamdudum illi sa-
cile fit,

Quod doleat.

Virgilius in Georgicis:

Et jamdudum incumbere aratri.

CATAN. Vide tamen Eleg. Broukh. ad
Tibull. lib. III. El. VI. vers. 63.

quae referam, propositum est enim mihi Principem laudare, non Principis facta. nam laudabilia multa etiam mali faciunt; ipse laudari, nisi optimus, non potest. Quare non alia major, Imperator Auguste, gloria tua, quam quod agentibus tibi gratias nihil velandum est, nihil omittendum est. Quid est enim in Principatu tuo, quod cujusquam praedicatio vel transilire, vel praetervehi debeat? quod momentum, quod immo temporis punctum, aut beneficio sterile, aut vacuum laude? non omnia ejusmodi, ut is optime te laudasse videatur, qui narra- verit fidelissime? Quo fit, ut prope in inmensum diffundatur oratio mea,

Non eligere.] Cum omnia laudanda sint in nostro. LIPS.

Principem.] Ipsam hominem undique bonum. LIPS.

Mali.] Ecquem sine aliquo laudabili facto praeteriit Tranquillus in vitis Caesarum? CATAN. & LIPS.

Optimus.] Adspicit ad cognomen Trajani. LIPS.

2. Beneficio sterile.] Quae praecipua laus, & materies virtutis, in Principe. Titi illud innotuit, recordati se nihil eo die benigne fecisse, *amici diem perdidi*: Suet. Tit. cap. VIII. Trajani quae non major gloria, nec momentum vacuum a beneficio habentis? Ausonius hunc locum aemulatus est, de Gratiano: *Neque vero unum aliquod bonum uno die praestas, sed indulgentias saeculares, per singula horarum momenta multiplicas*. LIPS. Supra conjecerat Livinejus: *Nihil omittendum. Esquid est.*

Non omnia ejusmodi.] Sentus postulat, ut pro Num, quod Aldus, Junta, Stephanus, Boxhornius, Kirchmaierus, & Cellarius, refragantibus Codicibus MSS. pluribusque impressis, habent, reponatur, *Nonne*, vel *Non*, ἢ οὐκ ἔστιν. Id quod & Dn. Heumannus bene animadvertit. Sic vero & in verbis proxime antecedentibus, ex fide Codicum MSS. meliorumque exemplarium typis expressorum, rescribendum est: *quod cujusquam praedicatio*; ubi in quibusdam libris legitur: *cujusque*. SCHWARZ. De illo usu particulae non

in interrogationibus abunde diximus sup. cap. XIV. §. 1. & cap. XLIX. §. 4. *Cujusque* Guelf. Cell. Hearne & Gesnerus. Id placere poterit, si vera scriptura sit apud Sallust. Catil. cap. v. §. 3. *Corpus patiens inediae, vigiliae, algoris, supra quam cuique credibile est*. Ita cum Grutero pro *cuiquam* rescripsit Cortius. & eadem varietas est apud eundem cap. XIV. §. 7. & cap. XXXI. §. 2. Magis tamen satisfaciunt alii codices, qui *cuiquam* exhibent, nam tales aberrationes frequentissimae sunt. Novimus *quisque* saepius accipi pro *quisquis*, *quicumque*, uti infra videbimus ad cap. LXVIII. & diximus ad Victor. Caesar. cap. XXXIII. §. 29. Sed ita pro *quisnam* occurrere nondum mihi persuasum est, quare Cl. Schwarzio assentior, donec meliora sim doctus. Praeterea Voss. *quod modo temporis*, contra genium Plinii & perpetuam consuetudinem, qui in correptionibus hanc voculam adhibet, ut cap. VI. *Paria accipiendo fecisti, immo ultro dantem obligasti*. cap. XXXVI. *Non eadem severitate, immo tanto majore*. cap. XLIV. *Principem geris, meliorem immo te praestas*. cap. LXV. *Gestum consulatum, immo non gestum*. cap. LXXXV. *In amicum ex Imperatore submitteris; immo tunc maxime Imperator*. Et sic alibi. confer ad cap. LXVII. §. 3. Sulp. Sev. Dial. I. cap. XXII. *Quia satisfeci vestris auribus, immo etiam verbosior fui*. Glossa erit, quod reperitur in Guelf. ad punctum: *minutissima cujusque rei pars. Manil.*

Adamas punctum lapidis pretiosior auro est. Quod

mea, & necdum de biennio loquor. Quam multa dixi de moderatio-
ne, & quanto plura adhuc restant? ut illud, quod secundum Consu-
latum recepisti, quia Princeps & pater deferebat. at postquam ad te
imperii summam, & cum omnium rerum, tum etiam tui potestatem
Dii transfulerint, tertium Consulatam recusasti, cum agere tam bo-
num Consulem posses. Magnum est, differre honorem; gloriam, ma-
jus. Gestum Consulatam mirer, an non receptum? Gestus non in
hoc urbis otio, & intimo sinu pacis; sed juxta barbaras gentes, ut
illi solebant, quibus erat moris, paludamento mutare praetextam,
igno-

Quod idem notatur apud Barthium ad Sta-
tium lib. v. Theb. vers. 308. Adde Pri-
caem ad Euang. Lucae cap. iv. §. 5.
ARNTZ.

De biennio.] Tempus vel hinc liquet
Consulatus Pliniani, & dictae orationis.
LIPS.

3. *Secundum.*] Nam primum Consula-
tum sub Domitiano gessit, collega M. A-
cilio Glabrione, anno urbis DCCCXLIII.
& hunc secundum, adoptatus a Nerva.
DCCCL. Itaque bene Tacitus de moribus
Germanorum, *Cimbrorum arma audita sunt,*
Caecilio Metello, ac Papirio Carbone Coss.
Ex quo si ad alterum Imp. Trajani Consu-
latum computemus, ducenti ferme & de-
cem anni colliguntur. Nam illi Consules,
anno urbis DCXL. LIPS.

Tui potestatem.] Qui jam sub patre &
Principe Nerva non esses. LIPS.

Cum agere.] Melius (me iudice) haec
cum sequenti periodo continuari: *recusasti.*
Cum agere tam bonum Consulem posses, ma-
gnum est. Nam hoc laudat, jam experi-
mentum tui ceperas & dederas, in duplici
Consulatu: cum ergo sic pro spe, aut su-
pra spem fuerit, quid renuis tertium, pa-
rata nova segete gloriae? LIPS. Cujus
sententiae accedit Cel. Perizonius, neque
mihi displicet, quamvis putem, parum in-
teresse.

4. *Gestum.*] Secundum. LIPS. Non,
gestus, sed iterum, *gestum*, extat in Codi-
ce nostro. quam scrip. uram etiam Gudius
in libro altero annotavit. SCHWARZ.

Gestum Guelf. qui olim fuerat Gudii. in *si-*
nu exponit Budaeus ad l. 27. ff. de Probat.
Barthius ad Claudian. lib. II. in Eutrop.
vers. 96.

Jamque iter in gremio pacis solenne pa-
rabat.

Et Bell. Gild. vers. 50.

In gremium pacis servile recessi.

Barbaras.] Germanas. LIPS.

Illi.] Veteres Consules. LIPS.

Paludamento.] Qui praetextam Consula-
rem ponebant, & votis nuncupatis, palu-
dati proficiscebantur ad bellum. *Paluda-*
mentum autem chlamys (in statuis nummis-
que Imperatorum apparet) ab humeris de-
pendens, colore cocci, id est, sanguinis
bellicue nota. Ego de Militia lib. II. Dial.
ultimo. LIPS. *Paludamento mutare prae-*
textam vertit Budaeus ad l. I. §. 3. ff.
Deposit. p. 107. *Pro praetexta, quod con-*
sulare gestamen in urbe erat, paludamentum,
quod gestamen est bellicum & castrense su-
mere. nec aliter Ferrarius part. II. de Re
Vest. lib. III. cap. VI. & Sigonius lib. II.
de Ant. Jure Prov. cap. IV. Imitatur Clau-
dianus III. Conf. Honor. vers. 5.

Succedant armis trabeae; tentoria licet

Ambiat, & Latiae redeant ad signa se-
cures.

& IV. Conf. vers. 14.

Nec te laurigeras pudeat, Gradive, se-
cures

Pacota gestare manu, Latiaque micantem
Loricam mutare toga.

Mamert. Paneg. Maxim. cap. VI. *Quam*

ignotasque terras victoria sequi. Pulcrum imperio, gloriosum tibi, cum te socii atque amici, sua in patria, suis in sedibus adierunt. Decora facies Consulis, multa post secula tribunal viridi cespite exstructum, nec fascium tantum, sed pilorum signorumque honore circum-

facile tu togam praetextam sumto thorace mutasti. ubi male antiquioribus editis *togam*, quomodo peccatum in priscis Servii exemplaribus lib. I. Georg. vers. 8. *Mutavit arista, ita ait, ut totam paludamento mutavit.* pro *togam*. Posteriores id jam mutarunt & Putschius ad Sallust. Fragn. p. 78. Clarius idem Sall. Catil. cap. LVIII. §. 15. *Nemo, nisi Victor, pace bellum mutavit.* & Tacitus lib. III. Ann. cap. XLIV. *Miseram pacem vel bello bene mutari.* Porro *sequi terras* est, se ad aliquam regionem conferre, eo consilio, ut eam intrare vel etiam adquirere liceat, adire terras. Ovidius Epist. x. Her. vers. 64.

Quid sequar, accessus terra paterna negat. Sulp. Severus de Vit. Mart. cap. v. *Inter Alpes devia secutus incidit in latrones.* ubi frustra sunt duo codices Trajectini, dum praeferunt *consecutus*. Adi Cl. Drakenb. ad Silium lib. II. vers. 86. & Duker. ad Flor. lib. II. cap. XI. §. 3. *Mox Orientem secuti in media Asiae parte sederunt.* Addit *victoria*, ut Florus lib. II. cap. I. fine *peragrarare victoriis* dixit. Posset etiam in mentem venire, rectius exponi per appetere, cupere, de quo vide Buchner. ad nostrum lib. VIII. Epist. XVIII. sed hoc sequentia rejiciunt. ARNTZ.

5. *Sua in patria.* In finibus Germaniae. intelligit Ubios, Batavos, & limitaneas eas gentes, quae sociae potius, quam subditae erant: aut dubiae adhuc fidei. LIPS.

Post secula. Vix in Principatu visum. LIPS.

Tribunal. In quo Consul sederet, jus diceret, querelas audiret aut preces. LIPS. *Consulis tribunal.* Scal.

Cespite. Plane pro more prisco. Nec enim e lapide aut ligno suggestum hunc in castris struebant, sed militari & rudi opere, e terra. Notavi & firmavi satis, ad

Taciti Annal. I. verbis. *Simul aggerunt cespites, construunt tribunal.* LIPS. Stacius in Silv.

Hic suctus dare jura parens, hoc cespite turmas

Adfari.

Notat autem tribunal Imperatorium in castris, quod erat cespiticiu. BERN. Plura Spanhem. ad Julian. Orat. I. p. 214. & de Praest. Num. Diss. XIII. p. 629.

Fascium. Ut in pace. cum lictores apparitoresque tantum circumstabant. LIPS.

Pilorum. Hastarum. Claudianus:

Dictis ante tamen Princeps confirmat ituros. Aggere conspicuus. stat circumfusa juven-

tus, Nixa hastis, pronasque ferox accommodat aures.

LIPS. Non adparet ratio, quae Stewechium permoverit ad Veget. lib. III. cap. IX. p. 184. ut scribere maluerit *pilarum*. *Pilae* sunt circuli illi, qui in summitate signorum conspiciuntur, ut refert Lipsius lib. IV. de Re Mil. dial. v. & Harenberg. Diss. de Christo Imper. §. 8. in Bibl. Brem. cl. VIII. fasc. 3. Quae igitur satis apta differentia *signa* inter & *pilas*. Veram *pila* propria erant arma militum Romanorum, quibus ornati incederent. Servius ad Virg. lib. VII. Aen. vers. 664. Claudian. IV. Conf. Hon. vers. 281.

Non sic excubiae, non circumstantia pila, Quam tutatur amor.

Silius lib. XIII. vers. 308.

Stabant innixi pilis exercitus omnis.

Signa & pila jungit Lucanus lib. I. vers. 6.

Infestisque obvia signis

Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis.

Et in nummis ad tribunal non solum adparent *aquillae & signa*, sed etiam milites *pilis* instructi, ut vel ex ipso nummo, quem eo

datum. Augebant majestatem praesidentis, diversi postulantium habi- 6
tus, ac dissonae voces, raraque sine interprete oratio. Magnificum 7
est civibus jura, quid hostibus reddere? speciosum certam fori pacem,
quid inmanes campos sella Curuli, victorisque vestigio premere? inmi-
nere

eo loco adtulit Vir Doctus & Lipsius lib. iv. de Re Mil. dial. ix. clarum fit. Ammianus lib. xx cap. v. *Tribunal adscendit, signis aquilisque circumdatus & vexillis, septusque tutius armatarum cohortium globis.* ARNTZ.

Signorumque.] Ammianus: *Tribunal insistens, signisque ambitus & aquilis.* Nummi saepe hoc exprimunt, cum verbo, ADLOCUTIO.

Honore.] Vellem, *horrore.* LIPS. Omnino *honore.* Nam horror parum facit ad id quod praecessit, *Decora facies consulis.* Non enim *horror* decorum, sed *honor* facit. Adde quod auctori alibi quoque vox *honor* sic usurpata supra cap. iv. 7. *honor capitibus*, id est canities, *honor studiorum* c. xl. Sic tamen Cassiodorus lib. vii. epist. i. *tua dignitas a terroribus* (id est armis) *ornatur.* Imperator Justin. *civitas armis decorata.* BERN. Eandem conjecturam repetit Lipsius ad Tacitum lib. i. Ann. cap. xviii. & lib. iv. de Mil. Rom. cap. ix. *Horror* recte & proprie armis tribuitur, quae timorem & metum aliis incutiant. Virgil. lib. ii. Aen. vers. 301.

Armorumque ingruit horror. Barthius ad Statium lib. ii. Theb. vers. 223. Neque tamen admittendum in nulla varietate librorum. Non erat Plinio in animo talia scribere, quasi Trajanus armorum militum metu provinciales in officio continuisset; sequentia confer, & praesertim cum dicat: *Hostilem terrorem non armorum magis quam togarum ostentatione comperere.* *Honor* pilorum hoc loco est dignitas, quam arma & aquilae conciliabant. Ornamenta enim haec sunt Imperatorum, quibus eorum majestas effulget, si bene & sine injuria civium utantur. Ut velit, conspectus non modo fascium, verum etiam armorum, judicium dignitatis,

quod de te susceperant, auxit & decus addidit. Confunduntur tamen haec duo, ut videbis apud Cortium ad Plinium lib. i. Epist. x. §. 7. & Sulp. Severum Dial. ii. cap. xiii. *Ingenti horrore & tremore.* male *honore* Trajectinus codex. ARNTZ.

6. *Habitus.*] In veste varia. LIPS.

Voces.] In lingua varia. LIPS.

Interprete.] Qui Latine explicaret. LIPS. Legit Perizonius: *variaque sine interprete.* credo contra mentem Plinii, qui non tam id agit, ut Trajano variarum linguarum intellectum & cognitionem adtribuat, sed potius indicare vult ipsarum illarum gentium barbariem, qui ex tam dissitis & remotis regionibus in unum convenerant ad Tribunal Principis, ut ne ab ipsis quidem Romanis, qui reliquas orbis partes peragraverant, sine interprete intelligi potuerint. Id quod praecipue auget gloriam Trajani, quod armorum suorum terrore etiam eos exciverat populos, ad quos vix fama Romani nominis antea pervenerat. ARNTZ.

7. *Hostibus.*] Qui fuissent, & recenter tui metu compositi ad obsequium essent. LIPS.

Fori partem.] Aperte sana lectio, *pacem* & habere sibi res suas sine invidia jubeo, qui *partem* emendabat. Adeo subinde & in perspicuis offendimus. LIVIN. Alii libri, *pacem.* Ego cum verba video, *partem* verius pronuntiabo. Nam exigua fori parte jus dicere, confert cum magnis vastisque illis campis; qui pro foro. Si *pacem* tamen vis, tum sententia. Pulchrum est in toga Romae, & togatis jus dicere: quid inter ipsa arma, & hostes? LIPS. *Pacem.* FAB. Pro voce, *pacem*, P. Faber substituit, *partem*: quod nomen in contextum recepit Lipsius; quem deinceps secuti sunt Berneggerus, Hackius, Kirchmaierus, Ceva. Mirum

nerere minacibus ripis tutum quietumque, quid spernere barbaros fremitus, hostilemque terrorem, non armorum magis, quam togarum ostentatione compescere? Itaque non te apud imagines, sed ipsum praesentem audientemque consalutabant Imperatorem, nomenque, quod alii domitis hostibus, tu contemtis merebare.

I CAP. LVII. Haec laus acti Consulatus, illa dilati, quod adhuc initio Principatus, ut jam exsatiatus honoribus & expletus, Consulatum recusasti, quem novi Imperatores destinatum aliis, in se transfe-

re-

rum est, nos suffragiis omnium librorum destitui. SCHWARZ. Solae Editiones, quae Lipsii auctoritatem sequuntur, *partem*, reliquae omnes *pacem*, egregie. nam altera vox plane absorta, & ului Romano repugnans. Omnia facile procedent, si ita constituatur oratio. *Magnificum est reddere &c. Speciosum reddere.* ut respiciat ad ea, quae supra dixerat cap. xxxiv. *Atque ut ante castris, ita postea pacem foro reddidisti.* Vel si hoc displiceat, retrahe ex sequentibus illud *premere*, pro in eo foro agere, versari, cui tu pacem reddidisti, cum in integra sententia unum verbum non aequè omnibus substantivis conveniat. uti supra cap. lv. §. 9. *Demolitur & obscurat obli-
vionem.* ubi quaedam diximus. Quam ex his eligam, nondum satis definitio, utraque expositio videtur praeferenda intempestivae conjecturae. Quintil. Decl. cclxxiv. *Forum, quod mihi templum quoddam pacis videtur.* Confer Markland ad Statium lib. v. Silv. ii. vers. 108. Neque huic conatui patrociniū quaerendum in eo, quasi exiguum fori partem conferret cum *magnis vastisque campis.* Immo *inmanes campos* expone per regiones barbaras, quae antea nec jura nec leges agnoscerent. Lucan. lib. iv. vers. 480.

Victorque inmanior hoste.

Alibi. Si vel maxime de vastitate regionis ageretur, ne vel sic quidem ullo modo satisfaceret. *Pacem* etiam in praefatione praetulit Doct. Gesnerus. Deinceps inconcinne edi *vestigio*, cum scripsisset auctor *fastigio*, adfirmat Barthius ad Claudian. lib.

ii. Rapt. Prof. vers. 300. non persuadet. quam inepte enim diceretur Trajanum regio *fastigio pressisse* campos, cum utique hic non de superbia principis & terrore armorum, sed de ostentatione togarum & de veteri splendore ducum Romanorum agatur. Satis puto haec esse aliena, melius retinet *pacem.* ARNTZ.

Vestigio.] Pede tuo victoris. LIPS.

Ripis.] Rheni, vel Danubii. LIPS.

Togarum.] Quas in jurisdictione sumebant, saltem advocati, caussidici, & id genus. Florus, de Germanis, quibus Quintilius Varus jus dicere tentabat: *At, illi, ut primum togas, & saeviora armis jura viderunt.* LIPS.

8. *Imagines.*] Nam Principum imagines in signis, & effigies etiam in castris. Atque ad eas exteri ducebantur, & obsequii signum venerabantur vel adorabant. Tacitus xv. Annal. *Medio tribunal, & tribunal effigiem Neronis sustinebat. ad quam progressus Tiridates, caesis de more victimis, sublatum capite diadema imagini subjecit.* Itaque nota, velut praesentem Imperatorem, in tribunali cultum per imaginem fuisse. LIPS. & ad Tacit. lib. ii. Ann. cap. xviii. *Consultabant* Voss. & Rhen.

Nomenque.] Imperatorium. LIPS.

Contemtis.] Vincere enim poteras, nolisti. LIPS.

i. *Acti.*] Secundi. LIPS.

Dilati.] Tertii. LIPS.

Initio.] Nam haec designatio, & recusatio facta anno superiore. LIPS.

Ut jam excusatus.] Tamquam multos, aut

rebant. Fuit etiam, qui in Principatus sui fine Consulatum, quem 2
dederat ipse, magna ex parte jam gestum, extorqueret & raperet.
Hoc ergo honore, quem & incipientes Principes, & desinentes adeo
concupiscunt, ut auferant, tu, otioso ac vacante, privatis cessisti. In- 3
vidiosusne erat aut tibi tertius Consulatus, aut Principi primus? nam
secundum Imperator quidem, sub Imperatore tamen, inisti, nihilque
inputari in eo vel honori potest, vel exemplo, nisi obsequium. Ita 4
vero, quae civitas quinquies atque etiam sexies Consules vidit, non
illos,

aut diu gessisses. ideoque vocatio tibi ab
honoribus & muniis danda. LIPS. Locum
diu neglectum jam olim restituerat Cuspin.
Editio & Lugd. cum Barthio ad Claudian.
III. Conf. Honor. vers. I. quorum scri-
ptura extra omnem controversiam prae-
ferenda. *exsatiatus honoribus & expletus.*
Quae metaphora ab omnibus fere non re-
cepta & laudata est. Optime ita pro so-
ciabunt constituunt Viri Docti apud Lucan.
lib. I. vers. 315.

Continuo per tot satiabunt tempore regno.
Quae codicum discrepantia occurrit etiam
apud Curtium lib. VI. cap. III. §. I. *Deside-
rium quietis & satietatem gloriae occurrere.*
Lugd. ad societatem, & lib. IX. cap. VI. §.
23. *Jam nos laudis satietas cepit.* Col. so-
cietas. Et quas voces convenientius po-
tuisset jungere, quam *exsatiatus & exple-
tus*, quae vim orationis maxime intendunt.
Ita Cicero Part. Orat. cap. XXVII. *Aut ad
explendas cupiditates, aut odium satiandum.*
De Senect. cap. XIV. *Satiatis vero & ex-
pletis jucundius est carere.* & Parad. I. *Ne-
que enim expletur unquam nec satiatur cu-
piditatis sitis.* Si hic *excusatus* voluisset
adhibere, cur non scripsit *ab honoribus*,
& cur non mox dispunctiva particula aut
expletus. Licet haec certissima videantur,
omnes tamen nostri in vulgatam conspirant,
ut adeo origo corruptelae satis antiqua vi-
deatur. ARNTZ.

Novi Imperatores.] An Vitellium sentit?
de quo haec Suet. sunt cap. XI. *Magis
deinde ac magis omni divino humanoque ju-
re neglecto, Aliensi die Pontificatum Maxi-*

*mum cepit, comitia in decem annos ordina-
vit, seque in perpetuum consulem.* LIVIN.

Destinatum aliis.] Quod Otho Imp. fe-
cit, quem Tacitus scribit; *cum Titiano fra-
tre Consulem in Kal. Martias se fecisse; ce-
teros autem Consulatus, ex destinatione Ne-
ronis aut Galbae mansisse.* Ergo in priori-
bus mutavit, & designatos loco movit.
LIPS. Receptus fere mos fuit, ut novi
Imperatores primis Kalendis Januariis an-
num aperirent & ipsi Consulatum inirent,
de qua re Sirmondus egit ad Sidonium lib.
I. Epist. IX. p. 20. & Pagius de Conf. Cae-
sar. part. II. cap. I.

In se transferebant.] Domitianus eripuit
Acilio Glabrioni consulatum, & eum in-
terfecit. BERN.

2. *Fuit etiam.*] An Nero? de quo Sue-
tonius, cap. XLIII. *Consules ante tempus
privavit honore, atque in utriusque locum
solus inivit Consulatum, quasi fatale esset,
non posse Gallos debellari, nisi a Consule.*
LIVIN. & LIPS.

Otiose ac vacante.] Quum otiosus consu-
latus vacaret extincto Nerva. CELL.

3. *Inputari.*] Ascribi, & poni in ratio-
nibus honoris gesti. LIPS. *Tamen praete-
riit Voss. male. confer supra cap. XXXI §.
2. Sub Imperatore tenuisti nihilque.* Guelf.
& paullo superius *aut ubi erat tertius.* De
verbo *inputare* diximus ad cap. XXIV. post
Torrent. ad Suet. Neron. cap. XXXVI. Ca-
tanaeum ad lib. VI. Epist. XX. fine, & Cor-
tium ad lib. VIII. Epist. XXI.

Exemplo.] Quod iterasles Consulatum:
quia non sponte. LIPS.

illos, qui exspirante jam libertate, per vim ac tumultum creabantur, sed quibus sepositis & absentibus, in rura sua Consulatus ferebantur; in hac civitate tertium Consulatum Princeps generis humani, ut praegravem, recusasti? Tantone Papiriis etiam & Quinctiis moderatior, Augustus, & Caesar, & Pater patriae? At illos Resp. ciebat. quid te non eadem Resp.?

4. *Quinquies.*] Livius Fabium Maximum tradit quintum consulatum gessisse cum Q. Flacco Fulvio, & pariter M. Marcellum cum Q. Crispio, ut numeretur consulatus, quem vitio creatus non gessit. cui adstipulatur Val. Maximus. Aretii quoque in Tabula repertum est, Q. F. Maximum Dictatorem bis. cos. v. *Quinquies* etiam Q. Furius dictator consul fuit, si Livio & Plutarcho credimus. Sexies Q. Valerius Corvinus, centum annos inplevit, cujus inter primum & sextum consulatum XL. & sex anni fuere. Idem sella curuli semel ac vices sedit, quoties nemo alius. Auctores habeo Plinium lib. VII. cap. XLVIII. M. Tullium in Catone. Valerium Max. lib. VIII. Aufonium ad Gratianum, eum magis demonstrasse quam Marium crediderim, quia sequitur non illos, qui exspirante jam libertate per vim ac tumultum creabantur. ubi sane C. Marium possumus intelligere, quem memorant Historici septimum consulatum sibi arripuisse cum Cinna. hoc scribunt Asconius, Plinius, Plutarchus, Justinus, M. Tullius & Aretii in Tabula repertum fuit. C. Marium F. C. Cos. VII. Menda apud Appianum in primo Bellorum Civilium, ubi legitur Marium *octies* functum consulatu, pro *septies*, praeter superiorum testimonium, vel ex augurio septem pullorum aquilarum, satis obvia, quod ab eodem, sicut a Plutarcho statim subjicitur. CATAN. *Quinquies atque etiam sexies.* Non sum nescius posse hoc de Q. Fab. Max. & M. Valerio Corvino accipi, sed mihi placet ad Papirios & Quinctios referri, de quibus infra. nam L. Papirium Cursorem quinquies, T. Quinctium Barbarum Capitolinum sexies Consulatum gessisse Fasti suggerunt. LIVIN.

Non illos.] Ut C. Marium, qui septies, C. Caesarem, qui quinquies Consul. LIPS. Cum aperte satis ad Marium adludat, quid, si scripserit *septies*, non *sexies*, qui error facilis est, si vel expressis litteris scribatur vel numeris. Septies consulem fuisse Marium quis nescit? Epit. Liv. LXXX. nisi si illum consulatum non numeraverit, quod tantum ad paucos dies sit gestus, a Kalendis sc. Januariis ad Idus. ARNTZ.

In rura.] C. Atilium Regulum intelligit, illius Reguli filium, qui captus occisusque a Poenis fuit. Huic cognomen *Serrano* alii faciunt, & Plinius (lib. XVIII. cap. III.) quod *serentem* invenerunt *dati honores*. Alii tamen *Sarranum* scribunt, quasi Tyrium vel Poenum, quia pater apud eos mortuus. Adde L. Quinctium Cincinnatum, cui aranti Dictatura delata. Sed tamen hi non toties Consules: itaque dictum est oratorie & *ἐν πλάτει*, de aliis ejusdem aevi & paupertatis. LIPS. Quid hac in nota commissum sit, ut & totam rem disce a Perizonio Anim. Hist. cap. I. p. 24. cum contra omnem temporum rationem pugnet C. Atilium Regulum statuere filium Marci Reguli a Poenis capti.

Pergravem.] Forte *praegravem*. LIVIN. Livinejus conjecerat, *praegravem*, legendum esse, ubi nunc vulgo legimus, *pergravem*. Atque en! istam conjecturam firmant Codices MSS. Parisiensis, Guelpherbytanus, & noster, itemque alter Gudii liber. Sic & Lipsius, & quidam alii, jam ediderunt. SCHWARZ. *Praegravem* Ascens. & Gesnerus. Ovidius Epist. Deian. vers. 98.

Praegrave compressa fauce pependit onus. Livius lib. XLIV. cap. IV. *Praegravis corpore*. Curt. lib. IV. cap. XI. §. 8. *Periculofum*

Resp.? non Senatus? non Consulatus ipse? qui sibi tuis humeris adtolli, & augescere videtur.

CAP. LVIII. Non te ad exemplar ejus voco, qui continuis Consulatus fecerat longum quemdam, & sine discrimine annum; his te confero, quos certum est, quoties Consules fuerunt, non sibi praestitisse. Erat in

iosum est praegrave Imperium. Sed ego hic praegravem expono, per id, quod modo dixit *invidiosum*, durum, intolerabile liberae civitati, Principis continuum quasi consulatum pati. Justinus lib. XXI. cap. v. §. 1. *Cum gravior crudeliorque indies civitati esset.* de tyranno inpotenti & superbo. In codice Etrusco apud Senec. Troad. vers. 479.

Gentes per omnes clara & invidiae gravis. Ut ad onus ipsius consulatus referamus, non permittit loci nexus, & quae inde gloria Trajano acquiri potuisset, si fuga laboris & molestiarum curam reip. suscipere detrectasset. Ita *Virum ignavo Principi praegravem* dixit Tacit. lib. XI. Ann. cap. XIX. *Per & prae* toties confunduntur, ut magis judicio discernenda sint, quam copia MSS. ARNTZ.

5. *Papiriis.*] L. Papirius Cursor quinques Consul fuit. T. autem Quinctius Capitolinus sexies. LIPS. Quem confer lib. v. Quaes. Epist. xv. ubi veteres Editores correxit, qui *Papirius & Quintus*.

Eadem.] Nam ut libera nunc, & olim sic erat. LIPS.

Tuis humeris.] Altior digniorque fieri. LIPS. *Augescere* recte absolute per nobiliorem, celebriorem fieri exponit Barth. ad Claudian. lib. III. Conf. Hon. vers. 5. Mox *videretur* Guelf. de quo dixi cap. VIII. §. 2.

1. *Ejus.*] Domitiani, de quo Sueton. c. XIV. *Consulatus XVII. cepit, quot ante nemo.* LIPS. Plura Spanhemius de Usu Num. Diss. XII. p. 454. *Num te* solenni errore Voss. & Guelf. ut egimus ad cap. XLIX. §. 4.

Qui continuis Consulatus.] Ausonius Gratianum actione ad Gratianum, *Scis decem*

ac septem Domitiani Consulatus, quos ille invidia alteros provebendi continuando consecruit, ita in ejus aviditate derisos, ut hoc eum pagina Fastorum (immo fastidiorum) fecerit insolentem. adi & Sueton. Domit. cap. XIII. LIVIN. Continuum sibi a populo decretum recusavit Africanus superior. Val. Max. lib. IV. c. 1. admisit ad decennium Caesar. Dio lib. XLI. Multi perpetuum. Vetus lapis; *Aulus Vitellius, Imperator, Consul perpetuus.* Plerique annum aperiebant, alios deinde sufficiebant: fuit autem haec dignitas sub ipsis etiam Imperatoribus adeo ampla, ut in imperio nihil esset amplius, & majus: nempe ordinariorum, non suffectorum, ut docet Jordanus in Chronico de rebus Gott. & Procopius lib. 1. Pers. *Eratque honos, ut Mamertinus in panegy. loquitur: sine labore susceptus.* Hinc Imperatores illius adeo fuere avidi, ut aliis subtractum cuperent, & nomini suo omnes annos insigniri vellent. *Nempe Ambitio magni animi non est contenta honoribus annuis, si fieri potest, uno nomine occupare fastos vult.* Senec. 1. Irae c. XVI. BERN.

Longum.] Nam anni per Consules distinguere soliti: cum autem ille unus semper, videbatur & unus annus. LIPS. Faber adscripserat *novum* non puto, nam ita dixisset *novum sine* non interjecta particula. *Animum* etiam non *annum* Voss. Et iis pro his Guelf. quomodo & Ald. & Plant.

His te.] Antiquis. LIPS.

Erat in Senatu ter Consul.] Rayanus T. Verginium Rufum nominat parum circumspice. nam is tertium Consul, Imperatori Nervae collega, in magistratu decessit, Trajano necdum Consule secundum. Itaque potius sit (opinor) ut C. Silius Ita-

2 in Senatu ter Consul, cum tu tertium Consulatum recusabas. Onerosum nescio quid verecundiae tuae consensus noster indixerat, ut Princeps toties Consul esses, quoties Senator tuus. nimia modestia istud, 3 etiam privatus, recusasses. An Consularis viri Triumphalisque filius, cum tertio Consul creatur, adscendit? non debitum hoc illi? non vel 4 sola generis claritate promeritum? Contigit ergo privatis aperire annum, Fastosque referare, & hoc quoque redditae libertatis indicium fuit,

licum capiamus, qui tertium Consul ex cal. Juliis suffectus cum Statilio Laterano. Adi Fastos. LIVIN. *Ter Consul.* Virginius Rufus fuerat, sed obiit in Consulatu, Principe Nerva. Non ergo de illo: an forte de C. Silio capiendum, qui toties item Consul, & tunc vivus? At enim sistit aliquid, quod in Plinii epist. VII. lib. III. legitur, ubi mortem hujus Silii narrat, & breviter vitam: *Novissime*, inquit, *ita suadentibus annis ab urbe secessit, seque in Campania tenuit: ac ne adventu quidem novi Principis inde commovit. Magna Caesaris laus, sub quo hoc liberum fuit; magna illius, qui hac libertate ausus est uti.* Enimvero si ille se non commovit nec in urbem venit, quomodo erat in Senatu, quod Plinius hic affirmat. Dici possit, aliud in Senatu, aliud in Curia esse. In Senatu etiam absens censetur, in Curia non nisi praesens. Sed revera pars haec Fastorum in suffectis Consulibus tenebrosa, nec acie ingenii (absque monumentis sit) facile illustranda. LIPS. Neque haec de Silio capi posse, qui tantum duos videtur gessisse consulatus, ostendit Cellarius Diss. de Silio §. 13. In tanta obscuritate eorum temporum, optimi enim quique scriptores Vitae Trajani indigno fato perierunt, difficile erit verum eruere. Ego libens ignorantiam profiteor.

Consulatum recusabas.] Claudianus de Stilicone, qui *Consulatus honorem*, quem defenderet, fugeret, ac sperneret.

Tanta quem mole tueris, Respuis oblatum, pro quo labente resistis. BERN.

2. *Onerosum.*] Ironia. LIPS. Ante vocabulum, *nimia*, excidisse particulam, *quum*, jam observavit P. Faber; idemque, teste Hearne, in suo libro annotavit Jos. Scaliger; neque negamus, hic perquam commodum locum isti particulae esse; at silent hucusque omnes Codices MSS. librique impressi. Ac forte non omnino hic necessaria est illa particula. SCHWARZ.

Etiam privatus.] Si nempe Senatus petiisset. LIPS.

3. *Promeritum.*] Vossii Codex & Livineji, Editio Puteol. Venet. & Cuspin. *praemeritum.* quae varietas orta ex compendiis scribentium, neque enim illud vocabuli Latia civitate gaudet, alterum in frequenti est usu, & restituimus infra cap. LXXIV. *Deorum indulgentiam promerita.* uti aperte Voss. pari errore, uti hic, *praemerita* Guelf.

4. *Privatis.*] C. Soffio, & A. Cornelio. LIPS.

Aperire annum.] Hoc dicitur, quia novo anno isti inibant, & nomina praescribebantur. Cassiodorus: *Felix a Consule summat annus auspicium, portamque dierum tali nomine dicatum tempus introeat.* Itaque alibi Consules dicuntur *inchoare & pandere annum*: scilicet una cum Jano, de quo Ovidius:

Ergo ubi Janus biceps longum reseraveris annum.

LIPS. *Privatis aperire.* Item sub Juliano, Ammianus lib. XXIV. Sed *Constantius, Diocletianus & Aristobulus*, cum aperirent annum, neminem privatum sibi collegam adsciscebant: quia ea dignitas numini quoque augusto quoddam decus videbatur acquirere, &

fuit, quod Consul alius, quam Caesar esset. Sic exactis regibus coepit liber annus; sic olim servitus pulsa, privata Fastis nomina induxit. Miseros ambitionis, qui ita Consules semper, ut semper Principes erant! quamquam non ambitio magis, quam livor & malignitas videri potest, omnes annos possidere, summumque illud purpurae decus, non nisi praecerpum praefloratumque transmittere. Tuam vero magnanimitatem, an modestiam, an benignitatem prius mirer? Magnanimitas

&, ut loquitur Novell. Theodosii & Valentiniani, quia est praecipuus honor, potissimus magistratus: & consulis fasces sunt auspiciatissimi, ait Symmach. l. x. ep. xxxiv. 2. ep. lxiv. xi. ep. v. BERN. Pluribus rem hanc illustrent Juretus ad Symmachum lib. i. Epist. vii. Barthius ad Claudian. iii. Conf. Honor. vers. i. & ad Statium lib. iv. Silv. i. vers. i.

Insignemque aperit Germanicus annum.

Claudian. i. Conf. Stil. vers. 267.

Prosequar, atque anni pandentem claustra salutem.

Savaro ad Sidon. Apoll. carm. ii. vers. 3. *Annum pande novum, Consul vetus.*

ARNTZ.

Fastosque referare.] Causa eadem quia novis fastis praescribuntur. Aufonius, de Jano:

*Roma illa, domusque Quirini,
Hoc capite aeternis signat sua nomina Fastis.*

Haec autem omnia ad primos & Ordinarios Consules spectant (in quo major honos.) non ad illos suffectos, a quibus anni auspicium non erat. Seneca de Ira lib. iii. cap. xxxi. *Dedit duodecim fasces, sed non fecit Ordinarium consulem. A me numerari voluit annum, sed deest mihi ad sacerdotium.* LIPS. Multa Barthius lib. lviii. Adv. cap. vii. ad Claudian. Conf. Olybr. & Prob. vers. 200. & Gul. Fornerius ad Cassiod. lib. vi. n. i. in formula Consulatus: *Vestrum nomen annum designat.* cum Jureto ad Symmachum lib. i. Epist. xvi. *Judicium* mox primae Editiones.

Liber annos.] Mamertin. in panegy. Julian. *Illorum.* (Lucii, Bruti, P. Valerii.) *anno nata libertas, nostro restituta.* Tac. i. Ann. i. *Urbem Romam a principio Reges habuere, Libertatem & consulatum L. Brutus instituit.* Noster: *exactis regibus, & servitute pulsa, libertas coepit.* Et Boët. lib. iii. de Consulatu. Philosoph. *Consulare imperium, quod libertatis principium fuerat, ob superbiam Consulum vestri veteres abolere cupierunt.* BERN.

5. *Ambitio magis.*] *Magis* abest Codici Livin. recte, ut videtur, & honesta ellipsi. RITT. *Non tam ambitio, quam Voss.* sed vide, quae diximus supra cap. xiv. §. i.

Livor.] Ita & Aufonius interpretatur, ad Gratianum: *Scis septem & decem Consulatus Domitiani, quos ille, invidia alteros provehendi, continuando conseruit.* LIPS.

Purpurae.] Quia Consules in toga praetexta, id est, cui limbus purpureus adtextus esset. Eadem & aliis magistratibus quidem: sed ideo addit *summum decus*, quia isti summi inter illos. LIPS. Purpura consulum Gabino ritu cincta fuit. Claud. Honor.

Cinctusque Gabinos

Dives Hydaspes augeat purpura gemmis.

quem cinctum Gabium Claudianus vocat alibi *pacificum & civilem*, quia, licet illo uterentur bella indicturi consules, ut plurimum Romae agebant, & ipsorum ἀσπλην erat ἄσπλος, *immune ab armis imperium* c. lvi. 3. BERN. Ovidius lib. iv. ex Pont. Epist. iv. vers. 25.

Purpura Pompejum summi velabit honoris.

mitas fuit expetito semper honore abstinere; modestia cedere; benignitas per alios frui.

I CAP. LIX. Sed jam tempus est te ipsi Consulatu praestare, ut majorem eum suscipiendo gerendoque facias. Nam saepius recusare, ambiguum ac potius illam interpretationem habet, tamquam minorem putes. Tu quidem ut maximum recusasti, sed hoc persuadere nemini po-

Praecceptum.] Delibatum initio anni. Nam Domitianus atque alii annum fere aperiebant: & tunc sufficiebant. LIPS. Guelf. & excerpta Schoonhovii, *praecceptum*, quod fortasse alio loco non displiceret, certe tolerari posset. Silius lib. XVI. vers. 659.

Ni factum absolvit victoria, praecipe laudem.

Ubi conf. Cl. Drakenb. Barth. ad Statium lib. VIII. Theb. vers. 328. Heinsius ad Flaccum lib. IV. vers. 751. & alii. Sed quod hic addit *praefloratum* dubitare nos non finit, nisi in animo esset, omnem elegantiam ex his duabus vocibus orationi additam tollere vel depravare. Noster lib. V. Epist. XX. *Ne gratiam novitatis & florem, quae oratunculam illam vel maxime commendat, epistolae loquacitate praecerpam.* ubi nostram scripturam defendit Cortius & Gronovius ad Livium lib. XXXVII. cap. LVIII. Catullus carm. LXIII. vers. 42.

Idem cum tenui carptus defloruit ungui. Ovidius Epist. XX. Her. vers. 143.

Quis tibi permisit nostras praecerpere messes.

Ubi vide Nic. Heinsum qui *praecerpere* conjiciebat, ubi hodie legitur Rem. Am. vers. 103.

Sed quia delectat veneris decerpere flores. Quintil. lib. IV. Inst. cap. V. *Omnis in reliquum gratia novitatis praecerpitur.* At Gebhardus lib. I. Crep. cap. I. ex MS. Pal. correxit *praecipitur*. non sequor. Symmachus lib. VIII. Epist. XXIV. *Convenit tamen brevitatis huic paginae, qui relatu digna praecerpsi.* Val. Maximus lib. II. cap. VIII. ex. 3. *Nimirum non plura praecerpens, quam acciderunt.* Ibi alii non male quidem *praecipiens*, malim tamen expone-

re: ipse prius non majori se damno & injuria afficiens, quod sc. triumphum sperneret, quam postea ipsi illata fuit, cum exilio multaretur; adeo ut praeciperet partem de ea poena, qua deinceps affectus fuit. Parisienses dormitabant, cum *perflo-ratumque* exprimerent, nec melius Voss. *profloratumque*. ARNTZ.

Per alios.] Quomodo? nam & ipse nihilominus in Senatum veniebat. & omnia publica munia usurpabat, etsi non Consul. Itaque Consulatum quasi gerebat, eoque fruebatur in aliis. Subibat tamen, an non *pati alios*, legendum esset. LIPS. *Magnanimitatis, modestiae, benignitatis.* Guelf.

I. *Consulatu praestare.*] Codex Parisiensis, sed sine ullius libri alterius consensu, posteriora verba sic scripta exhibet: *ut majorem eum suscipiendo, gerendo augustiorem, facias.* SCHWARZ. Non quidem me fugit, *augustum* Epitheton proprie non esse, quod Consulatu addatur, tamen mirifice blanditur scriptura Codicis Parisini, & alia res est, si de Principe Consule agatur, qui Consulatum reddere poterat *augustiorem*. Noster infra cap. LX. *Vis illud augustissimum Consulum aliquando tribunal majestati suae reddere.* lib. II. Epist. XI. §. 10. *Cujus ipse conspectus augustissimus fuit.* Princeps praesidebat, erat enim Consul. Et sic viri magni ipsis dignitatibus decus addunt & honorem. Seneca Consol. ad Helv. cap. XIII. *Ignominia illa Praeturae & Consulatus fuit, quibus ex Catone honor habebatur.* & supra cap. LVII. fine. Notanda etiam phraeos elegantia *praestare se consulatu*, quam corrumpit Barthius, cum negligat pronomen *te* ad Claudian. lib. II. de Laud. Stil. vers. 220. sed imitatur Pacatus Paneg.

poteris, nisi aliquando & non recusaveris. Cum arcus, cum tropaea, & cum statuas deprecariis, tribuenda est verecundiae tuae venia, illa enim sane tibi dicantur. Cum vero postulamus, ut futuros Principes doceas inertiae renunciare, paulisper delicias differre, paulisper & saltem ad brevissimum tempus, ex illo felicitatis somno velut excitatos induere praetextam, quam cum dare possent, occuparint; adscendere Curulem,

neg. cap. XIII. *Quin ubi primum te imperio praestitisti. Male majorem eos.* Guelf. ARNTZ.

Ambiguum.] Recuses per modestiam, an per fastum spernas. LIPS. Mox *minoris eum* conjecit Barthius eo, quem dixi, loco.

2. *Tibi dicantur.*] Id est, meritis tuis, non ad exemplum, quod in consulatu capiendū spectent atque imitentur futuri Principes, ut sequitur. Proxime rescribo, *Enimvero postulamus ut fuit, &c.* quamlibet refragantibus libris. id enim postulat sententia. Amicus noster, vir doctus, legebat, *cum vero postulamus ut Consulatum accipias, postulamus, &c.* aperte ad mentem (ut apparet) sed sine ducibus libris. LIVIN.

Cum vero.] Textus requirit, *Nunc vero.* LIPS. *Nunc* edidit Cell. Hearne, Gesn. nec displicuisse crederes Perizonio, qui margine adscripserat. Mollissima haec est mutatio, neque necesse erat, ut Baudius suum ingenium intenderet, & tandem proferret *jam*. Sed (utor verbis Dukeri nostri ad Florum lib. IV. cap. VI. §. 2.) quia videbam doctos non idem sentire de voce *cum*, malui exhibere corruptam veterum librorum scripturam. Praesertim quia hic conspirant omnes Codices, nec satis certum sit, an non potius damno quarundam vocum truncata sit oratio, quales lacunas Cl. Schwarzius & ego plures in hoc corpusculo supplevimus. Pro *somno* prior manus in Voss. scripserat *anno*, perperam. Vide Cortium ad Sallust. Catil. cap. II. §. 8. ARNTZ.

Velut excitatos.] Cum restet, tam in veteri MS. quam in editione Viennensi, *excitati* facile adsentior Livinejo, legendum

videri, *excitari*, neque aliter etiam conjecerat D. Bongarsius. GRUT. Nec aliter volebat Rittershusius. Ego non video, quid necesse sit ab antiqua lectione discedere. *Excitato* Voss. *excitati* Edit. 1476. & Veneta.

Praetextam.] Consulare. LIPS.

Dare possent.] Quam dare olim populus poterat: nunc suffragia consularia Imperatores ad se transtulerunt. BERN.

Occuparint.] Non passi alios uti. LIPS.

Adscendere.] Altae enim sedes consulum, humiles Senatorum. Dio lib. LVI. illae signis etiam ornatae. Poëta quispiam,

*Conspicuum signis cum premet altus ebur.
Signa quoque in sella nossem formata curuli,*

Et totam Numidae sculptile dentis opus. Per gradus ergo in sellam curulem ascendendum fuit. Hanc Claudianus in Honor. *solum eburnum* dixit: *curule ebur* Horat. epist. I. Julius Caesar *θρόνον ἐλεφαντίνον καὶ χειρῶν*. Constitit autem plurimum quatuor lignis incurvis, funibus ita vineta, ut aperiri claudique posset. In aperta sedebatur super loris & linteis. Martial. lib. II. ep. LVII. *Sella linteisque lorisque.* *διφρον ἀσχυλόποδα* inde vocat Plutarchus in Mario. Adde Sueton. August. XLIII. Calig. XXIII. Claud. XXIII. BERN. Duo Ovidii loca hic confunduntur lib. IV. ex Pont. Epist. V. vers. 18. & Epist. IX. vers. 27.

Curulem.] Nam Consules in Senatu, sublimiori suggestu, in sella Curuli praesidebant. Inde Cassiodoro, *Insulae curules*, pro Consulatu: Juvenali,

Summas donare curules,

Idem. Et Lucanus:

Lentulus è celsa sublimis sede profatur.

Ideo

lem, quam detineant; esse denique, quod concupierunt, nec ideo tantum velle Consules fieri, ut fuerint. Gessisti alterum Consulatam, scio; illum exercitibus, illum provinciis, illum etiam exteris gentibus poteris imputare, non potes nobis. Audivimus quidem te omne munus Consulis obuisse, sed audivimus. Diceris iustissimus, humanissimus, patientissimus fuisse, sed diceris, aequum est aliquando nos iudicio nostro, nostris oculis, non famae semper & rumoribus credere. Quo usque absentes de absente gaudebimus? liceat experiri, an aliquid superbiae tibi

Ideo in Plinio hic, *ascendere*: & adde, si lubet, notata mihi ad IV. Annalem Taciti, in verbis, *Consules sede vulgari, per speciem moestitiae, sedentes*. LIPS. & de Magistr. Pop. Rom. cap. XII.

Detineant.] Nequis alius ascendat. Omnia eo spectant, ut ostendat alios titulo Consules, hunc re fuisse & fore. LIPS.

Ut fuerint.] Dicantur scribanturque fuisse. LIPS.

3. *Ceteris gentibus.*] *Exteris* Cuspin. & Lugd. ut & supra cap. XVIII. RITT. Placuit etiam id Livinejo & Baunio. Et ego praetulerim, ut nobis & exteris opponat. Diximus quaedam ad cap. XVIII. Statim audimus quidem & sed audimus vetustiores editi. ut *odisse*, non *obiisse*, inepte Voss.

5. *Medius annus.*] Non omnino exacte & ad calculum. nam adoptatus a Nerva Trajanus & Caesar appellatus ante diem XIV. Kalend. Octob. A. V. C. DCCCXLIX. decessit Nerva ante diem VI. K. Februar. anni proximi. Itaque intersunt haud pleni menses quinque. Mox praeclare *didicimus* emendatur pro *dicimus*, crebro in libris & obvio errore. Maximiani Genethliaco *reddidimus* pro *reddimus*. Variarum Cassiodori VIII. Epist. VII. *credidimus*, pro *credimus*. Petronii quoque Arbitri Satyrice ubi vulgatur. *Nunc pueri in Scholis ludunt, juvenes videntur in foro, & (quod utroque turpius est) quod quisque perperam discit, in senectute confiteri non vult, equidem didicit reponam.* Verisimile enim mihi in Authographo principe fuisse *discit*, quod in *discit*, sciulus quispiam mutavit.

LIVIN. *Medius annus.* Qui jam effluxit a tuo Consulatu. Quid sibi velint, qui hic trlicantur de quinque tantum mensibus, inter Trajani adoptionem & Nervae mortem, nescio. In tota re errant, nec quidquam hic de illo tempore, sed de Consulatu, ut jam dixi. Certum autem Calendis Januarii inisse secundum Consulatam, deposuisse de more post duos menses, atque ita paulo plus quam annus medius, ad hoc tempus. LIPS. Perizonius legebat: *medius fidius annus*, ut *fidius* exciderit. Et ad ultimam Lipsii notam adnotat ad verba *ita paullo plus quam annus medius: Immo quam annus integer, nam interjectus utique fuit annus, quem privati aperuere.* Vid. cap. LVIII. Sed aliter Vir magnus videtur Lipsii verba cepisse, quam ille intelligi voluerat, cum non agat de anno dimidiato, seu sex mensibus, sed *annus medius*, est annus interjectus, interpositus, cum Senecio & Palma Consules fuerunt. Praeterea *Principium* Editio Veneta, de qua forma genitivi egimus ad Victorem Epit. cap. XLVIII. §. 17. & supra cap. XX. ARNTZ.

In principum plus.] Receptum est verbum, *honores mutant mores*, exemplo est Cajus, qui initio principatus bonus, mox ad vitia deflexit. BERN.

Didicimus.] Philosophatur, imo stoicisat. quorum hoc dogma: τὰς ἀρετὰς ἀνακαλεσθῆναι ἀλλήλαις, καὶ τὴν μίαν ἔχοντα, πᾶσας ἔχειν: Virtutes inter se consequi, & qui unam habeat, omnes habere. LIPS. Cum ex Philosophorum praeceptis haec hauriantur, de quibus adi Lipsium Manud. ad Phil.

tibi ille ipse secundus Consulatus adtulerit. Multum in commutandis moribus hominum medius annus valet, in Principum plus. Didici-
mus quidem, cui virtus aliqua contingat, omnes inesse; cupimus ta-
men experiri, an nunc quoque una eademque res sit, bonus Consul,
& bonus Princeps. Nam praeter id, quod est arduum, duas easque
simul capere potestates summas? tum inest utrique nonnulla diversitas,
cum Principem, quam simillimum esse privato, Consulem quam dissi-
millimum deceat.

CAP.

Phil. Stoic. lib. III. diff. IV. multo com-
modius erit *didicimus*, lapsu frequenti, de
quo vide ad cap. II. Scio equidem, quae
sunt dicta Philosophorum, sed Plinius ipse
hic non Philosophum profitetur, sed tan-
tum ex eorum institutione ea se didicisse,
quae ad communem vitam haberentur ne-
cessaria. Tamen dicimus Voss. & Guelf.
ARNTZ.

6. *Praeter id, quod.*] Deleam hoc, *id*:
legamque *Praeter quod*. Breviter ita & po-
lite, pro eo vulgo, *Praeterquam quod*,
LIPS. Non quidem infitias ierim solere in
similibus haud raro pronomen omitti, cum
tamen relativum sequatur, uti videri po-
test apud Vorstium ad Justin. lib. I. cap.
X. §. 12. Cortium ad Sall. Jug. cap. CVIII.
nos ad Victor. Caesar. cap. XL. ita quod
hodie legitur apud Boëthium lib. IV. prof.
VI. *Faciuntque saepe, quae cum gesserint.*
in membranaceo vidi, *ea quae*. licet non
suadeam, ut similia statim amplectamur,
ita non putem alterum debere tentari ubi-
que, & praesertim, si id fiat contra volun-
tatem Manuscriptorum, quorum unanimis
consensus non facile admittit, ut in tali-
bus, quae in utramque partem defendi
possunt, quidquam innovemus. Quintil.
lib. X. Inst. cap. III. *Nam praeter id, quod*
sic melius junguntur. Mela lib. I. cap. IX.
Ut praeter id, quod scatet piscibus. neque
statim ibi sequeretur unum Ciacconii Codi-
cem, multo minus, quod ille corrumpit
in *praeterquam quod*. Cicer. in Pison. cap.
XXXIX. *Videtur habere id, quod accidere*
innocenti potest. pro Mil. cap. XXX. *Id quod*

maximum est. Senec. lib. I. Contr. IV. *Ob*
id, quod illi facere salva lege non licuit.
Contr. VIII. p. 139. *Ob id, quod sui juris*
sit. lib. II. Contr. XI. p. 181. *Ob id, quod*
faturus esset. Alter lib. I. de Ira cap. I.
Quae super id, quod oppressere, franguntur.
Conf. ad Helv. cap. XII. *Id quod dederat.*
Et quae talia plura dari possunt, vide apud
Wasse ad Sallust. Jug. cap. I. Cortium ad
Catil. cap. XXX. §. 2. ad Plinium lib. II.
Epist. IX. ARNTZ.

Summas potestates.] Consulatus, quae
potestas summa. Suet. Cal. XXVI. *fastigium*
omnium dignitatum. Cassiodor. lib. II. ep.
II. *potissimus magistratus.* Symmach. lib.
II. ep. LXIII. lib. X. epist. XLIV. *potissima*
dignitas l. si cui 49. C. de Condit. & de-
monstrat. *amplitudo consulum.* Sidon. ep. V.
lib. V. ep. III. lib. II. Statius lib. IV. Silva.
Lucemque a Consule ducit

Omnis bonos.

Chrysostom. homil. X. ad Hebr. μέγα ἀ-
ξίωμα τὸ τῆς ὑπάρτης. BERN. Priscaae Edi-
tiones omnes & scripti ordinem servant,
quem exprimi iussimus. nonnulli *Easque*
summas simul capere potestates.

Dissimillimum consuli.] Trunca sunt.
Cuspiniani editio reficit: *Principem quam*
simillimum esse privato, Consulemque quam
dissimilimum deceat. Approbo. Principis
laus est, submittere se, & civiliter gerere:
at Consulis, attollere se & habitum ani-
mosque sumere pro magistratu. LIPS. *Dis-*
simillimum. Princeps nullis subjacet legibus,
sed Consul: hic Reipublicae & juridicun-
do praeest: princeps omnibus; consul pro

Mm

crs

I CAP. LX. Atque ego video proximo anno Consulatus recusandi hanc praecipuam fuisse rationem, quod eum absens gerere non poteras. sed jam urbi votisque publicis redditus, quid est, in quo magis sis adprobaturus, quae quantaque fuerint, quae desiderabamus? Parum est, ut in curiam venias, nisi & convoces; ut intersis Senatui, nisi & prae-

tribunali jus dicit, audit litigantes per totum diem: princeps non patitur disceptantium obliquas orationes. BERN. Vox penultima, *consuli*, abest e Codicibus MSS. Parisiensi, Guelpherbytano, & nostro; itemque ex Beroaldi editione. Contra Cuspinianus commodè supplet lacunam hujus posterioris membri, dum haec evulgavit: *quum principem quam simillimum esse privato; consulem quam dissimillimum, deceat*. Id supplementum, licet nondum receperit, approbavit tamen Lipsius, annotavit Sconhovius, & in margine Livinejus, tandemque contextui rectè inferuere, Gruterus, Parisienses, & Patarol. SCHWARZ. Et Cl. Gesnero placuit; sine dubio vere. *Consuli* delet etiam Puteol. & Veneta.

I. *Proximo anno.*] Praeteritane an futuro & instanti? imo hoc. Loquitur enim de quarti consulatus gerendi recusatione, ut ostendit Lips. hujus scripti phosphorus in argumento. BERN. Male his utitur Lipsius in Argumento de anno instanti seu consulatu quarto, quo ad bellum Dacicum profectus abfuit: egit potius de anno, qui secutus est secundum Trajani consulatum, qui tertium consul esse recusaverat. PERIZ. *Atqui ergo.* Guelph. & praecipue fuisse. Lipsii lapsum castigavit Clar. Massonus Vita Plin. An. U. C. DCCCLIII.

Non poteras.] Poteras quidem, per exempla, & multi ita Principes, imo privati: sed iniri absentem, gerere, & finire, hoc indecorum, & praeter veterum instituta. *Non poteras* igitur, id est rectè & ex tua mente. LIPS.

Votisque.] Quae solenniter concepta *Fortunae reduci*, aut *Jovi ipsi*, ut solet. Desiderium autem hoc populi exprimit Martialis lib. x. epigr. vi.

Quando erit ille dies, quo campus, & arbor, & omnis

Lacebit Latia culta fenestra nuru?

Quando morae dulces, longusque a Caesare pulvis?

Totaque Flaminia Roma videnda via?

LIPS. & Barthius ad Claudian. II. Conf. Stilic. initio:

Quem populi plausu, Procerum quem voce petebas,

Adspice, Roma, virum; jam tempora desine longae

Dinumerare viae, visoque adsurgere semper

Pulvere, non dubiis ultro torquere votis.

Vidi tamen, qui hoc loco *focisque publicis* conjecerint. Alterum orationi panegyricae convenientius, nam *focis* redditur, quisquis in urbem redit, *votis* is solus, qui populo desideratus & expetitus advenit. ARNTZ.

Nisi & convocas.] Codices MSS. Guelpherb. & noster, itemque quos Is. Vossius & Gudius videre, habent: *convoces*, . . . *praesideas*, . . . *perroges*. Idem MSS. una cum Codice Parisiensi, pro nominativo singulari, *consul*, habent casum gignendi in numero multitudinis, scil. *consulum*; prout jam Livinejus, Lipsius, Gruterus, Berneggerus, Hackius, & Jac. de la Baune, rectè jusserunt excudi. Non secus, in sequentibus verbis, comprobant omnes Codices MSS. librique collati, vocem, *postulantibus*, pro qua non pauci ediderant: *petulantibus*. SCHWARZ.

Convocas.] Nam hoc officium Consulare, Senatum habere & vocare, cum opus. Quae potestas etiam Principi tributa, inter singulares. Tabula de imperio Vespasiani: UTIQUE EI SENATUM HABERE RE-

LA-

praesideas; ut censentes audias, nisi & perroges. Vis illud augustissimum Consulum aliquando tribunal, majestati suae reddere? adscende. Vis constare reverentiam magistratibus, legibus auctoritatem, modestiam postulantibus? adi. Quod enim interesset Reipubl. si privatus esses, Consulem te haberet tantum, an & Senatorem; hoc nunc scito

LATIONEM FACERE LICEAT ITA UTI LICUIT DIVO AUGUSTO. LIPS. Scilicet Augustus quamvis jure Tribunitiae potestatis, quotiescunque vellet, convocare potuerit Senatum, singulari tamen decreto hoc privilegium debere maluit, ne gravior videretur libertati publicae, & Tribunatus ille ipsi fieret invidiosus. Ita malo, quam dicere, non quoties vellent Senatum convocare potuisse Tribunos, cum Casaub. ad Sueton. Tiber. cap. XXIII. Reliqui Principes eam potestatem retinuerunt. Tacit. lib. xv. Ann. cap. LXXII. Tum Nero quasi gesta bello expositurus vocat Senatum. lib. xvi. cap. XXIV. Nero libertatem infantis ultro extimuit, vocari patres iussit. Sueton. Vita Lucani §. 5. Siquidem aegre ferens, recitante se, subito indicto Senatu Neronem recessisse. ARNTZ.

Praesides.] In sublimi sella, ut dixi, Senatus rector. LIPS. Alter consulum universo senatui praeerat, habebatque potestatem rogandarum sententiarum. Isque dictus Romanis Princeps senatus, Graecis πρύτανης. Alias & praesidis nomine audiunt proconsules, legati Caesaris, rectores provinciarum, licet sint senatores. BERN. Hodie meliora norunt pueri, nec hisce refellendis inmoramur, sunt tamen hic vera mixta falsis.

Censentes.] Censebant Senatores, referebant consules, isque inprimis, penes quem eo mense erant fasces. Post Augustum & principes jus relationis a Senatu accipere. BERN. Hoc recte. Vide Livium lib. ix. cap. VIII.

Perrogas.] Nam Consul sententias ordine rogabat, & perrogabat. LIPS. Id est, ad finem usque roges, ut omnibus concedatur censendi libertas, cum ceteroquin

rarius omnes rogare solerent. Confer Cor-tium ad Plinium lib. iv. Epist. xxii. & lib. vi. Epist. xxii.

2. Petulantibus.] Alii libri, postulantibus, nec male. nam litigatores & caussidici (immodestum saepe genus) tribunalia Consulum adibant, jus petituri. LIPS. Postulantibus Codex Livin. Cuspin. & Lugd. RITT.

Adi.] Atqui jam ante dixit, ascendit. Frigidum schema sit, & malim, audi. magis quidem, si postulantibus legamus. LIPS. Adire Editio Puteol. & Veneta Voss. & Guelf. In aliis esse adito monuit in margine Rhenanus. Lipsii conjectura facilis est, & sine vi, cum ita media illa vocalis saepe varietati causam praeberit, ut in at & aut apud Freinsh. ad Florum lib. i. cap. xviii. §. 24. in actor & auctor. Grotius ad Martian. Capell. lib. i. p. 181. & 185. nos ad Victorem Caes. cap. xx. §. 3. & saepius. Non videtur tamen adeo necessaria, nam tribunal in priori membro requirebat adscendere, ita ut hic magistratibus videtur postulare adire. Praeterea postulantibus omnino verum est, & miror, quomodo Hearne post tantum intervallum illud vulgatum reducere potuerit. Plinius lib. vii. Epist. xxxiii. Senecio cum explorasset, Consules postulationibus vacaturos. ARNTZ.

3. Consulem te.] Manifeste falsum, quod consensu proferunt libri. quid enim? Consul sit aliquis, qui non & Senator. Nugae. Adminicular ego, & verba transponam, Consulem haberet te (pro &) an tantum Senatorem. quod nihil dubito, quin aper-tissime verum. LIVIN. Vir doctus haec ait nugas esse, nec quemquam Consulem posse esse, qui non Senator. Itaque se re-

4 scito interesse, Principem te habeat tantum, an & Consulem. His
 tot tantisque rationibus, quamquam multum reluctata verecundia Prin-
 cipis nostri, tandem tamen cessit. At quemadmodum cessit? non se
 5 ut privatis, sed ut privatos pares sibi faceret. Recepit enim tertium
 Consulatum, ut daret. Noverat moderationem hominum, noverat
 pudorem, qui non sustinerent tertio Consules esse, nisi cum ter Con-
 sule. Bellorum istud fociis olim, periculorum consortibus, parce ta-
 men

scribere, *Consulem habere, an tantum Sena-
 torem*. Ergo subsisto, imo resisto. Nam
 Plinii verba examinata ostendunt, compa-
 rationem sub hypothesi hanc esse. Sicut
 veteri rep. si esses, non Consulem te so-
 lum appetere (etsi summa ea dignitas)
 sed etiam Senatorem, ut in sententiis di-
 cendis utilior reip. esses: ita nunc, etsi tu
 Princeps, id est summa potestas; tamen
 cupiunt & Consulem, ut in Senatu munia
 obeas, quae tam decore & utiliter potes.
 At quin, ait, nemo olim Consul, nisi Se-
 nator. Nihil ad rem, ut dem ita esse:
 quia conditionalis modo est sermo. Sed non
 do, & priscis temporibus, ante annales le-
 ges, etiam juvenes, nec Senatores ad Con-
 sulatum electi. LIPS. Placet quod restituit
 ex IV. libris Livinejus, *Consulem te*. Sed
 & pro *haberet* legendum *habere*. RITT.
 Necessitas sententiae requirit, ut pro, *Quid*,
 rescribatur, *Quod*. Atque hoc ipsum ex-
 rat in Codice MS. Parisiensi, & in libris
 impressis Beroaldi, Catanaei, Rhenani,
 Philomusi, Gruteri, Parisiensium, alio-
 rumque. Praeterea Codex noster copulam,
 &, ante *Senatorem* omisit. SCHWARZ.
 Olim *consulentem* quidam legebant, & ita
 exstat in Editione Livineji.

[*Privatis*.] Ita sub Principibus dicuntur,
 quicumque non Principes: ipsi etiam ma-
 gistratus. LIPS. & supra ad cap. VII. *Tan-
 dem cessit* abjecto tamen Voss. & Guelf.

5. *Tertio consules*.] *Tertio consul*, qui
 tertio loco est creatus: *ter consul*, qui tres
 jam gessit consulatus: *tertio* ergo *locum*,
ter sive *tertium tempus* adsignificat uti A.
 Gell. ex M. Varron. libr. disciplin. docet

Noct. Attic. lib. x. c. i. BERN.

[*Ter consule*.] Ipso Principe ne aliter vi-
 derentur super eum scandere. LIPS.

[*Sociis*.] Vipsanius Agrippa intelligitur,
 de quo totidem verbis & Seneca apud Ta-
 citum (Annal. XIV.) *Quorum alter bello-
 rum socius*. LIPS. Ociis Guelf. Ocii Voss.

[*Singularibus viris*.] M. Cornelio Fron-
 toni & Sex. Pompejo Collegae. Adi Onu-
 phrii ad Fastos commentarium A. V. C.
 DCCCLIII. LIVIN. *Singularibus*. Alter
 innotuit M. Cornelius Fronto, oratoria lau-
 de clarus: quem collegam sibi Trajanus
 assumpsit. Alter qui designatus in Kal.
 Martias fuit, ignotus nobis, nisi quod Onu-
 frius divinat de Sex. Pompejo Collega. LIPS.
 Non M. Cornelium Frontonem, sed M. Ju-
 lium M. F. Frontonem eo anno consulem
 fuisse, nisi contra omnem temporis ratio-
 nem peccare velimus, docuit Rupertus ad
 l. 2. §. 16. ff. de Orig. Juris. p. 171. Ibi-
 dem erudite disputat, de altero illo consu-
 le extraordinario, quem satis verosimiliter,
 non Sextum Pompejum fuisse, sed L. Mar-
 cium Postunum evincit. Plura non addo,
 cum aureus ille libellus, si non est, certe in
 omnium deberet esse manibus, qui aliquo
 numero censi vellent. ARNTZ.

[*Fortiter*.] Sane vox repetenda, quae mox
 subjicitur: *Fortiter meritis praestitisti*. LIPS.
 Vocabulum, *meritis*, priore loco praeter-
 mittit Codex MS. Parisiensis, & antiquio-
 res libri, itemque Parisiensium editio. In
 Guelpherbytano & nostro Codice idem non
 apparet; sed simul & duarum vocum ordo
 sic invertitur: *ac de te quidem bene ac for-
 titer, sed praestitisti in toga meritis*. No-
 bis

men tribuebatur; quod tu singularibus viris, ac de te quidem bene ac fortiter praestitisti, sed in toga meritis. Utriusque cura, utriusque 6 vigilantia obstrictus es, Caesar; sed in Principe rarum, ac prope insolitum est, ut se putet obligatum, aut si putet, amet. Debes ergo, Caesar, & solvis. Sed cum ter Consules facis, non tibi magnus Princeps, sed non ingratus amicus videris. Quin etiam perquam modica quae- 7 dam civium merita, fortunae tuae viribus in majus extollis. efficis enim, ut

bis potius placeret haec verborum collocatio: *ac de te quidem bene ac fortiter, sed in toga meritis, praestitisti.* SCHWARZ. *Sed in toga meritis praestitisti* jam olim conjecerat Livinejus, quod placuerat Baunio. *sed praestitisti* etiam Voss. Ego puto, bene in priori membro intelligi posse *meritis* & ex sequentibus repeti. An insolentius est, quod canit Horat. lib. III. Od. xxv. vl. 2.

Quae nemora aut quos agor in specus. pro *in nemora aut specus*, quod & similibus locutionibus defendit Bentlejus. Nec aliter in vulgatis editionibus Hegesippi lib. II. de Exc. Hier. cap. I. *Non solum potestate Romani imperii, sed etiam pro jure testamenti.* licet clarius videatur, quod habent MSS. *pro potestate.* Apud eundem lib. I. cap. XLIV. *Venio ad te per maria & terras, nusquam aliquid passus,* quae lectio est MSS. cum editi *per terras.* l. 5. ff. ad Leg. Pomp. de Parr. *Patria potestas in pietate debet, non atrocitate consistere.* ubi in secundo membro nonnulli frustra repetunt *in.* Similiter supra cap. IV. diximus ferri posse scripturam codicis Schwarziani: *Non enim a te ipso tibi honor iste, sed agentibus habetur.* Et ita ex editionibus veteribus, MS. Livineji, Voss. & Guelf. restituo infra cap. LXXI. *Ab ullo periculo fortuna Principum longius abest, quam humilitatis.* Ita expolui cap. LXX. *Qui posteros habere nobiles mererentur, quam eorum, qui parentes habuissent.* & cap. LXXV. *Et quae facere, & quae debeant audire, si faciant.* ubi pessime fecere Voss. Confer, quae plura dixi ad cap. XLVII. §. 6. cap. LXXI. §. 3. cap. LXXVIII. fine. cap. LXXXII. §.

4. & alibi frequens in ea ellipsi est Noster. Hunc etiam locum Cel. Perizonius, postquam frustra tentasset, idque iterum abdicasset, statim subjungit: *nil desideratur.* ARNT.

6. *Obstrictus es.*] *Adstrictus es Caesar & solvis.* Guelf. de quo errore diximus ad cap. xxxvii. §. 2. Neque *obstrictus* mutandum est in *adstrictus*, quod longe aliud quid notat. Noster lib. VI. Epist. XVIII. *Cupio te gratissimo tibi munere obstringere.* Cicero lib. II. de Off. cap. XIX. *Ad beneficiis obstringendos homines adcommodata.* Frontinus lib. II. cap. XI. §. 3. *Principes beneficiis ejus obstricti.* Curtius lib. VIII. cap. XII. §. 17. *Quae liberalitas sicut barbarum obstrinxerat.* ubi aliae Editiones perperam *adstrinxerat.* & apud Ald. Manutium ad Cicer. lib. III. de Offic. cap. IV. Cl. Burmann. ad Suet. Caes. cap. xxvii. Oudend. ad Caesar. lib. I. Belli Civ. cap. XI. Nec aliter scribendum apud Sulp. Sever. Vita Mart. cap. v. suadent duo MSS. Traject. & Vorstii: *Multisque ab eo obstrictus precibus & lacrimis,* editur *adstrictus.* ARNTZ.

Amet.] Princeps potens beneficiorum omnium, ipse extra sortem capiendi videtur. quid si tamen ceperit, aut cepisse putet? non amat, inquit, id est, odit eos, quibus putat se debere. Nam *destrui per haec fortunam suam arbitrantur,* (ait quispiam:) & talium auctores, quasi exprobrantes cernuntur. LIPS.

Et solvis. Sed cum ter.] Fere malim, & *solvis, & cum ter, &c.* GRUT.

7. *Fortunae tuae.*] Nam tu magna retribuendo, efficis ut magna videantur quae tribuere. LIPS.

ut tantum tibi quisque praestitisse videatur, quantum a te recipit. Quid isti benignitati precer? nisi ut semper obliges, obligeris, incertumque facias, utrum magis expediat civibus tuis debere tibi, an praestitisse.

I CAP. LXI. Equidem illum antiquum Senatam contueri videbar, cum ter Consule adsidente tertio Consulem designatum rogari sententiam cernerem. quanti tunc illi, quantusque tu? Accidit quidem, ut corpora quamlibet ardua & excelsa, procerioribus admota, decrescant, item, ut altissimae civium dignitates, collatione fastigii tui, quasi depressantur, quantoque propius ad magnitudinem tuam adscenderint, tan-

Debere tibi.] Acute id est, utrum utilius sit nobis, cepisse a te beneficium (quod est *debere*;) an dedisse, quia hoc praesentem mox fructum & remunerationem trahit. Dedisse autem hic est *praestitisse*. LIPS. Aperta librariorum incuria in Editione Hackiana negligitur *obliges*, quod curatiores Editiones non debuerant sequi, nam *obliges* refertur ad *debere*, uti *obligeris* ad sequens *praestitisse*. *Obligerisque* est in Guelf. Superius paullo *recepit* Voss. Cell. & Hearne, ceteri dissentiunt. Et quamvis praeteritum recte possit tolerari, praesens tamen praetulerim ex nexu orationis.

1. Antiquum.] Ante Principes cum multi Consulatus sic aucti. LIPS.

Adsidente.] Juxta tuam sellam. LIPS.

Designatum.] Pompejum Collegam, ut jam dixi, aut alium. LIPS. Immo potius *L. Marcium Postumum*.

Rogari.] A te ter Consule. Primi autem rogari solent Consules designati. LIPS. Sallust. Catil. cap. I. §. 4. Cicero Orat. v. Phil. cap. XIII. Plutarch. in Cicer. p. 870. & alii. Mox *quanti tunc ille*.

2. Quamlibet.] Constanter Putean. Veneta & Guelf. *quaelibet*, uti monuit etiam Doct. Longolius ad Plinium lib. x. Epist. xcvi. §. 2. Sed elegantiae inservit haec vox, si adjectivo vel adverbio adjungatur, pro quamvis admodum ardua, quam tamen ferre non potuerunt librarii, cum ubique fere in *quodlibet*, *quaelibet* & similia mutant, cujus rei plura exempla dedit Nobil. Heinsius ad Ovidium Epist. vi. Her. vers.

140. Verum ei nimium saepe, &, ut puto, intempestive nonnunquam hoc remedium placuit. Neque enim assentior legenti Epist. iv. Her. vers. 98.

Sustinuit positos quamlibet herba duos.

Et sic existimo de omnibus illis locis, ubi substantivum sequitur, ut lib. II. Art. vers. 54. Remed. Amor. vers. 364. & lib. II. Past. vers. 752. ubi minus bene *quamlibet* induxisse videtur Vir Nobilissimus. Vell. Patere. lib. II. cap. xli. *Quamlibet festinantem in se morari cogit*. Multo rectius, quam quod Rhenanus dedit *quemlibet*. Sulp. Severus Dial. I. cap. xvii. *Nullum unquam recusaturus, quamlibet arduum ac difficile*. Nostrum inf. cap. lxx. *Quamlibet sincera rectaque ingenia*. Eumenius Paneg. Constantio dict. cap. xiv. *Quis enim se quamlibet iniquo mari non auderet credere*. & sic alibi. ARNTZ.

Tanto etiam.] Pro, tanto, bene produnt, *tantum*, Codices MSS. Parisiensis, Guelpherbytanus, noster; item Vossii & Gudii libri. Postulat hanc particulam structura grammatica ex solito loquendi usu, eandemque jam vulgarunt, Beroaldus, Aldus, Junta, Gryphius, Rhenanus, Philomusus. SCHWARZ. Favente Cl. Gesnero in praefatione, atque ita editio Puteol. & Veneta. quae haud dubie genuina auctoris manus, uti supra cap. lii. *Cum tanto victimarum cruore coleretur, quantum ipse humani sanguinis profundeabat*. Confer Wasse ad Sallust. Jug. cap. I. Cortium ad Eundem cap. lxxxv. §. 22. & Cl. Burm.

tantum etiam a sua descendisse videantur. Illos tamen tu, quamquam 3
non potuisti tibi aequare, cum velles, adeo in edito collocasti, ut tan-
tum super ceteros, quantum infra te cernerentur. Si unius tertium 4
Consulatum eundem in annum, in quem tuum, contulisses, ingentis
animi specimen haberetur. ut enim felicitatis est, quantum velis, posse,
sic magnitudinis, velle, quantum possis. Laudandus quidem & ille, 5
qui tertium Consulatum meruit, sed magis, sub quo meruit. Magnus
memorandusque, qui tantum praemium cepit, sed major, qui capien-
ti dedit. Quid? quod duos pariter tertio Consulatu collegas tui san- 6
ctitate

ad Ovidium Epist. xviii. Her. vers. 71. Frequentior istius locutionis usus haec & alia loca corruptit, quae emendari debent ex voluntate MSS. ita tamen, ut nihil inanibus conjecturis sittribuendum. ARNTZ.

3. *Cum velles.*] Ter consules tecum faciendo. LIPS. Ita omnes, quos inspexi, nisi quod Sichardus in edito loco, & cum eo corruptius in edito loco Gryph. Melius lib. vi. Epist. vi. §. 24. *Ex edito defiliens aqua.* & §. 29. *Aestiva cryptoporticus in edito posita.* Alter Plinius lib. xxxi. cap. iii. *Quod ex edito quidam speculantur.* & sic alii neglecto substantivo. ARNTZ.

Ceteros.] Senatores, tanto enim intervallo superabant reliquos dignitate praeditos, quanto ipsi superabantur ab Imperatoria maiestate. CATAN. *Supra ceteros* Guelf. non videtur multum interesse, sed in talibus audiendus consensus MSS. confer Burman. ad Sueton. Claud. cap. xxv.

4. *Eundem in annum.*] Non etiam menses, quod fecisti. LIPS. Mox Voss. *ingentis anni*, quod ut omni veri specie destituatur, efficit orationis nexus.

Quantum velis.] Quod Principi evenit: qui Jupiter alter in terris. Seneca in persona ejus: *Qualem quisque sortem statumque habeat, in mea manu positum est, quid cuique mortalium Fortuna datum velit, meo ore pronunciat.* LIPS.

5. *Cepit.*] Capax ejus & dignus fuit. LIPS. *Cepit.* Malim hic interpretari *accepit.* Nam opponuntur hoc loco *capere* & *dare.* BERN. Mihi videtur verior Lipsii

expositio, & panegyricae orationi aptior. Sub malis enim Principibus illi, qui altiora corda gerebant, suspecti fuerant semper, ut tales potius deprimerent, quam ad summas dignitates eveherent. Adeoque laudat Trajanum, quod his qui ad meliorem fortunam nati videbantur, & rebus gerendis pares erant, ad Remp. admitteret. De vocis significatione diximus ad cap. xlv. Neque adeo abjecto animo erat Plinius, ut ideo quemquam *magnum memorandumque* crederet, quod in eum honores & dignitates deferrentur, quae antea saepe pessimo cuique tribuebantur; confirmant eam expositionem, quae leguntur in fine capitis: *plures, quibus debeas dare, supersint.* quod accipio de his, qui consulatum mererentur. Lipsii expositionem sequitur Buchnerus in Lexico Fabri voce *capere.* tamen & simplicissima expositio posset tolerari, & ita intellexit Guelf. qui pro *cepit*, *recepit* habet. ARNTZ.

6. *Quid quod duos pariter &c.*] Dubius ac suspectus locus, & quem non concoquam. Arbitror germanum, *quid, quod duos pariter duos collegas* (habet nescio quam vim ac venustatem repetitio *duos*) *tertii consulatus tui sanctit. decor.* LIVIN. *Collegas.* Melius, certe apertius, *collegii tui.* LIPS. Vexatus hic locus. Primum Lipsius, in commentario suo, tradidit, pro vocabulo, *collegas*, melius, aut certe apertius, rescribi posse, *collegii*, hunc in modum: *Quid? quod duos pariter tertio consulatu collegii tui sanctitate decorasti.* Hanc

Et tate decorasti? ut sit nemini dubium, hanc tibi praecipuam causam fuisse extendendi Consulatus tui, ut duorum Consulatus amplecteretur, & collegam te non uni daret. Uterque nuper Consulatum alterum

Hanc Lipsii conjecturam panegyrico Plinii deinceps intulere, Berneggerus, Hackius, Kirchmaierus, Gottschlingius. Sed nondum inferre ausus erat ante Lipsius; neque nos auderemus. *Collegium* enim proprie notat coetum collegarum; quae notio huc non quadrat. Neque nobis constat, ab ullo vetere probatae Latinitatis scriptore *collegium* dici pro munere & officio collegae. Livinejus aliam iniit viam, dum haec commentatus est: *Dubius ac suspectus locus, & quem non concoquam. Arbitror germanum: Quid, quod duos pariter, duos collegas (habet, nescio quam vim ac venustatem repetitio, duos,) tertii consulatus tui sanctitate decorasti?* Nihil hac verborum ordinatione possit ad perspicuitatem huius loci esse accommodatius; dummodo huic emendationi succurrat veterum librorum auctoritas. Succurrit equidem ex parte, dum ista repetitio vocis, *duos*, revera extat in Codicibus MSS. Parisiensi, Veneto, Guelpherbyitano, Vossiano, & nostro; utpote in quibus singulis legimus: *Quid, quod duos pariter tertio consulatu, duos collegas, tui sanctitate decorasti?* Verum, nullum vestigium mutati casus, transpositionumque vocum, *consulatus tui*, vel scripti, vel cusi, libri produnt. Maxima difficultas est, quid de ista loquendi formula: *tui sanctitate*, faciamus? Ratio enim ἀναλογίας grammaticae postulare videtur, ut dicatur: tua sanctitate. Num putemus, istam loquendi rationem a vulgari quidem Latinae linguae usu, non tamen prorsus a Plinii stilo, videri alienam; cum idem Plinius, exempli causa, in hoc panegyrico, cap. LXXVI. i. dicat, *triduum totum Senatus, sub exemplo tui*, (pro: exemplo tuo;) *sedit*. Sed & hic haesitant critici. An existimemus, Plinium saltem ἐλλειπτικῶς hic loqui, nempe ut ex proximis verbis repantur haec, & animo intelligantur: *tui*

consulatus tertii? Certe enim naturali & grammatico ordine sic ista verba sunt complenda ac collocanda: *Quid? quod duos pariter tertio consulatu (duos) collegas, (i. e. duos collegas, qui jam tertium erant consules,) tui consulatus tertii sanctitate decorasti.* Multo autem dignius graviusque est nomen *sanctitatis*, quam ut pro eo recipere velimus, *societate*, quod non nulli ex compendiosa scriptura vocabuli, *scitate*, natum, animadverterunt. SCHWARZ. Non dissimulo, movet me valde consensus, MSS. qui illud *duos* repetunt, in reliquis vero nihil adparet, quod ullo modo queat offendere quemquam. Si repetitio admitenda esset, quod vix crediderim, hic posset esse sensus: Non solum duos decorasti tertio consulatu, sed illos etiam duos decorasti tui sanctitate, ut tecum essent Consules. De *sanctitate* Imperatorum egimus ad cap. i. reliqua plana sunt, cum is annus tres Consules habuerit, qui omnes tertium consulatum gererent. Trajanum, Frontonem &, ut videtur, Marcium Postumum. Vid. ad cap. LX. §. 5. Ceteri pro Marcio, Pompejum statuunt, Cl. Schwarzius mox Pompejum vocat, nescio unde. Quod & Gueff. codicem memoret Vir. Cel. de ea varietate filet & Vossius & Doct. Longolius, cujus tamen excerpta accuratissima sunt. coniecerat Erud. Perizonius in ora libri sui: *collegae tui* paullo durius. vel etiam *societate*, ut alia manus in Vossiano. Nova ratione totam rem expedivit Minellianus interpres his verbis: *Loquitur de eo, quem deinde in secundo anno collegam sibi sumserat, extendens consulatum suum ad duos annos.* καλῶς. Neque hoc in Nostri interprete miremur, cum contra consuetudinem horum temporum peccaverit Doct. Catanaeus, quasi creaverit Trajanus se & alterum Collegam Consules in sex menses, alium vero designaverit in posteriores sex reliquos. Non

rum gesserat a patre tuo, id est, quanto minus quam a te datum; utriusque adhuc oculis paullo ante dimissi fasces oberrabant; utriusque solennis ille lictorum & praenuncius clamor auribus infederat, cum

rur-

cogitavit, hisce temporibus plerumque bi-
mestres fuisse consulatus, atque adeo Plin-
nium suum magistratum iniisse hoc eodem
anno, quo Trajanus consul fuerat, adeo
ut hic sua eruditio Virum doctum destitue-
rit. ARNTZ.

Extendendi.] Ecce pro more, post duos
menses debuisset cedere Consulatu Trajanus:
nunc non fecit, sed gessit Consulatum &
produxit in Kal. Majas, atque ita collegam
habuit, in Frontonis abeuntis locum, Pom-
pejum collegam. LIPS. *Excedendi* Guelf.
non adeo male, si addicerent reliqui.

Te uni daret.] Imo non uni: si quid ego
video. LIPS. Sensus exigere non videtur,
nisi forsitan explicetur *uni*, id est, eodem
tempore. HEARNE. Vitium latens, quod
huc usque omnes libros impresos occupa-
vit, certiore ratione detegere possumus,
cum ea ita legenda esse videantur: *ut sit*
nemini dubium, hanc tibi praecipuam caus-
sam fuisse extendendi consulatus tui, ut duo-
rum consulatus amplecteretur, collegamque
te non uni daret. Primum, hanc lectionem
requirit sententiae constituendae necessitas.
Quomodo enim rationi convenienter dici
potuisset, consulatum Trajani, qui in plu-
res menses extensus, duorumque collega-
rum consulatus complexus fuit, ipsum hunc
Imperatorem uni saltem consuli dedisse col-
legam? Certe, Trajanus in tertio consu-
latu suo collegam habuit per duos priores
menses M. Cornelium Frontonem; & per
duos posteriores, Sextum Pomponium; u-
trumque pariter tertium Consulem, quan-
quam alterum saltem suffectum. Deinde
restituendae verae lectioni viam aperiunt
muniantque Codices MSS. Sic enim scri-
ptum est in Veneto, Guelpherbyitano,
Vossiano, ac nostro: & *collegam qui te*
non uni daret. Ubi vox, *qui*, perperam
posita est, pro particula copulandi, *que*:
quam particulam evidenter prodit MS. Pa-

risiensis. Particula vero &, quae ob ma-
le scriptum, *qui*, irrepsit, rursus est re-
movenda. Ergo in posterum locus hic sic
est rescribendus: . . . *hanc tibi praecipuam*
causam fuisse extendendi consulatus tui, ut
duorum consulatus amplecteretur, collegam-
que te non uni daret. Ante hanc nostram
emendationem omnes libri typis impressi
habuerunt: & *collegam te uni daret.* Li-
psius in commentario suo ex officina Plan-
tiniana prodito, ita interpretatus est vulga-
rem lectionem: *Jam nunc daret uni, in te-*
nempe Frontoni; alteri daturus, cum is abiis-
set. Sed vide, quam obscure, quamque
contorte! Unde posteriore tempore re-
ctius rescripsit: *Imo, non uni; si quid ego*
video. SCHWARZ. Aestuant interpretes
non immerito. Feliciter Cl. Schwarz. re-
stituta negatione legit: *Et collegam te non*
uni daret. qua ratione nihil superest. GESN.
Verum etiam sensum vidit Rupertus ad
Pompon. de O. J. p. 171. cum restitueret:
nec collegam te uni daret. De negatione fre-
quenter ommissa diximus cap. VIII. fine. Tu-
tius credidi & retinere cum editis & MSS.
quam ex corrupta *qui* refingere *que*, eo-
que modo priorem voculam extrudere.
ARNTZ.

7. *Consulatum alterum.*] Suffecti alter ex
Cal. Juliis cum Fabio Postumo, alter ex
Cal. Novembribus cum Vestio Proculo.
A. V. C. DCCCXLIX. LIVIN.

Quanto minus.] Quanto Nerva, (enco-
miastice loquitur) minor Trajano: tanto
minoris dignitatis consulatus, quem acce-
perant a Nerva, eo quem a Trajano.
BERN. Immo, quod pater essent & fi-
lius, & uterque optimus. Inf. cap. LXXXIX.
§. I.

Lictorum clamor.] Jubentium animadver-
ti. id enim proprium est & solenne ver-
bum. Suetonius Caesare cum lictor ex mo-
re animadverbi jussisset. LIVIN. Praenun-
cius

rursus curulis, rursusque purpura. ut olim, cum hostis in proximo, & in summum discrimen adducta Respublica expertum honoribus virum posceret, non Consulatus hominibus iisdem, sed iidem homines Consulatibus reddebantur. Tanta tibi benefaciendi vis, ut indulgentiam tuam necessitas aemuletur. Modo praetextas exsuerant, resumant; modo lictores abire iusserant, revocent; modo gratulantes amici recesserant, revertantur. Hominisne istud ingenium est? hominis potestas? renovare gaudia, redintegrare laetitiam, nullamque requiem gratulationis dare, neque alia repetendis Consulatibus intervalla permittere, non nisi dum finiuntur? Facias ista semper, nec umquam in hoc opere, aut ani-

cus clamor. Quo significant Consules venire, darent locum. Clamor erat, *Animadvertite.* Supra c. XXIII. 3. *silentes quietosque lictores* dixit. LIPS. *Ac praenuncius,* non &. Guelferb. Ita passim eae particulae confunduntur, & licet levia haec nonnullis videantur, ut revera sunt, caveant illi, ne facile *ac* admittant ante vocalem, cum ante consonantem rectius ponatur, atque ex hac observatione rite hic suum locum potest tueri. Vid. Cl. Burman. ad Sueton. Caesar. cap. XXVI. Aug. cap. c. Calig. cap. III. & alibi. ARNTZ.

Virum expertem.] Jam multoties factum Consulem, ut Fabium Maximum. CATAN. *Nosceret.* Livin.

Non consulatus.] Sic in omni munere deberet: non illud hominibus, sed homines ipsi dari, id est, non uti per officium auctiores; sed ut illi prospectum cautumque, per ipsos. Simili sententia Seneca scripsit Consol. ad Helviam, c. XIII. *Quis M. Catonis ignominiam putet fuisse, duplicem in petitione Praeturae & Consulatus repulsam? ignominia illa Praeturae & Consulatus fuit, quibus ex Catone honor habebatur.* LIPS. Post editionem Parisinam exhibetur haec quasi conjectura Fabri: *Sed iidem homines consularibus reddebantur consulatibus.* Male illi sententiam Viri docti expresserunt, nam pro *consularibus*, quod typographorum errore exstat in Rhenani editione, ipse in margine emendaverat: *consulatibus.* & inde tam pulcrum nobis scripturam concinnarunt.

8. *Necessitas.*] Quae necessitas olim erat, & jubebat Consules saepe eosdem creari rerum expertos: at nunc ea nulla est, sola benignitas tua hoc facit & inducit. LIPS. *Indulgentiam tuam necessitas aemuletur.* Imo videbatur dicendum, *Indulgentia tua necessitatem aemuletur.* Non enim potuerunt veteres illi praesagire quid Trajanus facturus esset. sed haec mens, quod olim necessitas suadebat fieri, hoc voluntate & iudicio facis, quod longe laudabilius. BAUD. Assecuti sunt quidam interpretes veram sententiam huius loci; verum, magis ex re ipsa, quam ex verborum natura. Quomodo enim priscorum temporum necessitas potuisset imitari Trajani benignitatem? Hinc, cum haec verba in mendo cubare, dudum animadvertierim, ex conjectura, eadem sic correctam margini libri mei alleveram: . . . *ut indulgentia tua necessitatem aemuletur.* Nunc vero locus hic in Codice MS. Parisiensi sic omnino exaratus deprehenditur: *Tanta tibi benefaciendi vis, ut indulgentia tua necessitates aemuletur.* Quam emendationem nos forte primi in lucem proferimus. SCHWARZ. Et ita commodius legi testatur Cl. Gesnerus. Ego non video, quid sic magnopere in Principe suo laudet Orator. Quod praecedat *vis*, videtur aliquid majus velle indicare, ut necessitas quasi exemplar sibi proposuerit tam perfectam reip. constituendae formam, qualem postea sola indulgentia & benignitate adsecutus fuit Trajanus. Ita panegyricum laudandi

ge-

animus tuus aut fortuna lassetur, des quam plurimis tertios Consulat-
tus, & cum plurimis tertios Consulatus dederis, semper tamen plures,
quibus debeas dare, supersint.

CAP. LXII. Omnium quidem beneficiorum, quae merentibus tri-
buuntur, non ad ipsos gaudium majus, quam ad similes redundat; prae-
cipue tamen ex horum Consulatu, non ad partem aliquam Senatus,
sed ad totum Senatum tanta laetitia pervenit, ut eundem honorem
omnes sibi & dedisse, & accepisse videantur. Nempe enim hi sunt,
quos Senatus, cum publicis sumtibus minuendis optimum quem-
que praeficeret, elegit equidem primos. Hoc est igitur, hoc est,
quod

genus hic invenio. ARNTZ.

Aemuletur.] Imitetur non quod illi prisci
potuerint scire, quid Trajanus facturus,
minus imitari: sed dictum voluit, Quod
tua benignitas faciat, hoc idem apud alios
necessitas: non tam imitatur, quam paria
usurpat. LIPS.

9. *Hominisne.*] An alicujus dei? LIPS.

Gratulationis.] In Codicibus MSS. Pari-
sienfi, Guelpherbyitano, & nostro, non,
gratulationis, sed *gratulationibus*, expri-
mitur; praeterea post vocem *nullam*, omit-
titur particula *ἡγεμονική*, *que*. Bene, casum
dandi pluralem, *gratulationibus*, jam pro-
didere Gryphius & Quartius; quidam a-
lii eundem tantum in margine annotavere.
SCHWARZ. *Gratulationibus*, ut concin-
nius, placuit Erud. Gesnero. edidit Sichar-
dus & adparet in margine Cl. Minois, nec
aliter conjecerat Livinejus, neque mihi
displiceret, si ita constanter legeretur. cum
vero major pars receptae scripturae faveat,
eam praetuli. Nimis facile tales genitivi
rarioris usus in dativos mutantur, & saepe
mutati fuerunt jam ab ipsis librariis. Vide
ad cap. LI. §. 4. & LIV. §. 1. Virgil. lib.
III. Aen. vers. 393. & lib. VIII. vers.
46.

*Hic locus urbis erit, requies ea certe la-
borum.*

Lucret. lib. VI. vers. 1176.

Nec requies erat ulla mali.

Cicero lib. II. de Off. cap. II. *Oblectatio
quaeritur animi requiesque curarum, pro a*

curis ita hic *gratulationis* pro a *gratulationi-
bus*. ARNTZ.

Dum finiuntur.] Haud vere omnino. nam
annus, & ultra, interfuit: Onufrium vi-
de. Sed oratorie haec dicuntur. LIPS.
Statim *facias ita* semper conjecerat Livine-
jus. & pro *tertios*, *ternos consulatus* dedit
Guelf.

1. *Gaudium magis.*] Levis varietas oc-
currit in Codicibus MSS. in Gudiano li-
bro, item in Beroaldi ac Cuspiniani editio-
ne, ubi pro *magis*, legitur, *majus*. Ne-
que insuper habenda videtur haec lectio,
cum pari fere modo Cicero, in *Oratione
pro M. Marcello*, Cap. II. dicat: *Est vere
fortunatus, cujus ex salute non minor pene
ad omnes, quam ad illum, ventura sit, lae-
titia pervenerit*. SCHWARZ. *Majus* o-
mnes antiquae Editiones Puteol. Veneta.
Froben. & cum nostris duobus codex Li-
vineji. Primus, quod sciam *magis* dedit
Aldus, & in margine Rhenanus, de qua
varietate vide ad cap. XI. §. 3.

2. *Sumtibus publicis.*] Quia per Domi-
tianum exhausto aerario, par non erat iis
Respublica. Itaque factum hoc statim sub
Nerva, de quo Dio: *καὶ πολλὰς μὲν θυσίας,
πολλὰς δὲ ἱπποδρομίας, ἄλλας τε τινὰς θείας
κατέλυσε, συσέλλων ὡς οἶόν τε δαπανήματα:*
*Multa sacrificia, multos Circenses, atque
alia spectacula, dissolvit & sustulit, contra-
bens quantum poterat impendia publica.* LIPS.
Nempe enim ii sunt. Guelf. quod in omni-
bus MSS. obvium. deinceps optimum quem
prae-

quod penitus illos animo Caesaris insinuavit. An parum saepe experti sumus, hanc esse rerum conditionem, ut Senatus favor apud Principem aut profit, aut noceat? Nonne paullo ante nihil magis exitiale erat, quam illa Principis cogitatio? hunc Senatus probat, hic Senatui carus
 4 est. Oderat, quos nos amaremus, sed & nos, quos ille. Nunc inter Principem Senatumque dignissimi cujusque caritate certatur, demonstramus invicem, credimus invicem, quodque maximum amoris mutui
 5 signum est, eosdem amamus. Proinde, P. C. favete aperte, diligite con-

praeficere statuisset Voss. inique. de eleganti constrictione *optimus quisque* diximus ad Victor. Epit. cap. XLII. & frequenti usu defenditur. unde mox §. 4. *dignissimi cujusque* & saepius. Tandem *equidem* confirmant scripti & inpressi omnes, quae tamen vocula offendere potuit Livinejum, adeo ut in margine conjiceret & *quidem*. Idque cupidius, quam cautius receperunt Editiones Lipsianae adsentiente Rittershusio. Sane falsum est Grammaticorum commentum *equidem*, compositum ex *ego quidem*, primae personae esse adjungendum, cum multa loca contrarium ostendant, & *equidem* saepe idem sit, quod & *quidem* vel simplex *quidem*. Confer Cortium ad Sall. Catil. cap. LI. §. 15. ad Plinium lib. VI. Epist. XVI. §. 13. lib. IX. Epist. XXIII. §. 2. ARNTZ.
Hoc est.] Talis illa electio, & quod probati Senatui. LIPS.

3. *Quos ille.*] Domitianus. nam mali Principes semper Senatum oderant, ut *re-cti bonique praeceptorem*, & fraenum aut obicem consiliis factisque pravis: vicissim autem & Senatus talem. LIPS. Corrupte, *quos non amaremus* Guelf. qui & sequentia ita constituit: *nunc inter primus invicem quodque*, cum inter haec media negligenter praetermiserit.

4. *Maximum amoris.*] *Vinculum est, idem velle.* Senec. III. Irae c. XXXV. Sallust. orat. c. XX. BERN.

5. *Non premendum odium ne profit.*] Eis scilicet quos odimus. Tacitus IV. Annal. cap. XXXVI. *At Fonteius Capito, absolvi-tur, comperto, sic in eum crimina, per*

Vibium Serenum. neque tamen id Sereno noxae fuit, quem odium publicum tutiorem faciebat. GRUT. *Premendum.* Guelf.

Ne profit.] Sensus, non amorem erga bonos jam dissimulemus, ne apertus, illis noceat apud Principem: non odium erga malos, ne contra profit. Nam si aperimus hoc odium & revelamus, eo ipso provehimus, & juvamus, quia Princeps malus, quos nos odimus, amat, quos amamus, odit. LIPS.

Elegeratis.] Ad publicos sumptus tolerandos. LIPS.

6. *Magnus uterque.*] Liquido in V. exaratum est, *uterque vester*. Diversitas ab exscriptorum compendio est. nam *vr* & *videtur* valet & *vester*. In C. G. vere ac plene editur, *uterque honor vester*. Sermo ad Senatum non Frontonem & Pompejum, ter consules. Idque qui opinati errore *uterque vestrum* rescripserunt, quod in R. inveni. Denique Johanni Mariae Catanaeo emendatum, *Magnum utrumque videtur*, non inepte id quidem si in libris suis *videtur*, offendit, sed quod jam nihil sit prae illa palmari. LIVIN. *Uterque vestrum*. Quasi ad Frontonem, & Collegam: quod non probo, nec sententia satis connexa. Quidam libri: *Magnum uterque bonor vester*. ex quibus legam, *utique honor*: ad Senatum. Enim vero, inquit magnus hic honor, quem Caesar vobis defert. siue amat, quos vos; siue cum non amat, tamen iudicio vel affectui vestro cedit, & honorat quos ipsi amatis. LIPS. Proba haec lectio est prioris membri; quam jam a Cuspiniano vulgatam probavit Livinejus, & secuti sunt, Pa-

constanter. Non jam dissimulandus est amor, ne noceat; non premendum odium, ne profit. Eadem Caesar, quae Senatus, probat inprobatque; vos ille praesentes, vos etiam absentes in consilio habet. Tertio Consules fecit, quos vos elegeratis, & fecit hoc ordine, quo electi a vobis erant. Magnus uterque honor vester, sive eosdem maxime diligit, quos scit 6 vobis esse carissimos; sive illis neminem praefert, quamvis aliquem magis amet. Proposita sunt senioribus praemia, juvenibus exempla. adeant, 7 frequentent securas tandem ac patentes domos, quisquis probatos Senatui

Parisienses, Gruterus, Th. Hearne, & Patarol; nunc vero, literis integre exscriptis, confirmat auctoritas quatuor Codicum MSS. Alias Beroaldus haec minus complete ediderat: *magnus uterque vester*. At, loco pronominis, *vester*, verbum, *videtur*, prodidit, Aldus, Philomusus, & Sichardus: contra, Rhenanus, Plantinus, Tan. Faber, Berneggerus, Hackius, & Ceva, rescripserunt: *Magnus uterque vestrum*. Denique, Catanaeus, Junta, Gryphius, Stephanus, Claud. Minoe, Elzevirii, Boxhornius, Kirchmaierus, exhibuerunt: *Magnum utrumque videtur*. Lipsius vero suspicatus est, scribi debuisse: *Magnus utique honor vester*. Facile autem apparet, istam varietatem, partim ex ingenio editorum, partim ex negligentia librarium, qui vocabulum, *honor*, omisere; partim ex compendiosa scribendi ratione, extitisse. Bene enim animadvertit Livinejus, in quibusdam Codicibus scriptum fuisse, *ur*; quemadmodum adhuc sic scriptum extat in codice Veneto: quod quidam per verbum, *videtur*, interpretati sunt; cum integris literis exscribi debuerit: *vester*. Sicuti vero his ipsis verbis Plinius alloquitur Senatum; ita in sequentibus, non pronomine primae personae, *nobis*, quod uti aliis, ita inprimis placuit Baudio; sed, quod nexus verborum. & suffragium IIII Codicum MSS. requirit, pronomine secundae personae, *vobis*, recte locum habet: id quod etiam a Beroaldo, Cuspiniano, Rhenano, Lipsio, Parisiensibus, Elzeviriis, & Patarolio, evulgatum est. SCHWARZ.

Magnus uterque honor videtur Guelferb. quod sane mihi non displicet, cui durior accidit trium epithetorum conjunctio illa, quae hoc loco nescio quid ingratum sonat. Licet alibi talia facile toleraverim, ut dixi ad cap. XLIX. §. 6. Nec video, quid magnopere necesse sit addere *vester*, quae vox ex ipsius orationis nexu non difficulter intelligitur. Cessi tamen auctoritati Viri eruditissimi, cui major codicum pars videtur favere. Interim Cel. Perizonius adjecerat: lego, *magnus uterque amor vestrum*. Mox neminem praefecit Voss. ARNTZ.

7. Adeant.] In salutationibus, in officiis cultuque alio ostendant se tales revereri & amare. Hoc autem invidiosum, imo perniciosum sub malis, insignem aliquem virum frequentari aut coli. Itaque Seneca, hoc metu, apud Tacitum, *instituta prioris vitae commutat, prohibet coetus salutantium, vitat comitantes*. LIPS. Omnes vetustae Editiones, quod mireris, & pars maxima nostri etiam seculi tolerare potuerunt: *viros suscipit*, pro quo jam olim *suspicit* conjeceram, quomodo postea vidi etiam voluisse Livinejum, Rittershusium, & exprimi in plerisque editionibus Lipsii, quem laudabili exemplo secutus est Cl. Gesnerus, atque ita laudaverat Barthius ad Plinium lib. III. Epist. VII. §. 4. quamvis totum locum non aeque bene ibi constituat, nimium memoriae confusus. Seneca Here. Fur. vers. 546.

Victorem posito suspiciens genu.

Ibi in uno codice reperi corruptum *suspiciens*. Ovidius lib. III. Am. Eleg. VIII. vs. I.

8 natui viros suspicit, hic maxime Principem promeretur. Sibi enim ad-
crescere putat, quod cuique adstruatur, nullamque in eo gloriam po-
nit, quod sit omnibus major, nisi maximi fuerint, quibus major est.
9 Persta, Caesar, in ista ratione propositi, talesque nos crede, qualis fama
cujusque est. Huic aures, huic oculos intende, ne respexeris clande-
stinas existimationes, nullisque magis, quam audientibus insidiantes
fusurros. Melius omnibus, quam singulis creditur, singuli enim de-
cipere & decipi possunt, nemo omnes, neminem omnes fefellerunt.
I CAP. LXIII. Revertor jam ad Consulatum tuum, etsi sunt quae-
dam

*Et quisquam ingenuas etiam num suspi-
cit artes.*

pejus vulgati codices *suscipit*. Sed ea varie-
tas in similibus locis passim observatur, con-
fer Schultingium ad Quintilianum Decl. ix.
cap. III. Dukerum ad Florum lib. iv. cap.
xii. §. 30. Fraternas notas ad Catonem lib.
iv. dist. i. Erud. Longolium ad Nostri lib. x.
Epist. xci. quem tamen vellem ad ejusdem
libri epistolam xcvi. non edidisse hoc loco
suscipit ex Cellariana *ἐκδόσει*. Aliquo ta-
men colore videtur posse defendi, si refe-
ramus ad *patentes domos*, vel etiam *suscipe-
re aliquem* pro alicujus causam tueri, de-
fendere. Sed talia adripiat, qui quaesitis
expositionibus delectatur. *Adeant ac fre-
quentent*, Editio Variorum. *Adeant fre-
quenter* Froben. id quod in margine corre-
xit Rhenanus. ARNTZ.

8. *Maximi fuerint.*] Aureum item dog-
ma. Tyrannus vilibus & pravis imperare
cupit securitatis causa; Princeps bonus,
optimis & honestissimis, gloriae. LIPS.
Supra *accersere* pro *accrescere* Voss. & *quid*
cuique Guelf. statimque *fuerint quidem ma-
jor* Voss.

9. *Qualis fama.*] Quæ publica quidem,
raro mentitur. Ideo Alexander Severus
Imp. apud Lamprid. *ubi aliquos voluisset*
*vel Rectores provinciis dare, vel Praeposi-
tos facere, vel Procuratores ordinare, no-
mina eorum proponebat, hortans populum,*
ut si quis quid haberet criminis, probaret
manifestis rebus. LIPS.

Huic aures, huic.] Livin. *Huc aures, huc.*
Recte. RITT.

Clandestinas.] Delatorum, aut pauco-
rum, quibus magno suo periculo Principes
credunt. LIPS. *Aestimationes* errore vul-
gari, de qua re diximus cap. xxxviii. §. 4.
& Cl. Burman. ad Sueton. Aug. cap. III.
Sed *existimationes* hic sunt obrectationes,
judicia maligna. Confer Bernecc. ad Justin.
lib. xii. cap. v. §. 8. & alios.

Neminem omnes.] Aristot. iii. Pol. vii.
m. *κρίνουσιν ἀμείνον οἱ πολλοί.* Multi melius ju-
dicant. Rarior in multitudine lapsus. BERN.

1. *Revertor jam.*] Sequor Praevertor.
Auctor Ep. xv. l. v. *Praevertor ad ea, quae*
me agentem hic nuncius deprehendit. Et alibi
saepe Horatius,

Illuc praevertamur amatorem quod amicae
Turpia decipiant caecum vitia.

Apulejus Apologia: *Nunc tempus est ad*
Epistolas Pudentillae praeverti. LIVIN.
Nam ante coepit dicere de tertio ejus Con-
sulatu, aperte. Non ergo audio veterem
aliquem codicem, qui *Praevertor*. LIPS.

Immortalitatis.] Metaphora ut in Tertul-
liano, de Christianis: *Candidati aeternitatis,*
& restitutionis. De iisdem, *Candidati an-
gelorum:* qui honorem locumque ambiunt
angelorum. LIPS. Franc. Junius ad Ter-
tullianum de Orat. cap. III. & lib. II. ad
Uxor. cap. VII. *In primis quasi comitiis*
Voss. *Principes boni* mutato ordine Guelf.
qui & *minarentur*, pro vera scriptura *mi-
rarentur.* ARNTZ.

dam ad Consulatum quidem pertinentia, ante Consulatum tamen. in primis, quod comitiis tuis interfuisti, candidatus non Consulatus tantum, sed immortalitatis, & gloriae, & exempli, quod sequerentur boni Principes, mali mirarentur. Vidit te populus Romanus in illa 2 vetere potestatis suae sede; perpeffus es longum illud carmen comitiorum, nec jam irridendam moram, Consulque sic factus es, ut unus ex nobis, quos facis Consules. Quotusquisque Principum anteceden- 3 tium honorem istum aut Consulatu habuit, aut populo? Non alii marcidi somno hesternaque coena redundantes, comitiorum suorum nun-

2. *Vetere.*] Comitium intelligi, vel ipsa in iis Septa. Sedem autem *potestatis*, ideo: quia olim ibi suffragiis magistratus libere creati, leges rogatae vel abrogatae, pax & bellum iussa. LIPS.

Carmen comitiorum.] Haud dubie precatio praeivit in re magna & publica, ut in plerisque talibus olim. Et mox ipse tanget. LIPS. *Carmen comitiorum.* ἀγαθὴ τύχη: quod bonum faustumque &c. Haec enim in populi decretis, conventionibus publicis, in rege rogando, concilio vocando: in salutatione Patris patriae, in adoptione Imperatoris, in votis suscipiendis, in precatione consulari ad consulem renunciandum (imo ille in cado suo resignando) usurpabant. Cicer. lib. I. XL. Sueton. Augu. c. LVIII. Ner. XXXVII. Calig. c. XV. Xiphil. in Nerv. Liv. XXXVIII. Noster cap. LXXII. I. BERN. Vide dicta ad cap. III. fine & Cerdam ad Virgilium Ecl. v. vers. 45.

Irridendam.] Simulatam. nam antequam haberentur comitia, sciebant Imperatorem Consulem renunciandum, quare illa comitiorum mora merito ab omnibus irridebatur. CATAN. Postquam tu eam passus es, & subisti. LIPS.

Quos facis.] Ergo Princeps facit Consules? facit, atque ipse destinat sive designat. Quid igitur de *suffragiis Senatus*, & *Comitiis populi*, quod hic atque infra legas? Respondeo, quod ad Consules ipsos, videri rem hoc aevo a Principibus pepen-

disse, qui nominabant sive destinabant, illosque in hos & illos menses. Et tamen, ut Patres viderentur jus aliquod habere, in Senatu proponebantur; atque ii suffragabantur: quae omnia initio anni, aut circa gesta. Tum deinde, quaeque paria producebantur in Comitium, & dicis causa populus coibat: ibi renunciabantur, jurabant, & mox suo quisque mense inibant. Haec e Plinio fere de Consulibus. In Praetoribus, Tribunis, atque aliis plusculum juris Senatus habuit: ad quem a populo comitia translata sub Tiberio. Me vide, sodes ad I. Annal. Taciti. Exkursu E. pag. 493. LIPS. Confer Cel. Noodtium lib. I. Observ. cap. III. *Consul es*, neglectis duabus vocibus *sic factus* Variorum editio & Gesneri, contra consuetudinem Plinii & ipsius orationis nexum, cum sermo sit, de forma comitiorum, quibus renunciatus erat consul Trajanus, non de eo jam tempore, quo revera consul erat. Talibus repetitionibus gaudet Noster, ut cap. LXV. *Ipse te legibus subiecisti; legibus, Caesar, quas nemo Principibus scribit.* & cap. LXXXII. *Quam quod hostium prospectarent.* Hostium, quibus moris est. ARNTZ.

Non alii marcidi.] Vossianus: *honorem istum aut consulatum habuit a populo. nam alii.* Perperam. tamen *nam* quoque agnoscit Guelf. & eas vuculas passim confundi diximus ad cap. X. § 2. cap. XLIX. §. 4. cap. LXXIII. §. 3. & alibi, cum interim *non* & apud Nostrum, & apud ceteros idem valeat quod

nuncios operiebantur? Alii sane pervigiles & insomnes, sed intra cubilia sua illis ipsis Consulibus, a quibus Consules renunciabantur, ex-
 4 filia & caedem machinabantur. O prava & inscia verae majestatis ambitio, concupiscere honorem, quem dedigneris, dedignari, quem concupieris; cumque ex proximis hortis campum & comitia prospice-
 5 tes, sic ab illis abesse, tamquam Danubio Rhenoque dirimare! Averseris tu honori tuo sperata suffragia, renunciarique te Consulem jussisse contentus, liberae civitatis ne simulationem quidem serves? abstineas denique comitiis, abstrusus atque abditus, quasi illic tibi non Consulatus detur, sed abrogetur imperium? Haec persuasio superbissimis dominis erat, ut sibi viderentur Principes esse desinere, si quid facerent tamquam Senatores. Plerique tamen non tam superbia, quam metu quo-

quodd nonne, ut vidimus ad cap. XIV. §. 1. & apud Cortium ad Plinium lib. VIII. Epist. XIV. §. 20. Ita in carmine quod falso Augusti nomen praefert, de suprema Virgilii voluntate vers. 10.

Non docuit, quid ver ageret, quid cogere-
 ret aestas?

Ita Codex Vossii pro nam, nec incommodum videtur, si cetera per interrogationem efferantur. & vide; an non reliquis verbis adcommodatus sit quid ver aleret. Marcidus bene accipitur de somno & languore, qui ex nimia ebrietate oritur, confer Burman. ad Petron. cap. XXII. Seneca Suas. VI. p. 38. Ipse vino & somno marcidus deficientes oculos ad capita proscriptorum levat. ARNTZ.

4. Hortis.] Quibus? Horti Agrippinae, quos Cajus item coluit, vicini campo Martio, & credam hos intelligi, etsi alii etiam Caesarum horti propinqui esse potuerunt. LIPS.

Dirimare.] Dirimare vetus Cod. Rhen. & Lugd. dirimente Cusp. forte dirimerere. LIVIN. Scilicet una & altera editio dirimere, quibus obstat consensus reliquorum, licet ita facillima esset Livineji conjectura ob neglectam notam syllabae er vel re ex iis, quae diximus ad cap. VIII. §. 2.

5. Ne simulationem.] Ut ipse venias, &

dicis causa populo te sistas. LIPS. Cuspinianus ediderat: liberae civitati ne simulatione quidem servias. Magis nobis placet ea lectio, quae in Codice MS. Guelpherbytano, & altero Gudii libro, animadvertitur: liberae civitatis ne simulationem quidem serves? Quo loco simulatio videtur notare simulcrum, seu similitudinem; prout hac voce vius Cicero, Lib. II. de finibus bon. & mal. cap. XXII. Ita, inquit, pro vera certaque justitia simulationem nobis justitiae traditis. Item & Plinius major, Lib. XI. Hist. nat. cap. XLIV. Simiarum genera perfectam hominis simulationem continent, facie, naribus, auribus, palpebris. Quamquam hic nonnulli recentiores, nescio an satis idoneo testimonio antiquitatis prodiderint: imitationem. Sic vero non necesse est, ut loco Pliniano, cum Christophoro Behrio, nimis libere rescribamus: liberae civitati ne simulationem quidem libertatis serves? SCHWARZ. Adverseris Guef. de quo errore egimus supra ad cap. XLVI. §. 4. Pro sperata conjecerat Cel. Perizonius in ora codicis sui parata. Sed nulla causa adparet, cur receptum illud damnemus. Civitatis ex praecepto Erud. Schwarzii receperat jam Cl. Gesnerus.

7. Incestarumque.] De Domitiani incesto, supra c. LII. 1. LIPS.

Spa-

quodam submovebantur. An stuprorum sibi incestarumque noctium 7
conscii, auspicia polluere, sacratumque campum nefario auderent con-
taminare vestigio? non adeo Deos hominesque contempserant, ut in illa
speciosissima sede hominum Deorumque coniectos in se oculos ferre ac
perpeti possent. Tibi contra, & moderatio tua suavit, & sanctitas, 8
ut te & religioni Deorum, & judiciis hominum exhiberes; alii Consu-
latum ante, quam acciperent, tu & dum accipis, meruisti.

CAP. LXIV. Peraeta erant solennia comitiorum, si Principem co- 1
gitares, jamque se omnis turba commoverat, cum tu, mirantibus cun-
ctis, accedis ad Consulis fellam, adigendum te praebes in verba Prin-
cipibus ignota, nisi cum jurare cogerent alios. Vides, quam necessa-
rium fuit Consulatum non recusare? non putassemus istud facturum
te

Auspicia.] Quia comitia non nisi auspi-
cato habebantur, ut omnis actio cum po-
pulo. LIPS.

Sacratumque.] Marti. LIPS.

Spaciosissima.] Campus sane magnus, at-
que adeo *Septa* in eo comitiorum magna.
Ex Ciceronis epistola quadam lib. IV. ad
Atticum colligas, in qua narrat Caesarem
destinasse *Septa marmorea facere, eaque ex-
celsa porticu cingere, mille passuum spatio.*
Nam e porticu ambiente, vides spatium
campi includendi. LIPS. Sed quid ampli-
tudo campi ad sanctitatem & dignitatem il-
lius loci facit? an ideo, quod plura tem-
pla hominesque caperet, qui in eum ocu-
los possent conjicere. non credo. Praefero
potius scripturam Guelf. *speciosissima*, id
est, maxime veneranda, sanctissima. ita jam
ediderat Rhenanus, & ostendant excerpta
Scaligeri, quae repetita videntur ex edi-
tione Beroaldi, nec aliter volebat Cl. Ges-
nerus in praefatione. Talis earum vocum
confusio perpetua est, de qua vide Cel-
Burmannum ad Quinctil. lib. II. Inst. cap.
IV. p. 142. & ad Ovidium lib. I. Am. El.
XIV. vers. 3. Porro incestuosis non per-
missum fuisse adire sedes Deorum patet ex
Tibull. lib. I. Eleg. V. vers. 39.

Nam feror incestus sedes adiisse Deorum:
Illic plura Broukhuf. & alii. ARNTZ.

Deorumque.] Quia templa ibi passim.
eratque vel ornatissima pars (Strabone au-
ctore) totius urbis. LIPS.

1. *Commoverat.*] Abitura, te declarato.
LIPS.

Consulis.] Qui praesidebat comitiis. LIPS.

Adigendum te praebes.] Statim post su-
sceptas imperatorias infulas jurabat Prin-
ceps populo ac Senatui. In imperio o-
rientali Logotheta suscipit a novo Impera-
tore juramentum. Videatur Meurs. gloss.
Graecobarb. in *λογοθέτης* p. 799. In Roma-
no Consul, qui annuo magistratu functus,
primum renunciabat novos consules, Cic.
pro Muraen. deinde sella curuli sedit, ade-
git jurejurando candidatos consulatus. Hoc
praebente, illi jurabant in leges. Noster su-
pra c. XXVII. 2. Sic August. ex veteri mo-
re *juravit sextum Consul factus.* Dio lib.
XXXIII. *Eodem sacramento & aliorum ma-
gistratum candidati se obstringebant, alio-
quin magistratu non plures, quam quinque
dies fungi poterant.* Liv. lib. XXXI. Sic in
cinguli depositione, hoc est cum abirent ma-
gistratu, jurabant in concione se nihil contra
leges fecisse, Cic. in Pison. Dio lib. LVIII.
BERN. Sed vide tu Gronovium lib. IV.
Observ. cap. XVI. p. 263.

In verba.] Solennis videlicet juramenti.
Cassiodorus lib. VIII. epist. II. de hoc sa-
cto.

te fuisse, si recusasses. Stupeo, P. C. necdum satis aut oculis meis, aut auribus credo, atque identidem me, an audierim, an viderim, interrogo. Imperator ergo, & Caesar, & Augustus, Pontifex maximus, stetit ante gremium Consulis, seditque Consul, Principe ante se stante, & sedit inturbatus, interritus, & tanquam ita fieri soleret? quinetiam sedens praecivit iurandum, & ille iuravit, expressit explanavitque verba, quibus caput suum,

Sto. ubi populo Romano Athalaricus rex scribit: *Ecce Trajani vestri, clarum saeculis, reparamus exemplum. Jurat vobis, per quem juratis, non potest ab illo quisquam falli, quo invocato non licet impune mentiri.* LIPS. Vide mox infra cap. LXXVII.

Alios.] A se factos Consules. Nam vetus hoc iuramentum Consulare, & duplex erat. Unum initio magistratus, de quo hic, cum jurabant se leges servaturos: alterum cum abirent jurabantque servasse. De illo pauciora testimonia sunt: sed hoc Livii insigne, lib. XXXI. C. Valerius Flaccus, quia Flamen Dialis erat, jurare in leges non poterat. magistratum autem plus quinque dies nisi qui in leges jurasset non licebat gerere. LIPS. Necessarium fuerit ediderunt Cell. Hearn. Gesn. nescio qua auctoritate. Certe si eam praetulissent scripturam, tolli debuisset interrogationis signum post recusare. & sic fuerit praetulerim, si a MSS. esset. Adi Cortium ad Nostri lib. VI. Epist. VIII. §. 2. Cicer. pro Ligar. cap. III. Vide, quam non reformidem. Contra omnium tamen voluntatem nil temere tentandum, praesertim ubi nulla necessitas id adeo exigit. ARNTZ.

2. *Necdum satis.*] *Necdumque* codex Livin. probe. RITT. Voculis, *nec dum*, particulam *ἐγκλιτικὴν*, *que*, adjiciunt Codices MSS. Parisiensis, & Venetus; & in impressis, Beroaldus, Philomusus, Gruterus, Parisienses: ceteri omnes libri, quos inspeximus, eandem particulam praetermittunt. Atque illa recte abesse posse videtur: cum vis copulandi jam lateat in ipsa particula, *nec*. Est enim, *nec dum*, &, *neque dum*, proprie idem, quod vulgo dicitur, & *nondum*, vel, *neque adhuc*.

Sic canit Virgilius, *Libr. v. Aen. v. 415.*
Dum melior vires sanguis dabat, aemula
nec dum (i. e. & nondum)

Temporibus geminis canebat sparsa senectus.
Conf. *Libr. v. Aen. v. 606.* seqq. Juvenalis, *Satyr. XI. v. 65.* seqq.

De Tiburtino veniet pinguissimus agro
Hoedulus, & toto grege mollior, inscius
herbae,
Nec dum ausus virgas humilis mordere
salicti.

Sic & Cicero, *Libr. XIV. Epist. x. ad Atticum*: *Ille, quid agat, si scis, neque dum,* (i. e. & nondum) *Roma es profectus; scribas ad me velim.* Neque tamen semper hae particulae notionem copulandi complectuntur; sed & aliquando simpliciter notant: *nondum*, *non adhuc*. v. g. apud Virgilium, *Eclog. IX. v. 26.*

*Imo haec, quae Varo nec dum perfecta cane-
bat.*

Itaque fortasse a Pliniano genere scribendi non adeo alienum est, his particulis etiam copulandi particulam adjungi. Ipse enim Plinius, *Cap. XIV. Et nec dum Imperator, nec dum Dei filius erat.* cap. LVI. & *nec dum de biennio loquor.* Quanquam in his particula, &, singularem vim exaggerandi habeat. Malimus autem sejunctis, quam conjunctis particulis, scribere: *nec dum*; in primis, si connectendi vim involvant: prout etiam passim sejunctim legimus: *neque dum*; item, *nihil dum*. SCHWARZ. *Necdumque* editio 1476. & 1498. Quod durius accidit latinis auribus, & longe mitius est & *necdum*, quorum locorum tamen alia ratio est, ut recte etiam agnovit Vir Eruditus. Si semper dispunctis vocibus *nec dum* esset scribendum, a-

na-

suum, domum suam, si scienter fefellisset, Deorum irae consecraret. Ingens, Caesar, & par gloria tua, si fecerint istud postea Principes, si 4 non fecerint. Ullane satis praedicatio digna est, idem tertio Consulem fecisse, quod primo? idem Principem, quod privatum? idem Imperatorem, quod sub Imperatore? Nescio jam, nescio, pulcriusne sit istud, quod praeeunte nullo, an hoc, quod alio praeeunte jurasti.

CAP.

nalogia requireret, *neque dum*. tamen Mar-
tial. lib. III. Epigr. XLVII. dixit:

Nondumque victa lacteum faba porcum.

Oculis aut auribus credere videtur prover-
bium sapere, ut olim jam docuit Pricaeus
ad Appulej. lib. IX. Met. p. 530. *Ne nunc
etiam meis oculis de tali muliere minus cre-
dere.* Statim aut *viderim* Guelf. & Sich.
quod fortasse ex superiori versu oculis ab-
errantibus repetitum. Vide tamen ad cap.
LXXXIV. §. I. ARNTZ.

Pontifex.] Livinejus inserit & *Pontifex*.
probe. RITT.

3. *Praebuit jusjurandum.*] Ita est in o-
mnibus nostris, & probe, (reor) ut obla-
tum ac praebitum, non de scripto prae-
itum intelligas. Patet ex his proxime, quod
praeeunte nullo jurasti: nam id quidem ad
tertium hunc consulatum traxerim, ut quod
sequitur, *alio praeeunte*, ad secundum,
quem Imperator, sub Imperatore tamen
Trajanus gesserat. Itaque damno quod in
editione quadam Antverpiensi Anno 1542.
ceteroqui non mala, inveniri, *praeiit*.
LIVIN. Multo melius alii, *praeiit*:
quod sequentia dicent. Moris enim ut so-
lenniter jurarent, alio verba praeeunte.
LIPS. Lego, *praeiit*. RITT. Illud
praeiit multis de causis potest placere,
& omnino persuadent ultima hujus capituli
verba, facilisque lapsus librariorum in his
vocibus, nam *praebentem* & *praeeuntem*
permiscentur apud Plinium lib. IX. Epist.
XXXIII. §. 6. *Praebuimus* & *praeivimus*
lib. X. Epist. LX. Nec debemus omnium
illorum fidem rejicere, qui hujus varieta-
tis jam fecerunt mentionem. Et si quis a-
lius, ego certe invitatus ab MSS. codicum
consensu discedo, neque hoc loco fecis-

sem, nisi tot testimonia exstarent, ita jam
olim, si non in aliis, certe in uno codice
fuisse lectum. Interim non video, cur
non tuto liceat carere *stanti*, quod modo
praecesserat. Et ipsa repetitio hic nimia vi-
detur, si iterum *sedenti*, *stantem* oppo-
neret, quod jam satis factum in superiori-
bus. Vulgatum tuetur Clar. Schwartzius,
qui diligentissime haec omnia excussit &
operose, quare ipsam notam inter reliquos
excursus reponere coacti fuimus. Cel. Ges-
nerus interim profitetur, nondum poenite-
re, recepit *stanti praeiit*. Praeterea *qui
etiam sedens* Editiones vetustissimae 1476.
1498. & Rhenani. ARNTZ.

Et ille juravit.] Hoc Trajani factum A-
thalaricus Rex imitatus Variar. Cassiodo-
rus ep. III. LIVIN.

Si scienter.] Forte *sciens*. LIVIN. *Si
scienter*. Fortasse, *si sciens*. Nam haec ju-
ramenti clausula & sanctio fere erat: *Si
sciens fallo, tum Jupiter diique omnes mi-
hi, meaque domui, irati sunt.* LIPS. *Si
scienter*. Sic apud Polybium ac Festum: *Si
sciens fallo, ita me Diespiter ejiciat ut ego
hunc lapidem*: De formis jurisjurandi lege
prudentissimum scriptorem de jure belli ac
pacis Hugonem Grotium lib. II. c. XIII.
§. 7. 10. BERN. Multis partibus placet
sciens, quod recepit Cl. Gesnerus. Ego
verisimillimis etiam conjecturis tantum tri-
buere non audeo. nec mirum foret, si pri-
mus ea notione usus fuisset Plinius, quae ta-
men hodie in desuetudinem abiit.

Irae consecraret.] Plautus Amphitruone:
*Si fallo, tum te summe Jupiter, Quaesio,
Amphitruoni ut semper iratus sis.* Brislo-
nius lib. VIII. de Formulis videtur. LIPS.

4. *Praeeunte nullo.*] Hoc ad Principes

I CAP. LXV. In Rostris quoque simili religione ipse te legibus subjecisti, legibus, Caesar, quas nemo Principi scripsit. Sed tu nihil amplius vis tibi licere, quam nobis, sic fit, ut nos tibi plus velimus. Quod

trahendum, non ad verba juranda. Captat igitur acumen in verbo & mirum laudandumque, quod nullo Principum exemplo praeunte jurasti: & hoc quoque, alio verba praeunte, quasi illo jubente, jurasti. LIPS. In sacris, & rebus solennibus solebat aliquis aut submissa voce, aut de scripto praeire verba, quae magistratus summus voce clara dicebat: ne quid verborum praeteriret, aut praeposterum diceret, erraretque, tantam sacrorum curam habuit antiquitas. Plin. lib. XXVIII. BERN. Lipsium sequitur Clar. Schwarzius, in excurs. ego venia illius Viri, cujus ingenium & eruditionem magni facio, Gronovii expositionem amplector. Haec verosimillima est, dummodo observemus, transitum hic facere Oratorem ad jusjurandum pro Rostris praestitum; pulcrum erat, quod alio praeunte juraverat, sed & pulcrius fortasse, quod praeunte nullo, id est, eo tempore, cum magistratum vel iniret, vel deponeret. Ita ad finem consulatus quasi manu ducitur Plinius cap. seq. cum tamen ipsum consulatum non transilierit, ut testatur cap. LXVI. Nec aliter intellexisse videtur Budaeus ad l. 34. §. 5. ff. de jurejurando. Nimis quaesitum est illud acumen, quod hic quaerebat Lipsius, nec ita jam omnem elegantiam obscuraverant declamatoriae artes. ARNTZ.

I. In rostris.] Suscepturus inibi magistratum. Infra jam toties procedere in rostra, hic suscipere, hic ponere magistratus. & quae sequuntur. LIVIN. Ergo & hic iterum juratum: sed illud a designato Consule; hoc cum jam inisset, primo illo & auspicali die. LIPS.

Legibus.] Verba enim jurandi erant, servaturum leges. LIPS.

Nemo Principi.] Facete Matthesius in XXXIX. cap. Syracid. Imperativus caret prima persona. Cum ipse Lex sit, hoc est,

vitae & actionum integer: qui Rex, quamdiu talis: quemque qui sequitur, & parem in vita praestat integritatem, (quae est Hebraeis $\square n$ / inde Graecis $\theta\epsilon\mu\varsigma$, Latinis fas) exlex est. Locum enim legibus non concedit praesens Themis, quem dedit absens: unde protoplasti, patriarchae, & aurei, ut vocant, seculi homines, absque legibus, fidem rectumque colebant, quae est $\theta\epsilon\mu\varsigma$; qua sublata legibus opus fuit. *Corruptissima enim republica, plurimae sunt leges. Tacit.* At nemo ergo vel bono Principi imperabit? imo Deus, *cujus ipsi in potestate sunt reges.* Suet. Caes. cap. VI. $\kappa\acute{o}\rho\iota\sigma\varsigma\ \mu\acute{\epsilon}\nu\ \pi\acute{\alpha}\nu\tau\omega\upsilon\ \epsilon\iota\varsigma\tau\iota\ \delta\epsilon\ \beta\alpha\sigma\iota\lambda\epsilon\upsilon\varsigma$, $\delta\epsilon\ \lambda\omicron\varsigma\ \delta\epsilon\ \mu\epsilon\tau\grave{\alpha}\ \pi\acute{\alpha}\nu\tau\omega\upsilon\ \upsilon\pi\acute{\alpha}\rho\chi\epsilon\iota\ \tau\tilde{\omega}\ \theta\epsilon\tilde{\omega}$. Agapetus Diacon. in Basilicis cap. LXVIII. Plutarchus in lib. ad Princip. indoct. *Quis?* inquit, *imperabit principi? Lex omnium regina mortalium atque immortalium*, ut ait Pindarus: non ea foris scripta in libris aut lignis insculpta, sed viva in ipsius corde. *Ratio, semper una habitans atque excubans, & animum nunquam sinens esse principatu vacuum &c.* Interim & lex scripta nisi cogat, tamen dirigat principem. Cic. de Rep. III. Laet. VI. cap. VIII. Adde Tac. Germ. cap. VII. Caesar V. Bell. Gall. cap. XXVII. Jul. Caes. Buleng. BERN.

Plus velimus.] Ambigue. plus licere videlicet: an, plus te nos amemus. Nam *velle alicui* $\acute{\omega}\pi\lambda\tilde{\omega}\varsigma$, bene velle & favere significat Latinis. LIPS. Prior expositio verior est, altera quaesita. Et volo ita saepius ponitur intellecto infinitivo. Minuc. Oct. cap. XXIII. *Cum homo illum voluit.* Repete: *Deum esse.* frustra vel vovit vel coluit reponunt alii. Conf. Drakenb. ad Silium lib. IX. vers. 7. & Duker. ad Florum lib. III. cap. I. §. II. adeo ut necesse non sit, hic ex conjectura Livineji interserere *licere velimus.* Adde, quae supra dixi cap. LX. §. 5. & Perizonius ad cap. XLIII. §. I. ARNTZ.

Quod ego.] Vegeta magis oratio, si Quid

Quod ego nunc primum audio, nunc primum disco; non est Princeps super leges, sed leges super Principem. Idemque Caesari Consuli, quod ceteris non licet. Jurat in legem adtendentibus Diis, ² nam

Quid ego legas, & interrogando acuas post, disco? LIPS. *Vegeta magis oratio,* inquit Lipsius, *si, Quid ego, legas, & interrogando acuas post, disco.* Jam vero in nostro Codice MS. legimus: *Quid ergo nunc primum audio, quod nunc primum disco.* Pronomen, *quod*, in alterius membri initio inutiliter positum est, aut suspicionem afferre potest, in antiquiore Codice etiam ab initio primi membri scriptum fuisse, *Quod*. Non aversarer quidem hic pronomen interrogativum, *Quid?* sed, dubia Codicum MSS. auctoritate, id non necessarium puto: cum jam satis vegeta sit oratio, tum ex figura *παθητική*, quae latet in verbis, *audio, disco*: tum ex figura *ἀετιολογική*, quae repetitione harum vocularum, *nunc primum*, continetur. Particulam vero, *ergo*, quae & alibi non raro cum pronomine, *ego*, commutatur, lubentius admitto, cum non solum in nostro, sed & in Parisiensi Codice MS. extet, & vim confectarii, quo hic utitur Orator, completatur. Postquam enim is paullo ante memorarat, Trajanum Imperatorem legibus congruenter jurasse, & se subjecisse legibus; tum concludit hanc narrationem quasi per ratiocinationem, subjecta *γνώμη*. In Codice MS. Guelpherbytano, & altero Gudii libro, item in Berneggeriana & Hackiana editione, haec verba primi membri: *nunc primum audio*, contra suffragia omnium aliorum Codicum MSS. librorumque impressorum, male omisa sunt. Sed & in omnibus Codicibus MSS. reliquis, atque in Cuspiniani & Gryphii editione, sequens membrum per copulam, *que*, cum superioribus recte connectitur. Unde sic ea verba collocanda & interpungenda censeo: *Quod ergo nunc primum audio, nunc primum disco: non est princeps super leges, sed leges super principem; idemque Caesari consuli, quod ceteris, non licet. Jurat,*

&c. SCHWARZ. *Ego mihi videtur justam emphasin augere, & esse pro perpetua nostri consuetudine.* sup. cap. xx. *Nec vero ego in laudibus tuis ponam*, ubi eodem modo *ergo* Aldina editio. cap. xxix. *Instar ego perpetui congiarii reor*, & hic Bauinii editio Veneta *ergo*. atque ita apud alios passim, quos indicavi ad Victorem Illustr. cap. LVIII. *Quos ego sub corona vendidi.* Et praesertim hoc pronomen sibi locum vindicat in verbis ad sensum pertinentibus. sup. cap. lx. *Atque ego video.* pro quo *ergo* Guelph. & *vidi ego* toties in Poëtis observantur Viri Docti, ut Broukh. ad Tibull. lib. i. El. iv. vers. 29. Burmannus ad Ovidium Epist. III. vers. 147. *Vidi ego, consortes pariter generisque necisque* Tres cecidisse; tribus, quae mihi, mater erat.

Vidi ego, quantus erat. Si quis in praeferenda una vel altera vocula haereat, posset utramque admittere *ergo ego*, ut Ovidius Epist. x. vers. 119. *Ergo ego nec lacrimas matris moritura videbo.* & Burmannus ad lib. i. Am. El. II. vers. 49. Equidem nondum a recepta lectione avellor, quam tamen deseruit Cl. Gesnerus. ceterum *Idemque* recepimus cum MSS. & veteri codice Livineji. Vide dicta cap. i. §. i. ARNTZ.

Supra Princ.] Magis Plinianum quod in V. C. est, *super Princ.* supra, ut tantum *super ceteros*, quantum *infra te* cernerentur. Alibi passim. LIVIN. *Leges supra principem.* Apollonius Vespasiano: *Legem*, inquit, *Imperatori, dominari debere, quia in illis ferendis moderatior, si eas non contemserit.* lib. II. cap. xx. & xxiv. BERN. *Non est princeps; sunt leges; sed leges supra principem.* Vitiose Editio 1476. & 1498. Rhenan. Ald. Ascens. nam ipsa illa oratio sese

nam, cui magis, quam Caesari adtendant? jurat observantibus his, quibus idem jurandum est. non ignarus alioquin, nemini religiosius, quod juraverit, custodiendum, quam cujus maxime interest, non pejerare. itaque
 3 erat, cum promitteres, majus, postquam praestitisti. Jam toties procedere in Rostra, inadscensumque illum superbiae Principum locum terere, hic suscipere, hic ponere magistratus, quam dignum te, quamque diversum consuetudine illorum, qui pauculis diebus gestum Consulatum,
 4 fulatum, immo non gestum, abjiciebant per edictum. Hoc pro concione,

fese implicat, & quod priori membro statuit, sequentibus verbis refellit.

2. *In legem.*] Palam, *in leges*, LIPS. *In legem. Sic me custodio, tanquam legibus, quas ex abdito ac tenebris in lucem evocavi, rationem redditurus sim.* Senec. i. Clem. cap. i. BERN. *In leges* malebat etiam Petrus Faber comment. de Magistr. Roman. cap. ii. p. 1157. nec displicuisse videtur Cl. Perizonio, cum in margine monuerit ita velle Lipsium. Verum non addunt codices.

Observantibus.] Senatoribus, & aliquando Consulibus futuris. LIPS. *Observ.* iis Guelf. & Aldus, quod ubique obvium. deinceps *jusjurandum* Guelf. & Voss.

Interest.] Nam principum status & salus juramento nitebatur. quod quotannis, ipsis Kalendis Januariis, Senatus praestabat. Scripti de hoc ritu ad xvi. Annalium cap. xxii. Excursu A. pag. 540. in verba: *Principio anni, vitare Thraseam solenne jusjurandum.* Itaque si fides solvitur, labat eorum potestas. LIPS. Nonnullae ex Lipsianis Editionibus, in margine Editionis Aldinae in Bibl. Bodlejana manus docta & Gesnerus *pejerari*. quod unde petatum sit, nemo indicavit, & omnium aliorum scriptura sana est. Intererat enim Trajani, non pejerare, ad exemplum facti.

Abiturus.] Hujus moris multa exempla, in Cicerone, Dione, Plutarcho. Bona & provida institutio, religione jurisjurandi incipere magistratum, & finire. LIPS. Quem

etiam vide de Magistr. Pop. Romani cap. ix. Manut. ad Ciceronem lib. v. ad Famil. Epist. ii. & Spanhem. de Ufu Num. Diss. x. p. 190.

Promitteres.] Initio magistratus supra. LIPS. *Promittens* Guelf. & supra *abitus* jussisti te Voss.

3. *In Rostra.*] Jurandi causa. nam ibi occipiebant magistratum, ibi deponebant: & cum juramento, ut dixi. LIPS.

Inadscensumque.] Mallem, *inaccessumque*. LIPS. Ignosce, Lipsi, malim *Inascensumque*. Nam *inaccessus* locus, potius esse videtur, quo non patet utique aditus: at Principibus patebat utique aditus in Rostra, sed noluerunt ascendere. Sic *arx inaccessa* supra cap. xlix. 3. BERN. *In assensumque* Frobenius, id quod in ora libri Rhenanus. *In assensumque* Voss. Uti Lipsius correxerat quoque Nardinus in Roma Veteri lib. v. cap. iii. idque libro suo adscripserat Nob. Heinsius. Attamen illa Bernecceri distinctio non est de nihilo, qui meo judicio recte sentit, & firmat ea Servius ad Maronem lib. vii. Aen. vers. ii. *Ergo inaccessos, non ad quos nullus accessit, sed ad quos nullus debeat accedere.* Apulejus lib. iv. Met. p. 145. *Saxis asperimis & ob id inaccessis cingitur.* Confer Barthium ad Stat. lib. v. Silv. v. vers. 6. Vides igitur eam significationem esse contra mentem Plinii, qui non indicare voluit ad rostra eos non potuisse accedere, sed per superbiam adscendere noluisse, quae

cione, pro Rostris, pro jurejurando, scilicet ut primis extrema congruerent, utque hoc solo intelligerentur ipsi Consules fuisse, quod alii non fuissent

CAP. LXVI. Non transilivi, Patres Conscripti, Principis nostri Consulatam, sed eundem in locum contuli, quidquid de jurejurando dicendum erat; neque enim, ut in sterili jejunaque materia, eandem speciem laudis diducere ac spargere, atque identidem tractare debemus. Illuxerat primus Consulatus tui dies, quo tu curiam ingressus, nunc singulos, nunc universos adhortatus es, resumere libertatem, capeffere quasi commu-

nis

vox propria est, ubi de Rostris mentio, ubi conscendere debebat Orator ad populum verba facturum. Cicero in Vatin. cap. XI. *Civitatis lumina notasset, descendissetque de Rostris* Livius lib. XXX. cap. XVII. *Cum C. Laelio in Rostra descendit*. Val. Maximus lib. II. cap. IX. ex. 5. *Inpudenter Duronius Rostra conscendit*. Pro terere, quae vox huic loco admodum est adcommodata, errore non infrequenti in Voss. tenere. de quo jam egimus ad cap. L. §. 3. ARNTZ.

Consuetudine illorum.] Julii Sueton. cap. LXXVI. Augusti cap. XXVI. Tiberii cap. XVII. Caligulae cap. XV. Domitiani cap. XIII. BERN.

Pauculis diebus.] In Domitianum. de quo Tranquillus: *Omnes Consulatus pene titulo tenuis gessit, nec quemquam ultra Kalendas Maii, plures ad Idus usque Januarias*. Si ad Idus, ecce XII. aut XIII. dies. LIPS.

Non gestum.] Nihil enim publice fecerant, nulla ejus munia obierant. LIPS.

Editum.] Quo publice significabant, se abire eo magistratu, alios sufficere, tales & tales. LIPS.

4. *Pro concione.*] Quam more prisco habere solent ad Quirites. LIPS. *Concione, hoc pro* Guelf. *Hoc pro his concione* Cuspin. Editio, unde conjectando efficiebat Livinejus *hoc iis pro concione*. brevi intervallo post: ut quod hoc Voss. Et in quibusdam Lipsii editis est *intelligerent*, male, idque & ad oram libri monuerat Perizonius.

1. *Non transilivi.*] Oratorie se revocat,

quia enim de juramento dixerat, quod abeuntes praestant: quid ergo? jam abivit? jam de fine, nihil de ipso Consulatu dicis? Dicam inquit: sed in unum locum contuli, quod de juramento dicendum erat. LIPS. *Transilii* Guelf. nota est praeteriti hujus varietas, & quod satis est, diximus apud Victorem III. cap. I.

Eandem speciem.] Ut jurisjurandi. LIPS.

Deducere.] Livinejus *deducere*. optime.

RITT. Priscæ editiones & ipse adeo Sichardus *deducere*, cum alterum inmane quantum praestet. Seneca Conf. ad Helv. cap. II. *Saevitiam suam fortuna leviolem deducendo faceret*. ut legendum, non *deducendo* cum quibusdam editis. Adde Cl. Burm. ad Ovidium lib. VIII. Met. vers. 587. Cortium ad Sallust. Jug. cap. XXV. Vir. Doct. ad Justinum lib. XLI. cap. IV. §. 2. & qui alii plures adscribi possent, si notiora haec non essent. Seneca Herc. Fur. vers. 281.

Iterque clausum est, orbe diducto redi. *deducto* praeferebat Codex unus Traject. ARNTZ.

2. *Illuxerat.*] Consules non re tantum ipsa, hoc est, expediendis pro tribunali manumissionibus, gratam populo libertatis memoriam renovabant: verum etiam verbis faciendis, & recitanda oratione in curia primo consulatus die, Senatores ad spem atque expectationem recuperandae, retinendaeque ipsius libertatis invitabant. BERN.

Et

3 nis imperii curas, invigilare publicis utilitatibus & insurgere. Omnes ante te eadem ista dixerunt, nemini tamen ante te creditum est. Erant sub oculis naufragia multorum, quos insidiosa tranquillitate pro- vectos inprovvisus turbo perculerat. Quod enim tam infidum mare, quam blanditiae Principum illorum, quibus tanta levitas, tanta fraus, ut felicius esset iratos, quam propitios habere? Te vero securi & ala- cres,

Et insurgere.] Virgilius Aeneid. v.

Nunc nunc insurgite remis

Hectori socii.

Mox principum illorum, &c. Tiberium & Domitianum indicat, opinor. LIVIN. *Insurgere.* Animis iterum erectis, quos fer- vitus depreslerat. LIPS. Valerius Flaccus lib. II. vers. 13.

Vela legunt, remis insurgitur.

Et inde petendus est verus hujus verbi sensus laudabili metaphora. Respublica e- nim fere navi comparatur, ad cujus admi- nistrationem, qui admissi sunt, recte *insur- gere* dici possunt, si diligentem operam na- vant. Cic. pro Sext. cap. xx. pro Domo cap. x. Abram. ad Orat. pro Mil. cap. II. Schott. ad Nepot. Att. cap. vi. Ita *gu- bernacula publicae salutis* dixit Noster cap. vi. & seq. §. memorat *naufragia multorum.* Cicero lib. II. ad Att. Epist. VII. Cogar *exire de navi, non abjectis, sed receptis gu- bernaculis; cupio istorum naufragia ex ter- ra intueri.* ARNTZ.

3. Omnes.] Nero etiam, de quo Tac- tus initio. XIII. Annalium. LIPS. Tamen mox negligit Guelf. perperam. Vide ad cap. XXXI. §. 2.

Naufragia.] Opum & vitae. LIPS.

Insidiosa.] Blandis fallacibusque Princi- pum dictis. LIPS. Pro *invidiosa, insidiosa* Cusp. optime. RITT. *Insidiosa tranquill.* Tacit. I. A. II. de artibus Augusti ad imp. *Militem donis, populum annona, cun- ctos dulcedine otii pellexit.* Victor de eo- dem: *Illectis per dona militibus, atque an- nonae curandae specie, vulgo, caeteros haud difficulter subegit.* Adde Grut. discurs. c. XXXII. §. 2. Tac. Agric. XLI. BERN. Editio 1476. 1498. Froben. Ald. Livin.

invidiosa, quod melius mutarunt postero- res, & ad sequens *blanditias* retulerunt. Phaedrus lib. I. fab. XIX.

Habent insidias hominis blanditiae mali. Sabinus Epist. I. vers. 36.

Blandis insidiosa modis.

Neque minus ad praecedens *naufragia* per- tinet, cum Caprariam insulam *insidiosam naufragiis* dixerit Plinius lib. III. Hist. Nat. cap. v. Tandem ipse Plinius se tuetur cap. xcv. *Si cursu quodam proventus ab illo in- sidiosissimo Principe.* ARNTZ.

Proventus.] Longius in remp. liberiusque se immittentes. LIPS. Ab antiquis editio- nibus abest haec vox, quae tamen aptissi- ma cum sit, omitti non debebat. Plinius lib. II. Hist. Nat. cap. xcvi. *In tranquil- lo mari nulloque velorum impulsu, tertio die proventorum Uticam.* an non ibi praestaret scribere *remorum impulsu*, certe *tranquillo mari* indicavit jam ventis non fuisse agita- tum, adeoque alterum remedium restabat, quo naves impellerentur, *remi*; quam- obrem *remi & venti* saepius junguntur vi- de Heinsum ad Silium lib. I. vers. 566. Neque res adeo digna memoratu fuisset, tale iter triduo absolutum, si ope remo- rum id esset peractum. Posset & conjici *ventorum.* De *proventus* eo sensu diximus ad Victorem III. cap. xxii. Praeterea E- ditio Puteol. Venet. Rhenani *inprovvisos*, quomodo peccatum haud raro vidimus ad Victorem III. cap. xxiii. §. 9. *Tantum perculerat ferre non potuit librarius Vossia- ni Codicis, hic enim protulerat exaravit,* de qua permutatione confer nostrum Dra- kenborgium ad Silium lib. xvii. vers. 303. Posset ferri ea scriptura, si hic ageretur de amplioribus dignitatibus atque honoribus

cres, quo vocas, sequimur. jubes esse liberos, erimus. jubes, quae sentimus, promere in medium, proferemus. Neque enim adhuc ignavia quadam & insito torpore cessavimus; terror & metus, & misera illa ex periculis facta prudentia monebat, ut a Republica (erat autem omnino nulla Respublica) oculos, aures, animos averteremus. At nunc tua dextera tuisque promissis freti & innixi, obsepta diutina servitute

ora

in tales sensum collatis; sed huc non facit *improvisus turbo*, & reliqua, quae a saevis tempestatibus petita hic bene conjunguntur. Cicero pro Sext. cap. LXVII. *Iniqui judicii procella pervertit, ceteri vero aut repentina vi perculsi ac tempestate populari.* Plinius lib. XVIII. cap. XXXIV. *Praestringit enim atque percellit hic (aquilo) radices arborum.* In codice Vaticano apud Ovidium lib. I. Trist. El. I. vers. 85. erat:

Et mea cymba semel vasta perculsa ruina.
ARNTZ.

Facilius.] Friget sententia: animabitur, si legas, *facilius*. Inopinatum dictum. nam omnes amant volentes habere Principes: at istorum ea fraus vel levitas, ut juvaret affligere subito amicos aut propinquos. Spectant in Domitianum, de cujus *callida inopinataque saevitia* (ita loquitur) Suetonium, fodes, cap. XI. vide & haec cape. Universe autem etiam verum est, *Πρόσω Διός τε καὶ κεραυνῶ*: *Procul a Jove & fulmine.* LIPS. *Quid enim* edidit Puteol. Ven. & Aldus, qui cum Ascens. & Bapt. Pio Annot. post. Syll. III. cap. XLV. *lenitas*, non *levitas* praetulere. Illa vox nihil ad rem facit, cum non de miti ingenio agatur Principum, sed de saevitia & tristioribus eorum consiliis. Adeo ut solummodo hic sit agnoscendus librariorum lapsus, de quo agit Faber lib. II. Semest. cap. XVI. p. 267. Passeratius ad Tibull. lib. I. El. VII. Salmas. ad Florum lib. III. cap. XIX. §. 5. Ceterum quod factum nollem, & miror, omnes, quas inspicere operae visum fuit, Editiones habent *facilius*. Sed an hoc non ubique verum? nonne apud optimos etiam principes difficilior ad gratiam atque amicitiam patet aditus, cum eam in omnes vulgo tri-

buere nequeant? Perizonius Lipsii sententiae subscripsit in ora codicis sui & Pitiscus ad Suetonium Domit. cap. XI. eaque aperte confirmatur in Voss. Quare melius credidi eam recipere, cum adeo prona haec sit aberratio, ut aliis exemplis demonstravit Duker. ad Florum lib. II. cap. VI. §. 38. & Burman. ad Sueton. Claud. cap. XXIX. Felicius erat iratos habere quam propitios, quia minimis etiam de causis amicis, vel qui tales se esse credebant, irascerentur, & in eos fraude grassarentur.
ARNTZ.

4. *Jubes, quae sentimus, promere in medium? proferemus.*] Lege, *promemus*. RITTERH. Rittershusius in locum verbi, *proferemus*, censuit restituendum, *promemus*. Nos, pro antecedente verbo, *promere*, rescribere malimus, *proferre*. Sed, cum omnes scripti impressique libri abdicant, nihil mutamus. SCHWARZ. *Proferimus* Frobenius & in excerptis Vossii ex codice Guelf.

Nulla Respublica.] Sed unius res privata. LIPS. *Movebat* Editio 1476. & 1498. & Aldus. quomodo ubique fere variatur. Vide apud Broukh. ad Tibull. lib. I. El. VII. vers. 56. & 64. Drakenb. ad Silium lib. II. vers. 273. & qui non? *Monebat* omnino rectum est, uti vel ex addita voce *prudentia* adparebit, quae futura praevidet. Praeterea sensum loci non bene percepit Librarius Vossii, cum velit: *erat autem omnino Resp.* abjecta negatione, quae tamen omnem sententiae enargian efficit. Unus Cicero facile tueretur veritatem, qui lib. III. ad Quinct. Fratr. Epist. IV. *Sed vides nullam esse Remp.* Orat. ad Quir. post red. cap. VI. *Remp. esse nullam putavi.* pro Mi-
P p lone

ora referamus, frenatamque tot malis linguam resolvimus. Vis enim tales esse nos, quales jubes, nihilque exhortationibus tuis fucatum, nihil subdolum, denique quod credentem fallere paret, non sine periculo fallentis. neque enim unquam deceptus est Princeps, nisi qui prius ipse decepit.

1 CAP. LXVII. Equidem hunc parentis publici sensum, cum ex oratione ejus, tum pronuntiatione ipsa perspexisse videor. Quae enim illa

lone cap. xxxiii. *Hodie Remp. nullam haberetis.* Orat. iii. Phil. cap. ii. *Remp. scelere Antonii nullam haberemus.* lib. ii. ad Fam. Epist. xvi. *Si erit ulla Resp.* lib. vi. Epist. xii. *Si ulla esset Resp.* lib. xiii. Epist. lxxviii. *Ut habeamus aliquam Remp.* & quae alia loca hisce sunt similia. Inverso ordine hunc locum constituit Guelf. *Nulla erat autem omnino Resp.* quod eodem redit. ARNTZ.

Averteremus.] In qua nihil honeste, nihil libere, fas esset dicere, aut facere. LIPS.

5. *Tua dextera, tuis promissis.*] Figura qualis in hoc versu Virgilii

Pateris libamus & auro, pro promissis data dextera factis & conceptis. Plin. xi. xliv. *Dextra osculis averfa appetitur, in fide porrigitur.* LIVIN. Quam fidei tesseram dedisti. LIPS. Diximus de hac figura ad Victorem Caesar. cap. xxxiii. §. 7. Mox ad oram codicis sui conjecerat Nobil. Heinsius: *obsuta diutina servitute ora*, nosque remittit ad ea, quae ad Virgil. dixerat lib. iv. Georg. vers. 301.

Huic geminae nares & spiritus oris Multa reluctanti obsuitur.

Interim dum hasce delicias avide desideramus, consule, quae idem Vir Doctus dedit ad Ovidium lib. ii. Fast. vers. 578. Sed ita duplex metaphora durius quid sonat: *referare obsuta ora*, cum prior vox a januis & claustris petita nihil cum futura commune habeat. Erat, cum non duriori mutatione legendum censerem: *observata*, ut permaneat in Metaphora, quomodo postea

frenatam resolvimus. sic Appulejus lib. vi. Metam. p. 181. *Offulae sequentis fraude caninis latratibus observatis.* quomodo *observatae aures*, quae preces non admittunt, Horatius Epod. xvii. vers. 53.

Quid observatis auribus fundis preces.

Val. Maximus lib. vi. cap. v. ex. 5. verum tum quoque offendeat sequens *referamus* nonnihil, ut nimium vicina. quod effecit, ut jam vetustae scripturae firmiter satis inhaeream, cum nemo negaverit *observatum*, clausum significare, quo pacto *observatus uterus* apud Appul. lib. i. Met. p. 106. Quin immo *observatus* & *observatus* ut sociae significationis conjunguntur. Appulejus lib. ii. Met. p. 124. *Ipsis foribus observatis per quandam brevem posticulam intro vocat me, & conclave quoddam observatis luminibus (vel liminibus) umbrosum.* & lib. iii. p. 141. *Horreum quoddam satis validis claustris observatum observatumque.* itaque antiquamus. ARNTZ.

Deceptus est.] A nobis: neque alios reperit, nisi cum alium ipse se gessit. LIPS. *Fallere credentem* non adeo diverse dixit Ovidius Epist. ii. vers. 63.

Fallere credentem non est operosa puellam Gloria.

Superius etiam *denique nihil quod.* Guelf. & alia manus in Voss. puto voculam illam negativam, quae abest ab omnibus editis, commode posse repeti ex praecedentibus. vide quae notata sunt ad finem cap. xxxi. si distinguamus *nihil subdolum, denique quod.* Magis tamen satisfacit distinctio ea, quam secutus etiam est Cl. Gesnerus *nihil subdolum denique, quod.* de quo usu

illa gravitas sententiarum, quam inadfectata veritas verborum, quae adseveratio in voce, quae adfirmatio in vultu, quanta in oculis, habitu, gestu, toto denique corpore fides? Tenebit ergo semper, quod sua-
ferit, scietque nos, quoties libertatem, quam dedit, experiemur, sibi parere. nec verendum est, ne incautos putet, si fidelitate temporum constanter utamur, quos meminit sub malo Principe aliter vixisse. Nuncupare vota & pro aeternitate imperii & pro salute civium, im-
mo

vocis denique egerunt Viri Docti ad Florum lib. I. cap. XVI. §. 3. & Schulting. ad Quintil. Decl. I. cap. VI. ARNTZ.

I. *Exhortatione.*] Putarem, *ex oratione.* LIPS. Lipsius putavit, pro *exhortatione*, legendum, *ex oratione*: quae conjectura etiam arrisit Baudio; eaque apte cohaeret cum sequentibus verbis: *tum pronuntiatione ipsa.* Nunc in Codice nostro ita liquido scriptum invenimus. Igitur vel amplectenda haec scriptura; vel certe vulgatum vocabulum, *exhortatione*, divisus vocibus est scribendum *ex hortatione* ejus; cum Plinius proximo capite commemorat, Trajanum primo consulatus sui die universos *adhortatum* esse ad resumendam libertatem, & ad capeendas quasi communis imperii curas. Quamquam ibidem dixerit, nihil *exhortationibus* ejusdem fucatum, nihil subdolum, inesse. At vix verisimile est, tam praestantem oratorem ex proximo intervallo sine figura idem repetisse vocabulum, ac primo quidem loco, in numero multitudinis; altero autem loco, saltem in numero singulari. Quamobrem non est, cur meliorem lectionem, *ex oratione*, teste Codice MS. proditam, eamque contextui orationis convenientem, negligamus. SCHWAR. Faveo codici Schwarziano, quem expressit primus Gesnerus. Mox *cum pronuntiatione* Guelf. ita ut bis posuerit *cum, cum*, pro quo Cel. Gesnerus utroque loco *tum, tum* non vidi, qua auctoritate, sed hae minutiae sunt & parum interest. praeterea *ipsa* abest ab editis anno 1476. 1498. Rhenani, Aldi, Ascens. Livin. qui tamen ex codice suo & Cuspin. protulit. illi etiam omnes vetustio-

res editi *respexisse*, non *perspexisse*, iisque favet Voss. & Guelf. Unde in eam incidi suspicionem, scripsisse Plinium: *pronuntiatione, ipsa re perspexisse.* Terentius Adelp. Act. IV. Sc. VII. vers. 15.

Si non ipsa re istuc tibi dolet.

Seneca Epist. CVIII. p. 538. *Primum reapse dici a Cicerone, id est, re ipsa.* Deinceps verborum rerumque adseveratio Guelf. qui & *quam adfirmatio.* & *tenebat.* Voss. etiam *quid suaserit*, ubi alia manus *quidquid.* Et quod fere monere neglexeram, monuit Hearne, Petrum Fabrum Semestr. lib. II. p. 261. pro *habitu*, legere *aditu.* ARNTZ.

2. *Fidelitate.*] Non intercedo, quo minus & ipse libenter fatear, pro subjecti ratione aptissimam esse vocem, nescio tamen, quid scabri aures meas offendat. Et potuit librarius, cum de *fide* Principis ageret, omnes voces ad eam virtutem detorquere, cum *felicitate temporum* scripserit auctor. Alterum non memini me legere, cum hoc frequentissimum sit in nummis & veterum monumentis, de quibus Spanhem. de Num. diss. XII. p. 442. sed id me nonnihil moratur, quod non nisi in nummis sequentium demum Imperatorum inscriptionem hanc *felicitati temporum* occurrere meminerim. quare sustineo. Statim antiquissimae editiones *memini.* ARNTZ.

3. *Nuncupare vota.*] Quae tertio Nonas Januarias publice suscipi moris erat, festa omnium laetitia. LIPS. *Nuncupabantur praecipue die post Kal. Januarias tertio.* Eunap. in vit. Max. Dio l. LIX. Tacitus tamen lib. IV. A. & Tibull. ad Messal.

mo pro salute Principum, ac propter illos pro aeternitate imperii solebam⁴ mus. Haec pro imperio nostro, in quae sint verba suscepta, operae pretium est adnotare: SI BENE REMPUBLICAM ET EX UTILITATE OMNIUM⁵ REXERIS. Digna vota, quae semper suscipiantur, semperque solvantur. Egit

ipsis calendis: quo de vide Lips. Excurf. B. ad Tacit. XVI. A. XXII. *Coepere Julii temporibus.* Dio lib. XLIV. & in honorem Augusti. Dio lib. LI. ac pro Pompejo. idem lib. XLI. *nuncupata, a pontificibus, consulibus & reliquis magistratibus.* Plut. in Cic. Dio lib. LI. LVIII. *In Capitolio & in Castris apud signa.* Tertull. de Corona. Haec & *tabulis mandari,* Sueton. Aug. c. XCVII. & *cera figi, sive incerari,* Juven. x. & *plerumque femore, genuve Deorum annulo obsignari.* Apul. Apolog. unde *vota signata* in epistolis Plin. ad Trajan. *adsignata oratio* apud Tertull. lib. de orat. Illa autem sigilla quibus vota signabantur, *ἀγαλμάτια* Graecis dicuntur & sub Imperatoribus cudebantur. Nec tantum vota in futurum suscipiebantur, quod *ἐυχασθαι*, sed simul etiam priorum annorum vota solvebantur sacrificiis, quod erat *θύειν*. lib. x. epist. ad Trajan. BERN.

Pro salute civium.] Inepta lectio, quomodo est tamen in Cusp. Lugd. & Rhen. tu fidenter ex Codice nostro *pro salute principum* rescribe. paret de correctione quam subdit *immo pro salute principum* &c. LIVIN. Ait aliquis ineptam hanc lectionem esse, & fidenter rescribendum *Principum*. At mihi non probat. & puto Plinium dicere antiqui instituti fuisse, ut vota pro imperio & civibus susciperentur; at nunc pro salute Principum. Res sane ita fuit & olim Consules vota nuncupabant, ut Livius XXII. de Varrone: *Capitolium & solennem votorum nuncupationem, fugisse:* quid autem nisi pro rep. & imperio S. P. Q. R. LIPS. Nobis nihil subsidii ad hanc dissensionem decidendam afferunt Codices MSS. quia forte vocabula, *principum*, & *imperii*, quae in uno verborum ambitu bis occurrunt, oscitantibus librariis occasionem dedere, ut haec verba non nisi man-

ca retulerint. In Veneto & Guelpherbytano codice sic legimus: *Nuncupare vota, & pro aeternitate imperii, & pro salute principum, ac, propter illos, pro aeternitate imperii, solebamus.* In codice MS. Parisiensi: *Nuncupare vota pro salute principum, ac, propter illos, pro aeternitate imperii, solebamus.* In nostro codice etiam magis corrupta extant. Non tamen prorsus de nihilo videtur esse monitum Livineji, auctoritate vetusti codicis MS. nixum. Plinius enim ait: *solebamus;* quasi de moribus sui aevi loqui voluisse videatur, ubi non tam pro civium, quam principum, salute vota nuncupari consueverunt. Sed nec spernenda est Lipsii interpretatio, qua is innuit, Plinium his verbis, & rei publicae liberae, & imperatorum, tempora simul respicere, utrisque vero in sequentibus institutum votorum aevo Trajani publice nuncupandorum praeferre. Nobis nondum satis exploratum est, quid hic definiamus, ac, nisi tot libri impressi refragarentur, (refragantur autem omnes omnino, utpote in quibus prorsus eadem lectio evulgata est,) amplecteremur Veneti & Guelpherbytani Codicum scripturam, vel etiam nobis sufficeret brevior illa lectio, quam e codice MS. Parisiensi in medium protulimus. SCHWARZ. Mihi vulgata satis superque placet, quam & restituit Cl. Gesnerus. Ratio, quae corripit nonnullos codices, in promptu est, ex concursu repetitae vocis *salute*, quae res saepius vitiavit antiquos scriptores. vide similia exempla supra cap. XXXVII. §. 2. Et sane *immo* in repetitionibus vel correctionibus admodum est familiare Plinio. Diximus quaedam supra cap. LVI. §. 2. ARNTZ.

Immo pro salute Princ.] Imo Caligula non modo pro se ac Republ. sed pro suis etiam soti-
tori-

Egit cum Diis, ipso te auctore, Caesar, Respublica, ut te fospitem incolumemque praestarent, si tu ceteros praestitisses; si contra, illi quoque a custodia tui capitis oculos dimoverent, teque relinquerent votis, quae non palam susciperentur. Alii se superstites Reipublicae opta-
bant,

votibus annuatim. Dio lib. LVIII. LIPS.

Principum.] Corrigit dictum. quia illi priores de sua salute satagebant, securi publicae. Et alioqui verba ipsa erant de Principe. Tacitus IV. Annalium: Pontifices eorumque exemplo ceteri sacerdotes, cum pro incolumitate Principis vota susciperent. Paulus Jurisconsultus: Post Kalendas Januarias, die tertio, pro salute Principis vota suscipiuntur. Plinius in epistola ad Trajanum: Sollemnia vota pro incolumitate tua, qua publica salus continetur, & suscepimus Domine, & pariter solvimus: precati Deos, ut velint ea semper solvi, semperque signari. LIPS.

4. *Pro Imperio.*] Non male Cel. Perizonius notat: lego pro Imperatore. sic in fine cap. Ne unquam pro me vota Resp. invita suscipiat. Vid. omnino cap. XCIV. Malim tamen ego omnium reliquorum scripturam retinere, cum ea praecipua votorum pars erat, quae pro aeternitate imperii susciperentur, sub quibus etiam comprehensa erat salus Principis. Dixit pro aeternitate imperii, quia eam suae urbi & imperio promittebant Romani, unde ROMAE AETERNAE toties in numismatibus priscis. Tibull. lib. II. El. v. vers. 23.

Romulus aeternae nondum formaverat urbis

Moenia.

Florus lib. I. cap. VII. Firma omnia & aeterna pollicebantur, & quae plura apud alios. ARNTZ.

Si bene Remp.] Clausula est, Trajani jussu addita ut ex Plinio apparet: clausula, o Deus, egregia, & magno ac salubri illo Principe digna. LIPS. Bene & ex util. Eadem, sed magis voce, quam re Tiberius in pleno Senatu. Dixi & nunc, & saepe alias, P. C. bonum & salutarem Principem, quem vos tanta & tam libera potesta-

te instruxistis, senatui servire debere & universis civibus sed & plerumque etiam singulis, Sueton. Tib. c. XXIX. Nam regere si ve imperare officium est, non regnum, Senec. xci. Epist. Imperium est cura salutis alienae. Ammian. Marcell. lib. XXIX. Id. lib. XXX. & lib. XXV. Finis justi Imperii utilitas obedientium & salus. Plat. lib. Pol. ο τῷ ὄντι ἀληθινὸς ἄρχων, οὐ πέφυκε τὸ αὐτῷ συμφέρον σκοπεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ τῷ ἀρχομένῳ. Justitia, quam administrat Rex, ἀλλότριον ἀγαθὸν τῷ ὄντι. Idem v. pol. Plura in hanc rem Cic. I. Off. Seneca Clem. Lips. in monit. Pol. cap. VII. lib. II. Adde tamen Aristot. VIII. Ethic. & Xenoph. lib. IV. de Dict. & Faët. BERN.

5. *Respublica.*] Quae vota illa suscipit. LIPS.

A custodia tui corporis.] Aliquot libri, tui capitis? ut dubium vix sit, & illud, corporis & capitis natum a glossa. GRUT. Pro voce, corporis, legitur vox, capitis, in codicibus MSS. Parisiensi, Veneto, Guelpherbyitano, & nostro: item in libro Vossiano, & altero Gudiano; atque in sola editione Cuspiniani. Conjecturae Gruteri subvenit locus Senecae a Baudio excitatus: Putabam, a custodia mei removisse vultum fortunam. At nec aspernandus est consensus tot reliquorum Codicum MSS. in quibus legitur, custodia tui capitis. Sane haec nobis saltem placet prae ista vulgata: custodia tui corporis. Quis enim nescit, caput elegantius pro vita & salute hominis, poni? Cicero, Lib. III. de off. cap. XXIX. si praedonibus, inquit, pactum pro capite pretium attuleris, nulla fraus est. Idem, orat. Philipp. XII. cap. X. Qui multorum custodem se profiteatur, eum sapientes sui primum capitis ajunt custodem esse oportere. SCHWARZ. & Nic. Heinsius ad Ovid. Epist. XXI. Her. vers. 127.

bant, faciebantque; tibi salus tua invisa est, si non sit cum Reipublicae salute conjuncta. nihil pro te pateris optari, nisi expediat optantibus, omnibusque annis in consilium de te Deos mittis, exigisque, ut sententiam suam mutant, si talis esse desieris, qualis electus es. Sed ingenti conscientia, Caesar, pacisceris cum Diis, ut te, si mereberis, fervent, cum scias, an merearis, neminem magis, quam Deos scire.

Non palam.] Id est, malis noxiisque votis. Nam in tyrannos tacitae passim execrationes mortem & exitum precantium. LIPS. Jan. Gruter. lib. vi. Suspici. cap. xv. *Ea obtinuit quondam superstitio, ut non nisi tacite vota conciperent, vel quod alios latere volebant, vel quod nimia optarent, vel quod imprecarentur, ut hoc loco. Videtis Macrobi. lib. i. Saturn. cap. vii. Martialis. i. Epigr. lxxix. Catull. Epithal. Lucan. lib. v. Juven. Sat. x. Senec. Herculi. Oete. v. 400. Sen. epist. x. ii. Benef. cap. i. 6. Contra Arnob. lib. vi. adversus gentes. Non idcirco, attribuimus Diis templa, tanquam humidos ab iis imbres, ventos, pluvias arceamus, aut soles; Sed ut eos possimus coram & cominus intueri, affari de proximo, & cum praesentibus quodammodo venerationum colloquia miscere, &c. Adde Senec. xli. Epist. Quint. lib. xi. cap. vii. de orat. BERN.*

6. Superstites.] Cum perditum eam irent & eversum. LIPS. Adscripserat Cl. Perizonius: *Εμὲ θανόντος*, immo ait, *ἐμὲ ζώντος*. Respicit scilicet ad locum Suetonii Nerone cap. xxxviii. *Dicente quodam in sermone communi:*

Εμὲ θανόντος γὰρ μὴ δῆτα πυρί,
Immo inquit ἐμὲ ζώντος.

In consilium.] Facis ut dii de te consulant. an dignus sis esse sospes. Nescio qui semibarbarus hunc nostrum sensum corrupte legit, & tamen tanquam ipse primus fuerit interpretatus, me calumniando vel invitius laudat, ita foede lapsus, ut perditto pudore audeat meam sententiam, tanquam suam sibi vindicare. cum scriptum fuerit in prima editione, facit ut de te dii consulant, non autem ut te dii consulant.

Quaenam ista scriptoris tam manifesta impudentia vel socordia? addo quod *ne* praepostere legi notat, cum ejus loco *an* scribendum sit. & profecto nisi ita frontem perfricuisset, nunquam modestiam meam, quam ubique praestitimus, expugnasset. CATAN. A iudicibus sumptum, qui in consilium a Praetore mittebantur, causa cognita, sententias laturo. LIPS. & ad Senecam lib. ii. de Ira cap. xxvii. Asconius ad lib. i. in Verr. cap. ix. *Mittere iudices in consilium est dimittere iudices ad sententiam dicendam, ubi allegatis omnibus argumentis orator dixerit, dixi.* Cicer. pro Cluent. cap. xxx. *Cur cum in consilium mittebant.* Val. Max. lib. vi. cap. ii. ex. 4. *De Manilii capite in consilium iudices mittam.* & Hottom. ad Cicer. pro Quinct. cap. x. de ipso consilio videndus Cl. Noodtius lib. i. de Jurisd. cap. xi. Quem acerbè satis hic notat Catan. est Budaeus in Adnot. ad ff. p. 25. *Mox si tu esse, quod posset esse verum, & corruptum ab iis, qui qualis simpliciter non praecedente talis recte dici non credebant. Sed hujus rei exempla sunt, & Juvenalis Sat. iii. vers. 38.*

Cum sint,
Quales ex humili magna ad fastigia rerum

Extollit quoties voluit Fortuna jocari.
ubi Schol. *ἀναπόλεστον*, dicere ante debuit *tales, & si (f. sic) tales*. quid si olim scripserit Plinius *tu is esse*? Monuisse sufficiat, cum receptae scripturae adhaereamus, donec major auctoritas eam convellat. *dejectus* perperam pro *electus* Voss. ARNTZ.

7. Ingenti.] Egregiis consiliis factisque subnoxia. LIPS. *Sed tu ingenti.* Livin. Codex,

re. Nonne vobis, Patres Conscripti, haec diebus ac noctibus agitare & secum videtur? Ego quidem in me, si omnium utilitas ita posceret, etiam Praefecti manum armavi; sed ne Deorum quidem aut iram, aut negligentiam deprecor. quaeso immo & obtestor, ut ne unquam pro me vota Respublica invita suscipiat; aut, si susceperit invita, ne debeat.

CAP.

dex, qui & mox *Caesar qua pacisceris*, quomodo excerpta Vossii, Editio 1476. 1498. Cuspin. Rhen. Lugd. Sed id sibi non placere profitebatur Livinejus, neque mihi valde placet. Interim mirum videri posset, unde illud *qua* potuerit irrepere, & sane sensus constat, si in priori membro *es* subintelligi posset. *Ingenti es conscientia, Caesar, qua &c.*

Pacisceris.] Sub pacto & conditione servari petis, *Si merearis.* LIPS. Statim *merearis* Sichardus & alii, *mereris* Hearne.

8. *Praefecti manum.*] Licinii Surae qui Praetorii Praefectus. nam quod Sex. Victor Saburanus dicitur, aperte mendum est. De illustri hoc autem Trajani facto Xiphilinum lege, in quo corriges, *ὅτε πρῶτον αὐτῷ μέλλοντι*, &c. Est enim ille ipse Sura de quo praecessit, ut e Zonara constat. LIVIN. Factum insigne & immortale tangit: & miror ab Oratore, qui minora diducit, tangi tantum, Dio, Zonaras, Suidas, Victor ita referunt. *Cum Praefecto Praetorii gladium traderet, quo accingi cum moris est, strinxit, & nudatum tenens, ait, Cape istum, & si recte imperavero, pro me; sin aliter, contra me utere.* Hic campus, in quo exsultares Plini. decebatne tam auream vocem & sensum, tam arido & propero stilo stringi tantum? LIPS. Praefecti praetorio praeter alia & insigne erat gladius, vel ensis, aut pugio *ἔλφος*, quo donari atque accingi solebat a principe; quem nonnunquam & ipsi gerebant Imperatores. Siquidem soli principes & praefecti praetorio, Romae usum gladii habebant, reliqui magistratus togati erant. Eo autem merum imperium, & jus vitae ac necis civium ipsis tribuebatur, cujus nota & signum gladius.

Hinc *Gladii nomen*, Senec. i. Clem. xi. notat *summum imperium*. Sueton. Galb. c. xi. Vitell. cap. viii. & *gladium ponere, est praefectura praetorii se abdicare.* ut Tigellinus apud Plutarch. in Galba. Adi P. Fabri, qui quidquid dedolavit, ad asciam factum. lib. i. cap. iii. Semestr. BERN.

Manum armavi.] Lucan. de Achil. lib. x. de Bell. Pharf.

Quem puer imbellis cunctis praefecerat armis,

Et dederat ferrum, nullo sibi jure retento,

In cunctos, in seque simul.

Et Sidon. Apoll. ad Majorianum Aug. in Paneg. car. v.

Si praefecturae quantus moderetur honorem

Vir quaeras, tendit patulos qua Gallia fines.

Vix habuit mores similes, cui teste Senatu In se etiam tractum commiserat Ulpus ens.

BERN. Contra mentem Plinii *animum armavi* dedit Voss. Id dicere noluit & est contra historiae veritatem. Ovid. lib. ii. Am. El. xiv. vers. 4.

Et caecas armant in sua fata manus.

Seneca Oedipo. vers. 873.

In me conjuges arment manus.

Invita.] Si male me in eam gesserō.

LIPS. Paullo ante Guelf. *ut ne unquam.* quod ab errante librario esse non existimem, immo multum praefero & pleonasmus est optimis etiam scriptoribus usitatus, sed haud raro per ignorantiam corruptus. Exempla dabit Drakenb. ad Silium lib. iii. vers. 143. & Burman. ad Phaedr. lib. iv. fab. xxiv. vers. 14.

U

1 CAP. LXVIII. Capis ergo, Caesar, salutis tuae gloriosissimum fructum ex consensu Deorum. nam cum excipias, ut ita demum te Dii
 2 servant, Si BENE REMPUBLICAM ET EX UTILITATE OMNIUM REXE-
 3 RIS, certus es, te bene Rempublicam gerere, cum servant. Itaque se-
 curus tibi & laetus dies exit, qui Principes alios cura & metu disti-
 nebat, cum suspensi & adtoniti, parumque confisi patientia nostra,
 hinc atque inde publicae servitutis nuncios expectarent. Ac si forte ali-
 quos flumina, nives, venti praepedissent, statim hoc illud esse crede-
 bant, quod merebantur. nec erat discrimen ullum pavoris; propterea
 quod

Ut ne irate dimissum te sentiam.

Cicero pro Caec. cap. xxxiii. *Ut ne lon-
 gius abeam.* ubi Passer. Nepos Them cap.
 vii. *Ut ne prius Lacedaemoniorum legatos
 dimitterent.* Calpurn. Ecl. ii. vers. 7.

Hic ut vellera septem

Ille sui victus ne messem vindicet horti.

Porro Rep. vetustae Edit. corrupte. ARNT.

Ne debeat.] Si vel me mutem, cum jam
 suscepit. LIPS.

1. Gerere.] *Et ex utilitate animi* (forte
 omnium) *regere.* LIVIN. Gerere & ex
 utilitate omnium quum. Scal. Superius Dei
 antiquissimae Editiones, ut diximus cap.
 lxi. §. 2.

2. Dies erit.] Egregie est in V. *dies
 exit.* Senecae Epist. viii. *Nullus mihi per
 otium dies exit,* &c. *Aspice illos juvenes
 quorum nullus sine ebrietate, nullus sine a-
 liquo insigni flagitio dies exit.* Ceterum
Calendas Januarias intelligit, quibus cum
*Senatus, populusque R. tum duces & exer-
 citus Imperatori jurati vota pro salute ejus
 obibant.* Exemplum obvia passim. LIVIN.
 Placet quod in veteri, *exit.* LIPS. Calen-
 dae Januarii, & nonnunquam qui sequun-
 tur eas, quibus ubique provinciarum vota
 pro salute principum suscipiebant: milites
 solenni jurejurando se in fidem adstringe-
 bant. Quorum nuncium mali anxie ex-
 spectabant, verentes ne aliqui exercitus &
 provinciae a se defecissent, & in alterius
 verba jurassent. BERN. Olim vulgo pro-
 debatur, *dies erit.* Etsi Livinejus jam in
 vetere codice invenerat, *dies exit;* eam-

que lectionem probat. Parisienses pri-
 mum A. 1643. in contextum recepere,
exit; quos deinceps secuti sunt, Grute-
 rus, Jac. de la Baune, Cellarius, Hear-
 ne, & Gotschlingius. His jam accedit au-
 thoritas codicum MSS. Parisiensis, Vene-
 ti, & nostri. SCHWARZ. Lucanus lib.
 v. vers. 409.

Rapiendi tempora belli

In segnes exisse moras.

l. 9. ff. quod fals. tut. *Interea dies actionis
 exierit.* l. 49. ad S. C. Treb. *Ne per absen-
 tiam forte fideicommissarii dies actionis exeat.*
 inde *exitus anni* obviam apud Livium lib.
 xliv. cap. xvii. & xviii. Tamen erit
 retinuit Cl. Gesnerus. ARNTZ.

Hinc atque inde.] Nam in omnibus pro-
 vinciiis & jurabatur Principi, & vota item
 fiebant. LIPS.

Publicae servitutis.] *Lege securitatis.* prae-
 cessit enim; *securus tibi & laetus dies.*
 RITT. Cave quidquam mutes, cum ve-
 ram scripturam rectissime exponant Viri
 Docti.

Nuncios.] Quo Praesides aut Proconsu-
 les illico mittebant, significantes jurasse,
 vovisse. In Plinii epistolis ad Trajanum
 tales istae nunciatoriae leguntur. Vide.
 LIPS.

3. *Illud.*] Exercituum ac provinciarum
 defectionem, quam merebantur suis scele-
 ribus. BERN.

Nec erat.] Cum omnes se digniores ta-
 cite agnoscerent, metuebant sine discrimi-
 ne omnes ne cui tanquam futuro successori

quod cum a malo Principe tanquam successor timeatur, quisque est dignior, cum sit nemo non dignior, omnes timentur. Tuam securita-
tem non mora nunciorum, non litterarum tarditas differt. scis tibi ubi-
que jurari, cum ipse juraveris omnibus. Nemo hoc sibi non praestat.
amamus quidem te, in quantum mereris, istud tamen non tui facimus
amore, sed nostri. nec unquam inlucescat dies, quo pro te nuncupet
vota, non utilitas nostra, sed fides, Caesar. Turpis tutela Princi-
pis, cui potest imputari. Queri libet, quod in secreta nostra non in-
quirant Principes, nisi quos odimus. Nam si eadem cura bonis, quae

ma-

ribus jurarent. BERN. Immo voluit Ora-
tor, Principes eos non unum alterumve e
Praefectis timuisse, sed in genere omnes o-
mnino, cum nemo inter eos esset, qui non
dignior imperio inponeretur. Confer Cor-
tium ad Sallustium Catil. cap. VII. §. 2.
Statim quisque est dignior. Voss. & Guelf.
& editio in modum Minellii. Et sane ele-
gans est, &, ni fallor, vera scriptura, a
qua tamen, quas inspexi, ceterae abhor-
rent editiones. Neque id in solis Plinii
exemplaribus carpendum, cum ita pecca-
rint in aliis fere omnibus scriptoribus li-
brarii, ignorantes quisque centies pro quis-
quis seu quicumque poni. Nostri imitator
Sidonius lib. IX. Epist. IV. *Quisque contemti
mediatoris consequitur regnum.* Rutilius lib.
I. Itin. vers. 276.

Ut bonus esse velit, quisque disertus erit.
ubi vide. l. 7. §. 2. ff. de liber. causl. *cu-
jusque sit aetatis.* Plura jam olim college-
runt Viri Docti, Scalig. ad Auson. in Pitta-
co. Savar. ad Sidon. carm. XXII. §. 9. Fa-
bric. ad Poët. Christian. p. 113. Taubm. ad
Plaut. Mil. Act. II. Sc. II. vers. 1. Burm. ad
Quinctil. Decl. VIII. cap. VIII. Oudend.
ad Caesar. lib. V. B. G. cap. XXXIII. &
quae dixi ad Victor. Caesar. cap. XXXIII.
§. 29. *Quisque pessimus erit, par ipsi ha-
bebitur.* Hegesipp. lib. II. de Excid. cap.
IX. *Nec imminentibus quemque se objectare
periculis.* ita habet codex scriptus. Contra
quisquis ponitur pro quisque, uti videre
est apud Manut. ad Cicer. lib. VI. Epist. I.
ARNTZ.

4. *Ubique jurari.*] Post vota jurari soli-
tum Imperatori a magistratu, populoque
eis τὴν ἀρχὴν αὐτῶ Dio lib. LVIII. *de conser-
vanda & tuenda salute Caesaris, dirasque
non facienti imprecabantur:* addebantque:
*Salutem, Honoremque Imperatoris, & Au-
gusti antiquiorem sibi charioremque futu-
rum suis liberis.* Sueton. Cal. c. XV. Ta-
cit. lib. XV. A. Denique & *in acta ejus*
Tacit. XVI. A. XXII. Suet. Tib. c. XXVI.
& LXVII. & *in agenda jurabant.* Dio lib.
LVII. Lege sis Lips. Excurs. ad XVI. A.
Plin. lib. X. Epist. passim. Mos hic mu-
tui jurisjurandi obtinet adhuc in Gallia, &
Argentorati, inque inaugurandis nostris
principibus. BERN.

Juraveris.] Vel in Consulatu, vel in ista
deorum obtestatione. LIPS.

5. *Sibi praestat.*] Sua causa facit, non
tua. LIPS. Ordine inverso *non sibi prae-
stat.* codex Livineji.

Non utilitas.] Sensus, numquam sit ille
dies, ut vota nostra nuncupemus, sola fi-
de inducti, quam Principibus debemus;
sed magis utilitate propria suasi, quam a
te capimus, & ideo diuturnum aeternum-
que, si possit, esse te velimus. LIPS.

6. *Cui potest.*] Cui, nempe Principi.
hoc argute dicit: Turpis est defensio, aut
nuncupatio pro salute ejus Principis, cui
hanc possis imputare. id est, quam ejus
causa suscipias, & quam velut beneficium
inscribas. At illa tutela pulchra & glorio-
sa, quam sua causa subditi suscipiunt.
LIPS. Ita exponit Cl. Perizonius: *turpi-*

Qq

ter

malis esset, quam ubique admirationem tui, quod gaudium exultationemque deprehenderes? quos omnium cum conjugibus ac liberis, quos etiam cum domesticis aris focisque sermones? scires mollissimis istis auribus parci, & alioquin, cum sint odium amorque contraria, hoc perquam simile habent, quod ibi intemperantius amamus bonos Principes, ubi liberius malos odimus.

CAP.

ter & non ex utilitate omnium regit ac tueretur Remp. cui cives fidem suam possunt imputare. de voce *imputare* diximus supra cap. XXIV. & LVII.

Secreta.] Sermones occultos aut sensus. LIPS.

Quos odimus.] Nisi mali. nam hi conscientia suggerente, sciunt malos de se sermones esse. Quid boni? bonos, eadem teste. LIPS. *Quod.* Guelf. non sine causa.

7. *Ubique admirationem.*] Domi, in foro, circulis, conviviis. O optabiles fidasque istas privatas, super publicas omnes laudationes: Ac Senec. lib. I. de Clement. cap. XIX. de his affectibus audiamus: *Quid pulchrius est, quam vivere optantibus cunctis, & vota non sub custode nuncupantibus? si paullum valetudo titubavit, non spem hominum excitari, sed metum? nihil esse cuiquam tam pretiosum, quod non pro salute praesidis sui commutatum velit? omne quod illi evenit, sibi quoque evenire deputet?* LIPS. Paullo ante eadem cura bonis & malis. Cod. Livin. Edit. 1476. 1498. Cuspin. Rhen. Lips. ac malis Guelf. *Quae malis* Livin. Ald. Cell. Hearn. Gesn.

Aris focisque.] Apud Lares sive Deos Penates. LIPS.

Sermones.] Laudes gratesque de te dicentium, vota pro te concipientium. LIPS.

Mollissimis.] Verecundissimis. LIPS.

Quod ibi.] Domi & in in secreto. LIPS.

Intemperantius.] Utrumque ibi libere & effuse, & amor, & odium se prodit atque erumpit. LIPS. *Temperantius* Voss.

Liberalius.] *Liberius* Cuspin. & Lugd. probe. RITT. Sane *liberalitas* non pertinet ad vitia hominum, sed in bonitate & animi virtutibus versatur, ut recte *liberius* prae-

tulerit Perizonius, Cell. Hearne & Gesnerus, quo modo *liberi* doloris documentum dixit Tacit. lib. II. Ann. cap. XXXIV. Pro *odimus* Guelf. *audimus*. ARNTZ.

1. *Die quo.*] Ambigo leviter, an non hic defectio aliqua: & perierint quae de affectus notis. Etsi postea tamen aliquid, sed post haec tarde. LIPS.

Sollicitudini.] Dum fit designatio, & dum pendent. LIPS.

Pudorique.] Post repullam. LIPS. *Ulius.* Quid si *unius*? BAUD. Quod conjecerit *ne unius gaudium* Doctiss. Baudius, id non praetulerim, cum *unus* & *alter* si jungantur, fere de duobus intelligi soleant. quod hic aliter sese habet, cum agatur de pluribus, nisi candidatos in duas diviseris partes, vel qui creati essent magistratus, vel qui repullam tulissent. Et neque sic ulla necessitas emendandi inest. Supra potuisti ideo illo Guelf. ARNTZ.

Laetitia.] Quod designati. LIPS.

Cum spe] Quod designandi. LIPS.

2. *Consulatum circumirent.*] Inepte. cum veteri libro, *Senatum*, lego. LIPS. Unus liber scriptus: *senatum circumirent, senatui supplicarent*, quod egregium videtur Livinejo; non mihi: qui nullum fere video discrimen inter *circumire senatum* & *senatui supplicare*. GRUT. Omnes libri usque adhuc impressi sic verba haec exhibent. In uno vetere Codice repererat Livinejus: *senatum circumirent*. Quae lectio egregia visa est ipsi Livinejo, & Lipsio; eademque nunc confirmatur suffragio reliquorum Codicum MSS. Parisiensis nempe, Veneti, Guelpherbytani, & nostri: & adscripta est margini libri Vossiani, & alterius Gudiani. Equidem haec ipsa nova lectio.

CAP. LXIX. Cepisti tamen & adfectus nostri & iudicii, experimen-
 tum, quantum maximum praesens capere potuisti, illo die, quo
 sollicitudini pudorique candidatorum ita consuluisti, ne ullius gaudium
 alterius tristitia turbaret. alii cum laetitia, alii cum spe recesserunt,
 multis gratulandum, nemo consolandus fuit. Nec ideo segnius juve-
 nes nostros exhortatus es, Senatum circumirent, Senatui supplicarent,

etio minus se probavit Grutero, opinanti,
 nullum fere discrimen fore, inter *circumire senatum*, & *senatui supplicare*. Adeo-
 que Jac. de la Baune, & Cellarius, pristi-
 nae lectionis verba: *consulatum circumirent*,
 interpretati sunt: *ambirent*, *peterent consu-
 latus honorem*. At enimvero, dum Plinius
 loquitur de juvenibus, sine dubio non so-
 lius consulatus, sed & praeturae, & aedi-
 litatis, aliorumque honores, intelligit;
 adeoque consulatus nomen non satis com-
 mode hic locum habere potest. Deinde
 utique est discrimen inter *circumire*, & *se-
 natui supplicare*. Nusquam enim inveni-
 mus, candidatos dictos fuisse *circumire con-
 sulatum*, aut, *honores*; sed, *circumire a-*
 lios homines ad eorum favorem sibi concili-
 andum, aut ad ferenda suffragia, familia-
 que; uti Cicero, *Libr. XIV. ad Attic. epist.*
XXI. dixit, *Antonium circumire veteranos*,
ut acta Caesaris sancirent. Pro quo, idem
 Cicero, *Libr. I. ad famil. epist. VIII.* uti-
 tur verbo *convenire*. *Nostrum studium*, in-
 quit, *extabit in conveniendis magistratibus*
& senatoribus. Si vel maxime autem nul-
 lum discrimen esset inter duas illas loquen-
 di formulas; annon, ad denotandum stu-
 dium honorum modeste diligenterque pe-
 tendorum, quod tum commendabatur can-
 didatis, plura *συνομινα*, cumularique, po-
 tuissent? prout & Livio, *Libr. I. cap.*
XLVII. Tarquinius dicitur *circumire*, &
prensare minorum maxime gentium patres.
 Sicuti ergo hoc loco magis toleramus vo-
 cem, *senatum*, quam *consulatum*: ita haud
 dissimulamus, nos nihilo minus suspicari,
 utrumque illud vocabulum, *consulatum*, &
senatum, forte e glossemate natum: cum
 Plinius etiam simpliciter dicere potuerit:

circumirent, senatui supplicarent, &c. prout
 Cicero, *Libr. VIII. ad famil. epist. XI.* in
 simili argumento, simpliciter dixit: *Fur-*
nus, & Lentulus, ut debuerunt, quasi eo-
rum res esset, una nobiscum circumierunt, &
laborarunt. SCHWARZ. *Senatum* cod.
 Livin. idque merito praetulit Perizonius &
 Vossius. Vellem Gruterus docuisset, quid
 sit *circumire consulatum*. & quis damnare
 auderet in Plinio, mire ingenio indulgente
 & luxuriante, tales verborum cumulationes,
 quales in hoc panegyrico singulis fe-
 re paginis occurrunt. cap. seq. *Judicium*
Principis, suffragium Principis. Supra *nec*
eo segnius coniecerat Livinejus. potuisset &
 alii in mentem venisse scribendum *secius*.
 sed vulgarem scripturam tuetur ipse Plinius,
 qui lib. III. *Epist. XVIII.* *Non ideo*
tamen segnius precor. & lib. VI. *Epist. XX.*
Nihilo segnius ego intentus in librum. Plu-
 ribus eam vocem vindicavi ad Victorem
 Caes. cap. XL. Adde praeterea Cellarium
 ad Sedulium lib. V. vers. 160. Doct. Van
 Staveren ad Nepot. Dat. cap. II. & Oudend.
 ad Caesarem lib. II. Bell. Civ. cap. VII.
 Ceterum loco *sperarent, spectarent* scribit
 Guelf. quem non audeo, ea namque so-
 lennis est corruptio in multis MSS. Confer
 Erud. Münckerum ad Hyginum Astron.
 Poët. lib. I. c. VI. Publ. Syrus in Sent. VI. 2.
Ab alio spectes, alteri quod feceris.
 pro *expectes*, quod & quaedam membra-
 nae praeferunt, sed *speres* ex antiquo lapi-
 de eruit Gudius ad Phaedr. lib. III. fab.
 XVII. Plura vidimus supra ad cap. XXXI.
 §. I. Editio Juntina apud Justinum lib. XIII.
 cap. I. *Amici Alexandri frustra regnum spe-*
rabant. ceteri spectabant vel expectabant.
 ARNTZ.

atque ita a Principe sperarent honores, si a Senatu petissent. Quo-
 quidem in loco, si quibus opus exemplo, adjecisti, ut te imitarentur.
 3 Arduum, Caesar, exemplum, & quod imitari non magis quisque can-
 didatorum, quam Principum possit. Quis enim vel uno die reveren-
 4 pore, quo judicas de candidatis? An aliud a te, quam Senatus reve-
 rentia, obtinuit, ut juvenibus clarissimae gentis, debitum generi ho-
 5 norem, sed antequam deberetur, offerres? Tandem ergo nobilitas
 non

Petissent.] Ut is commendaret. LIPS.

3. *Quisquam candidatorum.*] Sic editio-
 nes Lipsianae & paucae aliae, cum *quisque*
 Anni 1476. 1498. ceteraeque (nisi quod
 Livinejus in margine *quisquam* conjectando
 reposuerit) illarumque fidem secuti sunt
 Cellar. Hearne & nuper adeo Cel. Gesne-
 rus. de tali mutatione egimus cap. praec.
 Sallust. Catil. cap. v. *Supra quam cuique*
credibile est. Boëthius lib. v. de Cons. Phil.
 prof. III. *Quid enim vel speret quisque,*
vel etiam deprecetur. uti pro *quisquam* in
 membranis vetustis vidimus. Superius lib.
 IV. prof. III. dixerat: *Ne adgreditur qui-*
dem quisque, quod non vult. Columella de
 Re Rust. lib. I. Praef. §. 3. *Sine exquisi-*
tissimis disciplinis non quemque posse credi-
derim, ut quaedam praeferunt Editiones,
 non *quemquam.* *Quisquam* tamen & Guelf.
 sed editum amplectitur Voss. ARNTZ.

Uno die.] Quo ambit quisque & humili-
 ter petit. LIPS. Offendit librarium Guelf.
 concursus ejusdem terminationis *Senatus*
candidatus, quod ut evitaret, *Senatui* scrip-
 psit. Vide ad Victor. III. cap. XLII. Sal-
 lust. Jug. cap. VII. *Qui tum Romanis im-*
perator erat. Ille non vidit secundum hunc
 casum cum voce *reverentior* debere con-
 jungi. ARNTZ.

Judicas.] Designas, & eligis, quia nem-
 pe sententiis nostris tuam aptas. LIPS.

4. *Gentis.*] Magis velim cum libris a-
 liis, *clarissime gentis.* LIPS. *A te Sena-*
tus reverentia obtinuit quam ut Guelf. & a-
 lia manus in Voss. nil muto. Ad reliqua
 sunt, qui nimis temere secuti sunt Lipsium,

invitis, quos vidi, omnibus, & ipsa ne-
 cessitate. tamen jam ante ita conjecerat Li-
 vinejus.

Antequam.] Non ad annales leges aut
 aetatem refero, sed quod in honorem so-
 lum nobilitatis eos crearet. Generi eorum
 hoc das inquis, & quia tali stirpe nati,
 quae meruit, etsi nondum ipsi. LIPS. *An-*
tequam deberetur. Anno trigesimo nondum
 expleto. Quamquam & consules in juven-
 tute creati. *Augustus anno vicesimo.* Sue-
 ton. XXVI. *Nepotes Augusti, Cajus & Lu-*
cius principes juventutis anno quinto & de-
cimo. Tac. I. A. III. & Vetus lapis, CA-
 JUM P. R. *consulem creavit annos natum*
 XIV. In lapide Ancyrano Augustus ait:
Honoris mei causa Senatus P. Q. R. nepotes
meos Cajum & Lucium annum quintum &
decimum agentes consules designavit, ut eum
magistratum inirent post quinquennium ex
eo die, quo deducti in forum. Libera vero
 Repub. consulatus nemini delatus, nisi a
 quadragesimo anno: excepto tamen Sci-
 pione majori: & nemo eundem magistra-
 tum, nisi decennio vertente, gerere po-
 tuit, si velis eximere Fabium Maximum.
 BERN.

5. *Posteror libertatis.*] Reliquam illam
 prolem aevi liberi, & illorum qui in liber-
 tate magni fuerunt: e Cassiis, Juniis, Fa-
 biis natos. LIPS.

Terret.] Nam & ille ait, jam olim mon-
 strum est in nobilitate senectus. LIPS.

Festinat.] Etiam ante aetatem, aut cer-
 te maturitatem & merita. LIPS.

Reddit.] Dignos iis facit, titulis & ima-
 ginibus.

non obscuratur, sed inlustratur a Principe; tandem illos ingentium virorum nepotes, illos posteros libertatis, nec terret Caesar, nec pavet. quin immo festinatis honoribus amplificat atque auget, & majoribus suis reddit. si quid usquam stirpis antiquae, si quid residuae claritatis, hoc amplexatur & refovet, & in usum Reipublicae promit. Sunt in honore hominum, & in honore famae, magna nomina, ex tenebris oblivionis, indulgentia Caesaris, cujus est, ut nobiles & conservet, & efficiat.

CAP.

ginibus suis aequat. LIPS. *Si quid unquam* Guelf. obvia confusione. diximus ad Victor. III. cap. II. §. 13. & Epit. cap. XLII. §. 4. Sana sunt haec verba. Virgil. lib. I. Aen. vers. 607.

Si qua pios respectant Numina, si quid

Usquam justitiae est.

6. *In honore.*] Ego velim legere, *in ore famae*. Sallustius: *in ore agens gentibus, populo, civitati*. Plutarchus ego ad III. Historiar. Taciti verbis: *Non in ore vulgi agere*. LIPS. *Sic in ore hominum agere*. Tacit. III. Hist. XXXVI. Dialog. de Orat. II. Hist. LXXIII. 77. *in ore ejus jugulatur*. h. e. *in conspectu*. BERN. Voluit Lipsius hic legere: *in ore famae*. Fateor, hanc correctionem satis commodam videri, cumque aliorum scriptorum formulis loquendi congruere. Sed ex nullo exemplari huic emendationi subvenire possumus. Jam vero, quod recte monuit Baudius, non statim, siquid aptius videtur, substituendum. Idem Lipsius participium, *extracta*, aut simile, his verbis inserendum censuit: quod vero nullus editor, nisi Cellarius & Gotschlingius, adscivit, quamvis etiam signo critico vocis aliunde adscitae notatum. Et certe nec expedit, voces alienas inferere scriptoribus, nisi quarum quaedam supersunt vestigia, aut quas flagitat necessitas. Neutra ratio hic valet. Potest absolute dici: *nomina magna, ex tenebris oblivionis, esse in honore hominum*. Ex tenebris enim hic idem videtur, ac, *post tenebras*: Uti Cicero ait, *in Bruto*, Cap. XCII. *Gotta ex conspectu est profectus*

in Galliam. &c. Nec ignota est illa concisa & quodammodo abrupta loquendi ratio, qua Plinius aliquando usus omittit forte verbum, quod alii ad planiorem sententiam, aut structuram, requirerent. Sic supra, Cap. LXIII. I. dixerat: *Revertor jam ad consulatum tuum; etsi sunt quaedam, ad consulatum quidem pertinentia, ante consulatum tamen*. Quis non particulae, *tamen*, forte adhuc subjiceret participium, *gesta*, aut simile? SCHWARZ. Non simpliciter *in ore famae*, sed integre *in ore hominum, in ore famae* legebat Lipsius ad Tacit. lib. III. Hist. cap. XXXVI. nec aliter Nihil. Heinsius in margine Codicis sui. *In ore famae* ante jam voluerat Livinejus, Clar. Perizonius id sine causa fieri putabat. Cicero Orat. x. Phil. cap. VII. *Erat enim in desiderio civitatis, in ore*. Auctor Dial. de Orat. cap. XXXVII. *In ore hominum agit*. Nazar. Paneg. Const. cap. XIV. *In ore denique est omnium Galliarum*. Adde Bernecc. ad Justin. lib. XVI. cap. v. & Carrio ad Sallustii fragm. p. 80. Adeo ut satis commoda haec esset mutatio, si modo satis vera, cum refellatur ab omnibus & editis & MSS. quae res me in sententiam Virorum Doctorum facile pertraxit. Plinius lib. XIX. Hist. cap. VI. *Sunt in honore & creticae*. Tertull. de Anima cap. LII. *Jucundius vivere est in exultatione, in honore*. & passim alii. ARNTZ.

Caesaris.] Satis fracte hoc dicitur: videaturque vox deesse, *extracta*, aut similis. LIPS. Cuspinianus, Sichardus, Gryphius, Stephanus, Minoe, Elzevirius,

Qq 3

Box

I CAP. LXX. Praefuerat provinciae Quaestor unus ex candidatis, in

Boxhornius, Rivinus, & quidam alii, ediderunt: *cujus haec intentio est, ut &c.* Tunc vel cum Cellario statuendum, haec supplementa ex glossis propullulasse; vel, quod veri similis videtur, pronomen, *cujus*, non ad nomen, *Caesaris*, sed *indulgentiae*, est referendum, ita, ut *indulgentiae intentio* dicatur, uti paullo post eidem Plinio, cap. LXXI. 5. dicitur, *humanitatis intentio admirabilis*, i. e. vis, efficacia, magnitudo, summum studium, summus nixus: quemadmodum ipse Plinius explicat, *Libr. IV. epist. VII. Saepe tibi dico, inesse vim Regulo. Mirum est, quam efficiat, in quod incubuit. . . . Hanc ille vim, seu quo alio nomine vocanda est intentio, quidquid velis, obtinendi.* Taceo plura Plinii loca. In ceteris libris impressis omnibus haud secus, ac nominatim in Cellariana editione, proditur simpliciter: *cujus est, ut &c.* Nec sic quidem male, aut minus Latine. Etenim, ἐλλειπτική loquendi ratio forte etiam hic admitti potest, si more Latinorum latenter intelligatur *negotium, munus, officium, beneficium*, aut aliud nomen generis ejusdem: prout apud Terentium, *Adelph. Act. I. Scen. I. v. 141.* plene dicitur: *Nunc tuum est officium, has bene ut assimules nuptias.* Possit enim etiam ἐλλειπτικῶς dici: *Nunc tuum est, ut. vel: cuius est, ut assimulet. &c.* Codices MSS. nihil fere sani hic habent; nisi quod in ipsis mendis praebeant indicia alicujus defectus. In Parisiensi & Veneto scriptum est: *indulgentia Caesaris, cuius haec, ut nobiles & conservet, & efficiat.* In Guelpherbyitano: *indulgentia Caesaris, cuius haec, & efficiat.* In nostro: *cujus hoc & [f. ut] nobiles & conservet, & efficiat.* SCHWARZ.

Efficiat.] Jure annulorum dato, ingenuos facit; cumulatis honoribus, nobiles. LIPS.

I. *Candidatis.*] Praeturae, an Consulatus. LIPS.

In quem ea.] Alius videbit, me hic lucitiosum confiteor, aut caecum. Legerem:

inque ea civitatis amplissimae. Praefuerat provinciae, & in ea reditus ac vectigalia amplissimae unius civitatis pulchre & prudenter fundaverat. LIPS. *Inque ea civitatis amplissimae reditus egregia constitutione fundaverat.* Olim haec perquam mendose edita fuere: . . . *ex candidatis, in quem ea civitas amplissima reditus egregia constitutione fundaverat.* Neque in residuis Codicibus MSS. aliter leguntur. Livinejus averfa ave hariolatus est, forte legendum esse: *quem in ea civitas, &c.* Primus feliciter veriore illam, quam proposuimus, lectionem, eruit Lipsius; quamquam eam in impressis libris adhuc soli receperunt, Berneggerus, Hackius, Cellarius, Hearn, Gotschlingius. Nos facile in hac emendatione acquiescimus, nisi quod pro: *inque ea*, legere malimus: *in qua.* Hae autem particulae cum semel ab inertibus librariis perversae scriptae, & ex unico pronomine, *qua*, effictae essent duae voculae: *que ea*, vel, *quem ea*; hinc & sequentia duo nomina, *civitatis amplissimae*, corrupta, ac in casum nominandi mutata sunt, ut ad antecedentia quodammodo accommodarentur. Ceterum *fundare reditus*, explicari potest, *constituere certos reditus in fundis.* Sic & Cicero, in oratione pro C. Rab. Postumo, quem locum jam Livinejus excitavit, *opes fundatas*, dixit. *Siquis est, judices*, inquit, *qui C. Rabirium, quod suae fortunae, fundatas praesertim, atque optime constitutas, opes, potestati regiae libidine permiserit, reprehendendum putet;* &c. Ubi Turnebus, *Advers. Libr. XXVII. cap. XVI.* eas opes fundatas intelligit, quae firmatae stabilesque sunt non tantum a fundamentorum firmitate notione ducta; sed etiam a fundo, & solo. *Certissimae enim, ait, illae facultates sunt, quae in fundis sunt constitutae; non item, quae in numis, aut rebus moventibus, non in rebus soli.* Hinc & illud Flacci, *Libr. I. epist. XV.* *Conspicitur nitidis fundata pecunia villis. i. e. in fundis & villis posita & constituta.* Quaestor

in quem ea civitas amplissima reditus egregia constitutione fundaverat.
hoc

stor autem ille, de quo loquitur Plinius, non ex illis *quaestoribus*, qui ordinarie *proconsulibus*, & *propaetoribus* additi in *provincias consulares*, & *praetorias*, ibant, ut potissimum curam gererent pecuniae publicae colligendae; sed ex illis fuisse videtur, qui ipsi tanquam praesides praeeslent *provinciis quibusdam quaestoriis*, in quibus idem juris & imperii haberent, quod proconsules, aut praesides, in ceteris. Cum enim in hoc argumento progreditur panegyristes noster, §. 4. diserte nominat praesides provinciarum: quasi quaestor ille inter eos habendus fuit. *Utile est*, inquit, & *salutare praesidibus provinciarum hanc habere fiduciam*, &c. Quanquam in hoc loco fere malimus legere: *utile est*, & *salutare, praesides provinciarum hanc habere fiduciam*: etenim non solis praesidibus, sed & provincialibus, & in universum rei publicae, utile erat, praesides istos rem bene gerere. Sic vero, florente republica Romana, quaestores provinciis Italiae, jussu Senatus, impositi; cum nulli majores magistratus in easdem id temporis mitterentur, uno tantum proconsule Galliam Cisalpinam obtinente. Vid. Norisius, ad *Cenotaphia Pisana*, *dissert.* I. pag. 36. Deinde & Octav. Augustus, teste Dione, *Libr.* LV. p. 551. *Quaestores praefecit orae maritimae ad Urbem*, nempe Ostiensi provinciae, & quibusdam Italiae locis. Unde & Tacitus, *Libr.* IV. *Annal.* cap. XXVII. *Erat iisdem regionibus*, inquit, *Curtius Lupus, quaestor, cui provincia vetere ex more Cales venerat. Is, disposita classiariorum copia, coeptantem tum maxime conjurationem disjecit.* Ad quem locum videre licet Lipsium. Conferatur praeterea Bulengerus, *de Imper.* II. II. SCHWARZ. Quod solo ingenio suffultus, trium praeterea vocum mutatione, conjecerat Lipsius, id adeo sequentibus Interpretibus placuit; ut; quidquid etiam dissuaderent codices, blanda adfensione comprobarint. Sententia quidem ipsa sic satis bene videtur con-

stituta, si per MSS. & editiones liceret. Unus Isaacus Vossius de hoc loco non desperavit, cujus expositio non video, cur ferri non possit ad Catullum p. 139. Civitas huic candidato reditus fundaverat, id est, certos fundos assignaverat. Adeo namque de ea civitate bene meritus erat, ut praemii loco certos ei reditus tribuerint. Levi etiam mutatione legit: *In quem Oea, civitas amplissima, reditus.* Oea erat urbs Africae. Sed puto, si ita particularem urbem exprimere voluisset Plinius, in praecedentibus dicere maluisse *Provinciae Africae*. Nam nimis abrupta est oratio, ne nominata quidem regione, urbis alicujus mentionem injicere. Si conjecturis indulgeremus, posset fieri ex similitudine ultimae syllabae provinciae ita: *Praesuerat provinciae Asiae q. u. ex c. in quem Aea civ.* Urbs illa est Colchidis, de qua Plinius lib. VI. cap. IV. *Maxime autem inclaruit* (ideo *amplissima* Nostro dicitur) *Aea*. Adde Gronov. ad Livium lib. XXVII. cap. XLVII. & Heinsium ad Val. Flaccum lib. V. vers. 50. Sed cur per *civitatem* hic non intelligimus integram gentem illam vel nationem, quam superius *provinciam* adpellavit, ut factum millies. Praeter multos alios id docuerunt Cortius ad Sallust. *Catil.* cap. XI. §. 2. Cuperus *Monum. Antiq.* p. 220. Rapphe- lius *Epist. ad Phil.* cap. III. §. 20. Justin. lib. XLI. cap. IV. §. 8. *Hyrcanorum regnum occupavit, atque ita duarum civitatum imperio praeditus.* Ita si sumatur, tentare vellem: *ea civitas amplissimos reditus*, ne substantivum, quod praecipuam sententiae vim conciliat, destituatur adjectivo, quo res ipsa intendatur. Licet non infrequens sit ut uni nomini plura addantur epitheta, quod jam aliquoties monuimus. ARNTZ.

Constitutione fundaverat.] Seneca de Beneficiis III. cap. III. *Amavimus aliquem & suspeximus, & fundatum ab illo statum nostrum professi sumus*; Cic. pro C. Rab. *Potestumo, Siquis est, iudices, qui C. Rabinum,*

- 2 hoc Senatui adlegandum putasti. Cur enim te Principe, qui generis tui claritatem virtute superasti, deterior esset conditio eorum, qui posteros habere nobiles mererentur, quam eorum, qui parentes habuissent? O te dignum, qui de magistratibus nostris semper haec nuncies, nec poenis malorum, sed bonorum praemiis bonos facias! Accensa est juvenus, erexitque animos ad aemulandum, quod laudari videbat, nec fuit quisquam, quem non haec cogitatio subiret, cum
- 4 sciret, quidquid a quoque in provinciis bene fieret, omnia te scire. Utile est, Caesar, & salutare Praefidibus provinciarum, hanc habere fiduciam, paratum esse sanctitati, industriae suae, maximum praemium, judicium Principis, suffragium Principis. Adhuc autem quamlibet

rium, quod suae fortunae fundatas praesertim atque optime constitutas opes potestati regiae libidinique permiserit, reprehendum putet, &c. LIVIN. Fundaverit Guelf. statim generis claritatem abjecto tui Voss. neque id adeo male. Ovidius lib. IV. Tr. Eleg. IV. init:

O qui, nominibus cum sis generosus avitis,

Exsuperas morum nobilitate genus.

ARNTZ.

2. *Mererentur.*] Virtute propria. LIPS. Baudius & Is. Vossius eo, quem dixi, loco, putant agi de his, qui ex nuptiis non legitimis essent prognati. Ego nihil magnopere reperio, quod in eam sententiam me propellat, nam in his verbis *qui Parentes habuissent*, repeto ἀπὸ κατὰ νόμους nobiles, adeo ut simpliciter sermo sit de hominibus novis, non de spuriis. de similibus repetitionibus multis egimus supra cap. LX. quo modo non necesse habemus cum Vossiano inserere *parentes nobiles habuissent*. ARNTZ.

4. *Paratum esse.*] Vossii Cod. *parata*. ut scilicet ad sequentia *judicium & suffragium* referatur, cum haec duo singularia etiam plurale admittant. & ita faverent antiquissimi inpressi Puteol. & Venet. *paratam*. sed nihil mutandum. *Sanctitati & industriae* conjecerat Livinejus, idque confirmat Guelf. sine necessitate tamen, si respicias, quod sequitur *judicium principis, suffragium prin-*

cipis. Tum *permaximum praemium* Voss. Porro *indiciu*m scribunt Codex Livin. Edit. 1476. 1498. & Cuspin. male. nam *indiciu*m fere ad delationes pertinet, & in rebus malis versatur, aliud est *judiciu*m, quod ad laudem profertur & decus. sed eas voces saepius inter se migrare, ut altera alterius occupet locum, docuerunt alii, & nos supra cap. V. §. 2. ARNTZ.

Suffragium.] Ad honores. LIPS.

6. *Vides enim.*] Ethopoeia, quam vocant. LIPS. Sic plures librorum. Catanaeus *Quid enim*. Baudio videtur *vide enim*. Quoquo modo legas, ethopoeia seu morum expressio innuitur, quasi dictum sit, *videlicet*. CELL. Verba (*vides enim*) uncis coërcui, iisque tuarum copiarum beneficio liberari cupio. Suspicebam aliquem post verba, *sed vera reputatio*, posuisse primum glossae instar *videlicet*; quo indicaret, verbis proximis, illam reputationem contineri: illud ab aliis mutatum in *vides enim* &c. GESN. Ingenium naturalis elegantiae decus huic loco abstulerunt editores tantum non omnes, cum sine controversia expreslerint: *si quid benefecero, nesciet* (alii *nesciat*) *Caesar, aut si scierit, testimonium non reddet*. blandiorem longe & vividam magis ἡδοποιῶν nobis conservarunt editiones Puteolani & Veneta, quas tuentur Vossii Codex & Guelf. easque non sequi religio fuit. atque ita toti sententiae elegan-

libet sincera rectaque ingenia, & si non detorquebat, hebetabat tamen misera, sed vera reputatio: Vides enim, si quid bene fecero, sciet 6 Caesar? aut si scierit, testimonium reddet? Ita eadem illa seu negli- 7 gentia, seu malignitas Principum, cum male consultis impunitatem, recte factis nullum praemium polliceretur, nec illos a crimine, & hos deterrebat a laude. At nunc, si bene aliquis provinciam rexit, huic 8 quaesita virtute dignitas offertur. patet enim omnibus honoris & gloriae campus. ex hoc quisque, quod cupit, petat; & adsecutus, sibi debeat. Provinciis quoque in posterum, & injuriarum metum & accu- 9 sandi necessitatem remisisti. Nam si praefuerint, quibus gratias egerint, de nullo queri cogentur. & alioquin nihil magis prodesse candi- dato

ganter inserviunt *vides enim*. Ipse enim sese Praeses adloquitur, & haec vel crebra cogitatione secum volvit, vel ipsa oratione proponit. Superius paullo peccavit Voss. *habebatque* reponens pro *hebetabat*. ARNTZ.

7. *Polliceretur.*] *Pollicerentur* Voss. ut & *deterrebant*. utrumque sine crimine admitteri potest.

8. *At nunc.*] Recte, *at nunc*, non *ac* C. RITT.

Sibi debeat.] Suae industriae & virtuti, quam Princeps honoribus remuneratur. LIPS.

9. *Accusandi necessitatem.*] Quis enim bonos repetundarum postulet? quibus provincia solet gratias agere pro bene administrata republica, & eos Romae per legationes laudare? LIPS.

Profuerint.] Si provinciarum judicia bona & honesta, honori usuique fuerint apud Caesarem: nullae querelae expectandae a provincialibus, quia quisque placere iis studebit, & demereri haec eadem bene agendo: ut Caesarem amicum habeat, & per eum honores. LIPS. Bene ac nunc confirmantibus codicibus MSS. exprimitur, *praefuerint*, id est, administrarint provinciam. pro quo antehac in plurimis libris excusum fuit; *profuerint*. SCHWARZ. Val. Max. lib. I. cap. VIII. ex. 10. *Viribus imperii* (namque Achajae praerat)

Antistitem Delphicae cortinae in intimam sacri specus partem coegit descendere. Quod non sollicitarem, cum *praeesse* idem sit, quod *pro Consule esse*. Cicero lib. XIII. Famil. epist. XXVIII. & lib. II. Epist. xv. *Senatum, eos voluisse provinciis praeesse, qui antea non praefuissent, fratrem meum triennium Asiae praefuisse.* Praefuerint si legas cum MSS. & parte praecipua editorum multo tersior fuit oratio, quam si obtemperemus quaesitae expositioni. ARNTZ.

Et alioquin.] Iterum caecutio, neque haec inter se vineta. Lego omnia: & *liquebit nihil magis prodesse candidato ad sequentes honores, quam peractos.* Optime *magistratus magistratu, honore honor petitur.* Sententiam dedi, fortasse & verba. Scient omnes, inquit, ad futuros honores, priores prodesse, & si ii bene gesti, in urbe aut in provinciis gradum ad alios esse. LIPS. Verbum *prodesse*, innuit aliquam voculam deesse, at illud *peractos* mutandum omnino, in *peractus*. quemadmodum item videbatur acutissimo iudicio Bongarsii. GRUT. Sed & verbum, *prodesse*, quod sic in omnibus scriptis plurimisque impressis extat, utique indicium facit, aliquam voculam deesse, a qua dependeat *infinitivus*, cum sequente casu accusandi, *peractos*. Catanaeus, in commentario suo, verbo, *prodesse*, supplementi loco, subijcit verbum mente intelligendum, *novimus*. At haec nimis infolens

dato ad sequentes honores, quam peractos. Optime magistratus magistratu, honore honor petitur. Volo ego, qui provinciam rexit, non tantum codicillos amicorum, nec urbana conjuratione eblanditas pre-

lens foret ἑλλειψις. Gruterus, praeunte Bongarsio, putavit illud, *peractos*, omnino mutandum in, *peractus*: cui, *poteſt*, vel, *poterit*, cum verbo, *prodeſſe*, jungendum. Lipsius, exterminato adverbio, *alioquin*, substituit verbum, *liquebit*, ac post participium, *peractos*, interpungit. Nos legimus haec Lipsii vestigia, ita quidem, ut retineamus particulas Plinio usitatas, eaque in omnibus omnino hujus Panegyrici libris praesentes: *Et alioqui*; his vero adjungimus verbum, *liquet*: cujus indicium quoddam nobis videmur invenire in ipsa antecedente particula, *alioqui*. Cum enim in ea literae, *liqu*, lateant, quaedam pronuntiandi similitudo utriusque vocis librario oscitanti occasionem dare potuit, ut verbum, *liquet*, prorsus omiserit; quae corruptela deinceps in plura exemplaria dimanavit. Nunc vero illud postliminio est restituendum, neque forte invito Plinio; utpote qui saepius hoc verbo usus elegantem *πλαγιασµὸν* intulit orationi. v. g. *Libr. v. epist. I. 3. II. epist. II. I. v. epist. I. 3. Paneg. I. 4. VI. 3. &c.* Itaque partim ex probabili conjectura, quod attinet ad verbum, *liquet*; partim ex omnium reliquorum Codicum MSS. ductu atque consensu, sine ulla immutatione ceterorum verborum, hunc locum integrum sic rescribendum censemus: *Et alioqui liquet, nihil magis prodeſſe candidato ad sequentes honores, quam peractos. Optime magistratus magistratu, honor honore, petitur.* SCHWARZ. Nihil temere tentare audeo in aperto consensu codicum & librorum inpreslorum ante Lipsium. Praesertim cum adeo novum non sit tales infinitivos poni, ubi nullum aliud praeceſſerit finitum, a quo pendeat. Vide omnino Perizonium ad Sanctium lib. IV. cap. v. Donat. ad Terent. Eun. Act. III. Sc. I. vers. I. Scalig. ad Catullum Com. Beren. p. 85, & quos

laudavimus ad Victor. Epit. cap. xli. Statim volo ergo Voss. sed vide quae diximus cap. v. ARNTZ.

10. *Codicillos.*] Privatas laudatiunculas, qualis illa Martialis, ad hunc Trajanum lib. XII.

Palma regit nostros, mitissime Caesar, Iberos.

Et placido fruitur pax peregrina jugo, Ergo agimus laeti tanto pro munere grates,

Misisti mores in loca nostra tuos.

LIPS. *Codicillos.* Hi sunt testimonia amicorum bene gestae provinciae. Arrianus Epictet. lib. III. c. IX. vocat *καδικέλλας & πιναιδας*. Similia Tacit. Agric. cap. IX. *Non studiis privatis, nec ex commendatione aut precibus.* elegantissime in hanc rem Ausonius de se in Gratiar. act. ad Gratian. p. 251. *Consul ego Imp. Auguste, munere tuo; non passus septa, neque campum, non suffragia, non puncta, non loculos: qui non prensaverim manus, nec cum salutantium confusus occurſu, aut sua amicis nomina non reddiderim, aut aliena imposuerim: qui tribus non circumivi, centurias non adulavi, vocatis classibus non intremui, nihil cum sequeſtro deposui, cum diribitore nil pepigi. Romanus populus, Martius campus, equester ordo, rostra, ovilia, senatus, unus mihi omnia Gratianus.* BERN.

[*Urbana conjuratione.*] Paucorum aliquot civium. Qua in re peccatum saepe, Thraseas apud Tacitum. xv. Annalium queritur & censet, *ut laus falsa, ac precibus expressa, proinde cobibetur, quam malitia, quam crudelitas.* Et decretum mox interpositum: *Nequis ad concilium sociorum referret, agendas apud Senatum Propraetoribus Prove consulibus grates, neu quis ea legatione fungeretur.* Et fraudes vetari bonum est: recta illa iudicia sperni aut supprimi non bonum. LIPS.

De-

preces, sed decreta coloniarum, decreta civitatum adleget. Nae suffragiis consularium virorum, urbes, populi, gentes inserantur. efficacissimum pro candidato genus est rogandi, gratias agere.

CAP.

Decreta coloniarum.] Publica testimonia decurionum, hoc est, quasi senatorum in municipiis & coloniis: Non absimile Ciceronis pro P. Sextio. *Non recito decretum officio aliquo vicinitatis aut clientelae, aut hospitii publici, aut ambitionis, aut commoditatis gratia, sed recito memoriam perfuncti periculi, praedicationem amplissimi beneficii, vicem officii praesentis, testimonium praeteriti temporis.* LIPS.

Ne suffragiis.] Forte ut *suff.* . . . *inse-*
rantur. LIVIN. Assentior Livinejo, ut *suffragiis.* & statim, *inse-*
rantur. Et si possit etiam legi: *Bene suffragiis.* LIPS. Livin. *inse-*
rantur optime. RITT. Quid Livinejus, aliique, tentarint in emendando hoc loco, nolumus nunc repetere. Codices MSS. omnes habent: *Ne . . . inse-*
rantur. Quem modum verbi etiam omnes impressi libri ante Cellarium referunt. Si nexum verborum, ordinemque sententiarum diligentius consideremus, pro *Nae*, *Bene*; & pro, *inse-*
rantur, rescribendum esse, *in-*
se-
rantur, arbitramur. Facile enim ex particula, *Bene*, prima syllaba in fine versus antecedentis a negligente librario praeteriri, & saltem syllaba altera, *ne*, in principio sequentis versus arripi, potuit. Orator his verbis quasi rationem reddit praecedentis sententiae, aut quasi consecratio utitur, haud secus, ac paullo ante dixerat: *Optime magistratus magistratu, honor honore, petitur.* Et Lipsius etiam, quamvis assentiatur Livinejo incongruentius emendanti, postea subiecit, posse & legi: *Bene suffragiis.* SCHWARZ. Probasne receptam Lipsii conjecturam: *Bene suffragiis consularium virorum urbes . . . inse-*
rantur, pro vulgato *nae . . . inse-*
rantur? GESN. Qui & ita edi curavit. Nihil facilius, quam in tanta discrepantium lectionum varietate in minutissimo alicujus litterulae ductu decipi, si vel ipse Argus oculorum

aciem intenderet: quare vereor, ut accurate satis suos codices excusserit diligentissimus Schwarzius. Certe *inse-*
rantur habent excerpta Vossii, qui & ipse & Cl. Cortius uterque id de codice Guelf. testantur. Et hoc praecipue placet. Plaut. Bach. Act. IV. Sc. IX. vers. 79.

Nae ille alium gerulum quaerat.

Diffimulare tamen nolim, totum locum admodum esse suspectum, vel ideo, quod Noster & optimi Auctores nunquam *nae* utantur, nisi ubi pronomen sequatur. Supra cap. XVI. *Nae ille sive interfuso mari.* cap. XXXVII. *Nae ille in tam brevi tempore effecerit.* Et inde male faciunt, qui apud Terentium Prol. Andr. edunt:

Faciunt nae intelligendo.

Quomodo nunquam ea particula usus est, Afer, & scribendum per interrogationem:

Faciuntne intelligendo, ut nihil intelligant?

Sequioris aetatis scriptores id adeo caste non servarunt, apud quos tamen fortasse nonnulla loca corrupta erunt, nam cur apud Symmachum lib. III. Epist. XXXIV. *Nae aevi instar est*, non posset legi *Ne aevi instar est?* pro *nonne*. Confer Cl. Gesnerum ad Caton. de Re Rust. cap. I. §. 5. rarius enim in MSS. diphthongi apparent, & hinc sunt multi, qui ubique *ne*, etiam si sensu adfirmandi occurrat, scribere velint, quos tamen non sequor. Ita Cortius ad Sall. Catil. cap. LII. & ad Plinium lib. VII. Epist. XII. quosque collegit Doct. Reitzius in Ambiguis p. 375. ARNTZ.

Consularium.] Qui in Senatu nominant, ac commendant candidatos. Tamen dubito an non e notis error, veriusque, *Clarissimorum virorum*, de toto Senatu. Nec enim soli *Consulares* suffragia dabant. LIPS.

Rr 2

I. No-

- 1 CAP. LXXI. Jam quo adsensu Senatus, quo gaudio exceptum est, cum candidatis, ut quemque nominaveras, osculo occurreres? de-
 2 vexus quidem in planum, & quasi unus ex gratulantibus. Te mirer magis, an inprobem illos, qui effecerunt, ut istud magnum videretur?

1. *Nominaveras.*] Designaveras palam. LIPS. *Senatus* delet Guelf.

Osculo.] Ut solet in gratulatione & fausta precatione. LIPS.

Devexus.] Forte & *devexus*. LIVIN. *Devexus*. Inclinars, & paene descendens e tuo tribunali. Seneca de Tranquillitate: *Tutiores, erunt superbiam detrahendo, & fortunam suam in planum deferendo*. LIPS.

2. *Manum.*] Superbiae, ut ante monui supra. vide II. Electorum, cap. proprio *De osculis*. LIPS. Guelf. *suis magistratum & hunc cunctanter & p. & i. s. promerentur*.

Inputantibus.] Quasi beneficium darent eo ipso, quod liceret contingere. LIPS.

3. *Candidatus aequales simul stantes.*] Variant libri, ut in causa dubia testes. In V. scriptum, *cand. equitus & simul stantis*, in C. R. editum, *equitis & simul stantis*, in G. (quod correctores resipiat) *aequales & simul stantes*. Mihi placet *candid. Equitis* (E majuscula. id est *equestris ordinis*) *simul stantes*, deleta & mox ubi est, *honore qui dabat*, lego in omnibus *honorem*, probe. Sed & transposuerim verba, ac rescripserim, *qui honorem dabat*, claro & perspicuo sensu. LIVIN. *Aequales*. Hoc mihi placeat, & est pro sensu. At libri tamen plerique, *equitis*, vel *equitus simul*, habent: ut omnino censeam fuisse, & *candidatus ejus, simul stantes*. Erant enim *candidati Caesaris*, & ita in lapidibus nominantur: quos is produceret & commendaret. Nam de *candidato Equitis*, id est, equestris ordinis (quod quidam suggerunt) alienum, & ineptum est. LIPS. Mira varietas horum verborum in antiquis libris occurrit. In Codice Parisiensi pariter, atque Veneto legitur: *Contigit ergo oculis nostris ante facies, princeps candidatus equitus & simul stantis, intueri parem accipien-*

tibus honorem qui dabat. In Cod. Guelpherbyitano, & libro primo Gudiano: *Contigit ergo oculis nostris ante facies principis equitum candidati & simul stantis, intueri parem, &c.* In nostro Codice: *Contigit ergo oculis nostris ante facies principis equitatus candidatus & simul stantis intueri parem, &c.* In Vossiano libro: *Contigit ergo oculis nostris ante facies: princeps & candidatus equitis & similis stantis. &c.* Sic etiam Vossianae scripturae convenienter A. 1501. ediderat Phil. Beroaldus, nisi quod hic praeterea particulam, &, inter vocabula, *Princeps, Candidatus*, omiserit. Philomusus, A. 1520. haec verba expressit: *Contigit ergo oculis nostris ante insolita facies: princeps & candidatus equitis simul stantes; intueri parem accipientibus honorem, qui dabat*. Neque aliter eadem verba, A. 1599 prodidit Livinejus, praeterquam, quod pro casu accusandi, *honorem*, casum auferendi, *honore*, reposuit. Primus, quantum mihi constat, Phil. Junta, A. 1515. pro voce, *equitus, equitum, equitis*, vel *aequitatus*, rescripsit, *aequales*; at eam lectionem, quam Jac. de la Baune, Cellarius, alique hodie sunt secuti, jam A. 1531. Seb. Gryphius, nescio, an non ex ingenio, protulit. In hac vero haud acquieverant, Livinejus, & Lipsius, qui locum hunc magis emendare tentarunt, sed successu minus felici. Denuo ei manum admovit Joh. Frid. Gronovius, in *Diatribae, ad Papinium Statium*, Cap. XXXII. pag. 209. cum ita rescribendum censeret: *Contigit ergo oculis nostris insolita facies, Princeps & candidatus aequitus & simul stantes*. Duo, inquit, dicit Plinius: primum, utrumque stetisse: dein, utrumque in plano stetisse. Poterat enim Princeps altiore loco stare: sed auget illud submissionem ejus. Ideo ante: *devexus in pla-*

tur? cum velut adfixi curulibus suis, manum tantum, & hanc cun-
ctanter & pigre, & inputantibus similes, promerent. Contigit ergo 3
oculis nostris insolita ante facies, Princeps & candidatus aequi tum &
simul stantes, intueri parem accipientibus honorem, qui dabat. Quod 4
fa-

planum. *Aequitus*, ut *primitus*,
planitus apud Tertullianum. Vox elegan-
tissima, & eo amabilior, quia adhuc igno-
rata. Ego non statim rejicio ἀπαξ λεγόμε-
να, sed ea aperta sint, oportet, nec forte
ex corruptela aliorum nata: neque gestio so-
licitare lectionem hucusque vulgatam, dum-
modo ne magis ex conjectura, quam ve-
stigiis veterum Codicum, extitisse videat-
ur. Haec autem vestigia si persequor, &
in primis si Codicis mei scripturam cum
ceteris contendo, persuasum mihi habeo,
me, neque a mente, neque a stilo Plinii,
recessurum esse, si eum locum ita restitu-
tum ivero: *Contigit ergo oculis nostris in-
solita ante facies principis, aequati candida-
tis, & simul stantis: contigit intueri parem
accipientibus honore, honorem qui dabat.*
Primum enim, cur non utrasque has vo-
ces: *ante insolita*, conjuncte recipiamus,
cum alii veteres libri hanc, alii aliam, ex-
hibeant; & cum Philomusus jam utrasque
simul ediderit? Deinde, casum gignendi,
Principis, admitto, qui in duobus Codici-
bus MSS. expressus est, & in omnibus,
per adjunctum participium, *stantis*, quasi
digito ostenditur. Quam proclive porro
est, congruentes casus in ceteris vocibus
invenire, atque, ex corrupta scriptura,
aequitatus, vel *equitus*, eruere, *aequatus*;
quam vocem rudes librarii etiam in casum
nominandi deflectendam putarunt, post-
quam ex genitivo, *Principis*, idem casus
nominandi, *Princeps*, jam irrepserat. Præ-
terea, quia verbum, *intueri*, in omnibus,
quos vidimus, antiquis libris, sine copu-
la, *que*, ponitur; utique alius ibi defe-
ctus latet, qui non commodius, quam per
ipsum Plinianum verbum, *contigit*, quod
librarius repetere omiserat, suppletur. De-
nique, postliminio afferro nomen, *honore*,
quod Livinejus in antiquo Codice invene-

rat, quodque librarii, propter idem no-
men in casu accusandi subsequens, prae-
termiserant. Supervacaneum autem foret,
pluribus comprobare, recte dici, eum,
*qui dabat honorem, parem esse accipienti-
bus honore*; quemadmodum Cicero dixit,
omni virtute & laude parem esse alteri; & *sa-
cilitate parem esse infimis*. &c. SCHWARZ.
Clar. Perizonius conjecerat: *aeque & si-
mul stantes*. aliorum judicia excutere nihil
adtinet, unum hoc dicam, in loco tam va-
rie vexato atque agitato tutissimum esse
quam proxime ad MSS. codices accedere,
quorum scripturam ne verbo quidem in-
mutato exhibui, & id, ni fallor, optimo
sensu: *Insolita ante facies, Princeps & can-
didatus aequi tum & simul stantes; intueri
parem accipientibus honorem, qui dabat.*
Ex his *insolita ante* suo jure defendit Cel.
Schwarzius, in ceteris non aegre feret Vir
humanissimus, si nonnihil ab ejus senten-
tia dissentire videar. *Aequi tum* dedimus
sine ulla vi ex iis MSS. qui mala avi con-
glutinis litteris fecerant *equitum* & inde
equitus vel *equitis*, quae terminationes ex
compendiosa scribendi ratione millies per-
mutantur. *Aequi* erunt aequales, nulla ha-
bita dignitatis ratione, cum relictis curuli
in planum descendisset Imperator, adeo
ut, quod ait ille impurus apud Terentium,
aequa omnibus esset libertas. *Aequus* pro
aequali dici nemo dubitabit, & sic Ovidius
lib. VI. Met. vers. 10.

*Occiderat mater, sed & haec de plebe suoque
Aequa viro fuerat.*

Cl. Burman. ad Vell. Patere. lib. II. cap.
XXXI. *Essetque ei imperium aequum in o-
mnibus provinciis cum proconsulibus*. & ad
Sueton. Aug. cap. LXXIX. Drakenb. ad Si-
lium lib. III. vers. 192.

*Quantus non aequas perlustrat flexibus Ar-
ctos.*

factum tuum a cuncto Senatu, quam vera adclamatione, celebratum est? TANTO MAJOR! TANTO AUGUSTIOR! Nam cui nihil ad augendum fastigium superest, hic uno modo crescere potest, si se ipse submittat, securus magnitudinis suae. Neque enim ab ullo periculo fortuna Principum longius abest, quam humilitatis. Mihi quidem non

& quae Frater meus protulit ad Catonem lib. III. dist. XXV. De confusione *ae* & *e* non opus est, ut quidquam dicamus, interrim nonnunquam dubia ita redditur oratio, si rei verosimilitudo permittat, ut ingenia feliciora vel hoc vel alterum audeant praeferre atque tueri, vide sic hac eadem in voce dissonantes Viros Doctos ad Petronium cap. XXXIV. *Aequum Mars amat*. Additum ad exprimendam illorum temporum felicitatem, si cum prioribus compararentur, quae designaverat vocula *ante*. sic supra cap. XXXV. *Cum iisdem, quibus antea cautibus innocentissimus quisque, tunc nocentissimus adfigeretur*. Post intueri particula *que* abest a Codicibus scriptis & editionibus intempestiva crisi non vitiat. nec ideo necesse est, defectum, vel quasi defectum, supplere inani repetitione. Non enim nobis ea mandata est provincia, ut optimos etiam scriptores ex nostro ingenio & nostris verbis loqui cogamur. Satis est, si liceat eam vocem ex praecedenti membro repetere, qualia exempla & apud nostrum & apud alios multa sunt, ut docuimus ad cap. LX. §. 5. Pari modo Plinii manum agnovimus sup. XXI. *Novos aliquos honores, novos titulos merebare? At tu etiam Patris Patriae recusabas*. ubi sine necessitate nomen intruserant alii. Apud Boëthium ita haerebat librarius lib. II. prof. I. *Nec formidandas fortunae minas, nec exoptandas facit esse blanditias*. quare proprio consilio vocem geminabat, ut sensum clariorem efficeret *form. facit fort.* eadem, quae hic, necessitate. Noster cap. LXV. *Tu nihil amplius vis tibi licere, quam nobis, sic fit, ut nos tibi plus velimus*. Repete in ultimo membro *licere*, & ita non necesse erit illud interferere ex conjectura Livineji.

cap. LXXII. *Nec magis sine te nos esse felices, quam tu sine nobis potes. An, si posses. ubi supplendum cogitatione, esse felix. & eod. cap. Habent sua verba miseri, sua verba felices*. Terentius Eun. Act. I. Sc. I. vers. 9.

Te amare & ferre non posse.

Ubi ex praecedenti verbo repete *amorem*, indeque ortum desiderium, adeo ut ab eo loco abstinendum sit, ubi tamen Clar. Heumannus tom. II. Poec. lib. IV. p. 476. *te amorem ferre* praetulerat. tanto inconvenientius, quanto magis ita metrum violatur. Sulp. Severus Dial. I. cap. XXII. *Renitentibus cunctis, & praecipue loci illius abbate, malo (lege male cum MSS.) animo fixa sententia non potuit avelli*. Ita auctoribus membranis restituendus locus. vulgo editur *abbate renitente*. Apud Melam praef. lib. I. lege: *Ac primo quidem, quae sit forma totius expediam; deinde rursus oras omnium ac littora, ut intra extraque sunt*. Bene ibi rem gerit Gronovius, sed eam locutionem non ferre usum latini sermonis existimavit Cl. Heumannus Poec. tom. I. lib. II. Epist. IV. Ego puto eodem modo, saltem non admodum diverso, dici posse, *expedire oras & littora*, pro describere, quo *expedire exitum* alicujus rei, & *expedire initium* dixit Cicero & Sall. Jug. cap. V. Vide Graevium ad Justinum lib. XLIII. cap. I. Praeterea, si hoc largiri vellem, locus omnino sanus erit, si cogitemus ubi talia verba ad duo diversa substantiva referuntur, non omnibus vocibus aeque convenire. sic Florus lib. IV. cap. XII. dixit: *Aliis oculos, aliis manus amputabant*. Vide quae dixi cap. LV. §. 9. Felicior Viri Erud. conjectura eodem loco apud Melam scribentis *ornant*
is

non tam humanitas tua, quam intentio ejus admirabilis videbatur. Quippe cum orationi oculos, vocem, manum commodares, ut si alii eadem ista mandasses, omnes comitatus numeros obibas. atque etiam, cum suffragatorum nomina honore, quo solent, exciperentur, tu quoque inter excipientes eras, & ex ore Principis ille senatorius adensus

au-

tis pro orantis, quomodo etiam Cl. Graevius in Scholis privatis eundem locum constituerat, & justis firmaverat argumentis. Cum talis igitur ellipsis adeo sit frequens, non difficile erit credere & in sequenti dabit commodum honorem intelligi posse. ARNTZ.

4. *Tanto major.*] In adhortatione & probatione formula. Sic in Seneca, *Multoque audire mavult: Tanto melior, quam Tanto felicior:* & alibi in eodem. LIPS. & ad Senec. Epist. LXXI. cum Taubmanno ad Plautum Trucul. Act. v. vers. 61.

Tanto melior; noster esto.

5. *Intentio.*] Expressio, cum veritate & acrimonia. LIPS. Superius quam ab humilitate Ascens. & Aldus. *Quam humilitas* editio 1476. & 1498. *quam ab humilitatis* vulgatiores. Illae varietates satis indicant latere veram Plinii manum, & veriore quidem, quam ut vulgo capi potuerit, unde mutare necesse habuerunt id, quod vel ipsi non intelligerent, vel neque ipsum Oratorem intellexisse crederent. Non opinor tamen, quemquam adeo durum fore, ut non mecum vellet amplecti scripturam Rhenani, Cod. Livin. Voss. & Guelf. quam exprimi curavimus, neque id sine causa, ut patebit ex notis ad cap. LX. §. 5. & quae paullo ante vidimus §. 3. ARNTZ.

6. *Orationi.*] Qua gratulabaris honorem candidatis. LIPS.

Vocem, manum.] Seneca, epist. VIII. *In Senatu candidato vocem & manum commodare.* LIPS. *Vocem, manum.* Quia quasi latentes voce & manu producit atque ostendit Senecae epist. VIII. 9. de Tranquil. c. III. dicit, *extrahere candidatos.* Adde Plin. lib. III. epist. XX. Lips. IV. A. VII. BERN. Inverso ordine Guelf. *orationem oculis, voce, manu commendares:* licet per-

peram. Quintil. lib. XI. cap. III. *Ad haec commodanda manus est, idque dum erit prima & composita actio.* Popma ad Vellejum lib. II. cap. LXX. *Ut manum morituro commodaret sibi.* Seneca Oedip. vers. 1032.

Commoda matri manum,

Si parricida es, restat hoc operi ultimum. & Herc. Oet. vers. 1305.

Sive es misericors, commoda gnato manum. ARNTZ.

Alii eadem.] Privato, qui tibi obsequeretur. Sed puto rectius lectum iri, ut *se alius eadem ista mandasset.* Tu, inquit, omnia ita comiter & benigne faciebas, tanquam si non a te hoc beneficium, sed ab alio acceptum gratulareris. Nemo enim nimis gaudet aut exultat in eo, quod ipse confert. LIPS. *Omnes numeros,* id est, omnes partes, a palaestra petita locutio. Erasm. in Prov. tit. *fides.* Lipsius ad Senec. lib. VII. de Benef. cap. I. Vorstius ad Valer. Max. lib. IV. cap. I. ext. 2. *Cunctos virtutis numeros custodientem.* Cortius ad Nostri lib. III. Epist. IV. In ceteris non video, quare quidquam mutem tanto consensu & Codicum & Editionum. ARNTZ.

Suffragatorum.] Hoc intelligi potest ex epistola XX. lib. III. ejusdem Plinii, ubi rationem hanc comitalem ita explicat: *Citato nomine candidati, silentium summum. dicebat ipse pro se, vitam suam explicabat, testes & laudatores dabat. Addebat quosdam ex suffragatoribus. illi graviter & paucis loquebantur. Plus hoc quam preces proderat.* Itaque Suffragatores prodibant, & loquebantur: apparetque cum plausu & favore (ut tunc mores ad levitatem vel adulationem inclinabant) exceptos. Apparet, inquam, ut haec est lectio, quam mihi immutare tamen suadeat animus, ac scriberes.

7 audiebatur. Quodque apud Principem perhibere testimonium merentibus gaudebamus, perhibebatur a Principe. Faciebas ergo, cum diceres, optimos; nec ipsorum modo vita a te, sed iudicium Senatus comprobabatur, ornarique se, non illos magis, quos laudabas, laetabatur.

I CAP. LXXII. Nam quod precatus es, ut illa ipsa ordinatio comitiorum BENE AC FELICITER EVENIRET NOBIS, REIPUBLICAE, TIBI, nonne tale est, ut nos hunc ordinem votorum convertere debeamus? Deos denique obsecrare, ut omnia, quae facis, quaeque facies, prospere cedant tibi, Reipublicae, nobis? vel si brevius sit optandum, ut

bere: tum suffragatores nomina, honore quo solent, exciperent, tu quoque. Ipsi, dico, Suffragatores nomina excipiebant: quorum? nempe candidatorum, qui nomine & ordine (ex verbis jam Plinii) citabantur. Princeps igitur ipse, mira comitate, quasi inter suffragantes laudantesque erat. LIPS. 7. Faciebas cum diceres.] Aufon. Epigr. ad Theodos.

Non habeo ingenium: Caesar sed jussit, habebō.

Cur me posse negem, posse quod ille putat? Invalidas vires ipse excitat, & juvat idem

Qui jubet, obsequium sufficit esse meum. Et olim Omnes satis honestos generososque duceret, quibus arma sua signaque pop. Rom. commisisset. Liv. lib. XXIV. c. XXXV. Adde Scipionis dictum lib. XXV. c. II. f. BERN.

Optimos.] Notetur ritus, adhuc inobservatus. Candidati, boni vel optimi acclamabantur, ad nomen. Senecae hinc lux, epist. III. Itaque verbo illo quasi publico usus es, & sic amicum dixisti, quomodo omnes candidatos viros bonos dicimus. LIPS.

Ipsorum.] Candidatorum. Itaque ex his palam est, superiora, uti dixi, legenda. LIPS.

Judicium.] Quia Senatus tales elegerat. LIPS.

Ornarique se.] Ipsum Senatum, cui sic credebas. LIPS. Malim legere: . . . sed iudicium senatus comprobatur: qui ornari se, non illos magis, quos laudabas, laeta-

batur. Verum adhuc destituor auctoritate omnium librorum. SCHWARZ. Tuam auctoritatem valuisse vides, cum pro vulgari scriptura ornarique se non illos cet. reposui, qui ornari quam se non illos magis, quos laudabas, laetabatur. Nimirum in qui praeponendo tibi obtemperavi, quae ad ornari adhaerescens in quam mutavi, quo oratio aegre carere posse mihi videbatur. Jam illa sententia est, Senatus laetabatur, non magis ornari illos candidatos a se commendatos, quos tu laudabas, quam se ipsum, qui illos tibi tradiderat. GESN. Nondum apud me constitutum est satis, an ordine inverfo uti voluerit Plinius, certe constructio illa dura satis videtur. si quid mutandum, quod non crediderim, sequi maluissem litterarum ductum ornari qui se. Recepta scriptura convenit brevitati Pliniana, de qua & hoc capite, & passim diximus. & magis solet poni, licet non sequatur quam. Confer Doct. Oudend. ad Hirtium Bell. Alex. cap. LXXIV. Consuetudine magis pervulgata militari credebatur instrui Caesar. Clar. Perizonius sententia satis ingeniosa conjecerat non illi magis, q. l. laetabantur. Erronee in superioribus Voss. nec temporum modo vita. quod ferri nequit. Vita notat mores, rationem vivendi. Confer Nic. Loënsen lib. VI. Misc. cap. III. ARNTZ.

I. Illa ipsa ordinatio comitiorum.] Veteri comitiorum ratione longo intervallo reducta, & suffragiis per tabellas revocatis. Lege auctorem Epist. XX. lib. III. LIVIN. Or-

ut uni tibi? in quo & Respublica & nos sumus. Fuit tempus, ac ni-
mum diu fuit, quo alia adversa, alia secunda, Principi & nobis.
nunc communia tibi nobiscum tam laeta, quam tristia, nec magis sine
te nos esse felices, quam tu sine nobis potes. An, si posses, in fine
votorum adjecisses: **UT ITA PRECIBUS TUIS DII ADNUERENT, SI**
JUDICIUM NOSTRUM MERERI PERSEVERASSES? Adeo nihil tibi a-
more civium antiquius, ut ante a nobis, deinde a Diis, atque ita ab illis
amari velis, si a nobis ameris. Et sane priorum Principum exitus do-
cuit, ne a Diis quidem amari, nisi quos homines ament. arduum erat,
has

Oratio. Solennis & vetus illa precatio,
quam usurpabat is, qui comitiis praeerat
& moderabatur. Cicero, pro Murena: *Quae*
precatus sum a Diis immortalibus, more in-
stitutoque majorum, illo die quo L. Mure-
nam Consulem renunciavi, ut ea res mihi,
magistratuique meo, populo plebique Roma-
nae bene atque feliciter eveniret. Et appel-
lat mox Solennem comitiorum precationem.
Oratio hic igitur, dispositio & creatio
magistratum in hunc annum. LIPS.

Nobis, Reip. Nonne tibi tale est.] Pla-
nissime transposita voce legendum: *tibi,*
nonne tale. Nam haec formula erat, *Senatui,*
reip. mihi. Seipsum in ea comprecatione
semper includebant: ut in Ciceronis
illis verbis, & alibi. Occurrit hoc Ennii:

Ea ut mi,

Reique & fidei, regno, vobisque Qui-
rites

Se fortunatim, feliciter, ac bene vortant.
LIPS. *Nobis, reipublicae: nonne tibi tale*
est &c. Nihil est certius conjectaneo, quod
dudum libro suo adlevit Bongarsius; legen-
dum sc. voce transposita *nobis, reipublicae,*
tibi; nonne tale est &c. sicque nuper etiam
legendum conjecit Lipsius, adeo nulli prae-
clusa est ad veritatem via. GRUT. *Reip.*
tibi: nonne tale est. hoc & in tractatu ad
l. 2. de Origine Jur. jam olim notavimus.
FABER. *Tibi otiosum erit, si receptam*
scripturam sequamur, & transpositionem
exigit mox conversus votorum ordo: ti-
bi, Reip. nobis. Plaut. Captiv. Act. II. Sc.
III. vers. 1.

Quae res bene vortat mihi, meoque filio
Vobisque.

Varro lib. v. de L. L. p. 62. Bonum, for-
tunatum felixque salutareque fiet P. R. Rei-
que Publicae mihi, Collegaeque meo, fi-
dei magistratuique nostro. qui locus egregie
tuetur, quod ex Memmiano codice conje-
cerat Lambinus apud Cicero. pro Mur. cap.
1. *Mihi, fidei, magistratuique meo.* & ita
plane apud Ennium p. 39. ubi conf. Colum-
na. Victor. III. cap. LXXV. *Salve puer ti-*
bi & Reipublicae tuae felix. Livius lib.
XXXI. cap. VII. *Mihi sacrificanti precanti-*
que, ut hoc bellum mihi, senatui vobisque
bene ac feliciter eveniret. Plura contulit
Brissonius lib. I. de Form. p. 64. quae fa-
tis evincunt, etiam si id negarent alii co-
dices, omnium reliquorum judicio esse re-
cipiendum, quod dedimus post Cellar. &
Gesnerum. ad sensum suum etiam praebente
Cl. Perizonio. Mox *Deosque obsecrare*
conjecerat in margine Livinejus. & pro-
cedant, cadant male quaedam editiones.
ARNTZ.

Uni tibi cum.] Inf. c. XCIV. *Simplex,*
cunctaque ista complexum, unum omnium
votum est, Salus Principis. Adde Mes-
sallae verba in Suetonii Aug. cap. LVIII.
LIPS.

2. *Fuit tempus.*] Sub malis Principibus.
LIPS.

Alia adversa.] Dissidebant enim. & Prin-
ceps Senatum minui vel perire, ipsi Prin-
cipem optabant. LIPS.

3. *Votorum.*] Publicorum, de quibus
su-

5 has preces tuas laudibus adaequare; adaequavimus tamen. Qui amoris ardor, qui stimuli, quae faces illas nobis exclamationes subjecerunt? Non nostri, Caesar, ingenii, sed tuae virtutis tuorumque meritum voces fuerunt, quas nulla nunquam adulatio invenit, nullus
6 cuiusquam terror expressit. Quem sic timuimus, ut haec fingeremus? quem sic amavimus, ut haec fateremur? Nosti necessitatem servitutis.
7 quando simile aliquid audisti, & quando dixisti? Multa quidem excogitat metus, sed quae adpareant quaesita ab invitis. aliud sollicitu-

supra? an quae ipse Trajanus in Senatu nunc concepit? LIPS.

4. *Exitus.*] Violentus, aut foedus. LIPS. *Exitus.* Caji, Claudii, Neronis, Galbae, Vitellii, Domitiani. BERN. nisi quod Guelf.

5. *Adclamations.*] *Exclamations* vetus Exempl. non placet. Infra quoque *adclationum nostrarum fidem.* LIVIN. *Exclamations* est in omnibus MSS. & vetustis editis cum Lipsio, primus Aldus *adclamations*, quod multo notius est, & rei, de qua agitur, convenientius. Nondum tamen expungere audeo, quod videtur posse exponi. Multo tamen libentius alterum amplecterer cum Sichardo, Hearn. Cell. Gesn. ARNTZ.

6. *Ut haec fateremur.*] In Vossiano libro pro verbo, *fateremur*, annotatum est, *faceremus*. Sed non est, quod quicquam hic corrigamus. SCHWARZ.

Nosti.] Nam & ipse paullo ante inter servientes. LIPS.

Quando simile.] *Et quando sim.* vetus exempl. forte *ecquando*. & mox *audisti? ecquando.* LIVIN. Vide quae de illis vocibus & varietate diximus cap. LVI. §. 2.

7. *Multa excogitat metus.*] Pulcherrium est in Plutarchi Demetrio, *Non fidendum honoribus istis, qui decernuntur sic vulgo: Τα γὰρ αὐτὰ, inquit, καὶ δειοτὲς ὑποφύονται, καὶ φιλοῦντες: eadem enim & timentes decernunt, & amantes. At unum argumentum esse verae benevolentiae, si ii, quibus dantur, conscii sibi sint, factis & virtute meruisse.* LIPS. *Multa excogitat*

metus. Tacit. IV. A. XXXI. *Nec occultum est, quando ex veritate, quando adumbrata laetitia, facta imperatoris celebrentur.* Adde Plutarch. in Demetrio c. XXXIX. *Tubam pacis Bernegg.* p. 110. BERN.

Simulationes.] Tibullus:

Difficile est imitari gaudia falsa;

Difficile est tristi fingere mente jocum.

Nazarius: *Fingit quidem timor gaudium, sed ita intimos mentis affectus proditor vultus enunciat, ut in speculo frontium imago exstet animorum.* LIPS. Pacatum dicere voluit Paneg. cap. XXXVII.

Utque jam maxime.] *Eadem* Cuspin. Lugd. *aliter dicuntur.* vet. exempl. Livin. & Cusp. RITT. Non sugillo scripturam istam, capior tamen legere, *ut quam maxime &c.* GRUT. Vix commodam sententiam ex posterioribus verbis elicias. At varie hic locus legitur. Beroaldus, Aldus, Junta, Fratres Vercellenses, Rhenanus, Ascensius, Livinejus, pro *utque*, divisim voculis, exhibent: *ut quae.* Gryphius, interjecta voce, *eadem*, sic legit: *ut quae jam maxime eadem ab utrisque dicantur.* Cuspinianus haec verba amplius auget: *ut quae jam maxime eadem ab utrisque dicantur, aliter dicuntur.* Lipsius, Frischmanus, Hackius, Patarol, hoc augmentum recepere, sed primis particulis, *ut quae*, sic conjunctis: *utque.* Gruterus & Parisienses ita scribunt: *utque jam maxime eadem ab utrisque dicantur.* Ad quae verba haec commentatus est Gruterus: *Non sugillo scripturam istam; capior tamen legere: ut quam maxime.* Id quod non inviti con-

tudinis, aliud securitatis ingenium est; alia tristium inventio, alia gaudentium; neutrum simulationes expresserint. habent sua verba miseri, sua verba felices, utque jam maxime eadem ab utrisque dicantur, aliter dicuntur.

CAP. LXXIII. Testis ipse es, quae in omnium ore laetitia, non amictus cuiquam, non habitus, quem modo extulerat. inde resultantia vocibus tecta, nihilque tantis clamoribus fatis clausum. Quis tunc non e vestigio suo exsiluit? quis exsiluisse sensit? Multa fecimus sponte,

cedimus; quia facillime fieri potuit, ut ex particula *quam*, duae: *que jam*, vel *quae jam*, ab imperitis librariis fingerentur. Noster Codex haec prodit: *ut que jam maxime eadem ab utrisque dicantur*. Si compingamus, *que jam*, in unam particulam, *quam*; tunc facilius in hoc loco legendo & intelligendo acquiescemus. At nescimus, quomodo nihilominus magis capiamur cum Lipsio ceterisque sic legere: *utque maxime eadem ab utrisque dicantur. aliter dicuntur*. Et haec primo Gudii libro allita deprehendimus. SCHWARZ. Locus haud dubie depravatus. Indulgens hic ingenio haec scripsisse credo Nostrum: *Habent sua verba miseri, sua verba felices, nec sunt eadem, quae cum maxime ab utrisque dicuntur*. De *cum maxime* plura dixi Poecilus tom. II. p. 179. sq. HEUM. Poecil. tom. III. lib. IV. *Ut quae jam maxime ab utrisque dicantur*. Puteol & Ven. Simplissima, & non video, cur non vera, est scriptura, quam ideo secuti sumus, Codicis Schwarziani. nam in dubia lectione optimum semper credidi, quam accurate liceat, vestigia codicum premere. & ita Plinio digna evadet sententia. quam confirmat etiam Voss. nisi quod *ut quae recipiat*, & expungat *eadem*. Gruterum sequitur Cl. Gesnerus. ARNTZ.

Aliter dicuntur.] Alia asseveratione, intentione, & vultu. LIPS.

1. *Non amictus.*] Mamertinus, Juliani laudatione: *Nimiae laetitiae decoris sunt & gravitatis immemores. Illa jactatio togarum, illa exultatio corporum, nescientibus*

paene hominibus excitabatur. LIPS. Pro *habitus* Petr. Faber [Semestr. lib. II. p. 379.] legit *aditus*. HEARN. Superius *quae non omnium* Guelf. *perperam*. Terent. Andr. Act. V. Sc. II. vers. 16. *Severitas in vultu*. Noster cap. XLVIII. *Superbia in fronte, ira in oculis, femineus pallor in corpore, in ore impudentia*. Et Voss. *non metus cuiquam, non*. Cum Doct. Hearne ad hunc locum noter Fabrum in Semestr. lib. II. cap. XXV. p. 379. hic pro *habitus* scribere *aditus* negligentius eum vel inspexit, vel male vim argumenti cepit. Agitur enim illic de loco Mamertini. Et ea emendatio ibi sine dubio vera est, quae hic nullo sensu praeferretur. ARNTZ.

Quem modo.] Forte, *quem domo*. LIPS. Eaque emendatio placebat Rittersh. immo publice recepta est in editione Variorum. *Modo* expone per paullo ante, cum in servitute viverent. An in platea, an in locis publicis sumserant novum ornatum, depositis sordidis vestimentis, quos domo extulerant? Ita succurrebat aliquando, posse magis fortasse ad emphasin facere, si legeremus: *quas modo exul tulerat*. Nunc non adeo displicet Lipsius, si *habitum* ad gestum oris & corporis referamus, ut non de nihilo esset mutatio in Cod. Voss. *metus* pro *amictus*: *non metus cuiquam, non habitus, quem domo*. nam dissimulare nolim, in vulgata lectione admodum offendere me *extulerat*. Cl. Perizonius conjecerat: *quem modo attulerat*. ARNTZ.

Tecta.] Curiae. LIPS. Vir Doctus conjecerat *resonantia*, hoc, si sensum spectes,

te, plura instinctu quodam & imperio, nam gaudio quoque cogendi
 3 vis inest. Num ergo modum ei tua saltem modestia inposuit? nam
 quanto magis a te reprimebatur, exarsimus, non contumacia, Caesar,
 sed ut in tua potestate est, an gaudeamus, ita in quantum, nec in
 4 nostra. Comprobasti & ipse adclamationum nostrarum fidem, lacri-
 ma-

eodem redit, interim flores poetici, quos
 passim Noster gestit spargere, alteram le-
 ctionem exornant. Lucan. lib. VII. vers.
 482.

Pangaeaque saxa resultant.
 Barthius ad Statium lib. II. Theb. vers.
 714.

Juga longa resultant.
Tantis clamoribus.] Pone sexcentos una
 clamantes: & adde Actuarios, & Laticla-
 vios, quibus jus veniendi in Senatum.
 LIPS.

2. *Instinctu quodam.*] Nam animus in
 gaudio emicans & subsultans, corpus igna-
 rum & paene invitum eo ducit. LIPS. Le-
 gi optamus *instinctu quodam & impetu*,
 non *imperio*: nisi tamen *imperium* hic idem
 significat, ac vim imperiosam, & cui re-
 sisti non potest. GESN. *Quaedam* Guelf.

3. *Num ergo.*] Lego non, & sine inter-
 rogatione. sic *nec* & *saltem* infra cap.
 LXXXII. *Nec deformitate ista saltem flumi-
 na carebant.* haec Cel. Perizonius in ora
 codicis sui, licet nihil dissentiant MSS. qui
 tamen in sequenti membro variant. Exem-
 plar Livin. & Voss. *non quanto... exarsimus?*
 Guelf. *num quanto.* Lapsus hi sunt libra-
 riorum facillimi, uti vidimus cap. XLIX,
 & LXIII. Ordo orationis hic apertissimus
 est. neque necesse, ut sanum locum tot
 varietatibus agitemus, si modo observe-
 mus, supplendum hic esse, *tanto magis*
exarsimus, uti melius docuit Periz. ad San-
 ctium lib. IV. cap. VII. not. 4. de omisso
quam, egimus ad cap. XIV. Tacitus lib. XII.
 Ann. cap. XI. *Quanto ignara barbaris,*
tanto toleratiora capefferet. & *quantus* scri-
 bi, licet non praecesserit vel sequatur *tan-
 tus*, patet ex Ovidio Epist. VII. Her. vers.
 144.

Hectore si vivo, quanta fuere, forent.
 Sil. Ital. lib. VII. vers. 575.

*Haud prorsus daret ullus honos, tellus-
 que subacta*

*Phoenicum, & Carthago ruens, injuria
 quantum*

Orta ex invidia decoris tulit.

Noster cap. XXXV. *Timeantque, quantum
 timebantur.* cap. LXXIX. *Praestabitque gau-
 dium, quantum ipse percipiet.* Virgilius Ecl.
 IV. vers. 54.

*Spiritus, & quantum sat erit tua dicere
 facta.*

Et adprime huc faciunt, quae protulit Cel.
 Burmannus ad Ovidium lib. IV. Met. vers.
 64.

*Quoque magis tegitur, tectus magis ae-
 stuat ignis.*

ubi *tanto magis* erat in plerisque codicibus.
 Columella lib. VII. R. R. cap. IX. *Quae
 quanto foecundior est, celerius senescit.* Vell.
 Paterc. lib. II. cap. LXXII. *Fuit dux Cas-
 sius melior, quanto vir Brutus.* Markland.
 ad Statium lib. V. Silv. III. vers. 211. Prae-
 terea adscripserat Perizonius: lego, *repri-
 mebamur.* sed melius erit, ut idem postea
 ad Sanctium voluit, ex superioribus repe-
 tere *gaudium*, recepta maxime loquendi
 ratione apud Nostrum, ut saepius vidimus.
 ARNTZ.

Tua potestate.] Qui materiam dare potes,
 non potes. LIPS.

Nec in nostra.] Quia a vi gaudii auferi-
 mur, ut a subito torrente. LIPS.

4. *Veritate.*] Non enim fictae illae, aut
 expressae. Quid si tamen, *ubertate*? LIPS.
 Rectius putem *veritate*, ut respondeat prae-
 cedenti *fidem*. BERN. Quid *ubertas* ad
 rem faceret? cum & simulatae lacrimae
 uberes esse possent, neque ex eo animus spe-

marum tuarum veritate. Vidimus humescentes oculos tuos, demissumque gaudio vultum, tantumque sanguinis in ore, quantum in animo pudoris. Atque hoc magis incensi sumus, ut precaremur, ne quando tibi non eadem causa lacrimarum, utque nunquam frontem tuam abstergeres. Hoc ipsum has sedes nos, quasi responsuras, inter-

spectari queat, cum & hac in parte simulatio veritate sit ingeniosior, nam, ut canit ille,

*Lacrimae simulare docentur,
Hae quoque habent artes, quaque jubentur, eunt.*

Adeoque simulatis lacrimis opponuntur verae. Idem Poëta lib. XI. Metam. vers. 672.

Fletus quoque fundere veros

Visus erat.

Pricaeus ad Appulejum lib. VIII. Metam. p. 156. *Solae lacrimae procedere noluerunt.*

Sic ad nostri similitudinem, qui vere lamentabamur, conformatus. Sola editio Variorum ubertate nimia facilitate recepit, sed ea editio passim non satis est adcurata, & magni Viri nomine indigna, sed nomine tantum, cum & hanc, ut & alias, levioribus aliorum curis commiserit. ARNTZ.

Demissumque gaudio. Si sic legas, ad pudorem mistum gaudio referendus hic gestus. nam ille in laude, quae titillat & suaviter afficit, vultum tamen submittit. At si de gaudio solo; legerem remissumque. id esset; hilarem & diffusum gaudio vultum. cujus proprium scilicet dilatare, unde & laetitia: sicut contrahere, & angustare doloris, unde angor. LIPS. Prior expositio Personae Principis nostri adcommodatior, & optimus quisque tale gaudium cum pudore communicat. *Remissum* nonnihil adversaretur humentibus oculis, contra *demissum* tuetur sanguis in ore, pudor in animo. Victor. Epit. cap. VIII. *Rubore faciem demitteret.* Sidon. Apollinaris lib. VIII. Epist. VI. *Cum quodam prologo pudoris vultum modeste demissus erubuit.* Lucanus lib. II. vers. 360.

Non timidum nuptae leviter tectura pudorem,

Lutea demissos velarunt flammea vultus. Salmasius ad Tertull. Pall. cap. IV. fine adeundus est. ARNTZ.

Sanguinis in ore. Rubuisse vult Trajanum pudore. Rubor enim ex animi pudore nascitur, & quoties naturae aliquid honesto pudore dignum occurrit, commoto sanguine cutem tingit, sive, ut Naturae indagatores dicunt, tacta pudore sanguinem pro velamento tendit, uti erubescens sibi manum ante faciem opponit. BERN.

Nunquam frontem tuam abstergeres. Si auctorem capio, hoc voluit, precatos se ut pudorem eum nunquam poneret quem lacrymis testatus Senatui esset. Estque *abstergere frontem*, pudorem ponere, & tanquam abstergere, id est, ἀποτριψασθαι τὴν αἰδῶν, ut ab eadem mente *perfricare frontem* proverbio dicimus: Martialis.

Aut cum perfricuit frontem posuitque pudorem.

Bene ergo *nunquam*, aut *non unquam* legitur, quod ad numeros meis auribus melius, falso *non unquam*, pessime in quibusdam, & in contrarium prorsus *nunquam non*. Proxime hoc ipsum tantundem est atque apud Graecos, τὸδ' ἐκεῖνο, Euripides Medea,

Τὸδ' ἐκεῖνο φίλοι παῖδες.

(Μητὴρ κινεῖ καρδίαν, κινεῖ δὲ χόλον)

Σπεύσατε θάσσον δάμαρος εἰσω.

Anapaesti sunt, quos totidem Latinis reddidi.

Hoc ipsum agite; o pueri,

(*Mater animos incit, bilemque movet*)

Properate fores ocus intro.

Plutarchus Consol. ad Apollonium. Τῆτο μὲν ἐκεῖνο, τῷ Μίδα λέγεται τὸν Σείλην τὸ πρῶτον μηδὲν ἐθέλειν εἰπεῖν. In editis vitiose est,

terrogemus, viderintne unquam Principis lacrimas? at Senatus saepe viderunt. Onerasti futuros Principes, sed & posteros nostros. nam & hi a Principibus suis exigent, ut eadem audire mereantur; & illi, quod non audiant, indignabuntur.

I. CAP. LXXIV. Nihil magis possum proprie dicere, quam quod dictum est a cuncto Senatu: **O TE FELICEM?** quod cum diceremus, non opes tuas, sed animum mirabamur. Est enim demum vera felicitas, felicitate dignum videri. Sed cum multa illo die dicta sunt sapient-

ἐκείνω. Lucianus Nigrino, ἀλλ' ἐκείνο, ὃ ἐταῖρε, ἤδη τραγικὸς, ἢ καὶ νῆ Δία καμικὸς Φαύλος ἐώρακας ὑποκριτὰς; Polybius Histor. III. ἔφη γὰρ καὶ μηδεμίαν μὲν εἰληφότες πείραν ἐπὶ τῷ παρόντος τῶν ὑπεναντίων, αὐτὰ δὲ τότε, γινώσκοντες ὅτι μέλλουσι πρὸς Καρχηδονίους κινδυνεύειν, ἀναμφισβήτητον ἔχειν τὴν τῷ νικᾶν ἐλπίδα. Invenio & illud eodem sensu usurpatum. Plinius Epist. XIII. lib. III. Sed quid ego haec doctissimo viro? Quin potius illud, anne quae putaveris corrigenda. Cinthiae apud Propertium IV. eleg. VII.

*Si piguit portas ultra procedere, at illud,
Jussisses lectum lentius ire meum.*

Corrupte illuc est in editis. Male ergo qui hoc ipsum hic exponebat, scilicet Capitolium. LIVIN. Utque nunquam. Haec clausula inter mutilas aut corruptas. nam meliores libri illud, *abstergeres*, mox non habent: nec vero eo facit. Quid enim *abstergeat*? lacrimas? eae in genas delabuntur, non in frontem ascendunt. Pudorem, inquires, non solet abstergi, nec potest: velari in eo frons aut vultus solet nec aliter. LIPS. *Frontem abstergeres*. Hic non haererem cum docto viro. Nam certe pudibundi manu frontem abstergere solent. BERN. Locus admodum vexatus. Non tantum in nullis Codicibus MSS. quorum variantes lectiones habeo, reperitur verbum, *abstergeres*: sed neque id prodidere, Beroaldus, Aldus, Cuspinianus, Junta, Rhenanus, A. 1526. Cratander, sine certo sensu, excudit: . . . utque non nunquam frontem tuam abstergere. Quam lectionem etiam repetiit Gryphius. At Ca-

tanaeus, jam A. 1506. prodidit: utque non nunquam frontem tuam abstergeres; cui & Philomusus, & H. Stephanus, subscripsere. Tandem Lipsius, Gruterus, alique, eam exhibuere lectionem, quam nunc e Cellario proposuimus. Livinejus, in notis: Si auctorem capio, inquit, hoc voluit, precatos se, ut pudorem eum nunquam poneret, quem lacrymis testatus Senatui esset. Estque abstergere frontem, pudorem ponere, & tanquam abstergere, id est, ἀποτρίψασθαι τὴν αἰδῶ, ut eadem mente, persfricare frontem, proverbio dicimus. Bene ergo, nunquam, aut non unquam, legitur; quod ad numeros auribus meis melius; falso, non nunquam; pessime in quibusdam, & in contrarium prorsus, nunquam non. Sed haec lectio, ejusque probatio, haud arrisit Lipsio. Meliores libri, inquit, verbum illud, abstergeres, mox non habent: nec vero eo facit. Quid enim, abstergeat? lacrimas? eae in genas delabuntur, non in frontem ascendunt. Pudor non solet abstergi, nec potest. Equidem Berneggerus noluit haesitare cum Lipsio; cum utique pudibundos manu frontem abstergere solere censuerit. At neque sic quidem cohaeret oratio: adeoque cum Lipsio, omnino hanc clausulam inter mutilas, aut corruptas, refero, optoque, ut alii, melioribus subsidiis instructi, e vetustis Codicibus veriorum tandem proferant lectionem. SCHWARZ. Defectum agnovit Perizonius quoque. Neque ego me expedio. Si illud *abstergeres*, quod tamen non crediderim, vera esset Plinii manus, hic posset esse sensus, ut nunquam facies

pe-

pienter & graviter, tum vel in primis hoc: CREDE NOBIS, CREDE TIBI. Magna hoc fiducia nostri, majore tamen tui diximus. alius enim fortasse alium, ipsum se nemo deceperit. Introspeciat modo vitam, se-
que, quid mereatur, interroget. Proinde dabat vocibus nostris fidem
apud optimum Principem, quod apud malos detrahebat. quamvis enim
faceremus, quae amantes solent, illi tamen non amari se, credebant
sibi. Super haec precati sumus: UT SIC TE AMARENT DII, QUEM-
ADMODUM TU NOS, quis hoc aut de se, aut Principi diceret medio-
criter

penitus absterfa esset, & oculi omnino lacrimis carerent. Sed potius profiteor, me nihil hic videre. ARNTZ.

6. *Hoc ipsum.*] Pariter corruptum. tentabam, *hoc templum.* Sed explicet etiam aliquis: *Hoc ipsum* nos rogemus, has sedes: quid *hoc ipsum*? nempe quod dico de lacrimis. LIPS. Sane *hoc ipsum* aperte intelligendum est de lacrimis. nec satis iusta causa adparet, curnam contra vetustas Editiones & MSS. quidam expreslerint *nobis*, quasi non pari modo hoc pronomen referri posset & construi ante *interrogemus*, multo minus intelligo, curnam rescribi voluerit *quasi nobis* Livinejus. Alia mutatione *ipsum sedes tuas nos* Guelf. ut de sella curuli posset capi. ARNTZ.

Viderintne unquam.] Ita, & quidem Augusti ipsius, in causa simili, cum Pater patriae dictus: Vide Suetonium, cap. LVIII. LIPS.

Posteros nostros.] Senatores, qui post nos erunt. LIPS. *Nam & ii a.* Guelf.

1. *O Te felicem.*] Istas acclamationes in Senatu Trajano factas, ne interciperet oblivio, in publica acta mittendas & incidendas in aere Senatus censuit. Briss. lib. II. Formul. Mox cap. LXXV. 1. BERN.

Animum.] Prima felicitas Platoni est in bene consulendo: quod est animi opus, eruditione multarumque rerum experimento instructi: altera in vigore sensuum & corporis, quem membra & sensuum instrumenta parant: tertia in rerum gerendarum fortuna, quam provida largitur solertia: quarta in honore & gloriae celebritate,

quam opinio bonitatis gignit: quinta in bonis caeterisque rebus ad usus humanitatis, quam rerum affluentia affundit. BERN.

Dignum videri.] Id est, non est felix, qui in magna fortuna est, sed qui habetur & est (ob virtutes) ea dignus. LIPS.

2. *Crede nobis.*] Serio te laudantibus. LIPS. Superius *dicta sint* Voss. & *vel in primis hoc* Cuspin. Lugd. Ascens. & nonnullae aliae.

Crede tibi.] Cui animus dicit, laude dignum esse. LIPS.

Alius enim fortasse alium; ipsum se nemo deceperit.] Insignis sententia uho verbo laborare videtur. Rescripserim *aliquis*, pro *alius*. RITT. Cui bono haec conjectura? Phaedrus lib. I. fab. IV.

Aliamque praedam ab alio ferri putans. *Alius cum fortasse alium* Voss. quod sensui quidem nihil detrahit.

Ipsum se nemo.] Nam simulata virtus alteri imponit, non autem simulanti. LIPS.

3. *Dabat vocibus.*] Qui dabat? nempe, conscientia ipsius Principis, meriti, & non meriti testis. LIPS. Statim omnem elegantiam tollit Guelf. qui post *credebant* ejicit *sibi*, quare non audiendus. Ovidius lib. XI. Met. vers. 108.

Pollicitamque fidem tangendo singula tentat.

Vixque sibi credens.
Noster superius: *crede tibi.*

4. *Aut Principi.*] Malim, *Principe*, & mox, *amante*. LIPS. *De Principe* excerpta Voss. Nec tamen vulgatam movendam esse existimem. Directa enim oratio fuerat
ad

criter amanti? Pro nobis ipsis quidem haec fuit summa votorum: UT NOS SIC AMARENT DII, QUOMODO TU. Estne verum quod inter ista clamavimus: O NOS FELICES! Quid enim felicius nobis, quibus non jam illud optandum est, ut nos diligat Princeps; sed Dii, quemadmodum Princeps? Civitas religionibus dedita, semperque Deorum indulgentiam promerita, nihil felicitati suae putat adstrui posse, nisi ut Dii Caesarem imitentur.

1 CAP. LXXV. Sed quid singula confector & colligo? quasi verò aut oratione complecti, aut memoria consequi possim, quae vos, Patres

ad ipsum Principem: *quemadmodum tu nos.* Porro eadem excerpta habent: *qui hoc aut de se, non quis.* Novi equidem millies ita *qui* tali notione reperiri ante plerasque, si non omnes, consonantes. Conf. Cortium ad Sall. Catil. cap. XLIV. & alia ad Aurel. Vict. Orig. Gent. Rom. cap. XXI. Ante vocalem equidem malim *quis* admittere. Tamen multi codices apud Florum lib. I. cap. XVIII. *Qui autem ille Senatus fuit.* Rariora certe talia sunt, cum de consonantibus multa sint exempla. ARNTZ.

Haec fuit summa votorum.] Supra, ut *qui scias hanc esse beneficiorum Principalium summam, si illis & non uti licet.* LIVIN. Adde ad cap. XLIV. §. 2.

Inter ista.] Quaedam enim consueverant peculiaria verba precibus interponere, dum acclamarent imperatoribus, qualia his, *O nos Felices!* & illa apud Lampridium in acclamationibus Alexandri, *Dii te servant:* & quae majora sunt apud Magnum panegyrist. in acclamationibus Magni Regis, *Deus te conservet.* BERN.

5. *Pie merita.*] Suspicio, an non *pietate* fuerit: depravatum compendio scripturae. Cicero: *Deorum numine tantum hoc imperium & natum est, & auctum, & retentum.* addit omnes gentes *pietate & religione superatas.* LIPS. Olim ubique legebatur, *pie merita.* Primus suspicatus est Lipsius, decurtata a librariis voce, *pie*, scriptum fuisse, pro *pietate.* Unde Boxhornius, Kirchmaierus, & Cellarius, pleniorē vocem adsciverunt. Nec refragabuntur, qui

veterum librariorum compendia scribendi noverint. In Codice Guelpherbytano, commisso adverbio, *pie*, legitur: *praemerita;* quae vox sine dubio coaluit ex praecedente compendio: *piae*, i. e. *pietate.* E Codice Parisiensi, posteriora hujus loci verba sic proferuntur: . . . *nihil felicitatis sibi putat adstrui posse,* &c. SCHWARZ. Omnino verum est, quod reservavit nobis Voss. codex: *promerita*, & inde, quod per errorem dederit Guelf. quo modo librarium illius Codicis aberrare solitum fuisse diximus supra cap. LVIII. §. 3. Nam & ad cultus divinos & officia humana, quibus vel Deum vel homines nobis devincimus, haec vox extenditur. Donatus ad Terent. Adelph. Act. II. Sc. I. vers. 47. Serv. ad Virg. lib. IV. Aen. vers. 335. & lib. VI. vers. 664. Lucret. lib. I. vers. 62.

Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.

Boëthius Conf. Phil. lib. I. prof. III. *Praeceptor ejus Socrates injustae victoriam mortis promeruit.* & lib. V. prof. III. *Vicem divinae gratiae promeremur.* Gunther. Ligurino lib. III. vers. 376. Paulinus de Sanct. Joanne vers. 4.

Qui mentes linguasque regis, viresque ministras,

Promeruit quas sancta fides.

Quid externa circumspicimus, cum ex Nostro alia obferat Doct. Longolius ad lib. X. Epist. xcv. & quaedam Markland. ad Statium lib. I. Silv. IV. vers. 61. Olim etiam cum Lipsio senserat Schultingius ad Sene-

cam

tres Conscripti, ne qua interciperet oblivio, & in publica acta mit-
tenda, & incidenda in aere censuistis. Ante orationes Principum tan-
tum ejusmodi genere monumentorum mandari aeternitati solebant,
adclamations quidem nostrae parietibus curiae clauderantur. Erant
enim, quibus nec Senatus gloriari, nec Princeps possent. Has vero,
& in vulgus exire, & posteris prodi, cum ex utilitate, tum ex digni-
tate publica fuit. Primum, ut orbis terrarum pietatis nostrae adhibe-
retur testis & conscius. deinde, ut manifestum esset, audere nos de bo-
nis malisque Principibus, non tantum post ipsos, judicare. Postremo,
ut

cam Contr. IX. p. 131. eamque conjecturam adscripserat Cel. Perizonius, neque ego damnam, si esset a MSS. & hi meliora nos non docerent. Nam Virgil. lib. II. Aen. vers. 690.

*Si pietate meremur,
Da deinde auxilium, Pater, atque haec
omina firma.*

Nihil felicitatis etiam Voss. & Guelf. licet tuto definire non liceat, an in illis *suae* an *sibi* legatur. Ultimum si locum haberet, potuisset ea scriptura sine ulla reprehensione tolerari, immo essent rationes satis aptae, cur maluissem praeferre. ARNTZ.

1. *Publica acta.*] Quid? nonne igitur omnia Senatus decreta; aut seria magis dicta, in *Acta* mittebantur? certe & erant huic rei *Actuarii*, & *Acta Senatus* in Tacito aliisque crebro leguntur. Sed nota, quod ait *Publica acta*: ea autem sunt *Populi*, quae alio nomine *Urbana*. Nempe decretum, ut vulgus quoque ea sciret, & in publicis illis Actis scripta legerentur, praeter morem. LIPS. Cujus notae adscripserat Cel. Perizonius: *Atqui ipse Plinius explicat diserte, adclamationibus id non factum* (sc. ut in *Acta* mitterentur) & *infra cap. xcv. Senatus acta etiam publica monumenta vocantur.* Ego cum Lipsio acta populi intelligo, ex iis, quae addit: *Adclamations parietibus Curiae clauderantur* & postea: *In vulgus exire*, quod falsum fuisset de Actis Senatus, quae non publicabantur post tempora Augusti, sed parietibus curiae clauderantur, ut in vulgus exire non pos-

sent. Supra quae nos P. S. Guelf. *Incidere in aere* dixit, ut Sueton. Aug. cap. CI. *Quem vellet incidi in aeneis tabulis.* alii maluerunt *in aes*, de qua varietate adi Vossium de Constr. cap. LXV. & hic Rayanum. ARNTZ.

2. *Ante orationes.*] Imo eae non in aes tantum, sed aurum argentumque incisae, & lectione publica repetitae. Vide me, si lubet, super hoc more ad XIII. Annalem Taciti, haud procul initio. LIPS. *Mandare* Voss. & mox *Principes possent.* Cuspin. & ex eo, ut videtur, Scaliger.

3. *In vulgus exire.*] Quod factum, in *Acta publica* mittendo. LIPS. Non pugnat contra saniolem latinitatem, quod est in Vossiano & omnibus antiquioribus editis in *singulis*, neque etiam ullum sententiae damnum adfert. ad eam normam dixisset, quomodo *exire in venatione* est apud Hyginum fab. CLXXXVI. Codex Guelf. Cuspin. Lugd. Lipsius, ceteri & Sichardus in margine in *vulgus*, quod sane frequentioris usus est. Sueton. Galba cap. XX. *Quod ante paucos dies exierat in vulgus.* Plura congeruntur ad Nepot. Datam. cap. VI. & confer Pricaeum ad Lucae Euang. cap. IV. §. 14. & ad Matth. cap. IV. §. 24. *Ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν.* Aelianus lib. XIII. Var. Hist. cap. XI. *Ἐἰς Μακεδονίαν ἐλθῶσα ἡ φήμη.* ARNTZ.

Posteris.] Nempe in aes incidendo, & perpetuando. LIPS. *In posteris* Ascens. Sed vide Bern. ad Just. lib. XXVIII. cap. IV.

ut experimento cognosceretur, & ante nos gratos, sed miseros fuisse,
 4 quibus esse nos gratos probare antea non licuit. At qua contentione,
 quo nisu, quibus clamoribus expostulatum est, ne adfectus nostros,
 ne tua merita supprimeres, denique, ut in posterum exemplo provi-
 5 deres? Discant & Principes adclamationes veras falsasque discernere,
 habeantque muneris tui, quod jam decipi non poterunt. Non in-
 struendum illis iter ad bonam famam, sed non deferendum. non sub-
 movenda adulatio, sed non reducenda est. certum est, & quae facere,
 6 & quae debeant audire, si faciant. Quid nunc ego super ea, quae
 sum cum toto Senatu precatus, pro Senatu precer? nisi ut haereat ani-
 mo tuo gaudium, quod tunc oculis protulisti. Ames illum diem, &
 tamen vincas. nova merearis, nova audias. eadem enim dici, nisi ob
 eadem facta, non possunt.

CAP.

Post ipsos.] Cum jam mortui. etsi, o bo-
 ne Plini, libertas ea tantum sub bonis, &
 de bonis: in malis iudicia quidem, sed non
 libera aut publicata. LIPS.

Nos gratos.] Placeat, non ingratos: etsi
 nec aliter sententia valde dissidente, sed sic
 clariore. LIPS.

Antea.] Principum plerisque pessimis;
 nisi quod Tito vivo multae exclamations
 dictae, & mortuo tantae a senatu gratiae
 laudesque actae, quantae nec vivo un-
 quam nec praesenti. LIPS.

4. *Supprimere.*] Qui nolebas publicari
 vel incidi. LIPS. Superius *nixu* Guelf.
 & vetustiores editi, sed jam in margine
 Rhenanus *nisu*, qua in distinctione Gram-
 matici acumen captant, ego vix quidquam
 interesse existimem, nisi quod in blandiori
 latinitate *nissus* malim praefere. Confer
 Clar. Drakenb. ad Silium lib. II. vers. 123.
 & male in *nixum* mutari censuit Giphanius
 Collect. ad Lucr. in *nissus*. Ceterum *cla-*
moribus conquestum est in margine notave-
 rat Schoonhovius, quod quidem nullius
 est momenti. ARNTZ.

6. *Oculis protulisti.*] Lacrymando. LIPS.
 In ora suae editionis coniecerat Livinejus
praetulisti, quae vox magis videtur inanem
 speciem praefere, cum hic de vero gau-

dio agatur, cujus etiam indices ipsi fue-
 rant oculi. Propertius lib. I. Eleg. XVIII.
 vers. 3.

Hic licet occultos proferre impune dolores.
 ARNTZ.

Vincas.] Majora faciendo, majora au-
 diendo. LIPS. In ultimo capite *ob eadem*
 ignoratur in Voss. Guelf. Edit. 1476. &
 1498. Non video, quomodo abesse possint,
 & oratio est mere Pliniana.

1. *Quam antiquum.*] De eadem re, epi-
 stola XI. lib. II. *Jam hoc ipsum, quam pul-*
chrum & antiquum, Senatum nocte dimitti,
triduo vocari, triduo contineri? Ideo autem
antiquum, quia olim assidue Senatus habi-
 tus, & res omnes in eo agitatae, & decre-
 tae. at sub Principibus rariores conventus;
 quia illi ad se trahebant praecipua rerum,
 & Patres in speciem convocabant interdum.
 Atque Augustus dies certos habendo Se-
 natui definivit: de quibus Tranquillus,
 cap. xxxv. LIPS. *Totus Senatus*, Guelf.
 Sed Cuspin. Lugd. praeterea unus & alter
sub exemplo patientiae tuae sedit, neglexe-
 runt scilicet elegantiam genitivi illius pro-
 nominis, de quo jam dixi ad cap. VIII.
 ut credam memoriae esse vitium vel nimiae
 properantiae, quod Cl. Graevius ad Cicer.
 pro Rab. Post. cap. x. *exemplo tuo* citet.

In-

CAP. LXXVI. Jam quam antiquum, quam consulare, quod tri-
duum totum Senatus sub exemplo tui sedit, cum interea nihil praeter
Consulem ageres? Interrogavit quisque, quod placuit, dissentire, dis-
cedere, & copiam iudicii sui Reipublicae facere tutum fuit; consul-
ti omnes, atque etiam dinumerati sumus, vicitque sententia non pri-
ma, sed melior. At quis antea loqui, quis hiscere audebat, praeter
miseros illos, qui primi interrogabantur? ceteri quidem defixi & adto-
niti, ipsam illam mutam ac sedentariam assentiendi necessitatem, quo
cum dolore animi, quo cum totius corporis horrore, perpetiebantur?
Unus solusque censebat, quod sequerentur omnes, & omnes inproba-
rent, in primis ipse, qui censuerat. Adeo nulla magis omnibus displi-
cent, quam quae sic fiunt, tanquam omnibus placeant. Fortasse Im-
perator in Senatu ad reverentiam ejus componebatur. ceterum egressus,
sta-

Interim Rittershusius pro nimia, qua erat, facilitate illud *patientiae tuae* laudare ut optimum potuit. Non agitur de sola patientia, sed de toto munere consulari, quod inplevit Imperator, cujus exemplo adeo confirmati fuerunt reliqui, ut antiquum Senatum cernere viderere. ARNTZ.

2. *Discedere.*] Non quidem e Curia: sed pedibus ire in hanc illamve sententiam. Cui libertati mox opponit *sedentariam assentiendi necessitatem*. LIPS. *Descendere* Voss. verum altera vox Curiae est adcommodatior, de qua Manut. ad Cicer. lib. I. ad Fam. Epist. II. & Cortius ad Nostri lib. II. Epist. XI. *Sed cum fieret discessio*. Olim etiam *differere* coniecerat Perizonius, quod postea tamen melius inducta lineola deleverat. Praeterea *tutum* fuit abest a Guelf. Edit. 1476. 1498. & Rhenani. ARNTZ.

Dinumerati.] Utra pars praepolleret. Neque enim hoc ad infrequentiam Senatus retulerim, cum ad impediendum decretum dicebatur, *Numera Senatum*: Festus, in iis vocibus. LIPS. Dinumeratis sententiis, consul eam, in quam plures pedibus ierant, pronunciabat: *Haec pars major videtur*. Sen. lib. de B. Vit. sic διαρρηκτικὰς γνάμους ab Appio Decemviro postulavit Lucius Cornelius apud Halicarnass. lib. XI.

Alias sententiae eo plerumque inclinant, quo inclinat rex. Consule Gruter. discurs. c. XXXVII. Tacit. I. A. C. LXXIV. BERN.

Non prima.] Vide tyrannos, quibus Senatus pro imagine aut umbra erat. unum dicere ex composito jubebant, & quod ipsi vellent: atque unum tantum. LIPS. *Vincitque sententia* Guelf.

3. *Sedentariam.*] Cum nec interrogarentur, nec surgerent ad dicendum: sed nec (ut in pluribus sententiis) discessio fieret. *Sedentes* igitur assentiebantur. quomodo? manu, aut voce. Nempe illa sublata, & hanc in unum verbum solventes, *Assentio*; aut, *Idem*. LIPS. Cicero lib. V. ad Fam. Epist. II. *Nulla est a me unquam sententia dicta in fratrem tuum; quotiescunque aliquid est actum: sedens iis adsensi, qui mihi lenissime sentire sunt visi*. Ceteroquin stantes sententiam dicebant. Livius lib. IX. cap. VIII. Seneca Lud. Claud. p. 854. Cortius ad Sallust. Catil. cap. XXXI. alii. Male superius qui primum interrogabantur Guelf.

5. *Fortasse.*] Syllabam retraham, *At fortasse*. LIPS. *Fortasse imperium in Senatu* Guelf. perperam, sed solent haec duo ita confundi propter scripturae compendia, ut exemplum vidimus cap. VII. §. 6. & infra cap. LXXXII. §. 2.

statim se recipiebat in Principem, omniaque consularia officia abigere, negligere, contemnere solebat. Ille vero ita Consul, ut si tantum Consul foret, nihil infra se putabat, nisi quod infra eos esset. Ac primum, ita domo progrediebatur, ut illum nullus adparatus arrogan-

Consularia officia.] Quae complexus Ovid. ad Sext. Pompejum:

Aut reget ille suos, dicendo jura, Quirites,

Conspicuum signis cum premet altus ebur.

Aut populi reditus positam componet ad hastam,

Et minui magna non sinet urbis opes.

Aut ut erunt patres in Italia templa vocati,

De tanto dignis consule rebus aget,

Aut feret Augusto solitam natoque salutem,

Deque parum noto consulet officio.

BERN. *Consularia officia abjicere* in margine conjecerat Livinejus, nec aliter voluerat Nic. Heinsius. Et sic sane Cicero lib. IX. ad Famil. Epist. XX. *Omnem nostram de Rep. curam abjecimus.* Sueton. Tiber. cap. XLI. *Reip. quidem curam usque adeo abjecit.* Immo Noster sup. cap. LXV. *Gestum consulatum, immo non gestum abjiciebant per edictum.* Attamen nihil tentandum puto contra conspiracyonem MSS. cum praesertim *abigere* indignitatem rei fortius exprimat, quasi per vim repelleret eas curas, utpote majestate imperatoria indignas. Horat. lib. I. Epist. XV. vers. 19.

Quod curas abigat.

Ita significationes harum vocum inter se variari adnotat Muncker. ad Lactant. Narr. lib. X. fab. X. Porro corrupte antea Voss. *componebantur ceterum cursus se statim se.* ARNTZ.

6. *Infra eos esset.]* *Infra Consulem* Lugd. Edit. eximie & fons obvius mendae. LILVIN. *Eos* nondum ita displicet, ut sine auctoritate alicujus MS. tentem remove, praesertim si oculos conjiciamus in praecedens *se*, cum qua particula ita commode connectitur. Voss. & Guelf. cum antiquis

editis *eos*. Livinejum secutus est Sichardus & Lipsius. Quamvis fatear, multo elegantius videri, si ita scripsisset Plinius. Verum puto non nostrarum esse partium ubique, si quid modo elegantius videatur, invitis auctoribus obtrudere, nisi credamus, eos nihil unquam locutos, nisi quod in genere suo omnium esset perfectissimum. Quo minus ceteri suo genio fruantur, nullus intercedo. *Infra consulem* dixisset, uti modo, *se recipiebat in Principem.* & similia adduximus supra ad cap. II. ARNTZ.

7. *Domo.]* Palatio. LIPS.

Praecursorum.] Apparitorum, & anteambulorum. LIPS. *Arrogantis principalis* Guelf.

Consultare.] Notetur, an de more publico, an Trajani privato? Nihil sane rei majoris, nisi auspicio Romani aggrediebantur: quod tamen in domus egressu id semper factum, haud subeunt nunc exempla. Nisi istuc facit, quod Victor in Regione Palatii, *Auguratorium* ponit. At potuit privatim, & ex more suae gentis deditus huic superstitioni esse. nam in Alexandro Lampridii legas: ἀνεσκόπος (augur) magnus fuit, ut & Vascones, & Hispanorum, & Pannoniorum augures vicerit. LIPS. Immo hoc antiquum erat, erat consulare, ut is, qui senatum habiturus esset, antea consuleret Deos. Appianus lib. II. Bell. Civ. p. 501. Ἐθὺς δ' ἐστὶ τοῖς ἀρχαῖς ἐς τὴν βαλὴν εἰσιῶσιν, διωρίζεσθαι προσίσσι. Sueton. Caes. cap. LXXXI. *Pluribus hostiis caesis, cum litare non posset, introiit Curiam sprete religione.* Alias conjecerat Baunius, Trajanum hanc consuetudinem ab Hispanis hausisse, quos captandis auguriis deditissimos fuisse Lampridius ait in Alexandro. Sed non puto, in consule Romano exteros mores laudare voluisse Oratorem, cum praesertim constet, quanto opere peregrina

gantiae Principalis, nullus praecursorum tumultus detineret. una erat in limine mora, consultare aves, revererique Numinum monitus. Ne-
mo perturbabatur, nemo submovebatur, tanta viatoribus quies, tantus pudor fascibus, ut plerumque aliena turba subsistere & Consulem
&

na sacra detestati fuerint Romani. Porro errore vulgari: *consalutare aves* Guelf. Vide supra ad cap. v. §. 4. & *monita* Voss. alterum melius est de praedictionibus & Haruspicum placitis. Ovidius lib. III. ex Ponto Epist. IV. fine:

Di, quorum monitu sumus eventura locuti.
Epist. XVII. Her. vers. 239.

Et vatum timeo monitus.

Noster lib. IX. Epist. XXXIX. *Haruspicum monitu reficienda est mihi aedes Cereris,*
ARNTZ.

8. *Perturbabatur.*] Primus Livinejus in margine praetulit *proturbabatur* ex ingenio, idque recepit Lipsius. Et sane talia iudicio magis discernenda sunt, quam bonitate vel numero codicum, cum *prae, per, pro* nullo non in loco a librariis ob ductuum adfinitatem in compendiis litterarum confundantur. Burm. ad Val. Flacc. lib. VI. vers. 230.

Viris proturbans ingerit enssem.
Oudend. ad Caesar. lib. II. B. Gall. cap. XIX. *His facile pulsus ac proturbatus.* Dictys de Bell. Troj. lib. III. cap. x. *Eripere cadaver occipientem proturbat hasta.* Adeoque, ut ita reponatur, videtur sequens verbum *submovebatur* exigere, nam *proturbare* est cum inpetu telis, armis vel verberibus etiam repellere, quod fieri solebat, si superbius lictores obstantes removerent. Hinc Nostri imitator Sidonius Apoll. lib. I. Epist. II. *Circa nonam recrudescit moles illa regnandi; redeunt pulsantes, redeunt submoventes.* Festus in Matronae: *Matronae a Magistratibus non submovebantur, ne pulsari viderentur.* Interim *per turbatus* firmissime inhaerent codices, vetustae Editiones omnes, Sichardus etiam, Hearne, Cellarius, quod ita nolim defendere, quasi *perturbare* idem notaret, quod *percellere, pervertere*, uti voluit Giphanius

Obs. L. L. p. 71. ex Cicer. lib. IV. ad Herrenn. cap. VIII. Caesare lib. VII. B. Gall. cap. LXXXI. & Val. Max. lib. I. cap. VIII. ex. ext. 8. ubi rectius ex MSS. ea loca emendarunt Viri Eruditi, quos vide. Potius refero ad perturbationem animi, terrorem & metum, quo illi circumdabantur, qui Principem vellent adire. Sub prioribus Imperatoribus dixit supra cap. XLVIII. *Obversabantur foribus horror & minae, & par metus admissis & exclusis.* &c. & cap. LXXXIII. *Quam te nullus terror, nulla commitetur ambitio.* De Eutropio Consule Claudian. lib. II. in Eutr. vers. 63.

Vulgata patebat
Aula salutantum studiis; huc plebe senatus

Permista, trepidique duces omnisque potestas

Confluit.

nunc nemo perturbato animo ad Principem accedebat, neque ab ejus aditu visuque submovebatur. Alteram tamen scripturam vellem ab uno saltem codice confirmari. ARNTZ.

Submovebatur.] A lictoribus, vel ab ipsa officii turba. Lucanus seu quis alius, ad Pisonem:

Nec enim tibi dura clientum
Turba rudisque placet, misero quae freta labore,

Nil nisi summoto novis praecedere vulgo.
LIPS.

Viatoribus.] Magistratus olim Romani, jam publicis muneribus defuncti, agriculturae operam dabant extra Romam, cumque publicum consilium desiderabatur, a villis arcessebantur in senatum, ex quo, qui arcessebant, dicti, *viatores*. Columell. in lib. XV. praefat. Plin. Natur. lib. XVIII. c. III. Cic. de Senectut. Erant ergo, *ministri publici*, Graecis *ἀντιποῖες*, Jctis, aliquan-

9 & Principem cogeret. Ipsius quidem officium tam modicum, tam temperatum, ut antiquus aliquis, magnusque Consul, sub bono Principe incedere videretur.

I CAP. LXXVII. Iter illi saepius in forum, frequenter tamen & in campum. nam comitia Consulum obibat ipse; tantum ex renunciatione eorum voluptatis, quantum prius ex destinatione capiebat. Stabant candidati ante curulem Principis, ut ipse ante Consulis steterat, adige-

quando *ministeria*, nonnunquam *officia* & *officiales*, interdum *exsecutores* l. i. C. fil. official. saepissime *apparitores*. Valgius Rufus apud A. Gell. lib. XII. c. III. eosdem fere existimat esse cum lictoribus, & hos ex illorum collegio: Livius tamen lib. II. *viatores Tribunis*, *lictore consulibus adsignat: nec aliter*. Varro in rerum humanarum lib. XXI. apud Agell. lib. XIII. c. XII. *In magistratu*, inquit, *habent alii vocationem, alii prehensionem, alii neutrum*. *Vocationem*, ut Cons. & caeteri, qui habent imperium: *Prehensionem*, ut Tribun. plebis, & alii, qui habent *viatorem*: *neque vocationem, neque prehensionem, ut quaestores & caeteri, qui neque lictorem habent, neque viatorem*. BERN.

Aliena.] Occurrentis divitis alicujus, aut magistratus. LIPS.

9. *Ipsius quidem officium.*] Ipsi, qui deducunt, aut comitantur. Ovidius:

Substitit hic, agmenque suum turbaeque sequentis

Officium, placido visus dimittere vultu. Suetonius, Seneca, alii. LIPS. Leve est, quod hic e Codice Parisiensi, & Guelpherbytano, monendum duxi; nempe utrobique legi: *tamque temperatum, ut antiquus aliquis, magnusque, Consul, &c.* Ceterum, *officium* hoc loco *μετανομιχας* notat *officiales*, sive ministros. uti apud Suetonium, in *vita Claudii*, cap. II. *Sine sollenni officio* (i. e. comitatu & honore) *lectica in Capitolium latus est*. Et apud Pollionem, in *Gallieno*, cap. XVII. *Omnia Palatina officia sequebantur*. Ita etiam Sallustius, in *Catilina*, cap. XXIV. *servitia ur-*

bana, pro servis urbanis, dixit. SCHWARZ. Glossa in Guelf. exponit *officiales*. Immo *officium* est, quod amici, Senatus, Equites & Populus praestabat ei, qui solenni aliquo die in publicum prodiret. Ita *officia Consulum*, cum primo consulatus die vel alia occasione Consules procederent. Suet. Caes. cap. xv. *Relicto statim novorum Consulum officio*. Ovidius lib. IV. ex Ponto Epist. IV. vers. 41.

Inde domum repetes toto comitante Senatu,

Officium populi vix capiente domo.

Vales. ad Ammian. lib. XXII. cap. VII. *Humilior Princeps visus est in officio pedibus gradiendo*. *Officia exsequiarum* de pompa funerali. Bern. ad Justin. lib. IX. cap. VII. §. 10. *Cum titulo officii ad exsequias cucurrit*. & Drakenb. ad Silium lib. I. vers. 154. *Officia nuptiarum*. Pricaeus ad Appul. lib. III. p. 226. *Ad nuptias officio frequentis cognatorum, & ad finium stipatus*. Plura talia quotidie obvia sunt, & videri quaedam possunt apud Casaub. ad Sueton. Aug. cap. LIII. & Fabrum ad Phaedr. lib. I. fab. XXIX. Ex hac celebritate sequiori demum aevo factum est, ut *officium* poneretur pro officialibus & ministris Magistratuum. Conferendus Savaro ad Sidon. lib. I. Epist. II. & Rittersh. ad Salvian. lib. III. p. 153. sed Plinius ita non loquitur. Porro *aliquis magnusque* etiam Voss. cum codice Livineji. Ex hac diversitate est, quod in margine Rhenanus monuerit, alios velle *antiquus aliquis magnus*. ARNTZ.

Modicum.] Non frequens aut magnum: ut divites illi agmina tota solent trahere. LIPS.

gebanturque in verba, in quae paullo ante ipse juraverat Princeps, qui tantum putat esse in jurejurando, ut illud & ab aliis exigat. Reliqua pars diei tribunali dabatur. Ibi vero quanta religio aequitatis? quanta legum reverentia? Adibat aliquis ut Principem? respondebat, se Consulem esse. Nullius ab eo magistratus jus, nullius auctoritas inminuta est; aucta etiam. siquidem pleraque ad Praetores remittebat, atque ita; ut collegas vocaret, non quia populare gratumque audientibus,

LIPS. Ante hanc vocem *tam* ignorat Voss. Edit. 1476. 1498. & Froben. In ultimo capite corruptiores plerique *intercedere* Voss. &, quas dixi, Editiones. *in cedere* Guelf. *Incedere* majestatem quandam notat & dignitatem. Infra cap. LXXXIII. *Ipsa cum silentio incedat*. Sueton. Aug. cap. LIII. *In consulatu pedibus fere per publicum incessit*. & Broukhufius ad Tibull. lib. II. El. VI. vers. 34.

Incedat donis conspicienda meis.

Frequentius *procedere* de Consulibus dicitur, quaedam videbis apud Cl. Drakenb. ad Silium lib. VI. vers. 444. sed ea obvia sunt. ARNTZ.

1. *In forum*.] Ad jus dicendum. LIPS. *Iter illis antiquae* Editiones & Voss. ultima littera adhaesit ex sequenti voce, qui fons est erroris, quod in Lipsianis reperitur *ipse & tantum*, contra ac jubebant vetustiores, confirmantibus nostris scriptis.

Designatione.] Designatione. nam Princeps faciebat: & tunc Trajanus, ut Consul, ipse renunciabat. LIPS. Non displicet, quod codex Voss. praefert *quam prius*, quae vocula nonnunquam etiam *tanto* respondet, ut pro sua consuetudine rariorem locutionem in vulgatiorem mutarint exscriptores. Lucretius lib. VI. vers. 458.

Fit quoque uti montis vicina cacumina caelo

Quam sint quaeque magis, tanto magis edita fument.

Varro lib. III. de Re Rust. cap. II. *Reddiderit bis tantum, quam tuus fundus reddit*. Justinus lib. II. cap. X. *Tanto modoratus tum fratres inter se regna maxima*

dividebant, quam nunc exigua patrimonialia partiuntur. Val. Max. lib. VIII. cap. VII. ext. 7. *Pene tantum gloriae in Archimede servato, quam in oppressis Syracusanis reponens*, uti in MS. Cop. esse monuit Torrenius. Typogr. Quinctil. Prooem. Inst. *Si tanto opere efflagitantur, quam tu adfirmas*. Quosque ibi Burmannus laudat. nolui tamen temere quid unius codicis auctoritate mutare, donec certiores adsint testes. Mox *juraverat Princepsque* Voss. *jur. Principi* Guelf. ARNTZ.

3. *Legum reverentia*.] Martialis lib. X. epigr. LXXII.

Non est hic dominus, sed imperator.

Sed justissimus omnium senator.

BERN. Pro *respondebat* Voss. *credebat*.

4. *Magistratus jus*.] Guelf. *vis*, quae confusio frequens est adeo, ut saepe vix internosci queat. Inspice Wasse ad Sall. Bell. Jug. cap. XVI. p. 270. *Vis* quidem magistratibus tribuitur, sed plerumque in vitio ponitur, & de his adhibetur, qui impotenter sua potestate abutuntur. Idem codex non *inminuta*, sed *inmutata*, & *aucta* equidem.

Ut collegas vocaret.] Messalla de Auspiciis apud Agellium lib. XIII. cap. XV. *Maxima auspicia sunt Consulibus, Praetoribus, Censoribus*. Neque tamen eorum omnium inter se eadem, at ejusdem potestatis, ideo quod collegae non sunt censores Consulibus, aut Praetoribus, Praetores Consulibus sunt. Iterum, Praetor etsi collega Consulis est, neque Praetorem neque Consulem rogare jure potest. LIVIN. Cum consules avocarentur bellis finitimis, neque esset

5 tibus, sed quia ita sentiebat. Tantum dignationis in ipso honore
ponebat, ut non amplius esse censeret, quod aliquis collega adpella-
retur a Principe, quam quod Praetor esset. Ad hoc, tam assiduus in
6 tribunali, ut labore refici ac reparari videretur. Quis nostrum idem
curae, idem sudoris insumit? quis adeo expetitis honoribus, aut deser-
7 vit, aut sufficit? Et sane aequum est, tantum ceteris praestare Con-
sulibus ipsum, qui Consules facit. quippe etiam fortunae videbatur in-
dignum, si posset honores dare, qui gerere non posset. Facturus Con-
sules, doceat, accepturisque amplissimum honorem, persuadeat, sci-
re

esset, qui in civitate jus reddere posset, factum ut praetor quoque crearetur, qui urbanus appellatus est, quod in urbe jus dicebat. Cic. lib. fam. epist. XII. Liv. lib. XXXIII. Dion. lib. LVIII. Pomp. lib. II. & de orig. jur. Hic alter fere consul, sed apparatu minori. BERN. Haec ad verbum descripta sunt ex Pomponio l. 2. §. 37. ff. de Orig. Jur. ubi tamen non omnia satis sunt adcurata, nam *urbanus* non est appellatus, nisi diu post, cum *peregrinus* adderetur. Confer Perizonium de Praet. §. 5. & de Praetore Collega Consulium Cujacium ad Novell. XIII. Praetorem numero unitatis Guelf.

5. *Non amplius.*] Id est, tanti faciebat honorem Praeturae, ut non pluris aestimaret Collegam Principis dici, quam Praetorem. LIPS. Ad hoc Voss. Guelf. & vetus codex Livineji, pro *ad haec*. solent ea ita confundi, ut saepe dubites, quid eligas. Sed optimis codicibus non repugnandum. praeterea solet ita Noster loqui, uti jam vidimus cap. IV. §. 7. & cap. XLVIII. §. 4. *Tantumque dignationis* conjecerat Livinejus, nescio cui bono.

Assiduus.] Prisco more, & Augusti exemplo, de quo Suetonius: *Ipse jus dixit assidue, & in noctem nonnunquam: si parum corpore valeret, lectica pro Tribunali collocata, vel etiam domi cubans.* Mos in Principe numquam satis laudandus. LIPS. *Refici ac assidue reparari* exstat in editione Cl. Gesneri.

6. *Idem sudoris sumit.*] Pro simplici ver-

bo, *sumit*, elegantius compositum, *insumit*, occurrit in Codice MS. Parisiensi, & Veneto. Cujus verbi vestigia etiam relicta sunt in depravata scriptura Codicis Guelpherbytani, & nostri: dum in illo exaratum est, *insunt*; in hoc, *insinuit*. Idem verbum integrum ex vetere Codice annotaverat Livinejus, & H. Stephanus; recteque jam in contextum orationis admiserat Gryphius. Sic vero & Cicero frequenter dixit, *insumere laborem, insumere operam*, & si qua sunt generis ejusdem. SCHWARZ. Vossianus deletis mediis litteris vestigia referebat vocis *insununt*. At alia manus emendaverat *insumit*. & ita recte jam ediderant Lugd. & Sichardus.

Deservit.] Vacat & se impendit. LIPS. *Sufficit.*] Par est. LIPS.

Quippe etiam fortunae.] Ita omnes nostri consensu, Vet. Cod. excepto, in quo est, *quippe omne fort. &c.* Reponēbam timide *quippe enim fort.* ut supra dixerat, *nempe enim hi sunt quos Senatus elegit.* Nunc sententiam muto & originem mendae ab exscriptorum compendiis repeto. Valde enim sunt vicina *oe et*, adposita lineola, quorum hoc *etiam* valet, illud *omne*. Nam ecce, haud longe infra ubi est, *aevum omne &c.* in codice exaratum est *aevum &c.* vitiose. Panegyrico quoque incerti in Constantinum pro *omnem*, itemque Pacati in Theodosium pro *omnes* liquido & integre in V. B. *etiam* perscriptum. LIVIN. In his verbis referendis sibi constant omnes libri typis excusi; at in scriptis occurrit quae-

re se, quid sit, quod daturus sit. sic fit, ut illi quoque sciant, quid acceperint.

CAP. LXXVIII. Quo justius Senatus, ut susciperes quartum Con-
sulatum, & rogavit, & jussit. Imperii hoc verbum, non adulationis
esse, obsequio tuo crede, quod non alia in re magis aut Senatus exigere
a te, aut tu praestare Senatui debes. Ut enim ceterorum hominum, ita
Principum, illorum etiam, qui Dii sibi videntur, aevum omne &
breve & fragile est. Itaque optimum quemque niti & contendere de-
cet, ut post se quoque Reipublicae profut, moderationis scilicet ju-
sti-

quaedam varietas. In Codice Veneto, le-
gitur: *fortuna*; quae vox prorsus omisa
est in Codice Guelpherbytano, item & in
nostro. Verum, in Parisiensi locus hic ita
exprimitur: *quippe etiam fortuna videbatur
indignus, si posset honores dare, quos gere-
re non posset.* Quae lectio satis apta vide-
tur, in primis, si pro casu accusandi,
quos, resumatur casus nominandi, qui:
nec dum tamen necessarium esse putamus,
ut lectio vulgata loco suo exturbetur.
SCHWARZ. *Fortuna* etiam exc. Voss.
nihil muto.

Doceat.] Exemplo suo, Consules agere.
LIPS. Voss. & Guelf. *accepturusque*, ve-
tustae omnes Editiones *accepturosque*. Sci-
licet *suadere* & *persuadere* etiam cum quar-
to casu poni bene docuit Cel. Burmannus
ad Phaedr. lib. I. fab. XVI. & ad Petron.
cap. XLVI. *Aliqua die te persuadeam.* Sed
huc referre non audeo illud Ovidii Epist.
XVII.

Quam male persuades, utinam bene cogere posses.

Cum videatur potius in altero membro par-
ticula *tam* deficere. Vide Bern. ad Justin.
lib. VI. cap. III. Gron. ad Livium lib.
XXVI. cap. XVIII. & XXXI. Pro *daturus
sit*, habet *dabit* Cod. Livin. Voss. & Guelf.
Cur mox *sic fiet* malit Livin. & ejus se-
qator Rittershusius, causam frustra quaero.
ARNTZ.

I. *Obsequio tuo.*] Crede, inquit, nos ju-
bere, non adulari; quomodo? obsequen-
do. Si facis & suscipis, ostendis te credere

ferio nos sic velle: & volumus certe. LIPS.
Voss. supra *ut acciperes*, sed contra con-
suetudinem Nostri. cap. VII. *Suscepisti im-
perium, postquam alterum suscepti poenite-
bat.* cap. LXV. *Hic suscipere, hic ponere
magistratus.* cap. LXXXVI. *Fructus susce-
pti officii, & saepius. Aut praestare omisa
vocula tu* pleraeque veteres editiones &
Guelf. quae absorpta est a duabus praece-
dentibus litteris. ARNTZ.

2. *Principum illorum omnium.*] Vocabu-
lum, *omnium*, non paucos occupavit li-
bros typis impressos; sed parum utiliter.
Rescribimus ex Codicibus MSS. Parisiensi,
Veneto, & Guelpherbytano: *principum,
illorum etiam, qui dii, &c.* Atque hanc
ipsam particulam jam evulgarant, Cuspi-
nianus, Lipsius, Gruterus, Parisienses,
Berneggerus, Patarol, Ceva; eandemque
in margine annotant, Livinejus, Gry-
phius, H. Stephanus, & Rivinus. At pror-
sus absone Rhenanus ediderat, *omnes.*
SCHWARZ.

Aevum omne.] *Quoniam vita ipsa, qua
fruihur, brevis est; memoriam nostri, quam
maxime longam efficere par est.* Sallust. Ca-
til. c. I. BERN.

Moderationis scilicet justitiaeque.] Mo-
deratio & justitia duae sorores, columnis
insignium principalium geminis, mutuo se
amplexu comprehendentibus, designatae. Sic
enim Clementiam vocat Claud. in Theo.
*Nonne vides, ut nostra soror Clementia tri-
stes obtundat gladios?* BERN. *Contendere
decere, ut.* Voss.

- 3 stititiaeque monumentis, quae prima statuere Consul potest. Haec
 nempe intentio tua, ut libertatem revoces ac reducas. Quem ergo
 honorem magis amare, quod nomen usurpare saepius debes, quam
 4 quod primum invenit recuperata libertas? Non est minus civile, &
 5 Principem esse pariter, & Consulem, quam tantum Consulem. Ha-
 be

Prima statuere Consul potest.] Malim *po-
 tes*. LIPS. Nescio, annon ex compendio
 scribendi prognata sit vox, *prima*, pro vo-
 ce, *plurima*? cum haec vox integra adscri-
 pta sit primo Gudii libro; & cum in Phi-
 lomusi editione excusum sit, *prid*; nisi di-
 xeris, *prima monumenta* hic dici, quasi pri-
 maria & praecipua: prout Plinius, in hoc
 ipso Panegyrico, cap. LXXXIII. I. loqui-
 tur: *Habet hoc primum* (i. e. praecipuum)
magna fortuna. E Lipsii conjectura Cella-
 rius & Thomas Hearne receperunt ver-
 bum secundae personae, *potes*; cum ter-
 tia persona, *potest*, in omnibus ceteris li-
 bris extet. In nostro Codice MS. non le-
 gitur, *intentio*, sed *inventio*: verum, vox,
intentio, pro studio, cura, & animi con-
 tentione, Plinio, Plinianique aevi scripto-
 ribus, non est infrequens. In Vossiano li-
 bro scriptum est: *intentio tibi*. Sed nihil
 necesse esse puto, ut a vulgari lectione
 recedamus. SCHWARZ.

3. *Intentio tua.*] Supra, *Caesaris hoc in-
 tentio est, ut nobiles & conservet & efficiat*,
 id est, studium & contentio. Iterum, *non
 tam humanitas tua, quam intentio ejus ad-
 mirabilis videbatur*. ep. VII. l. IV. *Hanc
 ille vim, seu quo alio nomine vocanda est
 intentio quidquid velis obtinendi, si ad po-
 tiora vertisset, quantum boni efficere potuis-
 set?* Rursum l. V. l. III. de Plin. avuncu-
 lo, *Hac intentione tot ista volumina pere-
 git*. Et alii frequenter. LIVIN. *Intentio
 tibi*. Voss.

4. *Civile.*] Moderatum, aequabile, &
 cive dignum. LIPS. & Nic. Heinsius ad
 Vellejum lib. II. cap. XXXI. §. I.

5. *Rationem verecundiae.*] Ter te cum
 consules, verecundabantur, quia tibi pa-
 res, quorum reverentiae tu medeberis qua-

ter consul. BERN. *Habes* Voss. & vetu-
 stiores Editi.

6. *Consulem.*] Forte *quartum*. LIVIN.
Quartum. & fortasse is numerus excidit.
 LIPS. *Quartum* Rittershusio placebat,
 & haud dubie excidisse, credidit Perizonius.
 Et sane commoda est emendatio, si siglis
 expressus fuerit numerus *Consulem*. IV. vi-
 deant, ut ultima linea in *m*, sequens *v* vo-
 culam absorbuerint. Adeo ut verosimile
 fiat licet, non adeo tamen necessaria sit
 haec additio, ut non, absque ea si fuisset,
 sententia recte procederet, quare ab omni
 mutatione abstinui. ARNTZ.

Neque enim.] Tacit. Agric. XXXIX. *Ne
 privati hominis nomen supra principis attol-
 latur: & principis honor in cujusquam contu-
 meliam verteretur: omnes sufficiunt obsequio*.
 IV. Hist. VIII. BERN.

Esse consuesti.] Corrigebam, *adesse con-
 suesti*: quod & aliis placuit. Sententia est,
 tu Caesar, qui adesce nobis apud Deos pre-
 cantibus soles, & vota nostra tuis juvare:
 ecce nunc concede, quod a te, non a Diis,
 petimus, & a te pendet. LIPS. *Adnuas*
 in Voss. mutatum est in *adimas*. In opti-
 mis scilicet MSS. tales errores sunt fre-
 quentissimi, in quibus singulae litterarum
 partes totidem lineolas efficiunt, adeo ut
 difficulter distingui queant. Plura talia vi-
 de apud Gronovium ad Melam. lib. I. cap.
 VII. Ita *annis* & *annus* vidimus sup. cap.
 XXXI. *armis* & *annis* Cl. Withof. Spec.
 Günth. p. 40. *a me* & *ante*, ut in l. I. ff.
 Naut. Caup. quasi postliminio reduxit Do-
 ctor meus Schultingius ad eum tit. th. 3.
 ARNTZ.

Apud Deos esse consuesti.] Trunca vox
 & luxata, *esse*. Distingam ego & restituam,
adesse. Supra, *qui utilitatibus fisci contu-*

be etiam rationem verecundiae collegarum tuorum, collegarum inquam, ita enim & ipse loqueris, & nos loqui vis. Onerosa erit modestiae illorum tertii Consulatus sui recordatio, donec te Consulem videant. Neque enim potest non nimium esse privatis, quod Principi satis est. Adnuas, Caesar, optantibus, quibusque apud Deos adesse consue-

maciter adessent. Epist. XII. lib. II. Ego & Cornelius Tacitus adesse provincialibus jussi. Seneca de beneficiis IV. cap. XV. Jam illi semel iterumque affui. Iterum V. cap. VIII. quomodo nemo, quamvis pro se dixerit, affuisse sibi dicitur, &c. Rursum VI. cap. XXV. Omnes isti beneficia sua deestabili via ducunt qui Deos contra eum advocant cui affuturi sunt. Et alibi passim. Sed venit in mentem placere posse & superesse, quo Suetonius usus Augusto cap. LVI. cunctari enim se, ne, si superesset, eriperet legibus eum, &c. & Arnobius crebro. Adversus Gentes III. ludentis est dicere Deos nobis superesse custodes, quos suspicio finxit nostra, non explorata veritas comprehendit. Iterum, Unctionibus (inquit) superest Unxia. Ejusdem operis IV. Quis Libentinum, quis Liburnum credat libidinum superesse tutelis? Frustraque est Agellius, qui Atticar. Noct. I. cap. XXI. hoc significatu Latinum negat. LIVIN. Vix satis sanus est hic locus. Jam dudum Livinejus & Lipsius viderunt, pro luxata voce, esse, legi debere, adesse. Quod verbum compositum nunc confirmatur auctoritate Codicum MSS. Parisiensis, Veneti, & nostri, meritoque restituendum est. Quemadmodum enim Plinius, Libr. III. epist. IX. 33. dixit, alicui apud Judicem adesse, i. e. alicujus causam coram Judice agere atque tueri; ita etiam hoc loco dixit, alicui precanti adesse apud Deum, i. e. ejus preces & vota suis juvare. Deinde ex Codicum MSS. & plurimorum typis excusorum consensu, rectius rescribitur: quorum potes ipse. i. e. & facias compotes votorum, quorum votorum compotes facere ipse potes, eos, quibus optantibus alias apud deos adesse soles. Qui non statim

animadverterunt ἐλλειπτικὴν loquendi rationem, illi nescii, unde dependeret casus gignendi, quorum, ex verbo, potes effinxere: potens es. Sed nihil frequentius est ista loquendi ratione. v. g. Caesar, de bello Gallico, Libr. I. cap. VII. quam maximis, inquit, itineribus potest, in Galliam ulteriorem contendit. i. e. quam maximis itineribus contendere potest, &c. Sic recte dicere possum: Quorum potest, hominum favorem aucupatur. SCHWARZ. Egregie veram scripturam defendit Vir Eruditus, & saepius eam βραχυλογία in Nostro observavimus. conf. cap. LX. §. 5. & in verbo posse ea nonnullam obscuritatem apud alios etiam scriptores adtulit. Certe Valer. Flaccus lib. I. vers. 12.

Versam proles tua pandet Idumen

(Namque potest.)

sc. pandere. Ibi alii potes, alii potens. utrumque vitiosum. Phaedrus lib. III. fab. XIII.

Apertum est, quis non possit, aut quis fecerit.

Auctor in Obitum Maecen. vers. 31.

Majus erat potuisse, tamen nec velle triumphos.

supple: potuisse triumphare. Noster supr. cap. XLV. Qui malum Principem possumus, bonum non possumus imitari. Adde Ampl. Bynkersh. ad l. 2. §. 16. de Orig. Juris. Juven. Sat. III. vers. 43.

Funus promittere patris

Nec volo, nec possum.

Sallust. Jug. cap. III. Nam vi quidem regere patriam, aut parentes, quamquam & posses. quod bene tuetur Cortius. Similiter Virgil. lib. V. vers. 108.

Visuri Aeneadas, pars & certare parati. Ubi in primo membro omnino puto repeten-

fuesti, quorum potes ipse, votorum compotes facias.

1. CAP. LXXIX. Fortasse sufficiat tibi tertius Consulatus, sed nobis
 2. tanto minus sufficit. Ille nos instituit & induxit, ut te iterum ite-
 3. rumque Consulem habere cupiamus. Remissius istud contenderemus,
 si adhuc non sciremus, qualis esses futurus. Tolerabilius fuit, experi-
 4. mentum tui nobis, quam usum negari. Dabiture rursus videre Con-
 sulem illum? audiet, reddet, quas proxime voces, praestabitque gau-
 dium, quantum ipse percipiet? praesidebit laetitiae publicae, auctor
 ejus & causa? tentabitque adfectus nostros, ut solet, cohibere; nec po-
 4. terit? Pietati Senatus, cum modestia Principis, felix speciosumque
 certamen, seu fuerit victa, seu vicerit! Equidem incognitam quan-
 dam, proximaque majorem, praesumo laetitiam. Quis enim est tam
 in-

tendum *certantes*, ut & vidit Servius, li-
 cet ceteri aliter voluerint. Idem Ecl. VI.
 vers. 24.

*Solvite me, pueri, satis est potuisse vi-
 deri.*

Illic Servius: *Sufficit enim, quod talis vi-
 sus sum, ut etiam ligari possim.* Et eam
 expositionem prae alia admittendam esse
 existimo, quod Silenum jam ante saepius vi-
 derant, cum eos *spe carminis luserat* vers.
 18. Confer Cel. Burman. ad Phaedrum lib.
 III. fab. XII. vers. 6. ARNTZ.

1. *Ille nos.*] Tam laudabiliter gestus.
 LIPS. In primo capite: *Sufficiat tertius*
 Guelf. & veteres editiones, verum oppo-
 sitio, quae est in voce *nobis*, nihil mutan-
 dum suadet. Corruptelae causam prae-
 buit, quod toties littera *t* occurrat. *tibi*
 enim per litterarum compendium *t* scribi
 solebat, adeo ut inter tres *t* facile una
 disparuerit. Statim *remissius illud*, Guelf.
 & Edit. Var. ARNTZ.

2. *Usum.*] Utilitatem jam notam. LIPS.
Audiet.] A Senatu acclamationes simi-
 les? atque ipse respondebit. LIPS. *Et red-
 det* quaedam editiones ex posterioribus, ex
 inani repetitione ultimarum litterarum in
 voce *audiet*. Talia asyndeta frequentissima
 sunt cum apud Nostrium, tum apud alios.
 Vide Cortium ad lib. VI. Epist. V. §. 5. &
 Longol. ad lib. X. Epist. LXVI. Oudend.

ad Caesar. lib. IV. Bell. Gall. cap. XV. &
 alibi. Mox *tractabitque* pro *tentabitque*
 Guelf. qui etiam supra *gaudium* omiserat.
 ARNTZ.

4. *Pietati.*] Omnino revocanda vox, e
 fine prioris: *erit pietati*: & interrogatione
 efferenda clausula. LIPS. Facilis emenda-
 tio, quam tamen in ipsum contextum non
 admiserim cum Viris Doct. Cellario, Hear-
 ne, Gesnero, contra voluntatem etiam
 MSS. Et sane rectius adscripserat Cl. Pe-
 rizonius, forte sine mutatione per excla-
 mationem efferri posse, uti video etiam
 edidisse Baudium & Patarol, quod exem-
 plum malui imitari. Antiquiores editi sim-
 plici puncto sententiam claudunt. *Pietatis*
 Voss. ARNTZ.

Felix speciosumque certamen.] P. Syr.
Humanitatis optima est certatio. Victor c.
 XXXV. *Utrinque pudore ac modestia decer-
 tabatur, rara in hominibus virtute.* Plinio
 VII. epist. VII. *honestissimum certamen.* Ad-
 de Symmach. lib. I. epist. LXXXVI. IV.
 epist. XXXIX. BERN. Haec jam olim
 Gruterus notaverat ad Victoris locum.

Inbecilli.] Ita lib. IV. Epist. XVIII. *Pri-
 mum inbecillitate ingenii mei.* Val. Max.
 lib. II. cap. VII. ex. 6. *Magis inbecillita-
 tem ingenii mei detegam.* quomodo & alii
 ea significatione usi sunt, nihilominus dis-
 plicuit librario Voss. qui *indocili*, & Guelf.
 quia

inbecilli ingenio, qui non tanto meliorem Consulem speret, quanto saepius fuerit? Alius labores, si non continuo desidia ac voluptati dedisset, otio tamen & quiete recreasset. Hic consularibus curis exsolutus, principales resumit, tam diligens temperamenti, ut nec Consulis officium, Princeps, nec Principis, Consul adpeteret. Videmus, ut provinciarum desideriis, ut singularum etiam civitatum precibus occurrat. nulla in audiendo difficultas, nulla in respondendo mora. adeunt statim, dimittuntur statim. tandemque Principis fores exclusae legationum turba non obsidet.

CAP. LXXX. Quid? in omnibus cognitionibus, quam mitis severitas, quam non dissoluta clementia? Non locupletando fisco sedes, nec aliud tibi sententiae tuae pretium, quam bene judicasse. Stant

qui modicello, quomodo Suetonius Ner. cap. XLVIII. *Decubuit super lectum modicella culcita.* ARNTZ.

5. *Continuos.*] Scribe, continuo se. LIPS. Bella est emendatio Bongarsiana, si non continuo se desidia, quod & Lipsio in mentem venit. GRUT. Conjecerat Livinejus: *Alius continuos labores, si non desidia.* atque ita editum Sichardo. Continuo Ascens. Gryph. Minoe, Cell. Patar. Continuo se. Hearn. & Gesn.

6. *Civitatum praesidiis.*] Gryphius habet *civitatum precibus*, non male. JURET. Et sic jam in margine Sichardus, & insequentibus Editiones.

Audiendo.] Fortasse *adeundo*: etsi illud quoque similem habere potest sensum. LIPS.

Tandemque.] Ut sub Domitiano solet, sese includente. LIPS. *Obsidet* dixit pari modo ac Seneca lib. III. de Ira cap. XXXVII. *Custodit litigatorum turba limen obsessum.* & Conf. ad Polyb. cap. XXIII. *Alium semper vestibulum obsidens turba.*

1. *Mitis severitas.*] Cujus est qui peccatis ita abstinet, tanquam parcat nemini: ceteris vero, tanquam ipse quotidie peccet, ignoret.

Ignoscere pulchrum Jam misero, poenaeque genus, vidisse precantum.

Claud. BERN. Idem de Trajano testatur Claudian. IV. Conf. Honor. vers. 319.

Victura feretur Gloria Trajani; non tam quod Tigride victo

Nostri triumphati fuerint provincia Parthi,

Quam patriae, quod mitis erat.

Et hinc clementiam Principis salvam fuisse dixit, cum ultionem hominum Diis maris commendasset sup. cap. xxxv. Delira est aberratio antiquissimarum Editionum, quas sequentes ceterae secuta imitatione in omnibus excogitationibus dederunt, donec meliorem in margine expreserit ex suo cod. Cusp. & Lugd. Livinejus, & ante eum Sichardus. quorum consilio alii obtemperarunt, & addicunt MSS. Sane illa altera vox nullo modo sibi hic in judiciis locum vindicare potest, optimo vero jure *cognitiones*, quae ad Principem spectabant, seu ad eos, quibus id negotii is inponere voluisset, atque ordinariae jurisdictioni opponitur. Vid. Goesium ad Sueton. Caes. cap. XXIII. & JCTos multis locis. ARNTZ.

Locupletando] Non, ut tyranni, ideo judicas ut damnes, & bona ad fiscum tuum trahas. non fructus, sed aequitas sola tibi finis. LIPS.

Sedes.] Pro tribunali. LIPS. Quid si studes legamus? BAUD. Quod Baudius hic

2 Stant ante te litigatores, non de fortunis suis, sed de tua existimatione solliciti; nec tam verentur, quid de causa sua, quam quid de moribus sentias. O vere Principis, atque etiam Consulis, reconciliare aemulas civitates, tumentesque populos non imperio magis, quam ratione, compescere. Intercedere iniquitatibus magistratum, infestum-

hic *studes* substituat, adeo inconcinnum videtur, ut malim credere ab auditore male ejus verba esse excepta. nam ita altiorum spiritum Plinii ad inferiora subsellia detrudimus. *Sedebant* enim iudices, cum, ut addit, *starent* litigatores. Ovidius lib. XIII. Met. vers. I.

Confedere duces, & vulgi stante corona. Petronius Sat. cap. XIV.

Atque eques in causa qui sedet, emta probat.

Apollod. lib. II. cap. IV. §. 5. Καθήμενος δὲ τῶν δικαστῶν. Drakenb. ad Silium lib. VII. vers. 437.

Phrygia cum sedit in Ida.

Val. Max. lib. VI. cap. II. ex. 5. In reum iudex sedisset. ARNTZ.

Bene judicasse.] Stoam sapit, quae honesta non in mercedem colit. Eadem ille Stoic. ep. LXXXI. Recte facti, fecisse merces est. Idem I. Clement. XII. Recte factorum verus fructus sit, fecisse, nec ullum virtutum pretium dignum illis extra ipsas sit. Claudian. Ipsa quidem virtus pretium sibi sola, que late Fortunae secura nitet. Tacit. II. Annal. Conscientia facti (vel ut Lips. ad marg. factis) satis est. BERN.

2. Existimatione.] Tam te scilicet reverentur, tuamque virtutem: ut malint opum iacturam, quam famae apud te facere. LIPS. *Tua aestimatione.* Sua, ob id, quod sequitur, *quam quod de moribus sentias.* FAB. Voss. *extimatione.* Guelf. *aestimatione* & sic vetustiores editi, quam scripturam nonnulli etiam Viri Eruditi praeferre maluerunt. Melius tamen tuemur *existimationem*, ubi de iudicio agatur, quo quis alicujus dicta factave vel improbat vel laudat. Conf. Comment. ad Justinum lib. XII. cap. VI. & Cl. Burm. ad Suet. Aug. cap. III.

Et re & existimatione magna fuit. Adde de tali confusione Torren. ad Val. Max. lib. VI. cap. V. ex. 5. & quae alibi diximus. ARNTZ.

3. *Aemulas civitates.*] Qui morbus, etiam in publica illa servitute, civitates tenebat: queriturque de sua Graecia Plutarchus. Sed & Tacitus notat, quasdam *ad exitium inter se discordes.* LIPS. O veri Principis Ascens. & simpliciter veri neglecta exclamandi particula Hearne, qui nescio unde hauserit, Cellarium malle *o vero*, neque enim tale quid apud ipsum reperio, qui potius aliorum codicum & Edit. consensum confirmat. Tamen Livinejus in margine conjecerat: *Hoc vere.* Satis frigide, neque enim offendit, quod superius dixerat cap. VII. O novum atque inauditum ad Principatum iter. cap. LXIII. O prava & inscia verae majestatis ambitio. & alibi, ubi adhibetur ad rei dignitatem & magnitudinem indicandam. Neque alteram vocem sollicitabit, qui meminerit cap. XXXVI. legi: *Nunc templum illud, nunc vere Deus.* & apud Eumenium pro Inst. Schol. cap. VI. *Domini nostri Constantii vere Principis Juventutis.* Mox pro Consulis, referunt *decoris*, Voss. Guelf. Edit. 1476. 1498. utrumque conjungit *consularis decoris* exemplar Livineji & Cuspin. quo modo in ora libri sui Scaliger. Jam tamen *consulis* prae-tulerat Aldus, Rhenanus in margine, idque in contextum receperat Ascens. Livin. Lipsius, & ceteri post eum, quos inspicere operae visum fuit. recte. Tandem timentesque Voss. & duae vetustissimae Editiones. Sed ille error adeo est apertus & frequens, ut vix monere necesse sit. Confer Broukhuf. ad Prop. lib. III. El. IX. vers. 51. & Drakenb. ad Silium lib. II. vers.

Etumque reddere, quidquid fieri non oportuerit; postremo, velocissimi sideris more, omnia invifere, omnia audire, & undecumque invocatum statim, veluti Numen, adesse & adfistere? Talia esse crediderim, quae ipse mundi parens temperat nutu, siquando oculos demisit in terras, & facta mortalium inter divina opera numerare dignatus est.

vers. 626. Qui *tumentes* retinuerunt, non accurate satis exponunt per *iratos*, uti Catanaeus & Baudius. Immo refer ad superbiam eorum populorum, qui necdum satis pacati aegre patiebantur jugum, adeo ut pararent desciscere, quo pacto apud Florum lib. IV. cap. XII. §. 2. *Necdum adsuetae frenis servitutis tumidae gentium inflataeque cervices ab inposito nuper jugo resiliebant.* Adde, quae dixi ad Victorem Epit. cap. VIII. & Nicol. Heinsum ad Claudian. Bell. Gild. vers. 330.

Tantane devictos tumuit fiducia Mauros. Et hinc *tumere* & *tumidus* adhiberi in descriptione rebellionis, adnotavit Emmen. ad Virg. lib. I. Georg. vers. 465.

Et operta tumescere bella.

ARNTZ.

4. *Intercedere iniquitat. Magistr.* Nam Matium Priscum Africae Proconsulem, & Caecilium Classicum Baeticae, quamvis defunctum, passus est repetundarum damnari & Julii Bassi Bithyniae Proconsulis acta rescindi, darique a Senatu jus omnibus, de quibus ille aliquid constitisset, ex integro agendi, duntaxat per biennium. Meminit auctor epistolis sparsim. LIVIN. *Intercedere.* Irrita iniqua decreta facere, & nulla. LIPS.

Insectum. Hyperbolicum hoc, & nimis oratorium. Nam in praeteritum ne dii quidem subvenire possunt. ut ipsemet c. XL. 3. BERN.

Sideris more. Solem intellige. LIPS. Solem intelligit *velocissimi sideris* appellatione, qui tam paucarum horarum spatio tantum curriculum conficit. Sed quod Livinejus pro *audire*, restituendum putat *adire*, ignorent mihi manes doctissimi juvenis; non ipsi assentior. Alludit enim ver-

sum Homericum. Il. F. vers. 277. & Od. A. vers. 108.

Ἡελίος δ' ὅς πᾶν' ἰφορᾶς καὶ πᾶν' ἱπακείας. Quare nihil mutandum censeo. RITT. De eo usu vocis *sideris* quaedam supra vidimus cap. XXIX. Mamert. Grat. Act. cap. XXIII. *Quis spectare auderet ortum sideris* Plura Barthius ad Claudian. Bell. Gild. vers. 48. Sitzm. ad Rutil. lib. II. vers. 28. & Schulting. ad Senec. Suas. I. p. 6.

Audire &c. Video esse, quibus allubescit *adire*; at quid aliud est *adire* quam *invifere*? imo *audit etiam Sol*, *audiunt alia sidera*, ut fufius ostendimus ad Taciti illa: *Solem deinde respiciens, & cetera sidera vocans, quasi coram interrogabat, vel lentne contueri inane solum.* &c. lib. XIII. Annal. cap. LV. GRUT. Statim *veluti* Lipsianae Editiones, & qui eas sequuntur. *Numen velut* inverso ordine Ald. Livin. pejus *numen* abest a Guelf. Edit. 1476. & 1498. Sed in margine rectius defendit Livinejus, quam *adire* conjecerat, idque reprehendit Ovidius lib. I. Met. vers. 768.

Per jubar hoc, inquit, radiis insigne coruscis,

Nate, tibi juro, quod nos auditque videtque.

5. *Nutu.* Mamertinus pro Consulatu. Poetae, inquit, *ferunt altissimum illum & cuncta potestate cohibentem Deum, qui ditio- ne perpetua divina atque humana moderatur, cum despiciat in terras, habitu oris, tempestatum incerta mutare: ejus nutu mundum tremiscere, illius hilaritate turbines abigi, nubes fugari, nitentia per orbem serena refundi.* BERN.

Si quando oculos. Ille vero semper o Plini; & tu hic cum avunculo tuo Epicurissas, cui irridendum videtur agere curam

6est. Qua nunc parte liber solutusque, caelo tantum vacat, postquam te dedit, qui erga omne hominum genus, vice sua fungereris. Fungeris enim, sufficisque mandanti, cum tibi dies omnis, summa cum utilitate nostra, summa cum tua laude, condatur.

CAP.

verum humanarum illud, quidquid est, summum. Sed prudentiam, eloquentiam, & omnia alia a vobis haurimus, quam pietatem. LIPS. Et Epicurum sapiunt haec Virg.

Cum Jupiter aethere summo
Despiciens mare velivolum, terrasque jacentes.

BERN.

6. Quibus nunc per te liber.] Qua non quibus, est in R. propius ad verum. Egrege V. Qua nunc parte liber repraesentat. Abit longius, & nescio quo modo correctorem sapit quod in C. repperi. Qui nunc per te curarum liber. Saltem per te abessent, ne inepta geminatione repetatur, postquam te dedit. His de causis vindicias secundum scriptam lectionem equidem dederim, ut jam dixi. LIVIN. Beneficio Codicum MSS. emendamus hunc locum. Primum non legendum est, facta, sed, fata mortalium. Sic recte scriptum est in Codicibus MSS. Paris. Venet. Guelpherbyt. item in Libro Vossiano; in nostro non supersunt, nisi vestigia verioris lectionis: fatalia. Neque enim tam facta, quam fata mortalium, sunt opera divina; cum haec ab arbitrio divini numinis pendere crederentur. Porro, in iisdem Codicibus MSS. & in libro Vossiano, legimus: Qua nunc parte liber solutusque coelo tantum vacat, scil. Jupiter, postquam te terris dedit. Rhenanus ediderat: qua nunc per te liber; adscripseratque in margine: Puto legendum: qua cura. Sic vero Scaliger, teste Thoma Hearne, in libro suo annotarat: qua nunc per te cura. Cuspinianus vero ejus editionem Vindobonensem A. 1513. maximi facio, excudendum curarat: qui nunc per te curarum liber. Causa omnis varietatis & corruptelae videtur latuisse in voce, parte, per compendium scripta, unde alii finxere, per te. Hinc vero extitit inepta

quaedam τρωλογία, cum mox sequatur: postquam te terris dedit. Non igitur ex ista varietate hanc veriore lectionem eruimus: Qua nunc parte curarum liber solutusque, &c. SCHWARZ. Facta mortalium retineo. Sermo est de judicante Trajano, quod non pertinet ad fata, sed ad facta. GESN. Sensus est, inter divina opera posuisse Jovem, ut curaret id, quid in terris agerent homines. Ita enim produnt Poetae, Jovem facta hominum exploraturum de caelo in terras despexisse. Virgil. lib. x. Aen. vers. 3.

Terras unde arduus omnes
Castraque Dardanidum spectat populosque
Latinos.

Donatus ad lib. i. Aen. vers. 224. Jupiter ex alto actus hominum considerabat. & Cl. Burman. in Jove Fulg. cap. ii. fine. Adeoque sic Jupiter potest dici videre vel audire facta mortalium, non fata, illaque despiciendo poterat cognoscere. Et fata locum habere vix possunt, quoniam illa ab initio a Jove constituta erant, ut evenirent, adeo ut ipsa opera & facta Deorum fati essent constituta, & iis vel ipse Jupiter subjectus. Confer Barthium ad Stat. lib. iii. Silv. i. vers. ii. unde minus conveniens videretur oratio, fata hominum distinguere a divinis operibus. Et facta servant omnes Editiones, sed quia Librarii doctiores sciebant, fata proprie ad Jovem pertinere, ideo & illorum curam ei hoc loco vindicare voluerunt, cum facillime facta & fata permisceantur. Collegit quaedam Drakenb. ad Silium lib. i. vers. 277. & nos ad Victor. Epit. cap. ix. §. 16. Tamen & fata conjecerat Cel. Perizonius. Porro qua nunc parte liber Cod. Livin. Guelph. Voss. neque ibi, neque in ulla alia editione de curarum reperitur, nisi in sola Cuspin. ex qua in Gesnerianam profluxit.

Ego

CAP. LXXXI. Quod si quando cum influentibus negotiis paria fecisti, instar refectionis existimas mutationem laboris. Quae enim remissio tibi, nisi lustrare saltus, excutere cubilibus feras, superare immensa montium juga, & horrentibus scopulis gradum inferre, nullius manu,

Ego nollem contra omnium consensum tantum mihi sumere, ut inutilem plane vocem repeterem, quae invito auctori obtruditur. Ovid. Epist. xx. Her. vers. 40.

Ut tua sit nulla libera parte fides.
& lib. III. Trist. El. IV. vers. 42.

Et mala, vix ulla parte levanda, levas.
Voces similes separandas connecti, vel connectendas separari male a descriptoribus jam diximus supra, & ad Victor. Caes. cap. XI. §. II. Adde Cel. Burman. ad Calpurn. Ecl. v. vers. 10. & Torren. ad Val. Max. lib. v. cap. III. ext. 3. ARNTZ.

Caelo tantum.] Ut Poeta:

Jupiter in coelis, Caesar regit omnia terris.

LIPS.

Vice sua.] Seneca de Clement. ubi Nero: *Ego ex omnibus mortalibus placui electusque sum, qui deorum vice fungerer in terris.* LIPS. Pessime vice versa expressit Hackius, nec dubitare debuerat Cellarius in Cad. Latin. p. 238. Pro *fungereris*, Guelf. *fungeris*. Causam erroris jam saepius aperuimus, ut repetere taedeat. *Sufficis* eleganter dixit, pro, is es, ut Jovi possis satisfacere & mandatis ejus perficiendis par sis. Supra cap. LXXVII. *Quis adeo expetitis honoribus aut inservit aut sufficit.* Cortius ad lib. x. Epist. XIX. *Suffecturum diligentiae tuae.* cum Vorst. ad Val. Max. lib. II. cap. VII. ex. 6. ARNTZ.

Condatur.] Transigatur, finiatur, ut Virgilius Eclog. IX. vers. 52.

Saepe ego longos Cantando puerum meminisse condere soles.
& Horatius lib. IV. Od. v. vers. 29.

Condit quisque diem collibus in suis.
Et Noster, extra metrum, lib. IX. Epist. XXXVI. n. 4. *Variis sermonibus vespera extenditur, &, quamquam longissimus dies, cito conditur.* CELL. Ibi vide Cortium.

Eumen. Pan. Const. cap. IV. *Qua dies oritur, & praeteritur, & conditur.* & Nazar. Paneg. Const. cap. XIX. *Si debitis laudibus immorari vacaret, dies integer conderetur.* adeoque aberrat Voss. undantur reponens. Satis languide aliquot vetustae Editiones & ex recentioribus nonnullae: *summa cum utilitate nostra, cum tua laude.* Nos ex MSS. & melioribus editis supplevimus. ARNTZ.

I. *Influentibus negotiis paria.*] Id est, si exhausti omnia negotia, quae magna copia velut inundant. *Paria facere*, est reliqui nihil habere: a ratiociniis sumtum. LIPS. *Paria facere* quid sit vidimus supra cap. VI. *quid si quando* est in Voss. cui non obtemperandum, cum *quod* ita passim abundet. Id docuit Cortius ad Sallust. Catil. cap. XVIII. & Frater carissimus, Otho Arntzenius ad Caton. Praef. lib. II.

Quod si mage nosce laboras.
§. 2. Inst. de Susp. Tut. *Quod si Patronus?* ita editum vidi, sed praeferebam tamen, ut alii dederunt, *quid*, cum hic sit interrogatio. adi Lips. sup. ad cap. LXV. Senec. Herc. Fur. vers. 960.

Quid si negaret?
Uti hae voces quotidie confunduntur, de qua re vide Longolium ad Plinium lib. x. Epist. LXXX. & Fratrem meum ad Catonem lib. II. dist. XII. Idem porro Voss. etiam *inter* a manu priori non *instar*, quasi *refectionis* accusativus foret. Cicer. lib. II. de Off. cap. XX. *Se clientes appellari mortis instar putant.* ARNTZ.

Lustrare saltus.] Venationis in eo studium commendat: quidquid mox dicet, rarum tamen, nec in magno, priscis Romanis. At aliae gentes amarunt, & ab Hispanis suis traxit Trajanus. Ab eo Hadrianus, qui usque ad insaniam eo detentus scribitur. Sed & M. Antoninus, *piscando*
X x

nu, nullius vestigio adjutum; atque inter haec pia mente adire lucos, & occurfare Numinibus? Olim haec experientia juventutis, haec voluptas erat, his artibus futuri duces inbuebantur, certare cum fugacibus feris cursu, cum audacibus robore, cum callidis astu, nec me-

do multum se oblectavit. Quis carpere possit? usum habet, si modum: & Plato, Xenophon, alii laudarunt. LIPS. Adscripserat Cl. Perizonius, Ciceronem de Amic. cap. xx. *venandi studium* tribuere *ineunti aetati, aequae ac pilae.* Atque idem de dignitate venationis antiquissimis temporibus plura collegerat in Orig. Babyl. cap. xii.

Nullius vestigio.] Praeemptis opinor, & viam facientis aut monstrantis. LIPS.

Adire lucos.] Veterum opinione sacros. LIPS. Quod de Luca dixit, latius confirmat Colvius ad Appul. lib. vi. p. 76. & Juretus ad Symmach. lib. iii. Epist. xiii. in quo tamen loco constituendo illi videntur praefereendi, qui *oblatis lucis & amnibus* legunt, non *numinibus.* Aquarum enim & amnium susurrus inter delicias Poëtarum. Et ex corrupta scriptura omnibus non sine aliqua vi sit *numinibus*, multo mitius *amnibus*, uti jam similia exempla attulimus supra cap. xxx. §. i. Per *Numina* innuit Deos Silvestres, & praecipue Dianam, quae in nemoribus & lucis credebatur venationi operam dare. Noster lib. i. Epist. vi. Proinde, *cum venabere licebit auctore me, ut panarium & lagunculam, sic etiam pugillares feras. Experieris non Dianam magis montibus, quam Minervam inerrare.* Ex hac opinione cum Servio expono. Virgil. Ecl. iii. vers. 67.

Notior ut jam sit canibus, non Delia nostris.

Delia enim seu Diana per montes & silvas oberrans pascentibus credebatur adparere. Inde etiam luci ei erant consecrati, teste Lutatio ad Statium lib. iv. Theb. vers. 428. ubi tamen Poëta is tradit visum hujus Deae negatum fuisse his verbis:

Hujus inaspectae luco stridere sagittae.
ARNTZ.

2. *Olim haec experientia.*] Dubito an non, *experimenta.* Sed quando olim? vix sane veteres Romanos facitasse legas, qui a prima adolescentia in militia, aut ejus exercitiis, erant. Sed & Sallustius, in Catil. iv. 2. *agrum colere, & venari, servilibus officiis* adscribit. Licet tamen opinari, haud neglexisse prorsus, etsi in laude aut cura non habuisse. Postea invaluisse haud nego, adeo ut Maximinus (sed Thrax ille, & barbarus) *solis venationibus legiones frequenter exerceret:* Capitolin. in ejus vita. c. viii. LIPS. Statim Romulus & Remus. Liv. i. iv. *cum primum adolevit aetas, nec in stabulis, nec ad pecora segnes, venando peragraré circa saltus.* Hinc robore corporibus animisque sumto, &c. Pollux praefat. lib. v. de venatione. *Hoc studium heroicum, regiumque est, & ad corporis animique bonam constitutionem confert: estque tam placidae fortitudinis, quam militaris audaciae specimen, ad virilitatem utile.* Hinc publice venari coactus Rex Persarum. Xenophon lib. i. cap. vi. Cyropaed. Hoc studio & Mithridates *insidias vitavit, & corpus ad omnem patientiam duravit,* ut refert Justi. lib. xxxvii. c. ii. 9. ad quem vide notam. BERN. & Cl. Otto ad §. 12. Inst. de Rer. Divis. Non tam puto hic agi de Romanis, quam de priscis & heroicis temporibus, apud quos illi, qui venando alios, vitam segniorem trahentes, a periculis & incursionibus ferarum liberabant, primo factionem, mox etiam dominatum sibi pepererunt. Quod de Remo & Romulo memorat, nullo modo id venationem a servilibus officiis liberat, non enim meliori conditione illi tum vivebant. Totum hunc locum illustrat Vlitius ad Gratium in Proleg. Non *inbuebantur*, sed *induebantur* Guelf. quam mutationem minime negligendam esse duco. Certe *indui* artibus

mediocre pacis decus habebatur submota campis irruptio ferarum, & obsidione quadam liberatus agrestium labor. Usurpabant gloriam istam illi quoque Principes, qui obire non poterant; usurpabant autem, ut domitas fractasque clathris feras, ac deinde in ipsorum quidem ludibrium

bus & disciplinis dicitur animus, qui per artes excolitur, iisque quasi veste cingitur & ornatur. Tacitus Ann. lib. xv. cap. xlv. *Hic graeca doctrina ore tenus exercitus, animum bonis artibus non induerat.* ubi olim tentarat Lipsius inbuerat, sed melius ei postea placuit metaphorae honestas. Claudian. in II. Conf. Stil. vers. 120.

Sic cauta iuventae

Frena dedit, teneros his moribus induit annos.

uti ex MSS. revocavit Heinsius. Plura dabunt Viri Docti ad Gellium lib. II. Noct. Att. cap. xxix. & Cel. Burm. ad Petronium Sat. cap. iv. Simili modo induere iras dixerunt, de quo Cl. Drakenb. ad Sil. lib. I. vers. 38.

Jamque Deae cunctas sibi belliger induit iras.

& Barthius ad Claudian. iv. Conf. Honor. vers. I. Et indui locum habere in omnibus illis rebus, quae paullatim adsumuntur, notat Idem ad Statium lib. VII. Theb. vers. 772.

Utere luce tua, longamque, ait, indue famam.

Interim malui receptam scripturam retinere, cum alibi ita loqui soleat Noster, ut lib. III. Epist. I. *Quibus praeceptis inbuere.* & Epist. III. *Si inbutus honestis artibus fuerit.* lib. VIII. Epist. XIV. *Adolescentuli statim castrensibus stipendiis inbuebantur.* supr. cap. XLIV. *Itaque sic inbuti sumus.* Inf. cap. LXXXIII. *Qui ita inbut, ita instituit.* ex induebantur etiam potuisset conjici indurabantur, si necesse foret. ARNTZ.

Submota campis irruptio ferarum.] Dubitavit vir magnus, quomodo verba isthaec interpretanda sint, & aliter explicat. verum, mea sententia, vult auctor non coactos eo casu rusticos custodire arborum suorum varia loca, ne irrumperent in ea

ferae, a quibus quasi obsidebantur. GRUT.

Obsidione quadam.] Utne ipsi obsederint, & indagine feras cinxerint? an ut liberarint ferarum obsidione agrestes? LIPS. Ultima expositio verior, nec aliter accepit Cel. Graevius ad Cicer. lib. v. ad Fam. Epist. VI.

3. *In ipsorum quidem ludibrium.*] Suspectum hic meis auribus quidem. Libri tamen non variant, quos quidem tractarim. Emen- dabam in ipsorum (quid ni?) ludibrium. levi mutatione, sed non exigua sententiae venustate & gratia. Tu vide lector, & cense. Apud Senecam quoque de Beneficiis v. c. xxiv. idem tentabam, sed haud scio an pari successu. Verba haec sunt, *Cum Caesar meminisse se dixisset, Meministi quidem, inquit, sub quadam arbore minimum umbrae spargente, cum velles residere ferventissimo Sole, & quae sequuntur.* Reponebam inquam, *Meministi (quidni?)* inquit, *sub quad. &c.* Muretus de ingenio, & jure suo, non e libris, edidit, *Meministi quoque, inquit, sub quad.* Jano Grutero placebat, *Meministi idem sub quad.* quod mihi quidem non admodum probat. Addam Solini e Polyhistore c. xxxii. locum, qui superioris mihi conjecturae auctor & tanquam fundus est: *Garamantum oppidum est Vebris, fonte miro, quidemque alternis vicibus die frigeat, nocte ferveat.* sed eximie Langiani ac Delriani codices, *fonte miro, (quid ni?) qui altern. &c.* Corrupta & haec Plinii Epist. xxx. lib. VII. *Torqueor quod discipulum, ut scribis, optimae spei amisisti. Cujus & valetudine & morte impedita studia tua quid nesciam? cum sis omn. offic. &c.* Corrigam quidni sciam &c. Ceterum similia ac paene gemina sunt iis quae hic dicuntur illa Chrysostomi Dionis de Persarum regibus extremo sermone de regno III. *Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ παραδείτοις περιλαβόντες, ὅποτε ἐπιθυμῶσι, ὥσπερ*

brium emissas, mentita sagacitate colligerent. Huic par capiendi quae-
 4 rendique sudor, summusque & idem gratissimus labor, invenire. Enim-
 vero, siquando placuit idem corporis robur in maria proferre, non ille
 fluitantia vela aut oculis sequitur aut manibus, sed nunc gubernaculis ad-
 fidet, nunc cum valentissimo quoque sodalium certat frangere fluctus,
 do-

ὥς περ ἐν ἐργῇ τὰ θηρία ἔκτειναν. ὥς μήτε ζη-
 τῆντας πολεῖν, μήτε αὖ κινδυνεύοντας. ἅτε ἀσθε-
 νῇ καὶ δεδωλωμένα. ὁμοίως δὲ ἀφῆρτο τὴν ἐπὶ
 τῷ εὐρεῖν χαρὰν, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ φθάσαι σπυ-
 δὴν, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ συμβῆναι ἀγωνίαν. (ὁμοίον
 γὰρ ἐποίησεν ὥς περ ἂν εἰ πολ.) ἐποίησε ὥς περ οἱ
 πολεμικοὶ φάσκοντες εἶναι, ἀφέντες δὲ τὸ τοῖς
 πολεμίοις μάχεσθαι, τὰς ἀιχμαλώτους οἴκοι
 λαβόντες ἔκτειναν. Illi enim hortis inclusas,
 utcumque subitum, velut in custodia feras
 perimebant, cum quidem ne laborem iis quae-
 rendis, nec periculum adirent, ut invalidis,
 ac servitute fractis, pariterque & reperien-
 darum voluptate, & praeveniendarum stu-
 dio & pugnae ac congressus sollicitudine ca-
 rebant. nam proinde agebant ac si bellico-
 sos se professi, derelicto cum hostibus con-
 flictu, captivos domi nacti interficerent.

LIVIN. Eamque conjecturam firmat, quod
 in Guelf. quid in legatur. interim recepta
 mihi certe multo videtur commodior. Fra-
 ctisque claustris inveni in Editione Sichardi
 & Minois, nescio an & in aliis, quare non
 satis perspecte id omnibus Editis tribuit, &
 simul fractus corrigit Vlitius ad Falisci
 Cyneg. vers. 305. ubi recte exponit per
 tales feras, quibus diuturna captivitas om-
 nem feritatem exsultat. Namque frangere
 feram est domare, unde bene duas voces
 jungit Noster & Seneca Herc. Fur. vers. 32.

Terribile, dirum, pestilens, atrox, serum,
 Fractum atque domitum est.

& Herc. Oet. vers. 1893.

Vestra leonem fregit nostri

Dextera nati.

Adde Cl. Drakenb. ad Silium lib. i. vers.

262.

Idem correptis sternacem ad praelia frenis

Frangere equum.

Nec damno vulgatam scripturam claustris

& defendit Erud. Oudend. ad Lucanum
 lib. x. vers. 445. Multis tamen partibus
 praefero, quod nobis servavit Codex Guel-
 ferbutensis, clathris. Sunt enim proprie
 clathri seu clathra illa receptacula, in quae
 animalia concludebantur, ut mansuesce-
 rent. Claudian. II. Conf. Stil. vers. 272.

Retibus & clathris dilata morte tenendae
 Ducendaeque ferae.

Uti pro vulgato claustris restituit Nob.
 Heinsius. Confer Nannium ad Horat. Art.
 Poët. vers. 473. Cel. Burman. ad Gracii
 Cyneg. vers. 167. ac Du Cange in voce
 Clatrum. Et quid mirum, si usitatus vo-
 cabulum rariorem vocem de sede sua de-
 turbaverit. ARNTZ.

Mentita sagacitate.] Quo haec spectent,
 quaero. Domitianum scio, sagittarum vel
 praecipuo studio tentum, & centenas varii
 generis feras saepe in Albano secessu confe-
 cisse: ex Suetonio cap. XIX. An igitur
 vult Plinius, feras istas claustris caveisque
 emissas, & tum quasi sagacitate ejus inda-
 gatas percussasque esse? potest: sed magis
 credam, apros, cervos, aut id genus e-
 missos; & captos deinde, quasi vera vena-
 tione & sagacitate quae sitos. LIPS.

Nunc par capiendi &c.] Huic in G. pro-
 be. Nam Trajanum sentit. Infra, Simul
 cogito, cum sint ista ludus & avocamentum,
 quae quantaque sint hujus illae seriae volu-
 ptates. Vitiosum quod V. C. exhibeat.
 His par cap. in R. lego, Hic par cap. pro-
 prius vero. LIVIN. Huic probat Livine-
 jus, sed mihi magis adridet, quod expres-
 sit Lipsius, nunc par cap. modo esset a ma-
 nuscripto codice. nam Commentarius ejus
 emendationis hujus non meminit. GRUT.
 His par. Voss. Guelf. Edit. 1476. 1498.
 Hic par. Rhénanus, qui tamen in margine

domitare ventos reluctantes, remisque transfretare obstantia freta.

CAP. LXXXII. Quantum dissimilis illi, qui non Albani lacus otium, Bajanique teporem & silentium ferre, non pulsum saltem fragoremque remorum perpeti poterat, quin ad singulos ictus turpi formidine horresceret. Itaque procul ab omni sono, inconcussus ipse & 2 in-

notat alios praeferre huic, sic Livin. Aldus & alii, quod praestare videtur, ut praecedenti illi opponatur.

Labor, invenire.] Quasi dicat, Tu quae-rebas revera feras, & ea ipsa quaesitione delectabaris (ita est in venatoribus:) finisque tuus erat praecipuus invenisse. Quis enim vir magnus ob praedam quaerit? LIPS.

4. *Oculis sequitur.*] Quietus & sedens, ac pulchre a moribus & ingenio navigantium sumptum: quia revera oculi eo feruntur. LIPS.

Aut manibus.] Forte *navibus.* patet e sequentibus. LIVIN. An demonstrando, huc aut illuc, ecce, fert ventus? an, *navibus*, legi verius? Mihi verius: & ignavia tangitur illorum, qui ne remos strepitumque alios nauticos audirent, nave alia religati navem praeduentem sequebantur. Mox palam dicit. LIPS. Livin. *navibus* probe. RITT. Ea ita confundi facile docuimus ad cap. xxxi. §. 2. Sed hic consentiunt omnes libri. Neque *navibus* sententiae satisfacit, cum inepta videatur oratio, *vela sequi navibus*: an ergo non erant na-ves, quae velis illis propellebantur? praeterea de religato & revincto navigio statim demum sequitur, ne bis idem dixisse credatur. Et quatenam esset oppositio? *aut oculis aut navibus.* altera usurpata jam Nostro cap. xiii. *Studium armorum a manibus ad oculos translatum est.* Ego *manibus* refero ad studia spectantium, cum ostenderent, quinam cursu vel remorum alacritate praecessissent. ARNTZ.

Nunc cum valentissimo quoque sodalium.] Qui *Socii navales* dicuntur. LIPS. Prudentissima Bongarsii manus subnotavit virgula *vocem sodalium*: & est sane minime prae-

tereunda, sive est accipienda pro *sociis dictis navalibus*; sive adeo pro *aulicis*, a principe excitatis ut laboris aemulis. quippe constat bonos principes ita se communicare ministris suis, ut nullum tamen metuant contagium majestati suae, etiam si eosdem blandiori nomine compellant, *fratres, amicos, sodales, comites, comilitones, consecratos*, ut pluribus ostendi in Diatribis meis ad Tacitum. nimirum, quibus ea est prudentia, habent ante animi oculos illud Plinianum: *Cui nihil ad augendum fastigium superest, hic uno modo crescere potest, si se ipse submittat.* Haud tamen cum aliquo pugnari, ultima hac significatione interpretandum *sodales*, cum & hodie Belgica lingua *nauta* eo nomine vulgo veniant. GRUT.

Frangere.] Remis. LIPS. & Barthius ad Statium lib. viii. Theb. vers. 461. In ultimo capite dubia admodum est lectio. Guelf. Codex, Edit. 1476. 1498. & Rherr. praeferunt *transfretare obstantia freta*, idque de suo exemplari confirmat Livinejus, qui tamen *ποικιλωτερον* esse existimavit. Ideoque Lipsius, Baun. Gesn. *transire*, quod ego minus *ποικιλωτερον* & nimis humile existimo, nec convenire majestati reliquorum verborum; altius enim insurrexerat, quam ut ita sese demitteret. Adeoque recepi cum Aldo, Ascens. Livin. Minois, Cell. Hearn. *transfretare*, & ita laudat Cel. Burmannus ad Ovid. Epist. xviii. Her. vers. 205. Eumenius Paneg. Const. cap. vii. *Quum ad tempus ipsum, quo pater in Britanniam transfretabat.* Nonnihil tamen me remoratur additum illud *freta*, nisi potius id sublimitatem adaugeat. ARNTZ.

1. *Dissimilis illi.*] Domitiano. LIPS. Domitiano, qui secessus suos in montem

inmotus, religato revinctoque navigio, non secus ac piaculum ali-
 3 quod, trahebatur. Foeda facies, cum populi Romani Imperator alie-
 num cursum, alienumque rectorem, velut capta nave, sequeretur.
 4 Nec deformitate ista saltem flumina carebant, atque amnes. Danu-
 bius

Albanum habebat. Noster lib. iv. Epist.
 xi. n. 6. & Sueton. cap. xix. inspiciatur.
 CELL. In omnibus, quas consului, Edi-
 tionibus antea legebatur *Bajanique torpo-*
rem, quod Interpres quidam exponit: *quia*
ventis non nimium turgere solebat. Diffici-
 le est dicere, quomodo in tam pulcro cor-
 pore leviusculam maculam non deprehen-
 derint Editores, quam sustulerunt Voss. &
 Guelf. cum rectius *teporem* dedere. Et sa-
 ne Bajae celeberrimae fuerunt propter ca-
 lidas & tepentes aquas, quae delicatiores
 Romanos amoenitate sua & deliciis adlice-
 rent. Propertius lib. iii. El. xvi. vers. i.

Plausus ab umbroso qua ludit Pontus A-
verno,

Fumida Bajarum stagna tepentis aquae.

Stattius lib. iii. Silv. ii. vers. 17.

Bajanosque sinus, & foeta tepentibus
undis

Litora tranquillo certatim ambite natatu.

Florus lib. ii. cap. vi. §. 23. *Campaniae*
soles, & tepentes fontibus Bajae subegerunt.

Silius lib. xii. vers. 113.

Docet ille, tepentes

Unde ferant nomen Bajae.

Solinus Polyh. cap. ii. prope initium: *Ve-*
svium flagrantis animae spiritu vaporan-
tem, tepentes fontibus Bajas. Confer Stra-
 bonem lib. v. Geogr. p. 373. & Cassiod.
 lib. ix. Variar. Epist. vi. Martialis lib.
 iii. Epigr. xx.

An aestuantes jam profectus ad Bajas

Piger Lucrino naviclatur in stagno.

& lib. iv. Epigr. lvii.

Nec satis est Bajas igne calere suo.

Symmachus lib. i. Epist. viii.

Tenet ima pisce multo

Thetis & Bajae sorores.

Calēt unda, friget aethra.

Et teporem ac torporem confundi disces a
 Schelio ad Auctorem Dial. de Orat. cap.

xxi. Alius praeterea error est in nonnullis
 Lipsii editionibus, ubi *ostium* exhibetur,
 non *otium*, quod tamen potius incuriae ty-
 pographicae tribuo. Florus lib. i. cap.
 xvi. *Misenus & tepentes fontibus Bajae,*
Lucrinus & Avernus quaedam maris otia.
 Ibi etiam quondam *ostia* lectum fuit. Va-
 ler. Flaccus lib. v. vers. 423.

Arfinoën illi tepidaeque requirunt

Otia laeta Phari.

Adeo & hic & in sequentibus etiam poë-
 tam agit, cum addat *silentium* de aquis,
 quae vento & tempestatibus vel nimio flu-
 xu motuque non perturbantur. Val. Flac-
 cus lib. ii. vers. 585.

Inde ubi jam medii tenuere silentia ponti,
 & lib. vii. vers. 541.

Liberne freto jam vultus aperto,

Utque prius tutum fileat mare.

ut malim cum Gronovio, quia ita est imi-
 tatio Virgilii lib. i. Aen. vers. 163

Quorum sub vertice late

Aequora tuta silent.

Seneca Hipp. vers. 954.

Cur adhuc undae silent?

Nunc atra ventis nubila impellentibus

Subtexe noctem.

Symmachus lib. i. Epist. viii. *Lucrina ta-*
cita, & liquida Bajana, & Puteoli ad-
huc celebres, & Bauli magnum silentes.
 ARNTZ.

2. *Ac piaculum.*] Hostia, qua scelera
 piabant, sive purgabant. Ea procul, ne-
 quis devotam & malis publicis onustam
 tangeret, trahebatur, & in mare devectam
 mergebant. Graecorum *κάθαρμα*, *μόλυσμα*.
 LIPS. Vide ad cap. xxxiv. §. 4. Mox
foeda facies, cum Princeps imperii alienum
 Voss. quae aberratio orta ex compendiosa
 scriptura *Pr.* unde alii scriptores *Praetor*,
 alii *Princeps*, pars *Populus Romanus* effice-
 rent. Similia exempla collegit Cl. Bur-
 man-

bis ac Rhenus tantum illud nostri dedecoris vehere gaudebant, non minore cum pudore imperii, quod haec Romanae aquilae, Romana signa, Romana denique ripa, quam quod hostium prospectarent. Hostium, quibus moris est, eadem illa nunc rigentia gelu flumina, aut campis

mannus ad Suet. Caes. cap. VII. Corruptiores Editiones & Baunius quoque *Populi Romani Imperii* ex simili causa, cum *Imp.* dubium relinqueret, an *Imperator* esse deberet an *imperium*, quod jam docuimus supra cap. VII. §. 6. cap. LXXVI. §. 5. & Bosius ad Nepotem Conone cap. I. §. 3. ARNTZ.

3. *Capta nave.*] Is erat ritus, Livio expressus libro XXI. *Romani naves omnes (captas) religatas puppibus in altum extraxere.* LIPS. Quomodo naves traherentur vide apud Schefferum lib. II. de Mil. Nav. cap. v. sub finem.

4. *Tantum illud nostri decoris, &c.*] *Dedecoris* habent C. G. R. in V. *dedecus* scriptum offendi. Placet, ied juvem insuper, & *monstri* proxime rescribam. *Monstrum* (opinor) Domitianum vocat, ut Crispinum Juvenalis, Sat. III.

Monstrum nulla virtute redemptum

A vitiis.

Infra *deferentia* arbitror probum, & *per alveos prona* interpretor, ne quis frustra mendi habeat suspectum. LIVIN. Liber scriptus, *monstri dedecus*: quod nescio an edito praeferam. LIPS. Restitueram hic jam olim, *dedecoris*: quod nunc etiam apud Livin. video. verissime. praecessit enim, *foeda facies*: &, *deformitate ista*. Sed quod idem pro, *nostri*, suspicatur legendum *monstri*, id num probem subisto. RITT. Guelf. & manus emendatrix in Voss. exhibent: *carebant, atque etiam Danubius*, quod cuiquam posset non displicere, qui sciret, solere nonnunquam ita eas particulas cumulari. Nepos Eum. cap. VIII. *Imperavit quamplurimos utres atque etiam culleos comparari.* Colum. lib. II. de R. R. cap. xv. *Surculo & segetibus atque etiam pratis fundus est dispositus.* Confer Cortium ad Sall. Jug. cap. I. §. 5. & Burm. ad Suet.

Caes. cap. LXXVI. Mihi vero magis placet nihil mutare, tum quod nulla est varietas in Editis, tum quia *omne* seu *omnes* sit a prima manu in Voss. idque a Librariis positum pro *amnes*, ut solere illos aberrare docuerunt Viri Docti ad Val. Flaccum lib. I. vers. 23. Et nos nonnulla exempla dedimus supra cap. XXIX. §. 3. & cap. LXXX. §. I. *Dedecoris* quoque reperitur in antiquissimis Editionibus 1476. & 1498. reliquisque. ARNTZ.

Prospectarent.] Quidam veteres Codices scripti, librique impressi, habent: *prospectaret.* Bene haec supplet Liber alter Guadianus: *quam quod hostium exercitus prospectaret.* SCHWARZ. *Exercitus* nihil est, nisi commentum librarii in Guelf. ad tegendam paupertatis miseriam. Ipsissima enim est Plinii oratio, qui in talibus tam conciso utitur stilo, ut jam saepius diximus, adeoque ex superioribus repetere *signa & ripa.* Infra cap. XCII. §. 2. *Ergo non alia nos pagina, quam te Consulem accipiet.* Quo etiam loco nolim quae interserere cum cod. Parisiensi. Plura ex Nostro adtulit Perizon. sup. cap. XLIII. §. I. Adde quae nos ad cap. XXI. §. I. & LX. §. 5. & passim in hoc libello. Si & alii codices, uti Livineji exemplar & Cuspiniani Editio, vellent *prospectaret*, ferri posset, cum sic, quamvis pluralia praecesserint, ultimum tamen singulare numerum verbi formet. Virgilius Ecl. VI. vers. 10.

Te nostrae, Vare, myricae,

Te nemus omne canet.

Noster sup. cap. XLIX. *Peregrinae superstitionis ministeria aut obsoeana petulantia oberrat.* ubi Guelf. *oberrant.* ARNTZ.

5. *Campis superflua.*] Sic constanter legitur in omnibus editionibus, praeterquam in Cuspiniana, cui suppetias fert Guelf. *campis superflua.* & certe in recepta con-

Ar.

pis superfusa, nunc liquida ac deferentia, lustrare navigiis, nando-
que superare. Nec vero laudaverim per se magno opere duritiam cor-
poris ac lacertorum, sed si his validior toto corpore animus imperitet,
quem non fortunae indulgentiae molliant, non copiae Principales ad
se-

structione videtur offendere casus ille ter-
tius. Multo commodior est altera, quae
ut postliminio recipiatur, suadet ipse Pli-
nius lib. VIII. Epist. XVII. *Tiberis alveum
excessit, & demissioribus ripis alve super-
funditur.* Tacitus lib. V. Hist. cap. XIV.
*Amnis adjacentibus (campis) superfunde-
retur.* Curtius lib. IV. cap. II. §. 8. *Sum-
mi operis fastigio superfusae.* & lib. IX. cap.
IX. §. 10. *In campos paullo ante siccos de-
scendere superfusum.* Seneca Thyest. vers.
584.

*Ne superfusus violetur undis
Ignis aeternis resonans caminis.*

Seneca lib. VI. Nat. Quaest. cap. XXIX.
Motis scilicet his, supra quae fusa sunt.
Pacatus Paneg. cap. III. *Barbaris nationi-
bus Romano nomini velut quodam diluvio su-
perfusis.* ARNTZ.

Nunc liquida ac deferentia. Editio Ve-
neta: *nunc limpida ac deferentia.* JURET.
Deferentia prono & suo cursu euntia.
Quidam libri, *deserentia*: quod esset in se
redeuntia, omissis campis. Possit, & *de-
serventia*, legi. LIPS. *Deferentia* vidi a-
pud Ascens. Minois & Hearn. Nescio,
an ita absolute illam vocem voluerit adhi-
bere, certe alii addidissent *campos*, *agros*,
vel simile quid. Ovidius lib. I. Met. vers.
422.

Sic ubi deseruit madidos septemfluus agros.
In *deserventia* offendit, quod *fervor* potius
tribuatur mari aestibus agitato, unde *fretum*
dici novimus. Silius lib. XIV. vers.
146.

*Et fervet majore fretum rapiturque tu-
multu.*

Quin potius *deserentia* praeferimus, id est,
navium patientia, quae jam tuto poterant
transiri, cum jam amarent alveum suum.
Ovid. lib. IX. Met. vers. 117.

Obsequio deferri spernit aquarum.

Et id malunt omnes codices, nisi quod
pervulgato errore *differentia* Voss. de quo
vide ad Lucan. lib. II. vers. 677. Porro
ubique *liquida* legimus, non *limpida* &
bene, cum illam vocem opponat *rigenti-
bus gelu fluminibus.* Ovid. lib. III. Tr. El.
x. vers. 8.

*Ille suis liquidus bella repellit aquis.
At cum tristis hiems squalentia protulit
ora.*

*Terraque marmoreo candida facta gelu
est.*

Ubi modis Nasonianis magis satisfaceret *li-
quidis*, uti omnes fere MSS. non *liquidus*,
unde refingo: *suus liquidis*, id est, qui
jam non inpeditus gelu libero cursu ad
mare contendit, cum liquefactis undis bel-
la reprimeret, quas glacie constrictas tran-
sire solebat hostis. Ita Licinius in carm.
ad Augustinum:

Sic suus Eridanus fluat.

id est, sui juris & liber a Geticis catervis,
ut exponit Nob. Heinsius Adv. ad Tibull.
cap. II. in fine. Porro in vulgata apud Pli-
nium scriptura verbum requiro, quod ad
rigentia gelu flumina referri potest, unde
sola mutata distinctione, quod molliissimum
medendi genus, legerem: *lustrare, navi-
giis nandoque superare.* ARNTZ.

6. *Magno opere.* Ita edidimus cum Al-
do, quod supra etiam diximus ad cap. x.
§. 2. esse concinnius. Sueton. Claud. cap.
I. *Augustus tanto opere & vicum dilexerit.*
ita reduxit Cel. Burmannus hic & in Tiber.
cap. XLV. Claud. cap. XXI. & alibi ex Cod.
Memmiano. Multa etiam collegit Erud.
Oudend. ad Caesar. lib. I. Bell. Gall. cap.
XIII. ARNTZ.

Duritiam. Equidem utrumque recte di-
citur, *duritiem*, & *duritiam*: attamen, *du-
ritiam* hoc loco tres Codices MSS. habent,
idemque, Aldus, Cuspinianus, Cratander,
Rob.

segnitiem luxumque detorqueant; tunc ego, seu montibus, seu mari
exerceatur, & laetum opere corpus, & crescentia laboribus membra,
mirabor. Video enim jam inde antiquitus maritos Dearum, ac Deo-
rum liberos, nec dignitate nuptiarum magis, quam his artibus incla-
ruisse.

Rob. Stephanus, Rhenanus, Livinejus, Gruterus, de la Baune, alique jam evulgarunt; qui omnes etiam, *imperitet*, pro *imperaret*, merito receperunt. Adhaec Codex MS. Parisiensis in numero singulari exhibet haec verba: *quem non fortunae indulgentia molliat*. SCHWARZ. Perperam *imperaret* Ascens. Cell. Hearn. *Molliat* etiam Guelf. *indulgentia violat* Voss. quod posset credere, veram Oratoris esse manum, qui cogitaret, *mollire animum* proprie esse, animum ad bonam frugem transducere, adeo ut omnem ferociam deponat. *Violantur* eae res, quae cum sua natura per se sint pulchrae & amabiles, externo & adfectu colore corrumpuntur. Seneca Conf. ad Helv. cap. XIII. *Quem non violaverit hoc secretum, & infixum visceribus ipsis exitium omnis alia cupiditas intactum praeteribit*. Sic *violata sobrietas* est apud Val. Max. lib. VI. cap. III. ex. 9. Juven. Sat. III. vers. 19.

*Nec ingenuum violarent marmora top-
phum.*

Sed nihil necesse est, cum *mollire* hic malo sensu sumatur de effeminatis moribus, ut Senec. lib. III. de Ira cap. VIII. *Inpu-
dicorum coetus fortem quoque, & si liveat
dicere, virum emolliit*. Val. Max. lib. II. cap. VI. ex. 1. *Fortitudinem suam effemi-
nato ejus cultu mollire non erubuit*. Mihi non displiceret *indulgentia molliat*. ARNT.

Crescentia.] Videtur hic locus duobus modis posse exponi, ut dicere voluerit, revera laboribus membra robustiora fieri & validiora, cum otio & languore torpe-
scant, ut Horat. lib. IV. Od. IV. vers. 62.

Non hydra secto corpore firmior

Vinci dolentem crevit in Herculem.

quod est, adauctis capitibus, firmior fie-
bat. Quem locum libentius adfero, ut ea-
dem opera levem maculam tollerem; lan-

guet enim in Hercule hoc loco epitheton
vinci dolentem, accendes Poëtam scriben-
do *vinci docentem*, cujus elegantiae non-
nulla exempla adtulimus ad Victor. Vir.
III. cap. XLV. *Hannibalem vinci docuit*. sic
hydra ab ipso ferro majores vires animum-
que ducebat, cum videret se superari. U-
nice confirmat hanc emendationem Seneca
Herc. Oet. vers. 259.

Palude tota vastior serpens movet

Ignara vinci.

Sed ad rem. Vel cum in Plinio ante *crescentia*
praecedat *laeta*, liceret exponere per mem-
bra, quae delectabantur laboribus, uti
crescere pro laetari, delectari ponitur. Con-
fer Nob. Heinsum ad Ovid. Epist. xv. Her.
vers. 117.

*Gaudet & a nostro crescit moerore Cha-
raxus.*

Nisi fortasse nimis poëticum videatur,
hanc vocem ea notione rebus inanimatis
tribuere. ARNTZ.

7. *Maritos Dearum*.] Peleus Achillis pa-
ter, Thetidis maritus. Ovid. v. Epist. Ce-
phalus Aurorae. Id. III. de arte aman-
di. VII. transformat. Hippolytus Dianae.
BERN.

Deorum liberos.] Theseum, Castorem,
Pollucem, aliosque plures. IDEM. *Deum*
poëtica contractione Voss. Guelf. & Codex
Livin.

Nec dignitate nuptiarum.] Aut deest
alterum membrum, *nec natalibus*, *nec*
nupt. dignit. vel simile quiddam, aut *non*
pro *nec* equidem reponam. Vide quae su-
pra notamus ad cap. XLIII. Paulo ante *lae-
tum opere corpus* ποιητικώτερον dixit, ut Ho-
ratus,

Vos laetam fluvii & nemorum coma.

LIVIN. Pars membri altera deest, & *na-
taliū*: ac pluscula hic observo hiulca, aut
foedata. LIPS. Omnino sine ulla necessi-
tate

8. *ruisse. Simul cogito, cum sint ista ludus & avocamentum hujus, quae quantaeque sint illae seriae & intentae, & a quibus se in tale otium recipit, voluptates. Sunt enim voluptates, quibus optime de cujusque gravitate, sanctitate, temperantia creditur. Nam quis adeo dissolutus, cujus non occupationibus aliqua species severitatis infideat? otio pro-*

tate huic loco dicam scribunt Viri Doctissimi, cum *nec* hic vel nihil aliud erit, quam simplex *non*, vide quae adtulit Ryckius ad Tacit. lib. IV. Ann. cap. xxxv. & Frater meus ad Caton. lib. III. dist. xxiv. vel potius *nec* expone per *ne quidem*, uti de ea notione egit idem, quem dixi, Frater meus ad Caton. lib. II. dist. xxv.

Spes una hominem nec morte relinquit.

Erud. Longolius ad Plinium lib. x. Epist. LXII. & nos supra cap. III. §. 5. Neque magis necesse est, ut altera pars membri hic suppleatur, quam supra cap. XLI. §. 2. *Cum omnia raperent, & rapta retine- rent, ut si nihil rapuissent, defuerint omnia.* ubi alii adsuunt, *nihil retinuissent.* Mox simplex *claruisse* & *inclaruisse* praetulit Guelf. non ego; cum enim de celebritate & dignitare hominis alicujus agunt, solent compositum praeferre. Tacitus lib. XII. cap. xxxvii. *Neque mea fortuna, neque tua gloria inclaruisset.* Val. Max. lib. v. cap. IV. ext. 3. *Specioso exitu vitae inclaruistis.* ARNTZ.

8. *Hujus illae seriae.] Interferit quae quantaeque sint* Cuspin. optime. RITT.

Seriae & intentae.] Sequitur mox voluptates: & nisi litterarias aut illas animi interioris intelligat, quid velit ignoro. Imo placebat legere: quae quantaeque sint illa seria & intentae, & a quibus se in tale otium recipit. Voluptates sunt enim voluptates, quibus: oratoria & efficaci repetitione. LIPS. Lege istae ludus scil. artes, & nihil amplius muta, nisi ut cum Lipsio post recipit distinguas, & deinde ex ejus sententia legas. PERIZ. Fateor equidem, videtur sententia requirere, ut ad seria & curam Reip. respiciat Orator; sed quid si & illam inter

voluptates Principis numeraverit? cum certe inter optimi Principis laudes censeatur, si onus publicae curae non invitatus subeat, atque id inter voluptates Principis recenseat? sic e contrario ludos Trajani & avocamenta supra cap. LXXXI. vocaverat *mutationem laboris.* Quod si quando cum influentibus negotiis paria fecisti, instar refectiois existimas *mutationem laboris.* Similes repetitiones solent eleganter a Nostro institui, & exempla quaedam dedimus ad cap. LXIII. §. 2. verum talis repetitio plane hic inficeta est & languida, cum nullam *inegytiam* orationi addat, nam in reliquis in priori membro plena est & justa sententia, uti hoc cap. §. 4. *Quam quod hostium prospicerent.* Hostium. hic manca esset oratio in tribus verbis: *voluptates sunt enim.* Porro ista omnino mutandum non est, cum talia neutra frequenter ponantur, etiam si alterius generis substantiva praecesserint, cujus rei exempla contulerunt Cl. Burm. ad Sueton. Claud. cap. xxxviii. *Irae atque iracundiae conscius sibi, utrumque excusavit edicto.* & Cortius ad Plinium lib. I. Epist. VIII. §. 17. *Cum in dicendo adfertationem vulgi adclamationemque defugerim, nunc eadem illa editione sectari.* A Vossiano etiam & Guelf. aberat *quae quantaeque sunt.* Si de litterariis voluptatibus velis intelligere cum Lipsio, non repugabo, & sic Sidonius Apoll. lib. v. Epist. xvii. *Nunquamque te tantum venatio, civitas, ager avocat, ut non obiter voluptate teneare.* ARNTZ.

9. *Jam quis adeo.] Nam exemplar* Livin. & Cusp. recte. RITT. *Jam vetustiores editi, sed ex MSS. codicibus id rectius mutatum, cum soleant ita peccare libra-*

prodimur. An non plerique Principes hoc idem tempus in aleam, stupra, luxum conferebant? cum feriarum laxamenta curarum, vitiorum contentione supplerent.

CAP. LXXXIII. Habet hoc primum magna fortuna, quod nihil tectum, nihil occultum esse patitur; Principum vero non modo do-

rii, uti diximus ad cap. xxxvi. §. 4. *Insidat* habent omnes Editiones, sed credo verum esse, quod in margine coniecerat Cel Perizonius: *insideat*, idque totidem literis confirmat Guelf. Ea ratione frequenter apud Ciceronem occurrit *macula*, *virtus*, *suspicio*, & sic porro, *insidet*. Idem in Orat. cap. II. *Insidebat species pulcritudinis*. Et in Declam. quae ipsi tribuitur falso, anteq. iret in exs. cap. IV. *Pax & concordia jam domesticis non insideat*. Eadem varietate apud Quintil. decl. XIII. cap. IV. quidam libri habent *insidant*, alii *insideant*. Adde Graev. ad Florum lib. IV. cap. VII. §. 6. Drakenb. ad Silium lib. V. vers. 3. & id obtinere in reliquis compositis a *sido* & *sedeo* supra ad cap. XVI. docuimus. Credo ab errante Typographo profectum, quod in Cellariana Editione legatur *incidat*, quamvis eam scripturam secuti sint Patarol. & Gesn. ARNTZ.

Prodimur.] Mens retegitur, quae neque per remissiones intenta est ad velandum; & ipsas naturae aptas moribusque appetit. LIPS. At non plerique Guelf. & Voss.

Plerique.] Augustus in plurimis laudatus princeps, alea tamen & stupris oblectatus. Domitianus quoties otium esset, alea solitus avocari etiam profectis diebus matutinisque horis: alia pudet addere. Tantum non his similes plerique nostrum. BERN. Adi Sueton. Aug. cap. LXXI. & Domit. cap. XXI.

Contentione.] Laxabant se a curis, ut in vitia animum intenderent. Quo sensu nec male, *contentiones*. LIPS. Cicero pro Arch. cap. VI. *Aut ferre animos tantam posse contentionem, nisi eos doctrina eadem relaxe-*

mus. & Davis. ad Cicer. lib. II. de Nat. Deor. cap. XII.

I. *Habet hoc primum.*] *Divinabam, habet hoc privum.* Nonius, *Privum est proprium uniuscujusque*. An emend. *proprium*? RITT. Paulo diversa sententia *prima habere* pro praecipua, & potissimo honore digna, phrasis est Terentiana, de qua vide Donatum ad Eun. Act. I. Sc. I. vers. 5. sed ea hic locum sibi vindicare non potest, quare non inprobabilis videtur conjectura Rittershufii, & ita hunc locum laudat Barthius ad Claud. IV. Conf. Hon. vers. 272. & *primus, privus & proprius* confunduntur apud Lucret. lib. III. vers. 390. qualia plura dedit Cl. Burman. ad Ovid. lib. IX. Met. vers. 20. de notione *privus* adeundus Giphanius in Collect. ea voce. Posses tamen interim, donec a Codice scripto haec emendatio confirmetur, *primum* exponere, *praecipuum supra alios*. Confer Cortium ad Nostri lib. VI. Epist. II. Veritatem hujus effati pluribus exemplis adstruxit Barthius l. I. & ad Statium lib. II. Theb. vers. 345. ubi tantummodo laudat: *habet hoc magna fortuna*. ARNTZ.

Magna fortuna.] Juvenalis:

*Secretum divitis ullum
Esse putas? homines taceant, jumenta lo-
quentur.*

LIPS.

Principum.] Seneca pulcherrime, ad Neronem I. Clem. c. VIII. *Tibi non magis, quam Soli, latere contingit. multa contra te lux est: omnium in istam controversi sunt oculi. Prodire te putas? oriris. loqui non potes, nisi ut vocem tuam, quae ubique sunt gentes, excipiant.* Claudianus, ad Honorium, patris nomine:

*Hoc te praeterea crebro sermone monebo,
Uy 2 Us*

domus, sed cubicula ipsa intimosque recessus recludit, omniaque ar-
 2 na noscenda famae proponit, atque explicat. Sed tibi, Caesar, nihil
 adcommodatius fuerit ad gloriam, quam penitus inspicere. Sunt quidem
 praeclara, quae in publicum proferunt; sed non minora ea, quae limi-
 ne tenes. est magnificum, quod te ab omni contagione vitiorum repri-
 3 mis ac revocas; sed magnificentius, quod tuos. Quanto enim magis
 arduum est, alios praestare, quam se; tanto laudabilius, quod, cum
 4 ipse sis optimus, omnes circa te similes tui effecisti. Multis inlustri-
 bus dedecori fuit, aut inconsultius uxor adsumpta, aut retenta patien-
 tius.

*Ut te totius medio telluris in orbe
 Vivere cognoscas: cunctis tua gentibus
 esse*

*Facta palam: nec posse dari regalibus us-
 quam*

*Secretum vitiis. nam lux altissima fati
 Occultum nihil esse sinit.*

LIPS.

Secessus.] Pro ea voce *recessus* scripsi-
 mus cum Guelf. Barthio ad Statium &
 Claud. l. l. & Cel. Perizonio, qui ita in
 margine coniecerat. & additum verbum *re-*
cludit & epitheton *intimos* illud requirit.
Recessus enim erant loca abdita & occulta;
 in quibus sese abscondebant, & hominum
 usui eripiebant. Confer Cl. Burm. ad Ovid.
 lib. i. Met. vers. 177. hinc *latebrae* & *re-*
cessus conjunguntur apud Plinium lib. iii.
 Epist. iii. *Vita hominum altos recessus, ma-*
gnasque latebras habet. In notis illic simi-
 lem locum ex Cicerone adfert Catanaeus.
 Contra *secessus* minus bene dicerentur *in-*
timi, & *recludi*, cum proprie loca amoena
 essent, in quibus animi causa per otium
 tempus agerent. Vide ad Aurel. Vict.
 Caes. cap. xvi. Neque aliter haec duo
 distinguit Juretus ad Symmachum lib. i.
 Epist. ii. ARNTZ.

2. *Penitus inspicere.*] Proprium omni ve-
 rae virtuti, quae vult tractari. LIPS. *Dru-*
sus cupiens suas aedes ab omnibus inspicere.
 Plutarch. in praecept. politicis p. 800.
 Vell. Paterc. ii. c. xiv. BERN.

Limine.] Domesticae & penetrales tuae
 virtutes, pares publicis aut publicatis. LIPS.

Contagione.] Editio Veneta habebat,
cogitatione. JUR. Schoonhovii excerpta
 & Ascens. *cogitatione.*

3. *Circa te.*] Domesticos & familiares.
 Suetonius c. xxvii. Julio: *Omnibus circa*
eum obstrictis. In Domitiano. *Omnes circa*
se largissime prosecutus. LIPS. Ita expo-
 nunt Tibullum lib. i. Eleg. iii. vers. 87.

Ac circa gravibus pensis adfixa puella.
 Ad quem locum plura Eleg. Broukhufius.
 Curtius lib. iv. cap. xv. *Laetique* (malim
laeti qui) *circa Sysigambin.* Petitum id a
 graecis, qui ita ἀμφὶ & περὶ adhibent. Po-
 lyaeus lib. i. Strat. cap. iii. Ὅσοι ἀμφὶ
 αὐτόν. & cap. v. Οἱ μὲν ἀμφὶ Δημοφῶντα.
 Aelianus lib. xii. Var. cap. lxiv. Στασια-
 ζόντων περὶ τῆς βασιλείας τῶν περὶ αὐτόν. &
 lib. ii. cap. ii. τὴν δειραπείαν, τὴν περὶ σε.
 De eleganti varioque harum particularum
 usu egit Tollius ad Palaephatum de Incr.
 cap. xiv. & Kuhnius ad Aelian. lib. i. cap.
 xvi. ARNTZ.

Similes.] Martialis:

*Nemo suos (haec est aulae natura potentis)
 Sed domini mores Caesarianus habet.*

LIPS.

4. *Dedecori.*] M. Antonio Cleopatra;
 Gajo Ennia Naevia, Claudio Agrippina
 Sueton. Cal. cap. xii. Claud. cap. xxvi.
 M. Catoni Censorino Aetoria Paulla, &
 cui non heri & hodie? Non male, nisi ma-
 lus accipias, dixit quispiam: *Qualis uxor*
venerit, talis est habenda: si iracunda, si
fatua, si deformis, si superba, si foetida
quodcumque vitii est, post nuptias discimus.
 Equus.

tius. ita foris claros domestica destruebat infamia; & ne maximi cives haberentur, hoc efficiebat, quod mariti minores erant. Tibi uxor in 5 decus & gloriam cedit. quid enim illa sanctius? quid antiquius? Nonne, si Pontifici maximo deligenda sit conjux, aut hanc, aut similem (ubi est autem similis?) elegerit? Quam illa nihil sibi ex fortuna tua, nisi 6 gaudium, vindicat? quam constanter, non potentiam tuam, sed ipsum te reveretur? Idem estis invicem, quod fuistis; probatis ex aequo; nihilque vobis felicitas addidit, nisi quod scire coepistis, quam bene uterque vestrum felicitatem ferat. Eadem quam modica cultu? quam parca-

Equus, bos, asinus, canis, & vilissima mancipia probantur, & sic emuntur; sola uxor non ostenditur, ne prius displiceat, quam ducatur. BERN. Confer Rupertum ad Besoldum cap. xv. p. 472.

Inconsultius uxor adsumpta.] Euripides:

Χρη δ' ἐν δόμοισιν ἀνδρα τὸν σοφὸν τρέφειν

Τυνάϊνα χρεστὴν καὶ γαδρὴν, ἢ μὴ τρέφειν.

Ducenda in aedes socia genitalis tori

Frugi atque honesta, aut nulla sapienti viro.

LIVIN. Parum explorata pudicitia ejus. LIPS.

Patientius.] Jam infamis. LIPS. Claudius suam Messalinam: Domitianus, quem maxime tangit, suam Domitiam Longinam: Philippus Macedo suam, etiam ab irata caliculo exclusus; alique γυναῖκες αἰσόμενοι suas uxores ferunt. BERN. Quem vide ad Justinum lib. ix. cap. v. §. 9. & Gruter. ad Victorem Caes. i. fine.

5. *Uxor.] Plotina, cujus memoria in lapidibus & nummis. Vel uno facto integritas & modestia comprobetur. Nam primo Palatium ingressura, convertit se ad populum, jam stans in gradibus: Καὶ τοιαύτη, inquit, δεῦρο εἰσέρχομαι, διὰπερ καὶ ἐξελεῖν ἀν' ἐνχοίμην: Talis huc ingredior, qualem & exire me optaverim.* Liberos non peperit optimo viro: sed faulrix Hadriano ad imperium fuit, condigno item successor. Is eam consecravit, post maritum mortuam, & Basilicam miro opere, Nemausi in memoriam ejus struxit. LIPS.

Pontifici.] Qualis ipse Trajanus, & o-

mnes Caesares a Julio fuerunt. At uxores eorum nec castae semper, nec inter probas: atque adeo nescio an leges aliquae de Pontificis toro. Scio Tertullianum tale scribere, bis terque: sed viri docti de *Flamine* recte interpretati sunt, quem ille *Pontificem maximum* appellat. At curiose haec non quaero: mentem Plinii arbitror, Si pontifici, pro sacrorum reverentia, condigna uxor legenda sit, hanc illam fore. LIPS. At nonne & Trajanus Pont. Max. fuit? certe fuit: sed postea demum factus, cum jam esset maritus. RITT. *Eligenda sit* Guelf. qui &, *ut hanc.* Mox verborum ordinem ex regulis Grammaticis mutarunt Hackius, Baunius, & nonnulli alii: *ubi autem est.* sed *autem* saepe etiam post secundam tertiamve vocem poni notum est. Terent. Adelph. Act. II. Sc. I. vers. 31.

Egon? debacchatus sum autem.

Florus lib. III. cap. x. *Quis est autem Caesar.* Adeas Cel. Burman. ad Sueton. Aug. cap. LXXXIII. ARNTZ.

6. *Probatis ex aequo.] Id est, ambo ostenditis, quam bene fortunam feratis. Catanaeus exponit: Mutuo laudatis vos. nescio an ad mentem Plinii. Probastis Guelfi Probatu conjecerat Perizonius, mihi satis vulgata placet, nescio tamen, cur haec verba parenthesi includere voluerit Livinejus. Ex quo nihil quod vobis Voss. & postea scire potestis. male. supra cap. x. Abunde expertus esset, quam bene humeris suis sederet imperium. ARNTZ.*

parca comitatu? quam civilis incessu? mariti hoc opus, qui ita in-
8buit, ita instituit; nam uxori sufficit obsequii gloria. An, cum vi-
deat, quam te nullus terror, nulla comitetur ambitio, non & ipsa
cum silentio incedat, ingredientemque pedibus maritum, in quantum
patitur sexus, imitetur? Decuerit hoc illam, etiam si diversa tu facias.
Sub hac vero modestia viri, quantam debet verecundiam uxor marito,
femina sibi?

1 CAP. LXXXIV. Soror autem tua, ut se sororem esse meminit, ut
in illa tua simplicitas, tua veritas, tuus candor agnoscitur? ut si quis
eam uxori tuae conferat, dubitare cogatur, utrum sit efficacius ad re-
2cte vivendum, bene institui, aut feliciter nasci. Nihil est tam pro-
num

7. *Obsequii.*] Quod proprium faeminae
est, audire maritum & parere. LIPS. *Ob-*
sequii gloria. Terent. apud Tacit. VIII.
A. VIII. *Tibi summum rerum iudicium dii*
dedere: nobis obsequii gloria relictæ est.
BERN. Pro instituit Voss. instruit. *Ob-*
sequi gloria ex sua Aldina adtulit Hearne,
mea vulgatum confirmat.

8. *Quam te nullus.*] *Quam nullus* Guelf.
videat te, quem. Voss. Corruptenda non
fuerat elegans locutio, qua illud *quam* po-
nitur sequente negatione. Cicero lib. IX.
ad Att. Epist. II. *Quam nihil praetermittis*
in consilio dando! quam nihil tamen, quod
tibi placeat, explicas! & pro Ligar. cap.
III. *Vide, quam non reformidem.* Ovidius
lib. III. Tr. Eleg. x. vers. 6.

Quam non ingenio nomina digna meo.
ex Plinio alia adtulit Cortius ad lib. IX. E-
pist. IX. *Quam non obstabat illi, quo mi-*
nus vir optimus videretur, quod erat opti-
mus filius? ARNTZ.

Sexus.] Infirmior, & ideo in sellam aut
lecticam saepe transferendus. LIPS.

Femina sibi.] Quia huic sexui innata ve-
recundia, praecipuum ejus ornamentum.
LIPS.

1. *Soror autem tua.*] Marciana, cujus filia
Matida, Sabinae Hadriani Imperatoris Soror.
LIVIN. Marciana, quae tamen ante Con-
sulatum Trajani sextum obiit, ut ex for-
nice Anconitano constat, in quo legitur:

DIVAE. MARCIANAE. AUG. SORORI. AUG.
Nam *Divae* appellatio mortuam notat, &
consecratam. LIPS.

Bene institui.] Quod in uxore evenit. LIPS.
Communiter vero obtinet: *Talis est quis*
semper, ejus qualis educatio. & oraculi lo-
co dictum: *Institutio erudita vita prorsus*
altera. Adde not. Gruter. in Liv. lib. I.
c. XXXIX. BERN.

Nasci.] Quod in sorore contigit. LIPS.
Aut feliciter nasci? Si Quinctilianum, prae-
ceptorem Plinii, audimus, soloecismum
quendam in hac loquendi formula admisit
Plinius. Ille enim, Quinctilianus, *Libr.*
I. Instit. orat. cap. v. ubi de variis soloe-
cismorum generibus agit: *Nam & an,* in-
quit, *& aut conjunctiones sunt: male tamen*
interroges: hic, aut ille sit? Ita scilicet
Plinius similiter non debuisset, *aut;* sed,
an feliciter nasci? Particula enim, *aut,* si-
ve *vel,* in dubitatione barbare poni dici-
tur. Vide *Cellar. Cur. posteriores,* pag.
389. Scio quidem, non nullos tueri velle
hanc loquendi rationem; neque solum ad
hunc locum, sed & ad ipsius Ciceronis o-
rationem, pro Rosc. Amerino, provocare,
ubi is, cap. XXI. *Credo, inquit, cum vi-*
disset, qui homines in hisce subselliis sede-
rent, quaesisse, num ille, aut ille, defen-
surus esset? Taceo alia scriptorum testimo-
nia, quae in hanc rem excitari solent. Ve-
rum tamen cautio est adhibenda, ne ali-
quan-

num ad similitudines, quam aemulatio, in feminis praesertim. ea porro maxime nascitur ex conjunctione, alitur aequalitate, exardescit invidia, cujus finis est odium. Quo quidem admirabilius existimandum est, quod mulieribus duabus in una domo, parique fortuna, nullum certamen, nulla contentio est. Suspiciunt invicem, invicem cedunt; cumque te utraque effusissime diligit, nihil sua putant interesse, utram tu magis ames. idemque utrique propositum, idem tenor vitae, nihilque, ex quo sentias, duas esse. Te enim imitari, te subsequi student. ideo utraque mores eosdem, quia utraque tuos habet. Inde moderatio, inde etiam perpetua securitas. neque enim unquam periclitabuntur esse privatae, quae non desierunt. Obtulerat illis Senatus

CO-

quando librariorum errata sequi, aut exemplis, quae proprie ad rem non pertinent, uti, videamur. In Ciceronis loco particula, *aut*, haud videtur ad interrogationem referri; sed, *ille*, *aut ille*, indefinite pro voce, *aliquis*, poni; quasi dixerit: *num aliquis ex praesentibus defensorus esset?* Interim ingenue fatemur, nos in omnibus panegyrici Pliniani exemplis, sive manu exaratis, sive typis excusis, quotquot videre nobis contigit, hoc loco particulam, *aut*, sine ulla varietate invenisse. SCHWARZ. Inspice, quae ad Fabri Thesaurum notantur in voce *an*. Et satis constat, tum in his, tum in aliis soloecismi suspicionem ne Ciceronem potuisse evitare, quid ego hoc in Plinio tanto opere culpem, qui & alibi lib. x. Epist. XLVIII. *Dignum est certe deliberatione, sitne faciendum, aut sit relinquendum, an sit destruendum*, quod contra Cellarium bene vindicavit, & hunc etiam locum produxit E-rud. Longolius. Cicero in Pis. cap. x. *Nemo potest dicere, utrum iste plus biberit, aut vomuerit, an effuderit*. Supra cap. LXIV. §. 2. diximus in Guelf. & aliquot Editis esse: *Atque itidem me, an audierim, aut viderim interrogo*. Avianus fab. XXIII. vers. 13.

Convenit hoc illis, quibus est permissa potestas, An prodesse aliis, vel nocuisse velint.

Addeoque in talibus levi conjectura aliquid

tentare, periculosum est. ARNTZ.

2. *Aemulatio.*] Contentio de dignitate: LIPS. *Tam primum* Voss.

Conjunctione.] Cum una agunt & haerent. LIPS. *Maxime omittit* Guelf.

Aequalitate.] Ubi difficile discrimen, utra prior. LIPS. *Ardescit* Sich. & *ardescit* Scal. Voss. & Guelf.

4. *Idemque utrique propositum.*] Concinnius forte *idem utrique pr.* RITT. Eam conjecturam receperunt Cell. Hearne, Pat. Gesn. nescio quam bene.

5. *Periclitabantur.*] Non est periculum, ut ferre aliquando, te defuncto, privatam conditionem possint. CELL. *Periclitabantur esse privatae, quae non desierunt*. h. e. nunquam erit periculum, ne uxor tua, & soror, in ordinem fortemque feminarum privatarum redigantur; quoniam eandem modestiam, quam privatae habuerunt, semper retinent. Singularis haec est loquendi formula, quae Graecismum referre videtur. Sic enim Aelianus loquitur, *Libr. I Var. Hist. cap. VIII.* καὶ κινδυνεύουσιν ἀπολέσθαι διαλαχέων. i. e. & periculum est, ne brevi moriantur. Sic & Latine, Petronius, Cap. CXL. *Si non servasset integram simulationem, periclitabatur totam pene tragoediam evertere*. SCHWARZ. Vossii Codex praecedentia ita exhibebat:

inde etiam
inde moderatio vitae omen perpetua. Vide, an

cognomen Augustarum, quod certatim deprecatae sunt, quamdiu adpellationem Patris patriae tu recusasses; seu quod plus esse in eo 7 judicabant, si uxor & soror tua, quam si Augustae dicerentur. Sed quaecumque illis ratio tantam modestiam suasit, hoc magis dignae sunt, quae in animis nostris & sint & habeantur Augustae, quia non 8 vocantur. Quid enim laudabilius feminis, quam si verum honorem non in splendore titulorum, sed in iudiciis hominum reponant? magnis-

an ineptior haec inde constitui posset scriptura: *inde moderatio vitae, inde etiam omen, perpetua securitas.* ut dicat Orator, ex hac imitatione tui & morum similitudine oritur non tantum vitae moderatio, sed hoc etiam omen deduci potest, perpetuam iis partam esse securitatem. Neque id sequentibus repugnat, cum in futuro tempore exprimat ea, quae tali ex omine deducerentur, ut apud Terent. Andr. Act. I. Sc. II. vers. 29.

Ea lege atque omine, ut, si te inde eximerim, ego pro te molam.

Sed puto, sic potius dixisset *perpetuae securitatis*, quare nihil tentaverim. ARNTZ.

Desierunt.] Servant modestiam, quam privatae habuerunt. LIPS.

6. *Augustarum.*] Augustae dicebantur conjuges, sorores, filiae Imperatorum. *Livia postquam nupsit Augusto, decorata est Augustae cognomento: Agrippina aucta est cognomento Augusta.* Tacitus. BERN.

Recusasses.] Atquin ille tamen admisit, ut supra vidimus: nondum tamen istae cognomen *Augustarum*. Etsi postea, & in lapidibus, utraque sic appellatur. LIPS. & omnino adeundus Spanhemius de Num. diss. XI. p. 271. Aberrat ex praecedenti voce Guelf. dum *deprecationem Patris patriae* scribit.

8. *Etiam dum recusant.*] Codex Livineji & Guelf. & *dum recusant.* ut sic & pro *etiam* poneretur. ut in l. 9. §. ult. ff. de Off. Proc. *Quae etiam omnium Praesidium communia sunt, & debent ab his observari.* Ovidius Epist. xx. vers. 182.

Sed, quae praestanda est & sine teste, fide.

Ubi nihil mutandum. Florus lib. II. cap. xv. *Cato delendam esse Cartaginem, & quum de alio consuleretur, pronuntiabat.* Quin etiam singularem emphasin habere, & plus dicere quam *etiam*, notat Broukh. ad Prop. lib. II. El. IX. vers. 32.

Et modo servato sola relicta viro.

& Heinsius ad Vellejum lib. II. cap. CXVI. §. 3. ARNTZ.

I. *Priscum mortalium bonum.*] Valerium ad l. IV. c. VII. Ciceronem de Amicit. & Senecam. BERN. *Priscorum* Guelf. & superius *etiam* fortasse delendum esse coniecerat Livinejus, qui quoque *immigraverant* volebat, quod licet sine ulla vi posset fieri, tamen non est tentandum in tanto consensu MSS. cum utrumque recte dicatur. Cic. lib. I. Tusc. Quaest. cap. XXXIV. *In caelum migrare.* Symmach. lib. VIII. Epist. XLI. *Migrare in tribus Romuleas.* ARNTZ.

Adsentationes.] Cicero: *Sic habendum est, nullam in amicitiiis pestem esse majorem, quam adulationem, blanditiam, assentationem.* LIPS.

Pejor odio.] Quia falsus amor plus nocet, quam profectum odium. LIPS. *Pejor ordo.* Livin. odio. rectissime. RITT. *Et pejor odio amoris simulatio.* Etsi ordo prodant libri editi scriptique, nemo tam est obesae naris, quin sentiat retinendum, & *pejor odio*, ut ante plures retro annos conieci, neque aliter etiam margo libri Bongarsiani, aut editio Livineji. unde factum putarim, ut Lipsius abjecto illo, *ordo*, alteram vocem dignatus sit honore contextus. GRUT. Ordo antiquiores editi, inepte,

gnisque nominibus pares se faciant, & dum recusant.

CAP. LXXXV. Jam etiam & in privatorum animis exoleverat principum mortalium bonum, Amicitia, cujus in locum migraverant adsentationes, blanditiae, &, pejor odio, amoris simulatio. Etenim in Principum domo nomen tantum amicitiae, inane scilicet irrisumque remanebat. Nam quid poterat esse inter eos amicitia, quorum sibi alii domini, alii servi videbantur? Tu hanc pulsam & errantem reduxisti.

pte, quare bene reduxerunt odio Viri Docti, & Weitzius ad Prudent. Psychom. vers. 687.

In Principum.] In Panegyrico, qui Theodosio dictus: *Ecquis Imperatorum unquam putavit amicitiae cultum in regia laude ponendum? Humilis haec virtus, dubiumque an virtus, judicabatur, nec palatiis digna, sed periculis habebatur.* LIPS.

Remanebat.] Ita revocavimus ex Codice Livin. Guelf. Edit. Lugd. Sichardi, Gryphii pro vulgato *manebat*. Cel. Perizonius, ut esset aliqua oppositio, malebat: *At enim in Principum.* Ceterum elegans est formula *inane nomen*, quam pluribus illustrat Juretus ad Symmach. lib. II. Epist. LII. Ovidius Epist. x. vers. 116.

Et data poscenti, nomen inane, fides. lib. I. Art. vers. 740.

Nomen amicitia est, nomen inane fides. Contra lib. II. ex Ponto Epist. III. vers. 19.

Illud amicitiae quondam venerabile nomen. Sed ibi ex Sarraviano *numen* praetulit Nob. Heinsius. Cicero lib. I. ad Fam. Epist. IX. *Gravissimum & sanctissimum nomen pietatis.* ARNTZ.

2. *Nam quae poterat esse.*] Editio Anni 1476. & 1498. cum Frobeniana *qui poterat*, sequentes id mutarunt in *quae*, neque cur id fecerint addunt rationem, nisi si ea fuerit, quod offenderet sequens *femininum amicitia*, ad cujus normam refingendam haec particula videbatur. Verum si *qui* exponas, ut factum centies, per quomodo, nihil difficultatis erit reliquum, & tali constructione Cicero lib. I. de Nat. Deor. cap. XXX. *Qui potest esse in ejusmo-*

di trunco sapientia? Similia, ubi is in interrogationibus particulae hujus usus est, exempla prodidit Gudius ad Phaedr. lib. III. fab. XII. fine & Cortius ad Sall. Catil. cap. LI. §. 24. *Qui convenit in minore negotio legem timere?* Neque miror, nullam varietatem exhiberi e Codicibus MSS. Voss. vel Guelf. cum illa vox per compendiaras notas designata variis corruptellis ubique patuerit, ut vel minimae varietatis ductu e littera *q* evaderet, *qui, quae, quo* &c. ut recte etiam monuit amicissimus Canegieterus ad Aviani praef. init. Ideo antiquitatis scripturam revocavi, cum verosimilius sit corruptum esse id, quod Grammaticorum praeceptis prima specie adversaretur. In sola Zyllii, quod sciam, editione praetermissum erat *to esse*, unde adscripserat Cl. Perizonius qui ea utebatur, aliae Edit. *esse*. Vel, ex nota Nostri brevitate in similibus, repetendum existimabat *manere*. Sed cum, ut diximus, sola illa editio ita per negligentiam operarum peccaverit, id reliquarum veritati non debet nocere. ARNTZ.

Tu hanc.] Iterum imitatus idem Panegyristes: *Tu amicitiam, nomen antea privatum, non solum intra aulam vocasti, sed indutam purpura, auro gemmisque redimitam, solio recepisti.* LIPS.

Pulsam.] Praesertim a Domitiano, quare merito Juvenalis illius *amicitiam* vocat *miseram*. CATAN.

Habes amicos.] *Plurimis amicitiiis fortuna principum indiget: frustra se terrore succinxerit, qui septus charitate non fuerit: arma enim armis irritantur.* C. XLIX. *metus-*

3 sti. habes amicos, quia amicus ipse es. Neque enim, ut alia subje-
 ctis, ita amor imperatur, neque est ullus adfectus tam erectus & liber,
 4 & dominationis inpatiens, nec qui magis vices exigat. Potest fortasse
 Princeps inique, potest tamen odio esse nonnullis, etiam si ipse non
 5 oderit, amari, nisi ipse amet, non potest. Diligis ergo, cum diliga-
 ris, & in eo, quod utrimque honestissimum est, tota gloria tua est,
 qui superior factus, descendis in omnia familiaritatis officia, & in
 amicum ex Imperatore submitteris. immo tunc maxime Imperator,
 6 cum amicum ex Imperatore agis. Etenim cum plurimis amicitis for-
 tuna Principum indigeat, praecipuum est Principis opus, amicos pa-
 rare.

*que & terror infirma vincula charitatis, quae
 ubi removerit, quae temere desierint, odisse
 incipient.* Tacit. Agricol. xxxii. BERN.

4. *Ipse amet.*] Apud Senecam, *Hecaton*
ait: Ego tibi monstrabo amatorium, sine me-
dicamento, sine ullius veneficae carmine, Si
vis amari, ama. LIPS.

5. *Utrique honestissimum.*] *Utrisque* Cod.
 Livin. & Cusp. recte. RITT. Pro, *utri-*
que, lege, *utrinque*. i. e. ex utraque parte,
 (quod scilicet, & diligis, & diligeris,) hone-
 stissimum est. Ita vero scriptum est in Codice
 Parisiensi, Veneto, & nostro; item in Li-
 bro Vossiano. Idem adverbium jam evul-
 garant, Cuspinianus, Rhenanus, & Gru-
 terus. SCHWARZ. Atque ita Voss. E-
 dit. 1476. & 1498. Sichardus & in margi-
 ne Minois. *Utrumque* Guelf.

Superior factus.] *Fatis* est in Codice Voss.
facis in Guelf. ex quo nullo negotio *fatis*
 fieri potest, ut idem sit loquendi modus
 Ciceroni, *superior fortuna* & similibus lo-
 quendi formulis. Sed rectius *factus* defen-
 dimus cum editis. Etenim participium hoc
 alteri adjectivo passim jungitur, ut nihil
 fere significet, sed pondus tantummodo o-
 rationis sustentet. Ovidius Epist. ix. vers.
 136.

Et jacet in gremio languida facta manus.
 Multa talia in medium protulit Nic. Hein-
 sius ad Eundem Epist. xx. vers. 82. Nec
 adeo dissimilis Nepos Phoc. cap. iii. §. 2.
Quo facto populus superior factus statim du-

ces adversariae factionis capitis damnator pa-
tria pepulit. Si ibi pro *facto* legere liceret
paeto, minus offenderet repetitionis duri-
 tas, quae oritur mox ex *factus* & *factionis*.
 Vide Scheff. ad Justin. lib. xxxix. cap. v.
 §. 4. quia superior Guelf. ARNTZ.

Descendis.] Usque eo, ut *aegrotantes a-*
micos viferet: Aulonius in Gratiarum a-
 ctione, & Eutropius. LIPS.

Amicum ex Imperatore agis.] Livin. de-
 let *ex*. potest ferri. RITT. Scilicet in
 margine adscriptit Livinejus, *dele ex V*,
 designatis vocibus, *ex Imperatore*, quas so-
 lito signo notaverat. quod male videtur ac-
 cepisse Rittershusius, quasi de uno *ex* lo-
 queretur, & inde pejus iudicium interpo-
 suit, quasi tale quid posset ferri, quod o-
 mnino absonum foret. *Ex Imperatore* abest
 quoque a Voss. & fortasse Guelf. cum non
 satis tute liceat definire, an hoc loco vo-
 ces eas praeterierit, an versu praecedenti,
 certe alterutro ita variatum. Editi sibi con-
 stant, & oppositio, quo orationis genere
 frequenter uti amat Noster, receptum tue-
 tur. Quid si librario inutile fuerit visum,
 in tam brevi spatio bis repetere formulam
ex Imperatore. Mihi certe ponderosior ita
 adparet oratio, nec tamen intercedam, si
 cui aliter fuerit visum.

6. *Amicos parare.*] Cyrus: *Non est, in-*
quit, hoc sceptrum aureum, quod regnum
servet, sed amici multi sceptrum sunt ve-
rissimum, maximeque securum. Cicero: o-
 pibus

rare. Placeat tibi semper haec secta, & cum alias virtutes tuas, tum hanc constantissime teneas, nec unquam persuadeatur, humile esse Principi, nisi odisse. Jucundissimum est in rebus humanis amari, sed non minus amare; quorum utroque ita frueris, ut cum ipse ardentissime diligas, adhuc tamen ardentius diligaris. Primum, quia facilius est, unum amare, quam multos; deinde, quia tibi amicos tuos obligandi adest facultas tanta, ut nemo possit te, nisi ingratus, non magis amare.

CAP. LXXXVI. Operae pretium est referre, quod tormentum tibi injunxeris, nequid amico negares. Dimisisti optimum virum, tibi que

ca.

pibus caetera paramus, amicos non paramus, optimam & pulcherrimam vitae suppellectilem. BERN. & ad Justinum lib. IX. cap. VIII. §. 17.

7. *Haec secta.*] Supra, quasi specimen & exemplar, quae tibi secta vitae, quod hominum genus placeat. Eumenius pro restaur. scholis, diversissimus enim ad utramque sectam deflexus est. Cic. pro M. Coelio, neque solum apud nos, qui hanc sectam rationemque vitae re magis quam verbis secuti sumus, sed etiam apud Graecos, &c. Lucanus II.

Hi mores, haec duri immota Catonis Secta fuit, servare modum, sinemque tenere,

Naturamque sequi, &c.

Juvenalis Sat. XIV.

Juvenes hortatur ut illam Ire viam pergant, & eidem incumbere sectae.

LIVIN. Placeat tibi semper haec secta. Sic passim Impp. in legib. Cod. loqui amant, secta meorum temporum. Sic Paneg. XII. c. XII. ait Pacatus; qui vitae suae sectam rationesque cognoverit &c. RITT.

Humile esse.] Quod videatur, quia amicitia inter aequales modo est. at ille eminet super omnes. Sed nempe amicitia parem si non accepit, facit. LIPS.

Nisi Odisse.] Quia in odio occultus & degener metus. Generosi autem altique animi, ulcisci eligunt quam odisse. LIPS. Valde

miror, cur Livinejus indicaverit forte legendum, nihil odisse; cum idem resultet sensus ex vulgato, & vero nihil minus convenire Principi, quam invidiam, quam odium, ostendi prolixius in Dissertationculis meis ad Tacitum. GRUT. Nil odisse in ora sui exemplaris Livinejus. Mox ardentius abesse a codice scripto notaverat Vossius, bene tamen tuetur Cortius ad Nostrum lib. VI. Epist. VIII.

8. *Facultas.*] Beneficiorum causa non contrahitur amicitia, sed beneficio accepto confirmatur amor. Cic. in Lael. BERN. Non magnopere amare. Voss. cui sententiae repugnat acumen. Praeterea plurimum quia Edit. 1476. 1498. quae etiam ingressus loco ingratus. & Guelf. facultas tua ut.

1. *Optimum virum.*] Licinium Suram CATAN. & LIVIN. Optimum virum. Licinium Suram fuisse volunt, sed quo auctore? Mihi promptum vel ex eo arguere, quod hic Sura biennio post, secundum Consul fuit? iterumque quadriennio interjecto, tertium. Quomodo autem, si nunc abivit, otio & quieti redditus? Sane alius fuit hic Praefectus, cui & gladium tradidit, cum verbis aeternis illis, quae ante posui: etsi ibi quoque Suram nobis supponunt. Quis igitur alius? ex Victore Saburanum retineo: etsi ignotum mihi hominem, nec in Suranum demuto. LIPS. An Licinium Suram? Non putat Lipsius quomodo enim, inquit, ille, biennio post

carissimum, invitus & tristis, & quasi retinere non posses; quantum amares eum, desiderio expertus es; distractus separatusque, dum cedis & vinceris. Ita quod fando inauditum, cum Princeps & Principis amicus diversa velletis, id potius factum est quod amicus volebat. O rem memoriae litterisque mandandam! Praefectum Praetorii non ex ingerentibus, sed ex subtrahentibus legere, eundemque otio, quem

discessum illum consul fuisset, iterumque quadriennio interjecto? Verum quidni revocatus sit ille ex otio ad gerendos istos consulatus? Et vero, ut ex hoc Plinii loco patet, eum, de quo hic agitur, ex otio eduxerat, & eidem otio reddidit. BAUN.

Separatusque.] *Que* deest Ald. Steph. & aliis quibusdam editionibus. HEARN. *Quantum amares enim* Voss. quod defendi posset ex iis, quae diximus ad cap. XVIII. §. 1. nisi hic sententia aliud postulare. Mox idem Voss. *ita potius factum.*

2. *Non ex ingerentibus.*] *Volentem nolumus, nolentem volumus.* August. de elect. Episc. *Viles*, nempe, aut sunt, aut se faciunt, qui ultro munus adunt. Et plerumque imperiti se inferunt, imperitia faciente confidentiam: cum ex diverso, summa eruditio, non mediocrem metum faciat. Imperitorum attrita; peritorum mollis & imbecilla frons est. Isaac. Cujac. J. C. in de ratione docendi Juris orat. Vide quoque supra c. v. 5. BERN. *Ingerentibus se sed.* Guelf. Scaliger & Nob. Heinsius in margine, qui praeterea praetorio scribebat; illud non displicet, & causa erroris aperta est, ex sequenti voce. Adi infra ad cap. LXXXVIII. §. 4. *Ingerere* hic est summa cum ambitione quaerere, & eam significationem latius adstruxit Barthius ad Claud. Epith. Pall. vers. 77.

Respuit ingestum, quod vi, quod poscere ferro

Posthabita pietate solent.

De re ipsa eundem vide ad Rutilium Itin. lib. 1. vers. 91. ARNTZ.

Eundemque otio, quem.] Forte quod. LIVIN. Lipsius quidem intulit textui, *otio quod pert.* uti forte legendum putarat

Livinejus. Sed enim cum libri omnes tueantur *quem*, haud temere mutanda est. Vult enim Plinius rem esse memorandam, ut Princeps ad otium dimittat, *quem* unice ac *pertinaciter* diligit; ut, inquam alterius potius voluntati obsequatur quam suae. Emendatione ista admitta, languet membrum sequens, imo idem dicit. GRUT. *Quem* bene exhibent Codices Voss. etiam & Guelf. & melius reduxerunt Cell. Hearn. Baun. Patarol. uti erat in antiquissimis Editis, ideoque tantum levi conjecturae non erat tribuendum. Statim verba a *cumque* ad *invidere* omnia negligit Guelf. nimia incuria. *Gloriam* vero cuiquam *invidere* dixit, pro quo alibi *gloria* ponit, uti nonnullis testimoniis e Nostro petitis id confirmat Cortius ad lib. 1. Epist. x. *Invideo aliis bono, quo ipse careo.* lib. 11. Epist. x. *Quousque & tibi & nobis invidebis? tibi, maxima laude.* lib. VII. Epist. XXVII. *Quid invident mihi felicissimo errore.* quibus locis vulgo aliter edebatur, neque hic dubitarem rescribere *gloria*, quia ita ubique Noster loquitur. Plura protulit Cel. Burman. ad Quintil. lib. 1X. Inst. cap. III. initio. Et sic ex Gebhardi nota conficio legendum apud Cicer. lib. III. Tusc. Quaest. cap. 11. *Nobis optima natura invidisse videantur.* ubi Gronov. *optimae naturae.* Editi *optimam naturam.* Sed nisi in talibus a MSS. codicibus adjuvemur, satis est temerarium quidquam tentare. Accusativum aliorum auctoritatibus tuetur Cerda ad Virg. Ecl. VII. vers. 58.

Liber pampineas invidit collibus umbras. Alterum tamen praetulerim. ARNTZ.

3. *Laboriosa ista stat. & exercita.*] Auð. Epist. XIII. l. VI. *Unquam vidisti quem-*
quam

pertinaciter amet, reddere; cumque sis ipse distentus imperii curis, non quietis gloriam cuiquam invidere. Intelligimus, Caesar, quantum tibi pro laboriosa ista statione & exercita debeamus, cum otium a te, tanquam res optima & petatur & detur. Quam ego audio confusionem tuam fuisse, cum digredientem prosequeris? profecutus enim, nec temperasti tibi, quo minus exeunti in litore amplexus osculum fer-

quam tam laboriosum & exercitum quam Varenium meum e Sueton. Tiberio cap. vi. *Infantiam pueritiamque habuit laboriosam & exercitam, comes usque quaque parentum fugae.* Scio aliter vulgari. sed Lambino assentior sic legenti vel hac maxime Plinii auctoritate. Cicero pro Milone, *quidem nobis duobus, iudices, laboriosus, quid magis sollicitum, magis exercitum dici aut fingi potest?* LIVIN. In Codice MS. Veneto & Guelpherbytano, itemque altero libro Gudiano, pro, *exercita*, legimus: *exercitatione*. Vulgatam tamen scripturam nondum loco movemus. Viro celeberrimo, Christoph. Aug. Heumanno, Plinius videtur recordatus esse verborum Ciceronis, ex orat. pro Milone, cap. ii. *Quid nobis laboriosus, quid magis exercitum dici, aut fingi, potest?* SCHWARZ. Virgil. lib. i. Aen. vers. 431.

Exercet sub sole labor.

& Cortius ad Nostr. lib. ix. Epist. vii.

Res optima.] Quidni optima? meo intimo animo, & Socratis dicto, *Σχολή καλλίστην κλημάτων*: *Quies, optima rerum.* Adi Senecam nostrum De Brevit. cap. v. LIPS.

Confusionem tuam.] Id est, moestitiam & perturbationem, *σύγχυσις*. Auctor Epist. xxii. lib. i. *Erit confusioni meae non mediocri si tu nihil quereris.* x. lib. iii. *Praeterea veritus sum, ne vos festis diebus confunderem, si in memoriam gravissimi luctus reduxissem.* Et alibi frequenter. Juvenalis Sat. iii.

Quamvis digressu veteris confusus amici, &c.

LIVIN. *Confusionem.* Tristitiam, animi turbationem. utiturque plus semel ita Plinius, & ejus aevi scriptores. LIPS. *Con-*

fessionem Voss. Melius vide Cortium ad Plinii lib. i. Epist. xxiii. & Buchner. ad lib. viii. Epist. xix.

In litore.] Hic ergo homo trans mare secessum quaerebat, aut in aliqua insularum. LIPS. Nota morem, quo abituris osculum ferrent, & felicem reditum precarentur, de qua re Sidon. Apoll. lib. i. Epist. v. *Qui mihi arto implicita complexu itum reditumque felicem certantibus votis comprecabatur.* Et ita Amici suos ad mare deducebant, ut debita proficiscentibus officia praestarent. Act. Apost. cap. xxi. §. 5. *Ἐξελθόντες ἰπορευόμεθα, προπτερόντων ἡμᾶς πάντων σὺν γυναίξει καὶ τέκνοις, ἕως ἔξω τῆς πόλεως καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν, προσκυνάζομεθα.* Lucianus Amor. p. 878. & Grotius ad Act. cap. xx. §. 38. Quinctil. Bibl. *Permittamus vela ventis, & oram solventibus bene precemur.* Illic bene ad Schefferi Mil. Nav. provocat Almeloventius, ubi alia reperies. *Profecutus enim es* in margine conjectando reponit Livinejus. puto ea particula nos posse carere. &, si recipienda esset, credo Auctor dixisset: *profecutus es enim*, ex iis, quae disputavimus ad cap. xviii. §. i. *Quam speciosum est enim.* Et sic facilius etiam procederet emendatio, cum more antiquo scribi potuerit: *profecutus enim.* *Prosequeris* Guelf. ex neglecta nota *τῇ re*, uti toties jam dictum, ut monuisse pudeat. Idem librarius pro *temperasti*, habet *te imperasti*. aperte vitiosum. Plancus ad Cicer. lib. x. ad Fam. Epist. vii. *Sed usque mihi temperavi.* Plinius lib. vi. Epist. xvii. *Non possum mihi temperare.* Porro in ora sui Codicis Nob. Heinsius conjecerat: *amplexus & osculum.* Credo, si ita voluisset, *oscula* dixisset. Ec

4 ferres. Stetit Caesar in illa amicitiae specula, precatusque maria,
celeremque, si tamen ipse voluisset, recursum; nec sustinuit receden-
5 tem non etiam atque etiam votis, lacrymis, sequi. Nam de liberali-
tate taceo. quibus enim muneribus aequari haec cura Principis, haec
patientia potest? qua meruisti, ut ille sibi nimium fortis, ac prope du-
rus

majestati Principali magis videtur convenire, quod exhibent omnes Editores. ARNT.

4. *Amicitiae specula.*] In litore eminentiore, unde amicum videret & prosequeretur abeuntem. LIPS. In litore eminentiore, inquit Lipsius, unde amicum videret, & oculis prosequeretur abeuntem. Addo ego, ubi dabat omnibus perfectum amicitiae signum. Hic enim locus duplicem pati sensum potest. BAUN. Immo *specula*, quia in publico constitutus Imperator, ut omnes possent intelligere, quomodo ille amicitiam coleret. Sic viris principibus, & in dignitate positis, *specula* tribuitur, cum ipsi in clarissima luce versentur, & eorum maculae eadem facilitate, qua Solis defectus, distinguantur. Ita bene eam vocem exposuit Juretus ad Symmachum lib. I. Epist. xxvi. *Viro in specula honorum locato.* & Cortius ad Nostri lib. II. Epist. XII. *Sed in hac altissima specula conspiciendum se monstrandumque praebere.* Male etiam hunc locum Cellarius capiebat. ARNTZ.

Votis, lacrymis sequi.] Malim, *lacrymisque sequi.* RITT. *Lacrymisque* Voss. sed confer, quae diximus ad cap. I.

5. *Nisi quod pene.*] Usus vocum *nisi quod*, praeterquam quod, *nur dass*, neque rarus, neque inelegans est, ideo ab Valla Eleg. II. cap. XIX. ex Quinctiliano v. cap. XI. & a Tursellino ex Cic. XIII. epist. I. commendatus. Adde Curtium lib. IV. cap. XIV. n. 22. At hoc loco videtur quod redundare, aut, si inciditur inter *nisi* & *quod*, aliquid in fine deesse, *desiderare Principem*, puta *maluisset*, aut simile. Ergo *nisi quod* h. l. ut singulare, notari meretur. CELL. Nec tamen haec locutio adeo singularis est, ut Cellarium debuerit morari. Suetonius

Vitell. cap. VII. *Adjutum putant T. Vinii suffragio, nisi quod Galba prae se tulit.* Ubi etiam miram eam esse locutionem credebatur Torrentius, sed egregie Cel. Burman. vindicavit. Florus lib. I. cap. XXII. *Nisi quod jam inferentem signa filium mater Veturia lacrymis suis exarmavit.* Illic quaedam alia Dukerus adnotavit. Noster infra cap. XCI. *Nisi quod tamen, qui rursus Consules fiunt, bis quidem obligantur.* ARNTZ.

Desiderare Principem.] Tali virtute & benignitate, ut suavi semper cogitatione delectet. Sed plenius tamen argutiusque, quod in aliis, *desiderare Principem desiderantem.* Jucundum in amore est, cum morsu, desiderare absentem, a quo scias & te desiderari. LIPS. Addunt V. C. R. *desiderantem.* recte. RITT. In his verbis Codex noster vocabulo *principem* addit *desiderantem.* Eandemque vocem prodit primus Gudii liber; & jam evulgarunt, Cuspinianus, Rhenanus, Gruterus. Digna ea est, ex sententia Lipsii, quae recipiatur; convenit enim argutiis Plinianis. Neque vero tam jucundum est, simpliciter desiderare absentem; quam desiderare eum, a quo sentias, etiam te desiderari. Deinde legitur in libris omnibus impressis: *ut maxima fructus suscepti*, &c. Primus Livinejus: *Maximo*, inquit, *bene est in veteri codice; sed & fructu arbitror legendum, non fructus.* Atque, en, ita diserte Codex noster: *maximo fructu suscepti*, &c. Inde locus hic ita concinnandus est: . . . *Et fecisset, nisi quod paene ipso contubernio principis felicius jucundiusque est, desiderare principem desiderantem.* Et ille quidem, *ut maximo fructu suscepti*, ita majore depositi officii gloria, fruitur. Non plane insolens est, dicere, *fructu frui*; haud secus,

rus videretur? Nec dubito quin agitaverit secum, an gubernacula retorqueret, & fecisset, nisi quod paene ipso contubernio Principis felicius jucundiusque est, desiderare Principem desiderantem. Et ille quidem ut maxima fructus suscepti, ita majore depositi officii gloria fruitur; tu autem facilitate ista consecutus es, ne quem retinere videaris invitum.

CAP.

cus, ut veteres dixerunt: *somniare somnium, gaudere gaudium*, & quae sunt longe plura generis ejusdem. Ac plane ita loquutus est alius panegyristes, in Panegyrico, Constantino Augusto dicto, cap. VII. 5. *duplici fructu fruebantur*. Nihilominus, si nobis liceat sine auctoritate esse audacibus, voce *fructus* prorsus omitta, (ut quae forte ex verbo sequente *fruitur* conficta potuit irreperere,) malimus reponere: *Et ille quidem, ut maxima suscepti, ita majore depositi officii, gloria fruitur*. Parum juvat, quod in altero Gudii libro pro *maxima, maxime*, & pro voce *depositi, deposita*, legamus. SCHWARZ. Mihi quoque jamdudum in mentem venit probataque est tua emendatio ita rescribentis: *maxima suscepti*. Dum igitur sequeris tuum ingenium, felicior es, quam cum sequeris Codicem tuum, in quo inepta argutia haec verba exstant: *desiderare Principem desiderantem*. Quaeso, ut cogites, an non pro *desiderare Principem* scribendum sit *desiderari a Principe*. Mihi quidem id non est dubium. HEUM. Poec. tom. III. lib. IV. Cum adeo certa haec habeatur Viro Eruditissimo emendatio, *desiderari a Principe*, omnes fateor intendi ingenii vires, ut undique colligerem ea argumenta, quibus & mihi persuaderi posset, & veritas Plinio restitui. Sed, qui meus est stupor, nondum adeo felici esse contigit, ut vel in verosimilem aliquam rationem inciderim, quae permotus tam longe a ductibus litterarum auderem recedere. Contra in participio *desiderantem* multo elegantius videbatur inesse, quod volebat Cl. Heumannus, *desiderari a Principe*. ita utrumque conjungebatur, ut & Princeps desideraret absentem, & ipse absens Principem desiderantem. I-

deo credere sustinui, nihil magis Plinianum vel dici vel fingi potuisse. Confirmarunt veritatem Livineji Codex, Vossii & Guelf. Editio Anni 1476. Frobeniana & nuper Patarol & Cel. Gesnerus, sed aberat a Veneta 1498. & ex ea corrupta scriptura conjecerat Cel. Perizonius: *desiderare se Principem*. In sequentibus vellem non adeo haesitasse Viros summos. Ignorantiae librarium id facile condonamus, qui ideo in Voss. dederunt *maximo fructus*, & in Guelf. *maxime fructus*, unde cum aliis conjiciebat optimus Cortius: *maximo fructu*, & ita edidit Gesnerus. sensu quidem aperto, attamen contra genium Auctoris, qui, ut toties jam dictum, in duobus orationis membris uno tantum utitur vel verbo vel substantivo, quod ad utrumque referri debeat; adeoque hic *fructu* abundaret, cum mox *gloria* sequatur. Vide ad cap. LX. §. 5. Omnis difficultas orta est ex ambiguitate vocis, cum *fructus* hic sit participium, non substantivum. Quare duo tempora distinguit Orator, praeteritum, quo tantus honor in eum esset delatus, & praesens, quo eum iterum deposuit. Lipsius, qui aliter hunc locum cepit, inter *fructum* illum etiam recenset *opes* ex gesta Praefectura relatas. Sed non solet Plinius, nec optimus quisque, id Viris cordatis & rectis ingeniis laudi adscribere, quod ex gestis honoribus auctiores & lautiores evaserint, & tali gloria fruerentur, quae potius humiles animos & sordidos deceat. Cl. Perizonius, qui bene verum sensum perspexerat, tamen praeferre malebat *fruitus*, ita clarior sane sententia, nescio tamen, an verior. Pro *videaris* Voss. *videamus*. Guelf. *videmus*. ARNTZ.

6. *Ut maxima fructus suscepti.*] *Maximo bene*

CAP. LXXXVII. Civile hoc erat, & parenti publico convenientissimum, nihil cogere, semperque meminisse, nullam tantam potestatem cuiquam dari posse, ut non sit gratior potestate libertas. Dignus es, Caesar, qui officia mandes deponere optantibus; qui petentibus vacationem invitus quidem, sed tamen tribuas; qui ab amicis orantibus requiem non te relinqui putes; qui semper invenias, & quos ex otio revoces, & quos otio reddas. Vos quoque, quos parens nonster familiariter inspicere dignatur, fovete sancte iudicium ejus, quod de vobis habet. hic vester labor est. Princeps enim, cum in uno probat

bene est in V. sed & *fructu* arbitror legendum, non *fructus*. LIVIN. *Maxima*. Legendum, ut Livinejus, *maximo fructu*. Quo illo? quod ex Praefectura illa suscepta gestaque, & opes, & tuam amicitiam, retulit. LIPS.

Depositi.] Utrumque gloria magnum: assequi honores & honeste deponere. BERN.

1. *Gratior potestate libertas.*] Caesar. III. Gallic. v. *Omnes homines naturae libertati student, & conditionem servitutis oderunt*. Plaut. in captiv. *Omnes profecto liberi libentius sumus, quam servimus*. BERN.

2. *Requiem.*] Quam alias depontani impetrabant. BERN. Mox puto, non putes. Guelf.

3. *Vos quoque.*] Amici & familiares ejus. LIPS. *Quos Princeps noster*, quod sine magno quidem sententiae damno posset admittere, sed prius magis ad amorem publicum, & quo ipse Trajanus, ut publicus omnium Pater Cives suos & amicos amplecteretur. Non enim solum Pater Patriae latine recte dicitur, sed & Parens. Ita cap. xxvi. *Ab infautia Parentem publicum munere educationis experirentur*. cap. lxxvii. *Equidem hunc Parentis publici sensum*. & saepius.

Sancte.] Ego vellem, *sancite*. LIPS. Abest a Guelf. & Voss. uti & a vetustioribus Editis. Sed Rhenanus jam reduxit, & ex eo in margine adscripsit Livinejus, qui tamen pro eo sane scribendum conjiciebat. Non video, qua necessitate id voluerit, neque quod Lipsius *sancite*. *Sancte*

vox aptissima est, cum de tali reverentia agatur, quae optimo Imperatori debetur, est enim *sanctitas* Principibus propria, uti vidimus ad cap. i. Et exponit Cellarius: *Sancte, cum reverentia & honore omnia agite, quae ad alendum & conservandum conferunt*. Statim *amari*, non *amare* Guelf. & pro in *taedium*, interdum Voss. & Editio anni 1476. & 1498.

5. *Semper.*] Forte *semel*. LIVIN. Videbatur aptius, *quem semel promeruit*. LIPS. Mirum est, quam pertinaciter adverbium, *semper*, in omnibus vulgatis libris hucusque locum tenuerit; quem cum hic non mereatur, nunc ex Codicibus MSS. Parisiensi nempe, Veneto, Guelpherbyitano, & nostro, pro eo reponimus congruentius adverbium, *semel*; quod & Livinejus, & Lipsius, jam conjectura assecuti erant. SCHWARZ. *Tenet quis locum* Voss. & Guelf. *Excidat* elegantioris est usus, quod probavit Broukhufius ad Tibull. lib. III. El. i. vers. 20. Sic Ovidius lib. i. Tr. El. iv. vers. 14.

Et longa pietas excidat ista die. & Epist. II. Her. vers. 105.

Utque tibi excidimus, nullam puto Phylida nosti.

1. *Plerique Principes.*] Claudium notat. Suetonium adi cap. xxviii. & proximo. Juvenalis Sat. xiv. de Narcisso.

Indulsi Caesar cui Claudius omnia, cujus Paruit imperiis uxorem occidere jussus.

LIVIN. *Plerique Principes*. Ut Claudius, Galba, Vitellius. Sueton. adi. LIPS.

bavit amare se scire, vacat culpa, si alios minus amat. Ipsum quidem quis mediocriter diligat, cum leges amandi non det, sed accipiat? hic praesens, ille mavult absens amari; uterque ametur, ut mavult. Nemo in taedium praesentia, nemo in oblivionem absentia veniat. tenet quisque locum, quem semel meruit; faciliusque est, ut oculis ejus vultus absentis, quam ut animo caritas excidat.

CAP. LXXXVIII. Plerique Principes cum essent civium domini, libertorum erant servi. horum consiliis, horum nutu regebantur, per hos audiebant, per hos loquebantur, per hos praeturae etiam, & sa-

Libertorum servi.] Id est, qui superbe imperabant ingenuis hominibus, humiliter serviebant libertis. Sicut Vitellius, de quo Tacit. XII. Ann. cap. III. *Nihil arduum videbatur in animo Principis, cui non iudicium, non odium erat, nisi indita & iussa.* Sic & Suetonio teste in ejus vita c. XIV. regebatur trium arbitrio, quos una & intra palatium habitantes, nec unquam non adhaerentes paedagogos vulgo vocabant. Et de Vitellio idem scriptor c. II. *Magnam imperii partem non nisi consilio & arbitrio vilissimi cujusque histrionum & aurigarum administravit & maxime Asiatici liberti.* De Claudio Sueton. c. XXV. *Haec & cetera, totumque adeo ex parte magna Principatum non tam suo quam uxorum libertorumque arbitrio administravit: talis ubique plerumque qualem esse eum aut expediebat illis aut liberet.* c. XXVIII. fit mentio Posidis Spadonis, Felicis, Harpocrae, Polybii a studiis, Narcissi ab epistolis & Pallantis a rationibus; addere debuit hos ei fuisse ab imperio. *Querente de fisci exiguitate non absurde dictum, Abundaturum si a duobus libertis in consortium reciperetur.* ut idem Suetonius tradit c. XXXVII. *Idem liberto gratias egit quod pro salute sua etiam dormiens excubaret.* Ibid. c. XXXVIII. *Κλαύδιος δίχα τῶν ἀπελευθέρων Ναρκίσσου καὶ Πάλλαντος ἔστι τῇ τῆς τραγωδίας τὸ δορυφόρημα, μικρὰ δὲ φάναι καὶ ἄψυχον.* Julianus Caesari- bus. De Galba Tacitus: *Invalidum senem T. Vinius & Cornelius Laco, alter deterri- mus mortalium, alter ignavissimus odio fla-*

gitiorum oneratum contemptu inertiae destruebant. Hist. l. c. VI. De Sexto Pompejo Magni filio Vellejus: *Libertorum suorum libertus, servorumque servus, speciosis invidens ut pareret humillimis.* Servi conscii sunt omnium quae a dominis aut pulcre aut turpiter fiunt. Hinc si qui domini turpiter libidinosaeque vivunt, eorum servi non utuntur conditione communi servitutis, ut Cic. pro Cael. testatur. Heri enim tales metuunt servos. Hoc igitur argumento usus est Cicero in illa oratione, ut doceret, non esse verisimile Caelium cum Clodiae servis consilium communicasse de veneno praebendo. In eandem sententiam Lyfias orator in oratione, quam scripsit ei qui sacram oleam incidisse arguebatur: *Πῶς ἔν ἐκ ἀν ἦν ἀθλιότατος ἀνθρώπων ἀπάντων, εἰ τῆς ἐμαυτῆς δεράποντας μηκέτι δόλως ἐμελλον ἔχειν, ἀλλὰ δεσπότας τὴν λοιπὸν βίον, τοιῶτον ἔργον συνειδότας: ὥστε εἰ καὶ τὰ μέγιστα εἰς ἐμὲ ἐξημάρτανον, ἐκ ἀν οἶοντε ἦν δίκην με παρ' αὐτῶν λαμβάνειν. εὖ γὰρ ἀν εἰδείην ὅτι ἐπ' ἐκείνοις ἦν καὶ ἐμὲ τιμωρήσασθαι, καὶ ἀνθρώποις μνηύσασθαι ἐλευθέροις γενέσθαι.* Miserima igitur conditio extra legem viventium, qui metuere coguntur eos, in quos imperium exercere deberent. Olim alia erat libertorum conditio. Cicero: *Accensus sit eo numero, quo eum majores nostri esse voluerunt, qui hoc non in beneficii loco, sed in laboris ac muneris non temere nisi libertis suis deferebant, quibus illi quidem non multo secus ac servis imperabant.* ad Q. Frat. Sic & Germani, Tac. de Mor. German.

2 sacerdotia, & consulatus, immo & ab his petebantur. Tu libertis tuis summum quidem honorem, sed tanquam libertis habes; abundeque sufficere his credis, si probi & frugi existimentur. Scis enim praecipuum esse indicium non magni Principis, magnos libertos. Ac primum neminem in usu habes, nisi aut tibi, aut patri tuo, aut opti-

Liberti non multum supra servos sunt, raro aliquod momentum in domo, nunquam in civitate, exceptis dumtaxat iis gentibus quae regnantur; ibi enim & super ingenuos & super nobiles ascendunt. apud ceteros impares libertini libertatis argumentum sunt. Claudius autem Imperator, teste Sueton. in ejus vita c. xxiv. libertinorum filios in Senatum allegit, ac docuit App. Caecum censorem libertinorum filios in Senatum legisse, ignorans temporibus Appii, & deinceps aliquandiu libertinos dictos non ipsos qui manumitterentur, sed ingenuos ex his procreatos. Bello Italico libertini primum militare coeperunt, ut legere est in Livii Epitome LXXIV. BAUD. Victor. Epit. cap. iv. *Narcissus ab Epistolis, dominum se gerens ipsius domini*, ubi quaedam dixi & Gebhardus ad Nepotem Datame cap. v. Laudat hic Cellarius locum Senecae Ludo de Morte Claudii: *Antecesserat compendiaria via Narcissus libertus, dominus Domini.* Occurrunt haec verba p. 857. Editionis Gronovii, sed in nullis editis ego duas posteriores voces reperi, quae negligentius videntur adjectae. Statim numero unitatis audiebat, & loquebatur Guelf. ARNTZ.

2. *Summum quidem honorem.*] Itaque spes suas ac fortunam urgens Hadrianus libertos & ipse Trajani corrumpit. Auctor Spartianus: Idem Imperium assecutus, *libertos suos nec sciri* (Male est in editis, vol. in publico, nec aliq.) *voluit in publico aliquid apud se posse, dicto suo* (f. edicto quoque) *omnibus superioribus Principibus vitia imputans libertorum, damnatis omnibus libertis suis, quicumque se de eo jactaverant.* Verba sunt ejusdem Spartiani. Tu adde Lector, quae sequuntur. Pertinet haec autem Trajani dictum de Eurythmo

liberto suo apud Auctorem epist. xxxi. lib. vi. *Nec ille Polycletus est, nec ego Nero.* Locum perlege, ac de Polycleto lucem e Xiphilino in Nerone, & Annal. xiv. Taciti pete. LIVIN. Apage, si *summum*, quid abit a Claudio? Rescribe, *suum*. LIPS. Non absolute *summum*, sic enim nihil differret a Claudio Trajanus, sed qui summus est pro conditione libertorum, seu quantum praestari libertis decet. Ideo post ita restringitur, *sed tanquam libertis*. Non ergo est, quod cum Lipsio *suum* legamus. CELL. Patarol illud *suum* non absolum quidem esse verbum judicabat, at intrusum, nulliusque libri auctoritate firmatum. quare credebatur cum Cellario recte stare posse *summum*. & hoc omnino verum, nisi velimus inepte abundare verba: *Sed tanquam libertis habes.* & deinceps, *sufficere his si probi & frugi existimentur.* ubi pro his, iis est in Guelf. ut superius in eodem codice ab iis, sed ita ubique variatur. Plura congescit Doct. Longolius ad Nostri lib. x. Epist. LXXXIII. Tamen *suus & summus* non raro inter se permiscetur. Consule Burm. ad Suetonium Nerone cap. XLII. ARNTZ.

Probi & frugi.] Quae notae & laudes boni servi aut liberti. LIPS.

Non magni.] Quomodo enim ille magnus, aut sibi fidens, qui tam vilibus se subjecit. LIPS. *Non magni.* Animus vilis vilibus, magnus magnis delectatur. *Nihil arduum videbatur in animo principis, cui non judicium non odium erat, nisi indita & jussa.* Tacit. XII. A. III. BERN.

3. *In usu habes.*] Rebus tuis, aut procurationibus praeficis. LIPS.

Statimque hos.] Pro statuto & definito tempore, significatu novo & insolente, si integer

ptimo cuique Principum dilectum; statimque hos ipsos quotidie; deinde ita formas, ut se non tua fortuna, sed sua metiantur. & tanto magis digni, quibus honor omnis praestetur a nobis, quia non est necesse. Justisne de causis Senatus Populusque Romanus OPTIMI 4 tibi cognomen adjecit? Paratum id quidem, & in medio positum,

ger lo cus. Lege Nonium Marcellum in Statim. LIVIN. Corruptum est. forte: dilectum aestimatumque. Hos ipsos quotidie deinde ita formas. LIPS. Livinejus: optimo cuique Principum. optime. RITT. Hariolabar olim: dilectum aestimatumque. Hos ipsos. GRUT. Olim in multis libris minus apte legebatur: optimo cuiquam principum; quam lectionem adhuc retinuit Patanol. Sed jam Beroaldus & Lipsius pro, cuiquam, recte rescripserunt, cuique: quod & Codicum MSS. suffragiis nunc confirmatur; ac nominatim alterius Libri Gudiani auctoritate etiam vocem, Principum, eliminare velim. Quot enim ante Trajanum & Nervam erant Principes optimi, quibus, qui tunc vivebant rerum administri, potuerint probari? Satis ad laudem eorum erat, si Trajano, aut Nervae, aut cuique optimo, cujuscunque fortunae homini, probati essent. Deinde Lipsius in hoc loco illud, statimque, corruptum existimavit, rescribendum opinatus: dilectum aestimatumque; verum nulla varietatis vestigia hic animadvertimus, neque necesse putamus, ut pristinam scripturam rejiciamus: contra autem particulam, &, ante voces, tanto magis, positam, malimus dimittere, aut saltem cum particula, at, commutare. SCHWARZ. Bene cuiquam, quod erat in antiquissimis etiam editis, mutatum est in cuique, cum additus superlativus istam voculam requirat, ut latius ostendimus ad Victor. Epit. cap. XLII. §. 21. Nec aliter statim cap. XC. Ille optimi cujusque spoliator & carnifex. Principum rejecit quoque Cl. Gesnerus. exemplum id non ausus sum sequi, cum mihi persuadeam, Oratorem hic Trajanum non tam cum reliquis civibus conferre, & ad eos respicere, quam

potius reliquos praecedentes Principes, quod per totum hunc Panegyricum facit ubique. Cur non licet intelligere Vespasianum, Titum, Nervam. In meis Vossii excerptis nihil hic desiderabatur. Deinceps repetitio & cumulatio tot adverbiorum non video, quomodo cuiquam possit, aut debeat placere, & tamen ita constanter reperi editum, nisi quod interpretes Minellianus dederit: dictum: (errore typothetarum certe pro dilectum) hos ipsos quotidie statimque deinde ita formas. multo ineptius. Et Codex Guelf. statimque ut hos tam ipsos. Etenim vix dubito, quin gravius ulcus lateat, quod non nisi a melioribus codicibus curationem exspectat. Lipsii illud aestimatumque vereor, ne transcendat statum & conditionem libertorum, quibus satis erat, si existimarentur probi & frugi sub bonis Principibus. Crederem ad Principum illorum, qui non nisi meritos & dignos ad suam amicitiam admitterent, laudem potius pertinere, si dixisset, dilectum probatumque, quae conjectura minus audax videtur, cum prima syllaba nota litterae p exprimatur. Et sic sane Noster lib. VII. Epist. IX. Qui sint hi, adeo notum probatumque est, ut demonstratione non egeat. Inspice ibi Cortium & Pricaeum ad Epist. II. ad Timoth. cap. II. §. 15. Et si audaciori esse liceat, potuit vox deinde, quae satis supervacua est, originem traxisse ex duabus ultimis syllabis praecedentis quotidie. ut legi posset: dilectum probatumque; hos ipsos quotidie ita. Vel cogitaveram aliquando, an scripsisset Plinius: dein te ita formas. Verum non libenter similibus conjecturis indulgeo. Conjunctionem & delendam crediderat Livinejus, idemque illud in mentem venerat Perizonio. Puto male

novum tamen. scias neminem ante meruisse, quod non erat excogitan-
 5 dum, si quis meruisset. An satius fuit FELICEM vocare? quod non
 moribus, sed fortunae datum est: satius MAGNUM? cui plus invidiae,
 quam pulcritudinis inest. Adoptavit te optimus Princeps in suum, Se-
 6 natus in OPTIMI nomen. Hoc tibi tam proprium, quam paternum;
 nec magis definite distincteque designat, qui Trajanum, quam qui O-
 PTIMUM adpellat; ut olim frugalitate Pisones, sapientia Laelii, pie-
 tate Metelli monstrabantur. quae simul omnia uno isto nomine conti-
 nentur. nec videri potest optimus, nisi qui est omnibus optimis, in
 7 sua cujusque laude, praestantior. Merito tibi ergo, post ceteras ad-
 pellationes, haec est addita, ut major. Minus est enim Imperatorem,
 & Caesarem, & Augustum, quam omnibus Imperatoribus, & Caesa-
 ribus,

male inmerenti dicam scribi. Porro *quia est necesse* Guelf. ARNTZ.

4. *Optimi.*] Devictis Armeniis, ut re-
 fert Dion. Maxime id Trajanum oblecta-
 vit. Idem ad secula inter acclamationes
 principum mansit: Sic *Felicio Augusto,*
melior Trajano. De hoc Silius lib. XVII.

Heu nomen melius, majusque triumphis!
 Idem meruisse Cn. Scipionem testatur Pom-
 ponius de origine juris. Idem Cajus *assum-*
fit, sed *assumfit, non habuit.* Suet. Cal. c.
 XXII. BERN. At enim Scipio Nasica id
 nominis habuit, ut habet Seneca Epist.
 XIX. Omnino, sed non erat ille Impera-
 tor. BAUN. Eruditissimus Heumannus in
 Poeci tom. I. lib. I. p. 171. Nostrium er-
 roris reum agit, quoniam scribat, nemi-
 nem ante Trajanum adjectum fuisse titulo
optimi, eum jam olim Scipio Nasica judi-
 cio totius Senatus adpellatus fuerit *Vir o-*
ptimus. At haec alia res est. Fuerint sane,
 ut fuerunt semper, Romae Viri optimi, non
 tamen inde conficitur, Trajano primum
 hoc additum non fuisse cognomen. In ad-
 pellationibus & salutationibus frequentissi-
 mus erat *optimi* titulus, uti docuit Cl.
 Cannegieterus Diss. de Aviano cap. VI. &
 Saldenus Otii Theol. lib. IV. Exerc. IX.
 §. 7. Hic Noster dicit *optimi cognomen*
 fuisse adjectum Trajano, utpote ei *peculia-*
re & proprium supra cap. II. Simpliciter

Nasica habitus fuit a Senatu Vir optimus,
 unde recte Livius lib. XXIX. cap. XIV. Ju-
 dicaverunt *in tota civitate Virum optimum*
esse. & Cicero de Harusp. Resp. cap. XIII.
Quae Vir is accepit, qui est optimus Populi
Romani judicatus P. Scipio. Alio modo rem
 expedire conatus fuit Baunius, quod Nasica
 Imperator non fuerit. Non videtur haec
 conciliatio locum suum posse tueri, nam
 neque Sulla, ad quem mox sine dubio re-
 spicit agnomine *felicis*, neque Pompejus;
 qui *magnus* dicebatur, eo sensu Imperato-
 res fuerunt. Mox *paratum* dixit phrasi si-
 bi admodum familiari, pro eo, quod in
 promptu erat, quod non magno studio quae-
 ri oportebat. Vide Syllogem Epist. Grae-
 vii ad Heinsum Epist. CLXV. Eundem ad
 Cicer. Orat. III. Catil. cap. VII. Cortium
 ad Plinium lib. III. Epist. V. & lib. VII.
 Epist. XXV. Broukhuf. ad Tibull. lib. II.
 Eleg. IV. vers. I. & alios. ARNTZ.

Scias neminem ante meruisse.] Auctor e-
 pist. XXVII. lib. I. *Scias ipsum plurimis*
virtutibus, abundare, qui alienas sic amat.
 Et alibi non raro usus & Seneca passim.
 LIVIN. *Ante te* Voss. ita cap. LXXXVI.
 §. 2. quidam Codices supplebant: *Ex in-*
gerentibus se, sed. ex antiqua scribendi
 ratione, cum majusculis litteris significa-
 rent, eas bis esse repetendas, ut in *SEd &*
anTE.

ribus, & Augustis, esse meliorem. Ideoque ille parens hominum Deo-
rumque OPTIMI prius, deinde MAXIMI nomine colitur; quo prae-
clarior laus tua, quem non minus constat optimum esse, quam maxi-
mum. Adsecutus es nomen, quod ad alium transire non possit, nisi
ut adpareat in bono Principe alienum, in malo falsum, quod licet o-
mnes postea usurpent, semper tamen agnosceatur, ut tuum. Etenim
ut nomine Augusti admonemur ejus, cui primum dicatum est, ita haec
Optimi adpellatio, nunquam memoriae hominum sine te recurret, quo-
tiesque posterit nostri optimum aliquem vocare cogentur, toties recor-
dabuntur, quis meruerit vocari.

CAP. LXXXIX. Quanto nunc, Dive Nerva, gaudio frueris, i-
cum vides & esse optimum, & dici, quem tanquam optimum elegisti?
quam

5. *Felicem vocare.*] Senecam vide De Clem. I. cap. XIV. LIPS. Imperatores Felices dicti. Prosper Aquitan. lib. de providentia.

*Felices dici mos est, quos blanda potestas In summos apices tumidorum evexit hono-
ram.*

Hinc Felix simpliciter pro Rege. Petr. Raven. sermon. XXIII. Epist. XIII. lib. II. vid. Vett. inscript. Commodus *εὐσεβὴς, εὐ-
τυχὴς* indigitatur. BERN. Haec alio per-
tinent, satis clare Noster respicit ad Sul-
lam, de quo plura diximus ad Victor. III. cap. LXXV.

Fortuna.] Etiam Sylla magis fortunatus, quam bonus. BERN.

In suum.] Nerva Trajanus dictus. Et Octavius, adoptatus in nomen & familiam Julii Caesaris, Cajus Julius Caesar Octavianus dictus. Senec. xv. de Brev. vit. Suet. Claud. c. XXXIX. Galb. c. XVII. Vopiscus in Aureliano Dio I. XLVI. de adopt. Octavii. Appian. I. III. Claudian. in Conf. Hon.

Nomen Romanis rebus adoptans. BERN. In Boxhornianis & Cellarianis editionibus male excusum est, optimum, ubi omnes Codices MSS. ceterique impressi habent: optimus princeps. SCHWARZ. In suum Voss. Statim mutato ordine distin-
cte definiteque Guelf. & Codex Livin. nisi quod hic diffinit, ut antiquissimae etiam

Editiones. Et absurdo errore Voss. qui Tyrannum; quam.

6. *Frugalitate.*] Bonae valetudinis matre ut Valerius loquitur, I. II. c. V. de Pisonis abstinentia. Idem lib. IV. c. III. 10. BERN.

Sapientia Laelii.] Cicero pro Muraena. Quis Laelio comior? quis jucundior? quis sapientior? Dictus autem sapiens, ut Plutarchus refert, quod, adversante locupletum factione, destitit succurrere legi agrariae. BERN. Horatius lib. II. Sat. I. vers. 72.

Virtus Scipiadae, & mitis sapientia Laeli. Metelli.] Et L. Caecili, qui pius in deos fuit, erepto ex incendio Palladio. Plin. I. VII. nat. c. XLIII. Dion. I. II. antiq. & Q. Metelli, qui pius in patrem, quem lacrymis & precibus ab exilio revocavit; cui P. Furius trib. pleb. resistebat. Valer. Max. lib. V. c. II. 7. BERN. Infra: omnia nonne isto Voss. nil muto. & deinceps: qui est optimus, in. pejus adhuc.

7. *Major.*] Omnino. Caetera enim cognomina, Felix, Pius, Magnus, (quae nomina fausta Suet. Calig. c. XIII. nomina triumphalia Lampridio in Commodō) honori data. Sen. I. Clem. XIV. BERN. Codex MS. Parisiensis eleganter habet: ut omnibus major. SCHWARZ.

9. *Alienum.*] Quia a te transumptum scilicet. LIPS. Superius Quod alium trans-

quam laetum tibi, quod comparatus filio tuo vinceris? Neque enim alio magis adprobatur animi tui magnitudo, quam quod optimus ipse non timuisti eligere meliorem. Sed & tu, pater Trajane (nam tu quoque, si non sidera, proximam tamen sideribus obtines sedem) quantum percipis voluptatem, cum illum Tribunum, illum militem tuum, tantum Imperatorem, tantum Principem cernis? cumque eo, qui adoptavit, amicissime contendis, pulcrius fuisse genuisse talem, an elegisse? Maeste uterque ingenti in Rempublicam merito, cui hoc tantum boni contulistis! Licet alteri vestrum filii virtus triumphalia, caelum alteri dederit, non minor tamen vestra laus, quod ista per filium, quam si ipsi meruissetis.

I CAP. XC. Scio, Patres Conscripti, cum ceteros cives, tum praecipue Consules oportere sic adfici, ut se publice magis, quam privatim

zre Guelf. & Zylliana editio, ubi manu sua ad suppleverat Perizonius. & in ultimo capite pro meruerit, Guelf. meminere.

1. Non timuisti.] Quod fecisse Augustus a quibusdam arguitur, qui Tiberium elegit, ut comparatione pessima gloriam sibi augeret: Tacitus, l. i. Annal. c. x. LIPS. Gaudio fueris, non frueris, Guelf. & Gesnerus. ille & pro dici, vici, & mox pro vinceris, invocaris Voss.

2. Si non sidera.] Consulendus Servius ad illa Georg. i.

Anne novum tardis fidus te mensibus addas, &c.

LIVIN. Supremum aërem, ubi heroes. Lucanus:

Quodque patet terras inter, Lunaeque meatus,

Semidei manes habitant, quos ignea virtus,

Innocuos vitae, patientes aetheris imi Fecit.

Stoicorum opinio est, ἡρώας εἶναι τὰς ὑπολειμμένας τῶν σπυδαίων ψυχάς. Heroas esse animas, relictis corporibus, sapientum. Ad Senecam plura. LIPS. Immo etiam cognomen Divi patri suo naturali addidit postea Trajanus, uti patet in eleganti nummo Trajani apud Spanhemium de Usu Nu-

mism. diss. xi. p. 328. cum hac inscriptione DIVI NERVA ET TRAJANUS PAT. De Heroum sede juxta sidera & in aëre supremo videnda, quae notat Lipsius lib. iii. Physiol. Stoic. diss. xiv.

Tribunum.] Ergo sub patre Legato Tribunus filius fuit. LIPS.

Pulcrius fuisse.] Vellem, fueritne. LIPS. Fuerit genuisse conjiciebat in margine Livinejus, minori multo cum mutatione, cum negandi particula in primo membro, tum a Nostro, tum ab aliis haud raro omitatur, de quo diximus ad cap. xl. Exigas, quod deberi non oportuerat, an constituas, ut debeat? Nihil tamen mutaverim, non enim video, cur non recte post contendis infinitivus tolerari possit; certe nihil variatur in codicibus, nisi quod genuisse extrudat Guelf.

3. Triumphalia.] Initio c. xiv. Cum puer admodum Parthica lauro gloriam patris auxit. LIPS. Ornamenta eorum, qui justum triumphum meruissent. BERN. Non victoriam & triumphum, ut credere videtur Lipsius; quod non admodum Trajano Patri eslet honorificum, si victoriam suam puero debuisset: sed marmoream, aut aeream statuam, quae in porticu aut arcu imposita triumphantem exhiberet. Igitur Ner-

tim obligatos putent. Ut enim malos Principes rectius pulcriusque est²,
ex communibus injuriis odisse, quam propriis, ita boni speciosius a-
mantur, ob ea, quae generi humano, quam quae hominibus praestant.
Quia tamen in consuetudinem vertit, ut Consules publica gratiarum a-
ctione perlata, suo quoque nomine, quantum debeant Principi, profi-³
teantur; concedite, me non pro me magis, munere isto, quam pro
collega meo Cornuto Tertullo, Clarissimo Viro, fungi. Cur enim non
pro illo quoque gratias agam, pro quo non minus debeo? praesertim⁴
cum indulgentissimus Imperator in concordia nostra ea praestiterit ambo-
bus, quae si tantum in alterum contulisset, ambos tamen aequaliter obli-
gasset. Utrumque nostrum ille optimi cujusque spoliator & carnifex,
stragibus amicorum & in proximum jacto fulmine adflaverat; iisdem⁴
enim amicis gloriabamur, eosdem amissos lugebamus; ac sicut nunc spes
gau-

Nervam adoptione patrem consecravit: Tra-
jano autem patri statuam erexit. BAUN.
Sed triumphalia ornamenta dabantur statim
post rem feliciter gestam, non vero post
tantum temporis intervallum, & adeo post
ipsius etiam, qui meruerat, fata. Panegy-
ristam agit Plinius, cum Trajano viventi
blandiatur, & ipsi potissimam partem vi-
ctoriae tribuat, propter quam triumphali-
bus ornamentis decoratus fuerat Pater. Ne-
que enim per ea ornamenta solam statuam
debemus intelligere; multa erant & varia,
quae in viventem congerebantur, eaque e-
numerat Panvinus de Triumpho cap. VI.
Supra tantum bonum Voss. ARNTZ.

3. *In consuetudinem venit.*] *Vertit.* V.
recte. RITT. Codices MSS. Parisiensis,
Venetus, Guelpherbytanus, & noster;
item in libris impressis, Beroaldus, Lipsius,
Gruterus, de la Baune, Hackius, Ceva,
pro verbo, *venit*, habent, *vertit*: id quod
& Livinejus in vetere suo Codice invenerat.
Anceps haereo, utrum praeferam?
SCHWARZ. Et sane parum interest, ni-
si quod in talibus obediendum sit conspira-
tioni codicum. Auctor de Causl. Corr. E-
loq. cap. IV. *Contentio jam prope in con-
suetudinem vertisset.* Et eo modo *venire in
consuetudinem* dixit Cicero in Pison. cap.

XIX. *In eam jam benignitatis consuetudinem
venit.* Editio tamen Anni 1476. & 1498.
venit, idque in Vossiano adparet. Prae-
terea *actione praeclari, suo.* Voss. maluil-
sem *actione perorata, suo.* ARNTZ.

Collega meo.] Vide epistolam xv. libri
v. LIPS. *Tertullo.* Viro sancto, & in o-
mni laude simili antiquis, collega Secundo
in praefectura aerarii & consulatu. Plin. lib.
II. epist. IX. BERN.

Consulari viro.] Falsa lectio. neque enim
Tertullus aut consulatum (quod memine-
rim) praeter hunc gessit, aut hoc ipso de-
functus. Patet extremo Panegyrico, *non ut
Consulem, ac mox Consularem, &c.* Ita-
que sequor, quod in V. C. R. repperi, c.
v. id est, *clarissimo viro.* LIVIN. Anso-
nius Grat. Act. cap. v. *Cum clarissimo vi-
ro Collega meo honore conjunctus, nuncupa-
tione praelatus.*

5. *Stragibus amicorum.*] Adi epistol. e-
jusdem XI. lib. III. LIVIN.

Amicorum.] *Helvidii, Rustici, Senecio-
nis, Maurici, plurium:* quos in epistolis i-
pse nominat, caesos aut pulsos a Domitia-
no. LIPS.

Jacto fulmine.] Ipse in epistolis pariter:
*Tot circa me jactis fulminibus quasi ambu-
stus, mihi quoque impendere idem exitium
ger-*

gaudiumque, ita tunc communis nobis dolor & metus erat. Habuerat hunc honorem periculis nostris Divus Nerva, ut nos, etsi minus ut bonos, promovere vellet, quia mutati seculi signum & hoc esset, quod flo-

certis quibusdam notis augurabar. LIPS. Exponit locum hunc Gronovius Diatr. in Statium cap. xxxiii.

Adflaverat.] Ad eundem sensum Florus lib. iii. v. 9. *Italiam jam ipsamque urbem Romam regius terror afflabat.* At fulmine afflari, exponente Clar. Freinsheimio in ad Florum indice, dicuntur; qui non prorsus feriuntur, sed ejus fervore & halitu perstringuntur. Vide ibi exempla plura. BERN. Valer. Max. lib. vii. cap. vii. ex. 4. *Ad inferos usque caelesti fulmine adflata es.* Obsequens de Prod. cap. lvi. *Ignesque caelestes multifariam orti levi adflatu complurium vestimenta adusserunt.* & Burman. ad Petron. Satyr. cap. ii. Quare apertus est error in Guelf. *adfluerat.* Neque melius postea editiones Lipsianae, *eosdem amicos*, quod licet sensum non omnino turbet, tamen & orationis elegantiam inminuit, & peccat contra scripturam aliorum codicum, & editionum, quos quidem inspicere operae duxi pretium, qui non tam inmani numero inpressorum, quam bonitate certare soleo. Et vel Seneca defenderet Conf. ad Polyb. cap. xxi. *Sciebas tam amabilem esse, ut facile in locum amissorum posset alios substituere.* Facile solent hae voces confundi, ut patet ex Schotto ad Victorem Epit. cap. xii. §. 2. Mox etiam *sicut spes.* extruso *et nunc* Voss. Guelf. & Variorum editor. ARNTZ.

6. *Etsi minus.*] Haec in vitio sunt, aegre sine libris tollendo. Nitebar: *etsi minus notos, ut bonos.* Pro virtute, non ex amicitia promovit. Quibusdam etiam libris mox illud, *tamen*, abest. LIPS. Abest V. C. *et tamen.* male fortasse. RITT. Lipsio haec visa sunt in vitio esse, aegre sine libris tollendo. Idem nifus est defectum sic supplere: *etsi minus notos, ut bonos tamen*, &c. Quod supplementum in contextum panegyrici admifere Berneggerus,

& Hackius. Codices, Venetus & Guelferbytanus, referunt vulgatam scripturam; Parisiensis Codex, item & noster, ac nonnulli libri excusi, omittunt particulam, *tamen*. Nos aliquando opinabamur, *bonos*, hoc loco more Sallustiano, pro optimatibus & opulentis hominibus dici. Sic enim loqui censetur Sallustius, in *Catilin.* xix. 2. xxxiii. 3. & in *Jugurth.* xl. 3. At nec nobis ipsis nunc haec satisfacit explicatio. Acquiescimus interea vulgari lectione, usque dum melior e vetustis Codicibus eruatur, existimantes, Plinium ex modestia noluisse ipsum se, suumque collegam, *bonos*, vocare: haud secus fere, ac sequenti Capite xci. 3. 4. ait: *Obstat verecundia, quo minus percenseamus, quo utrumque nostrum testimonio ornaris; . . . Merito, nec ne, neutram in partem decernere audeamus.* &c. SCHWARZ. *Etsi minus, ut bonos tamen prom.* Cell. *Et si minus ut b. p.* Hearn. *Etsi minus notos, ut bonos tamen prom.* etiam Gesnerus. sed quis talem jactantiam in Plinio non miraretur? Concinnum illud & breve dicendi genus iterum Oratori fraudi fuit, propter quod toties impuris manibus est laceratus innocens. *Tamen* abest a Codice Livineji, Voss. & Guelf. teste ipsius Vossii manu & Doct. Longolii. ab Edit. 1476. & 1498. & a sequentibus aliis. Optime. sensus est: si non extulerit nos ad dignitates, ideo quod boni essemus, id fecit tamen, ut honorem haberet nostris periculis; ideo scilicet, ut sub bono Principe felicitate seculi fruermur, qui sub malo damna pati debueramus. Nihil planius, nihil humanitate Pliniana dignius. & hanc expositionem sequentia confirmant. Omnis certe erroris causa orta est ex parva origine, cum non tulerint librarii, *etsi* poni, si non sequeretur *tamen*. Et hinc etiam in varios sententiarum gurgites abstracti sunt Viri Docti. At ho-

rerent, quorum praecipuum votum ante fuerat, ut memoriae Principis elaberentur.

CAP. XCI. Nondum biennium compleveramus in officio laboriosissi-
mo

hodie notum est satis, voculas *etsi*, *quamvis*, *quamquam* & similes poni, licet in sequentibus non respondeat *tamen*, sed ipsa cogitatione debeat suppleri. Plautus Mil. Act. II. Sc. VI. vers. 51.

Etsi ea est, non est ea.

Egregie ita veterem scripturam vindicavit Gronovius ad Livium lib. XXII. cap. XX. *Quamquam terra hostium erat, armatamque aciem toto praetentam in litore cernebant, haud cunctanter insecuti.* Scilicet ibi veterum Editiones, eodem modo ac hic, *cunctanter tamen*, largiebantur de suo. Avianus fab. XVIII. vers. 9.

Et quamvis audax, factisque inmanior esset,

Tantum solus viribus impar erat.

Consule ibi nostrum Cannegieterum, Cortium ad Sallustium Jug. cap. XXV. §. 9. & Burmannum ad Suetonium Galba cap. III. *Quamquam brevi corpore atque etiam gibber, causas industrie attitavit.* Et ibi turbabatur, uti apud Nostrum lib. IX. Epist. I. ex Mediceo Codice eruit Cortius: *Quamvis legeris multis, legendosque dederis, nolo quemquam opinari.* licet in edendo illius fidem deseruerit, dubito, an bene, qui toties illius codicis integritatem perspectam habuit. ARNTZ.

Elaberentur. Ne noti & cogitati periclitarentur. LIPS. Senec. v. Ben. c. XXV. *Optanda erat oblivio. Nam memoria cum periculo, & praeior laesisse.* BERN. *Elaberemur* Voss. Edit. 1476. 1498. id vero mutatum ab aliis. Pro praecipuum Guelf. primum & pro quorum Voss. quod.

1. *Nondum biennium.* Quando igitur, aut a quo, electi ad hoc officium? Ut haec verba palam volunt a Nerva. Atquin epistolam Plinii video, quae repugnat, & ad Trajanum ipsum refert. Ita

enim tertia epistola, lib. X. habet: *Ut primum me domine indulgentia vestra promovit ad Praefecturam aerarii Saturni.* Satin' hoc clare ad Trajanum? Respondeo, *vestram indulgentiam* ibi legi, non *Tuam*: itaque ad utrumque referendum & Nervam & Trajanum. Sic enim & in epist. VIII. *Postea curis delegati a vobis officii retentus*: de ipso hoc officio, & de utroque illo auctore. Neque enim temere hoc numero ad Trajanum solum uti solet. Meo igitur iudicio, electus Plinius cum Tertullo ad hoc munus, adoptato jam Trajano & imperii consorte: atque ita utrumque. (etsi Trajanus absens) promotorem agnoscit. Hoc evenit paucis ante Nervae obitum septimanis, an mensibus: nec opinor, etsi designatos, munus obisse ante Januarium mensem. Bene ergo hic, *nondum biennium* in officio expletum: quia *Consulatus ei oblatus* (ita & hic loquitur) ante Januarium mensem. Oblatus inquam a Principe, qui revera solus faciebat Consules: sed postea tamen in Senatu suffragiorum aliqua species, & in campo comitiorum. ut sequentia declarant, quae vide nec aliter acciperis, & ne te fallant. LIPS. quem confer etiam in excursu B. ad Tacitum lib. XIII.

Officio laboriosissimo & maximo. Praefecturam aerarii sentit. Infra, *quod nobis praefectis aerario Consulatum ante quam successorem dedisti.* vide epist. XV. lib. V. LIVIN. De quo ipse epist. X. lib. I. *Distingor officio, ut maximo, sic molestissimo. Sedeo pro tribunali, subnoto libellos, conficio tabulas, scribo plurimas, sed illiteratissimas, litteras.* Post quam epistolam tamen mortem Virginii Rufi memorat: quae diu anterior, ut appareat, seriem temporum, in disponendis illis, non ubique servatam. LIPS.

Bbb

2. Cc-

mo & maximo, cum tu nobis, optime Principum, fortissime Imperatorum, Consulatum obtulisti, ut ad summum honorem gloria celeritatis accederet. Tantum inter te & illos Principes interest, qui beneficiis suis commendationem ex difficultate captabant, gratioresque accipientibus honores arbitrabantur, si prius illos desperatio & taedium, & similis repulsae mora, in notam quandam pudoremque vertissent. Obstat verecundia, quo minus percenseamus, quo utrumque nostrum testimonio ornaris, ut amore recti, amore reipublicae, priscis illis Consulibus aequaveris. Merito nec ne, neutram in partem de-

2. *Celeritatis.*] Voss. *celebritatis*, & inde videtur profluere, quod est in Guelferbytenfi, *claritatis*. mox Guelf. *tantum enim inter.*

Ex difficultate.] Ars nec ignota nostris Aulicis. quibus hoc vitium est (cum Seneca dicam) *ambitione prava differendi promissa, ne minor sit rogantium turba.* Plura ille de hoc genere II. De Benef. c. v. LIPS. *Ex difficultate.* Verum aequiore animo ferunt, praecidi spem suam, quam trahi. Se. II. B. v. *Spes quae differtur, affligit animam: lignum vitae, desiderium veniens.* Proverb. XIII. 12. Martial. lib. VII. epig. XLII.

Primum est, ut praestes, si quid te, Cinna, rogabo:

Illud deinde sequens, ut cito, Cinna, neget.

Diligo praestantem, non odi, Cinna, negantem;

At tu nec praestas, nec cito, Cinna, negas.

BERN.

In notam quandam, &c.] Epist. VI. lib. XI. *Eadem omnibus pono. ad caenam enim, non ad notam invito, cunctisque rebus, ex aequo quos mensa & toro aequavi.* Porcius Latro apud Senecam patrem Controvers. I. lib. I. *Parentibus meis, cum in cetera odium sit, tantum in meam notam convenit.* Propertius:

Nunc in amore tuo cogor habere notam.

LIVIN. Ignominiam. LIPS. Vide haec eadem apud Livinejum ad Propert. lib. I.

Eleg. XII. vers. 2. & millies apud alios. Ovidius lib. II. Trist. vers. 466.

Distriktus minima nec tamen ille nota est. Phaedr. lib. I. fab. III. vers. II.

A quo repulsus tristem sustinuit notam.

Justin. lib. III. cap. IV. §. 7. *Ob notam materni pudoris.* Sed haec ubique sunt obvia.

3. *Ut amore recti.*] Sic supra, *magister recti.* Sic Ovidius:

Ipsæ decor recti, facti si praemia desint.

Non movet, &c.

Sic alibi *Species recti*, τὸ καλὸν, τὸ κατὸν δῶμαλος. RITT. *Et amore* Guelf.

6. *Tenor vitae.*] Propositum & institutum vivendi, cum uterque eodem amaret, & per eadem studia procederet, studia, inquit, justitiae, utilitatis publicae. CATAN. Uti hic *tenorem vitae & rationem propositi* conjunxit Orator, ita plane divus Paullus Epist. II. ad Timoth. cap. III. §. 10. τὴν ἀγωγὴν & τὴν πείρασιν, uti ad eum locum jam observavit Pricaeus. Alia de *tenore vitae* Heinsius ad Vellejum lib. II. cap. XLV. §. 3. Livius lib. XL. cap. XII. *Suspectum alio vitae nostrae tenore faceret.* Seneca de Otio Sap. cap. XXVIII. *Potest vitae aequali & uno tenore procedere.* Adde Burman. ad Ovidium lib. III. Tr. El. I. vers. 59. & Perizonium ad Val. Max. lib. I. cap. I. Rel. Obs. ex. 8. Neglexeram monere, superius §. 4. in Voss. legi *Meritone, neutram, pro merito nec ne, neutram.* ARNTZ.

A se ipso.] Verae amicitiae unicum, idem velle

decernere audeamus, quia nec fas est adfirmationi tuae derogare; & onerosum confiteri, vera esse, quae de nobis, praesertim tam magnifica, dixisti. Tu tamen dignus es, qui eos Consules facias, de quibus possis ista praedicare. Tribuas veniam, quod inter haec beneficia tua gratissimum est nobis, quod nos rursus collegas esse voluisti. Ita caritas mutua, ita congruens tenor vitae, ita una eademque ratio propositi postulabat, cujus ea vis, ut morum similitudo concordiae nostrae gloriam minuat, ac perinde sit mirum, si alter nostrum a collega, ac si a se ipse dissentiat. Non ergo temporarium & subitum est, 7 quod

velle & idem nolle, veluti *μία ψυχή ἐν δύο σώμασιν*, una anima in duobus corporibus. BERN. Ita hodie legitur in omnibus editionibus, verum antiquiores anni 1476. & 1498. Codex Livin. Guelf. & Voss. a se ipse, quod multo est elegantius. Supra cap. LXXI. Si se ipse submittat. Seneca Tranq. Anim. cap. II. Se ipsae strangulant. Quintil. decl. III. cap. XI. Se ipsa percussit, bene, licet in codice, quem vidi, & Voss. pr. ipsam, quomodo & illi peccant Decl. XII. cap. II. Qui mihi ipse irasci non possum. Seneca Herc. Fur. vers. 126.

Veniam dabit sibi ipse, qui nulli dedit. Offendit ibi MS. Traiectinum ipsi supponens, ut & alterum in Phoen. vers. 294.

Vitam tibi ipse si negas, multis negas. quod & ipsi praetulerit. Orosius lib. VI. cap. XVIII. A quo victus ipse se interfecit. ita in libro scripto exstat, idque multo concinnius est, quam vulgatum, *victus sese interf.* Sedulius lib. II. vers. 203.

Si natum genitore Deo tu te adseris, inquit.

Ita vindicandum est ex nostris membranis, cum Fabricius & Cellarius ediderint languide, *tete*. Cicero pro Marc. cap. x. *Quod de me ipse sentio*. ubi etiam in MS. vidi *ipso*. Similia plura dari possent, sed vide Graevium ad Cicer. lib. III. ad Fam. Epist. v. Gronov. ad Justinum lib. XIII. cap. I. Cortium ad Cicer. lib. I. Epist. I. Et ita alii eam locutionem ex melioribus codicibus restituerunt; non tamen existimem id omnibus locis esse tentandum invitis ma-

nuscriptis, uti nonnulli voluerunt. Bentley ad Terent. Eun. Act. III. Sc. v. vers. 18. edidit:

Cum me ipse noris.

Licet ipse testetur, omnes Editiones & scriptos habere *ipsum*, idque tribus apud me exaratis manu exemplaribus confirmatur. Idem ad Cicer. lib. I. Tusc. Disp. cap. XXIII. praetulit: *Quae se ipsa semper moveat*, cum *ipsam* sit in reliquis. Vossius ad Vell. lib. II. cap. XXVI. §. 3. non ferebat: *Gladio se ipsam transfixit*. Sic nullam varietatem agnosco apud Val. Max. lib. I. cap. VII. §. 3. *Sese ipsum devovisset*. Senecam lib. III. de Ira cap. I. *Se ipsam rapiens violentia*. & cap. XXIV. *Sibi ipsi excidat*. Conf. ad Polyb. cap. XXV. *In me quoque ipso alia taceam*. Livium lib. XXI. cap. XIV. *Semet ipsos praecipitaverunt*. Interim fieri potest, ut haec & alia loca, quorum nonnulla adtulit Cl. Dukerus ad Flor. lib. III. cap. XVIII. sint corrupta, & aliorum industria in integrum restitui queant. Integram tamen orationem ita reperio apud Sardon. Apoll. lib. VIII. Epist. XII. *Tantumne a te ipso ipse tu discrepas*. ARNTZ.

7 *Temporarium & subitum est*.] Plinius major XVI. c. XXXIII. *Nec terrae tantum natura circa has refert, verum quaedam temporaria vis*. Eumenius pro Restaur. Schol. *contestatum esse initio dicendi apud audientes volo temporarium me dicendi munus, atque id ipsum studiis meis periclitatur commodare*. LIVIN. *Consulatu tantum iterum Voss. gaudeat pro gaudet Guelf. & nisi quod tam*

quod uterque collegae Consulatu, tanquam iterum suo gaudet; nisi quod tamen, qui rursus Consules fiunt, bis quidem, sed temporibus diversis obligantur; nos duos Consulatus accipimus simul, simul gerimus, alterque in altero Consules, sed iterum & pariter sumus.

¹ CAP. XCII. Illud vero quam insigne! quod nobis Praefectis aerario Consulatum ante, quam successorem dedisti. Aucta est dignitas dignitate, neque continuatus tantum, sed geminatus est honor, finem-

pro tamen Voss. Male. confer Livin. inf. cap. XCIII: & Buchner. ad Plinium lib. VIII. Epist. XVII.

Iterum suo.] Non quod alteruter ante Consul, sed acumen est, quod uterque in collegae Consulatu videatur sibi Consul. Itaque bis, & eodem tempore atque anno. LIPS.

¹. *Praefectis aerario.*] Ii erant primo quaestores, deinde aediles, tertio praetores. Suet. Aug. c. XXXVI. Claud. XXIV. denique praefecti, sive praetorii h. e. praetura functi. non praetores, iique biennium ex sanctione Neronis. Id. Plin. de se & Tertullo: *Nondum biennium, &c.* BERN. Haec hausta sunt e Lipsii nota ad Tacit. lib. XIII. Ann. exc. B. *Praefectis aerarii.* Voss.

². *Praevenit.*] Non ipse Consulatus, quam tardius gesserunt: sed ipsa designatio. LIPS. Livinejus interferit *altera*, recte. RITT. Scilicet haec conjectura erat Livineji margini ipsius editionis adposita, quam solita facilitate ut rectam laudavit vir doctus. Mihi tanto minus probatur, quod adversetur concinno dicendi genere, quo utitur Plinius, cujusque oratio adeo brevis est, ut talia etiam studio captasse posset videri. Itaque non facile auctaria vel Librariorum, vel etiam Eruditorum recipienda sunt, ut diximus saepius, & mox exempla dabuntur. Tamen etiam Cel. Perizonius adscripserat: videtur excidisse *altera* vel *initium*. Neutrum, ut dixi, est necessarium, tu modo cogitatione repete *potestas*, vel si vis *dignitas*. *Nec continuatus tantum.* Guelf. ARNTZ.

Privatos esse.] Non quod revera designati magistratus sint: sed quodammodo, &

quia dignitatis suae jam securi & certi. LIPS.

Eundem in annum.] Mendum est aperte; nam urgere Plinium, quod eo anno Consulatum gessissent, quo ordinarius Consul Trajanus, perspicue sequentia docent. Et alioqui jam dixerat, *quod nos rursus collegas esse voluisti. Rursus*, id est, *in Consulatu, ut in Praefectura aerarii prius.* Itaque *tuum* pro *eundem* reposueram, bene ad mentem & sententiam. Sed plenius & emendatius (opinor) apud Onuphrium nuper Commentario in i. Fastorum scriptum repperi, *eundem in annum Consulatus tui Consulatum nostrum contul.* Quod sequor. LIVIN. Nihil deest, nec muto. *Eundem in annum*, nempe in quem tuum contulisti. LIPS. Olim etiam Perizonius legerat. *eum denique in annum.* vel *eundem tuum in annum.* Postea videtur veterem scripturam maluisse defendere, cum addat: *δεικτικῶς. & satis deinde proponit, quis sit annus.* Quamvis adeo dubie haec sint scripta, ut dignosci non possit, an pertineant, ad priorem conjecturam stabiliendam, an vero ad defensionem veteris scripturae. Ea recte a Lipsio adseritur; & omnis suspicio orta est ex *βραχυλογία* Pliniana, de qua modo vidimus. ARNTZ.

Pagina.] Fastorum. LIPS. Vox solennis de Fastis, in quibus nomina Consulatum notabantur. Auson. Paneg. cap. XI. *Septem ac decem Domitiani Consulatus, quos ille invidia alteros provebendi, continuando conseruit, ita in ejus aviditate derisos, ut haec eum pagina fastorum suorum &c.* Claudian. lib. II. in Cons. Stilic. vers. 244.

Guy

nemque potestatis alterius, tanquam parum esset excipere, praevenit. Tanta tibi integritatis nostrae fiducia fuit, ut non dubitares te salva diligentiae tuae ratione esse facturum, si nos post maximum officium privatos esse non sineres. Quid, quod eundem in annum Consulatum nostrum contulisti? Ergo non alia nos pagina, quam te Consulem accipiet, & nostra quoque nomina addentur Fastis, quibus ipse perscriberis. Tu³ comitiis nostris praesidere, tu nobis sanctissimum illud carmen praecire di-

Cur nondum legitur fastis? cur pagina tantum

Nescit adhuc nomen, quod jam numerare decebat?

Ammian. Marc. lib. XXII. cap. VII. *Ad lapso Kalendarum Januariarum die, cum Martini & Nevittae nomina suscepissent paginae Consulares.* ARNTZ.

Quam te Consulem accipiet.] Ita omnes scripti excusque libri, quos vidimus hunc locum exhibent, nisi quod Codex MS. Parisiensis posteriora verba elegantissime expleat, *quam quae te consulem accipiet.* Quae vocula cum nullo modo commode abesse possit, mirum est, quod ejus defectum commentatores non animadverterint. In prioribus verbis, *Livinejus, tuum, pro, eundem,* reponendum putarat. At Onuphrius Panvinus, *Libr. I. Fastor.* hunc locum, nescio, ex ingenione, an ex Codice quodam vetusto, apte tamen, completum, excitavit: . . . *eundem in annum consulatus tui consulatum nostrum contulisti.* Nihil vero in his verbis mutandum censuit Lipsius. SCHWARZ. Et hic jam tertius locus in hoc capite, ubi concisa oratio Viros Doctos & librarios in diversa abstulerit. Sane multo clarior & apertior est scriptura Parisiensis, sed exinde non statim conficitur, Plinio eam digniorem esse, uti pluribus docui ad cap. LXXXII. §. 4. & quae alia loca ibi laudo.

Quibus ipse perscriberis.] Bene *praescriberis*, ceu ordinarius anni ejus Consul, quo Plinius ac Tertullus ex Cal. Septemb. consulatum gesserunt: Virgilius, Eclog. VI.

Nec Phoebus gratior ulla est

Quam sibi quae Vari praescripsit pagina nomen.

LIVIN. Bene. in ejus nempe capite, ut primus anni Consul: & nos suffecti tum, ex ordine. LIPS. Haereo dubius, quid eligam, praestetne blandienti conjecturae adsentiri, an antiquissimorum codicum fidem tueri. *Praescriberis* verbum est aptissimum, & eo sensu Spartiano adhibitum in Aelio Vero cap. v. *Quorum fastis consularibus sic nomina praescribuntur.* Attamen nullo adhuc codice confirmatur haec lectio, & ab altera parte stant MSS. Livin. Voss. Guelf. Edit. 1476. 1498. Frob. Ald. Sich. & alii. & fortasse rectius. Nam dicendo, *praescriberis*, videretur fastum aliquem & superbiam in Principe notare, quod Consulatus quidem daret, sed non nisi suffectos, cum ipse praescriberetur, & nomen anno daret. *Perscriberis*, omni invidia caret; sine ulla enim distinctione indicat solummodo, una eademque Fastorum pagina ea nomina adnotata fuisse, adeoque simul se fuisse Consules. *Praescriberis* ex Lugd. Editione in margine notavit Livinejus, & inde in contextum receperunt ceteri Editores, & facillima est confusio inter has voces, ut videas licet apud Vir. Doct. ad Sueton. Caes. cap. XLIX. ad Galb. cap. v. & alibi. Ego a me inpetrare non potui, ut veterem scripturam, nisi justiores accesserint causae, vellem abjici. ARNTZ.

3. *Praesidere.*] Haec jam post oblatum facta, ut tetigi: & dicis causa, comitia velut habita: praeseditque iis Consul Trajanus. LIPS.

Sanctissimum illud carmen.] Supra: *per-*
Bbb 3 *pessus*

dignatus es, tuo iudicio Consules facti, tua voce renunciati sumus, ut idem honoribus nostris suffragator in curia, in campo declarator exsisteres. Nam quod eos potissimum mensi adtribuisti, quem tuus natalis exornat, quam pulcrum nobis! quibus edicto, quibus spectaculo celebrare continget diem illum, triplici gaudio laetum, qui Principem

peffus es longum illud carmen comitiorum, nec jam irridendam moram. LIVIN.

Tuo iudicio.] Commendatione & suffragio in Senatu. LIPS.

Renunciati.] Declarati in campo. Observa ordinem tunc comitialem. LIPS. Primo vocantur tribus, deinde fertur suffragium, post describuntur, tandem renunciantur. BERN. Haec melius repete ex Brissonio lib. II. de Form. p. 134. & aliis antiquitatum collectoribus. Val. Max. lib. III. cap. VIII. ex. 3. *An Palicanum suffragiis populi Consulem creatum renunciaturus esset.*

4. *Nam quod eum potissimum mensem.*] Probe eos scilicet honores, id est, Consulatum nostrum. *Mensi* quoque, non *mensē*, scribendum. Intelligit autem Septembrem. nam Domitianus occisus XIV. Kal. Octobres, ut Sueton. ait cap. XVII. Ei Nerva mox successit, qui Trajanum adoptavit paucis post imperium diebus. LIVIN. Mihi nihil clarius aut verius. vir tamen doctus nuper ex vet. codice legit & emendat, *non quod eos*, & mox *mensi*. Eos, inquit, nempe honores. Quid opus est nebulam suffundere? sententia liquida: Dedisti nobis eum mensem (nempe Septembrem) in quo celebritas & decus adjici posset nostro Consulatu. Quia ex Kalendis Septembribus designati in Novembrem. LIPS. Bene reduxit ex suo codice Livinejus, *eos mensi*. sic est, ut statim diximus, amat Noster brevitatem, & substantiva apud eum ex praecedentibus versibus supplenda sunt. Aperte veritati accedunt Codex Voss. & Guelf. nisi quod hic *ei*, ut scilicet referatur ad *mensi*. Bonus scilicet librarius non capiebat festinans, cum finem respiceret, ἀπὸ τοῦ hic repetendum esse honores.

Edicto.] Quo festivitas Natalis tui indicabitur, itemque in eo ludi. LIPS.

Spectaculo.] De more, jam inde ab Augusto. Nam *eius natalem annuis Circensibus, idque decreto in perpetuum, celebratum*, Dio tradit lib. LIV. & LV. Suetonius, Tiberium per modestiam omisisse, & *natalem suum, plebejis Circensibus intercurrentem, vix biga unius adiectione passum honorari*. Sed alii deinde fecerunt, & plura exempla. LIPS.

Celebrare.] Frequentem reddere. Divus Maximus, in Natali Dominico: *Laetitia quanta sit, quantusque concursus, cum Imperatori mundi istius natali celebrandus est, bene nostis*: & plura quae addit. LIPS.

Triplici gaudio.] Mirus satis, & a fato concursus. LIPS. Natalis Principum triplex vitae, imperii, adoptionis, qui miro fato in unum concurrit. Vide sis Manilium Vespas. VI. GRUT. Buchnerus ad Nepot. Timol. cap. v. §. I. dubitat, an non hic *natalis* accipi debeat pro die, quo adoptatus est Trajanus. Equidem diem adoptionis etiam *natalem* dici novimus, & adfirmat Lindenbr. ad Censor. de Die Nat. cap. II. init. Verum hic alia est ratio, cum statim verbum *genuit* illi sententiae aperte refragetur. Adde accuratissimum Maslonum in Vit. Plin. ad A. U. DCCCLIII. ARNTZ.

Abstulit.] Domitianum, qui mortuus XIV. Kal. Octobr. LIPS.

Dedit.] Nervam illo ipso die lectum Principem. IDEM.

Genuit.] Trajanum. IDEM.

3. *Sub oculis.*] Cum sis in urbe, te spectante & sedente. IDEM.

Augustior solito.] Nam Tribunatum ac Praeturam gessit, cui utrique magistratui jus

pem abstulit pessimum, dedit optimum, meliorem optimo genuit. Nos sub oculis tuis augustior solito currus accipiet, nos inter secunda omnia & vota certantia, quae praesenti tibi conferentur, vehemur alacres, & incerti ex utra parte major auribus nostris accidat clamor.

CAP. XCIII. Super omnia tamen praedicandum videtur, quod pa-
teris

ius sellae, sed humilioris. *Infra. Vos mihi in tribunatu quietis, in Praetura modestiae cuncti antiquissimum testimonium perhibuistis.* LIVIN. Quia haec Tribuni, inquit, aut Praetores: at nunc Consules in sella altiore, & curuli. Logi, ut statim dicam. nunc illud, videri rescribendum *augustiores*. Ipsi, qui sic vehuntur crescere videntur, & maiestatem ab illo splendore assumere. Quod si de *curru*, tamen & *augustior* placet, bene, *augustior* vulgaribus, quia triumphalis. LIPS. Distingunt currum quotidianum Cos. a curru ejus triumphali, quo usus tantum Circensibus. Quare neque sat correctæ forte C. V. Justi Lipsii correctio est, rescribentis: *augustiores solito*. MARCIL. ad Suet. Domit. cap. II. An intelligendus hic sit locus de eo die, quo curru vecti procederent Consules, an vero de Circensibus vel spectaculis dubitavit Ill. Cuperus de Eleph. Exerc. II. cap. XII. p. 255. Aliter Cellarius: *Quia praetore major Consul, idcirco etiam hujus currus solito (praetorio) augustior hoc loco dicitur.* At Patarol: *Quia sub oculis Imperatoris: insolito nempe Consulium decore, quos Princeps tanta dignatione prosequeretur.* Marcilii sententia prae ceteris verior est, nec enim inde ipse currus augustior dici posset, quod sub oculis Imperatoris procederet. ARNTZ.

Currus.] Ipse currus; non sella curulis. Mos vero sic habet. Circenses istos Praetor aut Consul edebat: atque is curru sublimis, & in habitu triumphali. Juvenalis:

Quid, si vidisset Praetorem in curribus altis

Exstantem, & medio sublimem in pulvere Circi,

In tunica Jovis, & pictae Sarrana ferentem

Ex humeris aulaea togae?

En Praetorem tibi in curru, in Circo, in veste triumphali. Symmachus lib. VI. epist. XLI. *Illud ante omnia interpretatio tristis horrescit, quod natali urbis suffectum Consulem, currus quo vehebatur evolvit, per ferociam bigarum, quae triumphum vehebant.* Tacitus I. cap. XV. Annal. de Tribunis plebis, qui *Augustalia* celebraturi: *Curru vehi, haud permissum*: ne scilicet Consulibus aut Praetoribus aequarentur. Vide me ibi. Possit tamen etiam simpliciter aptari ad ritum, quo primo die Consules in curru vehebantur sublimes. Cassiodorus lib. XI. epist. XI. *Celsos currus* (sic legendum) *nisi confidentia magna non appetit.* Et mox: *Respice te supra omnium humeros, atque ora volitare*: quae omnia ad Consulem designatum scribuntur. Ammian. lib. XXV. c. XXXIV. *Adhibito in societatem trabeae Varroniano filio, admodum parvulo, cujus vagitus pertinaciter reluctantis, ne in curuli sella veheretur ex more; id quod mox accidit, portendebat.* Sed fortasse magis novitius iste mos. LIPS.

Secunda omina.] Laeta tibi nobiscum precantium. LIPS. *Omnia* Voss. & pars Editorum; sed qui aliquem modo usum habent MSS. & Editionum veterum, sciunt, haec duo nullis non in locis permisceri. Restituo ita ex MS. apud Martian. Capell. lib. II. p. 31.

Omina vel certa ferant vocibus auguratis. Et id conjectando jam adsecutus erat Grøtius. Adde Livin. ad Tibull. lib. I. El. III. vers. 12. Salm. ad Solin. p. 313. Demster. ad Rosin. lib. II. cap. II. Schott. ad Vict. III. cap. XXXI. & alios. ARNTZ.

Ex

teris Consules esse, quos fecisti. quippe nullum periculum, nullus ex Principe metus consulares animos debilitat & frangit, nihil invitis audiendum, nihil coactis decernendum erit. Manet, manebitque honoris veneratio sua, nec securitatem auctoritate perdemus. Ac si quid forte ex Consulatus fastigio fuerit diminutum, nostra haec erit culpa, non seculi; licet enim, quantum ad Principem, licet tales Consules agere, quales ante Principes erant. Ullamne tibi pro beneficiis referre gratiam parem possumus? nisi tantum illam, ut semper nos meminerimus, Consules fuisse, & Consules tuos. Ea sentiamus, ea censeamus, quae Consularibus digna sunt. Ita versemur in Republica, ut credamus esse Rempublicam. Non consilium nostrum, non operam subtrahamus, nec defunctos nos, & quasi dimissos Consulatu, sed quasi ad-

stri-

Ex utra parte.] Ex utro latere Circi.
LIPS.

1. *Ex principe metus.] Locutio familiaris nostro & Tacito, Annal. I. eum superstitio urgebat adjiciendos ex duce metus, sublatis seditionis auctoribus. Id. II. Ann. Languescet industria, si nullus ex se metus aut spes. a Sallustio est exemplum ad Cael. Neque, quenquam a multis metuendum, quin ad eum formido ex multis recidat. BAUD. Motus Guelf.*

Securitatem auctoritate.] i. e. nec periclitabimur, si auctoritatem loci magistratusque tenebimus: ut ante sub tyrannis.
LIPS. *Severitatem Guelf.*

3. *Nisi tantum illam.] Tamen arbitror verum. Supra, Nisi quod tamen qui rursus Consules fiunt bis quidem, sed diversis temporibus obligantur. Epist. IX. lib. I. Nemo me apud quemquam sinistris sermonibus carpit, neminem ipse reprehendo, nisi tamen me cum parum commode scribo. Vitiose est in editis, nisi tum me, XVII. li. VIII. nisi quod tamen est dolendi modus, non est timendi. corrupte, Nisi quod tantum vulgatur XXI. lib. VI. Nisi quod tamen poetis mentiri licet. LIVIN. Tantum Codex Voss. Guelf. omnes veteres Editiones, Cell. Hearn. Patar. Gesn. haud dubio vere, & egregie pro loci sententia. Emendationem,*

quam ex codice suo hausit Livinejus, suo tamen calculo comprobavit Bucherus ad Plinium lib. VIII. Epist. XVII. In similibus statim adripiendus non est error librarii, qui frequenter ex notarum similitudine ita peccarunt. confer dicta supra cap. VIII. §. 2.

Consules tuos.] A te tali creatos, quod est super ipsum Consulatum. LIPS.

4. *Dimissos.] Quasi jam ultra non opus vacare reipub. ut emeritos, & rude donatos. quia scilicet culmen honorum scandimus.* LIPS. *Dimissos* vetustiores editi. male. Illud huic loco convenientissimum, hoc alienius, & vide ita librarios aberrantes in notis nostris ad Victor. III. cap. LXX. & Epit. cap. VIII. Paulo ante: *nec disjunctos nos*, exhibent omnes editiones, quas videre licuit. In suo exemplari & Cuspin. Editione *defunctos* reperit Livinejus, qui tamen eam notam addidit: *non placet.* At verissima ea est lectio, quam confirmant etiam Voss. & Guelf. *Defunctus* honoribus dicitur is, qui honores gessit, & ab iis est dimissus. Servius ad Virg. lib. VI. Aen. vers. 83. *Defuncte autem, liberate, nam dicimus defunctos officio, qui officia complerunt, unde & honoribus functi. Hinc & defunctos mortuos dicimus, qui compleverunt vitae officia.* Val. Max. lib. IV. cap. V. ex.

strictos & devinctos putemus, eundemque locum laboris & curae, quem reverentiae dignitatisque teneamus.

CAP. XCIV. In fine orationis praefides custodesque Imperii Deos, ¹ ego Consul pro rebus humanis, ac te praecipue, Capitoline Jupiter, precor, ut beneficiis tuis faveas, tantisque muneribus addas perpetuitatem. Audisti, quae malo Principi precabamur, exaudi, quae pro ² dissimillimo optamus. Non te distringimus votis, non enim pacem, non concordiam, non securitatem, non opes oramus, non honores, simplex cunctaque ista complexum unum omnium votum est, SALUS PRINCIPIS. Nec vero nova tibi injungimus. tu enim jam tunc illum ³ in tutelam recepisti, cum praedonis avidissimi faucibus eripuisti, neque enim sine auxilio tuo, cum altissima quaeque quaterentur, hic, qui

ex. I. *Consulatus jam honore defunctus.* ubi, non sunt audiendi codices, qui *functus* legunt. sic enim idem lib. v. cap. ix. ex. i. *Honoribus ad censuram defunctus.* Et ita optimus quisque. Mox pro *devinctos* conjecerat Cl. Perizonius, *revinctos.* ARNTZ.

Eundemque locum.] Primum scilicet, sicut in reverentia & dignitate primi sumus, jam Consulares: ita & in labore curaque sumus. LIPS.

1. *Imperii Deos.*] *Imperii divos* Codex Livineji & Guelf. *Imperii divo ergo consules.* Voss. *Imp. divos ego consules* Edit. Anni 1476. & 1498. Imitatus haec Ausonius Grat. Aët. cap. xxxvi. *Flexu tamen parvo, nec a te procul, convertar ad Deum.* & quae ibi sequuntur.

2. *Principi precabamur.*] Aptius, *imprecabamur*, littera finali geminata. Est autem de Domitiano. LIPS. Et hanc Lipsii conjecturam recepit Editio Bernecceri & Varrorum, nescio an aliae, meliores tamen prudentius abstinerunt. Tralatitium utique est, hoc verbum inter media esse referendum, quod in bonam partem quidem frequentius, in malam tamen haud raro adhibetur. Cicero in Pis. cap. xix. *Si unquam vobis mala precarer, quod saepe feci, in quo Dii immortales meas preces audiverunt, morbum, aut mortem, aut cruciatum*

precarer. Tibullus lib. ii. El. v. vers. 115. *Tu miserum torques, tu me mihi dira precare Cogis.*

Seneca Med. vers. 19.

Mihi pejus aliquid, quod precor sponso malum.

Sed confer Lamb. ad Horat. Epod. v. vers. 86. Davis. ad Caesar. lib. vi. Bell. Gall. cap. xxxi. *Omnibus precibus detestatus & Erud. Reitzium de Ambig. p. 450.* Petium id a Graecis, qui ita adhibent *ἀράς & ἀράσθαι.* Apollod. Bibl. lib. i. cap. viii. § 3. *Ἀλθάραι ἀράσθαι κατ' αὐτῶν.* Aelianus lib. iii. Var. cap. xxix. *Τὰς ἐν τῇς τραγῳδίας ἀράς.* Interim Guelf. *pro malo Principe prec.* & ex Livineji codice laudatur: *quae malo principe precabamur.* Statim *dissimillimo* dixit phrasi sibi usitata, ut docuit Cortius ad Plinium lib. ix. Epist. ix. *Qua pietate cum dissimillimo patre vivebat.* ARNTZ.

Unum omnium votum.] Vide Sueton. in Aug. cap. lviii. Senecam de Clem. i. cap. xix. Martialis illud nec absimile, ad Jovem,

*Nil pro me mihi Juppiter petenti,
Ne succensueris, velut superbo,
Te pro Caesare debeo rogare,
Pro me debeo Caesarem rogare.*

LIPS. Unum omittit Guelf. pro quo *animum* Edit. 1476. & 1498. Quenam vis sit verbi *distringimus*, docuit Cuperus lib. iv.

qui omnibus excelsior, inconcussus stetit. praeteritus est a pessimo Principe, qui praeteriri ab optimo non potuit. Tu clara iudicii tui signa misisti, cum proficiscenti ad exercitum tuo nomine, tuo honore cessisti. Tu voce IMPERATORIS, quid sentires, locutus, filium illi, nobis parentem, tibi Pontificem maximum elegisti. Quo maiore fiducia, iisdem illis votis, quae ipse pro se nuncupari jubet, oro & obtestor, SI BENE REMPUBLICAM, SI EX UTILITATE OMNIUM REGIT, primum, ut illum nepotibus nostris ac pronepotibus serves. Deinde, ut quandoque successorem ei tribuas, quem genuerit, quem formaverit, similemque fecerit adoptato, aut, si hoc fato negatur, in consilio sis eligenti, monstresque aliquem, quem adoptari in Capitolio deceat.

I. CAP. XCV. Vobis, Patres Conscripti, quantum debeam, publicis

Obf. cap. v. at ea nota sunt. Statim nova ubi injung. Guelf. novam tibi jungimus. Voss. Novam tibi injungimus curam Sichardus & Gryphius.

3. Ab optimo.] In eligendo, & adoptando. LIPS. Superius, hic pro omnibus Guelf. unde fieri posset prae, sed non opus est. & deinde, perterritus est a p. p. qui perterreret. Guelf. & tum, non poterit.

Tuo nomine.] Imperatoris Catanaeus exponit. nam Jovem ab Orpheo cognomento Regis & Imperatoris ornari. Ego Optimi Maximi malim. Error igitur plebis (opinor) Trajanum Optimum Maximum salutantis, cum Jovem haberet in mente, ut omen quoddam Imperii, quod ei quandoque deberetur, exceptus. Adeo

Saepe ipsum populi Numen in ore sonat. LIVIN. Imperatoris, ut explicavi sub initium: Omnis turba, quae limen infederat, te consulavit Imperatorem. Et Jupiter communiter sic agnominatus. Plautus: Qui est imperator divum atque hominum Jupiter. LIPS.

5. Adoptato.] Scilicet a Nerva, hoc est, sibi. LIVIN. & LIPS. Melius Cel. Perizonius exponit: ac si adoptione elegisset, cum scilicet talem haberet, qualem iudicio eligere potuisset. Aut si hoc facto. Guelf. solenni permutatione. Seneca Troad. vi. 511.

Fata si vitam negant;

Habes sepulcrum.

Val. Flacc. lib. v. vers. 103.

Fatis tibi, Tiphys, negatum.

Praeterea, consilio sibi legenti, Guelf. conf. feligente, Voss. utrumque perperam, ut cuique facile adparet. Etiam, monstres, deleto que, Guelf. ARNTZ.

Quem adoptari.] Alii volunt Neratium Priscum: alii exemplo Alexandri neminem. Aufonius scilicet Adrianum: sed juxta Dionem hic Plotinae favore, Attiani artibus, & armata sua manu Imperator creatus. Nec desunt, qui a senatu petisse Trajanum scribunt, ut, si quid humanitas ipsi accidisset, optimum eligeret. BERN.

1. Publicis monumentis.] Actis Senatus, ubi elogia super Plinio. LIPS. In tribunatum q. in Praeturam, Guelf. quomodo casus illos variari aliquoties diximus.

E studiis nostris.] Id est, pro studiorum nostrorum fama & celebritate. Legge huc Epistolam xi. lib. ii. LIVIN. Eloquentiae & forensium causarum. LIPS. Locus hic varie legitur. Guelf. Officiis & studiis nostris, quae circa. Voss. Officiis & e studiis. Editi tamen nihil variant, quorum consensui & nos subscribimus. De constantiae suae testimonio scribit etiam lib. iii. Epist. lx. Eodem Senatusconsulto indu-

cis etiam monumentis continetur. vos mihi in Tribunatu quietis, in Praetura modestiae, vos in istis officiis etiam, quae e studiis nostris circa tuendos socios injunxeratis, cuncti constantiae antiquissimum testimonium pertribuistis. Vos proxime destinationem Consulatus mei his 2 adclamationibus adprobavistis, ut intelligam, etiam atque etiam enitendum mihi, ut hunc consensum vestrum complectar, & teneam, & in dies augeam. Etenim memini, tunc verissime judicari, meruerit quis 3 honorem necne, cum adeptus est. Vos modo favete huic proposito, 4 & credite, si cursu quodam provectus ab illo insidiosissimo Principe ante, quam profiteretur odium bonorum, postquam professus est, substituti; cum viderem, quae ad honores compendia paterent, longius iter malui. Si malis temporibus inter moestos & paventes, bonis inter se-

cu-

dustria, fides, constantia nostra plenissimo testimonio comprobata est. Placet etiam, quod inveni in Voss. testimonium pertribuistis, pro vulgato perhibuistis. quod confirmabis ex iis, quae adtulit Erud. Cortius ad Nostrum lib. x. Epist. xviii. Qua privatum, qua publice testimonium pertribuerunt. ARNTZ.

2. *Adprobavistis.] Adprobastis Guelf. qui &, intelligam etiam enitendum.*

3. *Cum adeptus est.] Veteri dicto, ἀρχὴ τῶν ἀνδρῶν δεικνύει: magistratus virum probat. LIPS. Omnibus convenit illud Deianirae: Coepisti melius quam desinis, ultima primis Cedunt. Tacit. vi. A. xxxii. Cesserunt prima postremis, & bona juventae senectus flagitiosa obliteravit. Facilius est bonis artibus mereri Consulem fieri, quam industria & labore perficere, ut videris meruisse, cum factus sis. Mamertin. Sic frater Agamemnonem apud Eurip. increpat. Scis, inquit, quando cupiebas Graecis praefici ad Ilium, quam eras humilis, ἀπάσης δεξιᾶς προσδιγγάνων, καὶ ἐπὶ κατέχευε, μεταβάλλον ἄλλας τρέψεις, δυσπρόσιτος, &c. Nempe difficile est illis in potestatibus temperare, qui per ambitionem sese probos simulavere. Gruter. amplius vide in discurs. xxiv. BERN.*

4. *Cursu quodam.] Sive, quondam. LIPS.*

Quondam etiam vetustissimae Editiones.

Provectus.] Ad Tribunatum & praeturam epist. xi. lib. iii. LIPS. In Guelf. erat profectus, ut & ab alia manu in Voss. male, sed tamen solent hae voces ita confundi, uti jam docuit Gronovius ad Livium lib. xxii. cap. xxii. & nos ad Victorium lib. cap. xx. Noster ita loquitur lib. vi. Epist. xxiii. Si interim provectus fuerit a nobis. & lib. viii. Epist. xii. Colit studia, studiosos amat, fovet, provehit. ARNTZ.

Cum viderem.] Ordo est: Ego semper sic inserviam vestrae reverentiae, ut non putem me Consulem, & mox Consularem, sed ut putem me candidatum Consulatus, si, &c. an melius, si omnia dependeant ab illis verbis, favete & credite, ut sic expeditior sensus & ordo: favete & credite, si substituti, si malui, si numeror, si diligo. qui dicendi mos pulcerrimus est, cum ponimus si particulam cum infinitivo, non tam dubitantes, quam rem gestam significantes, ut apud M. Tullium: Si illustrantur, si erumpunt omnia. & Ovidium:

Hoc duce si dixi felicia secula, pro quo

Caesare thura pia Caesaribusque dedi.

Si fuit hic animus nobis, ita parcite Divi. CATAN. Recte animadvertit, quem paulo ante honorifice appellavi, Heumannus, his

curos gaudentesque numeror, si denique in tantum diligo optimum Principem, in quantum invisus pessimo fui. Ego reverentiae vestrae sic semper inferviam, non ut me Consulem, & mox Consularem, sed ut candidatum Consulatus putem.

his verbis praemittendam esse particulam, si, ut legamus: si, quum viderem, &c. Quae emendatio etiam Christophoro Behrio, Professori quondam Gedanensi, in mentem venit. Est enim, ut laudatissimus Heumannus observat, anaphora, hicque istorum verborum est sensus: Vos modo favete huic meo proposito, & mihi credite, si, cursu quodam proventus . . . substiti; si, malis temporibus inter maestos . . . numeror; si denique . . . diligo Principem, &c. Volo, inquit Plinius, non alia conditione a vobis amari adjuvari, quam si haec omnia vera sunt, &c. Quam loquendi rationem idem aliquot exemplis Ovidianis comprobavit; v. g. *Trist. Libr. I. eleg. II. v. 99-106. Libr. III. Eleg. VI. v. 21. seqq. & Libr. V. eleg. III. v. 53. seqq.* SCHWARZ.

Compendia.] Per malas artes, & delationes. LIPS.

5. *Pessimo fui.*] Videtur pendere tota haec periodus nec tamen pendet. Modus ita rogandi est, *Si hoc feci, dixi, &c. favete & credite.* LIPS. Acute eruditissimus Heumannus censet scribendum esse: *Si denique in tantum diligor optimo principi.* Verumtamen contra auctoritatem omnium li-

brorum nihil muto. Prius hujus sententiae membrum se recte habet, facitque vel maxime ad declarandam Plinii erga Trajanum pietatem; magisque eum decebat hanc suam erga principem charitatem pietatemque testari; quam Principis erga se amorem gratiamque jactare. Quod alterum membrum attinet, equidem *ἀντιθέσεως* rhetoricae ratio requirere videbatur, ut Plinius diceret: *Si denique in tantum diligo optimum principem; in quantum odi pessimum: sed plus modestiae ac prudentiae ex vulgata lectione apparet, quam ut ea corrigi debeat.* SCHWARZ.

6. *Ego reverentiae.*] Majus maximo promissum Plinii. Simile illud Ennodii in pagen. Theodor. *Ego tibi, quod admirationem vincat, oppono principem meum, ita ortum ut eum non liceat improbari, ita agere, ut quasi inter Imperatores adhuc precetur ad- jungi.* BERNECC.

Consulem.] Qui nunc haec dico. LIPS.

Candidatum.] Qui obnoxii semper, reverentes, supplices, *Finem meum scribendi habeo, utinam illum alterum, ut legant, capiant, audiantque haec Principes, cum aeterno suo & publico bono! Da o tu Aeternae!* LIPS.

EXCURSUS.

CAP. XXXI. 2. Superbiebat ventosa & insolens natio, quod, victorem quidem populum, pasceret tamen; quodque in suo flumine, in suis manibus, vel abundantia nostra, vel fames, esset.] Loquitur Plinius de Aegyptiis: postquam enim Octavius Augustus Aegyptum redegerat in provinciam, hujus incolae, tributum loco, Romanis etiam frumenti copiam submittere necesse habebant. Qua de re Sext. Aurelius Victor, in *Epitome*, Cap. I. haec tradit: Regionem Aegypti, inundatione Nili accessu difficilem, inviamque paludibus, in provinciae formam redegit Augustus. Quam ut annonae Urbis copiosam efficeret, fossas incuria vetustatis limo clausas labore militum patefecit. Hujus tempore ex Aegypto Urbi annua ducenties centena millia frumenti (modiorum scilicet) inferebantur. Adde Tranquillum, in *vita Augusti*, cap. XVIII. Narrat & Josephus, de *Bello Judaico* II. 28. Alexandriam Romanis, praeter pecuniam, quatuor mensium annonam subministrare debuisse. Καὶ τῶν χρημάτων ἕξαιδεν, ῥά μὴ σῖτον μηνῶν τεσσάρων παρέχει. Ejusmodi frumentum tributarium, uti ex Africa, aliisque provinciis, ita & ex Aegypto, navibus devehebatur Ostiam, unde adverso Tiberi in Urbem ferebatur. Hinc Tacitus, *Libr. XII. Annalium*, cap. XLIII. At *Hercule*, inquit, olim ex Italiae regionibus longinquas in provincias commeatus portabant: nec nunc infecunditate laboratur, sed Africam potius & Aegyptum exercemus, navibusque & casibus vita Populi Romani permixta est. Quarum navium usus, quae frumentum ex Aegypto Romanis subveherent, adhuc vigeat Theodosii & Honorii, Augustorum, temporibus. Hinc Symmachus, *Libr. X. Epist.* XXII. ad hos Imperatores scripta: Mittetis, inquit, regiam classem, quae annonariis copiis augeat devotae plebis alimoniam. Hanc ergo in Ti-

berinis ostiis, mixtus populo Senatus excipiet. Venerabuntur tanquam sacras puppes, quae felicia onera Aegyptiae frugis invexerint. Hinc & Claudianus, de *Bello Gildonico*, v. 52. seqq. cecinit:

Tot mihi pro meritis Lybiam Nilumque dedere,

Ut dominam plebem, bellatoremque Senat-

um,

Classibus aestivis alerent, geminoque vi-

cissim

Littore diversi complerent horrea venti.

Et paullo post:

Frugiferas certare rates, lateque vide-

bam,

Phnica Niliacis concurrere carbasa velis.

Frugiferas has naves Bacchylides, apud Athenaeum, *Libr. II. pag. 39.* ἡδὲ πυροφό-
ρας dixit. Πυροφόροι δὲ καὶ ἀιγλῆντα ἡδὲ ἀ-
γασιν ἀπ' Αἰγύπτου μέγιστον πλῆθος. Ipse Plinius, hoc *Capite XXXI. 4.* Paneg. memo-
rat navigia, plena & onusta, quae ex Ae-
gypto in Italiam venire solitae fuerint. Conf. Lipsius, *Libr. I. Electorum*, cap. VIII. & Contarenus, de *frumentaria Romanorum largitione*, cap. X. Sigillatim autem frequens mentio apud scriptores fit *navium Alexandrinarum*, quae Alexandria prima-
ria Aegypti urbe, devehebant frumenta, resque alias. De his Seneca, *epist. LXXVIII.* Subito nobis, inquit, hodie Alexandrinae naves apparuerunt, quae praemitti solent, & nuntiare secuturae classis adventum. Ac Suetonius, in *vita Neronis*, cap. XLV. Forte accidit, ut, in publica fame, Alexandri-
na navis nuntiaretur pulverem luctatoribus aulicis advexisse, cum scilicet alias frumen-
tum subvehere soleret. Quod diserte te-
statur Lucianus, in *dialogo*, cui nomen est *navigium*, seu *vota*, statim sub initium: πύδομαι, ὅπως ὑπερμεγέθη ναὺν καὶ παρὰ τῶν μέτρων εἰς τὸν Πειραιῶν καταπεπλευμένην, μίαν τῶν ἀπ' Αἰγύπτου εἰς Ἰταλίαν εἰσαγωγῶν. i. e. αὐ-

dio, navim supra modum ingentem in Piraeum appulsam esse, unam videlicet earum, quibus ex Aegypto in Italiam frumentum, importari solet. Etiam ante hos scriptores, Philo Judaeus, adversus Flaccum, pag. 750. commemorat ὀγκύδας ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας ταχυναυτῶσας, καὶ ἐμπειροτάτης κυβερνήτας, h. e. naves Aegyptias onerarias, easque celerissimas, & gubernatores harum experientissimos; aitque, Agrippam, Herodis Regis nepotem, Puteolis naves Alexandrinas in portu paratas ad solvendum invenisse. Sic vero appellabantur naves Alexandrinae, tum quia Alexandriae extructae erant, tum quia frumento aliisque mercibus onustae venerant Alexandria. Lucianus, loco modo excitato meminit Ἀιγυπτίᾳ ναυπηγῆς, i. e. Aegyptii fabricatoris navis. Ejus autem generis navem frumentariam etiam fuisse πλοῖον Ἀλεξανδρινόν, navem Alexandrinam, qua divus Apostolus Paulus vectus est in Italiam, facile patet ex Act. Apost. cap. xxvii. v. 6. & 38. Id quod pluribus demonstrasse dicitur, vir quondam doctissimus, Jacobus Haseus, in peculiari disertatione de Navibus Apostolum Paulum in Italiam deferentibus; quam disertationem laudat decus Ecclesiae nostrae, Jo. Christoph. Wolfius, in Curis philologicis & criticis, T. I. pag. 1363. Quae cum ita sint, prorsus mihi persuasum habeo, in annotato panegyrici Pliniani loco etiam, navibus, pro manibus, scribi legique debere. Id quod, in paucis istis emendationibus, quas Parisienses editioni suae A. 1643. subjecere calci Panegyrici Plinii, pag. 723. dudum animadvertit Franc. Juretus; sed & Livinejus in margine innuerat, forte legendum esse: navibus; ut mirum sit, tam congruenti lectioni non jam dudum locum fuisse relictum. Nec satis habuit causae Gruterus, cur emendationem hanc, quam ipse agnoverat esse ingeniosam, rejiceret; propterea, quod, in manibus esse, dicatur de eo, quod est in potestate nostra, in arbitrio nostro. Sed, neque tunc erat in potestate & arbitrio nationis Aegyptiae, utrum vellet annonam mittere Romam, nec ne? cum isto tempore serviret ac tributaria esset imperio Romano, & nolens volens, dummodo si-

bi suppeteret, frumentum Romanis suppeditare necesse haberet. Quodsi enim tempestiva Nili exundatione fecundata fuerat Aegyptus; navibus plenis & onustis deferbatur annona Romam. Sin siccitas sterilitasque incidisset; navigia inde inania & vacua veniebant, ab ipsis Romanis petitura frumentum. Quod ipse Plinius in hoc capite indicat. Neque deest huic emendationi auctoritas codicis MS. e quo Gudianus in altero exemplari suo, navibus, pro manibus, in margine rescripserat: cuiusmodi correctionem etiam Is. Vossius in libro suo annotavit. Ne vero plane insolens videatur, vulgo in exemplaribus panegyrici Pliniani repositum esse, manibus: animadvertas licet, idem erratum etiam accidisse Mammertini panegyrico, Juliano Imp. dicto. Ibi enim & in nostro codice MS. & in Cuspiniani impresso haec legimus, Cap. xiv. Cum Romani populi victus, & exercitus commeatus, esset in manibus, in media expediendae annonae trepidatione, nuntius venit, plurimas naves Africano tritico graves littus Achaicum praetervectas Constantinopolin pervolasse. Hic vero dudum alii pro manibus, rectius rescripsere, navibus. SCHWARZ.

CAP. XXXVI. I. Quam juvat cernere aerarium silens, & quietum, & quale ante delatores erat! Nunc templum illud, nunc vere deus: non spoliarium civium, cruentarumque praedarum saevum receptaculum, ac toto in orbe terrarum adhuc locus unus, in quo, optimo Principe, boni malis impares essent.] Aerarium publicum in templo Saturni erat, in quod antehac bona multorum innocentium, a delatoribus accusatorum, tanquam in spoliarium quoddam, pertrahebantur: nunc autem, Plinius ait, illud revera esse sanctum templum, sine strepitu & litibus delatorum, sine injuria bonorum; nunc Saturnum vere esse & agnosci deum, qui rapinas, opesque injustas a templo suo prohibeat. Jo. Fridericus Gronovius, vir olim in emendandis illustrandisque antiquis scriptoribus acutissimus, in Libro novo observationum, pag. 255. putat, in his Plinii verbis pro: vere deus, legi debere: vere aedes. Sed ipsum au-

audiamus: *Transseunt*, inquit, *hoc viri docti, satis habentes, notasse, aerarium fuisse in aede Saturni, & deum illum Saturnum esse. Ego autem aerarium dici deum, quia in divi aede erat, fateor me ferre non posse. Loco numen esse, locum superos, aut numen, habere, & creditum & traditum veteribus: ipsum locum in terris numen esse, aut deum, insolens ad aures accidit meas. Sic certe: nam templum divi ipsius nomine appellari, ut Saturnum, pro aede Saturni, poetis non ignoro. Refinge: nunc templum illud, nunc vere aedes. Utrumque, quod ex adverso ponitur, (nempe: spoliarium, & receptaculum,) ut loco, non ut deo, opponitur. Haftenus Gronovius: cuius observatio non est de nihilo. Imo, si verum esset, quod Valla, *libr. III. cap. VII.* tradit, aedem, si pro templo dicatur, semper habere adjectionem, ut: *in aede dei, in aede Jovis, Saturni, Minervae, Honoris, Virtutis, & ceterorum; item, in plurali, in aedibus sacris, in aedibus deorum: tunc in loco Pliniano forte etiam potius scribi debuisset: nunc vera dei aedes, sive ex mente Varronis rectius, aedis; aut etiam: nunc vera dei sedes.* Verum, vel ex solo Horatio aliquot exemplis probari potest, eam Vallae observationem non in universum valere. Igitur, audiendus est Gronovius, vel certe per nos locum suum retineat vulgata lectio. At in postremo huius loci membro major difficultas hucusque occurrit. Putarunt enim commentatores, ibi aerarium dici adhuc locum unum in orbe terrarum, in quo, sub Traiano, boni malis impares essent. In qua sententia explicanda se mirum in modum torse-runt. Lipsius ad hunc locum: *Mirifica laudatio, inquit, & arguta: In toto orbe unum hoc aerarium est, sub bono Principe, in quo boni a malis vincuntur. Quid hoc est? istud: qui boni & iusti sunt, voluntque patrocinari aerario, impares sunt malis & fraudatoribus, aut etiam triconibus; quia, ut mox addit, saepius vincitur fiscus. Sane salubris imperii signum, lienem hunc in corpore non crescere. Nisi haec sententia loci, alius me, aliosque, doceat. Baudius, etsi primum non nihil haesitaret**

de Lipsii interpretatione amplectenda, tandem tamen haec subjicit: *Assentiri tamen cogor Lipsio, quia nihil melius comminisci queo.* Cellarius similiter de hoc loco interpretando, vel emendando, desperavit. *Ulcus, inquit, aliquod latet, nec Lipsii interpretatio, qui solus attigit, nobis sanare malum videtur.* Jacobus de la Baune existimat, Plinium hic, aerarium, sumere pro fisco, adeoque voluisse significare, eos, qui fisci partes tueantur, etiam cum damno Principis, contra malos & fraudatores causam saepe amittere. Neque aliter interpretes Gallici haec verba expressere. Ex his nominatim Sacyus ita scribit: *Il est encore un lieu sur la terre, ou sous un bon Prince ceux, qui croient defendre legitiment le Fisc, trouvent moins de faveur, que ceux, qui essayent de le frauder.* Verum, Plinius disertè loquitur de aerario reipublicae, quod erat in aede Saturni, idque deinceps, §. 3. distinguit a fisco Caesaris. *Ac fortasse, inquit, non eadem severitate fiscum, qua aerarium, cohibes?* Christophorus Behrius postrema verba ita corrigenda censet: *Sub optimo Principe, bonis, quam malis, iudices minus exorabiles sunt.* Quibus verbis hunc sensum subjicit: *Mali peritricas obtinent dilationem solvendi tributum: non item boni.* Sed laudem poenitentiam, quae hunc in modum tribueretur Traiano! Hoc est tricare, & sententiam alienam affingere auctori. Si quid judicare possumus, tota res dependet ab usu *partitulae conjunctivae, ac*, quae hoc loco non simpliciter, & secundum propriam notionem, est interpretanda; sed, sensu pendente, cum praecedente particula negandi, *non*, utique conjungenda, unde haec commoda, & Plinio congruens, sententia existit: *Nunc templum illud, nunc vere deus: NON spoliarium civium, cruentarumque praedarum saevum receptaculum, (i. e. nec cruentarum praedarum saevum receptaculum,) ac (i. e. ac non, sensu iterum pendente, sive, neque est) toto in orbe terrarum adhuc locus unus, in quo, optimo Principe, boni malis impares essent.* Planius utique locuturus fuisset Plinius, si pro, *ac*, posuisset, *nec*, vel *neque*: attamen viri eruditi jamdudum alio-

aliorum etiam bonae notae scriptorum exempla animadverterunt, ubi itidem particulae, &, *que*, *ac*, *atque*, cum antecedente particula negandi, *non*, vel *neque*, sensu quasi pendente, conjungantur, adeoque ratio postulet, ut, si quo in commate, vel membro, particula negandi desit, ea, beneficio structurae verborum, ex proximo commate, vel membro conjuncto, eliciatur, sicque pateat, negationem semel positam sententiae sufficere. Observavit id nominatim Reinhartus Robigius, in *codice critico*, *Libr. XII. cap. XII.* ubi docuit, *affirmandi particulas interdum negationem implicare, & contra. v. g. ubi apud Virgilium, Libr. II. Georg. v. 220. legimus:*

Nec scabie, & falsa laedit robigine ferrum. Ibi enim particula, &, omnino conjungenda est cum praecedente particula, *nec*, ut itidem vim negandi induat. *Ac*, ne jam aliunde exempla arcesamus, ipse Plinius sic etiam alibi in hoc panegyrico loquitur. *v. g. cap. XLVII. 5. Non Capitolium, ipsaque illa adoptionis tuae sedes, magis publica, magis omnium. Nullae obices, nulli contumeliarum gradus, superatisque, (i. e. neque superatis) jam mille liminibus, ultra semper aliqua dura & obstantia.* Hic particula conjunctiva, *que*, participio, *superatis*, adjuncta, vim negandi repetit ab antecedente, *nulli*, i. e. non ulli. Sic, nisi varia quaedam lectio locum eum, quem jam supra attigimus, quodammodo redderet ambiguum, ex *capite xxxv. 3.* ista verba huc referri possent: *neque, ut antea, ex sanguinem illam & ferream frontem nequicquam convulnerandam praebeant punctis, & (i. e. neque) notas suas rideant; sed expectent paria praemio damna.* Sic vero loco nostro Pliniano sine ullius vocis mutatione ac correctione sententia genuina vindicari posse videtur. SCHWARZ.

CAP. XXXVI. 5. *Liberum est autem disceptanti dicere: nolo eum eligere.*] Plana haec verba videntur: nihilo minus tamen, si nexum orationis respiciamus, locus hic non nullas habet salebras. Animadvertimus vero, in codice MS. Parisiensi, itemque nostro, nec minus in Vossii, & altero Gudii libro; ex impressis autem, in Be-

roaldi, Rhenani & Philomusi *ἐκδοσι*, legi: *Liberum est autem discriminis*; omittis duabus vocibus sequentibus, *disceptanti dicere*: quamvis, & Rhenanus, & Philomusus, in margine has duas posteriores voces simul annotarint. Ego vero puto, has ipsas posteriores voces omnino requiri ad sententiam complendam; prout easdem & omnes reliquae editiones exhibent. Et si igitur facile concedam, vocabulum, *discriminis*, hic abundare. & aliunde adscitum videri; adeoque, *liberum* posse sine adjunctione vocabuli *discriminis*, aut similis, recte consistere; quomodo idem Plinius, *cap. XXIV. 3.* dixit: *liberum est, ingrediente per publicum principe, subsistere, occurrere, &c. & cap. XLVI. 6. liberum est queri.* ne tamen videar penitus aspernari aliquot codicum veterum auctoritatem, nolim iis reluctari, qui id cum reliquis verbis ita conjungendum censeant: *Liberum est autem discriminis, disceptanti dicere.* Idem vero est, *liberum discriminis*, quod alias dici solet, *liberum a discrimine*, sive *a periculo*, prout Horatio, *Epistol. ad Pisones, v. 212.* dicitur: *rusticus liber laborum.* Pro ni autem amplecteremur conjecturam Livineji, pro particula, *autem*, hic substituentis, *tamen*: dummodo conjectura haec vetusti alicujus codicis testimonio comprobetur. Sed alia varietas occurrit in verbo, *nolo*. *Liberum est autem disceptanti* (i. e. ad disceptantem) *dicere: nolo eum eligere.* Codex enim MS. Parisiensis, & noster, item & alter Gudii liber, & in impressis Cuspinianus, habent, *volo*; ceteri libri, *nolo*. Sola *ἐκδοσι* Parisiensis A. 1643. habet, *noli*, quae lectio etiam in Jacobi de la Baune exemplis est retenta. Non sine difficultate definias, num *nolo*; an *volo*; an *noli*; ab ipso Plinio sit profectum? Et credo, paucos hujus loci veram sententiam satis percepisse, inprimis, si non ex antiquo jure animadverterint, quis *disceptans* dicatur, & quid notet, *eligere*? Id vero primum teneamus, per *disceptantem* non denotari *litigantem*, sive accusatorem, sive reum; quamvis Rayanus, alique sint interpretati: sed, *disceptantem*, sive *disceptatorem*, hoc loco esse eum, qui litibus fisci cognos-

gnoscentis dijudicandisque praepositus, hoc ipsum iudicium ex Trajani instituto moderabatur. Sic enim jam olim arbitri & iudices dicebantur *disceptare causas*. Unde Cicero, *orator. partit. cap. III. Disceptator*, inquit, *id est, rei sententiaeque moderator, ita, ut statuat aliquid, aut de praeteritis, ut iudex; aut de futuris, ut senatus*. Et in *orat. pro Milone, cap. IX. Lator ipse legis, cum esset controversia nulla facti, juris tamen disceptationem esse voluit; & selecti iudices, isque praepositus quaestioni, qui haec iuste sapienterque disceptet*. Scilicet in iudiciis veteris reipublicae fieri consuevit, ut eligerentur iudices a magistratu, sigillatim a praetoribus in Urbe, a praeside in provinciis, qui dijudicandis causis operam darent. Hinc, qui ex decuriis in album missis lecti erant Romae, audierunt *iudices selecti*. Ex his rursus idem magistratus, aut praepositus quaestioni, per *sortitionem* legebat iudices ad praesentem causam dijudicandam. Nempe nomina omnium, qui inter iudices allekti erant, in urnam conjiciebat, ac sorte deinde eum educebat numerum, quem lex praescribebat. Cum vero Romani veteres, quod Cicero, in *orat. pro Cluentio, cap. XLIII. testatur, neminem voluerint esse iudicem, non modo de existimatione cujusquam, sed ne pecuniaria quidem de re minima, nisi qui inter adversarios convenisset: hinc litigantibus licebat iudices quosdam, quamvis sorte datos, si hos haberent suspectos, rejicere. Quam rem ita enarrat Asconius Pedianus, in Verrinam II. Ciceronis, p. 41. Tertio, inquit, id est, post urnam, permittebatur accusatori ac reo, ut ex illo numero rejicerent, quos putaverint, sibi, aut iniquos, aut ex aliqua re incommodos, fore. . . . Rejectione celebrata, in eorum locum, qui rejecti fuerant, subsortiebatur Praetor alios, quibus ille iudicum legitimus numerus compleretur. Erat igitur prima sortitio, secunda rejectio, tertia subsortitio. His perfectis, jurabant in leges iudices, ut obstricti religionem iudicarent: cum jurassent omnes, praeter ipsum praetorem, nomina eorum libellis continebantur, ne pro selectis iudicibus ali-*

qui suppositi corruptissime iudicarent, itaque ad praetoris tribunal considerent, ut iudicaturi cum praetore suo. Utrum vero etiam a litigantibus, sine sorte, eligi consueverint iudices, disquiri potest? Certum equidem est, in iudiciis privatis auctori liberum fuisse, ferre iudicem adversario, ac, si de eo convenisset, nec reus eum recusasset, tum eum ipsum a praetore datum esse cum iudicandi potestate. Sic & in iudiciis publicis erant quaedam causae, v. g. ex lege Licinia, & Servilia Glaucia, ad quas dijudicandas delegit accusator iudices. Nusquam tamen invenio apud priscos auctores, tunc litigantes dictos esse, *eligere iudices*: potius enim in priore casu dicebantur *iudicem sumere*, v. g. apud Cicero- nem, *Orat. pro Quintio, cap. IX. & pro Roscio, cap. IV. & apud Senecam, Libr. III. de benefic. cap. VII. in posteriori casu dicebantur, edere iudices*; unde & ipsi iudices appellati sunt *edititii*. Cic. *orat. pro Muraena, cap. XXIII. & pro Plancio, cap. XV. & XVII. Interim Plinius senior, in praefatione Hist. nat. electionem a sortitione diserte distinguit. Plurimum interest, inquit, sortiatur aliquis iudicem, an eligat? Sed vide, quomodo hic ipse Plinius sequentibus verbis interpretetur electionem iudicum. Summum, inquit, quisque causae suae iudicem facit, quemcumque elegit: unde provocatio appellatur. Quod si igitur haec lectio in praefatione Plinii sana est; eam autem omnium codicum MSS. & impressorum auctoritate confirmari, testatur Harduinus: tunc *elegisse iudicem* is demum dicebatur, qui provocavit ad summum causae suae iudicem. Quis vero usus fuerit provocationum, five appellationum, a publicis privatisque iudiciis, cum in libera veterum Romanorum republica, tum sub Imperatoribus; erudite exposuit, qui nunc Academiam Helmstadiensem ornat Jurisconsultus clarissimus, Franc. Carolus Conradi, in *dissert. de jure provocationum ex antiquitate Romana*. Jam, si haec accommodemus ad nostrum argumentum; deprehendimus omnino, a Trajano institutum fuisse peculiare iudicium fisci. Huc enim*

Ddd

per-

pertinet id, quod Plinius noster, ubi Trajanum a iustitia in rebus fisci declarata commendat, cap. xxxvi. 2. ait: *tribunal quoque excogitatum principatui est, par ceteris*. Refero adeo huc Praetorem fisci, de quo Pomponius, l. 2. *de origine juris*, §. 31. scribit: *Divus deinde Augustus sedecim Praetores constituit. Post deinde divus Claudius duos Praetores adiecit, qui de fideicommisso jus dicerent: ex quibus unum divus Titus detraxit; at adiecit divus Nerva, qui inter fiscum & privatos jus diceret*. Nihil enim dubito, quin hic pro Nerva scribi debuerit, *Nerva Trajanus*. Omnem rem Plinius indicat. Eodem adeo foro principatus & libertas tunc utebantur, cum fisco & privatis ab hoc praetore jus diceretur. In hoc igitur iudicio, ad formam veterum iudiciorum, etiam sortitio, & rejectio, & subfortitio, locum habuere. Ait enim Plinius: *Sors & urna fisco iudicem assignat: licet rejicere*. &c. Cum vero superiores quidam Imperatores liberam cognitionem procuratoribus suis concessissent, eosque sibi & legibus ita adaequassent, ut nec ab iisdem potuerit appellari: id quod potissimum ex Tacito, *Libr. XII. Annal. cap. LX.* intelligimus: Trajanus, ad evitandam huiusmodi nimiae licentiae abusionem, non solum eos procuratores constituit, ut plerumque cives non alios iudices maluerint; sed etiam beneficium suum vel eo nomine, contra morem superiorum quorundam Imperatorum, auxit, quod partibus coram hoc tribunali litigantibus etiam facultatem dedit eligendi alium summum causae iudicem, h. e. provocandi a iudicibus, vel ab ipso praetore fisci, ad alios magistratus. Id enim innuit Plinius his verbis: *liberum est, disceptanti*, i. e. ad disceptatorem & moderatorem causae fiscalis, *dicere: volo eum*, i. e. hunc, vel illum, *eligere*. Unde liquet, verbum, *nolo*, itemque, *noli*, quod in variis exemplaribus legitur, minus commodum locum hic habere. Panegyristen autem hoc loco de *appellatione*, aut certe de permissio usu alius iudicii, loqui, etiam exinde colligimus, quod jam supra

de prima fortitione, & rejectione iudicum, satis egerat, nec sine vitio *ταυτολογίας* eandem rem denuo repetere potuisset. Sic, nisi vehementer fallimur, difficillimo huic loco Plinii non nihil lucis affudisse videmur. SCHWARZ.

CAP. L. 4. *Muta quidem illa & anima carentia, sentire tamen & laetari videntur, quod niteant, quod frequententur, quod aliquando coeperint esse domini non servientis*. Sic Catanaeus, Cuspinianus, Ascensius, Henr. Stephanus, Gruterus, Parisienses, Boxbornius, Kirchmaierus, Th. Hearne, & Patarol, haec verba legerunt, publice ediderunt. Quam adeo lectionem etsi neque nos facile sollicitandam putamus: dissimulare tamen non possumus, in aliis libris aliter legi. Beroaldus, Aldus, Junta, Philomusus, Rhenanus, Cratander, Sichardus, Ceva, pro his verbis: *domini non servientis*, exhibent: *donum scientis*; quorum tamen non nulli illam priorem lectionem simul in margine librorum suorum annotarunt. Lipsius ex conjectura censuit scribendum, *domini fruentis*: neque tamen huic emendationi ipse locum dedit in contextu. Eam vero postea, Lipsii ingenium secutus, recepit Berneggerus, sive Frischmannus: utrique enim tribuitur editio Argentoratensis A. 1635. In Hackii editione Lugdunensi Batavorum proditur: *domini scientis*. Quam lectionem magno studio comprobat. J. F. Gronovius, *Libr. IV. Observat. cap. XVI. pag. 256.* cuius verba hic repetere haud pigramur. *Haec scriptura*, inquit, *veterum librorum est, quam viri docti sine causa correctionibus vexarunt*. Non servientis, fruentis, donum scientis, *fabulae*. Qui nimis multa possidet, maiorem plerumque partem suarum ipse possessionum ignorat, aut male novit, & procuratorum de illis fidei credit. Gallus Vibius, apud M. Senecam, *Contravers. IX.* Non me delectant ignoti domini servorum greges. L. Seneca, de *vita beata*, cap. XVII. Adjice, si vis, cur trans mare possides? cur plura, quam nosti? turpiter, aut tam negligens es, ut non noveris pauculos servos; aut tam lu-

curiosus, ut plura habeas, quam quorum notitiae memoria sufficiat. Horatius, I. Epist. ad Numicium:

Exilis domus est, ubi non & multa super sunt.

Et dominum fallunt.

Et alludens Plutarchus in Lucullo: εἰς δὲ καὶ φλάκκος ὁ ποιητὴς ἐπιπεφώνηκεν, ὡς δ' νομίζει πλεόντων, ἢ μὴ τὰ παρορώμενα, καὶ λανθάνοντα πλείονα τῶν φαινόμενων εἶναι. Hieronymus in vita D. Paulli: Libet in fine opusculi interrogare, qui sua patrimonium ignorant, qui domos marmoribus vestiunt, qui uni filo insunt pretia. Zeno Veronensis, sermone secundo de avaritia: Insuper de inopia queraris, qui, quod habes, nescis. Sic ergo, cum omne magnificum aedificium, politioreque villam, occuparet tyrannus Princeps, non ut ipse frueretur, sed ne quis alius, & servo ea habitatore terebantur, & erant domini non scientis. Nunc, postquam privatis habere singula licet ac colere, coeperunt esse domini scientis, & per hoc curam eorum gerentis. Hanc enim ἐνέργειαν habet τὸ scientis. Unde & simpliciter, nosse, vel, non nosse, est interdum, curare, vel non curare, rem rationemve cum aliquo habere, vel non habere. Plautus, Mostellaria, Act. v. sc. I. Nostrum ego hunc vicinum opinor esse hominem audacem & malum. TR. Quidum? TH. Qui negat novisse vos. Sic in Milite: Numquid aliud me vis? PE. Ne me noveris. Sermo & in sacris libris non ignotus. Haecenus Gronovius. Occurrunt itaque quatuor variantes huius loci lectiones: domini non servientis; domini fruientis; domini scientis; domum scientis. Prima, in pluribus libris impressis hodie est obvia, eaque satis plana & aperta, quae facile se lectoribus commendat. Fieri tamen potuit, ut ab iis effingeretur, qui vim tertiae lectionis, domini scientis, non satis capere potuerunt. Quid enim facilius, quam ex participio, scientis, perperam scripto, scientis, procudere, servientis; particula, non, quae & in aliis scriptorum veterum locis non raro abundat, ad explendam sententiam adscita? In quam

mutationem eo pronius fuit incidere, quum Plinius paullo ante prorsus idem dixisset: Ergo in vestigia sedesque nobilium immigrant pares domini: nec jam clarissimorum virorum receptacula habitatore servo teruntur. Verum enimvero, ex eo ipso, quia Plinius jam idem dixerat, nobis non nihil suspecta redditur haec scriptura, veremurque, ne Plinio, oratori acutissimo, ταυτολογίας vitium sine causa impingatur. Et mirum est, in residuis Codicibus MSS. hanc lectionem non occurrere. — Lectio altera: domini fruientis, debetur unice ingenio Lipsii, cui hanc conjecturam forte supeditavere superiora Plinii verba: quae priores principes occupabant, non ut ipsi fruerentur, sed ne quis alius. Jam autem, in recensendis scriptoribus antiquis, non satis tutum est, indulgere ingenio, sine suffragio veteris scripturae, quoad alia non absurda, neque prorsus incongruens, prostat lectio. Ediderant vero jam ante Lipsium Catanaeus & Cuspinianus, domini, non servientis. Tertia lectio est: domini scientis; quam imprimis Gronovius tuendam exornandamque operose susceperat. Cujus interpretatio etsi perquam sit ingeniosa; non parum tamen animum nostrum tenuit dubium. Nimis enim recondita nobis videtur ista notio, quae verbo, scire, hoc loco esset subjicienda; neque nobis succurrit locus, ubi is, qui non nimis multa possidet, & qui res suas curat, iisque fruitur, hoc modo dicatur, dominus sciens? Equidem, si Plinius, in hoc argumento, vel paullo ante, vel paullo post haec verba, nominatim disliceret de iis, qui vel sciverint, vel ipsi nesciverint, tot aedes, totque palatia, quot possederint; aut si idem saltem voci, scientis, aliquid, quod pertineat ad eam, de qua quaeritur, notionem inducendam, addidisset, atque, v. g. scripsisset: domini, quod habet, scientis; vel, domini opes suas scientis; tunc, sine ulla haesitatione, prout lubentesque hanc lectionem amplexuri fuisset. Utcunque vero est, cum ea ipsa adhuc in Codicibus MSS. Parisiensi, Veneto,

neto, & Guelpherbytano, * alteroque Gudii libro, perspicue reperiatur, cumque simul quarto lectionis variantis genere, de quo mox dicemus, confirmetur: haud temere tot codicum librorumque consensum repudiandum, sed Plinio Atticismum suum relinquendum esse, arbitramur, usque dum vetustioris Codicis auctoritate alia lectio luculentius probetur. Quod vero adhuc sigillatim ad quartam istam lectionem attinet: *donum scientis*; ea omnino nobis videtur incommodam ac difficilem explicationem habere, etsi Baudius tradiderat, *donum scientis* dici ejus donum, qui iudicio & delectu utitur in muneribus conferendis. Adhaec non est dubium, quin eadem lectio ex his verbis: *domini scientis*, originem suam duxerit. Quid enim proclivius, quam ex scriptura, *domini*, vel *dñi*, (suti in nostro est Codice MS.) effingere, *donum*, maxime, cum litera, *i*, nullo olim puncto superne notaretur, neque literae, *n*, *u*, *ni*, *m*, ubique tam evidenter discernerentur? Praeterea, haec eadem lectio, aequae ac lectio tertii generis, ubique praetermittit particulam negandi, *non*. Unde, quod jam innuimus, quotquot libri produnt, *donum scientis*; totidem & tertiam illam lectionem, *domini scientis*, comprobare videntur. SCHWARZ.

CAP. LXIV. 2. 3. *Seditque consul, principe ante se stante: & sedit inturbatus, interritus, & tanquam ita fieri soleret. Quin etiam sedens praebuit iusjurandum, & ille juravit, expressit, explanavitque, verba, quibus caput suum, domum suam, si scienter fessellisset, deorum irae consecraret.* Locus hic dudum sub limam vocatus est a Brissonio, *Libr. VIII. de formulis & sollemnibus populi Romani verbis*, pag. 720. item a Lipsio, & Rittershusio, in notis ad

Plinium. In primis vero in eodem hoc loco emendando operam posuit Jo. Frid. Gronovius, *Libro novo Observationum, Cap. XVI. pag. 261*. Hic enim verba ista: *Quin etiam sedens praebuit iusjurandum*, hunc in modum corrigenda censuit: *Quin etiam sedens (consul) stanti (principi) praevit iusjurandum*. Participium, *stanti*, testatur, scriptum esse in vetere quodam codice: (quod & Jacobus de la Baune in Lugdunensi editione animadvertit:) deinde vicem *prae* praebuit, sine dubio scribendum existimat Gronovius, *prae*vit, quomodo & Lipsius Rittershusiusque voluerint. Quod verbum etiam Livinejus in editione quadam Antverpiensi A. 1542. ceteroqui non mala, invenit. Nimirum ex vetere consuetudine reipublicae liberae, consules, & initio magistratus jurarunt, se leges servaturos; &, cum abirent magistratu, itidem jure jurando confirmarunt, se leges servasse. Cui consuetudini cum alii principes, dum fasces consulares susceperent, deponerentque, eo usque saepius sese subduxissent, tanquam liberi a legum civilium vinculo; Plinius miratur, collaudatque Trajani Imperatoris moderationem ac civilitatem; quod hic, & initurus consulatum & eodem abiturus, ipse ultro se legibus subjecerit, juraveritque. Sicuti vero in solenni precatione, ita & in iurejurando, aliquis de scripto, vel ex publicis tabulis, praere, & quasi praeloqui ac dictare solebat verba, quae precaturi juraturique sequerentur, atque exprimerent. Id quod multis veterum testimoniis exemplisque constat. De more praecedendi sacra carmina, Plinius major, *Libr. XXVIII. histor. nat. cap. II. Vidimus*, inquit, *certainis precationibus obsecrasse summos magistratus: Et ne quid verborum praetereatur*, aut

* Possimus huc etiam referre testimonium nostri Codicis MS. in quo legimus *quod aliquando coeperint esse domini scientes*. Etsi enim non inepta prodire videatur sententia, si vocabulum, *domini*, non pro casu gignendi singularis numeri, sed pro casu nominandi in numero multitudinis, sumatur, adseito participio paris casus & numeri *domini scientes*: tamen ordo & series praecedentium verbo-

rum Plinii postulat, ut verbum, *coeperint*, ad eundem nominativum. (nempe ad *ingentia opera & aedificia*), referatur, ad quem referuntur cetera conjuncta verba *lactari videntur, quod niteant, quod frequentantur*. Unde librarius noster, aut saltem ex oscitantia, aut ex intempestiva correptione, *re scientes*, reposuit, ubi *re scientes*, scribere voluerat, aut certe debuerat. SCHWARZ.

aut praeposterum dicatur, de scripto PRAEIRE aliquem, rursusque alium custodem dari, qui attendat, alium vero praeponi, qui faveri linguis jubeat; tibicinem canere, ne quid aliud exaudiat. Conf. Livius, *Libr. VIII. cap. IX. Libr. X. cap. XXXVIII. Libr. XXXIX. cap. XVIII.* & Val. Maximus, *Libr. IV. cap. I. 10.* De more praeeundi iura juranda nec pauciora prostant documenta. Sic apud Plautum, *Rudent. Act. V. Scen. II. v. 47.* seqq. alter alteri praeit jusjurandum.

GR. *Per Venerem hanc jurandum est tibi.*

LA. *quid jurem?* GR. *quod jubebo.*

LA. *Praei verbis quidvis.* & cetera.

Dicere autem solebant, *praeire, praeire voce, praeire verbis, praeire verba, carmen, praeire de scripto, ex tabulis publicis*, &c. Germani dicerent, *einen Eyd vorlegen, vorsagen, vorsprechen, vorlesen.* Sic vero, in foederibus sancendis, apud Romanos praeeit jurantibus pater patratus; in civilibus, praetores; in provinciis, proconsules; in militaribus, imperatores. Conf. celeberr. Struvius, in *antiquitat. Roman. Syntagm. cap. VII. pag. 320.* Consuli novo praeebat consul regens: abeuntes autem, non semper, alio praeeunte, videntur jurasse; quod e Ciceronis exemplo colligimus, cui consulatu abituro Q. Metellus, tribunus plebis, nihil nisi ut juraret, permiserat, quique magna voce juravit pulcherrimum jusjurandum, *republicam sui unius opera fuisse salvam.* Vid. *Libr. V. ad famil. epist. II. & orat. in Pisonem, cap. III.* Testis vero est Plutarchus, Ciceronem tunc non usitatum, sed novum jusjurandum, jurasse. Quibus praemissis, nunc dispiciendum est, quid in loco ad disquirendum proposito significet, *praebere alicui jusjurandum*; deinde, an non Plinio potius vindicanda & restituenda sit illa lectio: *Quin etiam sedens stanti praeivit jusjurandum, & ille juravit.* Primum itaque, si colligamus omnia Plinii verba, totumque hujus orationis contextum accuratius expendamus; omnino deprehendimus, Plinium his verbis significare, voluisse, consulem, qui tunc praesidebat comitiis,

Traiano Imperatori ante se stanti exhibuisse ac praefatum esse, sive dictasse, certam formulam jurisjurandi, in cujus verba juraverit Trajanus, tanquam consul designatus. *Sedens enim, qui praeivit jusjurandum*, non certe ipse fuit Trajanus; sed, quod Plinius diserte ibi indicat, consul, qui eo tempore adhuc fasces regebat, ac in sella curuli sedebat, adactus Trajanum in solennia jurisjurandi consularis verba. Erravit ergo, meritoque a Gronovio refutatus est Livinejus, quod sibi persuasum habuit, ibi ab ipso Imperatore oblatum & praebitum, i. e. praestitum, non ab alio consule ex publicis tabulis praeditum, denotari *jusjurandum*. Postquam igitur ex nexu rerum verborumque mentem ac sententiam oratoris non difficulter assequi licet; nunc ipsam loquendi formulam adhuc non nihil excutiemus, consideraturi, utrum linguae Latinae convenienter is dicatur *praebere jusjurandum*, qui id aliis praedit, aut dictat, aut alios ad jusjurandum adigit: an potius ex sententia Gronovii, aliorumque virorum eruditorum, quos supra jam laudavimus, rescribendum sit: *Quin etiam sedens stanti praeivit jusjurandum.* Equidem, in admittendo participio, *stanti*, haudquaquam nos praebemus difficiles: non ideo quidem, quod hanc vocem ad explendam sententiam prorsus necessariam putemus, utpote cum Plinius jam proxime dixerit, Trajanum *stetisse ante gremium consulis, sedisseque consulem, principe ante se stante*: sed quod eam Gronovius in vetusto quodam Codice MS. ac Jacobus de la Baune, in quadam Lugdunensi editione expressam, jam animadvertunt; quodque ejus repetitio non solum majorem perspicuitatem huic loco conciliare, sed & quasi augere videtur admirationem Trajani, principis ante consulem sedentem stantis, jurantisque, atque adeo legibus moribusque Romanis etiam in principatu ultro obsequentis. De adsciscendo autem verbo, *praeivit*, utique adhuc ambigimus. Fatemur quidem, id omnium frequentissime, a Cicerone, Livio, aliisque probatae Latinitatis scriptoribus, in

hoc argumento poni adhiberique solere. Adhaec, certum est, eum, qui reposuerit, *praeivit* iusjurandum, pro: *praebuit*: nihil indignum eloquentia Plinii, nihilque ab ejus stilo, aut a formulis solennibus, alienum esse ausurum, cum hic ipse eadem loquendi ratione alibi, nempe *Libr. x. epist. lx.* usus sit. *PRAEIVMUS*, inquit, & *commilitationibus iusjurandum more solenni praestantibus, & provincialibus, qui eadem certarunt pietate, jurantibus.* Imo in fine hujus capituli LXIV. Panegyrici: *pulchriusne*, inquit, *sit illud, quod praeunte nullo, an quod, alio praeunte, jurasti.* Et *Cap. xcii. 3. Tu comitiis nostris praesidere, tu nobis sanctissimum illud carmen praere, dignatus es.* Conf. ejusdem *Libri x. epist. lxi. xcvi. & cii.* Neque id praeterea negamus, perquam facili lapsu librarios pro verbo, *praeivit*, potuisse scribere, *praebuit*: cum & Gronovius ostenderit, simile mendum obsedisse Livium, *Lib. xxvi. cap. xxvii.* ubi olim scriptum fuerit: *Romam praebuit*; cum scribi debuisset: *Romam praeivit*. Verum enimvero, necdum deserimus vadimonium, in defendendo verbo, *praebuit*. Id enim omnes residui codices MSS. librique collati exhibent, neque ullus editor hujus panegyrici indicavit, se usquam in aliquo codice scripto aliud verbum ibi invenisse. Ac licet Gryphius, Stephanus, Minoe, Rivinus, & Hearne, in editionum suarum margine, tanquam lectionem variantem, annotarint: *stanti praeiit*; haec tamen verba in contextum orationis admittere nondum ausi sunt, haud obscuro indicio, ea non tam in Codicibus MSS. probae notae reperi, quam ab iis, qui verbum, *praeire*, in ea materia frequentius apud alios scriptores veteres observarant, ex ingenio efficta fuisse. Quis ediderit Antverpiae A. 1542. panegyricum Plinii, cujus meminit Livinejus, & num is ex auctoritate alicujus vetustioris libri, an ex sua aliorumque conjectura, receperit verbum, *praeiit*; nihil habemus, quod vel liquido affirmemus, vel negemus, refellamusque; cum nobis nondum contigerit incidere in illam

ipsam editionem. Nec porro est, cur putemus, eum minus Latine luculenterque dici *praebere alicui iusjurandum*, qui juranti praeit, i. e. suggerit ac suppeditat verba, quae hic sublequatur, & reddat. Certe, verbum *praebere*, notat generatim, *suppeditare*, *suggestere*. Sicuti ergo boni auctores Latinitatis dixerunt: *suggestere alicui alimenta; rebus sumptum; materiam criminibus*; item *suppeditare alicui sumptus, frumentum, & omnium rerum abundantiam ac copiam*: ita Cicero, *Libr. v. in Verrem, cap. lxi.* dixit, *aetati lubricae exempla nequitiae praebere*: & in *Bruto, cap. lxix.* *copiam verborum praebere populo.* &c. Ac sane, si Ovidius, *Libr. i. de arte amandi, v. 112.* dixit: . . . *rudem praebente modum* (i. e. modulationem) *tibicine Thulco, Ludius* (i. e. histrio ex Thulcia accitus) *aequatam ter pede pulsat humum*: haud video, cur nec Plinius dicere potuerit: *Consule praebente*, i. e. suppeditante & accommodante *iusjurandum*, Trajanus *juravit*? Amant quidem potissimum historici in enarrandis rebus retinere verba solennia: at poetae, versuum legibus alligati, & panegyristae, verborum copiam ac varietatem sectantes, ea identidem commutant cum aliis. Ita Silius Italicus, *Libr. x. v. 448.* cum narraret, milites jurasse sacramentum, quod *praeiverit* Scipio, ait: *Obstringunt animas patriae, dictataque jurant Sacramenta deis.* Similiter Valerius Flaccus, *Libr. i. Argonaut. v. 685.* canit: *miseris dictat pia vota sacerdos.* Ubi historicus pro verbo *dictat*, verbo solenni, *praeit*, lubentius usus fuisset. *Dictare* enim proprie est, *frequenter dicere, & crebro sermone divulgare.* Deinde est, *dicere, quod alter scribens excipiat, & manu stiloque notet*; ac sigillatim ea, quae ludimagistri dictabant pueris, audierunt *dictata*. Nihilominus hoc verbum ad exprimendam notionem *praeiundi vota & iuramenta*, aliquando accommodabatur. Unde & Priscianus, vetus Grammaticus, *Libr. xviii. p. 1182.* edit. Putsch. scripsit: *Romani verbis praeire, & jurare in verba illius, i. e. quomodo ille dictarat.* Horatius in *E-*
po-

podō: In verba jurabas mea. Adhaec Plautus, in *Amphitr.* Act. III. Scen. II. v. 50. cum ex solenni formula dicere potuisset: te praeunte, jurabo: nihilominus ait: arbitratu tuo jusjurandum dabo. Fatemur ad extremum, nos haud meminisse adhuc in ullo antiquo scriptore legere istam, de qua disputamus, loquendi formulam: praebere alicui jusjurandum; ac sane fieri potest, ut ea vel rarissime, vel plane non, in aliis residuis Latinae linguae monimentis occurrat: nihilominus hac sola causa necdum adduci possumus, ut eam ex Plinii panegyrico exterminemus. Ad quas enim angustias tandem redigeretur lingua Latina, si omnia rara, aut etiam ἀπαξ λεγόμενα, rejicere, aut in horum locum, alia, quae alibi aliter dicuntur, reponere liceret? Quae cum ita sint, malumus tueri adhuc dum, & huic panegyrici Pliniani loco vindicare, quam quasi suppositum damnare, verbum praebuit: utpote quod omnes quotquot hucusque innotuere, Codices MSS. exhibent; quodque omnes, quotquot vidimus, libri typis expressi confirmant. At licet formulae istius, praebere stanti jusjurandum, non adstipuletur frequentior usus, ei tamen generalis notio verbi, praebere, atque ipsa ἀναλογία haudquaquam repugnare videtur. Restat in eodem Plinii loco adverbium, scienter, quod itidem sollicitant Brisslonius & Lipsius; propterea quod in solennibus jurisjurandi formulis pro eo frequentissime occurrat participium, sciens. Quo respexit Cicero, *Libr. IV. Acad. Quaest. cap. XLVII.* Majores nostri, inquit, primum jurare ex sui animi sententia quemque voluerunt; deinde ita teneri, si sciens falleret. Idem *Libr. VII. epist. I. ad famil.* Is jurare cum coepisset, vox eum defecit in illo loco: Si sciens fallo. Sic Cornel. Scipio, apud Livium, *Libr. XXII. cap. LIII.* praejurat ceteris militibus: Ex mei animi sententia juro: ut ego Rempublicam non deferam, neque alium civem Romanum deferere patiar. Si sciens fallo, tum me; Jupiter O. M. domum, familiam, remque meam, pessimo leto afficias. In haec verba, L. Caecili, jures, expostulo; cete-

rive, qui adestis. Et Pompejus Festus, de verbor. signif. sub Litera L. Lapidem scilicem, inquit, tenebant juraturi per Jovem, haec verba dicentes: Si sciens fallo, tum me Diespiter, salva Urbe, arceque, bonis ejiciat, uti ego hunc lapidem. Tacemus multo plura hujusmodi formulae exempla; neque nobis ex antiquis scriptoribus ullus alius nunc succurrit locus, ubi jurantes dicantur scienter fallere. Quinimo, etsi hoc ipsum adverbium in aliis argumentis optimi Latinitatis auctores satis frequenter usurparint, nusquam tamen, quantum nobis jam constat, aliam ei notionem subjecere, quam ut idem valeret, ac, scite, perite, & ex arte. Sic Cicero, *Lib. II. de oratore, cap. II.* Bene dicere, inquit, quod est scienter, & perite, & ornate, dicere. Et Nepos, in praefatione: Saltasse, inquit, eum commode, scienterque tibiis cantasse. Cui ergo haec non suspicionem afferre possint, forte adverbium, scienter, pro participio, sciens, ab imperito glossatore, sive interprete, profectum esse? Utcunque est, cum ne ullum quidem variae lectionis vestigium in hac voce hucusque ostendant scripti cunque libri; agedum, relinquamus adhuc Plinio hoc ipsum adverbium, scienter, in primigenio & proprio significato sciendi positum, neque sola exempli raritate, aut, ut cum Tertulliano ita loquamur, singularitate, permoveamur, ut in ejus locum participium usitatus aliunde cooptemus. SCHWARZ.

CAP. LIV. 4. Nescio jam, nescio, pulchriusne sit istud, quod, praeunte nullo; an hoc, quod, alio praeunte, jurasti? Obscurum acumen in his verbis latere nobis videtur. Dixerat quidem Plinius paulo ante, Trajanum, consulem designatum, jurasse alio praeunte, id est, dictante jusjurandum: sed nondum aperte dixit, quando & quomodo idem, praeunte nullo, juraverit. Cod. quidem MS. Parisiensis habet: quod praeunte illo: sed nihil lucis inde affertur. Gronovius, loco supra excitato, ait, Trajanum, praeunte nullo, jurasse, intelligendum non de jurejurando

in leges, quod adigebantur ineuntes apud abituros consules; sed de illo, quod decedentes consulatu jurabant, se nihil contra leges fecisse. *Hoc enim, inquit, faciebant ejurantes, nemine praeunte. Fecit utrumque Trajanus: ideo se Plinius ambigere dicit, utrum sit pulchrius, quod praeunte nemine, nempe cum abiret; an, quod alio praeunte, scilicet hoc secundum, jurarit?* Verum, haud opportuna & luculenta haec est interpretatio. Utique enim Trajanus primum jusjurandum, praeunte consule tunc abituro, praestiterat, cum ipse consulatui designaretur: ut demum abiturus consulatu juravit, se nihil contra leges fecisse. Haftenus tantummodo primi jurisjurandi acta descripserat Plinius, nulla adhuc mentione eorum injecta, quae Trajanus in rostris, itemque quae abiturus consulatu egerit, utpote de quibus demum in sequente capite LV. dislerit Plinius; neque tamen ibi diserte indicat, utrum Trajanus postremum jusjurandum, praeunte aliquo, an nullo, praestiterit? Et quamquam facile concedamus, Trajanum postremo, nullo jusjurandum praebente, jurasse; non tamen videmus, quomodo Plinius jam Capite LXIV. utraque facta inter se apte comparare, atque narrationem solius primi jurisjurandi ita concludere potuerit: *Nescio jam, nescio, pulchriusne sit illud, quod praeunte nullo, an hoc, quod alio praeunte, jurasti?* Plane incongruens est, nec ad rem pertinet, quod assertit Livinejus. Nam is verba haec: *quod praeunte nullo jurasti*, ad tertium hunc consulatum Trajani trahit; quae autem sequuntur: *alio praeunte jurasti*, refert ad secundum, quem Imperator, sub imperatore tamen, gesserat Trajanus. At enimvero, & in hoc capite LXIV. & in subsequente, Plinius evidentissime narrat, testaturque, Trajanum, imperatorem etiam, cum in auspiciis, tum in exitu tertii consulatus sui, jurasse, & mirantibus cunctis, ad consulis sedem accessisse, adigendumque se praebuisse in verba principibus ignota, nisi cum jurare coegerint alios. Quod idem Plinius etiam infra, cap.

LXXVII. 2. denuo innuit, memoratque. *Stabant, inquit, candidati ante curulem principis, ut ipse ante consulis steterat, adigebanturque in verba, in quae paullo ante ipse juraverat princeps; qui tantum putat esse in jurejurando, ut illud & ab aliis exigat.* Magis igitur placet ista horum verborum explicatio, quam suppeditat Lipsius. *Captat Plinius, inquit, acumen in verbo. Et mirum laudandumque, quod, nullo principum exemplo praeunte, jurasti: & hoc quoque, quod, alio verba praeunte, quasi illo jubente, jurasti.* Lipsium sequitur Baudius, qui ostendit, priore loco, ubi Plinius ait: *quod praeunte nullo jurasti*, verbum praereire esse antecedere, & exemplum praebere, quod imitemur. Facit adeo ad insignem Trajani laudem, quod ille unus princeps, sine exemplo aliorum Caesarum, istos antiquos jurisjurandi consularis ritus observavit, atque etiam, alio praeunte, scilicet consule praebente formulam, jusjurandum ipse stans pronuntiavit. Hinc & Jacobus de la Baune, recte haec verba, ex Lipsiano ductu, interpretatus est: *Equidem affirmare non possum, voluit dicere Plinius, plusne laudis tibi debeat, quod, nullo principum exemplo inductus, fidem tuam jure jurando firmasti; an quod, consule verba praeunte, & tanquam jubente, jurasti?* Verum, & hic non nullus scrupulus superest, quomodo Plinius dicere potuerit, Trajanum, nullo superiorum principum exemplo praeunte, jurasse: cum Dion Cassius, sub initium Libri LIII. diserte testetur, Octavianum Augustum, in suscipiendo deponendoque consulatu sexto, cum *alia omnia secundum instituta majorum egisse*, tum fasces cum Agrippa, collega suo, partitum esse, ita, ut ipse dimidia parte usus sit; tum etiam perfunctum magistratu, *jusjurandum patrio more praestitisse*. Num igitur exemplum Augusti, & forte alterius etiam Principis, ignoravit Plinius; an id ex diuturno atque contrario usu aliorum Caesarum prorsus in oblivionem hominum adductum erat? cum ipse Plinius paullo ante dixerit, Trajanum *adigendum se praebuisse in verba prin-*

principibus ignota, nisi cum jurare coegerint alios. Certe, tribus saeculis post, ipse Athalricus, Rex Gothorum, apud Cassiodorum, Libr. VIII. epist. III. cum Senatum Urbis Romae certiore faceret, se Gothorum Romanorumque consensu regnum in se suscepisse, atque inviolabiliter servare cupere, quae, more antiquo, jurisjurandi auctoritati promiserit, nullum nominatim attulit, nisi Trajani, exem-

plum. Ecce, inquit, ad conditionem clementissimam sacramenti inclinando nostrum eveximus principatum. Ecce, Trajani vestri clarum saeculis reparamus exemplum. Jurat vobis, per quem juratis; nec potest ab illo quisquam falli, quo invocato non licet impune mentiri. Hac itaque explicatione acquiescimus, dum alii meliorem afferant. SCHWARZ.

DEDICATIONES,
PRAEFATIONES

E T

INDICES

I N

PLINII

PANEGYRICUM.

DEDICATIONES.

PRÆFATIONES

ET

INDICES

IN

PLINII

PANEGYRICUM.

P R A E F A T I O

Praemissa Editioni Anni MCCCCLXXVI.

FRANCISCUS PUTEOLANUS

Reverendo D. JACOBO ANTIQUARIO,

Ducali Secretario,

Salutem.

Rogasti ut Plinii Secundi Novocomensis orationem, qua consul optimo principi Trajano gratias agit, castigata nostris impressoribus traderem, quo optimi & eloquentissimi viri pulcherrimum opus e situ in lucem asseratur: & nostri temporis principes eam orationem legentes non quasi a magistro sed tamen sub exemplo edoceantur, qua potissimum via ad eandem gloriam possint ascendere: Joannique Galeacio regi nostro nunc primum pubescenti, quem tu Trajani similem fore & optas & ominaris, tanquam e specula quadam lumen quod sequatur ab quo nusquam oculos defleat, ostendatur. Feci & quidem libenter: quid enim non facerem te exigente, quem sequor ut magistrum: Veneror ut parentem non tam aetatis maturitate quam vitae, a quo omnem dignitatem meam inchoatam auctam longius provectam nunquam abnuerim: Quod si beneficio ullo tuo mihi cognitus non fuisses: fecissem tamen quod tibi cordi esse intellexissem. Optimorum tu unus: maxime doctissimus: Doctissimorum idem optimus. litteras jacere non sinis. erigis professores: ingenia foves: nec quisquam est alicujus per Italiam nominis qui se ab Antiquario adjutum ornatum non libenter testificetur: haec non mihi fama qua alioquin gratissima uteris: sed re ipsa perspecta sunt. Quo viatico optimum senem Franciscum Philelphum utriusque linguae principem Thufcos ultimo petentem prosecutus es? Quo studio quanta

Ecc 3.

con-

contentione Georgii Vallengis & alterius Georgii Merulae doctissimo-
rum hominum causam suscepisti, atque ita suscepisti ut alter tenuerit
quod quaerebat. De altero nondum spem amiserimus. Cujus tui ani-
mi ac paterni ut ita dicam in artes affectus grande praemium retulisti
ita amatus ita probatus ab omnibus: ut tanquam genius colaris: ad te
omnium scripta deferantur: libelli dedicentur: quasi prorsus omnes
certent ut in negotiis consilio: ita in studiis iudicio tuo uti. Adver-
tunt enim omnes plurimum te fide, plurimum veritate, plurimum in-
telligentia praestare: Carere ambitu: & cum altius posses ascendere:
in mediocri gradu substitisse: quod pulchrius & speciosius duxeris ca-
stitate justitia gravitate prudentia princeps agnosci. quis Antiquario
melior? quis sanctior? quis in omni genere laudis ad exemplar antiqui-
tatis unde tibi cognomen expressior. Eadem quod equidem in admo-
dum paucis numero vidi: tibi honestatis cura domi atque intra priva-
tos parietes: quae in publico: nec unquam de fama quam de conscien-
tia sollicitior fuisti: Bononiae sub Baptista Sabello viro priscae frugali-
tatis & continentiae legato consulari magister epistolarum in maxima
procuracione fuisti similis antiquis: qualis ante te nullus: post te pau-
cos reor futuros: contendisti enim quanquam adolescentulus eras. &
urbs ac amplissimum officium ad delicias invitabant tetricam castigatissi-
mi praesidis imitari innocentiam: Praefuisti postea Mediolanum evoca-
tus sub duobus principibus patre & filio ordinandis sacerdotum comitiis
tanta opinione hominum: ut quod Senatus juratus olim Scipioni Nasicae
tribuit tibi miro omnium hominum consensu optimi cognomen sit
inditum. Taceo qua hospitalitate cunctis domus tua pateat. Taceo
cum amicos etiam apparatissime excipias ut ipse in cibo in potu nihil
voluptati tribuas. Taceo ut omnibus corporis membris imperites: ut
oculos animumque contineas: haec, ut re vera sunt, in uno quoque
maxima viderentur. In Antiquario, si caeteris virtutibus comparentur,
minima erunt. Nam quam admirabile talem sanctitatem talem auctori-
tatem tanta jucunditate ac comitate condire. Jam quales versus, quam
venustos quam prurientes quam dulces quam argutos scribis quasi Cat-
tullus aut Tibullus. In oratione pari ratione felix in inventione in
disponendo aptus figuratus, varius & modo elatus & excelsus: modo
submissus semper autem castigatus, ut te Plinio huic nostro jure sem-
per comparaverim: Illum igitur legens, & in illo virtutes tuas reco-
gno-

gnosces tibi applaudebis. Additi sunt undecim alii Panaegyrici non Pliniano quidem pares sed tamen non inelegantes aut recusandi: mira in singulis eruditio. Adjeci, ut magnitudo voluminis justa esset, Julii Agricolae vitam per Cornelium Tacitum conscriptam, quae me ita afficit delectat tenet, ut nihil unquam pari voluptate legerim. Fragmentum Petronii Arbitri postremum locum tenet, & quasi agmen claudit incuria quidem temporum mancum & adeo mutilatum ut vix cognosci possit: ejusmodi tamen ut non rejici debeat, haec tuis auspici isin lucem redeunt. Debebunt tibi qui legerint; quanquam pro tuis summis virtutibus omnes tibi debent. Vale decus meum.

Praefatio Aldi Manutii.

ALDUS PIUS MANUTIUS

Romanus

A LO I S I O M O C E N I C O

Equiti, & Senatori Veneto.

S. P. D.

Solebam superioribus annis Aloisi Vir Clariss. cum ant. T. Livii Decades, quae non extare creduntur, aut Sallustii, aut Trogi historias, aut quemvis alium ex antiquis autoribus inventum esse audiebam, nugas dicere, ac fabulas. Sed ex quo tu e Gallia, ubi pro Senatu tuo integerrime, accuratissimeque legatum agens, magnam tibi laudem, & gloriam peperisti, cum plurimis, quae inesse optimo Orationi oportet, tum eloquentia illa tua singulari, qua tibi ante & divitias, & gratias in hac Rep: excell. comparaveras, has Plinii epistolas in Italiam reportasti, in membrana scriptas, atque adeo diversis a

nostris characteribus, ut nisi quis diu assueverit, non queat legere, coepi sperare mirum in modum, fore aetate nostra, ut plurimi ex bonis autoribus, quos non extare credimus, inveniantur. Est enim volumen ipsum non solum correctissimum, sed etiam ita antiquum, ut putem scriptum Plinii temporibus. Quamobrem si, ut videtur, a Plinii aetate ad haec usque tempora hoc epistolarum volumen servatum est, fit, ut facile credam & T. Livium, & alios, quos tum vetustate, tum hominum negligentia, tum vi aliqua, incursioneve exterarum gentium periisse credimus, alicubi, tanquam in impio conclusos carcere, squalidos delitere, speremque exituros in lucem; idque temporibus nostris, ac mea, si diu vixero, praecipue opera, Christo Jesu annuente, *δοτῆρος ἐλάων*. Nunc autem, quod possumus, hasce Secundi epistolas damus quam correctissimas, in quibus etiam multae sunt, quae antehac non habebantur. Sed tibi in primis habenda est plurima gratia Inclyte Aloisi, qui exemplar ipsum epistolarum reportasti in Italiam, mihi que dedisti, ut excusum publicarem. Deinde Jucundo Veronensi Viro singulari ingenio, ac bonarum literarum studiosissimo, quod & easdem Secundi epistolas ab eo ipso exemplari a se descriptas in Gallia diligenter, ut facit omnia, & sex alia volumina epistolarum partim manu scripta, partim impressa quidem, sed cum antiquis collata exemplaribus, ad me ipsa sua sponte, quae ipsius est erga studiosos omneis benevolentia, adportaverit, idque biennio ante, quam tu ipsum mihi exemplar publicandum tradidisses. Exeunt igitur hae Plinii epistolae in manus litteratorum & tua, & Jucundi nostri in illos benevolentia, emendatissimae. Sed quoniam epistolas decimi libri, quae scribuntur ad Trajanum Imperatorem, sunt qui non esse Plinii putant, tum quia stylo, & elegancia diversae ab aliis videntur, tum etiam quia praeter doctorum consuetudinem, Domine dicat Plinius ad Trajanum scribens, operae pretium fuerit & illas a Secundo scriptas fuisse ostendere. Non imus inficias scripsisse Plinium alias epistolas, ut ipse ait paulo accuratius, sed & has ad Trajanum, si quis diligenter inspiciat, & doctas esse, & eleganteis fatebitur, nec a stylo Plinii alienas, id quod, cum ex omnibus id genus epistolis licet cognoscere, tum ex ea manifestius, quae de Dione quodam scribitur, qui suorum reliquias in religioso loco posuerat. Recitat enim ibi quae in causa utrinque dicta fuerant se iudice, quemad-

modum in aliis quibusdam facit epistolis cum de causis, quas ipse egerat, ad amicos scribit. Domine autem principibus dicere temporibus Plinii, jam receptum fuisse, illud etiam Martialis in epistola libri octavi ad Domitianum, ostendit. Omnes quidem libelli mei Domine. Item illud, Edictum domini, deque nostri. Esse autem Plinii epistolas ad Trajanum, multis rationibus probari potest, sed his potissimum. Primum, quia in antiquissimo exemplari una cum aliis ut nos imprimendas curavimus, sub Plinii Secundi nomine scriptae sunt. Deinde, quia Plinii illud de Christianis ad Trajanum, & rescriptum Trajani super ea re, habetur in una ex eisdem epistolis ad Trajanum, cujus rei Tertullianus, Eusebius, Paulus Orosius meminere. Praeterea in iisdem epistolis multa habentur, quae luce clarius ostendunt ab eodem manasse & has ad Trajanum, & illas familiareis, ut illud de Voconio Romano in secundo libro ad Priscum. Convertere ad nostros, nec hos multos, sed meae verecundiae sufficit unus, aut alter, ac potius unus. Is erit Voconius Romanus. Et paulo post subjungit, Hunc ego cum simul studeremus, arte, familiariterque dilexi. Ille meus in urbe ille in secessu contubernalis: cum hoc seria, cum hoc jocis miscui. quid enim aut illo fidelius amico, aut sodale jucundius? In eadem epistola laudat Voconium, quod patrem habuerit in equestri gradu clarum, clariorem Vitricum, Laudat & a doctrina, a moribus. Meminit & Matris ejus. Haec eadem in quarta epistola libri decimi ad Trajanum de Voconio scribit his verbis, Indulgentia tua Imp. Opt. quam plenissimam experior, hortatur me, ut audeam tibi etiam pro Amicis obligari, inter quos sibi vel praecipuum locum vendicat Voconius Romanus ab ineunte aetate condiscipulus, & contubernalis meus. & paulo inferius ait, Pro moribus Romani mei, quos & liberalia studia exornant, & eximia pietas, quae hanc ipsam Matris liberalitatem, & statim Patris haereditatem, & adoptionem a Vitrico meruit. Auget haec & natalium, & paternarum facultatum splendor.

Praeterea in secundo libro in epistolis ad Arrianum de Mario Prisco sic scribit, Marius Priscus accusantibus Afris, quibus proconsul praefuit, amissa defensione judices petiit. Ego, & Cornelius Tacitus adesse provincialibus jussi, existimavimus fidei nostrae convenire, notum Senatui facere, excessisse Priscum immanitate, & saevitia crimina,

quibus dari iudices possent, cum ob innocenteis condemnandos, interficiendos etiam pecunias accepisset. Ejusdem Marii Prisci meminit in tertia epistola libri decimi ad Trajanum his verbis. Qua ex causa, cum patronum me provinciales optassent contra Marium Priscum & petii veniam hujus muneris, & impetravi. Suetonio quoque Tranquillo cum ex aliis quibusdam ad illum literis amicum summum fuisse Plinium facile est cognoscere, tum ex his, Libera tandem Hendecasyllaborum meorum fidem, qui scripta tua communibus amicis sponderunt. Deinde sic claudit epistolam, Patere me videre titulum tuum, patere audire, describi, legi, venire volumina Tranquilli mei. aequum est nos in amore tam mutuo, eandem percipere ex te voluptatatem, quam tu perfrueris ex nobis. De eodem ad Trajanum libro decimo sic scribit. Suetonium Tranquillum, probissimum, honestissimum, eruditissimum virum, & mores ejus secutus, & studia, jam pridem Domine in contubernium adsumpsi, tantoque magis diligere coepi, quanto hunc propius inspexi. huic jus trium liberorum necessarium faciunt duae causae. nam & iudicia amicorum promeretur, & parum felix matrimonium expertus est, impetrandumque a bonitate tua per nos habet, quod illi fortunae malignitas denegavit. Adde quod omnibus fere literis, quibus Plinio respondet Trajanus, inest familiarissima illa appellatio, Secunde carissime. His igitur aliisque rationibus colligi potest has ipsas epistolas, de quibus agimus, Secundum scripsisse. Sed hae sint satis vel obstinationibus, & qui, quod dicitur, nodum in scirpo quaerunt. Operae pretium etiam visum est addere huic operi Plinii Panegyricum de laudibus Trajani, Primum quia quaecunque ipsius habere potui, convenientissimum existimavi in uno volumine simul edere, Deinde quia adeo illum elegantem, doctum, acutum, utilem iudico, ut in eo se ipsum superasse Plinius videatur. Legendus ille quidem assidue omnibus, tum sententiarum gravitate, tum rerum copia, tum ad bene, beateque vivendum sanctissimis, optimisque praeceptis, sed praecipue Magnis Viris, & principibus, iisque omnibus, qui aliis praesunt, & quibus *λαοίτ' ἐπιτετράφεται, καὶ τόσῃ μέρη.* Talem enim fuisse Trajanum scribit, ut quaecunque habere oporteat optimum principem, *ἢ ἔδωκε χρόνῳ πᾶσι ἀγκυλομήτεω σὺν πλεόντ', ἢ δὲ θέμισας ἵνα σοφίῃ βασιλεύῃ.* Trajanus habuerit. Quamobrem non immerito creandis imperatoribus dicitur, *Sis felicior Augusto, & melior Trajano.* Qui quidem ipso *Cyro Xenophon*

phontis eo major, quod ille non ad historiae fidem scriptus, sed ad effigiem justī imperii, ut refert Marcus Tullius in epistola ad Quintum fratrem, Hic autem re vera talis fuit, qualem fuisse legimus. Quare, ut Africanus ille Xenophontis libros non sine causa de manibus ponere non solebat, quia nullum esset praetermissum in his officium diligentis, & moderati imperii, sic nos hunc Secundi nostri Panegyricum de manibus ponere non debemus, ut optimi Viri, fortissimi Imperatoris, justissimi Principis exemplo, tales & ipsi efficiamur. Addidimus praeterea duos libros, alterum ejusdem Plinii de iis, qui vel in armis, vel in administranda rep. clari extiterunt, Alterum Suetonii Tranquilli de claris Grammaticis, & Rhetoribus. Nec me latet a quibusdam hos libros utrosque Tranquillo potius adscribi, idque Divi Hieronymi autoritate, qui in eo libro, quem & ipse scripsit de viris illustribus, Tranquillum se imitaturum dixit, his verbis, Hortaris Dexter, ut Tranquillum sequens, ecclesiasticos scriptores in ordine digeram, & quod ille in enumerandis gentilium literarum viris fecit illustribus, id ego in nostris faciam. Haec Divus Hieronymus. Sed illi hac eadem Hieronymi autoritate redarguuntur. Non enim testatur Hieronymus Tranquillum scripsisse de Viris in Re militari, atque in rep. administranda claris, quemadmodum hoc Secundi libro licet videre, sed de iis tantum, qui in literis fuere illustres, quos ipse gentilium literarum illustres dicat. id vero fecit Tranquillus in eo libro, qui de claris Grammaticis, & Rhetoribus inscribitur, quem secutus Divus Hieronymus Dextri rogatu, de iis scripsit, qui in literis sacris fuere illustres. Esse autem Plinii Secundi eum librum, in quo viri clari in armis, & in rep. administranda enumerantur, tutatur Titulus, qui in omnibus id genus libris, qui manu scripti habentur, sub Plinii nomine, non Suetonii, aut Cornelii Taciti, aut cujusvis alius legitur. Hos vero libellos de Viris illustribus, ut correctiores exirent in manus literatorum, Joannes Baptista Egnatius, Vir in utraque lingua eruditissimus, & Polyhistor Maximus, mecum accurate quidem, sed cursim, quod parum daretur ocii, recognovit. Addito etiam Julii Obsequentis libro de Prodigis, quem mihi Jucundus meus jucundissimus dono dedit, ut una cum aliis, in hoc volumine imprimendum curarem. idque fecimus sub tuo nomine Aloisi Moceniae Gravissimi Senatus Veneti Decus, ut quia non solum Secundi epistolas ad nos sedulus e Gallia re-

portasti, sed publicandas etiam mihi dedisti, Tibi praecipue debeant,
Te plurimum ament Studiosi omnes de hoc munere. Vale. Venetiis
mense Novembri. M. D. VIII.

Praefatio Editionis Frobenianae.

BEATUS RHENANUS
LUCAE BATHODIO

Suo S.

Panegyricos veteris aliquando percurri vetustatem curiosius excu-
tiens, & in hiis inter legendum obiter in meum duntaxat usum
quaedam annotavi, quaedam restituere conatus sum, iudicium tantum
meum secutus. nam exemplari vetusto carebam, cum quo conferrem. I-
taque cum Jo. Frobenius compater meus, bona studia suppediendis
emendatis exemplaribus mirum in modum adjuvare studens, illos nuper
edere decrevisset, codicem meum suo quodam a me jure extorsit. Nec
vero magnopere reluctabar, nolens laboriosissimi viri propositum aliquo
pacto remorari. Quanquam, ut dicam quod res est, non in hoc legeram
ut ederem sed privatis olim studiis meis operatus, in meum duntaxat
usum adnotaram. Proinde mi Luca, hanc recognitiunculam laboriosio-
rem quam feliciorum fortassis (quae enim felix castigatio absque codice
vetusto, qui tamen non omnino sit depravatus?) tibi nuncupare libuit,

cui

cui propter singularem humanitatem omnes literati plurimum favent. Nam vix alius occurrat in oppido Argentinensi, quamlibet magno, qui studiosos peregre advenientes, affabilius salutet, humanius in aedes suas recipiat, officiosius producat. Expertus loquor. Porro quando studiosus es antiquitatis, ex horum Panegyricorum lectione multum tibi cognitionis accedet. Nam quae de posterioribus Impp. ab historicis non tradita desiderantur, hinc nonnihil licet animadvertere. Unde etiam verosimile est Pomponium Laetum Caesares suos locupletasse. Jam cum Eumenii Rhetoris orationem leges, quam ille pro scholis reparandis habuit, desines mirari, fuisse tum, qui & scribere, & dicere potuerint, quando principum liberalitas nec studiis deerat. Nunc alia res est. Monui Jo. Frobenium ut duorum virorum Hermolai & Erasmi Panegyricos adjiceret, quos ante legisti. nam mihi dignissimi visi sunt, qui cum veteribus ad posteros transmittantur, sic forsitan commodius victuri, si cum illis copulentur. quod videam multos libellos hoc pacto conservatos, qui alioqui intercidissent. Adeo non solum in caeteris rebus, sed etiam in libris quod minutum est, facile perit, at additum alteri, plerumque salvum manet. Bene Vale mi Luca. Selestadii. Idibus Decembribus. An. M. D. XX.

Praefatio Editionis Cratandri.

J O. S I C H A R D U S

Divinae indolis adolescenti

G E O R G I O I L S U N G O,

Augustae Vindelicorum apud

D. M A U R I T I U M

Decano

S. D.

Plinii Novocomensis Epistolarum libros cum superioribus annis in bibliotheca Dalburgii, ea est Ladenburgi apud Vangiones, reperissem, eosque quod erat summopere optandum, non semidocti alicujus, sed Rodolphi Agricolae manu descriptos, verbis assequi non possum charissime Georgi, quam me res ea studiorum nomine juverit, quamque serio bearit, praesertim cui magno eruditorum consensu constaret, quam essent ii miseris indignisque modis a nostris aetatis typographis accepti, quos tamen, quod recte dicendi exemplo meo judicio sint vel maxime, extra omnem mendarum injuriam esse oportuerat. Nam Aldus ille Romanus, qui alibi fortasse pro dignitate munus suum in hoc genere administravit, sic in iis libris, seu judicii inopia, quod plerique existimant, seu exemplaris vitio, id quod fit mihi creditu cum proclivius, tum & humanius, dormitavit, ut ausim Jovem lapidem jurare, nullibi minus eum
 offi.

officium fecisse. Nec tamen is ego sum, qui tanti viri, atque sic de studiis publice privatimque meriti, existimationem elevare studeam. Si enim quisquam alius, ego certe cuique testis esse locupletissimus potero, quam sit non modo laboris, sed & periculi plenum in veterum scriptis versari, quandoquidem non temere paulo antiquius reperias exemplar, quod non sit aut magna sui parte mutilum, aut ita depravatum, ut quo te veritas non videas. Et tamen eam tibi induas necessitatem, ut quoties manum libro emendando admoveas, toties te ipsum in contentionem eruditionis, ac prope etiam dixerim capitis voces. Expertus haec scribo, qui hoc jam saxum aliquot annis non minore oculorum, quam aetatis jactura volvo, tam infirma gratia, ut praestiterit fortasse Antigenidae consilio mihi canere & Musis, quandoquidem aconitum protinus sapit nonnullis, quod vel cum minima eruditionis humanitatisque specie conjunctum est. Tu vero Georgi omnium charissime contra fatalem illam nostrorum temporum perturbationem te obfirma, tibi que persuade diuturnam esse non posse. Cursum autem studiorum, quem meis auspiciis non infeliciter eo ingressus, absolve, atque ita ut est istis tuis natalibus, fortunis, aetateque dignum, elabora aliquid efficere, quod sit perpetuo tuum. Quod ut facias non modo rogo, sed, quae debet esse mea apud te auctoritas, etiam jubeo, proponasque tibi ad omnem virtutis imitationem Plinium tuo nomini dicatum, qui te Homerici Phoenicis exemplo non modo dicere, sed & facere doceat: sic enim, ut ingeniosissimus poeta ait, a teneris consuescere multum erit. Vale, & nos clariss. viro D. Sigismundo Ilungo fratri tuo diligenter etiam atque etiam commenda. Basileae mense Martio.

An. MDXXX.

Dedicatio Catanaei.

EMINENTISSIMO PRINCIPI
JOANNI JACOBO TRIVULTIO,

Militiae Gallicae Moderatori,

AETATISQUE NOSTRAE IMPERATORI CLARISSIMO,
JOANNES MARIA CATANAEUS

S.

Improvidum arbitrarer divini Panegyrici commentarios sine praefatione publicare, etiam si nemo satis dignus occurreret cui nostras qualescunque vigilias dedicaremus. verum cum primum eas aggressi sumus Ill. Princeps tu statim hoc munusculo quamvis majori dignus dignissimus judicatus es. Maxime autem nos ad hoc consilium impulit quod videbamus multa quae in te eminent & excellunt convenire cum Illustribus Trajani gestis. Nam ut is incunabula & rudimenta sua per stipendia exercuit, tu pariter juventutem non ocio & delitiis sed asperis militiae laboribus vincendo transigesti. Dura Ulpus tempora prudenter sustinuit: nec tu minus fortiter malorum turbines ferendo superasti. Dissimilibus invisa Trajani virtus: & Trivultio meo periculo fuit. Primus ille Tribunus optimus antequam fieret optimus Imperator: tu praefectus equitum fortissimus antequam dux exercitus praestantissimus. Ille arduis in rebus ad Imperium assumptus: tu fessis opportune subvenisti. Meruit triumphum tantus Caesar dum pop. Rom. imperium protegat: tu dum iterum patriam recipis. Expectatus in urbe venerat ille: te reducem parvuli noscere, ostentare juvenes, mirari senes. Corruptam castrorum disciplinam emendaverat Ulpus: tu lapsam extinctamque reduxisti, & post longam defuetudinem in melius reformasti. Inde te agmina ducente hospitem nullus injurias mixtum sensit. inde (quod est pulcherrimum victoriae genus) solo terrore

rore saepius hostem domuisti. Qua vigilantia, quo labore, quanta alacritate, quot denique periculis bella ex bellis confecisti? cum robur corporis ingens, par animi fortitudo comitaretur? & tamen bellicis artibus innutritus pacem amas, non times bella, nec provocas: quorum alterum fortitudine, alterum moderatione efficitur. In deditis quanta clementia tua? quanta humanitas? edoctus experimento summi ducis esse in pugna strenue resistere, & ferrum contra armatos impigre stringere, inermes & devictos pro civibus habere. Possem hic pluribus immorari, si vellem recensere quot hostes clarissimos mitius tractaveris, quot simultates Reip. causa deposueris. Non nova dignitas ulla, non innumeri honores, & maximi: non pro invictissimo, potentissimoque Rege nostro tanti exercitus summus Imperator fueris: aliquid ex moribus tuis immutarunt. Nihil enim in illos fortunae licuit, immo tanto humanior, quo felicior: & quia felicitatem tuam recte noveras, eam optime ferre didiceras. Liberum est omnibus te alloqui, finemque sermonis suus cuique pudor, non tua superbia facit. Quam diligens in omnes & constans amicitia? cumque tibi larga demerendi cives materia suppetat, quamlibet occasionem venaris, ut indies plures concilies: cumque multa donaveris, longe tamen plura tibi supersunt. Nam quod benignitate tua effundis, id diligentia reparas. scis enim illam esse veram munificentiam, quae dignis condigna distribuit: non, quae quod huic donat, auferat illi. Tu vero cum sis alieni abstinens, pari laude voluptatibus tuis moderaris, neque superfluo coenarum luxui indulges. non enim distentus crapula indigna principe loqueris, sed ciborum modestiam honesti sermones condiunt. sequuntur remissiones seriae tua convivia, non histriones, & scurrae. & quanquam rebus arduis implicitus amas studia, nec fere ullum intermittis diem, quo vel Caesaris gesta, vel alterius maximi ducis non relegas, ut te ipsum in illo speculeris, consilia cum tuis conferas. Denique domum tuam ita institueris, ut quandoque bene vivendi posteris exemplum datura sit, nihilque in laribus tuis non laudabile conspiciatur: imprimis Ill. uxor tua Beatrix moderationis, castitatis, sanctitatis norma, quam cultu modesta, quam parca comitatu, quam civilis incessu. diceres Romanarum veterum principem aliquam. Verum cur praefationis formam excedimus? nam si vellemus clariora sectari in Panegyricum, alium Panegyricum contexeremus. Nos vero praeter admirandas in te virtutes privatum be-

neficiū ad hoc consiliū compulit. Cum enim domus nostra Cata-
naea divulsa invicem; alii alia sectarentur; & vetus inter Gentiles si-
multas (nolo dicere discordiam) pridem invaluisset, tandem divino
numine concordiam respiceret, idque impetrandum esset a Senatu: sed
jam propter nonnullorum occultum bellum desperaretur, tu dissidentes
concordasti, & privilegiis honestissimis familiam nostram convinxisti:
argumentum firmissimum te orbe quodam socialitatis omnes pariter fo-
vere. Num igitur tibi meritissimo dicare debuimus Trajano invictis-
simo dictam orationem, omnium ejus generis praestantissimam? a Se-
cundo publicatam eo consilio, ut Imperatori optimo virtutes suae ve-
ris laudibus commendarentur. deinde ut futuri principes non quasi a
magistro, sed tamen sub exemplo praemonerentur, qua potissimum via
possent ad eandem gloriam niti. In ea tanta vis eloquentiae fuit ut il-
lum ipsum Trajanum eodem virtutis tenore ad extremum vitae finem
perduxerit. humanum, liberalem, justum conservaverit, foelicissimum
ejus imperium praestiterit. quam Sidonius incomparabili principi com-
parabilem, id est admirandam acutissime judicavit: certe unicum futu-
ris principibus regendi exemplar, ut credibile sit, qui insecuti sunt,
Imperatorum optimos praestitisse. Nam si censent Isocratis ad Philip-
pum orationem plurimum Alexandro profuisse ad suscipiendam adver-
sus Barbaros expeditionem, quantum putamus hanc posteris contulisse
non Trajano missam, sed dictam in illo Senatorum ordine clarissimo,
frequenti malorum Caesarum recordatione, vel invitum quae poterat
ad bonum trahere? Consistit autem in genere demonstrativo, divini
Caesaris laudes complexa: cujus ordo mirabilis, & transitus rerum ita
connexus, ut idem corpus una superficie contentum videatur, variis
figuris tanquam luminibus decenter illustratum, sine controversia inter
Panegyricas orationes princeps: quae verbis idoneis & sententiis ad in-
ventionem accommodatis exornata Trajani tam foelicitatem puro *dicendi*
flumine comprehendit. Versatur in gravi figura, quam interdum me-
diocris suscepit: neque enim semper affectanda sunt elata & excelsa. In
ea splendorem, magnitudinem, gravitatem, venustatem, celeritatem
invenies: neque desiderari potest artificium, dictio, figura, mem-
brum, compositio, clausula, sonus: virat enim vocalium concursus,
& quae reddunt orationem hiantem: inde ad rhythmum fluit succulen-
ta, facilitatem vero ita temperavit, ne in humilem sermonem decide-
ret;

ret: sed dignitatem suam retineret, ac dicendi libertatem, ut non monere sed probare videatur. Nec mirandum si elocutio & ars saepe detegitur: nam his actionibus, quae in aliqua sine dubio veritate versantur, & sunt ad popularem aptae delectationem, quales legimus Paenegyricos, totumque hoc demonstrativum genus, permittitur adhibere plus cultus, omnemque artem, quae latere plerumque in judiciis debet non confiteri modo, sed ostentare hominibus in hoc advocatis. Una autem & maxima in hoc opere difficultas nos circumstetit, Nervae, Trajanique gesta, quae frequenter in hoc libro occurrunt, publica literarum jactura ferme deperdita. nam veterum nemo circumferitur, qui illorum vitas luculenter a se scriptas nobis transmiserit. Dionis enim & reliquorum compendiosa quaedam admodum, & intercisa supersunt. cum tamen legerimus multos, ut Marium Maximum, Fabium Marcellinum, Aurelium, Verum, Statium, Valentem, Trajanum res posteris tradidisse. Elaborandum igitur fuit non medicriter circa historiae conquisitionem, & ut in integram veramque lectionem secundum restitueremus. Quod si aliqua necessaria desiderabuntur, scias Ill. Princeps nobis bonam mentem non defuisse, enixumque pro parte virili diligentis interpretis officio fungi. Licet arduum fuerit in tanta rerum caligine ac profunda disciplina ingenii nostri viribus ubique paria fecisse. Homines enim sumus, & primi hoc opus ab aliis quamvis doctissimis huc usque intactum aggredimur nullius auxilio nixi. Veniam itaque petimus, si quid minus conveniens offenderis: quanquam si ea facilitate qua caeterorum scripta nostra respexeris, non solum venia, sed & laus speranda est: nobis tamen venia sufficit.

AD EUNDEM PRINCIPEM HENDECASYLLABUM

T H O M A E M A Y N I.

*En qualis tibi Plinii Secundi
Trajano celebratus in Senatu
Praetexta meliore nunc libellus
Excultus: quia falce diligenti*

Ggg 2

Pur-

*Purgavit segetem male occupatam
 A rubigine, lollio, cicuta,
 Morbo gramineo, situque turpi,
 Clara difficiles notatione
 Absolvens Catanaeus ille sensus,
 Ritus, historias, genus loquendi
 Romanum, lepidum, decens, venustum,
 Divinum, grave, floridum, recoctum.
 Nunc excultus ager, subacta terra,
 Nunc laeta est seges. Haud gravi labore
 Princeps collige fertiles labores.*

Dedicatio Editionis Plantinianae.

GENEROSO ET CLARISS. VIRO,
 M A R C O V E L S E R O,

Septemviro, Consulari,

AC PATRICIO AUGUSTANO

J O H A N N E S L I V I N E J U S

I N Y A M S. P.

Redeunt, ecce, ad te tandem Panegyrici tui, generose & clarissime Velsere, quid ni enim tuos appellem? in quos e bibliotheca privata ingens adjumentum contulisti, Francisci Modii (juvenis accurati, & ingenio elegante, quem immatu-

ra mors nuper extinxit) notis, quas e Bertiniensis monasterii
 Audomaropole scripto codice exceperat, tibiue donaverat,
 ultro & liberaliter ad nos transmissis. Redeunt autem non
 αὐτῶν τῶν μέτρων, sed (quod religiosus poeta jubet) λαίον, ausim dice-
 re. nam etsi Modiana illa praeclara & eximia, tamen pleraque
 omnia aut jam occupata erant, aut melius in codicibus qui pe-
 nes nos legebantur, paucaque quaedam de novo accesserunt.
 Omnino autem quid praestiterimus rem ipsam loqui quam ex
 oratione mea intelligi malo. Voluimus quidem certe scripto-
 res minime paenitendos pro virili juvare. (De Plinio hic non
 dico, qui in suo genere meo judicio regnat, abesset tantum
 affectatio quaedam molesta, & illa perpetua ποιητικωτέρα dictio.
 In his autem nostris magni magistri συνδιασώταις, ut incidant sub-
 inde quae merito desideres, quam multa passim acuta, bella,
 gravia, & quae, ut ille dicebat, posses tollere? Multa vete-
 rum, multa Ciceronis imitatio) Sed, quod ajiebam, juvan-
 di mihi in primis videbantur, tum quod infinitis mendis scate-
 bant, ac foede laceri non a verbis aliquot, & sententiis, sed
 integris etiam pagellis habebantur, tum vel maxime historiae
 causa, quam (si laudatores dissimules) non aliunde plenius cer-
 tiusque cognoscas. nam quae Sex. Victor, Eutropius, &, qui
 diligentior utroque, Zosimus scripserunt, valde sunt concisa.
 Et est tamen in quo vicissim lucem ex his nostri mutuentur, ut
 suis quaeque locis accurate monemus. Quam opellam nostram
 si judicio tuo (quod spero) approbamus, abunde mihi stu-
 diorum fructum assequutus videbor, teque ut, cuicunque haec
 erunt, eorum patrocinium ne defugias etiam etiamque rogo &
 obtestor. Vale singulare Germaniae tuae ornamentum.

A D L E C T O R E M.

In auctoribus his purgandis, amice Lector, pluribus nisi qua scriptis, qua vulgatis codicibus, brevitatis causa singulis quosque litteris designamus. Est igitur *V* exemplaris signum quod penes nos est in membrana exaratum, notae admodum bonae; *B* Apographi Bertiniensis, Francisci Modii fide; *L* veterum Schidarum quas doctissimus Car. Langius ad Frobenianam lectionem contulerat; *C* editionis Cuspiniani quae Viennae prodiit m. d. xiii. quam humanissimus Justus Lipsius suppeditavit; *R* Beati Rhenani quam Frobenius excudit; *G* Lugdunensis, non unius anni, & typographi. Prodierunt & alibi, sed quos operae pretium non sit excutere. Hoc te scire volui amice Lector, tu interea salve, & fave.

Lipsii Praefatio.

A D L E C T O R E M M E U M,

C U I S A L U S.

Habes hic perpetuum, sed brevem meum commentarium, in Plinii scitam, & super Graecas Latinasque laudatam, Laudationem. Perpetuum ita, ut nec minora saepe pigeat attingere, & discingere: quia memini quibus, & cui generi, praecipue haec scripserim: nempe Palatinis nostris: quos votum meum sit, praeclara haec legere, intelligere, atque utinam, bis utinam, obsequi & audire. Itaque nec

tenuia interdum transeo: quia plerosque illos transisse per haec studia scio, vel festinantes, vel occupatos, ideoque iuvandos a nobis, praesertim in argutiis, aut ritibus: & utrorumque copia est in hoc scripto. Sed breviter tamen haec omnia, quod pro illorum gustu arbitror, fortasse & usu: nec minus nunc probo, qui in singulis insistant, & uni alicui ritui explicando paginas donant. Modice satis est, & quod in rem praesentem sufficiat: plura, pompam magis habeant, quam fructum. Quid, quod nec Schemata, & ornatus illos floridae orationis tango? nam visum mihi pertenuia haec & Scholastica esse; quae didicisse oporteat magis quam discere; aut alio certe doctore discere, neque Aquila, ut in proverbio est, captat muscas. Ergo politica & graviora illa dogmata explicares, dicet alius: & conveniebat Aulæ, cui scribis. Haud negaverim istud, illud non suscipio, quia etsi talium monitorum uberrima & pulcherrima hic seges; tamen falcem meam nunc non sentiet, & satis atque abunde messuisse arbitror in POLITICORUM libris, qui exstant. Singula in loco & tempore agere, mihi sententia & votum est: atque igitur hic studui tantum, Plinianum textum diducere & revelare, & verbis sensibusque ejus lucem dare, nec ultra. Si quis plura atque alia volet, ibit ad alios: qui compositæ & industrie struere moles operum solent. Casula haec mea est, subitaria & levi manu ad usum, non decus aut speciem, structa, cui Aristophanæum illud inscribo:

Ὅστις ἐν ταῖς τοῖς χελῶν, τοῖς ἰμοῖς μὴ χαίρειται.

Quisquis capitur illis talibus, his meis ne gaudeat.

Vale Lector, & Senecam nostrum (si Deus pauxillum etiam vitae dat) expecta. Lovanii. XVI Kal. Martias. MD. LXX.

ARGUMENTUM, CAUSSA, TEMPUS HUIUS SCRIPTI.

Argumentum & materies est, *Laudatio* Trajani, quam duplicem exsequitur, Publicae vitae & Privatae. Illam ordine quodam temporum peragit, orsus ab Adoptione ad tertium ejus Consulatum: in quo haec & dixit, & ibi sistit. Quidquid igitur moderate interea, liberaliter, benigne, utiliter in publicum fecisset, recenset, diducit, ornat; saepe floride, & paene poëtarum in morem, quem stylum hoc Orationum genus usquequaque non spernit. Pleraque autem laudatio intra togam & pacem consistit: quia bella nondum attigerat, & magni ducis signa magis quam res adhuc erat. In Privata deinde vita, compositam domum ejus, uxorem, & sororem laudat: quod amicos colat, libertos non colat, & quosque habeat suo loco. Haec breviter & summatim *Laudatio* continet: qua CAUSSA aut occasione sic instituta? Quia Plinius Consul jam erat, & ex more veteri, imo ex SCto (ut ipse loquitur) *Gratiae agenda* optimo Principi erant. An autem hoc est gratias agere, sic laudare? Ita, nam duplex erat illa *Gratiarum actio*, quod ipse sub finem Paegyrici dicit: & Publica & Privata. Illa, reip. nomine suscepta: & aptissime in laudationem ibat, beneficia recensendo, quae contulisset. Imo quae absque ea commemoratione gratiae dici poterant? Altera, quam Consules suo nomine dicebant, quae prima origo & causa harum Orationum apud Romanos est fateor: sed in levi tamen postea habita, & hic quoque a Plinio paucis lineis perstricta. En causam igitur scripti: addo nunc TEMPUS. Aio Plinium Consulem, primo die cum jam inisset (id est, Kalendis Septembribus) haec dixisse: non autem ante, neque, designatum, ut vir doctus censet. Induxit eum epistola xxvii. libri vi. in qua cum interrogasset quidam *designatus Consul*, *quid in honorem Principis censeret?* inter alia, respondet: *Designatus ego Consul, omni hac etsi non adulatione, specie tamen adulationis abstinui.* Refert ad hunc Panegyricum, & errat: nec aliud ibi Plinius, quam de sententiae dictione, quam primi designati Consules rogabantur. Mos autem

tem invaluerat, ut loco sententiae, aliquid in honorem Principis censerent: quae adulatio, etiam in hoc scripto, Plinio memoratur. Itaque nihil ea epistola ad rem praesentem: & ipse ostendit non semel, a se *Consule* haec dici. Neque alius sane mos erat, quem tangit lib. II. epist. I. de Verginio Rufo: *Acturus in Consulatu Principi gratias.* Nota in *Consulatu*. Et Spartianus in Aelio vero: *Cum orationem pulcherrimam parasset, qua Kal. Januariis Hadriano patri gratias ageret.* Ait *Kalendis*; ergo ipso primo die Consulatus. Sed iterum hic dubitatio, quando igitur Plinius Consul? In quarto Consulatu Trajani, scripsit noviter vir inter aevi nostri summos: & ita censet, quia Proconsulatus Plinii incidit in annum, post illum Trajani dictum. At ego bona venia ejus dissentio, & in *tertio* Principis, hunc Consulem fuisse, cum Onufrio adfirmo: in *tertio*, id est anno illo, quo tertium fuit. Quò argumento? imo argumentis, satis certis. Primum, ipse in hac Oratione, ubi acta Principis laudat: *Et nondum*, inquit, *de biennio loquor.* Quomodo hoc vere, si in quarto ejus Consulatu dicit? certe triennium imperii jam erat. At in *tertio*, verissime: quia agebatur post mortem Nervae extremus alter annus. Item: *Quo justius Senatus ut susciperes quartum Consulatum, & rogavit, & jussit.* In futurum haec dicuntur, neque adhuc gerebat. Iterum apertius: *Atque ego video, proximo anno Consulatus recusandi hanc praecipue fuisse rationem, quod eum absens gerere non poterat.* Nota de anno *proximo*, & *instanti*: non ergo isto. Quid amplius? *absens*, inquit. Ita sane, absens, nam ad bellum Dacicum jam se parabat: quod cum Decebalò fortiter & feliciter, ipso illo quarto Consulatu, gessit. Itaque ne adfuit quidem, cum haec a Plinio dicta volunt. Quid etiam, si adfuisset? credetne aliquis omissam pulcherrimam illam laudum materiem, victos hostes, supplicem regem, & meritissimum triumphum? Quomodo ipsa Plinii oratio exsultasset in eo, ac paene triumphasset? ut doleam Principis causa, non sub id tempus hanc recitationem intervenisse. At de tempore victi Decabali ambigi non potest, vel ex lapide qui exstat: IMP. CAESAR. DIVI. NERVAE. F. NERVA. TRAJANUS. AUGUSTUS. GERMANICUS. DACICUS. PONT. MAX. TRIB. POT. IIII. COS IV. VICTO. DECEBALO. Et nummi idem dicunt. Adde & haec Plinii, si libet: *Nondum biennium compleramus in officio laboriosissimo, cum tu nobis Consulatum obtulisti.* Quae de Praefectura aerarii capienda, quam

ab ipso Nerva accepisse se fatetur. At si *nondum biennium* ab ea, cum Consul est factus: quid clarius, quam Trajano *tertium* Consule haec fuisse? Quod ad Proconsulatum Plinii (quo argumento vir ille nititur:) is vero tardior, & post victoriam demum Dacicam. Exstat epistola xiv. Plinii, lib. x. ad Trajanum, qua gratulatur ei *maximam, pulcherrimam, antiquissimam victoriam*: neque aliam, quam istam. Deinde autem, epistola xvii. in Bithyniam provinciam suam, venisse se nunciat: certe post victoriam. Ergo in quinto ejus, aut circa, Consulatu. Neque sane moris; illo Principum aevo, statim & quasi ex lege, finito Consulatu in provinciam ire. Imo contraria lex erat, jam inde a Julia, non ire, nec imperia aut honores continuare: etsi tamen tota res in arbitrio Principum, & illi aut sorte, aut imperio, quando & quo visum esset, mittebant. Quae in Dione variis locis, sed hoc postremum libro LIII. in actis anni DCCXVI. habes.

ELOGIA SUPER HOC LIBRO.

Ipse Plinius, lib. iii. epist. xiii. *Librum, quo nuper Optimo Principi gratias, egi, misi exigenti tibi: missurus, etiamsi non exegisses. In hoc consideres velim ut PULCHRITUDINEM materiae, ita DIFFICULTATEM. In ceteris enim novitas ipsa Lectorem intentum habet: in hoc, nota, vulgata, dicta sunt omnia. Quo fit, ut quasi otiosus securusque Lector, tantum elocutioni vacet, in qua satisfacere difficilius est, cum sola aestimatur. Atque utinam ORDO saltem, & TRANSITUS, & FIGURAE simul spectarentur! Nam invenire praeclare, enunciare magnifice, interdum etiam barbari solent: DISPONERE apte, FIGURARE varie, nisi eruditis negatum est.*

Iterum epist. xviii. ejusdem libri. *Officium Consulatus injunxit mihi, ut Reip. nomine Principi gratias agerem, quod ego in Senatu, cum ad rationem & loci, & temporis, ex more fecissem; bono civi convenientissimum credidi, eadem illa * SPATIOSIUS & UBERIUS volumine complecti. Primum, ut Imperatori nostro virtutes suae veris laudibus com-*

men-

* Nota, non sic ampliter dixisse.

mendarentur: deinde, ut FUTURI PRINCIPES, non quasi a magistro, sed tamen SUB EXEMPLO PRAEMONERENTVR, qua potissimum via possent ad eandem gloriam niti. Addit deinde, per triduum se recitasse amicis hunc librum, & valde probasse. Vide pluscula.

Sidonius Apollinaris, lib. VIII. epist. x. *Cajus Plinius pro Actia Variola plus gloriae de Centumvirali suggestu domum retulit, quam cum M. Ulpio, incomparabili Principi, comparabilem Panegyricum dixit. Quo tamen in loco semper mihi visum (neque nunc muto) incomparabilem legendum: nec tam aut maligne aut imperite, super eximio hoc scripto Sidonium censuisse. At enim praefert illam pro Variola, sicut & Ciceronis pro Cluentio, omnibus aliis: non eloquii flore, aut acrimonia; sed inventionum difficultate, & quia in rebus arctis causisque arduis, magis sagax ingenium elucet. Ipsum lege.*

Dedicatio Editionis Parisinae MDCLV.

ILLUSTRISSIMO NOBILISSIMOQUE
VIRO DOMINO. DOM.

LUDOVICO PHELYPEAUX,

Domino de la Vrilliere, la Chevrette; Castri-novi ad Ligerim, Vicecomiti S. Florentini, & Baroni d'Eruy,
Regi a sanctioribus Consiliis, & Secretioribus Regni Arcanis, Regionum ordinum Commendatori.

Ut summae laudis seges est laudem contemnere, Vir Illustrissime; ita nihil esse sum ratus quod ad te importunus accederem ego Encomiasta. Ea tamen insedit mens aliquando, ut eum excogitarem modum quo

quo tibi laudes dare tandem aliquas possem easque non injucundas. Veterum sunt illae Panegyres, & gravissimorum quidem virorum sensus, quos ex sermonibus de iis non ita pridem apud te institutis tanti te facere intellexi, ut tibi posse me facere pergratum putarem si in eam totus curam incumberem, quadamtenus e praelo nitidiores quam hactenus, propediem exirent. Praestitum esse hoc abunde, ut spero, cognosces, si quae tua est humanitas, & rerum humaniorum, & litterariae reipublicae cura, eorum lectione defungi non dedignere: Neque utrumque futurum non confido: si quando cessas a negotiis illis, in quibus agitur de Re gallica, feriatis apud musas, nec nisi aegre revocaris ab earum contubernio quibuscum tantum iniisti necessitudinem, ut si alter ipsis Apollo videare, eas etiam habeas sorores in delitiis, imo & sint ipsae tuae delitiae. Sine igitur, Vir Illustrissime, me publici facere juris opus quod ita tuum est, ut nihil esse potiori jure tuum possit, quod a te habuit ut denuo prodiret in lucem, eo praesertim nomine quod probatum tibi fuerit, sapientissimo longe ac aequissimo rerum arbitro, cui satisfecisse, omnia fecisse est, & apud quem ego votorum compotem meorum me esse arbitrabor, si impetrare hoc unum potuero ut me habeas.

Celsitudini tuae.

Addictissimum

SIMEONEM PIGET.

AD

A D L E C T O R E M.

Janus Gruterus omnium consensu de republica litteraria optime meritus veteres Panegyricos serio castigatos olim ediderat: Sic enim didici sentire omnes, qui cum judicio litteras tractant. Et profecto sicut e gremio publico primum emissi sunt: ita publice quoque intererat quantum potest sine mendis eos legi. Itaque cum nitidioris illis editionis exemplaria frustra a viris doctis desiderari intelligerem, subiit animum, nos quoque de litteratis hominibus bene mereri posse si libellum eundem denuo curaremus excudi: vel eo maxime quod illum haud mediocriter commendat accessio: Nam praeter virorum doctorum lucubrationes quae jam in lucem prodierant, nacti sumus praestantissimorum virorum Notas & Emendationes hactenus ineditas singulari beneficio amici nostri C. A. F. Antecessoris Aquisextiensis, quas ipse utendas acceperat a Puteanis fratribus viris Virtuti simillimis. Hae sunt nimirum Notae Criticae & Historicae, quas Claudius Puteanus in principe regni curia Senator amplissimus, quem primas inter litteratos saeculi sui tenuisse verissime proditum est: hae, inquam, sunt in veteres Panegyricos curae, quas liberis parente dignissimis, sive politissimum eorum ingenium spectes, sive morum sanctitudinem, & eruditionem prope singularem, in Schedis reliquerat idem vir doctissimus, & si vita suppeditavisset, in mundum redactas bono publico in vulgus emisisset. Ejus rei non leve argumentum est, quod Frobenianam editionem quae tunc circumferebatur cum manuscriptis codicibus accurate contulisset, variasque lectiones in unum congefisset, & quod viri praestanti dignitate &

eruditione, a quibus honore praecipuo *Puteanus* colebatur, symbolam quisque dedisset, quo liber hic cultior & castior exiret. Hinc *Petri Fabri Sanioriani*, & *Francisci Jureti* Notae: hinc *Theodori Pulmanni* & *Schonovii* variae Lectiones emittantur, quas diutius premi vel perire rei litterariae intererat. Intelligis, opinor, benigne Lector, quid hac editione praestitum sit, ne quid dicam de *Commentariis Catanaei*, *Rayani*, & *Lipsii* in *Panegyricum Plinii*, deque *Panegyricis Aufonii* & *Ennodii* cum *Notis Variorum*, qui editionem auctiorem tibi exhibent. Si quid autem hic erratum sit, si te noveris, excusabis. Si quid bene actum erit, fave & utere.

D O M. B A U D I I
O R A T I O A U S P I C A L I S
I N C. P L I N I I P A N E G Y R I C U M.

Publicis lectionibus praemissa Anno CIO IDC III.

Qui ex hoc loco primum verba faciunt, solent in auspicio orationis quaedam praefari, unde sibi benevolentiam & audientiam concilient: idque dum se directo limite assequi posse diffidunt, interdum fraena laxant ingenio, & liberius exspatiantur a scopo susceptae professionis; ita tamen, ut tum maxime rectum iter insistant, cum a via digredi videntur. Dicunt enim ea, quae consentanea sunt cum officio probitatis ac modestiae, cum ratione loci ac temporis, cum fructu & delectatione auditorum. Quod quidem institutum etsi vehementer approbo, tamen dignius hoc amplissimo confesso conspectuque vestro fore arbitror, si secutus fuero disciplinam, & auctoritatem

Areo-

Areopagitarum : apud quos olim lege sancitum erat μηδὲν ἐξεῖναι λέγειν ἕως τῆς πράγματος, ne quid fas esset dicere, quod ad rem & propositum non attineret. In hanc sententiam eo propensius adducor, quod quacunque animo & cogitatione convertor, tanta dicendi seges & materia subnascitur, ut vix meditando explicare possim, quid primum, quid posterius, quid denique differendum esse videatur. Novam itaque patior ex ingenti copia penuriam ac difficultatem, adfertque nobis multiplex turba dubiam & ancipitem curam deligendi. Suscepimus enim ex *Clarissimorum Curatorum & Senatus Academici* sententia exponendam studiosae juventuti Panegyricam Orationem a disertissimo felicissimi seculi oratore dictam laudatissimo Caesarum Trajano : In qua sub specie gratiarum agendarum commemorantur omnes laudes atque virtutes, quae cadere possunt in summum principem.

Ὡς λαοὶ τ' ἐπιτελεσθῆναι, καὶ τόσσα μέμνη.

Cui populi sunt commissi, cui tantaque curae.

Hoc genus argumenti cum a compluribus tentatum, tum magno cum successu a Xenophonte pertractatum esse non diffitemur in Institutione Cyri Persarum Regis : quos libros (ut auctor est Cicero in epistola vere principe ad Quintum fratrem) magnus ille Scipio Africanus nunquam de manibus ponere solebat. Sed quanto praestabilius est veritas fictione, vivens & spirans imago rebus fucatis atque adumbratis, tanto Plinii nostri monumentum antistat Graeco scriptori, qui vitam & actiones Cyri sui non ad historicam fidem exegit, sed ad effigiem justī, & omnibus numeris absoluti Imperatoris : qui cum ad ejus votum & subtile judicium nusquam in coetibus humanis exstaret, mente & cogitatione imaginatus est, quem posteris oratione delineavit. Noster autem etsi gratiae nonnihil largitur, ac styli ubertate licentius interdum luxuriat in tam patenti campo, tam plausibili argumento : tamen a fide & veritate non discedit, ut vere dicturus esse videar, neminem hodie exstare historicum, qui tanti Principis res gestas fidelius & curatius posteritati consecraverit, saltem ad tertium usque Trajani consulatum, quo tempore, ut ex probabilibus conjecturis colligitur, haec oratio recitata fuit. Atque utinam eadem curiosa felicitate pertexuisset universam illius Herois historiam, haberet sane posteritas, unde solari posset jacturam tot auctorum, qui in eam curam incubuerunt. De quibus neutram in partem pronunciare liquet, quia vel se-

culi

culi fato, vel hominum vitio nihil ex iis praeter desiderium ad nostram aetatem permanavit. Cui damno ac dispendio forte causam praebuit inofficiosa sedulitas istorum, qui malo publico literarum redegerunt in compendia legitimos rerum maximarum scriptores; ut alienam negligentiam diligentia sua exaedificarent. Sed penes quoscunque tandem culpa sit, ad nos certe mali flabes, & injuriae poena redundavit. Quanquam autem merito tantum detrimentum ad publicas calamitates referri potest, tamen cum tristes querimoniae nihil proficiant, optimum factu videtur, ut saltem utamur paratis. Nec de caeteris loquar, *in hoc unico Plinii Panegyrico plura deprehendemus, quam quae vel excellentissimi Principes imitatione consequi potuerunt.* At licet hoc scriptionis genus potissimum inservire videatur usibus eorum, qui sedent ad gubernacula regnorum aut rerum publicarum: tamen non deest hic mediae fortis hominibus, quod usu suum fecisse magna cum laude laetari possint. Non enim contentus est noster Plinius ire per *summa fastigia publicorum operum, quae plerumque ad famam & ostentationem diriguntur*: verum etiam descendit ad domesticos mores, ad interiorum disciplinam, & quotidianae vitae consuetudinem, quae quale cujusque ingenium sit maxime declarant. Neque enim *clarorum virorum gloria* fructu tantum amplitudinis & honorum splendore *metienda est*, sed multo magis *aequabili & uniformi morum tenore, qui clarius elucet in recessu familiari, intra privatos Lares, & Vestae penetralia, quam in luce gentium, in oculis hominum, in celebritate provinciarum.* Hic enim Reges ac terrarum domini populo & scenae famulantur, atque, ut eleganter ait Petronius, *cum universo orbe exercent histrioniam.* Ubi vero secreti licentiam nacti sunt, suis moribus vivunt, suo ingenio utuntur, ac personam deponunt; veluti Lamiae solent exemptiles oculos recondere, postquam domum reverterunt. Quapropter si recta aestimatione viros illustres arbitrari velimus, seponenda est illa fortunae pompa, quae judicio prae nimia luce caliginem offundit. Intus & apud se considerandi sunt, velo, ut ajunt, levato, cum locus aut tempus non patitur, ut se componant ad simulandum. Nihil aequae virtutis dignitatem adulterat, quam ambitio, & pruritus ille gloriae, quem tamen affectum, seu potius morbum aegre adduci possunt ut ejurent, etiam qui sapientiae studium profitentur. Nullum autem *evidentius signum est*, unde per-

perspici posset *utrum actiones enascantur e solido mentis penetrali, an ab inani affectatione, quam si publice privatimque, domi forisque eadem vivendi disciplina servetur.* Porro, minime vituperanda fuit Plinii nostri munificentia, si plusculum etiam quam concedit veritas indulsit, & fasces consulares comiter submisit magno huic Dictatori, cujus ditione ac dominatu prope tota tellus habitabilis tenebatur. Nunquam enim Imperii Romani limites latius propagati sunt, quam imperante Trajano. Fidei & veritati in primis litandum censeo, sed in magnis exemplis interdum laudabilis & honesta hallucinatio est, si leges historiae paulum negligantur. Cum *publica utilitas, & populi salus suprema lex* sit, ita statuendum est salvis auspiciis ea geri, quae pro Reipublicae commodo geruntur: dum tamen haec praescriptio, & haec aurea mediocritas teneatur, ne quid contra Justitiae numen & rectam conscientiam fiat. Etenim si nobiles equi plausum cervicis amant, & blandis magistrorum vocibus mirifice laetari solent, quidni fas sit molli quodam palpo tractare Regum & Imperatorum ingenia; quorum potestas in terris proxime ad Dei immortalitatis numen & majestatem accedit? Quemadmodum degener & servile probrum adulationis erga malos & intestabiles, si a volentibus suscipitur, minime ferendam pravitatem arguit; si ab invitis per metum exprimitur, aut veniam, aut miserationem meretur: ita justa reprehensione caret, imo laude non caret orationis comitas, quae bonis & moderatis Principibus paulo cumulatiore mensura laudes suas admetitur. Nam *haec bono more, bono fine concepta benignitas generosis mentibus honestum ardorem addit, ut quales fama & sermonibus praedicantur, tales re & factis appareant,* tum autem secuturi principes *sub exemplo (quod est efficacissimum docendi genus) admonentur, quales esse debeant.* Haec vero utilitas tanta est, ut vix uberius dici aut excogitari possit. Nam si praeclarum & salutare munus administrat, qui privatis hominibus normam praescribit, quo pacto vitam instituere oporteat: quanto magnificentius de genere humano meretur, qui rerum humanarum moderatoribus & arbitris velut e specula signum extollit, quo duce ad immortalem gloriam niti, & ad solidam conscientiae voluptatem aspirare possint? Socrates vir admirandus in quantum ipsa virtus intelligi potest, omne laudis & voti punctum sese tulisse arbitrabatur, si quacunque Suada vel arte consecutus esset, ut homines ad virtutem capeffendam excita-

rentur: idem longe meliori jure dici potest, si quis amore honestatis, & odio turpitudinis inflammet eos, quorum nutu & exemplo mentes ac mores civitatum gubernantur. *Principes dico, quorum sive labes, sive laudes a Reipub. vel salute, vel everfione sejungi non possunt, qui qualemunque famam meruerint, magnam oppido sunt habituri.*

Quo circa rem eximiae laudis & artis aggreditur, quicumque tales per hunc vitae circum ad candidam publici boni metam inoffenso cursu perducere conatur: sed aberrabit a portu, nisi velificationem obliquet. Flexu, inquam, opus est, ut propositum finem assequatur. Nam populo quidem & subditis multa facilem & expeditam viam ad recta studia commonstrant. Primum a voluptatibus & deliciis procul habentur, quae blanda quadam vi perstringunt ingeniorum aciem, & industriae nervos elidunt. Deinde consiliis amicorum regi possunt, etiam liberis objurgationibus corripi, sicubi eos officii capiat oblivio. Postremo, si licentius ruant, jura judiciaque in medio posita sunt, & leges quibus intra gyrum obedientiae coërceantur. *Principibus autem quorum maxima ratio haberi debet, ea copia non suppetit. Diminutionem eam majestatis credunt, si legum potestati sese subjiciant.* Consilium autem dare iis, qui in excelso aetatem agunt prorsus est, ut vafer Flaccus monet, *periculosae plenum opus aleae*: multo magis arrogans & onerosum videtur, si quis hoc sibi sumat, ut eos praeceptis instruat, & ad officii munus conformare velit. Non enim dignum regali fastigio arbitrantur ad praescriptum cujusdam hominis vitam moderari, quibus vitiosa libido sua facit auspiciu, & voluntas pro omni ratione dominatur. Quod si qui sunt paulo tractabiliore ingenio, tamen ne ii quidem aequo animo doctorem aut monitorem ferre possunt. Adeo agnatum est praepotentibus vitium detrectatio dedignatioque parendi. Quod recte atque ordine Rempubl. gerunt, id omne sapientiae ac felicitati suae acceptum ferri cupiunt, nec partem ejus gloriae cum ullo mortalium communicare dignantur. Tamen si quisquam indiget multis & magnis adjutoribus ad gubernandam fortunae suae molem, certe in eo censu principes potissimum censerī debent: *nec ullum certius bonae mentis specimen edere possunt, quam si viros vita & fama probatos illustri gratia complectantur, opibus augeant, honore ac dignitatibus extollant.* Atqui nullius rei penuria magis affligantur quam fidelium administrorum. Amicitia sane, praecipuum humanae

societatis bonum, & maxime necessaria vitae supellex, in magnatum
 palatiis haud facile comparet. Nam propter angustiam eorum digni-
 tatem, & magis propter insitam summis potestatibus superbiam paucis
 ad interiorum eorum notitiam aditus patet: quibus autem ea fors vel
 fato, vel arte obtingit, hi potius Alexandri purpuram, quam ipsum
 venerantur: omniaque magis ad gratiam, aut commodi sui rationem
 referunt, quam ad imperantis utilitatem. Cujus pravitatis culpa ma-
 gnam partem haeret in ipsis principibus, quorum mentes vel imperii
 licentia fascinatae, vel assiduis assentionibus occaecatae vix cuiquam
 concedunt, ut *quae velit sentire; quae sentiat libere effari possit*. Non
 est itaque mirum si deest qui verum dicat iis, qui veram vocem audire
 dedignantur. Nec hoc sine stat malum, nam si replicemus annalium
 memorias videbimus multis exitio constitisse libertatem bene suadendi;
 contra adulatio erga quemcunque principem ut sine affectu, ita fere si-
 ne periculo transigitur. Interim hoc dulce venenum, haec blanda pe-
 stis, hoc crudele gaudium certam perniciem adfert maximis regibus,
 quorum opes saepius adulatorum pellaces blanditiae, quam hostiles co-
 piae subvertunt: *nec quidquam Imperatore miserius est, apud quem vera
 reticentur*. Julianus caetera vir egregius & laudabilis, nisi quod ob-
 scelus desertae fidei Christianae foedum Apostatae nomen ad posteros
 transmisit, is cum a purpuratis aulae mancipiis insigni laude celebrare-
 tur, quod jus cuique suum aequaliter divideret, cordate admodum
 respondit: *enimvero, inquit, exultarem his vocibus, si ab iis proficisce-
 rentur, quibus integrum esset actiones meas culpae, sicubi hallucinarer,
 & ab officii religione deflecterem*. Ab hac mente eximius Arragonum
 Rex Alphonsus dicere solitus erat, *nullos principi consiliarios utiliores
 esse quam mortuos*. nimirum libros sapientum innuebat, & *mutos rerum
 magistros*, qui immunes a favore, a frigore, sine spe, sine metu pu-
 ram & incorruptam veritatem aequae pauperibus aequae locupletibus e-
 differerent. Scite & facete Carneades agebat, *filios regum nihil recte
 doceri, extra unicam artem equitandi: quod in caeteris exercitationibus
 omnes ultro palmam illis deferunt; at succussator equus, insolens aulica-
 rum artium, nullum discrimen statuit inter Iros & Bellerophontas*. Ita
 sane est, ex illa ingenti turba hominum qui penetrant aulas & limina
 regum, vix unus aut alter est (*& nimium dixi*) qui fortiter Caesarem
 amet: qui ex animo ipsi velit, ac non temporis causa dissimulet.

Plerique vultum e vultu comparant, & mores effingunt ad alienae voluntatis conjecturam, tum, quod maxime perniciosum & capitale est, nulli jactantius fidem ostentant, quam qui opere deferuntur. Longe enim *ingeniosior est ad excogitandum assentatio quam sincerus affectus. simulatio quam nuda simplicitas, servitus quam ingenua libertas.* His incommodis non aliunde praesentior medicina speranda est, quam ab inquisita institutione, vel ab *Heroica natura*, qualem in *Traiano* fuisse apparet, & magis deinceps apparebit, ubi in rem praesentem veniemus, ac sigillatim explicabimus, quae *haec praeclara oratione* continentur: in qua (sicut ante diximus) titulotenus *gratiae aguntur a Consule Plinio ex decreto Senatus*, sed scopus & mens recitationis fuit, *ut Imperatori virtutes suae veris laudibus commendarentur.* Hoc idem propositum fuit *Senecae* in eximiis libris de *Clementia*, quos *Neroni* sese dicasse profitetur, ut, inquit, *vice speculi fungerer, & te tibi ostenderem perventurum ad voluptatem maximam omnium.* Uterque igitur, & *Plinius* noster, & *Seneca* laudabili instituto, consimili etiam artificio usi sunt ad conciliandum sibi favorem apud suos, dum quisque pro sua parte conatus est exhibere ob oculos vivam virtutis effigiem, in qua velut in speculo sese possent agnoscere, & bona sua contemplari. Quae quidem voluptas summa est apud animum recte sibi conscium. Quanquam enim *gloria sequi, non ambiri debet, & ipsa virtus satis sibi theatrum est, nec ullam extra se mercedem quaerit*: tamen laus grato & libenti animo complectenda est, cum ultro se fruendum praebet: nec a benigno censore culpari potest dictum *Hectoris* apud veterem Poëtam:

Laetus sum laudari abs te pater laudato viro.

Cyrus apud *Xenophontem* memorat, eosdem labores non aequè graves & molestos accedere imperatori ac militibus. *ἡ τιμὴ γὰρ ἢ τὴν τῶν πόλεων, mitigat honor & edulcat labores.* Ideo etiam existimaverim non *sine numine vitam & actiones principum conspicuo, & illustri loco sitas esse, ut si eos honestatis pulchritudo ad recte faciendum non alliceret, infamiae pudor & honoris*, ut sic dixerim, *sufflumen a maleficio retardaret.* Nemo nisi qui a naturali lege descivit, & omnem verecundiam penitus exuit, tam aperte simpliciterque malus est, quin latebras flagitio quaeratur: id proclive est iis quos fortunae humilitas

Et fama obscura recondit.

At

At magnatum vitia non magis latere possunt, quam notabilis verruca seu naevus in facie. Quocirca gloriosa servitus, & honorifica necessitas illis incumbit, ut tanto diligentius vivendum habeant, si non ob reverentiam bonae conscientiae, saltem ob curam colligendae existimationis, & promerendae posteritatis. Ceterum longe dispar eventus in Nerone, longe dispar in Trajano fuit. Nam Trajanus ad extremum in suscepto verae gloriae curriculo constanter perseveravit: Nero omnibus flagitiis sacrum caput devinxit, & super matricidium doctoris atque educatoris sui caede sese contaminavit, ut nomen ipsum Neronis, non amplius hominis, sed monstri, sed piaculi titulus esse videatur. Cujus tantae commutationis ac diversitatis hanc intimam causam fuisse opinor, quod in Trajano naturalis quaedam ingenii bonitas & inaffectata virtutis indoles vigeat, quam penitus insitam, & altissimis defixam radicibus, nulla vis de statu movere, nulla honoris aura labefactare valuit. In Nerone contra fucus, & simulatio residebat; vel certe femina illa virtutum erant veluti sparsa summo nec satis subacto mentis solo, ut ad solidam frugem, & justam maturitatem efflorescere non potuerint. Nisi forsitan haec imperii conditio & natura est, ut etiam rectissimas mentes a virtute detorqueat: quandoquidem plurimi cum egregiam sui spem & magnificam expectationem concitassent, tamen vi dominationis, & fortunae indulgentia corrupti sunt, nec soli Galbae competit elogium Cornelianum, ut Imperio digni videantur, nisi imperassent. Videlicet arduum & immensum opus est, sui modum tenere, & eluctari ad verum decus, per tot bonae mentis impedimenta, quae principibus viris obijciuntur. Felicitas enim; & obsequia faventis fortunae totum hominem acrius excutiunt, quam adversa casuum; nam contra miseras & aerumnas, quae gladiatoria impressione nos invadunt, tanquam adversus legitimum hostem comparat se animus ad resistendum, secundae res autem prae se ferunt gratiosum & amabilem vultum, ac specie juvandi per cuniculos oppugnat, & e praesidio dejiciunt angustam illam rationem, quae dux atque Imperatrix vitae mortalium esse gloriatur. Maximus prudentiae magister & sincerus humanarum actionum arbitrer Tacitus non sine gravi causa demiratur, cur, cum Tiberius judicio abundaret, si quisquam homo, cum esset instructus optimis artibus ac disciplinis, nec ignoraret, quae fama elementiam sequeretur, tamen animum ad omne crudelitatis genus appli-

carit. Proponit hunc nodum sagacissimus scriptor, nec solvit. Certe monstri instar videtur: praesertim cum ratio & exempla doceant, justitiam, probitatem, clementiam, aliasque virtutes non tantum ornamenta regiae majestatis esse: verum etiam Imperii tutelam in iis consistere, robur & fundamentum stabilitatis: nec diurnare potest ulla vis aut potestas, nisi eam recta mens, recta ratio temperet atque moderetur. Possem ad testimonium citare tragicos exitus multorum tyrannorum, quos a publicis cervicibus immania facta sua depulerunt: sed vix ullum splendidius exemplum ab omni vetustatis memoria produci potest, quam horum duorum quos modo nominavi, Neronis atque Tiberii. Nero cum esset a senatu hostis judicatus, missi sunt qui hominem investigarent, ut more majore plecteretur, interrogavit quodnam id esset genus poenae, cumque comperisset nudi hominis cervicem inferi furcae, corpus necem usque virgis caedi, conterritus atrocitate supplicii, quaesivit, nec reperire potuit, cujus manu interficeretur: itaque in has voces desperabundus erupit, *ergo ego nec amicum habeo, nec inimicum.* Quid Tiberius? fatin parum visus est malorum summam profiteri, cum epistolam ad Senatum misit, cujus hoc erat ferale principium: *Quid scribam vobis P. C. aut quomodo scribam, aut quid non scribam hoc tempore? Dii me deaeque pejus perdant quam cottidie perire sentio, si scio.* Hi vere sunt cruciatus animorum, hic ille domesticus exercitor & internus carnifex, qui surdo verberare, qui diris angoribus conscientiam exagitat, qui minutis ictibus ita caedit, ut se mori sentiant. Hae sunt faces furiarum, quibuscum nullae fidiculae, nulli unci aut equulei comparari possunt. Tamen cum intuemur in potentatus, & imperia, quibus foris nitent, vix ratio impetrare potest ab humana vanitate, quin illos ad invidiam felices ac fortunatos judicemus. Quod si, ut mendici vulnera sua detegunt ad eliciendam plebeculae misericordiam ita Megistanes & Satrapae palam oculis hominum exponerent curas atque sollicitudines, quibus sine missione inquietantur, non possemus abunde miserari, quos tantopere mirari non abstinimus. Sed quo detestator est & vita & memoria istorum Pelopidarum; hoc acceptior, imo venerabilior esse debet virtus ac moderatio laudatorum principum, inter quos noster Trajanus, ut ethnicus homo, consentiente gentium fama, principem locum sibi vindicat. De cujus praestantissimis in omni genere virtutibus quoniam

saepe

saepe dabitur dicendi locus, nihil in praesentia dicam amplius, sed ad vos orationem convertam, Viri illustres, qui extra ordinem haec nostra initia vestro auspicatissimo conspectu rite secundare dignati estis. Mos haudquaquam reprehendendus admonebat, ut vocis suffragio testarer, quo honore, qua observantia virtutes vestras colam: eo etiam me clementer rapiebat, & officii ratio, & ingenuus animi ardor: sed huic meae voluntati partim pudor & modestia vestra intercedit, partim imbecillitatis meae conscientia. Tantum enim abest, ut quidquam adstruere possim vestris laudibus, ut potius multum de cumulo dempturus sim, si eas partes attentavero. Simul etiam veritus sum, ne gratiae condonare viderer, quod liquidae veritati tribueretur. Tutius igitur & religiosius fuerit, si honore silentii suppressam, quod voce & stylo resignare non audeo, & ad exemplum ingeniosi pictoris, qui velo inumbravit, quod penicillo exprimi posse desperabat. Quod tamen & sine offensa pudoris vestri facere licet & sine ingrati animi nota omitti non decet, humanitati vestrae gratias habeo quam possum maximas, quod seria vestra ludo nostro posthabere non horrueritis. omni studio ac diligentia enitar, ne homini parum grato ac memori hic honos habitus esse videatur. Vobis autem Lectissimi juvenes, qui frequentes huc convenistis; eum me publice privatimque probabo, ut nullo tempore vestris honestissimis studiis & praeclaris conatibus labor & industria nostra defuisse comperiatur.

D I X I

MAR

MARCI ZUERII BOXHORNII
O R A T I O

D E

Vita Moribusque Trajani.

H A B I T A

*Cum Panegyricum Plinii eidem Imperatori
dictum interpretaretur.*

Secula aliquot supra memoriam nostram sunt, Auditores, ex quo
S optimus Principum Trajanus, post constitutam confirmatamque
Rempublicam humanis ereptus est. Ac donata quidem coelo anima,
illustres ejus virtutes, & patrata domi militiaque facinora, quae
universus tunc orbis loquebatur, litterarum beneficio ad posteros
pervenere, ut imitarentur. Non quod magnarum virtutum sterile
seculum nostrum sit. Sed antiqua illa in exemplum trahimus, prae-
sentia vero aut secura negligimus, aut ita, ut par est, non aestima-
mus. Vetustas quo repetita longius, eo majorem venerationem sui
apud generosas mentes solet excitare. De Trajano loquimur, quem
nec infensum, nec obnoxium habuimus. Gesta celebramus, quae non
vidimus; ut nec invidiae locus sit, nec adulationi. De patria pau-
cis dicam, quia sine majorum dispendio, pluribus fieri non potest.
Trajanus Tudertino Hispaniae opido oriundus est, in quo nihil prae-
ter unum Trajanum est quod commendemus. Patrem habuit virum
consularibus in Republ. dignitatibus functum. Parentem regem fata
invidebant, ne natus imperio, sed dignus videretur. Quod in aliis
naturae, hic meritis debebatur. Alterum virtutis est, alterum necessi-
tatis. Succedere in imperio, periculosum Reipub. Nam & indigni
regibus nascuntur. Mereri Imperium, & salutare Reipub. & honorifi-
cum merenti. Fallere enim potest, qui meretur. Verum tamen in
Tra-

Trajano familiae dignitas fuit. Opes nec exiguae, nec supra privatum modum evectae. Corpore valido, & forma, quae digna imperio videbatur. Ingeniumque excellens, tam extra vitia, quam cum summis virtutibus. Prima aetate vigilias & caetera belli munia pari semper animi constantia exsequebatur. Ut parere prius disceret, quam imperare. Mandatas sibi provincias pari justitia continuit, major privato, dum privatus fuit, & omnium consensu capax imperii, nisi imperasset. Corruptus tamen Reipubl. status, atrocitasque recentium scelerum deterruit simul, & accendit. Paruit tamen & imperium accepit, non tam ut imperare, quam ut decus & majestatem Reipubl. tueretur, quae nescio an acceperit digniorem, an fecerit. Sed Reipubl. facies inspicienda est, & lustrandum tempus, quo imperium Trajanus accepit, ut virtutes ejus condigne aestimemus.

Sub Vitellio milites Romani, dissecta plebe, & proculcato Senatu, truces armis forum irrumpebant. Nec illos aut Aeternae Urbis, aut Capitolii aspectus, & imminentium templorum relligio, & priores & futuri Principes terruere, quo minus facerent scelus, cujus ultor est, quisquis successit. Cum Imperator jugulum percussoribus offerret, moneretque, agerent, ac ferirent, si ita e Republica videretur. Ibi direptae arae, & imagines Imperatorum solo afflictæ. Ambitus fori, corrupta judicia. Aeraria ambitione exhausta sceleribus supplebantur. Onera imperabantur, quae gravia ante tributum in libertate genitis. Inexpertæ bellorum gentes in societatem scelerum & calamitatum velut fato quodam trahebantur. Provinciarum sanguine provinciae exhaustæ. Fraus dolus in obscuro, eoque inevitabilia. In deterrimis quibusvis quaesitissimi honores. Furtis, rapinis, caedibus, quibus supplicia olim & cruces, tunc imperia decernebantur. Praemia magnæ Virtutis, non nisi neces, carceres, exsilia, &, quod pessimum, dominantium ingenia habebant. Sepositi in insulas Senatores nullum ob crimen, sed vetusto nomine, & claritate virtutum. Nec dies tantum, sed & noctes per ejusmodi scelera exigebantur. Industriae innocentiaeque, quasi malis artibus infensus Princeps erat. Alius populus, alius Senatus. Turbatae res, & diversi omnium animi. Vile decus publicum habebatur. Nam & majestatem urbis, & consensum populi ac Senatus adulatio atterebat. Nullus ordo metu, aut periculo vacuus.

Boni omnes precariam inter infensos animam trahebant. Instante metu consumtae multorum voces. Domini fervorum misericordia excipiebantur. Praefixa contis senum capita ferebantur. Dies fuit, cum plures, quam centum & viginti libellos praemia poscentes ob magnorum virorum neces patratas, parricidae Imperatori offerrent. Cum, cruento foro, per strages jacentium in Capitolium Princeps veheretur. Corrupta disciplina militaris. Victi Romani, cum tamen Romae triumpharetur. Adeo ut creditum sapientibus tunc fuerit, non fuisse Diis curae securitatem Romanam, fuisse ultionem. In haec tempora, cum extremum pene spiritum libertas traheret, Augusti titulus Trajano delatus est: cum alieno Imperio felicior esse potuisset, quam suo. Haec mala caput orbis obsidebant. Quae si nescitis, Auditores, profecto Trajanum ignoratis. Hic decrepitae aetatis atque virtutis Imperio juventam suam reddidit. Adeo ut toros atque lacertos ejus metuerent Barbari, quibus paullo ante insultaverant. Compositum in obsequium miles. Qui non tam per turbas & raptus, quam virtutis & Principis instinctu ad bellum impellebatur, Trajanus ibi Dux, & miles. Nec consilia tantum, sed & dexteram offerebat: fidem atque animum ostentans. Cum agmen incederet, velut Dux viae praevolabat: longumque per spacium, is gaudentium militum clamor, ea alacritas fuit, ut haud dubium magnae & prosperae rei omen acciperetur. Ita se ejus auctoritas, sic rigor disciplinae habebat, ut caput Imperii subinde omitteret, & ipse, non per tribunos aut Centuriones, magna quaeque expediret. Ipse hostium sanguine Imperatorias manus imbuebat. Per ipsa mortis & fortunae pericula plenus animi incedebat. Primus in conflictu intrepidum caput, & armatam ferro dexteram opponebat. Sic aemulatione gloriae suos accendit. Grave militi erat, post Imperatorem esse. Nec tamen praevenire, sed ne adsequi quidem Imperatorem miles potuit, cum semper esset primus. Sic ut inter militem & ducem nihil praeter magnitudinem virtutis & alacritatis interesset. Caput, non diadema, sed galea ornabat: & qua manu sceptrum domi, eadem gladium bello tenebat. Qui suadebat, adjiciebat consilio periculum, & Fortunae coeptis aderat, cui summum decus acquirebatur. Non tam diffidentia eorum, quibus imperasset, sed ut militibus exaequatus cum Impe-

ratore labor volentibus esset. Enimvero pericula suorum & necesse, in gloriam suam & laudem trahere magnitudine sua indignum existimabat. Longe aliter comparatus, atque illi, qui laborante suorum acie securi, fortunam Principatus, inertis luxu, & prodigiis epulis absument. Praesens aderat, non spectator tantum, sed & inter primos bellatorum, ut virtuti consiliisque ejus omnia deberentur. Magna enim illa res est fateor, & Reipublicae periculosa, caput obiectare periculis, quo salus omnium stat, aut cadit. Sed temperamentum fortitudinis, & modum impetus ita tenebat Trajanus, ut nihil acrius, quam consideratius excitaret. Nam saepe honestae rerum causa temeritate nimia perniciosos exitus consequuntur.

Iturus ad bellum ita consilia tractabat, prout ratio rerum, aut occasionum velocitas patiebatur. Tacebantur secreta bellorum. Tam nesciebant quaedam milites, quam sciebant. Didicerat enim experiendo, si, ubi jubetur, quaerere singulis liceat, imperium corrumpi. Nullum cunctationi locum dabat in eo consilio, quod non poterat laudari, nisi peractum. Praesentibus instabat, nec optima videbantur, quorum tempus effugerat. Sic in uno Trajano, plus quam in toto exercitu, inveniebant hostes, quod timerent, & timentes tantum laudabant. Temperabat enim ab excidio civitatum. Socios secure adibat. Hostes nonnunquam comitate, ut plurimum armis exterruit. Quo tantus terror Barbaros invasit, ut universae civitates cum magistratibus, & precibus occurrerent, stratisque per vias pueris foeminisque, quaeque alia hostilis irae placamenta, non quidem in bello, sed pro pace tendebantur. Sic Romanum Imperium, quod inertia priorum Principum decreverat, longe lateque propagavit. Urbes trans Rhenum in Germania non domuit tantum, sed & collapsas instauravit. Abdita silvarum, tutissima Barbaris refugia, nudavit. Daciam, Decebalo victo, subegit. Provincia trans Danubium ejus auspiciis facta in illis agris, quos tunc Victovali & Thuringi infidebant. Magnitudinem ejus provinciae ex eo licet aestimare, quod decies centena millia circuitu suo amplectatur. Armeniam, in qua arma Romana jam diu haeserant, a Parthis interceptam, Pharnace occiso recuperavit. Albanis Regem dedit. Iberos & Sauromatas, & Bosphoranos, & Osdroenos & Colchos, contiguasque barbarorum

rum nominum nationes, ad quas fama virtutum ejus penetraverat infidem accepit. Adiabenos & Marcomedos devicit. Antemissum, amplissimam Persidis regionem, Seleuciam, & Ctesiphontem, & Babylonem & Edessios bello domuit. Ad Indiae usque fines pervenit, & juxta mare rubrum tres Provincias fecit, Armeniam, Assyriam, Mesopotamiam, adusque Macedonum fines. Sed ad urbem revertamur, in qua nihil quisquam loquutus indignum, nisi de Imperio Domitiani. Nec poterat Trajanus melius aestimari. Nemo supplicii vultu, sed laeti & alacres, non tam Principem, quam patrem agnoscebant. Calamitas paulum praecedentium temporum faciebat ut felicitatem suam magis praedicarent. Sub Domitiano enim afflicti, sub Nerva tantum non oppressi, sub Trajano ad priorem fortunam excitabantur. Adeo ut primi essent ad libertatem, qui postremi fuerant in servitute. Ita tamen ne in licentiam verterentur. Sicut enim non sine fine dominatio, ita quoque modus libertatis placebat. Trajanus in gravioribus rebus, nec magnitudinem oneris, nec difficultatem remedii causabatur, pari omnia animi constantia, & alacritate exsequutus. Bonorum, quod praecipuum Imperii instrumentum, consiliis utebatur. Non quod eorum industria egeret, sed quod ita infamam & rempublicam videretur. Fecit ut auctoritas Senatui, obsequium civibus, omnibus fiducia rediret. Sic imminentem jam & instantem urbis ruinam magnitudine rerum praecepit. Quae reliqua civilium bellorum exstinxit. Habebant boni innocentiae vindicem. Inveniebant in illo mali, quod sequerentur. Ut qui sub Domitiano scelerum ministri fuerant, sub Trajano essent instrumenta virtutum. Justa in omnibus judicia explevit. Nihil factum, quo cuiusquam salus laederetur. Exuti honoribus, qui dignitatem, aut salutem saevitia redemerant. Quae antiquitus instituta exoleverant revocavit. Publica paupertate inspecta modum impensis non postulavit tantum, sed fecit. Nihil in quorum vectigalium suis imperabat. quae accepta non in luxum, sed in necessitatem Reipublicae servabantur. Cives circo & theatris, & amoenitate urbis emollitos ad severiora erexit. Plus hinc roboris: Nihil libidinum, & disciplinae pudorem adhibebat. Juvabat sequi, & vestigiis praecedentis Principis caeteri insistebant, ut qui solus ad Imperium bonas artes

attulisset. Nam & facundia aderat, mulcendique vulgus auctoritas. Ut olim procacitatis, petulantiaeque, tunc modestiae & virtutis certamen erat. Miles ducem, spreta aliorum segnitia, laudibus ferebat. Haec omnes, haec singuli, ut quemque ardor impulerat. Sic augustum illud OPTIMI, & PATRIS PATRIAE, nomen accepit. Talem enim beneficiis magis, quam Imperio Principem experiebantur. Desiderata enim diu res, interpretatione virtutum, in majus accipiebatur. Sic magna quaeque ingenia patratas a Trajano domi militiaeque res albo aeternitatis inscribere. Gravissimus scriptorum Tacitus Principatum Trajani securiorem uberiolemque materiam senectuti suae se reposuisse testatur, rara temporum felicitate, ubi sentire quae velis, & quae sentias dicere licebat. Quae ipsa immortalitate dignissima, cum reliquis injuria aetatis nobis invidit. In solo Plinio Trajanum habemus, in Trajano imaginem omnium magnarum virtutum. Qui ea libertate omnia scripsit, qua Trajanus fecit. Adeo ut incomparabili Principi opus dignissimum sit, & ipsum incomparabile. Verbo dicam. Habet ibi gloriae suae praemium Trajanus, omnes exemplum.

NOBILISSIMO ET AMPLISSIMO VIRO,
Dn. FRANCISCO STOCKHER,

Inclytæ Reip. Scaphusianæ Imperii Praefecto.

S. P. D.

Ilustre hoc Academicæ diligentiae Filii tui JOHANNIS JACOBI monumentum, ipsomet inscribente Tibi consecranteque, vir Eximie, par erat ut acciperes; cum quia mos tralatitius exigat, tum quia Honesti quoque lex ita flagitat, ut hi nos praecipue mactent oblati studiorum suorum fructibus, qui & vivendi primordia, & recte vivendi omnia suppeditata praesidia atque adminicula necessaria, nobis imputant. Neque vero ille suo hac in parte defuturus erat officio, nisi fuisset a me rogatus, ut hasce sui muneris offerendi partes vicem suam obire me fineret. Et cupide sane sum amplexus hanc occasionem appellandi Tui, quod mea multum interesse crederem, ut non modo benevolentiam, qua me nescio quo merito meo complecti dignaris, hac observantiae mutuae publica significatione foverem: sed etiam ut provinciae, quam honorifica vestra judicia fidei meae commiserunt, administratae rationem redderem. Trimestri minus quam triennium effluxit, ex quo tempore & filius tuus, & praeterea patriae studiorumque communione juncti, adolescentes honestissimi, Joannes Ludovicus Sailer, Henricus Koch, & Melchior Hurter, uberis ingenii cul-

culturæ capeſſendæ gratia, noſtram ad Academiam, publice mihi commendati venerunt. Animadverti primis ſtatim alloquiis, & patria ſua bonorum ingeniorum foecunda, & parentibus præcipua dignatione clariffimis, & bonorum omnium amore, & meo denique peculiari ſtudio dignos. Nec mea me feſellit opinio. Cum enim poſtea mihi familiarius eos adjungerem, ingenii rectitudine, morum elegantia, ſtudiorumque contentione & aſſiduitate præſtiterunt, ut ad meum adverſus ipſos amorem ac benevolentiam novus ſubinde cumulus accederet. Quo laudabili ſuo de curſu ne quid remitterent, illud in primis mihi negotii datum exiſtimavi, ducem ac magiſtrum ſtudiorum idoneum curarem, qui lateri ipſorum haerens aſſidue, ſolidam ad laudem ac decus ultro properantes, magis ac magis exſtimularet. Et reſpondens optatis fortuna, Juvenem egregie doctum, Johannem Friſchmannum obtulit, cujus cum cetera docendi dexteritas, tum illud præcipue mihi valde placuit, quod vidi, eum ſuos illos, in artibus & rationem & orationem informantibus, ad lectionem veterum inprimis optimi commatis autorum quaſi manu ducere. Nam quod hodie fere neglectis Antiquis verſamus Novitios, idem eſt proſecto, ac ſi relicta viva limpidiſſimi fontis ſcaturigine, conſectaremur aquas per foetidum derivatas canalem, & palude longe foetidiorē collectas. Sane, quid hoc magiſtro, & hac docendi ratione veſtri profecerint, editis & privatarum, & publicarum diſputationum ſpeciminibus, ipſi non ſine laude & commendatione ſingulari demonſtrarunt; niſi quod haud invidioſa, credo, confeſſione primas laudis partes ultro filio tuo conceſſerunt, qui præclaras animi ſui dotes, hoc amplius mihi quotidie repræſentat, ex quo, ceteris ſuorum vocatu domum reverſis, inſuper hospitali-

tiam

tiam necum necessitudinem contraxit. Ubi simul hoc foelicitatis ei contigit, ut frui liceat alloquiis & usu quotidiano suavissimi item hospitis & amici mei, Joannis Henrici Boecleri, cujus ab exquisita & aetatem supergressa eruditione profectus suos magnis subinde accessionibus auget; ac inprimis Tacitum, illum incomparabilem civilis prudentiae magistrum, hoc praecunte peritissimo duce, foeliciter evoluit: quin & Graecis cognoscendis Historicis, quam laudabili, tam raro exemplo, praeclaram operam impendit: in omnibus autem illis utriusque linguae classicis autoribus evolvendis, pro judicio quo pollet egregio, nihil aequae sectatur, quam praecepta & exempla publice privatimque salubria, propediem ad usum suum suorumque transferenda. Cum hoc & recto judicio, & ingenio praestante, & indefesso studio, jungitur insuper insignis morum suavitas, facilitas, candor, modestia, ceterarumque dignarum avito generis decore virtutum comitatus. Unde me, & quibus familiariter innotuit, alios, spe complevit indubia fore, ut, si surgentem ejus gloriam fata progredi sinant ulterius, inter & Reipublicae vestrae laudatissimae fulcra, & familiae nobilissimae honestamenta, praecipuo loco, merito suo censeatur.

Ceterum ut amat facere solidae laudis studium, numquam in eo, quod contigit, desinit; ex magnis majora cupit: ita Noster ille, cum duplex ingenii doctrinaeque specimen in Academiae publica luce pridem editum a se, bene adeo cessisset, insignitius adhuc adjicere voluit, ut & nostram de se conceptam expectationem confirmaret ulterius, & profectus suos ampliori accessione locupletaret, & se ipsum denique quodammodo superaret. Interrogatus disputandi de materia, suasi, Plinii Panegyricum illum incomparabilem incomparabili Imperatori

ratori Trajano dictum ut eligeret, quod scirem; eum pri-
dem hanc orationem, praeter Antiquitatis alia monumenta,
praeunte Frischmanno suo, non secura lectione transcurrisse,
sed imbibisse concoxisseque penitus. Addidi, praestitutum Stu-
diosis insigne beneficium, si una Justi Lipsii perpetuum in eam
commentarium, typis descriptum exhibeat: cum alias ille seor-
sim haberi non possit, & vere totius Lipsiani operis indicatu-
ra, pretii magnitudine, ab emendo, fortunae tenuioris ho-
mines absterreat. Superavit vota mea Frischmannus, & prae-
ter Lipsii commentarium etiam aliorum doctorum virorum no-
tas, cum ex professo Panegyricum illustrantes, tum in philo-
logicis scriptis hinc inde sparsas, suis quasque capitibus, ut sub
adspectum statim cadant, opportune subjecit, quin etiam a
suapte profecta ingenio multa sparsim interposuit. Quem la-
borem etsi, dum haec scribo, nondum videre mihi conti-
git: tamen si praestantissimi Juvenis eruditionem bene novi,
bene laudabiliterque peractum esse credo. Id quidem, prae-
cedentibus doctus experimentis, haudquaquam ambigo, Fi-
lium tuum, cum de hoc scripto, hoc est, politicorum dog-
matum uberrima messe, suis cum commilitionibus amice col-
laturus in arenam descenderit, ita se gesturum, ut & audito-
rum omnia puncta ferat, & alios item ad capeffenda simili lau-
de studia exemplo inflammet. Quod exempli genus tanto
crediderim in publicum utilius, quanto frequentius hodie cer-
nas, optimarum artium cultum iis, si non sordescere, certe
negligi, quos aut generis nobilitas supra vulgus extulit, aut
fortunae benignitas ab opibus opimius instruxit. Quos ipsos
tamen vel ea de causa Musis impensius ceteris operari conve-
niebat, cum prae ceteris omnibus insignia e litteris ad vitam

& praesidia & ornamenta petere possint: quae si vel nulla forent, unum tamen studiorum praemium, unus fructus iisdem sufficere queat, studuisse. Sane conditionis tenuioris homines, languidius atque remissius in studiis occupari, vel ut plurimum ea penitus abjicere, mirum non est, cum necessariis in eam rem impensis, in hac asperrimorum difficultate temporum, & patronorum frigore, destituantur: & alios, qui aetatem in literis contriverunt, lenta quadam tabe confici videant. Ut non ab re nostri saeculi Martialis homines litteratos ea causa vestibis atratis uti scribat, quod lugeant extinctos ubique Mecoenates, Sublatis autem studiorum pretiis, ipsa quoque studia perire necesse est. Nisi ergo beatiores illi, qui Mecoenatibus non egent, in sinum ea suum atque complexum admiserint, metus est profecto, ne ad priscam barbariem omnia relabantur. Quam ad propulsandam Noster ille, si quis alius e numero civium Academiae, strenuam operam ac indefessum laborem conferre solet. Et est profecto causae plus satis, ut ejusmodi Tibi de Filio gratulemur, vel potius ut ipse Tibi gratulere plurimum. Nam si qualibuscunque liberis nil dulcius hominum generi, nil carius autor Naturae Deus esse voluit, adeo ut nec malum filium bonus pater odisse possit: quanto probabilius est, laetitiae voluptatisque plurimum ex eo te capere, quem ut nominis ac fortunarum, ita quoque decoris aviti, tuarumque laudum ac dignitatum certissimum heredem scias: quem videas educationis bonae non jam flosculos, sed certos atque deformatos fructus ostendere, nec nisi magna spectare, & ad ea rectis studiis, pleno gradu contendere: quem, requiem portumque senectae, quem familiae lumen, patriae columnen futurum, spectissima praesumas?

Porro placuit, hunc librum, decentissimo magnifici nominis tui frontispicio honestare, ut extaret publicum aliquod & feriae gratulationis, & nequaquam inanis augurii, & perpetui denique in Te tuosque studii & observantiae meae quaecunque monumentum: simul etiam ut opus, Juventuti Studiosae, cujus commodis unice velificamur, hoc velut illicio commendabilius efficeretur. Quod institutum ut volenti Tibi sit, utque porro benevolentia tua me complecti digneris, obnixè rogo.

Deus Te, Vir Nobilissime, Reipublicae vestrae bono, quam diutissime fervet incolumem, omnique maximarum suarum benedictionum genere largissime cumulatum praestet. Scr. Argentorati, Nonis Januariis anni CHRISTI M. DC. XXXV.

Ntis & Amp^{nis} Tuae

Cultor observantiss.

MATTHIAS BERNEGGERUS.

P R A E F A T I O

CHRISTIANI GOTLIBII SCHWARZII

P R A E M I S S A

DISSERTATIONI PRIMAE

a. d. xix. Martii cicocccxxviii.

Q. D. B. V.

Centum & viginti quinque jam anni sunt, cum ex hac Academia in lucem publicam prodire CONRADI RITTERSHUSII, JC. *Reliquiae conjecturarum in Panegyricos veteres*, adjectae *Paraeneticis veteribus* a MELCHIORE HAIMSFELDIO GOLDASTO tum evulgatis. Operae pretium fecerat Jurisconsultus ille noster, in tantum laudandus, in quantum jurisprudentia humanior & in universum eruditio recondita laudari potest, quod identidem a studiis Juris ad amoeniora illa conversus, id egit, ut, tum aliis quibusdam veterum monumentis, tum & incomparabili Panegyrico Plinii, non nihil lucis afferret. Etsi vero & alii plures viri eruditi in hac praestantissima oratione illustranda elaborarint; vix tamen dici potest, quot adhuc salebras inde tollendas reliquerint. Alia enim menda vetustas temporis, alia librariorum vel ignorantia, vel negligentia, alia denique criticorum editorumque non nullorum modo audacia, modo oscitantia induxit. Quemadmodum igitur de bonis literis non male videntur mereri, quicumque tam egregium eloquentiae Romanae exemplum, quantum quidem fieri potest, in pristinam integritatem restituere connituntur: ita nec nostra opera, ut opinamur, prorsus supervacanea existimabitur, quam in

locis quibusdam hujus ipsius Panegyrici emendandis explicandisque sumus collocaturi. Qua in re id temperamentum sequimur, ut ea, quae proposituri sumus, aliorum judicio accuratius expendenda permittamus; quamvis jam ejus potissimum generis *lectiones variantes* exponere constituerimus, quas, quantum quidem in nobis est, maximam partem non indignas censemus, quae in locum suum, unde forte exciderunt, in posterum restituantur. Neque vero in praesenti omnem operam hanc absolvemus; sed alteram partem observationum, quae ad eundem Panegyricum emendandum pertinent, Deo adjuvante, alii occasione reservare nobis visum est. Ante vero, quam hoc persequamur institutum, ea, quibus nunc nobis uti licuit, exempla panegyrici Pliniani recensebimus, illis quidem libris, quorum nobis copia aliunde ad usum benevole facta est, hoc signo † notatis.

INDEX CODICIS ET VARIORUM EDITIO- NUM PANEGYRICI PLINIANI.

CODEx membranaceus, forma quarti ordinis, isque MANU nitide SCRIPTUS, qui, praeter panegyricum Plinii, ceteros, quos adhuc superstites habemus, veterum panegyricos xi. ac praeterea oratiunculam Metii Voconii, Tacito Augusto dictam, completitur: quem codicem nobis comparavimus e bibliotheca b. T. W. Antistitis Norimbergensium bene meriti.

† 1501. C. PLINII junioris EPISTOLAE, per PHILIP. BEROALDUM emendatae; & unus est adjunctus liber, [scilicet viiii.] qui in aliis supra impressis minime continebatur: etiam ejusdem auctoris PANEGYRICUS in laudem TRAJANI Imp. dictus, & de viris illustribus libellus. Impress. Venetiis per Albertinum Vercellensem, Anno ab incarnatione Domini M. DI. die XX. Aprilis. 4.

1508. C. PLINII SECUNDI NOVOCOMENSIS Epistolarum libri decem, in quibus multae habentur epistolae non ante impressae. Ejusdem PANEGYRICUS Trajano Imp. dictus. Ejusdem de viris illustribus in re militari & in administranda Republica. Suetonii Tran-

quilli de claris Grammaticis & Rhetoribus, & Julii Obsequentis liber. Praemittitur Epistola Aldi ad Aloisium Mocenicum, in qua Epistolae decimi libri ad Trajanum; itemque liber de viris illustribus, Plinio vindicantur. Venetiis, in Aedibus ALDI & Andree Asulani soceri. Mense Novembri. M. D. VIII. 8.

1510. C. PLINII CAECILII SECUNDI Epistolarum libri novem. Ejusdem Plinii libellus epistolarum ad Trajanum, cum Rescriptis ejusdem Principis. Ejusdem PANEGYRICUS Caesari dictus, cum enarrationibus Joannis Mariae Catanaei† Impress. Venetiis per Joannem & Bernardinum Fratres de Lisona Vercellenses. Anno Domini MCCCCCX. die decimo quarto Decembris. Fol.

† 1513. PANEGYRICI variorum auctorum, & Declamationes non nullae perquam eruditae, haecenus non impressae. (ex recensione Jo. Cuspiniani.) In calce libri: Impressa sunt haec Viennae Pannoniae, opera Hieronymi Philovallis & Joannis Singrenti, Sodalium; impensis vero Joannis Metzker bibliopolae. Georgio T. Collimitio, Gymnasii moderatore, quarto idus Martias. anno M. D. XIII. 4.*

† 1515. C. PLINII CAECIL. SECUNDI Epistolae, Panegyricus, Libellus de viris illustribus; Suetonius Tranquillus de claris Grammaticis & Rhetoribus; Julii Obsequentis prodigiorum liber. &c.

Impressum Florentiae opera & sumptu Philippi Juntae anno DXV. supra mille, mense Octobri. 8. In Praefatione profitetur Jo. Franciscus

† Epistolis Catanaeus praemisit epistolam Praefidi Gratianopolis ac Mediolani, Jafredo Carolo, A. MDV. Mediolani inscriptam; Commentarios autem Panegyrici PR. Jo. Jacobo Trivultio, militiae Gallicae moderatori, dedicavit.

* Haec eximia prorsus est ἐνδοσις, neque facile obvia; hujus pariter ac aliorum trium exemplarium usum debemus humanitati V. C. GODEFREDI THOMASII, ὁν ποῖος καὶ μέσας πᾶσαι φιλεῖται. Curaverat hanc ἐνδοσιν non ipse Jo. Cuspinianus, Divi Maximiliani Imp. Consiliarius & Orator, sed ejus nepos ex fratre, Georgius Cuspinianus, Canonicus Herbipolensis; qui in epistola Sebastiano-Felici Cuspi-

niano, fratruelis sui filio, inscripta, inter alia, haec scribit: Quamquam [Jo. Cuspinianus] jam ingens molitur opus, de Consulibus ac Caesaribus Romanis, usque ad nostra saecula, quod ad finem jam pene deduxit, non intermittit tamen succisvis horis, si quid interdum otii nactus fuerit, quin depravata emendet, ac mutilata restituat. Quod nuper in his panegyricis ita diligenter, ita accurate praestitit, ut jam merito illi suos auctores agnoscant. Nam, praeter hoc, quod multa erant perperam in his elegantissimis orationibus inversa ac corrupta, integras etiam chartas ille noster parens reperit, in vetustissimis suis exemplaribus, ac restituit. . . Ne itaque tanti viri tantus labor

pe-

ciscus Zeffus, se librum hunc, multis in unum collatis exemplari-
bus, qualem potuerit, reformasse: at in plurimis secutus est Aldum.

† 1515. Gay Pliny des andern Lobfagung zu zeiten do er zu Rome
das Consulat ampte eingetretten hatt vor offem Radt und zubören-
der Gemaind: vom hayligen Kaiser Trajano warhafftiglich on
schmaichlerey ganz zierlichen und wolgespräch ausgesagt. Darinn
findt man nach der leng: was einem yedem Römischen Kayser lob-
lichen: ja einem yeden Regirer: geistlichen oder weltlichen in sei-
ner regirung zuthun: und herwiderumb was yeden alls nachredlich
zu meyden und zu fliechen sey. Durch herrn Dietrichen von Ple-
ningen zu Schaubegk und Eysenhofen Ritter und Doctor getheutscht.
... Gedruckt zu Landshut von Johan Weyssenburger, jm durch
herrn Dietrichen von Pleningen zugelassen sub privilegio imperiali,
mit grossen penen verbunden das nymants dises Büch in acht jaren
nachtrucken soll. Anno tausent funff hundert und im funffzeckenden.
Auf den XIV Tag des Monetz Decembris. Fol. Opus hoc ab
auctore dedicato est Divo Maximiliano I. Imp. & Wilhelmo, Co-
miti Palatino ad Rhenum & Duci utriusque Bavariae.

1520. Panegyrici veteres, ex recensione Beati Rhenani. Basileae per
Jo. Frobenium, Mense Decembri, An. MDXX. 4.**

† 1531. C. Plinii Epistolarum Libri x. & Panegyricus Trajano dictus,
&c. Sebastianus Gryphius excud. A. MDXXXI. 8. †

† 1533:

periret, collegi sedulus tantas sarcinas, &
Achate meo Philippo Gundelio, studioso ju-
vene & auxiliatore, in communem studiofo-
rum utilitatem aere imprimendas tradidi.
Veteribus Panegyricis adjectae sunt tres
auctoris incerti declamationes satis elegan-
tes, de abdicanda lege, qua auri & purpa-
rae usus mulieribus interdicitur, ad Nico-
laum Perottum, Pontif. Sypontinum.

** In Praefatione ipse Rhenanus: Pane-
gyricos veteres, inquit, aliquando percur-
ri, vetustatem curiosius excutiens, & in
his inter legendum obiter in meum dunta-
xat usum quaedam annotavi, quaedam re-
stituere conatus sum, iudicium tantum meum

secutus. nam exemplari vetusto carebam,
cum quo conferrem. Ex recentioribus ad-
jecit: Panegyricum Hermolai Barbari, Ve-
netorum nomine Friderico Aug. & Maxi-
miliano Caesari dictum; Panegyricum Eras-
mi Roterodami, Philippo, Burgundionum
Principi ex Hispaniis redeunti, Bruxellae
exhibitum; Panegyricum Pandulphi Colle-
nutii, Maximiliano Caesari dictum. Pane-
gyricum Georgii Sautomanni, Equitis Ger-
mani, de laudibus Maximiliani Aug.

† Eosdem libellos, quos Aldus conjun-
xerat, Aldique praefationem, in hac inde-
xi exhibet Gryphius.

† 1533. C. Plinii Epistolarum Libri x. Ejusdem Panegyricus Trajano dictus, cum Commentariis Jo. Mariae Catanaei. Multis Epistolis cum illarum interpretatione adjectis. Veneunt Jodoco Badio & Joanni Roigny. Ex chalcographia Joh. Bad. Ascensii, Anno MDXXXIII. fol.*

1591. Plinii Epistolae; ejusdem Pl. & Pacati, Mamertini, Nazarii, Panegyrici; item Claudiani Panegyrici. Adjunctae sunt Isaaci Casauboni Notae in Epistolas. Excud. Henricus Stephanus. Anno MDXCI. 12.†

1599. XII. Panegyrici veteres, ad antiquam qua editionem qua scripturam, infinitis locis emendati, aucti. Johannes Livinejus Belgae recensebat, ac notis illustrabat. Antverpiae, ex officina Plantiniana, apud Jo. Moretum. M. D. XCIX. 8.††

† 1601. Plinii Epistolarum Libri x. ejusdem Panegyricus Trajano dictus, cum commentariis Jo. Mariae Catanaei. Adjuncti sunt alii, ad alios Caesares, Panegyrici, ad fidem vetusti exemplaris emendati. Excudebat Paulus Stephanus. A. MDCI. 4.††.

1604. Justi Lipsii Dissertatiuncula apud Principes, item C. PLINII Panegyricus Liber Trajano dictus, cum ejusdem Lipsii perpetuo Com-

* Praemisit Catanaeus huic novam dedicationem, Jacobo Sadoletto, Episcopo Corporatensi, A. 1518. inscriptam: in qua testatur, se Germanico eoque vetustissimo Codice Epistolarum Plinii usum esse; deinde in Jafredum Carolum, cui primum id opus dedicaverat, invehitur.

† Hujus editionis exemplum nobis conferre licuit cum exemplo, quod Vir de re litteraria immortaliter meritus, J. A. FABRICIUS, e Bibliotheca Gudiana accepit, in quo Panegyrici ab erudita manu collati fuerunt cum MS. Pro qua humanitate Viro optimo nunc publice gratias

agimus. Hunc vocamus primum Gudii librum. Eandem editionem secutus etiam est Jacobus Chovet, A. 1632. 12.

†† Hanc editionem magnopere laudavit C. Rittershusius; ad quam procurandam Livinejus usus erat; Codice suo in membrana exarato; Apographo Codicis Bertinienfis, Francisci Modii fide descripti; veteribus Schidis, quas Car. Langius ad Frobeniani libri lectionem contulerat, praeterea & Cuspiniani, & Rhenani, & Lugdunensium quibusdam editionibus.

†† Quod ad Panegyricum attinet, in paucissimis locis recedit a Catanaei editione

Commentario. Editio secunda. Antverpiae, ex officina Plantiniana, apud Jo. Moretum. CIOIOCIIV. 4.†

1607. XII. *Panegyrici veteres, ad antiquam, qua editionem, qua scripturam, infinitis locis emendati, aucti: nuper quidem ope Joh. Livineji; nunc vero opera Jani Gruteri: praeter quorum notas accedunt etiam conjecturae Valentis Acidalii, & Conradi Rittershusii. Francofurti MDCVII. 12.††*

1635. C. *Plinii Secundi Panegyricus Liber, editus, curante Jo. Frischmanno. Argentorati. A. CIOIOCXV. 4.**

1643. XIV. *Panegyrici veteres. [Additur enim Panegyricus Ausonii, item & Ennodii.] ad antiquam, qua editionem qua scripturam, infinitis locis emendati, aucti; antea quidem ope Jo. Mar. Catanaei, Fr. Balduini, Herm. Rayani, Jo. Livineji, Justi Lipsii; nunc vero opera Jani Gruteri. Praeter quorum notas accedunt etiam conjecturae Val. Acidalii & Conr. Rittershusii ad duodecim Panegyricos priores; ad duos autem posteriores Eliae Veneti, Andr. Schotti, Jos. Scaligeri, & Jac. Sirmondi. Postremo accedunt notae antea non editae P. Fabri*
Sa-

ne supra ad A. 1510. commemorata.

† Nobis praesto etiam est editio tertia, quae ex eadem officina A. MDCXXII. prodit. Prima prodierat A. CIOIOCI. Si quis vero alius, certe Lipsius de Panegyrico hoc illustrando bene meritus est, utpote ingenio ad Plinianum dicendi genus propensiore.

†† Quam curate quamque religiose Gruterus versatus fuerit in edendis scriptoribus antiquis, ipse declarat in *notis ad cap. II. Paneg. Plin. p. 166. Non ausus sum, inquit, recipere in contextum, quod manarit a conjectura, quamvis certissima, ea enim habenda usquequaque reverentia auctoribus classis, ut nihil mutemus sine testium auctoritate certa, hoc est, librorum antiquorum. Q*

utinam hoc exemplum intuerentur, qui hodie aliquando vel nullis adjuti subsidiis, vel refragantibus bonis libris, etiam ubi nulla mutatione opus erat, fingunt refinguntque pro lubitu, adeoque corrumpunt potius, quam emendant scriptores veteres! Ceterum & hoc exemplar nobis committere licuit cum exemplari Gudiano, beneficio quidem humanissimi J. A. FABRICII. Μεγάλη χάρις αὐτῷ! Vide ejus Volumen alterum Bibliothecae Latinae, pag. 769. Nobis infra appellatur *alter Gudii liber*. Ceterum, ista Gruteri editio mox anno 1611. Francofurti recusa est. 12.

* Hoc libro exhibentur: *Vita Trajani a Boxhornio perscripta; oratio Baudii in hunc*
Mmm li-

*Sanioriani, Franc. Jureti, Claud. Puteani, Theod. Pulmanni, & Ant. Schonovii. Parisiis, apud Claudium le Beau. M DC XLIII. 12.**

1659. *C. Plinii Caecilii Secundi Epistolae & Panegyricus, editio secunda. Marcus Zuerius Boxhornius recensuit, & passim emendavit. Amstelædami ex officina Elseviriana. CID IDC LIX. 16 †*

† 1671. *C. Plinii Epistolarum Libri X. & ejusdem Panegyricus Trajano dictus, cum commentariis Jo. Mariae Catanaei. Adjuncti sunt alii, ad alios Caesares, Panegyrici. &c. Genevæ, sumptibus Samuelis Chovet. M. DC. LXXI. 4.***

1675. *C. Plinii Panegyricus Liber Trajano dictus, cum Annotationibus antehac ineditis Dominici Baudii: iis accedunt, commentarius Justi Lipsii, notae Jo. Livineji, Jani Gruteri, Conr. Rittershusii. ac selectae variorum. Lugduni Batavorum, ex officina Hackiana, CID ICC LXXV. 8. ††*

1677. *Panegyrici veteres; interpretatione & notis illustravit Jacobus de la Baune ad usum Seren. Delphini. Parisiis, A. CID ICC LXXVII. 4.**

1693. *C. Plinii Epistolae & Panegyricus. Recensuit ac novis commentariis illustravit, etiam Indicibus & Tabulis Geographicis auxit, Chri-*

librum, cujus notae tunc adhuc desiderabantur; Contextus Plinii in capita & minores sectiones distinctus; notae, non tamen ubique integrae, Lipsii, Gruteri, Livineji, Rittershusii, Frischmanni; qui pag. 5. fatetur, se auctore & promo Berneggero, hanc editionem procurasse. Additur Index locuples.

* Dedicata est haec *ἑνδὸς* Principi Condaeo a typographo; sed eadem etiam existat Parisiis A. CID IDC LV. excusa apud Simeonem Piget, 12. in qua vero nihil prorsus mutatum est, nisi nomen typographi, & dedicatio. Hanc editionem nomine *Parisiensium* indicamus.

† Ipse Boxhornius, in Praefatione: *Exemplaria MSS. inquit, ad manum nobis nulla fuere. Plinium igitur ipsum consulimus,*

& corruptarum lectionum apices, in quibus verarum fere sunt vestigia, diligenter excusimus. &c. Postea exponit suum de Plinio judicium, quo Christianum eum non fuisse, ut voluerint alii, ostendit. Addit praeterea Vitam Plinii ex Epistolis collectam. Calci libri subjicit indiculum *variantium aliquot lectionum*, scilicet ex editis aliis congestum. Nullas vero hic *notas Boxhornii* invenies, utpote quas demum singulari Animadversionum libello a se expositum iri promittebat; sed, quantum nobis constat, non evulgavit.

** Haec editio idem prorsus exemplar refert, quod a Paulo Stephano A. 1600. excusum jam supra commemoravimus.

†† Reperitur fere in hac *ἑνδὸς* Frischmanni exemplar supra recensitum; nisi quod

- Christophorus Cellarius.* Lipsiae, A. MDXCIII. 12. †
- † 1700. Commemorat V. CL. JO. ALB. FABRICIUS, in *Volumine altero Biblioth. Lat. p. 768. Panegyricum Plinii cum notis Lipsii, & Christophori Behrii*, Gymnasii Gedanensis Prof. Gedani A. 1700 evulgatum, 4. Quod vero opus tantum affectum, nec nisi ad *Caput LXIX.* deductum, nobis commodavit Amicus. Nimis vero in emendando animosus fuit Behrius ille; eo tamen nomine saltem laudandus, quod emendationes suas, quarum se rationes redditurum promiserat, nondum ipsi orationi Plinianae inferere ausus est.
1711. *C. Plinii Epistolae & Panegyricus, ex recensione & cum commentariis Christophori Cellarii. Quasdam notulas adjecit M. Jo. Christ. Herzog.* Lipsiae, apud Thomam Fritschium, A. MDCCXI. 12. ††
1719. *Panegyricae orationes veterum oratorum; notis ac numismatibus illustravit, & Italicam interpretationem adjecit Laurentius Patarol, Venetus. editio secunda.* Venetiis, MDCCXIX. 8. (Prior editio A. CIO IDC VIII. prodierat.)
1727. *C. Plinii Panegyricus, cum notis P. Thomae Cevae.* Venet. MDCCXXVII. 12.*

Quod

quod jam primum Baudii notae fuerint evulgatae.

* Editor hic secutus est editionem Parisiensem A. 1643. quam supra recensuimus; praeter hanc, neque Codicem quendam MS. neque vetustiorum editionem, laudat; cum primam, quam quidem ipse viderit, habuerit editionem Beati Rhenani, a Frobenio A. 1520. Basileae excusam. Singulis panegyricis hic editor Imperatorum, quibus inscripti sunt, vitam a se per annos digestam, item & ex Huberto Golzio, deprompta numismata, praefixit; simul panegyrici cujusque synopsis ad artem & ferriem rerum proposuit; postremo vocabulorum omnium Indices subjecit. Hanc splendidam Jacobi de la Baune editionem, (quam infra saepius *Parisiensium* nomine complectimur) superiori anno 1728. repe-

tierunt Veneti, eique nostras *Observationes criticas ad Panegyricum Latini Pacati* scriptas adjungere.

† Addidit Cellarius etiam vitam Plinii correctius a se consignatam, quam quae, Lycosthene auctore, adhuc circumferebatur.

†† V. C. Herzogius, Pro Rector Gymn. Cizensis, Amicus quondam noster in Academia suavissimus, vir industrius & eruditus; sed propter ejus absentiam, ex typographi & correctoris negligentia haec Panegyrici Pliniani editio fere est viciosissima: quod ideo monendum duximus, quod horum exemplarium in scholis usus est frequentissimus.

* Notae istae non magni sunt momenti, neque nisi in usum scholasticae pubis scriptae.

Quod ergo bene vertat, jam rem ipsam aggredimur. Quasi fundamenti loco, prae ceteris, utemur editione *Christophori Cellarii*, viri de literis quondam optime meriti, quae prodiit Lipsiae A. 1693. & in plurimorum manibus hodie versatur. Hanc conferemus potissimum cum *Codice* nostro *manu scripto*, ut hinc aliquas bonae notae lectiones proferamus; aliquas vero ab aliis jam animadversas, a Cellario vero neglectas, quasi postliminio restituamus, Codicis hujus auctoritate confirmemus.

EJUSDEM PRAEFATIO.

DISSERTATIONIS SECUNDAE

a. d. vi. Decemb. A. S. R. ciccxxxii.

Q. D. B. V.

Facimus spicilegium observationum ad Panegyricum Plinii. Neque enim eam operam male collocari putamus, quae ad praestantissimum hoc eloquentiae Romanae monimentum illustrandum, idque integritati suae magis magisque restituendum, pro cujusque parte virili, confertur. Equidem nihil facile mutare audemus, nisi ubi, vel ipsa sententiae constituendae necessitas, vel manifesta veteris lectionis indicia, nos ad audendum quasi ultro deducant. Quidquid autem mutandum corrigendumque censemus, ad aliorum referimus judicium; usque dum dies certiora proferat, vel nostras confirmet emendationes. Interim miraris forte, post tam largam animadversionum commentationumque messem, tot adhuc dari hujus panegyrici loca, quae medela, vel illustratione, indigeant; sed magis mirabere, si intellexeris, non nobis tantum, verum & aliis, longe uberius superfuturum spicilegium. Ut vero constet, quae hucusque nobis praesto fuerint subsidia, & quae adhuc desiderantur; nunc saltem illas paucas panegyrici Pliniani editiones

tiones indicare libet, quae, praeter eas, quas jam alio tempore recensuimus, interea ad manus nostras pervenere. Sunt autem sequentes:

- A. 1506. C. Plinii Secundi *epistolarum Libri x. & Panegyricus Trajano Caesari dictus*, cum commentariis Jo. Mariae Catanaei. Impress. Mediolani, apud Alexandrum Minutianum, Anno salutis MDVI. XV. Calendis Febr. Fol. (a)
1518. *Epistolarum Libri x. & Panegyricus*. (atque alia, quae etiam in Aldi editione A. 1508. extant.) Venetiis, in aedibus Aldi & Andr. Asulani, soceri, mense Junio, MDXVIII. 8. (b)
1520. *Panegyricus Caji Plinii Secundi Novocomensis*, Trajano Augusto dictus. Epistola dedicatoria *Philomusi* (ad Jo. Rudolphum, Abbatem Campidonensem) cum non nullis annotamentis panegyricam plane declarantibus. Impress. Nurnbergae, per Fredericum Peypus, A. MDXX. mense Junio. 4. (c)
1526. *Epistolarum Libri x. & Panegyricus*. (item cetera, quae in Aldi editione habentur.) Basileae, per Andream Cratandrum, mense Martio, A. MDXXVI. (d)
1608. *Plinii Epistolae*. Adjectae notae & emendationes, hac tertia editione factae locupletiores, auctore CLAUD. MINOE, Jurisc. Huic editioni accessere in eundem Plinium Isaaci Casauboni notae. Adjungitur ejusdem *Panegyricus*. Parisius, apud Marcum Orry. 8. (e)
1640. *Epistolarum Libri x. & panegyricus*. Accedunt variantes lectiones

(a) Est haec princeps editio Catanaei; quae vero nihil differt ab ejus editione Veneta A. 1510. nisi quod emendatio errorum typographicorum, quae calci primae editionis erat adjecta, in ipsum contextum editionis secundae, suis quaeque locis, sit recepta.

(b) Haec editio plane expressa est ad editionem priorem Aldi A. 1508. nisi quod pauca quaedam errata typographica hic correctae animadvertamus.

(c) Editor hic dicitur *Jacobus Locher Philomusus*, qui tunc vixit Ingolstadii; videtur potissimum Beroaldi editionem secutus esse. Alicubi tamen provocat ad alia

quaedam exemplaria. Annotamenta illa non sunt, nisi notationes quarundam figurarum rhetoricarum, margini adjectae.

(d) In praefatione quidem profitetur Cratander, se dare hunc librum ad exemplar Aldinum quam fidelissime, quaque licuerit diligentia, emendatum, plerisque etiam in locis aliorum collatione exemplarium castigatiorem; in panegyrico tamen recensendo non nisi in tribus circiter locis ab Aldi recensione recedit.

(e) Panegyricus in hac editione sine notis est, neque nisi contextum orationis ab Henr. Stephano expressum, variantesque lectiones in margine, refert.

etiones. *Lugd. Batav. ex officina Elseviriorum. CIO IOC XL.*
12. (f)

1643. *Plinii Epistolarum Libri x. ejusdem Panegyricus Trajano dictus, cum commentariis Jo. Mariae Catanaei. Adjuncti sunt alii, ad Caesares, Panegyrici, ad fidem vetusti exemplaris emendati. Genevae, apud Petrum & Jacobum Chovet. 4. (g)*

† 1650 - - *Epistolarum Libri x. ut & ejusdem Pl. nec non aliorum Panegyrici, Imperatoribus dicti. cum variis lectionibus & notis H. Stephani, Casauboni, Barthii, & Buchneri. Cura D. A. R. P. P. in Acad. Lips. sumptibus Klosmanni. Francof. & Jenae. 8. (h)*

1689. *C. Plinii Caecilii Secundi Panegyricus, ad emendatissimos Codices recensitus: & commentario, ad ductum Lipsii, sufficiente illustratus, a Ge. Casp. Kirchmaiero. editio altera locupletior. Wittembergae. 8. (i)*

† 1695. *Plinii Epistolae, ex recensione Jacobi Thomasi: ut & Panegyricus Plinii accurate solutus, & notis necessariis instructus, opera & studio Alb. Christiani Rothii. editio tertia. Halae Sax. 8. (k)*

1700.

(f) Haec editio, maxime quod ad Panegyricum attinet, plane similis est Boxhornianae A. 1659. item & variantes lectiones, quae in aliorum, & potissimum H. Stephani, editionibus margines occupant, ad caleem rejicit; ubi istae quatuor folia ordinis duodecimi implent. E quibus haec editio in textu, ut vocant, duntaxat adhuc Cap. LXXIX. pag. 393. *praesidiis*; Cap. LXXX. pag. 394. *excogitationibus*; & Cap. LXXXI. pag. 395. *fractisque* exhibet; pro quibus Boxhorniana recepit: *precibus; cognitionibus; fractisque*. Nomen editoris haud indicatur; cum soli typographi Lectorem in praefatione alloquantur. Hinc *Elseviriorum* nomine a nobis designatur.

(g) Refert haec editio editionem Pauli Stephani A. 1600. cujus & praefationem ceteris praemittit.

(h) Haec Andreae Rivini editio, Plinii

aeque, ac ceteros veterum panegyricos, sine notis exhibet; nisi quod variantes lectiones imae margini singularum paginarum subjiciat.

(i) Cave putes, Kirchmaierum Codices MSS. consuluisse: *textum* parum emendatum exhibet; nec fere nisi Lipsii notas in compendium redegit. In praefatione narrat, Jo. Livineji exemplaris copiam sibi factam fuisse a Christiano Daumio; cui adscriptae fuerint a doctissimo Piccardo nostro, *notae marginales, & singularia quaedam Barthiana*; quorum autem indicium vix nominatim deprehendes in ipso commentario.

(k) Rothius non magni momenti notulas adjecit Panegyrico, plerumque secutus Kirchmaierum; cui inde & ea tribuit, quae tribuere debuerat Lipsio. Ad haec verba cap. XIV. 1. *cum ferociam superbiamque Parthorum ex proximo auditus magno terro-*

1700. Usque 1703. *Controversiarum in C. Plinii Secundi Panegyricum tractandarum Agones VIII.* praefide & auctore Christophoro Behr, in Gymnas. Gedanensi Eloquent. & Poet. Prof. Publ. Gedani. 4. (1)

PRAEFATIO SCHWARZII.

T E R T I A

DISSERTATIONIS HABITAE.

a. d. VIII. id. Feb. A. R. S. MDCCCXXXIII.

Q. D. B. V.

Haud poenitet nos in elegantissimo Plinii panegyrico illustrando operam adhuc collocasse: quam eo majore cum animi jucunditate continuamus, quo plures maculas per vetustatem librariorumque negligentiam tam pulchro eloquentiae Romanae monumento adsperfas, a nobis elui, vel certe, ut alii diligentius eluant, occasionem dari posse, spe-

re cobibere, ita jucunde commentatur: *Fortassis Trajanus stentorea voce terrorem incussit hosti, cum patris in Parthica expeditione comes esset.* Plinius vero non de voce, sed fama, Trajani, ibi loquitur.

(1) Portionem harum *controversiarum*, quae in Gymnasio Gedanensi juventuti studiosae ad disputandum propositae fuere, jam antehac recensuimus; nunc integras nacti sumus. In his exhibetur contextus totius panegyrici, deinde *Lipsii* notae; quibus identidem interspersae sunt quaedam *Behrii* notae; inferiori margini adjectae

sunt ab editore quaedam *emendationes*; haud raro nimis audaces. Provocat idem saepe etiam ad certa *diverticula*; & ad *rationes emendationum* suarum, neque minus ad *vitam Trajani*, a se conscriptam: an vero haec omnia lucem adspexerint, dubitamus? In dedicatione primi *Agonis* memoratur, *etiam alibi panegyricum Plinianum, in specimen disceptationis, seu materiam controversiae, pro cathedra propositum fuisse*: ubi vero? nobis non liquet. (Scilicet haec est editio *Matthiae Berneggeri*, ad publicam dissertationem proposita a. d. . . . Febr. a *Johanne Jacobo Stockero*. Argentorati MDCXXXV.)

speramus. Ante vero, quam rem ipsam aggrediamur, nova quaedam subsidia atque exemplaria, quae nobis interim obvenire, breviter recensebimus.

CODICIS MS. membranacei, qui Parisiis in bibliotheca Regia asservatur, ex libris Aug. Thuani eo translatus, lectiones variantes.(a)

Lectiones variantes MSS. ab Isaaco Vossio, ut ferunt, ex variis codicibus MSS. relatae in exemplar Panegyrici Pliniani, cum commentario Justi Lipsii, A. 1652. Trajecti ad Rhenum impressum. 12. (b)

† A. 1539. C. Plinii Epistolarum libri decem; item Panegyricus Traiano Caesari dictus, &c. apud Seb. Gryphium, Lugduni 8. (c)

† A. 1635. C. Plinii Secundi Panegyricus liber, quem Imp. Nervae Traiano dixit, sive scripsit, denuo editus: nunc vero Praefide DN. MATTHIA BERNEGGERO, Historiarum Professore, ad publicam dissertationem propositus, a Johanne Jacobo Stocker, Scaphusia-Helvetio. Argentorati. 4. (d)

A. 1671. C. Plinii Secundi panegyricus Traiano dictus, cum commentario Justi Lipsii, juxta optimam J. Moreti editionem Notulis & emen-

(a) Has lectiones variantes nostra causa solertissime excerptit, & Cellarianae editioni adscripsit, cum superiore aetate in Gallia esset, vir juris & humanitatis scientissimus, CHRISTIANUS LUDOVICUS SCHEIDIUS, Patricius e Tribocis. Hunc librum MS. infra *Codicis Parisiensis* nomine indicamus.

(b) Extat hoc exemplar in bibliotheca Academiae Lugduno-Batavae, e bibliotheca Isaaci Vossii illuc translatus, teste *Catalogo* librorum ejusdem bibliothecae, pag. 255. Lectiones variantes non ex uno Codice MS. adscriptas habet. Aliquoties enim annotatur V. C. id est, *Vetus Codex*; aliquando *Codex recentior*; identidem *Codex Elsb.* nescio, an forte designetur, *Codex Elseburgensis*, vel *Helsingoburgensis*, in Scania. Quaedam etiam emendationes e conjectura annotatae videntur. Sic, cap. XXVIII. ubi vulgo legimus: *Devehunt ipsi, quod terra genuit, quod sidus aluit*; ibi pro primo verbo, *devehunt*, haec varietas

cum conjectura in margine annotatur: *bene habent, sive vene habent, i. e. venui*, ut Apulejus. Hujus libri varias lectiones referimus acceptas humanitati D. GEORGII LEONHARDI HUTHII, nunc Physici ordinarii Norimbergensium, qui artem salutarem cum ornamentis literarum elegantiorum felicissime conjunxit.

(c) Haec *indolis* Gryphiana plane convenit cum ea, quam Ao. 1531. impressam jam antehac recensuimus, si forte tres voculas ibi correctas exceperis; at, pag. 421. duo postremi versus ex oscitantia quadam praepostere collocati deprehenduntur.

(d) Haec eadem prorsus est editio, quam in I. *specimine observationum*, ad hunc ipsum annum 1635. Johannis Frischmanni nomine evulgatam recensuimus: neque enim, nisi titulus, & dedicationis, gratulationumque, formulae sunt mutatae. Frischmannus enim hoc opusculum dedicavit *Fridrico*, Marchioni Badensi; at Jo. Jacob.

emendatione Tanaquilli Fabri. Salmurii, apud Jo. Lesnerium.

12. (e)

A. 1716. C. Plinii panegyricus Trajano dictus, interpretatione & notis illustravit Jacobus de la Baune, Soc. Jesu ad usum Delphini. Huic editioni adduntur quaedam notae selectiores Lipsii, Livineji, Catanaei, Rayani, Baudii, Rittershusii, & aliorum. In usum Scholae Mercatorum Scissorum Londini. 8. (f)

VERSIONES GALLICAE: (g)

A. 1642. Panegyrique de Trajan par Pline Cecile Second. à Paris, chez Antoine de Sommaville. 12. Auctor hujus interpretationis, quantum e privilegio Regio constat, fuit De la Menardiere,

cob Stockher, eundem libellum dedicarat tribus Senatoribus Reip. Scaphusianae, & in his parenti suo, cui & epistolam Nonis Januariis ejusdem anni inscripserat Matthias Berneggerus, ac gratulandi causa versus ad Stockerum scriptos adjecerant J. H. Boeclerus, & Jo. Frischmannus. Unde autem ista diversitas titulorum, auctorumque, unius ejusdemque operis, provenit, facile colligitur ex epistola, quam, ut modo dixi, ad Stockheri parentem dederat Berneggerus. Ibi enim inter alia: interrogatus, inquit, disputandi de materia, suasi Plinii panegyricum illum incomparabilem incomparabili Imperatori Trajano dictum ut eligeret, quod scirem, eum pridem hanc orationem, praeter antiquitatis alia monumenta, praeunte FRISCHMANNO suo, studiorum moderatore, non secura lectione transcurrisse, sed imbibisse, concoxisseque penitus. Addidi, praestitutum studiosis insigne beneficium, si una Justii Lipsii perpetuum in eam commentarium, typis exscriptum exhibeat. . . . Superavit vota mea FRISCHMANNUS, & praeter Lipsii commentarium etiam aliorum doctorum virorum notas, cum ex professo panegyricum illustrantes, tum in philologicis scriptis hinc inde sparsas, suis quasque capitibus, ut sub adspectum statim cadant, opportune subjecit: quin etiam a suo pro-

fecta ingenio multa sparsim interposuit. Quem laborem etsi, dum haec scribo, nondum videre mihi contigit; tamen, si praestantissimi juvenis eruditionem bene novi, bene laudabiliterque peractum esse credo. Ex his intelligimus, quid in hac editione Berneggero, quid Frischmanno, debeat. Sed & in ipsis notis, pag. 5. Frischmannus laudat Berneggerum, τὸν δαυμάδιον, fautorem ac praeceptorem suum, & horum sibi auctorem ac promum, nec velut imputantem; ac v. g. pag. 53. & 55. non dissimulat, se usum esse exemplari hujus panegyrici, ad cujus marginem non nihil annotaverit Berneggerus. Interim facile hac editione carere potest, cui licet uti ea, quae An. 1675. prodiit Lugduni Batavorum ex officina Hackiana, utpote quae utique refert Frischmanni ἐνδοσίον, ac praeterea Baudii notas simul exhibet.

(f) Perquam diu & solcite quaesivi hanc ἐνδοσίον, propter nomen Tanaqu. Fabri, a quo omnino singulares quasdam & notas & emendationes expectabam: sed nihil ibi inveni, nisi notas Lipsianas, ita, ut nomen istud Fabri a bibliopola per fraudem saltem additum fuisse videatur.

(f) Selectiores variorum notae, calci libri, sine discrimine & nominibus auctorum adjiciuntur.

(g) Interpretes Gallici non nimis sibi

Nnn

cu-

- re, Consiliarius & Medicus Ducis Aurelianensis.
- A. 1701. *Panegyrique de Trajan par Pline Second. de la traduction de Monsieur l'Abbé Esprit. A Paris, chez Nicolas le Clerc. 12.*
- A. 1709. *Panegyrique de Trajan par Pline le Jeune, traduit par Monsieur de Sacy, de l'Académie Française. à Paris, chez Jean Moreau. 8.*
- A. 1724. *Panegyrique de Pline à Trajan, en Latin & en François, avec des Remarques Historiques, Critiques, & Morales, par le Comte Coardi de Quart, Reformateur dans l'Université de Turin. dédié à S. A. R. le Prince de Piemont. A Turin. fol. (h)*

EJUSDEM PRAEFATIO

QUARTAE DISSERTATIONIS

a. d. viii. Cal. Jul. A. S. R. ciccxxxiii.

Q. D. B. V.

Redimus ad prosequendas *Observationes Plinianas*. Cujus laboris, tantum abest, ut jam nos ceperit satietas, ut ejus fructus in dies sentiamus jucundiores. Neque vero id tantum agimus, ut emendemus quaedam panegyrici Pliniani loca, perperam adhuc evulgata; sed etiam, ut non nulla, quae praeter causam ab aliis sollicitantur, vindicemus, magisque illustremus. Dabunt vero nobis veniam Le-

ctores curae habuisse videntur, ut veram & genuinam lectionem Plinio vindicarent; in primis autem *Menardierius* liberrimo interpretandi genere usus est: *Coardus* vero

Quartius pressius verba Plinii secutus videtur.

(h) Paucas hic animadvertes notas criticas, nisi ubi auctor sequitur Lipsium.

ctores benevoli, quod ea, quae dudum exorsi sumus, ne nunc quidem pertexere nobis liceat, cum plura adhuc ornandae hujus operae subsidia aliunde expectemus. Quae vero interim nobis fors bona denno obtulerit brevibus antea indicabimus.

CODICIS MS. *membranacei, qui extat Venetiis in Bibliotheca D. MARCI, lectiones variantes.* (a)

CODICIS MS. *chartacei, qui asservatur in SERENISSIMI DUCIS BRUNSVICO-GUELPHERBYTANI Bibliotheca, lectiones variantes.* (b)

A. 1519. *Plinii libri Epistolarum novem, addito nunc & decimo, cum Panegyrico: una cum luculentissima Jo. Mariae Catanei expositione; quam diligentissime nuper recogniti, fideliterque impressi. Venetiis, per Rubeum Vercellensem. fol.* (c)

A. 1652. *Plinii Panegyricus, & ad eum Justi Lipsii commentarius. Trajecti ad Rhenum. 12.* (d)

† A. 1703. *Plinii Epistolae & Panegyricus, cum variis Lectionibus & Annotationibus. Accedit vita Plinii ordine Chronologico digesta. Oxonii e theatro Scheldoniano. 8. Edidit Thom. Hearne.* (e)

A. 1712. *Plinii Epistolae & Panegyricus: ad modum Johannis Minellii illustravit J. F. Weinrichius. Lipsiae. 12.*

A. 1723.

(a) Cum hoc Codice MS. cujus characteres Romani characteribus nostri Codicis quam simillimi esse dicuntur, insigniora quaedam Panegyrici Pliniani loca, nostra causa, contulit Vir humanissimus, Dom. JO BALTHASAR STARCKIUS, Consiliarius SAXO-HILDBURGHUSANUS, qui nunc Venetiis versatur: quo procurante, ex beneficio Viri eruditissimi Clarissimique, M. ANTONII MADE-RI, Praefecti Bibliothecae D. Marci, integri Codicis hujus lectiones variantes, in Jac. de la Baune exemplar accurate descriptae, proxime nobis afferentur.

(b) Hujus Codicis lectiones variantes, in exemplar Kirchmaierianum relatas, referimus acceptas singulari humanitati Viri de re literaria meritissimi, Dom. JACOBI BURCKHARDI, Consilarii BRUNSVI-

CO-GUELPHERBYTANI. Codex hic ex Gudii libris in Bibliothecam Guelpherbytanam pervenit; cujus variae lectiones mirifice conveniunt cum iis, quas alteri Gudii libro adscriptas deprehendimus, ita, ut hae, si perpaucae exceperis, ex illo ipso fonte fluxisse videantur.

(c) Haec *ἑκδόσις* convenit cum exemplaribus per Fratres de Lisona Vercellenses Venetiis A. 1510. impressis.

(d) Haec editio Trajectina nihil recedit ab Antverpiensi ex Plantiniana typographia A. 1600.

(e) *Th. Hearne* textum Epistolarum & Panegyrici Plinii potissimum ad fidem editionis Elzevirianae exhibuit. Epistolas quidem cum tribus Codicibus MSS. contulit: at Panegyrici Codice MS. fuit destitutus. Interim usus est illis notis variisque lectio-

A. 1723. *Plinii Panegyricus*, quem suis variorumque selectis notis, & iis maximam partem Germanicis, illustratum edidit *Caspar Gottschling, Silesius. Lipsiae, 12.* Antecedente anno ab eodem etiam editae fuerant *Epistolae Plinii.* (f)

P R A E F A T I O

DISSERTATIONIS ULTIMAE

Pridie Cal. Majas A. S. R. CIO MDCC XXXV.

Q. D. B. V.

Exhibemus nunc *Corollarium*, hoc est, *ultimam partem, Observationum*, quibus eximium *Plinii Panegyricum* illustrare conati sumus. Nihil est, quod jam praemoneamus, nisi quod *Codicis MS.* qui Venetiis in Bibliotheca divi Marci asservatur, & cujus mentionem jam in Parte IIII. harum Observationum fecimus, *Lectiones variantes*, easque summa diligentia excerptas, interea nacti sumus. Praeter hunc, adhuc tres sequentes Libri in notitiam nostram pervenerunt.

A. 1529. *C. Plinii Secundi Epistolarum Libri X. ejusdem PANE-
GYRICUS, & de viris illustribus; Suetonius Tranqu. de claris
Grammaticis & Rhetoribus; Julius Obsequens de prodigiis, &c.
Excudebat Robertus Stephanus MDXXIX. Pridie Cal. Jan. 8.* Hu-
jus editionis variantes lectiones debemus singulari industriae JOAN-
NIS

nibus, quas in margine editionis Stephanianae in Bibliotheca Bodleiana ad orationem panegyricam invenerat scriptas manu Josephi Scaligeri; nec non aliis id genus lectionibus, quas ex ora editionis Aldinae in dicta Bibliotheca repositae excerptis. Ipsae adeo notae Th. Hearne sunt perbreves, & fere tantum variantes istas Scali-

geri lectiones, quasque Aldi & Stephani exemplaria suppeditarunt, complectuntur. Vitam Plinii Jo. Massonio debet.

(f) Hae duae editiones posteriores Panegyrici Pliniani maxime sequuntur Cellarianam recensitionem textus, notasque ului Scholarum accommodatas exhibent.

NIS HEUMANNI, politioris literaturae studiosissimi, & Jurium Candidati dignissimi.

A. 1542. *C. Plinii Secundi, Novocomensis, viri consularis oratorisque disertissimi, Epistolarum Libri X. ad exemplar manuscriptum Rodolphi Agricolae diligentissime recogniti. PANEGYRICUS Trajano Caesari dictus, & is AD VETUSTISSIMUM EXEMPLAR EMENDATUS. De viris illustribus rei militaris, & administrandae rei publicae. Accesserunt argumento, Suetonii Tranquilli Liber de claris Grammaticis & Rhetoribus. Item Ful. Obsequentis prodigiorum liber. &c. Basiliae, apud heredes And. Cratandri, anno 1542. 8.* Procuravit hanc editionem JO. SICHARDUS, utpote qui praemisit epistolam Georgio Ilfungo, Augustae Vindelicorum apud D. Mauritium Decano, inscriptam. Hujus editionis variantes lectiones nobiscum humanissime communicavit Dom. GE. ANDREAS VINHOLD, Rector Gymnasii Zuiccaviensis de bonis literis meritisissimus.

A. 1735. *Des Römischen Consuls, Cajus Plinius Caecilius Secundus, Lob-Rede auff den Kayser Trajanus, übersetzt, mit nöthigen Anmerkungen und den Lebens-Beschreibungen der Kayser Domitianus, Nerva, und Trajanus, erläutert von Christian Tobias Damm, Contr. des Gymnasii zu Cölln an der Spree in Berlin. Gedruckt in Leipzig, 1735. in 8.* Disertissimus hic interpres, & de Plinii panegyrico, & de lingua Germanica, praeclare meritus est.

I N D E X

I N

C. PLINII SECUNDI PANEGYRICUM, EJUSDEMQUE NOTAS.

Primus Numerus Caput, secundus ejus Capitis section-
culas aut versiculos denotat.

Litera n eidem numero adjecta Notam indigitat.

A.

Ab admissionibus, qui admissioni-
bus praeest. 47, 3. n.
Abactus hospitum, depulsio, e-
jectio. 20, 4.
Abditus, latens, occultus, pe-
nitus reconditus. 93, 5.
Abesse a periculo, remotum esse a periculo,
extra periculum esse. 71, 5.
Abjicere consulatum per edictum, pronun-
ciare & publice significare se eum dedi-
gnari. 67, 3.
Abolla, vestis honorarium. 48. 1. n. *Sue-*
ton. Cal. 35. Ptolemaeus convertit hominum
oculos fulgore purpureae abollae, militaris,
cui opponitur toga: Martial. lib. 8, 42. Phi-
losophica Juven. Sat. 3. Martial. 1. ep. 59.
Abradere bonis, detrahere, decidere. 37, 2.
Abrogare imperium, publica rogatione, sive
lege ad populum lata, adimere. 63, 5.
Abruptum necessitudinis. 39, 5.
Abstergere frontem. 73, 5. n.
Abstinere semper expetito honore, magnani-
mitatis est, pro ab honore, qui ab aliis
usque expetitus est. 58, 6.

Abstrusus, penitus latens, & valde occul-
tus. 63, 5. *Sic abstrusae insidiae. Cic. pro*
leg. Agraria. Abstrusus denique, qui sua
libenter occultit: qui suum secretum ma-
gnopere celat. *ut apud Tacit. 1. A. 24. 1.*
abstrusus Tiberius.

Accelerare occasum imperii. 26, 6.

Accensus, minister sive praeco magistra-
tuum, ita dictus quod ad censum solitus
est vocare populum. 23, 3. n. differt a
lictore. *Liv. lib. 3. Accensi* erant adscri-
ptitii, qui supplendis legionibus adscri-
bebantur, sic dicti quod ad legionum
censum essent adscripti. *Festus Lib. 1.*
Nonius Marcellus. Accensi consules ac
praetores, qui castra sequuntur, quod
ad res necessarias saepius acciuntur, ve-
luti accensiti. *Varro de vit. pop. Rom.*
lib. 3.

Accinctus 20, 3. n. *accincta bonitas.* 30, 5.
n. *Accinctus*, armatus. *Tacit. 2. Hist. 89,*
1. accincti milites 2. Hist. 88, 3.

Accipere beneficium. 6. 3. *successorem.* 7, 5.
Accipere omen, pro in omen, ominis lo-
co intelligere, interpretari, suscipere,
cognoscere, *nec aliter omen acceptum est.*
ist

ist nicht anderst aufgenommen worden. 5,
5. Sic M. Crassus accepit omen. Flor. 4,
12. 14. ita & loquitur. Tacit. 1. Hist. 62,
6. Liv. 1, 7. 16. accipere sub imperium,
recipere, defendere, tueri, fovere. 5,
1. n.

Accitus, per nuntium evocatus & rogatus
6, 4. *Accitus*, pro peregrino: *accita ars*
Tacit. 2. Hist. 3, 3. *Accitus*, advoca-
tio, evocatio. Virg. 1. Aen. Regius ac-
citu chari genitoris ad urbem Sidoniam
puer ire parat. Cic. 5. Verr. Tacit. 2. A.
50, 3.

Acclamatio Senatus. 71, 4. *ingens*. 73, 1.
Acclamationes, fingendi tempus non habentes,
sincerae. 3, 1. *in aere incisae*. 74, 1. n.
In acta publica missae. 75, 1. *antea parietibus*
curiae clausae. *ibid.* 1, 2.

Acclamationes in Curia. 3, 1. n. *theatrae*.
2, 6. n.

Acclamationibus peculiaria verba interposita.
74, 5. n.

Accrescere. 62, 8.

Accusandi rabies sub Tiberio. 11, 1. n. eadem
usq. Judaei. *ibid.* *necessitas*. 70, 8.

Accusator domesticus, servus. 42, 3.

Acta publica. 75, 1. *acta & gesta Valla* di-
stinguit lib. 4. haec esse in administratione
magistratus, & in reb. majorib. & ad
Remp. vel ad plures spectantibus: ut
gesta Caesaris, acta vero etiam rerum
privatarum, & minorum ac familiarum.
At Budaeus dissentit ab illo: qui vult
Commentarios privatam esse memoriam:
acta autem memoria publica testata, quae
in aerario esse solebat.

Actor. 36, 3. n. *actor ac procurator*, diver-
si ac iidem. *ibid.*

Actuarius, qui acta publica, actiones cau-
sidicorum in judicio velociter excipit:
Quintiliano dicitur Notarius. 73, 1. n.

Actum est: proverbiale genus loquendi
apud veteres, quo desperationem signi-
ficabant. 31, 6.

Actus, 45, 6. actiones ita apud Justin. 31,
2. 1. *in oratione*. illa in Sallust. in 2. A-
grar. Cic.

Acuere, ad imitationem accendere. 44, 7.

Adaequare laudibus, aequae digna laude
persequi. 72, 4. Sic. Flor. lib. 2, 2, 14.

adaequare famam. lib. 3, 10, 23. urbem
flammis.

Addere muneribus perpetuitatem, munera
perpetuare, h. e. sine intermissione con-
tinuare. 94, 1. Simili modo D. Baudius
in orat. ad Elizabetham Regin. Angliae.
*Faveant propitia fata beneficio, quod de-
derunt, tantoque muneri addant perenni-
tatem. necessitatem*, invito obtrudere, &
ingerere. 36, 5. n.

Adducere Rempublicam in discrimen. 10, 1.

Adesse alicui apud Deos, patrocinari, auxi-
lio esse. 78, 6. n. 49, 1. n. *adesse pro-*
prium est patroni causarum. utilitatibus
fisci, favere, juvare, augere. 41, 3. *ex-*
ercitationibus, interesse, urgere. 18, 2.

Adfectus erectus & liber est amor. 85, 3.

Adhibere Deum rebus incipiendis, invocare,
in auxilium advocare. 1, 1. n.

Adhuc, usque ad hoc tempus. 1, 4. Quo
significatu frequentissimum tum Nostro,
tum Ciceroni in Verr. 7, 2. Sic Plautus
in Casina: *Jam tibi istuc Cerebrum excu-
tiam, excetra. ludibrio pessima Quae me*
adhuc habuisti.

Adigere in verba, cogere ut in verba ju-
ret. 64, 1. n. 77, 2.

Adire lucos. 81, 1. *periculum capitis*. 48, 1.

Aditus obstructus, interclusus, non pa-
tens. 41, 3.

Admissio, actus ipse admittendi, sive reci-
piendi humaniter: *admissionum Trajani*
facilitas, qui facile quemlibet admitte-
bat ad colloquium. 47, 3. n. 79, 6. 48, 1.
Habebant autem veteres, primas & se-
cundas admissiones: id quod hodie quo-
que observari fere solet in principum au-
lis. Senec. 6. Benef. Clement.

Admissionalis, cujus officium est admitte-
re aulicos intra cubiculum ad principem
salutandum. 47, 3. n.

Admissis & exclusis par metus, sub Domi-
tiano. 48, 4.

Admovere gubernaculis salutis publicae. 6, 2.

Admovere munificentiae ingenio disjunctis
terras, ita prosequi munificentia, ac si urbi
Romae essent conjunctae. 25, 5. Loquitur
auctor de congiario, in quo rationem
absentium habuerat Trajanus perinde ac
praesentium.

Ad

I N D E X.

Adnotare, observare. 56, 1.
Adnotator convivis imminens. 49, 6. n.
Adnumerare vulnera. 15, 5.
Adoptio Trajani divinum factum, quando facta. 6, 3. n. 10, 4. n. 59, 4. n. excusat succedentem meliori. 44, 4. n. geniturae praelata. 7, 7. n.
Adstare maxime, adhaerere, quam proxime tangere. 23, 2.
Adstrepere irritis precib. aures. 26, 2. 4. *adstrepere alicui*, strepitu assentire, applaudere, apud Tacitum *adstrepebat alacre vulgus*, id est, applaudebat. *Budaeus*.
Adstruere felicitati, superaddere, augere. 74, 5. *auditis*, augere audita, plura affingere. *Silius* 4, 2. *laudem*, accumulare. 46, 8.
Adventu principis, victimae caesae. 23, 5. n.
Adversa ex secundis, (& contra) nascuntur. 5, 9. n.
Adversa magnos probant. 31, 1. n.
per Adversa ad usum secundorum venisse, utile. 44, 1. n.
Advertere oculos, ad animum refertur, pro animadvertere, animum advertere, quod est eam rem diligentius observare, ut videlicet ei provideres. 34, 2.
Adulancia verba parvulorum. 26, 1.
Adulatio misera. 54, 1. vincit amicitiam. 55, 2. n. pestis amicitiae. 85, 1. n.
ab Adulationis specie tantum absumus, quantum a necessitate. 1, 6. n.
Adulatione consumpta novitas. 55, 3. caret, quod necessitate. 2, 2. n. 23, 6. n. 72, 7. n.
Adulationum certamen. 54, 5. n.
Adulationes avaras non audit Trajanus. 41, 3.
Aedes nobilium a paribus dominis habitata. 50, 3.
in Aedificando privatim parvus Trajanus. 51, 1. publice magnificus. *ibid.* 3. n.
Aegyptus Nilo foecunda redditur. 30, 1. n. *Romam alit*. 31, 2. n. & vicissim *Aegyptum Roma*. *ibid.* 3. & seq.
Aegypto subvenit in annonae penuria Trajanus. 30, 5. 31.
Aegyptii quasi pars populi Rom. 32, 1.
Aegyptiorum ventosa & insolens natio. 31, 2. n.
Aemulari, proprie cum quadam invidia at-

que ambitione, & quasi certamine conari, alium superare: *indulgentiam*. 61, 8. *veteres & antiquos, priscos Romanorum Reges & consules*. 11, 4.
Aemulamur, quae laudari videmus. 70, 3.
Aemulatio foeminarum ad similitudines prona. 84, 2. nascitur ex conjunctione, alitur aequalitate, exardescit invidia. *ibid.* *aemulatio alit ingenia*. 13, 4. n.
Aequare priscis consulibus. 91.
Aequata diis potestas principis, aequalis. 4, 4. n.
Aequatus Numinibus, consecratus. 35, 4. *plebi ac principis locus*. 51, 3.
ex Aequo 2, 8. 83, 6. *Tacit.* 20. *Agric.*
Aerarium silens. 36, 1. n. *exhaustum*, innocentium bonis non explet *Trajanus*. 55, 5. *spoliarium civium sub tyrannis*. 36, 1.
Aes uxorium. 26, 5. n.
Aestimator parcissimus beneficiorum Trajanus. 21, 2.
Aevum omnium breve. 78, 2. *ubi aevum pro vita*, ut apud *Justin.* 2, 4. *servatae in omne aevum virginitatis admiratio*.
Affabilitas Trajani. 24, 3. 47, 3. 49, 4.
Afflare fulmine, flamma stringere. 90, 5. n.
Affluentia, abundantia. 28, 7.
Agere amicum ex imperatore, deposita imperii majestate, personam amici induere, & prae se ferre. 85, 5. *Agere autem proprie amicum*, qui amici officium praestat, officioque rerum se amicum esse ostendit. *bonum consulem*, bene & laudabiliter fungi consulatu. 56, 3. *aetatem in tenebris*, vivere in obscuro, sine honore. 44, 5. *gratias*, dicere. 1, 2. *personam Agamemnonis*, in imperio in pejus mutari, melius incipere, quam desinere. 24, 1. n. *tempus*, transigere. 49, 8. *tribunum*, esse. 15, 1. *triumphum*, triumphare, triumphum ducere. 22, 2. *vitam duram & anxiam*. 34, 5.
non id Agere, studio non intendere. 5, 3.
Agésilaeus animi dotes elaboravit. 55, 9. n. *noluit statuas*. *ibid.*
Agitare absolute, cogitare, tractare. 9, 2. *saepius cum adjecto*, agitare secum, agitare animo.
Agmen exercitus ambulans. 12, 4.
Agnoscere, libenter admittere, & tanquam gra-

I N D E X.

- gratum accipere. 34, 4. beneficium. 1, 6. n.
- Agnoscis, & agnosceris*, agnoscunt se invicem noti. 21, 4.
- Agricolae rarissima moderatio*. 46, 8. n.
- Agrippina curavit milites saucios*. 13, 3. n.
- Alacer virtute militum*. 13, 2.
- Albani lacus otium*. 82, 1.
- Albana villa*. 50, 5. n.
- Alcantarae*. 51, 3. n.
- Allegare decreta civitatum*, adferre, adducere. 70, 9. senatui. 70, 2.
- Alexander Severus pro sua cujusque fama publica rectores provinciis dedit*. 62, 9. n.
- Alexandri M. congiaria*. 25, 2. n.
- Alienissimi*, extranei. 37, 3.
- Alimenta a congiariis diversa*. 26, 7. n.
- Alimentorum cura*. ibid.
- Alioquin*. 70, 8. Lipsius mutat ibi verba. Male, ni fallor: Nam vox haec eodem sensu legitur. 45, 4. pro, alio modo, quod si non.
- Alipies*, unctor, qui athletas certaturos ungebat, & magister ac praeceptor athletarum dicebatur. 13, 5. n.
- Aliud ex alio*, eleganter pro una res post aliam. 18, 1. Cicero, aliud ex alio me quotidie impedit.
- Allocutio*, militaris scil. 56, 5. n.
- Alpes*, montes excelsi, Italiam separant a Gallia & Germania. Hinc Claustra Italiae vocat Justin. 3, 3. 6. Sic autem dicuntur quod perpetuis fere nivibus albescunt. 14, 2.
- Altare & ara*, differunt. 1, 5. n.
- Altari*. 23, 5. n.
- Altius*, pro quod altius est. 6, 7. n.
- Amara curarum*, sic dictum, ut aspera laborum, & id genus multa. 39, 5. n.
- Amant Trajanum Dii*, ut ille cives. 74, 4.
- Amantur ne a Diis quidem, nisi quae homines amant*. 72, 4.
- Amat satis bonos, qui malos satis odit*. 53, 2.
- Amatur a pluribus Trajanus: nam & plures amat*. 43, 2.
- Amare & amari jucundissimum*. 85, 7.
- Amare & odisse res liberrimae*. 85, 3. n.
- Amare fortiter*. 36, 4. pertinaciter, perseveranter, obstinato. 86, 2.
- Amare unum facilius, quam multos*. 85, 8.
- Amare principes bonos ob bona publica*. 90, 2.
- Amari non extorquetur*. 85, 3. n.
- Amari princeps, nisi ipse amet non potest*. ibid. 4. n.
- Amatorium sine medicamento*. ibid. 3. n.
- Ambitio magni animi non est contenta annuis honoribus*. 58, 1. n.
- Ambitio verae majestatis inscia*. 63, 4.
- Ambitiosus adseclat imperium*. 7, 1. n.
- Amicitia*, priscum mortalium bonum, jam exolevit in privatorum animis. 85, 1. an sit inter inaequales. ibid. 7. n. humilis virtus, dubiumque an virtus. ibid. 1. n. purpura induta. ibid. 2. n.
- Amicitia nomen tantum in Principum domo, inane irrisumque manet*. 85, 1.
- Amici multi sceptrum verissimum*. 85, 6. n. pulcherrima vitae suppellex. ibid.
- Amicos parare, praecipuum Principis opus*. 85, 6. ex optimis legit Trajanus. 45, 3.
- Amittere reverentiam*. 8, 6. usum pedum. 24, 5.
- Amnis palans, effusus, vagus*. 30, 3. at inflatus. Liv. 23, 19. 40. 33. Thucyd. i. 2, 1. 17.
- Ammium Genius*. 32, 4. n.
- Amor amore provocatur*. 43, 2. n. beneficio confirmatur. 85, 9. n. non imperatur subiectis. ibid. 3. dominationis impatiens. ibid. amor principis, clementia. ibid. 4. n.
- Amoris mutui signum, eosdem amare*. 62, 4. n.
- Amoris simulatio peior odio*. 81, 1.
- Amorem dissimulare*. 62, 5.
- Ampliare numerum gladiatorum, augere*. 54, 2.
- Amplissimum inter homines, imperium*. 7, 2.
- Amplitudo litigatoris, qua Caesaris personam repraesentat*. 36, 3.
- Amplius*. 6, 7. n.
- Amputare, abradere, tanquam supervacua*. 51, 1.
- Animae sapientum, heroes*. 89, 3. n.
- Animus contemtor ambitionis, infinitae potestatis domitor ac fraenator*. 55, 9. toto corpore validior imperitet. 82, 6.
- Animi generosi ulciscuntur statim, non oderrunt*. 85, 7. n. tumentes. 28, 3. n.
- Animos rectos ac vividos non contundit, sed fovet Trajanus*. 44, 6.
- Animos tollere, spiritum, superbiam & auda-*

- daciam capere. 11, 5. *Livius* 4, 9, 3. *erigere* dixit. 3, 5, 3. *animis ingentibus efferri*: At apud *Justin.* 1, 3, 7. & *Virgil.* *Aen.* 9, 127. significat, alteri audaciam facere, cui affine, *incendere*, *animare*, *stimulare*.
- Animadvertite*, solenne verbum lictorum. 23, 3. n. 61, 7. n.
- Annalium honor aeternus.* 54, 2. n.
- Annibal primus praelium invit, ultimus eo excessit.* 13, 3. n. *revocatus Carthaginem.* 6, 4. n.
- Annona*, alimonia communis. 20, 3. n. *Annona urbis*, annuus proventus nec frumenti solum, sed etiam aliarum rerum copiosissime in horreis publicis reconditus. 31, 5.
- Annonae affluentia, congiarium perpetuum.* 28, 7.
- Annus fertilis.* 31, 1. *Longus & sine discrimine, continuis consulatibus unius Principis.* 58, 1. n. *Medius multum valet in commutandis moribus hominum.* 59, 4. n.
- Annum aperiunt consules.* 58, 4.
- Antecessorum beneficia a successore confirmata.* 39, 2. n.
- Anteire magno gradu aquilas.* 10, 3. vide infra vocem *Aquila*.
- Anteponere multis, praeferre, praepone-re.* 53, 5.
- Antiochus philosophis regno suo interdixit.* 47, 1. n.
- Antiquum & consulare, laudabile & ad modum antiquorum consulum.* 76, 1.
- Anton. Caracalla commilito dici maluit, quam princeps.* 19, 3.
- M. Antoninus in aedibus senatus habitavit.* 47, 4. n. *pietate memorabilis.* 6, 1. n. *cujus milites semper togati.* 23, 3. n.
- Antoninus philosop. ornamenta imperialia vendidit, ne extra ordinem tributum exigeret.* 50, 5. n. *Optimus & moderatissimus.* 44, 7. n.
- Apotheosis ob diversas causas.* 11, 1. 2. vide *Consecratio*.
- Apparatus arrogantiae principalis, pompa qua solent uti principes.* 76, 7.
- Aptum, loco, tempori, rei conveniens.* 1, 6. n.
- Aptare se moribus cujusvis gentis.* 2, 4. n.
- Aquam bibunt Romani milites.* 15, 5.
- Aquilae Romanae, signa Romanae legionis, cui Marius, in secundo suo consulatu aquilam dicavit.* 82, 4.
- Arae augustiores.* 52, 1.
- Arcus Domitiano dicati.* 54, 4. n.
- Ardor amoris.* 72, 5. *imitationis.* 13, 4.
- Armare manum.* 67, 8.
- Armari telis, suo coelo.* 12, 2.
- Arma emerita, victricia.* 15, 3. *hostilia.* 17, 1.
- Armis arma irritantur.* 49, 3.
- Armorum exercitatio.* 13, 2.
- Ars aulica, differre promissa.* 91, 2. n.
- Artes effoeminatae, molles, corruptrices animi.* 46, 4. *futuri ducis.* 81, 2. *vitiis inimicae, moralia praecepta.* 47, 1.
- Ascendere, inire consulatum.* 58, 3. quod explicatius capitibus subsequentibus. ut; *Curulem.* 59, 2. n. 60, 1. 2. n. *tribunal.* *ibid.* *Capitolium.* 5, 3. 23, 4. *ad alterius magnitudinem.* 61, 2.
- Assentatio mendax.* 2, 2. n. *pestis amicitiae.* 85, 1. n.
- Assentio.* 76, 3. n.
- Assensus senatorius, approbatio.* 71, 1.
- Assensu excipere, approbare & laudare.* *ibid.*
- Asserere sibi filii obsequium, assumere, obsequi velle, more modoque filii.* 12, 3.
- Asseveratio in voce, voce ipsa vim probationis animique motum declarante.* 67, 1.
- Affidere populis ferocissimis.* 12, 3. vide infra vocem *Sedere.* *Affidere gubernaculis, assiduum esse in gubernanda navi.* 81, 4.
- Noster Epistola 49. tota vita literis assidere.*
- Assiduus in tribunali, frequentius & diutius ibi sedens.* 77, 6.
- Assignare judicem.* 36, 3.
- Assistere, patrocinari, defendere: proprie adstare dicitur Advocatus iis, quibus adest Brissou. de verbor. signif. lib. 1.*
- Assumere filium, adoptare.* 8, 3. *auxilium rebus fessis.* *ibid.* *Deos in consilium, petere ab iis consilium.* 8, 1. *in consortium laborum, curarum, partiri eas cum aliquo.* 7, 3.
- Assurgere in theatro, honos.* 52, 2. n.
- Athalaricus Rex mutuum juramentum, Trajani exemplo, reparat.* 64, 1. n.
- C. Atilius ex agricola consul factus.* 37, 1. n.
- Attendunt dii nulli magis quam Caesari.* 65, 2.
- Attilae pictura.* 12, 2. n.

Attollere rectos amicos, erigere, animare. 44, 6. *campum.* 14, 3. *poetice: Sic Statius* 4. *Theba.* 28. *longoque attollit pulvere campum, attolli humeris, alicujus ope assurgere.* 57. *sine.*

Attonitus, stupefactus proprie, cui casus vicini fulminis, & sonitus tonitruum dant stuporem. 76, 3.

Attributa Dei nefarie translata. 1, 6. n.

Avaritia detestanda. 50, 5.

Auctor, qui principem facit. 20, 3. n.

Auctor displicet, non factum in his, quae a malis bene fiunt. 46, 3. n.

Audire, solenne verbum, quo dii rogabantur, ut audirent. 10, 4. 94, 2.

Avertere famam, amovere infamiam & intercipere. 28, 1. *oculos, aures, animos a republica: ab illa se plane alienare, nec cogitare de illa.* 66, 4.

Aves consultat in limine Trajanus. 76, 7. n.

Augere auctoritatem. 10, 1. *gloriam patris.*

14, 1. *gratiam pacis.* 5, 8. *majestatem.* 5, 8. 56. *fastigium.* 71, 1.

Augurarium. 76, 7. n.

Augustalia. 92, 7. n.

Augustarum cognomen deprecantur uxor & soror Trajani. 84, 6.

Augustum. 23, 5. n.

Augustus bis in anno gladiatores dedit, nec ultra sexaginta paria. 54, n. *alea oblectatus.* 8, 2. 10, n. *coelo dicatus.* 11, 1.

sine honore censurae. 45, 4. n. *fessa discordiis sub imperium accepit.* 5, 1. n. *in eligendo Tiberio gloriam sibi auxit.* 10, 6.

n. 89, 2. n. *infelix tota familia.* 4, 5. n. 38, 5. n. *in nomen Julii Caesaris adoptatus.* 88, 5. n. *invenit vigesimam.* 37, 1. n.

consanguineos & pauperes ea excepit. ibid. *substitutis negavit congiarium nondum promissum.* 25, 3. n. *nominatim singulos salutavit.* 23, 1. n. *ex sinu uxoris successorem elegit.* 7, 5. n. *vicesies imperator.* 8, 6. n. *quaterdecies milies HS. (nobis, triginta quinque milliones) ex testamentis amicorum accepit.* 43, 2. n. *erecta suorum ingenia non nimis amavit.* 45, 1. n.

Augusti artes ad imperium. 66, 3. n. *portenta.* 5, 3. n. *coena comis, nec sumptuosa.* 49, 5. n.

Argentarii, qui argentum tractant. 54, 4. n.

Aulae apti improbi. 44, 5. n.

Aulicorum incertus status. 66, 3. n.

Aulus Vitellius perpetuus consul. 57, 1. n. 58, 1. n.

Avocamentum. 82, 8.

Auribus accidit clamor. 92, 5. *mollissimis parcere.* 68, 7.

Ausonius consul. 69, 4. n.

Auspicari, auspiciu capere, feliciter incipere. 1, 1.

Automatarii, qui machinas per se moventes tractant. 54, 4. n.

Autor publicae laetitiae. 79, 3.

Autoritas, vis, eminentia Reipub. 1, 2. *in discrimen adducta.* 10, 1.

Autoritate securitatem perdere, periclitari ob magnam auctoritatem. 93, 1.

Auxilium unicum rebus fessis Trajanus. 8, 3.

B.

Bajani tepor & silentium. 81, 1.

Barbarus Rex, Decebalus. 16, 5.

Barbarae gentes, Germani. 56, 4.

Barbarorum erga Romanos reverentia. 12, 1, 2. *Nomina & corpora magna.* 17, 1. n.

Beatissimum in principatu nihil cogi. 6, 1.

Belle cantare & saltare, laus histrionum, non principum est. 2, 6. n.

Bellua specu inclusa, abstrusus Domitianus. 48, 3.

Bellum civile. 5, 1. *peregrinum externumque.* 6, 4.

Bella, nec timet, nec provocat Trajanus. 16, 1.

Bene ac feliciter eveniat. 72, 1. n.

Bene ac sapienter. 1, 1. n.

Bene imperaturus recusat imperium. 5, 5.

Benefactis tantum ex conscientia merces. 44, 6. n.

Beneficium, quod invito datur, imperium est. 36, 6. n. *libenter accipere est reddere.* 6, 7. n. *Beneficium principis, privilegium, liberalitas.* 37, 4.

Beneficia viscata. 43, 5. n.

Beneficiorum principalium summa gratia, si iis & non uti liceat. 36, 5. *merentibus tributorum gaudium, non ad ipsos magis, quam similes redundat.* 62, 1.

Beneficiis commendationem ex difficultate captant Principes. 91, 2. n.

Beneficiis potius, quam remediis ingenia ex-
periri placet Trajano. 45, 4.
Benignitas principis. 50, 6.
Blanditiae miserabiles. 2, 3. n.
Blandiri, quoquo modo studere, ut pla-
ceas. 2, 3.
Boni, sub malis principibus abstrusi, dela-
tionibus in lucem proferuntur. 45, 2. im-
pares malis. 3, 6. 1.
Bonum faustumque. 63, 2. n. *insolitum plus*
amatur. 5, 8. *bonum it in ingens malum*
& contra. 5, 9. n.
Bona discreta, sociata. 32, 3.
Bona nostra intelligamus. 2, 5.
Bona principis boni. 27, 4. n. *seculi, liber-*
tas judicandi. 36, 4. *secunditatis, copia*
annonae. 32, 2.
Bonorum malorumque causae sub diversa spe-
cie latent. 5, 9. n.
Bonos esse, satis est, si non nocet. 44, 7.
esse, qui patitur princeps, plus moribus
confert, quam qui cogit. 45, 4. n. *facit*
Trajanum non cogendo. 46, 8. *non poenis*
malorum, sed bonorum praemiis. 70, 2.
provehit Trajanus. 45, 4.
Bruti statua. 55, 6. n.

C.

Caduca bona, item legata, quae a lega-
 tariis ceciderant. 36, 4. n. *Ulpia. tit.*
17. regular. scribit: proprie id caducum
appellari, quod quis sibi relictum, ita ut
jure civili capere possit, aliqua deinde
ex causa non ceperit, quod tunc vel ad
fiscum defertur, velut legatario de me-
dio sublato, vel ad substitutum, ut si is
cui relictum legatum est, capere legatum
non possit, vel quia ante mortem testa-
toris mortuus est. *Adi Brissou. lib. 3. de*
significat. verbor. in vocab. cadere. Ju-
stin. 19, 3. 6.
Caecilius pius. 88, 9. n.
Caedere hostias, proprium ad rem verbum.
5, 3. n. Talia sunt, probare, ducere, ad-
movere, ferire & reliqua, quae vide apud
Brissou. lib. 1. de formul. fol. 17. seqq.
Caedes delatorum. 34, 5.
Caelebs aes pendebat. 26, 5. n.

Caelibatus Romanis fuit ignominiae & poe-
nae. ibid.
Caesaries ornata. 4, 7.
Caesaris est, nobiles & conservare & effi-
cere. 69, 6.
Caesarum munera insidiosa. 43, 5.
Cajo transeunte prospicere exitiale. 24,
 3. n.
Calculum cum imperio ponere assuescat impe-
rator: computare, expensarum rationem
facere. 20, 5. *de se permittere Diis, id*
est, censendi potestatem facere, & cal-
culum ponendi, sive, opinandi. Ta-
lia sunt mittere in consilium, cen-
sendi potestatem facere, calculum per-
mittere, porrigere, proponere.
Caligula, nisi ipse aut Tiberius heres, testa-
menta rescidit. 43, 4. n. *verax.* 54, 5. n.
Caligulae crudelitas. 33, 3. n. *statua media*
inter Deos. 52. 1. n.
Calor pietatis subitus, festinatio reveren-
tiae. 3, 1. *calor in his talibus, operis rei-*
que cujusvis festinationem notat. Sic
forte capi potest illud Virgil. 1. Georg.
cum magna veniet tritura calore, pro,
festinabitur & studiosa futura est tritu-
ra. item, Fervet opus.
Camilli statua. 55, 6.
Campestris meditatio. 13, 1. n.
Campi caedibus contecti. 12, 1.
Campidoctores Graeculi. 13, 5. n.
Campus gloriae & honoris. 70, 7. *haurit su-*
dores, poetocoteron, pro, sorbet, devo-
rat. 15, 4. *sacratu, Martius.* 63, 7. *spa-*
tiosissima sedes hominum deorumque. 63,
 1. *ornatissima pars urbis. ibid. n.*
Candidatus consulatus. 95, 6. n. *immortali-*
tatis Trajanus. 63, 1. n.
Candidato nil magis prodest ad sequentes ho-
nores, quam peractus optime magistra-
tus. 70, 8.
Candidati dicti optimi, vel boni. 71, 7. n.
Canities auget majestatem. 4, 7. *dignitatis*
symbolum. ibid. n.
Canon. 29, 4. n.
Capere, augurale verbum & auspical: ini-
tium. 1, 1. *experimentum adfectus, ex-*
periri, sentire & probare. summas pote-
states, recipere consulatum & principa-
tum. 59, 6.

- Capessere civitatem.* 39, 5. *curas imperii.* 62, 2. *stationem.* 7, 3.
- Capitolinum.* 1, 5. n. 5, 3. n. 16, 3. *adoptio- nis Trajani sedes.* 47, 5. *publicum.* ibid.
- Capitolinum iter.* 52, 6. n.
- Captare beneficiis suis commendationem ex difficultate,* per difficultatem venari aut quaerere laudem. 91, 1. *humanitate amo- rem, terrore reverentiam.* 4, 5.
- Caput radiatum.* 52, 1.
- Caritate non septus, frustra se terrore suc- cinxerit.* 49, 3.
- Carmen comitiorum.* 63, 2. *longum perpeffus est Trajanus.* ibid. *meditatum.* 3, 5. n. *sanctissimum* (comitiorum consularium) *praestit Trajanus.* 92, 3. n. *serium,* conti- nens res graves, & admiranda gesta Tra- jani. 54, 2.
- Corpore famam, vitam, reprehendere, qua- si dentibus lacerare.* 53, 4. & cum ad- jectis: *carpere maledico dente.* Cic. pro Cor. Balb.
- Carus omnibus ac desiderandus.* 10, 6. *perin- de summis atque infimis.* 19, 3.
- Casperi Aelianus.* 5, 6. n.
- Castigant vitia sua* (sub Trajano) *ipsi, qui castigari merebantur.* 46, 6.
- Castitas affectata, simulata, contra natu- ram assumpta: cui opponitur, ingenua, infita, naturalis.* 20, 2.
- Catenis vincti triumphabantur duces.* 17, 1. n.
- Catonis duplex repulsa.* 61, 7. n.
- Causa consecrationis.* 10, 1. *mala causa fi- sci.* 36, 5. *non discrepat, eadem est cau- la.* 55, 7.
- Cautibus adfixi.* 35, 2.
- Cedere adfectibus, indulgere, non repugna- re, obedire.* 4, 3. *honore & nomine suo alteri.* 94, 4. *virtutibus, locum dare eis, ab iis vinci, ac superari.* 16, 5.
- Celebrare factum acclamatione vera.* 71, 4.
- Celeritate occulta properat aedificia Traja- nus.* 51, 3.
- Censere, sententiam dicere.* 54, 3. 76, 4.
- Censentes, Senatores.* 60, 1. *laudibus prin- cipum immorati.* 54, 5.
- Censor neque praetorum neque consulum cot- lega.* 77, 4. n.
- Censura est, vita principis.* 45, 7.
- Cereos praeferre, unde natum.* 25, 5. n.
- Ceroma, unguentum e cera mixto oleo, quod in palaestris ungebantur athletae.* 13, 4. n.
- Certare cum valentissimo quoque sodalium.* 81, 4. *cum feracissimis terris.* 30, 2. *se- cum sine aemulo.* 15, 5. *cursu, robore, astu.* 81, 2. *charitate dignissimi cujusque.* 62, 3. *de libertate, servitute.* 11, 5.
- Certamen adulationum.* 54, 5. *honestissimum speciosumque.* 79, 4. n.
- Cesonius vitiis protectus.* 44, 5. n.
- Cespes, terra in modum lateris caesa cum herba.* 56, 5.
- Cespitem viridi extructum tribunal.* ibid. n.
- Charitas mutua.* 91, 6. *patriae superat amo- rem castrorum.* 20, 1.
- Christiani candidati aeternitatis, restitutio- nis, angelorum.* 63, 1. n. *dicti sarmentii & semissi.* 35, 3. n.
- Cibus in medio, in parato, vulgaris.* 49, 4.
- Cinctus Gabinus.* 59, 5. n.
- Cinnae ingenium.* 91, 2. n.
- Circa te, domestici tui.* 83, 3.
- Circenses ludi editi a praetore vel consule.* 92, 5. n.
- Circumferre oculos.* 7, 5.
- Circumfusus equestris ordinis flore: circum- datus, circumcinctus.* 23, 3. *plura exem- pla vide in Indice ad Florum Cl. Freinsh.*
- Circumire consulatum, ambire.* 69, 2.
- Circumstat cura.* 3, 3.
- Circumvenire omnia immensa possessione lon- ge lateque occupare.* 50, 1.
- Circus amplificatus.* 51, 5. n. *circi latus im- mensum.* ibid. 3. n.
- Cives facti, beneficio principis.* 37, 3. n. *non maximi, m. riti minores.* 83, 4. *amici, filii, propinqui, principis.* 21, 4. n. *ve- teres, jampridem in urbem recepti, qui- bus opponuntur, novi.* 37, 3.
- Civile, moderatum.* 78, 5. n.
- Civitis incessus.* 83, 7.
- Civilis, humanus, popularis.* 29, 2.
- Civitas fundata legibus, & iisdem eversa.* 34, 2. *patet, datur tibi.* 39, 2. *propria principis domus.* 21, 4. n. *religionibus de- dita, indulgentiam deorum merita.* 74, 5.
- Civitates aemulae, contendentes inter se de dignitate aut finibus.* 80, 3. n.
- Clamor civium.* 5, 3. *Senatus.* 73, 1. n. *au- ribus Trajani accidit.* 92, 5.

Clarissime genitus. 89, 4.
Claritas generis. 58, 3. *residua.* 69, 5.
Classis omnibus permissa ventis, certa naufragii & interitus. 35, 1.
Claudere acclamationes parietibus curiae, in senatu tantum eas dicere. 75, 2.
Claudius coelo dicatus. 11, 1. *omnia munia in se traxit.* 77, 3. n. *uxorius.* 83, 5. n.
Clausula votorum. 67, 4. n.
Clementia non dissoluta, non remissa nimis & indulgens. 80, 1. *dos potentissima ad honorem.* 85, 4. n. *principis communis.* 35, 4. n.
Codicilli amicorum, testimonia. 70, 9.
Coegisse ne videatur, eam laudem adstruit Trajanus his, quos bonos facit. 46, 8.
Coelo suo armantur ferae gentes. 12, 3.
Coena unde dicta Romanis. 49, 6. n. *Dominici dicta xivvvia.* *ibid.* *solitaria, secreta, sine convivis.* *ibid.* *pro prandio.* *ibid.*
Coenarum exquisita ingenia, lautae & ingeniose structae. 49, 7.
Cogendo, vitia non corrigenda. 45, 4. n.
Cogere nihil parenti publico convenientissimum. 87, 1.
Cogi nihil, in principatu beatissimum. 6, 1.
Coguntur bene imperaturi. 5, 6.
Coguntur Augustae. 84, 6.
Cognoscere experimento. 84, 6.
Cobibere adfectus. 79, 3. *aerarium & fiscum pari severitate, cavere ne praeter jus & rationem crescat privatorum dispendio.* *Laudat enim Trajani continentiam, quod non exhauriat cives improbis confiscationibus.* 36, 2.
Colere consecratos flamine. 13, 3. *victimarum cruore.* 52, 6. *insignem virum (sub malis principibus) perniciosum.* 62, 7. n. *morem, observare, retinere.* 1, 2.
Collationes remissae a Trajano. 41, 1. *quid eae sint.* *ibid.* n.
Collecta tenere. 4, 6. n.
Collegam imperii nemo nolens habet. 9, 1.
Collegas, praetores vocat Trajanus. 77, 4. n. 78, 5.
Collegia artificum. 54, 3. 4. n.
Colligere feras mentita sagacitate, quasi venari. 81, 3.
Collocare in edito. 61, 3.
Comitas principis. 24, 3. 4. n.

Comitatus principis accinctus. 20, 3. n. *modestus.* 76, 7.
Comitiorum solennia. 64, 1.
Comitiis suis consularibus interest Trajanus, superbi absunt. 63, 1. n.
Commemore fortia facta, testem esse virtutis. 15, 5.
Commendare, reddere gratias. 5, 8. *laudibus virtutes, committere laudare.*
Commendationes eblanditae, suspectae. 70, 9. n.
Commercio fit, ut omnia ubique nata videantur. 29, 2.
Commessationibus celebratus princeps. 54, 1. n.
Communia studia reverenter habuit. 47, 1. n.
Commissiores rhetorculorum, exhibitiones ad ostentationem ingenii. 54, 1. n.
Commissionibus celebratae laudes imperatoris. 54, 1.
Commodare orationi oculos, vocem, manum. 71, 6.
Communicare imperium. 6, 5. 8, 4. n.
Communia principis vestigia, Trajani, qui incidit more plebejo, & omnibus communi, nempe non equo, sed pedibus, idque sine ullo fastu. 24, 5.
Comparare omnibus. 53, 5.
sine Comparatione nihil non parum grate laudatur. 53, 1. n.
Compellere, cogere. 7, 3.
Compendium alimentarium. 26, 3. n.
Compendia ad honores, viae breviores, adulationes scilicet & malae artes. 95, 5.
Compescere hostilem terrorem, coercere, nec vagari permittere ut pecota intra pascua continentur. 56, 7. *tumentes populos.* 80, 3.
Complecti oratione, comprehendere, continere. 75, 1. *consensum, tenere, & assentire.* 95, 2.
Componere arma, comparare inter se, utrum sit durius ac gravius. 13, 2.
Componi ad reverentiam senatus, cogi, vel per simulationem accommodari ad Senaturn. 76, 5.
Compos votorum. 78, 6.
Comprobare fidem acclamationum, ratam facere & veram esse dicere. 73, 4.
Concedere fato, mori. 11, 3.
Concentus, carmen, solennis dictio. 26, 2. n. *omnium laudum.* 4, 6.

Con-

I N D E X.

Concessa ire via, civem se gerere, communi jure uti. 2, 3. n.
Concipere vota. 4, 4.
Concordia laudum. 4, 6. *duarum mulierum in una domo*. 84, 3.
Concursus laetorum fatalis. 92, 4.
Condere diem, finire. 80, 6.
Conditor imperii, autor. 1, 6. *aevi redeuntis*, Christus. Claud. ep. 91.
Conditio mortalium. 5, 9.
Conditiones aequae. 11, 5. n.
Conferre in filium. 8, 6. § *tempus in aleam, stupra, luxum*, insumere aut potius perdere. 82, 10. *vota*, conjungere vota, quod faciunt convoti. hoc est, iisdem votis obligari. 23, 5.
Confinium. 4, 5.
Confisus patientia. 68, 2.
Confugere in sinum, tutelam quaerere. 16, 4.
Confusio 86, 3. n.
Congerere in navigia. 34, 5.
Congiarium, quale munus. 25, 2. n. *ut dederit Trajanus*. ibid. *quibus datum*. ibid. 5, 26, 2. *culpa redimendae causa datum*. 28, 1. 2. n.
Congiarii facilitate auget numerum civium Trajanus. 51, 5.
Congiaria ab alimentis diversa. 26, 7. n.
Congruens vitae tenor. 91, 6.
Congruunt primis extrema. 65, 4.
Conjectus minarum oculorum, telorum. 17, 3.
Conjuges admittebantur olim ad libita Caesarum. 26, 1. n.
Conjunctissimus Trajano, Optimus. 7, 5.
Conjurazione urbana eblanditae preces. 28, 9.
Consalutare imperatorem. 5, 4.
Conscientia testis meriti. 74, 3. n. *facti*. 80, 1. n. *ex conscientia tantum merces bene factis*. 44, 6. n.
Conscii facinorum non possunt ferre conjectos in se oculos deorum, hominumque. 63, 7.
Consecrare caput suum irae deorum, devovere, obnoxium facere. 64, 3.
Conscripti principes. 52, 1. n. *ob varias causas a successoribus*. 11, 1.
Consecratos templis & flamine colebant. 11, 3. n.
Consequi inter homines amplissimum, imperium adipisci. 7, 2. *memoria reminisci*. 75, 1.
Conservator imperii, Deus. 1, 6.

Consideratus ac sapiens, qui aetatem in te nebris agit. 44, 5. n.
Consiliarii, regum aures & oculi. 88, 1. n.
Consortes periculorum, participes. 60, 5.
Clytemnestra apud Senec. in Agamem.
Consors periculi pariter ac regni mei, Aegiste, gaudes.
Consortium laborum, curarum. 7, 2.
Conspectus Romanae sobolis, intuitus parvulorum Quiritium. 26, 3.
Constantinus facilis accessu. 46, 3. n.
Constat reverentia, respectus inest & timor. 60, 2.
Constitutio egregia. 70, 1.
Consul antiquus. 76, 8. *bonus & princeps bonus, diversa*. 59, 6. *Circensium editor*. 92, 7. n. *designatus*. 61, 1. *privato dissimillimus*. 59, 6. n. *quod alius, quam Caesar, libertatis signum*. 58, 4.
Consulis fasces auspicatissimi. 58, 4. n.
Consules, an fuerint, qui non Senatores. 60, 3. n. *designati primi rogantur sententiam*. 61, 1. n. *ideo tantum, qui volunt fieri, ut fuerint*. 59, 2. *Ordinarii aut suspecti*. 58, 4. n. *per vim ac tumultum creati, expirante libertate*. 57, 4. n. *gerebant bella*. 56, 4. n. *inchoabant annum*. 58, 4. n. *primo consulatus die ad libertatem invitabant*. 66, 1. n. *publice obligati sunt*. 90, 1.
Consulare, consulis proprium, eoque dignum. 76, 1.
Consulatus absentibus in rura sua latus. 57, 4. n. *Continuus*. 58, 1. *Trajani humeris attolli & augescere videtur*. ibid. 5.
Consulatus labores. 59, 1. 60, 1.
Consulatibus continuis longum quendam facit annum Domitianus. 55, 1.
Consultare aves, captare auguria. 76, 7.
Consumere censendi officium principis honore. 54, 5.
Consummatus, perfectus ab ipsis initiis. 51, 3.
Consurgere in alicujus venerationem. 54, 2.
Contagium criminum. 3, 5. n.
Contaminare campum nefario vestigio. 63, 7.
Contemnere deos hominesque. 63, 7.
ex Contemptu imperii factum, ut vinceret. 16, 4.
Contemptis hostibus Trajanus meretur nomen imperatoris, quod alii domitis. 56, 8.
Contendere aliquid remissius, petere minus vehementer. 79, 2.

Con-

I N D E X.

Continere publicis monumentis. 95, 1.
Continuatio obsequii. 45, 5.
Contraxit immensa spatia liberalitate Trajanus. 25, 5.
Contraria juxta se posita magis elucescunt. 5, 9. n.
Contubernium principis. 86, 5.
Contumeliarum gradus (in admissionibus.) 47, 5. n.
Convellere ex publica utilitate, depeculari. 36, 2.
Convictus Trajani cum civibus. 49, 5.
Convictus simulatio. ibid. 6.
Convulnerare frontem punctis, cauterio & stigmate compungere. 35, 3.
Copiam judicii facere, concedere sententiam, dicere. 76, 2. *voluptatis liberius praebere.* 48, 2.
Copiae principales, res & divitiae principis. 50, 6.
Corbulo praegravis Claudio. 44, 6. n.
Cornelius Fronto. 60, 5. n.
Coronarium aurum. 17, 1. n. 41, 1. n.
Corpus laetum opere. 82.
Corpora etiam ardua proceribus admota decrescere videntur. 61, 2. *nominibus non indecora, quorum & nomen & corpus, horrenda.* 17, 2.
Correctio imperata exasperat. 45, 6. n.
Corrupta disciplina castrorum. 6, 1.
Creare consules. 57, 4.
Credere experimento. 31, 3. *famae, oculis.* 59, 3. *Credere latus suum omnibus, omnibus patere, committere suam vitam omnibus, quam alias tuentur latrones, hoc est, lateris custodes.* 23, 2.
Creditur melius omnibus, quam singulis. ibid.
Crescere uno hoc modo princeps potest, si se ipse submittat. 71, 4.
Crescentia laboribus membra. 82, 6.
Crimen majestatis, diminutio. 33, 4. 42, 1. n. *eorum, qui crimine vacant.* ibid. *ibi, ubi opes.* 34, 1. n.
Cubiculum principis (in Circo spectantis.) Cum commodum est. 48, 1.
Cura principis est omnium. 4, 1. n.
Curae optimi principis. 1, 3. n. *Consulares, principales.* 79, 5.
in Curiam ad usum manusque justitias convenitur. 54, 5.

Currus solito angustior, triumphalis. 92, 5. n. *quadrijugus.* 22, 1.
Currus inanes, non solidam veri triumphigloriam reportantes. 16, 3.
Cursus, vitae ordo. 43, 2. *brevis.* 31.
Curulem (sellam) ascendere. 59, 2. n.
Curulibus suis velut affixi superbi principes. 71, 2.

D.

D. *Nota delatorum.* 35, 3. n.
Damnare effoeminatas artes. 46, 4.
Damnationibus iniquis aucta res principum. 50, 3. n.
Danubius congelatus. 12, 5.
Danubio pons impositus a Trajano. 51, 3. n.
Dare, praestare. 60, 7. n.
Dare alimenta. 26, 7. *beneficium.* 6, 3. *Congiarium.* 25, 2. *hereditatem, per privilegium concedere.* 30, 4. 39, 4. *honores.* 77, 1. *imperatorem.* 5, 1. *imperium.* 8, 6. *id quod nemini est ereptum.* 27, 4. *mercedem laboris inertiae.* 44, 8. *diei partem tribunali.* 77, 3. *principem.* 7, 6. 6, 2. *reflores terris.* 1, 4. *requiem corpori.* 13, 3. *successorem.* 92, 1. *triumphalia, caelum.* 89, 3. *fidem vocibus.* 74, 3. *Dare fortunae, moribus, adscribere, imputare.*
Debere virtutibus. 3, 2.
Debere nolunt principes. 60, 6.
Debitor ingratus. 43, 4.
Debilitare animos consulares & frangere. 93, 1.
Decebalus rex barbarus. 49, 5. *pene par Romanis.* 11, 4. n.
Decertare cum recusantibus. 16, 2.
Deceperit ipsum se nemo. 74, 2. n.
Deceptus nunquam est princeps, nisi qui prius ipse decepit. 66, 5.
Decreti honores. 54, 6.
Decuriones. 69, 5. n.
Decus pacis non mediocre submota campis irruptio ferarum. 81, 2.
Decorae equestris ordinis. 23, 1. n.
Dedere tempestatibus, exponere. 34, 5.
Dedignari honorem, indignum habere, contemnere.
Dedignatio parendi. 18, 1.
Defectum corpore caput. 26, 6.

De-

I N D E X

Defendi montibus, dirimi & muniri. 16, 5.
Deferre, sponte & non petenti dare imperium. 6, 4.
Deianirae dictum. 95, 3. n.
Dejici. 52, 3. n.
Delationibus in lucem prolati boni sub malis principibus. 45, 2.
Delatores coercet & punit Trajanus. 34, 2. 35, 1. 36, 1. quo supplicio. 34, 5. n.
Delatorum ora supina, retorta. 34, 3. violentia. ibid. 1. n.
Delectat quemque sua natura. 45, 1.
Delibare honores, degustare. 54, 3. causam narratione. Quintil. 4. lib.
Delinimentum calamitatum. 46, 6. n.
Demmutus capite. 37, 7. n.
Demittere oculos in terras. 80, 5.
Demissus gaudio vultus. 73, 4. n.
Depellere malum seculi. 18, 1. reges, hostem moenibus. 55, 7.
Deponere imperium. 8, 4.
Depontani. 87, 2. n.
Deportatae messes. 31, 3.
Deposito cinguli. 64, 1. n.
Deprecari cognomen Augustae, titulos. 55, 8. statuas. 59, 1. iram, negligentiam. 66, 8.
Deprehendere gaudium sermonis. 68, 7.
Deprimere amplexus ad pedes. 24, 2.
Derogare adfirmationi, contradicere, detrahere. 91, 4.
Descendere in omnia familiaritatis officia. 85, 5. in sordidissimum vitae genus. Justin. 21, 5, 3. de Dionysio.
Deserere iter ad bonam famam. 75, 5.
Deservire oculis, nutu eorum gubernari. 50, 1. honoribus expetitis. 77, 6. studiis Plin. in epist. saepe.
Desiderandus omnibus, qui prospicit, ne desideretur. 10, 6.
Destringere bonis. 37, 2.
Detersus situs, sublata vetustatis putredo. 50, 3.
Detorquere recta ingenia. 70, 5. ad segnitiam luxumque. 82, 6. Cic. 1. 2. officia, voluptates blandissimae saepe majores partes animi a virtute detorquent.
Detinere moestos sermones laetiori natura, occupare. 28, 1.
Detrahere majestati aliquid, elevare & imminuere. 4, 6. usibus. 51, 2.

Devehere, transportare. 29, 4.
Devexus in planum. 71, 1. n.
Deus imperat principi. 65, 1. n. non est, nisi placeat. 10, 5. n. nunc bona dat nunc mala. 5, 9. n. occultat semina bonorum malorumque. ibid. ultor scelerum. 49, 1.
Dei summum inter homines fastigium servat Trajanus, cum deorum non adoptet. 52, 1. n. vicarius in terris princeps. 80, 6. n. providentiam in humanis negare videtur Plinius. ibid. 5. n.
Deo debemus omnia. 52, 5. n.
a Deo res auspicandae. 1, 1. n.
Dii facti imperatores, diversis causis. 11, 1.
Dii non tam precibus odorantium, quam innocentia laetantur. 3, 5. n. non amant, nisi quos homines ament. 72, 4.
Dii ne quidem in praeteritum subvenire possunt. 40, 3. n. sunt praesides custodesque imperii. 94, 1. sciunt, an merearis. 67, 7. sedentes picti. 52, 1. n.
Deorum sine ope nil rite auspicatur. 1, 1. n.
Diis id agentibus, propitiis. 8, 3. cur diis templa extructa. 67, 5. n.
Dicare coelo, consecrare. 11, 1.
Dicere, oratorum & eleganter facundeque loquentium. c. 1, 6. canere vero poetarum. Quintil. lib. 10. 7.
Dicere principi, ejus fortunae adulari. 2, 8.
Dies congiarii, quae per edictum praescripta. 26, 1. stativorum, stationum, munitionum in quibus ut propius pugnent milites confident. 14, 3. triplici gaudio laetus. 92, 4. n. ubi adnotandum: veteres diem illum, qui dedit honores, majore coluisse religione, quam illum, qui vitam. Sic Augustus Sextilem mensem e suo cognomine nuncupavit, magis quam Septembrem, quo erat natus: quia hoc sibi & primus consulatus & insignes victoriae obtigissent. Suet. Aug. c. 31, 2. Et Cicero diem, quo ab exilio restitutus suis honoribus, vocat παλιγενεσιαν suam Attic. 6. ep. 6. natalem reditus sui 3. ep. 20. Nec immerito: quid enim vita sine honore?
Differre delicias. 59, 2. honorem. 56, 4. promissa. 91, 2. n.
Diffundere orationem in immensum. 56, 2.
Dilectus, judicium rei deligendae. 2, 6.

Diligens temperamenti, qui observat modum & temperat affectus. 79, 5.
Diligere constanter. 62, 5. *effusissime.* 84, 4.
Diligis, cum diligaris. 85, 5.
Diligit Plinius in tantum optimum principem, in quantum invilis pessimis fuit. 5, 95.
Dimovere oculos a custodia corporis. 67, 5.
Dinumerati Senatores. 76, 2. n.
Discat quod quisque perperam, in senectute confiteri non vult. 59, 4. n.
Discedere, pedibus ire in sententiam. 76, 2.
Discenda prius, quae doceas. 15, 1.
Discere experimento. 49, 2.
Disciplinam militarem resovet Trajanus. 18, 1.
Dispensare, diversis elargiri. 35, 5.
Displicent nulla magis omnibus, quam quae sic fiunt, tanquam omnibus placeant. 76, 4.
Dissimulando, vitia compefcuntur. 45, 4.
Dissociabilia, principatus & libertas. 24, 1. n.
Dissolutio imperii unde fit. 37, 1. n.
Dissolutus adeo nemo, cujus non occupationibus aliqua species severitatis insideat. 82, 9.
Distat a severitate comitas. 4, 6. n.
Distineri, impediri, detineri, fluminibus, auctis scil. 25, 4. *cura, metu.* 86, 2.
Distentus imperii curis. *ibid.*
Distrabere, separare. 37, 4.
Distringere votis, multitudine votorum distinere & fatigare. 94, 2.
Diversissima, metus & temeritas. 24, 1. n.
Divinitas terris quaedam est. 32, 4.
Divinitate parentum desides ac superbi. 11, 4.
Divitis nullum secretum. 83, 1. n.
Docere, exemplo esse. 59, 5.
Dolabella simplex. 54, 5. n.
Dolor communis. 90, 5. *dissimulatione crescit.* 46, 6. n.
Dominatio & principatus diversa sunt natura. 45, 3.
Dominus, molesta vox pop. R. 2, 2. *qui sic dicti.* *ibid.*
Dominum qui maxime gravantur, his princeps est gratissimus. 45, 3.
Domini superbissimi. 63, 6. *inter Dominos & servos non datur amicitia.* 85, 2.
DOMITIANUS aleae deditus. 82, 10. n. *alie-*

nis virtutibus invidus. 14, 5. *annum aperiebat, postea sufficiebat.* 58, 5. n. *ante medium diem distentus.* 49, 6. n. *bellua immanissima terrore munierat domum suam.* 48, 3. *crimina majestatis in arena colligit.* 33, 4. *decens ac pulchrum monstrum.* 48, 3. n. *de die lavabat.* 49, 6. n. *Deus censeretur voluit.* 33, 4. n. *Dei frater.* 11, 1. *δυναστευόμενος.* 79, 6. n. *exhaustit avararium.* 62, 2. n. *feras conficit.* 81, 3. n. *formosus.* 2, 6. n. *grandibus oculis.* 48, 3. n. *humeris portatus.* 22, 1. n. 24, 5. *in secessu suo, tamen intuitus.* 49, 12. *incessus.* 52, 2. 63, 7. n. *iners.* 14, 5. *insidias frustra vitat.* 49, 2. *insidiosissimus princeps.* 95, 4. *lectica assidue vectus.* 14, 3. n. *Neronis caedem vindicat.* 53, 4. *occisus.* 92, 6. n. *Occursu visuque terribilis, superbus, iracundus, pallidus.* 48, 4. *Oderat, quos amabat senatus.* 62, 3. *Optimi cujusque spoliator.* 47, 1. n. *Pantomimos sustulit.* 46, 1. n. *parietes phengite distinxit.* 49, 1. n. *Parrhasiam autam aedificavit.* 51, 1. n. *patrueles suos occidit.* 48, 3. n. *pauculis diebus ac titulo tenuis gerit consulatum.* 65, 3. *philosophos submovit.* 47, 1. n. *praedo avidissimus.* 92, 3. *procera statura.* 48, 5. n. *remorum fragorem non ferens, procul, religato navigio, ut piaculum trahitur.* 82, 2. *sagittarius.* 81, 3. n. *sagittis Plinianis scopus.* 20, 4. n. *saepissime consul.* 58, 1. n. *saevus in spectatores.* 33, 4. *servos subornat in capita dominorum.* 42, 4. *solus, & laute pransus.* 49, 6. n. *Studia relegat.* 47, 1. *vitiorum omnium conscius.* 47, 1. *uxorius.* 83, 5. n.
Domitianus. 54, 4. n.
Domitiani amicitia misera. 85, 2. n. *avaritia multa concupiscentis, cum haberet supervacua multa.* 50, 5. *callida & inopinata saevitia.* 66, 3. n. 31, 3. n. *effigies victimis culta.* 52, 6. *falsae victoriae & triumpho.* 11, 4. n. 12, 2. n. 16, 3. n. 20, 4. n. *laudes, ludis & commissionibus, & in scena celebratae.* 54, 1. n. *liberalitas & rapina.* 27, 2. n. *livor in continuando consulatu.* 58, 5. n. *mors.* 9, 4. n. *omnibus laeta.* 52, 3. n. *plenum prandium.* 49, 6. n. *populabundus per provincias.*

cias transitus. 20, 4. *περὶ πονηρίας.* 48, 4. *saevus vultus.* 48, 3. n. *secretum horarium*, quo muscas capiebat. *ibid.* 5. n. *simulata vox*, de delatoribus. 54, 1. n. *statuae superbae.* 52, 2. n. *truces.* *ibid.* 4. n. *dejectae, conflatae.* *ibid.* n. *studium aedificandi.* 51, 1. n.
Domitiano arcus ingentes dicati. 54, 4. n. *omnia rapienti desunt omnia.* 41, 2. n.
Cn. Domitius simplex. 54, 5. n.
Domus laxior, pulchrior & latior, exitialis apud Domitianum. 50, 5.
Domestica infamia destruit foris claros. 83, 4.
Dona insidiosa. 43, 5.
Donativum. 25, 2.
Dormiunt humi duces antiqui. 15, 4. n.
Dupli solvendi irrogatione multata tarditas. 40, 5.
Durus, in notione alia. 50, 1. n.
Dux laboris communione & humanitate, venerationem militum acquirit. 13, 1. *non stertat solidam noctem.* 49, 8. n.
Duces non tam hostium, quam suorum principum insidias metuebant. 18, 4.
Ducum virtus ingrata & suspecta dominantibus. *ibid.* toto cap.
Drusus vult inspicere. 83, 2. n.

E.

E*adem ut maxime dicantur a miseris & felicibus, aliter dicuntur.* 71, 7.
Eadem dici, nisi ob eadem facta non possunt. 75, 6.
Eandem laudis speciem diducere. 66, 1.
Eblanditae preces, blandis precibus impetrata testimonia. 70, 9.
Ebur curule. 59, 2. n.
Edere, esse munerarium, spectacula ludosque exhibere. 33, 2.
Edicto subicere. 20, 5.
Edocere, instruere verba precantia. 28, 1.
Efferre se alveo, exire, abundare. 30, 2.
Effigies atrocissima. 52, 6.
Efflagitare suppliciter & minaciter. 78, 1. n.
Effoeminatae voces. 54, 1.
Effusio, prodiga luxuria. 38, 4.
Elabi memoriae principis, Domitiani, votum erat. 90, 6.
Electio successioni praelata. 7, 5. 6. n.

Eligendus ex omnibus, imperaturus omnibus. *ibid.*
Eligere parcissimos honores, moderationis est. 55, 5.
Emendatores, qui emendandi. 46, 6.
Emptio imaginaria fisci. 29, 5. n.
Eosdem amare maximum mutui amoris signum. 62, 4.
Equestris ordinis decora. 23, 1.
Equo in itinere usi, non usi principes. 14, 3. n.
Equi albentes, candidi, quibus trahebatur triumphantium currus. 22, 1.
Equitum stipendia. 15, 3. n.
Erafi, expuncti, deleti e numero, qui congiarium accipiebant. 25, 3. n.
Erigere animos ad aemulandum. 70, 3.
Eripere beneficiorum occasiones. 39, 4.
Erogare, distribuere & quasi rogatoribus effundere in posteros. 26, 4.
Error implorans. 46, 7. n.
Esse in consilio, adesse consultanti. 94, 5. *in honore samae, hominum, celebrem esse.* 69, 6. *odio.* 81, 4. *principem pariter & consulem, gerere principatum & consulatum.* 78, 3. *Esse quod fueras, nolle altius surgere.* 91, 4. *Esse sub oculis, in conspectu & obviam.* 66, 3.
Evergetes, quale & quorum cognomen. 25, 5. n.
Euphrates. 14, 1.
Euristheus. *ibid.* 5. n.
Exactor operum rigidus, odio est. 18, 2. n. 19, 3.
Exactum est, postularunt. 46, 2.
Exactus hostis, extra missus, expulsus, ejectus. 29, 1.
Examina infantium, multitudo novae prolis instar apum plurium. 26, 1. *vide exempla alia apud Cl. Freinsh. in indice ad Flor.*
Excidere alicujus oculis, nec adspici nec amari ab eo. 87, 6.
Excidere intestinum malum, tollere delatores. 34, 2.
Excipere, advenienti applaudere. 26, 7. *honore.* 71, 6. *osculo.* 23, 1.
Excipere assensu, comprobare: gaudio cum laetitia. 71, 1.
Excire, extra vocare. 14, 1.

I N D E X.

Excitari, juberi dicere. 1, 2. Sic utitur & Livius. 9, 8. 45, 24. Senec. consolat. ad Helv. pr. Quintil. 11, 3. Thucyd. lib. 3.
Excitatus somno felicitatis, desopitus. 59, 2.
Excogitare, nova addere. 35, 5.
Excogitat metus multa. 72, 7.
Excubiae crudelitatis, amoris. 49, 3.
Excubare pro templis, quod faciunt reverenter adoraturi, ut hic Trajanus. 52, 1. Sic Graecia dicitur excubare alienis sedibus, tanquam rogans bellum aut deprecans. Justin. 8, 4. 7.
Excusatus honoribus. 57, 1. n.
Excutere cubilibus feras, expellere. 81, 1. excutere jugum, abjicere, exuere. 11, 5. prior jugum excutit Macedo. Flor. 2, 14, 2.
Ex aequo probare. 83, 6.
Execrationes posterorum in principes funestos. 51, 5.
Exemplum regis manat in vulgus. 46, 5. n.
Exemplo potius quam imperio cives reguntur. 45, 6. n. melius docentur homines, quae hoc in se boni habent, quod approbant, quod praecipunt, fieri posse. ibid. 7. n.
Exercere abactum hospitum, hospites suis sedibus per vim expellere. 20, 4.
Exercitus animo, prudens, & experimento rerum instructus. 44, 1. n.
Exhaustum caede imperium. 34, 5.
Exhibere se judiciis hominum, prodire, se palam sistere. 63, 8.
Exigere, requirere, vehiculum. 20, 3. 73, 7. an eadem mente an, pro examinare, inter se comparare est idem verbum apud Sueton. August. 31, 8.
Exire, eliminari, vulgari. 75, 3.
Existimatio clandestina, tacita, occulta fama. 62, 9.
Exorare, vehementer orare & orando impetrare. 5, 1. exorata terris numina. ibid.
Exortus imperatoris, principium. 8, 3.
Expanditor amnis. 30, 4. n.
Expectare tempus. 6, 3.
Experiri beneficiis ingenia, probare, ac explorare. 45, 4. vires. 31, 1. experiri patientem publicum, tali frui. 26, 3.
Expers liberalitatis. 25, 3. votis. 10, 2.
Expetitus honor. 58, 6.

Expiare unco, ignibus. 35, 3.
Expletus honoribus. 57, 1.
Explicare famae arcana. 83, 1.
Exprimere formam principis. 55, 10.
Exprobrari sibi vitia credant laudati tyranni. 3, 4.
Ex proximo auditum. 14, 1.
Exsolutus curis consularibus. 79, 5.
Extollere in majus perquam modica merita. 60, 7.
Extorquere aurum. 17, 1. consulatum. 57, 2.
Extrahere candidatos. 70, 6. n.
Exturbare mala sterilitatis, famem depellere. 32, 2.
Exuere praetextas, abire consulatu. 61, 8.
Exulum insulae. 35, 2. n.

F.

Fabrorum collegium. 54, 4. n.
Facere bonos praemiis bonorum. 70, 2.
Consules. 77, 7. DEUM, consecrare. 35, 4. imperata, exequi. 12, 1. imperatorem, constituere. 5, 2. principem. 7, 1.
Facies decora consulis, visu decorus consul. 56, 5. foeda, turpe spectaculum. 82, 3. insolita, invisa res visu. 71, 3. laetissima. 55, 10. memoranda, aspectus dictu dignus. 35, 1. una per omne spatium. 51, 4.
Facilitas congiarii, liberalitatis. 51, 5.
Factum bonum auctoris mali placet, non ipse. 46, 3.
Factum infectum reddit Trajanus. 40, 3. 80, 4.
Facta domini ferenda & laudanda. 2, 1.
Facundia ancillans. 2, 2. n.
Faecundas esse juvat sub bono principe. 22, 3. n.
Faeminae proprium. 83, 8. n. ornamentum. 10, n.
Fallere credentem. 66, 5.
Fama admirationis. 14, 1. non est perpetua, utque invitum maneat, sed bona concupiscenda. 55, 10. principi bona non imaginibus aut statuis, sed virtute ac meritis prerogatur. 59, 9. qualis cujusque est, tales eos crede. 62, 9. n.
ad Famam avertendam liberalitas. 28, 2. n.
Familiaritas ex malo principio. 5, 9. n.
Fasces dimissi, depositus, consulatus. 61, 7.
Fa-

I N D E X.

Fascium honor. 56, 5.
Fastidium circa hospitium. 20, 3.
Fastigium consulatus. 93, 2. omnium dignitatum. 59, 6. n.
ad Fastigium augendum cui nihil superest, hic uno modo crescere potest, si se submittat. 71, 4.
Fastis privata nomina induxit pulsa servitus. 58, 4.
Fastos referant consules. ibid. n.
Fatum, dictum DEI, series causarum, vis illa, quae rem ex se gignit inevitabili sorte. 1, 5.
Favere aperte, libere, sine periculo. 62, 5. beneficiis. 94, 1. proposito. 95, 4.
Favor Deorum. 5, 2. inemptus. 28, 3. n. securus, sine discrimine. 33, 3. senatus apud principem aut prodest aut nocet. 8, 5.
Fax tumultus. 8, 5.
Felicio Augusto, melior Trajano. 2, 7. n.
Felicitis cognomen non moribus, sed fortunae datum. 88, 5. n.
Felices nos! Felicem illum! 2, 8.
O Felices nos! 74, 5.
Felicitas quintuplex. 74, 1. n. principis natalis sine felicitate civium. 72, 2.
Felicitatis est, quantum velis, posse: magnitudinis, velle, quantum possis. 61, 4. e felicitatis somno velut excitari. 59, 2.
Felicitate dignum videri, vera felicitas. 74, 1.
Felix, pro Rege. 88, 5. n.
Ferae domitae, fractaeque claustris. 81, 3.
Ferarum spectacula praebet Trajanus. ibid.
Fercula in triumpho, ex qua materia facta, quomodo portata, & qui circa ea. 17, 2. n.
Ferrarii, qui ferrum tractant. 54, 4. n.
Ferre, patienter sustinere. 41, 1. conjectos in se oculos, tolerare. 63, 7. diversam aquarum caelique temperiem. 15, 3. felicitatem. 83, 6. opem. 6, 4.
Ferentes venti. 31, 4. n.
Festinata senectutis insignia. 49, 8.
Festinati honores. 69, 5.
Fidelitas temporum. 67, 2. quae securitas temporum, dicitur. 50, 6.
Fides divinitatis certissima. 11, 3. in toto corpore Trajani. 67, 1.
Filius fortior imbecilliori patri obsequi tenetur. 38, 7. n. non amplius in sacris pa-

tris. 37, 2. n. peregrinus patri civi Romano non succedit. 37, 7. n.
per Filium, qui de Republ. bene meretur, perinde est, ac si ipse. 89, 3.
Fingere principem, animo concipere ac formare ejus ideam. 4, 4.
Firmitas viri, robur. 15, 1.
Fiscus Caesaris. 36, 2. n. estque pecunia imperatoris, quam domarium dicimus. 29, 4. vincitur, causa cadit. 36, 4.
Fisci mala causa sub bono principe. 36, 4. n. utilitatibus contumaciter adesse. 41, 3.
Fiscum severe cohibet Trajanus. 36, 2.
Flamen, sacerdos caput filo cinctus. 11, 3. n.
Flexibiles. 45, 5.
Florescere vetustate, magis illustrari. 55, 9.
Flos senatus, equestri ordinis, primores & meliores. 23, 3.
Fluctus irati, tumidi morbofi. 35, 1.
Flumen amat alveum, continet se suis ripis. 31, 4.
Flumina gelu rigentia. 82, 5. orientia & cadentia in suo habentes privati. 50, 1. n. superflua campis, excrescentia, inundantia. 82, 5.
Fons die frigidus, nocte fervidus. 81, 2. n.
Forma venerabilis commendat imperium. 4, 7. n.
Formare mores principaliter, ad modum principis. 47, 1.
Formosus princeps. 2, 6. n.
Fortasse, aliquando, nonnunquam. 76, 5.
Fortiter amare. 36, 4. n.
Fortuna ferens. 31, 3. n. imperii. 51, 2. magna, nihil tectum aut occultum esse patitur. 83, 1. n. praemonens. 15, 1. principum abest ab humilitatis periculo, contemptu. 71, 5. amicitii indiget. 85, 6.
Fortunae nullum jus in praeteritum. 40, 3. n.
Fovere larga manu. 26, 6. principis fortunam. 2, 7. n. rectos ac viridos animos. 44, 6.
Fraenator infinitae potestatis animus. 55, 9.
Fragor remorum. 82, 1.
Frangere animos virorum, effoeminare. 33, 1. fluctus, niti contra ventos. 81, 4.
Frequentare domos. 62, 7.
Freta obstantia. 81, 4.

I N D E X.

Fridericus Bohemorum rex. 90, 5. n.
Frigus Danubianum. 12, 3. n.
Frons exsanguis & ferrea, dura, fera, impudens. 35, 3. imperitorum attrita, motis peritorum. 86, 3. n.
Fructus, quibus respubl. sustinetur, diminuer. 37, 1. n. recte factorum. 80, 1. n. salutis gloriosissimus. 68, 1. n.
Frugalitas Pisonis. 88, 6. principis magnas vires habet. 41, 1. n.
Fruentaria perceptio quorum. 26, 7. n.
Fruentatio. 25, 3. n.
Fulmine in proximum jacto, afflavit Plinium Domitianus. 90, 5. n.
Fundare redditus. 70, 1. n.
Furor castrensis. 5, 7.

G.

Gabinorum cinctus. 30, 5. n.
Galba privatus major privato. 7, 2. n.
Ganea clandestina. 49, 6.
Gaudium peculiare. 23, 4.
Gaudio quoque cogendi vis inest, gaudium cogit facere ea, quae non intendimus. 75, 2.
Gelu jungit ripas Danubii. 12, 3.
Generis claritatem virtute superare. 70, 2.
Genialis torus, qui in Genii honorem nuptiis sternitur. 8, 1. n.
Genitus Jove, Hercules. 14, 5. 52, 2. n.
Genius annuum. 32, 4. principum cultus. 52, 2, n.
apud Genium suum agi sibi gratias non patitur Trajanus. 52, 5.
Gens foecundissima. 31, 6. mari dirempta, Aegyptii ab Italia divisi interventu maris mediterranei. 32, 1. n.
Gentilitas, eadem familia, multitudo familiae. 37, 2.
Gentilitates sparsas & laceras colligere magni spiritus. 39, 3.
Genus vitae humanissimum. 82, 4. n.
Genera pensitationum. 29, 4. n.
Germaniae fines & termini. 14, 2.
Germanicus, mensis September. 54, 4. n.
Germanici, nomen mittit Trajano Nerva. 9, 2. quibus datum. ibid. n.
Germani coelo suo armantur. 12, 3. fera

gens. ibid. n. latibulis clausi. ibid. 4. osculi humanitate rusticuli. 23, 1. n.
Gestus effoeminati. 54, 1.
Gigni parum feliciter. 7, 7.
Gladiatores unco tracti, ignibus exstimulati. 33, 3. n.
Gladiatorum disciplina fortissima contra mortem. 33, 1. n. numerus ampliandus. 54, 3. n.
Gladius, insigne praefecti praetorio. 67, 8. n. summi imperii. ibid.
Gloria celeritatis. 91, 1. numerosa & multa, quae magno constat numero. 28, 1. Sic laus numerosa, gestus numerosi, apud Ovid. ad Pison. 14. de pont. el. 2, 7. Obsequii. 9, 5. 83, 7. officii. 86, 6. quietis. ibid. 3. veri favoris. 2, 1. n.
Gradus cognationis. 39, 6. remotus, jamque deficientis affinitatis. quintus & sextus ibid. Contumeliarum, quas in aditu perferebant. 47, 5.
Graeci praeceptis valent. 45, 6. n.
Graeculus magister. 13, 5.
Gratia beneficiorum, si iis & non uti licet. 36. ibid. 5. orta ex injuria. 5, 9. n. pacis. 5, 8.
Gratiarum actio, absit a specie adulationis. 1, 6. eas cohibet Trajanus. 4, 2.
Gratias agere efficacissimum pro candidato rogandi genus. 70, 9. merenti facile. 3. 4. agit Principi Consul ex SCto. 4, 1.
Gratianus aditu facilis. 47, n. tractat vulnera sauciorum. 13, 3. n. vigesimam sustulit. 37, 1. n.
Gratiani benignitas. 5, 6. n. indulgentia in residuis tributorum. 40. 4. n.
Gratior potestate libertas. 87, 1.
Gratius nomen. 2, 3. n.
Gravitas, severior constantia animi in vultu, verbis, moribus, rebus agendis. 4, 6. humanitate temperata. ibid. sententiarum. 67, 1.
Gremium Jovis. 1, 2. consulis. 64, 2.
Gubernaculum publicae salutis. 6, 2.
Gyarus. 95, 2. n.

H.

Habere adnumeranda vulnera, numerare & referre posse. 15, 5. artes in comple-

plexu, amare & fovere. 47, 2. *Honorem*, colere. in consilio, consulere. 62, 5. *Habere alterius muneris*, imputari alteri & acceptum referre. 75, 5. *vices*, mutari. 5, 9.

Habitare in publicis, sine custodia, quo omnes possunt convenire. 47, 4.

Habitu diversi, gentes distinctae habitu. 36, 6.

Hadrianus quibus usus cibus. 20, 3. n. quibus artibus ceperit imperium. 94, 7. n. more Trajani vino indulgit. 49, 8. n. remisit reliqua. 40, 3. n.

Hadriani dictum de se laudabile, 44, 2. n.

Haec faciat, hoc audiat. 2, 8.

Haec major pars videtur. 76, 2. n.

Haerere animo, meminisse. 75, 6. *lateri*, commitem se adungere. 24, 3.

Hami cibus illiti. 43, 5.

Haphe, pulvis quo inspergebantur luctanturi. 13, 4. n.

Harpocrates, cur Deus silentii. 10, 5. n.

Haruspicina. 5, 3. n.

Hebetare, obscurare, obtundere. 18, 3. ingenium. 70, 5.

Hercules ab Euristheo ablegatus. 14, 5. n.

Hereditas cum sacris, sine sacris. 37, 2. n.

Hereditatem dare non minus invidiosum, quam auferre. 39, 4.

Hereditatem vigesima mitigatae & restrictae. 37, 38. 39.

Heres extraneus, nulla cognatione neque civitate conjunctus: domesticus, consanguineus, gentilis, ejusdem domus. 37, 1. necessarius. 7, 6. scribitur Trajanus ab amicis, praeteritur ab ignotis. 43, 2. scriptus princeps praeteritis legitimis. ibid. summae potestatis. 7, 5.

Herede principe, si mori homines velint, uberius ad laudem & pecuniam, quam si cogantur. 43, 3.

Herodis Attici thesaurus. 43, 4. n.

Heroes in supremo aëre. 89, 2.

Hiemem suam barbaris inferre. 12, 4. n.

Histriones, molles viri. 54, 1. n.

Homeri dolia. 5, 9. n.

Hominem se non minus, quam hominibus praesse meminere princeps. 2, 4.

Homines iidem muneri, non munus iisdem hominibus dandum. 61, 6. n. natura li-

bertati student. 87, 1. n.

Homines osculo, numina adoratione coluntur. 23, 1. n.

Honesta exitio sunt sub malis principibus. 45, 1. n.

Honestare lacrymis, templis. 11, 1.

Honor annalium aeternus. 54, 2. capitis canities. 4, 7. Deorum, quem iis exhibemus in pietatis testimonium. 1, 1. famae, 69, 6. fascium, pilorum signorumque. 56, 5. seminarum verus & laudabilis, non in splendore titulorum, sed in judiciis hominum reponendus. 84, 8. honore petitur. 70, 8. n. nominum. 23, 1. legum. 36, 2. studiorum. 49, 8. Honor, consulatus. 93, 1. ociosus ac vacans, consulatus nemini destinatus. 57, 2. praetura. 77, 5.

Honorem differre, magnum: gloriam, majus. 56, 4. recusare saepius, illam interpretationem habet, tanquam minorem putet. 59, 1. concupiscere, quem dedigneris, prava ambitio. 63, 4. dans Trajanus par accipientibus. 71, 3. meruerit quis, necne, tunc verissime judicatur, cum adeptus est. 95, 3. n.

Honores iidem decernuntur a timentibus & amantibus. 72, 6. n. nolle decerni majoris animi, quam decretos non recipere. 54, 6. omnes recusare, ambitionis, parcissimos eligere, moderationis est. 55, 5. dare, qui gerere non possit, indignum. 77, 7.

Honorius clemens aditu. 47, 3. n.

Horrescere formidine. 82, 1.

Horrere vices humanae fragilitatis. 27, 1.

Horrea Romana. 29, 3.

Horti Agrippinae. 63, 4. n. Caesaris venales. 50, 6.

Hostiae majores, minoresque. 52, 1. n.

Hostiarum ingentes greges. ibid. 6.

Hosticum, hostilis terra. 29, 3.

Hostilia facientes talia timent. 18, 3.

Hostis domitus, contemptusque. 56, 8. victor, Gallus. 55, 7.

Humanitas gravitate mixta. 4, 6. potentiorum grata. 85, 5. n.

Humanitatis optima est certatio. 79, 4. n.

Humanarum rerum vicissitudo. 5, 9. curam impie negat in Deo Plinius. 80, 5. n.

Humeris hominum portari, arrogans. 22, 1. 24, 5.

I N D E X.

Humescentes oculi. 73, 4.
ab Humilitatis periculo longissime abest fortuna principis. 71, 5.

I.

J*anizari.* 47, 6. n.
Idem, sed alia mente facere. 11, 1. *velle & nolle.* 91, 6. n.
Identidem, frequenter, aut cum quodam intervallo. 2, 5.
Jejuni & inanes convivae Domitiani. 49, 6.
Ignarus veri honoris. 33, 4.
Ignavia C. Petronium ad famam protulit. 44, 8. n.
Ignibus excitati gladiatores. 33, 3. n.
Ignota terra. Germania olim Italica ignota licet contigua. 56, 4.
Ignotae virtutes saepe nova vitia. 2, 4. n.
Illibatum, intactum. 25, 1.
Illidere solo. 52, 3.
Imagines. 10, 3. n. *abjectae, flammis excoctae, liquefactae igni & transformatae in alium usum.* 52, 4.
apud Imagines consalutatus Imperator. 56, 8. n.
Imbres fereni. 30, 1. n.
Imitationis ardor accendit. 13, 4.
Immanes campi. 56, 7.
Immensa montium iuga. 81, 1.
Immigrare in sedes nobilium. 50, 3.
Imminere convivis, astare in illorum perniciem. 49, 6. *ripis minacibus.* 56, 7.
Imminuere jus, auctoritatem. 77, 4.
Immorari laudibus principum. 54, 3.
Immunes, liberi ab onere vigesimae. 38, 2. *immunes, oppositi munificibus.* 18, 2. n.
Immunitas, vacatio vigesimae. 38, 2.
Impatiens dominationis amor. 85, 3.
Impendii genus principe dignissimum. 26, 4.
Impensae principum edicto subjiciendae. 20, 5.
Imperare & imperari dicuntur medici. 22, 3. n.
Imperare officium, non regnum. 67, 4. n.
Imperativus caret prima persona. 65, 1. n.
Imperator civis. 2, 3. n. *Deus, fera.* ibid. *creatus insolescit, creandus modestiam praefert, ut favorem aucupetur.* 20, 3. *indulgentissimus Trajanus.* 90, 4. *invictus.* 8,

3. *magnus.* 52, 1. n. *major qui Deus minor.* ibid. 3. n. *omnia habet.* 50, 2. n. *parens publicus.* 10, 6. *qualis sit.* 4, 7. n. *scenicus, Nero.* 46, 4. *triplex.* 8, 6. n. 12, 1. n. *unus ex nobis.* 2, 4. n.
Imperatoris adventu legatorum dignitas innumbratur. 19, 1. *cognomine Jupiter in Capitolio.* 5, 4. n. *nomen, dignitatem notat.* *Caesaris & Augusti, successionem & illius generis, interdum solum nomen.* 8, 6. n. *Trajanus illud meritis hostibus contemnit, ut alii domitis.* 56, 8.
Imperatori juratum post vota. 68, 4. n.
Imperatorem commilitonemque miscet Trajanus. 19, 3.
Imperatorem oportet stantem mori. 7, 3. n. *ab Imperatore mandatum quodcumque munus aequo animo subeundum.* 9, 5.
Imperatores civitatem dabant. 37, 3. n. *felices dicti.* 88, 5. n. *profecturi ad bellum cur gladiatores dabant.* 33, 1. n. *Romanis, Divi, Graecis Θεοεφετις dicti.* 1, 5. n.
Imperatorum aures laudationibus depravatae. 54, 1. n. *conjuges, sorores, filiae, dictae Augustae.* 84, 6. n. *nomina signis inscripta.* 10, 3. n.
Imperatorium nomen unde datum. 12, 1.
Imperaturus omnibus, eligi debet ex omnibus. 7, 5. n.
Imperium, pro jussu. 1, 2. *sic imperata facere, exequi, fungi jussu.* 12, 1.
Imperium consulare. 58, 4. n. *cur veteres id abolere cupierint.* ibid. *medentium.* 22, 3. *mutavit in pectus Agamemnonem.* 85, 3. n. *principis, quam patrimonium majus.* 50, 2. *Romanum Deorum numine natum.* 74, 4. n. *ruens.* 6, 4. *in virtute, non in decore consistit.* 4, 7. n.
Impietas, crimen laesae majestatis. 33, 3. n. *objecta despicientibus gladiatorem imperatoris.* ibid.
Impietatis crimen. 11, 1. n.
Implere. 15, 4. n. 50, 6. n. *oculos spectando, satiare.* 22, 2.
Impleri conspectu Romanae sobolis. 26, 3.
Implorantes errores. 46, 8. n.
Imploratus adoptione. 6, 4.
Imponere modum. 73, 3.
Importare bona fecunditatis, copiam annonae. 31, 2.

Im-

I N D E X.

Importari, succollari five cervicibus subje-
ctis sublevari ut qui in lectica gestantur.
22, 1.
Imprimere seculo dedecus. 6, 1. *reipubl. vul-*
nus. *ibid.*
Improbare, damnare, irritum facere. 76, 4.
Improvisus turbo. 66, 3.
Impudentia multo rubore suffusa. 48, 4. *vi-*
de in suffusa.
Imputandi materia. 39, 3. n.
Imputantibus similes. 71, 2. n.
Imputare, vide idem in ad Florum indice
Cl. Freinshem.
Imputari nihil honori potest. 57, 3. n. *cui*
potest ejus principis tutela turpis. 68,
6. n.
Inaccessa arx, quo non aecedi potest. 49, 3.
Inascensus locus. 65, 3.
Incandescere, exurere. 30, 3.
Incerare, aliquid cera tegere. 67, 3.
Incestae noctes. 63, 7.
Incestus princeps, Domitianus. 52, 2.
Incidi. 26, 3. n. 28, 6.
Inclarescere artibus. 82, 7.
Includere secum ultorem scelerum Deum.
49, 1.
Inconcussus, intrepidus, quietus ac tran-
quillus. 82, 2.
Incunabula, initia, rudimenta. 14, 1. *con-*
junguntur nonnunquam: incunabula &
rudimenta virtutis. Cic. in Salust. 5.
Indagine poenarum inclusi delatores. undi-
que oppressi & cincti. 33, 2. n.
Indeflexa maturitas. 4, 7. n.
Indictiones. 29, 4. n.
Indigere amicitia. 85, 6. *ope virtutum*. 14, 5.
Inducere, introducere, exemplum. 6, 2.
privata fastis nomina, adscribere consules.
58, 4. *majestatis numen*. 4, 1.
Induciae duplices. 11, 5. n.
Induere praetextam, recipere consulatum.
59, 2.
Indui segetibus, contegi. 30, 1.
Indulgentiam Deorum mereri. 74, 5.
Indulgentiae fortunae, luxus imperiales, re-
rum copiae principalium. 82, 6.
Industria gloria alitur. 44, 7. n.
Inertia pro sapientia sub malis principibus.
44, 5. n.
Inest ratio, ratione agitur. 38, 4.

Inexpugnabile munimentum, munimento non
egere. 49, 3. n.
Infamia domestica, quae ab uxore liberis-
ve oritur. 83, 4.
Infantes, futurus populus. 26, 1.
Infectum reddit, quidquid fieri non oportuit,
Trajanus. 80, 4. 40, 3.
cum Influentibus negotiis paria facere. 81,
1. n.
Inferre, solvere vigesimam. 40, 3. *delubris*
puram mentem, offerre. 3, 5. *gradum*,
ingredi. 81, 1. *hyemem*, obvertere tem-
pestatem. 12, 4. *sideribus*, consecrare.
11, 2.
Ingenium munificentiae, subtilis excogita-
tio liberalitatis. 25, 5. *securitatis aliud*,
aliud sollicitudinis. 72, 7.
Ingenia coenarum exquisita. 49, 7.
Ingenia quamlibet sincera, rectaque, etsi non
detorquet, hebetat tamen non agnoscens
princeps. 70, 5.
Ingeniosior est ad excogitandum simulatio
veritate, servitus libertate, metus amo-
re. 55, 2. n.
non ex Ingerentibus, sed subtrahentibus le-
ctus est Praetorii praefectus. 86, 2. *ubi*
ingerere, ut nostrates, sich eintringen,
contra ingerere imperia recusanti auff-
tringen. *ingerentibus imperia recusanda:*
recusanti ingerenda.
Ingratus benefico pudori. 43, 4. n.
Ingressus Trajani in urbem. 22. & seqq.
Inhospitale litus, inhabitabile desertum, aspe-
rum. 34, 5. *inhospitalis Caucasus*. Horat.
1. od. 12.
Initium a precatione. 1, 1.
Injungere sibi tormentum, seipsum excru-
ciare. 86, 1.
Injuriae, calamitates, orbitatis. 38, 5. *ste-*
rilitatis. 30, 2.
in Jus venire. 36, 3.
Innocentia principis fidissima custodia. 49, 3.
Innocentium vita (sub Tyrannis) *pericli-*
tatur. 44, 2.
Inopia Romana. 31, 2. n.
Inquirunt in secreta civium mali tantum
Principes. 68, 6.
Insectari malos principes, persequi. 53, 3.
Insectatio sceleris, taxatio infamiae. 28, 1.
Insequi, persequi. 53, 2. n.

Inferere publicanum, publicum exactorem vigesimaem immittere. 37, 7.
Inservire alicujus reverentiae. 95, 6.
Insidiantur susurri audientibus eos. 62, 9.
Insidet auribus, inhaeret penitus & personat. 61, 7.
Insidere, occupare, clam ac sedita. 1, 5. limen. 5, 4. forum. 34, 1. *insidere vias* occupare ibique sedendo expectare. 26, 1.
Insigne victoriae. 8, 3.
Insignia principum. 52, 1. n. *senectutis canities*. 4, 7.
Insinuare aliquem animo, quasi in animi alterius sinum & intimum immittere. 63, 2.
Inspicere aves, penitus cognoscere & observare. 5, 3. n.
Instare operibus, adesse, urgere, diligenter curare, ut fiant. 18, 2. *ferro*, ferire. 52, 3.
Instituere, decernere. 1, 1.
Institui bene ac nasci feliciter, utrum sit efficacius ad recte vivendum, dubitatur. 84, 1.
Institutio vita altera. ibid. n.
Instruere iter ad bonam famam, comparare quae ad bonam famam ducant. 75, 5.
Insulae saxosae. 35, 2. n. *surgere*, intendere diligentiam, conari. 6, 2. n.
Intactus aut major omni affectione, ab omni animi motu purus aut superior. 33, 2.
Intacta bene faciendi memoria. 38, 1.
Intelligere bona, mente percipere, digne uti ac frui. 2, 5.
Intentio admirabilis. 71, 5. n.
Intercedere, impedire, coercere, inhibere. 4, 2. *casibus*. 25, 5. *iniquitatibus magistratum*. 80, 4.
Interceptae hostiae. 52, 6. n.
Interceptum mare, sublatum, refugum. 16, 5.
Intercessiones eblanditae. 70, 9.
Internus cordis inspector Deus. 3, 5. n.
Interna mentis templa. ibid.
Interpretatio ambigua, suspecta. 59, 1.
per Interpretem Trajano sermo cum caeteris. 56, 6.

Intervallum inter Trajani adoptionem & Nervae mortem. 10, 4.
Intestatus, qui aut Testamentum omnino non fecit, aut non jure fecit, aut ex facto nemo haeres existit. Ex testamento & intestato opponuntur. 37, 7. n.
Intestinum malum, delatores. 34, 2.
Intimus sinus pacis, Roma. 56, 4.
Intrare delubra. 52, 1.
Introspicere vitam, recte examinare, discutere. 74, 2.
Invadere imperium, vi aut fraude occupare. 11, 4.
Inventio alia tristium, alia gaudentium. 72, 7.
Invidiae finis, odium. 84, 2.
Invigilare publicis utilitatibus. 66, 2.
Invisi malo principi, bono charissimi. 45, 3.
Invitatio (ad potum) 41, 8. n.
Invitus electus imperator. 5, 6. *praefectus praetorii*. 86, 2.
Inumbrare dignitatem, obscurare, imminuere. 19, 1.
Jobus vir simplex. 54, 5. n.
Josephi servitus exitu laeta. 5, 2. n.
Ira in oculis. 48, 4.
Ira principis inter insanabiles morbos. 27, 1.
Iratos quam propitios habere principes infidiose blandos, felicius. 66, 3.
Ire in bonum, malum. 5, 9. n. *in secula*, vivere in perpetuum. 55, 1.
Irritamentum irarum. 8, 5.
Irritae preces, vanae, futes, incassum rogatae, quibus nihil impetratur. 26, 2.
Irrogatio, tributum collatio. 40, 5.
Irrogare tributum, cui opponitur, remittere. 37, 1.
Iter ad principatum. 7, 1. *per Capitolium*, per viam, quae ducit ad Capitolium. 52, 6.
Ituri in bella vota nuncupant. 5, 3. n.
Jubere, imperii verbum. 4, 278, 1.
Judaei accusant Christum. 11, 1. n.
Judicamus de principibus bonis juxta ac malis, post ipsos etiam. 75, 3.
Judicium rejectio. 36, 4.
Julia lex. 42, 1. n.
Julianus aditu facilis. 47, 3. n. *coronarium indulsit*. 41, 1. n. *pedes incedit*. 42, 2. n.

I N D E X

Jupiter Capitolinus. 1, 6. 94, 1. conditor & conservator imperii. 1, 6. imperator cognomine. 5, 4. n. 94, 4. n. optimi prius, deinde maximi nomine colitur. 88, 8. n. pluvius. 30, 1. n.
Jovis Imp. signum Capitolinum, Praeneste an e Macedonia devectum. 5, 4. n.
Jovi debemus omnia nostra. 52, 5.
Juramentum consulare duplex. 64, 1. n. 65, 2. n. regium. ibid.
Juramenti clausula. 64, 3. n.
quod Juraverit, nemini religiosius custodiendum, quam cujus maxime interest, non pejerare. 65, 2.
Jus dicat ipse princeps. 77, 6. n. Honorarium, praetorium, quod a praetoris auctoritate, jurisdictioneque profiscitur. 37, 7.
Jus principis, aliis esse superiorem. 10, 2. relationis, posse referre, senatui proponere. 60, 1. n.
Jusjurandum a candidato exigit consul. 72, 2. praestat Trajanus. 64, 1. praere. ibid. 3. n. religiosissime principi custodiendum. 65, 2. n.
Jurisjurandi mutui mos. 68, 4. n.
Jura cognationis, quibus possis succedere in hereditatibus. 37, 3.
Juvenis quis. 8, 4. n.
Juvenes clarissime geniti. 69, 4.
Juventus accensa, excitata. 70, 3. erigit animos ad aemulandum, quod laudari videt. ibid.
Juventutis mores principaliter format Trajanus. 47, 1.

K.

K. nota inusta *Kalumniatoribus.* 35, 3. n.

C.

Labella attrita. 2, 3. n.
Laboris mutatio, refectiois instar. 81, 1.
Labore refici ac reparari sibi videtur Trajanus. 77, 6.

Lacedaemoniorum factum in dicenda sententia. 46, 2. n.
Lacrymae parentum vectigales. 38, 3.
Lacrymis suffunditur Trajanus ad laudes. 2, 8. n.
Laelius comis, jucundus, sapientia nobilis. 88, 9. n.
Laetari more patrio, virtute patria. 13, 5. labore. 24, 2. libertate, servitute. 2, 5. vitiis civium. 45, 1.
Laetitia incognita, admiranda, inaudita. 79, 4. nimia. 73, 1. n.
Lambit sanguinem propinquorum Domitianus. 48, 3.
Languescere, vilescere, effoeminari, infirmum robur perdere. 18, 3.
Laquei praeda aperti. 43, 5.
Lar angustus, pauper domus. 47, 6.
Largiri amoenissima quaeque. 50, 7.
Largus cruor hostiarum. 5, 3.
Laticlavii. 73, 1. n. 74, 1. n.
Latini, domi gestis honoribus, civitatem Romanam adipiscebantur. 39, 5. n.
per Latium cives facti. 37, 3. n. 39, 2. n.
Latrocinium delatorum. 34, 5.
Laudabilia multa etiam mali faciunt. 56, 1.
Laudamur a nullis magis, quam quibus minime necesse est. 55, 9. n.
Laudando monemus. 4, 1.
Laudari, nisi optimus, non potest. 56, 1. quod videt juvenis, ad id aemulandum erigit animos. 70, 3.
Laudatio coacta. 1, 6. n. 54, 5.
Laudationes modulatae. ibid. 4. n.
Laudatiunculae privatae. 70, 9. n.
Laudicoeni. 1, 1. n. qui coenae causa aliquem laudant iidem isti conducti & redempti mancipēs dicti, σοφοκλεῖς, qui rhetorculis & advocatis, si etiam pessime dixerint, acclamabant istud σοφῶς, καλῶς, sapienter belle, euge.
Laus falsa. 69, 5. nimia parit odium. 55, 4. n. non invida a duce militibus tributa. 55, 4. n.
Laurea, victoriae insigne. 8, 3. n.
Laurus Capitolino Jovi dicata. 16, 1. in gremio Jovis collocata. 8, 3. n. Parthica. 14, 1.
Laxamenta curarum seriarum. 82, 10.
Lecticae usus mollis. 14, 3. n.

Qqq 2

Le-

Lectica subvectus. 22, 1. n.
Lecticarum usus quando superbus. 24, 5. n.
Legatus, qui absentis Imp. vices gerit, Gallo-Germani vocant *Leutenampt*; germani Galli *Lieutenant.* 19, 1.
Legati duplices, & a cujus ordinatione. ibid. n.
Legatorum dignitas inumbratur Imperatoris adventu. 19, 1.
Legere amicos ex optimis. 45, 3. magistratum ex subtrahentibus. 86, 2.
Lex Ciceronis. 26, 5. n. *Julia & Papia coelibes* multa notat. ibid. *fundamenta Reip. seminarium juventutis.* ibid. *Rhemmia in calumniatores.* 35, 3. n. *Theodosii & Honorii in eosdem.* ibid. *Voconia.* 42, 1. 2.
Lex regina omnium. 65, 1. n. *imperat principi.* ibid. *occupat locum Themidos.* ibid.
Leges. 14, 4. sunt supra principem. 65, 3.
Leges principi nemo scripsit. ibid. n.
Leges amandi non dare sed accipere. 87, 5.
Leges dare, esse victorem, accipere, victum. 11, 5.
Legibus fundata civitas ne legibus evertatur, curat *Trajanus.* 34, 2.
Lenire sui odium, imminuere. 28, 1.
Leo fert lepusculos in apertum os insultantes. 34, 3. n.
Liber annus. 58, 4.
non est Liberum, non integrum, non in potestate. 9, 4.
Libera spectantium studia, quando favebant, cui ipsi vellent. 33, 2.
Liberales joci. 49, 8.
Liberalitas ex proprio aut rapinis. 27, 3. n. *Trajani nullam culpam redimit.* 28, 1. 2. n. est, cui ratio constat. 38, 4. n. est hominis, maxime principis. 25, 5. n.
Liberalitatem jucundiorum debitor gratus, clariorem ingratus facit. 43, 4. n.
Liberi in ditione parentum sunt jure naturae. 38, 7. *subsidium bellorum.* 28, 4. *ornamentum pacis.* ibid.
Liberorum tollendorum praemia. 26, 5. n.
Liberos educandi incitamentum. ibid. & 28, 1.
Libertas & principatus, opposita. 44, 6. n. *potestate gratior.* 87, 1.
Libertas linguae minima. 46, 6. n.
Libertatis posterum. 69, 6. n.

Libertate discordi (republica libera quidem, at sine principe) *servientibus utilius est*, unum esse cui serviant. 32, 2. *expirante per vim creati consules.* 57, 4.
Liberti magni, praecipuum indicium non magni principis. 88, 2. n.
Libertorum servi plerique principes. ibid.
Licet plus de proprio, quam de alieno. 36, 2.
Licinius Sura. 86, 1. n.
Lictores silentes, quietique. 23, 3. *virga & clamore monent.* ibid. n. *submovent.* 76, 8. n.
Lictorum officia. 23, 3. n. *solemnis ille ac praenunciatus clamor.* 61, 7. n.
Limina dura & obstantia, surda, occlusa, apertu difficilia. 47, 5. *invitantia*, incustodita, facile admittentia. 49, 1. *mille in aula.* 47, 5. n.
Linguam malis frenatam resolvere. 66, 5.
Litarunt publico gaudio statuae Domitiani dejectae, id est, satisfecerunt. 52, 3.
Litigatores. 80, 1. 36, 3.
Loca, sedilia. 51, 5.
Locupletare fiscum. 42, 1.
Locupletatae tribus. 25, 2.
Longe illi divinitas. 49, 1. n.
Longe lateque. 4, 7.
Longum carmen, solennis precatio. 63, 2.
Loqui cum principis fortuna, adulari. 2. 7. n.
Lucos adire. 81, 1.
Luculliani hortus. 50, 6. n.
Ludicrae artes, *histrionicae*, *ludi causa re-pertae*, viles, infames. 54, 2.
Lustrare flumina navigiis, peragrarum. 82, 5.
sultus. 81, 1. *tentoria.* 13, 3.
Lux diei communis. 35, 4. n.

M.

Machinari eadem exilia, dolose ac truculenter excogitare. 63, 3.
Magistratus magistratu petitur. 70, 8. n.
Magistratus potestatis suae tirocinio inservit populi reverentiae. 24, 1. n.
Magistratus fellae humiliores. 92, 7. n.
Magistratum inibant & ponebant in rostris. 65, 3. n.
Magistratu non plures quam quinque dies su-

I N D E X

fungi, qui non jurassent. 64, 1. n.
Magnificum, amplitudine & magnificentiae plenum. 25, 5.
Magnitudinis est velle, quantum possis. 61, 4.
Magnus hospes. 15, 4. vir. 31, 1. n.
Magni cognomen plus invidiae, quam pulchritudinis, habet. 88, 5.
Magna conatis praemia magna. 44, 3. n.
Majestatis crimen. 11, 1. n. crimina in arena collecta. 33, 4. lex crudeliter exercita a Trajano sublata. 42, 1. unicum crimen, crimine vacantium. ibid. n.
Majestatis verae inscia ambitio, concupiscere honorem, quem dedigneris. 63, 4.
Majestatem sibi vindicantes, magnitudine carent. 42, 1.
Majorem omnibus esse, non est gloriosum principi, nisi maximi fuerint, quibus major est. 62, 8. n.
Majores nostri, omnes qui ante Plinium, aut nos. 1, 1. Alias avi, atavi, proavi, & qui ante hos: uti minores, qui post hos omnes futuri. *Majores*, qui in aliqua dignitate, nullis majoribus orti, obscuri, novique homines, ac per se noti. Horat. Sat. 1, 6. 10.
Mali praemiis affecti. 45, 2. n. si nec timeant, nec timeantur, tranquillissimus est status civitatis. 46, 7. n. etiam laudabilia multa faciunt. 56, 1.
Malos principes detestantur etiam, qui malos faciunt. 44, 1.
a Malis si quid bene fit, auctor displicet, non factum. 46, 3.
Malum sterilitatis, fames. 32, 2.
Manes tyrannorum execrabiles. 53, 5.
Manifestus, apertus & quasi ad manus foris stans: Deus manifestus. 1, 5.
Mansuetactae ferae praeter ingenium. 34, 3. n.
Manum tantum promere, loco osculi. 71, 2. n.
Marci Imp. comitas. 24, 3. n.
Marciana, soror Trajani. 84, 1. n.
Marcidus somno, putridus & languescens diutino somno. 63, 3.
Mare infidum, principum blanditiae. 66, 3.
Maria victoriis infecta. 12, 1.
Mariti deorum, ut Peleus Thetidis, Ce-

phalus & Hippolytus Dianae. 82, 7.
Mariti minores, non maximi cives. 83, 4.
Marte libero. 13, 1. n.
Mater valetudinis, frugalitas. 88, 9. n.
Materia benefaciendi larga & intacta. 81, 1. obligandi numerosa, aevinciendi sibi multos multis beneficiis. 39, 4.
in Materia sterili eadem species laudis diducenda. 66, 1.
Matianum malum. 45, 6. n.
Mecanatis dictum memorabile. 44, 2. n.
Medentium imperium. 22, 3. n.
Meditatio. 13, 1.
Melior semper accendit alium. ibid. 4.
Melior optimo Trajanus. 92, 4.
Melior Trajano. 88, 4. n.
Membra truncata. 52, 4.
Memoria damnatorum quomodo deleta. ibid. 3. n. Trajani excellens. 15, 5.
Memoriae principis mali, ut elabantur, praecipuum votum, praestantium scilicet virorum. 90, 6. n.
Mens justitiae tenax. 3, 5. n. pura diis gratior, quam meditata carmen. ibid.
Mensa communis Trajano cum aliis. 49, 5.
super Mensam studia. 49, 8. n.
Menses nomini Caesarum dicati. 54, 4. n.
Mercaturae utilitas. 29, 2. 32, 1. 2.
Mereri, dignum esse, honores, titulos, cognomina splendida. 21, 1. 95, 3. secunda omnia. 31, 1. iudicium, comprobari. 72, 3.
Meritis in toga, beneficis circa res civiles. 60, 5.
Messes periturae in horreis. 29, 5.
Metelli pietate monstrati. 88, 9. n.
Metiri se sua fortuna. 88, 3.
Metuere ferrum. 18, 4.
Metus aequalitatis. 24, 5. civium. 11, 2. infidelis, recti magister. 45, 7. infirmum vinculum charitatis. 85, 2. n. ingeniosior ad excogitandum, quam amor. 55, 2. n. multa excogitat, sed quae appareant, quaesita ab invitis. 72, 7. n. reddit inimicos. 2, 1. n.
Miles Suecicus. 12, 3. n.
Militarem disciplinam refovet Trajanus. 18, 1.
Militibus ingressu principis submovebant populum. 23, 3. n. in urbe togati. ibid. munifices, qui. 18, 2. n.

Militum transitus innocens. 20, 3.
Militibus aegris fert opem Trajanus. 13, 3.
 n. & alii. ibid.
*Miranda scriptorum ingenia nequeunt expri-
 mere Trajanum.* 4, 4. n.
Miscere gentes commercio. 29, 2. *questus,*
adulationes. 19, 3. *virtutes.* 4, 6. n.
*Miscet imperatorem commilitationemque Tra-
 janus.* 19, 3. *res diversissimas, principa-
 tum & libertatem.* 24, 1.
Miseri ambitionis. 58, 5.
Missilia in spectaculis. 33, 2. n.
*Mithridates ex venatione vitare didicit infi-
 dias.* 81, 2. n.
Mittere in consilium, pro dimittere iudices
 ad sententiam dicendam, ubi orator dixe-
 rit, *Dixi.* Hodie in consilium mittere di-
 cimus eos, qui a iudicibus postulant, ut
 ex tempore jus dicant. Sic Trajanus o-
 mnibus annis Deos in consilium mittit,
 hoc est, quotannis diis ipsis tanquam ju-
 dicibus calculum de se permittit, an di-
 gnus sit incolumitate. 67, 6. in publica
 acta, tabulis incidere. 75, 1.
Moderari cupiditates. 24, 4. *potestatem, for-
 tunamque.* 10, 3.
Moderatio & iustitia, duae sorores. 78,
 3. n.
Moderatione plus proficimus, quam terrore.
 46, 8. n.
Modestia rara in hominibus virtus. 79, 4. n.
*Modestiae fama ne summis mortalium sper-
 nenda.* 24, 2. n.
Modica cultu uxor. 83, 7.
Modulatus clamor. 2, 6. n.
Modus consecrationis. 10, 5. n.
Modi effoeminati. 54, 1.
Mollire virorum animos & frangere. 33, 1.
Monere, suggerere. 26, 1.
*Monitor, nomenclator, qui suggerit nomi-
 na nescientibus, alias notor.* 23, 1.
Monitus numinum. 76, 7. Sic Tacit. Germ.
 10. quorum praesagia ac monitus. c. 22.
fulminum monitus, fatorum monitus.
*Monumenta aeternae laudis, Historiae car-
 mina.* 54, 7. *iustitiae, moderationis.* 78,
 3. *mortalia, arcus, statuae.* 55, 9.
Mora irridenda. 63, 2. n. *repulsae similis.*
 91, 1.
Morbus implorans. 46, 8. n.

*post Mortem etiam Reipubl. prodesse studea-
 mus.* 78, 3.
Mortuos facile negligimus. 55, 1. n.
Mores longa consuetudine corrupti. 53, 1.
Morum praefectura. 45, 4. *similitudo mi-
 nuit concordiae gloriam, non videtur mul-
 tum gloriosum, si tam bene convenimus,
 qui iisdem moribus vivimus.* 91, 6.
Mos, institutum consuetudine firmatum. 1,
 2. *sub Trajano, quod antea vis & impe-
 rium.* 46, 5.
Mos maioribus traditus. 9, 6. Curt. 5, 4.
more tradito. Plin. lib. 15. *hist. traditus*
mos est ramos serere. Liv. 22, 60. *mos*
traditus a patribus. Tacit. 1. H. 44. ult.
*tradito principibus more, pro, more prin-
 cipum.* Simpliciter, *traditus* pro a ma-
 joribus acceptus. Sueton. Ner. 1. *more*
tradito. Id. Tit. 61.
Mulieres duae in una domo concordēs. 84,
 3. *infantes in ora militum miserunt.* 35,
 2. n.
Multiplicata semina, in duplum reddita
nobis. 32, 5.
Munificentia non est summa virtutum in
principe. 57, 2. n.
Munifices milites. videbis Milites.
*Munimento non egere, inexpugnabile muni-
 mentum.* 49, 3. n.
Munire se terrore. 48, 3.
Munus Palatinum. 20, 3. n. *non homini-
 bus dandum, sed homines muneri.* 61,
 7. n.
Munus educationis. 26, 3.
Muneris illius est. 52, 5.
*Munera Caesarum, uti illiti cibis hami, oper-
 ti praeda laquei.* 43, 5. n. *hamata.* ibid.
Musae colla levant, surgunt, in pretio sunt.
 46, 8. n.
Mutare equos, defectis in bello prioribus.
 15, 3. *praetextum paludamento, pro con-
 sulari induere vestem Imperatorum mili-
 tarem.* 56, 4.
Myconus. 35, 1. n. Est vero una ex Cycla-
 dibus insulis, in qua homines sine capil-
 litio nascuntur. Plin. lib. 11. c. 37. Hinc
 omnes calvos Myconios dicimus, Lucill.
Myconi calva omnis juventus. Vide Ca-
 saub. in Athenae. 1, 7.
Mysteria peregrinae superstitionis. 49, 8. n.
 qui Nar-

N.

qui **N**arraverit fidelissime, is optime laudasse Trajanum videtur. 56, 2.
Nasci a principibus, fortuitum. 7, 7. n. *si-
ne iudicio.* ibid.
*Natales imperatorum celebrati, dies, quo
nati, aut ad honores evecti Imper.* 92,
4. n. Tertullianus eleganter origines &
initia quaevis natales vocat. lib. 1. de
patient. impatientiae natales. lib. advers.
Marcionem natales agnitionis. lib. de Pal-
lio; natales mundi.
*Natura non uti inter pecudes, sic inter ho-
mines potestatem valentioribus dedit.* 38,
7. *sua quemque in alio delectat.* 45, 1.
Naturae retro agere non licet. 40, 3. n.
*Naufragia, aulicorum Domitiani, quos in-
sidiosa tranquillitate proventus, improvi-
sus turbo perculerat.* 66, 3.
Navigare necesse est, vivere necesse non est.
29, 2. n.
*Navigium onustum, corbita, navis onera-
ria.* 31, 4. *religatum revinctumque.* 82, 2.
*Navigia raptim conquesta, mala, sine di-
lectu assumpta.* 34, 5.
Navis capta alienum cursum sequitur. 82,
3. n.
Nautica exercitia Trajani. 81, 4.
*Necessarius, consanguineus, cognatus. aut
in quem necessaria officia conferimus
praeter caeteros.* 7, 6.
Necesse quibus minime est, maxime laudant.
55, 9. n.
Necessitate quod caret, etiam adulatione. 1,
6. 2, 3. 23, 6. 72, 7.
*Necessitudo sanctissima, conjunctio invio-
labilis quae est inter patrem & filium.*
37, 7.
Negligere patriam, ut sapientiam acquiras.
15, 3. n.
Negotia influenza, occurrentia. 81, 1. n.
Nemo se ipse decepit. 74, 1. *suum successo-
rem tollit.* 9, 1. n. *undiquaque praestans.*
4, 5. n.
Nepotes ingentium virorum. 69, 5.
Nequitia ipsas tenebras timet. 49, 1. n.
Nero Claudium consecrando ridet. 11, 1. con-
sulatum a se datum ipse rapit. 57, 2. n.

doctores audiebat post epulas. 49, 8. n. *e
cubiculo spectavit.* 51, 5. n. *imperator sce-
nicus.* 46, 4. *omnes ordine salutavit.* 23, 1.
*n. omnia dicta ac facta ad legem majesta-
tis flectebat.* 42, 1. n. *solus consul.* 57, 2.
n. vindicatus. 53, 4.
*Neronis fama, gestus, vox, adulatorie lau-
data.* 2, 6. n. *histrionia.* ibid. n.
*in Neronis ingressu necessitas gaudendi fuit;
non libertas.* 23, 6. n.
Nerva consecrandus. 10, 5. *cur adoptaverit
Trajanum.* 6, 4. 5, 7. n. *designat Caesa-
rem.* 8, 3. n. *divisit agros.* 43, 4. n. *do-
navit multa.* 43, 4. n. *frugalissimus prin-
ceps.* 51, 1. *indulgentissimus parens.* 38,
1. *minister Jovis.* 8, 2. *minor Trajano.*
61, 6. n. *mitissimus.* 6, 1. n. *non regna-
vit in securitate, quamdiu regnavit.* 24,
1. n. *Optimus ipse non timuit eligere me-
liorem.* 89, 1. n. *optimus & sanctissi-
mus.* 10, 4. *palatium publicam domum
inscribit.* 47, 4. n. *parens publicus.* 10,
6. *pater omnium.* 7, 4. *Plinium promo-
movit.* 90, 6. *restituit pantomimorum spe-
ctaculum.* 46, 2. *temperavit vigesimam.*
37, 1. n. *Titi edicto in delatores perma-
gna adstruxit.* 35, 4. *tranquillus dictus.*
6, 1. n. *vendit non necessaria in aula.* 50,
5. n. *vini cupidior.* 49, 8. n.
Nervae dictum liberale & memorabile. 43,
4. n. *templa.* 11, 1.
Nili justum incrementum. 30, 2. n.
Nilus cessans. 31, 5. *contractior & exilior.*
30, 3. *obsequens Aegypto.* 31, 6. *parens
foecunditatis.* 30, 3. *piger, minor solito.*
ibid. 2.
Nimium privatis, quod principi satis est.
78, 6.
Nimius in laudibus. 3, 3.
*Nobiles & conservare & efficere, Caesaris
est.* 69, 6. n.
*Nobilitatem illustrat & honoribus amplifi-
cat Trajanus.* 69, 5.
Nolentem volumus, volentem nolumus. 5,
5. 86, 3. n.
*Nomen, quod primum invenit recuperata
libertas, id est, consul.* 78, 4.
Nomen majus triumphis. 88, 4. n.
Nomenclator. 23, 1. n.
Nomine appellati a duce milites. 15.

I N D E X

Nomina, tituli. 9, 3. *fausta*. 88, 7. n. *triumphalia*. ibid. *honoris data*. ibid. *ingentia*, quae audienti terrorem incutiunt, aut pronunciandi difficultatem offerunt. 17, 1. 2. n. *magna*. 84, 8.
Nomina eorum, qui frumento donantur, inciduntur. 26, 3. n.
Nomina suffragatorum, qui dant suffragia candidatis. 71, 6.
Nominum honore sine monitore signat equites Trajanus. 23, 1.
Nota boni militis. 13, 1.
Nota. 91, 2. n.
Notae calumniatorum. 35, 3. n. *familiaritatis*, signa. 23, 1.
Novitas omnis adulatione consumpta, pro, omnis honorum inventio inusitata, ab aliis praecoccupata, & praerepta. 55, 3.
Noxii ad spectacula adhibiti. 33, 1. n.
Noxiis & criminosis ora erecta. 34, 3. n.
Nullus, non. 66, 4.
Numen in ore populi. 94, 4. n.
Numerare mortalium facta inter divina opera. 80, 5.
Numeros comitatus omnes obire. 71, 6.
Nuncius fortunae. 9, 4. *publicae servitutis*. 68, 2.
Nuncupare vota. 67, 3. 94, 5.
Nutantia templa. 51, 1.
Nutriri sanguine. 27, 3.

O.

Obedientia erga imperatorem. 9, 5.
Oberrare mensis, 49, 8. *oculis*. 61, 7.
Obire comitia consulum, interesse electionibus. 77, 1. *omne munus consulis*, peragere. 59, 3.
Objicere cibos. 49, 6.
Obiectare, velut offam objicere. 28, 3.
Oblatio. 29, 4. n.
Obligare dantem, devincire sibi. 6, 5. 85, 8.
Obligatum ut se putet, aut, si putet, amet, rarum in principe. 60, 6. n.
Oblivio obscurat statuas, abradit, fictu obducit, titulis privat. 55, 9.
Obsequii gloria, major in eo quod quis minus velit. 9, 5. *uxori sufficit*. 83, 7.
Obsequio in principatum venit Trajanus. 9, 3.

Obsequia hostium confessa, manifesta, certa, quibus nulla refragandi suspicio. 16, 3.
Observator, custos publicus. 40, 1.
Obstinatum, obfirmatum. 5, 6.
Obstrictus cura, *vigilantia*. 60, 6.
Obtinere proximam sideribus sedem. 89, 2. *sedem principis*, vices ejus agere, non esse principem. 55, 7.
Oculi coenantium. 49, 6. n.
Occurrere osculo, obviam procedere cum osculo. 71, 1.
Occurrere desideriis provinciarum, precibus civitatum, antevertere, praevenire, ne desiderant, ne orent. 79, 6.
Occursare fortunae, obviam ire, ne retardet. 25, 5. *numinibus*, adorare, sacrificiis placare, & praevenire numina, ne nobis noceant. 81, 1.
Odium amorque principis hoc habent simile, quod utrumque domi effuse se prodit. 68, 7. n.
Odium profuit Fonteio. 62, 5. n.
Oenoptes. 49, 6. n.
Officium consulare. 60, 1. n. 76, 5. *piorum civium*. 53, 2.
Officia ex merito, non gratia, danda. 61, 7. n.
Omen, quasi oremen, quod ore profertur, imperii Trajani. 5, 5. n.
Omina imperii Augusto facta. 5, 3. n. *secunda*. 92, 5.
Omne opus cum diis aggredi. 1, 1. n.
Omnes nemo, neminem omnes fesellerunt. 62, 9.
Omnia sub unam Myconum, qui in diversis nullum discrimen observant, omniaque uno eodemque modo tractant. Sic recte dicitur is quoque omnia sub unam Myconum, qui eodem libro Logica, Juridica, Grammatica, Theologica tradit. 34, 1. n.
Omnibus melius, quam singulis creditur. 62, 9.
Onerasset alium introitus. 24, 1.
Oneravit futuros principes. 73, 7.
Onerosum succedere bono principi. 44, 3.
Onerosum nescio quid Trajano consensus Senatus indixit. 58, 2.
Onerosum confiteri vera esse, quae de nobis magnifica dicit princeps. 91, 4.

Onu-

I N D E X.

Onuphrius Parvinius. 6, 3. n.
Operi maximo debetur haec veneratio, ut sit novissimum. 10, 5.
Opera ingentia ab interitu vindicantur eodem animo, quo extructa sunt. 50, 4.
Opes communes, quas Domitianus modo sibi soli reservabat, Trajanus publicavit. 34, 3. palatina. 34, 3. n. privatorum admirandae. 50, 1. n.
Opima. 17, 3.
Opponere conjectum minarum. ibid. optimum exemplum. 6, 2.
Opportunitates locorum, campi patentes equitibus, montes sylvestres, palustres, pedestribus convenientiores. 15, 3.
Optandi compendium, ut uni Principi bene sit, in quo & Respubl. & nos sumus. 72. 1. 94, 2. n.
Optata in deterius, adversa in melius fluctantur. 5, 9. n.
Optimus Maximus. 1, 2. n. 8, 1. 88, 9. n.
Optimus Nervae conjunctissimus. 7, 5.
Optimi cognomen datum Trajano. 2, 7. sub eo omnia continentur. 88, 6.
Optimi cujusque spoliator & carnifex, Domitianus. 90, 5.
Optimum quemque niti decet, ut post se quoque Respubl. proficiat. 78, 3.
Optimi dicti candidati. 71, 7. n.
Opus est exemplo, non imperio. 45, 7.
Ora diutina servitute obsepta referare. 66, 5.
Ora supina. 34, 4. n.
Oratio adsignata. 67, 1. n. digna consule, principe, Senatu. 1, 6.
Oratio non sola litat. 3, 5. n.
Orationes a precatione ordiendae. 1, 1. n.
Orationes principum in aes incisae. 75, 2. in Ore famae. 69, 6. n.
Ornare testimonio. 91, 3.
Ornatus gravitate. 49, 7.
Orosangae. 25, 5. n.
Osculum manu reddere. 24, 2. n.
Osculo senatum excipit Trajanus. 23, 1. n. occurrit candidatis. 71, 1.
Ostentare bonos, quasi specimen & exemplar. 45, 4. parvulos, scil. Trajano, qui ad eorum sustentationem dabat congiarium. 26, 1. Principem. 4, 7.
Ostentatio armorum. 56, 7.
Otho Imp. destinatum aliis consulatum in

se transfert. 57, 1. n.
Otium, res optima. 86, 3. n.
Otio prodimur. 82, 9.

P.

Pacificas Trajanus. 16, 1.
Palaestra emollit. 13, 5. n.
Palam alia, quam secreto loquimur de malo principe. 2, 1. n.
Palatium, aedes publicae. 47, 4. n.
Pallor foemineus, Domitiani. 48, 4.
Paludamentum. 56, 4. n. praetexta mutatum. ibid.
Paludati proficiscebantur ad bellum. ibid.
Panegyricorum fons, finis & usus. 4, 1. n.
Pannonia, duplex, superior, hodie Styria & Austria, & inferior, hodie Ungaria. 8, 3.
Pantomimi qui dicantur. 46, 1. n.
Pantomimorum spectaculum sublatum, restitutum. ibid.
Papia lex. 42, 1. n.
Papirius saepius consul. 57, 4. n.
Paratum & in medio positum. 88, 4.
Paratum industriae praemium, judicium principis. 70, 4.
Parca comitatu uxor Trajani. 83, 7.
Parcus in aedificando Trajanus. 51, 1. non parcus in ejus laudibus Plinius. 3, 3.
Parendum imperanti. 10, 1.
Parens generis humani imperator. 6, 1. n. mundi, Jupiter. 80, 5. omnium communis, Trajanus. 39, 6. publicus, idem. 26, 3. 67, 1. 87, 1.
Parentes diligere lex jubet naturae, iis parere, gentium. 38, 7. n.
Parentum in liberos potestas perpetua. ibid.
Paria facere. 6, 5. n. cum influentibus negotiis. 81, 1. n.
Partiri imperium, difficile. 8, 4.
Partitum singula nobilitant. 8, 4.
Parvuli cives. 26, 7.
Patefacere portus. 29, 2.
Patet omnibus gloriae campus. 70, 7.
Pater filii mortui bona ut possideat, sancit Trajanus. 38, 3.
Pater patriae appellatus Trajanus. 21, 1. & alii. ibid. n.
Pater

Rrr

Pa

I N D E X.

a Patre tuo, id est, quanto minus, quam a te. 61, 7.
Pati consules esse, libere exercere officium consulare. 93, 1.
Patria liberorum altrix. 28, 4.
Patrius fons. 15, 3.
Pax. 5, 1. *certa fori.* 56, 7.
Pacis sinus intimus. 56, 4.
Pacem a Barbaris emunt Romani. 12, 2. n. *commendat praecedens tumultus.* 5, 8. n.
Pedes amplecti. 24, 2.
Pedibus it Trajanus per Germaniam cum legionibus. 22, 1. 5. *ambulantes imperatores.* 10, 3. 14, 3. n.
Peditum stipendia. 15, 5. n.
Pegmata. 17, 2. n.
non Pejerare, maxime principis interest. 65, 2. n.
Pellere solitudinem, immittere, qui desertas aedes incolant. 50, 4.
Penates parvi, privati ac tenues. 47, 6.
Penitus inspicere, intime ac introrsus. 83, 2.
Perdiscere, optime & examussim discere. 15, 1.
Pensitationum genera. 29, 4. n.
Peragrarere orbem terrarum laudibus, ubique notum & nobilem esse. 14, 1.
Perceptio frumentaria. 26, 3. n.
Percipere operis sui voluptatem. 23, 4.
Perdere foris quaesitam domi gloriam. 4, 5.
Peregrinationis utilitas. 15, 3.
Perferre dolores, gaudia. 53, 6.
Perhibere constantiae testimonium. 95, 1.
Periculum in auctoritate. 93, 2. n. *silentii.* 1, 6. n. *patriae.* 5, 6.
Per, saepissime juris vim habet, Sic per Latium, jure Latii. 37, 3. 39, 2.
Perrogare, proprie dicebantur Consules, qui sententiam rogabant. 60, 1. *additur nonnunquam Plinio, Tacito, Livio, vox sententia: cui & significat, omnes ad extremum usque rogare, at fiat Senatusconsultum.*
Persae occurrentes sibi se mutuo osculantur. 23, 1. n.
Persarum rex venari coactus. 81, 2. n.
Perstare in ratione propositi. 62, 9.
Perstringere breviter, compendii facere, breviter dicere. 25, 1.
Pervenire ad stipendia, militiam. 26, 3.

Pervigil & insomnis. 63, 3.
Petere ab homine, quod dii dederunt, indignum. 39, 4. *honore bonorem.* 30, 8.
Petulantia obscena mensis principum oberat. 49, 8.
Phengites, lapis duritia marmoris candidus translucens. 49, 1. n.
Philippus imperator scholares conscholasticos vocavit. 19, 3. n.
Philippus Macedo ab uxore cubiculo exclusus. 83, 5. n.
Philosophia vera. 47, 1. n.
Piaculares victimae. 34, 4. n.
Piaculum, contaminatio publica. 82, 2.
Piacula nemo tangebatur, tracta & deversa mergebantur in mare. 82, 2. n.
Pictura Attilae. 12, 2. n.
Pietas civium. 24, 5. *fili.* 10, 3. *Metelli.* 88, 6. *Pignora charissima, liberi sive cognationes, amoris hypothecae.* 37, 4.
Pilorum, hastarum, honor. 56, 5.
Pisones frugalitate monstrati. 88, 6.
Placet factum, quod placuit ante quam fieret. 10, 2.
Plausus compositus. 2, 6. n.
Plausuum genera condiscabant electi e robustissima plebe adolescentes sub Nerone. 54, 4. n.
Plebe neglecta, frustra procures tuctur princeps. 26, 6. n.
Plenus & ructans. 49, 6.
Pliniani consulatus annus. 56, 2. n. *vide argumentum Lipsii.*
Plinius tribunus & praetor. 95, 1. *praefecturam aerarii Saturnini gerit.* 91, 1. *prudencia monitis plenus.* 45, 4. n.
Plinii consulatus. 90, 1. 91, 1. 92, 1. *exitium imminens sub Domit.* 90, 5. n. *judicium paganum de Dei potentia.* 40, 3. n. *majus maximo promissum.* 95, 6. n.
ex Plinio prudentiam haurimus, non pietatem. 80, 4. n.
Plotina uxor Trajani. 83, 5. n.
Plotinae dictum insigne. 83, 5. n.
Plutarchus Trajani doctor. 47, 1. n.
Poenae dat prospera. 5, 9. n. *perfregit custodias.* 49, 1.
Polluere auspicia. 63, 7.
Polliceri impunitatem maleconsultis. 70, 6.
Pomparum ferculis similes. 17, 2. n.

Pom-

I N D E X

Onuphrius Panvinius. 6, 3. n.
Operi maximo debetur haec veneratio, ut sit novissimum. 10, 5.
Opera ingentia ab interitu vindicantur eodem animo, quo extructa sunt. 50, 4.
Opes communes, quas Domitianus modo sibi soli reservabat, Trajanus publicavit. 34, 3. *palatina.* 34, 3. n. *privatorum admirandae.* 50, 1. n.
Opima. 17, 3.
Opponere conjectum minarum. *ibid.* *optimum exemplum.* 6, 2.
Opportunitates locorum, campi patentes equitibus, montes sylvestres, palustres, pedestribus convenientiores. 15, 3.
Optandi compendium, ut uni Principi bene sit, in quo & Respubl. & nos sumus. 72, 1. 94, 2. n.
Optata in deterius, adversa in melius flectuntur. 5, 9. n.
Optimus Maximus. 1, 2. n. 8, 1. 88, 9. n.
Optimus Nervae conjunctissimus. 7, 5.
Optimi cognomen datum Trajano. 2, 7. *sub eo omnia continentur.* 88, 6.
Optimi cujusque spoliator & carnifex, Domitianus. 90, 5.
Optimum quemque niti decet, ut post se quoque Reipubl. profit. 78, 3.
Optimi dicti candidati. 71, 7. n.
Opus est exemplo, non imperio. 45, 7.
Ora diutina servitute obsepta reserare. 66, 5.
Ora supina. 34, 4. n.
Oratio adsignata. 67, 1. n. *digna consule, principe, Senatu.* 1, 6.
Oratio non sola litat. 3, 5. n.
Orationes a precatione ordiendae. 1, 1. n.
Orationes principum in aes incisae. 75, 2. *in Ore famae.* 69, 6. n.
Ornare testimonio. 91, 3.
Ornatus gravitate. 49, 7.
Orosangae. 25, 5. n.
Osculum manu reddere. 24, 2. n.
Osculo senatum excipit Trajanus. 23, 1. n. *occurrit candidatis.* 71, 1.
Ostentare bonos, quasi specimen & exemplar. 45, 4. *parvulos, scil. Trajano, qui ad eorum sustentationem dabat congiarium.* 26, 1. *Principem.* 4, 7.
Ostentatio armorum. 56, 7.
Otho Imp. destinatum aliis consulatum in

se transfert. 57, 1. n.
Otium, res optima. 86, 3. n.
Otio prodimur. 82, 9.

P.

Pacificas Trajanus. 16, 1.
Palaestra emollit. 13, 5. n.
Palam alia, quam secreto loquimur de malo principe. 2, 1. n.
Palatium, aedes publicae. 47, 4. n.
Pallor foemineus, Domitiani. 48, 4.
Paludamentum. 56, 4. n. *praetexta mutatum.* *ibid.*
Paludati proficiscebantur ad bellum. *ibid.*
Panegyricorum fons, finis & usus. 4, 1. n.
Pannonia, duplex, superior, hodie Styria & Austria, & inferior, hodie Ungaria. 8, 3.
Pantomimi qui dicantur. 46, 1. n.
Pantomimorum spectaculum sublatum, restitutum. *ibid.*
Papia lex. 42, 1. n.
Papirius saepius consul. 57, 4. n.
Paratum & in medio positum. 88, 4.
Paratum industriae praemium, judicium principis. 70, 4.
Parca comitatu uxor Trajani. 83, 7.
Parcus in aedificando Trajanus. 51, 1. *non parcus in ejus laudibus Plinius.* 3, 3.
Parendum imperanti. 10, 1.
Parens generis humani imperator. 6, 1. n. *mundi, Jupiter.* 80, 5. *omnium communis, Trajanus.* 39, 6. *publicus, idem.* 26, 3. 67, 1. 87, 1.
Parentes diligere lex jubet naturae, iis parere, gentium. 38, 7. n.
Parentum in liberos potestas perpetua. *ibid.*
Paria facere. 6, 5. n. *cum influentibus negotiis.* 81, 1. n.
Partiri imperium, difficile. 8, 4.
Partitim singula nobilitant. 8, 4.
Parvuli cives. 26, 7.
Patesfacere portus. 29, 2.
Patet omnibus gloriae campus. 70, 7.
Pater filii mortui bona ut possideat, sancit Trajanus. 38, 3.
Pater patriae appellatus Trajanus. 21, 1. & *alii.* *ibid.* n.

Rrr

Pa

I N D E X.

- a Patre tuo, id est, quanto minus, quam a te.* 61, 7.
Pati consules esse, libere exercere officium consulare. 93, 1.
Patria liberorum altrix. 28, 4.
Patrius fons. 15, 3.
Pax. 5, 1. *certa fori.* 56, 7.
Pacis finus intimus. 56, 4.
Pacem a Barbaris emunt Romani. 12, 2. n. *commendat praecedens tumultus.* 5, 8. n.
Pedes amplecti. 24, 2.
Pedibus it Trajanus per Germaniam cum legionibus. 22, 1. 5. *ambulantes imperatores.* 10, 3. 14, 3. n.
Peditum stipendia. 15, 5. n.
Pegmata. 17, 2. n.
non Pejerare, maxime principis interest. 65, 2. n.
Pellere solitudinem, immittere, qui desertas aedes incolant. 50, 4.
Penates parvi, privati ac tenues. 47, 6.
Penitus inspicere, intime ac introrsus. 83, 2.
Perdiscere, optime & examussim discere. 15, 1.
Pensitationum genera. 29, 4. n.
Peragrarere orbem terrarum laudibus, ubique notum & nobilem esse. 14, 1.
Perceptio frumentaria. 26, 3. n.
Percipere operis sui voluptatem. 23, 4.
Perdere foris quaesitam domi gloriam. 4, 5.
Peregrinationis utilitas. 15, 3.
Perferre dolores, gaudia. 53, 6.
Perhibere constantiae testimonium. 95, 1.
Periculum in auctoritate. 93, 2. n. *silentii.* 1, 6. n. *patriae.* 5, 6.
Per, saepissime juris vim habet. Sic per Latium, jure Latii. 37, 3. 39, 2.
Perrogare, proprie dicebantur Consules, qui sententiam rogabant. 60, 1. *additur nonnunquam Plinio, Tacito, Livio, vox sententia: cui & significat, omnes ad extremum usque rogare, at fiat Senatusconsultum.*
Persae occurrentes sibi se mutuo osculantur. 23, 1. n.
Persarum rex venari coactus. 81, 2. n.
Perstare in ratione propositi. 62, 9.
Perstringere breviter, compendii facere, breviter dicere. 25, 1.
Pervenire ad stipendia, militiam. 26, 3.
Pervigil & insomnis. 63, 3.
Petere ab homine, quod dii dederunt, indignum. 39, 4. *honore honorem.* 30, 8.
Petulantia obscena mensis principum oberat. 49, 8.
Phengites, lapis duritia marmoris candidus translucens. 49, 1. n.
Philippus imperator scholares conscholasticos vocavit. 19, 3. n.
Philippus Macedo ab uxore cubiculo exclusus. 83, 5. n.
Philosophia vera. 47, 1. n.
Piaculares victimae. 34, 4. n.
Piaculum, contaminatio publica. 82, 2.
Piacula nemo tangebatur, tracta & deversa mergebantur in mare. 82, 2. n.
Pictura Attilae. 12, 2. n.
Pietas civium. 24, 5. *fili.* 10, 3. *Metelli.* 88, 6. *Pignora charissima, liberi sive cognationes, amoris hypothecae.* 37, 4.
Pilorum, hastarum, honor. 56, 5.
Pisones frugalitate monstrati. 88, 6.
Placet factum, quod placuit ante quam fieret. 10, 2.
Plausus compositus. 2, 6. n.
Plausuum genera condiscabant electi e robustissima plebe adolescentes sub Nerone. 54, 4. n.
Plebe neglecta, frustra procures tuctur princeps. 26, 6. n.
Plenus & ractans. 49, 6.
Pliniani consulatus annus. 56, 2. n. *vide argumentum Lipsii.*
Plinius tribunus & praetor. 95, 1. *praefectura aerarii Saturnini gerit.* 91, 1. *prudentia monitis plenus.* 45, 4. n.
Plinii consulatus. 90, 1. 91, 1. 92, 1. *exitium imminens sub Domit.* 90, 5. n. *judicium paganum de Dei potentia.* 40, 3. n. *majus maximo promissum.* 95, 6. n.
ex Plinio prudentiam haurimus, non pietatem. 80, 4. n.
Plotina uxor Trajani. 83, 5. n.
Plotinae dictum insigne. 83, 5. n.
Plutarchus Trajani doctor. 47, 1. n.
Poenam dat prospera. 5, 9. n. *perfregit custodias.* 49, 1.
Polluere auspicia. 63, 7.
Polliceri impunitatem maleconsultis. 70, 6.
Pomparum ferculis similes. 17, 2. n.

Pom-

I N D E X.

non satis amat, qui malos non satis ode-
rit. 53, 2. malos detestantur etiam qui
malos tuto insectari, munus boni princi-
pis. 53, 3. malos ut rectius est ex commu-
nibus injuriis odisse; ita boni speciosius a-
mantur ob generi humano, quam homini-
bus, praestita. 90, 2.
ad Principes malos blanda oratio. 2, 1. n.
Principalis. 50, 6. n.
Principaliter. 47, 1. n.
Principatus & libertas eodem foro utuntur.
36, 3. & dominatio diversa sunt natura.
45, 3.
in Principatu beatissimum, quod nihil cogi-
tur. 6, 1.
Privatus, non princeps, ipse licet in ma-
gistratu. 7, 2. 9, 3. 10, 4. 21, 4. 58, 4.
60, 4. n.
Proceres sine plebe, defectum corpore caput.
26, 6.
Procumbere faeda vastitate. 50, 1.
Procurator principis. 36, 3. n.
Proferre gaudium oculis. 75, 6. in publicum.
83, 2. robur corporis in maria. 81, 4.
Profiteri odium bonorum. 95, 4.
Profundere, dilargiri, in bona parte. 28, 1.
simul omnia. 35, 5.
Prolati imperio fines. 54, 4.
Promere in medium. 66, 4. in usum Reipubl.
69, 5. manum cunctanter & pigre. 71, 2.
Promovere, extollere ad majores honores.
90, 6.
Properare occulta celeritate. 51, 3.
Proponere arcana famae. 87, 1. praemia se-
nioribus, exempla juvenibus. 67, 7.
Prorogare famam virtute ac meritis, diffun-
dere ad posteros. 55, 10.
Prosequi digredientem, comitari. 86, 3.
Prospicere castra, procul videre, fieri mi-
litiae candidatum. 15, 2. securitati, ul-
tionique. 33, 4.
Provocare bella, irritare. 16, 1. pulchritu-
dinem, contendere cum ea. 51, 3.
Provehere bonos. 46, 7.
Provehi in primum locum. 10, 4.
Providentia Deorum. ibid.
Provinciarum judicia praesidibus usui ad ho-
nores. 70, 9.
Provinciis & injuriarum metum, & accu-
sandi necessitatem remisit Trajanus, prae-

fides earum bonos praestans. ibid. 8.
Provisio divina. 5, 5. n.
Prudentia ex periculis facta, misera. 66, 4.
Ptolomaeus evergetes dictus, cur. 25, 5. n.
Publicae aedes. 47, 4.
Publicanus. 37, 7.
Publicanum pati, vigesimam dare. 39, 6.
Publicani vigesimas hereditatum exigunt.
ibid. n.
Publice magis, quam privatim obligati esse
debent cives. 90, 1.
Pudibundi frontem abstergunt. 73, 4. n.
Pudor in animo. ibid.
Pueri undecimo aetatis anno congiarium ac-
cipiebant. 26, 2. n.
Pulcherrimus Dei cultus animus optimus. 3,
5. n.
Pulchritudo templorum. 51, 3. Trajani. 4,
7. n.
Pulsus ambitus campo, ambitio campo
Martio exclusa, ubi dabantur magistra-
tus. 29, 1.
Pulvinar, lectus numini in templis stratus
dicatusque. 8, 1.
Punctum temporis. 56, 1.
Punctis convulnerare frontem. 35, 3.
Purpurae decus summum, praetexta consu-
laris. 58, 5. n.
Pyraeneus. 14, 2.

Q.

Quasi contingas, forte. 24, 2.
Quatere altissima quaeque, omnes vi-
ros claros. 94, 3. urbis tecta. 51, 1.
Quaerere amorem impendio. 28, 2. trium-
phos ex omni occasione. 16, 1.
Queruntur homines de nullo principe minus,
quam de quo maxime licet. 46, 7.
Quies optima rerum. 86, 4. n.
Quintus saepe consul. 57, 4. n.
Quirites parvi. 26, 1. n.

R.

Radiatum caput. 52, 1. n.
Rapere legiones, celeriter ducere.
14, 3.
Rrr 3 Ra

Rapiantibus omnia, defunt omnia. 41, 2.
Ratio constat. 38, 4. n. *libertati inest*, cum ratione exercetur. *ibid.* una eademque propositi. 91, 6.
Receptaculum cruentarum praedarum. 36, 1.
Recessus index vitii. 47, 3. n.
Recipere se in otium. 82, 8. in principem, in qualitatem ac personam principis. 76, 5.
Recludere intimos secessus. 83, 1.
Reconciliare aemulas civitates. 80, 3.
Recreare labores otio ac quiete. 79, 5.
Recurrere memoriae hominum. 88, 10.
Recurfus, reditus. 86, 4.
Recusare omnes honores ambitionis est. 55, 5.
Recusant imperium, bene imperaturi. 5, 5. n.
Recutiti, Judaei. 42, 1. n.
Reddere, dicere. 26, 1. sermones, respondere. 49, 5. itinera terris, liberare ab omni incursione, & latrocinis. 29, 2. iura civibus, & hostibus. 56, 7. pacem foro. 34, 2. restituere.
Redditus votis publicis. 60, 1.
Redimere culpam congiario. 28, 2.
Redintegrare laetitiam. 61, 9.
Reditus imperii. 41, 1.
Reducere adulationem. 75, 5.
Reductus in patris potestatem. 37, 7.
Redundans besterna coena, nimium repletus crapula, distentus. 63, 3.
Referre in imperium, ad utilitatem publicam. 50, 2.
Refectioes. 15, 4.
Refici labore. 77, 6.
Refovere disciplinam castrorum lapsam, reparare, emendare. 18, 1.
Refundere, reddere. 31, 3.
Regio ubertate fraudata. 30, 5.
Regnum fastidire, regium. 5, 5. n.
Rejicere iudices, tanquam suspectos ejurare. 36, 4. aliquando pro eligere, & accipere dicitur, & rejecti electi dicuntur. *Cicer. 5. Verr. 22.*
Religio aequitatis. 77, 3.
Religionibus dedita Roma. 74, 5. n.
Reliqua abolita ab imperatore Hadriano. 40, 4. n. a Trajano. *ibid.*
Remedia famis sitisque. 13, 1. n. intempestiva. 46, 8. n.
Remittere collationes, extraordinaria vel su-

perindicta tributa non exigere, condonare. 41, 1. *metum injuriarum, liberare a metu.* 70, 2.
Remissiones Trajani sociales. 49, 4. n.
Remorum pulsus & fragor. 82, 1.
Renunciare consules, declarare. 92, 3. *inertiae, nuncium remittere.* 59, 2.
Renunciatio, declaratio. 77, 1.
Rependere incolumitatem turpitudine. 44, 5.
Reperiri, palam compertum fieri. 1, 5. *reperitus es ingratus, palam visus & compertus es, ut ingratus.* *Plaut. Pers. 1.*
Replere aerarium innocentium bonis. 55, 5.
Reponere honorem in judiciis hominum, non in splendore titulorum. 84, 8.
Reportare solidam gloriam. 16, 3.
Repraesentare. 25, 2.
Reprimere se ab omni cognatione vitiorum. 83, 2.
Repudiare amplissimos honores. 55, 4.
Repulsae pudori consulit Trajanus. 69, 1.
Respublica armis oppressa. 5, 1. *concussa.* 6, 4. *in summum discrimen adducta expertum honoribus virum poscit.* 61, 7. *olim res privata.* 66, 4. n. *sine plebe, defectum corpore caput.* 26, 6.
Reipubl. post se prodesse. 78, 3.
Rempubl. ex utilitate omnium regere. 6, 7. 4.
a Republ. oculos, aures, a vi nos avertimus metu mali principis. 66, 4.
Res fessae. 8, 3. *principales, bona principis.* 50, 6.
Reserare fastos, dare principium anno. 58, 4.
Resistere in secundo loco. 10, 4.
Respicere caelum, magno cum desiderio expectare imbres. 30, 3. *clandestinas extinctiones, curare, attendere.* 62, 9. *vehiculum.* 14, 3.
Resultantia vocibus tecta. 73, 1.
Resumere libertatem. 66, 2. *praetextas.* 61, 8.
Retorquere gubernacula. 86, 5.
Retortae cervices. 34, 3.
Retro recurrere, reverti ad majores. 38, 7.
Reverentia legum. 77, 3. *principis efficere valet, quod non terror.* 46, 1.
Reverentia magis, quam odio relegatae artes. 47, 1. n.
Reverentius. 25, 1.

I N D E X.

non satis amat, qui malos non satis ode-
rit. 53, 2. malos detestantur etiam qui
malos tuto insectari, munus boni princi-
pis. 53, 3. malos ut rectius est ex commu-
nibus injuriis odisse; ita boni speciosius a-
mantur ob generi humano, quam homini-
bus, praestita. 90, 2.
ad Principes malos blanda oratio. 2, 1. n.
Principalis. 50, 6. n.
Principaliter. 47, 1. n.
Principatus & libertas eodem foro utuntur.
36, 3. & dominatio diversa sunt natura.
45, 3.
in Principatu beatissimum, quod nihil cogi-
tur. 6, 1.
Privatus, non princeps, ipse licet in ma-
gistratu. 7, 2. 9, 3. 10, 4. 21, 4. 58, 4.
60, 4. n.
Proceres sine plebe, defectum corpore caput.
26, 6.
Procumbere faeda vastitate. 50, 1.
Procurator principis. 36, 3. n.
Proferre gaudium oculis. 75, 6. in publicum.
83, 2. robur corporis in maria. 81, 4.
Profiteri odium bonorum. 95, 4.
Profundere, dilargiri, in bona parte. 28, 1.
simul omnia. 35, 5.
Prolati imperio fines. 54, 4.
Promere in medium. 66, 4. in usum Reipubl.
69, 5. manum cunctanter & pigre. 71, 2.
Promovere, extollere ad majores honores.
90, 6.
Properare occulta celeritate. 51, 3.
Proponere arcana famae. 87, 1. praemia se-
nioribus, exempla juvenibus. 67, 7.
Prorogare famam virtute ac meritis, diffun-
dere ad posteros. 55, 10.
Prosequi digredientem, comitari. 86, 3.
Prospicere castra, procul videre, fieri mi-
litaliae candidatum. 15, 2. securitati, ul-
tionique. 33, 4.
Provocare bella, irritare. 16, 1. pulchritu-
dinem, contendere cum ea. 51, 3.
Provehere bonos. 46, 7.
Provehi in primum locum. 10, 4.
Providentia Deorum. ibid.
Provinciarum judicia praesidibus usui ad ho-
nores. 70, 9.
Provinciis & injuriarum metum, & accu-
sandi necessitatem remisit Trajanus, prae-

stides earum bonos praestans. ibid. 8.
Provisio divina. 5, 5. n.
Prudentia ex periculis facta, misera. 66, 4.
Ptolomaeus evergetes dictus, cur. 25, 5. n.
Publicae aedes. 47, 4.
Publicanus. 37, 7.
Publicanum pati, vigesimam dare. 39, 6.
Publicani vigesimas hereditatum exigunt.
ibid. n.
Publice magis, quam privatim obligati esse
debent cives. 90, 1.
Pudibundi frontem abstergunt. 73, 4. n.
Pudor in animo. ibid.
Pueri undecimo aetatis anno congiarium ac-
cipiebant. 26, 2. n.
Pulcherrimus Dei cultus animus optimus. 3,
5. n.
Pulchritudo templorum. 51, 3. Trajani. 4,
7. n.
Pulsus ambitus campo, ambitio campo
Martio exclusa, ubi dabantur magistra-
tus. 29, 1.
Pulvinar, lectus numini in templis stratus
dicatusque. 8, 1.
Punctum temporis. 56, 1.
Punctis convulnerare frontem. 35, 3.
Purpurae decus summum, praetexta consu-
laris. 58, 5. n.
Pyraeneus. 14, 2.

Q.

Quasi contingas, forte. 24, 2.
Quatere altissima quaeque, omnes vi-
ros claros. 94, 3. urbis tecta. 51, 1.
Quaerere amorem impendio. 28, 2. trium-
phos ex omni occasione. 16, 1.
Queruntur homines de nullo principe minus,
quam de quo maxime licet. 46, 7.
Quies optima rerum. 86, 4. n.
Quintus saepe consul. 57, 4. n.
Quirites parvi. 26, 1. n.

R.

Radiatum caput. 52, 1. n.
Rapere legiones, celeriter ducere.
14, 3.
Rrr 3

Ra

I N D E X.

- Rapientibus omnia, defunt omnia.* 41, 2.
Ratio constat. 38, 4. n. *libertati inest, cum ratione exercetur.* ibid. *una eademque propositi.* 91, 6.
Receptaculum cruentarum praedarum. 36, 1.
Recessus index vitii. 47, 3. n.
Recipere se in otium. 82, 8. *in principem, in qualitatem ac personam principis.* 76, 5.
Recludere intimos secessus. 83, 1.
Reconciliare aemulas civitates. 80, 3.
Recreare labores otio ac quiete. 79, 5.
Recurrere memoriae hominum. 88, 10.
Recurfus, reditus. 86, 4.
Recusare omnes honores ambitionis est. 55, 5.
Recusant imperium, bene imperaturi. 5, 5. n.
Recutiti, Judaei. 42, 1. n.
Reddere, dicere. 26, 1. *sermones, respondere.* 49, 5. *itinera terris, liberare ab omni incurfione, & latrociniiis.* 29, 2. *jurra civibus, & hostibus.* 56, 7. *pacem foro.* 34, 2. *restituere.*
Redditus votis publicis. 60, 1.
Redimere culpam congiario. 28, 2.
Redintegrare laetitiam. 61, 9.
Reditus imperii. 41, 1.
Reducere adulationem. 75, 5.
Reductus in patris potestatem. 37, 7.
Redundans hesternae coena, nimium repletus crapula, distentus. 63, 3.
Referre in imperium, ad utilitatem publicam. 50, 2.
Refectioes. 15, 4.
Refici labore. 77, 6.
Refovere disciplinam castrorum lapsam, reparare, emendare. 18, 1.
Refundere, reddere. 31, 3.
Regio ubertate fraudata. 30, 5.
Regnum fastidire, regium. 5, 5. n.
Rejicere judices, tanquam suspectos ejurare. 36, 4. *aliquando pro eligere, & accipere dicitur, & rejecti electi dicuntur.* Cicer. 5. Verr. 22.
Religio aequitatis. 77, 3.
Religionibus dedita Roma. 74, 5. n.
Reliqua abolita ab imperatore Hadriano. 40, 4. n. *a Trajano.* ibid.
Remedia famis sitisque. 13, 1. n. *intempestiva.* 46, 8. n.
Remittere collationes, extraordinaria vel superindicta tributa non exigere, condonare. 41, 1. *metum injuriarum, liberare a metu.* 70, 2.
Remissiones Trajani sociales. 49, 4. n.
Remorum pulsus & fragor. 82, 1.
Renunciare consules, declarare. 92, 3. *inertiae, nuncium remittere.* 59, 2.
Renunciatio, declaratio. 77, 1.
Rependere incolumitatem turpitudine. 44, 5.
Reperiri, palam compertum fieri. 1, 5. *reperitus es ingratus, palam visus & compertus es, ut ingratus.* Plaut. Pers. 1.
Replere aerarium innocentium bonis. 55, 5.
Reponere honorem in judiciis hominum, non in splendore titulorum. 84, 8.
Reportare solidam gloriam. 16, 3.
Repraesentare. 25, 2.
Reprimere se ab omni cognatione vitiorum. 83, 2.
Repudiare amplissimos honores. 55, 4.
Repulsae pudori consulit Trajanus. 69, 1.
Respublica armis oppressa. 5, 1. *concussa.* 6, 4. *in summum discrimen adducta expertum honoribus virum poscit.* 61, 7. *olim res privata.* 66, 4. n. *sine plebe, defectum corpore caput.* 26, 6.
Reipubl. post se prodesse. 78, 3.
Rempub. ex utilitate omnium regere. 6, 7. 4.
a Republ. oculos, aures, a vi nos avertimus metu mali principis. 66, 4.
Res fessae. 8, 3. *principales, bona principis.* 50, 6.
Reserare fastos, dare principium anno. 58, 4.
Resistere in secundo loco. 10, 4.
Respicere caelum, magno cum desiderio expectare imbres. 30, 3. *clandestinas existimationes, curare, attendere.* 62, 9.
vehiculum. 14, 3.
Resultantia vocibus tecta. 73, 1.
Resumere libertatem. 66, 2. *praetextas.* 61, 8.
Retorquere gubernacula. 86, 5.
Retortae cervices. 34, 3.
Retro recurrere, reverti ad majores. 38, 7.
Reverentia legum. 77, 3. *principis efficere valet, quod non terror.* 46, 1.
Reverentia magis, quam odio relegatae artes. 47, 1. n.
Reverentius. 25, 1.

Revocare ad imperium. 9, 5. *ex otio.* 87, 3.
Rex Deus humanus. 1, 3. n. *lex.* 65, 1. n.
nobilis servus. 67, 4. n. *omnia imperio possidet.* 27, 4. n. *tutor non extorior bonorum.* 17, 1. n. *prudens omnibus, quam nemini patet.* 47, 3. n.
Reges capti ad pompam ducebantur in triumpho. 17, 1. n. *cur constituti.* 77, 1. *exacti, expulsi, ejeti.* 55, 5.
Regum munera insidiosa. 43, 5.
Regibus boni suspecti. 45, 1. n.
Regibus exactis liber annus coepit. 58, 4.
Regium, nolle regnare. 5, 5. n.
Rhenus gelatus. 12, 3. n.
Rhetores fovet Trajanus. 47, 1. n.
Ripis minacibus, Rheni & Danubii, imminere. 56, 7.
Rite, bene ac recte, nihil enim ritibus traditur nisi quod bonum ac rectum credatur. 1, 1.
Robora virorum ingentia, fortissimi gladiatores. 34, 3.
Rogari gestientes Principes, non tam praestandi animo, quam negandi. 39, 2.
Roma domus. 50, 1. n. *religionibus dedita, semperque deorum indulgentiam pie merita.* 74, 5. n.
Romana civitas magna aestimata. 37, 5.
Romanus populus victor, 31, 2. 51, 3.
Romani barbaris tributarii. 12, 2. n. *exemplis valent.* 45, 6. n. *in egressu domus consalutant aves.* 76, 7. n. *philosophos expulere.* 47, 1. n.
Romanorum nomen olim terror. 16, 4. *oculi quantum valeant in bello.* 17, 3. n.
Romanis conjugia curae. 26, 5. n.
Romus & Remus, venatores. 81, 2. n.
Rostra, inasensus superbiae principum locus. 65, 4.
in Rostris suscipiuntur ponunturque magistratus. *ibid.* n.
Rubor ex animi pudore nascitur. 73, 4. n.
Rubore pleni, timendi. 48, 4. n.
Rudolphi Imp. dictum. 24, 3. n.
Rumpere silentium. 55, 4.

S.

Saburranus. 86, 1. n.
Sacra familiarum. 37, 2. n. *Hinc in*

sacris paternis constitui dicuntur, qui in patris potestate sunt: a sacris paternis remitti, pro, potestate paterna liberari. Non possum non scitum & elegans exemplum addere ex D. Ambrosio lib. 4. de fide ad Grati. c. 4. Nisi forte, ait, tanquam constitutum in familia Christum putent dolere, quod emancipatus a patre non sit, aut administrandi patrimonii non habeat facultatem. Sed non est Christus in sacris, qui sacra universa destruxit.
Sacrorum societas. *ibid.*
Seculo indecora studia. 46, 4.
in Secula ire. 55, 1.
Sagacitas mentita. 81, 3.
Saltatae laudes imperatorum. 54, 1.
mos Salutandi & osculandi ora, pectus, manus. 23, 1. n.
Salutationes principis. 48, 3. n.
Salutis publicae signum. 42, 3. n.
Sanctius, de actis deorum credere, quam scire. 25, 1. n.
Sanguinis tantum in ore, quantum in animo pudoris. 73, 4.
Sanguinem propinquorum lambit Domitianus. 48, 3.
Sapienter & graviter. 74, 2.
Sarranus, vide Serranus.
Satellitibus non stipatus Trajanus. 23, 3.
Satisfacere utilitatibus civium. 33, 1.
Saturnus tutelaris aerarii. 36, 1. n.
Saxum, antrum saxosum. 15, 4.
Saxa. 51, 1. n.
Saxorum transvectio. *ibid.*
Scenicae laudes imperatorum. 54, 1.
Scindere sanctissimas necessitudines. 37, 7.
Scipio Aemilianus bello ac toga bonus. 4, 5. n.
Scribi ab amicis, fieri heredem. 43, 2.
Saevire securibus, 52, 3.
Secessus Domitiani saevus. 49, 1.
in Secreta civium inquirunt mali tantum principes. 68, 6.
Secreto loqui. 2, 2. n.
Secta Catonis. 85, 7. n. *temporum.* *ibid.* *vitae.* 45, 4.
Secundae felices, adversa magnos probant. 31, 1.
Securibus fractae statuae. 52, 3.
Securitas generis humani. 34, 5. *publica.* *ibid.* n. *temporum.* 50, 6. 67, 1. *dicitur fidelitas temporum.*

Sei

Securus magnitudinis suae. 71, 4. *offensae gratiaeque.* 18, 2.
Sedent majorum gentium dii. 52, 1. n.
Sedentaria assentiendi necessitas. 76, 3. n.
Sedere, metaphorice. 10, 6. *fisco locupletando*, obstinate incumbere. 80, 1. in populo, pari sede inter populum. 51, 5. in omnium ore, oculis, animo, penitus inhaerere, agnosci & amari. 55, 10.
Sedes consulum & Senatorum. 59, 2. n. *media inter Deos.* 52, 1. *potestatis.* 63, 2. n. *spatiosissima.* ibid. 7. *Sedes pro castris siue locis*, ubi bellum geritur. 12, 3. n. vide *Flor.* 2, 3. 5.
Seditio laeta. 35, 2. n.
Sedulo, ex animo & judicio. 8, 1.
Sella curulis quomodo fabre facta. 29, 2. n.
Sella curuli campos immanes premit Trajanus. 56, 7.
Senatores, equites, & omnes paulo honestiores lecticis vecti. 24, 5. n.
ut Senatores, si quid facerent principes, esse desinere sibi videbantur superbi domini. 63, 6.
Senatorius assensus. 71, 6.
Senatus antiquus. 61, 1. *olim triduo toto habitus.* 76, 1. n. *recti praeceptor.* 62, 7.
Senatusconsultum, senatus sententia, facta olim vel per rogationem, vel per discessionem, vel per manuum porrectionem. 4, 1. *libertas sub Trajano.* 76, 1.
Senatui carum esse, erat exitiale apud malos principes. 62, 3.
Senatum cur oderint mali principes. ibid. n. in *Senatu*, & in *curia* esse, differunt. 58, 2. n.
Senectutis insignia festinata. 4, 7.
Sensus communis. 2, 3. n.
Sententia non prima, sed melior, vincat. 76, 2.
Sententiae suae non aliud pretium Trajano, quam bene judicasse. 80, 1.
Sententiam rogare. 61, 1.
Sententiae inclinant plerumque, quo rex. 76, 2. n.
Septa comitiorum. 63, 5. n.
Septus charitate. 49, 3.
Sequaces. 45, 5.
Sequi. 67, 4. *ad tribunal.* 36, 3. *recedentem votis, lacrymisque.* 86, 4. *oculis.*

81, 4. *victoria ignotas terras.* 56, 4.
Sera laetitia. 52, 4.
Seriae partes dierum, horae diei circa res necessarias & graves. 49, 4.
Seriphus. 35, 2. n.
Serrani cognomen unde Atilio. 57, 4. n.
Servandorum hominum potestas. 6, 1.
Servare aliquem nepotibus ac pronepotibus. 94, 5.
Servientibus, discordi libertate, utilius, uni servire. 32, 2.
Servile quasi bellum, accusationes dominorum, tollit Trajanus. 42, 3.
Servitus libertate ingeniosior ad excogitandum. 55, 2. *pulsa.* 58, 4.
Servitutis necessitas. 72, 6. *patientiores, quos non decet esse, nisi servos.* 45, 1. *publicae nuntii.* 68, 2. n.
Servuli. 7, 6.
Servus inscripti vultus. 36, 3. n.
Servo habitatore trita receptacula clarissimorum virorum. 50, 3. n.
Servi ad spectacula adhibiti. 33, 1. n. *non sunt homines.* 45, 1. n. *principi amiciores civibus.* 42, 2. *subornati in capita dominorum a Domitiano.* ibid. 4.
in Servis amor laudis. 33, 1.
Severitas comitati juncta. 4, 6. n. *mitis.* 80, 1. *provida.* 34, 2.
Si, pro an, 2, 5. n.
Siccitas inopina. 30, 2.
Sidus aluit frumentum. 29, 4. *patrium, qualitas caeli sui.* 15, 3.
Sideris velocissimi more omnia invisere omnia juvare, principis est. 80, 4.
Sidera parva, majorum exortu obscurantur. 19, 1.
Signare honore nominum, cum honore nominare. 23, 1.
Signa. 10, 3.
Signa Jovis Imp. quot. 5, 4. n.
Silentium & quies in aula Trajani. 47, 6.
C. Silius. 58, 2. n.
Simile simili gaudet. 45, 1. n.
Similes principi servi. 42, 4.
de Simillimo dicta, in nos dicta interpretamur. 55, 4.
Simplicitas comes justitiae. 54, 5. n.
Simulacra falsae victoriae, quae in ferculis offerebantur. 16, 3.

I N D E X.

Simulatio convictus superba. 49, 6. prorsus occultari non potest. 72, 7. veritate ingeniosior ad excogitandum. 55, 1. n.
Simulationem servant liberae civitati principes, qui comitiis suis consularibus insunt. 64, 5.
Singulae regiones suas Deas habent. 32, 4. n.
Singuli decipere & decipi possunt, non item omnes. 62, 9.
Sinus intimus pacis. 56, 4. uxoris. 7, 5.
in Sinum improborum omnia congesta a malis principibus. 45, 1.
Sistere ruinas, reparare ruentes domos. 50, 4.
Situs regionum, naturae positiones. 15, 3.
Socialitas Trajani. 49, 4.
Socius hereditatis. 38, 3.
Socium imperii nemo nolens habeat. 90, 1.
Socii bellorum. 60, 5.
Sodales. 81, 4. n.
Sol audit. 80, 4. n.
Solenne carmen precationis. 1, 1. n.
Solennia verba vocandi in jus. 36, 3. n.
Solicitududo consularis. 4, 1. publica. 34, 4.
Solicitududinis aliud, aliud severitatis ingenium. 72, 7.
ex Solicitudine non prodibat Domitianus, nisi ut solitudinem faceret. 48, 5.
Solum detinens, siccum, nec satis irrigatum. 30, 4. supinum, elevatum. ibid.
Somnus felicitatis, otium. 59, 1. n. Trajani brevis. 49, 8.
Sophocles ejecit philosophos. 47, 1. n.
Sordere. 52, 2.
Sors & urna. 36, 3. Romani non audiebant causas, nec judicem dabant, nisi per sortem ordinata.
Species adulationum. 1, 6. severitatis. 82, 9.
Specimen ingentis animi. 61, 4.
Spectaculum edit Trajanus. 33, 1. execrabile, profanum, impium. 34, 1. gladiatorum misera voluptas. 33, 3. insolitum, quod Imp. ab exercitu veniens pedibus iret in urbem. 22, 2. pantomimorum. 64, 1.
Spectacula ad mortis contemptum accendunt. 33, 1. n. materia criminis. ibid. 3. n.
Spectator spectaculum factus. ibid. 2. n.

Spectatorum factiones & studia. ibid.
Specula amicitiae, manifestum signum. 86, 4.
Spes Romani nominis, Soboles Romana, Romanae gloriae incrementum futurum. 26, 4.
Spem praecidi, quam trahi, aequius ferunt. 91, 2. n.
Splendor majorum in Imperatore non admodum requirendus. 92, n. titulorum. 84, 8.
Spolia provinciarum. 17, 1.
Spoliarium civium, aerarium. 36, 1. n.
Stare ante gremium consulis, subjectionem notat. 64, 2. auro, ebore, ex talibus exsculptum esse. 52, 1. in Danubii ripa, ibi cum exercitu esse, & subsistere, nec ultra progredi. stant effigies Trajani, manent & ad multum tempus durant. 8, 6.
*Statio, locus, in quo naves aut milites tuto stant. Stationes hostium, Curtius. Statio malefida carinis. Virg. 2. Aen. 5. inde transfertur ad principatum, qui Statio dicitur a nostro cap. 7, 3. Princeps enim pro suis stet, neque abjecto scuto fugiat, quantum possit, ut hodie fieri solet. imperatoria. 7, 3. n. laboriosa & exercita. 86, 3.
Stativorum dies. 14, 3. n.
Statuae Caesaris eadem e materia qua brutorum. 55, 6. superborum principum aureae, & in templo: Trajani aereae, & extra templum. 52, 1.
Statuere monumenta, erigere, extollere. 78, 4.
Status civitatis tranquillissimus. 46, 7.
Status controversiam movent delatores. 34, 1. n.
Stipatus satellitum manu. 23, 3.
Stipendia decem. 15, 3.
Stomachus ganea dissumtus. 49, 6. n.
Strages clarissimorum civium sub Domitiano factae. 48, 3.
Strata viarum. 39, 5. n.
Studium armorum voluptas factum. 13, 5.
Studia humanitatis, artes liberales, quarum cura & disciplina soli homini data, quibus edocemur humanos mores. 47, 3.

S s s*

militaria. 18, 3. *seculo indecora.* 46, 4.
sub Trajano spiritum receperunt. 47, 1. n.
Studiorum honor in mensa principis. 49,
 8. n.
Stupere borrea plena. 31, 6.
qui suadeant non sunt, postquam non est,
cui suadeatur. 41, 4.
Sub exemplo praemonere. 53, 5. *sub exem-*
plo tui, ad tui imitationem. 76, 1. *sub*
titulo gratiarum agendarum. 4, 1.
Subditi, substituti, adscripti. 25, 3.
Submittendo se Princeps, crescit. 71, 4.
Submovere regnum, tyrannidem auferre.
 55, 7.
Submoveri. 76, 8.
Subtexta bonis mala. 5, 9. h.
Subvenire necessitatibus. 32, 6.
Suburbanum Caesaris venale. 50, 6.
Succedere frugalissimo principi. 51, 1. *bono*
principi, onerosum. 44, 3.
Successor bonus electus, fides certa divinita-
tis. 11, 3. *habendus est, etsi nolis: at*
non socius. 9, 1.
ut Successor timetur a malo principe, quis-
quis est dignior. 68, 3.
Successorem se meliorem eligere, magni est
animi. 89, 1. 10, 5.
in Successore eligendo quae spectanda. 7,
 4. n.
Successores mortem praedecessoris vindicant.
 53, 4. n.
Succingere se terrore. 49, 3.
Succollatus, qui in lectica gestatur. 22,
 1. n.
Sudor, labor, meditatio. 15, 4. *imperato-*
rius. 13, 1.
Sues materia ganeae. 49, 6. n.
Suffragatorum ratio in Comitibus. 71, 6.
Suffragia eblandita. 69, 5. n. *sperata.* 63, 4.
Suffundi lacrymis. 2, 8.
Suffusa multo rubore impudentia in ore, hoc
est, prae impudentia rubicundam & ru-
bore conspersam faciem habens. 48, 4.
Suggestus, locus excelsior in theatro. 51,
 4. *in castris.* 50, 5. n.
Suggrundia. 22, 4.
Summa imperii ac rerum omnium. 56, 3.
potestas. 7, 5. *votorum.* 74, 4.
Summi atque infimi. 19, 3.

Sumptibus publicis minuendis praefecti. 62,
 2. n.
Superare montium juga. 81, 1.
Superbum, nobile, excellens. 7, 6.
Superior inferioris iudicium subire potest.
 36, 5. n.
Superstites Reipub. se optant mali principes.
 67, 6. n.
Supplicare senatui. 69, 2.
Supplicia lenta, quibus se mori sentiunt,
ut sunt exilia, crebri & minuti ictus.
 34, 4.
Supprimere defectus, merita. 75, 4.
Surgere in theatro, honor principalis. 54,
 2. n.
Suscipere, fungi, imperium. 5, 6. 7, 3. *ma-*
gistratum. 65, 3. *tela vibrata, sustinere.*
 13, 1. *viros probatos, fovere.* 62, 7.
Suspensus & attonitus, dubius ac trepidus.
 68, 2.
Suspiciosi principes. 18, 5.
Sustentare bumeris patriam, tueri. 8, 4.
Susurri nullis magis, quam audientibus in-
fidiantes. 62, 9.
Sylla fortunatus. 88, 5. n.

T.

T*abula rerum venalium.* 50, 5.
Tabulae, testamentorum, falsae, con-
fictae, iniquae, filiis praeteritis, qui he-
redes fieri debuissent. 43, 1.
Tacere de magnis reverentius, quam pau-
ca dicere. 25, 1. *de principe novus honor.*
 55, 1.
Tago pons impositus. 51, 3. n.
Tanti est, tanti aestimatum, visumque, ut
hoc fieret. 6, 2. n. *item pro expedit ele-*
ganter ponitur saepissime a Cic. ejus oppo-
situm nihil tanti est, non expedit, non
tanti faciendum.
Tanto major, tanto augustior. 71, 4.
Tanto melior, tanto felicius. 70, 3. n.
Tantum non, ferme, item hoc solum desuit,
Graece πορονχτι. 23, 1.
Tarditas literarum. 68, 4.
Tarditate periculum capitis aditur sub Domi-
tiano. 48, 1.

Te-

I N D E X.

Tecta, plana & apta insisti. 22, 4. n. re-
ferta & laborantia, vix sufficientia oneri.
ibid.
Temperans gaudii, seraeque laetitiae. 52, 4.
Temperare titulis. 55, 8.
Tempestas commendat serenitatem. 5, 8.
Templa cur diis extructa. 67, 5. n. *Nervae*.
11, 1. nutantia, ruinam minitanti. 51,
1. reserata, cunctis aperta. 47, 5.
Tempus augustum. 49, 8.
Tenebrae oblivionis. 69, 6.
in Tenebris aetatem qui agit, sub tyrannis,
consideratus ac sapiens. 44, 5. n.
Tenere limine, domi, secreto. 83, 2.
Tenor vitae idem. 84, 4.
Tentare tela. 13, 2.
Ter consul. 58, 2.
Terere inascesum locum. 65, 3. receptacu-
lum. 50, 3.
Terra disjunctissima, remotissime distans.
15, 1. mater. 32, 4. n.
Terrae vastatae. 34, 5.
Terrarum divinitas. 32, 4. n.
Terror non valet efficere, quod reverentia.
46, 1.
Terrore frustra se succinxerit, caritate non
septus. 49, 3.
Tertio & ter, differunt. 60, 3. n.
Tertullus. 90, 3. n.
Testamenta civium secura sub Trajano. 43,
1. inofficiosa, quibus scriptus heres, Tra-
janus sustulit. ibid. ingratorum rescissa.
ibid. 4. n.
Testamenta delatores evertunt. 34, 1.
Testimonium Plinii & Tertulli. 95, 1. n.
in Theatro spectantium factiones. 33, 2.
*Theatra consurgunt in venerationem Traja-
ni*. 54, 2. n.
Thensa, vehiculum, sic dictum, quod an-
te eas lora tenduntur, quae gaudent ma-
nu tenere & tangere, qui eas deducunt:
vel $\alpha\pi\delta\ \Theta\epsilon\iota\varsigma$, divina re, unde sacrum ve-
hiculum dictum, quia deorum simulacra
portabant. 22, 1. n.
Theodosius facilis aditu. 47, 3. n.
*Thesaurus inventori privato concessus a Ner-
va*. 43, 4. n.
Tiberius Christum consecrare voluit. 10, 5.
n. cur Augustum deum fecerit. 11, 1. cu-

ravit milites. 13, 3. n. exactores diu de-
tinuit in munere, ejus laudabilis vox.
40, 5. n. heres Cn. Lentuli. 43, 5. n. hi-
striones relegavit. 46, 1. n. infecunditati
terrae obviam ivit. 32, 2. n. modicos re-
cepit honores. 54, 6. n. quorum Dominus,
Imperator, Princeps. 7, 6. n.
Tiberii de calumniis vox. 46, 5. n. clara
de se vox. 55, 8. n. laudata oratio. 67,
4. n. laus e mala causa fisci. 36, 5. n. pue-
ritia laboriosa. 86, 3. n.
Tignarii, qui tigna dolant & solaria lignea,
hoc est, trabes caeteras ad tabulata do-
mus utilia. Et omnes, qui aedificant,
sic dicuntur. 54, 4. n.
Timetur a malo principe tanquam successor
quisquis est dignior. 68, 3.
Titulus Magni invidiae plenus. 89, 5.
Tituli. 10, 3. n. templorum fastigia excessu-
ri. ibid. 44. lapidibus incisi. 54, 7. n. ca-
duci. 55, 8.
*in Titulorum splendore non reponendus ve-
rus honos*. 84, 8.
Titulos mortales caducosque deprecatur aut
temperat Trajanus. 55, 8.
Titulis omnibus speciosius, quando nomen
aeternae laudis monumentis inciditur. 54, 7.
Titus amor generis humani. 6, 1. n. be-
neficia a superioribus principibus concessa,
a se peti non passus est. 39, 2. n. caelo di-
catus & cur, a Domitiano. 11, 1. grega-
rio mixtus. 19, 3. n. parentis adfectum
praestitit. 21, 4. n. de crimine majestatis
nunquam cognovit. 49, 2. n.
Titi abstinencia & munificentia. 27, 2. n.
comitas. 33, 2. n. decor. 4, 6. n. edictum
in delatores. 35. praeclara vox. 56, 2. n.
Tito acclamationes dictae. 75, 3. n.
Titum deum fecit aliter Domitianus, aliter
Senatus. 35, 4. n.
in Tito fortuna nihil mutavit. 24, 2. n.
Togae causidicorum. 56, 7. n.
*Togarum magis, quam armorum ostentatio-
ne, hostilem terrorem compescit Traja-
nus*. ibid.
Tollere liberos, habere, educare. 26, 57.
animos, contrarium, submittere. 11, 5.
Trabibus aut saxis incisum nomen. 54, 7. n.
TRAJANUS, ab Hispania excitus. 14, 5.
Sss 2

I N D E X.

Securus magnitudinis suae. 71, 4. *offensae gratiaeque.* 18, 2.
Sedent majorum gentium dii. 52, 1. n.
Sedentaria assentiendi necessitas. 76, 3. n.
Sedere, metaphorice. 10, 6. *fisco locupletando*, obstinate incumbere. 80, 1. *in populo*, pari sede inter populum. 51, 5. *in omnium ore*, oculis, animo, penitus inhaerere, agnoscere & amari. 55, 10.
Sedes consulum & Senatorum. 59, 2. n. *media inter Deos.* 52, 1. *potestatis.* 63, 2. n. *spatiosissima.* ibid. 7. *Sedes pro castris sitae locis*, ubi bellum geritur. 12, 3. n. *vide Flor.* 2, 3. 5.
Seditio laeta. 35, 2. n.
Sedulo, ex animo & iudicio. 8, 1.
Sella curulis quomodo fabre facta. 29, 2. n.
Sella curuli campos immanes premit Trajanus. 56, 7.
Senatores, equites, & omnes paulo honestiores lecticis vecti. 24, 5. n.
ut Senatores, si quid facerent principes, esse desinere sibi videbantur superbi domini. 63, 6.
Senatori assensus. 71, 6.
Senatus antiquus. 61, 1. *olim triduo toto habitus.* 76, 1. n. *recti praeceptor.* 62, 7.
Senatusconsultum, senatus sententia, facta olim vel per rogationem, vel per discessionem, vel per manuum porrectionem. 4, 1. *libertas sub Traiano.* 76, 1.
Senatui carum esse, erat exitiale apud malos principes. 62, 3.
Senatum cur oderint mali principes. ibid. n. *in Senatu, & in curia esse, differunt.* 58, 2. n.
Seneſtutis insignia festinata. 4, 7.
Sensus communis. 2, 3. n.
Sententia non prima, sed melior, vincat. 76, 2.
Sententiae suae non aliud pretium Traiano, quam bene iudicasse. 80, 1.
Sententiam rogare. 61, 1.
Sententiae inclinant plerumque, quo rex. 76, 2. n.
Septa comitiorum. 63, 5. n.
Septus charitate. 49, 3.
Sequaces. 45, 5.
Sequi. 67, 4. *ad tribunal.* 36, 3. *recedentem votis, lacrymisque.* 86, 4. *oculis.*

81, 4. *victoria ignotas terras.* 56, 4.
Sera laetitia. 52, 4.
Seriae partes dierum, horae diei circa res necessarias & graves. 49, 4.
Seriphus. 35, 2. n.
Serrani cognomen unde Atilio. 57, 4. n.
Servandorum hominum potestas. 6, 1.
Servare aliquem nepotibus ac pronepotibus. 94, 5.
Servientibus, discordi libertate, utilius, uni servire. 32, 2.
Servile quasi bellum, accusationes dominorum, tollit Trajanus. 42, 3.
Servitus libertate ingeniosior ad excogitandum. 55, 2. *pulsa.* 58, 4.
Servitutis necessitas. 72, 6. *patientiores, quos non decet esse, nisi servos.* 45, 1. *publicae nuntii.* 68, 2. n.
Servuli. 7, 6.
Servus inscripti vultus. 36, 3. n.
Servo habitatore trita receptacula clarissimorum virorum. 50, 3. n.
Servi ad spectacula adhibiti. 33, 1. n. *non sunt homines.* 45, 1. n. *principi amiciores civibus.* 42, 2. *subornati in capita dominorum a Domitiano.* ibid. 4.
in Servis amor laudis. 33, 1.
Severitas comitati juncta. 4, 6. n. *mitis.* 80, 1. *provida.* 34, 2.
Si, pro an, 2, 5. n.
Siccitas inopina. 30, 2.
Sidus aluit frumentum. 29, 4. *patrium, qualitas caeli sui.* 15, 3.
Sideris velocissimi more omnia invisere omnia juvare, principis est. 80, 4.
Sidera parva, majorum exortu obscurantur. 19, 1.
Signare honore nominum, cum honore nominare. 23, 1.
Signa. 10, 3.
Signa Jovis Imp. quot. 5, 4. n.
Silentium & quies in aula Trajani. 47, 6.
C. Silius. 58, 2. n.
Simile simili gaudet. 45, 1. n.
Similes principi servi. 42, 4.
de Simillimo dicta, in nos dicta interpretamur. 55, 4.
Simplicitas comes iustitiae. 54, 5. n.
Simulacra falsae victoriae, quae in ferculis offerebantur. 16, 3.

I N D E X.

Simulatio convictus superba. 49, 6. *prorsus occultari non potest.* 72, 7. *veritate ingeniosior ad excogitandum.* 55, 1. n.
Simulationem servant liberae civitati principes, qui comitiis suis consularibus insunt. 64, 5.
Singulae regiones suas Deas habent. 32, 4. n.
Singuli decipere & decipi possunt, non item omnes. 62, 9.
Sinus intimus pacis. 56, 4. *uxoris.* 7, 5.
in Sinum improborum omnia congesta a malis principibus. 45, 1.
Sistere ruinas, reparare ruentes domos. 50, 4.
Situs regionum, naturae positiones. 15, 3.
Socialitas Trajani. 49, 4.
Socius hereditatis. 38, 3.
Socium imperii nemo nolens habeat. 90, 1.
Socii bellorum. 60, 5.
Sodales. 81, 4. n.
Sol audit. 80, 4. n.
Solenne carmen precationis. 1, 1. n.
Solennia verba vocandi in jus. 36, 3. n.
Solicitudo consularis. 4, 1. *publica.* 34, 4.
Solicitudinis aliud, aliud severitatis ingenium. 72, 7.
ex Solitudine non prodibat Domitianus, nisi ut solitudinem faceret. 48, 5.
Solum detinens, siccum, nec satis irrigatum. 30, 4. *supinum, elevatum.* ibid.
Somnus felicitatis, otium. 59, 1. n. *Trajanus brevis.* 49, 8.
Sophocles ejecit philosophos. 47, 1. n.
Sordere. 52, 2.
Sors & urna. 36, 3. *Romani non audiebant causas, nec judicem dabant, nisi per sortem ordinata.*
Species adulationum. 1, 6. *severitatis.* 82, 9.
Specimen ingentis animi. 61, 4.
Spectaculum edit Trajanus. 33, 1. *execrabile, profanum, impium.* 34, 1. *gladiatorum misera voluptas.* 33, 3. *insolitum, quod Imp. ab exercitu veniens pedibus iret in urbem.* 22, 2. *pantomimorum.* 64, 1.
Spectacula ad mortis contemptum accendunt. 33, 1. n. *materia criminis.* ibid. 3. n.
Spectator spectaculum factus. ibid. 2. n.

Spectatorum factiones & studia. ibid.
Specula amicitiae, manifestum signum. 86, 4.
Spes Romani nominis, Soboles Romanae, Romanae gloriae incrementum futurum. 26, 4.
Spem praecidi, quam trahi, aequius ferunt. 91, 2. n.
Splendor majorum in Imperatore non admodum requirendus. 92, n. *titulorum.* 84, 8.
Spolia provinciarum. 17, 1.
Spoliarium civium, aerarium. 36, 1. n.
Stare ante gremium consulis, subjectionem notat. 64, 2. *auro, ebore, ex talibus exsculptum esse.* 52, 1. *in Danubii ripa, ibi cum exercitu esse, & subsistere, nec ultra progredi. stant effigies Trajani, manent & ad multum tempus durant.* 8, 6.
Statio, locus, in quo naves aut milites tuto stant. Stationes hostium, Curtius. statio malefida carinis. Virg. 2. Aen. 5. inde transfertur ad principatum, qui Statio dicitur a nostro cap. 7, 3. Princeps enim pro suis stet, neque abjecto scuto fugiat, quantum possit, ut hodie fieri solet. imperatoria. 7, 3. n. laboriosa & exercita. 86, 3.
Stativorum dies. 14, 3. n.
Statuae Caesaris eadem e materia qua brutorum. 55, 6. *superborum principum aureae, & in templo: Trajani aereae, & extra templum.* 52, 1.
Statuere monumenta, erigere, extollere. 78, 4.
Status civitatis tranquillissimus. 46, 7.
Status controversiam movent delatores. 34, 1. n.
Stipatus satellitum manu. 23, 3.
Stipendia decem. 15, 3.
Stomachus ganea dissimtus. 49, 6. n.
Strages clarissimorum civium sub Domitiano factae. 48, 3.
Strata viarum. 39, 5. n.
Studium armorum voluptas factum. 13, 5.
Studia humanitatis, artes liberales, quarum cura & disciplina soli homini data, quibus edocemur humanos mores. 47, 3.

admirabilior quotidie ac melior. 24, 1. a-
 doptatur a Nerva. 6, 7. 3. quando. 6, 3.
 n. 10, 4. n. 59, 4. n. in aedificando pri-
 vatim parcus, publice magnificus. 51, 1.
 n. aerarii sumptibus adhibet modum. 55,
 5. alacer virtute militum. 13, 2. amabi-
 lis omnibus. 49, 4. n. amatur quia amat.
 85, 3. amicitiam aula exulantem reducit.
 ibid. 1. n. amicos ex optimis legit. 45, 3.
 annonam curat. 29, 3. in audiendo facilis.
 79, 6. auspicato exit domo. 76, 8. n.
 Bassi acta rescidit. 80, 4. n. Bella nec ti-
 met nec provocat. 16, 1. servilia sustulit.
 42, 3. n. Beneficiorum suorum parcissi-
 mus aestimator. 21, 2. bonus consul &
 bonus princeps. 59, 5. bonos promovet.
 44, 7. bonis bonus, nec malis nimis asper.
 46, 8. n. Candidatus Senatus reverentis-
 simus. 69, 3. candidato simul stat. 71, 3.
 candidatorum pudori consulit. 69, 1. can-
 didatis osculo occurrit. 71, 1. Capitolium
 ascendit, & quare. 23, 4. n. Castus. 1,
 2. Caesar. 9, 3. cibus castrensibus utitur.
 20, 3. n. civium in se adfectus cohibere
 tentat. 79, 3. cum civibus ut parens
 cum liberis vivit. 21, 4. collocationes re-
 misit. 41, 1. n. comitiis suis consularibus
 interest. 63, 1. commilito olim eorum,
 quorum nunc imperator. 15, 5. congiaria,
 donativa, alimenta dat. 25, 26. 27. 28.
 consors tribunitiae potestatis. 8, 6. consul
 ita, ut si tantum consul foret. 76, 6. ter
 Consules secum facit. 61. consulatum se-
 cundum recipit, tertium recusat. 56, 3.
 n. 57, 78. consulatum alterum gerit ab-
 sens. 59, 3. consulatum tertium recipit.
 60. consulatum tertium suscipiens jurat
 praeeunte verba consule. 64, 1. n. consu-
 latu abiturus jurat, se nihil contra leges
 fecisse. 65, 2. consulatum meruit dum ac-
 cipit, alii, antequam acciperent. 63, 8.
 consulatum quartum ut suscipiat rogatur
 a senatu. 78, 1. cur triumphet. 17, 4.
 curavit milites. 49, 5. Dei vice fungitur
 in terris. 80, 1. n. differt robore, prae-
 stantia, a suo milite. 13, 1. diversissima
 miscuit. 24, 1. doctrinae accuratae quae
 in verbis consistit, non fuit particeps. 47,
 1. n. doctorum fautor. 47, 1. domo pro-

greditur modeste. 76, 7. dux Romanus
 priscus. 12, 1. Eodem foro utitur. 36, 5.
 n. equo non usus in itinere. 14, 3. Fe-
 cit, quae novit. 47, 1. n. filius consula-
 ris viri triumphalisque. 58, 3. Generis
 claritatem virtute superavit. 70, 2. Ger-
 maniae praesedit. 9, 2. n. Germanici no-
 men meritus. 14, 1. 9, 1. gladiatoribus
 delectatus. 33, 1. n. Gratus in bene me-
 ritos. 60, 5. 6. Herba parietaria dictus.
 51, 2. n. haeres scribitur ab amicis,
 praeteritur ab ignotis. 43, 2. Hispaniae
 praesidet. 14, 5. n. Honores oblatos deli-
 bat aut recusat. 54, 3. minores non dedi-
 gnatur. 55, 4. hostibus terribilis. 12. ve-
 nerabilis. 73, 1. humanissimus. 59, 3.
 Ictu laetus. 13, 2. Imperator. 9, 3. im-
 perator in Capitolio salutatus omine. 5,
 4. n. 94, 4. n. imperator titulis, mode-
 stia, labore, vigilantia, dux, legatus.
 10, 3. miles imperium non adfectat, me-
 ruit, dum paruit. 9, 2. recusat. 5, 5.
 inedia sitimque fert. 13, 3. in Germa-
 niam missus. 5, 2. n. inutritus bello. 16,
 1. non Invidus aut suspicax. 81, 3. jus-
 jurandum a candidatis consularibus exigit.
 77, 2. justissimus. 59, 3. Lacrymas fun-
 dit ad acclamationem senatus. 73, 4. la-
 crymis suffunditur ad laudes. 2, 8. n.
 laudat ferientes se. 13, 2. legibus se sub-
 jicit. 65, 1. libertos suos ut tractet. 88,
 2. lustrat commilitonum tentoria. 13, 3.
 n. Magistratus jura non minuit. 77, 4.
 magis bonus, quam doctus. 47, 1. n. ma-
 gni animi & conceptus. 5, 1. magnificus
 in publicum. 51, 2. major maximis. 62,
 8. merita sua suppressit. 75, 4. milites
 nomine appellat. 15, 5. militibus admira-
 bilis ob commune cum iis armorum exer-
 citium. 13. moderator ineuntium certa-
 mina. ibid. 2. modica merita extollit. 60,
 7. montes emunitos cepit. 16, 5. n. Ner-
 va dictus. 88, 5. n. nobiles nec terret,
 nec pavet. 69, 5. nobilitatem illustrat &
 fovet. ibid. non miscet se diis. 52, 1. n.
 Omen imperii accipit. 5, 5. omnia pariter
 & simul factus. 8, 6. Optimus cognomi-
 natus a Senatu. 2, 7. 88, 6. 89, 1. Pacis
 amans. 16, 1. paciscitur cum diis, ut se,

I N D E X.

Testa, plana & apta *insisti*. 22, 4. n. *referta* & *laborantia*, vix sufficientia oneri. *ibid.*
Temperans gaudii, *seraeque laetitiae*. 52, 4.
Temperare titulis. 55, 8.
Tempestas commendat serenitatem. 5, 8.
Templa cur diis extructa. 67, 5. n. *Nervae*. 11, 1. *nutantia*, ruinam minitanti. 51, 1. *referata*, cunctis aperta. 47, 5.
Tempus augustum. 49, 8.
Tenebrae oblivionis. 69, 6.
in Tenebris aetatem qui agit, sub tyrannis, *consideratus ac sapiens*. 44, 5. n.
Tenere limine, domi, secreto. 83, 2.
Tenor vitae idem. 84, 4.
Tentare tela. 13, 2.
Ter consul. 58, 2.
Terere inascesum locum. 65, 3. *receptaculum*. 50, 3.
Terra disjunctissima, remotissime distans. 15, 1. *mater*. 32, 4. n.
Terrae vastatae. 34, 5.
Terrarum divinitas. 32, 4. n.
Terror non valet efficere, quod reverentia. 46, 1.
Terrore frustra se succinxerit, caritate non *septus*. 49, 3.
Tertio & ter, differunt. 60, 3. n.
Tertullus. 90, 3. n.
Testamenta civium secuta sub Trajano. 43, 1. *inofficiosa*, quibus scriptus heres, *Trajanus sustulit*. *ibid.* *ingratorum rescissa*. *ibid.* 4. n.
Testamenta delatores evertunt. 34, 1.
Testimonium Plinii & Tertulli. 95, 1. n.
in Theatro spectantium factiones. 33, 2.
Theatra consurgunt in venerationem Trajani. 54, 2. n.
Thensa, vehiculum, sic dictum, quod ante eas lora tenduntur, quae gaudent manu tenere & tangere, qui eas deducunt: vel *ἄρῃς*, divina re, unde sacrum vehiculum dictum, quia deorum simulacra portabant. 22, 1. n.
Theodosius facilis aditu. 47, 3. n.
Thesaurus inventori privato concessus a Nerua. 43, 4. n.
Tiberius Christum consecrare voluit. 10, 5. n. *cur Augustum deum fecerit*. 11, 1. *cu-*

ravit milites. 13, 3. n. *exactores diu detinuit in munere*, ejus laudabilis vox. 40, 5. n. *heres Cn. Lentuli*. 43, 5. n. *histriones relegavit*. 46, 1. n. *infecunditati terrae obviam ivit*. 32, 2. n. *modicos recepit honores*. 54, 6. n. *quorum Dominus, Imperator, Princeps*. 7, 6. n.
Tiberii de calumniis vox. 46, 6. n. *clara de se vox*. 55, 8. n. *laudata oratio*. 67, 4. n. *laus e mala causa fisci*. 36, 5. n. *pueritia laboriosa*. 86, 3. n.
Tignarii, qui tigna dolant & solaria lignea, hoc est, trabes caeteras ad tabulata domus utilia. Et omnes, qui aedificant, sic dicuntur. 54, 4. n.
Timetur a malo principe tanquam successor quisquis est dignior. 68, 3.
Titulus Magni invidiae plenus. 89, 5.
Tituli. 10, 3. n. *templorum fastigia excessuri*. *ibid.* 44. *lapidibus incisi*. 54, 7. n. *caduci*. 55, 8.
in Titulorum splendore non reponendus verus honos. 84, 8.
Titulos mortales caducosque deprecatur aut temperat Trajanus. 55, 8.
Titulis omnibus speciosius, quando nomen aeternae laudis monumentis inciditur. 54, 7.
Titus amor generis humani. 6, 1. n. *beneficia a superioribus principibus concessa, a se peti non passus est*. 39, 2. n. *caelo dicatus & cur, a Domitiano*. 11, 1. *gregario mixtus*. 19, 3. n. *parentis adfectum praestitit*. 21, 4. n. *de crimine majestatis nunquam cognovit*. 49, 2. n.
Titi abstinentia & munificentia. 27, 2. n. *comitas*. 33, 2. n. *decor*. 4, 6. n. *edictum in delatores*. 35. *praeclara vox*. 56, 2. n.
Tito acclamationes dictae. 75, 3. n.
Titum deum fecit aliter Domitianus, aliter Senatus. 35, 4. n.
in Tito fortuna nihil mutavit. 24, 2. n.
Togae causidicorum. 56, 7. n.
Togarum magis, quam armorum ostentatione, hostilem terrorem compescit Trajanus. *ibid.*
Tollere liberos, habere, educare. 26, 57. *animos, contrarium, submittere*. 11, 5.
Trabibus aut saxis incisum nomen. 54, 7. n.
TRAJANUS, ab Hispania excitus. 14, 5.
 Sss 2

admirabilior quotidie ac melior. 24, 1. *adoptatur a Nerva.* 6, 7. 3. *quando.* 6, 3. n. 10, 4. n. 59, 4. n. *in aedificando privatim parcus, publice magnificus.* 51, 1. n. *aerarii sumptibus adhibet modum.* 55, 5. *alacer virtute militum.* 13, 2. *amabilis omnibus.* 49, 4. n. *amatur quia amat.* 85, 3. *amicitiam aula exulantem reducit.* *ibid.* 1. n. *amicos ex optimis legit.* 45, 3. *annonam curat.* 29, 3. *in audiendo facilis.* 79, 6. *auspicato exit domo.* 76, 8. n. *Bassi acta rescidit.* 80, 4. n. *Bella nec timet nec provocat.* 16, 1. *servilia sustulit.* 42, 3. n. *Beneficiorum suorum parcissimus aestimator.* 21, 2. *bonus consul & bonus princeps.* 59, 5. *bonos promovet.* 44, 7. *bonis bonus, nec malis nimis asper.* 46, 8. n. *Candidatus Senatus reverentissimus.* 69, 3. *candidato simul stat.* 71, 3. *candidatorum pudori consulit.* 69, 1. *candidatis osculo occurrit.* 71, 1. *Capitolium ascendit, & quare.* 23, 4. n. *Castus.* 1, 2. *Caesar.* 9, 3. *cibis castrensibus utitur.* 20, 3. n. *civium in se adfectus cohibere tentat.* 79, 3. *cum civibus ut parens cum liberis vivit.* 21, 4. *collocationes remisit.* 41, 1. n. *comitiis suis consularibus interest.* 63, 1. *commilito olim eorum, quorum nunc imperator.* 15, 5. *congiaria, donativa, alimenta dat.* 25, 26. 27. 28. *consors tribunitiae potestatis.* 8, 6. *consul ita, ut si tantum consul foret.* 76, 6. *ter Consules secum facit.* 61. *consulatum secundum recipit, tertium recusat.* 56, 3. n. 57, 78. *consulatum alterum gerit absens.* 59, 3. *consulatum tertium recipit.* 60. *consulatum tertium suscipiens jurat praeeunte verba consule.* 64, 1. n. *consulatu abiturus jurat, se nihil contra leges fecisse.* 65, 2. *consulatum meruit dum accipit, alii, antequam acciperent.* 63, 8. *consulatum quartum ut suscipiat rogatur a senatu.* 78, 1. *cur triumphet.* 17, 4. *curavit milites.* 49, 5. *Dei vice fungitur in terris.* 80, 1. n. *differt robore, praestantia, a suo milite.* 13, 1. *diversissima miscuit.* 24, 1. *doctrinae accuratae quae in verbis consistit, non fuit particeps.* 47, 1. n. *doctorum fautor.* 47, 1. *domo pro-*

greditur modeste. 76, 7. *dux Romanus priscus.* 12, 1. *Eodem foro utitur.* 36, 5. n. *equo non usus in itinere.* 14, 3. *Fecit, quae novit.* 47, 1. n. *filius consularis viri triumphalisque.* 58, 3. *Generis claritatem virtute superavit.* 70, 2. *Germaniae praesedit.* 9, 2. n. *Germanici nomen meritus.* 14, 1. 9, 1. *gladiatoribus delectatus.* 33, 1. n. *Gratus in bene meritos.* 60, 5. 6. *Herba parietaria dictus.* 51, 2. n. *haeres scribitur ab amicis, praeteritur ab ignotis.* 43, 2. *Hispaniae praesidet.* 14, 5. n. *Honores oblato delibat aut recusat.* 54, 3. *minores non dedignatur.* 55, 4. *hostibus terribilis.* 12. *venerabilis.* 73, 1. *humanissimus.* 59, 3. *Ictu laetus.* 13, 2. *Imperator.* 9, 3. *imperator in Capitolio salutatus omine.* 5, 4. n. 94, 4. n. *imperator titulis, modestia, labore, vigilantia, dux, legatus.* 10, 3. *miles imperium non adfectat, meruit, dum paruit.* 9, 2. *recusat.* 5, 5. *inediam sitimque fert.* 13, 3. *in Germaniam missus.* 5, 2. n. *inutritus bello.* 16, 1. *non Invidus aut suspicax.* 81, 3. *jusjurandum a candidatis consularibus exigit.* 77, 2. *justissimus.* 59, 3. *Lacrymas fundit ad acclamationem senatus.* 73, 4. *lacrymis suffunditur ad laudes.* 2, 8. n. *laudat ferientes se.* 13, 2. *legibus se subjecit.* 65, 1. *libertos suos ut tractet.* 88, 2. *lustrat commilitonum tentoria.* 13, 3. n. *Magistratus jura non minuit.* 77, 4. *magis bonus, quam doctus.* 47, 1. n. *magni animi & conceptus.* 5, 1. *magnificus in publicum.* 51, 2. *major maximis.* 62, 8. *merita sua suppressit.* 75, 4. *milites nomine appellat.* 15, 5. *militibus admirabilis ob commune cum iis armorum exercitium.* 13. *moderator ineuntium certamina.* *ibid.* 2. *modica merita extollit.* 60, 7. *montes emunitos cepit.* 16, 5. n. *Nerva dictus.* 88, 5. n. *nobiles nec terret, nec pavet.* 69, 5. *nobilitatem illustrat & fovet.* *ibid.* *non miscet se diis.* 52, 1. n. *Omen imperii accipit.* 5, 5. *omnia pariter & simul factus.* 8, 6. *Optimus cognominatus a Senatu.* 2, 7. 88, 6. 89, 1. *Pacis amans.* 16, 1. *paciscitur cum diis, ut se,*

si merebitur, servant. 67, 7. *parens publicus.* 67, 1. *patris patriae nomen tarde recipit.* 21, 1. *patre patritio consulari, triumphali genitus.* 9, 2. n. *ex patrimonio multa refert in imperium.* 50, 2. *patrimonium principale vendit.* 50, 5. n. *pedibus ingreditur.* 22, 5. 24, 5. 83, 8. *pontifex.* ibid. 5. n. *praefecti manum in se armat.* 67, 8. n. 86, 1. n. *praefectum praetorii petentem dimittit.* 86, 1. n. *princeps generis humani.* 57, 4. *terrarum.* 32, 1. *principem gerit privati iudicio.* 44, 2. *procero corpore.* 22, 2. *puer Parthica lauro clarus.* 14, 1. *Quando inierit secundum consulatum ac posuerit.* 59, 4. n. *quaerendi triumphi non cupidus.* 16, 1. n. *quartus saepe rehebatur.* 49, 4. n. *quem adoptavit.* 94, 7. n. *Rationem reddit de itineris impensa.* 20, 5. *regnum & alia captivitatis mala arcet.* 55, 7. *repetundarum damnavit M. Priscum & Caecilium.* 80, 4. n. *Satellitibus non stipatus.* 4, 7. n. *se & suos inculpato praestat.* 83, 3. *Senatui dat libertatem censendi.* 7, 6. *socius imperii.* 9, 1. *studia promovet.* 47, 1. n. *in Theatro spectat spectaturque.* 57, 4. n. *titulos mortales deprecatur, aut temperat, gnarus verae gloriae.* 55, 8. *in tribunali assiduus.* 77, 3. n. *tribunus militum.* 15, 1. *quandiu.* ibid. *tribunus sub patre fuit.* 89, 2. n. *per tumultum fit imperator.* 15, 7. n. *Vigesimali temperat.* 37, 1. n. *vinum cupidior, poculum in bonorem Alex. M. exhibuit.* 49, 5. n. *volet, ita se dii servant, si Rempubl. bene rexerit.* 67, 4. 68, 1.

TRAJANI, *abstinentia.* 27, 4. n. *aedes publicae.* 47, 4. *aetas.* 4, 7. n. *affabilitas.* 24, 3. *aula modesta & tranquilla.* 47, 6. *a Bello reditus placidus.* 20, 1. *beneficium, quasi Nilus inundans.* 31, 6. *benignitas, Romanos Aegyptiosque aluit.* 32, 2. *bona corporis & animi.* 4, 6. 7. *bonitas in omnia pariter intenta & accincta, provida & expedita ac celer.* 30, 5. *Castitas.* 20, 1. *Circus.* 51, 3. *Coenae.* 49, 5. n. *comitas.* 21, 4. 33, 2. n. *Consulatus.* 56, 3. n. *Corporis robur, animi valor.* 82, 6. *Dictum de Eurythmo.* 88, 2.

n. *dictis nil fucatum aut subdolum.* 66, 5. *durities.* 14, 3. n. *Exercitia venationis & nautica.* 81. *expeditio in Germaniam.* 14, 3. *experientia.* 15, 3. *Facies laetissima.* 55, 10. *familia.* 9, 2. n. *fortitudo deterret hostes a pugna.* 16, 2. *frugalitas.* 49, 5. n. *Humanitas.* 24, 2. *Ingressus in urbem.* 22, 4. n. 5. n. *insigne factum.* 67, 8. n. *juventa ac robur.* 8, 4. *Labor in venatu.* 81, 4. *liberalitas.* 25, & seqq. *de suo.* 27. *Moderatio.* 16, 1. in vigesima. 39, 6. n. *modestia.* 10, 1. *Pater hoc filio bene de Republ. meritis.* 89, 3. *triumphalis.* 16, 1. *patria quae.* 13, 5. n. *pueros erga amor.* 20, 2. n. *pulchritudo.* 4, 7. *Salus invisita, nisi cum salute Reipubl.* 67, 6. *cum Senatu consensus.* 62, 4. *simplicitas, veritasque.* 54, 5. *socialitas & humanitas in epulis.* 49, 4. 8. *soror.* 84, 1. n. *in spectaculis edendis liberalitas & iustitia & comitas.* 33. *statae modestae.* 52, 2. 55, 6. *statuis orbis impletus.* 52, 3. n. *studium aedificandi.* 51, 3. n. *Tirocinia.* 14, 1. n. *Veritas verborum inaffectata.* 67, 1. *Vultus amabilis.* 55, 10. *Uxor laudata.* 83, 5. n.

TRAJANO, *Imperium portenditur.* 5, 2. n. *nihil antiquius amore civium.* 72, 3. *nulum temporis punctum beneficio sterile aut vacuum laude.* 56, 2. *omnia supersunt.* 41, 2.

TRAJANUM, *Numina dederunt imperatorem.* 5, 2. n. *per Trajanum afflictae Reipubl. divina provisio consuluit.* 5, 1. n. *in Trajano concentus omnium laudum.* 4, 6. *Tranquillitas insidiosa.* 66, 3. *Tranquillus dictus Nerua.* 6, 1. n. *Tranquillus laudavit omnes Caesares non in omnibus.* 56, 1. n. *Tranquillissimus status civitatis cum mali nec timent nec timentur.* 46, 8. n. *Transferre foecunditatem.* 32, 1. *in se alius destinatum consulatum.* 57, 1. *Transflire, omittere.* 56, 2. *Transire in sacra, qui per adoptionem in jus alienum transferat, in familiam & Sacra transire dicitur.* Val. M. 7, 7. *Transitus Trajani placidus.* 20, 1. *Transmittere, committere.* 7, 5. *consulatum,*

tum, in alium transferre. 58, 5. *possessa proximo*. 37, 2.
Transportare bella. 12, 3.
Transvectio saxorum. 51, 1.
Tribuere immunitatem. 37, 7. *vacationem*. 87, 2.
Tribunal principatui excogitatum. 36, 3. *viridi cespite extructum*. 56, 5. n. *consulium angustissimum*.
Tribuni militum qua aetate. 15, 1. n.
Tribunis plebis curru vehi haud permissum, & cur. 92, 5. n.
Tributorum residua remissa. 40, 4. n.
Tristitia effectus saepe laetos gignit. 5, 9. n. *turbat gaudium*. 69, 1.
Triumphati magis, quam victi. 11, 4.
Triumphus falsus Domitiani. 16, 3. n. 12, 2. n. 20, 4. n.
Triumphus pompa. 17, 1.
Triumphos ex omni occasione non quaerit Trajanus. 16, 1.
Tropaeum, columna, fugatorum hostium index. 59, 2.
Tumescere plebis animi. 28, 3. *populi*. 80, 3.
Tumultus praecursorum. 76, 7.
Turba infantium. 28, 6. *legationum*. 79, 6.
Turbo improvisus. 66, 3.
Turcicae aulae silentium. 47, 6. n.
Turcici milites qua famem tulerint. 13, 1. n.
Turpe honestumque prout bene ac secus cessit, expetimus, fugimusve. 44, 8.
Turpitudine incolumitatem rependere. 44, 5. n.
Tyrannus, olim dominus omnem habens in subditos potestatem. Justin. lib. 1, 1. late tyrannus, id est, late regnans. Horat. 3. od. 17. 2. at nunc qui non jure & aequis legibus, sed vi & quadam animi libidine dominatur. 2, 3. Sic orbis tyrannus dicitur Nero a Senec. in Octav. 5, 6. pravis imperat & vilibus. 62, 8. n.
Tyranni munus fastidire. 36, 6. n.
Tyranni judicant, ut damnent. 80, 1. n. *virtutem exscindere volunt*. 47, 1. n.

V.

Vacare culpa. 87, 4. *tantum coelo, solum circa regimen caelestium oc-*

cupari. 80, 6.
Valentioribus datum imperium inter pecudes, non item inter homines. 38, 7.
Vastatae delationibus terrae. 34, 5.
Vastitas foeda. 50, 3.
Vatias solus scit vivere. 44, 5. n.
Uberare, foecundare. 32, 2.
Vestigales lacrymae, obnoxiae vigesimae, 38, 3.
Vestigalia imperii onera. 37, 1. *temperat Trajanus*. 41, 1.
Vehiculorum exactio. 20, 3. n.
Vela fluitantia. 81, 4.
Velare, dissimulare. 56, 1.
Velle alicui. 65, 1. n. *diversa*. 86, 2. *idem*. 62, 4. n.
Venalis plausus. 28, 3. n.
Venatio an Romanis in usu. 81, 2. n.
Venationes Trajani. 18, 1. *aliorum imperatorum*. *ibid.*
Venari olim servile. 81, 2. n. *post regium*. *ibid.* 60, 1.
Venire in curiam, apparere. 60, 1. *in tedium, oblivionem*. 87, 6. *per adversa ad usum secundorum*. 44, 1.
Veni, vidi, vici. 17, 3. n.
Ventus ferens. 31, 4. n.
Verba adulantia, blanditiae verborum. 26, 1. *peculiaris precibus interposita*. 74, 4. n. *principibus ignota, juramenta non alifera fieri a principibus*. 64, 1.
Verecundia reluctata. 60, 4.
Veritas lacrymarum. 73, 1. *sibi constat, ex omni parte secum ipsa consentit*. 1, 6.
Versari in republ. fungi consulatu. 93, 4. *nobiscum & inter nos, familiariter agere*. 24, 4.
Vertere in consuetudinem. 90, 3. *in notam, opprobrium*. 91, 2.
Vespasianus cur deus factus. 11, 2. *discordis fessa sustinuit*. 5, 1. n. *Titusque, consortes imperii*. 8, 6. n. *in melius mutatus*. 24, 1. n. *ne concessas collationes recepit*. 41, 1. n.
Vestibulum Jovis. 52, 2.
Vestigium suspensum & instabile, ambiguum, periculosum, ubi nemo firmiter poterat stare, nec nisi cum periculo. 22, 4. *victoris*. 56, 7.

Ve-

I N D E X.

Vestigia communia & confusa, promiscua nobiscum. 24, 5. *sacra, veneranda.* 15, 4.
Vetustate florescit ambitionis contemtor animus. 55, 9.
Viator. 76, 8. n.
Vicissitudo rerum humanarum. 5, 9. n.
Victima piacularis. 34, 4.
Victimae quot Cajo caesae. 5, 3.
Victor gentium populus. 51, 3.
Vigesima. 37, 1. n. *tributum tolerabile fructuosumque.* ibid.
Vigesima lex mitigata. 37, 38, 39. *onere caret hereditas.* 40, 1.
Vigesimalam non solvunt liberi in bonis paternis, nec parentes in liberorum. 38, 5. *nec frater in sororis, nec avus & avia in nepotis, neptisque & contra.* 39, 1. 2.
Viles ultro munus adeunt. 86, 3. n.
Viliores etiam membra sunt principatus. 24, 3. n.
Villa amoenior exitiosa apud Domitianum. 50, 5. & *triumviros.* ibid.
Villae principum spatiosae. ibid. n.
ut Vincerent Romani, non nisi ex contemptu imperii factum. 16, 4. n.
Vinofi viri magni excusati. 49, 8. n.
Vir honoribus expertus, multoties jam consul. 61, 7. *senatui probatus.* 62, 7.
Viri boni integritas & abstinencia non est in laude, sed debito. 42, 4. n.
Viri molles. 54, 2. n.
Viros insignes colere, perniciosum sub malo principe. 62, 7. n.
Vires fortunae. 60, 7.
Virgae privatorum discretæ a principis. 7, 2. n.
Virgilius honoratus. 54, 2. n.
Virtus aliena formidolosa. 45, 1. n. *gratis amplectenda.* 44, 6. n. *aliqua cui contingit, ei omnes insunt.* 59, 5. n.
Virtutis praemia vitiis data. 44, 6. n.
Virtutes vitiorum confinio laeduntur. 4, 5.
Virtutibus abundat plurimis, qui alienas amat. 88, 4. n.
Vis benefaciendi. 61, 8. *cenfuræ.* 45, 6. *temporaria.* 91, 7. n.
Vita ut caeterorum, ita Principum, brevis & fragilis. 78, 2. *dura & anxia.* 34, 5.

Vita principis censura est. 45, 6.
Vitellius reducto coma capite. 34, 3. n.
Vitellii ructus e jentaculo. 49, 6. n.
Vitia mores fiunt. 46, 5. *patiendo compescuntur facilius.* 45, 4. n.
Vitiorum confinium. 4, 5. *contemptio.* 82, 10. n.
Vitiis potius quam virtutibus civium laetantur mali principes. 45.
Vitricus, cui respondet privignus. 7, 4.
Vividos animos non contundit Trajanus. 44, 6.
Ulpia castra vel Moenum. 9, 2. n.
Ultima primis cedunt. 95, 3. n.
Ultra. 6, 7. n.
Unco & ignibus expiatae voluptates. 33, 5.
Unius (principis) moribus omnes vivunt. 45, 5. n.
Uni principi ut bene sit, votum omnia complexum. 72, 2. n. 94, 2. n.
Vocare ad computationem, ad calculum hereditatis, ut dematur vicesima. 38, 3. *ad exemplar.* 85, 1. *felicem fortunæ est.* 88, 5. *Magnum, invidiae plenum.* ibid.
Voconia lex. 42, 1. n.
Volatus avium. 5, 3.
Voluptas secunditatis. 22, 3. *mutua.* 49, 5. *juventutis.* 81, 2. *litteraria.* 82, 8. n.
Voluptates seriae & intentae, administrationes Reipubl. 82, 8.
Votum imperata faciendi. 12, 1.
Vota alterna. 2, 8. *certantia, certatim a cunctis suscepta.* 92, 5. *invite suscepta.* 67, 8. *omnium in unius salute collata.* 23, 5. *quæ non palam suspiciuntur, imprecationes, & diræ.* 67, 5. n. *pro aeternitate imperii, pro salute civium principumque nuncupata.* 67, 5. n. *pro incolumitate principis.* ibid. n. *pro sororibus Caligulae.* 67, 3. n. *signata.* ibid. 1. n. *tacita.* ibid. *tabulis mandata.* ibid. 68, 1. n.
Votorum nuncupandorum dies, locus. 67, 1. n. *summa.* 44, 1. 74, 4.
Vox libera. 46, 6. n.
Voces dissonae. 56, 6. *expressæ metu.* 1, 6. n. *organo dulciores.* 2, 6. n.
Urna, vas in quod antiqui non tantum tabellas iudicarias iudicium, sed & nomi-

I N D E X.

na conjiciebatur, cum Praetor iudices
fortiebatur. 36, 3.
Usurpare, in frequenti usu habere. idque
verbis vel factis, *morem*, observare, re-
tinere. 1, 2, n. *gloriam*. 81, 3.
Usus manusque justitiae. 54, 5.
Usus pedum. 24, 5.
Uti aliena occasione, dicuntur hic milites,
qui hostium commoda cum ipsorum in-
commodo in se vertunt. 12, 4. *codem*
foro, iisdem legibus esse obstrictum. 36,
4. *codem jure*. 9, 5. *temporum felicitate*.
67, 2.
Utilitas aliena. 7, 1.
Vulgus imperatores ex forma, sapientes ex
virtute judicant. 4, 7, n. *principum disci-*

plinam capit. 46, 5.
Vulnus reipubl. 6, 1.
Vultus amabilis. 55, 10. *demissus gaudio*.
73, 4.
Vultum principis, hominum favor auro me-
lius exprimit. 55, 10. n.
Vultus superbissimi. 52, 3.
Uxor Trajani. 83, 4. *sautrix Hadriani*. *ibid.*
5. n. *sine liberis*, civilis incessu, modica
cultu, parca comitatu. *ibid.*
Uxor inconsultius assumpta, retenta patien-
tius. *ibid.*
Uxor ducitur inexplorata: qualis ducta talis
habenda: non ostenditur, ne prius displic-
ceat, quam ducatur. *ibid.* n.
Uxori sufficit obsequii gloria. *ibid.* n.

F I N I S.

I N D E X

A L T E R

V O C U M E T R E R U M,

QUAE IN NOTIS EXPONUNTUR.

A.

Abaſtor. 100.
Abigere officia. 332.
Abjicere curas. 332. *Abjicere* de re vili.
 235. *Abjicere* & *objicere* confunduntur.
 243.
Abiit & *habuit* permixta. 8. *Abite* rejicien-
 di formula. ibid.
Ablativus definens in *e* & *i*. 194.
Abrupta montium. 187.
Abſtruſus & *obſtruſus.* 208.
Ac an ponatur ante vocalem. 207. 282.
Accinctus. 142.
Acerbare. 15.
Aciem oculorum non ferre. 92.
Acta publica. 329.
Actor. 172.
Ad hoc pro praeterea. 25, 220. *Ad hoc ae-*
vi, aetatis. 24. 37.
Adclamationes. 16.
Adeſſe alicui. 339.
Adhuc. 4.
Adfigi & *adſigi* permixta. 164.
Adflari fulmine. 376.
Adjectiva neutra cum genitivo. 84. 140.
 187. plura cumulata. 226.
Adipiſci. 241.
Adire & *audire* confunduntur. 275.
Admiſſionum facilitas. 217.
Adoptare in nomen. 373.
Adoptatio. 26.
Adoptiones Principum in templis peractae.
 43.
Adſcribere heredem. 197.
Adſidere urbem. 66. *Adſidet te.* 109.

Adſtrepere. 122.
Adſtringere. 277. *Adſtrictus*, & *obſtrictus*
 perm. ibid.
Adſtruere. 170.
Adſurgere in theatro ſolebant. 251.
Adtomitus. 219.
Adverſari & *averſari.* 212.
Advolvi genua. 109.
Aea. 311.
Aedes de templo. 171.
Aegyptiae naves frumentum advehebant.
 145. *Aegyptii natio ventofa.* 145. *Ae-*
gyptii pueri in deliciis. 228.
Aegyptus imbris caret. 134.
Aequari Diis. 21.
Aequus pro aequalis. 317.
Aeſtimare pro exiſtimare. 183.
Aeſtimatio & *exiſtimatio* confunduntur.
 342.
Aeternus. 151. *Aeterna Roma.* 301.
Aevi & *cui* permifcentur. 37.
Agere aetatem. 203. *Non id ago.* 28. *Age-*
re tempus. 229. *Ag* & *angi* permutata.
 223.
Alimenta publica. 123. 126.
Alioqui. 246.
Aliquis per ellipſin intelligitur. 199.
Alius atque alius. 39. *Alio* & *illo* confun-
 duntur. 80.
Altaria adveniēti Principi in viis poſita.
 111. *Altaria* & *arae.* 6.
Alternis & *aeternis* permutata. 151.
Amictus de agris confitis. 135.
Amicus & *amiſſus* confuſa. 376.
Amiſſi de mortuis. 376.
Amnis de Nilo. 131. *Amnis* & *annus* con-
 fuſa.

T t t

fusa. 147. & omnis. 131. 134. 152. 351.
Amor tribuitur rebus inanimatis. 146.
Ἀμφ' αὐτόν. 356.
Amplius millia. 128.
An pro an non. 50. priori loco omissum.
 192. & *aut* permutata. 358.
Angusta via. 112.
Annus de proventu anni 147. Anno no-
 men dabant Coss. ordinarii. 269.
Ἀντίθεος. 4.
Aperire annum. 268.
Apotheosis. 57.
Aptare arma. 95.
Aquarum mutationes noxiae corporibus.
 81.
Arae & altaria. 6.
Ἀρᾶσθαι pro *inprecari.* 385.
Arcus. 252.
Arentes campi. 141.
Arma togae opponuntur. 22. *Armorum me-*
ditatio. 69.
Armare manus. 303.
Afyndeton. 340.
Atilius Regulus. 266.
Atque etiam. 351.
Auctoritas publica. 3.
Audire de sole. 343. *audire & adire* conf.
 275.
Aversari. 212.
Augustus. 111. de Consulatu. 270. *Augu-*
stus & angustus conf. 112. 239.
Aurum coronarium. 89.
Aut adhibetur in dubitatione pro *an.* 358.
Aut & et permiscuntur. 207.
Autem post tertiam vocem. 357.

B.

B. & V. confunduntur. 15.
Bajae tepidae. 350.
Bella navigant. 67.
Bene aut secus. 206.
Benignus pro *fertili.* 148.
Blanditiae insidiosae. 296.
Boni pro *optimatibus.* 376. *Boni Viri* di-
 cuntur *Candidati.* 320.
Βραχυλογία Plinii. 20 102. 214. 244. 277.
 312. 318. 351. 367. 380.

C.

C. V. quid notet. 375.
Caecus sensu passivo. 222.
Caeli mutationes noxiae corporibus. 81.
Caelibatus poenae 124.
Calculum ponere. 101.
Candidatus immortalitatis. 286.
Canus pulvis. 138.
Capere. 212.
Caput pro vita. 301.
Carmen solenne. 18. 287.
Carptim. 119.
Catenis vincti captivi Reges. 89.
Cedere vita. 199.
Celebritas pro frequentia. 223.
Censere. 257. *Censeri.* 82.
Cereus. 210.
Cernere videor. 88.
Certamen honestum. 340.
Certus cum genitivo. 84.
Cespes de tribunali. 262.
Ceteri & exteri confunduntur. 96. 272.
Cicero num obsoleverit in toga. 22.
Circa simpliciter non addito casu. 318. *Cir-*
ca aliquem esse. 356.
Circensibus celebrati natales. 382.
Circum adauxit Trajanus. 238.
Circumire. 307.
Circumstare. 16.
Civitas de tota regione. 311.
Χαίρειν rejiciendi formula. 8.
Cl & d confunduntur. 141.
Clarescere. 354.
Clarissimus vir. 375.
Clathri. 348.
Claudero mare. 131.
Clemens solum. 140.
Coacerbare. 15.
Colere mores, jura. 2.
Collationes. 191.
Comitatus iter facientium. 99.
Comitiorum precatio. 321.
Commessationes. 249.
Commissiones. 249.
Committere. 185.
Commodare manum. 319.
Comparativus plus significat, quam *super-*
lativus. 193.

Com-

I N D E X I I.

Componere arma. 70.
Concentus. 13. 211.
Concussa navis. 36.
Condere diem. 345.
Conditio nascendi. 34.
Conferre messes. 152.
Confusus & confusio. 365.
Congiarium. 119. 126.
Conjugium pro conjugo. 228.
Conjunctio copulat diversos casus. 243.
Conscendere rostra. 295.
Consecratio. 54.
Consensus hominum. 52.
Considere. 88.
Consul designatus primum rogabatur sententiam. 278. *Consules jurabant.* 289. 294. *primo die curru vehebantur.* 383. *In sella curuli praesidebant.* 271. *Consules v. aut vi.* 266. *Principi gratias agebant.* 2.
Consularis erat privatus. 38.
Consulatus summa potestas. 273. *etiam juvenibus datus.* 308.
Constat ratio. 184.
Contentio. 355.
Contentus subsit. 211.
Contentus herede. 41.
Copiae pro alimentis. 145.
Coronarium aurum. 89.
Corruptus & depravatus. 245.
Credere sibi 327. *Credentne posteris?* 48.
Crescere. 353.
Crimen & Numen confunduntur. 55.
Cruore inspicere. 63.
Cui & aevi permixta. 37.
Curulis sella altior erat. 271.

D.

D. & *cl* permiscetur. 141.
Dacia regio montana. 87.
Dacicus. 50.
Damna pro nimia largitione. 65.
Damnati erecto capite ad poenam ducebantur. 160. *in insulas deportabantur.* 163. *Per arenam traducebantur.* 158.
Dativus loco Genitivi. 308.
De more. 28. *de suo, de tuo.* 200.

Decedere & discedere. conf. 57.
Deducere & diducere permiscetur. 295.
Defectus pro truncatus membra. 125.
Deferunt aquae. 352.
Defunctus honoribus. 384.
Dei pro Dii. 241.
Delatoribus poena exilii statuta. 165. 167.
Deliberare & delibrare permixta. 182.
Demens & clemens conf. 141.
Deminutio. 96.
Demittere vultum. 325. & *dimittere permiscantur.* 384.
Denique. 299.
Deportare. 132.
Depravare & corrumpere. 245.
Desero & desero comm. 352.
Desidere. 87.
Destringi & distringi. 179.
Devehere. 182.
Deus & Dominus. 9. *Deus de Imperatoribus consecratis.* 110. *Deorum providentia an casu.* 5. *Dii non omnia possunt.* 189. *Dii ultores scelerum.* 222. *A Diis principium.* 1.
Diana in lucis oberrabat. 346.
Dicare pro dedicare. 83.
Dicendi magister. 215.
Diducere. 295.
Difficillimum inter homines. 39.
Dignatio. 215.
Dilectus & delectus. 12.
Diminutio. 96.
Discedere vox Curiae. 331.
Dispar cum dativo. 69.
Dissimillimus. 385.
Distringere. 385.
Docuit vinci. 353.
Domestici. 97.
Dominus & Deus. 9. *Dominum habere.* 195.
Domitianus facie fuit rubicunda. 221. *formosus.* 13. *quomodo coenaret.* 225. *pro Octobri.* 253. *xvii. gessit Consulatus.* 267.
Dona & damna confunduntur. 65.
Dorsum de mari & fluminibus. 67.
Dubitandi particula omissa. 192. 374.

I N D E X I I

E.

Equis & et quis. 224. 230. 251.
Edito pro edito loco. 279.
Educere pro educare. 124.
Ego emphasin augēt. 293. *Ego* & *ergo* confunduntur. 31.
Ei pro *an.* 10. 12.
Eligere ex omnibus. 41.
Ellipsis τῷ aliquis. 199. *quam.* 128. 320. 324. *tam.* 337. *tamen.* 377. *tanto.* 324. vocis in altero membro orationis. 20. 312. 382. Vide tit. Βραχυλογία.
Emere falsos captivos, pacem. 63. 64.
Emicuit & *enituit* confunduntur. 21.
Ev διὰ δύοιν. 298.
Enallage temporis. 191.
Enim post secundam vel tertiam vocem. 93. 364. 365.
Enitescere. 21. *Enituit* & *enotuit* perm. 27.
Enotuit. 28.
Eo, quo, cum comparativo. 104.
Epulum. 250.
Equidem. 284.
Equus & *aequus* confunduntur. 318.
Er & *re* saepe vel negligitur in MSS. vel frustra intruditur. 5. 20. 44. 54. 101. 288. &c.
Ergo & *ego* permixta. 31. 293.
Eruclare. 226.
Et alioqui. 245. *Et* auget vim admirandi. 129. *Et* & *aut* confunduntur. 207. *Et* pro *etiam.* 360. *Et* pro *nec* praecedente negatione. 149. *Et quis* & *ecquis.* 224. 251. *Et* & *ut* confusa. 203.
Et si non sequente *tamen.* 376.
Ex pro post. 309. *Ex spectatore* *spectaculum.* 155.
Excedere pro superare. 253.
Excidere pro oblivisci. 368.
Excusatio aetatis, temporis. 203.
Exemplo docere, praecipere. 211.
Exercitus erant in potestate Principum. 40.
Exercitus & *laboriosus* conjunguntur. 365.
Exire de tempore. 304. *Exit* in vulgus. 329.
Existimare & *aestimare* confunduntur. 183.

Existimatio de iudicio. 342. *Existimatio-*
nes. 286.

Exorare alicui. 27.

Expedire exitum. 318.

Expedit esse bonis & bonos. 205.

Expetere votis. 52.

Explere cupiditates. 265.

Exspectare pro optare, cupere. 52. & *ex-*
petere confunduntur. 206. & *spectare.*
 143. 166.

Exspectatus. 120.

Exterae gentes. 96. 272.

F.

Fabrorum collegia. 252.
Facere paria. 37.
Facilius & *felicius* permiscuntur. 297.
Facta & *facta* confusa. 344. 386.
Factus participium adjectivo junctum. 362.
Fallax ager. 153.
Famem quomodo tolerant milites. 68.
Fastigia templorum statuis ornata. 253.
Fastis praescribi. 269.
Fatis negatum. 386.
Fecunditas grata Matribus sub bono Prin-
 cipe. 106.
Felicitas temporum. 299.
Felix mihi & *Reip.* 321. *Felix* Sulla dictus.
 373. *Felicius* & *facilius* cont. 297.
Ferae in spectaculis. 160.
Fercula triumphalia. 60.
Ferocia Germanorum. 66.
Ferre pro aequo animo *ferre.* 192. *Fero*
 & *fero* permixta. 150. 152. *Ferens* ven-
 tus. 146.
Fervet fretum. 352.
Fiscales calumniae. 174.
Fiscus. 172.
Flamen & *flumen* confunduntur. 145.
Flamine colebantur Imperatores. 51.
Flexibilis. 209.
Florere in amicitia. 206.
Fluvius de Nilo. 131.
Fontes & *montes* permiscuntur. 250.
Foro eodem uti. 175.
Fortiter amare. 175.
Frangere feram. 348. *Frangere* remis. 349.
Frigus & *fidus* confusa. 68.
Frustus participium. 367.

Frui

I N D E X I I.

Frui malis, poena. 160.
Fugere & expetere conjunguntur. 206. *Fugere* pro exfulari. 161.
Fundare reditus. 310.
Funestus. 247.
Furiosus non habet testamenti factionem. 198.
Furor de graviore ira. 198.
Futurus populus. 122.

G.

G*anea* pro gula & re luxu plena. 227.
Genitivus pro dativo. 237. 251. 283. duo cumulati. 223. *Genitivi mei, tui, sui.* 43. in *num* & *num.* 100. 272.
Genuis. 244.
Gerere Consulem. 201. *Gerere Remp.* 20.
Gerundia, ad augendum majestatem. 26.
Gladiatores ad contemptum mortis alios accendunt. 153. *Gladiatorum* favor. 154. numerus praefinitus. 252.
Gladius indicium summi Imperii. 303.
Gloria & Gratia permiscuntur. 170.
Gnarus adhibetur active & passive. 250.
Graeculus. 71.
Gravari dominum. 209.
Gravis de tyranno. 267.
Gremium pacis. 261.

H.

H*abere discendum.* 83. *Habere dominum.* 195. *Honorem.* 20. 216. *Haereant.* 7.
Haec & nec permiscuntur. 83.
Haerere lateri. 117.
Hamata munera. 200.
Herba parietaria Trajanus dictus. 232.
Herculis labores. 79.
Heroum sedes. 374.
Hiemem inferre. 68.
Hi & ii confunduntur. 57, 185.
Honor. 262. *Honor verborum.* 108. *Honor* de venustate corporis. 24. *Esse in honore.* 309.
Horror armorum. 263.
Hos & nos permutata. 195.

Hospes magnus. 82.
Hospitium fluviorum. 100.
Humanitas & humilitas confunduntur. 22.
Humeris inponere. 54. *Humeris portari.* 105.
Humilitas. 23.

I.

J*actura* pro nimio sumtu. 65.
Jam & nam confunduntur. 174. 354.
Jamdudum. 259.
Id est. 191. *Id, quod.* 273.
Idem & id est confusa. 190.
Ignarus sumitur active & passive. 250.
Ignotus pro ignarus. 250.
Il & hi permiscuntur. 57. 185.
Ille abundat. 29. 77. *Ille ipse.* 31. 100. *Illo & alio* permutantur. 80.
Imagines Principum in castris erant. 264.
Imber de fertilitate Nili. 135.
Imbrifer Nilus. 134.
Immo. 109. *Immo* in correctione. 260. 300.
Imperare medicorum verbum. 105.
Imperator cognomen Jovis. 29. 386. & *Imperium* confunduntur. 351. *Imperatores* ab amicis heredes scripti. 198. *Imperatores* novi annum aperiebant. 265.
Imperium & Imperator confusa. 331.
In cum accus. & ablat. 112. 180. 329. *In diem.* 189. *In fronte, in ore.* 323. *In illa & mille* confusa. 163. *In manu vel in manibus esse.* 145. *In honore esse.* 309. *In ore esse.* ibid. *In tempore.* 36. *In usum.* 243.
Inaccessus. 294.
Inanes minae. 91. *Inane nomen.* 361. *Inania belli.* 91.
Inbecillitas ingenii. 340.
Inbuere praeceptis. 347.
Incedere dignitatem indicat. 335.
Incertus cum genitivo. 84.
Incidere in aliquem. 47.
Includere. 164. cum ablativo. 220.
Incidere in aere. 329. *Incidit.* 123. 129.
Indago. 165.
Indicio scire, prodere. 28.
Indictiones. 132.
Inducere verbum theatrale. 157.

I N D E X I I.

Inducere aliquem artibus, disciplinis. 347.
Indui segetibus. 135.
Inerrare. 229.
Inferre terras. 88.
Inficere sanguine. 63.
Infinitivus non praecedente finito. 314.
Ingerere, pro summa ambitione quaerere. 364. *Ingerere & inferere confusa.* 182.
Inimicus & mimicus perim. 85.
Injuria sensu passivo. 177.
Inmanis. 264.
Inmanitas de feris. 159.
Inminere pro avide spectare. 226.
Inpendet te. 109.
Inplere oculos. 105. 123.
Inputare. 117. 265.
Inscribere pro insculpere. 217.
Insequi pro insectari. 246.
Inserere nomen. 182.
Insidere. 355. cum accus. 122.
Insidiosae blanditiae. 296.
Inspicere aliquam rem. 257.
Instare in humero. 91. *hosti.* 92.
Insurgere de remis & Rep. 296.
Intentio. 310. 338.
Intercipere aquam. 88.
Internuncii & interpretes. 97.
Intra pro infra. 140.
Invidere cum sexto casu. 364.
Invidiosus & insidiosus permixta. 296.
Ipsē pro sua sponte. 132. *Ipsē se.* 379. *Ipsa re.* 299.
Ire in secula. 255.
Irrita vota. 122.
Irruere. 227.
Is abundat. 29. 77.
Isōdeas. 4.
Ista & ita confunduntur. 118. 238.
Ita praecedente ut. 2. 176.
Jubebis & videbis permiscuntur. 129.
Judices & indices confusa. 28.
Judicium de eligentibus. 42.
Junctus & victus invicem cedunt. 91.
Jungere ripas, amnem. 151. *Jungere ripas gelu.* 67.
Jupiter de caelo intuebatur facta mortaliū. 344. Jupiter, Juno, Minerva junguntur. 43.
Jus & vis permixta. 335.
Jusjurandum Principes praestabant Magi-

stratus. 305.
Juvenalis scripsit sub Trajano. 50.
Juvenes qui. 46.
Juxta simpliciter non addito casu. 218.

K.

K. calumniatorum nota. 165

L.

L abores saevi, duri. 79.
Laboriosus & exercitus conjunguntur. 365.
Lacrimare gaudio. 14.
Lacrimis umbrae gaudent. 55.
Laelius sapiens. 373.
Laetus de rebus inanimatis. 353.
Lapsus & lassus confunduntur. 93.
Lassam revovere. 94.
Laurus quarta declinatione. 75. in gremio Jovis collocata. 45.
Lecticis portabantur Imperatores. 105. 118.
Legati Consulares. 96.
Lenitas & levitas confusa. 297.
Lex Julia Papia. 124. *Remmia.* 165. *Voconia & Papia.* 193. *Villia Annalis.* 194.
Leges de una lege. 194. Etiam feruntur ad praeterita. 190. An obligent Principem. 292.
Liber cum genitivo. 175.
Liberalius & liberius permixta. 306.
Liberi in potestate Parentum. 184.
Libertas loquendi. 7.
Liberti nimium poterant sub malis Principibus. 369.
Librare & vibrare commutantur. 96.
Licinius Sura. 363.
Lictores. 109. *Lictorum clamor.* 282.
Liquida aqua. 352.
Littera vocis sequentis praecedenti adhaeret. 197. *Litterae majusculae in emendationibus repetendae.* 10.
Locus urbis. 251.
Longe esse. 222.
Lucus sacer. 346.

M. &

M.

M & in confunduntur. 165.
Magis omittitur. 75. *Magis* non sequente *quam*. 320. *Magis* & *majus* conf. 283.
Magister dicendi. 215. & *minister* permixta. 229.
Magnum est. 235. *Magno opere*. 352.
Majestatis crimen. 56. 194.
Majus & *magis* confusa. 61.
Malignus de agro sterili. 148.
Μάλλον omittitur. 75. 209.
Mandare bella. 51.
Mansuescere de feris. 159.
Manum commodare. 319. *In manu vel in manibus esse*. 145. *Manibus* & *navibus* confusa. 349.
Marciana. 338.
Marcidus de somno. 288.
Marius quoties Consul fuerit. 266.
Matrimonia pro uxoribus. 227.
Maximus & *proximus* conf. 41. 109.
Me meus. 236.
Medens pro medico. 141.
Meditatio campestris. 69.
Meditatum. 17.
Melior tanto. 319. *Melior Trajano!* 14.
Menses ab Imperatoribus denominati. 253.
Messes conferre. 152.
Metellus Pius. 373.
Metus ab aliquo. 384.
Migrare in aliquem locum. 360.
Milites humi dormiebant. 82. *Militis boni est, posse famem tolerare*. 68. *Militum Romanorum potus*. 81.
Mille & *in illa* perm. 163.
Mimicus. 85.
Minerva, Jupiter, Juno simul colebantur. 43.
Ministeria pro ministris. 227.
Ministrare de pocillatore. 228.
Minus millia. 128.
Mittere in consilium. 302. *in secula*. 255.
Modicellus. 341.
Moenia. 94.
Moles odii, irarum. 202.
Molles viri. 251.
Mollire malo sensu de effeminatis moribus. 353.

Monitus Deorum. 80. *Vatum*. 333.
Montes & *fontes* permiscuntur. 230.
Munere & *Numine* confunduntur. 26. *Munera* & *dona* conjunguntur. 64. 65.
Mutare paludamento praetextam. 261. *Mutare* & *nutare* conf. 30.
Mysteria & *ministeria* perm. 228.

N.

N & *V.* confunduntur. 79. 112. 158.
Nae sequente pronomine. 315.
Nam & *jam* confusa. 174. 354. & *non*. 52.
Nasica Vir Optimus adpellatus. 372.
Nasci & *nosci* confunduntur. 33.
Natalis pro die adoptionis. 382.
Naves Aegyptiae frumentum advehebant. 145. *Naves captae trahebantur*. 351. *Navibus* & *manibus* perm. 349.
Navigant bella. 67.
Navigiis vetustis inpositi damnati. 161.
Ne pro ut non. 199. Sensu adfirmandi. 315.
Ne quidem. 16. pro non saltem. 200.
Nec & *haec* confunduntur. 83. *Nec* pro ne quidem. 17. 106. 354. pro non. 354.
Nec quidem. 127.
Necessarius heres. 41.
Necdum. 140. 290.
Negativa particula ἀπὸ τοῦ ἀντιθέτου repetenda. 148.
Nepos de filio fratris vel sororis. 187.
Nero scenicus. 13. Solus Consul. 265.
Nescius dicitur active & passive. 250.
Neutra cum genitivo. 84. 140. 187. ponuntur, etiamsi alterius generis substantiva praecefferint. 354.
Nihil, nihil, sine copula. 2.
Nibilo segnius. 307.
Nilus collibus cingitur. 140. *Nilus vagus*. 140. *Nili* justum incrementum. 138.
Nisi quod. 366. *Nisi tamen*. 384.
Nisus & *nixus*. 330.
Nocet esse malis & *malos*. 205.
Nolo & *volo* permixta. 175.
Nomen inane. 361. *Nomen* pro gente. 124.
Nomine milites adpellabant *Duces*. 82.
Non a librariis vel ejecta vel intrusa. 47. & *nam* confunduntur. 52. 287. pro non solum. 42. 48. *Non, non* pro non, nec. 98.

98. *Non* pro *nonne*. 50. 52. 72. 224.
260. 287.
Nos & hos commutantur. 195.
Noscitare & vocitare conf. 90.
Νῶτα θαλάσσης. 67.
Nota pro ignominia. 378. *Notae*, Stigmata
frontis. 166.
Notus pro gnarus. 250.
Nulla Respublica. 297.
Num & non confunduntur. 224.
Numen & crimen perm. 55. *Sine Numine*
Divum. 26.
Numeri Senatum. 331.
Numeri virtutis, comitatis. 319.
Nuper de tempore longiori. 47.
Nutat imperium. 30.
Nutu gerere vel regere. 21.

O.

Oberrare. 229.
Obex femin. generis. 218.
Objicere flammis. 243.
Obs. 208.
Obseptus. 299.
Obserare. 299.
Obsevari & obversari conf. 220.
Obsidere limen. 341.
Obsoleo. 208. *Obsolescere*. 22.
Obstrepere. 122.
Obstrudere. 208.
Obsuere. 298.
Obversari. 220.
October Domitianus dictus. 253.
Oculorum aciem non ferre. 92. *Oculis cre-*
dere. 291. *Oculos implere*. 105. 123.
Odio & ordo confusa. 360.
Oenoptes. 226.
Officium de publica deductione. 334.
Olim. 113.
Omina & omnia permutantur. 383.
Omnis & annis confunduntur. 131. 134.
152. 352.
Onerare. 113. 202.
Opere tanto, quanto, magno. 52. 201.
352.
Ὀφθαλμός. 226.
Optare pro eligere. 94.
Optatio. 27.

Optimus agnomen. 372. *Optimus Maxi-*
mus. 7.
Orosangae. 121.
Os. in ore esse. 309.
Osculum dabant peregre profecturis. 365.
Osculo amicos excipiebant Principes.
107. *Oscula pedum*. 114.
Ostium & otium conf. 350.
Otium de aquis placidis. 350.
Ὅσος μέγας. 43.

P.

Pagina fastorum. 380.
Palam & secreto opposita. 8.
Paludati nuncupatis votis exhibant. 28.
Pandere annum. 268.
Panegyricus. 1. *Panegyrici unde orti*. 18.
Papia lex. 193.
Paratus animo. 51. *Paratum* de eo, quod
in promptu est. 372.
Parens publicus. 123. 368.
Paria facere. 37.
Παρήσια. 7.
Partem & pacem permiscuntur. 263. *Parte*
nulla. 345.
Partim semel tantum positum. 159.
Patesfacere mare. 130.
Pater patriae. 102.
Patet curia, civitas. 185.
Pax fori. 264.
Pedibus calcare. 91. *Pedibus praecedebant*
Romani duces. 53.
Peragrarare victoriis, laudibus. 75.
Percellere de ventis. 297.
Perdere decus. 23.
Perferre & proferre commutantur. 247.
Perfundere & profundere conf. 170.
Περὶ αὐτῶν. 356.
Periclitari. 359.
Pericula de accusationibus. 208.
Permittere sibi cum infinitivo. 19. *Permit-*
tere ventis. 161.
Perquam. 170.
Perrogare. 275.
Persona pro ipsa re, quae personae inest,
ut *Tyrannus*, pro crudelitate tyranni.
168. *Persona secunda credas*, pro omnes
crederent. 42.

Per-

Persuadere cum accus. 337.
Pertribuere testimonium. 387.
Perturbare. 333.
Piacularis victima. 161.
Piaculum. 350.
Pietate mereri. 329.
Piger fluvius. 135.
Pignora de avo, fratre, sorore. 187.
Pilae & pila. 262.
Pius dictus Metellus. 373.
Plinii panegyricus an dicendus sit Gratia-
rum actio. 1.
Plusquamperfectum indicativi pro subjun-
ctivo. 46.
Poenae in arena fumebantur. 158.
Pompejus Praefectus annonae. 130.
Ponere calculum. 101.
Pontifex in domo publica habitabat. 217.
Populus pro plebe. 119.
Porticus Trajani. 237.
Posse intellecto infinitivo. 339.
Potius inservit ἐπ' αὐτοῖς. 179. *omittitur.*
75. 209.
Potus militum Romanorum. 81.
Pr. designat Praetor, Princeps, Populus Ro-
manus. 350.
Praebuit & praeivit confusa. 291.
Praecerpere. 270.
Praecipere laudem. 270. *Praecipere de re-*
bus inanimatis. 211.
Praeesse. 313.
Praegravis. 266.
Praemonere. 80. *Praemonere sub exemplo.*
247.
Praepositio in priori membro neglecta. 109.
Quae verbo inest, casum suum regit.
109.
Praesaeuire. 32.
Praescribi fastis. 381.
Praesens Numen. 6.
Praestare se magistratui. 270.
Praesternere. 144.
Praeter quod. 273.
Praetor Collega Consul. 335.
Praevehi. 286.
Precari verbum medium. 385.
Premere & instare. 92.
Primus & privus perm. 355.
Principalis. 234.
Principium a Diis. 1. *Principium pro Prin-*

cipe. 228.
Princeps pro Moribus Principis. 15.
Privati qui sub Principibus. 38.
Pris seculum. 94.
Privus. 355.
Probat. 371.
Procedere de Consulibus. 335.
Proceres pro Senatoribus. 125.
Proconsul erat Magistratus. 39.
Prodere & perdere confusa. 23.
Prodest esse bonis. 205.
Profectus & provectus perm. 387.
Proferre dolores. 330.
Projicere de re vili. 235.
Promerere. 328.
Promeritus. 268.
Proprius & primus permixta. 355.
Protulerat & perculerat miscuntur invicem.
296.
Proturbare. 333.
Provectus. 296.
Provehere pro aliquem dignitate augere.
387.
Provinciae praesides etiam erant Magistra-
tus. 39.
Provocare sermones. 225.
Proximus Deo. 4. *Proximus & maximus*
conf. 41. 109.
Pueri Aegyptii in deliciis. 228.
Pulcra vulnera. 153.
Pulvis & sudor militum. 69.
Punctum. 260.
Pura mente. 17.
Purpura consulum. 269.
Pyrenaeus. 77.

Q.

Q. *vel qd. pro quidem in MSS.* 76.
Qua & quam confusa. 147.
Quae, qui, quo & similia permis-
centur invicem. 361.
Quaestores Italiae. 311.
Qualis non praecedente talis. 302.
Quam omittitur. 128. *non praecedente tam-*
337. respondet τῷ quanto. 335. *sequen-*
te negatione. 358.
Quamlibet. 278.
Quamvis non sequente tamen. 377.

V V V

Quan-

Quandoque pro *quandocunque*. 93.
Quantus non addito *tantus*. 324.
Quare ergo. 31.
Quasi. 81.
Que ante *ac* vel *et*. 15. 204. *Quo* vel *negligitur*, vel frustra *intruditur*. 2. 15. 52. 80. 82. 204. pro & non. 148.
Queritor. 131.
Qui pro *quis*. 328. pro *quomodo*. 361.
Quid? 14. 215. *Quid si*. 345.
Quidem inservit transitionibus. 76. *sequente tamen*. 145.
Quippe post secundam tertiamve vocem. 6.
Quiritor. 131.
Quisque cum plurali. 253. cum singulari, si plurale praeceperit. 123. cum superlativo. 284. 371. pro *quisquam*, *quisquis*, *quicunque*. 260. 305. 308.
Quisquis fem. genere. 253.
Quo cum comparativo. 104. & *quod* confunduntur. 19. 104. 230.
Quod pro *ut*. 211. *Quod si*. 345.
Quoque & *que* permixta. 31.

R.

R & *t* permixta. 202.
Radiatum caput. 238.
Rapere agmen. 78.
Ratio constat. 184.
Re & *er* saepe vel *negligitur* in MSS. vel frustra *intruditur*. 5. 20. 44. 54. 101. 288.
Reapse. 299.
Recedere & *abire* junguntur. 8.
Recessus de locis abditis. 356.
Recidere sumtus. 235.
Recte an secus. 206.
Recti amor, *decor* & similia. 378.
Rectus animus. 204.
Redactus & *reductus* confunduntur. 181.
Redimere crudelitatem. 128.
Refugus. 141.
Refusus fluvius. 141.
Regere mare, *terras*, *bella*, *pacem*. 20.
Regum exempla sequuntur *ceteri*. 212.
Rejicere judicem. 174.
Relativum non respondet suo substantivo. 61.

Renunciare Consulem. 382.
Reparare. 138.
Repraesentare. 119.
Referare annum. 268.
Residere. 87.
Respicere equum. 78.
Respublica aliqua, *nulla*. 297.
Resultare. 324.
Revocare. 51.
Robur & *rubor* permiscuntur. 221.
Rostra conscendere. 295.
Rubore suffundi. 221.
Ructare turpe erat. 226.

S.

Sacra privata. 179.
Saevi labores. 79.
Saevire de tempestatibus, de bellis. 32.
Sanctitas Regum. 3.
Sanctus & *castus* junguntur. 3.
Sapiens dictus Laelius. 370.
Satiare gloria. 265.
Saucios curare, *boni ducis est*. 70.
Sciens fallo. 291.
Scribere heredem. 197.
Se ipse. 379.
Seccessus & *recessus* conf. 356.
Secreto & *palam* opponuntur. 8.
Secla. 363.
Seculum pro principatu. 214.
Securum testamentum. 158.
Secus. 248.
Sedere de *judicibus*. 342. *Sedet humeris*. 54.
Segnius. 307.
Sella curulis. 271.
Semel & *semper* confusa. 368.
Semper-Augustus. 111.
Senatorum sententias numerabant. 331.
Senatus iusjurandum praestabat Principi Kal. Jan. 194. *Senatum convocabat Consul*, & postea *Imperator*. 274. *Senatum habiturus prius consulebat Deos*. 332.
Seni & *saevi* commiscuntur. 79.
Sentire, *damno suo experiri*. 87.
September Germanicus dictus. 253.
Sequi de *cera*. 210. *sequi terras*. 262.
Sequius. 248.

I N D E X I I.

Fero & fero commutantur. 150. 152.
Serranus. 266.
Servitia pro *servis*. 228. 334.
Seu potius in repetitionibus adhibetur. 179.
Si pro an. 10. 12. saepius repetitur. 388.
Sido, fidi. 87.
Sidus de hieme. 68. de sole. 132. 343. de viro principe. 97. Juxta sidera sedes Heroum. 374.
Silere & silentium de aquis. 350.
Similis Deo. 4.
Simul pro &. 256.
Simulatio pro similitudine. 288.
Sine Numine Divum. 26.
Singulare verbum, etiamsi praecesserit plurale. 351.
Sinum (in) confugere. 36.
Societas. 75. *Societas & satietas* confusa. 265.
Sodales. 349.
Sol dicitur omnia audire. 343.
Solum omittitur. 42. 48.
Somnus brevis. 229.
Sordere de rebus contemptis. 242.
Spatiosus & speciosus perm. 289.
Speciosus. 289.
Spectare. 143. *Spectare Catonem*. 144. *Spectare* pro *exspectare*. 166. 307. *Spectare* videor. 89.
Specula. 366.
Spes de liberis. 124.
Spoliarium. 171.
Stantes sententiam dicebant. 331.
Statio pro loco principali. 39.
Suadere cum accusativo. 337.
Sub exemplo. 247.
Submovere de lictore. 333.
Subsidere. 87.
Sudor & pulvis militum. 69.
Sufficere alicui rei. 345.
Suffundi rubore. 221.
Summus & suus permutantur. 37. *Summa* votorum, curarum. 176. 201. 328.
Superesse alicui pro praeesse. 339.
Superfundi de aquis inundantibus. 352.
Superlativus addito quisque. 371.
Supinus collis. 140.
Suranus. 363.
Suscipere imperium. 337. & *susplicere* miscentur. 285.

Susplicere. 385.
Sustineo aliquid facere. 122.
Suus fluvius. 352.

T.

T & *r* permiscuntur. 202.
Tam & tamen confusa. 380.
Tamen in repetitionibus adhibetur. 137. praecedente *quidem*. 145. & *tantum* confusa. 44. 48. & *tum*. 233.
Tantus casu a quantus differt. 278. *Tanti esse*. 35. *Tantum & tamen* permiscuntur. 146. 384. *Tantum non*. 108. *Tantum* omittitur. 42. 48. *Tanto melior*. 319. *Tanto opere*. 52. 201. 352. *Tanto* respondet *quam*. 335.
Tectis (ex) spectabant pompam praeter-euntium. 106.
Temperamentum servare. 15.
Temperare sibi. 365.
Templis adponebantur *Imagines Imperatorum*. 239.
Temporarius. 379.
Tenere temperamentum. 198. *Tenere & tenere* confusa. 231.
Tenor vitae. 378.
Tepor Bazarum. 350.
Terere locum. 231.
Tergum de mari & fluviis. 67.
Theatrum. 251.
Θεοειδης. 4.
Timens & tumens confusa. 342.
Titus consors tribunitiae potestatis a Patre factus. 48.
Τὸδ' ἐκείνο. 325.
Toga & arma opponuntur. 22. *Togae*. 264.
Togati milites in urbe. 110.
Torpere. 95.
Torpor & tepor permiscuntur. 350.
Trajanus Dacicus adpellatus. 50. *Mitis*. 341. *Multa* aedificavit. 236. *Quando Optimus* cognominatus. 14. *Quando primum* Consulatum gesserit. 261. *Quo die* adoptatus. 35. *Studia* fovit. 216. *Ubi* nuncium de adoptione sua acceperit. 45. 49. *Vini* cupidior. 229. *Trajani patriam* quae? 71. *Vitam* qui scripserint. 73.
Tranquillitas. 86.

Tranquillus Nerva. 34.
Transfretare. 349.
Transportare bella. 67.
Transilire. 80.
Tribuni plebis poterant Senatum convocare. 275.
Triumphabant Imperatores etiam victi. 58.
Triumphales currus. 84. *Triumphalia ornamenta.* 374.
Triumpho (in) fercula circumferebantur. 90. 91. *Reges catenati ducebantur.* 89.
Tu tuus. 236.
Tumens de irato. 128. *de gente male pacata.* 343.
Tutus sinus. 36.

V.

V & B confunduntur. 15. & N. 79.
 112. 158.
Vagus Nilus. 140.
Valerius Corvinus quoties consul fuerit. 266.
Vates cur dicti Poetae. 88.
Uberare. 149.
Uberrare. 150.
Ubertas & veritas conf. 324.
Vehere aquas dicitur fluvius. 135.
Vel adhibetur in dubitatione. 358. *Vel potius in repetitionibus.* 179.
Velis, nolis. 102.
Venandi studium an commendandum. 345.
Venire in conspectu. 180. *In consuetudinem.* 375.
Ventosi viri. 145.
Ventus ferens. 146.
Venui habere. 132.
Verae lacrymae. 325.
Verba duplici significatione usurpata. 258.
Verborum honor. 108.
Vere Princeps. 342.
Vertere in consuetudinem. 375.
Vestiri de agris. 135.
Vetustus de aetate. 82.
Viatores. 333.
Vibrare & librare permiscuntur. 69.
Vices nascendi. 33.

Vicesima. 177.
Victor populus. 145. *Victores victos pedibus calcabant.* 91.
Victoriis peragrarere. 75.
Videor videre. 88. *Videbis & jubebis permutata.* 129. *Vidi ego.* 293.
Vilitas & utilitas confusa. 38.
Vinci docuit. 353.
Vincire manus. 91.
Violare marmora. 353.
Vis & jus permixta. 335.
Vita pro ratione vivendi. 201. 320. *Vitae tenor.* 378.
Vividus animus. 204.
Ultiores scelerum Dii. 222.
Ultra simpliciter non addito casu. 228. & *ultra confusa.* 37.
Utro pro insuper. 38.
Unco trahi. 186.
Unquam & usquam mixta inter se. 309.
Unus ex omnibus. 72. *unus idemque.* 57.
Voces separandae connectuntur a Librariis ut parte pro per te. 345.
Vocitare & noscitare invicem cedunt. 90.
Voconia lex. 193.
Volo intellecto infinitivo. 292. & *nolo confunduntur.* 175.
Vomere turpe erat. 226.
Voto concipere. 21. *Vota publica quando nuncuparentur.* 300. 301. *Vota tacita.* 302. *Votis expetere.* 52.
Ur in fine verborum per compendia saepe neglectum. 188.
Usque, donec. 103.
Usus. 11. *de cibo & potu.* 131.
Ut ante. 203. *Ut ita dixerim.* 195. *Ut ne.* 303. *Ut sequente ita.* 2. 176. *Ut si.* 170.
Utilitas & vilitas confusa. 38.
Utor cum quarto casu. 18.
Vulnera ostentare. 83. *Vulnera pulcra, honesta.* 153.
Uxor inconsultius adsumpta dedecori est. 356.

X.

X. pro S. 143.

I N D E X

A U C T O R U M,

QUI EMENDANTUR, VINDICANTUR
VEL ILLUSTRANTUR.

A.

Appianus. 43. 266.
Appulejus. 131. 298.
Arnobius. 3. 85. 118. 134. 229.
Asconius Pedianus. 99.
Aurelius Victor. 24. 66. 72. 109.
Ausonius. 113. 191.

B.

Boethius. 8. 16. 17. 75. 80. 100. 123.
183. 225. 236. 308. 318.

C.

Caesar. 143. 251.
Capitolinus. 103. 166.
Calliodorus. 228. 272. 383.
Catalecta. 288.
Cato. 159.
Catonis Disticha. 205.
Cedrenus. 45.
Cellus. 183.
Cicero. 5. 8. 13. 29. 42. 51. 61. 87. 96. 101.
108. 166. 180. 258. 321. 364. 379.
Claudianus. 16. 32. 89. 91. 136. 222.
Columella. 100. 104. 149. 308.
Cornelius Nepos. 100. 124. 182. 227. 243.
362.
Curtius. 151. 166. 277. 356

D.

Dictys. 258.
Drepanius. 150.

E.

Eumenius. 150. 236. 255.

F.

Florus. 328.

G.

Gellius. 19.
Guntherus. 38.

H.

Hegesippus. 15. 17. 21. 28. 44. 52. 75.
84. 88. 93. 112. 114. 131. 134. 149.
180. 183. 197. 209. 227. 277. 305.
Horatius. 88. 353.
Hyginus. 243.

I.

Instituta. 245.
Joannis Euangelium. 81. 194.
Justinus. 80. 145. 167. 201. 307.
Juvenalis. 50. 112. 216.

L.

Lactantius. 8. 18. 30.
Lampridius. 13. 229.
Livius. 12. 29. 61. 93. 104. 371.
Lucae Euangelium. 120.
Lucanus. 149.
Lucretius. 18. 182. 243.

M.

Mamertinus. 2. 261. 323.
Manilius. 208.
Martialis. 125. 136. 231.
Matthaei Euangelium. 194.

V V V 3

Mei

INDEX AUCTORUM.

Mela. 273. 318.

Minucius Felix. 14. 34. 292.

N.

Nazarius. 12. 91. 212.

Nummi. 32. 98.

O.

Orosius. 79. 379.

Ovidius. 123. 135. 278. 297. 352.
360. 361.

P.

Pacatus. 21. 37. 220. 236.

Pandectae. 44. 57. 143. 182. 250. 277.
394.

Panegyricus Incerti. 88. 220.

Paullus Apostolus. 226.

Petronius. 157. 228. 272.

Plautus. 61. 248.

Plinius Major. 115. 296. 393.

Plinius alter. 16. 19. 28. 104. 118. 131.

144. 221. 371. 377. 384.

Plutarchus. 254. 325.

Propertius. 326.

Publius Syrus. 307.

Q.

Quintilianus. 8. 270.

R.

Rutilius. 131. 152.

F I N I S.

S.

Sallustius. 119. 260.

Scholastes Juvenalis. 303.

Sedulius. 112. 229. 379.

Seneca. 9. 13. a. b. 85. 105. 123. 129.

134. 220. 248. 295. 347.

Seneca Tragicus. 20. 70. 80. 88. 89. 112.

251. 267. 285. 295. 379.

Servius. 185. 262.

Severus Poeta. 100.

Sidonius Apollinaris. 1.

Silius. 129.

Solinus. 347.

Spartianus. 370.

Statius. 20. 164. 208.

Suetonius. 43. 107. 221. 225. 238.

Sulpitius Severus. 10. 70. 88. 91. 93. 161.

180. 203. 207. 212. 215. 162. 263. 277.

318.

Symmachus. 247. 346.

T.

Tacitus. 28. 91. 208. 347.

Terentius. 16. 123. 205. 257. 315.

318. 379.

Tertullianus. 10. 190. 191. 246.

Tibullus. 258.

V.

Valerius Flaccus. 339. 350.

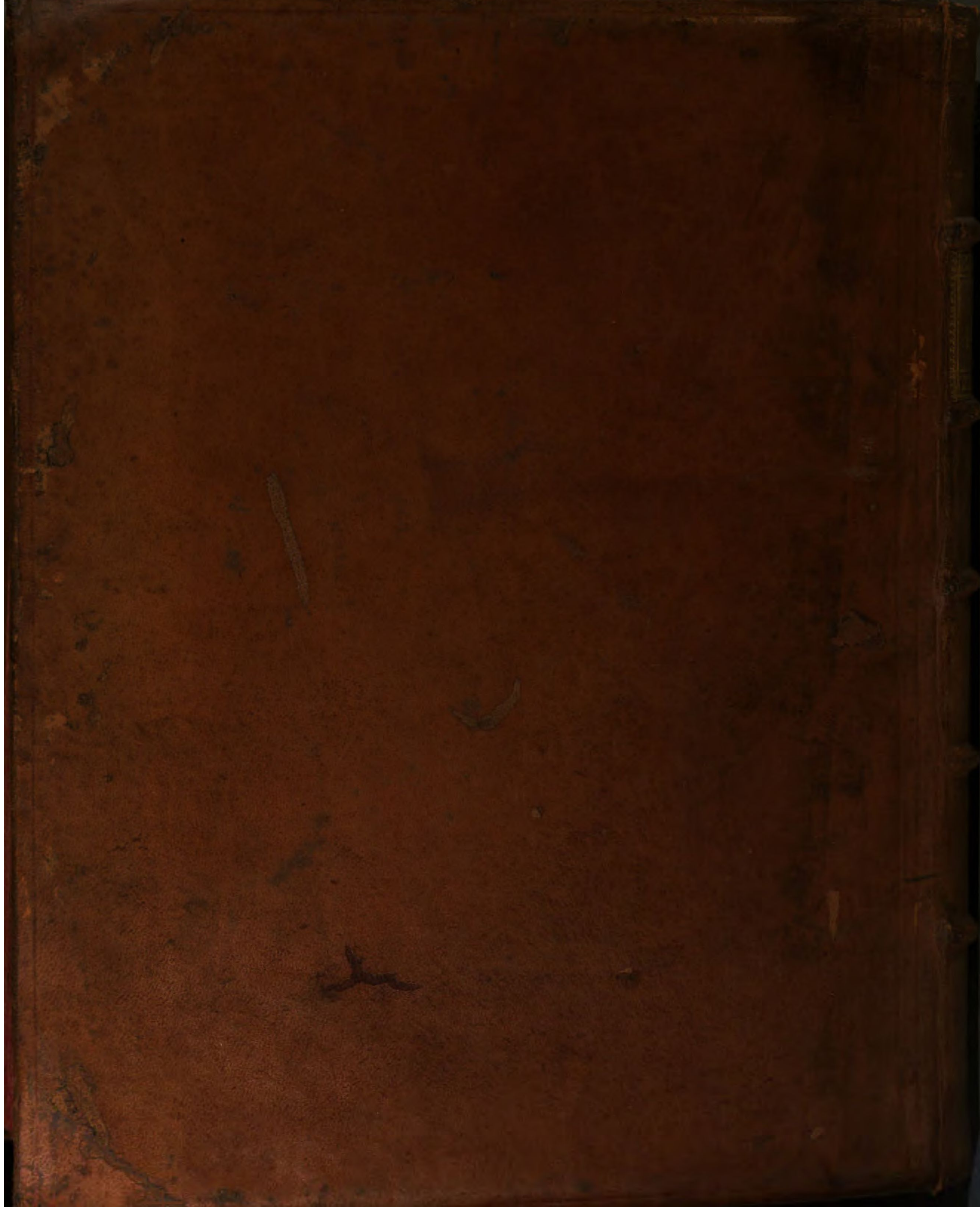
Valerius Maximus. 19. 80. 96. 131.

144. 246. 258. 270. 313. 335. 385.

Vellejus Paterculus. 278.

Virgilius. 13. 37. 75. 87. 90. 94. 144. 149.

339. 346.

Plinius Caecilius Secundus, Gaius,

Panegyricus

Amsterdamum 1738

4 A.lat.b. 448

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10217990-4